2476 Lucani Pharsalia cum Commentario Omniboni Vincentini
£15/– *folio.* *Venetiis,* 1486

Collation: a–x in 8s, y z & in 6s = 178 ll. Marginal notes in a, and a small wormhole toward end.

5/–

Q.403.12

** No. G.401.15

THE TRVSTEES OF THE PVBLIC LIBRARY OF THE CITY OF BOSTON 1852 · 1878
LVX OMNIVM CIVIVM

Colophon.

uenetiis a Nicolao [illegible], [redacted]

alexādrino anno domini Mcccclxxxvi

tertio idus maii.

Campilior [illegible]

Bought in London

1894 [redacted]

April 4, 1902
6

PUBLIC LIBRARY
BOSTON

M. Annæi Lucani Vita ex Commentario Antiquiſſ.

M. Annæus Lucanus patrem habuit. M. Annæũ Melã ex prouincia Bætica hiſpaniæ interioris cordubẽſem Equitem. R. illuſtrem inter ſuos notum Romæ. & propter Senecã fratrem clarum per omnes uirtutes Virum: & propter ſtudium uitæ quietioris: quod ſequens magis a turba recedebat: minus latebat. Matrem habuit & religionis eiuſdẽ & urbis Aciliam nomine Acilii Lucani filiam Oratoris operæ apud proconſules frequẽtis: & apud clariſſimos uiros nõnullius ingenii: adeo non ĩprobandus: ut ĩ ſcriptis aliquibus hodieque duret eius memoria: cuius cognomen huic inditum apparet: natus eſt. iii. nonas nouẽbris. C. Cæſare Auguſto Germanico. II. L. primo Cæſiano Conſſ. ſed in patria ſua non ualuit educari: fatorum credo decretis: ut id ingenium: quod orbem fama ſui impleturũ creſceret: in domina mundi aleretur urbe. octauum enim menſem agens Romã trãſlatus eſt: ac ne diſpar euentus in eo narraretur eius: qui in Heſiodo refertur: cũ opinio tunc non diſſimilis maneret: cunas infantis quibus ferebatᷓ apes circumuolarunt: oſque inſidere cõplures: aut dulcem iam tum ſpiritũ eius inhaurientes: aut fœcundum & qualem nunc exiſtimamus futuꝝ ſignificantes: præceptoribus tunc eminẽtiſſimis eſt eruditus: eoſque intra breue temporis ſpatiũ ingenio adæquauit. una uero ſtudẽtes ſupauit profectib⁹: declamauit & græce & latine: cum magna admiratione audiẽtium: ob quod puerili mutato in ſenatoriũ cultum & in notitiam Cæſaris Neronis facile peruenit: & honore uix dum ætati debito dignus iudicatus eſt. geſſit autem quæſturam in qua cum collegis more tunc uſitato munus gladiatorium edidit: ſecundo populo fauore ſacerdotium etiã accepit auguratus: Equidẽ hactenus tẽpora habuit ſecũda. Quæ autẽ ſequunt̃ mutata inuidia & odio Neronis ipſi exitium: domeſticis luctum miſerabilẽ attulerunt. Inter amicos enim Cæſaris tam cõſpicuus fieret: profectus in poetica frequenter oſtendebat. Quippe & certamine pentaterico [illegible] in Põpei theatro laudibus recitãte Nerone fuerat coronatus: & ex tẽpore orphea ſcriptũ in experimentum ac uerum: cõplures ediderat poetas. & tres libros quales uidemus. Quare inimicum ſibi fecit impatorẽ: quo ambitioſa imitãte non hominum tãtum: ſed & artiũ ſibi principatum uẽdicante: interdictum eſt ei poetica: interdictum eſt etiã cauſaꝝ actionibus. Hoc fatum Cæſaris iuuenili æſtimans aĩ calore: ſperanſque ultionẽ a cõiuratis in cædẽ Neronis ſocius aſſumptus eſt: ſed paꝝ fauſte. deceptus eſt enĩ a Piſone & cõſularibus aliiſque prætura perfunctus illuſtribus uiris dum uindictã expetit in mortem irruit. Nam ſuo ſponte coactus uita excedere: uenas ſibi præcidit: periitqꝫ pridie Kl. maias Atico Veſtino: & Nerua Syllano cõſulibus. xxvii. ætatis annum agẽs non ſine iactura utilitatis cum patriæ: quæ tantam immature amiſit indolẽ: tum ſtudioꝝ quoqꝫ. Reliqui enĩ ſeptẽ belli ciuilis libri locũ calũniantibus: tanq̃ mẽdoſi nõ darent̃: q tã & ſi ſub uero crimine nõ egẽt patrocinio: ĩ eiſdẽ dici quod in Ouidii libris præſcribit̃ põt: emẽdaturus ſi licuiſſet erat. extãt eius cõplures & alii: ut illa cõſaturnalia Kataſcomon ſyluaꝝ. x. Tragœdia medea ĩpfecta. ſalticæ fabulæ. xiiii. & hippamata ꝓ [illegible]tione ĩ octauũ ſagittã: & ꝓ eo de ĩcẽdio urbis. epiſtolaꝝ ex cãpania: nõ faſtidiẽdi quidẽ omnes: tales tamẽ ut belli ciuilis uideatur acceſſio.

Ex dimidiato codice particula ad poetæ huius uitam ptinens ſumpta.

Prima ĩgenii expimẽta ĩ Nerõis laudib⁹ dedit in qnquẽnali certamine: deĩde ciuile bellũ. qđ cũ Põpeio & Cæſare geſtũ ẽ: recitauit: ut pfatione q̃dã ætatẽ & initia ſua cũ Virgilio cõparãs auſus ſit dicere: & quantũ mihi reſtat ad Culicẽ: Hic initio adoleſcẽtiæ cũ ob ĩfeſtũ mrĩmõiũ pŕem ſuũ agere lõgiſſime cognouiſſet: reuocatus Athenis a Nerõe cohortiqꝫ amicoꝝ additus: atqꝫ ẽt quæſtura honoratus: nõ tamẽ pmãſit ĩ gr̃a: ſiqdẽ ægre ferẽs recitãtes: ſubito ac nulla niſi refrigerãdi ſui cã ĩdictã: ſenatu cũ rceſſiſſet: neqꝫ uerbis aduerſus prĩcipẽ: neqꝫ factis extãtibus poſt hæc tẽpauit: adeo ut quõdã ĩ latrinis publicis clamore cũ ſtrepitu uẽtris emiſſo hemiſtichiũ Neronis magna cõfeſſoꝝ facta ꝓnũciarit. Sub terris tonuiſſe putes. ſed & famoſo carmine cũ ipſũ: tũ potẽtiſſimus amicoꝝ grauiſſime ꝑſcidit: ad extremũ pene ſignifer Piſonianæ cõiuratõis extitit: multus ĩ gloria tyrãnicidaꝝ palã pdicãda: ac plenus minaꝝ. uſqꝫ eo intẽpãs: ut Cæſaris caput ꝓximo cuiqꝫ iactaret. ueꝝ đtecta cõiuratõe nequaq̃ aĩ cõſtãtiã præſtitit: facile. n. cõfeſſus: & ad hũillimas đuolutus pces: matrẽ quoqꝫ ĩnoxiã ĩter ſocios noĩauit: ſpãs ĩpietatẽ ſibi apud prĩcipẽ ꝓfuturã. ĩpetrato ãt mortis arbitrio libero: codicillos ad patrẽ corrigẽdos qbuſdã uerſib⁹ exarauit: epulatuſqꝫ largiter brachia ad ſecãdas uenas præbuit medico.

Apud Corneliũ Tacitum legitur.

Cõſulib⁹ Syluio Nerua: & Attico Veſtino: cõiurationẽ ĩ Neronẽ cæptã & ĩ primis Lucanũ Annæũ cõiuraſſe qđ famã carminũ eius pmebat Nero: ꝓhibueratqꝫ oſtẽtare uãus aſſimilatõe: tũ detecta cõiuratõe Lucanus Aciliã Matrẽ ſuã inter cõſcios nominauit: ꝓmiſſa ĩpunitate. Sed Nero poſt mortẽ multoꝝ: Lucani cædẽ ĩpauit. Is ꝓfluẽte ſãguine ubi frigeſcere pedes manuſqꝫ & paulatĩ ab extremis diſcedere ſpiritum feruidus adhuc & cõpos mẽtis ĩtelligit: recordatus a ſe carmẽ cõpoſitum quo uulneratum militẽ per eiuſmodi mortis imaginẽ obiiſſe tradiderat: uerſus ipſos rettulit: atque illi ſuprema uox fuit.

Bart. Corsin. Piccolomini n.° 179

BOSTON PUBLIC LIBRARY

LIBER: PRIMVS.

OMNIBONVS VINCENTINVS IN LVCANVM.

b Ella per æmathios pluſquam ciuilia cápos & cætera. In exponédis auctoribus hæc oía libanda ſunt: Libri titulus: Poetæ uita: Intentio ſcribentis: Caracter ſiue figura carminis: cui parti philoſophiæ ſubiiciatur. Poſtremo quare: quæ nam íſania impulerit populum romanum: ut in ſe arma cõuerterit: cuius belli cauſa explicabitur: ubi dicit. Fert animus cauſas tátarũ gloria reꝝ: & cætera. Verũtamen generaliter quædá dicit: quæ pricipes excitauerit ad arma. Titulus é. Lucani Annæi Cordubenſis Pharſaliæ Liber Primus Incipit. Lucani ꝓpriũ nomen. Annæi: cognomen familiæ. Cordubéſis: patriũ é. Nam Corduba ciuitas hiſpaniæ: ubi natus é. Pharſalia denominatio é operis a loco: ubi ciuile bellum de quo tractat geſtũ é: quæ ꝓuícia ſæpe nomen mutauit: ꝗ eam Duces uarii a ſuis nominibus appellauerũt. Nam ab Aemathio: æmathia dicta é: Pharſalia a Pharſalo. Theſſalia a Theſſalo. Macedõia a Macedõe. poſtremo a Philippo rege cápi Philippici ſunt appellati. Liber primus incipit: quia ſequitur ſecundus & tertius & reliqui: nam numero decé ſunt. Poetæ uita talis é. Patre Mella uiro non ignobili: Matre uero Acilia uiragine natus é. Pater fratres duos habuit: Iuliũ Glabeoné declamatoré egregiũ &: Luciũ Senecá Stoicũ moralé: & hos ꝓficiſcétes Romá ſecutus eſt Lucanus. Hi quidem uiri ob ingenium & doctrinam haud difficulter Ciuitate donati: mox in equeſtré ordiné: deinde in Senatoriũ acciti ſunt. Ná Seneca moꝝ magiſter erat: Glabeo uero tranquillitate animi & ocio delectabatur. Lucanus autem ut primum adoleuit ætas: animum ad poeticam íclinauit. Studuit Romæ: & præceptorem habuit cum Perſeo Flacco. Vxorem duxit argentariam Pollam nomine: litteris ſupra ſexum eruditam. Hanc enim ingenii fuiſſe tanti ꝑhibent: ut in implendo uerſu maritum iuuerit. Sunt etiam metra utrinque iocoſe collata: & in exercendo ingenium ſtudioſe dicta. Itaque Lucanus geſta pompei & Cæſaris aggreſſus bellum ciuile quod geſtũ é íter eos decé libris cõſcripſit. Ipſum qdé Iſidorus poetá eé negat: ꝗ hiſtoriá nõ poema feciſſe uideaẽ. ná poetaꝝ é nõ ueꝝ dicere: ſed tráſfigurate in alias ſpecies conuertere: Idé ſentit & Quítilianus noſter. Lu. ardés & cõcitatus & ſentẽtiis clariſſimus: & ut dicá quæ ſentio magis oratoribus ꝗ poetis ánumerandus é. Nero qdé ſcripta eius uitupauit: & eũ íterfecit ob uerſum: ſi uulgo credimus: ſcriptũ. uidelicet: Vnde tuá uideas obliquo ſidere Romá: quod ipſum ſtraboné dixerit. ná ea cõtumelioſe dixiſſe uideẽ. Aetheris ímẽſi parté ſi ꝑſſeris imam. Sétiet axis onus: ꝗſi obeſo corpore modũ exceſſerit. At Cornelius Tacitus & Euſebius aliter ſentiũt qui memoriæ ꝓdiderunt: Lucanum piſonianæ cõiurationis conſcium fuiſſe: qué ſeruus prodidit. nam inuitari primum fecit Natalem: deinde Sedinum: Natalis Senecam: Sedinus Lucanum. deinde Lucanus cum diu tacuiſſet: facta ſpe ueniæ: Aciliam matrem nominauit: ipſa quidem nunquam cogi potuit: ut quenquam nominaret: Sed fortiſſima mulier a tormentis lacerata ſella ad ſupplicium uehebatur: & faſcia quam ad pectus habebat de ſella ſe ſuſpendit: quo facto ſatellites ſtatim mittuntur ad Lucanum: qui brachioꝝ uenas præcidunt: & cũ iam deficeret ſpiritum uerſus milites iaciédo expirauit. Glabeo uero ad Neroné accitus quáprimũ uenit: gladio ſe íterfecit. Mella auté pater cũ diu bõa filii petiiſſet: fabro nouiano quodam accuſante: inciſis & ipſe uenis uitam cum bonis quæ petebat amiſit. Intétio ſcribẽtis é principes Ciuitatũ a bellis ciuilibus & ſeditionibus deterreẽ exéplo Cæſaris & pompei: qui diſcordia populũ romanũ eo furore cõpulere: ut rẽpublicá funditus ꝑderent. Parti auté philoſophiæ ſubiicitur quá ethicá uocát. ideſt moralé. ná ſub occaſione Neronis í dominádi libidine ꝓrũpit: quæ mala ánuit ciuibus. ſ. Seditiões: ſacrilegia Cædes: Rapias: Incédia ciuitatũ caſus: & cætera. Caracter carminis ſiue ſtilus é grádiloquus & heroicus. ná exametro ſcribiẽ. hic geſta uiroꝝ fortiũ ſubtilius uerbis grauibus ꝗ ſententiis deſcripta cõtinet. Cauſæ belli tradunẽ ab aliis: alio modo. C. Iulius Cæſar Iulii Lucii & Aureliæ filius a prima ætate animo magna cõcipiés: põpeio magno filiam ſuá iuliá: Seruilio Cæpioni ante deſpõſatá cõnubio iũxit: hic põpeio Marcũ craſſũ cõciliauit. ná ab eo capitali odio diſſidebat. poſt cõſulatũ & ſe ipis ſociũ terciũ adiũxit: ne male reſpublica gereretẽ. Itaꝗ cæſar haud multo poſt: fauéte põpeio Gallias cum illyrico petiit: ſed cũ Lucius domitius minareẽ ſe: ſi cõſul factus eẽt: exercitũ adéptuꝝ cæſari: illũ nõ modo a cõſulatu deterruit: ſed fauéte Põpeio effecit: ut ſupplemétũ mittereẽ: nec eo honore ſe dignum præbuit: & bello fœliciter geſto in Gallia: Britániá ſubegit cuius Victoria magnæ ſunt ortæ diſceptationes: & rempublicam geſſit: non ut antea ſtipendium militibus duplicauit: & cætera fecit quæ ſine dubio Tyrannicam adminiſtrationem præ ſe ferre uidebantur: itaque diu latens tandem erupit inuidia.

Bella ꝑ æmathios pluſquam ciuilia campos. Poeta ſicut mos eſt, primo quidem ꝓponit: Deíde iuocat: Poſtremo narrat: Sed hoc amplius facit: ꝙ per conqueſtionem a lectoribus beniuolétiam cōparat. nam deploratio eſt populi Romani magis q̃ inuectio. Proponit igiť Lucanus quod ſcripturus ſit cum dicit.
Bella: Scilicet geſta. Aemathios campos: a loco ubi geſtum fuit bellum íter cæſarem & pōpeium ab Aæmathio: ſicut pharſalia a Pharſalo: Theſſalia a Theſſalo: Philippia a Philippo. ergo æmathios ꝑ pharſalos. ideſt Theſſalos: ꝑ Macedonicos philippicos a philippo. Nam prícipes ꝓuícias ab eorum nomine í quibus imperabant denominare conſueuerunt.

b ELLA PER AEmathios
pluſquam ciuilia campos:
Iuſque datum ſceleri canimus populumque potétē:
In ſua uictrici conuerſum
uiſcera dextra:
Cognataſque acies: & rupto fœdere regni:
Certatim totis concuſſi uiribus orbis
In commune nefas: infeſtiſq; obuia ſignis
Signa pares aquilas. & pila minantia pilis:
Vis furor o ciues? quæ tāta licētia ferri
Gentibus iuiſis latiū præbere cruorē?
Cūq; ſuperba foret babylō ſpoliāda trophæis

Pluſquam ciuilia: Ideo quia bellum ciuile dicitur quod íter ciues geritur. Hoc auté non modo inter ciues: ſed íter cognatos parentes & filios fratreſque geſtum fuit. Ergo pluſquam ciuilia. Iuſq; datum ſceleri: Nam ius quod adminiſtrari deberet a uiris integris & puris quodammodo datum eſt tyrannis
Sceleri: Hoc eſt ſceleſtis. Canimus: Vbique ītelligitur. Victrici dextra: Scilicet externorum populorum. nam qui externas gentes ſubegerant: nunc ipſi inter ſe cōuertunt. Cognataſque acies. Dixit de ciuili bello: nunc declarat quod dixit pluſquam ciuilia. Videlicet cum filius aduerſus patrē: Frater aduerſus fratrem: Cognatus contra cognatū arma ſumpſerit. Rupto fœdeř: Cōcordia ſoluta. ſcilicet Craſſi Pōpei & Cæſaris. Regni: Autem in diuiſione dixit. nam principum factiones regnum appellauit. nam quoad ipi concordes fuere bellum ciuile quieuit. cum uero mortuo craſſo & Iulia quæ alterum uinculum erat inter cæſarem & pōpeium: tū demū bellū erupit ideo. Regni: Inuidioſe dixit ꝙ ipi tāquā Reges Rēpublicā occupauerít: & mortuo Craſſo iurgia ſtatí í bella ꝓruperūt. Certatim totis. Nā gētes atq; nationes ſecutæ ſunt hic pōpeiū: íde cæſarē: cū totius orbis íperiū Populus Romanus teneret. Cōmune: Quia cōtra Rēpublicā fit bellū. Signa: hic cæſaris: íde Pōpei. Obuiā: Ideo dixit: Vt oſtēderet eadē ſigna nō fuiſſe cōtraria: quod cōtinuo oſtēdit. nā uexillū pōpei Aqlā habebat í quo ſcriptū erat. Senatus Populuſque Romanus: & hoc idē cæſar geſtabat. Pōpeius Teſte Apiano Herculē íuictū. cæſar uero uictricē Venerē í auxiliū uocabat: cui erexit tēplū: ut prius ad pharſalū uouerat bellū initurus. Pares Aqlas: Declarat ſigna obuia. Pila: tela Romana lōga & rotūda: Quis furor o ciues? quæ tanta licētia ferri: & cætera. núc. ut ſupradixi ꝑ deploratioñē ab auditoribꝫ beniuolētiā cōparat. deplorat enim populū Romanū ꝙ externis bellis relictis í ſeipſū arma cōuerterit: Quis. legēda hæc ſunt cū miſeratiōe: nō autē cū íuectiōe. neq; enim íuectio cōuenit poetæ heroici carminis: ſed ſatyrici. eſt autem deploratio talis qualem apud Oratium legimus in Odis. Audient ciues acuiſſe ferrū: Quo graues ꝑſæ melius pirēt: audiet pugnas uitio parentū: Rara iuuentus. Eodem modo Virgilius cum de Aenea loq̃retur. Nos tua ꝓgenies celi quibus annuis arcem. Furor: Deplorat populi Romani furorem. Ciues: Admonet ciues eos eſſe qui ſanguinem ſuum appetunt. Licentia: eſt data uobis ſcilicet. Præbere: Vt præbeatis. Gentibus inuiſis: Ideſt hoſtibus præbuiſſe. Quæſtio uidetur oriri: ſed ipſam poeta ſoluit cum dicat. Cumque ſuꝑba foret: & cætera. Nam populus Romanus barbaris ſanguinem ſuum donauit: quem aduerſus gentes imperio augendo præbere debuerat. Cumque ſuperba foret: Quæſtio uidetur excitari cur in principio deploret: quod ſolet eſſe Epilogi. Epilogus autem fit ꝑ deplorationem & amplificationem: ſed habetur in arte rhetorica eoſdem ferme locos eſſe epilogi & ꝓhœmii. Locus eſt cum oſtendimus factum quod non oportuit. ſcilicet populum romanum crudis uulneribus in ſe arma cōuertiſſe: non factum quod oportuit. Videlicet externos hoſtes bello ꝓſequi: & aduerſus eos ꝓ augendo impio bellum gerere. In principio beniuolentiam a rebus cōparabimus: ſi incōmoda noſtra ꝑ conq̃ſtionem: ſiue deplorationem oſtendemus. Præbere: Scilicet uobis o ciues. Suꝑba: Declarat cur ſuꝑba: Nam Parthi fuerant gloriati ad internectionem uſque cecidiſſe Romanum exercitum. Nam cum Craſſus: Pompeius & Cæſar inter ſe coniuncti eſſent & Rempublicam Romanam ꝓ arbitrio ſuo uexarēt partiti ſunt íter ſe ꝓuincias: Ita ut Cæſar Gallias Britāniam: & Germaniam. Marcus Craſſus parthiam. pōpeius uero Italiam teneret. Sed Craſſum cupiditas auri traxit in parthiam quam audiuerat auro abundare. Cum igitur fretus uirtute militum: negligentius exercitum duceret: in inſidias præcipitauit: & tanta ſagittarum multitudine obrutus eſt: ut nubes uiderentur quæ quaſi cælū obtexerit. Cū igiť í collē tutū exercitū řcepiſſet: ſpe colloquii allectus occiſus ē: cuius caput abſciſſum & cerebro uacuato: plumbo impleuit. Nā rex decreuerat tātū auri ei qui caput craſſi obtuliſſet ſe daturū.

Auſoniis:Italis. Babylon: Metropolis parthoꝝ ē a Semirami cōdita. In cāpo iacet: muri ambitū hēt tercētoꝝ & Lxxxv. ſtadioꝝ: eius craſſitudinē pedū trigīta duoꝝ. Altitudinē īter turres cubitoꝝ qnq̄ge/nū: turriū ipaꝝ ſexagenū: uiā ſup mœnibus tā latā: ut q̄drigæ occurrētes facile ptrāſirī poſſit: ūde & hoc ex ſeptē ſpectaculis unū dr. itē horti pēſiles: ut refert Strabo: ī figura q̄drata: quoꝝ latus quodlibet ē q̄ternū iugeꝝ. hi fornicibꝰ cōtīenť ſeſe ī forcipicis modū ītercidētibꝰ ſitis ſup pilis ī aleatoriaꝝ tabellaꝝ formā a/lius ſup aliā poſitaꝝ. pilæ cōcauæ ſūt & terra plēæ: ut arbores maxīas cōſitas r̄cipe poſſit. Ex lapid̄ coctili

Auſoniis: umbraq; erraret craſſus inulta:
Bella geri placuit nullos habitura triumphos
Heu quantum terræ potuit pelagique parari
Hoc quem ciuiles hauſert ſanguine dextræ:
Vnde uenit titan: & nox ubi ſydera condit:
Quaq; dies medius flagrātibꝰ æſtuat horis:
Et qua bruma rigens ac neſcia uere remitti
Aſtringit ſcythicū glaciali frigore pontum.
Sub iuga iam ſeres: iā barbarus iſſet araxes.
Et gens ſiqua iacet naſcenti conſcia nilo.
Tunc ſi tātus amor belli tibi roma nefandi:
Totum ſub latias leges cum miſeris orbem:
In te uerte manus: nōdum tibi defuit hoſtis.
At nunc ſemirutis pendēt quod mænia tectis
Vrbibus italiæ: lapſiſq; ingentia muris
Saxa iacent: nulloq; domus cuſtode tenetur:

& bitumie cōſtructæ: tā ipæ: q̄ fornices: & fornicū īterſectiōes ſupmū tabulatū aſcēſus ſcalares hēt: & cochlias ipis adiacētes p quos cōtiue aq̄ ex Eufrate ī hortos afferebať ab hoibꝰ ad hoc ipſū cōſtitutis. Vmbraq; erraret &c. More gētiliū locutus ē: q di/cebāt ūbras mortuoꝝ tā diu errar̄: q̄ diu ſepulchro carerēt: & ideo qa Craſſi corpus alitibꝰ laniādū ex/poſitū fuerat. errar̄ dixit. Marcus Craſſus bellū par this illaturus Euphratē fluuiū trāſit: uictuſq; plio ī quo & filius eius recidit: cū reliqas ī collē r̄cepiſſet: euocatus ī colloqū ab hoſtibꝰ: uelut d̄ pace acturis: quoꝝ dux erat Surenas: cōphēſuſq;: neqd uiuus patereť r̄pugnās īterfectus ē ī urbe Sinaca ut oſtēdit Strabo: & ex cētū militū milibus teſte Apiano uix decē milia ī Syriā e fuga euaſiſſe r̄ferunť. nā illi urbe egredīēti multa qdē ac dira tribūi ānūciauer̄: ne par this hac re ꝓrſus īdignus īferret bellū mōuer̄: cui minime parēti publicas execratōes extulerūt: qbus ſptis craſſus demū ī Parthia ꝓfligatus: ut dixīus dē/dit pœnas. Nullos habitura triūphos: Legibꝰ enī romāis cautū erat nulli d̄ ciue triūphar̄ licer̄. Heu q̄: Dolētis ē: uere īquā hoſtibus italū ſanguinē præ/buiſtis ex quo ītellige d̄plorationē. Hauſerūt: Pro ſparſerūt. Vnde uenit: Declarat illud tātū terræ. uidelicet id terræ qđ cōtiet ī oriēte: occidēte: meridie ſeptētriōe. Vnde: a q̄ terra. Titan: Hoc ē oriēs. Et nox ubi ſydera cōdit: Ideſt occidēs: actus amne muſi: ut plures exiſtimauere: a Cyro deferť ī Caſpiū mare: ut refert Plinius libro quito: quo cū ſidera cōdunť præter polos: ſed cōtrariū uideť. nā nox nō cō/dit ſidera: īmo ī nocte apparēt: unde ſtellæ a ſtādo dictæ ſunt: ſed ideo dixit q̄tū ad occaſū quo: oīa ſidera tēdunt Qua bruma: Plane ſeptētrionē oſtēdit Bruma rigēs: Scilicet frigore. nā ī ſcythia ſemp ē hyēs. Aſtringit: Congelat. nam aſtrīgi uideť cum gelu .ſ. Scythicum ſeptētrionalem: Glaciali: uæhemēti frigore quod glaciē īnit. Iuga: Scilicet romana. Seres: Seres ſcythaꝝ gētes ſunt auctore Pli.li.v. lani/ficio ſiluaꝝ nobiles pfuſam aq̄ depectētes frōdium caniciē: unde geminus fœminis noſtris labor r̄dor/diēdi fila ſurſum texēdi: tā multiplici ope tā lōginquo orbe pectiť: ut ī publico matrona trāſluceat. Seres īmites qdē ſed & ipſis feris pſimiles cætū r̄liquoꝝ mortaliū fugiūt: adeo ut cæteraꝝ gētiū cōmercia ab/nuāt. primū eoꝝ fluuiū mercatores ipi trāſeūt ī cuius ripis nullo īter ptes līguæ cōmertio: ſed poſita re/rū pcia oculis æſtimātibꝰ ſua tradūt: nr̄a nō emūt: auctore Strabone cap. Lxiii. apud hos populos ſunt q/dā ī arboribꝰ uermes q bōbices appellāť: ii ī araneaꝝ mor̄ tenuiſſia fila deducūt: ut r̄fert Seruius lib. ii. Ge orgicoꝝ. Araxes. Scilicet fluuius q p Armœniā labiť. unde & Lucanus in. vii. libro. Armœniūq; bibit mi les Romanus araxē. Et gēs ſi qua: In dubitatiōe ponit: qa nō reperiť ortus nili: Nā apđ Herodotū legi/tur ꝙ Cābiſes pſaꝝ Rex ſubacta ægypto: conatus eſt nili ortū inuenire: qđ nō potuit. Solinus uero dicit Iubā regē tradidiſſe & punicos libros affirmare nilū originē habere a mōte inferioris Mauritaniæ q oce/ano ꝓpinquat. Orbē totū: Quia orbē terraꝝ impio ſuo roma ſubegit. Si: ꝓ quādo. Tātus amor: Conceſſio eſt color rhetoricus cum aliquid tunc maxime negamus quod concedere uidemur: Vt hoc loco concedit: ut bella gerant: ſed tamen dicendo nefandum ſignificat non debere populum romanū hoc bello: affici amore. In: ideſt contra. Verte manus: Ad præſens tēpus pertinet. At nunc ſemi/rutis: Sed nūc īquit ſiqs quæſierat: q̄ obrē multa Italiæ oppida euerſa ſunt: aut deſerta: nō īueniet id ab externis hoſtibꝰ eueniſſe: nec eā aliunde acceſſiſſe cladem ſed romanos ipſos belloꝝ ciuiliūcām extitiſſe. ordo autē tēdit uſq; ad eū locū: nec tu pyrrhe ferox: & cætera. Tūc iqt ſi tāta belli cupido īceſſit: debebas ciuilia bella gerer̄: cū hoſtes externos debellaſſes: ſed nūc nō ita feciſti. nam prius urbes Italiæ bellis ciuili/bꝰ: aut euertiſti: aut d̄ſertas feciſti. Pēdēt: Ideſt ruinā ubiq; mināť. Sēirutis: Quia iā ferme ruerunt. Lapſis: Euerſis. Nulloq; do. cu. te: Et quia d̄ſertæ ſunt urbes: & ꝙ nulli ferme ī illis relicti ſunt ciues.

Rarus & antiqs: Aut ꝙ omnīo deſtitutæ ſunt: aut ꝙ rari admodū ī his habitāt. Horrida qđ dumis: Et ꝙ uniuerſa italia iā deſolata ē. Horrida: īculta. Manus: Agricolaꝝ: nō enī ſūt q agros colāt. Nō tu pyrrhe ferox: Ideſt nō externus hoſtis. nā ꝑ pyrrhū Regē epirotaꝝ oēs hoſtes externos ītelligit: q bellum italiæ ītulerūt. nā pyrrhus Rex epirotaꝝ materno generē ab Achille: paterno ab Hercule oriūdus cū ipſū orbis agitaret: & Romāos potētes uideret: & Apollinē de bello cōſuluit. ille ābiguo r̄ſpōdit. Aio te Aeacide Romanos uīcer̄ Poſſe. hoc dicto ī uolūtatē tracto auxilio tarētinis uē:it bellū Romāis ītulit: Leuiniū cōſulē apud Heracleā elephātoꝝ nouitate turbauit.

Rārus & antiquis habitator in urbibus erat.
Horrida quod dumis multoſq₃ iarata ꝑ ānos
Heſperia ē: deſuntq₃ manus poſcētibus aruis
Nō tu pyrrhe ferox: nec tātis cladibꝫ auctor
Pœnus erit. nulli penitus diſcindere ferro
Cōtigit: alta ſedent ciuilis uulnera dextræ.
Q uod ſi non aliam uenturo fata neroni
Inuenere uiam: magnoque æterna parantur
Regna deis: cœlumque ſuo ſeruire tonanti
Nō niſi ſæuorum potuit poſt bella gigantum
Iā nihil o ſuperi querimur: ſcelera ipſa nefaſq₃
Hac mercede placēt: diros pharſalia cāpos
Impleat. & pœni ſaturentur ſanguine manes:
Vltima funeſta concurrant prælia munda.
His cæſar peruſina fames: mutinæq₃ labores

Quūq₃ Romanos aduerſis uulneribus occiſos eſſe uideret. ego īqt talibus militibus breui orbē terrarū ſubigere potuiſſē amicis gratulātibus quid mihi cū tali uictoria īqt ubi exercitus robur āmittā. Ad uigeſimū ab Vrbe lapidē caſtra poſuit captiuos Fabritio reddidit: Viſo Leuinii exercitu eandē ſibi ait aduerſus Romanos quā Herculi aduerſus hidrā fuiſſe fortunā. a Curio & Fabritio ſuꝑatus Tarētū refugit: ī Siciliā traiecit. Mox ī Italiā Locros regreſſus pecuniā ꝓſerpinæ auchere tētauit. Sed ea naufragio r̄lata ē: Tū ī græciā regreſſus dū agros oppugnaret ictu tegulæ ꝓſtratus ē: corpus ad Antigonū regē Macedoniæ relatū magnifice ſepultū. Pœnus erit. Sed Romani ipſi ſe mutuis uulneribꝫ occidere Pœnus Hānibal q decē ānos Italiā occupauit & ſæpe Romanoꝝ exercitus occidit. Diſcidere: Vaſtare. Alta ſedēt: Sed id faciet Romana diſcordia. Alta: ꝓfūda quæ adhuc apparēt. Sedēt: Sūt: manēt. Virg. Turnus ſecreta ualle ſedebat. Quod ſi nō aliam: nūc ſēſim trāſit ad īuocationē & ſine dubio hoc loco ꝑ hyrōiā dicit Neronē īperatorē: haud īdigne tot cladibus ad īperiū Romanū ꝑueniſſe. Dicit enī ſi aliter Nero īperator Romanus eē nō potuit. niſi prius tot clades Italia pateref. iuſta cā fuit: cur bella ciuilia fuerīt: nā ut talē īperatorē romani cōſeq̄renť nulla bella: nullæ clades timēdæ fuere: īmo potius optādæ. Ordo ē iā nihil o ſuperi quærimus: &c. Nō aliā uēturo fata Neroni. Ideſt ſi nulla alia rōne Nero potuit īperare Romanis. Magno: Scilicet ꝓcio: Labore & ꝑiculo declarat ꝑiculum: Quia niſi prius bella contra Gigantes confeciſſent dii non potuere Reges eſſe cælorum. Tonanti: Ioui. Gigantum: Quia in ea animi ellatione uenere: ut bellum Ioui inferre auſi fuerint. Scelera: Scilicet ciuilis belli. Nefaſque: Quæ cōtra ius diuinum & humanum geſta ſunt. Hac mercede: Hoc præmio: ut Nero nobis īperet. Diros pharſalia cāpos. Eſto: hæc omīa gaudemus cōtigiſſe: quādo nō aliter dať: ut īꝑatorē hūc cōſequamur: Impleat: Scilicet ſāguine. Diros cāpos. Vbi dira bella geſta ſūt. Et pœni ſaturenť ſāguine manes. Ideſt Vmbræ Carthaginēſiū qui ī Italia cæſi ſūt ſatianť. Vt Aſdrubalis q a claudio nerone & Liuio collega cum multis carthaginēſibꝫ occiſus eſt. ergo eoꝝ anīæ gaudeant ſe ultionē cōſecutas fuiſſe. Vltīa funeſta: Fuerit ēt prælium geſtum apud mundā ſi aliter Nero īperator eē nō poteſt: quod qdē prælium ultimū cæſari fuit: nec illud qdē ꝓ r̄liqua facilitate: Sed triſte & aſpeꝝ. nā nec Cæſar ꝓ more lætus fuit: ſed ante aciem mœſtus cōſtitit ſeu cōſideratiōe humanæ fragilitatis ſecundum Apianum: Seu metuens ne id qđ pōpeio acciderat ſibi cōtigeret. Cū ergo diu æquo Marte pugnaſſet ſubitū iter milites ſilētiū exortū ē: ipſe etiā nefas uidit: qđ ante nō uiderat: ut Veteranoꝝ manus retro cederēt. ex quo adeo deſpauit: ut de morte cogitaret: & uenenū hauriret. Cū igiť cohortes ex trāſuerſo ad eius caſtra uenirēt: q̄s Labienus miſit ſimulauit eas fuger̄: & eas ad Mūdā uſq₃ ſecutus ē: & Vrbē Mundā obſideri iuſſit: & cæſoꝝ hoſtium factis aggeribꝫ caſtra uallauit. Et cū iā deſꝑatis rebus filius Pōpei fugiēs in crure uulneratus ad Laurone occidit. Dicit ergo etiā bellū illud qđ geſtū fuit apđ Mūdā accedat: ut tādē īꝑator Nero fiat. Cæſar: Scilicet Iulius q uigītiq₃ uulneribꝫ ī capitolio occiſus ē. cōſpiratōe in eū facta Interfectores cuius Teſte Apiano Alexandrino fuerunt ex ſuis potiſſimum fratres duo Cæcilius & Bucelianus: & ultra hos Rubrius Riga: Quītus Ligarius: Marcus Spurius: Seruilius Galba: Sextius Naſo Pontius Aquila. Ex amicis uero Cæſaris Decimus Caius caſea: Trebonius præterea & Athilius cimber: Minutius Baſiliuſque.

Peruſina fames: Auguſtus cæſar cum uigintiquattuor annorum eſſet Lutium Antonium Peruſiæ obſedit. & eum fame ī ſeditionē uenire coegit: ibi & ipſi antonio dedit ueiam: & militibus ſuis. Vrbē ipſam diruit: redactiſque omnibus aduerſæ partis exercitibus citra nullum ſanguine occidit. Mutinæq₃ Labores: In mutina marcus antonius Deciū Brutū obſidebat ad quē Legati de pace miſſi: r̄pudiati ſunt.

Poſtremo etiā Imperator Octauianus: & primo qdem pāſa aduerſus Antoniū male pugnauit: deinde Hircius ſuſis ſociis pugnam adæquit. Sed tertio Antonius uictus ab Octauiano in Græciā confugit. Et quas pmit aſpera claſſes Leucas: Quam breuibus uerbis multas hiſtorias Lucanus cōplectitur. Auguſtus Cæſar initio & principio motus belloꝝ quæ Marcus Antonius fecit: traiecit Dyrachium: ut ibi uenīete Antonio & Cleopatra occurreret: ſed poſitis caſtris: Leucada ꝓmontorium caſtris circundedit: Cornua etiam ꝓmontorii cinxit: & ſtatim cleopatra & ātonius affuere: quadrigētæ naues erant Auguſti:

Accedant fatis: & quas premit aſpera claſſes
Leucas: & ardenti ſeruilia bella ſub æthna.
Multum roma tamen debes ciuilibus armis.
Q uod tibi res acta ē: tecū hac ſtatōe pacta
Aſtra petes ſerus prælati regia cæli
Excipiet gaudente polo. ſeu ſceptra tenere
Seu te flāmigeros phœbi conſcendere currus
Telluremq; nihil mutato ſole timentem
Igne uago luſtrare iuuet. tibi nūine ab omni
Cedetur: iurique tuo natura relinquet.
Q uis deus eē uelis: ubi regnū ponere mūdi.
Sed neq; in arctoo ſedem tibi legeris orbe:
Nec polus auerſi calidus qua uergitur auſtri.
Vnde tuam uideas obliquo ſydere romam:
Aetheris immenſi partem ſi preſſeris imam:
Sentiet axis onus: librati pondera cæli
Orbe tene medio: pars ætheris illa ſereni

ducētæ uero āplius hoſtiū: ſed magnitudo haꝝ adæqbat illas: nā a ſenis ī nonos remoꝝ ordines ſurgebāt. Præterea tabulata adeo alta erāt: ut caſtroꝝ & urbiū formā pberēt: ſed hæc moles exitio fuit hoſtibꝫ. nā agiles naues graues Cleopatræ: plures ſigulis adortæ: facile diſſipauere: & ita Auguſtus Cæſar uicit. Premit: Quia ibi ſubmerſæ ſūt Cleopatræ & Antonii naues. Et ardēti ſeruilia bella ſub æthna: Syrius qdā noīe Enomius: qſi phanatico furore ſtimulatus ſeruos ad libertatē & arma uocauit: cū Siriæ Deæ comas rotaret. nā āpla ī os nuce ſulphurē ſtipata accepta: cū ſigulis uerbis ſigulas flāmas emittebat: quo miraculo moti ſerui. prio duoꝝ milium poſtea qtragīta miliū exercitū cōfecit: & cœpit caſtra Romanoꝝ: ſcilicet Malei Ignei ipſei & piſonis ſed hos tādē nouiſſima fama uictos & qſi peſtilētia cōſūptos apd æthnā mōtē ꝓ pœna in Ergaſtula duxit. Ardēti: Quia ſēp flāmas emittit: ut phibent. Multū Ro. Quāuis hæc oīa bella fuerit: ī qbus tāta Romanoꝝ cædes fuit. tamē bene geſtū eſt tecū o Roma ꝙ talē cōſecuta es ipatorē. Debes: obligata es. Tibi res acta: Ideſt ad utilitatē tuā. Statione pacta Aſt. pe. ſe. Apoſtrophat nūc ad Neronē: & p hyroniā dicit illū poteſtatē habituꝝ cæli: cū ex hoc corpore hūano diſceſſerit: ut quancūq; cæli: ptē uoluerit deligere poſſit. Hac ſta. p. Ideſt hac uita finita. Nā ſtatio ē locus: ubi naues ad tps manēt: nō āt hyemāt: ita & aīa ī corpe nr̄o qſi ī ſtatōe manet. Serus: Quia lōga uita tibi ſupeſt. Prælati: ppoſiti: qa tu cælū ppones rgiæ romāæ. Gaudēte polo: qa oēs cæleſtes lætitiā agēt te ī cælū aſcēdere. Seu ſceptra: Siue iqt Rex cæli eē uolueris: ſiue currum ſolis aſcēdere: facile tibi cōſētiēt: & arbitrio tuo oēs tibi cædēt. Flāmigeros: flāmas gerētes: uidelicet currus ſolis. Nihil timētē: quēadmodū tīuit Phaetō cū currus pr̄is regeř uoluit. qſi dicat nō eris ſimilis phaetōti: q zodiaci mōſtri territus habenas equoꝝ rliqt. Vago: errāte: qa errauit tūc cū ſolis phaetō currū gubernauit. Luſtrař: Circuiř. Quis: ꝑ qlis. Tuo iuri. Tuæ poteſtati. Sed neq; ī arctoo: Mōet ne imas cæli ptes deligat: ne forte maiori oneř axē pmat: ſed dicit mediū cæli locū capiēdū eſſe: ubi ſedē ſuā ſtatuat. Nā ſi eregiōe ſteterit nō poſſet niſi ex obliquo Romā reſpicere: & ex hoc eū ſtrabonē fuiſſe ſignificat. Sed neq;: Inuocauerat neronē p hyrōiā quē dicebat excipi a toto cælo. nunc dicit mediū cæli axē eligēdum: nā ſi eregiōe cōſederit: nō poterit niſi ex obliquo Romā aſpicere: ꝓpter qđ eū ſtrabonē eſſe ſignificat: Cornelii taciti teſtimonio & Euſebii: ideo dicit cum oēs dii tibi ceſſerit. Nec legeris: Pro elegeris. In arctoo orbe: hoc ē in ſeptētrionali. uidelicet ī altero polo cæli. nā ſicut ī ſpa uidere licet: diameter: hoc eſt axis alio noīe appellaf: ab altero polo uſq; ad alteꝝ polū: p mediā trāſit ſpam: & primus polus arcticus: ideſt ſeptētrionalis dicif ab arcto: ideſt urſa nā αρκτωι. græce urſa latine. Alter uero ātarcticus ē ex oppoſito arctici. ſcilicet auſtralis uel meridionalis. Dicit ergo ne ī altera pte ſedē deligat Nero: ne nimio pōdere cælū pſſū ruat. Nec polus: Hoc ē in extremitatibus cæli ſedere noli. nā utriq; tibi piculū īminet. Auſtri: Ideſt ī meridie in altero polo neq; delegeris ſedē. Vergif: Voluif: qa cælū ſemp uoluif ab oriēte ī occidētē: & uertitur circa polos: Ideſt arcticū & ātarcticū. Aduerſi auſtri: nā auſter a meridionali aduerſus & oppoſitus ē arctico: Ideſt ſeptētriōali. Aduerſi: ātarctico polo oppoſiti. Vnde tuā: Nā eregione poſitus: romā niſi ex obliquo aſpiceř poteris. Aetheris īmēſi: Nec noli ī extremitate cæli ſedere: qa nimio pōdeř pſſū cælū: ī piculo ē ne corruat. Axis: Scilicet arcticus & ātarcticus. Librati pōdera: Quid igif faciēdū: tuta iqt ps cæli erit: ſi ī medio ſederis. Orbe. ſ. cæli: Ideſt ī media rotūditate & cōuexitate: nā cælū ſpicū ē. Librati: Ideſt ſeipſū ſuſtinētis: qa ſuo pōdere ſe ſuſtiēt: ut ī nullā ptē iclinet: ido libratū cælū dicit. Pars: Scilicet medii cæli. Vacet: Ideſt tibi ſeruiat: & ſignificat craſſi corporis hoīnē: ac ſi dicat tāta ē tui corporis uaſtitas: ut totā cæli ptē ſis occupaturus.

Tūc genus hūanū: Hoc loco rurſus hiroice & āphibologice loqᷓ: uidet̃.n. dicer̃ tūc cū cælū tenueris & gētibꝫ humāis īpare cœpis: pax totū orbē tenebit: ſed hoc dicit donec uiuus īpiū tenebis ſēp bella erūt. At ubi e terris diſceſſeris: tū deniꝗ pax ubiꝗ r̃gnabit. Tūc poſtq̄ mortuus eris: uel poſtq̄ regna cæli rēueris. Poſitis: ꝑ dpoſitis: qa dū uiuis ſēp bella erūt. Gēs omnis amet: Ideſt ſit hoīnū īter ſe ſocietas atꝗ cōiūctio q̄ dū īpas eſſe nō pōt. Ferrea belligeri: Secūdū hiſtoriā Liuii hoc dixit & cōſuetudinē Romanā. Nā ſicut apud Titū Liuiū legit̃: Numa Pōpilius tēplū Iani ædificauit: ita cū clauſū eēt: pacē ſignificaret: aptū uero bellū: Belligeri Iani: Ideſt Iani dei tēplū qđ aptū bellū ſignificat. Cōpeſcāt: Claudāt. Virgi. Claudēt̃ belli portæ: ſignificauit pacem futurā eē: tūc cū Octauiāus īparet: qđ ita fuit: nā regnāte auguſto Cæſare pax ꝑ totū orbē erat. Sed mihi iā numē. Ideſt tibi uiuo diuinos honores exhibeo teꝗ nō minus ī terris īuoco: q̄ ſi cælū teneres. Te pectoř: Ideſt ſi diuinitatē tuā mēte aīoꝗ cōcepo: mihi nō opus erit īuocař apollinē: nec muſas. nec carmē quo bella romana deſcribā. Accipiā pectore. Ideſt ꝗ te aīo & mēte cōcipiā. Nec ueli: Ideſt noli. Sollicitař deū: Scilicet Apollinē. Cyrrea: Nā parnaſus mōs Boetiæ ī duo iuga diuidit̃. ſcilicet Cyrrā & Niſā. In Cyrra colit̃ apollo. nā ibi erat tēplū Apollinis. In niſa uero colit̃ Bacchus: & poetæ ī utriuſꝗ tutela eē dicūt̃. nunc igit̃ dicit ſe nō eos inuocaturū: ſi Nero ſibi fauerit ad carmē ſcribēdum: ideo qđ cōcepo aīo noli ſollicitař. Cyrrea: Quia ī cyrra colit̃ apollo. Mouētē: Scilicet tūc cū oracula dat: qa mōs oīs circūcuti uidet̃ & tremeř. Auerteř: Remouere q̄obrē nec hūc: nec illū a ſuis ſedibꝫ mouebo. Tu ſatis: Scilicet eris & ſufficies. Romana carmīa. In qbus res romanas ſcribeř cōſtitui. Fert animus: Per īuocatōnē narrare īcipit: ſed āteq̄ narret attētos facit a rebꝫ magnis: nouis: inuſitatis. Fert. Ideſt cupit. Expromere Apire. ſicut ī ꝓhœmio diximus: licet hoc loco ꝓfiteat̃ ciuilis belli cās dictuꝝ: tamē generaliter ꝓſeqᷓ & q̄dā poetaꝝ dicit: ſicut Pōpeius & Cæſar domināndi cupiditatē habuerīt. Immēſū opus: Quia nō rem paruā ſcripturi ſimus: ſed magnā. Furētē populū: Ideſt furore pcitū. Excuſſerit: Remouerit: Inuida fatoꝝ: Declarat: generalis ē cā: qa fata ſic uelle uident̃: ut nullū īpiū ſit diuturnū: ſed ſi diuturnū certe non ſēp æternū. Inuida: Quaſi rebꝫ humāis īuideat. Series: Eſt diffinitio fati. Nā ut ait Cicero Fatum eſt ordo cauſaꝝ æternitate fluēs: ueritas ſēpiterna: nō ſupſtitioſe: ſed ſīpliciter. Stare diu: nā hoc īpium ſtare diu nō potuiſſe: nō tātum fuit cā belloꝝ: ſed fata qbus aduerſātibꝫ nihil ꝑpetuo durare pōt. Summis magnis: Lapſus: Scilicet fuerīt cā huius belli. Graues ſub pō. l. Vnum ex reliquo ſeqᷓ. nā ſi pōdus magnū ē: ideo grādior ē caſus. Ferēs: Suſtinēs: qa ad tātū culmē magnitudinis roma puenerat: ut nō āplius ex mole nimia ſtare poterat. trāſlatio.n. ſūpta ē a mole q̄ ad ſūmū puenerit neceſſe ē: ut ruat. Sic cū cōpage ſoluta: Per ſimilitudinē oſtēdit: quomō pax turbata fuerit: fatis nolētibus īpiū romanū diutius ſtare cū ſit fuſa pax ī orbē terraꝝ: ſic inqt & fuſa ē pax: ſicut quodā dicunt īter ſe diſſolutis elemētis: oīa ad ātiquum chaos reditura eſſe. Sic: Quo pax fuit cōfuſa: ſicut machina mundi. Ordo eſt oīa ſidera cōcurrunt. Cum: ꝑ q̄do. Cōpage: cōiunctione. Soluta: Ideſt cōcordia quæ elemētoꝝ ē uinculū ſecundum Empedoclē: qui dicebāt quattuor quidē eſſe elemeta: Aquam: Terram Ignē: & Aerem ſed dicebat duo eē formalia: uidelicet litem & amicitiam: quæ elemēta cōiungunt & ſeparēt: Amicitia eſſe īcipit cum cōtrariæ qualitates elementoꝝ & diuerſæ diſcedunt. Lis autē tunc cum illæ cōtrariæ qualitates redeūt: ſed hoc dicebat futurum ſpatio duodecī milia annoꝝ. nam ut elemēta concordent diuerſas qualitates habēt. Epycurei autē: ut Democritus: dicunt omnia cōſtare ex Athomis & ex ipſis elemēta cōfici. & cælum īpm: qa omne cōpoſitum ſoluit̃ in ſuū ſimplex: ſed omne corpus ſoluit̃ in Athomos. Ideſt ī īdiuiduū: & hoc mō omne corpus ī infinitum ſcindat̃: & id quod īfinitum eſſe cœpit: ut ſcindi nō poſſit. id autem corpus eſt: aut nō. Si corpus eſt & ſcindi nō poteſt. ergo & principium eſt ſui. ſi nō eſt corpus: ergo ex nihilo nihil fit. ergo corpus eſt indiſſolubile. Anaxagoras uero dicit omnia quæcunꝗ ſunt: eſſe elemēta: & multa eē corpora: ſi dicis omne corpus cōſtare ex elemētis. id autem eſt. in īpis elemētis: aut nō: ſi nō eſt ſequitur aliqd ens ex nō ente: ſi dicis eē ī elemēto: ē & īpſū elemētū. ergo oīa ſunt ex elemētis: qđ falſū ē. Alii philoſophi unū eſſe elemētū dicebāt: & omnis motus eē ab igne. ergo moueť ignis. ſed cū ignis rariſſimus ſit: nō pōt moueri ī aliud rariſſimū: qđ ē īpoſſibile: ſi moueť. Sed ſi cōpago deſitas uel amicitia ſit coegerit ī unū: &.c. cahos eſt rerum omniū rudis inordinatæꝗ materiæ cōfuſa cōgeries: & dicit̃ συγχεω. ideſt cōfundo.

Tota uacet: nullæꝗ obſtent a cæſare nubes:
Tūc genus humanū poſitis ſibi cōſulat armis
Inꝗ uicē gēs omnis amet. pax miſſa per orbē
Ferrea belligeri compeſcāt limina iani.
Sed mihi iam numē es: nec ſi te pectore uates
Accipiam. cyrrhea uelim ſecreta mouentem
Sollicitare deum: bacchumꝗ auertere niſa.
Tu ſatis ad uires romana in carmina dandas.
Fert animus cauſas tantaꝝ expromere rerū
Immenſumꝗ aperitur opus: qđ ī arma furētē
Impulerit populū. quid pacē excuſſerit orbi.
Inuida fatorum ſeries: ſummiſꝗ negatum
Stare diu: nimioꝗ graues ſub pōdere lapſus:
Nec ſe roma ferēs: ſic cum compage ſoluta:

Ignea aſtra:Quæ natura ſepatã ſũt uidelicet ignis .i. æther miſcebit̃ cũ elemẽto cõtrario.i. aqua. Fretũ: Mar̃ ipſũ terrã iundar̃ uidebit̃. Excutiet:Cõfũdet:ut oĩa inũdent̃. Phoebe.i.lũa aduerſa ibit ſoli :quæ a ſole ſẽp naturaliter diſcedit:& q̃to magis appropĩquat ſoli:tãto minus lucet: & ecõuerſo: & hĩcẽ ꝙ luna dr̃ creſcere & decreſcer̃:ſed ſol exterius ſuũ curſũ facit Lũa ĩterius & q̃tũ ſpatii ſol cõficit uno ãno: Lũa uno mẽſe ꝓficit. Obliquũ orbẽ.i.ꝑ zodiachũ q circulus ex obliquo zõas cĩgit.ergo ubi nũc noctẽ Lũa tenet: tũc diẽ tener̃ uolet. Diẽ poſcet ſibi.i. r̃licto ſuo ꝑcurſũ ſolis ĩceder̃ ĩcipiet. Totaq; diſcors Ma.i.cõcordia elemẽtoꝝ q̃ oẽs res cõſiſtũt & ſeruant̃. In ſe magna ruũt cœpit ſupius dicer̃ cãs belli ciuilis:& ĩter cæteras hãc quoq; magnã dixit cãm fuiſſe : ꝙ ad ſũmũ culmẽ ĩperiũ populi.ro.ꝑuenerat: & cũ cælũ ſeipſũ ſuſtinere nõ poſſet: rueret:adhuc ꝓſeq̃t̃ dicẽs:cũ ad eã celſitudinẽ uenerit ĩperiũ romanũ:ut altius aſcẽder̃ nequeat:neceſſe ẽ ut ꝑ ſe ruat:ſed ita dii uoluerũt ut ſit finis ĩpii. Lætis.i.ꝓſpis:ſicut triſtia aduerſa dicĩus:ſic læta ꝓſpera ĩtelligĩus. Fortũa cõmodat ĩuidiã. Hoc ĩgr quas fortũa opes populo ro.dedit ĩuidere cœpit noluitq; ut externæ gẽtes has opes proſternerẽt:ſed populus ro.ergo ĩuidiã ſuã nulli cõmodauit. Populũ rõanũ:Nã ita fortũa uoluit:ut rõani ĩter ſe cõcurrerẽt bello ciuili & ſuas opes ꝓfligarẽt. Tu cã maloꝝ: Rõa.n.fuit cã tãtoꝝ maloꝝ cũ cœpit tribus dõinis eẽ cõis.Nã cæſar ut Iuliã filiã põpeio cõiũgeret & Craſſũ cõciliaret:ſe tertiũ ſociũ fecit:ut nihil ĩ Repub.gereret̃ qđ ſuo arbitrio diſpliceret: ſed poſtq̃ cõcordia direpta ẽ morte Iuliæ & cæđ craſſi:q bello pthico occiſus ẽ:ita bellũ ciuile ẽ exortũ. Tribꝫ dõinis põpeio:craſ & Cæ.q ĩter ſe ĩpiũ ro:partiti fuerãt.nã ut r̃fert Apiãus Craſ.ac Põpeius cõſules ambo deſignati:Cæſari imperium Galliæ in aliud imperium prorogarunt.prouincias ipſi inter ſe exercituſq; partiti ſunt.Pompeius hiberiam ſortitus ac Libyam:amicis ad eas emiſſis:romæ præſtitit. Craſſus uero Syriam ac ſyriæ proxima aſſumpſit:ad pthicũ ſiqdẽ bellũ anhelabat:ut lucꝝ & gloriã ĩde r̃ferret. Turbam:Quia ſocietas r̃gni nunq̃ duratura ẽ:qũo. Fœdera.ſ.fuerãt cã. Regni &c. Quia regnũ nõ patit̃ duos .ſic Statius. Sociiſq; comes diſcordia r̃gnis.hæc ẽ ergo cã maloꝝ. Feralia: Letifera:ĩter duos uel plures ſẽp ẽ letifera:nõ diuturna:ſed ſatius fuiſſet nõ fuiſſe cõcordes Cæſarẽ & põpeiũ:q̃ poſt cõcordiã ĩ diſſẽſiõem ueniſſe. Vnde dicit Cicero prius cõſuluiſſe põpeio:ne Cæſari ſe cõiũgeret:qa cõiunctionẽ Reipu.optimã uidebat:ſed diſcordiã pniti oſiã ĩtelligebat. O male cõcordes:O ĩnq̃ Põpei Craſſe & Cæſar qđ tẽtatis ĩter uos ſocietatẽ iunger̃ ĩ perii nõne ſcitis nullũ r̃gnũ ſociatũ eẽ poſſe. Male cõcordes.ſ.mũdi nõ duraturi. Cupidĩe:qa libido r̃gnãdi uos ĩ hãc ſocietatẽ deduxit. Quid:Cur.Miſcer̃ uires.i. cõiunger̃ & eẽ ſocios:q̃ſi dicat hoc fruſtra facitis. Orbẽ.i.ĩpiũ orbis terraꝝ.nã Roma dõina erat & r̃gina terraꝝ. In medio:ĩ cõi:ut uos tres ĩpetis:nõ ĩtelligitis hoc fruſtra tẽtar̃:q̃obrẽ:qa tẽtatis facer̃ qđ numĩa ꝓhibẽt:& dũ mũdi natura pſtabit:ipa nunq̃ fides ĩuẽiet̃ ĩter ſocios regnoꝝ:nec fratres qdẽ ĩter ſe fidẽ ſeruarũt cũ regnar̃ cœperũt:ꝙ ita ſit exẽplis nr̃is & ueteꝝ ꝓbari põt:ut Etheoclis & Polinicis fratꝝ: & cũ r̃gnũ thebanũ uterq; teneret:tãdẽ ĩter illos orta diſcordia mutuis uulneribꝫ ſe ceciderũt:ſic Atrei & Thyeſtis:quoꝝ alter.i.Thyeſtes uxorẽ fratris uiciauit.Atreus Thyeſte ad cõuiuiũ uocato Thyeſtis filios ei epulãdos dedit. Dũ terra leuabit.i.dũ orbis terraꝝ durabit. Leuabit.i.ſuſtinebit:qa terra ſuo põdere librata in certa ꝑmanet circũferẽtia celi.mare.n. terrã circũdat.recte ergo dicit:qa terra fretũ ſuſtinet:aqua uero aerẽ & terrã: qa ſuo pondere aer ſuſtinet terrã: qa circũdatus ẽ terra:ĩ medioq; cẽtro ẽ terra.mare ãbit terrã.ergo terra ipſũ ſubſtiet:qa ĩ nullã ptẽ declinari põt terra:ſed cũ grauis ſit deorſũ tẽdit:& ad locũ ſuũ redit.exẽpli gr̃a:ſi circĩo facis orbẽ:pũctuſq; ĩ medio circuferẽtiæ erit.tũc pũctus diſtabit æq̃liter ab ĩpo orbe:nec ĩ aliquã ptẽ ĩcliari põt:ſic nec terra ĩcliari põt nec a ſuo cẽtro diſceder̃ licet ſit ſuo loco mota:ſiue dextorſũ:ſiue ſiniſtrorſũ. ergo ſeq̃t̃ ut eã aer ſuſtĩeat:& neceſſario ĩ loco ſuo cẽtro pmãeat.Lõgi labores:qa ſeptẽ ſũt plãetæ.ſ.Saturnus:Iuppiter:Mars:Mercurius uẽus Sol:Luna:qnq; ſe mõ cõtra mũdũ ferunt:mõ cũ mũdo retrogradi ſũt.duo.ſ.Sol Luna ſemp cõtra mundũ ferũtur : ideo longos labores dixit: non ꝙ ſol laboret:ſed quia laborem non ſequitur.fatigatur enim cum contra mundum uoluitur:ſed cum non ſequit̃ laborẽ. Voluẽt. Quia ſol ſemp cõtra mundum uoluit̃.

Sæcula tot mũdi ſuprema coegerit hora:
Antiquũ r̃petẽs iterũ chaos: omnia mixtis
Sydera ſyderibꝫ concurrent:ignea pontũ
Aſtra petent:tellus extendere littora nolet.
Excutietq; fretũ:fratri contraria phœbe
Ibit:& obliquũ bigas agitare per orbem
Indignata diẽ poſcet ſibi:totaq; diſcors
Machina diuulſi turbabit fœdera mũdi
In ſe magna ruũt:lætis hũc numina rebus
Creſcẽdi poſuere modũ.nec gentibꝫ ullis
Commodãt ĩ populũ terræ pelagiq; potentẽ
Inuidiam fortuna ſuã:tu cauſa malorum
Facta tribꝫ dominis cõmunis roma : nec unq̃
In turbam miſſi feralia fœdera regni.
O male concordes:nimiaq; cupidine cæci.
Quid miſcere iuuat uires:orbẽq; tenere
In medio?dum terra fretum:terramq; leuabit
Aer:& longi uoluent titana labores:

Cælo:ideſt ꝑ cælũ. Totidẽ ꝑ ſigna:ꝑ quot ſigna currit ſol:ꝑ totidẽ ẽt lũa:ſed hoc itereſt:q̃a ſol exterius curſũ ſuũ facit:& ſigulo mẽſe ſigula zodiaci ſigna tenet. Lũa uero ꝑ eũdẽ circulũ curſũ ſuũ facit:ſed iterius zodiacus ẽ circulus ĩ quo duodecĩ ſigna poſita ſũt:& ꝑ obliquũ zonaꝝ circũdat̃.ꝓ hũc ſol & lũa ſuũ curſũ faciũt:ſed exterius ſol & iterius lũa.ergo breuior ẽ:ex quo ſeq̃t̃:ut q̃tũ ſpacii uno ãno ſol cõficit ĩ uno ſigno ꝑmanẽs:cũqꝫ ĩ oĩbꝰ ſignis curſũ fecerit ãnũ ꝑficit.at uero lũa uno mẽſe oĩa ſigna luſtrat:ideo dixit lunã ſucceder̃ diei r̃cte. Nox.i.Lũa. Totidẽ ſigna:Ideſt ꝑ quot ſigna currit ſol:& ꝑ totidẽ lũa. Nulla fides r̃gni .ſ. erit.i. nunq̃ ſocii r̃gnoꝝ iter ſe fidẽ ſeruabunt.

Noxqꝫ diẽ cælo totidem per ſigna ſequet̃:
Nulla fides regni ſociis:omniſqꝫ poteſtas
Impatiens conſortis erit: nec gentibꝰ ullis
Credite:nec longe fatorũ exẽpla petantur.
Fraterno primi maduerũt ſanguine muri:
Nec preciũ tanti tellus:pontuſqꝫ furoris
Tũc erat:exiguũ dominos commiſit aſylũ.
Temporis anguſti manſit concordia diſcors:
Paxqꝫ fuit non ſponte ducũ:nam ſola futuri
Craſſus erat belli medius mora:qualiter ũdas
q ſecat:& gẽinũ gracilis mar̃ ſepat iſthmos.
Nec patit̃ conferre fretũ:ſi terra recedat
Ioniũ ægæo franget mare: ſic ubi ſæua
Arma ducũ dirimens miſerãdo funer̃ craſſus
Aſſyrias latio maculauit ſanguine carras
Parthica romanos ſoluerunt dãna furores.

Oĩs poteſtas:Idẽ dicit:nã cũ poetæ aliq̃d obſcur̃ dixerit diffuſius poſtmodũ dicer̃ ſolẽt. Impatiẽs cõſortis.i. poteſtas nulla cõſortiũ hẽre poterit. Nec gẽtibus ullis: nolo iq̃t externis gẽtibꝰ credatis: ſed a uobis exẽplũ ſumite.nã q Romã cõdiderũt ipi ſe occiderũt.ſ. Rõulus & Remus.natura.n.uult ut in regnũ alter mãeat:alter occidat̃. Fatoꝝ.i.numinũ & uolũtatis deoꝝ. Lõge.i.ab externis:& lõgiq̃s gẽtibꝰ:nã a uobis & cõditoribꝰ urbis exẽplũ ſumer̃ poteſtis nã ut: Liui. & oẽs hiſtorici tradũt.Ro. & Re. Romã cõdider̃:& cum augurio uellẽt iter ſe dignoſcer̃ uter eoꝝ urbi nomẽ iponeret.ro.palatinũ mõtẽ cãpãiæ cõſcẽdit. Re.uero auẽtinũ: Remo uultures ſex prio apparuerũt: deĩde.ro.xii. q̃ pp Re.dicebat fata hoc ꝓtẽder̃:ut urbi nomẽ iponeret:q̃a ſibi uultures primo ãpparuer̃t.Ro.ãt ad ſe hãc dignitatem trahebat dicẽs:ꝙ licet ſibi poſterius uultures apparuiſſẽt:tamẽ nũero plures.ũde exorta ẽ diſcordia:ut celer tribunus militũ occiderit Remũ.Alii dicũt Remũ a ro. occiſum fuiſſe ꝙ ad ludibriũ fratris prima mœnia urbis trãſiuerit. Pri. muri.i.ab initio ædificati. Sãguĩe fraterno.ſ.mortuo rẽo. Nec ꝑciũ: Arguit a miori ad maius.ſi duo nõ potuerũt ĩ ſocietate r̃gni ꝑmãere: cũ regnũ exiguũ eẽt:q̃to magis pati nõ potuer̃t ſimul regnar̃.cũ tãtũ iperiũ habeãt: ut orbẽ terraꝝ poſſideãt multo magis ipellent̃:ut plures r̃gnare nõ poſſit. Cõmiſit.i.diſſẽſionẽ cõcitauit iter fratres.nã cõdita urbe Ro.&Re.cũ uid̃rẽt ciuitatẽ ifrequẽtẽ eẽ:ut aliũde ſibi ciues cõparẽt: Aſylũ cõſtituer̃t:ſed ãte filii Herculis aſylũ athẽis fecerãt.Vnd̃ Vir.Qui r̃ttulit acer aſylũ:ſed ad ſimilitudinẽ filioꝝ herculis aſylũ Ro.& rẽus ſtruxerũt. Aſylũ ãt locus erat quo oẽs cõueniẽtes ut igreſſi erãt:ſi fures: ſiue homicidæ: ſiue latrões fuiſſent extrahi nõ poterãt:ũde dictũ ẽ aſylũ ασυλέω. quod ẽ traho. a uero dicit priuatõem. Exiguũ aſylũ.ſ.ex hõicidis & latronibꝰ roma cognoſci poteſt. Aſylũ:locus ille nõ urbs:ſed aſilũ paruũ: cauſa fuit:ut ipſũ nõ magno prẽio uſqꝫ ad cædes fratres cõdiderit: ex quo poſſumus itelliger̃ q̃d facturi ſit fratres r̃gnoꝝ.idẽ Sta.ait. Lis ẽ de paupe r̃gno. Tẽporis: mor̃ ſuo quod obſcurius dixerat declarat. Diſcors cõcordia: Quomõ diſcors ſi cõcordia ẽ: & quomõ cõcordia ſi ẽ diſcors? q̃a pax erat iter Craſ. Cæ.& põpeiũ iuita.ergo q̃a iuita:odioſa erat: diſcors erat. Paxqꝫ:ꝙ anios cõcordes iuiti tener̃ declarat.Ver̃ iq̃ iuiti põpeius & cæſar ĩ cõcordiã mãſer̃. Craſ.ãt erat uĩculũ cõcordiæ eoꝝ:q poſtq̃ bello ꝑthico deletus ẽ:ſtatĩ ẽ orta diſſẽſio iter cæſarẽ & põpeiũ. Qualr̃:ꝑ ſimlitudinẽ oſtẽdit quomõ medius craſ. tãtiſ ꝑ cæſarẽ & põpeiũ ĩ cõcordia r̃tiuerit.eodẽ mõ iq̃t craſ.tenebat eos:ne bello cõcurrerẽt:quẽadmodũ terra iter ioniũ & ægeũ:duo maria cõtinet ne iter ſe ũdis collidant̃: dico craſ. talr̃ medius erat mora: q̃lr̃ iſthmos q ſecat ũdas. Gracilis.i.tẽuis:poſthmos & iſthmos cõtraria ſũt: nã poſthmos terra dr̃ q̃ mari circũdat̃.at uero iſthmos dr̃ terra quæ iter duo maria poſita ẽ. Gracilis: dixit ad cõparationẽ gemini maris.ſ.ionii & ægei.imẽſitas gẽini maris facit:ut iſthmos uideat̃ gracilis: ſicut locus pelopõneſſus ẽ iter duo maria:quẽ moreã nũc uocãt:ubi ẽ Corynthus urbs ualidiſſima:de q̃ multi populi ut atheniẽſes pugnauerũt:q̃ſi uictoriæ ꝑmiũ ĩ medio poſita eſſet: Pelopõneſſus utriqꝫ facit mar̃. Cõferre.i.iter ſe cõtẽder̃: ut ũdæ ũdis collidant̃:ſi terra r̃cedat e medio.ſtatĩ maria illa ũdas miſcer̃ icipiẽt: q̃ſi exoriat̃ illico pugna.ſic craſſo amoto iter ſe põpeius & cæſar cõcurrer̃ cœpũt. Sic:eodẽ mõ adaptat ſimilitudinẽ. Sæua arma: hiſtoria talis ẽ.nã craſſus aduerſus parthos ꝓfectus ẽ auri cupiditate:babyloniã aggreſſus ẽ pugnar̃: q̃d ſẽtiẽs Arſacides rex parthoꝝ exercitũ cõtra eũ duxit.& cũ ĩ r̃gionẽ illã igreſſus eẽt telis parthoꝝ opp̃ſſus ẽ. Dirimẽs:diuidẽs.Miſerãdo funer̃.Bene miſerãdo:q̃a cũ factũ eẽt: ut ad colloq̃ũ uẽiſſet ꝑ iſidias occiſus ẽ.

Carræ.arũ.ẽ ciuitas Babyloniæ & ꝑthoꝝ. Aſyrias.q̃a babylonia ẽ ĩ Aſſyria:ubi hoc factũ ẽ. Parthica.i.a parthis illata:& quæ ipſi intulerũt rõanis: ſed exercitus ſui bella ciuilia fecerũt o Arſacidæ o ꝑſidæ.

Pluſq̄ creditis: Quia nõ tãtũ craſſũ cũ exercitu ſuo deleuiſtis: uer⁊ et populũ romanum īter ſe cõcurrer̄ feciſtis: ut magnã cladē īperiũ romanũ pateret̄: q̄a ſibi bellũ ciuile dediſtis. Diuidit̄: In duas partes oẽs opes populi ro. diuiſæ ſũt. Quæ mar̄: Per declamatõem dicit tamē īpiũ populi ro. terrã maria fortunã reger̄: tamē ī poteſtate ſua: nec ĩpio ſuo duo capi nõ potuerũt. Totũ orbē .i. fortũa ab oriēte ad occaſũ tenet populi ro. īpiũ: tamē duos nõ potuit capere .ſ. cæſarē & põpeiũ. Nõ cepit: Nõ cõtinuit. Nã: Ideſt q̄a: aliã cauſã ſubigit cur Põpeius & cæſar ſimul cõcurrerēt, uidelicet mortē Iuliæ, nã ea affinitas cõtiebat hic patrē: ide uir⁊: ne arma īter ſe mouerēt. Iulia Cæſaris filia ex põpeio p̄gnans ceſſit e uita quo tēpore Domitius Aenobarbus aduerſabat̄ Põpeio ad cõſulatus petitionē. die .n. ſtatuta ad petēdũ d̄ſcēderãt: nec teſte a pião ſupueiēte nocte e martio cãpo diſcedebãt: donec cœptis litib⁹ īter eos: Domitii ſeruũ lumē afferētē īteremer̄: īſecuta deīde oĩum fuga. Dõitius uix ī domo ꝓpria ſaluatus ē. põpei ueſtis cruor̄ ſordida: a nõnullis ad ſuos d̄lata: adeo par⁊ uterq̄ a piculo abfuit. Pignora: Scilicet uicula. Iũcti. Cõiũcti ſãguis. Ferales: Quia tres duces male Reipublicæ ſociati fuerãt. Thedas: Ideſt nuptias: nã ſæpe uno iſtrumēto totius rei ꝓprietas idicat. poſuit .n. thedã ꝓ nuptiis. Antiq .n. ī nuptiis thedis .i. facib⁹ utebãt̄: eo q̄ uir ſpõſã noctu ducere ſolebat. Ferales: Quomõ ferales: q̄a tres duces his nuptiis magno Rei Publicæ malo cõſociati erant. Ad manes: Ideſt mortua ē. Parca⁊: Quia tres ſũt parcæ: Lacheſis: Cloto: Atropos: quæ uitã hoĩum ſignificar̄ uident̄. nã Lacheſis quæ filat: prĩcipiũ uitæ cuiuſlibet pſõæ oſtēdit: Cloto quæ colũ ſuſtiet uitã hoĩum ducit. Atropos quæ fila rũpit: ſignificat finē uitæ hoīs: & d̄r q̄ſi īexorabilis: q̄a uerti nõ põt cũ ad finē p̄uenerit: pcæ quoq̄ ſimiliter fila uitæ Iuliæ duxerũt. q̄ ſi fata tibi: Vere inq̄ mors Iuliæ cã fuit huius belli ciuilis: q̄a ſi diu uixiſſes tu ſola potuiſſes ī amicitiã cõiũger̄ uir⁊ & prēm. Fata: numia. Maiores moras .i. diuturniora ſpacia uitæ. Luce: Vita: q̄a Iulia ſignũ erat pacis. Mãus: nã manuũ cõiũctio ſignũ ē pacis. Vt generos: p ſimilitudinē d̄clarat hiſtoriã tãgēs: Rõulus īſtituto ludo cõſude cõſcii: ſualia ludi illi: quos īgēti apparatu fecit: oẽs ciuitates cõuenerũt romã: ſed dixit prius militib⁹ ſuis cũ ſignũ daret̄: ut unuſq̄ſq̄ uirgies rapet: raptis itaq̄ ſabinis patres irati ſũt romãis. Tatius rex ſabio⁊: ſed dux ãte Curius r̄gnauerat cũ exercitu oẽs ſũptis armis bellũ rõanis itulerũt. Cũ ãt ī tarpeiã ubi erat arx rõana: ī uallẽq̄ deſcēdiſſēt mõtis romãi obuiã uēientes: illic ī medio foro acriter pugnatũ ē. Virgines autē raptæ q̄rũ iniuria bellũ motũ erat: ſciſſa ueſte: & crinib⁹ ſparſis: hic uiros: īde parētes arma depõer̄ coegerũt. dicētes: nos ira⁊ cã ſumus: ī nos cõuertite ferrũ: melius peribimus cũ uiri: q̄ ſine uiris uiuere poterimus: unde his uerbis tunc pax tranq̄lla ſecuta ē: & uires ſimul cõicarunt romani cũ ſabinis: & Tatius Romæ uixit. quēadmodum ergo ſabinæ uirgines: uiros & parentes armatos ī amicitiã duxerunt: ſic & Iulia ſi uixiſſet media fuiſſet inter manus armatas cæſaris: & põpei: & illos ī amicitiã cõiunxiſſet. Morte ſua: cœpit numerare Lucanus diſcordiæ cauſas īter cæſarē & põpeium: quibus ſublatis deīde diſcordia ſubſecuta ē. uidelicet Craſſi & iuliæ filiæ cæſaris morte: adhuc de ipſa ꝓſequit̄. Fides diſ .i. diſſoluta eſt o iulia. Permiſſum .i. cõceſſum. Aemula uirtus: acceſſit uirtutis æmula iuidia. nã uterque dux & priceps erat: & res maximas geſſerat: põpeius īquit dum mare a piratis liberat: dum Mitridatē ſubigit: dum Arabiam: Iudeamque bello ſuperat. At uero cæſar dũ Galliã: Germaniã: Britaniã cum illirico decē annis populi romani īperio adiũxit. Virtus æmula: Quia nõ poterat ſibi pſuadere: ut alter alteri cederet: nec parem põpeius nec cæſar ſupiorē patiebat̄: ergo æmula: quia æmuli uirtutis īuicē erant. Tu magne: Scilicet põpei. nã magnus appellatus ē a magnitudīe rerũ q̄s geſſit. Noua acta times. ſ. Cæſaris: q̄ p decenniũ ſubegerat ſeptētriõis pte: & Britãniã quæ ab orbe terrarũ quodãmõ r̄mota ē. Triũphos ueteres. Quia triũphauit ſæpe Põpeius de Aphrica: de Hiſpãia: de Mitridate. Piratica laurea: Nã piratæ mar̄ ſupũ & īferũ ita occupauerãt: ut ītercepta eēt mercatorib⁹ nauigatio. hi primo a Seruilio Iſaurico uicti fuerũt: deīde a põpeio fũditus deleti: qui: ut refert Strabo: ſupra mille & trecenta nauigia concremauit. eorũ uero habitatões: ex hoĩbus qui ī prælio ſupfuere: alios ī urbē ſolos hĩtatum deduxit: quã ille põpeiopolī appellauit alios Didymēa hoĩnib⁹ effetã: quæ nũc rõanorũ colonia ē. Cedat gallis .i. ne uictoria gallorũ maior uideē q̄ piratarũ: his reb⁹ ſublatus erat Põpeius: ſed cæſar ſua geſta hēbat: quæ illius aĩum extollerēt. ſ. o cæſar.

Plus illa uobis acie q̄ creditis actum eſt
Arſacidæ: bellum uictis ciuile dediſtis.
Diuiditur ferro regnum: populiq̄ potentis
Quæ mare. quæ terras quæ totũ poſſidet or-
Nõ cepit fortũa duos: nã pignora iũcti bē
Sanguinis. & diro ferales omine thedas
Abſtulit ad manes: parcarum iulia ſæuã
Intercepta manu. q̄ ſi tibi fata dediſſent
Maiores in luce moras: tu ſola furentem
Inpe uirum poteras. atq̄ hinc retinere parētē:
Armataſq̄ manus excuſſo iungere ferro:
Vt generos ſoceris mediæ iunxere ſabinæ:
Morte tua diſcuſſa fides: bellumq̄ mouere
Permiſſũ ducib⁹: ſtiulos dedit æmula uirtus
Tu noua ne ueteres obſcurēt fata triumphos:
Et uictis cedat piratica laurea gallis

Series: Ideſt ordo cõtinuus: q̃ tuo tenore uictorias cõſecutus fueris. Vſuſq; laboꝝ: Quia bellũ ꝑ decẽniũ geſſiſti ſemp ĩuictus. Secũdi loci: Quia nõ poteras ſecũdus eẽ a põpeio: ſed iã illuc põpei & cæſaris æmulatio ꝓceſſerat: ut nõ poſſent aĩum ĩducere: ut alter alteri cederet. Priorẽ: Scilicet ſe: nec poſſet põpeius parẽ ſibi fore. Ille: Scilicet cæſar non uult ſupiorẽ: neceſſe ẽ ergo ut diſſenſio ĩcendat̃: & ardeat. Quis iuſtius: magna laus Catonis cuius ſẽtẽtiã cõparat iudicio deoꝝ. nã magnũ uterq; iudicẽ hẽt belli ſuſcepti: dii iudices ſunt ꝓ cæſare. cato uero ꝓ põpeio: ut nõ ĩferior uideat̃ eẽ ſẽtẽtia catõis iudicio deoꝝ.

Nefas: Ideſt nõ licet ſcire. Quis: Pro uter poſuit: qs de pluribus: uter de duobꝫ tãtũ dicit̃. Victrix: Declarat. quo iudice: Iudicio deorum ſe defendit cæſar: põpeius ſentẽtia Catonis. Pares: nõ ætate: ſed pares cõgreſſu erãt: qa iã ĩ ſeniũ uergebat̃ põpeius. nã q̃trageſimũ q̃rtũ ãnũ agebat: ſed cæſar iuuenis erat: põpeius ĩqt q ꝓuectioris erat ætatis cũ diu ĩ pace uixiſſet: iã res bellicas dedicerat: & illis oblitus fuerat. At Cæſar tũc maxĩe uigebat: & oẽm ætatẽ p cõtinuũ decẽniũ ĩ bello gerẽdo cõſumpſerat. Lõgo uſu togæ: Ideſt lõga pace. Dedicit: Oblitus erat. i. iã neſcit ſe eẽ ducẽ. Famæ petitor: Ideſt cupidus gloriæ & laudis. Dar̃: Pro dabat. In uulgus: Quia largitiõibus liberior erat ĩ populũ romanũ. Impelli: Pro ĩpellebat̃ ẽ caracteris hiſtorici: ĩfinitũ ꝓ præterito pfecto ĩdicatiui põer̃. Auris: Ideſt fauoribꝫ populi. nã apud hiſtoricos aura ꝓ fauore ponit̃. Virglius. Gaudẽs popularibus auris. Gaudere: Pro gaudebat. Sui theatri: Ideſt qđ ipe cõdiderat. nã ãte põpeiũ nullũ theatꝝ lapidibus cõſtructum fuerat: ſed Põpeius primo illud cõſtruxit. gaudebat ergo plauſu populi quẽ ĩ theatro ſuo dabat illi ĩcidẽti p theatꝝ populus romãus. Plauſu: Quia lætitia q̃dã ſignificabat ꝙ Põpeio uniuerſus populus faueret. Reparare: Probat hoc ĩqt nulli curæ erat põpeio nouas uires prioribus adiungere q̃ſi opes ſuæ ad culmen ſuũ euaſiſſent: declarat. Credere priori fortunæ: Quia nõ putabat priorẽ fortunã poſſe mutari. Vires nouas: Hoc autẽ qđ

Magne times: te iam ſeries uſuſq; laborum
Exigit: impatienſq; loci fortuna ſecundi
Nec quenq̃ iam ferre põt: cæſar ue priorem
Põpeius ue par eſt. quis iuſtius induit arma
Scire nefas. magno ſe iudice quiſque tuetur.
Victrix cauſa deis placuit. ſed uicta catoni
Nec coire pares/ alter urgentibus annis
In ſenium longoq; togæ tranquillior uſu
Dedicit iam pace ducem famæq; petitor
Multa dare in uulgus totꝰ popularibus auris
Impelli: plauſuq; ſui gaudere theatri.
Nec reparare nouas uires multumque priori
Credere fortunæ: ſtat magni nominis umbra
Qualis frugifero quærcus ſublimis in agro
Exuuias ueteres populi ſacrataque geſtans
Dona ducum. nec iam ualidis radicibꝫ hærẽs
Pondere fixa ſuo eſt: nudoſque p aera ramos
Effũdens. trunco nõ frõdibus efficit umbrã
Sed q̃uis primo nutet caſura ſub euro
Tot circum ſyluæ firmo ſe robore tollant

dicit nõ cõuenit ad illud quod Põpeius reſpõdit: cũ Senatus eũ admonuiſſet: ut ꝓuideret & caueret: neqd detrimẽti Reſpublica pateret̃: nõ ignarus ꝙ cæſar cũ ĩgẽtibus copiis cõtra ſenatus auctoritatẽ in Galliã ciſalpinam uenerat. põpeius uero dixit: nihil timeatis Patres cõſcripti. nã ubi ego terrã pede pcuſſero omnis italia mihi fauebit: poſtea cũ ĩferior eſſet põpeius numãtius qdã miles cæſaris iubebat ut terrã pede pcuteret. hic autẽ miles ab Apião Faonius noĩe dicit̃. Credere: Quia ille nimiũ priori fortũæ cõfidebat.

Stat: Per ſimilitudinẽ oſtẽdit: q̃lis erat fortuna Põpei: cõparat põpeiũ quærcui uetuſtæ: quæ ioui cõſecrata ſæpe magnoꝝ ducũ ſpolia ſuſtinuit. Antiq̃ enim ſolebãt cæſoꝝ hoſtiũ ſpolia quærcui ſuſpẽdere. Tropheũ dicit̃ qđ fiebat fuſis hoſtibꝫ: ſed triũphus ꝓ deuictis & cæſis hoſtibꝫ: queadmodũ illa quærcus quæ ſpolia cæſoꝝ ducũ ſuſtinet: nã cũ eſt ſine frõdibus nullã põt ſine ramis umbrã facere: Ideo ẽ uetuſta. frõdes .n. ſigna ſunt uiriditatis ĩ arbore. at uero cũ frõdes ceciderunt: ſignificat arborẽ iam uetuſtã. eodẽ mõ ãtiquum & ueterẽ põpeiũ dicit fuiſſe: ſed prioris dignitatis adhuc ĩſignia retĩere. Nois: Scilicet põpei. Stat: Recta ẽ & ſtabilis pmãet. Vmbra: Nõ ipa gloria: ſed gloriæ q̃ſi ueſtigia: ſic ſtat quærcus. Frugifero: ꝓducẽte fruges. Exuuias ueteres: Antiq̃ ſpolia populi declarat. uidelicet. Dõa ducũ: Quia duces uouebãt: ſi hoſtes uiciſſẽt illoꝝ ſpolia ſe quærcui ioui cõſecratæ ſuſpẽſuros. Nec ualidis radicibꝫ: Quia nõ nimis ualidæ ſunt radices: nã nimia uetuſtate ſunt cõmotæ. hæc cõpatio ptĩet ad illud ut oſtẽdat põpeiũ ꝓuectioris ætatis fuiſſe. Suo põder̃: Quia ipſũ arboris põdus eã ſtabilẽ faciet: ſic res geſtæ maxĩe ĩ ſingulari põpeio r̃tient̃. Nudos: Frõdibus ſpoliatos. Nõ efficit umbrã: Nõ uigore ſuo efficit umbrã arbor: ſic Põpeius nõ uigore ſuo honorat̃: ſed reꝝ geſtaꝝ uigor̃. Sed quis: Quãuis ipa quærcus ĩqt adeo uetuſta ſit: ut primo ĩpetu uẽti caſura eẽ uideat̃: tamẽ cũ aliæ arbores ualidiſſime ſit ipa præ cæteris in honore habetur: ſic itidẽ pompeio contigit. nam licet multi Duces romani illo uiribus corporis & animi præſtãtiores eſſent: tamen pompeius præ cæteris ĩ honore habebat̃. Euro: Ideſt primo uẽto ſpecies ꝓ gener̃. i. ſimul ac primus uẽtus flare cœperit. Nutet: moueat̃. Robur: Quia ĩ radicibꝫ ſunt.

Sola: Scilicet quærcus uetuſta. Sed nō: Talis erat pōpeius: ſed Cæſar q̄dē nō erat tantæ gloriæ dux: ſed uigebat & magis animū habebat acrē: ut nihil niſi uiribus & bello gerere gauderet. Neſcia uirtus: Quia nullius uictoriæ grauis eē uolebat: hoc tātū pudebat cæſarē ut uinceret uolūtarie: nā coactos bello uincere uolebat: nō ſeditiōe hoſtes: ſed bello ſupare uolebat. Acer & idomitus: unū ſeq̄t̄ ex altero. nā qa ido/mitus. ideo uæhemēs erat: ſolent enī duces uictoria fieri iſolētiores. Quo ira: pudebat aggredi illud quod ſeq poſſe ſperabat: ſed quo ira illū uocaſſet. Manū: uires ſuas. Ferre: Scilicet ad illud. Quo: Ideſt ad quod. Temerato ferro: polluto.ſ.ſanguīe ho/ſtili. Vrgere: ꝑ urgebat̄.i. īpellebat: nō expecta/bat fortunā ſecūdā: ſed urgebat. Succeſſus: ꝓſpi/tates. Inſtar̄ fauori: Ideſt iminebat fortuna: ut ei faueret: & eū iſeq̄bat̄. Impellēs: qa quicquid ipſi obſiſteret tū ad ſūmū for tūa faſtigiū ꝓpellit uiribꝫ ſuis. Ruīa: Ideſt cū nō ſpōte noſtrū: ſed cōtra illoꝶ uolūtatē. Qualiter: Per ſimilitudinē oſtēdit cæ/ſaris īpetū. Talis iq̄t cæſar erat aduerſus hoſtes: q̄lis īpetus ſolet eē fulminis: quod magno ſonitu fra/goreq̄ torq̄tur. Exp̄ſſū uētis: Cauſā fulminis te/tigit. nā fulmen uētoꝶ cōflictu & nubibus ī mediū cohærētibꝫ exprimit̄: quēadmodū os cæraſi a digi/tis exprimit̄. nā cū uēti cōcurrūt nubes etiā ī medio coercent. Exp̄ſſū: Quia fulmen a uentis: ſicut os cæraſi a digitis exprimit̄. Mūdiq̄ fragor̄: Strepi/tu cæli. Nā fragor dicit̄ ſtrepitus fractaꝶ arboꝶ. Rupitq̄ diē: Ideſt emiſit lucē.i. coruſcationē. prīo coruſcat tonitrus & oſtēdit̄: q̄uis tōitrus primo ſit: deide ſeq̄t̄ lux illa: quā coruſcationē uocāt. ſed prīo lux uidet̄: qa oculoꝶ ſenſus celerior ē: q̄ auriū ſēſus: nā prius uidemus: q̄ audimus: qa certior aure arbi/ter ē oculus. ideo dixit rūpit diē: ꝑ emiſit lucē. Virg. Rupitq̄ has pector̄ uoces. Perſtrīgēs: Ideſt obte/nebrās. nā pſtrīgēr̄ ē obtenebrar̄: ſicut pſtrīgit ocu/loꝶ aciē. Lumina: Oculos. Obliq̄ flāma: Co/ruſcatōe: qa ſemp fulmē p obliquū icedit. In ſua tēpla: Scilicet ipius iouis.i. ætheris bene dixit cū ful/

Sola tamen colit̄. ſed nō i cæſare tantum
Nomen erat: nec fama ducis. ſed neſcia uirtus
Stare loco: ſoluſq̄ pudor: nō uincere bello
Acer & idomitus. quo ſpes quoq̄ ira uocaſſet
Ferre manum. & nūq̄ temerato parcere ferro
Succeſſus urgere ſuos. iſtare fauori
Numinis impellens quicquid ſibi ſūma pateti
Obſtaret: gaudenſq̄ uiā feciſſe ruina
Qualiter expreſſū uētis p nubila fulmen
Aetheris ipulſu ſonitu mundiq̄ fragore
Emicuit rupitq̄ diē: populoſq̄ pauentes
Terruit obliqua perſtrigēs lumina flamma
In ſua templa furit: nullaq̄ exire uetante
Materia magnāq̄ cadēs: magnāq̄ reuertēs
Dat ſtragem late ſparſoſq̄ recolligit ignes.
Hæ ducibꝫ cauſæ ſuberant. ſed publica belli
Semina: quæ populos ſemp merſere potētes.
Nāq̄ ut opes nimias mūdo fortuna ſubacto
Intulit. & rebus mores ceſſere ſecundis

mē nihil ſit niſi ignis æthereus. Virg. Fœcūdis nubibus æter Cōiugis ī gremiū lætæ deſcēdit.i. iunonis: q̄ ē aer. Iuppiter uero æther dr̄. Tēpla: Quia alta & excelſa loca fulmīa capiūt. Nulla materia. Quia nulla moles ui fulminis coercer̄ pōt: qa cū ſemel greſſū ē tēplū: ēt ſi moles imēſæ magnitudis fuerit: tamē faci/le exilit. Magnāq̄ cadēs: Quia ſi īgrediēs ruinā fecerit: ita exiēs ruinā facit. Nulla materia: Ideſt nulla mole cadens cū īgredit̄. Reuertēs: Cū exit. Recolligit: Colligit ſimul illos ignes ſparſos. Hæ duci/bus: In ſupioribus cauſas attulit multas: cur bellū īter ſe cōſeruerit cæſar & pōpeius: priuatas ꝙ ad craſſū & iuliā ptinebāt. Nūc alia dicit fuiſſe illius belli prīcipia.ſ. nō priuata: ſed publica.ſ. cupiditas & libido īpādi: quæ cauſa ē belli: & hāc cauſam r̄petit & dicit: poſt belli amor dedit luxū: & ſupfluitas reꝶ haberi cœpit: ut corrupti ſunt mores: tūc habēdi & dominādi libido īuaſit hoīes quæ maximaꝶ ſeditionū ī re/publica cauſa eē cōſueuit. Hæ cauſæ: Supra memoratæ. Suberant: Ideſt fuerāt. Sed publica ſemia: Scilicet fuerūt prīcipia. Merſere: Opp̄ſſer̄. Fortuna: Scilicet regnādi.i. cupiditas dominādi: Has cau/ſas etiā pdēdi Rēpublicā cōmemorat liuius ī præfatiōe ſui opis. Nulla reſpublica fuit: ī q̄ tātas diuitias ho nor: pauptaſq̄ ꝓſtrauerit: & luxuria & auaritia abūdauerit: nec ergo cupiditas regnādi & pdēdi rēpubli/cā oīa p luxū īuaſit: has cās publicas cōmemorat: qa labēte diſciplīa: ut ſemel lapſi ſūt mores oīa corrue/rūt ad ea uſq̄ tēpora. Vt: Pro poſtq̄. Opes nimias: Nō neceſſarias. Mūdo ſubacto: Orbe terraꝶ ī/pio romāo ſubiecto. Mores: Scilicet bōi & tēpari. Ceſſer̄ ſecūdis r̄bꝫ: Ideſt pp ſucceſſū & ꝓſpitatē ab/ierūt bōi mores. Mores: Quia diu populus romāus nō argēto uſus eſt. nā familia tota æmilioꝶ q̄.xiiii. uiros habuit claros: nec ſcrupulū argēti poſſederat. ſed Paulus æmilius prius æmilio tuberōi genero qnq̄ pōdo argēti dōauit ſicut Val. dicit. Licinius cēſor Corneliū ruffū cēſoria nota dānauit ꝙ quīq̄ pōdo argē ti poſſideret. Seruius rex prius ſignauit æs nota pecudū teſte Plinio: unde & pecūia appellata. Argētū ſi/gnatū ē anno Vrbis qngētēſimo quīto Quīto Fabio cōſulē. Populus Romāus ne qdē argēto ſignato ante Pyrrhū Regē deuictum uſus eſt. Nota argenti fuer̄ bigæ atq̄ q̄drigæ. nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus ex altera roſtꝶ nauis: aureus nūmus poſt annum ſexageſimum ſecundū pcuſſus eſt: q̄ argenteus.

Prædaque & hoſtiles luxum ſuaſere rapinæ.
Non auro tectiſque modus: menſaſq; priores
Aſpernata fames. cultus geſtare decoros
Vix nuribus rapuere mares: fœcunda uirorũ
Paupertas fugitur: totoque accerſitur orbe
Quo gens quæq; perit. cũ lõgos iũgere fines
Agrorum: & quondam duro ſulcata camilli
Vomere. & ãtiquos curiorum paſſa ligones
Longa ſub ignotis extendere rura colonis
Nõ erat is populus: quẽ pax trãquilla iuuaret
Quem ſua libertas immotis paſceret armis.
Inde iræ faciles: & quod ſuaſiſſet egeſtas
Vile nefas: magnumque decus: ferroq; petẽdũ
Plus patria potuiſſe ſua: menſuraque iuris
Vis erat: hinc leges & plebiſcita coactæ
Et cum conſulibus turbantes iura tribuni:
Hinc rapti precio faſces: ſectorque fauoris
Ipſe ſui populus lætaliſque ambitus urbi

Præda & hoſtiles rapiæ. Ideſt ꝑda hoſtiliũ rapiaꝝ ꝑ Endiadi. Suaſere luxũ: Quia q̃to maiores opes eẽ cœpũt: tãto maior cupiditas habẽdi romãis uẽit. Modus Ideſt mẽſura nulla fuit ĩ opibꝫ Fames: nõ modo ĩ ædificioꝝ magnificẽtia & ĩ auro poſſidẽdo mẽſura nõ fuit. ueꝝ etiã ĩ cõuiuiis & epulis modũ exceſſer̃ romãi. Aſpnata: Scilicet ẽ. Mẽſas priores: Quæ eiuſmodi fuerãt. ſ. ꝙ adeo cõtinẽtes romãi erãt: ut freq̃ntior uſus apud eos eẽt pultis: q̃ pãis. i. ornatus ueſtiũ oĩum: & habitus ĩ poſſidẽdo auro & ĩ ædiũ magnificẽtia & ĩ epulis ſimul etiã ĩ ueſtitu cœpũt romãi exceder̃ modũ: & creuit habẽdi cupiditas: & cauſa bellorũ: & ſeditiões. Viroꝝ: Scilicet fortiũ. Fœcũda pauptas: Quomodo fœcũda dixit. uir dicit̃ ſtrenuus a uirtute. ſ. fortitudĩe: uel a uiriditate: Sicuirtus dicit̃ qa ſemp uiret. Viroꝝ pauptas fœcũda: Scilicet ꝙ bonoꝝ uiroꝝ pauptas abũdãs: qa ĩ paupertate duri: ĩ diuitiis molles & effœmĩati naſcunt̃. Fugit̃: Scilicet a romanis etiã ab omni natiõe & populo. Accerſit̃: appetit̃ ĩ toto orbe. ſ. id auꝝ & argẽtũ. Tũc: Scilicet ubi opes abũdare cœpũt romani cõtẽti erãt modicis finibus agroꝝ: nũc latiſundia poſſidere uoluerũt: ut finẽ agroꝝ nullũ facerẽt. Iũgere: Pro. bãt romani. Extẽdere rura: pro. bãt. Quõdã ſulcata: quæ quõdã romãi prĩcipes coluer̃: nã romãi prĩcipes glorioſe coler̃ agros ſolebãt: & ab agris ad cõſulatũ uel alios magiſtratus accerſebant̃. Ouidius faſtoꝝ primo. Iura dabat populus poſito modo prætor aratro. Paſcebatq; ſuas ipſe ſenator oues. Vnde uiatores miſtri illi dicti ſnt a uia: ꝙ ab urbe ad agros miſſi a romanis: q ab agris ĩ urbẽ colonos arãtes accirẽt ad magiſtratus: ſiue cõſules: ſiue dictatores crẽati eẽnt. Lõga rura: Quia ĩ agris habitabant: & culturæ dediti erant. Lõgos fines: Quia agrũ agro cõiũgebãt. Sulcata: Ideſt Arata. Vomere camilli: Nã Camillus agriculturã exercuit. hic fuit qui gallos e ciuitate eiecit: ciueſq; ĩ urbe Romana retinuit: cum cõſiliũ capẽt migrãdi ueiios. Curiorum: ꝓ curiis poſuit: Curius fuit qui cæſis ſannitibus & Sabinis deuictis: magiſtratu relicto agꝝ coluit. Nõ erat is populus: Iã nõ talis erat populus romanus: q ut ante cõſueuerat ꝓ libertate bellũ gereret: & ĩ pace ſine ĩiuria uiueret. ideo ĩ bello uiuebat. uidelicet cupiditate poſſidẽdi. Sua libertas: Vt cõtẽtus eẽt libertate. Iræ faciles: Quia romani facile iraſci cœpũt: ut parua cauſa ſubſiſtẽte bellũ gẽtibus ĩferrẽt. Vile nefas: Ideſt ut ſatiſfacerẽt cupiditatibus ſuis: nihil nefas eẽ putabãt. Decus: Scilicet romanis: erat. ſ. plus patria potuiſſe: ꝙ opibus atq; potẽtia cæteros uĩcerẽt id putabãt eẽ decus: ꝙ ferro & armis acq rerẽt: ut uidelicet ipſi ſupiores cæteris eẽnt: hoc totũ. Potuiſſe plus patria. i. ſibi ſuæ patriæ iura ſubiicere. Ferroq;: Nõ ſolũ ĩqt eſſe magnũ decus: ſed de quo dimicarẽt ferro & armis. Mẽſuraq; iuris Vis erat: Tãtũ qſq; poterat q̃tũ uiribus ſupior erat. nã ĩ uiribus ius ẽ poſitũ. Hĩc ex uiolẽtia: ut ſupior uiribꝫ erat: ita iur̃ præſtabat. Plebiſcita: Scilicet coacta ſunt: leges ĩqt erãt cõmunes tã patriciis: q̃ plebeis: ſed plebiſcita dicunt̃ quæ a plebeis ferebant̃: Tribuni autẽ abrogabãt leges: plebs uero ſtatuebat. Plebiſcita igitur ſunt plebis ſtatuta. Iura cũ cõſulibus: qa ſẽp tribuni ĩfeſti fuere cõſulibus: nã tribuni plebis rẽ auger̃ uolebãt. At uero cõſules ſtudebãt pr̃ciis & nobilitati. Hĩc: Ideſt a ui. Rapti faſces: Scilicet cœpit eẽ largitio ĩ populo romano: ut nõ bonis artibus. i. uirtutibus ciuitati cõſulerẽt: ſed pecunia & largitionibus corrũpent populũ. Sector: Iuris uerbũ ẽ. ſector dr̃ æſtimator r̃dẽptorq; bonoꝝ & uẽditor demũ atq; ꝓſcriptoꝝ: q̃ſi ſui lucri ſpẽ ſecaret. i. ſeq̃ret̃. nã ãtiq ſecar̃ ꝓ ſeq ponebãt. Virg. Ille uiã ſecat ad naues. i. ſeqt̃. Sector teſte Aſcõio pedião ſignificat accuſatorẽ q ex dãnatõe accuſati dimidiũ bonoꝝ expectat aut aliq̃ partẽ. Sector q; fauoris. i. populus erat ſui fauoris uẽditor: ita populus fauorẽ ſuũ uẽdebat: & q maius pciũ largiret̃ ei ſua ſuffragia dabat. romãi legẽ habebãt ꝓſcribẽdi: ut ſiqs cõtra Rẽpublicã feciſſet ꝓſcribebat̃ tabella: & ſuſpẽſa ĩ foro romão ĩ publicũ põebat̃: ĩ q̃ ꝓſcribebãt̃ q læſæ maieſtatis accuſati eẽnt. ũde ꝓſcribi ꝓ patria ſcribi. Et tũc unuſqſq; ꝓſcriptos occidẽdi ius habebat: & bõa eoꝝ publicabãt̃ pcio uili: aderãt cõtiuo ſectatores: q æſtiarẽt bõa illa: & ſicut æſtĩabãt: ita ipi illa emebãt: ẽpta deĩde maiori pcio uẽdebãt ũde. dr̃ ſectator q; ſui lucri ſpẽ ſectaret̃. ideo dicit populũ uẽditorẽ fauoris: qa plus dãti ſuffragabat̃. Ambitus: cupiditas honoris: ĩmoderata cõſuetudo habẽdi magiſtratus: nã petituri magiſtratus pcibus & pecuniis ſenatores ambibãt: ut ſuis ſuffragiis ꝓueherẽt̃ ad magiſtratus: ideo. Letalis ambitus: Ideſt peſtifera cupiditas fuit.

Annua certamina: Quia cõſulatus magiſtratus annuus fuit: & p ſpatiũ unius ãni durabat. Cãpo uẽali: Ideſt populo ro. qa ĩ cãpo martio ſua ſuffragia uẽdebãt cõtinẽs ꝓ cõtẽto poſuit. Hic uſura uorax: Quia nõ ſupabũdabãt diuitiæ: ut poſſẽt ſuũ luxũ iplere: ideo erat neceſſe: ut pecuniã ĩ fœnus accipẽt. Vorax. i. quæ ſẽp deuorat. In tẽpore: Quia uſura tpe creſcit. Cõcuſſa. i. cõmota & fracta: qa fides piit populi ro. Multis utile bel. Quia ĩ ea fortũa ſũt: ut ſẽp deſiderẽt aliẽa appetãt: & iõ. his utile bel. ẽ. Iã gelidas cæſar ĩ fie lectõis externæ belli ciuilis cãs dixit: ut expõeret q̃ nã ipſius belli ſemĩa atq; prĩcipia fuerãt tã priuata: q̃ uni uerſalia: attulitque rationes quæ ſeditiones ciuitati bus cõmunicare ſolent. Nunc dicit quid cæſar fe cerit poſtquam animo bellum gerere cõcœperit: nã ſicut in primo diximus: cum cauſas & ſeditiones in ter cæſarem & pompeium expoſuiſſet poeta: poſt quam audiuit: ſuoſque animi motus ad bellum con cœpit: promoto exercitu in galliam Rhauennam appulit: deinde Ariminum ſe recepit: unde poeta non ab hiſtoria declinat. nam Cæſar in Galliam ue nerat ciſalpinam: & Rhauennam appulit: deinde Ariminum. Curſu: Ideſt celeritate. nam celeriter omnia agebat Cæſar. Cœperat: pro concœperat animo. Motus: Magni belli maximos motus con cœperat. Vt uentũ eſt par. Cum cæſar perueniſſet ad rhubriconẽ amnẽ: & ibi aliquãdiu cogitaſſet qd facerẽ deberet cogitatõis cãm ĩferius dclarabit: & ibi feſſũ laoribꝫ & diuturnis ſollicitudinibꝫ aĩ ſõnum oppſſiſſe dicũt: & ĩ ſõniis obuerſatã eẽ urbis romæ magnitudinem: quæ quaſi illum alloqui uidebaẽ.

Annua uenali referens certamina campo
Hic uſura uorax: auidumq; ĩ tempore fœnus
Et concuſſa fides: & multis utile bellum.
Am gelidas cæſar curſu ſupauerat alpes
Ingẽteſq; aĩo motus: bellumq; futurũ
Cœpat: ut uentum eſt pui rubicõis ad undas
Ingens uiſa duci patriæ trepidãtis imago
Clara per obſcurã uultu mœſtiſſima noctẽ.
Turrigero canos affundens uer tice crines
Cæſarie lacera: nudiſq; aſtare lacertis:
Et gemitu pmixta loqui: quo tenditis ultra
Quo fertis mea ſigna uiri? ſi iure uenitis:
Si ciues: hucuſq; licet. tunc pculit horror
Mẽbra ducis: riguerẽ comæ. greſſuſq; coercẽs
Lãgor: & extrema tenuit ueſtigia ripa:
Mox ait: o magne qui mœnia pſpicis urbis
Tarpeia de rupe tonans: frigiique penates
Gentis iuliæ. & rapti ſecreta quirini

Quo tẽditis ultra: Sicut Virgilius. Quo tenditis inquit. Vt: poſtquam. Parui rubi. Quia rubi con ãnis eſt haud ꝓcul ab Arimĩo oppido: ad quẽ Cæſar cũ ueiſſet ſubſtitit: cã ãt cogitatiõis fuit. Dubi tabat. n. q decretũ erat: ut qſq; armatus hũc ãnẽ trã ſiret: ſiue ille ĩpator eẽt: ſiue miles: ſiue tyro fuiſſet patriæ diiudicareẽ hoſtis. qui ẽt ĩ portu Arimini ꝓ pe rhubiconẽ adhuc erat marmorea cruſta: ĩ q̃ hæc ſcripta erãt. ĩpator ſiue miles ſiue tyro armatus qſqs ſi ſtito: uexillũ armaq; depõito: nec citra hũc ãmnẽ arma ſignaue traducito: & ſiqs cõtra fecerit hoſtis di iudicabiẽ populi ro. ac ſi arma cõtra patriã tulerit penateſq; deos abſtulerit. Patriæ trepidãtis: cõtra morem dubitantis hoc dicit: quia cæſar ut hiſtorici tradunt & maxime Suetonius ſomniauit ſe cum ma tre ſua coire. aruſpices reſponderũt ipſũ ſubactuꝝ urbẽ romã: quæ eſt mater cõis omniũ ciuiũ. Clara: .ſ. imago & mœſtiſſĩa dclamationẽ fecit tãq̃ mœſtiſſĩa eẽt Roma. Turrigero uertice: Quia turrita ẽ urbs Roma. Cãos criẽs. Quia iã ſeptĩgẽti fermeãni pterierant: ex quo Roma cõdita erat. Lacera cæſarie: Laceratis crinibꝫ: ſignificabat mœrorẽ futuꝝ: &. ſ. ẽ uiſa. Nudis lacertis: Quia mos eſt plorantium ut pulſent lacertos. Gemitu: Scilicet cum. O uiri quo tenditis ultra: Quia non licet uobis tranſire rhu biconem armatis. Iure: Quia dicit in ſcriptio: quiſquis armatus ſiſtito: Hucuſq; licet uobis armatis ueni re. Ciues: Sicut ciues debent: alioquin patriæ hoſtes iudicabimini: ſi amnem tranſiueritis. Horror: Eſt tremor cum frigore. Riguere: Pro erectæ ſunt: quod ſignum eſt timentis. Langor: Quia torpoẽ quodam membra feſſa ſunt. Tenuit. pro continuit ueſtigia cæſaris. Mox: deinde amnem tranſiuit: di cens. Iacta eſt iacula. Vulgo tracto eſſer el dardo: & dicit quibus uerbis uſus fuerit cæſar cum tranſiret Magne: Scilicet iuppiter: nam maximus appellatus eſt. Proſpicis mœnia: Quia præſes urbis Ro mæ iuppiter erat. nam in arce Tarpeia quæ eſt in capitolio templum iouis cum iunone colebatur: & cætera omnia deorum templa ſuperabat. Rupe: Capitolium enim appellatum eſt rupes Tarpeia a duce Tarpeio qui primus arcem illam tenuit. Phrygii penates: Ideſt troiani dii: quia æneas in ita liam penates deos ſecum tulit. Gentis iuleæ. Ideſt cõſecrati a gente iulia: nam Iulius conſecrauit deos in Alba: deinde ab Alba trãſlati ſunt Romam. Secreta quirini: Hiſtoriam tetigit. nam cũ Romulus qui quirinus eſt appellatus ſuos milites ad capreæ paludem recenſeret: ſubito tempeſtas cũ procella exorta eſt: ut cælum nubes obtexerit & aſpectum oculis adimeret: in hac turbine tempeſtatis euãuit Romulus: nec poſtea ĩ cõſpectũ rediit. Vulgo creditũ ẽ illũ a patribꝫ fuiſſe laceratũ quod ueriſimile uidebaẽ: q uero proximi romulo ſteterãt dixerũt illũ ſublatũ ĩ cælũ euãuiſſe. populus mœſtus q deſiderio Romuli tenebatur regis ſui non aliter ſibi perſuadere poterat: quia apparebat rem ad ſeditionẽ ſpectare.

Poſt dies aliquot Iulius ꝓculus: ſiue id ratus: ſiue ut populi dolorem mœrorēq; cōciliaret ī cōcionem ꝓdiit: & his uerbis cōſolatus ē populū Ro. dicēs mane: & prima luce ſibi obuiā factū eē Romulū & dixiſſe. I & populo meo nūcia ut arma & bellū exerceat: fore enim ut totius orbis īperiū teneat: mihi Quirino tēplū ædificet. ego uero populo romano: & genti meæ ſemper adero & quodcūq; bellū geſſerit: illā fauore ſēp iuuabo: q̄ pp uerbis huius ꝓculi fides ē adhibita: ut oēs iuſſerit ſaluere romulū deūq; ſalutauerit. Secreta: Quia ipſū Romu. ſūma ope occultata diſcerptū atq; laniatū ſciebat. Latialis. qa ī oppido alba qđ cōdiderat Aſca. tēplū Iouis erat: nomē accepit: nā alta erat Alba. Latialis ergo iuppiter appellatus: qa latiæ illi erāt ſacrificia dedicata. latiæ. n. erāt ſacra: ad quæ ex omni latio populi cōueniebāt. et ea ſacrificia tātū po. latino cōueniebāt. Foci ueſtales: Ideſt ueſtæ nam ueſta græce εςια interpretaꝰ ignis: eo ꝙ ī tēplo eius ꝑpetuus ignis ſeruareꝰ: huic cōſecratæ erāt uirgīes: q̄ ꝑpetuā uirginitatē ſeruarēt: ideo ignis ī tēplo eius repoſitus ē: qa ex oībus elemētis ignis purior ē. unde uirgines intemerate eſſe debent & īcorruptæ ſicut ignis. Foci ueſtales. i. æterni ignes. Roma: Obſeruata mihi tua ē imago. Inſtar: Ideſt quæ es mihi ad ſimilitudinē nūinis. Cœptis: uřis. Furialibus: Ideſt pernitioſis & lætiferis armis: hoc dicit: ideo arma ſumo: ut pro imperio tuo augendo atq; amplificando pugnem. Perſequor: Fateor me arma ſumere: ut imperium tuum defenſem. Adſū: Scilicet mō. Ille erit nocens. Scilicet dico. Qui me tibi hoſtem iudicauerit: Ego iniuriam illius quam tibi fecerit ulciſcar. Incertus cæſar his uerbis quid faceret: amnem tranſiuit. Tumidum: Quomodo dixit tumidum nunc eſſe amnem: cum ſæpius dixerit parui rhubiconis: ſed hoc dixit quia creuerat amnis uſque ad ripas. Sicut ſquallentibus: Per ſimilitudinem oſtēdit qualiter ſe habuerit cæſar cum ad rubiconem peruenit: hoc inquit quomodo leo faceř ſolet cum uenator aut paſtor inſtaret obiiciens uenabulum. primo horret: deinde cum cauda iram cōceperit: non timet uenatorem: nec ipſa arma inuadere: ita cæſar ſubſtitit aliquantulum: ſicut leo. Squal. Incultis ſterilibus nimio calore. nam aphrica eſt in meridie: ubi ſol rapidiſſimus eſt: ideo ſterilitatem in agris generat. declarat. Aeſtiferæ: feruentis. Libyæ aphricæ. Cominus: prope. Colligit: Ideſt recipit iram. Verbere caudæ: Ideſt ſe cauda uerberando nam qui de animalibus ſcripſere dicunt leonem ſe cauda uerberare: ut ad iram ſe concitet. Stimulauit Vbi ſe incitauit in iram. Sæuæ caudæ: pro ipſe ſæuus. Infremuit: Cum fremitu emiſit. Tunc: Scilicet ita iratus: nec ferrum timet: ſed medios ruit moriturus ī hoſtes. Si. pro quamuis ſcilicet facit hoc. Mauri ſunt populi Aphricæ de leone aphro dicit: uel eſt ſpecies pro genere: ſed mauri dixit: quia ī aphrica maiores & ſæuiores leones naſcuntur quam alibi. Venabula: Venabulum ferrum aptum uenationi.

Iuuenalis: & nuda teneat uenabula mamma. Subeant: Succedant. Exit: Emicat exilit. Securus. Quaſi ſine cura. Fonte: nunc deſcribit hunc fluuium: quem cæſar tranſiuit contra præceptum fatorum Rhubicon: ut oſtendit Strabo inter Ariminum & Rhauennam excurrit ī adriaticum pelagus: hunc fluuium & Eſim amnem qui labitur inter Anconem & Senegalliam: fecere antea terminos Italiæ atque Galliæ īperatores. delatus Cæſar ad rhubiconē: q italiā diffinit: parūper: ut refert Apianus: ſubſtitit: & ad fluuiū proſpectās: quæcūq; euenire poſſet mala: ſi illū trāſiſſet armatus: mēte cogitare cœpit: deīde ad præſētes cōuerſus: hæc effatus diciꝰ. Cōtinētia huiuſcemodi trāſitus o amici maloꝝ initiū mihi affert: trāſitus uero uniuerſis mortalibꝫ īponet. his dictis ueluti furore cōcitus trāſire ꝑgit. hoc cōe inqēs. Iacta alea ē. deīde curſu arrepto Ariminū circa aurorā īgreſſus ē: nec diu moratus ad ulteriora cōtendit: arcibꝫ p̄ſidia īponens: & quæcūq; ī curſu obſtiterāt uel ui uel hūanitate ſibi uēdicans. fugæ igiꝰ & cōuerſiōes oībꝫ ī locis ſūma trepidatiōe fieri cœptæ. curſus quoq; nullo ordine admixto fletu. quæ oīa ītelligētes cōſules pōpeiū qui ꝑ italiā delectus agere ueluti re. p. extrēo ī ꝑiculo poīta: iuſſerūt: reliqui uero ſenatorii ordinis cū cæſaris īpetū tā ſubito adeſſe ītuerenꝰ: trepidabāt: & pœniteř eos cōtigit ꝙ cæſaris petitiōes ueluti iniqs řieciſſēt: tūc qdē iuſtas arbitrati: cū tīor eoꝝ aīos a cōtentiōe ad cōſilii maturitatē traduxiſſet. Fōte modico: ꝑua aqua a natura abūdat: ſed iugibꝫ ac ꝑpetuis ībribꝫ īflaꝰ et euro ī alpibꝫ reſolutis: niuibꝫ. Pūiceus: cuius ūda pūicea ē. i. rubicūda. a quo ergo nomē accepit rubi. Cāduit. i. accēſa ē tpe æſtatis. Serpit: Ingrediꝰ.

Et reſidens celſa latialis iuppiter alba
Veſtaleſque foci: ſummique numinis inſtar
Roma faue cœptis. non te furialibus armis
Perſequor: en adſum uictor terraq; marique
Cæſar ubiq; tuus liceat mō nūc quoq; miles.
Ille erit ille nocens qui me tibi fecerit hoſtem
Inde moras ſoluit belli: tumidūq; per amnē:
Signa tulit propere ſicut ſquallētibus aruis
Aeſtiferæ libyes uiſo leo cominus hoſte
Subſedit dubius: totam dum colligit iram
Mox ubi ſe ſæuæ ſtimulauit uerbere caudæ
Erexitq; iubā: & uaſto graue murmur hiatu
Infremuit: tum torta leuis ſi lancea mauri
Hæreat: aut latum ſubeant uenabula pectus.
Per ferrum tanti ſecurus uulneris exit.
Fonte cadit modico: paruiſq; impellitur undis
Puniceus rubicō cum feruida canduit æſtas.

Per imas ual.qa ipſe hūilis ē ꝑ imas ēt ualles labit. Certus li. ē quidā q̄ſi terminus galliæ ciſalpinæ.Nā ab urbe Rhauenna uſq; ariminū ꝓtēdit gallia ciſalpina:cuius rubicon amnis ē:haud ꝓcul ab urbe Arimini icipit:ſed ab Arimino flaminia uſq; ad Anconā tendit.deīde icipit ager picenus uulgo la marcha de Ancona:qui uſq; ad fines urbis Romæ tēdit. Diſcriminat:diſtīguit:unde diſcrimē dicit differētia:& diſcriminare eſt differentiā facere:uel diſcriminat ī duas partes findit:quia diuiſionē facit inter Galliā & Italiā. Auſoniis:Italis. Tū:tu dicis hūc Rubiconem eē paruū:& ꝑ humiles deſcēdere ualles. quomō dixit tumidū amnē tranſire cæſarē? quia tunc cū humidū amnē hyems fecerat:trāſiuit. Cynthia tertia:ſignificauit tribꝫ mēſibus pluuiam iugē fuiſſe. Cynthia dicta ē luna a cyntho mōte deli. Grauido cornu:ſignificat pluuioſam fuiſſe lunam eo ꝙ ībres cœperat:& auxerat amnē. Alpes euri reſo. fla. quia Eurus ab oriēte flans ſemp alpes.i.niues q̄bus alpes tegunt ī pluuias īducit. Primus:Oſtendit quomō tranſcēdit amnē cæſar. ex obliquo enī amnis obiecit ualidiores equos:q̄ tantiſper obtinerent amnē quoad ībecilles tranſirent. Obliquū:Quia rubicon obliquus altiores facit ripas. Sonipes:a ſonitu pedū equus dr̄. Vulgo el cauallo groſſo. Opponit:Scilicet corpore ſuo. Rumpit:ꝑ irrumpit:Aphereſis eſt. Molli uado:Molliori facto equis ferocibꝫ amnis īpetum retinentibꝫ. Fracti:Oppoſitōe equoꝝ Cæſar:ut ſuperius dixerat quomō rubicō cœpat tumefieri:Nūc ꝓſeq̄t dicēs:quid Cæſar fecerit poſtq̄ leges ſemel trāſierat. dicit .n.cæſarē inuitū feciſſe & cætera omnia facis ꝓmittere.Sūto:ꝓ ſint hæc uerba dixit cæſar. Vt.i.poſtq̄.Ripā aduerſā.Oppoſitā uel ulteriorē. Superato .i.trāſgreſſo. Aruis ueti. Quia de Gallia ī italiam uetabat trāſire cæſar. Heſperiæ:ꝓ italia poſuit. Hic ait:cōſcius uiolatæ legis īquit. Hic hic:Anadiploſis ē.i.geminatio quæ uæhemētiā aliquam ſignificat. Temerata:Violata. Te fortu. ſeq.quēadmodū mihi exitū dederis te ſequar. Pro.ſū.fœdera.ꝓ ſint.i. nulla fœdera poſthac ꝓuētura ſunt:ſed oīa ferro gerent.Credi.i.fidē dedimus.ergo utendū eſt fatis. Vidice bel.quia bellū erit quod iniuriam noſtrā ulciſci poterit:& oſtēdere an iuſte belū ſuſcepim. Sic fatus:ſemp cæſarē celeritatē faciēdi præſtitiſſe cæteris oſtēdit.dicit.n.omnes moras diſpuliſſe:nec diē expectauiſſe:cōparatq; eum uelocitati Glādis.quā fūdæ baleares mittere ſolēt.nā in mari gaditaneo i ſulæ baleares noīe ſunt:quæ hoc nomē iō cōſecutæ ſunt.ꝙ ibi originē habuerint pitiſſimi iaculādi fundā:& dicit απο τοῦ βαλλω.i.iaciēdo. Scribunt hiſtorici illic matres filiis ſuis ꝓponere præmium:ſi metā d̄ſignatā fūda tetigerit:nec prius eos præmia ferre:q̄ deſtitutam metā funda ꝑcuſſerint:unde pitiſſimi ſunt.dicit ergo motum cæſaris tanta celeritate fuiſſe:ut miſſæ glandis funda celeritatē ſupauit. Ocior:Velocior. Torto:Quia circa caput rotāt fundā.Funda:dicta a fundēdo:ꝙ glandē plumbeā fundebāt. Sagitta miſ. poſt terga parthi.Quia parthi fugieents tanta arte ſagittas mittūt:ut ꝓſequētes ꝑcutiant.Vicinū:poſt rubiconē cæſar trāſiiſſet:dicit ariminū ipſū ueniſſe:unde icipit flaminia.Ariminū:ut docet Strabo ē umbroꝝ colonia:ſicut & Rhauenna:ueꝝ utraq; romanos accepit īquilinos.hēt aūt Ariminū portū & eiuſdē noīs amnē. Minax:minabūdus:quia quocūq; iret exitiū minabat. Aſtra fu. Quia nocte quidē cœperat iter cū Ariminū uenit:iam ſolis ſplēdore aſtra cedebāt.i.iā dies aduētabat. Ignes.ſ.ſplendorē ſolis. Luci. Quia ſtella eſt nūcia diei. ī mane ergo & ī ortu ſolis apparet lucifer:ſicut nocte ueniēte i occaſu uidet eadē ſtella. Relic.luci.Quia ultima ſtella cæli eſt lucifer:quæ ſplendore ſolis offuſcat.ſtellæ aūt nunq̄ occidunt:ſed fixæ ſunt ſemp in firmamēto:iō lucifer:nec aliæ ſtellæ nō uident ī die:quia maiore ſolis ſplendore offuſcant:ſed quia lucifer maior ē ſtella cæteris:iō ſplēdor eius diuturnior eſt. Iāq; dies:Iā dies belli oriri cœpat:ī quo pricipiū belli cœpat. Tumultus:dr̄ q̄ſi timor multus:qa motu belli prīo hoīes timēt.dicit illā diē obortā fuiſſe obſcuratā:ſiue qa ita dii uoluerūt:ſiue naturaliter ꝙ cœlū nubes penetrauerit. Nubila:ꝓ nubes. Tēuerūt:texerūt:qa nubes obſcuritatē īducūt:qđ ſignū mœroris ē:ſicut lux letitiæ:unū ſeq̄t ex reliquo qa ſi obſcurū eſt cœlū:mœſtū iō uidet. Spōte deū:ut ſignificarēt futuꝝ malū Dii. Auſter.q̄ uētus pluuiā īducit.

Perq; imas ſerpit ualles:& gallica certus
Limes ab auſoniis diſcriminat arua colonis.
Tūc uires præbebat hyems:atq; auxerat ūdas
Tertia iam grauido pluuialis cynthia cornu.
Et madidis euri reſolutæ flatibus alpes.
Primus in obliquū ſonipes opponit amnem
Excepturus aquas:molli tū cætera rūpit
Turba uado faciles iam fracti fluminis ūdas
Cæſar ut aduerſam ſuperato gurgite ripam
Attigit hæſperiæ ueritis & conſtitit aruis
Hic ait:hic pacem temerataq; iura relinquo
Te fortuna ſequor:ꝓcul hic iā fœdera ſūto.
Credidimus fatis utendū eſt uidice bello.
Sic fatus:noctis tenebris rapit agmina ductor
Impiger:& torto balearis uerbere fundæ
Ocior:& miſſa parthi poſt terga ſagitta
Vicinūq; minax inuadit ariminū:& ignes
Solis lucifero fugiebant aſtra relicto:
Iamq; dies primos belli uiſura tumultus
Exoritur:ſeu ſponte deū:ſeu turbidus auſter

Impulerit.fallas nubes. Cõſtitit:ubi cæſar oppidũ irrupit:primo forum cœpit: deinde iuſſit claſſica canere:ut terreret Arimineſes:qui nõdum ſomno excitati erant : qui audito ſtrepitu tubarum expgefacti ſunt ad armaꝗ ꝑperauerunt:quæ diu fixa ſteterant:& his armis iſtructi in foꝝ cõcurrebant : ſed ut uiderunt cæſaré ſublimẽ in medio agmine ſtantem : ſtati perterriti ſunt. Vt:ꝓ poſtquã. Miles : exercitus poſuit in ſingulari pro militia. Deponere ſigna.i.figere in medio foro. Lituus dicit incurua tuba ad ſimilitudinẽ litui uirgæ:qua uſus eſt romulus cũ auſpicia urbis caperet. Lituum:ꝓ lituoꝝ. Clangor:fictitiũ eſt nomẽ. Claſſica : oꝝ ſũt ſigna belli. Rauco cornu:Quia uox & cãtus cornu raucitatẽ hẽnt. Rupta.ſ.eſt qes populis. Excita.mota:nã excio cis exciere penultima correpta ẽ tertiæ cõiugationis:dicitur & excire quartæ coniugationis penultima ꝓducta. Stratis:lectis. Diripuit:Rapti abſtulit. Arma fixa:nã mos fuit ueteꝝ : ut tempore pacis arma templis ſuſpenderent. Lõga pax: Quia longa pace uſi : nullis armis inſtructi fuerant. Fluen.di..i.tabeſcentes. Crate:a cratin tenere:quia ſe inuicẽ uimina tenebant.Cratibus enĩ antiqui ſolebant uti pro ſcutis:nã crates uiminibus textas fuiſſe legimus quibus cõglutinatõnibus cõiungebant:ut eas ualidiores facerent: ideo dicit inuaſiſſe clypeos nudis cratibus: cũ tabeſcerent coria ſuperimpoſita. Nuda: aperta crate quæ coriis bouũ tecta erat. Curuata: pila:quia antea illis nõ uſi fuerãt cuſpidẽ obtuderãt

Scabros.i.aſperos enſes & declarat.ſ. Morſu rubiginis:Quia rubigo mordet ferrũ.i.cõſumit.iõ dixit morſu. Vt notæ:Nunc dicit quomõ ſe Ariminenſes habuerint poſtꝗ̃ ſigna romana ĩ medio foro fixa cognouerint:& aquilas lucidas : & Cæſarẽ ĩ medio agmĩe ſublimem cõſtitiſſe.Notæ aquilæ: Quia nouerunt ſigna romana ariminenſes. Romanaque ſigna. Declarat illud notæ aquilæ & illud quod pro ideſt ponitur & eſt epexegeſis : & ut celſus cæſar uiſus eſt: ideſt in ſublimiore loco. Diriguere: ideſt horruere. Gelidos artus: quia metu membra tabeſcunt. Alligat:Quaſi contracta eſſent membra

Et tacito mutos uoluunt in pectore queſtus:Hypalage eſt: pro ipſi muti non audentes uocem facerẽ

Impulerit. mœſtam tenuerunt nubilla lucem
Conſtitit ut capto iuſſus deponere miles
Signa foro. ſtridor lituũ clãgorꝗ tubarum
Non pia concinuit cum rauco claſſica cornu.
Rupta quies populi: ſtratiſꝗ excita iuuentus
Diripuit ſacris affixa penatibus arma.
Quæ pax lõga dabat nuda iã crate fluẽtes
Inuadunt clypeos: curuataꝗ cuſpide tela
Et ſcabros nigræ morſu rubiginis enſes.
Vt notæ fulſere aquilæ. romanaꝗ ſigna
Et celſus medio conſpectus in agmine cæſar
Diriguere metu:gelidos pauor alligat artus
Et tacito mutos uoluũt in pectore queſtus.
O male uicinis hæc mœnia condita gallis
O triſti damnata loco:pax alta per omnes
Et tranꝗlla quies populos: nos præda furẽtũ
Primaꝗ caſtra ſumus.melius fortũa dediſſes
Orbe ſub eoo ſedẽ:gelidaꝗ ſub arcto
Erranteſꝗ domos:latii ꝗ̃ clauſtra tueri
Nos primi ſenonũ motus:cimbrũꝗ furẽtẽ
Vidimus.& martem libyes:curſũque furoris

Queſtus:Querelas. Voluunt: Volutant quia ſecum taciti conquerebantur. O male : Secum hoc modo conquerebantur .o .ſ. dicimus hæc mœnia male eſſe condita : & reddit rationem: quia pax per omnes tranquilla eſt. nam querimur quod nos Ariminenſes prima bella romanis illata ſentiremus: ſiue domeſtica : ſiue externa fuerunt: ideo urbem ſuam male conditam fuiſſe dicebant. Vicinis gallis : dicit quia teſte Apiano : hæc ciuitas gallia egredientibus : prima in Italia ſeſe offert. Triſti loco : ſcilicet galliæ ciſalpinæ quæ uſque ad rubiconem fluuium tendit. Damnata:Quia uobis pro damnatione contigit : ut hoc loco ædificaremini. Pax:per cõparationẽ oſtẽdit ipſos eſſe miſeriores alibi pax omnia tenet : nos iam initia belli ſentimus. Alta : profunda:& eſt locus commiſerationis. ideſt cum oſtendimus nos ĩ maioribus miſeriis & malis ſemper præ cæteris fuiſſe : ad cõmiſerationem commouentur auditorcs. Præda furentum : Ideſt gerentium bella. Quia gerentes bella inſaniunt.

Caſtra:Quia ſumus tanquam caſtra quotiẽs bellũ hic ĩcipit. Orbe ſub eoo: Ideſt ĩ india. Gelidaꝗ ſub arcto:Ideſt ĩ ſcythia & ĩ ſeptẽtrione:quæ regio frigidiſſima ẽ:ſed ꝗ̃uis frigore rigida ſit regio illa: tamẽ nobis ẽẽt gratior. Errãtes.ſ. ĩ meridie:nã ĩ aphrica quæ ẽ meridiei ſubiecta numidiæ hĩtatores ſũt:q nunꝗ̃ ĩ eodẽ loco cõſiſtũt:una cũ plauſtris liberos & oĩa bona uehũt errãtes:& ubi nox dephenderit: ibi hĩtant: ſicut Virg. dicit.Armẽta uehũt ignẽꝗ larẽꝗ. Clau. Quia prĩcipiũ italiæ ẽ flaminia & ager picenus. Nos primi motus ſenonũ. Videlicet qa nos primũ ĩuaſerẽ ſenones:Teutones : Cymbri:cũ derelictis ſedibꝰ ſuis cũ uxoribus liberis ĩ Italiã uenere:ut illi ĩperarẽt: & prĩo qdẽ dicit eos Ariminumueniſſe. Furẽtẽ.bello. Libyes.ſ. Hannibalis. Nam Hannibal de Pirreneis mõtibus primum Placentiam uenit : quæ ciuitas eſt Galliæ ciſalpinæ. Martem libyes: Ideſt Hannibalem libycum qui de libya exercitum in italiã deduxit.

Curſũque : Teutonici cum illis fuerunt: & cum magno ac ꝓpe ĩnumerabili exercitu italiam inuaſere.

Quotiens romam fortuna laceſſit: Ideſt nunquam bellum romanis infertur: quin nos illud primi ſẽtiamus: redit ad illud quod cœperat: nos primi ſenonum motus. Hac.i.p noſtram urbem bella ſentiũt Sic quiſq;: Supple a ſuperiori cõquerebat. Latenti.i.ſuppreſſo: ne quis audiret qa timebat dicere palã. Credita: cõmiſſa. Sed qtũ uolucres: Similitudinẽ oſtẽdit: qua illos tenuiſſe ſilentium declarat. Tanta ĩqt fuit Ariminenſium quies: quãta eſt auium tempore hyemis: aut quãta eſt in mari cum tranquilum fuerit: ſubaudi tanta fuit quies ariminenſium. Bru.coer.uolu. Nam cum bruma tecta ſunt rura: uolucres

Teuthonici: quotiens romam fortuna laceſſit
Hac iter eſt bellis: gemitu ſic quiſq; latenti
Non auſus timuiſſe palam. uox nulla dolori
Credita: ſed qtũ uolucres cũ bruma coercet
Rura ſilẽt: mediiſq; tacet ſine murmur̃ põtus.
Tãta quies noctis: gelidas lux ſoluerat ũbras.
Ecce faces belli: dubiæq; in prælia menti
Vrgentes addũt ſtimulos: cunctaſq; pudoris
Rumpunt fata moras: iuſtos fortuna laborat
Eſſe ducis motus: & cauſas inuenit armis.
Expulit ancipiti diſcordes urbe tribunos
Victo iure minax iactatis curia gracchis.

frigent: nec canere poſſunt. Pont.me.tacet. Scilicet ut de mari mediterraneo. Lux ſol. Rapta dies erat: quũ hæc gererentur. Ecce faces belli. Iã inqt dies aderat cum Curio & Marcus Antonius tribuni plebis ex urbe depulſi: ꝙ partem cæſaris defenderent Ariminum uenerũt cõtumelia ſe affectos querentes cum cæſare: quia quod fortuna etiã uolebat: ut iuſte bellum atque arma mouiſſe uideretur cæſar: nam quũ ſenatuſ cõſulto deliberaretur: ut ſucceſſor cæſari mitterent Marcus Antonius & curio & Quĩtus craſſus. quoniã intercedebant: ut illi ſucceſſor aliquis nõ eligeret ĩ curia: primũ quidẽ grauiter reprehẽſi ſunt: & deĩde cũ ĩ ꝓpoſito ſuo pſtare uellẽt: ſenatuſ cõſulto a cõſulibꝫ ex urbe pulſi ſunt. ũde ariminũ uenerũt conqrẽtes apud cæſarẽ de ĩiuria ſibi illata a Romanis: ũde tũc multo magis indignatus ẽ cæſar cõtra romanos. Duo fuere marcelli cæſari aduerſantes & cõſules ãbo: primus Claudius marcellus qui teſte Suetonio rettulit ad ſenatum: ut ei ſuccederetur ante tẽpus: quoniam bello confecto pax eſſet: ac dimitti deberet uictor exercitus: uerum ut Apianus refert: hunc Marcellum Põpeius orationis placabilitate & beniuolentiæ ſimulatione compeſcuit. Nec multo poſt alter Caius Marcellus in conſulatu ſucceſſit fratri patrueli ſuo claudio Marcello: & Aemilius Paulus una cum eo ad conſulatum eligitur. Tribunus uero curio: & ipſe inimiciſſimus Cæſari: populo acceptus: præterea ad dicendum paratiſſimus. ex his teſte Apiano Cæſar marcellum nullis pollicitationibus ad ſe allicere potuit. Paulum uero mille & quingentis talentis beniuolũ ſibi reddidit: ut neque pro illo quicquam ageret: aut moliretur contra. Curionem autem ut pro ſe ageret: plurimo ære alieno oppreſſum facile adegit. Paulus Baſilicam longe cenſeret: paulus e contra ſilentium teneret: Curio apertius ac turbatius rem protulit: nec ſucceſſores Cæſari mittendos eſſe decreuit: niſi & pompeio mitterentur. egreſſis autem urbe conſulibus: enſeque pompeio oblato: ut pro patria in cæſarem ſurgeret. Curioni ulterius nulla ſupra urbem poteſtas erat: cum nihil proficeret: nec cæſari quicquam auxilii afferre poſſet: & iam tribunatus elaberetur tempus: ueritus pro ſeipſo Curio ſumma celeritate ad cæſarẽ contendit rauennam: blande admodum ſuſcepto a Cæſare: cum gratias ageret ob ea quæ egiſſet: rerum geſtarũ cœpit inquirere. Curio copias omnes in unum conferre ſuadet: uniuerſumque exercitum ad urbem agere: cæſari econtra de conciliatione adhuc agendum uidebatur. Conſules porro Marcellus & Lentulus Antonium & Caſſium: qui tribunatum una cum Curione geſſerunt ſenatu excedere imperant: ne in tribunatu aſſidentes quicquam acerbius ab ullo patiantur. Ii celeriter nocte iam multa clanculum ad cæſarem uenere: curru mercenarium aduecti: ſeruilibus amicti ueſtibus: quos Cæſar cum habitu indutos: exercitui oſtendit: uerbis milites irritans: ꝙ uiros tam præclaros: tamque ingentia operatos hoſtes iudicaſſent: ac pro ipſis uerba facientes turpiſſime expuliſſent. hæc tangit Lucanus. Antonius tamen iuſſu conſulum poſtquam e tribunali deſcendit: queſtus ꝙ ſacroſanctam dignitatem contumelia affeciſſent: e ſenatu egreditur: bella: occiſiones: proſcriptiones: ciuium fugã: bonorum publicationes annuncians: execrationes etiam impias extulit in eos qui harum rerum cauſam attuliſſent. Ecce faces. ſ. Marcus Antonius Cu. & Craſſus tribuni plebis. Dubiæ menti: Non ꝙ cæſar dubius eſſet bellum ſuſciperet an non: ſed dubius erat quid faceret: immo illis hoc exploratum: dubium erat nedum menti cæſaris: ſed potuerunt addere ſtimulum. Fata: deorum fortuna. Cũctaſque pudo. quia ſiquis pudor inerat menti cæ. illum penitus ſuſtulerant. Quia iu. fortuna laborat: Quia fortuna uidetur hoc uoluiſſe oſtendere: ut bellum iuſte mouere uideretur cæſar. Armis: ideſt bellis. Ancipiti urbe: Nõ iur̃. Quia ius ãceps non erat. Vrbe ancipiti: Quia pars Cæſari: pars pompeio fauebat. Diſcordes trib. ideſt An. Craſ. & Curionẽ: qa ĩterceſſerũt ne ſucceſſor cæſari ĩ gallia mitteret. Victo iure: .ſ. tribunitio qa tribũitia potãs erat ſacroſãcta: ũde dicit curia minax: qa iur̃ nemini tribuno plebis poterat nocere. Iactatis: ĩpropatis: qa qđ gracchis cõtigerat tribunis: idẽ & uobis cõtigit qa expulſi eſtis e curia.

Hos iam mota ducis:uicinaqꝫ ſigna petentes
Audax uenali comitatur curio lingua.
Vox quondam populi:libertatemqꝫ tueri
Auſus:& armatos plebi miſcere potentes
Vtqꝫ ducem uarias uoluentem pectore curas
Conſpexit:dum uoce tuæ potuere iuuari
Cæſar ait partes quanuis nolente ſenatu
Traximus imperiū.tūc cū mihi roſtra tenere
Ius erat.& dubios in te tranſfere quirites.
Sed poſtq̄ bello leges ſiluere coactæ
Pellimur e patriis laribꝰ:patimurqꝫ uolentes
Exilium:tua nos faciet uictoria ciues
Dum trepidans nullo firmatæ robore partes
Tolle moras ſemper nocuit differe paratis.
Par labor atqꝫ metus precio maiore petuntur
Bellantem geminis tenuit te gallia luſtris
Pars quota terrarū.facili ſi prælia pauca
Geſſeris euentu.tibi roma ſubegerit orbem:
Nūc neqꝫ te longi remeantem pompa triūphi
Excipit aut ſacras poſcūt capitolia lauros

Hos iā &c.Superius dixerat Antoniū Craſſum & Curionē a ſenatu expulſos quia intercedebant ſenatui cōſulto quod factum erat de mittēdo ſucceſſore cæſari:& i caſtra ad cæſarē Ariminū ueniſſe:ipſū quoqꝫ iā ſpōte ſua cōmotū ēt maioribus ſtimulis ĩcitaſſe.nūc dicit curionē qui ſuperiore anno tribunus fuerat ſe il lis comitē dediſſe.hic Curio plurimū eloquētia ualebat & contionē ſæpe i plebē habuerat: ut inter ſe diſ cordantē plebē & ſeditionē in populo faceret his ſtimulis ĩpulſus Cæſar eſt: ut qđ aĩo cōceperat: Nūc tan dē efficeret. Hos.ſ.tribunos plebis.M.Antoniū & Quintū Craſſū. Vicina:Quia Ariminū erat haud ꝑ cul ab urbe. Curio audax:Quia auſus ē cōtra ſena tus auctoritatē ꝑtes cæſaris defēdere. Venali ligua: Quia cauſidicus erat:& cauſas ꝓcio ægerat.illi liguā uēdere dicunt̃ q ꝓcio cauſas agunt ĩ foro. Vox quō dā populi.i.tribunus: qa uox populi ē tribunus ple bis:eo qꝫ agere ſolet de cōmodis plebis. Libertatē. .ſ.cōtra nobilitatē nō dubitat ſenatui:& patriciis ſi o pus eēt reſiſtere. Potētes:nobiles. Vtqꝫ du.ergo qa talis erat ĩgenio & eloquētia : ut cæſarē uidit cogita bundū & ĩcertum:quid primū qdue ſecundū aggre deret̃:his uerbis quæ ſequunt̃ illū aggreſſus ē. Vol uēte:Cogitātē. Varias curas : Quia ĩ diuerſas ꝑtes cogitās trahebat̃. Dū uoce:Dū oratiōe mea factio nē tuā potui defendere. Traximus:Produximus ĩ periū tuū:etiā ĩuito ſenatu:ut ēt ꝓuinciā galliā cum ĩperio teneres. Nolēte ſenatu:Vt tibi ſucceſſor mit teret̃. Impiū ut dux eſſes. Tenere roſtra: roſtra e rant ſedilia ĩ foro : ubi tribuni plebis cōcionari ſole bant.i.orōnem hēre ad populū. Roſtra dicta ſūt:qa deuictis Anciatibus bello nauali a romanis ante ſug geſtū illud.i.ſedile erat ornatū.unde qa locus ille ro ſtris nauiū ornatus erat:roſtra appellata ſunt. Du bios qrites : Quia cōcionibus crebris ego romanos ĩcertos ad ꝑtes tuas tranſtuli. Dubios : An tibi an Pōpeio fauerēt. Quirites romani:Dicti ſūt a curi bus ciuitate ſabinoꝝ.nā.T.Tatius Curius & Romu lus paribꝰ auſpiciis ĩperiū romanū regebāt: Romu lus ut tū ſibi beniuolētiā cōiūgeret rōanos oēs qrites appellari uoluit. Sed poſtq̄.ait o cæſar ubi oppreſ ſæ ſūt bello leges:nec potuimus ꝓ mr̄atu nr̄o agere q̄ ad dignitatē tuā ſpectarēt: ſed uiolētiā adhibēres e ci uitate expulſi ſumus:ad te cōfugimus:ĩ te ſpē noſtrā omnē reponētes.ut tua uictoria nos ĩ pr̄ia reſtituat. Leges ſiluere:qa cōtra bellū & arma leges nihil ualēt.nā leges ſilēt ĩter arma. Patimurqꝫ uolētes exiliū:Nō ĩ uiti:ſed nr̄a ſpōte libēter exulamus cā tua. Facit uictoria ciues : Sed uictoria tua nos q hoſtes iudicati ſu mus ciues reſtituet. Dū trepidās: ſed ſi uis ſcire ſētētiā meā declarabo:& arguit a facili:ſicut romanis pu nire ſeruos ē utile:& ſicut ab honeſto arguimus:ſic a facili .i. cū oſtēdimus qđ fiēdū ē cēſemus facile eē:qđ magnā ui pſuaſionis hēat:declarat.Nā cū exercitu tuo romā ĩuaſeris Pōpeiū & alios romanos armatus & paratus ĩperator ĩermes offēdes:facile ergo erit illos ſubigere.deide arguit a minori ad maius. ſi maior la bor fuit:maiuſqꝫ piculū debellādi galliā.q̄ minus erit ĩ debellāda roma.debes ergo hāc rē ſuſcipeř o Cæſar. Tolle.i. aufer. Partes.ſ. cæſaris & pōpei:quæ ĩ dubio ſūt. Tolle moras : qa nocuit ſēp differre paratis: ſētētia ē generalis. Par labor:Si par eēt labor & piculū ĩ capiēda roma:q̄tus fuerit ĩ debellāda gallia:appe ti oporteret oīa:qa mīus ꝑmiū fuiſtis cōſecuti:ſed cū plus laboris pluſq̄ piculi ĩ debellāda gallia:q̄ ĩ capiēda roma ſit:minus ēt ē premiū. Precio maiore:Quia ubi labor & piculū ſūt:ꝓciū maius appetit̃. Metus Pro periculo poſuit a præcedēti id quod ſequit̃. Bellātē.ꝓbat qꝫ maior fuit labor ĩ debellāda gallia:q̄ Ro ma capiēda. Pars quota.i.minima. Geminis lu.Quia ꝑ decē annos occupatus fuit in debellāda gallia: quæ ē minima pars terraꝝ:ſed paruo tēporis ſpacio romā cōparare poteris:& declarat per cōparationem qa cū ingēti labore galliā ꝑ decenniū debellaueris: triūphū tātūmō tibi dare nō potuit:ſed uicta a te roma te dominū terraꝝ faciet. Luſtꝝ ē ſpaciū qnquenii. Facili euētu.i.nō laborioſo exitu:qa facile finire bellū erit ĩpatori. Tibi roma.ſub.orbē.Quia capta roma dominus eris terraꝝ:cū ex Gallia:niſi tātūmō ĩuidiā es cōſecutus. Nūc.i. debellata gallia.Lōgi triūphi:qa ſic triūphare ſolebāt:ut currū ornatū & albis equis ueherē:& longus ordo captiuoꝝ triumphantes antecederet. Remeantē.ſ. deuictis hoſtibus. Pom pa:Societas. Capitolia lauros:nam in capitolio laurus erat cuius ramis triumphantes coronabantur.

Liuor cūcta negat: Quia nihil es cōſecutus ex illa uictoria niſi inuidiā. Liuor: p cauſa effectū ponit. nā iuidia eſt cā liuoris q facit hoīes liuidos. unde nullū genus hominū ē pernitioſius. Edax: qa edit ſeſe & alios: unde Iſocrates ī græco: hoc ſolū iuſtū hēt ꝙ inuidū prius pungit. Genteſq ſubactas: Et ſi diis placebit īquit: nō poteris uiciſſe impune: qa tibi pœna erit uiciſſe hoſtes: alii uero ſolent pmia habere. Decretū deliberatū. Genero: Pōpeio: inuidioſe dixit. Socerū: Cæſarē. Partiri orbē. ſ. cū genero tuo. ſed ſolus habere potes. Sic poſtquam fatus & ipſi In bellum prono: &. c. hæc oratio Curionis ui maximam perſuaſionis hūit: Curio obtinuit quod uolebat: nam animo ſponte ſua commoto facile erat ſtimulos addere: & per ſimilitudinem oſtendit: ꝙ his uerbis incitatus fuerit Cæſar curionis non aliter inquit: q curſor ſonipes in olympicis certaminibus: qui quanuis ſit arrectus animo ad curſum: tamen ubi clamorem circūſtantium & flagella audiuerit: multo magis curſu rapit. Ille: Curio. Prono: Quia Cæſar q̄uis ſpōte iratus eēt: tamē addidit ſtimulos. Eleus ſonipes. i. equus curſor apud Elidē ciuitatem Aſiæ: ubi olympici iouis certamīa apud olympum mōtē ſingulis luſtris celebrabant: ad quos ludos curſores & pugiles cōueniebāt. quis iā īmineat. Sic conſtruit nō iā clauſo. Carcere: Pro carceribus poſuit. carceres: ē locus & meta ubi arcētur equi: anteq̄ ī curſu emittant. unde ab arcēdis equis dr: q ſi acer ab arcēdo. Clauſo: qa adhuc linea recta tenebatur. Carcere clauſo: retēris equis. Foribus. ſ. carceribꝰ. Laxet repagula: Quia toto pector pcliuis lineā pcutit: ut trāſiliat: ſed tamē ab auriga detinet. Cōuocat: Nūc dicit quomō ad concionē exercitum ſuū cōuocauerit: & eū oratōe ſua ad bellum incitauerit. prīo dicit cōuocatos milites. deīde cū magno ſtrepitu cōueniſſent: uultu & dextra illis īpoſuiſſe: ut ſignificaret apud eos orationē uelle habere quibus tacētibꝰ ſicut Cæſar icæpit. Maniplos: Manipli dicunt ordines militū: ī principio fuerūt cētum tantūmō & cēturiones præerāt maniplis. deīde Tarquinio regnante aucti ſunt. nā ex duobus factus eſt unus ſcilicet latino & romano. nā romani & latini cum in ſe facultatē non haberēt ſeditōis mouēdæ: quod Tarquinius timebat iuncti ſunt: ſed diſſuaſerūt poſtmodum romani. nam ex duobus fecerunt unum maniplum: eo ꝙ adhuc pauper populus romanus erat. maniplus paleæ in ſūmo uertice perticæ utebantur pro uexillo. Virgilius. Pertica diffuſos portabat longa maniplos. Signa: Vexilla. Ait: ſcilicet hæc quæ ſequuntur. Vt: propoſtquam. Trepidum: trepidantem timore. Turba: ideſt multitudinē militum quæ cum conueniret magno fremitu cōcurrebat. Bellorum o ſocii: ut uictores exilio mulctati: hoſtes patriæ iudicentur. Socii: proprie locutus in labore dicitur. Mille pericula: multa: finitus pro infinito ponitur. Decimo iam uincitis anno: Quia per ſex annos galliam ſubegit populo romano: & etiam illirycum. Hoc cruor arctois: Quia non galliam modo: ſed germaniam: & Britāniam ſuperaſtis pter germanos habitantes trans rhenum dixit. Arctois. i. ſeptentrionalibus. Montes. ſ. pp gallos. Sub alpibus actæ: quia ibi ingens frigus eſt & omnia gelu rigent. Non ſecus: Videte q̄ ingrati ſint romani. nam quibus premia uictoriæ dederunt eos etiam perſequūtur non aliter: q̄ ſi hoſtes eſſent: non certe maiore ui Hannibalē perſequerentur: q̄ nos perſequi ſtatuerunt. Tranſcenderet alpes: ideſt cum ſuperauit alpes. Hannibal enim expugnata Sagunto tranſ alpes exercitum duxit: & quum nulla parte in italiam tranſire poſſet: in galliam ciſalpinam deſcendit: & urbem Romam per decennium inuadens: bella & clades innumerabiles illi intulit: ut in maximo periculo fuerint Romani: & quaſi uicti. Dicit igitur non aliter nos inſequi mouentur: q̄ ſi perſequi Hannibalem mouerent. Implentur: Supplentur. Tyrone: tyro nouus miles dicitur: ſignificat nouum exercitū ab aduerſariis: ut Pōpeio cōpelli. In claſſem. Propter naues fabricandas. Terra mari: Scilicet certant perſequi cæſarem. Agi: Impelli. qu id ſcilicet faceret. Si ſigna iam marte ſub aduerſo: Ideſt ſub pugna aduerſa. Feroces: ſcilicet ingenio & uictoria. Ruerēt in terga: Ideſt me fugiētē pſequerēt. q ſi dicat nullo pacto me paterēt romani icolumem.

Liuor edax tibi cūcta negat: gēteſq ſubactas
Vix impune feres ſocerum depellere regno
Decretum eſt genero. partiri non potes orbē
Solus habere potes. ſic poſtquā fatus & ipſi
In bellum prono: tantum tamen addidit iræ
Accenditq ducem. quantū clamore iuuatur
Eleus ſonipes. quanuis iam carcere clauſo
Immineat foribus pronuſque repagula laxet
Cōuocat armatos extēplo ad ſigna maniplos
Vtq ſatis trepidū turba coeūte tumultū
Compoſuit uultu: dextraq ſilentia iuſſit.
Bellorꝫ o ſocii qui mille pericula martis
Mecū ait experti decimo iam uincitis anno.
Hoc cruor arctois meruit diffuſus in aruis
Vulneraq & mortes: hyemeſq ſub alpibus actæ
Nō ſecus īgenti bellorꝫ roma tumultu
Concutitur: q̄ ſi pœnus trāſcenderet alpes
Hannibal: implentur ualido tyrone cohortes
In claſſē cadit omne nemus: terraq mariq
Iuſſus cæſar agi: quid ſi mihi ſigna iacerent
Marte ſub aduerſo: ruerentq in terga feroces

Gallo℞: Hactenus ē uſus ꝓhœmio cæſar. nā beniuolentiam captauit a pſona audito℞: cū cōmilitones ſocios eē dixit: deīde a pſona aduerſario℞: rapiēdo eos in odiū. nā oſtendit magnas opes habere romanos: qbus freti benefactores populi romani īſectant. Nunc poſt prohœmiū ueniet ad argumēta: qbus oſtēdat facile poſſe uīci iuidos & obtrectatores. Gallo℞: ſuperius Cæſar ut adhortaretur milites ſuos ad bellum cōtra iuidos & obtrectatores: dixerat illos. i. romanos fidere diuitiis. nūc arguit a facili: ꝙ uidelicet īperatores & nouis militibus iſtructos minore labore uincere poſſent: cū ipſi ſint ueterani & ī armis diu uerſati.

Gallorū populi: nunc cum fortuna ſecundis
Mecū rebus agat ſuperiq; ad ſūma uocantes
Tentamur: ueniat longa dux pace ſolutus
Milite cū ſubito: parteſq; in bella togatæ
Marcelluſq; loquax: & nomina uana cathōis
Scilicet extremi pompeiū emptiq; clientes
Continuo per tot ſociabunt tempora regno:
Ille reget currus nondū patientibus annis:
Ille ſemel raptos nūquam dimittet honores
Quid iam iura querar totū ſuppreſſa ꝑ orbē
Ac iuſſam ſeruire famem? q̄s caſtra timenti
Neſcit mixta foro gladii cū triſte minantes
Iudiciū inſolita trepidum cinxere corona:
Atque auſo medias perrumpere milite leges.
Pompeiana reum clauſerūt ſigna milonem:
Nunc quoq; ne lapſū teneat priuata ſenectus
Bella nefanda parat: ſuetus ciuilibus armis:
Et docilis ſyllā ſcelerum uiciſſe magiſtrum

Veniat pōpeius: Incipit primo oſtēdere idoneū non eē pōpeium ad bella gerēda: quia fortaſſe illis difficilius uideri poterat: ꝙ Pompeius uir bellicoſiſſimus & bellicæ artis pitiſſimus uīci deberet: ſed ī contrarium ꝓbat dicit lōga pace deſuetū eſſe a bellis gerendis. Lōga pace: Propter longā pacē: quia longa pax fuit: ideo. Solutus. ſ. a priſtina bellicæ laudis arte.
Milite cū ſubito: Cū tyrone paulo ante parato. Togatæ: non armatæ. Partes: Vt ſenatores. Marcelluſq; loquax: Hoc dicit ne aliquis miret̄ mirū in modū q; cōſules & ſenatus ſequeret̄ pōpeiū: & iter cæteros maxīe Cato: cuius ſententia ꝓbari poſſe ab oībus uidebat̄. Marcellus enī cōſul erat & Seruius ſulpitius quo tēpore bellum ciuile nunciatū ē: q pri mi fuerunt cōſules qui relationē fecere de ſucceſſiōe Cæſari mittēda. Sed Tribuni plebis Marcus Antonius & Craſſus & Curius itercesſerāt ne mitteretur.
Loquax: Quia Marcellus nimia eloqntia fretus cōtra Cæſarē non ī arma ꝓcedēdum diffiniuit: ſed Cæſari mittendū ſucceſſorē & priuatus ab exercitu rediret: & legiones mitterētur. Et noīa uana catōis: Non poteſt negare quin magna apud hoīes habeat̄ Catonis opinio: ſed licet magna ſit: tamē uana & mēdax. Scilicet: Nūc licet aduerſariis in odiū adducat Pōpeium: & licet ubiq; pompeiū potuerit adducere ī inuidiam: tamē hoc loco præcipue ſeruandum: ꝙ dicit illū ante tēpus clientes largitionibus corrupiſſe: qbus fretus audet oīa ī prœlium facere. Sociabunt: Ideſt ſi ſēper cliētibus fuerit ſociatus Pōpeius omni tempore regnabit? q̄ſi dicat nō. Extremi: Ideſt humiles abiecti. Empti: ſcilicet largitionibus: quos ſibi pecuniæ largitionibꝫ ſubiectos fecit: ſignificat ergo ambitionē pōpeii: & tātas opes ademptū eē. Tempora regno: Ideſt ab adoleſcentia uſque ad ſenectutē. Reget currus: ideſt triumphabit: qa triumphare erat cæſis hoſtibus imperatorē curru ſublimē uehi albis equis in Capitoliū. Honores: nam Gn. pompeius in Aphricā Caiū Domitium & Hyeritā regē libyæ bella molientes iterfecit: & uigeſimo quarto āno ꝙ nulli romano℞ cōtigerat: triūphauit. Nunq̄ dimittet honores: nunqd tyrannus ſēper erit? & finē dignitatibus nunq̄ ponet? Suppreſſa: ſubiecta. ſ. poteſtati ſuæ. Iuſſā famē: Legē frumētariā tetigit: quā Cicero defēdebat Cn. pōpeium ānonæ præfectū: terræ mariſq; quantū romani tenebāt dominū fecerūt: unde & portus omnes & merces: fruges: comitiaq; & totius agriculturæ negociatiōiſq; negocia ſub ſua poteſtate erāt: ūde Clodius cauillari cœpit ſic pōpeio & dicere: Non pp famē ſcriptā eſſe legē: ſed ut lex ſcriberet̄ factā eē famē. Per orbē totū. ſ. cū dominus terræ mariſq; pōpeius eēt. Famē. ſ. cū præfectus ē annonæ factus. Quis caſtra: qs neſcit pōpeium militibꝫ armatis circūdediſſe fo℞: & iudicia armis ſuis ſubegiſſe: quo tēpore ſeptus erat corona militum Milo. unde Cicero ꝓ Milone cām dixit: & occiſo Clodio: Milo cū clodiū iterfeciſſet: legē tulit pōpeius ut de cæde q̄reretur in apia uia facta. ūde fcūm ē ut militibꝫ armatis ſibi iura fori ſubiicerent. Gladii minātes: & armati milites: poſuit inſtrumenta pro militibus. Trepidum milonem: ideſt dubium: quia incertus erat milo abſolueretur ne an tolleretur: quia in exilium miſſus eſt. Medias leges: ideſt in foro in quo leges defenduntur. Pompeiana ſigna: quia exercitus pompeii circumdedit forum. Reum: Acuſatū. Nūc quoq;: adeo inquit facile ꝑ uī omnia facere fuit pompeio: & cū in ſenectute ſit bellū quoq; gerer̄ poſſit. adducit ī iuidiā. Lapſū. ſ. ſenectute. Priuata. ſ. magiſtratu. Ciuilibꝫ armis. i. cū ſyllā ſecutus eſt ciuilia bella gerentē contra Marium. Docilis: peritus. Syllā magiſtrū ſcelerū: Nā cōtrariæ factiōi fuit pōpeius. ſ. ſyllanæ: Cæſar uero marianæ. Sylla auctore Suetonio Cæſari multos marios ieſſe dixit. Magiſtrū ſcele℞: ad irriſionē dicit. nā ſylla pniciofiſſimus & crudeliſſimus oīum romano℞ fuit: q tot milia romano℞ ī cāpo martio cecidit & multos nobiles ac patricios uiros iterfici iuſſit.

Vtq̧ feræ: Apoſtrophat ad pompeiū:& ꝑ ſimilitudinē cædis auidū fuiſſe oſtēdit:non aliter:q̃ tygres:quæ cū ſemel armentoꝝ ſanguinē hauſerit: ſatiari nō poſſunt:ſic & tu Pōpei cum ciuilia bella tractar̃ cæpiſti ab eis deſiſtere neſcis. Sitis.ſ. ſanguinis. Vt:ſicut. Tygres:Sæuiſſima animalia ſunt:quæ ī Hircania abūdant:iō maxime de illis loquit᷑. At eaꝝ potētia maxime probat᷑:cū maternis curis incitatur:cū catuloꝝ inſiſtunt raptoribꝫ: & ut dicit Solinus ſuccedāt ſibi eqtes licet:& aſtu quantolibet amoliri predā uelit:niſi ī præſidio maria fuerit:fruſtra ē auſū omne: ſi quādo latrones ſuos renauigātes uidēt: ī littore irrita rabie

Vtq̧ feræ tygres nunquam poſuere furorem
Q uas nemor̃ hircāo matrū dū luſtra ſecunt᷑
Altus cæſorum pauit cruor armentorum
Sic & ſyllanum ſolito tibi lambere ferrum
Durat magnæ ſitis. nullus ſemel ore receptus
Pollutas patitur ſanguis manſueſcere fauces
Q uem tamen inueniet tā lōga potentia finē.
Q uis ſcelerū modus ē? ex hoc iā te iprobe rē
Ille tuus ſaltē doceat diſcedere ſylla. gno
Poſt cilicas ne uagos:& laſſi pontica regis
Prælia barbarico uix conſumata ueneno.
Vltima pompeio dabitur prouincia cæſar
Q uod nō uictrices aquilas deponere iuſſus
Paruerim? mihi ſi merces erepta laborum ē?
His ſaltem longi non cum duce prœlia belli
Reddantur. miles ſub quolibet iſte triūphet

cernuari uelut ꝓprium tarditatē uoluntaria caſtigātes ruina:īmanes ſunt hæ feræ:quanq̃ā de fœtu uniuerſo uix unus queat ſubtrahi feræ crudeles. Hircanæ:Nā Hircania ē prouincia in oriente. Luſtra:Cubilia feraꝝ. Poſuere:pro de. Altus:profūdus qa ex multis armētis ſanguis effundit᷑. Armētoꝝ:Spondaicus uerſus ī quinto ſpondeū poſuit. Sitis durat.i. ſic auidas cædis tibi ꝑmanet. Lāber feraꝝ:Perſiſtit ī tranſlatione. nā tygres lambūt ſanguinē ferarū. Syllanū.i.Syllæ quo tēpore geſſit Sylla bella ciuilia cōtra marium. Nullus:ꝓ nō patitur eas tygrides. ſicut apud Terentiū. nullus pro nō: ſic & Pōpeius ſemel aſſuetus bibere & ſequi ſanguinē Syllæ manſueſcere nō poteſt. Quē tamē: Cū ita regnare cæperis & oīa per uim facere nunquid tandē īueniet hæc tua potētia finē? Quis ſceleꝝ modus: Sed ſi inquit nulla ratio adducit: ut exuas tyramnidē: ſaltē exemplū tui magiſtri Syllæ q perpetuā dictaturā depoſuit:te doceat: quia cū Sylla nocte quieſcere nō poſſet: amicis ſuadentibus dictaturā depoſuit:ut profunde dormire poſſet:tamē quāuis aſſuetus ſis bellis:tamē nunq̃ finis erit. Modus:finis. Regno.i. tyrānidi inuidioſe dixit appellās tyrānidē regnū. Poſt cilicas: Diminuit res geſtas pōpeii:& dicit nūqd deuictis barbaris. ēt cōtra me bellū Pōpeius ſuſcipiet: & poſtq̃ externoꝝ regū ꝓuīcias multas ſupauerit:ego ne ultima ꝓuincia debellāda pōpeio demādabor a ſenatu.q.d. idignū ē cū cōtra hoſtes arma ſumpſerit cōtra ciuē romanū arma ſumere. uide ergo quomō factū diminuit. Cilicas.i. pyratas ciliciæ populi fuerūt quos Pōpeius ſupauit. nā cū omnis maritima regio eius īperio ſubiecta eſſet adeo illi pyratæ infeſtū reddiderūt mare:ut interdum uſque ad thyberis hoſtium puenirent:ibiq̧ prætorem populi romani: cum faſcibus ceperint: hanc indignitatem cum non poſſent amplius pati romani pompeium imperatorem delegerunt: ut maritimam regionem omnem ſubigerent omneſque pyratas ſuperaret. Vagos:Huc & illuc diſcurrentes. pyratæ autem a græco dicti ſunt πύραω.i.a tranſeundo:quia mare tranſibant. nam ſi uidebant nauem mercatoriam ex tranuerſo tranſeuntes illam inuadebant. Cilicas:Nunc uulgo dicuntur turchi. nam prouincia metropolis eſt Cilicia. Pontica:ideſt ponti:Quia ponti rex Mitridates fuit cōtra quē miſſus eſt Pōpeius:& per Colchos fugientē: ubi eſt etiā Corinthus cōpulit ī boſſorum thraciū. ideſt Cōſtantinopolim:quæ dicta eſt Bizantiū: & redacta in formam ꝓuinciæ ponto filius Mitridatis nomine pharnax patri bellum intulit: qui ī turre obſeſſus ueneno cui aſſuefecerat uſque a puero ſe īterficere uoluit:ſed cū nihil ꝓficeret a gallo ſcithico quodā auctore ut iuſſerat occiſus ē. Barbarico ueneno: Quia nō ſoliti fuerūt romani ueneno gerere bellū:ſed armis ergo barbaroꝝ fuit bellū nō romanoꝝ cogere hoſtes ad uenenū.q̧ nō iniuſtā cām belli didicit:quia uidelicet nolueri arma deponere:iō cōtra me bellū cōcitat Pōpeius:ſed ipſe armatus debebat aggredi externos ſed iniuſte me ꝑſequit᷑: & ob hāc cām nō egi triūphū ꝓ hoſtibus deuictis:quia ille iuſſit me deponere aquilas:quæ fuerūt premia uictoriæ cōtra dignitatē adēptā. nā cū Cæſar triūphū peteret:nō ſolū nō obtinuit: ſed hoſtis p̃riæ adiudicatus ē. Mihi ſi merces: Sumit argumentū ab honeſto. nā cū uolumus ꝑſuadere exēplis aliquid ſolemus ab utili. uel ab honeſto uel a facili arguere. hic arguit ab honeſto & a iuſtitia cuius partes ſūt.iiii.ſ. Prudētia:Iuſtitia:Fortitudo:& Modeſtia:& a partibus iuſtitiæ naturalis quæ ſūt ſex.ſ. religio:pietas:gratia:obſeruantia:ueritas:uīdicatio. gratia ē benemerētibus ſua debita munera reddere. ſed mihi nō modo reddiderūt debita gratiæ munera:ueꝝ ꝓ bene Repu. geſta hoſtis adiudicatus ſum. ſed gratia q̃ mihi debet᷑ nō reddat᷑ mihi:ſed ſaltem his militibus qui ſanguinē ſuum ꝓ repu. effuderunt. captat beniuolentiam a militibus ſuis Cæſar:cum dicit non magnifacio:q̧ mihi premia ſint adempta:ſed his reddantur qui imperium populo ro. peperūt ſanguīe ſuo. Nō cū duce:excepto duce.i. nihil premii dux hēat. Sub quolibet: Me relicto.

Conferet exanguis: quo ſe poſt bella ſenectus
Quæ ſedes erit emeritis? quæ rura dabũtur?
Quæ nr̃ ueteranus aret? quæ mœnia feſſis?
An melius fient pyrhatæ magne coloni?
Tollite ianpridem uictricia tollite ſigna.
Viribus utendũ eſt quas fecimus. arma teneti
Omnia dat: qui iuſte negat. nec numia deſũt
Nã neq; præda meis neq; regnũ quærit armis
Detrahimus dominos urbi ſeruire paratæ
Dixerat. at dubiũ non claro murmure uulgus
Secũ incerta fremit pietas: patriiq; penates
Quãq; cæde feras mentes animoq; timentes
Frangũtur: ſed diro ferri reuocantur amore
Ductoriſq; metu: ſummi tũ munera pili
Lelius emeritiq; gerens inſignia doni.
Seruati ciuis referentem præmia quærcũ.
Scilicet exclamat romani maxime rector
Nominis: & ius eſt ueras expromere uoces
Quod tam lenta tuas tenuit patientia uires
Conquerimur: deerat ne tibi fiducia noſtri

Cõferet: ſi premio ſuo milites ĩ iuuẽta priuẽtur: cũq; ad ſenectutẽ puenerint: ubi uiuẽt: & quibus facultatibus ſenectutẽ ſuã ſuſtẽtare poterũt quaſi dicat nullis. Exãguis: dupliciter exanguis dixit. ſ. ꝓp ætatẽ & ꝓp bella qbus ſanguinẽ ſuũ effuderũt. Emeritis: dr̃ qui debita militiæ munera cõpleuit. iõ dicit poſt functi erunt militiæ munere. Veteranus: Dr̃ qui diu bella geſſit: & belli peritiſſimus ẽ: cui cõtrarius eſt tyro An melius: Obiicit põpeio q; cilicas quos maritimo bello ſuperauerat in coloniã miſit: ſed hoc fecit põpeius: ne iteꝝ cõgregati mare ĩfeſtũ redderet. Melius. ſ. q̃ uos o Ro. honeſtius ne uideret uobis an pyrhatæ an coloni primi capiãtur: an hoſtes q̃ ipſi milites ro. q ꝓ p̃ria ſanguinẽ ſuũ effunderũt. Tollite: poſt quã ſuperius ꝓbauit Cæſar poſſe aduerſarios non magno labore ſuperari: ueꝝ ẽt cãm ſuã ſatis honeſtã eẽ oſtẽdit: utpotẽ contra romanos libertatẽ populi romani uſurpantes arma ſũpſerit. nũc q̃ſi cõcludit & adhortat̃ milites: ut ſigna cõtra hoſtes ferãt: quæ uicere didicerũt cum preſerti ſibi deos adhuc fauer̃ dicat: & cũ nõ id agat ut ciues ſubigerẽtur: ſed ab his libertatẽ defẽdit. ergo o cõmilitones. Tollite tolli. Hæc cõduplicatio uehementiã hẽt. Iãpridẽ quaſi dicat nõ expectate adhortationẽ meã. Victricia. i. quæ uincere cõſueuerunt. Viribus utendũ. i. uires habẽdæ ſũt cõtra hoſtes Arma tenẽti. i. armato q negat dare qđ iuſtũ ẽ: armatis dat q̃ ẽt iiuſta ſunt. Nec numina deſũt: Quãdo iure agere nõ licet nõ agimus cõtra deos ſi iuſtã cãm ſuſcepi. Neq; prædã quærit̃: Nõ quærimus ĩqt ſubigere libertatẽ populi romani. imo ſubigẽtes detrahere. Neq; regimeh: nõ iõ bellũ moui ut diriperẽ patriã meã: neq; arma ſũpſi: ut regnarẽ & ciuiũ libertatẽ deprimã. Detrahimus. i. auferimus. Dominos: ut põpeiũ. Seruir̃ parati: Quia roma oppſſa opibus potentũ iã parata ẽ ſeruire q̃ ãtea libera fuit. Dixerat: Cæſar. At dubiũ: Nũc dicit quomodo ſe habuerit milites romani cæſaris audita cõcione: dicit illos non certũ reddidiſſe clamorẽ: ut eis appareret: nõ placuiſſe qđ facere Cæſar ĩſtituerat: ſed alr̃ alii ſẽtiebãt: pars laudabat cæſaris mentẽ: & pars ĩproperabat. Dubiũ uulgus. i. ambigua multitudo militũ. Incetã. i. anceps nũquid ſequeret̃ cæſarẽ an pompeiũ. Nõ claro: nõ apto: qa alii iter ſe fremebãt de his q̃ Cæſar dixerat: aliis placebat: aliis uero nõ. Pietas: quãuis ĩqt cædibus aſſueti milites cæſaris: q; ipſi pmia uictoriæ detraheret̃ ĩcederent̃ ad arma: tamẽ pietatẽ p̃riæ mouebant̃. Patriiq; penates. i. domus patriæ: quia deſiderio ſuoꝝ & patriæ quiſq; tenebatur cũ a patria abfuiſſent diu. Fragunt: Vĩcunt. Feras mẽtes. i. tamẽ frãgebant̃ pietate patriæ licet mẽtes illis feræ ĩeſſent. Sũmi: Tamẽ cũ ita ĩcerti eſſent milites. Lelius: ſurgens incertas ĩpulit eoꝝ dubitationes. & ſicut ait Terẽtius: Dũ ĩ dubio eſt animus paulo momento huc & illuc impellitur. Hic Lelius fuit qui altero ciuili bello uidelicet quod geſtũ fuit ĩter Marcũ Antoniũ & Octauianũ ad exercitũ Lepidi miſſus cũ Clodio ſub habitu meretricis ad Antoniũ: ut eũ ĩterficerẽt. nã exercitus paratus erat illũ uel lepidũ ſi uellet ĩterficere. Antonius autẽ a duobus cõſulibus Hircio & Panſa uictus: ſupplex ad caſtra Lelii profectus eſt & captus hic Lelius ciuẽ ex hoſte ſeruauerat & quærnã coronã de more romano geſtabat. nã qui ciuẽ romanũ ex hoſtibus ſeruaſſet coronã quærnã cõſequebat̃. hic igit̃ Lelius primipilus erat: & cẽturio ad confirmandos aĩos militũ motus ẽ. Scilicet: certe: Exclamat: Quæ ſequũt̃. Munera. i. officia. Pili ſũmi. i. primi pili cui præerat cẽturio a pilo telo romano. Inſignia: Ornamẽta. Doni emeriti. i. coronæ ciuicæ. nã qui ciuẽ ſeruaſſet: coronã ex quærcu aſſequebatur: quæ ciuica dicebatur corona: fiebat ẽt ex ilice quod genus ſuperiori proximũ eſt. corona autẽ obſidionalis fuit: quã ii q obſidiõe liberati fuerãt: dabãt ei duci: a quo ſeruati fuiſſent: obſeruarique ſolitũ ut fieret e gramĩe: quod ĩ eo loco generatũ eſſet ĩtra quẽ clauſi fuiſſet q obſidebãtur. fuere & multa alia coronaꝝ genera: ut lib. quĩto a Gelio oſtẽdit̃. Referẽte: repræſẽtantẽ. Romani maxĩe rector. Sic loquẽs ĩqt Lelius o Cæſar: q̃ſi de uolũtate tuoꝝ militũ dubitaſti: ĩmo ipſi cõq̃rimur: q; nimiũ patiẽs fueris hãc iniuriã ulciſci: ut diutius q̃ æquũ fuerit paſſus fueris. Vis. i. poteſtas. Veras uoces: Quaſi liceat uicere ſentẽtiã ſuã. Cõquerimur. ſ. q; tã fueris patiẽs. Lẽta patiẽtia: q; lẽtos faciat hoĩes ab effectu. Deerat fiducia: iõ tardus fuiſti ĩiuriã tuã ulciſci: q; de animis & mẽtib; nr̃is dubitares

Dum mouet: dū uiuimus: dū arma fixiſſe poſſumus. At togati romani tibi tua p̄mia auferāt q̄ſi dicāt nō debes pati. Hic ſanguis: demōſtratiue dixit digito. Mouet corpora: ſecūdū opinionē philoſophoꝶ lo/cutus ē: q dicebāt ſedē animæ ī ſanguine poſita eē: quoꝶ prīceps Hicareus fuit. ūde Virg. & uitā mult o cū ſāguine fudit. Degenerē togā. i. uiles & iertes romanos q rēpu. occupauerūt. Regnūq; ſenatus. ſ. patiere. i. ut ſenatus regnet. Vſq; adeo. ſ. deteſtaris ciuile bellū: ut uicere nolis: q nos tāta iuria afficiūt. Miſerū. ſ. ē uicere bello. quaſi nō deceat ciuile bellū mouere: cū te cōtra æquitatē opprimit. Duc age: duc me p oēs populos quocūq; uolueris p regiones īhabitabiles: nō dubito & ſeq quocūq; uolueris ſeq. Scythiæ: frigidiſſimæ regionis: quæ nimio frigore riget. Per ihoſpita ſyrtis. ſ. i libya ubi ſyrtes ſūt loca quæ nauigari nō poſſūt. ūde dicunť ἀπὸ τοῦ σύρω. i. traho: qa pp nimiā harenā deſiccať unda: & riuos ī ſicco deſtituūt. Inter ſyrtes quis terra pgētibus iter auctore Solino ſideribꝰ deſtinať: nec aliter curſus pateſcit nā putris ſoli faciē aura mutat: & minimo licet uēto: tantā diuerſitatē flatus efficit: ut ſubīde puerſis ſyrtibus locoꝶ nulla īditia agnitioni relinquanť. Vtræq; ſyrtes ducētis quīquagita milibus paſſuū ſeparāť aliquāto clemērior quæ minor ē. Libyæ ſitientis. i. uſq; ad torrētē zonā. Hæc manus: Hæc multitudo an oblitus es q̄ nō dubitauimus cā tua trāſire rhenū. Victū orbē. i. cū ī britānos uſq; exercitū Cæſar duxit: & eos iperio Ro. ſubegit: quaſi ī alteꝶ orbē terraꝶ trāſierit. Oceani: nā ī mari oceano poſita ē britānia. Fregit rhenū. Quia Pōte uixit rhenū. xi. dierū ſpacio: & trāſiuit ī germaniā. Arctoo: Septētriōali: ubi hītāt germani. Iuſſa ſequi: Ita inquit uolo ſicuti neceſſe ē iperia tua & iuſſa ſequi: quia iure iurādo adducti ſumus ſequi iperatorē quocunq; nos duxerit. nā queādmodū neceſſe ē ut uereamur: ita mihi eſt aīus atq; uolūtas te ſeq quocūq; uolueris. Po. poſſū āt: iō uolo. Nec ciuis: ubicunq; fuerit ille cōtra quē ſigna belli cani iuſſeris: ille nō ciuis meus erit: ſed hoſtis. Claſſē: Signa bellica. Per ſigna: hic ſignificat magnā ſuæ uolūtatis uehementiā Lelius: ut ſequať nō mō quocūq; ipulerit cæſarē: ſed ſi iuſſerit occidere pentes: & filios: & uxorē: & ſuæ uxoris grauidæ ex uētre infantē eripere: nihil ſe recuſatuꝶ: quo minus impe rio cæſaris pereat. Inuita dextra: Inuitus quidē hoc facio: ſed ſi iuſſeris facere paratus ſū. Decē caſtris: Decē bellis a p̄cedenti quod ſequitur. nā decē bellis uictor fuit Cæſar. ſ. in britāniā: Galliā: Germaniā. Primū bellū geſſit cōtra eluetios: ligures. Secundū contra germanos. Tertiū cōtra belgas. Quartū cōtra neruios. Quintū cōtra lipas & tenteritas. Sextū cōtra hiſpanos trans rhenū. Septimū cōtra britānos. Octauū cōtra alriorżines. Nonū cōtra Ambianes Decimū cōtra eos qui auaricū uenerunt: ut eā obſidione liberarēt hæc bella geſta ſunt a Cæſare. Per tuos triūphos: Per tuā uictoriā. Iugulo parētis. i. ſi patrē fratrēque iuſſeris occidere. Inuita dextra: iuite quidē hoc faciam: ſed tamē ſi iuſſeris faciā. Pleno partu. i. ī uiſcera grauidæ cōiugis. Si ſpoliare: ſi iuſſeris etiā mihi cōburere tēpla deorū facile paratus ero facere: & nō ſolū illa diripere: ſed cōburere. Caſtrēſis: militaris. Numina monetæ. i. tēpla Iunonis monetæ quæ moneta appellata ē. cū terræmotus factus eēt & a ſue plena ferť uocē illā ab æde iunonis ex ſūma arce auditā: iō monetā iunonē appellatā fuiſſe dicūt a monēdo. unde ſus plena & grauida illi īmolabatur. Hæc Cicero in lib. de diuinatione refert: Numina tēpla iunonis monetæ. Cāſtra: ēt tuo iuſſu o Cæſar cōtra patriam bellum geram. Ponere: Opponere. Super undas: Ripas. Tybridis tuſci: qui flu. plabitur romā & originē habet a tuſcia. Metator: caſtrametator: Audax quia cōtra iura nō dubitauit inuadere. Tu quoſcūque: quecūque mœnia oppugnari uolueris paratus ero. etiā arietē ſi opus erit ad mœnia expugnanda īpellā. aries ad ſimilitudinē arietis animalis dictus eſt. nam aries aīal eſt quod capite urget obſtantē. iō huic iſtrumēto nomen a ſimilitudie rei īpoſitū erat: & ferratus erat ī extremitate: ut ſpeciē p̄beret capitis arietini. nā tigillū ferratū ī capite ſuſpēdebāt ūde ꝑtrahētes maxīo ipetu remittebāt: & eo pacto ſæpe urbium mœnia euertebāt. Actis: Impulſus. Effundere: Euertere.

Dū mouet hic calidus ſpirātia corpora ſanguis
Et dū pila ualēt fortes torquere lacerti
Degenerem patiere togam: regnūq; ſenatus.
Vſque adeo miſerum eſt ciuili uincere bello.
Duc age p ſcythiæ populos p īhoſpita ſyrtis
Littora: per calidas libyæ ſitientis harenas.
Hæc manus: ut uictū poſt terga reliquerit orbem
Oceani tumidas remo cōpeſcuit undas:
Fregit & arctoo ſpumantem uertice rhenum
Iuſſa ſequi tam poſſe mihi q̄ uelle neceſſe ē.
Nec meus eſt ciuis in quem tua claſſica cæſar
Audiero. per ſigna decem fœlicia caſtris
Perq; tuos iuro quocūq; ex hoſte triūphos
Pectore ſi fratris gladium: iuguloque parētis
Condere me iubeas: plenæq; in uiſcera partu
Coniugis: in uita peragā tamē omnia dextra
Si ſpoliare deos: ignemq; immittere templis
Numina miſcebit: caſtrenſis flāma monetæ
Caſtra ſuper tuſci ſi ponere tybridis undas.
Heſperios audax ueniam metator in agros.
Tu quoſcūq; uoles in planū effundere muros:
His aries actis diſpergit ſaxa lacertis.
Illa licet tolli penitus quam iuſſeris orbem

Roma ſit.his cũctæ ſimul aſſẽſere cohortes:
Elataſq; alte quæcũq; ad bella uocarit
Promiſere manus: it tãtus ad æthera clamor
Quantus piniferæ boreas cũ thracius oſſæ
Rupibus incubuit:curuato robore preſſæ
Fit ſonus:aut rurſus redeũtis ĩ æthera ſyluæ.
Cæſar ut acceptũ tam prono milite bellum
Fataq; ferre uidet.ne quo langore moretur
Fortunam ſparſas per gallica rura cohortes
Euocat.& romam motis petit undiq; ſignis
Deſeruere cauo tentoria fixa lemano:
Caſtraq; uogeſi curuam ſuper ardua ripam.
Pugnaces pictis cohibebant lingones armis
Hi uada liquerunt iſaræ.qui gurgite ductus
Per tam multa ſuo :famæ maioris in amnem
Lapſus ad æquoreas nomẽ nõ pertulit ũdas.
Soluũtur flaui longa ſtatione ruteni.
Mitis atax gaudet latias non ferre carinas
Finis & heſperiæ promoto milite uarus.
Quãq̃ ſub herculeo ſacratus numĩe portus
Vrget rupe caua pelagus:non chorus in illũ
Ius hẽt:aut zephyrus.ſolus ſua littora turbat

Sit roma:Ideſt nõ dubito etiã romã euertere ſi iuſſeris. his ſupius dixerat quomõ Lelii orõne q̃ cæſarẽ adhortabat̃:ut bellũ cõtra hoſtes ſuſciperet milites omnes ita impulſi ſunt: ut ſe paratos ſignificarẽt &.c. Nunc uerbis ĩquit lẽtuli omnis exercitus cõſẽſit & chyrotoma.i.elatio manus facta ẽ:ut ſignificaret ſe ſẽp promptos eſſe ĩ quacunq; re quã ipſis Cæſar imperaret. Cohortes:Legio diuidit̃ ĩ tribunos:pærfectos:cẽturiones:decuriones.Legatus dicit̃ qui præeſt legioni:Tribunus mille militibus præeſt:Præfectus præeſt cohorti:quæ cõſtat ex quingẽtis & quinquãginta militibus:Centuriones præſũt centũ militibus: Decuriones turmis equitũ. His:Scilicet uerbis Lentuli Manus:Quod ſignũ ẽ probare id quod dictũ fuerat ab ĩperatore. Clamor: nõ ſolũ manu ꝓbabãt quod Cæſar dixerat:ſed clamore: & dicit tantũ clamorẽ fuiſſe militũ:quantus ſolet fragor eſſe arboꝝ: cũ uẽtus per ſiluas magno impetu flat. It:aſcendit: Thracius: Quia thracia ẽ ĩ ſeptẽtrione poſita:a qua boreas flat. Rupibus:collibus. Oſſæ:Ideſt montis thraciæ. Piniferæ:ferẽtis pinus:in quo mõte frequẽtes pinus naſcuntur fit ſonitus .ſ.cũ uẽtus ſpirãs arbores uertit:quæ redeũtes in ſtatũ ſuũ ſonum faciunt.nã flectunt̃ & redeunt. Curuato robore: pro curuatis roboribus. Redeũtis in ſtatũ priorẽ. Cæſar: decẽ legiones habuit quaꝝ partẽ in gallia & germania reliquerat. cũ uenit in italiã: nũc dicit exercitũ de Gallia in italiã reuocatũ: poſtq̃ bellũ gerer̃ cõſtituit. Vt:ꝓ poſtq̃. Fortunã: ut fortunã ſibi fauentẽ Cæſar uidit:magnũ ex oĩ gallia exercitũ ſuum reuocauit. Acceptũ.ſ.eſſe. Prono: propenſo ad id qđ uolebat. Fata:Numina deoꝝ. Ferre.ſ. ipſũ.i.fauere Cæſari. Langore: torpore. Sparſas cohortes: Quia in hibernis & præſidiis exercitum liquerat:euocat ergo ĩ italiã. Vndiq; .i.ex oĩ parte galliæ & germaniæ. Deſeruere:ĩcipit dicere cũ milites cõuocati deſeruerĩt galliã. Tẽtoria.i.p̄ſidiũ ex hybernia. Lemano:lacus ẽ nõ lõge a rhodano.ũde lemani populi a lemano ſunt appellati:Eleuci haud ꝓcul ĩde uicti ſunt a Cæſare ubi p̄ſidiũ erat a tertia ꝑte regiõis ſuæ tuti ſũt lemano lacu & rhodano q ꝓuĩciã romanã ab elueciis diuidebat. Sup ardua uo. Sic legẽdũ ẽ:nõ ſup ripã.Vogeſus.n.ẽ mõs nõ amnis Nã Cæſar ĩ comẽtariis dicit. mopſa flumẽ de mõte uogeſo ꝓdiit q mopſa ẽ ĩ finibus lingonũ.ad hos lingones uicti eluecia Cæſare ꝓfugerãt. Armis pictis.i. uerſicoloribus. Pugnaces:Quia bellicoſiſſimi ſũt ligones. Hi uada: Alii ſũt a lemano lacu & ligonibus uocati.alii uocati ſũt ab Iſſara fluuio qui labit̃ ĩ rhodanũ: & ſub alio noĩe deſcẽdit ĩ mare quia rhodanus maior ẽ fluuius:& ubi nilũ ĩgreſſus ẽ Iſara nomẽ amittit. Iſaræ:fluminis quia ſub alio noĩe deſcẽdit ĩ mare. Per tã multa.ſ.loca. Gurgite:uidelicet nullius fluminis alueo cõiunctus. In amnẽ.ſ.rhodanũ. Ruteni:nõ ipſa terra uocat̃:ſed ruteni etiã ĩ p̄ſidio relicti uenerũt in italiã. Ruteni populi galliæ quos Fabius maximus uicit:qui alobrogus dictus ẽ.nã Alobroga ciuitas eſt rutenoꝝ. Statione.i.præſidio romanoꝝ qui eam gentẽ puſillis caſtris in præſidio tenuerunt. Soluunt̃:liberant̃. Atax: fluuius ẽ:qui ꝑ fines eluecioꝝ labitur: ſed tãta fluit leuitate: ut oculi in quam partem fluat diiudicare non poſſunt. Nõ ferre carinas:Quia deſcendentes uacuam reliquerunt. Heſpie finis u.Nã uarus fluuius eſt qui galliã ciſalpinã diuidit ab Italia iõ finis eſt italiæ. Qua.ſ.ea parte qua habitãt illi.ſ.ꝓmoto milite. Vrget pelagus:portũ facit. &.ſ.gaudet ea ꝑte. ꝓmoto milite:ſubauditur ubiq;. Portus:Liguriæ portũ ſignificat:ĩ qua eſt portus Monecus:appellatus ideo ꝙ ſolus habitauerit Hercules aliis expulſis hominibus: uel qđ ĩ tẽplo eius nullius dei numẽ colatur q̃ herculis:ſicut in tẽplo iouis Iuno & Minerua:in templo ueneris Cupido & Adonis & dictus eſt monecus:quaſi monycos:a monos quod eſt ſolus:icos domus ideſt quaſi ſolus in domo expulſis aliis diis colebatur:& portus herculeus monecus. Vrget pelagus.ſ.dextra & ſiniſtra ne ĩgrediatur mare. Portus:Quia portus liguriæ celeberrimus ẽ ĩter alios iõ urget mare ne ĩgrediat̃: cũ naues ĩ totũ deuenerĩt tutæ ſũt ab aliis uẽtis:poſtquã circio uẽto meridionali q ẽ collateralis fauonio:q haud maximã ui hẽt qua poſſit nocere naui. Vrget:a ſe cohercet. Zephyrum.ſ.uẽtus occidẽtalis.

Circius:Occidentalis. Prohibet.ſ.pelagus. Statione in portu tuto monœci herculis. ergo q̃ ĩ liguria cõſtiterant relicto præſidio in italiã ad cæſarem uenerunt. Quaq;:nũc dicit de Aequitania ueniſſe milites q̃ a cæſare relicti fuerant nõ de æquitania loquitur : quæ a garũna flu.ad pyrreneos montes:ſed de ea parte quæ ad hiſpaniam ptinet:& ſpectat inter occaſum ſolis & ſeptentrionis: hunc aũt locũ p circuitionem ſignificat:nõ autẽ nominat:ſed Virgilius.hunc locũ tetigit ĩ eo loco :Qua ui maria alta tumeſcunt obicibꝫ ruptis rurſuſq; in ſe ipſa reſidunt.nam de oceano loquitur qui per hiſpanias & gallias erumpit contẽpta lege riparum infinitum fontem:& qui igitur ĩ ea parte galliæ poſiti fuerant : qua oceanus aliquando per ipſam galliam & hiſpaniam erumpit ĩ infinitum q iubente Cæſare in italiã uenerunt. Et.ſ.gaudent q ſunt in ea parte. Dubium:Quia mare erumpit in infinitum cõtempta lege riparum.& modo mar̃ excedit modo decreſcit.ergo dubiũ. Vendicat : Quia erumpente mari ſub poteſtate eius eſt littus:& redeunte in alueũ ſuũ terra littus cõtinet. Cũ:pro quãdo. Re.declarat.i.cum refluit in ſuum alueũ. Vẽtus: hic diuerſas philoſophoꝝ opiniones tangit & Aſtrologorum : quare oceanus fluit & refluit tanto impetu.Alii dicunt hoc fieri ui & impetu uentorũ: qui cum uehementius ſpirauerint maris ũdas euertunt: & inflatæ undæ terram inundant.alii dicunt fieri creſcente luna.nam ardore ſuo & calore mare feruefcere facit & creſcere:& cum decreſcit ille calor lunæ ſic mar̃ decreſcit:idem facit ſol cum creſcit aut decreſcit:nam feruefcente ſole unda maris feruet & creſcit:ſed ſi longius abſcedit in ſuum alueum redit hanc opinionem plane tetigit Cicero in libro de natura deorum.ſunt autem ſtellæ : ut flammæ : quia terra mareque uaporibus aluntur ſolis : calores excitantur. Quærite.ſ.o uos philoſophi qui rerum cãs latentes quæritis. Extremo axe.i.ſeptẽtrionis. Deſtituat:Quia cum uẽtus ſe remiſerit refluit ĩ ſuũ alueum mare. Thetydos uagæ.i.uagi maris deã p mari poſuit. Secũdo ſidere.i.mota luna:quia primũ ſidus eſt ſol:ſecundum uero luna. Oris:Quia cum creſcit luna:ita & mare:ſi decreſcit in ſuum locũ redit oceanus. Titan: ſol qa cum ſol declinat:mare etiã declinat:ſi creſcit:pari ratiõe feruet mare. Hauriat:Quia cum ſol & luna calore ſuo trahunt ad ſe humorẽ maria tumeſcere uidetur. Attollat.ſ.calore ſuo qui mittit ab humore.nã niſi humor eſſet ignis æthereus oĩa combureret.ideo deficiente humore deficeret mundus: quia dicunt achademici aliquãdo mũdus igneſcat neceſſe eſt. Ad ſidera:quia ſtellæ cum ſole & luna ſenſim trahunt ad ſe humorẽ & paululũ retinẽt: tunc ignis flãmam remittit:& deficiente humore calorem. At mihi ſemper:Hoc inquit ſi ſuperi uolunt:ut ſecreta ſua ſciam nec ego ſcire uolo. Late mihi:ideſt ſis abſcondita ſi dii uolunt : latet mihi dicimus pro abſcondere:ſed latet me pro ignorare. Crebros meatus:ideſt uarias eruptiones maris facis. Tũc rara:pgit Lucanus enumerare populos:unde milites conuocati ſunt:qui aut in hybernis : aut in præſidio poſiti fuerant:omnes gaudebant cũ ſe a romanis liberatos uiderent:unde Moto milite gaudent. Nemetis : Populus germaniæ q ſub Arioniſco militabat duce gallorum contra cæſarem. Satyri.flu.germaniæ &.ſ.ea parte qua tenent. Littore curuo: Nam mare ſinu quodã ingreditur p belluũ m amnẽ.eſt autem æquitaniæ fluuius:dicit hoc flumine partem hiſpaniæ ſinu clauſam. Trabellicus:qui per hiſpaniam denominationem accepit a trabella ciuitate æquitaniæ.Trabelli populi:ut inquit Strabo ſunt apud quos ſcropibus paululum defoſſis cruſtæ auri reperiuntur. Sãctonius:non ſolum ſupra memorati populi gaudent:ſed etiam ſanctonius populus nõ longe a finibus toleſanoꝝ:qui ſunt populi galliæ ab his ſãctonibus haud ualde remoti. Byturix:populi quos uocant nũc burgundienſes. Saxones: populi germaniæ qui partem Britãniæ occupauerunt : & de nomine ſuo ſaxoniam appellauerunt. Leues : ideſt leuis armaturæ. Longis armis : longis haſtis. Leucus & rhenus : ſunt populi ex belgis galliæ proximi & leucoꝝ finibꝫ extremis arõ flu.labit. Op.excu.lacer.Optimus iaculator. Excuſſo:Quia prius excutit lacertus:deĩde emittit ferrũ:ſub audi gaudet amoto hoſte. Sequana gẽs:Secanus & ſequanus populus ẽ: Antiq:n.c.&.q.p eadẽ littera habuerũt:ſicut græci:ubi nos ponimus.q.ponũt.K.ut caſſus quaſſus: ſic ſecana & ſeq̃na.ergo ſecana flu.belgarum a quo flu.appellatus eſt ſequanus na um.flu.diuidit gallos a belgis.

Circius:& tuta prohibet ſtatione monœci
Quaq; iacet littus dubiũ:qđ terra fretumq;
Vendicat alternis uicibus cum fundit ingẽs
Oceanus.uel cum refugis ſe fluctibꝫ aufert
Ventus ab extremo pelagus ſic axe uolutet.
Deſtituatq; ferens.an ſydere mota ſecundo
Tethydos una uagæ lunaribus æſtuat horis
Flãmiger an titan ut alentes hauriat undas
Erigat oceanum:fluctuſq; ad ſydera tollat
Quærite quos agitat mũdi labor.at mihi ſẽp
Tu quæcũq; moues:tam crebros cã meatus
Vt ſuperi uoluere late.tunc rura nemetis
Qui tenet:& ripas ſatyri:qua littore curuo
Molliter admiſſum claudit trabellicus æquor
Signa mouet gaudetq; ãoto ſãctonius hoſte
Et byturix lõgiſque leues ſanxones in armis
Optimus excuſſo leucus rhenuſque lacerto.

Optima gens flexit in gyrum ſequana frenis.
Et docilis rector monſtrari belga couinni:
Aluerniqꝫ auſi latiis ſe fingere fratres
Sanguine ab iliaco populi: nimiūqꝫ rebellis
Neruius:& cæſi pollutus foedere cottæ.
Et qui te laxis imitantur ſarmata brachis
Vangiones:batauiqꝫ truces quos ære recuruo
Stridentes acuere tubæ:qua cinga pererrat
Gurgite:qua rhodanus raptum uelocibꝫ ūdis
In mare fert ararim: qua mōtibꝫ ardua ſūmis
Gens habitat caua pendentes rupe gebennas
Tu quoqꝫ lætatus conuerti proelia treuir.
Et nūc tonſe ligur quondam pr æ colla decore
Crinibus effuſis toti prælate comatæ:
Et qbus immitis placatus ſanguine diro
Teutates horrenſqꝫ feris altaribus eſus:
Et taranis ſcythicæ non mitior ara dianæ.
Vos quoqꝫ qui fortes animas belloqꝫ perēpta

Gens optīa:ſignificat hācgentē peritiſſimā equitādi fuiſſe.nā i gyrū equū flectunt & i quā ptē uolūt. Hoſte.ſ. belga. Mōſtrati:uidelicet ab his populis ſequanis didicerūt regere equos trahentes currū. Docilis .i. q facile didicit eē auriga. Couinū genus ē uehiculi camerati. Aluerni.ſ.gaudent āmoto hoſte: aluernus populus galliæ q ſe gloriabat᷑ originē ab iliaco ſanguīe duxiſſe:qui cōſanguinei populi romani ſūt appellati.nā quēadmodū ab Aenea Ro. originē duxiſſe gloriabāt᷑ Sic hi aluerni a ſanguīe troiano ſe natos eſſe gloriabāt᷑.Neruii ſūt populi fortiſſimi ad quos aditus nemini patet:niſi mercatoribus: ꝗ nihil patiunt᷑ uini: nec aliaꝝ reꝝ ad luxuriā ptinentiū ītroferri: qa huiuſmōi rebus exiſtimant molleſcere aīos:& a uirtute remitti. hi adeo ptinaciter cōtra cæſarē pugnauerūt: ꝙ quīgenti tātūmodo ſuperſtites fuerūt. ideo rebellis nimiū neruius. Sāguīe cottæ:hiſtoria hoc hēt ī hiſpania duo tribuni erāt apud Neruios: Titurius & Cotta. Titurius Ambiorigis cōſiliū doloſū ſecutus aduerſus ſententiā cottæ legatū unum & qnqꝫ cohortes ex hiſpania eduxit uel ad .Qu.fratrē legatū Ciceronis fratrē:uel ad Labienū ſe recepit prius ꝗ ī germaniam ueniret.galloꝝ aliquot populi Ambiorige duce leburnorū defecerūt: ab iis cotta &.T.Titurius legati Cæſaris: ut īquit Liuius eo in libro ī quo ſūmatim reꝝ geſtaꝝ capita referūt᷑:circūuenti inſidiis cū exercitu cui præerāt cæſi ſūt. Vangiones.ſ.gaudēt. Laxis brachis.i. imitabāt᷑ brachatā galliā.Nam triplex ē gallia.ſ.tōſa: comata:& brachata. Sarmatæ: ſunt populi q & ipſi laxis brachis utunt᷑:ſicut brachata gallia. Bataui:hāc batauiā uocant de batauia populi:hāc baueriā uocāt. Truces: bellicoſi. Quos ære recuruo:quia ī litui modū factæ ſunt tubæ. Lituus: Baculus recuruus ī cuius ſimilitudinē tubæ fabricant᷑. Stridētes:reſonantes Acuere.i.īcitauerunt ad bellū. nam tubæ cantu ad bellum īcitantur milites. Cinga:fluuius eſt galliæ. Qua rhodanus:hic apparet attacē nō eundē eē fluuiū qui arar dicit᷑.nō enī hac leuitate defertur: ut oculi diiudicare nō poſſint in quā partem fluat:ſed araris cadit rapidus in mare &.ſ.gaudent illi qui habitant ea parte.. Gebēnas:oppidum fuit:ubi olim genua fuiſſe dicunt᷑: unde a genua dictum uolūt:ut ait Petrarcha:uel qđ ꝗſi genu liguriæ ſit genua & portus. Cana rupe.ſ. niue quia mōs ille frequenter niuibus tegit᷑. Proelia.i romam. Tu quoqꝫ lætatus es.ſ.ex gallia:ut milites romani in italiā uocarentur a cæſare. Treuir:populus rheno proximus. Et nunc:tu quoqꝫ lætatus es ꝙ qui in præſidio poſiti fuerant a cæſare:euocati te in libertate reliquerunt. Nunc tonſæ:ſcilicet ætate noſtra tonſus es inquit Lucanus ſed nō ſuperiore tempore. Comatæ.ſ.galliæ. Decora:Pulchra: Illi.ſ. lætati ſunt conuerti proelia in romam. Teutates: Līgua gallica Mercurius dicit᷑ cui humanam hoſtiam imolabant :de quo apud Ciceronem legitur:qui dicit quinque mercurios fuiſſe Primus fuit qui Argum occidit:& ob eam cauſam in ægyptum profugiſſe:eiſque litteras & leges tradidiſſe: hunc uero ægyptii teutatem uocant:eodem nomine primū anni menſem appellabant:hic tritimus dicit᷑ ob multaꝝ rerū ſcientiam:ꝗſi ter maximus.ergo in ægypto teutates mercurius appellatur:qui colitur in gallia & humano ſanguine placatur. Immitis: Quia patitur humanam hoſtiam imolari ſibi. Eſus:Vt quidam uolunt mars dicitur : cui etiā humana hoſtia imolat᷑.ūde Cicero ſic īqt Quid Ariſteus q oliuæ dr̄ īuētor fuiſſe:apollinis filius q eſus:& alii quoqꝫ pr̄e dii fuerūt.nō.n. ipſi ī numero deoꝝ fulciūt᷑:q matre dea nati ſūt:opinor ēt mars.legit᷑ ī iure ciuili: q ē libera matre natus:liber eſt.itaque dea matre eſt natus:deus ſit neceſſe eſt.quare ſequitur ꝙ & Orpheus:Eſus dii muſa matre nati:atque nam matre dea nati ſunt ergo Orpheus & Eſus muſa matre nati:dii ſunt.Lactantius etiam dicit hoc ꝙ Eſus & Teutates humano ſanguine placantur. & Tartarius ideſt iuppiter: qui & ipſe placatur ſanguine humano apud Cypros. Teucrus primus qui ioui humanam hoſtiam imolauit. Taranis ſic appellatus eſt: gallica lingua iuppiter. Ara: ſcilicet dianæ ut bis intelligatur ara. Non mitior: Quia dianæ in taurica regione humanam hoſtiam imolabant: cuius templo aliquādiu præfuit Ephigenia ab ipſa diana liberata. Voſqꝫ: uos ēt læti eſtis diſceſſiſſe romanos: ut trāqllo aīo uiuer̄ poſſitis.nā dū ī præſidio erāt romāi poſiti ſoliciti eratis: & carmīa caner̄ nō poteratis. Bardus: Līgua gallica cātor dr̄. Fortes lau.i.q uiroꝝ fortiū laudes canūt. Fortes.i.uiroꝝ fortiū de gēte bardoꝝ.

Longũ æuũ:nã uatũ ſacroꝝ magnus ẽ amor. Aeuum : Quia cũ uerba uiroꝝ fortiũ litteris mãdauerit : fama eorũ ꝑ ꝑpetuã famã reddiť robuſtior.igiť æuũ.i.uitã uiroꝝ fortiũ. Securi ſine ſollicitudĩe romãoꝝ. Poſitis: ꝓ depoſitis.Barbaricos.i.mores barbaroꝝ. Morẽ ſiniſtrũ:Quia nulla gẽs imitať hãc cõſuetudinẽ. Siniſtrũ:aduerſũ:qa alio mõ tenẽt ſacra:q̃ alii. Armis : Quia nõ ſolũ ipſi rẽ militarẽ exercuerũt:ſed cũ ſacerdotes ſint militiæ uacationẽ habẽt in gallia eoꝝ ſacerdotũ:qui aliquo munere uiuũt: duo ſũt genera.ſ. driadũ & equitũ .Driades primo quidẽ ab exercitu ſe cõtinere cõſueuerũt tributa cũ aliis nõ pẽdunt

Laudibus in longũ uates dimittitis æuum
Plurima ſecuri fudiſtis carmina bardi
Et uos barbaricos ritus.moremq̨ ſiniſtrũ
Sacrorum dryades poſitis repetitis ab armis
Solis noſſe deos:& cæli numina uobis
Aut ſolis:neſcire datur.nemora alta remotis
Incolitis lucis.uobis auctoribus umbræ
Non tacitas erebi ſedes:ditiſq̨ profundi
Pallida regna petunt:regit idem ſpiritus artus
Orbe alio:longæ canitis ſi cognita uitæ
Mors media ẽ. certe populi quos deſpicit ar
Fœlices errore ſuo:quos ille timorum ctos
Maximus haud urget leti metus:inde ruendi
In ferrum mens prona uiris animæq̨ capaces
Mortis:& ignauum rediture parcere uitæ.
Et uos crinigeros bellis arcere caycos
Oppoſiti petitis romam rheniq̨ feroces
Deſeritis ripas:& apertum gentibus orbem
Cæſar ut immenſæ collecto robore uires

.i.ſoluũt militiæ uacationẽ & aliaꝝ reꝝ ĩmunitatẽ his premiis ĩcitati ſpõte ſua multi in exercitio diſciplinaꝝ cõueniunt. & a parẽtibus & propinquis mittũtur:ibi magnaꝝ uirtutũ numerum dicunť ediſcere.Itaq̨ ãnos uiginti plerunq̨ ĩ diſciplina ꝑmanent: neq̨ fas ẽ ea quæ didicerũt litteris mandare:cũ tamẽ aliis rebus oĩbus publicis priuatiſq̨ rõnibus litteris græcis utanť : hoc duabus rõnibus ĩſtituiſſe uideť. primũ ne ĩ uulgũ ea q̃ didicerãt efficiãť & ne litteris cõfiſi nimiũ:minus memoriæ ſtudeãt . nã plerunq̨ freti ſtudio litteraꝝ & memoria ĩtelligũt: ſed nõ ediſcẽdo reliquunt.cũ enĩ mãdamus memoriæ litteras q̃ſi ĩ theſauros memoriæ reponimus: ut nõ aboleri poſſint.Hi multa de ſideribꝫ de motu eoꝝ de terræ maris mũdiq̨ magnitudine : de reꝝ natura: de reꝝ naturaliũ ui & poteſtate diſputabãt oſtẽdit de his in comẽtariis Cæſar.hic Lucãus tetigit nõnulla:ſed addităt his alia. nã ẽ mos illoꝝ ſibi præſumere nõ interire aĩas:ſed poſt mortẽ ab aliis ad alios tranſire: ad uirtutẽ maxĩe excitãdã mortis motu neglecto. Noſce deos:Quia militiæ hẽnt uacationẽ : & aliaꝝ reꝝ niſi cũ neceſſitas cogit:ſicut cæſar bella intulit coacti ſũt ſumere arma.nũc diſcedẽtibus militibus romanis ad ſua redire ſacra. Noſce deos:Vel ſoli didiciſtis quid ſit deus:uel neſcitis :aut cæteris eſtis ſapientiores:aut ſtultiores remotis:quia ipſi non ſequunť alioꝝ cõſuetudinẽ : ſic dicit illos in ſolitudine abditos manere : ne frequẽtia aliorum a cognitione ſua remoueantur:& ne aliqd minus cõceſſũ cogitare inducãť:& ibi dãt theologicæ uitæ operã . Vobis auctoribus: nõ licet uobis aĩas ad ĩferos deſcẽdere:ſed poſt mortẽ ab aliis ad alios trãſire. Tacitas ſedes.i.ꝑ ſilẽtiũ inferoꝝ : quia omnia ibi ſilẽt.nõ enim uoces exaudiuntur:niſi umbra:ſicut in terra animalia ſilent tẽpore noctis. Ditis:ideſt plutonis:eo ꝙ diues ſit:nam omnia redeunt ad inferos. Orbe alio : Quia poſt mortem ab aliis ad alios tranſire creditis:ut noſtræ animæ ad antipodes.antipodum uero ad nos tranſferri creditis. Artus:Membra. Regit : Quia anima dicitur regere corpus. Canitis ſi cognita:Si uerum ẽ qđ dicitis ĩ diſputatione. Mors:media ẽ. Mors eſt media uitæ:quia ĩter hãc uitam & ſequentẽ mors ẽ media:iõ nõ ẽ finis nec principium.unũ ſeqtur ex reliquo :ſi finis nõ ẽ uitæ:ergo uita ẽ longa:ſi mors media eſt:uita lõga ẽ. Certe populi:Veꝝ ſit nec ne quod dicitis non ego affirmauerĩ: ſed illi populi hoc ſuo errore fœlices ſũt:qui nõ mortẽ eẽ uolũt:ſed tranſmigrationẽ tatũ aĩaꝝ. Arctos.i.ſeptẽtrio ĩ quo habitãt populi illi. Timor maximus leti . Quia oĩum terribiliũ maxime ẽ mors. Haud urget.i.nõ timeť ab eis motus mortis. Vrget:nõ agitat. In ferrũ mẽs ꝓna:Quia neglecto mortis metu excitãť ad uirtutẽ cũ ſecuritate. Prona:Procliuis. Ruendi ĩ ferrũ:Quia inuadũt mortẽ ſine metu. Ignauũ:Vile dicũt qd timẽda ẽ mors:cũ ſit niſi trãſmigratio corporis ad corpus. Rediture.ſ.ĩ aliã formã. Et uos:Inſtructus erat Cæſar his militibꝫ quos ad ſe euocauit ĩ italiã q ĩ ꝑſidio ĩ gallia poſiti fuerãt. Vos.ſ.lætati. Caycos:Populos aſſuetos:ũde cayci aſſueti dicũť. Crinigeros.i.q crines hẽnt ĩ hũeros demiſſos. Oppoſiti.i.poſiti ĩ ꝑſidio:ne rebelletis cõtra romãos acciti a Cæſare. Ripas rheni:Quia iuxta rhenũ hĩtãt: Aptũ gẽtibꝫ orbẽ:Quia Britãnia ẽ alius orbis diuiſus ab iſto. Cæſar:hactenus Lucanus deſcripſit loca galliæ atq̨ germãiæ:ũde exercitũ oẽm cæ.ex hibernis atq̨ ꝑſidiis ĩ italiã cõuocauit. nũc ãt dicit qd cæſar fecerit:nã collecto exercitu ĩ quo octo legiões fuiſſe tradiť ab hiſtoricis:ꝑparauit iter ſuũ:& ad urbẽ ĩtẽdit:ſed prius de medio ſubſtulit q̃ ipi adimẽda uidebãť.fama belli ꝑ oẽm italiã ſparſa erat:q̃ maiora ueris nũciaꝛ cõſueuit.romãi ſibi aĩo figebãt maiorẽ cæſarẽ deuictis gallis cũ germãis aduẽtaꝛ:& cũ populis barbaris:ut romã eis diripiẽdã cõcederet. Immẽſæ uires.ſ.totius exercitus. Col.ro.i.ũdecũq̨ cõuocatis militibꝫ. Fe.fidẽ.i.fiduciã dedere Cæſari.

Audendi maiora fidem fecere:per omnem
Spargitur italiam:uicinaq; mœnia complet.
Vana quoq; ad ueros acceſſit fama timores:
Irrupitq; animos populi:cladem q; futuram
Intulit:& uelox properantis nuncia belli:
Innumeras ſoluit falſa in præconia linguas.
Eſt qui tauriferis ubi ſe meuania campis
Explicat:audaces ruere in certamina turmas
Afferat.& qua nar tyberino illabitur amni
Barbaricas ſæui diſcurrere cæſaris alas:
Ipſum omnis aquilas collataq; ſigna ferentem
Agmine non uno:denſiſq; incedere caſtris.
Nec qualē meminere uident:maiorq; ferusq;
Mentibus accurrit: uictorque īmanior hoſte
Nunc inter rhenum populos alpēque iacētes
Finibus arctois patriaque a ſede reuulſos
Pone ſequi.uiſaque feris a gentibus urbem
Romano ſpectante rapi.ſic quiſque pauendo
Dat uires famæ:nulloque auctore malorum
Quæ finxere timent.nec ſolum uulgus inani
Perculſum terrore pauet.ſed curia & ipſi
Sedibus exiluere patres.inuiſaque belli
Conſulibus fugiens mandat decreta ſenatus.
Tū quæ tuta petāt:& quæ metuēda relinquāt
Incerti: quo quēque fugæ tulit impetus urget

Audendi maiora:Quia aīo cōceperat:ut urbē romam ſuo īpio ſubigeret. Italiā:Vt terreat uniuerſam italiā & ſuis uiribꝫ occupet:fidēq; faciat exercitui ſuo. Cōplet mœnia.i.exercitū duxit ad mœnia. Vana: Nūc dicit famā ꝓ cōſuetudine ſua maiorē ꝑ italiam fuiſſe uulgatā.Virgilius.Fama malū & c. Vana Nō ſolum uera:qa plus aliq̄nto uulgata:q̄ ueꝝ ſit:ad id quod ē uerū uanitas fauit. Irrupit:Inuaſit. Properātis:Feſtinātis re uera:nā celeritate cōficiēdi nullus īperator cū cæſare cōparari potuit.unde Celſus dicit:ipſum abſentē nihil minus metuebāt q̄ præſentē. Vana.i.falſa nuncia: qa multa falſa nunciabant:& maiora ueris. Eſt q:Incipit oſtēdere quō uulgata ē fama.alii īquit dictitabāt adeſſe cæſarē.alii ī arma ipſū aſſore: & cū uniuerſo barbarico exercitu italiā īuadere:ut diripiendā urbē militibꝫ concederet. Eſt .ſ.aliqs ī ea regiōe.Meuania ē ps tuſciæ cuius ēt nōis īſula hibernis ꝓxima Meuāia dr̄: ſed de thuſcia hoc ī loco loquit̄. Explicat:Extēdit. Tauriferis cāpis.i. paſcuis ubi tauri paſcunt̄: nā loca illa plana ſūt & paſcua:& ibi armēta nutriunt̄ &.ſ. Afferat:Ideſt nūciat ea pte qua. Nar: fluuius a cuius nomine ciuitas ꝓpīqua narnia appellata ē.Virgilius. ſulphurea nar albus aq̄.nam illius flu.aqua ſulphureū colorē oſtēdit. Alas:Ideſt turmas barbaricas.Alæ dicunt̄ equtes qui ī cornibꝫ aciei apud ātiquos diſponebantur. dextro cornu ſiniſtroq; collocabantur equites q latera aciei ī alaꝝ modū tegebāt.unde interdū alæ oēm militum turbam ſignificant. Diſcurrere:per italiam:& afferat omnes aquilas:uniuerſum exercitum ſignificat.poſuit enim aquilas ſigna militaria pro oī exercitu:quæ inſignia romana erāt. Agmīe nō u. Nō uno agmine: ſed diuerſis agminibus uerſus romam. Denſis:Nā maxima celeritate tribus caſtris ad urbē ꝑuenit.dicunt hiſtorici ideſt.tribus diebus ſignificat cæſarem celeritate quocunq; ducere exercitum & caſtra ponere. Meminere uident.i.maiorem uidebant cæſarem q̄ ante: & maiora ueris expectabant:ut faciunt qui timent. Occurrit:repreſētatur maior ſolito. Hoſte:quia ueriſimilius putabatur Cæſar ſæuerior eſſe: quia germaniam & galliam cum britānia debellauerat.nam uictoria facit homines inſolentiores eſſe. Nunc:deinde eſt qui afferat. Alpem: Videlicet gallos ciſalpinos.nā ultra rhenum habitant germani. Arctois:Septētrionalibus.nam in ſeptentrione eſt gallia poſita. Pone: ideſt poſt cæſarem ſequi.Virgilius.Pone ſubit coniunx. Vrbem:Scilicet romam per catexochen. Rapi:Diripi. Romano ſpectante:Quod indignius eſt. Sic quiſquam: ſcilicet fingebat animo quem metuebat: ſicut mos eſt timentium. Dat uires famæ:Ideſt auget famam. Pauendo:Timendo.ille affirmat: ut dicitur quem timet: & ꝙ maiora ueris fingit Auctore nullo: Ideſt falſo nuncio mala nunciabāt:ſed qui ea diceret īcertus erat auctor:ſed ſibi ipſis ea præponebāt. Finxere.ſ.ea quæ cogitauerunt faciente timore. Nec ſolum uulgus. Nec mirum inquit cæteram turbam timuiſſe: cum ſenatus terrore pulſus curiam deſeruerit:& rem publicam conſulibus demandauit.Seruius ſulpitius & Marcellus eo tempore conſules erant:quo in urbe romana bellum nunciatum eſt. Inani terrore.Quia nōdum Cæſar ſatis cōſtituerat ad urbē aduētare:ſed cū ipſe mœnibꝫ minime īſtaret romā deſeruerūt. Sed curia & ipſi patres:Declarat qđ dixit:curia. Decreta:hyppalage ē. Cōſulibꝫ:ſemꝑ cū aliqs tumultū & ꝑiculū īferret urbi ſolebāt hoc uerſu rēpu.demādandā cōſulibꝫ:uti ſenatores:dicētes.Videāt cōſules ne qd detrimēti reſpu.patiat̄:ſic hoc loco factū ē:nā ſenatus cū uidit tāto īpetu cæſarē uenire & maiora nūciarēt̄:q̄ res ipſa eēt uerſiculo declarabāt poteſtatē reipublicæ cōſulibus demādādā:ut uiderēt ne qd detrimēti reſpu.pateret̄: qua poteſtate data poſſēt bellū gerere:pacē iūgere:exercitū ſcribere:delectus hēre & c. Fugiēs:Fugiētibꝫ p̄ribus cæteri eos ſūt ſecuti. Incerti:patres parēdo. Tuta petāt.i.quonā ſe tuto recipiāt. Metuēda relīquāt.i.nō fugiāt ſatis tuti. Quo quēq; fugæ tulit īpetus.i.quo metus unūquēq; patrū detulit:eo ſe cōtulit.

Præcipitē:Quia præceps populus eos ſequebaꝛ. Agmina:ꝓrumpūt.ſ.ex urbe. Hærentia: cōiūcta īuicē. Credas:deſcribit hanc romanoꝝ ſeriē q maxima trepidatiōe urbē deſeruere.nō aliter ꝓfugiebāt romani ex urbe:q̃ ſi īcendio tota ciuitas corrupta eēt:aut certe hoſtes urbē cæpiſſet.tu ꝗcūq; uideres ex ur/be romanos migrātes. Credas.i.credere poſſes. Faces nefan. Ideſt hoſtiles. Corriduiſſe.i. īcendio correpta eē tecta. Aut.ſ.crederes domos caſuras & metuētes romani ruinā diſcedere omnes. Pēdere:ī dubio eē. Quatiēte ruina: Quādo terræmotus eēt urbe euerſa.

Præcipitem populum: ſerieq; hærentia lōga
Agmina ꝓrūpūt. credas aut tecta nefandas
Corripuiſſe faces: aut iam quatiente ruina
Nutantes pendere domos. ſic turba ꝑ urbem
Præcipiti lymphata gradu: uelut unica rebus
Spes foret afflictis. patrios excedere muros
Incōſulta ruit: qualis cum turbidus auſter
Reppulit a libycis īmēſum ſyrtibus æquor:
Fractaq; ueliferi ſonuerunt pondera mali
Deſilit in fluctus deſerta puppe magiſter
Nauitaq;: & nondum ſparſa cōpage carinæ
Naufragium ſibi quiſq; facit: ſic urbe relicta
In bellum fugit: nullum iam languidus æuo
Et ualuit reuocare parens cōiunxque maritū.
Fletibus aut patrii dubiæ dum uota ſalutis
Conciperent tenuere lares. nec limine quiſq̃
Hæſit: & extremo tunc forſitan urbis amatæ
Plenus aut uiſu ruit irreuocabile uulgus.
O faciles dare ſumma deos. eademq; tueri
Difficiles. urbem populis uictiſq; frequentem
Gentibus & generis coeat ſi turba capacem
Humani facilem: uenturo cæſare prædam
Ignauæ liquere manus. cū preſſus ab hoſte
Clauditur externis miles romanus in oris
Effudit exiguo nocturna pericula uallo:

Turbe: adeo omnes romani fugiebāt:ut nulla ſpes illi:niſi ī fuga relicta eēt. Excedere:Diſcede/re. Lymphata: īſana:trāſlatio a canibus ſumpta.nā canes lymphati dicunꝛ:cū i rabiē ſitis obuerſi huc & illuc diſcurrūt:unde lymphatus canis:q̃ſi lymphaꝝ īcurſu ī furorē uerſus. lympha.n.aquā ſignificat:& nymphā:qa nymphæ ſūt fōtiū deæ.n ꝓ l. poniꝛ. Incōſulta.furēs īconſiderata. Velut:tanq̃ ī fuga ſalus eēt.ſ.excedere muros.utrūq; dr̃ excedere muros.i.extra muros cædere. Excedere muris.i.a muris diſce/dere. Qualis:Pulchra ſimilitudo & cōueniēs trepidatōe romanoꝝ romani inqt fugiebāt āteq̃ hoſtes uiderēt: ſicut nautæ cū uētus inſtiterit & ꝓcedēs nauē ꝑcuſſerit:metuētes ne frangaꝛ nauis:āteq̃ ſit ſciſſa & ſoluta nauis:ſe ī ūdas præcipites trahunt.ordo ē. ſic fugiꝛ ī bellum urbe relicta. Turbidus auſter.ſ. flās uētus a meridie:q ſēp pluuias īducit:iō turbidus. Libycis ſyrtibus: Bene libycis dixit: qa a meridie flat auſter: & dicit ꝓcellā exoriri ī mari aphrico: & ibi ſyrtes ſūt:qa a ſyro qđ eſt traho dicūꝛ. Veliferi: Ferētis: uela qa antēnæ malo ſuſtinenꝛ. Deſerta puppe: ſic adhuc ītegra urbe romani fugiebāt: ſicut puppe ītegra nautæ fugiūt ſpſa ſciſſa & ſoluta. Cōpage: iūctura qa ītegra māet. Naufra: ſibi qſq; facit: qſq; facit qa præceps ſe demittit ī ūdas tāq̃ fracta ſit nauis:ſic romāi ex urbe fugiebāt licet ſecura. Fugiꝛ: īperſonale ē ad oēs ꝑtinēs. Nullū iā:tāto metu di/cit romanos perculſos:ut nec pr̃ filios: nec uxor maritū:nec frater fratrē retineꝛ poſſēt:q̃ſi hoſtes īminerēt. Lāguidus æuo:Quia ſenectus ipſa cō miſerationē mouer̃ debebat filiis relīquētibꝫ pētes. Aeuo:ſenio. Nullū.ſ.filiū.cōiunxq;.quæ lachrymas fūdēs: rogabat maritū ne ſe desereret:tū ꝑficeꝛ nō poterat. Patrii lares:Saltē īqt ī urbe morari nō poterāt tātiſp dū uota diis facerēt: ut ſe a ꝑiculo belli liberarēt. Cōciperēt:nō mō uota facere ꝓ pr̃ia optabāt:ſed nec tātū tēporis ſumebāt: q̃tū aīo illa cōcipent:ne dū uerbis. In limīe hæſit.ſicut q caras ædes reliquūt:q̃ſi eas nō āplius uiſuri ſit: ſolēt ī limīe morari:dicētes q̃do erit ne tēpus:ut redeā:ſed hoc illi nō faciebāt: q̃ſi hoſtes īminerent. Plenus aut uiſu.i.nemo diſceſſit ut ſa/tiaret uiſū & cōſpectū ſuū prius:& nō oculos expleret īuidēda domo: & ī aſpiciēda pr̃ia: ſed īmemor erat & ut breui cōplectar. Ruit irreuocabile uulgus. Ideſt qđ nulla ratiōe reuocari pōt. O faciles dare ſūma deos:Hic Lucanus ꝑ exclamationē q̃ſi cōtra romanos īuehiꝛ ꝙ urbē deſeruerīt reꝝ dominā: quæ uniuerſi terraꝝ orbis populos cape potuerit:q̃q̃ hoc dicit uolūtate deoꝝ eueniſſe:q facile res humanas creſcāt:ſed nō ita facile defēdāt:nō.n. queādmodū ꝓni ſūt res ſecūdas hoībus ꝑſtare:nō ita ꝓmpti ſūt eas d̃fēdere.O.i.dico. Sūma:īpia megna. Vrbē populis:ꝓbat ex eo qđ romani feceꝛ: raro deos res magnas:ſicut dedere:ita ēt cōſeruare. Vrbē.ſ.romā. Frequētē:Celebrē & plenā. Victis:nā ēt hoſtes uicti urbe romana donati ſūt. Popu.nā multi populi romā cōfluxerūt. Coeat ſi turba: Quia ſi populi oēs ī unū coiiſſēt pote/rat hæc urbs reſiſteꝛ.ē āt hyꝑbole. Igna.ma.ībelles & effœminatæ:q̃ſi ſuæ uirtutis oblitæ. Facilē cæ.q̃ fa/cile diripuit cæſar. Vēturo:iā iter romā uerſus directo. Cū ꝑſſus ab hoſte:ꝙ deoꝝ uolūtate fuerit ꝓbat. ſæpe iqt romani exiguis caſtris a multitudīe hoſtiū circūdatis ſe cōtinuere.nūc āt ī tā ualidis mœnibꝫ urbis ſe parꝝ tutos crediderūt. Preſſus ab hoſte:nūc āt nullo īuadēte ceſſere urbe. Externis oris:nūc ī ꝓpria pr̃ia. No. ꝑicula:nocte ēt putauit ſe tutū.P.R.ī caſtris.nūc āt ī ualidis mœnibꝫ urbis ſe tutum nō putaꝛ.

Et ſubitus rapti munimine ceſpitis agger
Præbet ſecuros intra tentoria ſomnos.
Tu tantũ audito bellorũ nomine roma
Deſereris: nox una tuis non credita muris.
Danda tamen uenia eſt. tãtorũ danda pauorꝝ
Pompeio fugiente timent. tum ne qua futuri
Spes ſaltem trepidas mentes leuet: adita fati
Pric[illegible] manifeſta fides: ſuperiqꝫ minaces
Prodigiis terras implerunt æthera: pontũ:
Ignota obſcure uiderunt ſydera noctes.
Ardentemqꝫ polum flãmis cæloquo uolantes
Obliquas per inane faces: crinemqꝫ timendi
Syderis & terris mutantem regna cometem.
Fulgura fallaci micuerunt crebra ſereno
Et uarias ignis denſo dedit aere formas
Nũc iaculum lõgo: nunc ſparſo lumĩe lãpas
Emicuit cælo tacitum ſine nubibus ullis

Et ſubitus rapti: Et ſecure dormiuit inter aggerem quem rapto ceſpite ſubito ſecere: nunc autem ĩ pa tria horæ ſpatio ſecurus ſtare nõ audet. Rapti cepiſtis: Raptim ſtructi. Ceſpes dicitur pars terræ cum uiridi herba euulſa: ex his ceſpitibus romani aggerem facere ſolebãt. Tentoria: Tabernacula ubi milites ꝑnoctant. Tu tantum audito: Miles caſtra tenuit exiguo uallo: & nunc non fidit ſe poſſe mœnia cõtra cæſarem defẽdere: & ideo q̃ſi cõmemoratõe ĩ hãc apoſtropham uenit: cum dicit eos nõ circunſeſſos ab hoſtibus: ſicut caſtra circũſeſſa tenebant̃: ſed tãtum audito nomine cæſaris urbẽ deſeruiſſe. Nox una tuis: Et nũc nõ ſunt cõfiſi ſe poſſe ĩtra mœnia cõ/ſeruari unius q̃dẽ noctis ſpacio. Dãda tamen ue/nia: Excuſat q̃ſi romanos dicens q̃d mirũ ſi cæteri Ro. fugiẽr: cum põpeius effugerit q ſæpe magna ac ꝑiculoſa bella cõfecerit. Dãda dan. Anadiploſis ẽ. .i. cõduplicatio: quæ uæhementiam q̃dam ſignifi/cat. Pom. fugiente: Cum põpeius fugerit mirari debet nemo: ſi cæteri fugiere. Tũ ne qua futuri: Præterea aliæ quoque cauſæ acceſſerunt: nam cæli terra põtus ſigna dabãt futuri mali. Tum: Præter q̃ ꝙ põpeius fugiebat. Ne qua ſpes futuri: Ideſt ne ſperent. ſpes enim ſemꝑ ĩcerta ẽ. ergo ſigna euenere adeo certa: ut nõ ſperent aliquid bonum futurꝝ. Leuet: Leuiores faciat. Fati: Fortunæ Prodigiis terras: Quia terra cælo mariqꝫ ſigna apparuere: ꝓdigia dicta ſunt a prædicẽdo: ꝙ futura prædicent. dicit enim Cicero. præſenſiones rerꝝ futurarꝝ quid aliud q̃ monſtra ꝓdigia ſunt. Apianus alexãdrinus referẽs mõſtra ac ſigna cæleſtia: q̃bꝰ territabant̃ ro/mani: ſanguinẽ dicit pluiſſe: deũ ſudaſſe ſimulacra: plurima e cælo tacta fuiſſe tẽpla: mulã etiã pepiſſe: multaqꝫ alia apparuiſſe horrẽda quæ reipu. ĩteritũ mutatõemqꝫ portẽderẽt. ſupplicatões quoqꝫ ĩ cõi cõſternatõe decretas fuiſſe. hæc quoqꝫ & alia ꝓdigia ro mæ apparuerũt: ut idẽ Apianus oſtẽdit quo tẽpore geſtũ ẽ belũ ĩter ſyllã & Mariũ. Nã & mula pepit: mulier ꝑgnãs uipã ꝓ ĩfãte edidit. terræ etiã motus cõ/cuſſit terrã. capitolium igne correptũ ẽ. Ignota. ĩuſitata quæ nunq̃ fuere. Noctes: Ideſt hoĩes in obſcura nocte. Ardẽtẽ polũ: hoc facit uẽtus cũ ad altiora ſublatus partẽ ignis ætherei ſecũ rapit. Obli. per ĩane fa. cũ uẽtus ĩ altiora ſublatus patrẽ ignis rapit. diuerſas ſpecies flãmarꝝ facit: & imitat̃ ſtellas cãdentes. Per ĩane .i. ꝑ cõuexitatẽ cæli. Crinẽqꝫ timẽdi: declarat ipſe. ſ. cometẽ. nã cometes ẽ crinita ſtella. Et terris: & ꝓ ideſt. Fulgura fallaci. Ariſtotiles ĩ metheolis. nã metheola dicũt μετέωρα q̃ apparent ĩ regione æetherea. er go ĩ metheolis cometarꝝ cãm dicit. fulgura .n. naſcunt̃ ex uno quinqꝫ planetarꝝ uel a ioue uel a ſaturno uel a marte: uel a uenere: uel a mercurio. hi planetæ aerẽ q circa ſe eſt inflãmant: ĩflamatũ ſuo ſplendore cõ tra hunt: deĩde cometæ ſpeciẽ ꝓbent. ſed ſaturni & martis peiores ſũt. a reliq̃s ãt minus mali ſignificatur: ſed de his nunc ĩtelligit. nã ſi a ſaturno fuerĩt: famẽ & peſtẽ ſignant: ſi a reliquis: uaria ꝓtendunt: ꝓut ip/ſi ſunt planetæ. Ful. crebra ſereno. tetigit quodãmõ cãm fulminis. Fallaci: q̃a tã & ſi ſerenũ erat: tamẽ uerũ nõ erat. Nã ut idẽ Ariſtotiles ait: nõ põt eſſe fulgur ſereno aere: cã materiæ ẽ uapor ſiccus: q totus faci le accendit̃: locus ubi generat̃ tandẽ e uaſe eſt nubes aquoſa. Vterqꝫ uapor & ſiccus & aquoſus rapido cœ/lo ſubuehit̃ & terreſtris uapor q nõ tam facile diſcidit̃: ſicut aquoſus ĩ medio illius cõſtrigit̃: aquoſus cir ca illũ ĩ circuitõnis modũ expandit̃: ſiccus uapor & calidus ĩ medio cõprehenſus eſt & fugit & fugiẽdo cõ trahit humidũ. humidus aũt cõtractus fugientẽ ꝓſequit̃ & urget & ĩpellit: ita ignis a cõtrario pulſus cõ/trahit nubem & magno cum ſonitu & fulgure nubem erumpit. Nunc: Aliq̃ndo. Iaculum: flamma illa fulguris quæ iaculum uidet̃. Sparſo lumĩe lampas: ꝓ ipſa ſparſa ꝑ cœlum. Emicuit cœlo tacitũ: Hoc mirꝝ fuit: ꝙ ſine fulgure fulminata ſit mœnia urbis. Tacitũ. ſ. tonitru. nã loco ꝓdigii eſt fulmen: fulmen non eſt contra naturam: ſed ꝙ fulmen contortum ſit ſine tonitru ſine nubibus id prodigium eſt: fulminum auctore Plinio. capitulo. Liii. plura genera traduntur: uerum quæ ſicca ueniunt non adurunt: ſed diſſipãt: quæ humida nõ urunt ſed infuſcant. tertium eſt quod clarum uocant mirifice maximeque naturæ: quo dolia exauriuntur intactis operimentis: nulloque alio relicto ueſtigio: aurum & æs: & argentum liquatur intus ſacculis ipſis nullo modo ambuſtis: ac ne confuſo quidem ſigno. Martia princeps romanorum icta grauida: partu exanimato: ipſa citra ullum aliud incommodum ui/xit. In catilinariis prodigiis pompeiano ex municipio herennius decurio ſereno die fulmine ictus eſt.

De arctois partibus. Cum deberet rapere de partibus meridianis. Latiale caput: Ideſt romam quæ ẽ caput latii. Stellæ minores: Minores appellantur cõparatione ſolis & lunæ. & ideo eſt contra naturam ergo prodigium ꝙ ſtellæ moueantur quæ ſemper in firmamento fixæ ſtant: m oueř autem uidentur quia cælum ſemper uoluitur ſed ꝙ obſcurentur die: cau ſa eſt ſol: quia maius lumen offuſcat minus. Cornuque coacto: Tetigit cauſam eclypſis lunæ cum plenilunium eſt. nam luna non obſeruato tempore ſubito obſcurata eſt. nam clypo: deficio: clypſis defectus ſignificat qui fit quando ſol aliquando minor: aliquã do maior uidetur.

Fulmen: & arctois rapiens de partibus ignes
Percuſſit latiale caput: ſtellæque minores
Per uacuum ſolitæ noctis decurrere tempus
In medium uenere diem: cornuq; coacto
Iam phœbe toto fratrem cum redderet orbe
Terrarum ſubita percuſſa expaluit umbra.
Ipſe caput medio titan cum ferret olympo
Condidit ardentes atra caligine currus:
Inuoluitque orbem tenebris genteſq; coegit
Deſperare diem: qualem fugiente per ortus
Sole thieſteæ noctem duxere mycenæ
Ora ferox ſiculæ laxauit mulciber aetnæ:
Nec tulit in cælum flammas: ſed uertice ꝓno
Ignis ĩ heſperium cecidit latus: atra carybdis
Sanguineum fundo torſit mare. flebile ſæui
Latrauere canes: ueſtali raptus ab ara
Ignis: & oſtendens confectas flãma latinas
Scindit ĩ partes: geminoq; cacumine ſurgit
Thebanos imitata rogos: tum cardine tellus
Subſedit: uetereque iugis nutantibus alpes
Diſcuſſere niuem. Thethis maioribus undis
Heſperiam calpen: ſummũq; ĩpleuit athlãtẽ

Coacto: Coniuncto: cum cornua in unum coierint: luna tunc plena eſt: ſed eo tẽpore paſſa eſt eclypſim. Fratrem. Ideſt ſolem: ſolis eclypſis eſt: cum luna perpendiculariter ſubiecta ſoli fuerit: & ſolis radii excepti a luna ad nos ꝑuenire non poſſunt: & maior eſt prout perpendiculariter ſoli ſubiecta fuerit. Si uero e regione impellitur minus offuſcatur: ideo autem obliqua incedit luna: ne ſi in centro caderet pateretur eclypſim. Fratrem: Ideſt ſolem. nam phœbus & diana ſecundum fabulas fratres ſunt: ex Ioue & latona nati. Subita ũbra: Non ratiõe aliqua. Vmbra: ĩter ſolẽ & lunam expalluit eclypſim paſſa eſt. Inuoluit: Circumuoluit. Deſperare diem: Quia gentes credidere nunquam diem rediturum. Sole thieſteæ: non aliter obſcuratus eſt q̃ cum Atreus & thieſtes cœnam illam fecere in qua fratris filium frater fratri epulandum appoſuit: nota fabula quo ſcelere ſol obſcuratus eſt. Mycenæ thieſteæ: Vbi habitauit thyeſtes: ſed fratrem pro fratre poſuit. nã Atreus maior erat & rex mycenarũ. Duxere noctẽ: Quia ſol a meridie in ſuum ortum rediit. Ora ferox: Pergit quod ſuperius ĩſtituerat. uidelicet narrare prodigia quibus clades futura nũciabatur: nec eſt cur quiſquam mirari debeat: ꝙ tam diuerſa prodigia narret cũ exitiũ quod urbi ĩminebat: tã magnũ fuerit. dicit ãt ætnã emiſiſſe ignẽ ſed nõ rctũ: ut ãtea: ſed italiã uerſus fluxiſſe: ut facile poſſet apparere peñe italiæ ĩminere. Mulciber: Ideſt uulcanus ſecundum fabulas. poetæ enim dicunt in monte ætna Vulcãi officinam eſſe: & ignem emittere quotiẽs fornacibus ardẽtibus aliquid fabricare cœperit.

Non tulit in cœlum. Flãmas nam natura ignis eſt ſemper ſuperiora petere: nunc autem non ita fecit. In heſperium latus: Quia aliquando ſicilia coniuncta fuit italiæ: ſed longo ſpacio temporis fluctus maris diremit latus illud. Atra charybdis: Dicit etiam maris undas dediſſe ſigna quædã quod ſupra modum inflatum erat. Sanguineum fundo: In ſanguinem dicit conuerſas eſſe maris undas: quod ſignum erat cædis futuræ: Flebile. pro flebiliter. Sæui canes: Scilicet ſyllæ: nam hæc fabula habet ſyllam fuiſſe uirginem pulcherrimam: quam glaucus deus marinus amauit. Circe autem quæ amore glauci tenebatur: inuidere cœpit: & fontem notauit ubi ſylla abluere ſe ſolebat: quem ueneno infecit in quo ingreſſa puella dimidia parte ſui in canes eſt conuerſa. illa autem ſuis monſtris territa ſe in mare deiecit. ſylla autem eſt locus in mari ſiculo periculoſus et cætera. Veſtali raptus ab ara: dicit etiam ueſtalem ignem ſubito correptum fuiſſe ab ara: & holocauſtum uictimarum diuiſum eſſe: quæ ſigna deorum indignationem ſignificabant. Confectas: Finitas. nam ignis qui accenditur ĩ fine holocauſti: oſtẽdit ſacrificiũ eẽ finitũ. Holocauſta ãt ſacrificia erãt ĩ quibꝫ tota uictima cõburebať: latĩe uero ſacrificia ĩ honorẽ iouis cõſtituebanť: quo omne latiũ cõuenire ſolebat. Scindit ĩ partes: Quod ſignificat ducũ diſſenſiones. Thebanos imitata rogos: dicit nõ aliter ſciſſã fuiſſe flammã q̃ ſciſſa ẽ quõdã ĩ duobꝫ rogis fratꝝ: ſcilicet Etheoclis & Polinici: ſcũ ille a ſorore Antĩgõe: hic ab uxore Argia rogo ſuperĩpoſiti ſũt: quo rogo flãmæ ſciſſæ ſũt tanq̃ adhuc mortui pugnare uellet. Subſedit: ſubmiſſa ẽ. Cardĩe. i. a centro ſuo declinata ẽ. Nutãtibꝫ: cõcuſſis. Diſcuſſere ꝓ diſcuſſerũt. Niuẽ: ſignificat ãt terræ motũ fuiſſe. Thetis maioribꝫ. i. mare ĩflatum eſt adeo: ut calpem traxerit. Calpe mõs ẽ ultimus oceani finibus. & ẽ ĩ hiſpania promontoriũ: quod diuidit Europã ab Aphrica. Athlas: mõs eſt in mauritania.

Indigetes fleuiſſe deos:urbiſq; laborem
Teſtatos ſudore lares:delapſaq; templis
Dona ſuis:diraſq; diem fedaſſe uolucres
Accipimus ſyluiſq; feras ſub nocte relictis
Audaces medias poſuiſſe cubilia roma.
tūc pecudū faciles hūana ad murmura līguæ
Mōſtroſiq; hominū partus:numeroq; modoq;
Membrorum matremq; ſuus cōterruit infās:
Diraque per populū cumanæ carmina uatis
Vulgantur tūc quos ſectis bellona lacertis
Sæua mouet:ceciner deos crinemq; rotantes
Sanguinei populis ulularūt triſtia galli:
Compoſitis plenæ gemuerūt oſſib9 urnæ.
Tūc fragor armorū:magnæque p auia uoces
Auditæ nemorū:& uenientes cominus ūbræ.
Quique colūt uictos extrēis mœnib9 agros
Diffugiūt:ingens urbem cingebat erinnys
Excutiens.pronam flagranti uertice pinum
Stridētiſque comas.thebanam qualis agauē
Impulit.aut ſæui contorſit tela lycurgi
Eumenis:aut qualem iuſſu iunonis iniquæ
Horruit alcides uiſo iam dite megæram
Inſonuere tubæ.& quanto clamore cohortes
Miſcentur tantū nox atra ſilentb9 umbris
Edidit.e medio uiſi conſurgere campo
Triſtia ſyllani cecinere oracula manes
Tollentēque caput:gelidas anienis ad undas
Agricolæ fracto marium fugere ſepulchro.
Hæc propter placuit thuſcos de more uetuſto
Acciri uates:quorū qui maximus æuo
Aruns incoluit deſertæ mœnia lunæ

Indigetes:dicuntur qui ex hominibus facti ſunt dii:dicti quaſi in diis agētes:uel ꝙ nullius rei indigeant: qui & diui dicunt. Lares:Deos penates. Teſtatos.lares ſcilicet:nam quia marmora ſudabant:ideo magnum laborem fore oſtendebant. Dona:arma. Diraſque.d.f.u.ut bubones noctuas ueſpertiliones:ſtryges:quæ tempore noctis uolitare ſolebant:nunc die uolant. Syluiſque fe. Hoc magnum fuit ꝙ feræ irrumperent urbem & in medio foro cubilia ponerent. Sub nocte:tempore noctis. Audaces: Quia in frequentiam hominum uenire auſæ ſunt. Tum pecudum faciles: Acceſſit etiam boues locutos fuiſſe. Pecudes autem pro bobus poſuit.apud etiā.T.Liuium accipimus bouem locutam.hio triumphe caue tibi roma. Ad humana murmu. Ad humanā uocem loquēdam. Mōſtroſiq; partus hominū.declarat: quia maiora & plura membra habuere q̄ ſolent. Numero: Quātitate. Modo magnitudine Matrēq; ſuus:Quia cū maiora & plura mēbra ſe peperiſſe mater uideret q̄ ſolita ſit:territa ē. Dira carmīa.c.u. Quæ ī libris ſibillynis īuenta ſūt uidelicet.R.R.R.F.F.F & uates hoc mō īterpetrati ſunt. Regnū romæ ruet:ferro:fame:fuga. Tūc quos ſedis: Etiā Cybelis matris deoꝝ: ſacerdotes ī furorē uerſi ſūt.bellonā āt.p.cybele poſuit. Sectis lacertis.i. brachioꝝ ueis īciſis.nā galli ſacerdotes ſāguine ſuo placabāt Cybelē:& crinib9 rotatis ī furorē uertebātur. Cecīere deos.i.oracula deoꝝ. Sæua qa ſæuos facit ſacerdotes. Triſtia.ſ.oracula. Cōpoſitis plene: Dicit ēt ſepulchra mortuoꝝ gemitū dediſſe. Cōpoſitis: Locatis ī urna. Tūc fragor ar.ſ.auditus ē. Eſt aūt zeuma ab īferiori. Per auia:Quæ ꝑcul a uia ſūt Quiq; colūt.i.qui ī ſuburbanis uicis habitāt romā uenere nunciantes ſe uidiſſe mægerā quæ flāmis & flagellis ſerpētinis urbē ābiret. Erinnys:Furia īfernalis Excutiēs ꝓnam.ardētem facē altera manu tenēs: & altera ſerpētia flagella. Stridētes co:Qui a dicit habere ſerpētios cries. Agauē: agaue mater Penthei q ſacra liberi patris a mœnib9 ſuis amouit nā liber pater īdignatus Authonoem & Agauē materterā ī furorē uertit quo furore exiſtiabat Pētheū aprū eē.& eū occidere. Mater uero caput filii p urbē furēs geſtabat:putans illud apri caput. Sæui Licurgi: Qui & ipſe īdignatus ē bacchū ipſū quoq; a mœnibus arcebat:& eo uſq; proceſſit īdignatio: ut uites ēt īcideret:qđ dū facere uellet ſua crura īcidebat. Eumenis:furia:eumenides dicūtur. Horruit alcides.i.hercules q ditē uidit & nō timuit: ſed uiſa mægera totus horruit.nā hercules rediēs ab īferis: iuſſu Iunonis nouercæ ī furorē uerſus ē: & lycū qui urbē ſuā cæperat occidit:ac ꝓprios liberos cū uxore mægera credēs eos eē Lyci filios:hoc late patet apđ Sænecā ī tragœdia q̄ appellat Hercules furēs. Silētib9 ūbris.i.ſilēti nocte. Medio uiſi. con.& uiſe ſūt ūbræ:hic ſyllæ triſtes:īde marii lætæ. Cāpo:qa ī cāpo martio īgēti pōpa.P.R.ſepultus Sylla erat. Triſtia: Quia ſignificabat pōpeiū cū ſuis uictū iri. Gelidas anienis:nā apud ripas anienis ſepultus erat marius.ibi enī erāt ſepulchra mariana. Hæc pp placuit:ꝓdigia eiuſmodi diuerſis ī locis futuri mari prænūcia apparuerāt ſicut & erāt. Cēſuit ergo ſenatus accerſēdos eſſe uates ætruſcos:q̄ omni diuinatione piti erant ſicut ab ipſis ſacroꝝ oīum prīcipia manauerāt:& eoꝝ uetuſtiſſimus erat Arūs:q audito ꝓdigio.prīo ꝑparat ſi q̄ rōne deos placare poſſet. Hæc pp:hiſterologia ē.i.ꝑpoſterus ſermo q fit quotiēſcūq; ſermo q ꝑponi deberet poſtponit. Placuit.ſ.ſenatui populoq; rōano. De more uetuſto:Sic.n.mos erat ro.uates ætruſcos accir ꝙ eiuſmōi reꝝ pitiſſimi erāt. Aeuo:ætate & ſēſu. Lūæ.Lūa ē ciuitas liguriæ quæ nūc deſerta ē.

Fulminis edoctus.i.q noſcit quotiens fulmĩa uel rõne ferũtur:uel præter rõnem.nã ſi rõne mouent̃ ꝓdigiũ nõ ē:ſi uero cõtra raõem ꝓdigiũ id appellat̃. Mouent̃ āt fulmina & locis & tẽporibꝫ ſecundũ rõem loci: ut ĩ frigidis & calidis tẽporibꝫ:ĩ frigidis raro mouet̃ fulmẽ: utpote ĩ ſexto & quĩto climitate:mouet̃ aũt in tropico æſtiuo cũ ſol eſt ĩ capite cãcri uel accedens: uel recedens:tunc eſt fortis calor:& uapores terræ ſubleuat.quibus coniũctis fulmen efficitur:locis calidis ĩ æquinoctiali tropico:& frequentius cum ſol eſt in capite arietis uel libræ:quia in locis calidis non poſſet moueri tropico æſtiuo:quia calefacti calores cõſumerent̃ prius q̃ ſubleuarent̃:& fulmen fieri nõ poſſet:ꝙ ſi moueret̃ fulmen prodigiũ eēt ergo dicit eum fuiſſe doctum quotiens eſſet ꝓdigium uel nõ.

Fulminis edoctus motus:uenaſq; calentes
Fibrarum.& monitus uolitãtis ĩ aere pennæ.
Mõſtra iubet primũ:quæ nullo ſeine diſcors
Protulerat natura rapi:ſterilique nefandos
Ex utero fœtus. infauſtis urere flammis
Mox iubet.& totam pauidis a ciuibꝫ urbem
Ambiri.& feſto purgantes mœnia luſtro
Longo per extremos pomeria cingere fines
Pontifices ſacri quibꝫ eſt permiſſa poteſtas
Turba minor ritu ſequitur ſuccincta gabino
Veſtalemque chorũ ducit uittata ſacerdos
Troianam ſoli cui fas uidiſſe mineruam.
Tum qui fata deum:ſecretaq; carmina ſeruãt
Et lotam paruo reuocant almone cybelem.
Et doctus uolucres augur ſeruare ſiniſtras
Septemuirq; epulis feſtus rituq; ſodales:

Venaſque calentes: Auriſpicinæ peritum fuiſſe ſignificat. Calentes: Adhuc palpitãtes:quia adhuc inteſtina uiua erant: & ſi læta fuiſſent: rem ꝓſperã futuram ſignificarent:ſi ecõtra aduerſam. Fibrarum:fibræ ꝓprie dicunt̃ uenæ iecoris. Monitus Admonitiões ſignificat ipſum auſpicii peritum. Pennæ: hoc eſt præpetis auis partem ꝓ toto poſuit nam auium aliæ ſũt præpetes:aliæ oſcies.præpetes ſunt quæ ꝓdigia uolatu ſignant. oſcines uero quæ uoce futura prænunciant:ũde dictæ ab ore & cano Monſtra iubet primum.i.aboleri & penitus tolli mõſtra. uidelicet quæ ſupra dixit: uel monſtroſi partus hominum numero membrorũ. Natura diſcors.quia ſibi ipſi natura diſſentiebat.nõ enim naturam ſeruabant: ſed membra erant ferarũ: & mõſtroſa. Nullo ſemine: ideo prodigium quia p̃ter naturam:ut anili & uirgineo. Semine:Quia uirgo Sterili:Quia anus. Nefãdos:execrabiles. Infauſtis uero flammis:Iuſſit monſtra illa flammis conſumi & penitus tolli. Mox iubet & toto.i.iuſſit ambaruale ſacrificium fieri: quo ciuitas quibuſdã ſacris ãbiebatur. Feſto lu.feſtiua circuitõe.nam luſtrare circuire ſignificat. Longa:Late porrecta. Pomeria. Sicut Liuius dicit apellata eſſe:ꝙ ſit poſt mœnia:ſed falſo.nam nõ magis dicuntur pomeria ꝙ ſit extra mœnia q̃ ꝙ mœnia ſint poſt ſe:dicitur pomerium ſolũ illud qđ inhabitatur extra mœnia:ſiue intus: ſiue poſt mœnia.ergo pomeria per extremos urbis fines. Sacri:pro ſacrificii.nam in poteſtate pontificũ ſunt ſacrificia:uidelicet q̃bus diis & quibus tẽporibus ſacra fieri uelint. Ritu gabino: Nam gabini cum extra mœnia ſacra celebrarent:hoſtes ſuperuenere:ipſiq; ſine armis erant:togã a tergo rieceerunt:ita ut a dextera parte ad ſiniſtram reiecta:ultimam partẽ extremæ togæ in ſiniſtrum humerum uerterent:& iterum ſub ala reducerent:hoc autem faciebant ne ueſtes fluxæ impedimento eſſent:& tanq̃ clypeo muniti ita pugnarũt ut uincerent:& ita ſeruatũ eſt ut ſacrificia romæ more gabinorum fierent. Veſtalem chorum.d.u.ſ.& ſacerdos ueſtalis præeſt cæteris quam nos Abbatiſſam uocamus. Vittata:uelata more ſacerdotum. Chorum.ſ.uirgines ſuas. Troianam ſoli mi.i.palladium.nam ſicut in urbe troiana palladium ſeruabatur: ita & auriſpices reſponderunt:dum ſtatua illa ſeruaretur:fore ut Priamus tuus maneret in regno quod oraculum cum audiſſent græci Diomedes & Vlixes ſeruili habitu ĩduti cæſis cuſtodibus accepere palladium:quod cum ueniſſet ad manus Diomedis italiam petentis diuerſis agitabatur curis & tempeſtatibus ueritus ne hoc ageret contra uoluntatem palladis:dedit operam ut palladium redderetur Aeneæ: quod deinde romam traductum eſt & ſeruatur in templo deæ ueſtæ. Fas eſt:ideſt licet.neque enim ulli palladium uidere præter ueſtali uirgini. Qui fata deũ:ideſt decemuiri qui præerant libris ſibyllinis in quibus fata romana continebantur. Secreta carmina: ſcilicet ſibyllæ cuius librum:ut ĩquit Solinus:ad Cornelium uſq; ſyllam conſulebant romani pontifices. Et lotam paruo. Qui mox erat quotiens iratum numen placare uellent. Cybelem:Quam de peſſimonte acciere romani. Almone.flu.eſt. Et doctus uolucres.i. augures.erat enim romæ collegium augurum. Siniſtras:ſecundas: quia ſicut Cicero dicit:græcis externis a dextra uenientes aues ſignificant rem aliquam uel ſecundam uel proſperam: ideo optant dari a dextera. At uero noſtri optauere dari a ſiniſtra:q̃a ſæpe bona prouenere.Sunt aliqui qui dicunt ſiniſtras a ſinendo ꝙ nos facere ſinant. alii uero ſiniſtra bona dicunt: quia quæ nobis a ſiniſtra ſunt: in cœlo diis a dextera ſunt. Septemuirq;:nam ut Cicero ait ſub perſona Catonis quanuis alii aliter ſentiant Romæ erant ſacra deæ matris in quibus diebus feſtis nocte epulabantur. erant autem ſeptem numero.

Ticii ſodales: Dicti ſunt a ticiis auibus: ut inquit Varro quas incertis auguriis obſeruare ſolebant.

Et ſalius læto: Salii erant duodecim qui ācila per urbem geſtabant canentes hoc carmen. Veterem mamurii memoriam.ſic enim Mamurius faber petierat. Flamen: Tres flamines erant ſcilicet Quirinalis: Dialis:& Martialis.Dialis dicitur iouis ſacerdos. Quirinalis:quirini.i.romuli.Martialis uero Martis.flamen quaſi filamen.nō enim licebat ſacerdoti eſſe capite aperto:ſed cum ſacrificaret ī locis calidis pileum laneum geſtare non poterat:uirgam cum filo lanæ propter calorem geſtabat:alia ratio:ut etiam aues abirét:quæ ſæpe in uictimarum inteſtina impetū faciebāt. Dumq; illi:ſcilicet ſupra memorati ſacerdotes

Et ſalius læto portant ancilia collo
Et tollens apicem generoſo uertice flamen.
Dūq; illi effuſam longis anfractibꝫ urbem
Circuerūt.aruns diſperſos fulminis ignes
Colligit.& terræ mœſto cū murmure cōdit.
Datq; locis nomen ſacris tūc admouet aris
Electa ceruice marem iam fūdere bacchum
Cœperat obliquoq; molas inducere cultro
Impatienſq; diu non grati uictima ſacri
Cornua ſuccicti præmerent cū torua miniſtri
Depoſito uictū præbebat poplite collū:
Nec cruor emicuit ſolitus. ſed uulnere largo
Diffuſū rutilo dirū pro ſanguine uirus
Palluit attonitus ſacris feralibus arūs:
Atq; iram ſuperū ripas quæſiuit in extis
Terruit ipſe color uatem.nam pallida terris
Viſcera tīcta notis:gelidoq; infecta cruore
Plurimus aſperſo uariabat ſanguine liuor
Corruit tabe iecur madidū uenaſq; minaces
Hoſtili de parte uidet.pulmonis anheli
Fibra latet:paruiſq; ſecat uitalia limes
Cor iacet.& ſaniem per hiantes uiſcera rimas
Emittūt:produntq; ſuas omenta latebras.
Q dq; nefas nullis impune apparuit extis
Ecce uidet capiti fibrarum increſcere molem
Alterius capitis:pars ægra & macida pendet
Pars micat.& celeri uenas mouet iꝓba pulſu.

Effuſā:late porrectā. Anfractibus: Ideſt longis cliuis: Diſperſos ignes: Ideſt ignitum fulmē. Cōdit: ſcilicet collectum fulmen. Colligit:Scilicet notato loco:ubi ceciderat fulmē. Mœſto mur.Ideſt ſupplices faciunt. Datq; nomen lo. Locus ille bidētal appellatur.nam quotiēs placare uolebāt bidētes īmolabant. Sacriſq; admouer. Ideſt ſactificiū ioui īmolauit. Lecta pro electa. Iā fūde.bacchum: More ſacrificātis.nam cum ſacerdotes experiri uolebant bona ne uictima illa eſſet: uinū ītra cornua fundebāt:q; ſi uictima īmota ſtetiſſet: diis placebat ſi uero ſe mouiſſet diſplicebat.Virg.ſecundo georgicorum. Et ductus cornu ſtabit ſacer hyrcus ad arā. Obliquo cultro: More ſacrificantis. Molas: mola ideſt puls fiebat ex ſale & farre. Torua:Ideſt unius anni:& hic liniebant cultros:& a cauda incipientes uſq; ad uerticē uictimæ cultrum ducebāt:deīde ī iugulo uictimæ ponebāt. Impatiēſq; diu: Oſtēdit nō gratā fuiſſe uictimam:qa nō ſtetit aris. Premerēt Quia miniſtris cogentibꝫ tandē uictima uicta reqeuit. Succicti.pati. Poplite:genu depoſito. Nec cruor:Ideſt aperto iugulo cruor nō uenit ſolitus: ſed ſanies quædā effuſa eſt. Palluit atro:Arūs ubi hæc uidit:totus expalluit. Feralibꝫ: Letiferis. Ipſe color Quia pallidus ſanguis erat īteſtinoꝝ. Tīcta notis.i. nigris diſtīcta maculis. Infecta: maculata. Liuor: ꝓprie ē color plumbeus. Corruit tabe iecur: Arūs ſacerdos qui ex ætruſcis accitus erat: ut īterpetraret ꝓdigia: quæ multa diuerſis in locis apparuerunt: multa exitia ſignificantia: poſtquā uidit ſanguinē ī nigrum couerſū & īteſtina minus læta eſſe: ut apparet magnū ſignificari popu.romano exitium:cœpit reliqua īteſtina reſpicere nūqd prioribus ſimilia eſſet:ſed omnia perniciem minata ſunt. Iecur madidum:Inteſtina in duas partes diuiſerat: unam ptē Pompeio alteram uero cæſari attribuerat.uidit aūt partē pōpeio ſpectantē:mœſtā eſſe:partē uero cæſari deſignatā lætā & exultantē. Madidū putridū: & hæc pars erat pompeii. Venas minaces hoſtili de parte uidet: Ideſt de pte cæſaris.nam hoſtis patriæ iudicatus erat q̄ rubiconē tranſiſſet armatus.ergo ptes eius miaces erāt. Pulmonis āheli:Spiritū reciprocū trahētis & remittētis. Latet:Quaſi trepida. puiſq; ſecat ui.li.i.paruū īteruallū uitalia diſtiguit:ſignificat āt clarā inter ſe cōcurrēdi cupiditatē magnā. Vitalia:Quæ ſūt cor:iecur:& iecoris capita. Cor iacet:Scilicet a pte pōpeii. Iacet:Demiſſū eſt. Omēta:omētū mēbrum multiplex quod cōtinet magnā īteſtinoꝝ partē quibꝫ omnia capiūtur.ūde omēta dicunt ab ominibus dandis. ergo penetralia omenti patebant: quia putridum ſanguinem fluebant. Quodque nefas.ſed etiam euidentius ex inteſtinis bellum futurum apparuit.nam iecinoris pars quæ conſtituta pōpeio erat:& quæ cæſari:ita ſe habuerunt:ut altera alteram fugere uideretur. Nefas:ideſt ſcelus. Impune: Ideſt nunquam ſine exitio & pernicie. Capiti : Scilicet iecinoris . nam ακρητατον græce dicit caput iecinoris & ſūmū & extremū:dicit ergo caput unū quod erat cæſaris īſurrexiſſe:quaſi uellet cū aliis fibris concurrere. Alterius capitis: Scilicet cæſaris. Pars ægra:ſcilicet pōpeii. Macida: putrida. Micat. Emicat cæſaris pars. Et celeri uenas mouet .i. p. ſcilicet pars cæſaris palpitabat:quaſi adhuc uiueret.

His ubi &cetera: Aruns ubi tam manifeſta ſigna uidit i exclamatioñe ꝓrupit: dicens o ſupi tanta: ne mala apparēt: ut uix oratione mea explicari poſſint. His: Scilicet ſignis quæ i extis uiderat. Cōcepit: Animo & mente cōprehendit. Vix fas: Ideſt uix licet. Litaui: Recte dixit. nā iter ſacrificare & litare magna eſt differētia omnes ſacrificant: pauci uero litant. litare eſt ſacrificia diis facere. ergo non grata tibi iuppiter ſacrificaui: ſed Plutoni. Cæſique: Pro ſed copulatiua aduerſatiua. Non fanda: Nō dicenda: adeo deteſtabilia mihi ſacrificantur: ut non fari quidē mihi liceat. Sed uenient maiora metu: Magnus quidem metus eſt malorum inſtantium: ſed mala ipſa maiora erunt. Maiora metu: Ideſt maiora q̄ timeamus. Dii uiſa ſecūdēt: O utinam dii inquit faciant uiſa: quæ tanta mala protendūt ſint minus infeſta q̄ apparent futura. Et fibris ſit nulla fides: Et etiam mala falſa ut iam ſint: quæ fibræ demonſtrāt. Conditor artis: Ideſt auctor. Artis: Scilicet aruſpicinæ. Finxerit iſta. i. nō uera docuerit: ſed falſa finxerit. de Tage ita legitur apud Ciceronē in libro de diuinatione. Tages cuidam dicitur in agro tarquinēſi qui araret ſtati apparuiſſe & uiſus eſſe in ſpecie puerili: ſed ſenili prudentia: ad eius cōſpectum attonitum fuiſſe qui arabat: & clamorem magnum edidiſſe: & undique concurriſſe breui tēporis ſpacio totam pene ætruriam. Tum ille multis audientibus plena uerba mandauit: & quæ de auruſpicina traduntur mādaſſe dicitur fertq̄. Poſtea uero creuiſſe legendis: & ad ea prima referendis. Flexa: Implicata: obſcura. Ambage: circuitione uerborum. At figulus: Sed ex altera parte aderat aſtrologus peritiſſimus qui ꝓdigia expl'icaret: quæ in cœlo apparuiſſent: hic nominē Figulus dictus ē. Noſce deos: Ideſt arcana deorum quæ curſibus ſtellarum ſignificant. Aegyptia memphis: Ideſt qui habitāt apud mēphim ciuitatē ægypti. ægyptios autem ſcimus aſtrologiæ peritiſſimos fuiſſe. dicit ergo nullum ægyptium parem eſſe huic figulo. Numeris: Ideſt properationibus quibus mouētur aſtra. Nam aſtra modulatiōem quandā cūacrimonia faciūt cū mouentur: ſicut Cicero dicit ī libro de diuinatione. Aut hic erat ait: ſenſus eſt: aut inquit temere omnia reguntur: aut diuina ꝓuidētia gubernantur. ſi temere reguntur: omnia nihil eſt quod metuamus: ſed ſi gubernantur diuina: prouidentia proculdubio gubernantur: exitium magnum & pernicies preperatur urbi noſtræ: & conſequenter toti orbi terrarum: ſed tolle alterum: ſequitur ueritas alterius: non autem temere reguntur: ſed diuina prouidentia gubernantur: ergo malum ingens inſtat. Errat: fertur ſine ullo dei regimine. Aeuum: ſæculum. Lege: ſine dei prouidentia. Incerto motu: Ideſt paſſim prout caſus tulerit. Aut ſi fata mo. ſi numina & deoꝝ uolūtates. Mouent: Scilicet cælum. Vrbi: Scilicet romæ. Generi humano: Per conſequens generi humano. nam urbs iperium tenebat. Lues: Exitium pernicies. Dehiſcent: Aperientur: & ſubita uoragine cuncta ſorbebit. Subſident urbes: Nunquid inquit hiatu terræ ſorbebitur urbs: ut ad baratrum genus humanum deſcēdat. An tollet feruidus: Aut inquit inficietur aer: & omne genus animantium peribit. Temperiem: Clemētiā cœli & aeris. Segetes tellus. etiam ſi ſemina terræ mandaueris fidem non ſeruabit agricolis. terra enim fidelis eſt cum ſeminibus acceptis reddit multiplicia. An infuſis miſcebitur unda uenenis: an īquit corrumpentur fontes & amnes: ut qui ex his hauſerit ueneno pereant extra multorum tempus: ideſt multi peribunt eodē tempore. Extremi tempus: Ideſt mors: Conuenere dies ſūmo ſi frigida: Pergit nunc per duodecim ſigna zodiaci & uniuſcuiuſque ſigni domum inuit. oſtendit autem ſigna ſuaſque domos deſeruiſſe: & cœlū mari reliqſſe: ut ex eo appareat magnū futurū bellum. Si frigida cœlo: Saturni domus ē capricornus & aquarius. dicit ergo ſi ſaturnus ī domo ſua aquario īcēderet eſſet diluuiū: ſed nō ita eſt. Frigida: Nā Saturnus friget: & huiuſmodi cæteris planetis tardiorē. unde etiā gradū unū. xxx. ānis ꝑficit. Nigros ſaturni ignes: uidelicet ī domo ſua aq̄rio īcēderet: & ignes cū illo cōmixti nigrū facerent.

His ubi concepit magnorum fata malorum
Exclamat uix fas ſuperi quæcunq; mouetis
Prodere me populis. neq;. n. tibi ſumme litaui
Iuppiter hoc ſacrum: cæſiq; ī pectora tauri
Inferni uenere dei. non fanda timemus
Sed uenient maiora metu dii uiſa ſecundent
Et fibris ſit nulla fides: ſed conditor artis
Finxerit iſta tages. flexa ſic omina thuſcus
Inuoluens: multaq; tegens ambage canebat.
At figulus: cui cura deos ſecretaq; cæli
Noſſe fuit: quem nō ſtellarū ægyptia mēphis
Aequaret uiſu: numeriſq; mouētibus aſtra.
Aut hic errat ait nulla cum lege per æuum
Mundus: & incerto diſcurunt ſydera motu:
Aut ſi fata mouent: urbi generique paratur
Humano matura lues. terræ ne dehiſcent
Subſidentq; urbes? an tollet feruidus aer
Temperiem? ſegetes tellus infida negabit?
Omnis an infuſis miſcebitur unda uenenis
Quod cladis genus o ſupi? qua peſte patis
Sæuitiam? extremi multoꝝ tempus ī unū
Conuenere dies: ſummo ſi frigida cælo
Stella nocēs nigros ſaturni accēderet ignes

Deucalioneos fudiſſet aquarius hymbres
Totaq; diffuſo latuiſſet in æquore tellus
Si ſæuum radiis nemæum phœbe leonem
Nũc premeres: toto fluerent ĩcendia mũdo
Succeſſuſq; tuis flgraſſ& ignibus æther.
Hi ceſſant ignes. tu qui flagrãte minacẽ
Scorpion incẽdis cauda chelaſq; peruris.
Quid tãtũ gradiue paras? nã mittis in alto
Iuppiter occaſu praemitur? ueneriſq; ſalubre
Sydus habet: motuq; celer cyllenius haeret
Et caelũ mars ſolus habet: cur ſigna meatus
Deſeruere ſuos: mũdoq; obſcura feruntur
Enſiferi nimium fulget latus orionis.
Imminet armorum rabies ferriq; poteſtas:
Cõfundent ius omne manus. ſceleri q; nefãdo
Nomen erit uirtus: multoſq; exibit ĩ annos
Hic furor: & ſuperos qd ꝓdeſt poſcere finẽ?
Cũ domino pax iſta uenit: dux roma maloꝝ
Continuam ſeriẽ cladẽq; ĩ tẽpora multa
Extrahe ciuili tantũ iam libera bello:
Terruerãt ſatis haec pauidã praeſagia plebẽ

Deucalioneos. diluuiũ quo terræ ĩundant. deucalioneos ãt dicit qa tpe deucaliõis diluuiũ fuit: ſꝫ nõ uniuerſale: nã ſecũdũ hiſtoricos theſſaliã ferme oẽm ĩundauit. Diffuſo æquore: ĩundãti mari. Si ſæ. radi. Domꝰ ſolis & lunæ ſũt cãcer & leo ꝙ ſi ſol ĩ domo ſua leonẽ accẽderet: ſignificaret oĩa flãmis pita eẽ. Nemæũ leonẽ. i. ĩ nemea ſilua natũ & hoc ſecũdũ fabulã: molorcus ĩ nemea ſilua hĩtabat ĩ hac igẽtis formæ leo erat: q molorchi filiũ deuorauit: & cũ hercules hac iter hrẽt ſuſceptus ẽ ab eo: & cũ ex eo de ſtatu ſuo q̃reret hercules dixit ſe fortũatũ: ſi mõ cũ filio uiueret: quẽ leo deuorauerat: qꝺ ubi ſciuit her. ad ãtrũ leõis puẽit: & faucib. cõphẽdit leonẽ et ĩ diuerſas ptes occidit: deĩde miſeratõe doꝝ leo cõuerſus ẽ ĩ ſignũ unũ ex. xii. zodiaci & ĩ uictoriæ ſignũ: leõis coriũ hũero ſiniſtro geſtabat. Premeres: Leonẽ ĩcẽderes. Flagaſſet: Arſiſſet. Hi ceſſãt ignes: qa nihil tale minãt ſidera. Tu q fla. Martis ãt dõus ẽ Aries & ſcorpio nũc dicit totũ ſcorpio. cũ libra occupaſſe ita ut ĩcẽſo ſcor. bellũ ſignet: nã ſicut mars totũ ce lũ occupauit: ita & bellũ ũiuerſo orbi futũ appet. Scorpiõ: accꝰ us ẽ g. Cauda: uidetis. n. ſcorpi. cauda ferire & letifeꝝ uulnus ĩferr. Chelis. ipius ſcor. q̃ librã efficiũt. ergo ſcorpio occupauit ẽt libram: quæ dõus ẽ Mercurii. Tãtũ: Scilicet maloꝝ. Gradiue: Erãt autẽ duo tẽpla martis: unũ in urbe & appellabat qrini martis: qꝺ pacẽ ſignificabat alterũ extra urbẽ: qp dicebat gradiuus mars qꝺ bellũ ſignabat. gradiuus dictus a gradiẽdo. Nã mit. Iupiter r̃licta domo ſua & piſce & Sagittario: ĩ occaſu cõſtiterat: & ſe ueneri cõiũxerat. ergo quõiã ſidera pter natu rã p cœlũ ferunt: ſignificat aliqꝺ magnũ malũ urbi iſtare. Cyllenius: Ideſt tardat mercurius præter naturã. nã ipe mercurii curſus cæteris celerior ẽ: præter lunã. Nã ſaturnus trigĩta ãnis curſũ ſuũ pficit Iuppiter ſeptẽ: Mars tribus. Sol uno ãno. Solẽ mercurius ſeqt & Venus: Lũa uero uno mẽſe. dicit ergo celerẽ eſſe Mercuriũ cõpatõe Iouis: Saturni: Maris &c. Cyllenius: Mercurius a cyllenio mõte Archadiæ ĩ quo colit. Et celũ mars. & ita ſeqt ꝙ cũ cætera ſigna r̃lictis dõibꝰ ſuis ĩ extremitate ſteterit & uacuũ cælum r̃lictũ ſit marti: & p cõſeqns bellũ toto terraꝝ orbi futurũ ſit. Obſcura ferunt: Ideſt cũ nec luna patiat eclypſi: nec ſol ſecũdũ rõem: ſed repẽte obſcurata ſit. Enſiferi fulget orionis: Oriõ Venator fuit & auſus ẽ Dianã de ſtupro cõpellare. Diana uera ĩdignata ſorpionẽ ĩ eũ miſit q eũ ueneo cõſũpſit: q mortuus poſtea ĩ ſignũ cœleſte trãſlatus ẽ: qꝺ ĩ ortu ſuo bellũ ſignificat. Enſiferi: Chriſao apud grecos: q̃ re aureũ enſẽ ferẽs. Latus: Qua lateri accomodauerat enſẽ. Rabies: Furor. Ius: Diuinũ & humanũ. Scelerique nefãdo: Quia uiolẽtia appellabit fortitudo. Nã cæſar q p ui oĩa agebat fortis appellabat. unde Sæneca ĩ hercule furẽte: ꝓſpeꝝ ac fœlix ſcelus uirtus ꝓſpeꝝ appellabat: ſũptibus parẽt boni. Sceleri: Scilicet ĩpietati & uiolẽtiæ. Multoſq;: Ideſt magnus & diuturnus erit hic furor. Et ſupos qd ꝓdeſt poſcere finẽ: Primo furor erit ĩ gẽs ĩter ciues: nec ſolũ ĩter ciues: ſed ĩter cognatos. deĩde diuturnus: qa multi ĩterfuere ãni uſq; ad extremũ bellũ: qꝺ Auguſtus geſſit cũ Antonio & cleopatra deinde finis eiuſmodi erit: ut ſatius fuerit nõ finiri bellũ: q̃ finiri. nã exitu ciuilis belli ſeruitus erit qa cæſar oĩa tenebit. ergo qd ẽ qꝺ ſupos oremus ut finiãt ciuile bellũ: q̃do finis belli deterrior futurus ẽ ipo bello. Finẽ: Belli ciuilis. Cũ domino pax iſta uenit: Ergo ſerui erũt romãi. nã dominus & ſeruus correlatiua ſũt. Duc roma maloꝝ cõtiuã ſeriẽ: Nũc apoſtrophat ad urbẽ Romã noli iqt quærere finẽ belli: qa tãdiu libertas durabit: q̃ diu etiã bellũ durabit. Duc: Protrahe. Cõtinuã ſeriẽ: Ideſt cõtinuũ ordinẽ ſine ĩtermiſſiõe. Extrahe: Prolata. Terruerãt ſatis: Hæc quidẽ quæ tuſcus uates prædixerat & Figulus aſtrologus uaticinatus fuerat ſatis trepidã ciuitatẽ rediuerãt: ſed acceſſit etiã qꝺ ſequit. uidelicet quædã matrona furẽs p urbẽ: quæ uerbis nõ explicatis exiciũ belli prædixit: & mortẽ Põpeii q apud ægyptum a ptholemæo iuſſus ẽ occidi: & etiam filios pompeii. ſ. Gneum. & Sextum: & etiam tetigit bellum inter Antonium & Auguſtum ex una: & ex altera parte brutum: nec pretermiſit bellum quod inter auguſtum ex una: & antoniũ & Cleopatrã ex altera: prædixit etiam mortem Cæſaris qui in ſenatu a Bruto & Caſſio uigintiquatuor: Alii trigintaq̃nq; uulneribus occiſus eſt. Hæc: Supradicta ab Arunte & figulo.

Premūt: opprimūt. Nā q̄lis uertice pyndi: Dicit nō aliter ꝑ urbē de hac charā matronā hāc: q̄ ſoletī mō te thebāo furer Mēus. i. Bacchi ſacerdos orgia Bacchi celebrās. Pīdi: Pīdus mōs ē theſſaliæ: ubi orgia Bacchi mulieres frequēter celebrarē ſolebāt: quæ mulieres mēades dicunt. απο του μαινομαι .i. ab īſanīēdo. Edōis: Ideſt treiſſa mulier. nā græcū ē. Edon autē mōs ē thraciæ. deīde patrōymicū maſculini generis edonides formatur ex patrōymico fœ. fit remota de ut edonis dis. Ogigio lieo: Baccho thebano. nā bacchus filius iouis fuit: & Semeles quæ filia Cadmi fuit: cuius amorē captus iuppiter cū iā grauidā feciſſet: idignata Iuno īformā nutricis eius apparuit: & ex ea quærere cœpit. nūq̄d uere a ioue amaretur: illa rſpōdit ſe amari: utpote q̄a plerūq̄ ad ſe deſcēderet. tū illa uide q̄d agas. nō. n. ſēp uerū fuit: q̄d puellæ crediderūt ſe cū ioue cōcūbere: ſed iuuenes ſūt mortales: ſed ſi uis me ſcire te amet an hō: cū ad te deſcēderit: quærito ut talis tecū coeat: q̄lis cū iunōe coit: q̄bꝰ petitis cū negarē nō poterat iuppiter. nā ꝑ ſtygiā paludē iurauerat cū ea fulmīe & fulgure coiuit illa cū calorē ferre nō poſſet: cū tota domo flagrata eſt. Iuppiter autē Bacchū iā cōceptū fœmori ſuo iunxit uſq̄ ad partus tēpus eū portauit. hīc eſt q̄ appellatē ogiges q̄ geminis partus natus ſit. ſ. ex uētre matris Semeles: & ex fœmore prīs iouis: Ogigio: Ogiges primus thebāorū rex fuit poſt Cadmū. ergo a rege Bacchū ogigiū appellauit. Prodēs: Manifeſtās. Vrgētē: Premētē. nā plenā erat numīe phœbi q̄ cogebat iā mala futuri ꝓdere. O pean: Peā ꝓprie laus ē Apollinis hymnū āt ꝓ ipo deo poſuit. Qua me ſup æquora: ſic. n. exiſtiabat ſe ab apollīe ſup æquora raptā fuiſſe. deīde ī terrā cōſtitutā: Video pāgea: Video īgr teſſaliā q̄ ibi pōpeius magna pugna a cæ. uictus fuerit. ergo dicit ſe uidere locū ad quē cōcurrerūt.

Sed maiora premunt. nā qualis uertice pyndi
Hedonis ogygio decurrit plena lyæo
Talis & attonitam rapitur matrona ꝑ urbem
Vocibus his ꝓdens urgentē pectora phœbū
Quo feror opeā: qua me ſup æquora raptā
Conſtituis terra: uident pangea niuoſis
Cana iugis: latoſque hemi ſub rupe philippos
Quis furor hic o phæbe doce: q̄ tela māuſq̄
Romanæ miſcēt acies bellūq̄ ſine hoſte eſt.
Quo diuerſa feror. primos me ducis ī ortus.
Qua mare lagei mutatur gurgite nili
Hūc ego fluminea deformis truncus harena
Qui iacet agnoſco. dubiā ſup æquora ſyrti:
Arentemque: feror libyen. quo triſtis erinys
Tranſtulit æmathias acies: nūc deſuper albis

Pāgea: Mōtes ſūt theſſaliæ. Cana iugis: Quia ſēp niuibꝰ tegunt. Hemi hemus mōs ē teſſaliæ. Latos philip: longe lateq̄ porrectos. cāpi philipici appellati ſūt a Philippo rege macedōiæ. Quis furor hic: Scilicet quē uideo ꝑ theſſaliā. Que tella māuſq̄: Ideſt ad q̄d. nā ſibi uidere uidebatē romanas acies cōſerturas eē. Bellūq̄ ſine: Quia ciuile bellū. Quo diuerſa feror: Statī ſe a philippicis cāpis rapi & ī ægyptū firmari exiſtimabat. Prīos me ducis ī ortus nā ī oriēte ē ægyptus. Qua mare lagei: Ea parte q̄ nilus ī marē īfluit: & maris undas mutat. Nā nilus mare īgrediens ſua magnitudīe aq̄s cōfūdit: ita ut aliū colorē tribuat. Lagei: Aegyptii. nā ptholemæus lagi filius unus ex prīcipibus alexādri fuit: q̄ poſt alexādrū īpauit a quo oēs ægptii rges ptholemæi ſūt appellati. Hūc ego flumīea: Et dicit cauſā cur phœbꝰ ſe ī ægyptū rapuerit: ut prædiceret mortē pōpeii q̄ poſtq̄ ī theſſalia uictus fuit ac diu cogitarē: q̄d faceret tādē petiit ægiptū: ubi ptholemæus rgnabat: cuius patrē aliq̄do in regnū reduxerat. ſed ubi ptholemæus audiuit pōpeiū acie pharſalica uictū cōſilio Achillæ cliētū & Photini cēſuit occidēdū: quo facto ī gr̄a cū cæſarē rediret: & ita factū ē ut patet ī Valerio li. prio ca. de ꝓdigiis. Flumīea harena: Ideſt harena nili flu. Deformis trūcus: Quia ſine capite. nā Achillas & Photinus cū pōpeiū ī naue ꝑtoria rcepiſſet: abſciſſo capite trūcū ī mari ægyptio deiecerūt. caput uero cæſari miſerūt. Dubiā ſup æquora ſyrti: Et curſus ī alias rgiōes trāſfert. ſ. ī Libyā ubi bellū ciuile geſtū ē: cū Cato collegiſſet reliq̄s excercitus poſt pōpeiū interfectū: ad Iubā Numidiæ regē ſe cōtulit q̄ poſtea cū Vtice a Cæ. obſideretē: ſe ipm̄ īterfecit: q̄ cato uticēſiſ ē appellatꝰ. Dubiā: Quia loca illa aliq̄do uidenē aquā multā hr̄e: ita ut naues ſuſtineāt. deīde ſubito areſcūt & ī ſicco reliquūt naues. Arētēq̄ feror lybiē: Quia maxime aquæ penuria laborat lybia. Quo triſtis erinis libyem: Et quæ acies pōpeii ī Theſſalia uictæ trāſlatæ ſūt ī Aphricā ab ipo Catone. Nūc deſup alpes: Et iā hīc trahitē ī hiſpaniā. Nā ibi Gneus & Sextus filii pōpeii īgētē exercitū cōparūt & ibi etiā erat Scipio: qui poſt mortē Iuliæ ſocer fuerat pōpeii: ibi etiā Labienus qui rei militaris peritus erat & multa præclara ī gallia cū cæſarē geſſerat: ibi ergo bellū geſtū fuit: adeo ut cæſar: ſicut ī hiſtoria legitur: uenenū haurire cogitauerit. nā ut oſtēdit Plutarchus: quāuis adhuc adoloſcentes eēt filii pōpeii: dignas tamen īperio uires & audaciā oſtētabāt: ita ut extremū cæſari diſcrimen ītētarit: magnū prælīū ad Vrbem Mundam cōmiſſum ē. ī quo cum cæſar ſuos ægre īpetum ſubſtinere cerneret per medias armatorū acies diſcurrens: elato clamore: ſi nihil inquit ſudoris ſupereſt: corripite me & in puerorum manus tradite: magna uis prōptitudine & animi audacia repulſis hoſtibus triginta eorum cæcidit: ex ſuis mille fortiſſimos amittens: poſt prœlium excedens ad familiares conuerſus ſæpenumero pro uictoria inquit: nunc autem pro uita dimicaui.

Nubiferæ colles. Trãs alpes: quæ altitudīe ſua tēdũt uſq; ad nubes. Aereã pyrenē. mõs eſt hiſpaniæ ad quē ſicut Liuius ĩ tertia decade ſcribit Hannibal ꝑuenit: cũ primũ ĩ italiã uenit. Patriæ ſedes. r. i. u. & ſtatim uiſa ē ſe reduci romam: ubi ſe uidere uidebaꝛ cæſarē in ſenatu a Bruto & Caſſio cõfodi. Cõſurgunt partes iteꝝ. Nã Marcus Antonius cadauer cæſaris in forũ cõtulit: & orationē habuit qua per cõmiſeratio nē mouit plebē cõtra Brutũ & Căſſiũ. Totũq; per orbē. Quia bella geſta ſũt uſq; in ægyptũ. Rurſus eo. Quia uideo bellũ inter Antoniũ & Cleopatrã ex una: & Octauianũ ex altera: quos uicit apud acciacũ ꝓmõtoriũ. Littora põti. Quia exiſtimat ſe iteꝝ rapi ad cãpos philippicos. ideo noli me illuc r̃ducer̃. Nã ipſos iãpridē uidi: ſed potius me reduc uſq; ĩ põtum regnũ Mitridatis: q̃ iteꝝ ad cãpos philippicos. Et laxo. i. d f. ſic enĩ fieri ſolet: ut cũ aliq̃s afflatus fuerit recedēte ſpiritu: relinquatur exanimis.

Nubiferæ colles: atq; aeream pyrenem
Arripimur: patriæ ſedes remeamus in urbis.
Impiaq; in medio ꝑaguntur bella ſenatu.
Cõſurgũt partes iterũ: totũque per orbem
Rurſus eo. noua da mihi cernere littora põti
Tellurēque nouã. uidi iam phœbe philippos.
Hæc ait: & laxo iacuit deſetra furore.

MARCI ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER. II.

Amq; iræ patuere deũ manifeſtaque belli
Signa dedit mundus: legeſque & fœdera rerum
Præſcia mõſtrifero uertit natura tumultu
Indixitq; nefas: cur hãc tibi rector olympi
Sollicitis uiſũ mortalibus addere curam
Noſcant uenturas ut dira per oĩa clades
Siue parens rerum: cũ primũ informia regna
Materiãque rudem flãma cedente recepit
Finxit in æthernũ cauſas: qua cuncta coercet

Incipit Secundus Lucani.

Amq; iræ patuere deũ &c. Incipit ſecũdus liber in cuius principio agiꝛ quomõ Romani mãifeſta certaq; ſigna belli uider̃: magno dolore affecti ſũt & oēs q̃rebãt quõ deos placar̃ poſſent q̃q̃ adeo irati erãt ut nullis ꝑcibꝰ moueri potuerit: Sed Poeta ad deũ apoſtrophat quærēs q̃dnam ita uoluerit hoĩes ꝓ̄ſcire inſtãtia mala: q̃bus ꝓuideri nõ poſſit. Nã ſicut ēt Cic. dicit: ꝓ̄ſciētia maloꝝ inutilis ē cui ꝓuideri non põt: deĩde dicit hoc eueniſſe: aut caſu: aut uolũtate fatorũ. Patuere: apte ſũt ſignis & ꝓdigiis: quæ terra cœlo mariq; apparuere. Mũdus. i. cœlũ. nã ut ſupra dictũ multa ſigna numerauit: quæ figulus uiderat. Leges: cõſtitutiones. Fœdera rerum: ideſt concordiam: ut uerbi cauſa mutata ē lex rerũ tũc cũ bos pepit uitulũ capite humano: & ecõuerſo: mulier infãtē capite elephãtino. Præſcia mõſtrifero: naturale ē ut ex uulnere ſeq̃ꝛ ſãguis: ſed ex uulnere uictimæ nõ uenit ſãguis: ergo naꝛa d̃dit hoc: quæ multorũ futurorũ ꝓ̄ſcia erat. Tumultu: ꝑturbatiõe. Indixitq; nephas: uerbũ feciali ũ ē q preſũt fœderibꝰ faciēdis. hi. n. cõſulto populi Ro. cũ quibꝰ uolebant pacē iũgebãt: bellũq; cũ quibꝰ uolebãt ĩdicebãt: & indicere ē bellũ denũciare. Indixit. denũciauit. Nefas: ꝙ Romani iter ſe bella geſturi eēnt: nã nefas appellat ciuile bellũ: qđ iter cognatos & parētes geſtũ eſt. Curam: apoſtrophat Poeta ad Iouē quærens cur homines in ſpe tenere noluerit: inquit o Iuppiter cur mala ita aperta eſſe uoluiſti ut ſperare non poſſent Romani meliora fore? Olympi. cœli: Addere. augere. Venturas clades. inſtantia mala. Per omnia. per prodigia ſæua quæ ex deorum ira procedunt. Siue parens rerum: quaſi conqueritur de deo ſiue natura: quæ non occuluerit mala: ut interim homines ſperare poſſent. nam ſpes incerta eſt paſſio: ſed tu ſpe remota: certa ſigna futuri mali dediſti: eſt autem ordo: quodcũque paras ſit ſubitum & mens ſit cæca: ſiue parens rerum finxerit cauſas & cetera. Senſus eſt ſiue omnia diuina prouidentia reguntur: ſiue omnia quaſi fortuitu trahuntur: nõ debueras manifeſta ſigna hominibus dare: quid futurum eſſet: ſed incertos tenere: ut ſaltem ſperare poſſent. Parens rerum: ſiue natura naturans: ſiue deus: non enĩ differunt re: ſed noĩe. dei. n. ē ex nihilo facere aliquid. Cũ primũ infor. re. ſignificat eũ primũ chaos de rerũ oĩum materia fuit & eã diſtinxit deus. Informia. ſine forma: quia oĩa ꝑmixta erãt & cõfuſa nec elemētũ alteꝝ ab altero diſcernebaꝛ. Materiãq; rudē. declarat informia regna. Que pro. i. Flamma cedente: pro recedente. quia primo diſtinxit ignem ab aqua: terra & aere: quo facto ſtatim lux apparuit. Nam ignis quia leuius eſt elementum aeream regionem petiit: ſed terra quia grauior eſt in firmamento perſiſtit: circa quam eſt aqua quia leuior eſt terra: Aer uero quia leuior eſt aqua: ſuperior exiſtit: at uero ignis omnium leuiſſimus regionem aeream petiit. Finxit in æternũ cauſas: ideſt fata rebus cõſtituit: quæ præteriri non poſſunt: nam fatum nihil aliud eſt q̃ ſeries cauſarum. Fatum autem ſecundum Boetium libro quarto de cõſolatione: eſt inhærens rebus mobilibus diſpoſitio: per quam prouidentia ſuis quæque nectit ordinibus, et reliqua

Se quoq; lege tenēs: quia legē etiā ſibi ipſi ſatum īpoſuit ut qcquid ſemel ſtatuerit illud mutari nō poſit. Et ſæcula iuſſa ferentē: ſecūdū Stoicos: qa oīa fatis regi dicunt. ergo diuina prouidētia. Limite firmo termino fatoꝝ. Siue nihil poſitū. i. firmatū & ſtatutū diuina ꝓuidētia: hoc aūt dicit ſecundū Epicureos: qui oīa caſu & fotuna regi dicūt. Fertq; refertq; uices: quia mō hoc mō illud. Vices: res hominū. Et hēnt mortalia caſū: ideſt ſūt ſubiecta ſub fortunæ poteſtate. Sit ſubitū. i. īprouiſū. Liceat ſperare timēti: ideo uelī ignarā eſſe mentē futuroꝝ maloꝝ: ut ſaltē ſpē habere poſſit. Ergo ubi: Poſtq̄ ita apoſtrophauit ad Ioue quæ rēs: cū ſigna ita certa eē uoluerit: nūc ad ꝓpoſitū redit: Poſtq̄ īquit iā certū erat fore bellum Romani magna ex pte pabant deos placare & ſubito iuriſdictio interdicta eſt: & mœſti omnes ueſtes lugubres īduerunt: & oīa honoris inſignia depoſuerunt. Quātis cladibus: q̄tis exitiis. Cōſtatura fides: uidelicet certitudo deoꝝ magna clade conſtatura ſit. Ferale: letiferum. Nā iuſtitium dicebať quotiēs trepidatio aliqua erat in urbe: unde iuſtitiū quaſi iuris ſtatio: & eſt uerbū iuris ciuilis. Omnis honor: uidelicet ædilis: cēſor: prætor: cōſul: & cæteri magiſtratus. Plebeio amictu: uidelicet toga aut ſago ueſte militari. Nullos faſces. i. nullos honores Faſces aūt ꝓprie īſignia cōſulū ſūt: ſed ꝓ omni magiſtratu poſuit. Tunc tenuere. ſ. q. ſ. in mēte ſua: qa tātus dolor erat ut uocē emittere nō poſſet. Virgilī. Et uox faucibꝰ hæſit. Magnuſque p oēs &c. Declarat quomō queſtus ſuos tenuere: quia p̄ nimio dolore uox premebať. Sic funere: Primo p ſimilitudinē oſtēdit quomō queſtus ſuos tenuerit quēadmodū fieri ſolet cū aliquis moritur: & deſperať iā de eius uita: primo quidē domeſtici tacēt pre nimio dolore: deīde ubi iam ſpiritū emiſerit omnes una uoce clamāt. Primo funere: cū primum ſpiritū emiſerit. Domus. i. domeſtici. Conclamata iacēt: Secundū conſuetudinē antiquoꝝ locutus ē: quia ſpiritus uitalis excluſus hoīes plerūq; fallebat mortuos calida aqua lauare ſolebāt: & p interualla cōclamare: nā cū uidebāt eū interlauandum nō moueri: cōclamabat unus dicēs. ha. ha he. he. deinde uentrē iteꝝ lauabāt: & iterū conclamabant: poſtremo ueniebant ad uitalia & ubi uidebant ſpiritum penitus abiiſſe: tūdemum omnes conclamabant. Nec mater crine ſoluto: ideſt nundum iubet præficas uenire quæ more Romano flerent mortuos. Præficæ dicunť mulieres quæ pcio cōducūť ī funere deplorādo. Exigit: poſtulat. Ad ſæuos famulaꝝ bra. plan. i. palpitat ex plorās nūqd uiuat. Rigētia: frigida. Fugiēte uita. i. anima. Vultus exa. uidelicet nūqd aliqs ex ore ſpiritum reddat. Oculos in morte minaceſ: ideſt minitātes & quaſi labentes ſicut morientes faciunt. Nec dum ille dolor: ideſt nundum extat & apparet: dum adhuc ſpes aliqua ſupereſt: nam mater neſcit quid faciat & pre nimio dolore ei uox intercluſa eſt. Miratur malum: ideſt obſtupefacta eſt. Cultus matronæ priores: ita quidem depoſuere inſignia magiſtratus: ſed matronæ quoque ueſtes exuerunt: & lugubria indumenta accepere: & per templa diuiſæ ſunt. Prioris cultus: Quibus in pace utebātur. Hæ lachrymis ſparſere deos: ideſt aliæ impleuere lachrymis ſimulacra deorum. In limine ſacro: ideſt ueſtibulo templi. Fudere: ſparſere comas more mœſtarum. Aſſuetas uotis: uotisquia uotis deos uocare ſolebant. Vlulatibus: clamoribus. Diuiſere deos: ideſt deorum templa: quia aliæ alia templa petiere. Et nullus defuit: quia matres magis timent filiis ſuis. Quarū una madētes: Proſequiť dicens: unā ex illis matronis: quæ cæteris nobilior erat adhortatā fuiſſe alias: ut nūc lachrymis: nūc plāctu miſerias ſuas flerent: q̄ndo ptās eēt flēdi: nā cū alter ducū uicerit: & ſi dolor magnus nobis erit: tamen lætitia erit ſimulāda. Quaꝝ: Matronarū quæ in templis erant. Madētes ſciſſa genas. i. habēs ſciſſas genas: eſt enī ſynedoche.

Se quoq; lege tenens. & ſæcula iuſſa ferentē
Fatorum immoto diuiſit limite mundum:
Siue nihil poſitum eſt. ſed fors incerta uagať:
Fertq; refertq; uices. & habent mortalia caſū:
Sit ſubitum quodcūq; paras: ſit cæca futuri
Mens hominum fati: liceat ſperare timenti.
Ergo ubi concipiunt quantis ſit cladibus orbi
Conſtatura fides ſuperum: ferale per urbem
Iuſtitium: latuit plebeio tectus amictu
Oīs honos. nullos comitata ē purpura faſces.
Tūc queſtus tenuere ſuos: magnuſq; p oēs
Errabat ſine uoce dolor: ſic funere primo
Attonitæ tacuere domus. cum corpora nondū
Conclamata iacent: nec mater crine ſoluto
Exigit ad ſæuos famularum brachia plāctus.
Sed cū membra premit fugiēte rigētia uita:
Vultuſq; exāimes: occuloſq; ī morte minaces.
Nec dū eſt ille dolor: ſed iā metus īcubat amēs
Miraturq; malū: cultus matrona priores
Depoſuit: mœſtaq; tenent delubra cateruæ
Hæ lachrymis ſparſere deos: hæ pectora duro
Affixere ſolo: laceraſq; in limine ſacro
Attonitæ fudere comas: uotiſque uocari:
Aſſuetas crebris feriunt ululatibus aures.
Nec cūctæ ſūmi templo iacuere tonantis
Diuiſere deos: & nullus defuit aris
Inuidiā factura parens: quarū una madentes

Sciſſa genas planctu: liuentes atra lacertos
Nūc ait: o miſeræ contūdite pectora matres:
Nunc laniate comas. neue hūc diſerte doloré
Et ſummis ſeruate malis: nunc flere poteſtas
Dum pēdet fortuna ducum: cū uicerit alter
Gaudendū ē: his ſe ſtimulis dolor ipſe laceſſit
Necnō bella uiri diuerſaqꝫ caſtra petētes:
Effundunt iuſtas ī numia ſæua querelas.
O miſeræ ſortis: ꝙ non in punica nati
Tempora cānaꝝ fuimus. trebiæqꝫ iuuentus
Non pacē petimus ſupi: date gētibus iras
Nunc urbes excite feras: cōiuret in arma
Mundus. achemeniis decurrāt medica ſuſis.
Agmia maſſagetē ſcythicus nō alliget hiſter.
Fundat ab extremo flauos aquilone ſueuos

Sciſſa: Laniata. Liuētes lacertos: Ideſt liuidos: quod fit ex nimio plāctu. Nā mox erat lacertos nudos percutere. Matres. ſ. familias. Laniatæ: Laceratæ. Nūc: quia nūc tps ē: ut oēs nr̄as miſerias lugeamꝰ. Neue hūc differte dolo. quia īcertū iā. n. certa ſūt ſigna mali futuri. Nec ſu. ſeruate malis: Ideſt nec ſeruate ad extrema mala: nā quū alter ducū uictoriā obtinuerit: retinēdus erit luctus: & ſimulāda lætitia. ergo nūc quū licet lugeamus. Flere: ꝓ flēdi facultas: & ē cōſtructio graeca. Pēdet fortuna. i. dū īcertū eſt uter uincat. Gaudēdū eſt. i. ſimulāda lætitia: ēt ſi dolore pectora noſtra afficieť. His ſe ſti. dol. ipſe: Sicut inter ſe cōquerebāť mulieres: & primariæ ī primis. at uero nec ipſi uiri aliter affecti erāt: quū diuerſos duces ſequi cogerētur: ſibi eīm ipſis ī memoriā reducebāt bella elapſa: & antiqua. ſ. marii & Syllæ: & cōparatiōe illorū hæc inſtātia mala illis deteriora eē dicebāt. His ſtimu. i. his adhortatiōibꝫ ad luctū. Dolor. i. dolētes mulieres. Necnō ꝓ ſimiliter ſicut matronæ. Diuerſa caſtra: Quia alii cæſarem: alii pōpeium ſecuturi erāt. Iuſtas quærelas: qa iuſte cōquerebātur de ſæuitia eoꝝ: & ſecūdū epicureos locutus ē: qui nullā curā reꝝ humanarū deos hr̄e uolebāt. O miſerrimæ ſortis: O miſeræ cōditiōis ꝙ nō nati ſumus punico bello: quo tpe duo exercitus cæſi ſunt apud cānas. ac ſi dicat ſatius fuiſſet ꝙ periſſemus q̄ ad hæc mala ſeruati eſſemus. Punica tēpora cānaꝝ: Quū Hānibal trāſiuit ī italiā Cānæ. agꝝ. uicus erat apuliæ ignobilis: ſed clade romana poſtea nobiliſſimus factus: & duoꝝ ducum alter occiſus eſt: ſcilic& Paulus Aemilius: alter uero ſcilicet Terētius Varro fugit: & incertum fuit uter magis probaretur. Nam Aemilium caeſo exercitui ſupereſſe noluiſſe conſtat: ut eſt apud Valerium libro primo: capitulo primo. At uero Terentium: ut creditū ē nō deſpaſſe: ut apud Valeriū libro tertio: capitulo q̄rto legiť. Trebiæ iuuētus: Nā prima clades romanoꝝ fuit apud ticinū fluuiū: Secūda ad trebiā: Tertia ad lacū trāſumenū. Quarta ad cānas. Nam apud ticinū exercitus romāoꝝ prīo fuſus ē ab Hānibale: & dux romāorū. ſ. Scipio ſauciatus fuit: captuſqꝫ etiā fuiſſet: niſi a filio ſuo q poſtea a ↄuicta africa africāus ē apellatus liberatus fuiſſet: huic bello trebiū ſucceſſit haud ꝓcul a placēria ibi milites ſuos igne oleoqꝫ fouit Hānibal: & hoīes ab africa calida r̄giōe romanos ī ſua hyeme duce Sēpronio uicerūt. dicit ergo ſe uelle fuiſſe ex his q apud trebiā ab Hānibale cæſi ſūt.

Nō pacē: nūc dicit cōditionē ſuā miſerā eē. alii īqt pacē optarūt: nos uero bellū undiqꝫ īferri: nā pace ciuilia bella excitanť. At uero quū bellū īſtat: romāi relictis bellis ciuilibus ſūptis armis ſe defēdūt. huc igitur maloꝝ ꝓuecti ſumus: ut melius ſit optare bellū q̄ pacē. Date gētibus iras. Optat ut ab oībus partibus orbis terraꝝ bellū urbi romāæ īferať. Sicut. n. ciuilē diſcordiā ſedari poſſe dicit: nā quū bellū cōmune ē ſtati diſcordia & ſimultates īter ciues depōunť. Vrbes fe. Cū q̄bus nunq̄ bellū fuit. Achemeniis ſuſis: Suſa nobiliſſimū ē pſidis oppidū: ī quo: ut docet Solinus: tēplū fuit ſuſae dianæ. & autore Strabone libro xv. fere ſuſia pſiæ pars ē īter eā & babylloniā poſita: & ſuſa urbē clariſſimā habet: Nā Perſe & Cyrus ſuperatis medis quum propriam terram in ultimis ſitam uiderentur: Suſiam uero interius & babylloniæ & aliis gentibus propinquam in ea imperii ſedem locauerūt: ſimul & regionis confinium oſtendentes. Suſa a thitono cōdita dicūť Mēnōis pr̄e. Suſii ēt caſſii ſūt appellati. nā Eſchilus mēnonis matrē Caſſiā uocat. Vrbis mœnia & tēpla: & regiæ īſtructura erāt babylōicis ſimilia: & coctili latere & bitūine: ut q̄dē ediderūt A ſuſis uſqꝫ pſopoli ſtadioꝝ. iiii. miliū &. cc. atq̄ hīc uſq̄ ī carmaniæ fines ſūt. M. &. cccccc. nationes incolūt regionē quæ patiſchores appellāť. Itē magi q honeſtū quoddā uiuēdi genus ſectātur: & Achemenidæ: de qbꝰ loqť Lu. ex īdia reuertētes ab Azāio carmāiæ flu. ſeptētriōes primū uidēt. Achemēidis ī hoc tractu ſedes fuerūt auctore Solino cap. lxvii. Inter carmaniæ ꝓmontoriū & arabiā quinquagita milia paſſuū interiacēt. Medica. i. mediæ prouīciæ. Media: ut īquit Solinus ca. lxix. ab occaſu trāſuerſa utraqꝫ pthiæ regna āplectiť: a ſeptētriōe armenia circūdať: ab ortu caſpios uidet: a meridie pſidē. deīde tractus hīc ꝓcedit uſq̄ ad caſtellū: qđ magi optinēt phydaſarciola noīe: hic Cyri ſepulchrū. Hiſter: flu. hiſtriæ. Maſſagetē: Maſſaſiæ populi: tātūmō ut r̄fert Stra. li. xi. ſolē deū putāt: atq̄ illi equū mactāt. ſiguli ſigulas uxores ducūt Vtūť ēt uxorib. alioꝝ: idqꝫ haut occultæ &c. Scythicus hi. nā ut eodē li. inqt Stra. ad dexterā nauigāti europæ cōtigui ſūt ſcytæ atq̄ ſarmatæ &c. Alliget: teneat ut nō uēiat ī Ita. Sueuos: po. ſūt gallie cōtra quos magno piculo bellū geſſit Cæ. Flauos: iō flauos qa flauos p colla crines geſtāt. & ex gallia ſūt q̄ comata dr̄.

Albis: Fluuius eſt i ſueuis & fluuiū ꝓ regione poſuit. Indomitum: quia bellicoſiſſimi ſunt populi. Omnibus hoſtes: Et ut ſummatim dicā hoc præſtate ut oīs terrarū orbis bellū inferat: modo ciuile bellū auertatis. Auertite: Remouete: nā cū romani ſe uiderīt undiq; ab hoſtibus præmi: depoſitis ſimultatibus ſe defendēt Dacus Populus: Hic ab hac parte. Getes: Populi: quo uulgo gothos appellāus. Occurrat hyberis alter: Scilicet Cæſar & bene ꝓuinciā hiſpaniæ ei dat: ꝙ galliæ cæſar præfuerat & ex ea uictor redierat. Ad eoas hic uertat: Ideſt pōpeius & ſuā quoq; Pōpeio ꝓuīciā dat ꝙ hic aliquādo de orietalibus triūphauit quo tpe Mitridatē & Tigrānē ſuapuit.

Albis & indomitum rheni caput: oībꝫ hoſtes
Reddite nos populis: ciuile auertite bellum.
Inde dacus premat: ide getes occurrat hyberiſ
Alter: ad eoas hic uertat ſigna pharetras.
Nulla uacet tibi roma manus: uel ꝑdeř nomē
Si placet heſperiū o ſuperi: collapſus ī ignes
Plurimus ad terram ꝑ flumia decidat aether.
Saeua parēs utraſq; ſimul parteſq; duceſq;
Dum nondū meruere feri: tanto ne nouoꝝ
Prouentu ſcelerum quaerūt uter īperet urbi.
Vix tanti fuerat ciuilia bella mouere
Vt neuter talis pietas peritura quaerelas
Egerit. at miſeros angit ſua cura parentes:
Oderuntq; grauis uiuacia fata ſenectæ:
Seruatoſq; iterum bellis ciuilibus annos.
Atque aliquis magno quaerēs exēpla timori
Non alios inquit motus tunc fata parabant:
Cū poſt theutōicos uictor libycoſq; triūphos

Pharetratas: Quia populi orietales arte ſagittādi ꝑitiſſimi ſunt: & præcipue parthi q̄ īterfugiēdū ſagittis utunť. Nulla uacet tibi: Ideſt nullū ſit tibi ociū. Vel ꝑdere nomen: Nūc q̄ſi tacitæ q̄ſtioni reſpōdēt: qa occurrebat hoc tu bellū optas ut bella ciuilia deſināt: at iuppiter ita ſtatuit: ut īperiū Romanum pereat: reſpōdet ſi dii ita īqt uoluere: ut Ro. pereat īperiū potius nos fulminibus occidāt: q̄ nos mutuis uulneribus pereamus. Heſperiū: Italicū ut Roma nū nomen penitus tollat. Collapſus ī ignes: nam æther cæleſtis ignis ē. αιθηρ αιθω. ardēdo qa elemētū itlud ſemꝑ ardet. Sæua parens: Et āteq̄ nocētes fiāt fulmine īqt omnes ꝑde. ac ſi. d. ſacius ē nobis ꝑire īnocētibus q̄ noſtro ipſi ſāguine maculari uideamur meruiſſe: Sæua. Vel magna uel crudelis. Feri: Percute. Dū nūdū: Ideſt dū ādhuc ſunt īnocētes & ſanguinē nūdū iuicē fudere. Tāto ne nouoꝝ: Nūqd hoc īqt ꝑmitēdū fuit o ſuperi ut duces tāto ſcelere quærerēt uter eoꝝ īparet. Eſt autē argumētū ualidiſſimū: nam hoc dicit ꝙ romani bellū ciuile gerāt: ut uel Ceſar uel Pōpeius īpet ē iniquū & nefariū: at uero ſi bellū gereret ꝓ libertate ut neuter eoꝝ īparet: æquū eēt: ſed tamē nec ꝓ libertate qdē tātū belloꝝ fieri deberet: q̄to minus ꝓ ſeruitute licet. Tāti: Scilicet ꝑcii hoc ꝓ libertate. Prouētu ſceleꝝ: Ideſt acceſſione ſceleꝝ. Vix tāti: Ideſt uix cauſa erat ut bella iſta tāto momēto cōcitenť: ad hoc ut neuter īperet: ſed libertas ſeruareť. Vter: Scilicet Cæſar an Pōpeius. Talis peritura pietas: qa paulopoſt: pietatē belli habēt nullā: cū poſtea partes ſeqnť omiſſa pietate bellū ſumma libidine gerēt ergo pietas peribit. At miſeros: Scilicet ſeniores dolebāt ꝙ tā diu uiuerent ut cogerētur ſecūdū bellū ciuile uidere: nā primū uiderant īter Syllā & Marium. Sua cura: Propria cura. Fata uiuacia: Ideſt uitā ſuā nimiū diuturnā. Grauis ſenectæ: Quæ ipſis grauior eē cœpat. Seruatoſq; iterū: Ita etiā euāder conqriť ſe diu nimiū uixiſſe & cōparatione ſua uxorē fœlicē dicebat: quæ mortē Pallātis filii ſui uō uiderat. Iterū: Secūdo. Atq; aliquis magno: Habita ē cōmiſeratio uiroꝝ ſimul & mulierū: qui de fortuna ſua cōquerebātur & priuſquā ciuilia bella cōmitterētur optabant fulmine iouis occidi antequā nocētes fierēt: nūc ꝑ cōparationē oſtēdit ipſos cæteris miſeriores eſſe: nā & ſi præterito tēpore bellū gerebatur a mario & Sylla: tamen ſi bellū illud cum iſto compararetur: multo illud hoc īferius eſſe uidebiť: quid tēpore īquit Marius exul urbe pulſus ī miturnēſibus paludibus latuit eadē mala ꝓbātur quæ nūc nobis īminēt. Aliquis: Scilicet ex Romanis. Exempla quærēs: Ideſt cogitans: nūquid a natura tale aliquid populus Romanus meminiſſet. Alios motus: q̄ tēpore noſtro. Cū poſt teuthonicos: Marius poſt debellatū Iugurthā cū rediiſſet Romā: & triūphus uniuerſi ſenatus decreto ſibi cōcederetur: fama ſubito ſupuenit īſtare Cimbros Gallos Senones Teuthones: quos rumor ita uulgauerat deſeruiſſe regiōes ſuas: eo aīo cū liberis & uxoribus ut Italiā occuparēt: & pulſus romāis ipī īpiū tenerēt. Et quēadmodū ē apud plutarchū decē milia fueř: & unaquæq; milia decē milia hominū tenēt. Marius cū maxīa lætitia ſuſceptꝰ ē: nō tātū pp uictoriā ex nūidia ꝑtā: q̄tū ꝙ ī tpe uēiſſe uidebať ut tāto malo ſolus rſiſterť. neq; alius eē uidebať idōeus: q hoc tātū bellū ſuſcipet. Ille ergo cōtinuo factꝰ ē cōſul: et qđ raro cōtigit iuſſus ē cōſulatū cōti uare. duxit igiť exercitū aduerſus hoſtes. prīo qdē eos uicit nō ꝓcul ab atheſi flu deīde alter cōſul Catul. cū oppoſitus eēt cimbris. nā ipē teutones uicerat ī loca tutiora ſe recepit: ueritus nō poſſe ui tātā hoſtiū ſuſtieř: & cū uictor marius lætitiā cū uniuerſo exercitu ageret rumor uēit Catul. cū ſuis ab hoſtibꝫ fuſū eſſe: tūc ꝑturbata nō nihil ē lætitia Marii & militū ſuoꝝ: ſed tamē ſūpto aīo ſe cū exercitu ad Catullū recepit: quē inuenit ſe in locis tutioribus tueri: nullā tamen cladem ab hoſtibus recepiſſe.

Collectis igit̃ exercitibꝫ aduerſus hoſtes ꝑugnãdi occaſionẽ expectat. Hic cũ ſæpe eqtũ caſtris hoſtes p lu/
dibria iſultaret: ut cogeret Romãos e uallo exire: & Romanã illã fortitudinẽ oſtẽdere. Marius ſe cõtine/
bat. Tandẽ legati miſſi ſũt a Cymbris q peterẽt a Mario & populo ro. ſibi terræ tãtũ daret̃ ut urbẽ cõdere
poſſet & i Italia hitare: cui legatiõi Mar. reſpõdit ita: Vos terrã tãtũ petitis uobis: at uero ſociis uſis nũqd
nõ ꝓuiſũ eẽ uultis? Nobis iqũt tãtũmodo: tũc cæteri qdẽ riſũ tener̃ nõ potuerũt. Cũ hoc uidiſſet Mar. re/
cte iqt facitis ꝙ ſociis ueſtris terrã nõ petitis: nã terrã habẽt nunq̃ amiſuri. Tũc legati itellexerũt qd marius
diceret: & illi q̃ſi nõ crederet: minati ſũt multis cõtumeliis mariũ pœnas datuꝝ: & ne unq̃ mar. mẽtiri exi
ſtimaret: teſtimoniũ rei facere uoluit: iuſſit eni Reges teutõicos ad ſe duci: quos i uicula captiuos hẽbat:
quos cũ cathenis uictos uidiſſet: tũc i maximos eiulatus cõuerſi ſũt: & ſe ad pugnã crudeliter apparabãt
ut appareret nũq̃ deſcẽdiſſe i bellũ: & ad arma uẽturos marius cẽſuit diferẽdũ donec itercepta occaſiõe tẽ/
poris pugnarẽt: & ſimiliter uicti ſũt Cymbri oẽs: mulieres autẽ ne in poteſtatẽ hoſtiũ uenirẽt: aliæ uiros
uulneratos occiderũt: aliæ parẽtes: aliæ filios: deĩde ſe cruribus ſuſpẽderũt: aliæ autẽ ſe pedibus equorũ
laqis nectebãt: & ipſos equos ad curſũ icitabãt: quo facto ad unũ oẽs cõſũptæ ſũt mulieres: ſed tamẽ i po/
teſtate hoſtiũ ſex milia uenerũt. Poſt hãc uictoriã ſpecioſũ triũphũ de hoſtibus egit. Et alter Catullus col/
lega marii cũ exultatiõe triũphauit. Poſtq̃ aliquot ãnos marius cũ pacẽ pati nõ poſſet: cõſul egit ut ſibi ꝓ/
uicia mitridatis demãderet̃: quã ante cõſul alter Sylla ſortitus fuerat. Et cũ Sulpitius tribunus plebis legẽ
tuliſſet de ꝓuicia demãdãda mario exorta ẽ cõtẽtio in foro. Et Quĩtus Põpeius alter cõſul collega Syllæ
maxima ui reſiſtebat: ne illa lex cõſumaret̃: quod diceret ꝓuiciã datã eẽ Syllæ: cũ iure diſcedere nõ poſ/
ſet: quin oĩa ui ageret. Sylla maximo ꝑiculo tectus amictu ne dignoſceret̃ ſubterfugit. Alii dicũt liberatũ
fuiſſe a Mario: ille ſe ad exercitũ recepit ubi fuerat: & cõfirmata lege ut ꝓuicia demãdaret̃ mario: miſit le/
gatũ q exrcitũ a Sylla accipet: ſed legatus ille occiſus ẽ Sylla ubi uidit cõtra leges ſibi ꝓuiciã arripi & nulla
ſeruata cõſuetudine iniuriã ſibi fieri: cũ exercitu maximo Romã uenit: Marius metuẽs ne reſiſtere poſſet
ſyllæ: q cũ tãto exercitu uenerat clã ex urbe fugit: Vrbẽ igreſſus ẽ Sylla: & oẽs q ſibi aduerſi fuerãt occidit:
deĩde cõuocato ſenatu rettulit i ſenatũ: ut hoſtis patriæ iudicaret̃ Marius: & ſenatuſcõſultũ factũ ẽ ut mit
terent̃ iterfectores q Mariũ occiderẽt: Marius miturnis ſe recepat: q cũ audiſſet iterfectores uenire qui eũ
quærerẽt q̃cũq; diuertit apud quẽdã paſtorẽ: eũq; rogauit ut ſe i abdito loco poneret: ut ꝑiculũ effugeret:
ꝙ ſi opa ſua cõtigiſſet: pollicebat̃ illi igẽtia ꝓmia aliqdo datuꝝ: paſtor metuẽs illũ domi ſuæ tenere tradu/
xit ſolitudinẽ & ipſũ i paludibus deliteſcere iuſſit: idẽq; rettulit ſe nulli idicatuꝝ: iterfectores cũ iueſtiga/
rẽt eũ & audiſſẽt apud paludes diuertiſſe ad eũ uenere: nũc ꝓmiſſis: nũc minis: tãdẽ paſtorẽ illũ coegerũt
ut ſibi locũ oſtẽderet: ubi Marius latebat. Ad quẽ cũ ueniſſet: ipſũ paludibus & cœno oblitũ eduxerũt. &
iterficiẽdũ miturnẽſibus tradiderũt. Marius igitur i carcerẽ & iuicula cõiectus ẽ: deĩde uni ex Miturnẽſi
bus: q Cymber appellabat̃ negociũ demãdatũ ẽ: ut Mariũ occideret. Cymber ille ut carcerẽ igreſſus ẽ q̃ſi
ulciſci uellet gẽtẽ ſuã: quã Marius occiderat bello. hic igit̃ carcerẽ igreſſus bipẽne iſtructus cũ ad Marium
uẽiſſet: ſtatĩ lux maxima oculis ſuis oborta ẽ uel ꝙ ita eẽt: uel ꝙ ita eẽ exiſtimaret̃ maieſtate illius ꝑteritus
ẽ: & ſicut ipſe dicebat uox audita ẽ quæ illũ a cæde Marii arceret ille ergo cymber maxima dubitatiõe car/
cerẽ egreſſus magna uoce dixit: nõ poſſũ iterficere mariũ: mariũ iterficere nõ poſſũ. unde ab illis ſtatĩ mi/
turnẽſibus audito clamore e uiculis eduxerũt mariũ: illiq; optionẽ fecerũt eũdi quo uellet ac ſe ꝑatos au/
xiliũ præſtare fugæ ꝓmittẽtes: ut icolumis euaderet: cũ uero Marius cõſideraret qd nã potiſſimũ faceret.
Ecce uidit aſellũ obiectũ ſibi pabulũ relinq̃re: & celeritate maxima ad aq̃m confugere: tũc marius qa peri/
tiſſimus augurioꝝ erat itellexit: ſalutẽ ſuã i mari poſitã eẽ ũde ꝑato nauigio nauiculã aſcẽdit: & Carthagi
nẽ ꝓfectus i africã cui a Seſtilio q præerat africæ iubet̃ ſe cõtinere a regiõibus ſuis quas ipe teneret. Interea
Romæ ſeditio orit̃ iter cõſules. ſ. Octauiũ & Cinã: Lucius Cornelius Cina cũ leges ꝓ ſterneret: & p uim
& arma oĩa faceret a cõſule octauio urbe pulſus: ille coruptõe Appii claudii exercitũ i ptãtẽ redegit: Mar.
uero hæc audiẽs i aphrica milites collegit ubi erat Sertorius & Gneus Carbo: q igẽti multitudĩe uenerãt
paſtoꝝ cõuenaꝝ & huiuſmodi generis hoĩum: & igẽtes exercitus fecere: & urbẽ romã iuaſere: ſed ãtequã
Romã uenirẽt hoſtiũ urbẽ Ro. expugnatõe diripiũt: deĩde ad Ianiculũ oppidũ ꝓfecti: & cũ iſtud expu/
gnarẽt a cõſule Octauio pulſi fugant̃: & cũ primo ĩpetu uici poſſit Gn. põpeii cõfirmati ſũt. marius tres
colonias Antiũ: Aritiã: Lauiniũ expugnauit: Optimates cũ ſpẽ nullã reſiſtẽdi hẽrẽt pigritia militũ q pu/
gnare nolebãt corrupti: recepti ſũt i urbẽ q̃tuor exercitus: quoꝝ duo iter Sertoriũ & .C. Carbonẽ dati ſũt
igreſſi urbẽ eã ferro & rapinis uaſtauerũt: multi nobiles cõtrariæ ꝑtis a mario fuerũt occiſi: iprimis Octa/
uius cõſul Antonius uir cõſularis: & eloquẽtiſſimus orator obtrũcatus ẽ: cuius caput marii mẽſis expo/
ſitũ fuit. L. Cæſaris oratoris caput roſtris ſuſpẽſũ ẽ: tũc marius qa ſalutãti mario manus cõtigere noluit:
ipo iſpectãte mario occiſus ẽ: Alii oẽs itidẽ fecerũt: nã marius ſignum militibꝫ ſuis dederat: ut ſi aliquos
nõ ipſũ ſalutãtes uiderẽt: illos occiderẽt: ſi uero ſalutarẽt ipm nõ occiderent. Numitor: Bebius ꝑ mediũ
foꝝ lacerati carnificũ uncis tracti ſũt: ipe quoq; Qui. maxius põtifex ſcæuola. Hæc de mario dicẽda erãt:
ergo ꝑ cõpatiõe oſtẽdere uoluit mala iſtãtia q̃lia fuere tpe marii & Syllæ qbus hæc non poſſet cõpari. q
Ro. geſta ſũt a mario cũ latiũ oẽ motũ ẽ: ẽt cõſules cõtra urbẽ acciti fuer̃. Theutõicos: qa prĩo theutõi/
cos & cymbros uicit marius. Libicoſq; tri. qa Iugur. captiuũ i triũphũ duxit q libyæ & nũidiæ rex erat.

Exul limoſa marius caput abdidit ulua:
Stagna auidi texere ſoli:laxæque paludes
Depoſitū fortuna tuū.mox uincula ferri
Exedere ſenem:lōguſque in carcere pedor.
Conſul & euerſa felix moriturus in urbe
Pœnas ante dabat ſcelerū.mors ipſa refugit
Sæpe uirū:fruſtraque hoſti conceſſa poteſtas
Sanguinis inuiſi:primo q cedit in ictu
Diriguit:ferrūque manu torpente remiſit.
Viderat imenſam tenebroſo in carcere lucē
Terribileſque deos ſcelerū:mariūque futuꝝ
Audieratque pauens.fas hæc contingere nō ē
Colla tibi:debet multas hic legibus æui
Ante ſuas mortes.uanū depone furorem.
Si libet ulciſci deletæ funera gentis
Hūc cymbri ſeruate ſenem non ille fauore
Numinis ingenti ſuperū protectus ab ira
Vir ferus: & romam cupienti perdere fato
Sufficiens:idem pelago delatus iniquo
Hoſtilē in terram:uacuiſque mapalibꝰ actus:
Nuda triūphati iacuit per regna iugurthæ.
Et pœnos preſſit cineres.ſolatia fati
Carthago mariuſque tulit: pariterque iacētes
Ignouere deis: libycas ibi colligit iras.

Limoſa: paluſtri. Vlua:herba quæ naſcit̄ ī paludibꝰ. ꝙ:ꝓ ideſt paludes declarat illud ſoli auidi. Stagna.i.paludes:nā ubi ſtagnū:terra aquā illā haurit & ſtatī palus efficit̄. Auidi ſoli.i.ſorbētis terræ. Laxæ:exolubiles. Fortūa:quia fortuna uolebat tātiſp ſeruari īcolumis marius q maloꝝ cāē. Mox uīcula: tūc cū marius ī carcerē & uīcula cōiectus. Exedere:qa ferrea uīcula corrodere mēbra. Senē.i. Marium cathenatū. Pedor.ſ.exedit.i.cōſūpſit. Senē:mariū:nā ſexagīta ānos natus erat. Lōgus pedor: qa diu in carcere māſit:iō īmunditia & ſqualor illi īerat. pedor ꝓprie ē pedū fætor : ſed generaliter ꝓ omni fetore ponit̄. Conſul & euerſa:Marius ī carcerē cōiectus ē ubi ſqualore cōſeptus cōſul futurus : deīde ī ſūma fœlicitate moriturus uicta rōa. Pœnas āte dabat.i. āteq̄ ſcelera cōmitteret:pœnas ſceleꝝ dabat marius Ante.ſ.ſcelera. Mors ipſa:ꝑdicebat.is q ītroducit̄ loq a lucano cōquerēs ſtatū ſuorū tēpoꝝ:mors cōparauit ipſa:milites quoꝝ ductor fuit Marius. Refugit uiꝝ.i. Mariū:nā ī minturniis paludibꝰ latuit: quē & hoſtis cymber occidere deterritus ē. Hoſti cōceſſa pote.i.uni ex cymbris cōceſſa ptās occidēdi Mariū. Diriguit:cōtractus & debilis factus ē:quādo mariū occidere uellet. Torpēte:Laguēte manu qa ferire nō poterat mariū:remiſit ferrū.q̄obrē hoc fecerit dicit. Viderat: uidebat aut uidere exiſtimabat imenſā lucē. Tenebroſo.qa luce illa oculi ſui ſūt tenebrati. Terribileſq; deos ſceleꝝ: q̄ dii ſignificāt furias : ūde græce ερυννησ dicūt̄ dii q hēnt utrūq; ſexū:ut Vir.de uenere.Deſcēdo hac iuuāte deo.i.uener̄:prīo hac:deīde deo dicit:qa nō diſcenit̄ ſexus in diis. Deos igit̄ ſceleꝝ.i.furias uidit:q̄ ſūt tres Megæra Teſiphōe alecto. Mariūq; futuꝝ:nō ꝑſentē ſed futuꝝ nō dicit q̄lis erat ī carcer̄:ſed q̄lis eēt futurus Contigere:obtrūcar̄ colla marii. Debet multas mortes.i.debitor ē multaꝝ mortiū:ſi i plurali dici pōt:āteq̄ ipſe moriat̄:ergo neceſſe ē ut Mari.ſit auctoritate multos occidēdi āteq̄ moriat̄. Legi.i.fatis q̄ ſūt ſeries cāꝝ. Ante ſuā.ſ.mortē. Depōe:o cymber. Vanū furorē.i.nihil nocituꝝ:qa uāus tuus furor ē cōtra Mariū. Seruate ſenē·tāen ſatius ē uobis o cymbri ut ſeruetis īcolumē mariū:quia ultor erit ueſtroꝝ maloꝝ qa multis cladibꝰ romā capiet: ido maloꝝ ueſtroꝝ fuiſſe ultor uidebit̄. Si libet ulci.ſ.uobis cymbris placet hr̄e ultorē ſeruate mariū. Deletæ gētis.ſ.ab ipſo mario conſūptæ : qa Ro.uos cōſumpſerūt bello:hic uero Romanos nō nullis cladibus replebit. Non ille fauore:nō ē hic quocūq; ſeruatus conquerebatur & dicebat ita Marius ſe.eſſe ſeruatum nō ut romæ fauerent numīa:ſed quia romanis erāt irati dii:ideo ſeruatus ē. Ille:Marius. Fauore numinis:nō quia dii rōanis fauerent ſeruauerūt marium:ſed quia irati erant. Protectus: defenſus. Superum:pro ſuperorum: Vir ferus:ſcilicet marius īmitis & crudelis. Sufficiens fato:Hic unus erat qui ſufficere poſſet uoluntatibus deorum qui romam perdere cupiebant. Idem:ſcilicet marius. Iniquo pelago: quaſi pelagus iniquum appellauit ꝙ nō obruerit Mariū:qui cauſa malorum fuit:quaſi dicat æquius fuiſſet ꝙ illum obrueret q̄ ſeruaret. Hoſtilem in terram. Quam aliquando bello ſubiugauit:ideſt Africam ubi Iugurtham uicit & in triumphum duxit. Vacuis mapalibus: Ideſt quæ ipſe uacua & deſerta fecerat:Mapalia caſæ ſunt paſtorales. Nuda regna:namque debellata africa deſertos agros fecerat. Nuda:Spoliata ab ipſo Mario. Triūphati Iugurthæ : de quo ipſe triumphauit. Pœnos cineres:ideſt ſepulchra & cadauera pœnorum : quos ipſe occidit. Preſſit : Calcauit. Pœnos : Numidas. Solacia fati : Quia uiciſſim miſeria & ruina alterius conſolabantur : quia Marius conſolabatur ruina carthaginis: & miſeria marii carthago.conſolabatur Marius:quia ſcilicet cum uideret Carthaginē tantam urbē euerſam eſſe:pariter declarat illa ſolatia:& carthago euerſa & ipſe Marius ad extremā miſeriā redactus ē. Ignouere deis: Nolo īdignari dicebat Marius ſi ego ad extremā miſeriā r̄ductus ſū:cū uideā Carthaginē ī tātā miſeriā r̄dactā.& carthago dicit non iraſcor:cū uideā meū hoſtē ad hāc deſcēdiſſe calāitatē. Col.iras liby.i.iras q̄les habuit cū libyā bello ſubegit.

Vt primum fortuna redit ſeruilia ſoluit
Agmina: conflato ſæuas ergaſtula ferro
Exeruere manus: nulli geſtanda dabantur
Signa ducis: niſi qui ſcelerum iã fecerat uſum
Attuleratq; in caſtra nefas: proh fata quis ille
Quis fuit ille dies marius quo mœnia uictor
Corripuit? q̃toq; gradu mors ſæua cucurrit?
Nobilitas cum plebe perit: lateque uagatur
Enſis: & a nullo reuocatum eſt pectore ferrũ.
Stat cruor in tẽplis: multaq; rubentia cæde
Lubrica ſaxa madent. nulli ſua profuit ætas
Non ſenis extremũ piguit uergentibus annis
Præcipitaſſe diem. nec primo in limine uitæ
Infantis miſeri naſcentia rumpere fata
Crimine quo parui cædem potuere mereri?
Sed ſatis eſt iam poſſe mori: trahit ipſe furoris
Impetus: & uiſum eſt lenti quæſiſſe nocentẽ.
In numerum pars magna ꝑit. rapuitq; cruẽtus
Victor: ab ignota uiſus ceruice reciſos:
Dum uacua pudet ire manu. ſpes una ſalutis
Oſcula pollutæ fixiſſe trementia dextræ.

Vt primum: Adhuc ſunt uerba illius qui a Lucano introducitur conqueri: & tempoꝝ ſuorum miſeriam narrare quam cõparat procellæ Marii: qui cum accitus eſſet a Cinna in Italiam cum cæteris urbẽ Romam cupit petere dicit ita hic Marius hoſtis patriæ iudicatus in Aphricam exul nauigauerat ubi tantiſper moratus eſt: ut ibi iras colligeret quod etiam nunc proſequitur dicens. Vt pro poſtq̃. Fortuna Scilicet ſecũda quæ interea a Mario diſceſſerat: quæ cum primum rediit. Soluit ſeruilia agmina: Quia Cinna pulſus a collega ſuo Octauio conſule exercitũ Apii Claudii corruptum in poteſtatem ſuã redegit: & Marium exulem cum cæteris exulibus ex aphrica acciuit in Italiam. Exeruere: Liberauere & nudauere. Ergaſtula: Cathenas: Ergaſtulum erat locus in carcere: ubi mittebantur ſerui fugitiui ut operas ſuas dominis abſoluerent: Nam ἐργον opus στειλλω mitto quaſi ad opus mitto: ſed poſuit hic pro cathenis. Manus. ſcilicet ſeruorum. Ferro Scilicet ergaſtuli. Conflato: ideſt cathenæ ergaſtuli conflatæ ſunt in enſes & gladios. Sæuas: ſcilicet Marii. Nulli: ſcilicet ex bonis uiris: ſed nulli niſi ei: q fecerat uſum ſcelerũ: ideſt nullus geſtabat ſigna Marii: niſi qui iam in malorum & ſceleꝝ conſuetudine uerſatus eſſet. Nefas in caſtra. uel patricidium uel latronicinium uel proditiones. Proh fata: per exclamationem cõmiſeratur tempora illa quibus a Mario capta eſt ciuitas Romana. Fata. Ideſt o dii. Quis: non eſt interrogantis: ſed obſtupeſcentis eſt. Quis fuit ille dies: Ideſt q̃ pernitioſus & lætifer. Quo. ſ. die. Victor: Contra Syllã Corripuit mœnia: Nã ut dictum eſt quatuor exercitus: quorum duo dati ſũt Cneo Carboni: & Qu. Sertorio inuaſere italiam: & prima expugnatõe hoſtium ciuitatem Ro. diripiũt: deide ad Ianiculum ueniunt: ubi ab Octauio conſule pulſi fugant̃: Sed Marius iam tres colonias expugnabat ſcilicet Lauinium Antiũ & Aritiã. optimates uero q̃a ſpẽ amiſerãt poſſe reſiſtere tãtis exercitib. uel ſua uel pigritia militũ pugnare nolebãt recepti ſũt in urbẽ: quã captã cædibꝫ atq; rapinis uaſtauere. Gradu .i. celeritate. Nobilitas cum plebe ꝑit: Quia nullis ꝑcebãt aduerſæ partis ciuibus: ſiue nobiles: ſiue ignobiles eſſẽt. Late: ſpacioſe uagat̃ ẽſis. Et a nul. r. ẽ. p. f. Quia q̃cũq; obuiã fierẽt oẽs occidebãt̃. Stat cruor ĩ tẽ. Nõ ꝓderãt ẽt tẽpla illis: nã mors erat ſicut apud nos: ut q ad tẽpla deoꝝ cõfugerẽt tuti erãt: ſed hoc tẽpore illis nõ ꝓderãt tẽpla. Lubrica ſaxa: In q̃bus ſtrata erãt pauimẽta tẽploꝝ. Madẽt. ſ. ſãguine. Nulli ꝓfuit ætas: Nulli cõditioni: uel plebei: uel nobiles: uel mares an fœminæ: an ſenes: ſiue iuuenes: ſiue pueri an ĩfantes fuiſſent parcebãt. Piguit: Ideſt nõ graue fuit militibus marianis occidere ſenes q ad extremũ diẽ uenerãt. Præcipitaſſe. accelaraſſe. Annis uergẽtibus: Declinãtibꝫ in ſeniũ & decrepitã ætatẽ. Nõ: Scilicet piguit occidere ĩfantẽ: paulo ãte natũ quod eſt miſerrimũ cõditionis genus. Primo limine: Primo ĩgreſſu: quia uix natus erat. Rũpe fata naſcẽtia: Ideſt parcas quæ nũc primo naſcebant̃: Fata. i. fila ꝑcaꝝ: q̃a uix cœpant ducere fila parcæ. Crimine quo parui: Cũ cõmiſeratõe dicit. i. q̃d crimẽ cõmiſerũt ipſi pueri: ut tã crudeliter occidi deberẽt. Sed ſatis eſt iã poſſe mori. i. ſufficiebat militibꝫ Marii: q; q pau lo ãte natus ſit: mori poterat. Sufficere: ſufficit q; uiuit: ergo q̃a uiuit mori põt. Trahit. ſ. milites Marianos. Impetus furẽs: q̃a quocũq; trahebat eos ĩpetus furoris: eo ueniebãt: ſiue nocẽs: ſiue ĩnocẽs erat quẽq; occiderent ordine. i. nullo excœpto. Ignota ceruice. i. obtruncabãt quos nuq̃ cognouerãt. Dũ uacua pudet ire manu: Malebãt grati eſſe Mario: & ne ocioſus ille eẽt alicuius caput occiſi mario geſtabat. Viſus reciſ. i. capita reciſa. Ignota ceruice: Ignoti hoĩs. Spes una ſalutis oſcula: nã hoc ſignũ Marius ſatellitibꝫ ſuis dederat: ut ſi aliq̃s ſalutãti mariũ: manũ nõ iũgeret Marius: ſtatĩ occideret̃: ſi uero porrigeret: abſtineret ſe a morte illius. Vnde Ancharius q̃dã: q̃a manũ Marius porrigere noluit ĩ ipſius cõſpectũ occiſus ẽ. Hic Qu. Ancharius: ut refert Apianus: Mariũ ĩ capitalio ſacra factuꝝ obſeruabat: ſpãs ĩ ſacrifitio iuẽtũ facile cõciliatuꝝ ſibi. Ille ĩchoato ſacrificio ĩgrediẽtẽ Anchariũ: eũq; appellãtẽ: ab aſtãtibus iuſſit ĩterfici. Spes una. ſ. Romanis erat. Fixiſſe. i. porrexiſſe. Tremẽtia oſcula. ꝓ ipſius tremẽtis. Pollutæ. ſ. ſãguine.

Mille licet gladii: Rep̄hēdit eos q̄ tā effœminati fuerīt:ut uitā hoc mō redimerēt oſculādo manū:&hoc dicit ēt ſi mille genera mortis ſubeūda eſſēt:ſatius fuiſſet mori q̄ turpiter uiuere.ſ.oſculādo manū. Decoꝝ.ſ.erat.ſ.honeſtū. Sic.ſ.oſculādo manū. Licet:q̄uis. Noua ſigna.i.īditia mortis:q̄ īdicāt noua genera mortis. Mille gladii:mille genera mortis Populus: Rō. Vix ſæcula lōga decoꝝ:Vix decebat & honeſtū erat illis q hoc noīe uiri digni ſūt appellādi oſculādo manū cruētā:ēt ſi uita illa diuturna futura eēt:ſed cū uicturi tātiſp ſitis.ſ.dū Sylla uictor redeat q reliq̄s Marii trucidabit:q̄to minus uobis fuit:honeſtū manū illā oſculari. Viris:q uiri ſūt appellādi nedū honeſtū eſſet. Breue dedecus:q̄a nō uita ſed ignominia appellat̄.i.quia rediturus ē Sylla.q oēs illos īterficiet. Cui uacet: uacuū ſit.q.d.tēpus nō dabit̄: ſi quis uoluerit uulgi cadauera deflere:poſſumus cōmemorare quædā funera: ſed ſi oīa dicere uoluerimus tps nō ſuppetit. Flere:p flēdi. Bebi:ē aduertēdū q̄ hic Lucanus cōfūdit hiſtoriā hāc: nam dicit quoſdā occiſos fuiſſe a Mario q cæſi fuerūt a Sylla: Nā hic Bebius nullo funere p manus ē laniatus iubēte Sylla:Sed alter fuit Bebius:q capta urbe a Mario occiſus fuit: ſed nō p manus laceratus ut hic dicit: Nā ut diximus quēdā numitorē & Bebiū p foꝝ milites mariani uncis traxere carnificū: ſed exiſtimo hoc feciſſe Lucanū:nō q̄ hiſtoriā ignoraret: ſed q̄a de cædibꝫ Syllæ & Marii loq̄t̄ mixtim: ideo hiſtoriā & ordīnē puertiſſe uidet̄:tamē Publius Lentulus &.C.Nemiſtorius:Marcus Bebius: ī uia dep̄hēſi trucidati ſūt:ut oſtēdit Apianus. Vix:ordo cōfuſus ē. O Bebi uix uacat flere tibi innumeras manus coronæ īter carpētis mēbra diſcerpſiſſe te o bebi. Vix.ſ.uacat flere uulgi funera: nedū funera nobiliū. Innumeras:innumerabiles manus. Diſcerpſiſſe mēbra: q̄a ſine ferro lacerati ſūt.

Mille licet gladii mortis noua ſigna ſequant̄
Degener o populus uix ſæcula lōga decoꝝ ē:
Sic metuiſſe uiris nedum breue dedecus æui:
Et uitam dum ſylla redit:cui funera uulgi
Flere uacat? uix te ſparſum p uiſcera bebi
Innumeras inter carpentis membra coronæ
Diſcerpſiſſe manus:aut te præſage malorum
Antonii: cuius laceris pendentia canis
Ora ferens miles feſtæ rorantia menſæ
Impoſuit: truncos lacerauit fimbria craſſos
Sæua tribunitio maduerunt robora tabo.
Te quoq̄ neglectū uiolatæ ſcæuola dextræ.
Ante ipſum penetrale deæ:ſemperque calētes
Mactauere focos:parum ſed feſſa ſenectus
Sanguinis effudit iugulo: flāmiſque pepcit.

Inter carpētis: In medio carpētis: pricipiū ab īter carpo.pis. Mēbra: Bebii. Ant.ſ.uacat flere. Te p̄ſage maloꝝ: quia ſic diuinabat futura fata ſua Antonius: ideo p̄ſage dixit. Nā hic Antonius uir cōſularis & clariſſimus orator occiſus ē & ꝓditus a quodā ſeruo eo tamē nolēte.Marcū.n.Antoniū:ut Idē Apianus docet:ad fūdū quēdā fugiētē agricola diligēter occuluerat:benigneq̄ ſuſcepat: ſeruū deīde īduſtriū in diuerſoriū ire iuſſerat ut uinū emeret: cauponi uero cur diligētius uinū poſceret ingrēti:cām īſuſurrauit auribꝫ. Ille cū diſceſſiſſet: ꝓpere ad mariū accelerās caupo rem apuit: qua pcepta Marius lætitia geſtiēs accurrit:ueluti opā necis eius ſuſcepturus:retinētibus eū amicis: Tribunus militū ad id facinus electus:cæteros ītra domū īmittit:quos Antonius dicendi pitia ſuauiſſimis detinuit ſermonibꝫ:multa uarie pieq̄ elocutus: donec Tribunus ipſe domū īgreſſus: milites ītētos ad audiēdū miratus: Antoniū pornate diſſerētē: adhuc īteremit: caputq̄ ad Mariū detulit:qd̄ illius Marii mēſis appoſitū ē.ſed audi genus crudelitatis īauditū nā dicit̄ Mariū manibꝫ caput illud ad ſe delatū uoluiſſe & cōtēplaſſe: & ī cōuiuio ſup mēſā tenuiſſe. Mēſæ feſtæ: Ideſt feſtiuæ ſ.Marii. Ora.i.caput. Laceris: p laceratis. Canis: Ideſt capillis: q̄a p crines caput eius trahebat: canis q̄a ſenior erat. Fimbria: miles fuit Marii q duos craſſos.i.patrē & filiū occidit ī penetralibꝫ domoꝝ ſuaꝝ: & ī mutuo alteꝝ alterius cōſpectu obtrūcauit: ideo craſſos ī plurali dixit.ſ.patrē & filiū. Apia. tamē dicit q̄ Craſſū cū filio una fugientē: quū hoſtes illū inſeq̄rent̄: filiū prius occidere maluiſſe:ipſe deīde ab īſequētibꝫ occiſus eſt. Tribunitio tabo: Nā cū ſeptimū cōſulatū ſibi Marius & Cina uſurpaſſēt: ſtatī atq̄ ſimul magiſtratū īcœpūt: Liciniū tribunū plebis de ſaxo præcipitari iuſſerūt. Robora: Aduerte auditor ut dixi: nā cōfūdit hiſtoriā: nā q̄dā dicūt robora.i. ſedilia:ſed nō ita ē. Nā & Vale.dicit de robore precipitatus ē: nā erat locus ī carcere q robur appellabat̄ quo maleficioꝝ gēus p̄cipitabat̄: ſic dictū q̄ āte robuſteis arcis.i. ſcriniis ex robore factis non fortibꝫ arcis īduebāt̄:deīde p̄cipitabant̄: hīc tracta ē cōſuetudo de robore p̄cipitatus ē.i.in loco illo: ita & hoc ī loco Lucāus ītelligit. Dici tamē pōt robora.i. roſtra ſāguine facto a tribuno militū: de quo diximus maduiſſe:obtrūcato ātonii capite:aut roſtra maduiſſe ſāguine ātonii: prætoꝝ ac cōſulū quoꝝ capita ī foro p roſtris appēſa fuerūt:ut docet Apia. Scæuola:nō a Mario ſeniore iuſſus ē occidi:ſed a minore mario. Hic āt.Qu.Mutius ſcæuola pōtifex maximus fuit:q mortuo Mario ſēiore minoris marii iuſſu ueſtales ductus āte aras occiſus ē. Neglectū:uilipēſū:q̄a q̄uis pōtifex eēs:tamē religionē tuā cōtēpſerūt. Ante ipſū:āte tēplū deæ ueſtæ. Sed feſſa ſenectus:Sed iā iq̄t ſenior erat:ut uix poſſet ſāguinē effūdere cū occideretur. Flammiſq̄ pepercit: quia nec rogus ſanguine illius extictus eſt. Sed melior:Scilicet fortuna.

Septimus hæc ſequitur repetitis faſcibꝫ ãnus
Ille fuit uitæ mario modus omnia paſſo
Quæ peior fortuna poteſt atq; omnibus uſo
Quæ melior: mẽſoq; homini qd fata pararẽt
Iã quot apud ſacri cecidere cadauera portũ?
Aut collina tulit ſtratas quot porta cateruas
Tum cũ pene caput mũdi rerumq; poteſtas
Mutauit trãſlata locum romanaq; ſamnis
Vltra caudinas ſperauit uulnera furcas?

Septimus annus: quia ſepties cõſul fuit: & ſeptimo renunciauit cõſulatui cum Cinna. Modus uitæ. In ſeptimo cõſulatu mortuus eſt. Omnia paſſo.q.p.f.po. Quia nunc aduerſa: nunc ſecunda fortuna illũ comitata fuerat: nam hoſtis patriæ iudicatus Marius in exilium iuit: & minturnis in carcerem coniectus. Quæ melior: Scilicet quia triumphauit de Iugurtha: de Cymbris: de Theutonibus: & cõſul factus ultus eſt iniuriã ſuam. Menſoq; homini: Ideſt Mario qui omnia ĩpleuerat quæ fata de illo iudicauerãt futura. Finis igit̃ hic fuit uitæ Marii. Fata: quia omnia ĩpleuerat a fatis prædicta: nam cum adhuc impubeſceret Marius & in agro morã ageret: ꝓhibent illum ueſtibus excepiſſe nidũ ab aquilla delatũ: in quo ſeptem pulli ferebãt: cũ uero domũ ueniſſet una cũ hoc nido pẽtes admirati quæſierũt a uatibꝫ: qd illud portẽderet: Reſpõderũt hũc hominẽ ſepties ſummum magiſtratũ cũ impio cõſecutuꝝ: ergo fata parauerẽt Iam quot: Hic neſcio qs qui a poeta loq introducitur ꝑgit narrare cladem ciuiũ Romanoꝝ: quæ fuit bello ciuili: quod inter Marium & Syllã geſtum eſt Marius quidẽ ſenior ĩnumerabiliũ cladium aliaꝝ ſup alias auctor extitit Romanis: ſed iunior q patri ſucceſſit: haud ꝑuã calamitatẽ urbi Romæ intulit: cũ Sylla ſubacto Mitridate Romã fortior rediit: id q; cũ Marius ſenior audiſſet: cum iã ætate cõfectus eſſet: ꝑtim dolore: ꝑtim ſenectute: diem ſuum obiit. Marius itaq; ſenior cũ uideret ſe nõ poſſe urbem aduerſus tantũ exercitum Syllæ defendere: ut tamen interea ulciſceretur inimicos ſuos ex ipſo ſenatu elegi iuſſit quoſdam quos in carcerem cõiecerat: & ſingulos eductos iugulandos mittebat ad marium iuniorem: deinde cum ex urbe egreſſus eſſet in Sãnium ꝓfugit: & Lamponium & Theleſinum duces Samnitum ad auxilium Marii iunioris conuocauit: atrocius Pyrrho & Hãnibale Aetruriam omnem atq; campaniã depopulati ſunt: iam Sylla ad urbẽ applicabat: dũ omnes copiæ ueniſſent ad ſacriportum & ad colinã portam cõcurrerunt: ibi ſeptuagita milia hominum & amplius Sylla occidit. Cecidere: Pro ceciderunt. Sacriportum: eſt themeſis: & eſt locus non procul a præneſte urbe. Hinc: uidelicet ad ſacriportum erat. Marius. Illinc. uidelicet ad portam colinam Lamponius & Theleſinus oppreſſi ſunt Samnitum duces: & ſeptem milia ibi concidit Sylla: unde in magno diſcrimine fuit imperium Ro. ne ſubacti Ro. regerentur a ſamnitibus: qui antea a Romanis uicti fuerant. Marius illius clarioris marii affinis atq; cognatus: ut inquit Apianus: cum ad ſacriportum ueniſſet: copias in prælium educit: acriterq; ab eo pugnatum uigeſimum nondum egreſſus ãnum: ſiniſtra acie inclinãte: qnque peditum cohortes: duæ equitum: nõ expectata aliorum conuerſione: arreptis ſignis ad Syllam confugerunt: at tum primo Mario cladis origo emerſit: interfectiſque plurimis: reliqui præneſte fuga cõtendere. Quot cateruas. q.d. ĩnumeras: & hoc fuit cũ Lãponius & Theleſinus iũcti pyrrho Aetruriã & cãpaniã depopulati ſunt: cũ ad urbẽ ueniſſẽt apud portã colinã: unde ĩ magno diſcrimine fuerũt Romani: ſed Sylla diuiſo exercitu mariũ ad ſacriportũ: una Lãponiũ & Theleſinũ uicit. Caput mundi: Ideſt Roma. Trãſlata locũ: Quia in ꝑiculo fuit: ne impiũ Romanũ trãſferret̃ ad Sãnites. Romanaq; ſamnis: Ideſt ſamnis populus ſꝑauit maiorẽ uictoriã ſe cõſequi tẽpore Syllæ: q̃ apud furcas caudinas cõſecutus fuerit: tãgit hiſtoriã Caius Victurius & Spurius poſthumius cõſules Romani: cum ducerent exercitum: cuius multi occiſi ſunt aduerſus Samnites qui Luceriã ſociã urbi populi Romani obſidebãt. Duæ uiæ erãt: una breuior: ſed circũdata collibꝫ ac ſaltibus: & ꝑ fauces duas ĩgredi oportebat. Altera uero latior & lõgior erat: ſed quia res celeritate ĩdigebat: miſerũt Romani exploratores ad Sãnites: ſed ſãnites rati id quod futuꝝ erat. ſub habitu paſtorali miſerũt exploratores Romanis cũ gregibus & armẽtis. Romani ſtati ut hæc uident greges & armẽta diripiunt: paſtores captiuos ad Impatorẽ ducũt: cõſules quærunt de cõditione Samnitum: paſtores reſpõderunt: Samnites omnes occupatos eſſe circa Luceriæ ruinam, ut eã caperent: quod romani credentes ſtatim ingreſſi ſunt fauces uiæ breuioris: uix ingreſſi ſunt cum clamor exortus ſignificauit romanos hoſtibus eſſe circundatos: ut nullo modo exire poſſent: tandem cum fruſtra tentaſſent exire in collocutionem hoſtes uenerunt. Pontius uero Samnitum dux cum noluiſſet conſilio parere patris ſui qui iuſſerat filio ut omnes romanos interficeret: aut dimitteret: debilitatæ ſunt uires romanæ ut nullum ante bellum timuiſſent: quibus inſidiis ſub iugum miſſi ſunt omnes romani cũ maximo dedecore & clade ab illo põtio: & cũ magna uictoria Sãnitũ. Poteſtas reꝝ: Ideſt ĩpiũ romanũ. Romanaq; ſãnis: Ideſt ſupra quã fuere clades romanoꝝ apud furcas caudinas cũ cõſules romani Luceriæ obſeſſæ ſuccurrere uellent: Hæc hiſtoria apud. T. Liuium ab urbe condita. Sperauit: Nam ſamnites ob hanc cladem ſperauerunt potius romanum imperium ſe conſequi poſſe: q̃ tunc cum exercitum romanum clauſũ iter ãguſtias caudinas tenuere. Caudinas: a caudio oppido quod haud procul inde fuit.

Sylla quoq; imēſis: Sylla quoq; acceſſit Mario q clades romanoꝝ augeret: quas Marius ſenior & iunior ītulerat. Vltor.i.ut ptes cōtrariæ.ſ.ſyllanæ ulciſcerēt clades a Mario illatas: ipſe quoq; ſtragē fecit. Reſta bat: ſuperat urbi. Exiguū: quis exiguū eēt: tamē ille fuit ultor. Dūq; minus: dūq; recidere uult id ciuiū quod corruptū erat: recidit ēt quod ſanū erat: Trāſlatio ſūpta a medico q cū putridū ulcus incidere uult: piculū īminet: ne cū putrido ſanū amputet: quod feciſſe dicit Syllā ſupra modū. Qua morbi: uidelicet ea pte qua ira īpellebat militū aīos: ea ſecuti ſūt: ut occiderēt Marianos omnes: nā Sylla cū occidēdi nullus modus eſſet Catullū ex īntimis amicis eius. Et qs inquit finis erit cædis: nūdū.n. quos occidi uelis ſtatuiſti: & quos ſeruari uis: tū Sylla nūdū conſtitui: dic ergo quos occidi uis: faciā inqt ſylla: & ſtatī octigentos ciues romanos pſcripſit: tū demū ſenatus tacuit tū Sylla duo talenta dedit illi q ſcriptos occideret: q̄ āt iiuſtiſſimū erat ex eoꝝ bonis q occidebāt ærariū fecit. Senatores quatragīta equites mille & ſexcētos ad mortē cōdemnauit teſte Apiano. hic.n. romanorū primus īuētus ē: q morte mulctaret: deſcripſit & præmia īterfectoribꝰ: iudicia his q accuſarēt: & ſupplicia occulētibus inſup aſcripſit: nulli inimicoꝝ ad extremū uſq; ſuppliciū pepercit: ueꝝ prætores: quæſtores: tribunos & quoſcūque alios q cū hoſtibꝰ ſimul quidpiā egiſſent ſūmis pœnis affecit. dicit ergo ante ſyllæ cōſtitutionē nocētes ſimul & īnocētes piiſſe. Periere nocētes: anteq̄ īnocētes pirent: cōſumpti ſūt prius nocētes omnes. Soli īnocētes: occiſis nocētibus: īnocētes ſupererāt: & demū ī īnocētes ſæuitū eſt: ūde aliqua utilitas ſperari nō poſſet: ūde qdā Qu. aurelius ciuis Romanus mediocris cōditionis uir: qui nec dicto nec facto neutrā læſerat ptē: cū in foꝝ ueniſſet: uidit nomē ſuū ī tabella pſcriptū: Hei mihi tūc dixit prædia mea ī albano me pſequūt̄ uidelicet q̄ ppter agros ſuos ī albāo poſitos pſcriptus erat: unde uix hæc uerba dixerat: cū ſtatī interfectores affuere: qui ipſum in foro ſtatim obtruncarūt. Tunc data: quia occidētibus decreta ſunt duo talenta: ſiue ſeruus dominum: ſiue filius patrem econtra occideret. Reſolutaque: e frenis.i. prohibitione legum. Ruit.ſ. præceps. Non uni cuncta dabant̄: ſed ſibi quiſque diripiebat. Fecit nefas: quia occidit illos: quos uoluit: quia uictor Sylla iuſſerat.

Sylla quoque immenſis acceſſit cladibus ultor
Ille quod exiguum reſtabat ſanguinis urbi
Hauſit: dūq; nimis iā putrida membra recidit
Exceſſit medicina modum. nimiūq; ſecuta eſt
Qua morbi duxere manus: periere nocentes.
Sed iam ſoli poſſent in ſupereſſe nocentes
Tunc data libertas odiis: reſolutaq; legum.
Frenis ira ruit: non uni cuncta dabantur.
Sed fecit ſibi quiſq; nefas ſemel omnia uictor
Iuſſerat. infandum domini per uiſcera ferrū
Exigit famulus: nati maduere paterno
Sanguine: certatū eſt cui ceruix cæſa parentis
Cederet: in fratrū ceciderunt præmia fratres
Buſta repleta fuga: permixtaq; uiua ſepultis
Corpora: nec populū latebræ cœpere ferarū
Hic laqueo fauces eliſaq; guttura fregit.
Hic ſe præcipiti iaculatus pondere dura
Deſiluit percuſſus humo: morteſq; cruento
Victori rapuere ſuas: hic robora buſti
Extruit ipſe ſui nec dū omni ſanguine fuſo
Deſilit in flāmas: & dum licet occupat ignes
Colla ducum pilo trepidam geſtata per urbē
Et medio congeſta foro. cognoſcitur illic
Quicquid ubiq; latet ſcelerū non thracia tātū
Vidit biſtonii ſtabulis pendere tyranni

Infandum domini: Quia decretum eſt præmium ſeruis: ſi dominum ſuum occiderent: frater fratrem: filius patrem. Certatum eſt: uidelicet quia filii certabant inter ſe uter prior occideret patrem. In fratrem: quia frater a fratre occiſus eſt. Buſta repleta fuga: ideſt fugientibus plena ſunt ſepulchra. Permixtaque uiua ſepultis: ideo quia uiua corpora latebant in ſepulchris. Latebræ feraꝝ: Tanta multitudo fugientium erat: ut illam cubilia feraꝝ capere non poſſēt. Hic laqueo fauces: cū aliter mortē fugere nō poſſēt ſe occidebāt ne occiderēt̄: & ſe ſuſpēdebāt laqueis. Hic ſe præcipiti: aliquis ſe de altiori pte ediū præcipitē dabat. Iaculatus.ſ. de ſūma pte. Præcipiti: pno. Morteſque cru. Victori rapuer̄ ſuas: qa ſatius ducebāt eē ſibi ipſis īferre mortē: q̄ ī poteſtate hoſtiū uenire. Hic robora buſti: alter ſibi rogū ſtruxerat ut ſe ī eū iniiceret. Buſti: ſepulchri. Deſilit ī flāmas: .i. cum uix ſe iugulaſſet ſuperiiniciebat ſe rogo. Et dū licet.i. antequā occidi iuſſus ſit a Sylla: uel cū ſupereſſet aliquid ſāguinis. Colla ducū: ut Marii & cīnæ tælo ſupīpoſita p urbē geſtabāt. Medio cōgeſta foro: quia roſtris īponebāt. Illic: in foro. Cognoſcit̄: ī foro cognitū erat quicquid ſcelerū cōmiſerant & non corpora: ſed capita cæſorū in foro cognoſcebant̄ ſuſpēſa. Nō thracia: p ſimilitudinē oſtēdit crudelitatē q̄ uſi ſūt Syllani cōtra Ro. ciues: dicit ergo nō plura capita hominū: nec corpora ī præſepibus Diomedis regis Thraciæ occiſa fuiſſe ab equabus ſuis quæ hūanis carnibus ueſcebantur: Et non plura cadauera cæſorum fuerūt appēſa poſtibus Anthei gigātis: uel ad Aulā regis Enomai ī ueſtibulo: q̄ capita romanorū ī foro pēdebāt. Nō tātum.ſ. cæſoꝝ. Tyranni biſtonii: diomedis regis Thraciæ: nam biſtonia pars eſt thraciæ.

Poſtibus anthei libyæ: nec græcia mœrens
Tot laceros artus pyſaea fleuit in aula
Cũ iam tabe fluunt. cõfuſaqꝫ tempore multo
Amiſere notas: miſerorum dextra parentum
Colligit: & pauido ſubducit cognita furto
Meque ipſũ memini cæſi deformia fratris
Ora rogo cupidũ: uetitiſque ĩponere flãmis
Omnia ſyllanæ luſtraſſe cadauera pacis:
Perque omnes truncos cũ qua ceruice reciſũ
Conueniat quæſiſſe caput: qd ſãguine manes
Placatos catuli referam? cũ uictima triſtis
Inferias marius forſan nolẽtibus umbris
Pendit inexpleto nõ fanda piacula buſto:
Cum laceros artus æquataqꝫ uulnera mẽbris
Vidimus: & toto quãuis in corpore cæſo
Nil animæ letale datũ: moreque nefãdæ
Dirũ ſæuitiæ pereunti parcere morti:
Auulſæ cecidere manus exſectaqꝫ lingua
Palpitat. & muto uacuum ferit aera motu
Hic aures: alius ſpiramina naris aduncæ
Amputat: ille cauis euoluit ſedibꝫ orbes
Vltimaque effodit ſpectatis lumina mẽbris.

Libyæ: nec libyæ. ſ. uidit tãtũ cæſoꝝ hoĩum. Antheus gigas fuit: qui e terra natus dr̃: q̃ſi gigenius. i. terra genitus: hic hoſpites qcũqꝫ per libyã trãſiret ad luctã inuitabat & uictos occidebat quoꝝ capita poſtibꝫ ſuis ſuſpendebat ut cæteros terreret: cum ãt hercules ueniſſet ꝓuocatus ab illo nõ recuſauit luctari: dũ inter ſe luctãtur: gigas ille uiribꝫ nõ ualẽs ſpõte humi cadere cœpit: & ſtatim a matre ſua. i. terra reſũptis uiribus fortior herculi uidebat̃: unde admiratus hercules cœpit diligẽtius cõſiderare qd nã illud eſſet qꝫ caderet: tũc ĩtellexit ipſũ a terra fortiorẽ fieri: qua ꝓpter illũ ſublimẽ ſuſtinuit: & pectori ſuo lacertis aſtrinxit: donec ipſum aſpirare coegit. ille uero pſtratus humi corpore ſuo lõgiſſimo planitiẽ illã oẽm occupauit. Hæc græcia. alia fabula Oenomaus Rex pyſæ filiã hũit hippodamiã pulcherrimã: quã matrimonio deſpõſare uolebat hac lege ut qcunqꝫ eã in curſu uinceret illa potiretur in m̃rimonio: ad hãc plures forma puellæ capti cũ in certamẽ ueniſſent uicti fũt & corpora cæſoꝝ iuuenũ in aula œnomai ſuſpẽſa fũt: ut cæteri pterrerent̃: pelops tandẽ abiit: & corrupto myrtillo auriga puella potitus ẽ &c. dicit ergo nõ plura capita in aula œnomai fuiſſe ſuſpẽſa q̃ in roſtra populi ro. pẽdebãt. Aulea pyſea. i. œnomai regis pyſæ. Cũ iã tale. ſed cũ inqt hic diu ſtetiſſent ſuſpẽſa: tandẽ remiſſa ira data ẽ ptãs unicuique cognoſcẽdi ſuos. Fluũt. ꝑ fluxerũt: pſens pro pterito. Illa corpa. ſ. cõfuſa: qa ſanie fluxere capita. Cõfuſa: qa non cognoſcebant̃. Notas. ſigna & inditia. Pauido ſub. co. fur. adhuc metuebant: quis ira nõ nihil extĩcta eẽt. Subducit. i. clã ſubripit. Meqꝫ ipſũ. fingit hoc poeta dici ab eo quẽ ĩpe loqui ĩtroducit q uix caput fr̃is ſui dicit cognouiſſe: q aliorũ miſerias defleret. Imponere flã. i. cremare. Luſtraſſe: circuiſſe. Pacis ſyllanæ. pacẽ appellat finẽ cædis. Caput: fr̃is. Perqꝫ oẽs truncos. caput ipſum aptabã ceruici cæſoꝝ: donec ĩueni corpus fr̃is mei. Quid ſãguine. generaliter dixerat ille qui ĩtroducitur a poeta cædẽ paſſim ĩ urbe factã: nũc ſpecialiter noĩat nõnullos q crudeliter occiſi fuerũt: ĩter quos Mariũ iuniorẽ ducis ĩpius frẽm: quẽ mariũ dicit iubente Sylla ad ſepulchrũ Catul tractũ fuiſſe: & ibi tãq̃ uictia occiſũ mẽbratĩqꝫ laniatũ fuiſſe. confũdit hiſtoriã: nã Marius iunior pneſte obſeſſus a Lucretio Affella Syllanarũ partiũ uiro cũ per cuniculũ tentaret euadere: oĩa ſepta intelligens cũ Theleſino fugæ comite: ſtricto utrinqꝫ gladio cõcurrit: quẽ cũ occidiſſet ſaucius ĩpe ĩpetrauit a ſeruo ut ſe occideret: fuit & Marius ſenatorii ordinis uir: quẽ extixit Sylla cruribꝫ brachiiſqꝫ fractis: auribꝫ præſectis. & oculis effoſſis apud Catuli ſepulchrũ: aliquãdiu ſeruatũ: ut per ſingula mẽbra moriretur: de hoc Mario intelligẽdũ ẽ. Inferias: ap. piacula. Catuli. hic eſt catulus: quem cum Marius occidi iuſſiſſet: orantibus amicis ut ueniam daret: nil aliud reſpondit marius: mori oportet: q cũ ſenſiſſet Mariũ ĩpetũ in ſe facere cubiculo quodã incluſus ardentẽ carbonẽ hauſtus cõtumeliã hoſtis aufugit: nũc ergo Sylla q̃ſi placare uellet catuli manes: quẽ marius ſenior occidi iuſſerat Mariũ ducis ipſius frẽm ad ſepulchrũ catuli trahi iuſſit: ut ibi tanq̃ uictia ĩmolaret̃. Marius. ſ. iunior frater. Pẽdit ꝑ pepẽdit: præſẽs ꝑ pterito. Nolentibꝫ umbris. q̃ſi. tantã crudelitatẽ nec umbræ catuli qui iuſſus fuerat occidi a patre ſeniore mario laudabãt. Vmbris: Catuli: Nõ. fan. nõ dicẽda deteſtãda. Piacula. purgamẽta. declarat illas inferias. Inexpleto buſto. non ſaciato: qa ſaciari nõ poterat Sylla cæde huius adoleſcentis Marii. Vidimus qa poeta ĩtroducit loq: dicit hos ætate ſua uidiſſe. Aeqtaqꝫ u. m. qa quot mẽbra erat tot uulnera ĩ eius corpore cõſpiciebãt̃. Corpore cæſo. quis eẽt interciſus uiuebat tamẽ. cũ uitalia læſa nõ eẽnt: nã ſigulis articulis iuſſit eũ ĩcidi ſilla: iuſſitqꝫ oculos poſt oĩa mẽbra effodi. ut ſui corpis lacerationẽ uideret. Letale. mortiferũ. Datũ aĩe. qa uitalia læſa nõ erãt. Moreqꝫ nefãdæ. iaudnĩ crudelitatis genus. ſ. pcere morti peũtis: qa cũ pibat̃ morti tamẽ poterat. Morẽ ſæuitiæ. i. cõſuetudinẽ crudelitatis. Auulſus. dẽſcribit quõ ĩterciſus fuerit. Palpi. lin. i. mouet̃. Mut: oqa nõ mouebat̃ lĩgua: tamẽ uocẽ emittere nõ poterat. Hic. i. alius ex ſatellitibꝫ ſyllæ Ille. alter. Euoluit or. i. oculos poſtremo euulſos. Lumina. oculos. Spectatis membris. i. poſtquam mẽbra uidit tũ oculos effodi iuſſit.

Vix erat illa fides.i.uix credi pōt crudele facinus: uidelicet unū caput accepiſſe tot pœnas quot membra in uno corpore ſunt. Sic molle.per ſimilē oſtēdit quō laniatus erat Marius corpore toto. Nō aliter inquit q̄ moles quæ de mōte uel ſaxo uel tectis ceciderit in corpus alicuius & ipſū cōfregerit:ita erāt minuta mēbra Marii:aut certe erat talis q̄le eſt cadauer in undis maris iactatū:tandē a piſcibꝰ laniatū ī littus iacitur. Miſcent̄.confundūtur• Mole.grauitate. Ruinæ.montis uel ſaxi:uel tecti. Fracta.ſ.mēbra. Nec magis.& ēt Marius ita deformis erat interciſis mēbris: ſicut cadauera a piſcibus laniata. Quid pdere fructū.miror ꝙ hoc fecerit Sylla uel ſatellites Syllæ.tamē perdiderunt fructum: quia deformauerūt mēbra ſui inimici: ut Sylla inimicum ſuum Marium cognoſcere nō poſſet:quem ſi cognouiſſet gratius fuiſſet Syllæ. Iuuit.ſ.ſatellites Syllæ. Per.fructū:quia nihilo magis cognouit eū Sylla q̄ ſi alterius ciuis corpus eſſet. Agno.erat nō ita deformis eē debebat:ut cædes inimici eſſet grata ſyllæ cum ſinē cognouiſſet: Oſtēſaq; cædes.ſ.Marii Syllæ cædē oſtēdebāt. Vidit for. nobiliſſimæ Italiæ ciuitates.ſ.Spoletū,Sanniū & praeneſte ſub corona bona ſua uenierunt:quia trucidati fuerūt oēs:unde præneſte uetuſtiſſimū oppidū expugnatū & captū ciuitas dicta ē eodē tpe:poſtq̄ oēs uenierūt bona ſub corona. Vidit col.en.recep. quæ crudelis mors fuit: & fortuna dicit quia ut inquit Stra.hēt p̄neſte fortunæ tēplum illuſtre:unde certa edunt̄ oracula. Cū.p quādo. Vidit:colonos. Cūctos.appo.populū peuntē tpe unius mortis:Nam publica uilla ī cāpo martio erat:Nā domus oēs extra mœnia ſūt appellatæ uillæ:qa ibi plerunq; aliquid cum populo agebatūr:ſi ſuperueniret hymber ſe in uillam illam recipiebant:ut recti eſſent:& illud uillicum officium appellabatur:in qua uilla quatuor milia deditorum inermium ciuium Romanorum Sylla iuſſit interfici. Fortuna præneſtina: quia Sylla tria milia præneſtinorum nobilium municipia ſub corona uenundari iuſſit:& eos deinde ad unum iuſſit interfici:ſcilicet Spoletum Sānium:& præneſte in uilla publica in campo Martio: uilla appellabatur: quod extra mœnia erat publica:quia populus Romanus eam ædificari fecerat:ut ſi quando hymber ſubitus ſuperueniret eo confugerent:in hac uilla quatuor milia Sylla iuſſit interfici:tunc in ſenatu clamor ingens exortus eſt:tunc Sylla inquit non admiramini: ꝙ nonnulli praui caſtigantur: quare quieſcite: & uerba mea aduertite. Ouilia.appellauit ſepta illius domus publicæ:ubi hos iuſſit interfici. Hanc uero hiſtoriam Apianus ita refert:dicit enim ꝙ Lucretius Affella præneſte recepta:ſenatores omnes qui cū Mario ea in urbe geſſiſſent bellum:partim interfecit:partim in uincula coniecit:quos Sylla ſubinde adueniens neci tradidit:iuſſitque ex præneſte ſine armis in campum prodire omnes qui ī urbe moram duxiſſent:Ex his quoſcunque ſibi utiles:paucos tamen e cæteris elegit:reliquos in tres partes ab inuicem diſtinxit:Romanos Sannites & Prænſtinos:cum diuiſi forent Romanis in primis per preconem annunciat:quoniam morte digna perpetraſſent:Veniam illis elargiri:reliquos confodi iuſſit:mulieribus eorūque filiis libere abire permiſit:ac ciuitatem diripuit hoſtiliter:opibus quidem refertam maximis in hūc igitur modum præneſte capitur. Populum pereuntem tempore mortis unius:ſubaudi fortuna uidit populum præneſtinum mori in tanto ſpacio quanto ſolus homo periret:nam omnes ferme eodem momento interfecti ſunt. Vnius ſcilicet hominis non unius mortis. Tot ſimul infeſto.hoc dicit uel peſtilentia uel fame:uel bello:tot iuuenes ſimul periere:ſed uno tempore tantam fuiſſe multitudinem dānatam nunquam auditum eſt:ſicut Sylla nunc iuſſit eos interfici. Occūbere leto. ideſt mori. Fame. quia fame multi iuuenes periere. Pelagique furor.ut naufragio. Subitæ ruinæ.ut tectorum. Cœlique lues.ideſt peſtilentia. Clades bellica.quia bello multi periere. Clades ſanguinis. Pœna.ſcilicet ꝙ tot damnati occiderentur nunquam auditum eſt. Vix agmina uulgi.tanta multitudo cæſorum marianorum erat ut caderent:ſeque ſine labore ſatellitum necaret:ideo non opus erat gladiis ſatellitum. Vic.mo.ma.nā cadētes inter ſe cōcidebāt. Immiſſa mor.qa mors furere uidebat̄ īter eos: cū alius ſuper alium iaceret. Peracta cæde:ideſt occiſione. Procumbūt antequam morirētur:metu concidebāt.

Vix erit ulla fides iam ſæui criminis:unum
Tot pœnas cœpiſſe caput: ſic mole ruinæ
Fracta ſub ingēti miſcētur pōdere membra
Nec magis informes ueniunt ad littora trūci
Qui medio periere freto:quid pdere fructū
Iuuit? & ut uilem marii cōfundere uultum
Vt ſcelus hoc ſyllæ cædeſq; oſtenſa placere
Agnoſcendus erat.uidit fortuna colonos
Præneſtina ſuos cūctos ſimul enſe receptos
Vnius populū pereuntē tēpore mortis
Tunc flos heſperiæ latii iam ſola iuuentus
Concidit:& miſere maculauit ouilia romæ
Tot ſimul infeſto iuuenes occōbere leto
Sæpe fames pelagiq; furor:ſubitæq; ruinæ
Aut terræ cœliq; lues aut bellica clades
Nunquā pœna fuit:denſi uix agmina uulgi
Inter & exangues immiſſa morte cateruas
Victores mouere manus.uix cæde peracta
Procubūt.dubiaq; labant ceruice:ſed illos

Dubia ceruice: quia incertum erat ãn mortui eſſent. Strages præmit. quia alius ſuper alium cumulabatur: Peraguntque ca. partem cædis. quia mortui uiuos occidebant cadẽdos ſuper eos. Partem ſcilicet eorum qui mortui non erant: declarat. Graues trunci ideſt grauitas illorum truncorum. Ellidũt ſuffocant: ut eliſos oculos. i. oppreſſos dicimus. Intrepidus. Sylla in ſuggeſto conſedebat oĩa conſpectãs tanquam ſi ad ſpectaculum conſtitiſſet. Securus. ſine cura. Alto. in ſuggeſto. Non piguit. non graue fuit Syllæ. Congeſta. omnia cadauera ſyllana recepit. Gurges tyrrhenus. i. tyberis tuſcus: qui parti utrĩquit Strrbo per ætruria excurrit: deinceps ipſam diſterminãs: primum quidẽ ab ea diuidit umbriam: poſtea uero Sabinos & Latinos: Romæ ad littus uſque finitimos ex Apẽninis autẽ montibus Tiberis effluuit: igitur omnia cadauera cæſorum iuſſit pro influentem tyberini cõiici: ita & egerat Marius: nã ut inquit Apianus: iuſſerat ne corpora humarẽtur: ſed fluuio immergerentur. Cõgeſta: cumulata. Syllana cadauera. i. quæ a Sylla cæſa ſunt. In fluuium primi cecidere: hoc dicit qui prius iactati fuerunt trahunt ad mare: ſed ultimi in fluuiũ minime cadere poſſunt ob tantam cæſoꝝ ſtragem. Primi cõiecti in flu. In corpora. ſ. cecidere. Præcipites rates: qa cũ naues magno uẽto & remorũ impulſu agitarentur: tamem tãta uis cadauerũ erat ut tenerent. Præcipites: ueloces. ſ. remis & uẽtis impulſæ. Interruptus: ĩterclufus. Vnda ſequẽs: ideſt que ſequebatur interrupta eſt mole cæſorum corporũ. Stetit: multitudĩe cadauerum unda detinebatur. Prior amnis: prima pars amnis deſcendit ĩ mare ultima cadere non poterat: quia detinebatur aqua mole cæſorum. Ad molẽ ſtetit unda: ideſt aqua retenta eſt a mole cadauerum. Vis alti ſanguinis: abundantia ſanguinis traxit cadauera ĩ mare. Effuſa. ſ. ſãguinis uis per omnẽ campũ: ruẽſque in fluuium: adiuuit aquarum iter. Nec alueus ſpatium quod eſt inter aquam & ripam. Redeunt cadauera cã. emittunt corpora in terram: quæ cœperunt a terra. Vix eluctatus: ſcilicet fluuius repugnans in undas ſuas quas uehit e Thuſcia diuidit æquor cũ iſparſione ſanguinis: hoc eſt tanta fuit ſãguinis abundantia: ut ſuffocatis undis fluminis in mare prorũpẽs illi colorem imponebat purpureum. His ne.

Magna premit ſtrages. pagũtq; cadauera ptẽ
Cædis: uiua grauis elidunt corpora trunci.
Intrepidus tanti ſedit ſecurus ab alto.
Spectator ſceleris: miſeri tot milia uulgi
Nõ piguit iuſſiſſe mori: congeſta recepit
Omnia tyrrhenus ſyllana cadauera gurges
In fluuiũ primi cecidere: in corpora ſummi
Præcipites hæſere rates: & ſtrage cruenta
Interruptus aquis fluxit prior amnis ĩ æquor
Ad molẽ ſtetit unda ſequens: nã ſãguinis alti
Vis ſibi fecit iter: cãpũq; effuſa per omnẽ
Præcipitiq; ruens tyberina in flumina riuo:
Hærentes adiuuit aquas: nec iã alueus amnẽ
Nec retinẽt ripæ: reddũtq; cadauera campo:
Tandẽ tyrrhenas uix eluctatus in undas:
Sanguĩe ceruleum torrenti diuidit æquor
His ne ſalus rerum felix his ſylla uocari:
His meruit tumulũ medio ſibi tollerẽ campo?
Hæc rurſus patiẽda manẽt: hoc ordine belli
Ibitur hic ſtabit ciuilibus exitus armis:
Quãq̃ agitãt grauiora metus multũq; coitẽ
Humani generis maiore in prælia damno
Exulibus mariis bellorum maxima merces

ſylla. n. reip. Ro. ſalus uocabatur: cum pro rep. pugnaret: ſed nunc tanta præditus fuit crudelitate ut hoc nomine dignus non uideatur. Inquit ita ſenex iſte meruit ne ſalus rerum uocari Sylla. His: ideſt ꝓpter hæc facta? q. d. minime. Fœlix. Sylla ĩ fortuna fœlix dictus: cum paruulus a nutrice ferretur mulier obuia Salue inquit puer tibi & rep. tuæ fœlix & ſtatim quæſita quæ hoc dixiſſet non potuit inueniri: alludit poeta dicens fœlix Apianus tamen ait imaginem Syllæ ex auro equeſtrem ante roſtra collocatam fuiſſe Cornelio Syllæ imperatori fortunato: ſic enim illum adulatores in hoſtes fœliciter pugnantem appellare cõſueuiſſe: quæ adulatio ſtabile tandẽ nomen obtinuit refert item nonnulla legiſſe ĩ quibus Sylla ex decreto uenuſtum appellari ſe uoluit: quod non longe a fœlici & fauſto differre uidetur: Cornelium quoque ſe ipſum ultro nominaſſe: meruit ne uocari fœlix? certe non: Sylla ſe in omnibus fœlicem uocari uoluit. Vnde filio ſuo fauſtum Syllam nomen impoſuit. Tumulum ſuabudi meruit ĩ campo Martio ubi in quadam magnifica ſepultura conditus fuit. Hæc rurrſus: reuertitur ad propoſitum: & oſtẽdit maiora eẽ quæ timent Romani q̃ ea quæ olim Sylla intulit. Patientia: male dicunt aliqui ꝙ participia uerborum deponentium in dus non inueniuntur. Hoc ordine. qualis fuit Syllanus: talis erat Pompeianus & Cæſarianus ordo eundi in bellum. Hic exitus: finis erit huius belli futuri: ut tot occidendi inter Cæſarem & põpeium: quot fuerunt occiſi inter Syllam & Marium. Grauiora quoniam illi pugnabant cauſa uindictæ ſed Cæſar & Pompeius Martem collaturi ut Romano potiantur imperio. Multum humani: maior pars humani generis congregatur in prælia maiori damno q̃ fuit illud Syllanum. Maxima merces bellorum: prima expoſitio. hanc enim Sylla mercedem maximam bellorum arbitrabatur: cum Roma rece

pta foret Marianis factis exulibus alia expoſitio maxima erat merces marianis exulibus ut Romam redi/rerent a Syllanis:& e cõuerſo ſylla faciebat. Maximá:ſuper omnem mercedem:ſed Pom.ac Cæſar nõ cõtẽtabãt hac mercede:quoniã maiorẽ affectabãt.ſ.ſeruitutẽ romanã. Hos alio fortuna uocas:o fortuna tu uocas hos duces ultra mercedẽ mittẽdi ptes aduerſas in exitiũ. Olĩ:aliquãdo.Cõcurrũt Pom.& Cæſar potiũdi ĩperii gratia. Cõtẽtus.ſ.eo quo fuit Sylla. Sic mœſta ĩponit finẽ orationi ſenili:Senex.n. præteritæ memor calamitatis futuram Romanorum miſeriam lugebat. At non:quædam romæ præclara fuit familia Portia nuncupata.quæ a Tuſculo oppido traxit originem decora fuit duobus claris uiris ſcilicet cẽſorino & uticenſi catonibus.Huius uticẽſis catonis ſoror Seruilia nomine Iunio Bruto nupſit:ex qua hic Brutus editus:præclaram mulierem Portiam Catonis filiã in uxorem accepit. Igit̃ & Nepos & gener erat Catonis:ad quẽ ſuam facturus ẽ orationem.Cum enim tota ciuitas eſſet ĩ tremore ſolus Brutus ſine timore uidebatur:quoniã erat magnanimus.ideo auctor magnanimi Bruti dixit. Terror eſt in agente:utputa in belli s tremor in patiente. Et pars:ſubaudi non erat pars populi lugẽtis in tanta formidine rerum. Motus pauidi:ideſt q homines pauidos efficit.Paraſis helice. legit̃ apud Homerum atq; Ouidium quandã adoleſcẽtulam caliſtonem dictam:iunonis inſtinctu in urſam fuiſſe conuerſam:quam ut aiunt in polum arcticum tranſtulit:quæ paraſis dicta eſt a Paraſa ciuitate Archadiæ de qua fuit oriunda uocabatur etiam helice Ait itaque q; urſa iam flexerat curſus ſuos: quando Brutus ſe domum Catonis contulit. Atria: partem pro toto. Non ampla:quoniam neque libidini neque lautæ uitæ Cato ſtoicus deditus fuit. Cognati catonis: diximus Brutum Catonis nepotem &generum extitiſſe. Publica fata:de ſtatu ciuitatis cogitantem inuenit Catonem.Virum enim conſilii tota non oportet dormire nocte ut ait Homerus. Cunctis timentem:cunctorum gratia timore afficiebatur. Omnibus expulſæ: hæc oratio in deliberatiuo genere conſtituta habet honeſtatem:quoniam illud laudibus proſequitur quod ab omni uiro laudari deberet: ſuadet enim Catonem remanere domi a bellis ciuilibus abſolutum: quod officium ſuaſionis eſt boni uiri. Sola fides: o Cato ſolus es refugium uirtutis ab omnibus aliis remotæ aperte eſt exordium:nam captat beniuolentiam ab auditore:oſtendẽdo rem eius magnificam.

Roma recepta fuit.nec plus uictoria ſyllæ
Preſtitit inuiſas penitus quã tollere partes
Hos alio fortuna uocas:olimque potentes
Concurrunt.neuter ciuilia bella moueret
Contentus quo ſylla fuit:ſic mœſta ſenectus
Preteritique memor flebat metuẽſq; futuri
At non magnanimi pcuſſit pectora bruti
Terror & in tanta pauidi formidine motus
Pars populi lugentis erat.ſed nocte ſopora
Parrhaſis obliquos helice cũ uerteret axes:
Atria cognati pulſat non ampla catonis
Inuenit inſomni:uoluentẽ publica cura
Fata uirũ:caſuſq; urbis cũctiſque timentem
Securũque ſui fariq; his uocibus orſus
Omnib; expulſæ terris olimque fugatæ
Virtutis: iam ſola fides quã turbine nullo
Excutiet fortuna tibi tu mente labantem
Dirige me:dubium certo tu robore firma
Nãq; aliique magnũ:uel ceſaris arma ſequũt̃
Dux bruto cato ſolus erit pacem ne tueris
Incõcuſſa tenẽs dubio ueſtigia mundo
An placuit ducib; ſceleꝝ populiq; furentes
Cladib; immixtũ ciuile abſoluere bellũ?
Quæque ſue rapiũt ſcelerata ĩ prælia cauſe:

Fortuna:ſiue proſpera:ſiue aduerſa nunquã uirtute tibi excutiet:hoc eſt nullus rerum tibi uirtutem auferre poterit:fortuna eſt rei incertus euẽtus:alias ſtatum ſignificat. Nãque alii:arguit ab honeſto ut cæſarem aut Pompeium non ſequatur:ut alii faciunt imperiti. Inconcuſſa ueſtigia tenens:ideſt firma ueſtigia tenẽs in uirtute tueris pacẽ an bellũ gerere uis. Mũdo dubio.i.toto orbe ĩ bello & ĩ ſtultitia exiſtẽte uis tueri pacẽ:ac ſi.d.ſolus es ille q pacẽ tueri d̃bes. An placuit abſoluere:dicimus abſouere.i.pficere unde ueſtẽ abſolutã in oĩ re pfectã appellamus: abſoluere ẽt eſt dãnatiõe liberatũ eẽ.Brutus igit̃ inqt o Cato uis ne abſoluere.i. pficere bellũ ciuile te alicui ducũ fauẽte:uel abſoluere liberare duces.ſ.Pom.& Cæſarẽ: uel hoc bellum tantis ſceleribus implicitũ:& omnia trahit argumenta ab honeſto.Eſt autẽ ordo an placuit ſcilicet te ĩmixtum ducib; ſceleꝝ: & cladibus populi furentis abſoluere bellum ciuile. Scelerata: quæ nõ tuendæ libertatis gratia fiunt. Quæque ſuæ rapiunt: ſuaſit Brutus ne bellum ciuile ingrederetur.Cato a cõſequẽti:nã ſi ita inqt o Cato bellũ patieris:id pbare uideberis:& cæteri libentius bellũ hoc ſuſcipiẽt.Nũc arguit hoc mõ.Cæteri inqt excuſari poterũt:q aliq cã ĩpulſi bellũ petãt:tu uero nulla excuſatiõis cã moueris:duæ ſunt cauſæ.ſ.ĩpulſiua & ratiocinatiua.Impulſiua ẽ q̃ ĩpellit hoĩem ſine cogitatiõe ulla nõ prius hĩta rõe ipſius rei.Ratiocinatiua ẽ quotiẽs prius diligẽtius cõſiderata re & rõe & eã accomodamus:cæteri hñt cauſam rõcinatiuam:quia uel cõmodi cõſequendi uel uitandi cauſa bellum petunt.

Hos polluta domus:legeſq; in pace timendæ:
Hos ferro fugienda fames:mūdique ruinæ
Permiſcenda fides:nullū furor egit in arma.
Caſtra petūt magna uicti mercede tibi uni
Per ſe bella placēt quid tot duraſſe per annos
Profuit immunē corruptis moribus æui?
Hoc ſolū longe præcium uirtutis habebis
Accipient alios:faciēt te bella nocentem.
Nec tantū o ſupi liceat furialibus armis
Has ēt mouiſſe manus:nec pila lacertis
Miſſa tuis cæca telorum in nube ferantur
Nec tanta incaſſum uirtus eat:ingeret oīs
Se belli fortuna tibi:quis nollet ab iſto
Enſe mori quāuis alieno uulnere labens?
Et ſcelus eſſe tuū? melius trāquilla ſine armis
Ocia ſolus ages:ſicut cæleſtia ſemper
Inconcuſſa ſuo uoluuntur ſydera lapſu:
Fulminibus propior terræ ſuccenditur aer

Hos polluta domus.i.cauſa uitandi incōmoda: Hos ferro.fug.fa.hoc cā cōſequēdi cōmodi.Fides ſub audi ſemper rapit a ſupioribꝰ:alii.n.promiſerunt ſeq Cæſarem uel Pom:etiā ſi rueret mundus:ideo pro miſſa fides ruinæ mūdi trahit aliquos. Polluta:nocens.Domus qui delictū aliquod cōmiſerūt uel paricidiū:uel adulteriū.uel furtū:unde libēter bellū hoc amplectunť:ut poſſint effugere ſuppliciū quo dānati ſūt. Leges:declarat uidelicet quia īprobis pœnā ſtatuūt: In pace.i.quia in bello impunitas ſcelerum amatur:ubi ſperat unuſqſq; licenter uiuere.Hos furto.cā cōſequēdi cōmodi. Fugiēda ferro:ideſt timēda bella. Fames.i.paupertas:quia in bello ꝓficiſcunť paupertate ducti. Hos.i.alius .ſ.rapit quibus ſua diſplicēt:aliena appetunt ergo pauperes. Permiſcenda fi.qa ſide aſtricti ſequūť alii Cæſa.alii Pom.quā ſeruare nō poſſunt ſine mūdi ruina: neceſſe ē ergo ut ruat mundus. Nullū fu:nemo ira ꝑcitus ad hoc bellū ꝓficiſciť.q.d.tollerabilius eēt ſi ira & indignatione & inimicitiaꝝ moti bellū peterent:ſed cū ſpe cōmodi hoc faciant iniuſtior cā eſt Mercede.ſ.quā uterq; dux militibus ſuis promittit. Tibi uni:Validū argumētū cur nō debeat ipe huic bello intereſſe:quoniā nulla cā excuſabili hoc feciſſe uidebiť:nā alii cā uitandi incomodi: tu uero cupiditate uideberis bello intereſſe. Quid tot:arguit a iuſticia:nā qui innocentiam per omne tēpus uitæ ſeruauit:debet in ea perſeuerare:nam ſi bellū peris innocentia tua corrūpetur a nocētia & ab officio innocentis & integri uiri deſiſtes:ergo debes te o cato mouere ante acta uita ut nolis innocentibus connumerari. Tibi:o Cato. Immunē:criminis inexpertē. Corruptis moribꝰ:cum mores totius mundi cupiditate corrupti fuerūt:tu uero incorruptus es. Quid profuit.q.d.nihil ſi bellū hoc petieris. Hoc ſolū:o Cato hoc præmiū conſequeris: nam cæteri in caſtra nocentes proficiſcētur: tu uero innocens ut præmiū ꝓficiſceris nocēs efficieris: ergo a bello deſiſte:quod te nocentem facit. Præciū:hyronia:imo pœna erit. Alios nocentes: Nō tātū:nūc ꝑ exclamationē deteſtať hoc cōſiliū:ut nolit Cato bellis ciuilibꝰ intereſſe.O ſuperi ꝓhibete hoc nephas:ne hoc bello Cato uir innocēs ſe inſerat:ſi uero o Cato hoc feceris tibi uni cædes aſcribētur:nā ſi quis uulneratus fuerit dicet ſe periiſſe magis tuo telo q̄ aliorū:maior ergo ps huius belli tibi aſcribeť. Feralibꝰ.i.letiferis uidelicet mouiſſe manus. Has: ſcilicet Cato. Nec pila lacertis.i.ne tua brachia feranť in cædē romanorū. Pila ſunt tela romana. Ferātur.ſ.temere:ideo cæca nube dixit. Eat incaſſū.euaneſcat:nā ſi ſemel te immiſcueris ſceleſtis ciuibus tua oīs uirtus periſſe uidebitur. Ingerit:inculcabit ſe tibi. Quis nollet.q.d.oēs. Mori:q occidi cupient a te. Labens:cadens. Alieno uulnere.i.alterius militis:tamē te auctorē fuiſſe cædis ſuæ dicet. Melius o Brute diſſuaſti ꝙ nō ſit ꝓficiſcēdū in bellū:ſed nūc ſuade qd ſit faciēdū:nā nō ſatis ē ꝙ monueris qd ſit fugiendū:niſi ēt quid ſit faciēdum.Hoc ergo dicit Brutus o Cato cōſiliū tuū debet hoc eē:ut a bello ciuili remotus in aliqua regione ſolus ꝑmaneas:& ibi tua trāquilitate aī fruaris:& per ſimilē oſtendit ut ſecurus uiuat in ſolitudīe a ſceleſtis hominibꝰ remotus.Nā quēadmodū altiora cœli nō ſentiūt ꝑturbationē illā:ullāq; uētorū:uel fulgurū:uel fulminū ꝓcellā:ita tua mens quæ cæleſtibꝰ cōpanda eſt oī perturbatiōe uacare debet. Solus:o Cato. Melius:q̄ hunc uel illū ducē belli ciuilis ſeq̄ris. Sicut:fac ut eandē ſerues ſtabilitatē ꝓpoſiti tui quā ſydera ſeruāt quod ab initio ſibi īpoſuit diuīa ꝓuidentia ab eo nō declinat ita & tua mēs quæ cæleſtibꝰ cōparari pōt &c. Cæleſtia ut ſol:luna ſemꝑ eodē motu ſuū curſū perficiunt hinc ē ꝙ Stoici crediderūt ſtellas:& nō ſolū corpora cæleſtia animata eē: ſed ēt terram mare deos eē ſicut Cicero ēt oſtendit dicens:Solē lunā ſtellas: & nō ſolū corpora cæleſtia:ſed ēt terrā mare deos eē:quia regūtur rōe quadā:& ꝙ oīa animata intelligentia permaneāt:nam cū uidemus ſolē & lunā ſempet eadē ratiōe moueri:nec unq̄ a curſu ſuo declinare:id ſine rōe non poſſe fieri arguebāt:& rōem hr̄e non poſſe:niſi animata eēnt:ſed ualde decepti ſunt.non.n.aīata ſūt cæleſtia:ſed deus diuina ꝓuidētia angelū uel ſpiritū ſiue intelligētiā ut theologi dicūt īpoſuit cæleſtibꝰ:qua regunť & gubernāť:& ideo nō ſine ſūma rōe mouenť Suo lap.diuīa ꝓuidētia hoc faciēte. Ful.cæleſtia q̄ ī alto ſublata ſūt:nullā aeris ꝑturbationē ſētiūt:ſed craſſus hic aer humilior et terræ ꝓpinqor ſuccēdiť fulminibꝰ:ſic tu o Cato:&c. Aer ꝓpior terræ.i.Craſſus.

Ima telluris:ideſt pars inferior terræ & pluraliter hæc ima declinauit. Vētos:hic aer terræ propiquior in nubib9 inuoluitur & e nubib9 ignes ætherei erūpūt qui pacē & trāquillitatē hanc perturbēt. Tractus que coruſcos:ſignificat fulgura quæ ſciſſis nubibus erūpere uidenť. Olympus:ps cæli altior:Olympus excellenti uertice mōs theſſaliæ tātus attollitur:ut ſūma eius teſte Solino cœlum accolæ uocēt:ara ē in cacumine ioui dedicata:cuius altarib9 ſi qua de extis inferantur nec difflātur uētoſis ſpiritibus:nec pluuiis diluūtur:ſed uoluēte anno cuiuſmodi relicta fuerit:eiuſmodi reperiūtur:& oībus tempeſtatib9 a corruptelis aurarū uidicatur quicquid ibi ſemel ē deo cōſecratū. Litteræ in cinere ſcriptæ aduſq; ad alterā āni cærimoniā pmanent. Excedit:ſuperat nubes nā ætherea regiōe nō nubes nō uenti ſunt:ſed omia qeta ſūt. Lege deū:hoc deo℞ uolūtate factū eſt ut oīa cæleſtia ſint quieta. Minimas re℞.i.hūiles res & terræ ppinqs perturbat. Sūma.i.alta Quā lætæ cæſa:ē alia rō cur nō debeat bella ciuilia ſequi Cato:ne uidelicet cæſarē licētia augeat armo℞:nā ſi cæſar uiderit te eē ſecutū Pom.ciuilia bella mouētem gaudebat:& licētius arma cōtra rēp. ſūmet: & dicit Cato arma ſūpſit:ſic cæſar ſūmeť pōt. Quā:p qū Lætæ:letabiť inqt cæſar q; tu bellū ciuile ſuſcepis Nā plata:q; pō.ſeqris non dolebat cæſar: nā ſe ſatis placuiſſe Cat.exiſtiabit:cū bellū ciuile a Cat. pbabitur: Diuer.inimica. Magni.pom. Prælata:ātepoſita Nimiū pla.ſibi:dicit qre nō dolebit qa ſi Cat. placet bellū:& ipi Cæ. magis placet:q eiuſdē ſentētiæ ſūt:idē approbāt & improbāt. Pla.ſ.Cat. Pars magna:alia rō:ſi tu bellū ciuile ſecutus fueris te Pō. ſubiicies:ſicut ciues oēs Ro. pati ſunt ſeruire Pom. imo oēs Pom.ſolicitant ut bellū hoc ſuſcipiat:quoniā ſeruire pati ſūt:ſi tu idē feceris:oēs ſerui tūc erūt pter cæſarē:ſed tu aīum tuū ita inducis:ſicut cæteri faciūt:ut te Pom.ſubiicere uelis. Solicitāt.ſ.pom:ut uelit impiū ſubiicere cōtra Cæ. Quib9.ſ.pcerib9 qui ſe Pom.ſubiiciēt:ſicut cæteri. Adde Cat.tūc oēs alii ſerui:ſed ſolus cæſar liber iudicabiť. Pars ma: qa ex maiori pte ſenatus īperiū Pom. demadabať:ut bellū ſuſciperet cōtra Cæ. Priua.duce.i.Pom.q eo tpe nullū magiſtratū gerebat. Cōſul.i.Marcel.& ſeruilius:qūis cōſules eēnt tamē qa ī bello uidebāt pſtantiſſimū ducē Pom.eſſe iō ei priores partes dedere:q putabať huius belli optimus impator:qūis priuatus eſſet. Subiuga Pom.ut ipe uelit ſe ſubiicere Pom.oēs quidā ſeruiūt:pter Cæ. Quod ſi p leg.ar.ſed ſi īquit Brutus o Cato hoc bellū uelis ſeq:ut p libertate & pria pugnes:tibi dico me nec Cæſaris:nec Pō.hoſtē eē:poſt bellū uero me hoſtē fore uictoris aſſero:nunc uero ante uictoriā:me neq; Cæſaris:neq; Pom.hoſtē hēs. Pro leg.romāis:ut leges defēdāt aduerſus cæſarē qui iura oīa diuina & humana perturbat: Ferre ar. pro defēſiōe. Legi.priis:p defēſiōe legū priæ. Libertatēq; tu.ſ.aduerſus cæſarē qui eā pſequitur. Poſt bellū uictoris hēs.ſ.brutū hoſtē uter eo℞ uictor fuerit eius hoſtis ero. Sic fa.ſic locutus ē brutus:ſed cato rſpōdit id qđ ſequitur. Sūmū brute nefas &c.In ſuaſiōe & diſſuaſiōe ſpectať honeſtū: utile:facile:delectabile & neceſſariū:& ecōuerſo cū aliqd ſuadere uolumus ſi oſtēdere poſſumus id eē honeſtū:utile:delectabile: facile & neceſſariū:nihil ſupeſt qđ ad ſuaſionē afferre poſſim9:& ecōuerſo turpe iutile difficile triſte & nō oportunū in diſſuaſiōe eē dicius.ſi uolumus diſſuadere:hoc ēt dicit hic.ſed īter oīa neceſſariū maxium ē. Parū &.n.eēt id qđ ſuadere uolumus & honeſtū & utile eē ſi fieri nō poſſet.cū igiť brutus ſuadere conatus ſit ab honeſto uidelicet a iuſto:ne uelitītereſſe beliis ciuilib9 cato:idq; negare nō poſſet honeſtū eē:& īno cētiæ ſuæ cōuenire ut pcul abſit a bello.In prīcipio oratiōis ſuæ id cōfirmat cato:ſed ad neceſſariū confugit:oſtēdit quoq; honeſtū eē id qđ ſuaſerit brutus:tamē neceſſitate cōpelli ſe ait:ut una cū cæteris uelit pō. in bella ſequi. Fate.fatemur īquit cato eē:ut ſuaſerit brutus nefas ſequi cīle bellū ſed ſi ab eo abeſſe poſſimus id equs eēt:ue℞ cū nos fata cōpellāt quib9 reſiſtere nō poſſū:ſi qđ turpe in hoc erit:nō mihi: ſed diis erit aſcribēdū. Sequeť.ſ.eo. Quo fata:uolūtates deo℞: Virtus ſēſus ē idē quē Euripides ī tragœ. Ecuba applicata poſuit:oē qđ neceſſe ē ſapiētib9 ſeruit:uidelicet neceſſitas ſeruit ſapiētib9: ſi neceſſe ē aliqd eē nēo reſiſtere pōt:ſi nō reſiſtit:ergo ſeruit neceſſitati ſapiēs ſed ille dicit q; neceſſitas ſeruit ſapiēti:ſed recte dicit qūo neceſſitas ſeruit ſapiēti.Sapiēs.n.cū ītelligit aliqd eē neceſſe facit id eē uolūtariū:ſi neceſſe eſt ut hoc ſit:uolo ēt ut ſit:unde deſinit eē neceſſe:ita ēt hoc loco uolumus & nos ſeq bellū cīle:qa neceſſe eſt.

Imaque telluris tractus uētoſque coruſcos
Flāmarū accipiūt nubes excedit olympus
Lege deum:minimas rerū diſcordia turbat.
Pacē magna tenent:quā lætæ cæſaris aures
Accipiēt tantū ueniſſe in prælia ciuem:
Nā prælata ſuis nunquā diuerſa dolebit
Caſtra ducis magni:nimiū placet ipſe catoni
Si bellū ciuile placet. pars magna ſenatus
Et duce priuato geſturus prælia conſul
Sollicitant pceresque alii:quib9 adde catonē
Sub iuga pompeii.toto iā liber in orbe
Solus cæſar erit.quod ſi pro legibus arma
Ferre iuuat patriis:libertatemque tueri
Nūc neque pompeii brutū nec cæſaris hoſtē
Poſt uictoris habes bellū:ſic fatur:at illi
Arcano ſacras reddit cato pectore uoces
Sūmū brute nefas ciuilia bella fatemur
Sed quo fata trahunt uirtus ſecura ſequetur:

Crimē erit ſuperis: & me feciſſe nocentem
Sydera quis mundūq; uelit ſpectare cadentē
Expers ipſe metus? qs cū ruat arduus æther:
Terra labet mixto coeuntis pondere mundi
Cōpreſſas tenuiſſe manus? gētes ne furorem
Hæſperiū ignotæq; romanaq; ſigna ſequētur
Deductique fretis alio ſub ſydere reges?
Ocia ſolus agam? ꝓcul hunc arcete furorem
O ſuperi motura dachas ut clade getaſque
Securo me roma cadat.ceu morte parentem
Natorum orbatū lōgum producere funus
Ad tumulos iuuat ipſe dolor iuuat ignib.atris
Inſeruiſſe manus cōſtructoq; aggere buſti
Ipſū atras tenuiſſe faces: nō ante reuellar
Exanimen quā te cōplectar roma tuūque
Nomē libertas:& inanē perſequar umbram.
Sic eat.immite romana piacula diui
Plena ferant:nullo fraudemus ſanguine bellū
O utinā cælique deis herebique liberet

Crimē erit ſupis:ſi oēs nocētes ſūt ego quoq; nocēs ero culpa deoꝝ. Crimē.i.culpa:arguit ergo a neceſſitate. Sydera:argumētū nemo neceſſitati reſiſtere debet:cū hoc negocii non poſſit fugere: neceſſe eſtītereſſe bello:ſed neceſſitati pendū ē: at uero ſequi bellū cile negari pōt:nunc ꝓbat argumētū:cū tanta ſit totius orbis terraꝝ pturbatio.quis ē qui iter pturbationē oīum ſolus ipſe qeſcere uelit? ꝓbat a neceſſitate ſi totus orbis terrarū pturbatus ē:nēo pōt eē trāqllus:& ꝙ ſit pturbatus apparet:nā ſigna cœli ut mars &c.& mare terra ſignificāt uniuerſo orbi terrarū magnū & ineuitabile piculū inſtare. Expers metus:uidet hic cato philoſophi nō ſeruare grauitatē: quia dicit ſe terroris nō poſſe eē exptē philoſophus animū ita cōſtituere debet:ut nihil metuat:nihil ſpet: & nulli paſſiōi ſubditus ſit:ſed dicit ſe terroris non poſſe eē exptē.Aduertēdū ē āt ꝙ uir fortis:ſicuti oīs uirtus ī medio cōſiſtit:ita ipe mediū teneat: aliogn a uirtute d̄ſiſtit:ſiue ad extremū p exceſſū decliauerit:ſiue p defectū ad aliud cōtrariū extremū decliauerit.uir fortis dr̄ q nō timet q nō ſpat:qui nō gaudet:q nō dolet:ſed timet tātū quæ ſūt timēda:Si uero nō timet q̄ ſunt timēda:decliare incipit ad extremū p exceſſū:nā appellat̄ audax:Si uero timet ea q̄ nō ſunt timēda p aliud extremū declinat: nā timidus eē icipiet:ſed quotiēſcūq; aliqs p exceſſū timēda cōtemnit pōt in audaciā & furorē icurrere.Terror āt ē ſupra facultatē hōis: aut ſecundū facultatē: ſi ſupra facultatē cōſiderat̄ dupliciter:aut ſecundū magnitudinē:aut ſecūdū magis & mius:ſecūdū magnitudinē eſt:uerbi cā multi hoſtes maiorē terrorē incutiunt q̄ pauciores.ſecundum magis & minus eſt:ut ſi hoſtes uicini ſint magis timendi q̄ remoti: in hoc terrore poteſt ītrepidus eſſe uir ſapiēs & fortis:terror eſt ſupra facultatem hominis:de quo hic loquitur cui reſiſtere nemo poteſt:ut terræmotus: diluuium:īcendia : prodigia & cetera:quæ ſunt ſupra facultatem hominis:& ſi quis hunc terrorē nō ſentiret:iam non fortis:ſed inſanus & furens diceretur.Nunc ergo Cato dicit ſe timere hunc terrorē qui gentibus inſtat:qui eſt huiuſmodi:ut facultatem hominis ſuperet:quem ſi quis contēneret non furens fortis:ſed furens appellabitur:quod in ſequētibus probabit Cato ibi. Procul hunc arcete:&c. hic locus ex intima philoſophia tractus ē. Cōpreſſas tenuiſſe manus:ſūptum ē ex ꝓuerbio:nā dicer̄ ſolemus cum oēs prouidēt periculo:iſte manus tenet cōpreſſas.i.el tene le mane incroxade. Coeūtis mūdi.i.coruētis.ſ.terræ:ideo terræmotū intelligit. Gentes ne furorē:totus orbis terraꝝ ad hoc bellū cōuenit.ego ne ſolus in ocio pſiſtā.q.d.nō. Gētes.ſ.ſequent̄. Furorē heſp.i.bellū cile. Ignotæ in extrēis terraꝝ ptibꝫ poſitæ. Reges alio ſub ſydere.i.alio climate hitātes q̄ Ro. Diducti fre.diuiſi p maria nauigā. ad hoc bellū. Procul hunc.quia nō eēt fortitudo:ſed potius amētia nō timere hoc bellū. Furorē.ſ.ꝙ oēs gētes timeant ego ſecurus pmaneā. Clade:ciuili bello.Dacas populus.Getas po.in ſeptētriōe poſiti. Me ſecu.i.ſine cura manēte. Ceu morte:ego inquit nō aliter ero urbi Ro.ac libertati q̄ pater ſolet eē filio nā ſicut pater adeſt funere filii:nec ſolum uult adeſſe:ſed ēt rogū ſtruere:facē tenere:quā rogo ſubiiciat ut cadauer filii cremet̄.ita ego interero exitio Romæ pr̄iæ & parētis libertati:dū ad finē puenero:nō deſinā intereſſe & ſi uerā libertatē retinere nō potero:umbrā ſaltē libertatis āplectar:dōec aliq ſit exitus. Orbatū: priuatū filiis. Producere fu.i.comitari pōpā funeris. Ad tumu.i.dum fert̄ ad ſepulchꝝ. Inſeruiſſe:imiſcuiſſe. Atirs:funereis.i.funereis ignibꝫ.i.quibꝫ rogus īmiſcetur ut cadauer filii cremet̄. Cōſtructo ag.bu.i.culmine & tecto erecto buſti.i.cadaueris cōburētis: unde buſtum dr̄ cadauer uſtū q̄ſi cōbuſtum. Ipſū ſcilicet iuuat pr̄em. Tenuiſſe faces.i.qui ſæpe mortuo filio faces ſubiiciat rogo. Inde ante reuellar:eodē modo me gera in ruinā patriæ & libertatis. Reuellar:a bello. Exanimē.i.mortuū. Tuūq; nomē: ideſt ſi uerā libertatē retinere nō potero:ſaltē nomē ipſius libertatis amplectar. Vmbrā:declarat illud nomē libertatis. Sic erat.quoniā ita diis placuit ut nullus ſāguis abſit huic bello ciuili. Piacula:ideſt nullla diuinatione facta. Nullo ſanguine:nec meo quidē. Sic erat qđ ē inſtitutū a diis. Immites īexorabiles:q exorari nō poſſūt ut impio ro.parcāt. O utinā:tātū abſit īquit:ut ego ſolus uelī a bello ciuili remotus eē: īmo ſi fieri poſſet ꝓ oībꝫ mori uellē:& me libēter ꝓ po.ro. & libertate deuouerē:exēplo decioꝝ.Duo ſu

erūt Decii pater.ſ.& fi.alter bello galli. ſe deuouit:alter latio cū uterq; dux.ſ.Decius & mālius cū.ſ. latinis ſeq̄nti die cōgreſſuri eēnt:hūerūt in ſōniis:cuius exercitus dux piret:uictoriā hr̄et:ubi luxit inte ſe cōicarēt cōſiliū de ſōnio q; unicuiq; appuiſſet:cū eadē ſpēs unicuiq; uerſata eēt inter ſe ita cōparūt ut ſi altero cornu milites pedē referrēt:tūc impator ſe deuoueret ꝑ oibus:forte accidit q; ſub ſiniſtro cornu ubi Decius cōſiſtebat:cohortes refugerēt:cū uero cognouit Deci.ritu Gabio cīctus:ſe deuouit Prienate ſacerdote pō tifice maxio q̄ uerba deuotiōis ſcripſit:ipſe deinde De.ꝓliū ingreſſus:fortiter pugnās occiſus ē:ut ex eo loco ubi ſe deuouerat hoſtes ceſſere:tāq̄ ꝓcella ingēs ꝑcuſſiſſet ipſos:& uictores fuere Ro.eodē mō fi.ſe deuouit bello gallico:itidē.d.cato de ſe &c. Diis celi.i.ſupis. Herebi.iferni. Pœnas cāct.i.pœ.cūctoꝝ Cateruæ ho..i.multitudīes hoſtiū. Geminæ ac. hinc cæ:inde pō. Rheni.t. q̄a germanos ſecū ducebat Cæſ.uictos iuxta rhenū. Cūctis ego ꝑuius.i.ꝑ cūctas et uaſtas ualles. Excipiā.u.i.a telis oīum ſim uulneratus. Hic:demōſtratiue dixit.i.huius hōis cat. Luat.i.ſoluat q̄cq̄d ro.i.q̄cq̄d ſuplicii crīa po. ro.meruere:id oē in meū caput redūdet. Mo.ſ.ſcelesti. Per.ſoluere. Ad iu.q.d.populi.iquit nil meruerūt:ut ꝑeant q̄a pati ſūt ꝑere uictori:ergo cū cæteri pati ſunt ſeruire uictori:ego uero qui pati non poſſū ſeruitutē libētius ꝑ oib9 ꝑeam q̄ ꝑ libertate nō pugnē. Ad iu.i.ſeruitutē:quia oēs pati ſūt ſeruire:ego āt ſolus ſeruitutē pati nō poſſū:ergo oia mala in me ipm cōuertant. Me ſo.qui ſeruire nō poſſū. Me fru.leg. quia tā & ſi arma ſūpſeri ꝑ ſenatu: ꝓpriā:tamē uideo me fruſtra ſuſcepiſſe:non deero tamē:quoad uita mihi ſuperit. Hic hic:cōduplicatio q̄ ſemp uehemētiā aliq̄ igni. Hic iugu.ſ. Cato. q ſolus ē qui reſiſtat tyrānis. Poſt me:poſt mortē meā. Nō.o.ē bello quia nēo erit q reſiſtat. Quin pub.ſig..nūc Ca.cōcludit aī ſu ſnīam:ut ſeq̄tur Pō. q decreto ſena.arma cōtra Cæſ.ſūmit:nā hic bellū cōtra Cæſ..iuſtius ſuſcipe uidet: ut ſena.auctoritate:q̄ſi pro pr̄ia & libertate pugnaturus ſit. Quī:ꝑ quid nō ergo q̄ndo nō ē huiuſmōi bellū qđ cōtēni poſſit:aut negligi ſeq̄mur Pō. Pub.ſig.quia aucto. ſenatus Pom.arma ſūpſit. Nec ſi for.fa. ſed ita ſequar.Pō:ut ēt parta uictoria impiū po.Ro.eē uelit

Hoc caput i cūctas dānatū exponere pœnas
Deuotū hoſtiles deciū preſſere cateruæ
Me geminæ figant acies:me barbara telis
Rheni turba petat.cūctis ego peruius haſtis
Excipiam medius totius uulnera belli
Hic redimat ſāguis populos.hac cæde luatur
Quicquid romani meruerūt ꝑdere mores:
Ad iuga cur faciles populi:cur ſæua uolentes
Regna pati pereūt me ſolum inaudite ferro
Me fruſtra leges: & inania iura tuentem
Hic hic pacē iugulus finēque laborum
Gentib9 heſperiis:poſt me regnare uolenti
Non opus ē bello.qn publica ſigna ducēque
Pompeiū ſequimur:nec ſi fortuna fauebit
Hūc quoque totius ſibi ius ꝓmittere mundi
Non cōpertū ē.ideo me milite uincat:
Ne ſibi ſe uiciſſe putet:ſic fatur & acres
Irarum mouit ſtimulos:iuueniſque calorem
Excitat in nimios belli ciuilis amores.
Interea phœbo gelidas pellente tenebras
Pulſatæ ſonuere fores:quas ſancta relicto
Hortenſi mœrens irrupit martia buſto

& libertatē q; ſi aliter efficere uoluerit opinionē ſuā falſam eē inueniet:nec.n.ſibi cōcederet. Fauebit.ut pom.uīcat. Hūc:pō. Ius mūdi:ut ipſe domius ſit orbis terraꝝ ſed po.Ro. Cōptū:exploratū ē Pōpeio Nec nō bene cōpertū duæ negatiōes magis negāt more græco:ēt iquit ſi fortūa fauebit:ut uincat:nō debet ſibi ſoli imperiū cōicare:ſed reip. Ideo me milite uīcat.ob hanc cām uictor ſit:ſi exiſtiet me milite nō ſibi ſed reip.uiciſſe. Sic fa.& acres:hæc ubi dixit cato:quæ cōtra bru.i opionē erāt:ſed tamē his rōibus firmata:ut aliter uideret facere nō poſſe:quī bellū ſeq̄ret q̄ſi tāti uiri auctoritate motus Bru.ad bellū:& ipe accēſus ē. Mo.incitauit. Fatus.ſ.cato locu.ē. Iuuenis calore:uehemētia q̄dā irritat iratū brutū:eo tamē aīo et cōſilio:ut ſupius dixit:ut uictoris hoſtis eēt. Ac.ma.ut bellū gereret ꝑ defēſiōe reip.. Intē.phœ.dicit qđ eodē tp̄e cōtingit:cū Bru.& cato iter ſe cōſilia cōicarēt:iquit.n.eo in tp̄e cū iā illuceſceret pulſaſſe fores martiā:q̄ relicto Ca.nupſerat hortēſio:ſed more ro.obtētio facta ē ut mutuo ſibi uxores darēt: ſed nunc mortuo Hortē.redibat ad Catonē ſupplex oratura:ut ſe recipet:ut ꝑpetuo apđ eū uiuere poſſet:qđ ēt factū ē. Fo.ſ.ædiū cato.. Pul.ſ.a martia. Sonuere:ꝑ ſonuerūt. Inte.ſ.dū Cat.& Bru.cōſulunt iter ſe de bello ciuili. Pellēte te. quia ortu ſolis nox diſcedit. Geli.quia ē humida & frigida. Virg.noctis lentus nō deficit humor. Mar.ſācta:nā pudiciſſia mulier fuit:q̄ caſtitatē uiris ſuis ſeruauit:nō.n.pulſa a catōe: ſed ſpōte tradita fuit Hortenſio.Sic enim mos erat apud antiquos romanos:ut cū ex muliere ꝓlem ſuſcepiſſet uir primus:alio uiro poſſet tradere.Hac āt Martia teſte Apiano Philippi filia plurmiū oblectatus ē Cato.filioſq; ex ea genuit:deide Hortēſio amico habendam tradidit ueteri cōſuetudine: cum ille filiorū cupidus nuſquam mulieri fœcundæ cōueniſſet:hanc poſterius ex eo prægnantem domum reduxit: q̄ſi illa indigeret. Relicto buſto:ideſt hortenſio quem rogo combuſtū reliquit. Irrupit.ſ.ædes catonis.

Quōdā uirgo:quæ uirginitate ſua primū Catōi cōiūcta fuit. Thoris:thalamo. Melioris mariti.i.catonis q melior fuit Hortēſio. Mox ubi:ubi fūcta ē officio apud catonē ꝙ tres filios peperit:ſatis uiſū ē:& eā tradidit Hortēſio:ut illi quoqꝫ filios pareret. Mox.deīde. Preciū merces.i.filii q ſūt p̄mia cōnubii:quoꝝ gr̄a matrimoniū cōſtitutū ē. Tertia iā ſoboles:qa filios tres peperat ī domo Catōis. Fœcūda:quæ puerpa fuerat. Penates:Hortēſii. Et ſāguie mr̄is:qa filii hortēſii & catōis fr̄es erāt ex ꝑte mr̄is. Sed poſtq̄:ſed ubi ſepulchro mādauerat hortēſiū:ſqualore obſita uenit ſciſſis crinibꝫ:& atra ueſte īduta:neqꝫ.n.aliter nouerat ſe placere poſſe Catōi:& his uerbis q̄ ſequunt̄ eū ē allocuta. Cōdidit:collocauit more antiquoꝝ: q cineres urna reponebāt cadaueꝝ. Cineres.hortēſii cremati. Cōcita:cōmota miſerādo uultu qa adeo triſtis erat uultu:ut ītuētibꝫ cōmiſerationē mouere poſſet. Laniata:lacerata. Cōcuſſaqꝫ pectus:qa ſibi plāgūt pectus. Cīeres īgeſta ſepulchris:qa cinere ex buſto hortēſii aſꝑſerat crīes ſuos:qđ erat ſignū mœroris & triſtitiæ. Nō aliter placitura uiro:rō ē cur hac forma uenerat:nā ſi fuiſſet ornata:a Catōe repudiata fuiſſet. Sic.i.atra ueſte & ſordida. Dū ſāguis: Verba Martiæ ad Catonē. o cato īqt dū mihi facultas fuit ꝓcreādi filios: ego ſatiſfeci tibi & hortēſio ſicut iuſſeras:nūc poſtq̄ deſino a puerꝑio ad te cōfugi obſecrans ut me ſuſcipe uelis: & me uiuere patiaris: donec mortua ſim:& cū finis uitæ meæ uenerit ī ſepulchro ſcribat̄. Hic iacet Martia Catōis &c. Sāg.ſ.iuuenilis nā ī iuuene ſāguis & maiore q̄titate & calore īeſt q̄ ſenibꝫ. Vis mr̄na.ſ.ut cōcipiēs ꝑere poſſē. Fœta:dr̄ & grauida & pauloāte ꝑtu leuata. Gēinos maritos:poſtq̄ ꝑepi ex te:deīde ex hortēſio: nūc reuertor ad te. Viſceribꝫ laſſis:feſſis q̄ āplius cōcipere nō poſſūt. Exhauſta effœta & uacuata. Da:cōcede. Priſci tho.qa prīo fuit cōiūcta tibi. Illiba.īcorrupta. Nomē īane.ſine fructu coeūda. Liceat tumulo.ſ.catōis.ſ.ut ſepulchro meo ſcribat̄. Hic iacet Martia Catōis. Nec dubiū:mihi cōcedas hoc cato: ut dubitari nō poſſit:an expulſa fuerī a te: an tua ſpōte tradita Hortēſio:qđ ſi nō feceris negari poterit me tua ſpōte a te receſſiſſe.ergo ne ī hūc errorē īcidā obſecro te ut me ſuſcipias. Dubi.īcertū. In æuo:ætate futura. Expulſa q̄ſi īdigna cōnubio tuo. Tra.ſpōte tua. Nō me:nō ueni īqt ducta ſecūdis rebꝫ tuis: ut exiſtīes me nō amore tui: ſed potius fœlicitate reꝝ tuaꝝ ueniſſe:nā uiri amici ē amicū diliger̄ in rebꝫ aduerſis.ergo ne ī hūc errorē īcidā:cū ī r̄bꝫ aduerſis ad te ueneri ītelligere potes: meā erga te uerā amicitiā eē:ut tuaꝝ curaꝝ tuæqꝫ fortūæ ſi particeps. Da mihi ca.nec īqt ueli me domi relīquas ī ocio:ſed tecū ī caſtra ducas:qa ſicut dignū ē ut Cornelia ſeq̄t̄ Pō.ſicēt nec Martia deſerat Cat.. In curas.i.tuaꝝ curaꝝ ſī ꝑticeps. Cur reli.an reliq debeo ī pace. Cornelia:q̄ Scip.filia fuit:& mortua Iulia filia Cæ.Pō.ī uxorē duxit cor. Hæ flexere:nūc dicit quē effectū hr̄ent ꝑces Martiæ: qa motus ē cato: Et tpa q̄q̄:q̄uis tēpus eēt minime idoneū nuptiis:tamē cū potuit:eā cato recepit. Aliēo tho.i.mīme nuptiis idoneo:q̄obrē! Iā fato in bella:qa fata deoꝝ iā ī bella īpellebāt. Fœ.ſ.matrimonii. Vana pō.ne uidelicet pōpa magna cōmitteret̄ ſpōſa ad maritū. Sa.ſ.nuptiaꝝ:nā ī nuptiis ſolebāt ſuſcipe deos teſtes. Deos te.de ātiquo mor̄ hoc tractū ē a poeta:nā ī nup.ſecūdū quoſdā thalaſi.īuocabat̄:hæc hiſt.legit̄ apđ Li.ab ur.cō.li.i.puella q̄dā ſeruata fuerat:cū.n.ro.Sabi.rapuiſſēt:qdā pu.pul.rapiēs ne ſibi arripet̄ ꝑ uī: thalaſii eē dicebat:hic āt Tha.magnus: & uir gratiſſimus romulo erat:unde nemo eā uiolare auſus ē.Sed eſt alia rō:dicūt.n.Thalaſiū uocari:eo ꝙ ro.ātiqui Thalaſionē ī nuptiis calatū uocabāt ꝓpter lanificiū:cuius labor præcipuus mulieris erat:huic rationi ſuffragatur:nam poſt utrunqꝫ lana utebāt̄:ut ſignificarēt mulierē lanificii ſtudioſā oportere: ſic ī hiſtoriis legit̄ ītroductæ ſpōſæ priſco tēpore ī terrā pellē ſternebant & colū ſuſū ſecū geſtabāt.uir āt ianuā lana coronabat:ūde ꝓcul filamina lanæ:quibꝫ ſacerdotes haſtas tegebāt:hæc ſūt ſigna:quæ ī nuptiis fiebāt.

Q uōdam uirgo thoris meliora iūcta mariti.
Mox ubi connubii preciū merceſqꝫ ſoluta eſt
Tertia iam ſoboles:alios fœcunda penates
Impletura datur geminas ex ſanguine matris
Permixtura domos:ſed poſtq̄ condidit urna
Supremos cineres miſerando concita uultu
Effuſas laniata comas:contuſaqꝫ pectus
Verberibus crebris cinereſqꝫ ī geſta ſepulchris
Non aliter placitura uiro ſic mœſta profatur.
Dum ſanguis inerat:dum uis materna ꝑegit
Iuſſa cato.& geminos excepi fœta maritos
Viſceribus laſſis:partuqꝫ exhauſta reuertor
Iam nulli tradenda uiro.da fœdera priſci
Illibata thori:da tantum nomen inane
Connubii:liceat tumulo ſcripſiſſe:catonis
Martia: nec dubium longo quæratur in æuo
Mutarim primas expulſa an tradita tædas
Non me lætorū comitem:rebuſqꝫ ſecundis
Accipis:in curas uenio partemqꝫ laborum.
Da mihi caſtra ſeq̄:cur tuta ī pace relīquor
Et ſit ciuili propior cornelia bello?
Hæ flexere uirū uoces:& tempora quanquā
Sint aliena thoris iam fato in bella uocante
Fœdera ſola tamen:uanaqꝫ carentia pōpa
Iura placent:ſacriſqꝫ deos admittere teſtes.
Feſta coronato non pendent limine ſerta:

Inſula.ſ.lanæ. Legitimæ faces:quæ quīꝗ ſecundū leges multis rationibus erant:uel ꝙ impar numerus ſicut in pleriſꝗ melior ē:ita in nuptiis par uero numerus īterualla ſuſcipit:& paritas repugnat:& aduerſatur:uerbi cauſa quatuor repugnat:interuallum inter duo & duo:& paritas aduerſatur:quia quot primi: duo ſunt totidem & reliqui:& ī hac pte duo in illa duo ergo repugnat. Impar numerus oīo ſcindi nō poteſt:& ſi diuidatur aliquid cōmune utriꝗ relinquiť.uidelicet quīꝗ: ſi diuidatur duo & duo unū relinquiť q utriꝗ cōiungeť:ita ſignificat non poſſe diuidi uiꝝ ab uxore:tanq̄ maſculus cū fœmina miſceatur:uir p numerū trinarium: fœmina p binariū.nam uir eſt pfectior muliere:ſic trinarius numerus eſt perfectior binario.maſculinus enim eſt numerus trinarius mulier uero binarius:nam trinarius numerus perfectior binario: in quo conſtat prīcipium medium & finis:binarius uero ex principio & fine conſtet:iō quīque faces intererant nuptiis. Vel alia ratio:quia cum ſignum ſit pariendi non poteſt mulier plus qn que numero uno eodemque partu naturaliter parere.Poſtremo etiā quinque deos precari ſolebant: & eos inuocabant qui connubio coniungebantur:ſcilicet Iouem adultum:Iunonem adultam.Venerem & dianam in primis:quam ad partus auxilium mulieres uocabant.Vnde Terentius.Iuno lucina fer opem. Gradibus eburnis:non habebat lecticam ex ebore. Acliuis:inclinatus. Diſcriminat:uariat. Auro:non ueſtibus aureis:ideſt auleis aureis tectus erat thorus. Frontem:ſponſæ. Corona turrita quia matronæ imponebant coronā nouæ nuptæ uerbenis floribus herbiſque factam. Turrita:quia in cincinato capite eminens corona erat. Planta: ideſt cauerent:ne pede tangeret limen:tribus rationibꝰ:quia nec Sabinæ raptæ a romanis:cū domū īgrederentur:uectæ ſunt ultra limen:quia ſponſæ in uitæ eo ingredi uidentur.ubi pudorem ſuum amiſſuræ ſunt.aut certe ꝙ ſponſa domo patris egreſſa:nec ad ſuos amplius deſcenſura:niſi in uita cum uiro ppetuo permanſura proficiſcitur:unde apud Ro.axem currus ferebant.pro foribus currus cōburebatur: ut intelligerēt illic ppetuo ſe pmāſuras ſponſas ſublato eo:eas erant aſportaturi. Nō timidū:pgit adhuc dicere q̄ ī nuptiis fieri cōſueuerāt apud priſcos:quoꝝ nihil celebratū fuiſſe cōmemorat ī renouatione matrimonii quod īter catonem & Martiā factū eſt: dicit etiā Martiā ꝓelo flameo fuiſſe uela tā flamē ſpēs eſt pāni quo noua nupta tegi ſolet ad celandū pudorē:& genus hoc flameū appellať quo noua nupta oīs bona cā uelabať.unde flaminea dr̄ uxor flaminis ſacerdotis: illo u tebať cui nō licebat facere diuortiū: erant āt crocei coloris:quo ut dictū noua nupta tegebať ut celaret pudorē:cū noua nupta debet eē uerecunda:ſed ē ēt alia cā ut ī hiſtoriis legiť: flāmeo utebatur flaminia uxor flamīs:cui flamini nō licebat facere diuortiū uſꝗ in ſenectutē: ergo ut ppetuā oſtēderet cōiunctionē futurā īter uiꝝ & uxorē hoc flameo utebātur.

Inſulaꝗ in gemino:diſcurrit candida poſtes
Legitimæꝗ faces gradibuſꝗ acliuis eburnis
Strat thorus.& picto ueſtes diſcriminat auro:
Turritaꝗ premens frontem matrona corona
Tranſlataꝗ uitat contigere limina planta.
Non timidum nuptæ leuiter tectura pudorē
Luthea demiſſos uelarunt flamea uultus:
Balteus haud fluxos gēmis aſtrixit amictus:
Colla monile decēs:humeriſꝗ hærētia primis
Suppara nudatos cingunt anguſta lacertos
Sicut erat mœſti ſeruans lugubria uultus
Quoꝗ modo natos hæc eſt amplexa maritū
Obſcita funerea celatur purpura lana:
Non ſoliti luſere ſales:nec more ſabino
Excipit triſtis conuitia feſta maritus:
Pignora nulla domus nulli coiere propinqui:
Iunguntur taciti contentiꝗ auſpice bruto:

Haud:ꝓ nō. Baltheus.i.cingulū. Gēmis:ī gēmatis fibulis. Fluxos amictus.i. fluētes:lōgos & ſyrma trahētes. Colla:hoc pertinet ad ornatum. Monile:ornamentū colli.a munio dr̄: quod pectus ābit.Supparus ī ſingulari nume.maſ. generis ī plurali maſ.& neutri. Supparus ē autē puellare ueſtimentū ꝙ alio noīe dr̄ ſubucula q̄ſi ſubtila.i.camiſia:q̄a ſub aliis ueſtimentis ē poſita. Humeris herētia:q̄a mulieres faciebāt extremā orā ſuppari apparere ī ſūmis humeris & lacertos tegere:ut nō nihil appareat in extremo lacerto:dicit ergo ipſis ornamētis:nō tā exquiſite inſtructa fuiſſe Martiā Catonis:at noſtræ matrenæ dic ipſū cōſumūt ī ſe ornando. Primis humeris:ī prima parte humeroꝝ. Sic erat: ſed queādmodū interfuerat funeri uiri ſui hortēſii pauloante ſepulti ita ſe Catoni obtulerat. Mœſti cultus:quo comitata eſt hortēſii funus. Purpura:quia etiā ſi purpurā hēbat:tamē atra ueſte & liuida tegebať. Funera lana: ueſte ferali:q̄ funeſtis conueniret. Non ſoliti luſere ſales:non uerſus ioculares auditi ſunt; quos iactabat in ſponſos: ut nimiam læticiam temperarent. Sales:ioculares uerſus. Luſere:pro luſerunt Feſta conuitia:id ē ioculatoria:q̄ iactabāt ī ſpōſos:& ipſos mordebāt uerſibꝰ tā urbanis:ut læticiā temperarent. Pignora.ſ. conuenerunt .i.nulli affines utriuſque familiæ īterfuerūt. Propinq:declarat.. Iunguť taciti:ſine ſtrepitu & cātu tibiaꝝ. Auſpice bruto:ad āti quā cōſuetudinē reſpexit:nā ſicut Ci.i lib.de diuīatōe ait Maiores quōdā nil publice q̄dē priuatī ue gerebāt niſi auſpicatu.i. cū auſpicio quē morē nūc ī his nuptiis declarat omiſſa re nomē tātū declarať:q̄a ſatis fuit ītereſſe nuptiis nomen auſpicis.auſpiciū uero captar̄ nō poterāt

Monile
Supparum

Ille nec horrificam ſancto dimouit ab ore
Cæſariem:duroq; admiſit gaudia uultu:
Vt primum tolli feralia uiderat arma:
Intonſos rigidam in frontem deſcẽdere canos
Paſſus erat:mœſtamq; genis increſcere barbã
Vni quippe uacat ſtudiis odiiſq; carenti
Humanum lugere genus:nec fœdera priſci
Sunt tentata thori:iuſto quoq; robur amori
Reſtitit:hi mores:hæc duri immota catonis
Secta fuit:ſeruare modum finemq; tenere:
Naturãque ſeq:patriæq; impendere uitam
Nec ſibi ſed toti genitum ſe credere mundo.
Huic epulæ uiciſſe famẽ magnique penates.
Sũmouiſſe hyemem tecto:precioſaque ueſtis
Hirtam membra ſuper romani more quiritis
Induxiſſe togã.uenerisq; huic maximus uſus
Progenies.urbi pater eſt urbiq; maritus
Iuſtitiæ cultor rigidi ſeruator honeſti.
In cõmune bonus:nulluſque catonis ĩ actus
Surrepſit parteque tulit ſibi nata uoluptas.
Interea trepido diſcedens agmine magnus
Mœnia dardanii tenuit campana coloni.
Hæc placuit belli ſedes:huic ſumma mouẽtis
Hoſtis in occurſum ſparſas extendere partes

Ille:Cato ĩ hac renouatõe mrĩmonii nõ iuſſit ſibi tonderi barbã:nã tãto uſq; ĩ pectus moerore afficiebaẽ q; ĩtelligeret bella ciuilia futura. Horrificã:qa horrorẽ ĩ uultu oſtẽdit ĩtuẽtibꝫ. Nõ admiſit gaudia.i.nõ accepit lætitiã:nec hilaritatẽ. Duro.i.ſæuo uultu nullã hũanitatẽ oſtẽdẽs. Vt primũ:dicit cãm cur pmi-ſerat ĩtõſos crines & barbã. Feralia:letifera. Arma:belli ciuilis. Rigidã i:aſpam frõtẽ deſcẽderãt crines. Mœſtãq;.ſ.erat paſſus barbã creſcere:q̃ mœrorẽ ſignificat. Vni:ſolus cato erat qui poſſet apte hũani generis lugere miſeriã:quæ ĩſtare uidebaẽ exps erat ipſe cupiditatis:nec huic magis q̃ illi fauebat: ſed cõem tã-tũmõ reipu.utilitatẽ ſeruabat. Vni ua.i.licet ipſi Catoni q̃obrẽ. Studiis:uidelicet amore. Odiis.ſ.ini-micitia:qa nec amore:nec odio cuiuſq̃ mouebaẽ cato:ergo uacuus erat oĩ pturbatiõe mẽtis. Priſci thori.i.nec uoluit cũ uxore cõcũbere. Iuſto amori: nã tãto robore aĩ fuit Cato:ut ẽt legitimũ amorẽ pmitteret. Robur.i. fortitudo aĩ. Iuſto:legitĩo mrĩmonio. Immota:ſtabilis q̃ cõcuti nõ poterat. Si ſeruare modũ:laudat eũ a modeſtia q̃ ẽ q̃ſi firmamẽtũ & ſolida uirtus:ex ea naſciẽ moderatio q̃ tẽpat oĩa ĩ dictis aut factis & ĩ cæteris officiis.dicit ergo hãc modeſtiã ſeruaſſe catonẽ. Naturãq; ſeq:hoc idẽ Cicero ait primo officioꝝ qđ a Catone præclare ſcriptũ eſt. Nõ nobis ſolũ nati ſumus:ſed ẽt ortus nr̃i ptẽ pr̃ia uẽdicat.deĩde ĩfra:ĩ quo debemus naturã ſeq tãq̃ optimã ducẽ:nã ſeq naturã ẽ ĩpẽdere uitã pr̃iæ.i.mori p pr̃ia. Gẽitũ.i.nõ ſibi ſoli natũ eẽ. Huic epulæ:comedebat ipſe Cato ut uiueret nõ uiuebat ut comederet & illud eẽ uolo ut uiuã:nõ uiuo ut comedã: ſecũdũ illud Vir. poſtq̃ exẽpta fames epulis ſignificat ipſos comediſſe q̃tũ ſatis erat. Magniq; penates: ſi-gnificat cõtinẽtiã:nã cõtinẽtia p quã appetitus cõſilio & rõe remittiẽ:ea ẽ cũ rõni appetitus obtẽperat. Magni pẽates.i.domus ſignificat.ipſũ ĩ ædificiis ſeruaſſe cõtinẽtiã. Sũmouiſſe ignẽ tecto.i.ut tãtũ hr̃et ædiũ:q̃tũ ſatis eẽt defẽdere ſe a frigore & uẽto. Hyemẽ:frigus & hymbrẽ. Precioſaq; ueſtis:de ornatu corporis ẽt Cicero dicit quales debẽt eẽ pſonæ cultus. Togã:uidelicet hirtã ut togatus ĩcederet. More qritis:more Ro.ciuis qrites dicti ſũt ro.a curribꝫ ciuitate Sabinoꝝ:nã id ſtatuit primũ Romulus ut ſe gratificareẽ Tatio & cæteris Sabinis: quos ĩ ptem regni accepat. Hirtã togam.i. piloſã aut hyppalage ẽ p ĩduxiſſe togã ſup hirta mẽbra. Ve.huic:ipſe tãtũ ueneri ĩdulgebat q̃tũ ſatis erat ad pcreãdã ſobolẽ. Vrbi pr̃:qa ipſe pr̃iæ libertatẽ defẽdebat:& ĩ eo ſẽp occupatus erat:ut nullius opes plus ualerẽt q̃ reſpu. Vrbiq; ma.ſigni.pietatẽ ĩ pr̃iã:q̃ ẽ iuris naturalis ps:nã vi. ſũt ptes ĩpius iuris naturalis.uidelicet iuſticia:pietas:gr̃a:iudicatio:uirtus:obſeruãtia. Iu.q; cul.ũde poſt ſpeciẽ cõtinuo poſuit gẽus ſic Vir.Eutaxiã.i.bonũ ordinẽ ſeruauit:ubi dicit de Aen.Quo iu.al.nec pi.fu.bel. nec cla.ar.nã prĩo iuſticiã tetigit:q̃ ẽ gẽus:deĩde ad ſpẽm deſcẽdit.i.pietatẽ. Ri.dr̃ rc̃tũ:& q; flecti nõ põt ulla aĩ pturbatõe. In cõ.bo.qa ppriũ ĩnocẽtis ẽ oĩbꝫ pdeſſe nulli noceṙ: nõ ẽ bonus q ſibi tãtũ pdeſt:niſi ẽt aliis. Na.uolup.i.uoluptas q̃ naturalis ẽ hoĩ:ſic cupi. & libido:nõ ſolũ ueneris ſed ẽt aliaꝝ reꝝ q̃ uulgo appetũẽ ut diuitiaꝝ & honoꝝ nullã ptẽ hẽnt ĩ Cat.inimicũ uoluptatũ oĩum. Nata.i.naturalis. Sur.nõ clã repſſit:qa titilatõibꝫ qbuſdã uideẽ irrepe uoluptas:cũ ſẽſus naturæ flectiẽ. Sur.i.q̃ſi p titilatiõis nõ repſſit aĩum Cat. Parq;.qa nulla cupi.flecti poẽat:ſicut ille dixit:qd ẽ cur aliis placeã:cũ nullius rei mihi gr̃ã feceri.

Inte.cũ tãta eẽt ĩ urbe trepidatio:q̃tã ſupius Luc.deſcripſit: iã Põ. ex urbe trepidus diſceſſerat.& ĩ cãpaniã uenerat ubi cõpat exercitũ & caſtra põiturus erat obſeruãs qd nã Cæ. facturus eẽt ut illi uenĩẽti ĩ italiã occurreret. Ma.Põ.nã maxĩo reꝝ oĩũ metu uerſaẽ Põ. Trepido: feſtino & timẽti ſimul. Dar.co.a capi nã capis cũ Aenea troiano ĩ italiã uenit:de quo Vir. At capis ut nomẽ cãpaniæ diciẽ urbi. Hæc ſedes.ſ.campania. Placuit.ſ.Põpeio. Hinc ex capania. Summa mouenti.i.de ſũma reꝝ pugnare panti. Spſas ptes.ſ.neq̃ pte Cæſar poſſet ĩ italiã uenire:quin obuios milites hẽret. Occurſũ.i.ut occurreret hoſti cæſari. Vmbroſis:nũc deſcribit locũ ubi caſtra Põpeius poſuerat: expectaturus & obſeruaturus qd Cæſar faceret.

placuit Põpeio extẽdere ſpſas partes ea ꝑte qua Appẽninus mõs oẽm italiã mediã umbroſis collibus ga ſe negaliã atq; cãpaniã mediã diuidẽs ſcabroſis & cliuoſis collibus ĩ finẽ cãpaniæ tẽdi t. Vmbroſis collibus: qa ſcabroſis finibus. Appẽninus ĩ finẽ cãpaniæ tẽdit. Nullo uertice: a nulla ꝑte. Olympo.i. cœlo ut ibi tuto loco caſtra poneret. Mons: de hoc Appẽnino loquit̃ dicẽs quõ Italiã oẽm mediã diuidit. Geminas ũdas: hic mõs ea ꝑte qua tẽdit ĩ lõgũ: mediã diuidit Italiã a dextera ꝑte mare inferũ ſpectat a ſiniſtra ſiculũ uſq; fretũ ꝓgredit̃. Inferi.i. adriatici. Superi.i. tyrrheni. Colles: q ĩ Italiã ſũt utrinq; hic ab una parte

Vmbroſis mediam quã collibꝰ appenninus
Erigit italiam: nullo qua uertice tellus
Altius intumuit propiuſq; acceſſit olympo.
Mons inter geminas medius ſe porrigit ũdas
Inferni ſuperiq; maris: colleſq; coercent
Hinc tyrrhena uado frangẽtes æquora piſæ:
Illinc dalmaticis obnoxio fluctibꝰ ancon.
Fontibus hic uaſtis immenſos cõcipit amnes:
Fluminaq; in gemini ſpargit diuortia ponti
In leuum cecidere latus ueloxq; metaurus
Cruſtumiũque rapax & iũctus ſapis iſauro:
Sennaq; & adriacas q uerberat aufidus ũdas.
Quoq; magis nullum tellus ſe ſoluit inanem
Eridanus factas deuoluit in æquore ſyluas
Heſperiamq; exhaurit aqs hũc fabula primũ
Populea fluuium ripas umbraſſe corona
Cũque diem pronum tranſuerſo limite ducẽs
Succendit phaeton flagrantibꝰ æthera loris:
Gurgitibus raptis penitus tellure peruſta
Hunc habuiſſe pares phœbeis ignibꝰ undas.
Non minor hic nilo: ſi non per plana iacentis
Aegypti libycas: nilus ſtagnaret harenas

Tyrrhena uado: primo qdẽ hic mons Appẽninus. nõ nihil tẽdit ĩ boreã: deĩde uergẽs in auſtrũ tyrrhenum mare ſpectat: & Lunã ciuitatẽ Lucã: Piſas Piſtoriũq; & floretiã nobiliſſimã tuſciæ ciuitatẽ ad meridiẽ lĩquit: hic tãdẽ ĩ modũ cubiti ſe flectens ceu portus ſui ptẽ ĩ adriaticũ mare iaciẽs ꝓmõtoriũ facit in cuus ꝓmõtorii extremitate græci ueteres urbẽ Anconã cõdidere. Hic: ab hac ꝑte. Tyrrhena æquora: quia nõ nihil ĩ boreã tẽdit. Illinc: ab illa ꝑte. Ancon obnoxia.ſ. eſt.i. ſubiecta. Dalmaticis fluctibꝰ: ubi ſũt populi hyſtriæ. Fõtibꝰ hic uaſtis: Nũc dicit de hoc mõte Appẽnino multos flu. deſcẽdere: & alios qdẽ in ſupũ mare: alios ĩ inferũ defluere. Hic.ſ. mõs Appẽninus. Cõcipit: generat. Vaſtis fõtibus: quia uaſti ſunt fõtes: iõ ĩmenſi deriuãt̃ amnes. Gemini põti.i. ĩferi & ſupi maris qui ſũt illi fluui dicit.
In leuũ cecidere latus.ſ. iſti amnes: uidelicet. Metaurus: flu. ẽ qui præterlabit̃ Fanũ oppidũ & quia fortunæ Fanũ fuit, iõ Fanum eẽ appellatũ uolũt. Cruſtumiũ: flu. q præterlabit̃ Ariminũ. Sapis: flu. q præterlabitur Cæſenã. Iſaurus: flu. q præterlabitur Piſaurũ. uel pẽſaurũ. Sena: flu. qui præterlabit̃ Senegaliã: uel ſinũ galliæ dr̃. Aufidus: flu. ẽ Cãnarũ: ubi Hãnibal exercitũ Ro. deleuit. Vndas adriacas: hũc flu. mõs Appẽninus effũdit: ĩ adriacũ mare & galliã ciſalpinã reſpicit. Quoq; magis nullũ.ſ. cõſpicit ab hac ꝑte. Soluit ſe ĩ nullã.i. nõ capit̃ ullo amne. Eridanus græce: Padus latine dr̃. Eridanus ut nõ nulli uerſetiũt dictus ẽ: eo ꝙ circa padũ paſcua opima ſũt & ouibꝰ oportũa q̃ſi ceridanos .i. uelleris lucrũ: nam ἔριον lanã ſignificat Δόνειον lucrũ ſignificat: ũde laniſtæ appellãt̃ feneratores lucri. Tellus ſoluit: quia oẽs Italiæ fluuii ĩ padũ deriuãt̃. fractas ſyl. Virg. Fluuiorũ rex eridanus cãpoſq; ꝑ oẽs: cũ ſtabulis armẽta tulit. Heſpiãq; ex aquis qa oẽs pene Italiæ fluuii deriuãt̃ ĩ illũ. Fabula.ſ. ẽ dicit notã eẽ fabulã phætõtis filii phœbi & Climene q decidit ĩ padũ & c. dicit ergo phætõtẽ currum duxiſſe haud ꝓcul a terra: adeo ut oẽs fluuii nimio calore ſolis deſiccauerĩt: ſed ſolus Eridanus tãto calore reſiſtit ut deſiccari nequerit: ex quo magnitudinẽ illius ãnis oſtẽdit. Populea corona.i. arborũ populorũ: populus ẽ arbor & primã ꝓducit ꝑ turba primã corripit. Coro. po. qa circũdatæ ſũt ripæ padi his arboribus ĩ coronarũ modũ. Phætõ: filius ſolis
Ducẽs: di. pro. qa neſciebat regere pr̃nos currus. Pronũ: ꝓcliuẽ ĩ terrã uergẽs. Trãſuerſo li. nõ recto quo ire cõſueuerat. Loris: curribꝰ prẽ ꝓ toto. Flagrã loris.i. ardẽti curru. Gurgitibꝰ raptis: nimio calore deſiccatis. Penitus tel. pu. qa penitus ardebat: & tãtũ calorẽ ſolis ſuſtinere nõ poterat. Pares. un. phe. igni. qa ſolus calori reſtitit. Nec minor: bene ĩducit̃ magnitudinẽ eius laudare poſtq̃ hũc flu. dixit reſtitiſſe ſolis ardori: nõ mirũ ĩqt: qa hic flu. cæteris maior ẽ: & dicit nõ minor eẽt padus nilo: niſi ꝙ nilus maior: uidet̃: qa quot ãnis ꝑ ũiuerſã fũdit̃ Aegyptũ: nõ appetit ĩpe pluuias: ſed nilus ripas egredit̃: & uniuerſã Aegy. iũdat & eã fecũdiſſimã facit. Aeg. ia. ꝑ pla. quia ægyptus ĩ plano poſita ẽ. Vnde inter Scythas & Aegyptios maximum certamẽ fuit: qui nam priores nati eſſent. Aegyptii ſe primũ his rationibus natos dicebãt: ꝙ illa regio eſſet temperatior: & per conſequens ubi aer temperatior eſſet: ibi primum etiam genus humanũ natum fuiſſe. At uero Scythæ contradicebant cum ſe prius natos aſſererent non fieri poſſe hoc: ſed cum illa regio ſit humilis.i. ægyptus & ĩ plano iaceat: ideo poſtremã fuiſſe quæ a fluctibꝰ maris derelicta fuerit nã cũ primũ deus elemẽta & aqs a terra ſepauit: primo regionẽ ſuã.i. ſeptẽtrionẽ: quia altior ẽ a mari deſtitutã fuiſſe: & iõ ibi primũ hoĩes natos eẽ. Stagna. quia facit ægyptũ oẽm nilus eẽ ſtagnũ: tũ cũ inũdat eã.

Nec minor hic hyſtro: nec padus minor eēt hyſtro niſi ꝙ hyſter ãteq̃ ĩ mare ueniat oēs undiq; amnes cõprehēdit: hic flu. alio noĩe Danubius dr̃ ꝙ ſexagita ãnis capiēs. vii. hoſtiis ĩ põtũ ĩfluit. Nõ ſolus. qa ut dixi lx. ãnis accipit: & vii. hoſtiis ĩ põtũ ĩfluit ſiculũ. Dexteriora petēs: Hos Appēninus a ſiniſtra ut dixi ſupetius hēt flu. nũc. d. a dextera pte quos flu. habebat. Tybrĩ: tyberis a dextera pte ex hoc mõte deſcēdit Tuſciam uerſus. Rutubãq; cauũ. i. ꝓfũdũ flu. qui ĩ finibus liguriæ labit̃. Vulturnus: flu. eſt q præterlabit̃ Capuã. Nocturnæ editor auræ ſarnus: beneuentus ꝓprietatē huius flu. q nebulã craſſã & obſcurã facit: ut noctē imitari uideat̃. Lyris: eſt flu. ĩter põpeios & Vulturnũ. Maricæ umbroſæ. i. ſyluæ a marica latini matre. Veſtinis: flu. a ueſti urbe denoĩatus. Impulſus agris: qa ĩgreditur hũc flu. & ipſũ maiore ĩpetu diſcurrere facit. Culta. i. arua. Salerni: q mõs hic ferme ĩ uiſceribus ſuis Beneuentum habens ĩ Salernũ reſpicit. Salernũ: oppidũ dictũ a ſilere p antiſticon. i. mutatã litterã. Macra: dictus a ꝓprietate rei: qa macer ē flu. p Põtremulũ labēs: quia tã rapide & humiliter fluit: ut ēt naues ſuſtinere nõ poſſit. Nullas alnos. i. naues: Lõgior educto. i. ab aquilone reſpicit Padũ & galliã nam ciſalpinã. Surgit: effũditur. In aera. i. ĩ aerē uerſus. Gal. ru. i. Galliã ciſalpinã. Deuexas: ĩclinatas alpes pars altior Appēninii ab Aquilone padũ ꝓſpicit: deĩde Mãtuã: Parmã: Regiũ: Paduã: & alia oppida iõ gallica rura. Altiore: hoc dicit qđ & ſupius dictũ ē quõ Appēninus ĩ modũ cubiti ſe flectēs: uel ptē ſui potius ĩ adriaticũ mar̃ uergēs: ꝓmõtoriũ facit: ĩ cuius extremitate ueteres græci urbē Anconã cõdidere: poſt uero Firmũ: Picenũ: Aſculum. Marſos: pelignos reſpicit: deĩde alterũ flexũ faciēs altiſſimis uerticibꝫ garganeis appellatis ĩ adriaticũ ĩfluēs Maſſilliã ciuitatē ãplectit̃. Garganus: dicit̃ a garos q̃ſi uerticis uertex: quia ibi altior eſt. Tũ umbris: ꝓſeqtur nũc narrãs flumĩa ab Appēnino originē trahētia. Tũ: deĩde. Ferax. ſ. Appēninus abũdans: quia ibi ſũt populi fertiliſſimi: nam Vmbria & Marſia abũdãtiſſimæ regiones fuere. Sabello. i. ſabino ĩ eã partē uergēs. Piniferis. i. ferētes pinus. Indigenas. i. ĩde genitos ĩdigenæ dicũtur qui nõ aliũde uenerũt: ſed ĩde nati ſũt ubi habitant. Nõ deſerit ante: ut ante dictũ: habet fere in uiſceribus Beneuētũ: Salernos: Lucanosq; alpes: donec extremũ Italiæ oppidũ regiũ reſpicit: ubi a peloro diuiſus a leua ſyluã facit. Nõ deſerit heſperiã: nõ terminat ante italiam. Cum: pro quando. Sileis: undis: Nam qua parte aſſiduis maris fluctibus clauditur: ibi ſtatim ſyluam facit a dextero latere. Tetendit: ideſt protendit: porrigit. Suas rupes in tẽpla: ideſt promontorium lacinium ubi eſt templum Iunonis Laciniæ: ibi Hercules ſupato lacinio latone tẽplũ cõdidit ĩ honore Iunõis: & de noĩe laciniæ iunonis laciniũ appellauit: eſt ãt promontoriũ haud ꝓcul a ciuitate petilia. Longior italia: Appenninus eſt longior q̃ ſit Italia: quia ĩ Siciliam uſque tendit: uel uerius totam continens Italiam terminat quod Virgilius oſtendit. Hæc loca ni quondam uaſtata: & infra: cum protinus utraque tellus una foret ideſt Italia & ſicilia ſimul coniunctæ erant. Incumbēs. ſ. appennino qua parte cum Sicilia iũgebatur Italia. Cõfinia. ſ. Italiæ atque Siciliæ. Terras: uidelicet hãc terrã Siciliæ: hanc terrã Italiæ. At: ꝓ ſed. Gemino profundo ſiculo & adriatico mari. Ceſſere colles peloro: quia parte ſiciliæ pelorus terminatur & a parte italiæ Appenninus. Cæſar in arma: Poſtquam deſcripſit hunc montem iuxta quem in campania: uidelicet qua parte circundatur: caſtra poſuerat Pompeius ad ꝓpoſitũ reuertitur: Cæſar poſt q̃ ſēſit pompeium relicta urbe in cãpaniã cũ ſuis copiis ꝓfectũ eē & ibi caſtra poſuiſſe: ui & ĩpetũ Cæſaris oſtēdit Lucan. dicit. n. illũ nihil magis quæſiuiſſe q̃ ut uires ſuſcipere multosq; tandem ibi populos armatos inueniret: ut uiribꝫ magis q̃ uoluntate uiceret. Furens: poeta magis inclinabatur ad põpeium q̃ ad Cæſarē: & ſcilicet gaudet quod nõ. Terat hoſte uacãtes: ideſt nõ gaudebat ſe populari terras hoſte carētes: immo terras hoſtibus plenas. Terat: uaſtet. populetur. Nõ uacuos hoſte: immo plenas hoſte. Agros uacuos immo plenos.

Nec minor hic hyſtro niſi qđ dũ pmeat orbē
Hyſter caſuros in quælibet æquora fontes
Accipit: & ſcythicas exit non ſolus in undas
Dexteriora petens montis decliuia tybrim
Vnda facit rutubamq; cauum: delabitur ĩde
Vulturnuſq; celer: nocturnæq; æditor auræ
Sarnus: & umbroſæ lyris per regna maricæ
Veſtinis impulſus aquis: radenſq; ſalerni
Tecta ſiler: nullaſq; uado q macra moratus
Alnos uicinæ percurrit in æquora lunæ
Longior educto qua ſurgit in aera dorſo
Gallica rura uidet: deuexaſq; aſpicit alpes.
Tũc umbris marſiſq; ferax: domituſq; ſabello
Vomer piniferis amplexus rupibus omnes
Indigenas latii populos: non deſerit ante
Heſperiam quam cũ ſcylleis clauditur undis
Extenditq; ſuas in templa lacinia rupes
Longior italia. donec confinia pontus
Solueret incũbens. terraſq; repelleret æquor.
At poſtq̃ gemino tellus eliſa profundo eſt
Extremi colles ſiculo ceſſere peloro
Cæſar in arma furens nullas niſi ſãguine fuſo
Gaudet habere uias: qđ nõ terat hoſte uacãtes
Heſperiæ fines: uacuoſq; irrũpat in agros:

Atq; ipſũ nõ pdat iter.ſ.uincẽdo nõ perdat iter: quia niſi uiceret iter pdere uideret. Cõſertaq; bellis bellũ gerat.i.bella bellis iferre:nã finis unius belli principiũ eſt alterius. Nõ tam:declarat.Pateres:aptas. Fregiſſe.ſ.ui.nec tã gaudet. Arua pre.pati.colo.i.uolẽte populo. Populet.ſ.arua. Cõceſſa pu.ire uia.ut ſumati dicã Cæſarẽ pudet ire uia cõceſſa a populis. Ciueque uideri:Quia nõ ciuis.ſed hoſtis uult uideri cæſar. Tũ urbes:Nũc dicit quõ minabat Cæſar:tamẽ populi licet uideret nõ poſſe tantũ Cæſaris ipetum ſuſtinere:munibãt ſua quiſq; oppida:& paratæ erãt defendere quoad uireshaberẽt:licet hæc magno terrore

Atque ipſum perdat iter:conſertaq; bellis
Bella gerat.non tam portas itrare patentes
Qua fregiſſe iuuat:nec tam patiente colono
Arua premi quã ſi ferro populentur & igni.
Conceſſa pudet ire uia ciuemq; uideri
Tunc urbes latii dubiæ uarioque fauore
Ancipites:ꝗquã primo terrore ruentis
Ceſſuræ belli denſo tamen aggere firmant
Mœnia:& abrupto circundant undiq; uallo
Saxoꝝq; orbes quæ ſuper eminus hoſtem
Tela petant altis muroꝝ turribus aptant:
Pronior i magnũ populus pugnatq; minaci
Cũ terrore fides:ut cũ mare poſſidet auſter
Flatibus horriſonis hũc æquora tota ſequũt:
Si rurſus tellus pulſu laxata tridentis
Aeoli tumidis immittant fluctibus eurum
Quãuis icta nouo uentum tenuere priorem
Aequora.nubiferoq; polus cũ ceſſerit euro
Vendicat unda notũ:facilis ſed uertere mente
Terror erat:dubiãque fidem fortũa ferebat.
Gens ætruſca fuga trepidi nudata libonis
Iuſq; ſui pulſo iam perdidit ũbria thermo.
Nec gerit auſpiciis ciuilia bella paternis
Cæſaris audito conuerſus nomine ſylla:
Varrus ut admotæ pulſarunt anximon alæ

Cæſaris ꝓhibebãt:ne ſua præſidia tuerent. Tũc.ſ. tẽpore quo ita Cæſar craſſabat p Italiã. Dubiæ mẽti.i.icertæ quid faciet. Varioq; fauore:Quia hic cæſar timore trahebat eos:inde Pom.terrebat auctoritate ſenatus:qui bellũ iuſtũ cõtra Cæſarẽ mouere uidebãt. Ceſſere.ſ.Cæſari. Dẽſo:forti. Abrupto feſtinato & abrupte facto. Circũdat.ſ.mœnia ſua. Saxoꝝq; orbes.i.ſaxa rotũda qſi uidet deſcribere rẽ quã uocamus bõbardã:nã legit ueteres uſos fuiſſe hoc genere tormẽti:unde tormentũ dr a torquẽdo: quia magna ui torquet bõbarda. Sup:ꝓ deſup a mœnibus.Eminus:a lõge. Pronior:nũc dicit quomõ ſe habuerit populi:& qua uolũtate fuerit: dicit omnes qdẽ ꝓniores fuiſſe in Pom.ſed metu cæſaris ab eo deterrebãt. Populus.ſ.italus pronior erat. Pugnatq; minaci cũ ter.fi. quia hinc fides ad Pom. trahit:ĩde terror Cæſaris ab eodẽ illos deterret.ergo fides cũ terrore pugnat. Vt cũ mare: p cõparationem oſtẽdit quomõ aĩ populoꝝ in diuerſas partes diſtrahebãt:ſic aĩ icerti erãt populoꝝ:ſicut maris unda incerta ẽ cũ diuerſis uẽtis agitat:primo ſi auſter ĩ medio mari flauerit:ſeqtur auſtrũ unda:at ſi deĩde flare cœperit eurus:tũc relicto auſtro hũc uẽtũ ſeqt:ita aĩ populoꝝ diſtrahebãtur ĩ uarias ptes.ſ. fides pugnat cũ terrore minaci. Vẽdicat unda notũ.i.unda maxima notũ trahit: uel poteſt eẽ hyppalage ꝓ uendicat notus undã. Auſter:uẽtus a meridie pflans. Horriſonis.i.horrorẽ icutiẽtibus. Hũc:auſtrũ. Si rurſus.i.denuo. Laxata:pulſata. Tellus.i.ſubterranea ſpelũca:ubi æolus uẽtos clauſos habere dr a poetis: quos cũ uult emittere ſua uirga pcutit terrã. Tridẽtis æoli:qa æolus tridẽtẽ hẽt ſicut Neptunus: quo ĩpat uẽtis & ĩ latus mittit. Immittãt.ſ.uẽtũ ab oriẽte pflãtẽ. Priorẽ uẽtũ.i.prioris uẽti reliqas: qa prioris uẽti ĩpetu adhuc mare criſpat mouet & tremulũ ẽ. Priorẽ uẽtũ:licet ſentiãt priorẽ uẽtũ æquora tremore illo:tamẽ ſupueniẽte euro illius uẽti ĩpetũ ſequuntur. Facilis terror: ꝗuis pugnet cũ terrore fides:tãmẽ ui maiorẽ hẽt terror:& terrẽtur nõ a Põpeio:ſed a Cæſare. Dubiaq; fidẽ:Quia ꝓ fortuna mutabat fides. Gẽs:libo præerat ætruriæ.Cæſar.M.Antoniũ cũ cohortibꝫ tribꝫ miſit Aritiũ Libo ubi audiuit iã adeſſe Antoniũ trepidus aufugit. Nudata.ſ.ẽ. Vmbria termo:Termus tenebat aſcidũ Cæſar factus certior ũbriã a Termo teneri:& omniũ uolũtates ſibi cõciliar Põpeiũ:Antoniũ cũ tribꝫ cohortibꝫ miſit. Termus diffiſus uolũtati municipum ex oppido cohortes eduxit:& ipſe a ſuis ĩ itinete deſerit: Antonius ſe ad termũ recepit. Vmbria:oppidũ ẽ. Nec ſylla:Hic ſylla ſenioris fuit filius qui fauſtus ẽ agnominatus:ubi ſenatuſcõſulto cũ decreta ſicilia eſſet:Philippus tri.ple.interceſſit. Auſpiciis pr̃nis:qa bella fœlicia fœliciter geſſit:ũde ſe fœlicẽ appellari uoluit:qẽt filio fauſtũ Syllã nomẽ ĩpoſuit. Varrus:Cæſar audita deditione termi oppidi cõfiſus uolũtati municipũ tertiæ decimæ legiõis cohortes euocauit ex pſidio Anximonq; ꝓficiſcit:hoc oppidũ tenebat Varrus aduẽtu Cæſaris cognito milites Varrũ circũſiſtũt orõne:docẽtq; ꝙ ſit uolũtas municipũ hoꝝ orõne ꝓmotus Varrus eductis cohortibus fugere tẽtauit: ſed tamẽ ex primo ordiẽ pauci milites illũ cõſerere manũ adhortãt:ſed cõmiſſo prœlio deſerit a ſuis: ps demũ fugierũt:reliq ad cæſarẽ trãſfugiũt:cũ qbꝫ.P.Lucius erat. Varrus:ordo eſt Varrus ruẽs p diuerſa mœnia neglecto tergo fugit: ea pte qua ſyluæ ſũt & ſaxa. Vt.i.poſtq. Alæ ad.i.cohortes cæſaris appropiqre pulſãt.Anximõ oppidũ.

Neglecto tergo:qa mõ hac modo illac petebãt milites. Syluæ: p ſyluas & p loca auia fugit trepidus deſertus a ſuis. Lẽtulus:q præerat Aſculo:& cũ audiuit aduẽtare Cæſarẽ:ipſe quoqꝫ trepidus relicto oppido fugit:Hic Lẽtulus cũ deſerto Aſculo fugeret ĩcidit in Bibulũ q præmittebat a Põpeio: ut piceni agri ciuitates & populos cõfirmaret ab eo admonitus quæ gerãtur a Cæſare:milites accepit & cõtractis militibus Põpeii corphiniũ ad Luciũ domicium Aeneobarbũ ꝑueniũt:& cõiunctis copiis oppidũ illud munire ut ſe a Cæſare tueãtur.res hæc quõ ſit geſta ĩferius declarabit. Diuertitqꝫ acies: a præfecto. Dux.ſ. Lẽtulus. Agmine: qa a ſuis deſertus ẽ. Nullas cohortes:qa deſertis ſignis ſolus ipſe Lẽtulus cũ uexillis aufugit:alii uero milites eius ad Cæſarẽ cõfugerunt. Tu quoqꝫ nudatã: ꝓgit Lucãus narrare trepidationẽ factã a Cæſare : quia cũqꝫ Cæſar.exercitũ duceret treptdatũ ẽ: & audito nomine eius ſtatĩ nõ nullos in fugã cõuerſos:ĩter quos Scipionẽ nũc dicit deſeruiſſe luceriã ciuitatẽ q̃q̃ robuſtiſſimis illã munitã cohortibus:mõ legionibꝰ teneret:nã ibi duas legiones hẽbat Scipio : quibꝰ ipſe præfectus erat.Legiones ãt hæ ãte ſub Cæſare militauerãt:nã cum Gallia ĩ aliud quĩquẽniũ Cæſari ꝓrogata eẽt fauẽte Põpeio:cũ quo Cæſar affinitate tũc cõuictus erat:quæ cũ ſtipẽdiis decreta eẽt ĩ ſupplementũ unã legionem Cæſari põpeius dedit.Poſtq̃ uero Craſſus cũ exercitu a Parthis deletus ẽ duæ legiões Cæſari detractæ ſũt ſub prætextu parthici belli ĩminẽtis : qa ſenatuſ cõſultũ factũ ẽ: ut duæ legiones ad bellũ ꝑthicũ mitterẽt.una a Gneo põpeio: altera a cæſare:ſed nõ obſcure duæ legiones cæſari decretæ fuerũt: nã primã legionẽ quã Põpeius cæſari dederat cõfectã ex delectu cæſaris eã miſerat cæſari Põpeius:tamẽ Cæſar cũ eẽt certus de uolũatte inimicoꝝ ſuoꝝ ex ſenatuſcõſulto legionẽ Põpeio reddidit & quĩtãdecimã legionẽ : quã ipſe ĩ gallia citeriore habuerat ex ſenatuſcõſulto itẽ tradidit:Has legiões dicit ĩ ꝑſidio Luceriæ poſitas fuiſſe quibꝰ ꝑerat Scipio:qui tã & ſi firmos ac certos milites hẽret:tamẽ & ipſe terrore cæſaris ꝑſidiũ deſeruit. Nudatã.ſ.ꝑſidio & militibus ſuis. His caſtris:uidelicet ĩ ꝑſidio Luceriæ. Iãpridẽ:Declarat q̃ ſit pubes firmiſſima. Seducta cæſaris armis.i.ab armis qa ſenatuſcõſultũ factũ eẽt : ut duæ legiões mitterẽt ad bellũ ꝑthicũ:una a cæſare:altera a Põpeio:ſed has legiones prius ĩ ſupplemẽtũ exercitus Põ.cæſari tradiderat. Qua:pube. Suppleuit gallica dãna.i. ĩ ſupplemẽtũ exercitus Põpeius dedit cæſari & ſuppleuit exercitũ:cuius ꝑtẽ bello gallico Cæſar amiſerat. Ipſe cæſar:ad bella uocaret.ſ. ãte legionẽ Põpeii.i.q̃ peteret a põpeio hãc legionẽ. Socero: Cæſari ut uterẽt hac legiõe:& ſanguinẽ ſuũ ꝓ ſãguine & gloria cæſaris effũderet. Ac te corphini:ſicut ſupradictũ ẽ Lẽtulus Aſculũ tenebat.hic audito cæſaris aduẽtu ex oppido ſtatĩ ꝓgrediẽs milites ſecũ ducere conatus eſt: ſed a maiori ꝑte militũ deſerit:ĩcidit aũt ĩ bibulũ a Põpeio magno miſſũ ad cõfirmãdas piceni agri ciuitates:hic a Lẽtulo multos accepit milites:auditis q̃ facta erãt a cæſare.ſ.q municipum uoluntates inclinatæ erãt in cæſarẽ cõtractis ũdiqꝫ cohortibus quos potuit milites ſecũ adduxit:& magnis itineribꝰ corphinũ ĩtẽdit ad.L.domitiũ æneobarbũ ſucceſſorẽ cæſari a ſenatu deſtinatũ q præerat corphino . Cæſar eo cõfeſtim cohortes duxit cũ cohortibus iã quĩqꝫ præmiſſis qui pontẽ fluminis ĩterrũperẽt paſſuũ circa tria milia:Cæſar cũ ad pontẽ ueniſſet prœliũ cõmiſſũ ẽ:milites ſtatĩ domitiani repulſi ſe ĩ oppidũ receperũt: Cæſar ad oppidũ cohortes ducit ad muroſqꝫ caſtra ponit.& oppidũ magnis opibus munire ĩſtituit.Interea .L.Domitius deſpatis Gn.Põpeii auxiliis fugã ꝑabat:id cũ ſẽſiſſet milites cẽſẽtes ſalutis ſuæ quoqꝫ hẽndã eſſe rõnẽ a quibꝰ diſſentiebãt marſi:ſed ubi ea cognouerũt de fuga domitii:quã a natura ignorauerãt:ipſi cũ cæteris domitiũ circũſtãt:ipſũqꝫ ꝓductũ ĩ publicũ cuſtodiũt:poſtera die ubi illuxit ꝑ Lẽtulũ facta deditione:Cæſar ĩ poteſtatẽ acceptos educi iuſſit:fuerũt ãt quĩquagĩta uidelicet patricios tribunos militũ equiteſqꝫ Ro.& patriciorum liberos:ĩter quos erat. L.An.corphini præfectus & Lẽtulus ſpinter:Varrus Quĩtilius q̃ſtor:Fuſſus & domitii filius:hos oẽs Cæſar cõtumeliis & cõuitiis militũ ſuoꝝ ꝓhibitos ĩcolumes ex uĩculis dimiſit:accepto tamẽ corphĩo:hoc hẽt hiſtoria:quã breuiter Luc: ãplectit. At:ꝓ ſed. Tecta.i.mœnia:nã priuata ædificia dixit corphini. Tua cla.ſer.hoc dicit:qa hi milites uel ꝑs eoꝝ ex delectibꝰ Põpeii fuerẽt:quos milites ſub ꝑtãte ſua dicit hũiſſe domitiũ qbꝰ aliq̃do foꝝ Põ.obſederat: quo tẽpore Milo circũdatus corona militũ nõ auſus dicere cãm dãnatus ẽ de cæde clodii. Tua claſſica:ſigna. Quõdã:aliquãdo. Tyro:nouus miles. Polluto miloni.i.nocẽti:nã accuſatus ẽ cædis clodianæ. Op.obſeſſo a militibus Põpeii foro ne q̃uis fieret iudicibꝰ:& cãm ſuã dicerẽ coactus ẽ milo:ꝓ quo orõnẽ ĩſignẽ Ci.ĩ foro hũit

Per diuerſa ruens neglecto mœnia tergo
Qua ſyluæ:qua ſaxa fugit.depellitur arce
Lentulus exculea:uictor cedentibus inſtat
Diuertiqꝫ acies:ſoluſqꝫ ex agmine tanto
Dux fugit:& nullas ducẽtia ſigna cohortes.
Tu quoqꝫ nudatam commiſſæ deſeris arcem
Scipio luceriæ:quanquã firmiſſima pubes
His ſedeat caſtris ianpridem cæſaris armis
Parthoꝝ ſeducta metu:qua gallica damna
Suppleuit magnus:dũqꝫ ipſe ad bella uocaret
Donauit ſocero romani ſanguinis uſũ.
At te corphini ualidis circundata muris
Tecta tenẽt pugnax domiti:tua claſſica ſeruat
Oppoſitus quondam polluto tyro miloni.

Vt procul:Nunc dicit quomodo ſe habuerit Domitius ubi procul pſenſit ueniente cu cohortibus Cæſaré. Dixit.ſ.domitius. Nubé.ſ.pulueris: ná ex puluere q ſublatus erat cognouit adeſſe cæſaré: deinde poſt puluerē cōſpexit. Ardētes.i.fulgētes. Virgili. Ardētes ære cateruas: Percuſſis ſole coruſco. declarat qa pcuſſiōe radiorū ſolis arma fulgebát. Socii:cōmilitones. Immergite:Rūpite fluminis pōtē:quia erat triū miliū paſſuū. Et tu mōtanis:ad ipſū torrentē apoſtrophat. L. Domitius: quē rogat ut totas uires cōtrahat:& inflatus huc Cæſaris impetū retineat: quod ſi fecerit uictoria prima domitio attribuet:q ibi primū ab īpetu ſuo Cæſar deterritus fuerit.

Vt procul immēſā campo cōſurgere nubem
Ardenteſque acies percuſſis ſole coruſco
Conſpexit telis. ſocii decurrite dixit
Fluminis ad ripas undiſq immergite pontē
Et tu montanis totus nunc fontibus exi:
Atq oēs trahe gurges aquas:ut ſpumeus alnos
Diſcuſſa cōpage feras:hoc limite bellū
Hæreat: hac hoſtis lentus terat ocia ripa
Præcipitem cohibete ducem. uictoria nobis
Hic primū ſtans cæſar erit nec plura locutus
Deuoluit rapidum ne quicq̄ mœnibꝫ agmē
Nam prior e campis ut cōſpicis amne ſoluto
Rumpi cæſar iter calida prolatus ab ira
Non ſatis eſt muris latebras quæſiſſe pauori?
Obſtruitis campos? fluuiiſque arcere paratis
Ignaui? non ſi tumido me gurgite ganges
Summoueat:ſtabit iam flumine cæſar ī ullo
Poſt rubiconis aquas? eq̄tū propate cateruæ
Ite ſimul pedites. ruituꝗ aſcendite pontem:
Hæc ubi dicta leuis totas accepit habenas
In cāpū ſonipes:crebroq ſimillima nymbo
Trans ripam ualidi torſerunt tela lacerti:
Ingreditur pulſa fluuium ſtatione uacantem
Cæſar:& ad tutas hoſtis compellitur arces.
Et iam moturas ingentia pondera turres
Erigit. & mediis ſubrepſit uinea muris.

Exi:egredere tu ānis:ſed torrēs erat ſine noīe. Ingētes trahe aquas.i. cōtrahe omnes aquas ut īplearis & īgētes quoq naues ſuſtinere poſſis. Vt:adeo Alnos:naues. Spumeus:ſpumoſus. Diſcuſſa cōpage.i. ut diſſoluātur naues nimia ui aquarū. Cōpage diſcuſſa.i.diſſoluta iūctūra. Hoc limite hæreat.i. hoc termino retardeť Cæſaris īpetus. limes ſignificat terminū. Vir. Vicino a limite ſæpes Hæreat.i.tardeť. Hoſtis:Cæſar. Lētus:ab īpetu ſuo tardatus. Terat.i.cōſumat. Cohibite.ſ.cōmilitones cōprimite. Præcipitē:uelocē. Victoria nobis.i. cæſarē ab īpetu ſuo repoſitū eſſe inſtar uictoriæ nobis erit. Nec plura locutus: hæc ubi dicit Domitius ita ēt fecit: nā milites ſtatim ad flumen cōcurrūt:& pōtē demoliri parāt. Deuoluit: ideſt emittit ex mœnibus. Rapidū nequicq̄.ſ.ad parādū opus. Nam: declarat & ad illud referť nequicq̄.uere neqcq̄ fecit hæc Lutius domitius.ſ. ex oppido milites emittere:q pōtē rūperent:nā cæſar audiēs aduētare cohortes domitii: indignatus tāta celeritate cohortes ſuas duxit: & ibi cōmiſſo prœlio ſtatim domitiani repulſi in oppidum ſe recipiunt:uere ergo dixit nequicq̄ ꝑ fruſtra. Prior cæſar: ſignificat ducis diligētiam qui prior ex omnibus uidit:ubi ſibi obſtaculum fieret. Amne ſoluto.i.ſoluto pōte amnis. Prolatus ab ira.ſ.a ſeipſo quia animum noſtrum alienat ira:ideo. Prolatus quaſi porro latus a ſe ipſo quaſi alienus eſſet:ira nimia percitus. Quæſiuiſſe latebras pauori: Ideſt ut ſe in muris abſcondant pauore deterriti. Obſtruitis: Claudere paratis. Ignaui:Ideſt homines imbelles hoc fruſtra facitis: quia nō ſi tumido: nō id efficietis imbelles uiri: nam ſi ganges obſtruere iter meum uellet non poſſet:nam ganges flu. eſt indiæ: de cuius ortu ignoratur: ſicut nili. Hic non paucioribus hoſtiis oceanum ingreditur quam nilus. bene elegit hunc flu. gangem cæſar ingentem ut oſtendat ſe nulla ui reprimi poſſe. Flumen: Ganges. Tumido gurgite:Ideſt inflato. Tapinoſis eſt. Poſt rubiconis aquas: Poſtquam rubiconem ſemel traieci: nullus fluuius erit qui me retinere poſſit. Cateruæ: Pro turmis hic poſuit. Sunt ſcilicet cum equitibus. Aſcendite: Capite. Pontem ruiturum: Prius quam euertatur. Hæc ubi dicta: Scilicet ſunt a Cæſare: nam ſtatim eius imperium executi ſunt milites. Leuis: uelox. Totas accepit habenas In campum ſonipes. Ideſt totis habenis ad pontē delati ſunt milites:ideſt poteſtate ſua. Crebroque ſimillima nymbo:tanta telorum copia fuit ut hymber cælitus cadere uideretur: Poſuit nymbum pro uento cum pluuia. Validi lacerti: Pro ualidorum militum lacerti. Vacantem. Vacuum hoſtibus. Pulſa ſtatione: Ideſt pulſis militibus qui in ſtatione pontis poſiti fuerant. Aras: corphini. Erigit turres: Nam poſitis ad muros caſtris oppidum ipſum magnis operibus munire inſtituit Cæſar: ut oppidum illud expugnaret. Ingentia pondera turres: Videlicet turres facit: quæ rotis uehi poſſent quocunque uellent. Subrepſit: Clam admota eſt. Mediis muris: M[illegible]ia parte murorum. Vinea: tegmen eſt in modum turris quæ admota muris defendit pugnantes milites: qui quidem mœnia concutere & effodere uoluerunt.

Nec magis hoc bellū quā cū catilina parauit
Arſuras in tecta faces:ſociuſq; furoris
Lentulus exertiq; manus ueſanã cethegi.
O rabies miſeranda ducis:cū fata camillis
Te cæſar magniſq; uelint miſcere metellis
Ad cinnas marioſq; uenis: ſternere profecto:
Vt catulo iacuit lepidus:noſtraſq; ſecures
Paſſus ſicanio tegitur qui carbo ſepulchro.
Quique feros mouit ſertorius exul hiberos:
Quãq̃ ſiqua fides his te quoq; iūgere cæſar
Inuideo:noſtraſq; manus quod roma furēti
Oppoſuit:parthorū utinã poſt prœlia ſoſpes
Et ſcythicis craſſus uictor remeaſſet ab oris
Vt ſimili cã crederes qua ſpartacus hoſtis.

Hoc bellū:quod ſuſcepimus cōtra Cæſarē: quã cū Catilina:qui patriã eodē incendio rapinis cōſumere parauit. Arſuras faces:qui parabat patriã incēdio cōſumere. Letulus:qui ꝑtor Ro. cōiurationis huius cōſcius & ꝑticeps fuit. Hiſtoria nota ē apud Salu. Exerti cethegi:ideſt deſerti & nudati:nã poſtea nudatus fuit cū in carcerē cōiectus ē. O rabies miſe. ecce breuis totius argumēti cōplexio qd ē ꝙ cæſar agit:nō ē bellū:ſed ēt proditio patriæ:quã miſerandã rabiē appellat: Miſerāda.i.quæ deteſtabilitate & cōmiſeratiōe ſua miſerabilis ē: Ampliat hoc argumētū ꝑ locū illū:cū oſtendimus id cōmiſſū eſſe ab illo qd oportet ipſe defendere. Cū fata camil. dii te patriæ defenſorē o Cæſar eſſe uolebāt:non āt proditorē. Camillis:ſimilē camillo:qui defēdit patriã a gallis. Metellis: quorū alter a iugurtha patriã defendit:alter uero a a cretenſibꝫ. Ad cinnas marioſq; uenis:ſimiles eē uoluiſti his qui ꝑriam prodiderūt:ut fuit Cinna:& Marius:Cinna flagitioſiſſimus rēpub. ſūma crudelitate uaſtauit:primo cōſulatu ferēs de exulibus reuocādis legē ab octauiano collega ꝓhibitus & honore priuatus urbe ꝓfugit uocatiſq; ad pileum ſeruis aduerſarios uicit:Octauium interfecit Ianiculū occupauit. Iterū & tertio cōſulē ſe ipſe fecit: quarto cōſulatu cū bellū cōtra Syllam pararet Anconæ ob nimiã crudelitatē occiſus ē. Sternere ꝓfecto:ſicuti diximus hæc orō in genere deliberatiuo poſita ē. Sternere arguit a facili ꝑ ſimile. Sternere : ꝓſterneris a me. Vt: ꝓ ſicuti. Catulo lepidus:nūc arguit a facili. ſ. facile erit Pōpeio uincere cæſarē: qui ſemꝑ uincere cōſueuit:arguit ēt a poſſibili:a maiori ad minus:nã ſi magnos imꝑatores uici:uincã ēt minores:ulterius uult cōparare cæſarē fugitiuis ut bellum hoc nō dici poſſit:ſed potius latrociniū. Catulo lepidus. M. æmilius lepidus cū tentaſſet acta Syllæ reſcidere bellū excitauit:unde a. Qu. Catulo eius collega pulſus ē:qui cū ſe i Sardiniã receꝑiſſet bellum molitus ē:ubi paulo poſt periit:& ſternere. Vt:pro ſicut. Carbo: q paſſus noſtras ſecures tegit ſicano ſepulchro. Cn. Pom. cū imperio miſſus ē in ſicilia aduerſus carbonē a Sylla ꝓſcriptū:quē ēt occidit:& turpiter mortuus ē:nã cū duceret ad ſuppliciū:petiit tātū tēporis ſpaciū ut aluū leuaret ut Val. in cap. de his qui turpiter uixerūt. Secures:quia iuſſit cū uirgis cædi:& ſecuri ꝑcuti. Sicano ſepl. in ſcicilia. n. res geſta ē. Quique feros mouit. Sertorius a ſylla proſcriptus in hiſpania citeriore bellū ingens excitauit:& profligatus a. M. Antonio:& M. Perpenna:aliiſque coniuratoribs in conuiuio trucidatus eſt: imperium per Mar. perpennam tranſlatum eſt:quem paulo poſt uicit Pompeius atque interfecit i hoc bello. Mouit feros hiberos:quia prius ꝙ bellum motum fuerat illum recepit hiſpania. Exul:quia proſcriptus ē a Sylla. Hiberia:hiſpania ab hibero fluuio appellata. Quanq̃:arguit a facili per argumentum a maiori ad minus:q̃ ſi dicat hoc mihi dedecori eē uidebitur:ut te o Cæſar uincam qui magnos imperatores uincere conſueui cum tu fugitiuis & gladiatoribus aſcribi potius debueris q̃ ducibus romanis. Vtinam inqt Craſſus e parthia uictor rediiſſet:quēadmodum enim ſparthacum fugitiuum & gladiatorem Sparthorū ducem uicit:ita te quoque fugitiuum & gladiatorem uinceret:unde dicit indignor quaſi ut tibi obiiciar:cū alios imperatores præſtantiſſimos uicerim. Quāq̃:tu ſternere a me o Cæſar:ſicut ſtratus eſt Lepidus: Carbo & Sertorius qui fuerunt imperatores romani minime:contemnendi. Sed tamen inuideo:indignor tunc cum his annumerari qui connumerandus es cum fugitiuis. His:magnis imperatoribꝫ quos ſupra dixi. Si qua fides:ſcilicet eſt tibi. Noſtraſque manus: ſcilicet indignor & inuideo. Oppoſuit furenti:ideſt tibi gloria erit periiſſe auſpiciis noſtris:ideo inuideo tibi quia mereris ſterni a minori duce: ut pote a Craſſo. Parthorum:utinam ſi fieri poſſet Craſſus e Parthia uictor rediiſſet:qui fugitiuos uincere conſueuit. Hoſtis:ſcilicet cedit. Ab oris ſcithicis:ſcilicet ubi delatus eſt Craſſus cum exercitu a rege Syriorum:ſcilicet ab Arſacide. Simili cauſa:uidelicet latrocinii:quia ſicut Sparthacum gladiatorem & fugitiuum ſupeꝛauit:ita te fugitiuum uinceret. Tres gladiatores legitur fuiſſe:qui bellum periculoſum populo Romano intulerunt. ſcilicet Craſſus:Oenomaus & Sparthacus:nam Sparthacus cū triginta milibus eiuſdem fortunæ uiris bellum fecit populo ro. erupitque per campaniam communē: & infeſtam illam regionem reddidit cum uniuerſa acie cum imperatoribus romanis conflixit eoſque cum exercitu ſuperauit:Tandem a Lucio Craſſo uicti pulſi atq; fugati:is ad extremum angulum Brutioꝝ incluſus fugam fruſtra tētauit:eruptiōe deīde facta ut dignum uiris erat:mortē ſparthacus non timens in bello fortiterq; dimicās taquã bonus imperator occiſus eſt:ita te uincam o Cæſar qui Sparthaco potius es comparādus.

Tequoq;: Arguit a facili:nunc arguit a poſſibili.uidelicet uires ſub ſua cõſiſtere poteſtate oſtendit atque uirtute qua poſſit uícere Cæſarem:non uſque adeo inquit ætate ꝓuectus ſum: ut arma tractare non poſ ſim. Te quoque:Ideſt ſimiliter cum cæteris. Titulis: Ideſt uictoris trophæis. Torquendo pilo.i.ia/ culando telo contra cæſarem. Hæc præcordia:demonſtratiue dixit. Diſces: o cæſar diſces nunc meũ animum ocioſum eſſe: & a bellis diſſuetum: ꝙ in pace diu fui:quia qui in pace fuerunt: poſſunt etiam ge/ rere bella ſi neceſſitas incideret. Pacem potuere pati: quia ſicut pacẽ ita bellũ ſuſtinere poſſum. Licet

Te quoque ſi ſuperi titulis accedere noſtris
Iuſſerunt:ualet intorquendo dextera pilo.
Feruidus hic iterum circa præcordia ſãguis
Incaluit: diſcet non eſſe ad bella fugaces:
Qui pacem potuere pati:licet ille ſolutum
Defectumq; uocet ne uos mea tereat ætas:
Dux ſit in his caſtris ſenior.dum miles in illis
Quo potuit ciuem populus ꝑducere liber?
Aſcendi:ſupraque nihil niſi regna reliqui.
Non priuata cupit romana quiſquis in urbe
Pompeium tranſire parat:hic conſul uterq; ẽ:
Hinc acies ſtatuta ducũ eſt:cæſar ne ſenatus
Victor erit? nõ tam cæco trahis omnia curſu
Teque nihil fortuna pudet? multis ne rebellis
Gallia iam luſtris ætaſque impenſa labori
Dant aı̃os? rheni gelidis qđ fugit ab undis?

ille:Nunc Põpeius ſuis cõfirmatis argumẽtis debe re milites ſuos bellum ſuſcipe aduerſus Cæſarem: nunc refellit argumẽta aduerſarioꝝ.ſ. Cæſaris qui dicebat ſuperius uẽiat lõga dux pace ſolutus ille ap/ pellat me ſolutũ pace refello: ergo cõmilitones ora torie refellit & defendit:ꝙ ille obiiciebat ĩ ſuã uer/ tit utilitatẽ:ſed ꝙ ſenior eſſet: & longa pace ſolutus: reſpõdet hoc uerbo ꝗ utilitates incõmodũ ſuũ uer/ tit. Dux:cõcedo ꝙ ego ſim ſenior uobis:ſed quã/ to magis ſum ſenior:tãto magis etiã peritior ĩ re mi litari.At ille uero Cæſar iuuenis eſt ut miles potius ꝗ impator appellari poſſit. Licet: ꝓ quãuis. Se/ nior.ſ. ſit miles illis caſtris: & ſit iuuenis dux.ſed no bis ſit ſenior dux & milites iuuenes. Quo potuit: Arguit nunc ab auctoritate.nam hæ ſunt ptes quæ ualet ad Impatorẽ ꝓbãdũ:ut dicit Cicero.ſ. uirtus & auctoritas:oſtenditq; auctoritatem ſenatus tan/ tã eſſe ut fortunã ſine pudore pati nõ poſſit uno a la trone ſuperari:ab auctoritate ſui:ergo refellit dicẽs ſe ad eum dignitatis gradum euaſiſſe:quo nullus ſu perior eſt:niſi ſi aliquis regnũ appetat: ideo Cæſarẽ in inuidiã adducit: qui maior uult eſſe Põpeio. ſed hic nõ ciuicam: ſed tyrãnicam cõditionem appetit: ſicut Cæſar: Aſcendi: ad eum dignitatis gradum euaſi. Quo:ad quẽ gradũ. Liber.i.q in libertate ſit nõ ſub tyrãno. Supraq; nihil: Supra gradũ illum quo euaſi nihil reliq niſi regnũ:niſi ſi aliqs fieri rex appetit:plane hic ĩ cæſarẽ loquiꝰ:q cũ maior eſſe Põpe/ io uelit regnũ appetit. Quiſq; ꝓ quicũq;. Pom.trãſire.i.pat eſſe Pom.ſupior. Nõ pri. nõ priuatã ui/ tã ĩ Romana urbe:ſed regiã dignitatẽ appetit. Hinc cõſ.nunc ab auctoritate cõſulũ arguit:totiuſq; ſena/ tus. Hinc a pte nr̃a. Vterq; cõſul.ſ.Lẽtulus & Gabinius uel Marcellus. Cæſar ne.ſ.uictor erit ſenatus cũ indignatiõe legẽdũ.i.uícet ne Cæſar ſenatũ? Trahis oĩa cæco curſu.i. adeo impudẽs ẽ fortuna:ut tãtũ de decus patiaꝰ ſenatus. Nil pudet: ꝓ non ullius rei te pudet. nomẽ ꝓ aduerbio. Multis ne rebellis: refel lit ea quæ ab aduerſario dici poterãt.ſ.nõ uíces Cæſarẽ o Põpei:q galliã & fortiſſimas gẽtes ſubegit:ũde Põ peius hoc argumẽtis leuat qđ negare nõ põt:ſed qđ ẽ qđ tibi ſpẽ dederit: o Cæſar:ut arma cõtra me uel ſena tũ auſus fueris ſũere. Gallia.ſ.quã uiciſti.x.ãni fluxerũt:ex quo cõtra gallos bellũ geris:q tibi ſẽp rebelles fu ere:nec unꝗ eos ſubigere potuiſti. Multis luſtris:nõ erãt multa luſtra:ſed duobꝫ tantũ luſtris galliã oẽm ſubegit cæſar:qa cũ cæſar qnq; ãnis galliã tẽuiſſet eã ſenatui populoq; ro. ſubegiſſet & eã tributariã feciſſet: ps illius reſtabat:ũde obtinuit ĩ alteꝝ luſtrũ:ut ſibi ꝓuicia ꝓrogareꝰ:ergo duobꝫ luſtris galliã đbellauit. Aetaſq; ĩpẽſa labori.qa ætatẽ cõſũpſiſti ĩ debellãda gallia. Dãt aı̃os:& loqꝰ ad Cæſarẽ:ꝗſi nõ ad ſecũdã pſo nã ſed ad tertiã:ſed ſcio ꝗ es demẽs ac temerarius ꝗ bellũ cõtra nos inferre uis. Rheni dãt aı̃os: tibi ꝙ ad rhenũ flu.ptinet ita legi:cũ hunc flu.cæſar põte iũxiſſet:cũq; bellũ ſuſcepiſſet: ꝙ nõ alius ũꝗ fecit traductis copiis ĩ finibꝫ hoſtiũ paucos dies moratus eſt:ut uicis & ædificiis exutis in fines ureoꝝ ſe cõtulit:& ad auxĩ liũ pducti ſũt ne a Sueuis ꝑueniren a qbꝫ cognouit ſueuos more ſuo liberos: uxores reſq; ſuas oẽs ĩ ſyluis đpoſuiſſe:& oẽs q arma ferre poſſẽt ĩ unũ locũ cõueniſſe hoc ubi cõpit cæſar bellatis oĩbꝫ rebus: ꝑ ꝗs exer citũ uehi poſſet:tũ exercitũ trãs rhenũ duceꝰ ſtatuit:ut germãis metũ ĩferret:& urbãos obſidiõe liberaret ũde ſatis eẽ ad gloriã & utilitatẽ arbitrãs exercitũ ĩ galliã traduxit:põteq; reſcidit: iſte uero dicit fugiſſe ex o ceano ĩ galliã:ſed nõ ueꝝ ẽ qa domitis hoſtibꝫ ſe ĩ galliã ꝓuiciã recepit. Hæc.ſ. dãt aı̃os Cæſari. Terga britãnis:ſicut a germãis:ita a britãnis dicit fugiſſe Cæſarẽ.Ita ſe hẽt de britãnis hiſtoria. Caſſiuelinus dux britãnoꝝ uaſtatis agris đtrimẽtiſq; acceptis:& ĩ primis ciuitatis defẽſiõe ꝑmotus Atrebatẽ:Onomiũ lega/ tos ad cæſarẽ de dditiõe miſit:Cæſar ꝙ ĩ cõtinẽti firmare cupiebat obſides Britãnis ĩpauit Britãniãq; po. Ro.tributariã fecit:& obſidibꝫ acceptis in Galliã copias traduxit non igiꝰ fugit immo ſubactis britannis ſpõte ſua ſe cum exercitu recepit in Galliam: ſed Pompeius res quas negare non poteſt Cæſari leuat.

Oceanūq́ue uocans incerti ſtagna profundi
Terita quæſitis oſtendit terga britannis?
An uanæ timuere minæ quod fama furoris
Expulit armatam patriis e ſedibus urbem?
Heu demens nō te fugiūt: me cūcta ſequūtur
Qui cum ſigna tuli toto fulgentia ponto
Ante bis exactum quā cynthia cōderet orbē
Omne fretum metuēs pelagi pyrata reliquit
Anguſtāque domū terrarū in ſede popoſcit.
Idem per ſcythici profugum diuortia ponti
Indomitū regem: romanaq́ fata morantem
Ad mortem ſylla fœlicior ire coegi.
Pars mūdi mihi nulla uacat: ſed tota tenetur
Terra meis quocūque iacet ſub ſole tropheis.
Hinc me uictorem gelidas ad phaſidos ūdas

Oceanūq́: nā uenit in britāniā cæſar: & duxerat ad oceanū uſque exercitum: poſt quē eſt britānia: quæ alter orbis terraꝝ a nōnullis dicit̄. unde & Virgilius. Et penitus toto diuiſos orbe britānos. Incerti ꝓ/fundi ſtagna: qa uocat oceanū tanq̄ ſtagnū. Britānis: quos ipſe temere iuaſerat: ideo terga dare coactus ē cæſar. An uanæ: refellit ꝙ cæſar dicere poſſet. Facile erit uīcere Pom. q romā deſeruit. ūde dicebat īferius Cæſar ꝓ qua pugnabit̄ urbe: ac ſi. d. ſi paꝝ tutus in urbe romana uidebat̄ Pom. ubi tutus eē poterit a cæſare: ūde ſe nō fugere inqt: ſed ſenatus me ſecutus eſt nō fugiētē: ſed cōſilio bella gerētē: nam ciuib⁊ parere uolui: ne ſi ī urbe ꝑmanerēt detrimēti aliqd ciuitas caper. Vanæ minæ. ſ. cæſaris: rurſus oratoriæ ī laudē & utilitatem ſuā uertit: ꝙ cæſar dicere poterat: o demēs cæſar nō ē ita: ut tibi ꝑſuaſū ē. ſ. ꝙ fugerī ex urbe metu tuo: ſed me ducē ſequunt̄ quocūq́ ſigna tuli. Sequūt̄. ſ. Ro. Demēs: temerarie. Qui: ab auctoritate ſui & uictoriis arguit: & a maiori ad mīus ego pō. q maiora bella cōfeci: minora ēt cōficere potero & uīcere: ūde introducit̄ a poeta Pōpeius q res oēs geſtas ſuas breuiter & ſuccīcte cōmemorat. Signa tuli: me ideo īgt ſequūt̄: qa me ducē exiſtimāt idoneū: cū ea āte oculos ponūt: q̄ toto orbe terraꝝ magna uirtute geſſi. Ante bis exactū: lege gabinia ꝑfectus ē Pom. maritimæ regioni: nā mare īfeſtū reddiderant pyrratæ adeo ut nec portus Caietæ: īmo nec hoſtiæ tutus eſſet qn ī terras aſcēdebāt: & latrociniū exercebant: duo priores Ro. cū inſignib⁊ īpii capti ſūt: capta eſt ēt. M. Antonii filia: cū ī agrū ꝓficiſceret̄: & magna redēpta eſt pecunia: illi ergo regioni maritimæ ꝑfectus ē Pōpeius: q poſtq̄ infeſtaret eos pyrratas mar̄ totū duoꝝ menſiū ſpatio liberauit: quos maiore ex ꝑte captos nō occidit: ſed cogitans hominē eē rationis participem: exiſtimauit uitæ mutatione atque locoꝝ poſſe feritatem deponere: conſtituit eos in continentem deferre: & ꝑte quidē eoꝝ urbes pu æ deſertæq́ receperūt: cōcludēs cū plures ī ſolorum urbe accepit: quæ urbs reſtituta a Pompeio fuit: quam tygrannes armeniæ rex nuper deſertam fecerat. Alii Tygnem Achaiæ ciuitatem tunc ciuiubus uiduatam incoluerūt: hoc narrat Pōpeius ꝙ bellum ingens aduerſus pyrratas con fecerat. uſque ad illum locum cōſtrue: pyrrata pelagi & cætera. Qui: ego. Signa: aquilas. Ante bis exactum & cætera: Ideſt ante duos menſes: quia ſingulis menſibus luna creſcit & decreſcit. Pyrata: prædator. Ideſt tranſeundo: quia ex tranſuerſo ſimul ac nauem uiderent in eam tranſeundo mare impetum facientes eam depredabātur. Metuens: Scilicet me & arma mea. Anguſtamque domū: Ideſt paruam habitationem qui tantum mare infeſtum reddebant contenti fuere breui ſpatio terræ. In ſede: in urbib⁊ paruis ut ſolorum urbe quam Pōpeius reſtituit a tygrāne Rege armeniæ: & in urbe tygnæ Achaiæ ciuitate: quam Pompeius ciuibus uiduatam pyrratis habitandam reſtituit. Idem per ſcythici. Narrare cœperat uictorias ſuas Pompeius quas in uniuerſo orbe terrarum pepererat: quod nunc etiam facit: nam gentes bello ſubactas dinumerat: dum fugientem Regē proſequitur Mitridatē ut ſupra dictum primo quidem Mitridates a lucullo ſæpe acie uictus: tādem ad tygrānē confugere coactus eſt: cū quo & ipi tygrānes aliquotiens fuſus atque fugatus: poſtq̄ nulla ſpes eſſet a tygrāne defendi: alias gentes & ignotas quærere conſtituit. Fugit igitur in Boſphoꝝ atque Meotī in ultimas terras ſe recipiebat Pompeius: tamen fugientem perſequitur qui per populos Boſphoro ac Meotidi uicinos incōmoda multa paſſus eſt: ſed nationes ac gentes per quas iter faciebat bello ſubegit: nam hac Pompeii expedititione domitta inſula ponti Armenia: Cappadocia: Paleſtina: Arabia: India: & pyaratæ omnes: Paphlagonia: Media: Colchis: Hyberes: Albani: Syria: cilicia: Meſopotamia: Phœnicia: hæc igitur enumerat Pompeius breuiter: quæ in excurſione illa breui temporis ſpacio cōfecerat. Idem: Ego Pompeius. Profugum regem coegi: Scilicet mitridatem. Per diuortia: per diuerticula: quia huc & illuc fugiebat Mitridates ſalutis ſuæ incertus. Schytici ponti: Scilicet per gentes Boſphoro ac Meotidi paludi accolas. Indomitum regem: Mitridatem qui antea uinci non poterat ab imperatoribus Romanis: non a Lucullo: non a Sylla. Sylla fœlicior: quia neque ſylla hoc effecit: quanuis ipſum regno mutilaſſet. Pars mūdi: & profecto hoc Pompeio cōtigit: qđ nemini alii impatoꝝ Romanoꝝ: nā de tribus partibus orbis terraꝝ triūphauit: de Lidia uicto Domitio: de Europa pulſis e maritima regiōe pyrratis: poſtremo de Aſia: de uictis gentibus & nationibus paulo ante dictis. Quocūq́ ſub ſole: ſiue ī libya ſiue in Europa: ſiue in Aſia.

Arctos.i.ſeptētrio. Ad phaſidos ūdas:qa dū ꝓſequitur Mitridatē cœpit populos oēs pōtū: Armeniā: Cappadociā:Paphlagoniā: Mediā:Colchidē:ubi ē flu.phaſidos. Phaſidos flu. colchoꝝ ī ſeptētriōe. Cognitus axis Aegipto:ꝓpter paleſtinā dixit:q̄ eſt ps ægypti ꝓuīciæ. Medius axis:uidelicet meridies:nullā mūdi ptē uult reliquere:nā ſeptētrionē:meridiē: orietē & occidētē:oēs ptes mundi cōmemorat Pōpeius: ubi uictoriā cōſecutus eſt:dixit de ſeptētrione:qa uidelicet colchidē uicit: nūc de meridie dicit ꝓpter paleſtinā. Calida ægypto:qa in meridie eſt:ideo calida & ſub torrida zona expoſita. Atq;.ſ.eſt cognitus.

Arctos hēt:calida medius nihil cognitus axiſ
Aegypto:atq; umbras nuſq̄ flectente ſyene:
Occaſus mea iura timēt tethymque fugacem
Q ui ferit heſperius poſt oīa flumina bethys
Me dōitus cognouit arabs:me marte feroces
Eniochi.notiq; erepto uellere colchi:
Cappadoces mea ſigna timēt & dedita ſacris
Incerti iudea dei.molleſque ſophenæ
Armenios cilicaſq; feros tauroſque ſubegi.
Q uid ſocero bellū præter ciuile reliqui?
Verba ducis nullo ptes clamore ſequuntur:
Nec matura petunt promiſſæ claſſica pugnæ
Senſit & ipſe metū magnus: placuitq; referri
Signa nec in tātæ diſcrimina mittere pungæ

Axis ſyene.i. ꝓpeter ſyenē ablatiue poſitus ē:nā græce locutus ſicut thebe thebes:ita ſyene ſyenes. Nuſq̄ flectente ūbras.qa ſyene ciuitas ī ægipto ē: ubi radii ſolis terrā ꝑpēdiculariter adeo fuerit: ut ī nullū corpus ūbrā faciāt qa quāto magis ſol capiti noſtro ꝑpēdiculariter poſitū ē tāto breuiorē capit umbrā: ſed ſi ꝑpēdiculariter ē: nulla penitus ūbra ſuſcipere tur: hæc ciuitas ꝓbat̄ eē ī medio mūdo. Occaſus de ſeptētrione & oriēte dixit: nūc de occidēte dicit ꝓpter hiſpaniā:quæ ī occidēte ē ubi Sertoriū expugnauit. Mea iura:meā poteſtatē. Bethis: q flu.ē hiſpāiæ:ūde dicit Solīus ꝗ̄ memorabilib9:ꝙ Bethica hiſpania ē appellata. Me domitus: nūc de oriēte dicit. Arabs:ꝓpter Arabiā dicit:iudeā: phœniciā:& Paleſtinā. Eniochi.ſ. me cognouerūt ſūt populi colchidos. Noti.i.cogniti & famoſi. Eniochi.i.noti colchi. Erepto uellere: nā colchoꝝ nomē uulgatū ē ꝓpter aureū uellus qđ Iaſō cum argonautis rapuit:fabula nota. Cappadoces:qa dū ꝑſeqt̄ fugientē Mitridatē oīa luſtrauit loca Pōpeius oriētis:ſed primo ēr tygrānē uicit: q cū Pōpeiū ſuc/ceſſiſſe lucullo audiuiſſet: nam filius eius a pr̄e tygrāne defecerat:& Pōpeiū in Armeniā uocauerat tygrannes certior factus de humanitate Pōpeii ipſū adire cōſtituit: & cū equo ueheret̄ a lictorib9 Pōpeii iuſſus ē deſcēdere:ꝙ uidelicet nemo peregrinus in caſtra romana equo uectus uenire cōſueuerit:paruit tygrannes & gladiū eductū præbuit militibus:deīde cū ad cōſpectū Pōpeii ueniſſet:& coronā ante pedes Pōpeii deponere uellet:Pōpeius præuentus eſt:qui eum dextera porrectū ī proximā ſedē:ideſt ſiniſtrā apud ſe collocauit. Tūc Pōpeius īnqt ꝙ tibi ablatæ fuerāt Armeniæ partes.ſ.Siria Cilicia:cappadocia: Gallatia:Sophone: lucullo aſcribēdū eſt:quæ autē nunc uſq; tenuiſti: ſi nouē milia talēta pro reliquo ſolueris: oīa poſſidebis: delectatus eſt his uerbis tygrānes:cū etiā Pōpeii milites eum Regē ſalutarēt: ꝓmiſit militi eminā: Cēturiōi uero eminas.x.Tribuno aūt militū.x.talēta:hæc cū audiuiſſet filius eius ægre tulit: ad cœnāq; uocatus uenire noluit:ꝙ diceret ſe nō ægre Pōpeio:q res has magnifaciebat:& Romanoꝝ aliū inuētutū eſſe Pōpeius: tradidit illū cuſtodibus ad triūphū ſeruādū:q'in triūphū a Pōpeio cū cæteris captiuis ductus ē. Cappadoces mea ſigna tenēt:qa cappadociā ablatā Regi tigrāni reſtituit: Cappadoces ſūt populi ī capite Syriæ:taurū mōtē ab oriēte Cappadocia ſpectat:cui mōti tauro & Iſauria ſubiacet atq; Cilicia:ideo cum dixit Cappadoces: ſtati has ꝓuīcias noīauit cū tauro mōte. Incerti iudea dei: īmo tu īcertū deū colis īſane poeta:ſed iudei unū deū ueꝝ ſolūq; colebāt. ideo locutus ē ſicut uulgo crediderūt gētes: quia deū unū uerū colebāt iudei:nec nomē īponebāt:ideo deos īcertos colere dicebāt̄: ſe uero deos certos colere dicebāt ueteres:qa illis noīa īponebāt:noīaq; appellabāt:Ioue:Martē:Neptunū. Iudea dedita ſacris:iudeā ut āte dictum ſubegit Pōpeius:& tēplū ad id tēpus īuiolatū ſpoliauit: Ariſtibolūq; Regē indiæ cœpit: & ſecūq; illū ī captiuū duxit. Sophenæ armenios:gallatiæ finitimi ſūt. Molles:dixit ꝓpter benignitatem aeris ſic.Virgilius:Et mollis gētes.p.m. cœpit. Cilicas.ꝓpter pyrratas dixit. Tauroſq;:q iuxta taurū mōtē habitabāt:nā taurū mōtē Cappadocia ab oriēte ſpectat cui ſubiecta ē Iſauria & Cilicia. Quid ſocero bellū: qđ deniq; reliq ſo ſocero cæſari præter ciuile bellum.q.d.nihil.omnia enī bella confeci toto orbe terrarū. Socero:cæſari. Verba ducis:Hæc ubi dixit Pompeius nulla ſubclamatiōe probata ſunt:ut taciturnitas Pompeio ſuſpecta fuerit:ideo non eſt auſus contra cæſarem ducere exercitum timentē:ſed ſatius eſſe exiſtimauit in locū tutum.ſ.brūduſium. Nullo clamore: non eſſe ſubclamatum a militibus: ut ſolet fieri cū orationem ducis comprobant. Matura claſſica: Ideſt ſigna propere data. Promiſſæ linguæ: quia promiſerat ſi animus ita fuiſſet Pom.militibus ſe ſignum daturum ut caſtra mouerent: & cæſarem qui Italiam populabat̄ uniuerſo exercitu petere. Matura:oportuna. Senſit & ipſe metum magnus: Ideſt Pompeius: uidelicet ex eo ꝙ tacitos milites uidit: cœpit & ipſe metuere. Metum: militum ſuorum. Placuit: Pompeio. Referri:retro ferri:iam enim milites procedere cœperunt: Mittere:exponere. Diſcrimina:pericula.

Iam uictum fama non uiſi cæſaris agmen
Pulſus ut armentis primo certamine taurus
Syluarum ſecreta petit: uacuoſque p̃ agros
Exul in aduerſis explorata cornua truncis.
Nec redit impaſtus niſi cum ceruice recepta
Excuſſi placuere tori: mox reddita uictor
Quoſlibet ĩ ſaltus comitãtibꝰ agmina tauris
Inuito paſtore trahit. ſic uiribus impar
Tradidit heſperiã: ꝓfuguſque p̃ appula rura
Brunduſii tutas conceſſit magnus in arces.
Vrbs eſt dicteis olim poſſeſſa colonis
Quos creta ꝓfugos uexere p̃ æquora pupes
Cicropiæ. uictum mentitis theſea uelis.
Hanc latus anguſtum iam ſe cogẽtis in arctũ
Heſperiæ tenuem ꝓducit in æquora linguam
Adriacas flexis clauditq; cornibus undas
Nec tamẽ hoc arctis immiſſũ faucibꝰ æquor
Portus erat. ſi non uiolentos inſula choros
Exciperet ſaxis. laſſaſq; refunderet undas

Iam uictum fama: quia antequã cæſarem uideret. iam ferme uictum metu uidebatur. Nõ uiſi: nondũ uenerat in conſpectum. Pulſus ut armentis: ſimiliter oſtendit quomodo Pompeius ſe in tutum locum recepit metu ſuorum militum deterritus: quemadmodum facit taurus. Incertus inquit & pudibundus agmen auertit Pompeius nõ aliter q̃ taurus alterius tauri metu deterritus & uictus ſolitudinem petit: ubi ſe tantiſper exerceat: & reſumptis uiribus aduerſarium repetat: ita Pompeius fecit. Sic: eo modo. Tradidit: Scilicet cæſari. Armentis: pro ab armẽtis. Primo certamine: Ideſt prima pugna. primo dixit: qa non ſecunda uice pugnauit. Siluarum ſecreta: per ſolitudines. Vacuos: armẽtis. Exul: qa paſcuis ſuis depulſus ẽ quaſi extra ꝓpriũ ſolum ſit. Explorat .i. exercet tẽtat. In aduerſis truncis: in oppoſitis qa ipſe cornibus inuadit tunc arbores: ut ita exercitatus acrior ad pugnam redeat. Impaſtus: qa quaſi dedignatur carpere gramẽ: donec uires ſuas perfecerit: ut ſe nõ parem modo: ſed ſuperiorẽ eẽ exiſtimet aduerſariis. Ceruice re.pla.to. ſicut Virgi. Et crurum tenus pẽdent palearia mẽto. Excuſſi: quia cũ caput excutitur colla quatiũtur & palearia. Repleta.ſ. ſanguine: qa ante ſanguinẽ ſuderat: dum certãdo uincitur ab aduerſario. Mox reddita uictor: qa quæ ãrea uictus amiſerat: nũc rediit uictor. Inuito: nolente paſtore. Quoſlibet in ſaltus: quocũq; uoluerit ipſe. Trahit agmina.ſ. armenta. Comitãtibus tauris.ſ. ipſum quaſi triũphãtem & uictorẽ. Sic: pari rõne. Mox: ſecunda pugna. Vrbs eſt dicteis dixit: ſupius Põpeiũ: poſtquã ſenſit aĩos militum ſuoꝝ non ſatis cõfirmatos ad bellũ: metu cæſaris deteritos petiiſſe brũduſium: nunc deſcribit ſitũ urbis Brũduſii: & topographia eſt: Ideſt ueri loci deſcriptio: poteſia ẽ ficta q̃lis apd Vir. Eſt ĩ ſeceſſu longo locus. Hæc urbs brũduſii a cretẽſibꝰ cõdita fuit: his q uecti ſũt naue theſei: poſtq̃ deuicto Mĩotauro Athenas uictor rediit: nec mẽinit mutare uela: ſicut ægeus pr̃ mandauerat. Fabula hoc hẽt Androgæus erat minois regis filius nobiliſſimus athleta: q cũ iuuenes atheniẽſiũ uirtute ſuparet: ĩuidiã cõtraxit nimiã: hũc igĩ æq̃les ĩ terrã editiſſimã ſubductũ ĩ mare p̃cipitauerũt. minos Rex cũ fruſtra filiũ ſuũ repeteret bellũ atheniẽſibꝰ ĩtulit: cũ uniuerſa claſſe: q cũ obſidionẽ ãplius tolerare nõ poſſẽt ĩ deditiõẽm uenerũt hac lege: ut quot ãnis ſeptẽ uiros Mĩotauro deuorãdos mitterẽt: mittebãt igĩ ſigulis qbuſq; ãnis ſeptẽ uiri: q cũ Minotauro certarẽt: & ſi uicti fuiſſent ab eo deuorabãtur: primo mittebãt plebei. multitudo cũ gẽte ſuã pdi uideret facta ſeditiõe ĩ urbe diutius hoc paſſi nõ ſũt: & ita coactus ẽ ægeus Rex Atheniẽſiũ: forte nobiles eos educerẽ q mitterẽt. Accidit igr̃ ut ſors caderet ĩ Theſeũ ægei Regis filiũ & nobiliſſimũ quẽq; atheniẽſẽ: cui igĩ filio Theſeo ꝓficiſcẽti & nauigãti ĩcretã: pr̃ mãdauit & ſi uictor occiſo Minotauro rediret: uela ex nigris ĩ alba mutaret: Theſeus igĩ occiſo Mĩotauro opẽ Adrianæ filiæ minois: cũ eã phedrãq; ſororẽ adduceret p̃nimia feſtinatiõe oblitus ẽ uela mutare: pr̃ ægeus cũ filiũ redeũtẽ ꝓſpiceret locũ eminẽtẽ cõſcẽdit nauẽ r̃deũtẽ uidit uelis nigris: & exiſtimãs filiũ ſuũ a minotauro deuoratũ: cũ ſupſtes poſt illũ eẽ nollet: ſe p̃cipitẽ d̃dit ĩ mare: & de ſuo noĩe mare ægeũ appellatũ ẽ. dicit ergo ꝙ cretẽſes: q uecti ſũt naue Theſei hãc urbẽ cõdididiſſe: & reuera ætholii q cũ duce diomede uenerũt ĩ italiã brũduſiũ cõdiderũt: deĩde ab appulis pulſi ſũt. Creta.ſ.a. Velis mẽtitis: qa uelis nigris r̃diit Theſeus uictor: & mẽtitæ ſũt uictorẽ eẽ theſeũ. Hĩc latus: Italia a circio ĩ eurũ extẽdit.i.a uẽto: qa collateralis occiduo ẽ: habẽs ab Africo mare tyrhenũ: ab oriẽte Ioniũ: a borea adriaticũ ſinũ: ubi ẽt ĩ ãguſtũ cõtrahit: ibi ſita ẽ ciuitas Brũdiſii de q̃ loq̃t hoc loco: & dicit ĩ liguæ modũ eẽ qa ĩ oxigonũ.i. ĩ acutũ ãgulũ extendit Italia: ubi ædificata fuit brũduſiũ. Liguã tenuẽ: q ĩ modũ tẽuis liguæ ſubit adriaticũ. Producit: porrigit. Heſperiæ: italiæ. Cogẽtis ſe ĩ ar. qa Italia deſinit ĩ oxigonũ.i.ĩ acutũ ãgulũ. Quæ: ligua. Claudit ũdas.i. facit portũ. Cornibꝰ flexis: dicit ex hac ligua oriri duo cornua qbꝰ mare coercet: ut ſit nauibꝰ tutiſſimus portus. Nec tamẽ: & q̃q̃ iqt: lingua illa q̃ mare coercet portũ faciat: tamen niſi rupes altiſſiæ ĩſulæ. ubi oppoſitus eſt portus uẽtos prohiberẽt: non ſic tutus eſſet nauibus portus: ergo ſaxa defẽdũt locũ illũ a uentis ut ſit ſtacio fida carinis. Tũ: Ideſt q̃q̃ ligua obductis cornibꝰ claudat mare. Faucibꝰ.ſ. liguæ illius. Saxis: rupibꝰ altis. Laſſas ũdas: fatigatas: qa q̃ſi frãgũt ũdæ cũ ſæpe ſcopulũ p̃cutiũt: ſicut Vir. iq; ſinus ſcidit ſe ſe ũda r̃ductos.

Hinc illinc:uere inq̃ iſula illa locũ illũ ut portus ſit tutus utrinq̄:nã rupes altius inſurgũt:ut mare ab u/troq̄ latere coerceãt. Hinc illinc:a dextera & a ſiniſtra. Scopuloſæ rupis.i.cũ ſaxis ſcopuloſis. Apto ma. qa mare ante aptũ erat. Flatus remouit:his ſcopulis altioribꝫ remouit inſula uẽtos:& ut in portu naues retineri poſſit etiã ſine anchora. Tremulo:tremẽti:qa nec tẽdit̃ funis:adeo placidus eſt portus. Hic late: nũc dicit portũ illũ cõmodiſſimũ nautis:q̄ i diuerſas aſiæ ptes dirigit nauigationẽ. Fretũ:adriaticũ. Seu uela ferant̃.ſ.i aduerſas ptes. Corcyra:hãc iſulã nũc appellãt Corfu. Illyris leua:a apte ſiniſtra illyricum mare.

Hinc illinc mõtes ſcopuloſæq̄ rupis aperto
Oppoſuit natura mari:flatuſq̄ remouit
Vt tremulo ſtarent contentæ funæ carinæ:
Hinc late patet omne fretum ſeu uela ferantur
In portus corcyra tuos.ſeu leua petatur
Illyris.ionias uergens epidaurus in undas:
Huc fuga nautarũ:cum totas adria uires
Mouit.& in nubes abiere ceraunia cunque
Spumoſo calaber perfunditur æquora ſaſon
Ergo ubi nulla fides rebus poſt terga relictis.
Nec licet ad duros martẽ cõuerter̃ hyberos.
Cum mediæ iaceãt immenſis tractibus alpes
Tunc ſobole e tanta natum cui firmior ætas
Affatur:mundi iubeo tentare receſſus.
Euphraten:nilumq̄ moue: quo nominis uſq̄
Noſtri fama uenit quas eſt uulgata per urbes
Poſt me roma ducẽ.ſparſos p̄ rura colonos
Redde mari cilicas.pharios hic cõcute reges
Tigranemq̄ meũ: nec farnacis arma r̃liquas
Admoneo:nec tu populos utraq̄ uagantes
Armenia.pontiq̄ feras per littora gentes:

Epidaurus:quæ ciuitas ãtea Epitaurus ap/pelabat̃:ut refert Strabo:eã cares Ariſtotile teſte oc cuparũt:nec hæc urbs dicit̃ nũc dyrrachiũ: ut affir/mãt nõ nulli:nã dyrrachiũ ut idẽ iquit Strabo:alio noĩe dr̃ epidãnũ. Huc fuga:dicit ergo q̄ fuga nau/taꝝ excitat̃ ad hũc portũ:ſiquãdo uiderint ĩ mari/tẽpeſtatẽ. Adria:adriaticũ mare. Mouit rates.i.uẽ tis agitatas naues cõcutit. In nubes abiere craunia qa tãtæ nubes ſunt cumulatæ q̄ cacumĩa ceraunĩũ tegant.Ceraunia ſũt mõtes epyri ſic appellata a cre/bro fulminũ iactu: nã cheraunos græce:latĩe fulmẽ ſignificat. Saſon:Saſon ut refert Strabo:iſula iter/ualli:qd̃ iter Epyrrũ & brũduſiũ ĩteriacet:media ſi ta ẽ:ea pp qui rectũ nauigãdo tenere curſũ nequeũt a Saſone ad hydrũtẽ:leuorſũ iter faciũt. Calaber: dixit ad differẽtiã alterius:qa Saſon mõs ẽ germãiæ unde Saſonia ẽ appellata germania. Ergo ubi:red dit ad hiſtoriam cũ ſe brũduſii recepiſſet Pompe/ius uidens ſpem nullã repoſitã eſſe in Italia:q̄ uideli cet iã oẽm eã Cæſar occupaturus eſſet: nec tranſire poſſet in hiſpaniã:quia oppoſitæ erant alpes:ſtatuit mittere ĩ Aſiã filiũ natu grãdiorẽ Cn.Põpeiũ & con ſules qui gẽtes illas & natiões orientales oẽs ad bel/lũ cõtra Cæſa.cõcitarẽt:q̄ aliq̃do deuicerat:eius be/neficio & liberalitate deuictos hẽbat:miſit igit̃ Cn. Põpeiũ filiũ ſuũ in Aſiã.Relictis rebꝫ.uidelicet Italiſ qa iã omne latiũ occupauerat Cæſar. Hiberos: qa claudit̃ hiſpania alpibꝫ. Cũ:declarat. Natũ. Cn. Põpeiũ uerbis quæ ſequũt̃. Cũ:p q̃do. ad hiberos cõuertere uidelicet tranſire hiſpaniã. Immẽſis trã ctibus alpes:ea ps italiæ:quæ cõmunis ẽ:& cõtigua cõtiuo alpium obicibꝫ obſtrĩgit̃:ideo dicit alpes mediæ. Sobole:ſtirpe Põpeii. Iubeo:uerba põpeii ad fi liũ Cn.Põpeiũ. Iubeo tibi o nate. Receſſus:ideſt loca extrema mũdi:receſſus dicit̃ locus ſeorſũ remotus Eufratẽ:qa ũt ante dictũ:dũ Põpeius proſequit̃ fugientẽ Mitridatẽ ad Aegyptũ uſq̄ gẽtes omnes domu erat. Eufratẽ:flu.orientis Nilũ:flu.ægypti. Vſq̄ quo.ad quem nilũ. Noſtri fama uenit:qa poſtquã dux Romanorũ fui nomẽ romanũ peruẽit ad extrema uſq̄ terrarũ loca:antea eni populus romanus gentibꝫ illis ĩcognitus fuerat. Quo nominis uſq̄.i.ad illũ locũ uſq̄. Rõa:fama romæ. Cilicas:uidelicet pyratas quos aliquando expuli. Colonas:ſcilicet cilicas. Pharios:Reges ægypti:uidelicet Ptolemæũ. Tigra neq̄ meum: Tigranem ſuum appellauit: quia cum tigranes Mitridatem dimiſiſſet: q̄ nullius ſibi auxilii ſpes foret filius tygranis a patre defecerat:& in armeniam Pompeium uocauerat: cum quo progrediens multas urbes Pompeius capiebat:certior factus Tigranes de humanitate Pompeii:ad eum uenire conſti tuit:& cum in illius conſpectum ueniſſet:coronam a capite demptam ad pedes Pompeii deponere uoluit ſed eum pompeius præuenit illumque correctumdextera in proximam ſedem collocauit:deinde ipſum Regem cum uniuerſo exercitu appellauit.Tigranem meum:quia uictum in regnum reſtituit. Nec phar nacis:Pharnax filius Mitridatis fuit:qui patrem & ipſe p̄didit propter Pompeium: & pater monitus ſe ã filio prodi: ſumpto ueneno: quod ſecum geſtabat: ne in triumphum Pompeii duceretur ſe occidit.

Hyberis:populus ſcythiæ non procul a monte caucaſo. Populos hos: ſcilicet hiſtrios & Cilicas: col/chos: cappadoces uicerat pompeius: dum proſequitur Mitridatem. Dicit igitur hos populos omnes concitet filius meus. Vtraque armenia: maiore & minore uſque ad illum locum: pendet ſcythici: nec ſubaudi relinquas a ſuperioribus: non relinquas quin ad bella concites. Armenia: cuius Re/gem Mitridatem uici. Pontique feras gentes: ideſt maris quod nunc mare magnum appellatur.

Riphæaſq; manus.i.ſcythicas:nā de riphæis montibus naſcitur thanais:ad quem uſq; perſequens Mi/
tridatem pompeius gentes omnes Boſphoro & Meotidi uicinas debellauit. Riphæum iugum regio eſt:
ut ait Solinus aſſiduis obſeſſa niuibus:pterophon dicūt:quippe caſus continuantium pruinarum quidā
ita exprimunt ſimile pruinarum : ſola terrarum non nouit uices temporum : nec de cœlo accipit aliud q̄
hyemem ſempirernam:dannata pars mondi:& rerum natura in nubem æternæ caliginis miſſa. Aequo
re denſo:Ideſt planicie congelata:quia terga glaciem Meotidis paludis appellat:quæ adeo duro & cōgela/
to erat tergore:ut plauſtra ſuſtineret. Scythici:de/
clarat illud:pigram paludem.ſcilicet Meotidem.
Sed quid plura moror:quid opus eſt inquit ut ſigu
la loca commemorē:ubi gentes habitant meo bello
domitæ:ſed longum eſt ſi omnia narrare uelim.
Per totos ortus:per totum orientem. Omnes r̄de
ant in caſtra triumphi:omnes populi de quibus tri
umphaui in caſtra redeant. Et uos qui latio : Núc
pompeius mandat conſulibus quid fieri uelit: & e/
os in Græciam mittit atque Macedoniā:ut ubicun
q; nomen ſuum cognitum eſſet: inde gētes omnes
ad bellum excitent:inde ab epyro. Et uos: cōſules
Qui ſignatis faſtos.ideſt libros ubi magiſtratuū
nomina continebātur: in quibus ānui magiſtratus
continebantur. Agat uos boreas: quia ut ſupra di
xi habet a borea: ideſt a ſeptentrione adriaticum ſi
num:ubi ſitus eſt Epydaurus oppidum : quod an/
tea uocabatur epidānum. Vide Strabonem. Pri/
mus:pro primum:unde ſuperius ita declarauit po
eta portum hunc brundusii aptum in Græciam na
uigantibus in epyrum & in indiam:ſcilicet hinc la/
te patet omne fretum &c.Seu uela ferātur in.p.cor.
tuos.Epydaurus in epyrro eſt Corcyra eſt iſula gr̄/
ciæ:unde ab epyro : quæ eſt finitima macedoniæ.
Macedum:pro nū.ſincopa eſt. Dat tēpus hyēs
.i.dū tēpus hyemis bellū differt. Sic fat̄: primo ad
Cn.pōpeiū:deinde cōſules. Oēs:filius & cōſules.
Soluunt puppes.nauigant quo qſq; mittebat̄. At
nūq̄: Núc redit ad cæſarē & dicit quomō īgēio ꝓm
pto erat:& impigro q celeritate cōficiēdi gauderet:
nec unq̄ ſatis feciſſe uideret̄:ubi aliqd ſupeſſe uider̄
tur. Aſſeqt̄ ueſtigia Cæſar Segnis.i.tardæ &diut̄
næ pacis:qa nō poterat pacem intermitter̄:ſed bel/
la bellis continuare gaudebat. Ne qd fatis mutare liceret:ne interea dum morā facit fata.i. fortuna:quā
ſecundā habebat in aduerſā mutaret̄. Aſſeqtur:urget inſtat fortunæ. Generi.pōpeii. Premit:urget.Suf
ficerent aliis.Oſtēdit quātum differat Cæſar ab aliis.cæteri enim ſibi ipſis grande facinus feciſſe uiderent̄
ſi omnem Italiam uiribꝫ occupaſſet. At uero cæſar nihil feciſſe uidebat̄: cum nondū tota Italia Pōpeius
pulſus eſſet: & exercitū ī anguſtiis italiæ teneret cūq; adhuc pars italiæ eſſet cū pōpeio:ſcilicet Brūduſium
quod ē in fine italiæ:q Cæſar pati non poterat. Sufficerent aliis:ſcilicet habere Italiā:& ex omnibus op/
pidis præſidia Pōpeii & ſenatus quem expulerat. Curſu:primo impetu. Ipſa caput:& etiā Roma ſuffi
ceret aliis: ſed relicta Roma quæ ē caput mondi perſeqt̄ Pōpeiū. Belloꝝ maxīa merces: quod enī maius
premium eē poterat:de quo inter ſe certantes bellabant q̄ Roma. Roma capi facilis:qa cū deſtituta eēt
a Senatu populoq; Romāo:qui omnes ſecuti ſūt Pōpeiū:haud difficulter capi poterat:aliis eſſet ſatis hoc
feciſſe:ſed alia ratione bellū gerebat Cæſar. Omnem italiam:ſcilicet poſſidebat: quare Cōmunis. q.
pro quia. Extremo littore: Ideſt anguſtiis adriatici maris: uidelicet Brunduſii : ideo exiſtimabat ſi/
bi cum pompeio communem italiam : quod pati non poteſt. Rurſus : ſicut ante fecerat. Errare
freto : non uult ut mare occupet ſicut ante ideo tentat excludere a mari Pompeium:ne hic brunduſio
exire poſſit. Aperto : libero mari. Molibus : ideſt munitionibus parabat munire brunduſium: ne
inſtituit & muros reſcindere & circundare munitionibus ut obſidione oppreſſus Pompeius in dedi/
tionem uenire cogeretur : ſed obtinere non potuit quod uolebat. Molibus undas obſtruit: Ingenti
bus edificiis. Rupibus : ſaxis ingentibus:quaſi fundamentum operis conſtruere uolebat.

Ripheaſq; manus : & quas tenet æquora dēſo
Pigra palus ſcythici patiens mæotica plauſtri
Sed quid plura moror.totos mea nate ꝑ ortus
Bella feres:totoq; urbes agitabis in orbe
Perdomitas. omnes redeant in caſtra triūphi
Et uos qui latio ſignatis nomine faſtos.
Primus in epyrū boreas agat inde per arua
Graiorū macedūq; nouas acquirite uires
Dū paci dat tempus hyems.ſic fat̄ & omnes
Iuſſa gerūt.ſoluuntq; cauas a littore pupes
At nunq̄ patiens pacis:longæque quietis
Armorū:ne quid fatis mutare liceret
Aſſequitur:generiq; premit ueſtigia cæſar
Sufficerent aliis primo tot mœnia curſu
Rupta.tot oppreſſæ depulſis hoſtibus arces
Ipſa caput mūdi:bellorū maxima merces
Roma.capi facilis : ſed cæſar ī omnia preceps
Nil actum credēs:cū quid ſupereſſet agēdū
Inſtat atrox:& adhuc q̄uis poſſederit omnē
Italiam extremo ſedeat quod littore magnus
Communē tamen eſſe dolet:nec rurſus apto
Vult hoſtes errare freto.ſed molibus undas
Obſtruit.& latum deiectis rupibus æquor

Cedit imēſū caſſus labor: manifeſta hyppalage ꝓ imenſus labor cedit in caſſum .i.fruſtra:nā non obtinuit quod optabat. Oia pō.hau.ſax.i.uo.qa tātæ profunditatis erat ut omnia ſaxa q̃tacūꝗ forent obrueret. Vorax.i.profūdum mare. Et montes.i.ſaxa tanq̃ mōtes. Immiſcet:tegit. Vt maris:nūc per ſimilē oſtendit ꝙ oia ſaxa q̄uis imenſa obruerētur undis:quēadmodū ſi magni mōtes Ionii ægeiꝗ maris obruerētur:tamen eminere non poſſent. Emineāt:ꝓ eminerēt.i.extarēt. Erix:mōs Siciliæ:in quo Veneris tēplū locatū eſt:teſte Strabone:quod ſingulari ueneratiōe colitur:ſed hac tempeſtate deſolatū ē. eſt & Romæ ante portam collinā deæ huius ædificiū: quod Veneris Erycinæ tēplū dictitāt:cui cū æde ſacra inſignis adiacet porticus. Celſus:altus. Tamē q̄uis ſit celſus. Gaurus:mōs cāpaniæ. Euulſo: abrupto. Penitus:interius: Stagnātis auerni: Auernus lacus ē: qua deſcēſus ad inferos dicitur:haud ꝓcul a cumis. Rumor erat idigenaꝝ:ut refert Strabo:ſupuolātes aues:quas teter exhalās odor exanimaſſet in ipſas aquas decidere:iō hāc ptē Plutoni dicatā opināť. Decidat.ſ. nō appeat. Ergo ubi:poſt q̃ nō ualuit ædificia ī mari iacere ut Pōpeium brūduſii includeret:ſtatuit deinde circundare uallo. Tenuit:firmare nō potuit. Vado:profūdo. Vadū dicitur qua uadari poteſt. Innectere:circūdare. Cæſis ſyluis:hoc ē uallo munire brūduſium cœpit

Cedit i immēſum caſſus labor:omnia pontus
Haurit ſaxa uorax:monteſꝗ immiſcet harēis
Vt maris ægei medias ſi celſus in undas
Depellatur eryx. nullæ tamen æquore rupes
Emineant. uel ſi conuulſo uertice gaurus
Decidat in fundū penitus ſtagantis auerni.
Ergo ubi nulla uado tenuit ſua pōdera moles
Tunc placuit cæſis innectere uincula ſyluis:
Roboraꝗ immenſis late religare cathenis
Talis fama cāit tumidū ſuper æquora xerxē
Conſtruxiſſe uias. multū cum pontib9 auſus
Europamꝗ aſiæ ſeſtonꝗ admouit abydo:
Inceſſitꝗ fretum rapidi ſuper helleſponti.
Non eurū zephyrumꝗ timens cū uela rateſꝗ
Inmedium differret athō.ſic ora profundi
Arctantur caſu nemorum tunc aggeř multo
Surgit opus:lōgæꝗ tremūt ſup æquora tures
Pompeius tellure noua compreſſa profundi
Ora uidens:curis animum mordacib9 angit
Vt referet pelagus: ſpargatꝗ ꝑ æquora bellū
Sæpe noto plenæ tēſiſue rudentibus actæ
Ipſa maris per clauſtra rates.faſtigia molis

Religare:ſcilicet placuit. Robora:lignoꝝ. Late:ſpacioſe: ſcilicet ut pōte cōſtructo adiret mœnia brūduſii. Tales fama:per ſimilen oſtēdit quomō mare obſtrueř uoluerit Cæſar:ne nauigari poſſet a Pompeio:quenadmodū inquit xerſes:cū i Græcia traiecit in numeꝝ exercitū.nam.x.cētena milia militū ſecum duxiſſe fertur: ut quacūque iret fluuius deſiccaret. Vnde ē illud Iuuenalis. Velificatus athos epotaque fluuia medo. Athos mōs eſt Macedoniæ altitudinis admirandæ mari ægeo ſupeminēs.xerſes cū bellū Atheniēſibus īferret facto pōte ꝑ helleſpōtū ex Aſia exercitum traiecit in Europā: deīde hunc montem Athon defoſſū:ptim inſulam fecit:ptim montem ŕliquit: & per mediū montem nauigabile iter fecit per octuaginta milia paſſuū. Ideſt octuaginta ſeptē miliaria cum latitudinis eēt paſſuū mille quingentoꝝ. dicit ergo quēadmodū mare helleſpontum;& Athon montem nauigabile fecit:& quod continens erat inſulam reliquerat: ita etiam conatus ē nunc facere cæſar ut Ponpeium clauderet & brunduſii obſideret. Tumidum: ſuperbum: quia minatus eſt cum pedes Neptuno tanquam maior eſſet deo. Aequora .ſ. helleſponti. Pōtibus:ut maria quoque pontibus queque iungeret. Admouit:adiunxit. Europamque Aſiæ ſeſtonque: epexegeſis eſt: nam ſextos eſt in Europa: abido in Aſia. Que pro ideſt Helleſponti: ſpondaicus uerſus eſt in quinto. Vela rateſque: ideſt uela ratium: endiadis: ſicut Virgilius Molem & mōtes .i. molem montium. In medium differret athon:ideſt per medium montem nauigaret. Ora:ideſt hoſtia maris. Arctantur:ſcilicet a Cæſare Caſu nemorum:ideſt cadentibus arboribus īciſis. Tūc:deinde. Opus:quo munire parabat oppidum. Aggere:quia aggerem uallo addidit. Tremunt ſuperæquora turres: quia fundamentum erat inſtabile: ideo turres quæ eminebant inſtabiles erant. Pompeius:Cæſar obſidere parabat pompeium in mœnibus brunduſii: quod cum uideret Pompeius indigno animo ferens quærebat qua ratione poſſet erumpere: nec prius deſtitit q̃ ruptis molibus ſequenti nocte cum omni exercitu egreſſus eſt:hæc hiſtoria ſic continetur apud Suetonium de bellis ciuilibus.

Ore profundi:ideſt hoſtia maris Compreſſa:obſtructa. Tellure:aggere. Noua:inuſitata. Angit cruciat animum curis: quia pati non poſſet ſe incluſum eſſe. Referet: aperiat. Spargat: bellum uidelicet claſſe ſua. Sæpe: ut id faceret flante uento & plenis uelis roſtra in moles illas collidebat: ut rumperet: quod quum feciſſet:Iacet undique tellus: ſtatim ex tormentis fracta mole iter aperuit: ut exire poſſet .Quum ita agitaret animo Pompeius ut moles illa deſtrueret. Noto plenæ rates.uidelicet uela ratium plena uentis. Tenſis rudētibus:qa ſpirāte uento tēdunť rudētes. Clauſa:a Cæſare.

Diſcuſſere ſalo:ſpaciumqꝫ dedere carinis.
Tortaqꝫ per tenebras ualidis baliſta lacertis
Multifidas iaculata faces.ut tempora tandē
Furtiuæ placuere fugæ: ne littora clamor
Nauticus exagitet:neu bucina diuidat horas:
Neu tuba præmōitos ꝑducat ad æquora nau
Præcepit ſociis:iam cœꝑat ultima uirgo tas
Phœbum laturas ortu præcedere chelas.
Cum taciti ſoluere rates.non anchora uoces
Mouit:cū ſpiſſis auellitur uncus harenis.
Dum iuga curuantur mali : dūqꝫ ardua pinus
Erigitur. pauidi claſſis ſiluere magiſtri.
Strictaqꝫ pēdētes deducūt carbaſa nautæ
Nec quatiūt ualidos ne ſibilet ī aura rudentes
Dux etiam uotis hoc te fortūa precatur
Quam retinere uetes liceat ſibi perdere ſaltē
Italiam:uix fata ſinūt.nam murmure uaſto
Impulſū roſtris ſonuit mare fluctuat ūda
Totqꝫ carinaꝝ permixtis æquora ſulcis
Ergo hoſtes portis quas oēs ſoluerat urbis
Cum fato conuerſa fides:muriſqꝫ recepti
Præcipiti curſu flexi per cornua portus

Diſcuſſere:diſſipauere. Faſtigia:altitudines. Spaciū carinis.ut exire poſſēt. Torta.ſ.eſt: baliſta dicit
inſtrumētum quo tela maiora iaciuntur:ideo dictum απο του βαλλω .i.a iaciendo.ualeo uerbum a ia-
cio. Validis lacertis:qa quibuſdam haſtis torquetur ut intendantur: poſtq̄ intenſæ ſunt remituntur.ſ.
ſpacium dedere carinis. Vt tēpora tandē:poſtq̄ ſatis rupta moles eſt Pompeius omnē exercitum appa-
ratū eē iuſſit: ut ſequēti nocte militibꝰ paratis nec ullo bucinæ ſonitu excitatis: ſed clā omnes cōuenirēt
& accēſis nauibꝰ ex oppido exirēt ſine monitu Cæſaris. Furtiuæ.i.clādeſtinæ. Nec clamor nauticus
exagitet.ſ.reꝑcuſſione uocis:qa iuxta littus:ſi qs cla
moren ediderit:ſtatī uox eius repercutit. Neu bu
cina diui.horas:qa noctem ī quatuor ꝑtes diuidūt:
& una quæqꝫ ꝑs ternas horas cōtīebat:quæ uigiliæ
nocturnæ appellabant. Bucīa.tuba. Horas:ut pri
mis cuſtodibꝰ ſecūdi ſuccederēt:tertii ſecundis. De
ducat:ne tuba ſignum det mouēdi caſtra: ut inſciis
hoſtibꝰ aufugerēt. Iā cæperat ultima uirgo:nunc đ
ſcribit tēpus quo Pōpeius diſceſſit e brūduſio:aſtro
nomice.i.ſecundū rationē ſydeꝝ loquit. Dicit au
tūnale fuiſſe æqnoctium : quod ſit octauo kalēdas
nouēbris:ſole ī libra poſito. Vernale aūt æqnoctiū
ſit octauo kal.aprilis. ſole in ariete poſito : dixit ulti
ma uirgo:nā ſignifer circulus inquo.xii. ſigna cōti-
nētur.ſ. Aries &c. Ita per zōas tripartitas ī obliquū
extēditur:ut curſum ſolis cōtinet ipſe circulus q zo
diacus appellat:ita ꝑ zōas uertit: ut ſol ī uno quoqꝫ
ſigno menſis unius ſpacium conſumat:ergo deſcen
dente uirgine ſequitur libra : chelæ ſcorpii libram
faciunt: quo circa ultima uirgo inquit : iam cœpe
rat diſcedere ſubſequente libra: Ideſt chelis ſcorpii
ſubſequentibus : in quibus curſus ſolis futurus e-
rat cum ergo in libra curſus ſolis eſſe cœperit æ-
quinoctium eſt autunnale : recte ergo ultima uirgo
ideſt ultima pars uirginis . Cœperat præcedere
quia cum ſenſim diſceſſerit uirgo : iam ſubſequit
libra : tamden cum ad ultimam partem circulus
uirginis uenerit perfecta erit conuerſio zodiaci.
Chelas: Ideſt libram. Ortu : quia occidente uir
gine oritur libra : & ſtatim eſt æquinoctium au-
tūnale . Quū.pro quando taciti ſcilicet pompe
iani : ne ſentiri poſſent ab hoſtibus . Voces mo
uit: Ideſt ſonitum fecit . Vncus : ſcilicet anchoræ nullas uoces fecit in euellendo nauta . Dum iuga
curuantur mali: Scilicet ne impediri poſſet. Ardua pinus : uidelicet arbor alta nauis. Siluere ma
giſtri:ipſi quoqꝫ gubernatores nauium taciti ſuum quiſqꝫ officium perfecerunt. Pendētes:quia pendere
uidentur:cum uel detrahunt & inuoluunt. Stricta carbaſa : inuoluta uela . Nec quatiunt uali.ru.qđ
ſolēt facere nautæ: ſed non nunc ne concuſſæ rudētes ſonitū rđderēt & ſibilū auræ facerēt:ſed ſēſī & qete
trahebāt. Dux ēt:ipſe ēt pōpeius ſolū nō reſiſtit tibi o fortuna:qa tu nolebas ut ex Italia diſcederet.& ipē
te rogat ſibi licere amittere Italiā.i.e manibus cæſaris aufugere:ideo Cæſari Italiam deſeruit. Dux:pōpe-
ius. Quā retinere uetas:tu fortūa uetas pōpeiū retīere italiā:& ipſe cōſētit.īmo precibꝰ optat ut ſit ſibi fas
illā penitus amitter. Liceat ſibi ꝑder.ſ.iperet pōpeius quō italiā uix fata ſinūt. Nā murmur uaſto:qa dū
naues ī mari ꝓcicerēt īgēs ſōitus factus ē:adeo ut uigiles Cœſaris excitauerit. Vaſto ꝓ uaſtaꝝ nauiū pōde
re. Fluctuat.qa ūda fluctuās excitauit uigiles cæſariāos. Permixtis.cōfuſis. Carīaꝝ:qbꝰ uehebat cū ſuis.
Ergo hoſtes por.pōpeius q ꝑitiſſius dux erat extīauit id qđ futuꝝ erat:uidelicet ne taciti diſcedr poſſēt:ſed
hoſtes ſētirēt:& ipis cedētibꝰ nō dubitauit for.ut brūduſii oppidāi apirēt cæſariāis portus:qa a militibus
ſuis nō ſatis placide tractati fuerāt:ſed fecit ut ꝑ oēs uicos urbis mūitiōes opponerent:& ſolū effoderēt cra
tibꝰqꝫ tegerēt ſuppoſita terra ne hoſtes ſuꝑiores eſſe poſſent dum per urbem diſcurrerent : hiſque caſtris
īpoſitis & foueis iter eſſet incluſſum. Interea ſpacium datum eſt Pompeio:& ſuis ut diſcederent. Quas:
portas.ergo qui a ſeceſſerat ex portis pōpeius cū exercitu. Petūt : cæſariani. Cū fa. conuerſa fides: quia
ita fieri ſolet ut fides mutet ſicū fortuna: Ideſt ſicut fortuna ex proſpera muttata eſt in aduerſā :ita & fides
mutata:quia qui cum pompeio ſenſerant cum Cæſare nunc ſentiebant. Præcipiti : ueloci curſu .

Ora petunt:pelaguſqꝫ dolent cōtingere claſſes.
Heu pudor exigua ē fugiēs uictoria magnus
Anguſtus ꝑpupes mittebat in æquora limes:
Arctior euboica quæ calcida uerberat unda.
Hic hæſere rates geminæ:claſſiſque paratas
Excepere manus:tractoque in littore bello
Hic primū rubuit ciuili ſanguine nereus
Cætera claſſis abit.ſummis ſpoliata carinis
Vt pegaſea ratis peteret cū phaſidos undas
Cyaneas tellus emiſit in equora cautes.
Rupta puppe:minor ſubducta ē mōtibꝫ argo
Vanaque ꝑcuſſit pōtum ſymplegas inanem:
Et ſtatura redit:iā phœbū urgere monebat
Non idem eoi color ætheris.albaque nondū
Lux rubet:& flāmas propioribꝫ eripit aſtris.
Et iā pleias hebet:flexi iā plauſtra boetæ
In faciem puri redeunt languentia cæli.
Maioreſqꝫ latent ſtellæ.calidumque refugit

Ora petūt:uoluit dicere diſcurrūt per portus. Sed ora.i.hoſtia.Per cornua.q̄a portus:& lígua illa ubi ſitū eſt Brūdiſium duo cornua q̄ſi porrigit & portū efficit.Et ut inquit Strabo Brunduſii portus ſua excellentia præſtat.multi.n.ore uno portus includunť:q nulla fluctuū agitatiōe perturbanť: cū in terra ſinus excipiāt:ut forma ipſa cerui cornibꝫ ſimilima ſit: ūde & nomē íclytū ē:locus.n.cū urbe ceruino capiti maxime ē cōparādus:nā lingua meſſapiorꝫ brūduſiū uocatur. Dolent.ſ.Cæſariani ꝙ claſſe mare obtinuerāt. Heu pudor:cæſari parua uictoria uidebať ꝙ Pompe.fugerat. Anguſtus:dicit quia munitiōibus obtuſus erat portus & relictus erat limes anguſtiſſimus exeundi:dicit ergo ꝙ Brūduſii portus molibus Cæſaris adeo exiguus erat:ut naues exire non poſſent: ſed paulopoſt duæ naues exire nō potuerūt: quæ a cæſariāis captæ fuerūt. Limes: anguſtæ fauces molibus cæſaris. Calchida:ꝓ calcidē ē urbs Euboeæ: cuius maris hoſtiū anguſtū erat.i.arctiores fauces erant. Quæ unda calci.uerberat.pulſat inundat. Hic:in anguſtis faucibꝫ. Hæſere:ꝓ hæſerūt. Paratas.i.eorum qui parati erant cōtra claſſē. Excepe.ſ.milites ad obſidionē pati cōpræhēdere illas duas naues. Hic primū ru.ſ.unda maris primū erubuit multis occiſis cū ſe defenderēt. Nereus:mare. Cætera claſſis abiit:nūc ꝑ ſimilē ponit:qd egredienti ex anguſtiis Pom.cōuenit:queādmodū ꝑ ſymplegades.i.ꝑ anguſtias illas Iaſon cum argonautis pertrāſiuit:ut exteriori naui fracta interior incolumis euaſerit.Ita claſſis Pom.ē emiſſa in extremis anguſtiis. Cætera.ſ.quæ in anguſtiis extremis littoribꝫ depræhēdiť. Vt:queādmodū. Pegaſea ratis.i. abiit a ſupiori pegaſo mōte:ūde arbore cæſa fabricata fuerat nauis argo:qui pegaſus mōs ē appellatus a pegaſo equo pſei:&c.nota āt fabula. Et peteret undas phaſidos.i.cū nauigaret colchos:nota quidē fabula. Eſon & pelias frēs fuere & reges theſſaliæ. Alter qdē pelias filia tātū habuit:Eſon uero unū filiū tantū noīe Iaſōē:pelias ſub ſpecie glorie filiū fratris pabat exponere piculo:q̄a uidebat poſt mortē ſuā fore:ut in regnū ueniret nepos ſuus Iaſon:tandē Iaſon a pelia excitatus ad colchos profectus ē ad tollēdū uellus aureū:de quo fata reſpōderāt ubicūqꝫ illud eſſet futurū caput orbis terrarū:nauigauit igiť ad inſulam colchon:unde neceſſe erat per anguſtias ſymplegades una cū argonautis traſiret. Symplegades ſūt duo ſaxa quæ ab utroqꝫ latere cōcurrebāt:& in locū ſuū redibant:nō ſine rōe finxerť hoc poetæ: nā ibi mare anguſtiſſimū ē & ꝓcul nauigātibus ſymplegades.ſ.illa ſaxa uidenť eē cōtigua:nā fieri ſolet ut q̄to magis appropíquať:tāto magis aperire uidenť:unde datus eſt locus fabulæ ꝙ ſaxa illa cōtinuāť: unde dicūtur a uerbo græco: Symplito plito uel plixo.i.ꝑcutio & pliti plaga & ꝑcuſſio dr̄:unde ſymplegades dicunť a ſyn.i.ſimul & plito collido:ſciebat ergo fauere argus ibi nauta:cū Iaſon tranſiret ꝑ ſymplegades. Naui duplici.Altera cū ad ſymplegadas ueniſſet:cōcurrentes exteriori naui fracta īterior nauis incolumis euaſit:ſic nauis Pompeii anguſtias portus euaſit rlictis aliis. Emiſit in æquora:ideſt tellus utrunqꝫ latus emiſit. Cyaneas.i.ſymplegades:nā chianes græce: ſilex latine.i.durus lapis:ſicut Apollonius in argonautis in principio appellauit argomenos chianeas in pelagus peliæ regis ad aureum uellus:hinc tranſlatum in puluere argoa. Cautes chianeas: ideſt utrunque latus:ſcilicet dextrum:& ſiniſtrum. Montibus:ideſt ex illis cautibus & ſaxis concurrentibus. Rupta puppe ſcilicet exteriore. Minor:quia minor poſtea egreſſa eſt. Vana quia nō fregit nauem ſicut fiebat. Inanem:ſine naue. Statura redit:quia indignata ideſt ſymplegas & noluit amplius concurrere: ſed nunq̄ mota eſt in littore. Iam phœbum. Iam inquit aurora fulgebat:quæ relicto polo antartico ſignificat aduenisse diem & ſolis ortum. Nō idē qui fuerat tota nocte:quia incipiebat clareſcere. Eoi:orientalis. Vrgere:inſtare. Albaque nundum lux rubet:ideſt nundum dies erat:ſed ſtellæ iam incipiebant ferueſcere:& lágueſcere q̄a ſupueniēte ſolis ortu lágueſcit lumē ſtellarū. Propioribus:ꝓpinquioribus: nā ꝓpinquiora ortu ſolis primo lāgueſcūt. Et iam pleias hebet:ſtellæ.n.ſupueniēte ſole in cœli colorē mutari uidenť: ideo dicit plauſtra boete flecti:quæ uertitur circa polū antarticū. Languētia:obſcura. Puri ſereni. Maioreſqꝫ latēt ſtellæ:ſenſim dicit primo ſtellas ꝓpinqores luci ſolis euaneſcere: & deīde maiores ſicut ſtella oriētis q̄ ī ortu ſolis primū apparet.maiores ſtellæ:ut oriētis & Mer.&c. Lucifer refugit diem

Lucifer q̃ ſit maior cæteris ſtellis:unde a luce appellat̃:tamẽ & ipſe euaneſcere cœperat ſupueniẽte ſole. Pelagus iã magne tenebas:hoc eſt oriẽte ſole ſi ſine ullo piculo ſecurus cũ tota claſſe nauigabas. Non ea fata ferẽs:nõ erat inquit ea fortuna tibi quæ quõdã fuerat:cũ ꝓſecutus es pyratas:tũc.n.tibi rebuſq; tuis ſpirauit:ut duoꝝ mẽſiũ ſpacio mare imẽſũ qd' pyratæ infeſtũ reddiderãt pacaueris. Prædões.i.pyratas:diffinitio ẽ pyratæ:bene nõ eadẽ.Quia fortuna laſſata.i.fatigata:quia pene ad ſacietatẽ uſq; triũphauerat. Deſtituit.ſ.te illa ſecũda fortuna. Cũ cõiuge pul.bene ſaciata fuit fortũa quia paruo tp̄is ſpacio mare infeſtũ redigens peruiũ:nunc per idẽ mare pulſus cũ uxore natis & ſenatu populoq; Ro. Vxore:cornelia. Natis.Cn.& ſexto pompeio. Penates.i.uniuerſã familiã. Ingens exul:q̃uis ſis exul tamẽ ingẽs uidelicet populis comitãtibꝫ te. Quæritur indigne.cãm cur longius ab italia diſceſiſti: credo hanc fuiſſe.ſ.ne ducẽ ſuũ uictũ in regione cõſpiceret: ſed ꝓcul tantũ ducẽ:q de ſe bene meritus fuerat idigna morte affici uoluerit cõſpiciat:Quærit̃.ſ.o Põ. Nõ ideo.ſ.fit ob hoc:qa ſupi maluerint ne in pr̃ia ſepelieris. Phariæ buſto.nõ ꝙ ſuperi maluerit te ſepultura priuare:ſed qa loco ſupplicii erat & fuiſſet Italiæ:ſi in ea tã indigna morte afficereris. Parcit̃ he. Italiæ ne uideat ducẽ ſuũ laceratũ:ſed fit hoc. Ab oriẽte remoto.ſ.a uictoria.i.Pomp.uicto. Immaculata.non polluta ſanguine ducis ſui Pompeii.

Liber tertius Lucani.

Ropulit ut claſſẽ. Hic eſt tertius liber in quo hæc cõtinẽt̃.primo queãdmodũ Iulia Pom.cui i ſõnis apparuit exterret: deinde qũo Cæſar demãdata curiõi rei frumentariæ cura ſpoliat ærariũ:poſtea populi narrãtur:ideſt cathalogus fit populoꝝ: quos Pom.cõtra Cæſarẽ armauit: ſubſequẽter Cæſar Petreiũ & Afraniũ in hiſpaniã petẽs Maſſiliã oppugnare cõſtituit:& huic bello Deciũ Brutũ præfecit: hæc cõtinẽt̃ in hoc tertio lib.primũ Iulia deſcribit̃:quæ in ſomnis territat Põpeiũ. Solus magnus nõ flexit.hoc fieri ſolet ut hoĩes mortales ſaciari nõ poſſint ea ĩtuẽdo:q̃ ſibi cara ſũt:ſi hoc loco facit Põ. nã ex italia nauigãs cũ uniuerſa claſſe alii alia loca ſpectabãt ſolus Pom.nũq̃ oculos ab italia deflexit. Vt:pro poſtq̃ Auſter:uẽtus. Velis cedentibus:quia uẽtis uela cedunt cũ inflantur. Nunquã reditura.qa nunquã poſtea rediturus erat in italiã. Cacu.mõtiũ:qa in cacumĩe mõtis reſidere uidẽt̃ nubes. Dubios:qa primo qdẽ icertus erat uideret nec ne:ſed cũ magis atq; magis r̃cederet euaneſcebãt:donec nihil oĩo uidere poſſet. Inde ſoporifero:poſt hæc ut ferme fit ex lãgore ſõnus irrepſit Pom. nã ſi qs feſſus ẽ calore & frigor̃ ex ip̄a ſolicitudĩe id ſõnũ r̃ſoluit̃:ſicut nũc Pom. Sopo.ferente ſoporẽ. Du.diri. uix Pom.ſõnus inuaſerat:ꝙ ſtatĩ Iulia pr̃ia Pom.uxor ĩ ſõnis uiſa ẽ ſibi obſeruari:& uerba dicere q̃ ſecunt̃.Per hiantes terras.i.q̃ſi apta terra erũperet. Furi.furenti ſimilis. Sepul.ſubaudi.m. Sedibꝫ.dixit hæc uerba hoc faciũt ciſia bella q̃ geritis uos.ſ.uir Põ.& pr̃ Cæſar:cũ ego in cãpis eliſiis qeſcerẽ ubi habitãt aĩe piorũ nũc cogor ad ĩferos trãſire:ſed dabitis pœnas: & ita minata ẽ Pom. Sedibꝫ eli.ubi aĩe pioꝝ ut poetæ fingũt dicunt̃ habitare. Vidi ip̄a:ad ſtygias.ſ.ad ĩferos Eume.i.furias:ſcilicet Megeram:alectonem:& theſiphonem. Lampadas:ideſt phlegetõte accenſo: Phlegetõ amnis infernorum totus eſt igneus: Veſtris armis:ut poſt bella ciuilia ſupplicia digna daretis.

Lucifer ipſe diẽ.pelagus iã magne tenebas.
Non ea fata ferens.quæ cũ ſup æquora tota
Prædonũ ſequerere mari:laſſata.triumphis
Receſſit fortuna tuis:cũ cõiuge pulſus
Et natis totoſq; trahens in bella penates
Vadis adhuc ingẽs populis comitantibꝫ exul
Queritur indignæ ſedes longinqua ruinæ
Non quia te ſuperi patrio priuare ſepulchro
Maluerunt phariæ buſto dãnantur arenæ
Parcitur hæſperiæ:ꝓcul hoc in orbe remoto
Abſcondat fortuna nefas:romanaque tellus
Immaculata ſui ſeruetur ſanguine magni.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIE LIBER TERTIVS.

Ropulit ut claſſem uelis cedenti bus auſter
Incumbens:mediumq; rates mo uere profundum
Omnis in ionios ſpectabat nauita fluctus
Solus ab heſperia non flexit lumina terra
Magnus dũ patrios portus dũ littora nunq̃
Ad uiſus reditura ſuos.tectũque cacumen
Nubibus & dubios cernit uaneſcere montes
Inde ſoporifero ceſſerunt languida ſomno
Mẽbra ducis diri tũ plena horroris imago
Viſa caput mœſtum per hiantes iulia terras
Tollere:& accenſo furialis ſtare ſepulchro.
Sedibus eliſiis cãpoque expulſa piorum
Ad ſtygias inquit tenebras: maneſq; nocẽtes
Poſt bellũ ciuile trahor uidi ipſa tenentes
Eumenidas quaterẽt q̃s ueſtris lãpades armis

Præparat:Charon ſe parauit ut omnes animas in hoc bello ciuili morituras multis nauibus ad paludē trāduceret:quia una cimba facere hoc non poſſet. Portitor:Charon. Aduſti acherontis.i.ardentis fluminis illius inferni. Laxantur:aperiuntur quia ſpacioſa ſunt:ut uix complecti poſſint. Vix operi dicit ergo tot homines in bello pituros:ut ad rumpenda ſtamina uix parcæ ſufficere poſſent. Laſſant.fatigāt operi in rumpendis ſtaminibus. Coniuge me: quoad ego inquit tibi coniuncta fui ſecunda fortuna ſemper bella tua comitata eſt:nunc uero cum coniuge mutata eſt etiam fortūa:tibi enim cōiūcta eſt Cornelia quæ ſemper uiris ſuis infœlix eſſe conſueuit. Lætos triumphos.i.ſemper uictor fuiſti:& de hoſtibꝫ triūphaſti. Fortuna.mu.to.i.mutata coniuge mutata ſimul eſt fortuna. Fato.i.fatis ita dii uoluerūt ut uiri quibꝫ coniuncta eſſet Cornelia infœlices forent:hoc dicit propter publiū Craſſum licinii Craſſi filium qui cum patre & omni exercitu cæſus fuerat:huic Publio primū Cornelia nupſerat:hic adoleſcens ſpectatæ uirtutis fuit:& ſub Cæſarē militauit in Gallia:ipſius opera Craſſus publius in illam regionem profectus fuerat:ideo patri in parthiam exercitum ducenti:hunc moleſte tradidit:quia ſub ipſo militauerat:dicit ergo Corneliam fuiſſe cām hunc adoleſcentē in cladem traxiſſe. Pellex:cornelia Scipiōis filia.Cn.pōpeio nō uirgo:ſed uiro eius ī pthia mortuo Publio Craſſo Licinii Craſſi filio: inerant puellæ ābitiones:pulchra erat præter corporis formam in litteris inſtructa erat:fidibus quoqꝫ perſonare ſciebat :geometriam didicerat philoſophiam haud temere audire conſueuerat: mox erāt illi oīs faſtus & arrogantia:quæ uitia huiuſmōi diſciplinarum fœminis inſtructis eſſe ſolent:pater ſcipio erat uir gloria & genere ſpectabilis:quibꝫ rebꝫ cornelia inſtructa facile unūquēqꝫ pelliceret:unde pellex eē uidebatur. Pellex:quia marito ſuo non cōiuncta erat:ſed.P Craſſo adoleſcenti ſpectatæ uirtutis: & quia omnes pelliceret blanditiis & pulchritudine ſua. Tepido buſto:quia uix extinctus erat rogus prioris mariti:& iam altero uiro ſe coniunxerat. Hæreat illa tuis:pro eſto: & conceſſio color cum id confirmare uidemur : quod maxime negamus. Hæreat.i.quocunqꝫ duxeris exercitum ſemper bello tuo hæreat.q.d.non hærebit. Dum liceat:hæreat:Dum liceat quia licuit ſed non ſecuros ſomnos rumpere:quia numquam te ſecurum dormire ꝑmittam. Vacuum ſit tempus amori: ſe indignatam oſtendebat ꝙ ſecundas nuptias appetiiſſet Pompeius. Sed teneat cæſarqꝫ dies: ſed Cæſar die te infeſtat: ego uero nocte. Me non Lætheæ:Nō exiſties me de læthea palude bibiſſe:quæ facit immemores umbras:ſed in mente & pectore mea reconditum eſt tui nomen:ut aboleri non poſit.Læthea eſt palus ad īferos de qua cum umbræ biberint omnium rerum & malorum obliuiſcuntur perpeſſorum cum eſſent in corpora. Hanc paludem uel flu.īferna exundatione prorumpētem præterlabi berenicem ci.circa extimum ſyrtium cornum refert Solinus:eſt etiā læthes flumen in hiſpania:quod a celtiberis & Vatreis labitur Auctore Strabone. Silentum: Ideſt motuorū ubi ſūt īferi. Veniā te bella gerēte:ſed ut tibi terrorē īcutiā. Nūquā te &c.& uelis nolis ſemper eris gener patris mei Cæſaris. Perqꝫ meos manes:qui ūbræ & manes mei facient te inuitū eē generꝫ cæſaris. Abſcindis fruſtra: Fruſtra affinitatē dirimis bello:quia ſi bello morieris & ad īferos deſcēdes ubi ego ſum. Pignora.i.affinitatē quæ tibi ē cū patre meo. Abſcīdis:diuellis. Per āplexus delapſa mariti:quia Pōpeius eā āplecti uoluit ī ſōnis nā ꝑdite hāc amauit uxorē. Ille dei:oſtendit magnitudinē Pōpeii q quāquā multa ſigna ſibi nunciarentur: quæ aduerſa ſibi omnia ſignificarēt: tamen ipſe maior erat ad bella gerenda:& nunquam deterrebatur:quo minus uoluntatem ſuam perficeret. Cladem: Scilicet Pompeio.

Dii minentur:Scilicet ſignis quæ ſuperius deſcripſit Lucanus. Manes:umbræ mortuorum minentur cladem. Maior in arma: oſtendit animoſitatem Pompeii. Ad arma ruit:Ideſt in bella. Certa cum mente malorum : etiam mori certus bellum tamen magno animo ſuſcipiebat ponpeius.

Præparat īnumeras puppes acherontis aduſti
Portitor.in multas laxantur tartara pœnas
Vix operi cunctæ dextra properante ſorores
Sufficiūt.laſſantr umpentes ſtamina parcas
Coniuge me lætos duxiſti magne triūphos.
Fortuna eſt mutata toris: ſemperqꝫ potentes
Detrahere ī cladem fato damnata maritos
En nupſit tepido pellex cornelia buſto
Hæreat illa tuis per bella per æquora ſignis
Dū non ſecuros liceat mihi rūpere ſomnos.
Et nullū ueſtro uacuum ſit tempus amori
Sed teneat cæſarqꝫ dies & iulia noctes.
Me non lætheæ coniūx obliuia ripæ
Immemorem fecere tui:regeſqꝫ ſilentum
Permiſere ſequi:ueniam te bella gerente
In medias acies.nūquā te magne ꝑ umbras
Perqꝫ meos manes generū non eſſe licebit.
Abſcidis fruſtra ferro tua pignora bellum
Te faciet ciuile meum:ſic fata.refugit
Vmbra per amplexus trepidi delapſa mariti
Illa diis quāuis cladem maneſqꝫ minentur
Maior in arma ruit.certa cum mēte malorū.
Et quid ait uani terremur imagine uiſus

Aut nihil eſt ſenſus animus a morte relictum
Aut mors ipſa nihil titan iam pronus ĩ undas
Ibat:& igniferi tantum dimerſerat orbis
Quantũ deeſſe ſolet lunæ ſeu plena futura ẽ:
Seu iam plena fuit.tunc obtulit hoſpita tellus
Puppibꝫ acceſſus faciles:legere rudentes
Et poſito remis petierunt littora malo.
Cæſar ut emiſſas uenti rapuere carinas:
Abſconditq́ꝫ fretum claſſes & littore ſolus
Dux ſtetit heſperio:non illum gloria pulſi
Lætificat magni quæritur qđ tuta per æquor
Terga ferant hoſtes.neq́ꝫ enĩ iam ſufficit ulla
Præcipiti fortuna uiro:nec uincere tanti
Vt bellum differret erat.tunc pectore curas
Expulit armorum:paciq́ꝫ intẽtus agebat
Quoq́ꝫ modo uanos populi conciret amores
Gnarus.& irarum caſus:& ſumma fauoris
Annua momenta trahi.namq́ꝫ aſſerit urbes
Sola fames:emiturq́ꝫ metus cũ ſegne potẽtes:
Vulgus alunt.neſcit plebs ieiuna timere.
Curio ſicanias tranſcendere iuſſus in urbes

Aut nihil ẽ ſẽſus animus: Dyalemãte utiť pulcherrimo nõ ĩqt timẽdũ ẽ hoc ſõniũ: aut poſt mortẽ ſẽſus nullus reliqť.ſ.q̃ appareãt ũbræ:aut poſt mortẽ ſẽſus reliqť:ſi nullus:mors igitur nihil ẽ:ergo nõ metuẽda ab urraq́ꝫ parte cõcludit nõ eẽ timẽdã mortẽ. Aut nihil ẽ ſẽſus: Scilicet cũ corpus moriť: ergo mors nõ ẽ timẽda. Aut mors ipſa nihil: Scilicet poſt mortẽ animus ẽ:quia uiuit:ergo nihil timẽda mors. Nihil. Quia nõ priuat uitã: ĩmo pocius ſoluit animũ: qui hoc carcere corporis detẽtus ẽ:ut uitã ſuã exercere nõ poſſit. Titan iã ꝓnus: Deſcribit tẽpus: quo tãdẽ ꝑuenit ad terrã Põpeius dicit.n. ſol ad occaſũ tẽdẽs ta/lis erat: quẽadmodũ luna cũ creſcit & deſcreſcit di/midia parte fuit:uel tota rotũda uel obtuſa. Plena futura: Ideſt cũ creſcit: & iã ſemiluniũ ẽ: & iã dimi/dia parte fuit ſol occiderat. Plena fuit: Scilicet cũ decreſcit. Hoſpita tellus: Videlicet Macedõia: & ut Plutarchus ſcribit:conſedit põpeius in Boeonea quæ ẽ ciuitas Macedoniæ. Legere: Pro collegerũt rudẽtes ĩ ſpirã. Remis: Quia detractis uelis: ř mis littora maris petierũt. Poſito: Pro depoſito & fle/xo malo. Cæſar: nũc dicit quũ ſe habuit poſtq̃ ui/dit bellis laſſũ eẽ Põpeiũ: q̃ q̃uis ř lictus ſolus ĩ Italia eẽt:tamẽ dolebat q̃ Põpeius euaſiſſet:quẽ maxĩe cõ prehẽdere cupiebat. Solus dux.ſ. Cæſar forte ui/deť obſcuꝝ:ſed ſic cõſtituiť:Cæſar dux ſolus ſtetit. Carinas emiſſas: e portu brũduſii. Abſcõditq́ꝫ fre tũ claſſes.hyppalage ẽ:ꝓ claſſes abſcõdere fretũ: qa tectũ mare claſſibꝫ erat:uel hoc dicit qa mediũ mař tenẽtes uideri nõ poterãt. Terga ferũt hoſtes: ř ſpe xit ad illud:qa fugiebãt. Precipiti fortuna uiro:qa iã tãta celeritate omnia cõficeř gaudebat Cæſar: ut nulla fortũa q̃tũlibet ſecũda eẽ ſatis uidereť:niſi re pfecta. Præcipiti:celeri & ueloci uiro ĩ opibꝫ. Nec uĩceř tãti:uictoria ẽt ſibi ꝑua eẽ uidebať:q̃ bellũ dif ferret: qa ſibi gereř bellũ carius erat q̃ uĩcere. Tũc pectoř curas: ſed poſtq̃ uidit adẽptã occaſionẽ ſibi belli gerẽdi:animũ ĩpẽdit ad aliã.ſ.ut ſibi populoꝝ aĩos faceret gratos: & cũ uideret nihil eẽ qđ magis placeret populo:q̃ ut annona abũdaret miſit ꝑtẽ in Libyã:ꝑtem ĩ Siciliã:ut ĩde magnã copiã frumẽti ad ueherẽt:miſit in Siciliã Curionẽ:Valeriũ uero Ma/ximum in Sardiniam:quæ duæ regiones ſunt feraciſſimæ frumenti. Hanc rem optime tangit Apianus dicit enim Cæſarem fractis publici ærarii clauſtris theſauriſq́ꝫ raptis Lepidum æmilium urbi præfeciſſe: Tribunum autem Marcum Antonium Italiæ:Curionẽ Catonis loco impare Siliciæ uoluiſſe: Quintũ Sardiniæ:ad Illyricos C.miſiſſe Antonium:Licinio Craſſo Galliã:quæ itrã alpes ſita eſt:regẽdã tradidiſſe claſſem quoq́ꝫ duplicẽ ſũma celeritate fieri mãdaſſe circa Ionium ac Tyrrhenum:claſſis præfectos iã pri/dem ad id cõſtitutos delegauiſſe Dolobellam & Hortenſium:eo modo Italiam iacceſſabilem Põpeio ar bitratus Cæſar ĩ hiberiam deſcendit: Petreio & Afranio Pompeii prætoribus occurſurus. Pectore cu/ras expulit: ideſt quanuis ita gauderet bello: tamen hoc tempore adempta occaſione belli gerendi:hanc omnem curam depoſuit. Curas:ſolicitudines armorum. Quoq́ꝫ modo:ideſt quocunq́ꝫ modo. Age/bat:cogitabat. Conciret:concitaret. Vanos amores populi:quia fides populi cum fortuna mutatur:ut Iuſtius:quo fortũa eodẽ & ſe fauor hominũ iclĩat. Gnarus & iraꝝ cãs:dico cogitabat quomõ fauorẽ po puli ſibi uẽdicaret:nouerat ãt nihil eẽ qđ magis aĩos populariũ cõiũgeret ſibi:q̃ ſi cõmeatibꝫ abũdarent: quia cũ populus fame laborat nihil timet:ſi nihil timet ergo liber ẽ:ſed ne nihil timerẽt ipos nulla re idi/gere uoluit:ergo da opã ut ſatura ſit:& tũc te cæſarẽ timere ĩcipiẽt:nã gaudebũt ſtatu tuo. Iraꝝ cãs.ſ.erga ſe.ſ.iopia fuerit. Gnarus.i.ꝓbe ſciẽs. Annõa.ſ.ab uel ꝑpter ãnonã. Et ſũma fauoris.uidelicet ſi copia fu erit ãnonæ illa gignet amorẽ ĩter populũ & pricipem. Momẽta.i.nutrimẽta. Aſſerit.i.uĩdicat. Emitit q́ꝫ metus:nã ſi priceps alit populos ſuos ipſum timere ĩcipient:quia illa cõditio ſibi placet: & quia placet metuunt: ne ſibi iraſcatur princeps. Segne: Ideſt ignobile. Neſcit plebs ieiuna timere:probari etiam hoc poteſt a contrario ſenſu: ſi plebs ieiuna nihil timet: ergo ſatura omnia timet. Curio ſicanias: di cit Cæſarem miſiſſe curionem in Siciliam ut ibi ſimul bella gereret: & rei frumentariæ curam ha/beret. Sicanias trãſcẽdere iuſſus ĩ urbes: Ideſt ſiculas & Siciliæ:quia uidelicet in eam partem Siciliæ.

Qua mare tellurē: diuerſas opiniões tāgit aut ſignificat illas āguſtias inter Appēninū & peloꝝ poſitas & dexteꝝ latus a peloro ē: ubi piculū ē maris: quod appellaſ ſylla: ī ſiniſtro uero latere ē carybdis: dicit ergo aut iuiſſe ī eā ptē ſiciliæ: ubi ē āguſtū mare īter peloꝝ & Appēninū: q mōtes olī iuncti: italiā cū Sicilia cōtinuabāt: deide aut īquit aſſiduis ūdis obrupta ē tellus media: aut certe fluctibꝫ aſſiduis īterrupta: ut Siciliā ab italia ſepauerit: alii dicūt terræmotū fuiſſe & ptē mediā mōtis ita mare occupaſſe. Strabo dicit Siſciliā nihil magiſq̄ abſciſſum ab Italia fragmētū uideri: uel ab ætnæ īcendio e fūdo reiectā cōiūctā pmāſiſſe ſicut ēt Lipareoꝝ inſulas atq̧ Pithecuſſas. Aut ſcindit: .ſ. teraæmotu uel aſſiduis fluctibus obruit. Et medias fecit ſibi littora terras: ꝓ ipſū mare mediū fecit ſibi littora terras. Terras .ſ. Siciliā & italiam diuiſo Appēnino a peloro qui cōtinuabāt Siciliā cū italia: & Italia a ſiniſtra: Siſcilia a dextra factæ ſunt littora maris. Vis: quæ ſepat hīc Siſciliā inde italiā. Vis .i. impetus pelagi declarat. Laborāt æquora: qa qua pte mare anguſtius eſt ea pte ſolet eē īpetuoſius: ergo agitanſ maria ibi. Mōtes .ſ. pelorus & Appēninus. Cōfinia italiæ: Repetāt .i. iteꝝ petāt. Bellaq̧: nō ſatis eſt miſiſſe Curionē in Siſciliā: ſed etiā miſit Valerium in Sardiniā: ut ibi ſimul bella ferrēt: & rei frumētariæ prouiderēt. Sardoas: a ſardinia ſardous formatur: ſūt quædā deriuatiua quæ pauciores ſyllabas habēt ſuis primitiuis: q̄uis e contrario fieri debeat: ut Hiſpāia hiſpꝰus: ſic Sardinia ſardus: ūde ſardous ſardoa ſardoū. Vtraq̧ īſula .ſ. Siſcilia & ſardinia: quæ ſunt uicinæ anguſto mari intercludunſ.

Q ua mare tellurem ſubitis aut obſtruit ūdis
Aut ſcidit. & medias fecit ſibi littore terras
Vis illic ingens pelagi: ſemperq̧ laborant
Aequora: ne rupti repetant confinia montes
Bellaq̧ ſardoas etiam ſparguntur in horas.
Vtraq̧ frugiferis eſt inſula nobilis aruis.
Nec plus heſperiam longīquis meſſibꝫ ullæ:
Nec romana magis complerunt horrea terræ
Vberæ uix glebæ ſuperat. ceſſantibꝫ auſtris
Cum medium nubes borea cogente ſub axē
Effuſis magnum libye tulit imbribꝫ annum
Hæc ubi ſūt prouiſa duci: tunc agmina uictor
Non armata trahens ſed pacis habentia uultū
Tecta petit patriæ: ſi remeaſſet in urbem
Gallorum tantum populus arctoq̧ ſubacta.
Q uam ſeriem rerum longa præmitteſ pōpa
Q uas potuit belli facies ut uincula rheno:
Oceanoq̧ caret. celſos ut gallia currus
Nobilis: & flauis ſequeretur mixta britannis
Perdidit o qualem uicendo plura triumphū
Non illum lætis uadentem cœtibus urbes
Sed tacite uidere metu. nec conſtitit uſq̄
Obuia turba duci gaudet tamen eſſe timori
Tam magno populis: & ſe non mallet amari

Frugiferis: fertilibꝫ. Nec plus: & nulla terra eſt feracior frumēto Siſcilia & Sadinia: adeo ut ſit horrea duaꝝ ꝓuinciaꝝ: uidelicet italiæ & hiſpaniæ. Heſperiā: hiſpaniā. Meſſibꝫ .i. frugibꝫ aduectis. Vberꝰ: abūdātia. Cū mediū: dicit ſiciliā & ſardiniā uix fertilitate frugū a libya ſupari: quā cōſtat eē fœcūdiſſimā: ūde Ora. qcqd de libycis uehiſ horreis. Ceſſātibꝫ: q̄do īquit Africa flāte auſtro q calorē īducit penuria laborat: at ſi pluuiæ abūdarēt mirifice ibi naſcūtur fruges. Supat .i. ꝑ ſardiniā & ſiciliā. Intulit: fecit ꝑ tulit. Magnū: fertilē & fœcūdū effuſiōe pluuiaꝝ: Cogēte: cōgregāte. Axem: polū ātarticū: qui ē ī meridie. Hæc ubi: nūc dicit quid fecerit Cæſar poſtq̄ miſit ī Sicilia Curionē: ī Sardiniā Valeriū: dicit ipſe ſtatī animū ītēdiſſe ad urbē Romā: ut ī patriā lōgo poſt tēpore rediret. Hæc: quæ ad rē frumētariā ptinēt. Nō armata agmina: quia milites depoſitis armis duxit: quaſi nō bellū patriæ inferret: ſed ad eā uictor rediret. Tecta: mœnia. Proh: oſi īquit cæſar cōtentus fuiſſet uictoria galloꝝ: ī patriā rediiſſet: & q̄ ſpecioſiſſimū de hoſtibus triūphū ducere potuiſſet: ſed dū plura uincere uult minus laudis cōſecutus eſt. Remeaſſet: ideſt regreſſus fuiſſet Arcto .i. ſeptētrione: quia ibi eſt germania & gallia tranſalpina: ſed tū magis Britania declinat in orīētem Seriem: ordinem rerū. Longa pōpa: lōgo ordine captiuoꝝ præcedēte: ut mos erat triūphātiū. Potuit .ſ. præmittere. Belli facies .i. diſſonas līguis habitu & armis. Vt uincula: declarat quomō id facere potuerit: qꝛ pictis uictoriis geſtabāt ī triūphū duces urbeſq̧ captas & populos bello ſub actos ante currū. Vt: pro qualiter. Vincula rheno: quia rhenū ponte uixit octo diebꝫ: & trāſgreſſus ē ī Germaniā quā ſubegit: & britāniam petiit inſulā: quæ ī medio oceano iacet. Celſos currus .i. triūphales. Nobilis: notabilis. Britānis: quia britāni ſūt flaui: ſicut res ipſa oſtendit: & Cæſarem ſequerentur: perdidit ergo Cæſar: dum uictoria galloum & germanorum: britanorumque minime cōntentus eſt: ſed alias uictorias addere tentat: maiorem triumphū perdidit ſcilicet Romæ. Non illum lætis: ſed ut nō tā uictor: ſed quaſi uictor eēt: uenientē. n. Cæſarem non læto uultu excepere urbes: ſed mœſto: quæ tamquam hoſtem Cæſarem timuerunt.

Lætis cœtibus: quia urbes non proceſſere Cæſari obuiam honoris gratia. Cœtibus: turbis & populis. Eſſe timori tam magno populis: gaudebat Cæſar: tum ſe præbere formidandum populis: hic ſine dubio Lucanus Pompeianus eſt: qui capta occaſione ſemper aliquid contra Cæſarem dicit.

Iamq; &præcipites ſuperauerat anxuris arces
Et qua pontinas uia diuidit unda paludes.
Qua ſublie nẽus ſcythicæ qua regna diãæ.
Quaq; iter eſt latiis ad ſũmã faſcib9 albam
Excelſa de rupe procul iam conſpicit urbem
Arctoi toto non uiſam tempore belli
Miratuſq; ſuæ ſic fatur mœnia romæ
Te ne deum ſedes non ullo marte coacti
Deſeruere uiri? pro qua pugnabitur urbe?
Dii melius quod non latias eous in horas
Nũc furor incubuit: nec iũcto ſarmata uelox
Pannonio: daciſq; getes admixtus habenti
Tam pauidũ tibi roma ducem fortũa pepcit
Quod bellũ ciuile fuit. ſic fatur & urbem
Attonitam terrore ſubit: nanq; ignib9 atris
Creditur ut captæ rapturus mœnia romæ
Sparſuruſq; deos. fuit hæc menſura timoris
Velle putãt quodcũq; poteſt. non omnia feſta
Non fictas læto uoces ſimulare tumultu
Vix odiſſe uacat. phœbeia palatia complet
Turba patrũ nullo cogendi iure ſenatus

Iãq; præcipites: nũc dicit q̃ pte italiæ iter Cæſar fecerit: dum Romã petiit: cõnumeratq; loca & urbes: dicit primo p cãpaniã iter feciſſe: & albã ueniſſe: ide i Auſoniã rediſſe & tãdẽ ad urbẽ pueniſſe. Iãq;.ſ. dũ Romã rediit Cæſar. Præcipites altas: & quæ i pcipitiũ ſtare uident. Anxuris. ciuitas campaniæ: ubi anaxiros iuppiter colit. i. iberbis: nã xiros xiroi græce: latine nouaculã ſignificat: ũde anaxiros qui ſine nouacula eſt ũde ciuitas Anxur ẽ quæ: ut Plinius docet: alio noie Tarracina dicebat. Põtinas paludes. i. pometiæ: nã pometia facit deriuatiuũ ſuũ põtinus. na. nũ. ſicut Liuius dicit: itaq; manubiæ põtinæ: ũde dicit q; Tarqnus priſcus manubias prædæ repõi iuſſerat ad ædificãdũ capitoliũ: ſed ipe tã magna capitolii ædificia fecit ut nõ ſufficerẽt. Iuuenalis. Et põtina palus & gallinaria pinus: Põtinæ paludes a Cornelio cæthego cõſule ſiccatæ agerq; ex his factus: Mutianus ter cõſul pontinã paludẽ. xxiiii. urbiũ locũ fuiſſe prodit teſte Plinio: hũc locũ ſiccare ẽt cõſtituerat diuus Cæſar: ur refert Suetonius niſi morte præuẽtus fuiſſet. Vda uia. i. paluſtris uia q̃ ẽ iter illas paludes Qua: pte. Sublime nemus: Ideſt nẽus aricinũ dianæ cõſecratũ: ubi ẽ fõs egerius: apud quẽ fõtẽ ſimulabat Numma põpilius ſe cõſilia agitare de re pu. romana cũ egeria nympha: a qua & fõs appellatus ẽ: & ſpeculũ dianæ dictus ẽ: Aricinũ uero nemus ab aricia ſylua urbi uicina: ubi relegauit hyppolitũ diana. Regna. ſ. dianæ cõſecrata ſũt. Scythicæ: quæ colit i ſcythia & i taurica regione: & diana ſãguine humano placat & colit. Ephygenia ãt cũ horeſte ſimulachrũ diãæ i italiã detulit. Latiis faſcib9: qa rõani cõſules feriis latinis albã cõuenire cõſueuerãt: & uniuerſũ latiũ & albani iuſte rationẽ dabãt. ũde feriæ a feriendo dictæ ſũt: latinæ aũt feriæ celebrant: q; ibi primũ Romãi ĩpium habuerũt ab Aſcanio Aeneæ filio qui albã i italia cõdidit. Excelſa: poſtq̃ in albanũ mõtem cõſediſſet Cæſar pſpiciens de rupe alta mœnia urbis romæ uidit. Rupe. ſ. albãi mõtis. arctoi. i. gallia & ſeptẽtrionalis. Sic fat. ſ. ſequẽtia. Te ne deũ: cæſar ubi procul ex arce albana mœnia urbis Romæ uidit: i hæc uerba prorupit: ad urbẽ Romã apoſtrophat: & dicit: te ne deũ ſedes: cũ admiratiõe quadã legẽdũ ẽ quomõ iquit tã ignaui fuer Romani ut te o Roma deſererẽt i quã ſedẽ ſuã poſuerũt dei cui præſides ſũt: Iuppiter Iuno & Minerua. Ne: an. Sedes deũ: i qua ſedẽ ſuã poſuere dei. Nõ ullo marte coacti. ſi bellũ forte igrueret. cuius metu urbẽ egrdi cogerent Romani excuſãdi forẽt: Pro qua pugnabit urbe. q. d. p nulla ſi p roma nõ pugnauerit. Dii melius. ſ. fecerũt: ut hoc tẽpore nõ ſit gẽtes natiõeſq; excitatæ: quæ ſẽp inimicæ fuerũt iperio Romano: nã ſi bellũ romanis ituliſſẽt magnũ piculũ iperio iminebãt: cũ tã tumidus Romanis dux cæſar hoc tẽpore foret. Eous furor. ſ. pthorũ: qui pauloãte exacerbati fuerãt cõtra Ro. bello illato p Craſſũ: quẽ cũ uniuerſo exercitu exciderũt. Sarmata uelox. ſ. nõ icubuit: q ẽ populus ſcythiæ. Iũcto pãnonio. i. iũcto populo Pãnoniæ: quã nũc Vngariã uõcãt. Getes dacis: populi ſũt ſcythiæ: ſic græce declinat ο γαιτησ. latine dr hic getes huius getæ: ſicut Anchiſes achiſæ. Quod bellũ ciuile fuit. quia bellũ ciuile cõflatũ ẽ: iõ ſalutẽ tibi dii o roma dederũt: ſed ſi aliud bellũ q̃ ciuile fuiſſet piſſes. Subdit igredit. Attonitã. territã metu. Nãq; ignib9 atris. cãs explicat terroris Romãoꝝ: quia exiſtimabãt Cæſarẽ urbe q̃ſi capta icẽdio & ferro oĩa naſtaturum eẽ. Vt. i. ſicut capta eẽt urbs. Rapturus: euerſurus. Ignib9 atris: icẽdio. Vt captæ: hoc ẽ nõ aliter q̃ ſi ab hoſtib9 capet. Sparſuruſq; deos. ſ. credit euerſurus tẽpla deoꝝ. Fuit hæc mẽſura timoris: tãtũ mali timebãt q̃tũ Cæſar iferre poterat: uidelicet ut fũditus urbẽ euerteret. Mẽſura: modus. Velle putãt qdcũq; põt. ſ. q; timẽt romãi cæſarẽ poſſe quodcũque uult: ideo exiſtimabãt fũditus euertere poſſe. Non omnia feſta: rõani nõ ſimulabãt uultu læticia: imo nec poſſũt etiam odiſſe animo cæſarem tãtum pauoris animo conceperãt. Vix uacat: nõ licet romanis. Feſta omnia: feſtiua auguria. Non fictas: ſaltem fictas: ſi non ueras. Odiſſe: cæſarẽ. Phœbeia palatia. i. ſibyllina: ubi libri ſibyllini ſeruabant. lõge ẽ repetitum epitheton: Sibylla ãt ſacerdos phœbi erat: ideo phœbeia palatia appellauit. Nullo cogẽdi iure qa ſpõte ſua uenerũt nullo uocãte. Cogẽdi ſenatus: quia nec cõſules: nec prætores: nec pricipes uocarũt eũ.

E latebris:e penatibꝰ ſuis ubi latebat. Sacræ ſedes:ideſt ſanctæ ſedes curiæ: quia quotiens uocabat̃ ſenatus:ſi in curia conſules erant ſuis ſedibꝰ cum maieſtate quadam ſedebant:conſules autem priores ſedes tenebant:ſecundas uero prætores ideo dicit. Proxima:ideſt ſecunda poteſtas:quia ſecunda poteſtas poſt conſules erat prætoria. Prætor: appoſitiue ſecunda poteſtas. Lege:ſecundũ legem non erat ſecunda. Curules:quia uidelicet nõ ſolũ aderant conſules nec prætores:ſed nec ſedes quidẽ ipſæ erant. Ceſſere loco:ideſt de loco ſuo. Omnia cæſar erat:quid ergo erat:ibi non conſules non prætores erant: ſed ꝓ ipſis Cæſar fuit:ĩ ipſo uno omnia fuere:omneſq; populi magiſtratus romani in uno cæſare conſpiciebantur

E latebris educta ſuis.non conſule ſacræ
Fulſerunt ſedes.non proxima lege poteſtas
Prætor adeſt uacuæq; loco ceſſere curules
Omnia cæſar erat.priuatæ curia uocis
Teſtis adeſt:ſedere patres cenſere parati
Si regnũ:ſi templa ſibi:iugulumq; ſenatus
Exiliumq; petat.melius qđ plura iubere
Erubuit: quam roma pati tamen exit in iram
Viribus an poſſent obſiſtere iura:per unum
Libertas experta uirum:pugnaxq; metellus
Vt uidet ingenti ſaturnia templa reuelli
Mole rapit greſſus.& cæſaris agmina rũpẽs
Ante fores nondũ reſeratæ conſtitit ædis
Vſq; adeo ſolus ferrum morteq; timere
Auri neſcit amor:pereunt diſcrimine nullo
Amiſſa leges.ſed pars uiliſſima rerum
Certamen mouiſtis opes:prohibẽſq; rapina
Victorem:clara teſtatur uoce tribunus
Non niſi per noſtrum uobis percuſſa patebũt
Templa latus.nullaſq; feres ſine ſãguie ſacro
Sparſas raptor opes.certe uiolata poteſtas

Priuatæ uocis.ſ. Cæſaris: quia ubi cæſar loquebat̃ nemo in ſenatu ſententiam dicebat: niſi ipſe ſolus: ideo quia loquebat̃:niſi uox cæſaris illius teſtis erat ſenatus. Curia:continens ꝓ cõtento:ideſt ſenatus Priuatæ uocis:cæſaris: q quãuis priuatus omnia tenebat: uel priuatæ:qa quãuis non tribunus:nõ ædilis:& nullũ gereret magiſtratũ: tamẽ tãquã prĩceps loquebat̃ in ſenatu. Seder̃ patres:patres cõſederũt in curia:& parati erant decernere quodcũq; uoluiſſet:etiã ſi ſe regem facere uoluiſſet. Cẽſere parati: nimio metu cõpulſi patres regnũ cæſari decreuiſſẽt etiã ſi peteret regnum:ſi tẽpla:ſi iugulũ: ſenatus cõſultũ in ſententiã cæſaris deueniſſet. Si regnũ:ideſt ſi ſe regem eẽ uoluit. Si tẽpla.i.ſi in deoꝝ numero eẽ uelit:ſicut imperatores omnes relati ſũt. Iugulũ ſenatus:ideſt ſi petit iugulari patres. Exiliũ:ut in exilium mittant̃ patres. Melius.ſ.fuit urbi Romæ. Quod plura iubere erubuit.quia cæſar pudore deterritus:ne id quidẽ ĩperaſſet ꝙ Romani pati uolebant. Erubuit: puduit cæſarẽ iubere. Tamẽ exit ĩ iram: quãuis tãto furore ꝑculſi eſſent:libertas amiſſa uoluit expiri unũ uirũ Metellum:an tueri poſſet iura. Exit:erũpit uiꝝ Metellum.Cæſar teſte Apiano romam delatus po.ueteꝝ calamitatũ recordatione turbatũ:quã ſub ſylla & Ma.olĩ pertuliſſet trepidantẽque magna ſpe pollicitationibꝰque leniuit: hoſtibꝰ præferẽs humanitatem ac clementiam:Lucium enim Domicium a ſe captum cum pecuniis ac neceſſariis ſuis: libertati redditum fuiſſe ait: quibus dictis publici ærarii clauſtra perfregit: obſtantique in aditu Metello ex tribunis plebis mortem eſt comitatus: theſauros a nemine contactos uſque in illam diem militibus rapere conceſſit hos enim olim execratione propoſita publice conditos fuiſſe memorant: ut niſi celtico inſurgente bello a nullo promerentur: Verum Cæſar celtas a ſe deuictos aſſerens urbem ab execratione liberam reddidiſſe ait. Iura: leges. Pugnaxque Metellus: Metellus tribunus plebis alia omnia perpeſſus eſt: ſed ubi uidit reſerari templum Saturni:in quo ærariũ populi Romani: ut inde aurum & argentum auferret Cæſar quo militibus ſuis ſtipendium daret: commotus eſt qui antea leges uiolari permiſerat & iura: cupiditate auri & precio: ut hoc tolerare nequiuerit. Pugnaxque metellus: ex eo quod ſequitur. Saturnia templa: ideſt ærarium quod in templo Saturni erat. Ingenti mole: ideſt uecte. Rapit greſſus: ideſt raptim fert. Rumpens: per agmina Cæſaris irrumpens. Aedis templi. Vſque adeo: quamuis impulit Metellum pro ærario pugnare. Amor: ſcilicet cupiditas auri: nam qui pro legibus non decertauit: nunc pro auro decertare auſus eſt. Amiſſæ leges: ſine certamine pereunt leges: quia nemo eſt qui pro legibus decertauerit. Diſcrimine nullo: ideſt nullo certamine: ſicut apud uirgilium in eadem ſignificatione: Poſt hos æquo diſcrimine piſtrix. Sed pars uiliſſima rerum. Leges nullæ certamen mouerunt: quamuis uiolatæ: ſed opes fuerunt: quæ auſæ ſunt certare contra Cæſarem. Viliſſima pars: quia ſordes dicuntur diuitiæ: ꝙ homines faciant ſordidos. Tribunus: ſcilicet Metellus. Victorem Cæſarem a rapina ærarii. Teſtatur ſcilicet defenſionem ſuam clara uoce. Non niſi: conuerſus ad omnes cæſarianos Metellus: nec ueritus cæſarem ipſum dixit: uobis nullo pacto patebunt ærarii fores niſi prius per pectus noſtꝝ tranſfigat̃ ferrũ. Per noſtꝝ latus.i.prius percutiendum erit noſtꝝ latus q̃ tẽpla ſaturni uobis pateãt. Raptor: o Cæſar. Sparſas opes.i.ſpargẽdas militibus ſuis. Opes pub.æris.

Certe uiolata poteſtas.ſ.tribunitia. Deos.ſ. ultores. Craſſũ:ꝓbat exẽplo o cæſar ſi me uiolaueris:quia tribunus ſũ:ſcito deos ultores fore. Diræ:furiæ q̃ ſũt tres Alecto Megera:& Theſiphone. Tribuniciæ:fa uẽtes tribunis. Nouerũt:deſtinauerũt:nã ut refert Apiãus: Craſſo urbe egrediẽti illaturo bellũ parthis multa quidẽ ac dira tribuni ãnunciauere:ne pthis hoc malo ꝓrſus idignis iferret bellũ monuere: cui mi/ nime parẽti publicas execreatiões extulerũt:quibꝫ ſpretis Craſſus demũ i pthia ꝓfligatus ẽ cũ filio eiuſdẽ nomine & uniuerſo exercitu fere cæſo:nã ex cẽtũ milibꝫ uix decẽ milia i Syriã e fuga euaſiſſe ferũtur alii.

Inuenit iſta deos:craſſumq; in bella ſecutæ
Sæua tribunitiæ uouerunt prælia diræ
Detege iam ferrum.neq;.n. tibi turba uerẽda
Spectatrix ſcelerum: deſerta ſtamus in urbe.
Non feret e noſtro ſceleratus præmia miles
Sũt quos ꝓſternas populi;quæ mœnia dões
Pacis ad exhauſtæ ſpoliũ non cogit egeſtas.
Bellũ cæſar habes:his magnam uictor in irã
Vocibꝫ accẽſus:uanam ſpẽ mortis honeſtæ
Concipis:haud inquit iugulo ſe polluet iſto
Noſtra metelle manus:dignum te cæſaris iræ
Nullus honor faciet.te uindice tuta rlicta eſt
Libertas non uſq; adeo permiſcuit imis
Longus ſumma dies.ut non ſi uoce metelli
Seruent̃:leges malint a cæſare tolli
Dixerat.& nundũ foribꝫ cedente tribuno
Acrior ira ſubit.ſeuos circunſpicit enſes
Oblitus ſimulare togam:tum cotta metellũ
Compulit.audaci nimium deſiſtere cepto.
Libertas inquit populi quem regna coercent

Vouerũt.ſ. Craſſo. Sæua bella.ſ.pthoꝝ.M.Cato tri bunus plebis iterceſſionibꝫ ſuis comitia ĩpedierat & ueſtẽ ſenatus mutauerat:deĩde ꝑlato uatinio ptu ræ repulſã tulit:idẽ.M.Cato cũ ĩpediret legẽ qua in quĩquẽniũ ꝓuĩciæ: ut Syria Craſſo pthicũq; bellũ hiſpania põpeio dabanť a .C. Trebonio ĩ carcerem deductus ẽ:ideo dicit tribunitiæ iræ ſecutæ ſũt craſ ſũ ĩ bella : quia ad hoc ut Syriã pthicũq; bellũ obti/ neret Craſſus Cato tri.ple.ĩ uĩcula cõiectus eſt. De tege iã ferrũ:ꝓſequiť ẽt animoſitatẽ Metelli deſcri bere: Accĩge ĩquit ĩ me gladiũ o Cæſar hoc faceř po tes abſq; reſpectu cuiuſpiã pudoris: Nã quoniam ci uitas deſerta ẽ:ideo pauci erãt qui hoc tuũ ſcelus aſ piciãt.obiicit cæſari ꝙ metu ipſius Romãi urbẽ de ſeruerĩt. Turba uerẽda:nõ ẽ opus ut erubeſcas hoc facinus cõmittere:qa deſerti ſtamus ĩ urbe. Miles ſceleratus.i.tuus exercitus. Nõ feret præmia:nam hoc aurũ & argẽtũ militibus tuis diſtribuere uole/ bas. E nr̃o.i.de publico. Nõ cogit egeſtas:ſed ſi ne ceſſitas hoc te facere cogeret excuſandus uidereris: at uero cum poſſis alienos populos militibꝫ tuis di ripiẽdos obiicere:debes parcere tuæ p̃riæ. Populi .ſ.hoſtiũ. Donec:militibꝫ tuis. Pa.exhau.ſ.ciuibꝫ qa ciues ĩ pace cõſũpti ſũt nec illoꝝ ſpolia quæ nul/ la cogit neceſſitas eripere debes. Egeſtas:neceſſitas nulla cogit te. Bellũ cæſar habes: qa habes bellũ o Cæſar potes milites tuos diuites faceř. His magnã ira pcitus ẽ:nõ mediocri cæſar ubi uidit Metellum tã obſtinate aduerſari uolũtati ſuæ:& ita ipſũ ẽ allo cutus. Vanã ſpẽ:uana ĩquit ẽ ſpes tua o Metelle:ꝙ uidelicet hõeſte mori & fortiter poſſis: ut uidelicet di caris ꝓ libertate reipu.pugnaſſe & ꝙ mori malueris q̃ pmittere ut ærariũ ſpoliareť:ſed manus Cæſaris ĩ/ dignareť pollui ſanguine tuo. Honeſte mori:cũ ꝓ libertate & ærario populi romani pugnes. Vanã: qa nõ cõſequeris qđ optas. Nr̃a manus:quia ĩdignare ut noſtris manibꝫ pereas. Iſto ſãguine.ſ. tuo uili ſan/ guine. Nullus honor:ꝓ nullius libet rei honor. Te uĩdice:hyronice loquiť: uidelicet te ultore tuta erit libertas populi romani. Nõ uſq; adeo:nõ adeo inqt lõgitudo tẽporis cõparauit magna ꝑuis:ſũma ĩfimis ut ſi alteꝝ præſtareť:aut deſtruanť leges a Cæſare:aut ſeruenť a Metello:ut nõ malint a cæſare deſtrui : q̃ a Metello defẽdi. Lõgus dies.i.lõga uetuſtas. Seruenť leges:ſi iſta cõditio ponereť ĩter te & me & leges ſẽ ſũ haberẽt: dicẽdo optate leges:an malitis deſtrui a Cæſare an defẽdi a metello:ĩpe leges diligerent potius a me deſtrui q̃ a te defẽdi: At nũdũ.cũ adhuc pſiſtereret ĩ propoſito Metellus ne ſineret reſerari ærariũ: tũc cæſar magis ĩcenſus ira ita cepit circũſpicere gladios militũ ſuoꝝ: ut ipſũ ĩ cõſpectu ſuo obtrũcarent tũc cotta tribunus alter collega Metelli:ut cognouit ꝑiculũ qđ ĩſtabat cũ his uerbis quæ ſequunť ẽ allocu tus: ut illũ a propoſito ſuo deterreret & oſtẽderet rões:quibꝫ Metellus nõ deberet ſupra uires rẽ tantã ſu ſcipere:cuius perſuaſiõe tandẽ motus ceſſit a foribꝫ ærarii. Deſiſtere:remoueri. Audaci cepto : ab ĩcœ/ pto nõ forti:ſed audaci. Libertas:ĩquit o metelle:q in libertate eſt:ſi libetatem illam defendere uoluerit cõtra potẽtiores libertas illa peribit: ſed hæc libertas quãuis defẽderis periit: nã potentior libertatẽ illã deſtruit:pariter cũ te ſit cæſar potentior ipſa libertas peribit:quia nõ poteris reſiſtere:ſed ſeruire cogeris. Sed quomodo poteris defendere libertatẽ:ſi deſiſteris reſiſtere potentiori: etiã ſi non ſeruabis libertatẽ: libertatis tamen defenſor eris Cui ſeruaueris ũbrã ſed tu ſeruabis umbrã libertatis:ſi uelis quicquid iube are a potentioribus:uerbi cauſa. Si Cæſar uoluerit ut hoc loco aperire ærariũ: & ut promiſeris aperire: ſeruare uideberis ſi hoc facere uolueris:tunc non ſeruabis umbrã libertatis:at uero ſi reſiſtere uolueris & non potueris, tunc ſeruare eam uideberis:& libertatẽ non ſolũ:ſed nec imaginem libertatis ſeruabis.

Libertate perit:cuius ſeruaueris umbram
Si qcquid iubeare uelis.tot rebꝫ iniquis
Paruimus uicti.uenia eſt hæc ſola pudoris
Degenerisq; metus.non iam potuiſſe negari
Ocius auertat diri mala ſemina belli:
Dāna mouent populos ſi quos ſua iura tenēt.
Nō ſibi ſed dōino grauis ē quæ ſeruit egeſtas
Protinus abducto patuerunt tēpla metello
Tunc rupes tarpeia ſonat magnoq; recluſus
Teſtatur ſtridore fores.tunc conditus imo
Eruitur templo multis non tactus ab annis
Romani cenſus populi:quem punica bella
Quē dederat perſes.quē uicti preda philippi
Qđ tibi roma fuga pyrrhus trepidante r̄liqt
Quo te fabricius regni non uendidit auro.
Quicqd parcorum mores ſeruaſtis auorum
Qđ dites aſiæ populi miſere tributum:
Victoriq; dedit minoia creta metello.
Qđ cato longinqua uexit ſup æquora cypro

Velis:permittis. Iubeare.ſ.a potentiori. Quem regna coercent.i. Reges & principes qui non iam ciuitam:ſed tyrānicam cōditionē & ptātem exercent. Libertate perit:uidelicet nimia libertate qua uolunt reſiſtere potentioribus. Tot rebus:maioribus īquit iam uicti p̄uimus: ſi ergo maiora ppeſſi ſumus cur nō minora patiamur. Venia hæc:in hoc ſolum uenia nobis præſtatur:ꝙ ſi uelimus potētioribus negare nō poſſumus. Tot rebus iniquis.i.opibꝫ potentium paruimus:cum Cæſari contra ſenatus auctoritatem prouinciæ delegabantur:ut in quinquēnium ſub Cæſare eſſet italia:Syria pthicumq; bellum Craſſo:Pōpeio Hiſpania nolente tribuno: ſed tamen hæc iuitis nobis facta ſunt:paſſi ergo ſumus maiora minora etiam patiemur. Hoc.ſ.negari cum potētioribꝫ qui ad eas opes puenere ut nemo ipſis reſiſtere poſſit. Venia pudoris ſi pudet cōtra libertatem aliqd permittere. Degeneris metus.i.ſibi uidetur puſillanimus fuiſſe. Nō potuiſſe negari.etiam ſi uolueris negare non poteris:ideo eſt ſola uenia pudoris non negare. Ocius auertat:o Metelle pmittas hūc a nobis auferre aurum & argentum quod ē cauſa & primordium omniū belloꝝ. Auertat.ſ.cupiditatē auri. Damna ſi quos ſua iura:cum pōt aliqs ſua iura ſeruare:tunc indigniſſimū eſt:ſi quid amiſerit: at uero cū iam opprimit̄ a potentioribꝫ ſi qd indignū patiatur:id non ſibi: ſed uiolatori uitio dādum eſt. Tuentur:defendūt. Siquos ſua iura:pro ſiqui poſſūt ſua iura defendere:hyppalage eſt. Quos: populos. Nō egeſtas: ſed egeſtas & neceſſitas quæ ſeruit potentioribus non eſt dedecori ſibi:ſed domino:uidelicet coegit eē: & nō patiēti dedecori ē ſed faciēti Protinus:cum hæc dixiſſet Cotta: Metellus tandem ceſſit Cæſari:& remoto illo reſeratæ ſunt fors ærarii. Patuerunt:Cæſari. Abducto:remoto metello. Protīus.pro quocumq;. Tunc rupes tarpeia: ſic enim fabricatæ fores ærarii erant:ut ſine magno ſtrepitu aperiri non poſſent: ideo hoc fecerunt romani:ne quis furari poſſet aurum & argentum qđ ibi ſeruabatur:dicit igitur cum reſerarent̄ fores igētem ſtrepitum feciſſe:ut tota rupes tarpeia reſonauerit. Tēpla:uidelicet tēplū ſaturni in quo erat ærariū Teſtatur:idicat. Recluſſas:aptas. Tū conditus:dicit quātus ab ærario theſaurus exceptus fuerit a cæſare:uidelicet ꝙ iā a cōdita urbe ad tempus Cæſaris fuerit a populis & a nationibꝫ partū id omne ærariū repoſitum. Multis nō tactus ab ānis: qui ſeruatus fuerat p multos ānos. Quem punica bella:ut Carthago populi romani inimiciſſima euerſa:bona omnia & pecuniæ a.Cn Scipione Romam trāſlata ſūt: & in hoc templo repoſita fuerūt. Quē:cenſū. Perſes:rex Macedonū quē uicerat Paulus æmilius. Præda philippi:nā Qu.Mumius flaminius philippum Regē Macedonū uicit:Paulus æmilius Perſem filiū ſuū & nō ſolum uicit:ſed ipſum in triūphū duxit:Præda.ſ.dederat. Qđ.ſ.auꝝ eruitur. Pyrrhus:Rex epyrotaꝝ qui a Tarentinis accitus in italiā cum aliquot eqtibꝫ uenerat bellū populo ro.intulit:& ſæpe uictor euaſit:tandē uirtute & continentia Fabricii uictus ex italia decedere coactus eſt:& ipſe reliquit:aliqd p̄dæ po.Ro.ad hoc uſq; tempus ſeruatā. Fuga trepidāte:nā trepidus ex italia fugit:ſed id aurū eruit̄. Quo uēdidit regni qa Fabricius cū miſſus eſſet legatus ad Pyrrhū qui Tarenti erat:Pyrrhus Fabricii uirtutem ēad miratus:iā ātea ēt medicū regis auerterat q capto p̄mio ſpōdebat ſe necaturꝝ eē regē. Tētauit quoq; pyrrus magnis p̄cibꝫ pellicer̄ fabriciū & ſi ſecū uiuer̄ uellet ipſū īter prios habituꝝ eē: & cū eo omne ſuū r̄gnū cōicatuꝝ.Fabri.āt oēs pollicitatiōes pyrrhi cōtempſit:nō dicit aurū illud dirripi a cæſar̄: quo auro pyr. Rex Epyrrotaꝝ nō potuit emer̄ fabriciū. Fabrici.nō uēdi.qa ſi auꝝ accepiſſet:ipiū op̄pſiſſet Quicqd pcoꝝ: eruit̄ ēt oē auꝝ qđ p ſimoniā ātiquoꝝ cōgeſtū & cūulatū fuerat. Quod dites aſiæ po.ſ. deuicto rege ātigono:nā tribunarii facta ē Aſia po.ro.& īde magna uectigalia exigebant̄. Metello.ſ.cretico:nā cretā deuicit:ūde & cognomē accepit. Minoia.i.q quōdā fuit:ſub īpio Regis miois. Cato lōgīq. Ptolemæus rex cypri:magnū theſaurum ſeruabat:& po.ro.ueritus ne magnitudīe pecunæ magnum aliquod piculum urbi Romæ inferret.ſtatuit pecuniam illā Regi auferre: Rex cū audiuiſſet Catonem in cyprum mitti:ut aurū ſuum auferret ꝙ in eo ſpem omnem repoſuerat:tanta animi egritudine affectus eſt:ut ſibi mortem conſciuerit:Cato cum auꝝ illud accepiſſet ſūma diligētia & īegritate Romā aduexit: illudq; ī ærariū repoſuit.

Tunc orientis opes:pergit dicere gazam.quæ diu in ærario coſeruata:& a diuerſis gentibꝰ ac nationibꝰ regibꝰq; parata fuerat:nũc a cæſare diripitur & ultima ſpolia dicit quæ in ærario Põpeius repoſuerat ſub actis orientis regibꝰ:dicit enim. Oriẽtis opes.ſ.egerũtur:eſt.n.zeuma ab inferiori. Captoꝝ regũ: declarat.ſ.Ariſtoboli: Mitridatis tygrãnis Regis armeniæ & filii ſui:Ariſtobolus rex iudeorũ fuit:nã hos captos in triunphũ ꝑduxit Põpeius & mitridatis regis põti opes multæ ac præcioſæ ĩ ærario a põpeio repoſitæ fuerant. Prælata gaza.i.quæ ẽ præmiſſa & ãte lata:nã præcedere uidebant̃ captiui:& ſpolia captorum Regũ præferebant:ut ſpecioſum triũphum facerét

Tunc orientis opes:captorũq; ultima regũ
Quæ põpeianis prælata eſt gaza triũphis
Egeritur.triſti ſpoliantur templa rapina
Pauperiorque fuit tũc primũ cæſare roma
Interea totũ magni fortuna per orbem
Secum caſuras in prælia mouerat urbes:
Proxima uicino uires dat græcia bello.
Phocaicas ãphiſa manus:ſcopuloſaq; cyrra
Parnaſſuſque iugo miſit deſertus utroque
Boetii coiere duces quos impiger ambit
Fatidica cephiſos aqua cadmeaque dyrce.
Piſeæque manus:populiſq; ꝑ æquora mittẽs

Egeritur:eruitur. Tẽpla.ſ.Saturni. Triſti rapia ab effectu quæ triſtes facit ſpoliatos. Pauperiorq; fuit:& quo die cæſar ærariũ populi ro. ſpoliauit ditior urbe romana fuit. Interea totũ:in hoc capitulo cõtinetur cathalogus gentiũ & populorum qui põpeio coniuncti ſunt aduerſus cæſarẽ:nã filiũ ſuũ Cn.Põpeium:& cõſules miſerat in Aſiam:q oẽs undiq; gẽtes cõcurrerẽt in bella: ubi nomen Põpeii cognitum ẽẽt triunphis uictoriiſq; ſuis:dinumerat ergo populos:qui ad bellũ cõmoti fuerunt. Apianus Alexãdrius refert Põpeio affuiſſe orientis nationes oẽs magno numero:ꝑtim ĩ equis: ꝑtim pedeſtribꝰ ſuffultas copiis:e græcia lacedemonioſ ſub propriis diſtributos regibꝰ & ex pelopõeſo alios: Boetii ꝑterea cũ ipſis aderant:& Atheniẽſes in caſtris: utriſq; igit̃ præconis uoce proclamãtibꝰ: minime iniuriã exercitui inferre ueluti legũlatores ſacros: ad gloriam cõuerſi belli:quaſi ꝓ romanorũ dignitate Põpeio adhæſerãt:ex græcis modicũ quid: uerũ quicũq; ĩcircuitu maris orientẽ uerſus ĩcolunt fere omnes ad eũ uenerant:Thraces uidelicet Helleſpõtii:Bithinii:Phryges:Iones:Lydii:Pãphilii:Piſidæ:& Paphlagões Cilicia ad hæc & ſyria:phoeniceq;: & hæbreoꝝ genus:Arabeſq; his finitimi:Cyprii ĩſuper & Rodii: & cretenſes ſũditores:& ĩſulares alii conuenerant:& Reges Dinaſtæ auxilia ſecũ afferẽtes:Deiotarus orientaliũ galatarũ Tetrarcha:Ariãtes Cappadocũ Rex:armẽios ĩtra Euphratẽ ĩcolẽtes Taxiles prĩceps adduxerat: Armenios uero ſupra Euphratẽ Megabates Artapi Regis ꝑfectus:alii ꝑterea ĩferiores potẽtia Dinaſtæ ad belli laborẽ una ſe cõtulerant:feruntur & ex ægypto naues.lx.ad illũ perueniſſe:ex ægyptiis regibus Cleopatra fratre puero:uerũ hæc quidẽ bello minime interfuere:nõ enim aliæ naues ad id acceſſerãt: ſed corcyræ in ocio cũ cæteris degebãt:quod a põpeio minus prudẽter factũ exiſtimatur:q; claſſem neglexiſſet:q̃ longe præpotẽs omnẽ qui ad hoſtes ferebatur cõmeatũ facile auferre potuiſſet. Cæſari uero affuere equites Celtæ ac celtarũ:q ſupra alpes ĩcolũt:numerus fere alius: græcoꝝ ad hos auxilia acceſſerunt dolopes: Acarnanes:Etoli.Cæſar duo ſupra.xx.milia habuiſſe fertur ĩter quos equites circa mille ãnumerant̃:Põpeiũ bis totidẽ ſecuti ſũt:ĩ quibꝰ ſeptẽ milia equitũ fuer̃:q ãt de his ſimilia loq exiſtiant̃:ſeptuaginta milia Italoꝝ hoc prœlio ĩ unũ cõcurriſſe memorãt:q minorẽ numerũ deſcribũt.xl.milia qui rẽ in maius extollũt quatercẽta milia extitiſſe aiũt:horũ ſexcuplũ Põpeio.alii tribus ex ꝑtibꝰ duas illi aſcribũt: hæc paulo altius repetiuimus:qa cognitu digna ſũt. Caſuras urbes:metonomia pro popalos q ĩ urbibꝰ cõtinent̃. Caſuras.quia gẽtes quas ſecũ habebat Põpeius: cæſar ĩ theſſalia ad ĩternitionẽ ꝓpe cecidit. Verũ ut idem Apianus refert ex Põpeii ꝑtibꝰ ſenatores.x.ceciderũt:quorũ e numero fuit L. Domitius oli cæſari ĩ Gallia ſucceſſor deſtinatus ĩ cõfinio captus ab eo dimiſſus:equeſtris ordinis ad quadragita ex illuſtroribꝰ. ex reliquo ãt execitu q rem ĩ maius extollũt:quĩq; ſupra uigiti milia cecidiſſe aiũt. Cæteꝝ Aſinius pollio qui ſub cæſare ea ĩ pugna dimicauit:ſex milia ex Põpeii exercitu ĩteriiſſe ſolũ ſcribit. Proxima:ex his urbibꝰ quæ auxilia põpeio attulerãt:dicit primo de græcia. Proxĩa:ꝓpĩqua italiæ. Vicino bello.i.ciuili bello: qđ haud ꝓcul geſtũ ẽ. Phocaicas:urbs phocidos ẽ Amphiſa teſte Strabone ideo. Manus ãphiſa.i.pupuli qui circa hãc urbẽ habitãt auxilia dãt Põpeio. Scopuloſaq; cyrra:ex boetia populi uenerunt. Parnaſus: mõs ẽ boetiæ muſis cõſecratus :q ĩ duo ſcĩdit̃ iuga .ſ.heliconẽ & citeronẽ:alter hẽt cyrrã:alter nyſã ciuitates.In cyrra colit̃ phœbꝰ:ĩ nyſa bacchus:dicit ergo ex utroq; iugo ꝑnaſſi mõtis populos ĩ bella miſſos fuiſſe:qui ſub põpeio militarent. Scopuloſa:mõtuoſa ubi colitur Apollo. Boetii:prætèrea etiã boetii duceſ Coiere:i.cõuenerũt ad põpeiũ: & q fuerũt illi duces declarat uidelicet quos ĩpiger ãbit fatidica zephiſus aqua. Fatidica.i.iuxta quẽ flu.ẽ tẽplũ fatidicæ thẽidis. Cephiſos. flu.ẽ boetiæ: ĩ cuius ãnis marginibꝰ & themidis tẽplũ:q̃ fata ſciſcitãtibꝰ dabat. Cadmeaq; dyrce:nã thebæ quã cõdidit cadmus:q̃ ciuitas ẽ ĩ boetia:dyrce ẽ appellata a fõte dyrceo:q ĩ ea urbe natus ẽ. Pieſæq; mãus:piſa & helis ciuitates fuer̃t iuxta olympũ mõtẽ:ubi olympica certamĩa ĩ honorẽ iouis celebrabãt̃. Populus:đclarat uidelicet alpheus.

Sicanias alpheus aquas: hoc dixit ſecũdũ fabulas & rei ueritatẽ: fabula eſt ꝙ alpheus ãnis uiderat ĩ ũdis ſuis Arethuſã nymphã poſt ſudorẽ uenatõis ſe lauãtẽ: quã uiſã ſtati amauit: quæ cũ illi aduerſaret hãc uiolare uoluit: illa in fugã cõuerſa eſt: quæ diu e manibꝫ illius elapſa tãdẽ cũ uinceret ab Alpheo: ſupplex deos rogauit: ut ſui miſererent: & ſtatim cõuerſa ẽ in fõtẽ ſui nois: Alpheus ſtati fõtẽ ſuũ ſequutus ẽ: illa ſubter mare ꝑ mediũ trãſiuit ĩ Siciliã: ut aquã ſuã nõ ĩmiſceret amaritudini maris: & ab elide uſque in Siciliã: petiit: Alpheus ꝓſequutus ẽ eã: dicit ergo ꝑ æquora.

Sicanus alpheus aquas: tunc mænala liquit
Archas & herculea miles trachinius oethem
Theſproti: driopeſqꝫ ruũt: quercuſqꝫ ſilentes
Chaonio ueteres liquerunt uertice ſellæ.
Exhauſit totas quãuis delectus athenas
Exiguæ phœbea tenent naualia puppes:
Treſqꝫ petunt ueram certi ſalamina carinæ
Iam dilecta ioui centenis uenit in arma
Creta uetus populis. gnoſiſqꝫ agitare pharetras
Docta. nec eois peior cortyna ſagittis.
Tunc q dardaniã tenet oricon & uagus altis
Diſperſus ſyluis athamas. & nomine priſco
Encheliæ: uerſi teſtantis funera cadmi.
Colchis & adriacas ſpumãs abſyrtos in ũdas

Mittẽs ſic. al. aquas: nã ita ẽ ꝙ ita deprehẽdit ex eo ꝙ apud Pyſas ſigulis qbuſqꝫ luſtris in honorẽ iouis Olympia certãina ibi celebrarent: & ſacrificia fierẽt ſãguie uictimaꝝ: quæ apđ Pyſã & Elidẽ imolabãt: poſtea ĩ Siciliã apparebat ĩ Aretuſa fõte: ex eo ergo cõprehẽdit ꝙ ãnis ille a Pyſa & Elide uſqꝫ ĩ ſiciliam ſubter mare trãſierit. Virgi. Aut alphea rotis ꝑlabi flumĩa pyſæ. Mænala: mõtes ſũt archadiæ. Oethen. ſ. liqt mõtẽ Theſaliæ: ubi hercules cõbuſtus ẽ nã cũ illi uxor eius Deianira miſiſſet ueſtẽ lyntheã Neſſeo ſãguie tĩctã ꝙ ſtulta credebat: ipſã uires ãoris hẽre: erat autẽ lerneo ſãguie uenenata: qa hercules lerneã hydrã ĩterfecerat ſtatĩ uenenũ ſerpẽtis ad medullas uſqꝫ Herculis penetrauit: ut ĩ furorẽ conuerteret: & cũ dolorẽ pati nõ poſſet: rogũ ſibi conſtruxit ut ĩ eo ſe iniiceret: & philoctetæ cui arcũ ſuũ & ſagittas reliqt: iuſſit ut ĩ flãmã ignis rogo ſubiiceret: & ita cõbuſtus ẽ: iõ dicit herculeã oethẽ: ĩ quo Hercules cõbuſtus ẽ. Trachinius: Trachĩ ut oſtẽdit Stra. boetiæ ẽ ciuitas Theſteæ noĩe ſimilis phocẽſi exigua ſãe: eius ciues trachinii uocãt. Theſproti: theſproti acarnaniã & Etoliã ſupiorem habitãt barbaroꝝ ſane: ut refert Strabo: natio ſub theſprotis priſtinis ſæculis erat dodona. Sellæ: ſellarũ nomẽ ciuitatis ẽ ĩ epyro: q̃ cahonia ẽ appellata a cahone frẽ heleni. ut Virgi. Cahoniã q̃ a frẽ cahone dixit: ubi nemus erat plenũ quercubꝫ qbꝫ ĩhabitãt colũbæ & ſiſcitãtibꝫ reſpõſa dabãt: q̃ſi ex ore Iouis exeũtia: ioui nemus illud cõſecratũ erat: dicit ergo quo tẽpore miſerũt auxilia põpeio: tũ colũbæ ſciſcitãtibꝫ reſpõſa ãplius nõ dabãt: ideo dicit: ideo ſilẽtes quercus. i. ĩ qbꝫ iã ſiluerãt colũbæ: qa ãplius reſpõſa nõ dabãt. Cahonio uertice. i. ĩ mõte ciuitatis cahoniæ. Exhauſit totas: dicit q̃uis milites delecti eſſẽt: tamẽ Athenas đſeruerũt: uidelicet ꝙ tãta multitudo uiſa ẽ militũ: ut Athẽæ đſertæ fuerit: & pene uiduatæ. Exiguæ puppes. i. relictæ paucæ naues q̃ portũ Atheniẽſiũ cuſtodierẽt. i. pyrreũ: nã pyrreus portus famoſiſſimus erat Athenis ideo naues illæ q̃ſi ĩpiũ totius græciæ tenuerũt. Delectus. ſ. militũ. Naualia pyr. i. naualia pyrrei portus. Treſqꝫ petũt uerã: & ſalamĩa cypri miſit auxilia Põpeio: ſed uerã dicit: qa thelamõ pr̃ theucri & Aiacis cũ tribꝫ nauibꝫ miſit hos filios ad Troiã cũ Agamẽnõe: cũ ad excidiũ Troianũ Græci mille nauibꝫ ꝓfecti ſũt: dicit ergo ꝙ ſalamĩa quã ĩ cypro cõdidit theucer ne faceret cõtra pr̃is ĩpiũ: nõ ẽ auſus ĩ pr̃iã redire: nã pr̃ mittẽs Aiacẽ & theucrũ ꝑcepit ne alter ſine altero rediret mortuo Aiace q deſpatiõe armoꝝ Achillis ſe ĩterfecerat: theucer nõ ẽ auſus redire ĩ pr̃iã: ubi erat Thelamõ pr̃: ſed ꝓfectus ĩ cyprũ ſalaminã cõdidit nouã: ideo imitati ſũt ſalaminã ãtiquã thelamonis: qa ſicut miſerat tres naues ad auxiliũ Agamẽnonis aduerſus Troiã: ſic & ipſa tres miſit cũ Põpeio. Verã credi. i. imitãtes ſalaminã ãtiquã Thelamõis in Græcia: non eam quæ in cypro condita eſt. Iam dilecta ioui: & cretenſes qui centum urbes habebãt miſerunt auxilia Pompeio. Centenis populis: quia centum habitabant gentes: ſicut Virgilius. centum urbes habitant: nunc tres tantum urbes eſſe dicuntur: ũde Virgilius. Non ego te quondam centum digeſta per urbes. Agitare: tractare. Gnoſis pharetras: Ideſt cretenſes. Gnoſis urbs Metropolis eſt totius cretæ: in qua regia Minois regis fuit. Cortyna: populus cortynenſis: cortynia ciuitas eſt: ubi ſtabula Regis Minois fuere. Nec peior: nõ imperitior. Eois ſagittis. Ideſt parthorum qui ſunt populi orientis. Tunc: ſcilicet uenerunt. Oricon dardaniam: Ideſt thraciam: nã dardanii in Thracia ſunt: quorum oppidum eſt oricon. Athamas: fluuius qui dicitur incendere niuẽ: unde Ouidius. metha. In ſecta pythagorea dicit: Admotis athamãtis aquis incenderere niues. dicit ergo populos qui iuxta fluuium athamãtẽ habitãt ueniſſe ĩ auxilia Pom. Encheliæ: etiã encheliæ ciuitas: ubi Cadmus cũ hermione uxore cõuerſi ſunt in angues ſimiles ãguillæ. Priſco: ãtiquo. Teſtãtis funera cadmi: qa ẽchelis græ. ãguilla latinæ. Colchis: uenerũt etiã qui habitãt colchim: quæ ẽ haud ꝓcul a caucaſo mõte: hæc loca ſubegerat Põ cũ ꝓſeq̃ret Mithridatẽ. Abſyrtos: flu. ſic dictus ab Abſyrto frẽ Medeæ quẽ illa fugiẽs mẽbratĩ dilaceraueiat: nota fabulã &c. In ũdas adriacas: quia deſcẽdit in mare adriaticũ in omnibus ſubaudi uenerunt.

Penei qui rura colunt:quorumq; labore
Theſſalus hemoniam uomer ꝑſcidit hiolcon
Inde laceſſitum primo mare.cum rudis argo
Miſcuit ignotas temerato littore gentes.
Primaq; cũ uẽtis pelagique furẽtibus undis
Compoſuit mortale genus:fatiſq; per illam
Acceſſit mors una ratẽ:tũc linquitur hæmus
Thracius.& populũ pholoe mẽtita biformẽ.
Deſeritur ſtrimon:tepido committere nilo
Biſtonias conſuetus aues:& barbara cone
Sarmatichas ubi ꝑdit aquas:ſparſãq; ꝓfũdo
Multifidi peucen unum caput abluit hiſtri.
Miſiaque & gelido tellus perfuſa caico
Idalis & nimium gelidis exilis ariſbe.
Quiq; colũt pitanẽ.& quę tua mũera pallas
Lugent damnatæ phœbo uictore celene

Penei:amnis theſſaliæ. Colũt rura.i.qui peneũ amnẽ habitãt. Hemoniã hiolcon:urbẽ theſſaliæ.Quorũ:theſſalorũ. Hemoniã:nã theſſalia diuerſis nominib⁊ eſt appellata ſecundũ diuerſos reges: ut ĩ primo dictũ opis. Inde laceſſitũ primo mare:Ex hac theſſalia ĩquit primũ nauigare cæperũt priĩcipes:nã ædificata pria naue argo ab argo fabro:cui ſuũ nomẽ tantũ poſuit: Iaſon theſſalus fuit:qui græciæ principes accitos ſecũ duxit:ad ĩſulã colchõ ad rapiẽdum uellus aureũ:quod auxilio Medeæ ꝑtum uexit ĩ theſſaliã. Inde:a theſſalia. Rudis argo:noua:uel qa prima fuerat:nõ ita artificioſe fabricata,fuerat:η αργοσ græce ꝑ oẽs caſus declinaƭ:latine aũt ĩ trib⁊ caſibus tantũ:nominatiuo:accuſatiuo: & uocatiuo: Hæc argo hãc argo o argo. Ignotas gentes.ſ.colchis quã nunq̃ ante uiderat. Temerato littore.i.uiolato: quaſi nephas declarat illud temerato littore:quia nauis pria fuit auſa miſcere terreſtres mortales cũ alitibus & piſcibus. Cõpoſuit.i.miſcuit & cõiunxit cum uẽtis & cõcutientib⁊ undis pelagi. Acceſſit mors una:multa genera motis ante erant:ſed aliud acceſſit.ſ. naufragiũ. Per illam.ſ.hãc argo.Hinc:deĩde. Hæmus: mõs Thraciæ:ſex milib⁊ paſſuũ arduus teſte Solino liquiƭ ab incolis. Pholoe:theſſaliæ mons.g.& phologi:hæc pholoe pholoes. Populũ biformẽ.i. centauros. Mẽtita.quia falſe dixerat centauros biformes habuiſſe in eo monte ſemiuiros: ideſt qui dimidia parte uiri & dimidia equi eſſẽt. Reſpexit ad hiſtoriã:no enĩ biformes erant:ſed qa primũ aſſueti equos equitare & frena equis ĩponere:ab his a quib⁊ nunq̃ ãtea uiſi fuerãt ſemiuiri fuiſſe dicunƭ. Strimon.flu.thraciæ. Biſtonias aues.i.grues thraces.nã tꝑe æſtatis diſcedũt a nilo qui ẽ ĩ Lybia: & cõferũt ſe ad ſtrimonẽ flu.thraciæ qui ẽ ĩ ſeptẽtrione: grues enim amãt tẽperiẽ:& ĩ eã ſe cõferũt:quia tũc ĩ Aegypto uel Nilo tempore æſtatis maior calor ẽ: iõ deſerto nilo cõferũt ſe ĩ biſtoniã ubi ẽ ſtrion flu.deĩde adueniẽte hyeme relicto ſtrimõe redeũt ĩ Nilũ. Tepido:calido.ſ.ſuperueniẽte hyeme. Cone:inſula. Vnũ caput:uidelicet hoc oſtiũ Nili. Multifidi hiſtri:nã ſex oſtiis in euxinum pontũ deſcẽdit hiſter:Alii ſeptẽ dicũt primũ peſcoſtoma:ſecũdũ Varcoſtoma:tertiũ glaſcoſtoma:ubi ẽ ĩſula cone.quartũ ſpeſdoſtoma:quĩtum gnoſtoma:ſextũ ſpreſdoſtoma dr̃.i amarũ oſtium: nã amara ẽ aqua ſui:ſicut maris.ſecundũ uarcoſtoma.i. profundũ oſtiũ:quia altiſſima eſt unda:tertiũ glaſcoſtoma.i. cæruleũ oſtiũ glaucus color cæruleus dicitur.ſpeſdoſtoma.i.celer hoſtiũ & uelox ſpeſdo.i.feſtino ſpyreſdoſtoma.i.uorticoſũ.ſpyros ꝛuolutionẽ ſignificat. Biſtonias.i.thratias. Vbi ꝑdit aquas:unde appellaƭ glaſcoſtoma.i cæruleũ oſtiũ & inſula cone aqua maris circũ innudaƭ:inde tranſeuntib⁊ neceſſe ẽ ut ambiãt inſulã. Vnũ caput: ideſt oſtiũ.ſ.ſpeſdoſtoma.i. amarũ oſtium. Multifidi peucẽ:uidelicet inſulã:quia ſcindiƭ in ſex hoſtia a qua inſula de noĩe ẽ appellata. Aſperſã:q; inſulã aſꝑſam: ablutam & madidatam ab illo oſtio amaro. Miſiaq;.ſ.deſeriƭ a populis ſuis:Eſt aut Miſia minoris Aſiæ regio. Caico idalis:ab ida fit:dicit Pompeio auxilia dediſſe omnes qui Aſiam incolunt iuxta idam. Caico: quia ab ida queadmodum bacchilides inquit & Euripides fluit caicus.¦ Caicus Pergamum præterfluit per campum:ut ait Strabo:qui caicus appellatus. Exilis ariſbe:ciuitas eſt Troiæ:teſte ſtrabone. Ariſba ciuitas etiam in leſbo fuit. Ariſbus uero Thraciæ fluuius eſt prope quem cebrini Thraces habitant. Pitanẽ:ciuitatem phrygiæ:e pitana fuit Archeſilaus achademicus qui cum henõe apud polemõem didicit: tradunt apud pitanam lateres ſuper aquis innatare:quod & in ættruria ĩ inſula quadam cotingit: nam cũ terra ſit leuior q̃ aqua:uehi eam cõtingit:ita refert Strabo. Et quæ tua munera pallas.Pallas tibiaꝝ uſũ prior ĩuenit:quarum ſonus placuit quidem: inflãti autem eas bucca diſplicuit:unde Ouidius ſexto faſtorum Quique terebrata per rara foramina buxo: Vt daret effecit tibia longa ſonos: Et placuit cantus placitus duraſſet in undis: Vidit uirgineas intumuiſſe genas. Mens mea tanta eſt uale mea tibia dixit: hæc de ſe loquitur pallas & abiectam tibiam ſuſtulit Marſya: & tantum ualuit ea arte ſonandi: ut phœbum auſus ſit prouocare: a quo uictus in fluuium ſui nominis conuerſus eſt: ſed quia celenæ hinc lugere dicit: ideo dicit lugere munera palladis:quia cauſa fuit ut Marſya ciuis nimium dilectus conuerteretur in fluuium. Celenæ urbs ubi natus eſt Marſya: & ut inquit Strabo Marſya celebres celenas colit in extremis Idæ locis:nam celenæ longe diſtant ab Ida. Munera: tibias. Damnatæ: a phœbo qui in certamen prouocatus uicit: & uictum pelle nudauit & nudatum in fluuium uertit.

Quá celer:ná hic flu.Marſia'deſcédit in meádrũ. Meádron:amnis qui per phryiá & Cariá excurrit:& adeo ſinuoſis flexib9 deſcédit:ut in fonté ſuũ regredi uideaẗ:& ſecũ trahit marſiá amné:qui in illo deſcendit:& iõ dixit errâté mixtuſque refertur. Paſſaque ab au.& populi Lidyæ uenere:ubi naſcitur pactolus & hermus Lydiæ fu. qui arenas aureas ſecũ trahit.Vir.Atque auro turbidus hermus:ſed hermus Myſie initiũ eſt. Tellus.ſ.Lydia. Auriferis metal.quia arenis aureis irrigát populos. Nec hermus ui.ſ.pactolo q & ipſe arenas aureas trahit:hic naſcitur a Dorialo monte. Illiacæq; manus om.p.s.ideſt malis auſpiciis: quia uinci cõſueuerát:ná ilion ter capta é:primum ab hercule & thelamone:deíde ab agamemnone: a quo euerſa é:poſtremo a Fimbria romano duce capta é & deleta:cú ſe poteſtate illius reſeruaret:eſt át urbs in aſia:quá recidiuá cõdiderát. Nec fabu. troiæ. Nec eos cõtinuit:quo minus ſe Pompeio cõiúgerét:ꝙ a ſáguie ſuo iactabaẗ genus ſuũ traxiſſe cæſar: ná Cæſar ferebat ſe a ſáguine Iuli troiani orginem ducere. Vir. Naſcetur pulchra troianus origine cæſar. Syriæ populi:í oriente. Deſertus orontes:ab ícolis ſuis .Ninos:quá cõdidit Ninus:cuius uxor Semiramis regno'ſuccedés cõdidit Babyloné. Ninos poſt euerſos Syros extemplo deleta eſt:ea multo maior erat Babylone: ut refert Strabo·Orõtes ex cæloſyria oritur: ſub terrá illatus iterũ emergit ꝑpe Antiochiá ꝓcedés í mare Seleuciæ ꝓximũ defertur: Et felix ſic.f.ni.i. ipſá fertiliſſimá regionem. Nynos:ciuitas eſt Syriæ.Damaſcus:& ipſa Syriæ ciuitas eſt. Gazaq;:ciuitas a diuitiis appellata quam Cambyſes cõdidit Perſarum rex. Idumæ:ciuitas:quæ arboribus abundat: ſcilicet palmis. Vir. iii.ge. Primus idumeas referam tibi mãtua palmas eſt auté ciuitas a meridie quidé cõtermina Arabiæ a ſeptentrione uero phœniciæ. Arbuſto: locus é qui arbores cõprehendit. Et tyros inſtabiles:ꝑp terræmotum:uel ꝙ inde cum cadmo tyrii in bortiam uenere uel ét cum Didone carthaginem condiderũt. Sidon:ciuitas a'qua ſidon genus ueſtis ſubtilliſſimæ: Precioſa murice:quia ibi tingiẗ purpura. Has ad bella rates:ſed tyrus & ſidon reſpicientes minorem urſam nauigauit in italiam: nam cynoſura:ideſt urſa minor nauigantibus a tyro í Italiam iter oſtendit:ſunt autem hæ urbes phœniciæ ciuitates.

Q ua celer & rectis deſcēdens marſia ripis
Errātem menandron adit:mixtuſq; refertur:
Paſſaq; ab auriferis tellus exire metallis
Pactolon:qua culta ſecat non uilior hermuſ.
Iliacæ quoq; ſigna manus:perituraq; caſtra
Omnibus petiere ſuis:nec fabula troiæ
Continuit:phrygiiq; ferens ſe cæſar iuli
Accedunt ſyriæ populi deſertus orontes
Et felix hic fama ninos.uentoſa damaſcus
Gazaq; & arbuſto palmarũ diues idumæ.
Et tyros inſtabilis:precioſaq; murice ſidon.
Has ad bella rates non flexo milite ponti
Certior haud ullis duxit cinoſura carinis
Phœnices.primi famæ ſi creditur auſi
Manſurā rudibus uocē ſignare figuris
Nondum flumineas mēphis cōtexere biblos
Nouerat & ſaxis tātum uolucreſq; feræque
Sculptaq; ſeruabāt magicas animalia līguas
Deſeritur tauriq; nemus:perſeaque tarſos:
Coriciumq; patens exeſis rupibus antrum
Mallos:& extremæ reſonant naualibus ægæ
Itque cilix iuſta iam non pyrata carina.

Phœnices primi:dicit phœniciam ſecundum quoſdá primam fuiſſe litterarum inuentricem:licet non hominis primum:ſed animaliũ figuris fuiſſe credatur: ſed Plato dicit litteras antiquiſſimas uideri apud Aegiptios :Cor.tacitus idé dicit:uidelicet animalium figuris pro litteris uſos:quorum adhuc monumenta pro memoria ſeruantur: ꝙ teſtaẗ Ariſtoles: ubi cum ſerpens retorta in os cauda annum ſignificat:quia annus í ſe reuertitur Virgilius. Atq; in ſe ſua per ueſtigia uoluitur annus. Nõdũ fulmineas: nõdũ Iſis í ægypto inuenerat papyrũ ubi ſcriberet. ná biblos eſt iuncus:& ex interiori cortice cõpaginauit libros:& papyros appellauit:nam ſecũdũ quoſdá Iſis prima dicitur fuiſſe:quæ litteras inuenit apud ægyptios. Memphis ciuitas ægypti ubi erat téplũ Iſidis:quæ a iunone primũ í uaccá conuerſa eſt:deíde a ioue in Iſidem deam:quá coluerũt ægyptii. Flumineas:quia iunci naſcuntur in fluminibus. Magicas:ſapientes & eruditas: nam in oriente apud Perſas præcipue ſapientes magi dicuntur:quos græci philoſophos:nos ſapientes dicimus. Tauri:mons eſt orientalis uicinus caucaſo:unde & nonnulli utrunq; unum eſſe crediderunt adeo uicini ſunt. Tarſos: ciuitas quam condidit perſeus. Coriciũque : duæ urbes ſunt eiuſdem nominis:una in italia:unde oriundus fuit Dardanus:qui poſtea ad loca ubi ilion ædificata eſt profectus eſt & ab eo dardanii appellati ſunt Troiani. Exeſis rupibus: ibi fertur eſſe famoſum antrũ:prodentibus in antrũ magis atq; magis augeri uidetur dimenſis mille & quingentorum paſſuum aiunt arbores eſſe: & fõtes nobiliſſimos:in cuius extremitate poetæ ſcripſere cantus:& uoces amœniſſimas audiri:quod nunc dicit patens antrum: &c. Mallos: ciuitas maritima cilicum. Naualibus :propter naualia: nam pyrratæ has urbes coluere:ſcilicet Egen & Mallon. Iuſta iam nõ pyrata carina:quia deſtitit eſſe pyrata poſtquam a Pompeio uicta eſt.

Mouit: & eos:ēt qui iuxta gangē Indiæ flu. hītāt ad bella uenere. Receſſus. ſepatos locos oriētis. Gāges flu. indiæ latiſſimus: hūc Alexāder poſt oceanū nauigare timuit. Toto:q ſolus. Hic ſolus dr̄ fluere orientē uerſus: cū alia flumīa ī occidētē tendūt. Eurū: quia eurus flat ab oriēte. Hic ubi pelleus: dico hic gāges eſt qui primū deterruit alexandrū poſt oceanū: ut ulterius pgredi nō auderet. Hic ī eo loco pelleus ductor. i. Alexander de ciuitate pella: quā cōdidit: unde Iuue. Vnus pelleo iuueni nō ſufficit orbis. Tethios: primū cōtinuit oceanū: ſed poſt oceanū hūc flu. Conſtitit: firmatus ē & nō auſus ulterius progredi. Et magno uinci: deniq̄ cōfeſſus ē ſe nō poſſe pagrare totū orbē: quia maior ē q̄ ipſe cōprehēdere poſſit. Quaq̄ ferēs: nūc indos ueniſſe cōmemorat in expeditiōe Pom. quos ſubegerat. Diuiſo gur. qa ſeptem meatib9 in mare deſcēdit. Indus flū. qui defluit ab occaſu in indiā: a quo india ē denoīata: hic ēt recepit hidaſpē: q pthiā pterlabitur magnitudīe aureis arenis: et ex eo quāta ſit uaſtitas inde deprehēdit: q hidaſpē q̄ſi limū obruit: & hoc ē qđ dicit. Non ſentit hidaſpē. ſ. magnitudīe ſua ſubadi a ſuperiori mouit eos fama bellorum. Bibūt tenera. d. s. Solinus dicit in īdia: qua pte palus arūdinē creat: adeo craſſā ut internodis ſciſſis uectet nautas: & in radicibus earum humor dulcis eſt ut ſuauitatē melleā imitetur ppea dixit dulces ſuccos: qđ Lucanus breuiter pſtrixit. Et q cingētes. c. m. idē Solinus dicit ī īdis oīb9 pmiſſa cæſaries ē: nō ſine fuco cærulei coloris: aut crocei more mulierum: ſed cultus corpis in gēmis precipuus eſt. Qui. ſ. fama bellorū mouit eos. Croceo medicamīe. i. nō ſine fuco crocei uel cærulei coloris. Coloratis gēmis. i. margaritis diuerſis colorib9 tinctis: nā hēnt gemmas p fibulis: īde dicit aſtrīgunt: quia fibula aſtrīgit ī humeris clamydē. Carbaſa lynthea dicit: quia ſinus fluētes hēnt ī modū garbaſi ueli. Fluxa. i. tūicas a ſinu fluētes. Quiq̄ ſuas. ſ. p. apđ indos eminētiſſimū ſapīe genus ē ſpletū uita ſtructis rogis & accenſis in mortē accerſunt & uiui ſe ſup rogos iniiciūt. Vitaq̄ repletos. i. ſaturatos: quoniā ſatiati ſunt uita uiui īcēſis rogis mortē afferūt: alii mortui. Quāta ē gloria: quia eminētiſſimū ſapīæ eſt repletū uita. Proh: cū admiratione legēdū: Inieciſſe ma. fa. i. præripuiſſe fata nolentia. Quid ſupeſt donaſſe deis: nā qđ uitæ ſuperat ſe diis donaſſe uoluerūt: Venere: ad auxilia Pom. Nō cul. du. amanni: unū ex reliquo ſequit: nā q durus ē: iō nō colit: amānus mōs ē Capadociæ. Tenēs: hītans. Niphatē flu. ē armeniæ uelociſſimus q tāta celeritate decurrit ut ſecū ſaxa deuoluat. Coaſtre: populi indiæ: apđ quos nemora ſūt tā pcera & ſublimis celſitudīs ut nec iactu ſagittæ trāſiri poſſit de his. Vir. Haud ullæ iactu potuer ſagittæ. Syluas tāgētes æthera: qa nō poſſūt ptrāſiri cacumīa arborum. Syl. nemora ſua. Arabes: & uos o Arabes ueniſtis. populi ſūt oriētis: qui qa hītant in oriēte: iō admirati ſūt cū ueniſſēt in occidēte: & cū uidiſſēt ūbras nō ire ad ſiniſtrā admirati ſunt: nā his q hītant ī oriēte cū ſol ad occāſū tendit: ūbra de ſiniſtrorſū uergit: ſed hīs ānbus in occidēte: ſicut nos: cū ſol tēdit ad occaſū umbra deſtrorſū uergit: ergo &c. ſicut apđ ipſos: ubi dr̄ male um mōtē ſex menſibus in auſtrū. i. in dexterā partē uergere umbras: & totidē mēſibus ī ſeptētrionē. In orbē ignotū. i. in occidentē ſiniſtras ut in oriēte. Horeſtas. populi ſūt in remotiſſima regione habitātes meridiē uerſus. Extremos. qa habitant meridiē uerſus in extrema pte orbis: ultra quos nulla hoīum īuenit hītatio. Aſpicit arcton: bene aſpicit urſā: ſed nō totā: ergo partē hoc facit nō orizōtis. Orizōtes āt dicūt fines: quoad oculi nr̄i pſpicere poſſūt. orizo græ. termīo la. Orizōtes. n. duo ſūt. ſ. ſublimis & humilis: ſublimis in artico: hūilis ī antartico: terra in medio ē & ſpærica q iuxta orizōtē ſublimē īcolūt nō poſſūt uidere eos q ī orizōte imo hītāt: qa tumor terræ īpedit nec nos illos pſpicer poſſumus: iō dicit hi populi q hītāt ī oriēte meridiē uerſus ī aphrica ī orizōte depſſo hītātes tumor terræ īpediri: & parum admodū uidēt ſeptētrionē. Flexus: qa lā hītēt ī oriēte: tamē rgio uertit ī auſtrū. i. ī meridiē. Velox: celer. Flexus. i. uergēs ī meridiē qa īpedit humor terræ: ſpica ē q̄ īpedit oculos eorum: ne ad orizōtē nr̄um puenire poſſit.

Mouit & eoos bellorū fama receſſus
Quā colitur ganges toto qui ſolus in orbe
Hoſtia naſcenti contraria ſoluere phœbo
Audet: & aduerſū fluctus impellit ī eurum
Hic ubi pelleus poſt tethios æquora ductor
Cōſtitit: & magno uinci ſe faſſus ab orbe.
Quaq̄ ferens rapidum diuiſo gurgite fontē
Vaſtis indus aquis mixtū non ſentit hidaſpē.
Quiq̄ bibūt tenera dulces ab arūdie ſuccos
Et qui tingentes croceo medicamine crinem:
Fluxa coloratis aſtringunt carbaſa gemmis:
Quiq̄ ſuas ſtruxere piras: uiuiq̄ calentes
Conſcendere rogos: proh quāta ē gloria gēti
Inieciſſe manum fatis uitaque repletos
Quod ſupereſt donaſſe deis: uenere feroces
Capadoces: duri populus nō cultor amanni
Armeniuſq̄ tenens uoluentem ſaxa niphatē.
Aethera tangentes ſyluas liquere coatre
Ignotū uobis arabes ueniſtis in orbem
Vmbras mirati nemorum non ire ſiniſtras
Tū furor extremos mouit romāus horeſtas:
Carmanoſq̄ duces: quorum iā flexus ī auſtrū
Aether nō totam mergi tamē aſpicit arcton.

Lucet & exigua uelox ibi nocte boetes
Aethiopūqꝫ ſolū:qđ nō premeretur ab ulla
Signiferi regione poli:niſi poplite lapſo
Vltima curuati procederet ungula tauri
Quaqꝫ caput rapido tollit cū tigride magnuſ
Euphrates quos non diuerſis fontibus edit
Perſis:& incertū tellus ſi miſceat amnes
Qđ potius ſit nomē aquis: ſed ſpſus ī agros
Fertilis euhprates.phariæ uice fūgitur undæ.
At tigrim ſubito tellus abſorbet hiatu:
Oculroſque tegit curſus:rurſuſque renatum
Fonte nouo flumē.pelagi nō abnegat undas
Inter cæſareas acies diuerſaque ſigna
Pugnaces dubium parthi tenuere fauorem
Contenti feciſſe duos tinxere ſagittas
Errātes ſcythiæ populi:quos gurgite bactros
Includit gelido:uaſtiſque hyrcania ſiluis
Hinc lacedemonii moto gens aſpera freno
Heniochi ſæuiſque affinis ſarmata moſchis

Lucet & exigua:unū ſeqꝉ ex reliquo ſi nō uidet ſeptētrionē.i.arcton urſā:ideo nec boetes ē ſtella in minori urſa poſita Boetes dicit:qa plauſtrū facit:nā ſunt q̄dā ſtellæ quæ faciūt plauſtrū & boetes ē quaſi bubulcus q plauſtrū uehat qui græce uocat αρκτοφυλαξ.i.cuſtos urſæ: Vrſa uero maior appellat amaxa.ſ. plauſtrū:ſed occurrit quæſtio cur dicat uelox:cū Virgilius tardā dixerit diuerſo reſpectu uelox dicit & tarda.tarda dicit qa magno tēporis ſpacio magnā cæli partē diſcurit:ſed ſi cōſideremus tēpus tarda uidetur:ſi ſpaciū quod ꝑcurrit uelox ē:ſed ē alia ratio:cur uelox & tarda ſit: qa reſpicit ad ſitū regionis.ſ.arabicū:uelox eſt qa totā arctophilacē.i.boetē uidere non poſſūt: ſed ꝑuā eius partē:& qa cito occidit arabib9:ꝓpterea uelox eſſe uidet:nobis āt qa nūq̄ occidit: tardior uidet:nā a nobis ſēp uidet:& nunq̄ occidit:niſi cū aurora luceſcit. Aethiopūqꝫ ſolū: æthiopes duo ſūt.ſ.ī oriēte & occidēte. Solinus dicit hāc regionē æthiopū nō ſubiectā fore alicui ſigno zodiaci: niſi ūgula thauri ꝓtēſo pede illos ꝑtīgeret. Ratio ē hæc:qnqꝫ.n. ſunt zonæ:duæ extremæ frigidiſſimæ una feruentiſſima:ſed īter has frigidiſſimas & mediā utrīqꝫ duæ tēpatæ ſūt:quæ hitant a nobis. Sed ſignifer circulus ita ambit obliq̄s has zonas ut nūq̄ perueniat ad hāc mediā & nūq̄ ad has frigidiſſimas rediit:uicinus ē his duabus mō maius: modo minus tamen cum apud antipodes faciet æſtatem minus apparet nobis ediuerſo:cū ergo meridiē uerſus poſiti ſunt æthiopes:circulus ſignifer excludit eos in oriēte:et qui in occidēte poſiti ſūt niſi ungula tauri ꝓtēderet nulli ſignorū zodiaci ſubiecti eſſēt:ſed quia dixit poplite lapſo reſpexit ad fabulā:nā iuppiter cōmutauit ſe in thaurū:qui captus amore Europæ blande ad eā uenit q̄ cū cæteris æqualib9 flores colligebat:& poplite flexo puellā in tergū ſcepit.& boſphorū mare traiecit.deīde in ſignū thauri trāſlatus ē in cœlū. Signi.poli i.zodiaci ferētis ſigna Procederet un.ſ.meridiē uerſus:ubi ſūt poſiti æthiopes. Poplite lapſo.i.genu flexo ut exciperet puellā. Quaq̄ ca.dicit ēt ex armēia uēiſſe populos.Euphra.flu.ē ꝑſidis:cui9 ps ē armēia.diuerſas opiōes dicit đ origīe huiꝰ āmis:nā alii dicūt ex mōtib9 armēiæ đriuari:uel ex carope ſunt ēt q dicūt eū defluere:ſ3 ueriſimilius ē ſcđm Luc. ex ꝑcētia:rō ē ibi fertilis tigris eē ꝓhibet ex eo fōte deriuari:dicit & uterqꝫ tātæ magnitudinis ē ꝙ ſi miſceant ī unū īcertū ē uter eoꝝ nomē obtinuerit:an tigridis:an euphratis. Perſis cuius ps ē armenia. Incertū:dubiū ē utrius flu nomen obtineat:ſi miſceat. Sit nomē:an de noīe euphratis appellet:an tigridis. Sed ſpſus ī ag. ſed fertilis Euphratēs ē:cū in agros fundit:nā cū euphrates Meſopotamiā inūdat illā fertilliſſimā rddit ſicut Nilus ægyptū. Phariæ niliacæ:nā pharus īſula ægypti ē. At ti.ſed tigris defluēs p ꝑthiā & armeniā ſtatī mergit & magno terræ ſpacio ſubterraneo meatu diſcurrēs tādē in hoſtium ſuū uenit:qua deſcēdit in mare rubꝝ. Nouo fōte.ſ. iuxta mare rubrū. Inter cæ.alii quidē populi ſeq̄bant Pō.ſicut dictū ē: ſoli uero ꝑthi q in oriente poſiti ſūt:medios ſe inter utrūqꝫ geſſere ducē:ſatis.n.habuere ꝙ ex trib9 romanis principibus duos feciſſent:ſcilicet occiſo Craſſo cum exercitu ſuo. Acies inter armi cæſaris. Diuerſa ſigna.ſ.Pō: contra cæſarem. Pugnaces:bellicoſi. Dubium fu. quia ſe īter utrūqꝫ ducē medios geſſere. Tingere. ſa.ꝓgit alios populos ſcythiæ numerare:qui ſecuti ſunt Pompeium. Errātes quia errabant ſicut numidæ nā plauſtris uehebāt liberos & uxores:ubicūqꝫ nox dephendiſſet eos ibi hitabāt. Quos ur.& ſcythiæ popu.quos bactros &c.bactrius ſcythiæ flu.q hyrcanos fines īcludit:a quo populi circa hitātes bactriani dicūt. Vaſtiſqꝫ hu.nā hyrcania ē ſilueſtris & nemoroſa & tigrib9 abundās ſcythaꝝ regio. Hic ab hac ſcythia lacedemonii:nō qui in græcia ſiti ſūt dicit:ſed q ī peloponeſo hitauerūt:ſed de ſcythis q heniochi ſūt appellati:ꝙ ꝑiti eēnt eqtādi:nā heniochios g.tenēs habenā la.ſig.iō dixit. Moto gēs aſpa fre.i. equo pugnātes. Gēs.ap.hēiochi aſpa freno. Sæ.aſpis bello. Affi.uicinus. Sar.ſarmathæ ſūt populi:quos græ ſauromathas uocāt:unde Iuue.Vltra ſauromathas &c. ſūt āt populi q ex ꝓfūdo paludis meotidos īcipiētes ꝛgiōes uerſus boreas itiner dieꝝ.xv.īcolūt exilē lē ac tenuē:ſed felicib9 et īfelicib9 arborib9 abūdātē q ſecūdū Pli.đ medioꝝ ſobole ſūt dicētē lib.iiii. Saurōatas ſcythaꝝ gētes græ. uocāt: q̄s ſarmathas Ro.dicūt Et Florus i.v.Sarmathæ igt nil ꝑter niues raraſqꝫ ſyluas hēnt:quib9 ē tāta barbaries ꝙ pacē nō intelligūt.

Colchorũ qua rura:& hi qui uere habitãt ea parte qua phaſis &c. eſt autẽ phaſis flu. de garamãte fluens: q præterlabit̃ colchos:p quẽ argonautæ cũ Iaſõe ĩgreſſi ad colchos. Oui.vii. meta. Multaq perpeſſi claro ſub Iaſone tandẽ Contigerãt rapidas limoſæ phaſidos ũdas. Qua.crœ.ſa halis: & uenere ea pte qua &c. Fatalis: reſpicit hiſtoriã: nã crœſus cũ bellũ cyro perſarũ regi ĩferre pararet apollinis oraculum ſciſcitatus eſt quẽ nã exitũ eſſet habiturus:reſpõdit oraculũ ãbigue ſicut cõſueuit.Crœſus pdet halim trãſgreſſus plurima regna.Crœſus ĩ fauorẽ ſuũ hoc oraculũ apollinis accepit. Crœſus:Rex Lidiæ. Perdet: p deſtruet ſed oraculũ amittet ĩtelligebat:qa uictus eſt a Cyro magna pugna: & ĩ regnũ ſuũ trepidus refugit:ſeq ĩ ſardĩ metropoli regni ſui recepit:& cũ Cyrus obſeſſiſſet eã ad extremũ & ipſũ regnũ: & Regẽ in ptãtẽ ſuã redegit:fatalis igit̃ fuit.i. pniciõſus. Halis. flu. ẽ põti: & orit̃ ex radicib9 tauri mõtis & defluẽs per Cappadociã diſcuſſit olĩ regna Libyæ a Perſis: q ẽt teſte Herodoto uerſus Boreã exiẽs ĩ euxinũ põtum deſinit:ũde Oui.de põto oſtẽdit:Adde q hic ſcythicæ miſcẽt̃ flumina põto:Influit & multo uertice totus halis. Qua uertice.i.mõte ripheo:& declarat. Tanais.flu.fert̃ de ſeptẽtrionis ptib9: nilo cõtrarius:nõ tamẽ p diametrũ:ut qdã putãt : ſed oriẽtalior originẽ ut ille ĩcertã habẽs. Qua.ſ.ea pte habitantes. Riphei:mõtes ſũt ſeptẽtrionis. Ripis mũdi: uidelicet ripis Aſiæ & Europæ. Aſiæq: quõ ipõnit noĩa diuerſi mũdi:uidelicet diuidẽs Aſiã & Europã. Mediæ terræ: ĩ qua medius ĩpce. Ampliat orbẽ:qa qua pte ĩcuruat̃ hic ĩ Aſiã auget Europã: qua pte ĩcuruat̃ ĩ Europã:illinc Aſiã auget. Hinc: ab europa.Illic ab Aſia. Quaq .ſ. ea parte. Pontus egerit fretũ.uidelicet Meotidis ũdas: qa Tanais flu.non prius in meridiem uergitur quã recipitur a Meotid̃ palude:quã adeo lõge lateq ãpliſicat:ut ab ignaris prægrãdis maris ſinus credat̃. Põtus:euxinus Meotidas ũdas:qa ruris meotidis paludis apd̃ boroaſtras ab Alexãdro terminus itĩeris ſui poſitis aris deſignatus ẽ. Auſert̃ glo.me.her.qa nõ ſolũ Hercules ĩ oceão gades poſuit:ſed ẽt Alexãder ĩ Meotide palude terminũ ſtatuit. Oceanũq negãt.i.negãt oceanũ. Solas admitter̃ gades:qa & ĩ Meotide palude Alex.terminũ poſuit & gades. Hic.ſ.uenerẽt. Arimaſpe:arimaſpus flu.ẽ aureis fluẽs arenis quẽ ſcythæ colũt & qa auro abundat ideo circulis aureis crines nectũt ĩ corõæ modũ: Hic:a ſcythia. Arius maſſagetes:hi oẽs ſũt populi ſcythiæ. Maſſagetes ſoluẽs ieiũia ſarmatici belli:dico ſoluẽs equo quo fugit:qa uidelicet hi fugiẽtes ſæpe hoſtes ad laſſitudinẽ ducũt:neq cõmeatib9 ĩdigẽt:ſed lacte & ſãguĩe eqno nutriũt̃.Vir.Et lac cõcretũ cũ ſãguĩe potat eqno. Belli ſarmathici.i. bellũ qd̃ cõtra ſarmathas gerit. Volucres geloni : populi ſcythiæ. Nõ cũ mẽnoniis:p ſimilẽ exaggerat exercitũ Cn. Põpeii dicẽs nũqãte fuiſſe exercitũ: ĩ quo dux plurib9 regib9 ĩparet q nũc Põpeius ĩpabat. Nõ cyrus: nõ Xerſes:nõ Agamẽnõ : tot nauib9 ãte bellũ geſſit Ordo ẽ:tot Reges nõ habuere unũ ducẽ. Quũ: p qdo Cyrus deducẽs agmina &c.& Xerſes deſcẽdit effuſis telis. Numerato milite:cũ Agamẽnõ ultor frĩi amoris.ſ. deſcẽdit:Nec ſecũ Cyrus tot reges cũ Babyloniã deleuit duxit: nec Xerſes cũ græciã ĩuaderet:& Aſiã in Europã traduceret. Cyrus:uidelicet cũ bella tulit babylõiis.Huius epigrãmatis mẽtionẽ faciẽs Stra.lib.xv.ita iqt. O hõ ego Cyrus ſũ Aſiæ Rex: qui Perſis ĩpiũ cõſtitui: ne igit̃ mihi ſepulturã ĩuideas: Oneſieritus ait & epigrãmatis illius meminit q ĩ ſepulturã Darii erat hoc mõ:Amicus amicis fui:& eqs & ſagittator optimus:uenatores ſupaui:oĩa facere potui: Ariſtobolus ait iubẽte Rege Alexãdro ſepulturã cyri exornaſſe: & aureã lecticã uidiſſe: & mẽſã cũ poculis: & aureũ Alueolũ: & ueſtẽ plurimã & ornatũ lapillis incruſtatum atq hæc uidiſſe affirmat atq ſe ĩtroiſſe ſepulturã in hortis:quæ turris nõ ſane magna erat: arborũ dẽſitate occulta a parte ĩferiore ſolida: ſupiore tecto & ſacello exornata:quod pãguſtũ aditũ habebat. Deducẽs agmina.i.inferẽs bellũ pthis & babylloniis. Mẽnoniis regnis: p mẽnonis.Virgi. Et nigri mẽnonis arma:unde Mẽnonius .a.um.ſicut ĩdicus ca.cũ.Mẽnõ Indiæ rex fuit:& auroræ filius:& parthia pars ẽ Indiæ:quã bello Cyrus ĩuaſit quũ babylloniã cepit urbẽ a Semirami cõditam in diuerſos meatus Euphrate diuiſo.Herodotus ãt optime deſcribit obſidionẽ hãc:q urbẽ babyllorẽ cepit Cyrus:& dicit nulla ui urbẽ capi potuiſſe:niſi hoc feciſſet Cyrus q opis adeo magnũ laborẽ pfecit:ut apud poſteros plus admiratõis habiturũ ſe crederet:nã Euphratẽ q præterlabitur hãc urbẽ in duos alueos diuiſit:ut deſiccaret alueũ & tenuitatẽ aquæ: ad deditionẽ uenire cogeret babyllonios:dicit ergo quo tẽpore bellũ geſſit Cyrus cũ babylloniis nõ duxit ſecũ tot reges quot Põpeius.

Colchorum qua rura ſecat ditiſſima phaſis.
Qua crœſo fatalis halis: qua uertice lapſus
Ripheo tanais.diuerſi nomina mundi
Impoſuit ripis.aſiæq & terminus idem
Europæ mediæ dirimens confinia terræ.
Nũc huc nunc illuc qua flectitur ãpliat orbẽ
Quaq fretum torrens meotidas egerit ũdas
Pontus & herculeis aufertur gloria metis
Oceanumq negant ſolas admittere gades.
Hinc & ſidoniæ gentes.auroque ligatas
Subſtringẽs arimaſpe comas.hic fortis ãrius
Longaque ſarmatici ſoluens ieiunia belli
Maſſagetes. quo fugit equo uolucreſq gelõi
Non cũ mẽnoniis deducens agmina regnis
Cyrus.& effuſis numerato milite telis

Xerſes:nec Xerſes habuit tot reges cū ille deſcēdit in Græciā tanta multitudine militū:ut eos ſagittis miſſis numerauit: duobus modis exercitū ſuum dinumerauit.nam ſi ſigulos dinumerare uoluiſſet tēpus nō uacabat:primo ſeptū quoddā cōſtruxit:in quo decē milia militum cōtinebant̃:deinde iubebat milites ingredi: & quotiens replebatur locus ille notari iubebat: cūq; tandē decies cēties: ideſt centum milia militū impleuiſſent locū illū intellexit:,tūc quot miltes haberet: alter modus erat:nā iuſſit oēs mittere ſagittas in unū locū:deinde numerare cœpit:Xerſes.ſ.nō tot reges habuit. Vltor: uidelicet Agamēnon: nō habuit

Deſcendit xerſes.fraterniq; ultor amoris
Aequora cum tantis percuſſit claſſibus.unū
Tot reges habuere ducem:coiere nec unquā
Tā uariæ uultu gentes. tam diſſona uulgi
Ora.tot immenſæ comites miſſura ruinæ
Exciuit populos & dignas funere magni
Exequias fortuna dedit:non corniger hāmon
Mittet marmaricas ceſſauit in arma cateruas
Quicqd ab occiduis libyæ patet arida mauris
Vſq; pharethonias eoa ad littora ſyrtes.
Acciperet felix ne non ſemel omnia cæſar.
Vincendum pariter pharſalia præſtitit orbem
Ille ubi deſeruit trepidantis mœnia romæ.
Agmine nubiferam rapto ſupereuolat alpem.
Cunq; alii famæ populi terrore pauerent.
Phocais in dubiis auſa eſt ſeruare iuuentus

tot reges. Fraterni amoris: uidelicet Mænelai fratris ſui:nā uxorē illius helenā abdicauerat pr̄is filius Regis Priami Troiæ: bene ultor qa potētiſſimā urbē Troiā totius Aſiæ euertit:cū ulciſci uellet iiuriā frīs. Et tātis claſſibus habuere ducē: nec cyrus in pſiā: Xerſes ī Græciā: Agamēnon ī Aſiā: tot reges habuere. Coiere:cōuenere. Tā uariæ gētes: uidelicet cultu & linguis:ut locis erāt diuerſæ. Tot īmēſæ.co.for dedit. hoc fuit: qa fortuna uoluit ut dignas faceret exeqas Pōpeius:& quoniā pitūrus erat uoluit ut ipſe qui totū orbē domuerat cum toto etiā orbe terraꝝ periret. Nō ceſſauit &c.cū his etiā Mauritani oēs & marmarici ad Pōpeiū uenere. Corniger hāmon.dicit q̄ ex ea pte Libyæ multi uenerūt in auxiliū Pōpeii ubi colitur Iuppiter ī forma arietis: nā hāmō græ. harēa latine.cuius diuinationē & oracula plurimū uenerabant̃ antiqui teſte Stra.lib.decimoſeptimo: ſed eaꝝ reꝝ maxima acceſſit negligētia:nā Romāis Sibyllæ reſpōſa ſatiſfaciebāt:& ætruſca diuinatio p auguria: p exta & iouis ſigna:reſpōſa nō ut apd̄ dͥphos & branchidas uerbis dabāt̃: ſed magna ex pte nutu & ſignis:ad id oraculū aſcēdit Alexādr:cū itelligeret pſeū & Herculē prius eo aſcēdiſſe:atq; ex pharethōio digreſſū icūbēte auſtro r̄pulſū fuiſſe:cū uero p puluerē erraret:aduētu hymbris & duoꝝ coruoꝝ:q iter cōmoſtrarāt ſeruatū fuiſſe:nā Iuppiter baccho & populo ſuo ſitiēti ī Libyā iter faciēti:in formā arietis pede pulſauit harenā:ubi primū fons exiuit:unde bacchus patri ſuo ioui tēplū cōdidit &c.Corniger in formā arietis. Marmaricas cateruas.nā marmaria appellatur locus ille:ubi poſitū ē tēplū iouis hāmōis. Quicquid:dico non ceſſauit mittere. Quicqd patet uſq; ad ſyrtes pharetōias: uidelicet ad ea littora.. Libyæ: noīatiuus græcus. Arida:uidelicet pēuria aq laborās. Patet.i.iacet planities magna. Ab occiduis mauris .ſ.icipiēs ab æthiopib9 occidētalib9:nā mauri occidui ſūt:& æthiopes:nā duæ ſunt æthiopiæ.ſ.oriētalis & occidētalis: ideo dixit occiduis. Mauris occiduis.i.a Mauris q ſūt iuxta æthiopes occidētales. Pharetonias ſyrtes.i.ægiptias qs pharetonias uocauit cōpatione ſyrtiū Africæ:qa hæ ī mari ægyptio ſūt. Eoa:uidelicet oriētalia Accipet fœlix:fortuna quæ fauebat Cæſari effecit ut uniuerſū orbē hēret ī theſſalia quē una pugna uicere poſſet. Ne nō.i.ut accipet oīa. Semel.i. una pugna uiceret uniuerſū orbē. Vīcēdū pariter:qa fortuna uoluit ī pharſalia totus terraꝝ orbis cōgregatus ab ipſo Cæſare uinceret̃. Pariter.i.una acie ſimul oēs uiceret ille ubi dſeruit. Poſtq̄ dinūerauit gētes:q̄ magno Pō.auxilia tulerūt.Nūc reddit ad cæſarē dicēs qd fecerit poſtq̄ ex ærario pecuniā ſuſtulerit: ut militib9 ſtipēdiū tribueret:dicit.n.illū cōſtituiſſe ī hiſpaniā pficiſci:ut puīciā illā opib9 ac uiris abūdātē ſubigeret:nā id maximū uictoriæ monimētū fore putabat:ſi hiſpanias ī ſuā ptātē redigeret:quod facile ſe factuꝝ exiſtimauit q̄ Petreius & Afranius:q tāetſi magnos exercitus hērēt:tamē minime duces idonei uidebāt̃. Ille:Cæſar. Vbi: p poſtq̄. Trepidātis ro.uidelicet ſpoliato ærario timētis. Supeuolat:euolat ſup alpē. Nubiferā.i.altā:quæ nubes tranſcēdat.i.trāſit ī galliā trāſalpinā: ut ī hiſpāiā tēdat:nam eam puīciā ī ptātē ſuā redigere uolebat:q̄ maximū uictoriæ monimētū fore putabat:id q̄ta aſtucia pfecerit cæſar hoc dephēdi pōt: dicebat.n. uado ad exercitū ſine duce: & reuertar ad ducē ſine exercitu.ad exercitū ſine duce.ſ.Petrei & Afranii:q ad tātū exercitū idonei nō erāt:ad ducē ſine exercitu.i.ad Pōpeiū q dux erat: ſed exercitū hēbat ieptū & ex tyrone cōfectū: Cūq; alii fame: cū alii populi metu ſe dederēt Cæſari:ſoli Maſſilięſes iuēti ſūt:q fidē ſenatui populoq; Ro.ſeruarēt:& ī officio ſuo pmanerēt. Fauerēt:timerēt. Terror:cæ.qa oīa ferro ſubigeret. Phocais iuuētus:phocis ciuitas græciæ fuit quā a barbaris iuſtā & creatā deſeruere ciues:& diu nauigātes ī galliā uenerūt:ubi Maſſiliā cōdiderūt ſupra rhodanum.Eſt autē Maſſilia: ut oſtendit Strabo petroſo in loco ſita: cui qdem portus ſubiacet ſaxū uidelicet in theatri forma:ad auſtrum ſpectans:urbs uniuerſa pulcherrimis circūcincta mœnibus.

magnitudine eximia: in cuius arce epheſium & Apollinis delphici templum conditum eſt. Nō graia leuitate: Ideſt conſtancia: quæ graiorum eſt propria. Signataque iura: Ideſt ſcripta in marmore: inſculpta aut ære ſignificat fœdera: quibus populi Romani ſocii & amici facti erant. Cauſas: iuſtas.ſ. Nō fata: ideſt fortunā: licet fortuna ſecūda uteretur Cæſar: tamen iuſtiorē cauſam ſenatus populiq; Ro. q̄ Cæſaris credebāt. Tamen āte furorē: quāuis ſeuere in fide perſiſterent Maſſiliēſes: tamē uoluerunt tētare oratione leni ut ſi quomodo poſſent animū Cæſaris placarent: antequā ſe Cæſari aduerſos oſtenderēt. Tamen: quāuis in officio permanere ſtatuerēt fidei.

Non graia leuitate fidem ſignataque iura.
Et cauſas non fata ſequi. tamē ante furorem
Indomitum duramq; uiri deflectere mentem
Pacifico ſermone parant: hoſtemq; ꝓpinquū
Orant cecropiæ prælata fronde mineruæ
Semper in externis populo cōmunia ueſtro
Maſſilina bellis teſtatur fata tuliſſe:
Comprehēſa eſt latiis quæcūq; ānalibus ætas
Et nunc ignoto ſi quos petis orbe triupmhos.
Accipe deuotas externa in prælia dextras.
At ſi funeſtas acies. ſi dira paratis
Prælia diſcordes lachrymas ciuilibus armis:
Secretumque damus. tractētur uulnera nulla
Sacra manu ſi cælicolis furor arma dediſſet:
Aut ſi terrigenæ tentarent aſtra gigantes:
Non tamē auderet pietas humana uel armis:
Vel uotis prodeſſe ioui: ſortiſque deorum
Ignarum mortale genus per fulmina tantum
Sciret adhuc cælo ſolum regnare tonantem

Ante.ſ. q̄ excluderēt Cæſarē. Hoſtemq; ꝓpiquū Ideſt Cæſarē uicinum: iam enim aduentabat urbi Maſſiliæ Cæſar. Prælata fronde mineruæ.i. oliuæ: nam olea ſignū eſt pacis: ideo pacem orantes ſignū præferebant oliuæ. Cecropiæ fronde: ꝓ cecropia frōde. Mineruæ: palladis: nā ipſa pallas fuit: quæ percuſſa terra prima edidit oleā. Virgilius. Oleæq; minerua inuētrix. Sēp in externis: in deliberatiuo genere & cōſtitutione iudiciali abſoluta hæc orō poſita eſt: deliberat utrū ſe Cæſari cōiungāt an ne. Eſt autē cōſtitutio iudicialis abſoluta. uidelicet iiuſtū eſt ſe cæſari cōiūgere: ideo licet nobis a bello ciuili abeſſe abſoluta eſt: q̄a nulla extrīſecus cā ſūpta: iuſtū dicūt quod faciūt nā cōiungere ſe cæſari iniuſtū ē: licet nobis a bello ciuili abeſſe: ſicut licet noīare Actiū ūde iniuriaꝝ accuſatus q̄dā: q noīatim appellauerit Actiū in ſcæna: nā ille arguebat ſibi iniuriā facere: q̄ ſe nō poetā appellaret: ſed actiū &c. Ita eſt hoc loco nō ſequi Cæſarē iuſtū ē: ergo licet a bellis ciuilibus abeſſe. ē enī iuſtū abeſſe a bellis ciuilibus: ptes ꝓhemii ſunt: uidelicet q̄a captāt beniuolētiā a pſona ſua: cum officium ſuum ſine arrogātia oſtendit. Semp in externis: Senſus eſt omnes hiſtoriæ & quæcūq; annalibus cōtinentur: declarāt nos po. Ro. ſēp fuiſſe cōiūctos. Ordo ē: q̄cūq; ætas ē cōphēſa latiis ānalibꝫ teſtatur Maſſi. tuliſſe fata cōia ſēp populo Romāo ī externis bellis. Semper: omni tēpore. Externis bellis: Ideſt quotiens bellum geſſiſtis contra externos o Romāi. Fata cōmunia: fortunam cōmunē ſiue bonā: ſiue malā: quæcūq; ætas: Ideſt cuiuſcunq; ætatis res geſtæ quæ continētur in Italicis hiſtoriis. Et nunc ignoto: & nūc idem facere parati ſumus ſi uis iuuētutem armatam ducere contra hoſtes externos populi romani. Et nunc: Sicuti ſuperiori tempore. Deuotas: deſtinatas. Ignoto: peregrino. Quos trium. aliquas uictorias. At ſi funeſtas acies: Sed ſi uultis bella inter uos gerere: oramus patiamini nos ab hoc ciuili bello abeſſe: ne manus noſtras ī ſanguine ueſtro polluamus quem ſocii omnes uereri deberēt. At: Pro ſed. Acies funeſtas: letiferas. Dira prœlia: Ideſt quæ gerunt inter propinquos & parētes & filios et patres. Lachrymas damus: liceat nobis abeſſe & de plorare fortunā & caſū urm̄. Secretumque damus: Ideſt uolumus receſſum & receptaculum eſſe diſcedentibus a bello ciuili. Sacra uulnera: Ideſt uerēda a ſociis quia ſocii uereri deberent ne uulnus inferant prīcipibus romanis Tractentur: Scilicet a uobis. Nulla manu: Nulla ope auxilioque ſociorum. Et ſi cælicolis: arguit ab obſeruantia: nam ſuaſio & diſſuaſio habēt locos a partibus honeſti: neceſſarii: facilis: delectabilis: utilis. Sumit igitur argumentum ab obſeruantia quæ eſt pars una iuris naturalis: obſeruantia eſt per quam homines aliqua dignitate excedentes cultu & honore uereri debent. Oſtendit enim debere ſocios cultu & honore proſequi romanos & per ſimilem exornat hanc argumentationē: nam ſi inter ſe diſcordes fuerunt: nemo audebit eos attingere: nec his nec illis adiungere: probat a ſimili: Si dii inter ſe bellū gererēt: non eſſet æquum homines his uel illis ſe adiungere: uereri debemus deos: comparantur Romani diis: quemadmodum arma ſumere contra deos non æquum eſt eodem modo Romani inſtar deorum a ſociis & amicis ſuis timeri debent: & potius uereri eos quā ſe illis adiungere. Et ſi cælicolæ. ab ob ſeruantia arguit: uos o Romani nobis eſtis tanquam cælicolæ: & quam obſeruantiam habent homines erga deos eandē ſumus erga uos habituri: ſed diſcordibꝫ diis nemo auderet arma cōiūgere: ergo nec q̄ſq̄ cōcurrētibꝫ Romanis ſe ad bellū adiūgere debet: ſed ꝓcul abeſſe. Tamē: Quāuis dii eſſet. Ignarū ſortis: Ideſt neſcit quæ nā ſit ſors deoꝝ. Fulmina: q̄a cum fulmina audiret: tūc ſciret Iouē in cœlo regnare. Tonantē: Iouē.

Adde ꝙ innumeræ:arguit a neceſſario a contrario:quia non neceſſitas:quemadmodũ ille qui ſuadet arguit a neceſſario: cum aliquid faciẽdum eſſe dicit: quia eſt neceſſitas ita qui diſſuadet arguit a neceſſario a contrario:quia nõ eſt neceſſitas.Non uſq̧ adeo inquit gẽtes appellatæ horrent bellum ciuile:quin ſint plures populi bello q̃ nos: ergo nulla neceſſitas eſt quæ cogat nos Maſſilieſes in bellum cõiungere: quia multi ſunt populi: nedum Maſſilienſes inuitos in bella cõiungere neceſſe ſit. Innumeræ. ꝑ innumerabiles. Concurrunt:ad uos ſponte ſua. Iners: ignauus in bello. Horret: timet. Contagia ſcelerum.nt maculent ſe ſcelere bellorum ciuilium. Egeat gladiis.qa populi ſpõte ad bella concurrent ſine armis. Sit mens iſta:arguit ab utili:utile ẽ ne uobis populi arma cõiungant: nam ſi nemo alter uobis arma coniugeret:ut cũ ciuis ciuem:pater filium:filius patrem frater fratrem uiderit: arma cõprimet : nec erit qui audeat tãtum ſcelus cõmittere:ut primus bellum ciuile incipiat: ex quo ſequitur : ut tam tetri tamq̧ nepharei belli inſiſtet finis: utile eſt arma a bello ciuili deducere: & ſi nõ placuerint bella ciuilia finem habebũt. Fata:fortunas. Alius miles:Ideſt ne ullorum populorum auxilia ſequantur. Cui uero: quare uos o Romani oro dii faciant ne quis arma uobis coniungere audeat:quia ſi ciues cum ciuibus parentes filiis coniuncti fuerint: quis erit qui audeat arma miſcere: ergo finem habebunt bella ciuilia Languebit:torpeſcet. Cõſpecto:uiſo patre nemo eum uulnerare audebit. Finis adeſt rerum : Ideſt finis eſt bellorum ciuilium: ſi conceditis primo aliquid. Fas eſt:Scilicet gerere bella inter fratres:externis nephas eſt gerere bella ĩter fratres: ſed ſi conceditis arma quibus eſt fas : ideſt externis:tũc bellum locum habebit. Nec nobis ſumma:Maſſilienſium legati hic ſe gratos oſtendunt : ꝙ uidelicet Cæſarem recipere uelint dimiſſo tamen exercitu:qui de ſe benemeritus fuerat : nam deuictis gallis maximis uectigalibus aucti fuerunt Maſſilienſes o Cæſar: ut nos beneficiorum gratos intelligas placet:ut dimiſſo exercitu ipſe ingrediaris mœnia noſtra. Aquilas :declarat : ideſt ſigna infeſta. Procul : alonge. Credere: committere. Excludique ſinas: Arguit a parte honeſti ab ea parte quam Cicero par appellat. par eſt ꝙ inter omnes æquabile eſt : uidelicet ut omnes pacis rationem habeant:nos ergo hanc pacis rationem habere uolumus: uidelicet ut ſit ciuitas noſtra receptaculum tibi & Pompeio:ubi de pace tractare poſſitis. Sit locus:Scilicet ciuitas noſtra. Exceptus: remotus. Magno:Pompeio. Tibi: o Cæſar. Tutus locus:uidelicet ciuitas noſtra ad quam uos recipientes tuti eſſe poſſitis. Fatum ſi conſulat:ſi fata uoluerunt cõſulere urbi romanæ ab externis gentibus paratus ſit locus tibi & Pompeio pacis auctoribus. Fatum:uolũtas deorum. Vrbi inuictæ:Scilicet Romæ: quæ a nullis externis uinci potuit. Fœdera: pacis inter uos. Sit:Scilicet urbs noſtra. Quo:ad quam. Inermes: depoſitis armis. Vel cum:a partibus prudentiæ arguit: quæ ſunt tres: memoria:intelligentia & prouidentia : primo ab intelligẽtia arguit:uidelicet prudẽtis eſt maiora minoribus eſſe anteponenda:ab hac prudẽtia arguit cum bellum hiſpanum ſit maius q̃ oppugnatio Maſſiliæ o Cæſar quid eſt cur non ommiſſa oppugnatione Maſſiliæ debeas ad bellum hiſpanum proficiſci: quia Cæſar in hiſpaniã ire parabat ad Petreiũ & Afranium. Cũ tanta uocẽt: o Cæſar cũ ire feſtines in hiſpaniã quid non relicta Maſſilia ꝑperes in hiſpaniam : quod maioris eſt mometi: Deflectis:declines. Tãta diſcrimina:tãta bella & certamina. Martis hiberi:hiſpani belli. Nõ pon.qa cõpatione belli hiſpanẽſis: nos nõ ſumus põdera belli. Nec ſumus momẽta regꝝ .i.nullã regꝝ ĩclinationẽ nos patiur. Nũq̃ fœlicibꝫ armis:a ptibꝫ mẽoriæ arguit o Cæſar nũ debes nos ita tibi facere ſocios ĩ bello ciuili: q ſẽp ĩfœlices fuimus ĩ bellis: ergo a ptibꝫ prudẽtiæ.i.mẽoria nã mẽoria pteritoꝝ facit:ut futura ꝓuideamus. Et poſt trãſlatas:poſtq̃ barbari urbẽ noſtrã ĩcẽdio cremarũt:ſẽp auus nr̃ ĩſœlix fuit:& hãc urbẽ poſuimus ĩ ripis Rhodani ſola fide ducti: fideles ſe Cæſari oſtendũt ut ſi parcere uelit. Manus pr̃iæ urbis nr̃æ. Tuti:ĩ alieno littore. Poſt arces:poſtq̃ fidẽ e græcia trãſtulimus in Galliã. Exuſtæ:a barbaris Xerſes penetrauit ĩ græciã. Menibꝫ exiguis.ſ.compatiõe urbis phocidos .i. Maſſilie.

Adde quod ĩnumeræ concurrũt undiq̧ gẽtes
Nec ſic horret iners ſcelerꝝ contagia mũdus
Vt gladiis egeant ciuilia bella coactis
Sit mens iſta qdem cunctis ut ueſtra recuſẽt
Fata nec hæ alius committat prælia miles.
Cui non conſpecto languebit dextra parente.
Telaq̧ diuerſi prohibebunt ſpargere fratres
Finis adeſt rerum: ſi nõ committitis illis
Arma quibus fas ẽ.nobis hæc ſũma præcandi
Terribiles aquilas.infeſtaq̧ ſigna relinquas
Vrbe ꝑcul.noſtriſque uelis te credere muris.
Excludique ſinas admiſſo cæſare bellum.
Sit locus exceptus ſceleri magnoque tibique
Tutus ut inuictæ fatum ſi conſulat urbi
Fœdera ſi placeant.ſit quo ueniatis inermes
Vel cum tanta uocãt diſcrimina martis hiberi
Quid rapidũ deflectis iter: non pondera regꝝ
Nec momenta ſumus:nũquã felicibꝫ armis
Vſa manus. patriæ primis a ſedibus exul.
Et poſt tranſlatas exuſtæ phocidos arces.

Littore alieno.ſ.in rhodano. Sola fides:nullo bello ſumus illuſtres:ſed fide tãtũ. Si claudere muros: a difficili arguit:difficile eſt enĩ o cæſar uícere eos q parati ſunt extrema quæꝗ pati. ſunt enĩ ipſa deſpatiõe fortes:unde Lucanus alibi: Vicit̃ haud grat.iugulo q ꝓuocat hoſtẽ.hic poſita ẽ magna ꝑs dliberatiuæ cõſtitutionis:ſed ſi credis facile nos poſſe oppugnari: hãc ſpẽ deponas:nos enĩ extrema mala pati pati ſumus: etiã ſi auertas ũdas puteos in uiſceribꝰ terræ quæremus: & ſi inopia cõmeatuũ nos premere tẽtabis noſtra ipſoꝝ uiſcera.i.carnes laniare parati ſumus: & morte potius affligere nos anteq̃ a fide populi Ro. deficiamus:ideo nõ eſt tã facile oppugnare urbẽ noſtrã.

Mœnibus exiguis alieno in littore tuti.
Illuſtrat quos ſola fides:ſic claudere muros
Obſidione paras.& ui ꝑfringere portas:
Excepiſſe faces tectis & tela parati.
Vndarum raptos auerſis fontibus hauſtus
Quærere.& effoſſam ſitientes lãbere terram
Et deſit ſi larga ceres.tunc horrida cernis
Fœdaꝗ contingi maculato corpora morſu.
Nec pauet hic populus pro libertate ſubire
Obſeſſũ pœno geſſit quod marte ſaguntum
Pectoribus rapti matrũ: fruſtraꝗ trahentes
Vbera ſicca fame medios mittent̃ in ignes.
Vxor & a caro poſcet ſibi fata marito.
Vulnera miſcebunt fratres: bellumꝗ coacti
Hoc potius ciuile gerent:ſic graia iuuentus
Finierat.cum turbato iam prodita uultu
Ira ducis tandem:teſtata eſt uoce dolorem:
Vana mouet graios noſtri fiducia curſus
Quãuis heſperium mũdi properemus ĩ axẽ
Maſſiliam delere uacat. gaudete cohortes
Obuia præbentur fatorum munere bella.
Ventus ut amittit uires: niſi robore denſæ
Occurrant ſyluæ ſpatio diffuſus inani.
Vtꝗ perit magnus nullis obſtantibus ignis
Sic hoſte mihi deeſſe nocet: dãnũꝗ putamus

Claudere muros :circũuallare mœnia noſtra neqs egredi poſſit ut eos fame expugnare poſſis. Vi:uiolẽtia. Excepiſſe:ꝑexcipe. Faces tectis .i. parati ſumus ẽt uidere domos nr̃as incẽdi & cõburi. Vndaꝝ raptos: parati ſumus ẽt ſi fõtes auertis:ne rhodãus ꝑ urbẽ noſtrã labat̃ effodere terrã:& ĩ ipſis terræ uiſceribꝰ ĩuenire aquas. Lãbere terrã: nõ ſolũ aquã:ſed aquã terræ mixtã bibemus. Et deſit: ſi ẽt fame oppreſſeris parati ſumus ea facere quæ nefas eſſet dicere:ne dũ uidere ſignificãt: nec uiſceribꝰ filioꝝ ꝑcere patos eẽ. Morſu:ore polluto. Et.ſ. ſumus pati. Si larga ceres: ſi copia frumenti deerit deã frumẽtoꝝ ꝓ frumẽto poſuit: Horrida: res q̃ ſũt horrẽdæ. Fœda cõtigi.i.fœda cõtãctu. Cerni ad cernẽdũ. Nec putat.h. p. nõ dubitamus ĩquit ſuſtinere qđ Sagũtini aliquãdo ſuſtinuer̃t q̃ amiſſa libertate ĩ ptãte tua uenire: ſagũtũ aũt cã fuit ſecũdi belli punici:ut dicit Liuius in ſecũdo bello punico: Cũ ſocii populi Romãi Sagũtini eſſẽt: Hãnibal diu eos obſedit tãtũ: cũ ad extremũ uſꝗ ꝑueniſſẽt fidẽ ꝗ ſeruare ꝓmiſiſſẽt: ãteq̃ ĩ ptãte Hãnibalis uenirẽt rogũ in medio foro ſtruxerũt: quo ſe ſuaꝗ oĩa cara ſupiecerũt &c.ergo & nos Maſſilẽſes &c. Hic populus.ſ.Maſſiliẽſes. Subire.ſ.extremũ. Pœno marte:aphricano bello. Pectoribꝰ rapti: ꝑterea auulſos a pectoribꝰ matrũ liberos ĩ medios rogos ꝓiici. Sicca ubera.ſ.lacte: qa fame afflictæ lac habere non poterũt qđ filiis ſuis ꝑberẽt ĩ ignes.ſ.accẽſos ĩ foro Fruſtra:unũ ſeqt̃ ex reliquo:qa ſicca ubera:ideo fruſtra trahẽt illa. Vxor & a caro:ꝑterea mulieres nollẽt uiuere:imo uxor poſcet maritũ ut ſe interficiat: magnanimæ qdẽ ſũt fœminæ nr̃æ. Fata: mortẽ. Miſcebũt:cõfũdẽt:qa frẽs alios occident. Bellũꝗ coacti:ſi coacti erimus bella gerere potius ĩ urbe nr̃a faciemus ut nos ciues ĩter nos occidamus q̃ te ſequamur o Cæſar. Coacti.ſ. Maſſiliẽſes ad hãc neceſſitatẽ redigẽt̃. Hoc ciuile potius.ſ.q̃ tuũ. Sic graia iuuẽtus:iã dudũ dicẽtibus Maſſiliẽſiũ legatis uultu ſuo oſtẽdit ĩdignationẽ Cæſar: quẽ ſtati ſilẽtibꝰ illis uerbis oſtẽdit. Graia iuuẽtus.i.maſſiliẽſes:q̃ a phocide ciuitate græciæ uenerũt. Finierat:or̃onẽ. Turbato iã.ſ. ãteq̃ loq̃ret̃. Teſtata ẽ uoce: declarauit nõ ſolũ uultu:ſed uoce dolorẽ: Vana mouet:ꝓ exordio poſuit hũc uerſũ. Creditis uos Maſſiliẽſes armis ueſtris diſſuadere:ne faciã qđ iã aĩo ꝓpoſui: in hoc uerſu cõſiſtit ꝓprietas ꝓhemii:beniuolẽtiã captat a pſona aduerſarioꝝ: ĩ cõtẽptionẽ adducit graios: dicens ꝙ leues ſũt. Quãuis heſpiũ:refellit:qđ dixerãt ſatius eẽ inferre bellũ hiſpanis q̃ oppugnare Maſſiliã:dicit cæſar ſi de duobꝰ alteꝝ eligẽdũ eẽt:ueꝝ fateor ſatius fore bellũ hiſpanũ conficere:omiſſa oppugnatõe Maſſiliæ: ſed ſi utrũꝗ poſſũ efficere:ſatius eẽ exiſtimo. Vacat.i.uacuũ ẽ nobis:& ſpatiũ delere uos. In heſpiũ axẽ:in hiſpaniã q̃ ẽ in occidẽte. Gaudete cohortes:arguit ab utili:dicit enĩ utile ẽ oppugnare maſſiliã o cõmilitones ne uires ur̃æ ocio lãgueſcãt:qa excitabũt̃ uires ur̃æ ĩ oppugnatõe maſſiliæ. Fatoꝝ mu.i.dii ita uoluer̃t & ĩſtar mũeris diuini hoc eẽ debet:uidelicet ut oppugnetis hãc urbẽ. Vẽtus exornat hãc argumẽtatonẽ a ſimili:queãdmodũ ĩqt uẽtus cũ ꝑflat hẽre uires nõ uidet̃:qa oĩa ſibi patẽt:ſed ſi obſtiterit aliqd uehemẽtior efficit̃:ſic & uobis ſi patefacta eſſent oĩa uires deficerẽt:ſed ſi qd obſtiterit exaugebũt̃ uires ur̃æ. Dẽſæ ſiluæ:caſus genitiui. Robore:arbores. Cõcurrãt:reſiſtãt. Inãi ſpatio:uacuo qa oĩa patẽt nihil reſiſtit:ideo uentus ille languidior effict̃. Nullis obſtãtibus:uidelicet rebus:hoc eſt nullis obicibus. Sic: eo modo.

Armorũ:militũ. Niſi q uinci.p.r.i.niſi uobis aduerſarii ſint & rebelles:ꝗ tamẽ a uobis uici poſſet. Sed ſi ſolus eã:nũc refellit illã ꝑtẽ quã dixerãt Maſſilieſes:ꝙ pati eſſent exercitu dimiſſo Cæſarẽ ſuſcipere: Nũc dicit hoc illos nõ q̃ſi gratos:ſed q̃ſi proditores obtuliſſe:ꝙ ipſũ ſine exercitu excipere uellẽt ut incluſũ illũ perdant. Si ſolus eam .i.ſi ego ſolus ire uoluero:ſine exercitu oĩa mihi patebũt. Degener:ignauus Dimiſſis armis:ut inermis ingrediar urbẽ. Iã nõ excludere tantũ:quia nõ ſolũ uolunt me excludere: ſed ẽt includere. Incluſiſſe:ꝑ includere. At cũ:dicũt ſe uelle facere hoc ne polluant̃ ſanguine belloꝝ ciuiliũ. Pro pace petita:qa utriuſq; cãm pacis eẽ uolebant.i.Cæſari & Pom:qđ quia honeſtũ erat negare nõ poterat cæſar:ſed iutile dicit eẽ. At eim:quia dicũt ſe nolle pollui ſanguĩe ciuili &c.ſed ꝑ pace bellũ illis dabo:itaq; ꝓbatũ faciã:ut ĩtelligãt nihil mihi tutius eẽ q̃ bellũ me duce. Fugiãt a ſe. Cõtagia dira belli:ꝑ cõtagione diri belli. Dabitis.ſ.mihi. Et nihil:ꝙ illi honeſtũ dicũt:Cæſar illis paꝝ tutum & utile illis eẽ demõſtrat. Tutius diſcetis.ſ.a nobis nihil eẽ melius. Aeuo:ætate mea:dũ ego ſũ uiuus. Duce me.ſ.Cæſare.i.cuius belli dux fuero ĩ eo bello ſemp uictoria parata erit. Cõuertit:itẽdit iter. Haud:nõ timẽtẽ:qa uenienti portas clauſas obiecerũt. Vallata:circũdata: quia in mœnia iuuentus aſcẽdit & parata erat pro defenſiõe pĩæ pugnare. Haud ꝓcul:nunc dicit qđ fecerit cæſar: poſtq̃ obſtinate uidit Maſſilieſes in ꝓpoſito pſiſter̃: ne cũ exercitu urbẽ ingrederet̃: circũſpexit diligẽter ſitũ urbis:& tumulũ uidit æqualẽ altitudine muris:& ubi caſtra poni poſſent:& ut ipſũ cõiũgeret qua pte aqua erat urbi:exercitũq; aquaꝝ copia tueri poſſet ſtatuit collẽ illum occupare: & illum foſſa ualloq; circundare. Procul a muris.i.circa muros. Tumulus telluris:qa tumulus nihil aliud eſt niſi terra alta. Vertice: quia in ſummo uertice ẽ planicies. Paruũ cãpũ:ꝑuã planiciẽ pro q̃litate tumuli. Patẽs:apta. Lõgo mu.cin.i.circũdari lõgo uallo. Tutiſſima ca.ſ. ꝙ in colle caſtra poſita ab oĩ hoſtiũ impetu tuta eẽnt. Proxĩa ps urbis.ſ. quæ ex oppoſito erat tumulo & ꝓpinqua ei arcẽ habebat. Par tu.qa altitudĩe mœnia urbis ubi arx fuit:erãt æqualia tumulo. Par:altitudĩe æqualis. Mediis cõuallibꝫ:nã iter urbẽ:& tumulũ media cõuallis erat plana:cõuallis dr̃ quæ inter duas altitudines media ẽ poſita:Vallis uero dr̃ reſpectu altioris loci. Sedẽt: iacẽt. Mediis.ſ.inter collẽ urbis & tumulũ a cæſare captũ. Tunc res:q̃tũ operis ſuſcipiebat̃ ab impatore Ro.qđ ẽt ſuſceptũ pficiebat declarat.Placuit igit̃ cæſari aggerẽ ducere a tumulo:ubi caſtra poſuerat ad aliũ tumulũ ubi poſita erat arx urbis:ut urbs facile expugnari poſſet. Placuit:cæſari. Diuerſos col.i.urbiſ & caſtroꝝ. Cõmittere:cõiungere. Sta.cũ ſtatura. Sed prius:ſed ea pte qua urbs ĩ plano ſita erat uallis:arx ĩ colle erat poſita:ergo anteq̃ aggerẽ cũ arce cõiungeret Cæſar ſtatuit munitiões opponere:ne quis egredi poſſet:& ut aquã excluderet:unde oĩs exercitus aq̃re poſſet. Terra cĩgit̃.i.a plano:colle uero nõ. A ſũmis caſtris.ſ.ab altitudĩe tumuli:ĩ quo caſtra erãt. Prius.i.q̃ collẽ caſtroꝝ & urbis cõiũgeret. Ample. foſſa:qa duo brachia terræ ĩ uertice collis deduxit ut clauderet urbẽ:& aq̃tũ ne ire poſſent milites. Ceſpitibꝫ cruda terra expoſitio ẽ unũ alterius:ceſpes dr̃ ps terræ cũ uiridi herba auulſa. Extruxit:incumulauit. Tollẽtia:erigentia. Pinnas.i.ꝓpugnacula:qa ſupra aggerẽ ꝓpugnacula ædificauit a qbus milites mœnia urbis propugnarẽt. Ceſpitibus: quia uirides herbæ innatæ erant. Iam ſatis hoc:non potuit non honorificum eſſe Maſſilienſibus:ꝙ potuerint impetum Cæſaris retinere:& hoc ipſo ꝙ Cæſarẽ retinuerint:honorificum & glorioſum ipſis fuit. Iam ſatis etiam ſi nihil aliud feciſſent. Aeternum:uidelicet perpetuum fuit decus. Curſum:belli Cæſaris. Strata metu: inducta metu: quo cæteræ urbes inducebantur. Præcipitem: uelocem. Flagrantis: ardentis in omnia. Cunctis:uiribus.

Armorũ:niſi qui uinci potuere rebellant.
Sed ſi ſolus eam dimiſſis degener armis
Tunc mihi tecta patẽt:iã nõ excludere tãtũ.
Incluſiſſe uolunt:at eni cõtagia belli
Dira fugant.dabitis pœnas pro pace petita:
Et nihil eſſe meo diſcetis tutius æuo
Quã duce me bellũ:ſic poſtq̃ fatus ad urbẽ
Haud trepidã cõuertit iter:tũc mœnia clauſa.
Conſpicit:& denſa iuuenũ uallata corona
Haud procul a muris tumulus ſurgẽtis ĩ altũ
Telluris:paruũ diffuſo uertice campum
Explicat:hæc patens longo munimine cĩgi.
Viſa duci rupes:tutiſq; aptiſſima caſtris.
Proxima pars urbis:celſã cõſcendit in arcem
Par tumulo mediiſq; ſedent cõuallibꝫ arua
Tunc res immẽſo placuit ſtatura labore
Aggere diuerſos uaſto cõmittere colles.
Sed prius ut totam qua terra cingitur urbem
Clauderet a ſũmis ꝑduxit ad æquora caſtris.
Longũ cæſar opus.fonteſque & pabula cãpi.
Amplexus foſſa denſas tollentia pinnas
Ceſpitibus crudaque extruxit brachia terra
Iam ſatis hoc graiæ memorãdũ cõtigit urbi.
Aeternũque decus:qđ nõ in pulſa nec ipſo.
Stratã metu:tenuit flagrantis in oĩa belli
Præcipitẽ curſum:raptiſque a cæſare cunctis

Vincitur una mora quãtũ ẽ q̃d fata tenẽtur
Quodq; uirũ toti: properãs imponere mũdo
Hos perdit fortuna dies: tũc omnia late
Procũbunt nemora: & ſpoliant̃ robore ſyluæ:
Vt cũ terra leuis mediam uirgultaq; molem
Suſpendant: ſtructa laterũ compage ligatam
Arctet humũ preſſus ne cedat turribꝫ agger
Lucus erat longo nunq̃ uiolatus ab æuo
Obſcurũ cingens connexis aera ramis.
Et gelidas altæ ſummotis ſolibus umbras
Hunc non ruricolæ panes: nemorũq; potẽtes
Siluani nymphæq; tenent: ſed barbara ritu
Sacra deum ſtructæ diris altaribus aræ:
Omniſq; humanis luſtrata cruoribus arbos
Siqua fidem meruit ſuperos mirata uetuſtas
Illis & uolucres metuunt inſiſtere ramis:
Et luſtris recubare feræ: nec uentus in illas
Incubuit ſyluas: excuſſaq; nubibus atris
Fulgura non ullis frondẽ præbentibus auris.
Arboribꝫ ſuus honor ineſt: tũc pluria nigris
Fõtibꝫ unda cadit: ſimulacraq; mœſta deorũ
Arte carent cæſiſq; extant informia truncis.
Ipſe ſitus: putridæq; facit iam robore pallor
Attonitos: non uulgatis ſacra figuris
Numina ſic metuunt: tantũ terroribus addit
Quos timeãt nõ noſce deos: iã fama ferebat
Sæpe cauas motu terræ mugire cauernas.
Et procumbentes iterũ conſurgere taxos.

Vna.ſ.urbs Maſſilia uincit̃ mora. Quãtũ ẽ.i.quãtũ ẽ glorioſũ.q.d.q̃ magnũ & mirũ. Quod fata tenẽt̃. tardant̃.i.fortunã: quæ Cæſarẽ dominũ terrarũ orbis facere uolebat: potuit morari. Perdit di.ſ.i oppugnada maſſilia. Tũc oĩa late: ad ſtruendos aggeres & ad circũuallãdam urbẽ oẽs ſyluæ cedũtur. Ne.procũbunt.ſ.uerſis arboribꝫ Robore.i.arboribꝫ: hoc faciebat ne rueret agger. Ar.ut cõiungat̃. Le.terra quia cũ primũ terra defodit̃ leuior ẽ: ſed euulſa deinde grauior fit: uel paulo ante effoſſa: ideo uidebat̃ nõ denſa: ſed inſtabilis. Virgulta: q̃ innata erãt terræ ſtructurã nõ ſinebat cõdẽſari: iõ agger uidebat̃ iſtabilis. Ligatã: ſtrictã. Cõpage.i.uallo. Laterꝝ: qa extrinſecus uallũ faciebat: & ut cõduceret utrũq; uallũ medius ſtrigebatur agger. Preſſus ne: q̃obrẽ uult ſtringere terrã: qa turres ſup aggerẽ ædificar̃ uolebat: ut agger nõ rueret: ut circũuallata foſſa & terra cõdẽſata ſtabilior fieret. Lucus erat: nũc deſcribit lucũ q haud ꝑcul ab urbe erat: incerto tamẽ deo cõſecratus: unde cũ lucus dr̃ de religiõe ĩtelligimus. Cin. circũdãs. Obſcurũ aerea cõ.ra.unũ ſequit̃ ex altero qa a nullo cæſus: iõ denſus uidebat̃. Sũmo.ſolibꝫ quia illuc uſq; radii ſolis penetrare nõ poterãt. ideo opacitatẽ reddebat. Hunc: dicit hunc lucũ nõ panes nõ ſyluanos deos ſyluarũ hĩtaſſe: nõ nymphas quæ nemoribus præeſſe dicũt̃. Panes: dii paſtorũ. Ruri.colẽtes rura. Nymphæ: driades: quæ ſyluas habitãt & amadriades: q̃ cũ quercubꝫ ſimul naſcũtur & pereũt. Sacra.bar ritu.deũ: qa nullus deus erat certus: ſed colebat̃ more deoꝝ: Vnde dixit barbara. Luſtrata purgata. Humanis cruoribus qa ibi humanæ uictimæ immolabãtur. Si qua fidẽ meruit: tã&ſi ignarus eẽt deus: cui lucus iſte cõſecratus eẽt: tamen tanta apud hoĩes reuerẽtia: ĩmo ẽt in honore fuit: ut lucũ hũc ipſi ingredi pauerent. Siqua fidẽ me.i.ſi credi poſſet ꝙ religionẽ admirabãtur: ꝑfecto id quoq; dixerunt uolucres horruiſſe ſyluis illis inſiſtere. Inſiſtere: ſcilicet ramis illius luci. Luſtris.luſtrum multa ſignificat: hic uero pro cubilibus ferarum. Nec uentus: ideſt uentus quoque horret illas ſyluas infringere. Fulgura non audent illas arbores infringere. Nubibus atris: tetigit naturam fulminis: nam phyſicum eſt: nam ſiccus humor & nube circundatus in ſplendoris modum conuertitur cum contrarium ſuum fugit: & fugiendo trahit illum: ita ut cum perſequendo agit̃: erũpit nubẽ & ex atris nubibus ſpledorem emittit. Nõ ullis auris: qa auræ ſunt cã ut arbores frondeſcãt & flores emittant: cũ pp opacitatẽ radii ſolis nõ ingrediant̃. Suus ho.ſua reuerẽtia: ineſt arboribꝫ Tũ plurima: ubi ſũt fõtes quorũ ũda nigerrima ſimilis ẽ umbræ arborũ: & tenebris luci ſimillima eſt. Simulacraq; mœſta.ſunt ẽt ſimulacra deorum: ſed non fabrefacta: ſed tantumodo manibus agreſtũ effecta. Arte carẽt: nõ artificioſe ſed rude effecta. Extãt in forma trũcis.quia in ipſis arboribꝫ inciſæ ſunt formæ deorum. Situs: pro antiquitate ponitur: ſed proprie ſitus ẽ lanugo quedã quæ ex humore innaſcit̃ locis ſole carentibꝫ: ſicut in cellis uinariis apparet & ſyluis. Facit: reddit. Attonitus: ſcilicet hos pallor.unũ ex reliquo ſequit̃ qa robora putrida ſunt: iõ pallent. Nõ ſic metuunt nuĩa.i.ſicut arbores illas: non uſque adeo inquit imagines deorum iamdudum templis dedicatæ plus timoris afferunt q̃ aſpera arborum facies. Vulgatis: celebratis iampridem. Tantum terroribus addit: hoc ipſum magis timent: quia neſciunt quem deum timeant. Tantum: ſcilicet non noſce deos. Addit terroribus: ideſt multos timere facit: quia ignorant quis loco præſit deus. Iam fama fe.iam fama uulgata erat inquitq; auditi ſunt mugitus ex cauernis terræ erũpentes: & taxos arbores: nũc quidẽ cadere: nunc iterum reſurgere.Ferebat: dicebat. Cauernas qa concuſſa terra ex cauernis mugitus quaſi erumpere uidebatur.

Taxos ꝓcũbentes:quia cadebãt deĩde reſurgebãt. Et.ſ.fama erat ardere ſyluã:neqꝫ tamen comburi: ꝙ ignis deorũ facit ut ardere aliquid uideat̃:nec tamẽ cõburitur:ſicut Virgilius dicit de tullo in cuius uertice ignis erat:tamẽ de hiſtoria ſumptũ ẽ:ꝙ.ſ.in domo Tarquinii priſci puer Seruius tullus ꝗ ſerua natus erat: qui nutriebat̃ in domo regia:ĩ cuius capitis uertice ſtatĩ flãma ſuꝑuenit:ut crines eius ardere uiderẽtur:tamẽ ĩnoxia illa flãma fuit puero tullo. Nõ ardentis:ut ardere uideret̃ nec cõbureretur. Roboraque: ſama ferebat dracões eẽ qui cõplecterẽtur arbores:deĩde ſubito cõfluere. Nõ illũ:nõ audẽt hoĩes uenerari adeo illos:qa nõ audẽt cominus accedeȓ: ſed ꝓcul abſiſtũt. Deis:quia totũ illũ muneribꝫ reliquũt.

Et non ardentis fulgure incendia ſyluæ
Roboraqꝫ amplexos circũfluxiſſe dracones.
Non illum cultu populi propiore frequẽtant:
Sed ceſſere deis:medio cũ phœbus in axe eſt
Aut cœlũ nox atra tenet pauet ipſe ſacerdos
Acceſſus dominũque timet deprẽdere luci.
Hanc iubet immiſſo ſyluã ꝓcumbere ferro.
Nam uicina operi:belloque intacta priore
Inter nudatos ſtabat denſiſſima montes
Sed fortes tremuere manus motiqꝫ uerenda
Maieſtate loci.ſi robora ſacra ferirent
In ſua credebant redituras mẽbra ſecures.
Implicitas magno cæſar terrore cohortes
Vt uidit primus raptã uibrare bipennem
Auſus.& æthereã ferro ꝓſcindere quærcũ
Et fatur merſo uiolata in robore ferro:
Iam ne quis ueſtrũ dubitet ſubuertere ſyluã
Credite me feciſſe nefas:tũc paruit omnis
Imperiis:non ſublata ſecura pauore
Turba ſed expenſa ſuperorũ & cæſaris ira
Procũbunt orni nodoſa impellitur ilex
Syluaqꝫ dodones & fluctibus aptior alnus:
Et non plebeos luctus teſtata cupreſſus.
Tunc primũ poſuere comas & frõde carẽtes
Admiſere diem propulſatqꝫ robore denſo

Pauet ipẽ ſacerdos:ĩmo ipſe ſacerdos:cuius curæ lucus ille demãdatus erat:nõ audebat ꝓpius accedere. Cũ phœbus in axẽ:nec medio die nec media nocte audet ire. Medio axe.i.meridie. Laruas .i.imagĩes & ſpẽs ſpũs & eaꝝ umbræ ĩ terras uenientes hõibus plerũqꝫ nocere:ita & media nocte:dicũt umbras erraȓ.i.manes:iõ dicit ſacerdotẽ timeȓ:cui demãdata erat luci cura in ipõ meridie. Aut cælũ axe medio. Ea rõ ẽ qa dicunt Aſtrologi & pcipue Romãi ita tenent a media nocte diẽ incipere:& in mediũ diẽ finiri: rurſus a medio die uſqꝫ ad mediã noctẽ tenere noctẽ. Do.luci.i.ipſũ deũ in cuius tutela lucus erat. Timet:quia dubitat ne ipſi deo occurreret. Hãc iubet:cã cur luci huius religiorẽ tã late deſcripſerit poeta:hæc ẽ ut oſtẽdat in cæſare cõtẽptũ deoꝝ:unde in ptes Pom.Lucanus ſe ĩclinare uidet̃:nũc dicit tã & ſi oẽs gentes hũc lucũ:utpote religiõe ductæ uenerarẽtur:& ipſi milites Cæ. horrerẽt:tamẽ Cæſar ꝗtracta e manibꝫ militũ ſecuri prius arbores illas ĩcidere cœpit:ut exẽplo eius milites moti idẽ facerẽt:qꝺ ẽt fecerũt. Nãqꝫ uicina opi: q̃obrẽ iubet hãc ſyluã ꝓcũbere: qa accomodata erat munitiõi:quã circa urbẽ facere pabat. Inter nuda. alii quidẽ mõtes nudati erãt ſyluis & arboribꝫ: ſed ſola ſylua intacta erat & inuiolata. Bello prio. qa prioribus bellis ĩtacta fuerat. Nudatos:ſpoliatos arboribus. Sed fortes tre.manus militibꝫ quidẽ iuſſit incidere ſyluam Cæſar:ſed tamen militũ manus q̃ fortiũ non ſunt auſæ euertere ſyluam. Tremuere .ſ.incidere arbores. Motiqꝫ uerenda.m.l. metuebãt ne ſi incidere cepiſſent arbores ab arboribus in ſua ipſorũ corpa rẽſilirent ſecures. Implicitas magno:Cæſar dẽ manibus militis rapuit ſecurim unã quãqꝫ ex arboribꝫ illis procerã quercũ incidere cepit:& cum immiſiſſet in arborẽ bipennes inquit timeat:ne quis ueſtrum cõtra religionem facere: hãc mihi culpam attribuite qui prius hoc nefas ſine terrore commiſerim. Cæſar effatur.ſ. hæc uerba o cõmilitones. Implicitas: ĩpeditas cohortes. Terrore:ne auderent ĩcidere arbores. Raptam:ablatã. Vibrare:mittere proſcindere. Aethereã procerã. Miſſo:fixo.ſ.in lignum quærcus illius. Feciſſe nefas.i.culpam mihi ꝗtribuite. Nõ ſublato pauore:quãuis uidiſſent milites Cæſarem bipenne incidere arborem illam:nondum tamen erant ſine metu. Non ſecura:nõ ſine cura. Sed expenſa.i.librata ira deorum & Cæſaris quia hinc Cæſaris:inde deorum metuebant iram:ideo incerti erant quid facerent:tamẽ non ſine metu inciderunt ſyluam. Syluaqꝫ dodones : ideſt quærcus.dodona dodonæ lati.dodone nes grece ſylua chaoniæ.fuit in epyro:quæ abundat quercubus:in cuius ramis columbæ inſidentes reſponſa dabant:ideo per excellentiã dixit:ſyluaque dodones. Aptior alnus.nam ex alno arbore fiunt tabulæ quibus naues ædificant̃. Cupræſſus luctus: quia cupreſſi arboris rami ſolebant apponi poſtibus ædium principum:in quibus aliquod funus erat:unde cupreſſus poſtibus affixa ſignum erat domum illam funeſtam eſſe:ideo affigebatur quia ſemel cæſa non repululat:quemadmodũ ſemel mortuus non reuiuiſcit. Cupſſus.ſ.euellit̃ uel impellit̃. Luctus nõ plebe.i.princĩpũ. Tunc primũ:quia nũquã antea cæſa fuerant. Poſuere.pro depoſuere. Comas.i.folia. Admiſere diem.i.accepere lucẽ:cum antea den

ſitate ārbo℞ lux eo penetrare nequiuerat. Propulſatq; robore denſo.ſ.quia arbores cadebāt aliæ ī alias: iō arbor arborē ſuſtinebat. Gemuere uidētes.nūc ꝓſeqtur:dicēs cū id galli uidiſſēt gemitū dedere: neq; .n. ſine dolore id intueri poterāt:ut quā ſyluam uenerati fuerāt:eam nūc euerti uiderēt oppidani Maſſiliēnſes:qui pro mœnib⁹ ſteterāt ut urbē ab oppugnatiōe hoſtiū defenderēt gauiſi ſunt:neque.n.dubitabāt futurū:quin deo℞ numē læſum ſupplicia de hoſtibus ſumeret:ſed aliter inquit euenit atq; illi putauerūt nā nō oībus numina iraſcūtur:ſed miſeris tātum. Videntes.ſ.lucū illū & arbores illius ſyluæ religione patrū iamdudū ſeruatæ:euerti. Gemuere:gemitū dederunt. Exultat.lætitiā agit & ſubdit cauſam cur lætabantur Maſſilienſes qa putabant a diis ſupplicia hoſtes exacturos. Seruat multos: ſed fefellerunt opinionē eo℞ Ro.quia nō ſemꝑ nocētes puniunť:ſed plerūq; ſeruať. Tāť:tātūmodo. Miſeris:iā non miſer erat cæſar: ſed fœlix iō nullā deo℞ irā ſentire potuit. Vtq; ſatis:poſtq̄ ſatis arborum uiſū ē inciſū:tamē ex oī agro plauſtra aduecta ſunt: quib⁹ arbores ueherenť:& agricolæ doluerūt:q; raptis iuuēcis ab aratro agros colere non poterāt. Ordo ē illi Cæſariani milites ferūt plauſtra quæſita ꝑ agros. Ferunt ipſas arbores. Vt:pro poſtq̄ uiſū eſt arbores eſſe cæſas:quæ ſufficerēt ad opus cōficiendum. Per agros ex oī agro. Fleuere annū agri qa ſolū ceſſabat.i.ſteriles erant agri: qa arari ſolū neq́uerat raptis iuuēcis. Soli.i.agri.ceſſanti ab aratro. Dux tamē.cæſar q̄uis occupatus eēt in obſidēda urbe maſſilienſiū:tamē poſtponeř uoluit bellū hiſpanū:qa obſidionē illā diuturni tꝑis futurā uidebat: iō demādauit militib⁹ ſuis oppugnationē urbis: & ipſe ī hiſpaniā ꝓfectus ē. Tamē q̄uis adeo pſeuerāter Cæ.īſiſteret in ꝓpoſito oppugnādæ urbis. Martis hiberi.i.morā tracturi:qā uidebat obſidionē illā diuturni tꝑis futuram. Ad mœ.q̄ tā obſtinate defenderēt ab hoſtib⁹. Extremaq; mū.i.ad extremitates mūdi:& declarat q; dixit arces hiſpanas ē.n.epexegeſis. Extre.qa in occaſu poſita ē hiſpania. Iuſſit bella geri.ſ.de oppugnatiōe oppidi maſſiliæ ducib⁹ ſuis.ſ.ut terreſtre bellū gereret Trebo.Maritimum uero Decius Bru. Iuſſit.ſ.ducib⁹ ſuis.ſ.Trebonio & Decio ipſe uero Cæ.ꝓfectus ē in hiſpaniā. Stel.hi duces Trebo.& Decius.ſtatī executi ſūt iuſſa ducis: primū qdē īquit erigiť agger ī cœlū qūo ſignificat altitudinē aggeris ꝑ hypbolē:q ad cœlū uſq; erectus fuiſſet. Erigiť.i.in altū tolliť. Stel.axib⁹:uſq; in cœlū:nā axis polus arcticus appellať. Accipit:agger quidē altiſſimus:& ſuꝑ aggerē duæ turres ſurgebāt:& erectæ ſunt. Aequātes mœ.i.quæ tantæ altitudinis erāt q̄tæ mœnia urbis:iō id fecerūt duces cæſariani:ut ex his turrib⁹ tela in oppidanos īmittere poſſēt. Hæ.ſ. turres. Fixerūt terrā.n.r.i.humi nō ſūt fundatæ:ſed ſubiectis rotis quocūq; uellēt impelli facile poterāt. Repſere:ꝓ runt:quia nō ſunt fūdatæ terræ. Sed piter lōgū.i.ī lōgitudinē ī lōgū ſpaciū & tractū uectæ ſūt ignorātib⁹ oppidanis cām. Cā latenti.i.occulta oppidanis. Repſere.ſ.tres oppidani:cū uiderēt turres moueri crediderūt terremotū eſſe. Iuuentus.ſ.Maſſilienſis:quæ corona circundederat mœnia:& parata erāt ad propugnationē patriæ credidit erūpere uentū. Onus.ſ.molis illius.ſ.turriū. Nutaret:cōcutereť.

Telluris inanes.c.s.cām oſtēdit terræmotus:nā phiſicū ē:phiſici qui latētes rerū cauſas inueſtigāt:dixerūt hāc cām eſſe terræmotus:ut quū uentus per cauernas īgreſſus fuerit uiſcera terræ:& cum exire uoluerit nō repto itinere:per qđ ingreſſus fuerat terrā īpulſu ſuo erūpit:& ita terremotū efficit. Erumpere.ſ.e terra. Inanes ſinus.i.gremiū uacuū terræ. Mirata muros ſtare:mirabātur ergo q; moueręť turres:& ſua mœnia firma ſtarēt. Illinc tela:dicit ad quē effectū ædificata fuerīt tela.ſ.miſſa a Ro.ī arcē Maſſilienſiū: ſed maiore īpetu a maſſilienſib⁹ tela in Ro.torquebanť:qa nō mœnib⁹ tantū:ſed etiam machinamentis ſaxa torquebant. Ferro: ideſt ferratis telis. Vis:impetus. Tenſo turbine:ideſt impetu ſumptum a uento impetuoſo:nam quibudā machinis tanto impetu tela mittuntur:ut cū corpora militū ptrāſiſſent ſpaciū aliqđ ꝓcederēt. Rapta.i.raptī acta. Baliſtæ tēdunť rotis:& ualide iuuenes rotas illas torquēt donec erectæ fuerint:ſuper imponuntur terræ rotæ:quæ ualidis manibus reuolutæ: deinde remittuntur.

Suſtinuit ſe ſylua cadens:gemuere uidentes
Gallo℞ populi:muris:ſed clauſa iuuentus
Exultat quis enim læſos impune putaret
Eſſe deos.ſeruat multos fortuna nocentes
Et tantum miſeris iraſci numina poſſunt.
Vtq; ſatis cæſi nemoris:quæſita per agros
Plauſtra ferunt:curuoque ſoli ceſſantis aratro
Agricolæ raptis annum fleuere iuuencis
Dux tamē impatiens heſuri ad mœnia martis
Verſus ad hiſpanas acies extremaq; mundi
Iuſſit bella geri.ſtellatis axibus agger
Erigitur:geminaſq; æquantes mœnia turres
Accipit hæ nullo fixerunt robore terram.
Sed pariter longum cauſa repſere latenti
Cum tantum nutaret onus telluris inanes
Concuſſiſſe ſinus.quærentē erumpere uētum
Creditur.& muros mirata eſt ſtare iuuentus
Illinc tela cadunt excelſas urbis in arces.
Sed maior graio romana in corpora ferro
Vis inerat.nec enim ſolis excuſſa lacertis
Lancea.ſed tenſo baliſtæ turbine rapta

Haud cõtẽta latus.ſ.lancea:quia cũ unius militis latus tranſiuit nõ cadit:ſed duoꝝ uel triũ militũ latera tranſit:tamen etiam ſpacium aliquod quo ulterius progreditur. Relicta morte:ideſt relictis duobus uel tribus militibus mortuis. Per arma:ideſt per armata corpora. Supereſt curſus:ideſt poſtq̃ uulnerauit hoſtes:progreditur adhuc telum. At ſaxum:torta quidem lancea magnam faciebat ſtragẽ in exercitu cæſaris:ſed ſaxa quæ mittebantur nõ minorem cladem faciebãt. Excutitur:emittitur. Ictu:uerberis.ſ.baliſtæ. Adiuta uetuſtas:quod ſaxum prænimia uetuſtate abſciſſũ uentus impulerat de uertice montis:nam uetuſtas nimia corroſit ſaxum illud.

Haud unũ contenta latus tranſire quieſcit
Sed pandens perq̨ arma uiã:perq̨ oſſa relicta
Morte fugit.ſup eſt telo poſt uulnera curſus.
At ſaxũ quotiens ingenti uerberis ictu
Excutit̃. qualis rupes quam a uertice montis
Abſcidit impulſu uentorũ adiuta uetuſtas
Frangit cũcta ruens:nec tantũ corpora preſſa
Exanimat.totos cũ ſanguine diſſipat artus
Vt tamẽ hoſtiles denſa teſtudine muros
Tecta ſubit uirtus:armiſque innexa priores
Arma ferũt:galeãque extẽſus ꝑtegit umbo
Quæ prius ex longo nocuerũt miſſa receſſu
Iam poſt terga cadũt:nec grais flectere iactũ
Haud facilis labor eſt:lõgiqua ad tela parati
Tormenti mutare modũ.ſed pondere ſolo
Contenti nudis euoluunt ſaxa lacertis.
Dũ fuit armorũ ſeries ut grandine tecta
Innocua percuſſa ſonant ſic omnia tela
Reſpuit.at poſtq̃ uirtus incenſa uirorũ
Perpetuam cratem defeſſo milite rupit:
Singula continuis ceſſerũt ictibꝰ arma.
Tũc adoperta leui procedit uinea terra
Sub cuius pluteis & tecta fronte latentes

Cuncta:ſcilicet obſtantia & occurrentia. Nec tãtũ:nec ſatis eſt ſaxũ corpora oppreſſiſſe: niſi ẽt oſſa ſimul cum ſanguine diſſipet & diſcutiat. Nec tãtũ exanimat.i.corpora oppreſſa interficit. Vt tamẽ hoſtiles: nũc dicit quod remediũ adhibuerũt Romani aduerſus turbinẽ tormentoꝝ quæ mittebant̃ ab hoſtibus:dicit illos feciſſe teſtudinẽ:eſt ãt teſtudo ſcuta cũ ſcutis innexa: quæ capitibus ſuper imponũtur:ad ſimilitudinẽ animalis: qua animal teſtudo tectũ ẽ:his tegebantur milites ut mœnibus innocui ſuccederent:deinde cum ſucceſſiſſent tela nocere non poterãt:niſi eminus miſſa fuerint ſuccedentibus igitur Romanis ad mœnia Maſſilienſes tela longius mittebant:& milites cæſarianos ꝑtingere non poterant. Tamen:q̃uis tãta ſtrages fieret in exercitu Cæſariano. Virtus tecta.ſ. teſtudie. Teſtudine ſcutorum. Armiſq̨ innexa. teſtudinis diffinitio:quid eſt teſtudo nihil aliud q̃ ſcuta ſcutis innexa. Arma dicunt̃ ꝙ armos tegant. Vbi: pro poſtq̃. Vmbo extenſus:declarat quid dixit arma innexa armis:ne alia arma intelligamus q̃ ſcutum. Vmbo:ẽ ſcuti umbilicus.i.tumor. Quæ prius ex longo:quia niſi ſpacium interpoſitum fuerit inter tela quæ torquebantur:ad quod tela perueniunt: nihil nocere poterunt: ergo iam poſt terga cadunt

Nec grais quia occurrebat illud:quod non flectebant tela maſſilienſes in ipſos Romanos qui ſucceſſerant mœnibus:dicit non poterant: quia tormenta tã grauia ſunt:ubi ſemel poſita ſunt ut non facile poſſint torqueri:nec iaci:ordo eſt haud facilis labor eſt mutare modum tormenti parati ad bella lõginqua:nec is facilis labor eſt grais.i. Maſſilienſibꝰ flectere iactum. Haud facilis labor:quia fundantur mœnibus tormenta. Miſſa.ſ.in Romanos. Parati tor.paratum quidem erat tormentum lõgius tela mittere:non autem uulnerare paratum erat.Sed pon.poſtq̃ maſſilienſes tormentis non ualuerunt cõuoluere tela mœnibus ſaxa euoluere ceperunt in Romanos. Contenti: ſcilicet Maſſilienſes. Solo pondere:quia adeo ponderoſa illa ſaxa erant:ut ſine impulſu tormentorum ingentem ſtragem facere poſſent

Dum fuit armorum ſeries: &c. Nunc dicit dum ſcutorum connexio ſtetit:tela omnia innocua diſceſſerunt:non aliter q̃ grando tecta percutere ſolet. Armorum ſeries: ideſt teſtudo illa & cõnexio ſcutorũ Vt ſicut. Innocua grandine: ideſt non nocenti: quia grando tecta percutit ſed percuſſis tectis nihil nocet. At poſtq̃:ſed ubi ciues Maſſilienſes qui mœnia defendebant grauitate ſaxorum & generis omnium telis teſtudinem ſoluerunt:tunc uulnerare ceperunt:quia antea tecti fuerunt. Defeſſo milite: quia ſub armis illis & ſcutis tecti ſtantes milite defeſſi ſunt:ut diutius ſuſtinere non poſſent : cum tela grauius mitterentur: Perpetuam : ideſt continuam. Cratem: appellauit teſtudinem. Singula: ſeparata. & diſſoluta abiiciebantur:cum antea coniuncta tela contendebant. Ictibus:oppidanorum tunc adoperta:diſcuſſa crate. Succeſſit uinea: eſt autem uinea dicta a ſimilitudine uineæ : quæ ab agricolis ab una parte tenditur:& ſub hac uinea tecti milites ad mœnia proceſſerunt:& poſito ariete mœnia concutere tentant. Terra leui: non ualde craſſa. Procedit ad mœnia. Pluteis: pluteus proprie dicitur crates uelo corio tecta:plutei etiam dicuntur tabulæ:quibus aliquid ſeruatur:ſed proprie ſunt crates uelo corio tectæ ſub quibꝰ latẽtes milites opus faciebãt. Cuius uineæ quæ tecta erat cratibꝰ. Frõte:prima parte.

Molıri nūc ima paranı:& uertere ferro
Mœnia nunc aries ſuſpenſo fortior ictu
Incuſſus denſi compagem ſoluere muri
Tentat:& impoſitis unū ſubducere ſaxis.
Sed ſup & flammis & magnæ fragmīe molis
Et ſudibus crebris & aduſti roboris ictu
Percuſſæ cedunt crates fruſtraq; labore
Exhauſto feſſus repetit tentoria miles
Summa fuit grais ſtarent ut mœnia uoti.
Vltro acies inferre parant armiſque coruſcis
Nocturni texere faces:audaxque iuuentus
Erumpit:non haſta uiris non letifer arcus
Telum flāma fuit.rapiēſque incendia uentus
Per romana tulit celeri munimina curſu.
Nec quāuis uiridi luctetur robore lentas
Ignis agit uires:tæda ſed raptus ab omni
Conſequitur nigri ſpacioſa uolumina fumi.
Nec ſolum ſyluas:ſed ſaxa ingentia ſoluit.
Et crudæ putri fluxerunt puluere cautes
Procubuit maiorque iacēs apparuit agger
Spes uictis telluris abit:placuitque profundo
Fortunā tentare mari non robore picto
Ornatas decuit fulgens tutela carinas:
Sed rudis & qualis procūbit mōtibus arbor
Conſeritur ſtabilis naualibus area bellis.
Et iā turrigerā bruti comitata carinam
Venerat in fluctus rhodani de gurgite claſſis
Stechados arua tenēs necnō & graia iuuētus
Omne ſuū fatis uoluit comittere robur.

Moliri:pro demoliri.i.deſtruere fundamēta muri. Nūc aries:deſcribit āries quomodo machinis ſu/
ſpendebatur:aries tigillum grauiſſimi ponderis eſt:in cuius extremitate erat caput arietis:& dictus ē ari/
es a ſimilitudine animalis impetum facientis:qui huius eſt naturæ:ꝙ ſi quis minatur ei & manum obie/
cerit:ut illum incurrat ita &c. Fortior ictu.ſ.armis dolore. Suſpenſo:quia ſuſpēditur machinis & fu/
nibus. Incuſſus:a militibus. Soluere:pro diſſoluere. Compagem:iuncturam. Vnū ſubducere.ideſt
ſaxo quod erat in fundo remoto poſtea ſtrauere cætera. Sed ſuper:ſed ipſis oppidanis: qui tela grauiſſi/
ma mittebant omne tegmē ceſſit:& diſſoluta ē ui/
nea:ſicut & teſtudo:unde milites nudati tegmine
in caſtra redire coacti ſunt. Super.i.deſup. Flā/
mis:quia flammas coniiciebant in uineā. Molis:
ſaxi. Sudibus:Virgilius.Sudibus ue præuſtis.
Cædunt clypeo exhauſto: expenſo labore fruſtra.
Repetit:ideſt ſe recepit in caſtra. Summa uoti fu
it:qa antea optabant & tātūmodo pro uoto habe/
bant ut mœnibus ſe totos continerent: nūc audēt
in hoſtem prorumpere. Nocturni.ſ. ipſi tēpore
noctis. Armis coruſcis.i.ſplendentibus ſcutis:qđ
eſt noctis homini attribuitur. Faces texere: nam
faces ſub armis geſtabant quibus facibus oīa opera
Romanorum incenderunt: Erumpit.ſ.e mœni
bus. Nō haſta non tela conſueta Maſſilienſes ge
ſtabant ſed flammas. Nō arcus: ſed telum flam/
ma fuit. Incendia:tædas: quia igne in munitiōes
Cæſaris iacto uētus ſpirare ceperat:cuius flāma in/
cenſa ſunt fere omnia. Munimina.i. per romanā
munitionem. Nec q̄uis:& tanta uis tædarum fu
it:ut q̄uis uiridis materia eſſet:tamē igne ſtati corre
pta fuit:ignis nō tardas uires agit: qui nō tarde cō/
burit. Luctetur contendit. Robore: ligno uiri
di ponte ante cæſo. Tæda: quā ſub armis geſtaue/
rant Maſſilienſes. Munimina:ideſt munitiōes cæ
ſaris. Nigri fumi:quia uiridis materia: iō fumus
exhalabat. Flexerunt:labefactæ ſunt. Putri.i. ſo
lubili. Procubuit:agger uſtus cecidit: & maior ap
paruit q̄ ante cum erectus erat. Spes uictis:poſtq̄
uicti ſunt milites cæſariani oppugnatiōe terreſtri:
ſpem omnē depoſuerunt poſſe mœnia oppugnare
Spes telluris.i.ſpes pugnæ terreſtris: Placuitque:
quādo terreſtris pugna nō proceſſerat ſtatuerūt tē/
tare pugnā naualē. Nō robore pacto:dicit nō fu/
iſſe naues fabrefactas:ideſt artificioſe fabricatas: ꝑ
tempore celeriter ſtruxerunt naues:ut robora ſicut
cæſa erant nauibꝯ intexerūt. Vt tutela fulgens:qa
non erat pictus in puppe nauis deus in cuius tute/
la eſſet:ut piſtrix:neptunus:cētaurus: quoꝝ tutela
illa nauis eſſet:nam ut teſtatur Virgilius naues de/
nominabāt a tutela dei:qui ī illis pictus erat:ut par
uo diſcrimine pictus centaurus. Picto:ſicut fieri ſolet. Et quare declarat rudis quia dicitur rudis arbor
antequam elaboretur. Ergo rudis non elaborata. Conſeritur:paginatur ad naues appo.area quia non
uidebatur nauis pondere ſuo moueri:ſed fixa planiciem oſtendebat:in qua milites tanquam in area ſtan
tes oppugnarent. Et iam turrigeram: Iam inquit prætoria nauis bruti præceſſerat. nam Brutus claſſis
præfectus erat:Trebonius dux erat pedeſtris exercitus. Turrigeram:ideſt excelſā:ſignificauit illius præ
toriam nauem. Fluctus.r.quia rhodanus fluuius eſt galliæ qui iuxta maſſyliam urbem decurrit:& mari
thyrreno miſcetur. Stœchades: ſtœchades inſulæ tres ſunt digna quidem una ſatis amplitudine:
ſed duæ præexiguæ:eas exercent Maſſilienſes ope ruſtico.inſulæ ſūt ſic dictæ ꝙ in ordinem ſunt poſitæ
nam ſtichim græce per ordinem incedere ſignificat. Necnon:ſicuti ſumma ui claſſem reparauerant
Romani: itidem Maſſilienſes effecerant qui non ſolum iuuenes: ſed ſenes & impuberes armarunt.

Grādæuos:magnæ ætatis. Ephœbis:impuberibus.nō ſolū claſſis quæ ī undis erat uiros accepit:ſed ēt
quæſitæ ſunt naues uetuſtæ & prioribꝰ bellis cōquaſſatæ & illas admiſerūt. Emeritas alnos: naues ni/
mia uetuſtate dimiſſas.Trāſlatio a militibꝰ ſenioribus qui emeriti dicuntur:qui debita ſtipendia pegerūt
Naualibꝰ.i.de. Vt matutinos.hic poeta deſcribit:q̄uo naues utriq; inſtructæ fuerīt:& altera in alterā ue
hi cæpit:ex quo tūc clamor undiq; ſublatus eſt cū magno impetu cōcurrere cæperunt. Vt.i.poſtq̄. Phœ/
bus ſpargens radios.poſtq̄ inq̄t oriēte ſole luxit.Matutinos:ideſt qui mane diē emittūt. Fregit radios q̄a

Grādæuoſque ſenes mixtis armauit ephœbiſ
Accepit non ſola uiros quæ ſtabat in undis
Claſſis:& emeritas repetunt naualibus alnos
Vt matutinos ſpargēs ſup æquora phœbus
Fregit aquis radios:& liber nubibus æther
Et poſito borea paceque tenētibus auſtris
Serua tum bello iacuit mare:mouit ab omni
Q uiſq; ſuā ſtatione ratē:paribuſq; lacertis
Cæſaris hinc puppes hic graio remige claſſis
Tollitur:impulſæ tonſis tremuere carinæ.
Crebraq; ſublimes cōuellūt uerbera puppes
Cornua romanæ claſſis ualidæq; triremes
Q uaſq; quater ſurgēs extructi remigis ordo
Cōmouet:et plures q̄ mergūt æquora pinus
Multiplices cinxere rates:hoc robur aperto
Oppoſitū pelago:lunata claſſe recedunt
Ordine contentæ gemino creuiſſe liburnæ
Celſior at cunctis bruti pretoria puppis
Verberibus ſenis agitur:molēq; profundo
Inuehit:et ſummis longe petit æquora remis.
Vt tantū medii fuerat maris utraq; claſſis
Q uod ſemel excuſſis poſſet trāſcurrere tōſis
Innumeræ uaſto miſcent̄ ī æthere uoces
Remoꝝq; ſonus premitur clamore:nec ullæ
Audiri potuere tubæ:tunc cærula uerrunt
Atq; inſtrata cadunt: & remis pectore pulſāt.

radii percutientes undā frangunt̄. Liber aether.i.
ſerenus erat. Poſito:pro depoſito borea:ſpēs pro
genere. Auſtris tenentibus pacem:d̄clarat q̄a neq;
a ſeptētrione:neq; a meridie uenti flabant. Serua/
tum bello.ut uideri poſſet ad id pacatū mare:ut in/
ter ſe concluderent claſſes. Ab oī ſtatione:ſcilicet
Romani a ſua Maſſilieſes a ſua:portus ubi ſemper
naues tutæ ꝑmanēt.Statio uero locus eſt ubi na/
ues ad tempus tempeſtate ſe recipiunt. Hinc:ui/
delicet a parte romana. Puppes Cæſaris.ſ. tollun
tur:ideſt mouentut. Hinc:a parte Maſſilienſium.
Paribus lacertis:quia eodem tēpore mouent̄ re/
miges cū naues impellunt: Paribus:ideſt pariter
motis. Graio:græco:nam a ciuitate phocide græ/
ci phocenſes uenerunt: & in galliam tranſalpinam
Maſſiliam condiderūt. Tonſis remis:tōſi remi di
cuntur a tondēdo mari eo ꝙ mare tōdeant. Tre/
muere:deſcribit motū nauis:quæ q̄ſi tremere uide
tur:cū impellitur a remis. Crebra uerbera:ſcilicet
remorum. Conuellunt:e portu cōmouent. Cor/
nua:nunc dicit q̄uo claſſē ſuam Romani inſtruxe/
runt.dicit.n.ualidiſſimis arboribus militū Roma/
norum firmata eſſe cornua aciei:ſiue terreſtris: ſi/
ue maritia pugna eēt: ſtruebāt enī acies in modum
cornu ad ſimilitudinē lunæ nōdū plenæ. Rates ci
xere:ab utroq;. Cornua ro.claſſis.ſ.in medio poſi/
ta. Triremes:q̄ tres ordines remoꝝ hēnt. Quaſq;
q̄ter.i.q̄ triremes. Extructi remigis:ī ordine poſiti.
Et plures pinus: ēt q̄nqueremes. Cīxere: circun
dedere:q̄obrē quia robur ē oppoſitū. Aperto:patē
ti. Oppoſitū.ſ.utrūq; cornibꝰ ut exciperet impetū
hoſtilē:ſi q̄s alicūde īpetus fieret. Liburnæ:ſed in
medio ī modū cornu liburnæ ualidæ naues poſitæ
erant:iō dicit. Lunata claſſe:q̄a ī modū lunæ ſemi/
plenæ erāt. Recedūt.i.medio aciei ſinū faciūt:ſi.n.
claſſis recta ſtetiſſet:cornua nō fuiſſent aciei:ſed cū
dicat in utroq; cornu multas naues circūdatas fuiſ/
ſe a triremibꝰ:dicit in medio fuiſſe liburnas:Liburnæ āt ſunt naues a liburnis populis: q̄ adiācēt adriatico
mari.Vnū ergo ſequit̄ ex reliquo:quia retro cedūt:iō claſſē faciunt ī lunæ modū. Geminato ordīe:q̄a bi/
remes erāt. Prætoria puppis:ſexiremis erat:unde gubernaculū ī terra uel in puppe prætoriū dicebatur:
unde magiſtratus ille poterat imponere noīa tabernaculo:unde impatores qui reliquos dignitate antece
debāt ꝑtores appellabant̄ q̄ſi ꝑitores ꝙ præirent. Puppis.in q̄ claſſis Bruti erat. Agit̄:īpellit̄. Verberi/
bus ſenis.i.cū ſex ordinibꝰ remoꝝ. Molē:magnitudinē nauis. Sūmis remis.i.altis:q̄a ultimi remi & al
tiores ſūt & lōgiores. Vt tātū:nūc dicit q̄uo cōcurrerint:nā utrinq; claſſis appropiquauit ſūmo impetu re
moto:ut altera alterā collidere poſſet:Nūc clamor inq̄t emiſſus ē ingens utrinq;:ut ēt ſuo clamore ſtrepi/
tū remorū ac maris occuparēt. Tātū medii maris.i.tātū ſpaciū fuit ī medio utriuſq; claſſis. Quod:ſpaciū
Semel uno īpetu remoꝝ. Premitur:occultat̄. Nec ullæ tubæ:non modo ſtrepitus remorū: ſed nec
tubarū audiri poterat. Tunc cærula:tunc uero exorto clamore quāto maximo potuerunt: utrinq; na/
ues īpulerint:ut roſtra roſtris colliderent̄. Verrūt: trahunt. Cærula.ſ.maria:nā ceruleus color maris ē
a græco dictum cæratos latine cornu ſignificat: quia cornu colorē habet mare. Atque in trāſtra cadūt.
ſignificat tanto impetu cōcurriſſe:ut cum remos traherent:ſimul pectora pulſarēt & ī tranſtra caderent.

Vt primũ ro.poſtq̃ roſtra roſtris ĩpulſa ſunt ĩpetu ſuo regreſſa ſunt. Rediere: quia recupatæ naues re
trocesſerũt. Aera tex.tãtus teloꝝ numerus fuit:ut q̃ſi nubes ſolẽ tegerẽt. Põtũ uacuũ.ſ.nauibꝫ:ſed telis
tectus erat. Iã deductis pro.ſ.utrinq;.i.in diuerſas ptes ductis id faciebãt:ne aut ipſi circũuenirẽť ab ho/
ſtibꝫ:aut ipſi hoſtes circũuenirẽt. Diuerſæq; ra.qa maſſilienſes a ro.& ecõuerſo recepti ſũt. Laxa.cla.ſ.
cornu. Vt quotiẽs:p ſimilitudinẽ oſtẽdit qũo ĩter ſe naues cõmixtæ fuerãt:quẽadmodũ ĩquit ſæpe eue
nit:q; diuerſis flãtibus uẽtis fluctus maris ĩpelliť:aut repelliť a uẽtis ĩter ſe certãtibꝫ eodẽ mõ ĩpellebantur
& r̃pellebãť aliæ naues ab aliis. Ordo ẽ:ſic æquor re/
pelliť. Aeſtus:fluctus maris. Zephyrus:ab occidẽ
te. Eurus ab oriẽte ſpirat:iõ cõtrarii ſũt. Abeunt
fluctus:unde recedũt ĩpulſæ ab alio uẽto. Tractus:
ſpacia. Sulca. gur.rate qa ĩ ſulci modũ nauis mare
diuidit cũ ipelliť. Tulit.ſ.in claſſẽ redit maſſiliẽſiũ.
Hoc æquor r̃ppulit:qa æquor ĩpulſũ a maſſilien/
ſibꝫ reppulit ad Ro. Sed graiis:ſed diuerſæ erãt na
ues hoſtiũ:qa maſſilienſes hẽbãt naues leues & agi
les:& quocũq; uellẽt ĩpellerent eas. At uero ro. na
ues hẽbãt:q̃ rudes ædificatæ fuerant:quia paulo an
te in ſyluis cæſæ arbores fuerant. Pinus habiles.i.
naues pineæ:poſuit materiã pro forma. Laceſſere
.i.apte ad laceſſẽdã pugnã hoſtiũ. Tẽtare fu. qa cũ
paſſent Ro.claſſẽ: & q̃cũq; excurrere cæpiſſet: ubi
ſe nõ poſſe reſiſtere maſſiliẽſes intelligerẽt ſtatĩ r̃fu
gebãt. Curſũ:nauis ſi põderoſa fuerit:nõ facile fle
cti põt ĩ gyrũ:ſed nauis agilis:ſi ĩ medio curſu fue/
rit facile cõuertiť. Gyro.i.circũuolutiõe. Nec tar/
de:imo cito:qa ſimulac cum p̃ſſiſſet gub̃nator cla/
uũ:uel deſtrorſũ:uel ſiniſtrorſũ ſtatĩ ſentiebãt. Fle
cti.ipas. Certior:firmior. Præber̃:ad p̃bẽdã. Cari
nã ſta.qa naues ro.graues erant:iõ ſtabiles. Bellãti
bus uſũ:qa de maiore re nõ aliter pugnabãt q̃ ſi in
terra fixa & ĩ cõtinenti fuiſſẽt. Tũc in ſigni.Maſſili
enſiũ igiť naues agiles ad pugnã eẽ dixit:& ideo na
ues ro.facile inuadebãt:Brutus igiť in prætoria na
ui reſidentẽ magiſtrũ alloquẽs:& pateris ĩquit ho/
ſtes artibꝫ ſuis:ut nos includãt & mare in ptãte ſua
teneãt? quid nõ opponis nauẽ noſtrã hoſtiũ naui/
bus?ut illas excipiãt & exceptas profũdo mari im/
mergãt. Signifera:p̃toria. Profũdo.i. pro mari.
Artibꝫ:quia nos artibꝫ pelagi includũt. Quacũq;
uelint.i.quæ diſcurrãt. Cõſere manũ.i.pugnã mi/
ſce. Medias cari.ſ.naues:nã naues q̃uis mediæ ſint
tamẽ ualidæ excipiẽt hoſtiũ nauiũ roſtra. Oppone
carinas: ideſt tranſuerſas naues oppone illis maſſi/
lienſiũ. Tũc quoq;: tũc ubi naues oppoſitæ ſunt e
tranſuerſo naues maſſilienſium adẽpta ludẽdi oc/
caſione ſũdatæ ſũt:qa unda.Ro.nauiũ ſuſtinere ro
bora pcutiebat:qa nõ poterãt ui Ro.nauiũ ſuſtine
re in ſeipas redeũtes mergebãt. Percuſſa:dũ pcu/
tiũr pcutiunť. Cohæſit:qa fugere nõ poterat. At
alias:deĩde nauibꝫ ſuis manus ferreas in naues ho/
ſtiũ pjiciebãt:quæ cathenis alligatæ & manicis maſ
ſiliẽſiũ naues retinebant:ut q̃ſi in terra continẽti ſi/
ſterent. Manicæ:uĩcula manuũ: Cathenæ: qbus
manicæ ligatæ erant. Seq; te.re.cum remis ne poſſent ſe in aliquã partẽ trahi. Stetit æquore bellum:
firmatũ eſt tanq̃ ſi nõ in mari:ſed terra pugnareť. Iã nõ iõ quia cõſtiterãt naues nõ hoſtes tela emittebãt
a longe:ſed cominus gladiis pugnabãt. Excuſſis:uibratis. Stat:ſtabilis manet. Pronus:obliquus in inſe
rẽdo ictus aduerſos. Obducti:circũdati:qa maris uortices & fluctus uidebãť ſãguĩe obducti.Et q̃s: dicit
tot iã cadauera cediſſe puppibꝫ q; nõ ſinebãt naues cõiũgi:q̃uis cathenis retinerenť. Cõſerta cad. ĩter duas

Vt primũ roſtris crepuerunt obuia roſtra
In puppim rediere rates:emiſſaque tela
Aera texerũt:uacuũque cadẽtia pontum
Et iam diductis extẽdunt cornua proris
Diuerſæque rates laxata claſſe receptæ.
Vt quotiens æſtus zephyris euriſq; repugnat
Huc abeũt fluctus illuc mare:ſic ubi puppes
Sulcato uarios duxerũt gurgite tractus
Quod tulit illa ratis remis hoc rettulit equor
Sed graiis habiles pugnãq; capeſſere pinus
Et tentare fugam:nec longo frangere gyro
Curſum nec tarde flectenti cedere clauo.
At romana ratis ſtabilẽ prebere carinam
Certior:& ſimilẽ terræ bellantibns uſum
Tunc in ſignifera reſidenti puppe magiſtro
Brutus ait:pateris ne acies errare profundo?
Artibus & certas pelagi?iã conſere bellum.
Phocaicis medias roſtris oppone carinas.
Paruit obliquas:& prebuit hoſtibus alnos.
Tũc quæcunq; ratis tentauit robora bruti:
Ictu uicta ſuo:percuſſa & capta cohæſit.
Aſt alias manicæq; ligant tereteſq; cathenæ:
Seq; tenet remis.tecto ſtetit æquore bellum
Iam uero oxcuſſis torquetur tela lacertis.
Nec longinqua cadũt iaculato uulnera ferro.
Miſcenturq; manus:nauali plurima bello
Enſis agit ſtatq; quiſq; ſuæ de robore puppis
Pronus in aduerſos ictus:multique pempti
In ratibꝫ cecidere ſuis:cruor altus iu undis
Spumat & obducti cõcreto ſanguĩe fluctus
Et quas immiſi traxerunt uincula ferri.
Has prohibẽt iungi cõſerta cadauera puppes
Semianimes alii uaſtum ſubiere profundum

naues iuncta. Hauſerũt pŏtũ.i.biberũt maris undã ſuo ſanguine pmixtã. Hi luctãtẽ:alii dũ natarent: & reſiſtẽtẽ aĩam remitterẽt:ſubito ruina nauiũ in eos euerſa obruebantur. Trahẽtes.trahere ẽ cũ labor̃ reſpirare. Luctãtẽ:quia aĩa cũ morte certabat:ne exiret. Irrita tela:& tela q̃ pro ictu uana erant:cadentia ipſo ictu uulnerabãt:quia tot erãt cadauera in mari natãtia:ut uana cadere nõ poſſet. Exceptũ a corpe natantis. Inuenit uul. nã uulnus quod inuenerãt in nauibꝰ inuenit in mari. Phocaicis Ro. poſt generalẽ pugnã:ad ſpecialẽ Luca.deſcẽdit dicẽs quõ ſinguli pugnabãt:& loquit̃ de rate una Ro.quã circũdederant Maſſilienſes.

Hauſeruntque ſuo permixtũ ſanguine pŏtũ:
Hi luctantẽ animã lenta cũ morte trahentes
Fractarum ſubita ratium periere ruina.
Irrita tela ſuas peragũt in gurgite cædes
Et quodcũq; cadit fruſtrato pondere ferrum
Exceptũ mediis inuenit uulnus in undis
Phocaicis romana ratis uallata carinis
Robore diducto dextrũ leuumque tuetur
Aequo marte latus:cuius dũ pugnat ab alta
Puppe tagus:graiũq; audax apluſtre retẽtat
Terga ſimul pariter miſſit & pectora teli
Tranſigitur medio cõcurrit pectore ferrum:
Et ſtetit incertus flueret quo uulnere ſanguis
Dõec utraſq; ſimul largꝰ cruor expulit haſtas
Diuiſitque aĩam:ſparſitq; ĩ uulnere letum.
Dirigit huc puppẽ miſeri quoq; dextra telõis.
Qua nullã melius pelago turbãte carinæ
Audiuere manũ::nec lux ẽ notior ulli
Craſtina ſeu phœbũ uideat ſeu cornua lunæ:
Semper uenturis cõponere carbaſa uentis
Hic latiæ roſtro cõpagem ruperat alni
Pila ſed in mediũ uenere tremẽtia pectus
Auertitque ratẽ morientis dextra magiſtri.
Dũ cupit in ſociã gyareus erũpere puppem
Excipit immiſũ ſuſpenſa per ilia ferrum:
Affixusque rati telo retinẽte pependit.
Stant gemini fratres fœcũdæ gloria matris
Quos eadem uariis genuerũt uiſcera fatis

Robore deducto:dicit Ro.nauẽ circũdatã fuiſſe a maſſilienſiũ nauibꝰ illius milites bifariã diuiſi defendebãt utrũq; latus: ſed dexterũ & ſiniſtrũ in medio erãt. Tagus: q pugnabat a tergo tela mittebant̃:& eodẽ tpe pectus & tergũ pcuſſũ. & ita duo⁊ telorũ ictibꝰ uulueratus ẽ utrinq;:perfoſſus Tagus ĩ dubio erat in quã ptẽ caderet ſãguis tãdẽ emiſſus ſanguis loca uulneris docuit. Robore dedu.i.militibꝰ robur poſuit p militibꝰ fortibꝰ Dextrũ leuũ:qa bifariã diuiſi erãt:ps dextrũ: ps ſiniſtrũ latus defẽdebãt cõtra maſſilieſes. Aequo marte:quia quot erant ĩ uno latere:tot in altero. Cuius nauis ro. Tagus:ro.miles. Graiũ apluſtre.i. gubernaculũ græce nauis manibꝰ cepit. Pariter ĩcertus:an pectore:an a tergo ſanguis erũperet. Largus:abundans. Expulit haſtas.ſ.uis ſãguinis. Diuiſitq; aĩam.ſ.in duas ptes: qa ſanguis dr̃ eſſe ſedes aĩæ. Dirigit huc pup.ad hãc nauẽ ubi Tagus uulneratus ceciderat exanimis telõn puenit:hic erat piſſimus nauigãdi:ut nullus magis tẽpora tẽpeſtatis & ſerenitatis futuræ cognoſceret. Huc:ad nauẽ Tagi. Miſeri:iã uno uerbo habitũ fortunæ rei ſignificauit.ſ.ipſũ piturũ eẽ. Melius q̃ iſtius Tagi:quia quo uellet gubernacula uertebat. Turbãte:dũ turbaret̃:pticipiũ p pticipio.i.turbato. Nec lux ẽ notior:nemo erat nauita:q magis cognoſceret futurã ſerenitatẽ aut tẽpeſtatẽ: Seu phœ.i. a ſignis ſolis cognoſcebat:& quando incipiẽt ſigna ſolis & lunæ Lux craſtina.i.qlitas tẽporis futuri. Cõponer̃ car. uẽtis.i.pare uela uẽtis: ſiue ſecũdis: ſiue aduerſis. Hic latiæ:nũc pgit de tolone: is inquit telon roſtro nauẽ ro.infregerat: & eã ictu diſſoluerat:ſed telũ infixũ ad pectus ẽ:& cũ fugere uellet: moriens nauem in ptẽ aliam uoluit. Latiæ alni.i.nauis ro. arborẽ p materia poſuit. Pila:ſed cũ iã uictor exultaret ecce telum immiſũ pectus illius tranſiliuit. Pila: tela Ro. Tremẽtia:uibrãtia. Auertit nauẽ:qa accepto uulnere nauẽ auertit iã moriẽs telon. Dũ cupit in ſociã:Alter Gyraeus in nauẽ Telonis trãſire uoluit ſed dũ toto corpore rectus ĩ illa naui ſtaret: ecce telũ immiſſũ ilia eius trãſfixit. Gyareus ppriũ nomen Maſſilienſis. Cupit:quare ipſe primus cupit erũpere:quia regebat nauem: Suſpenſa:quia toto corpore rectus erat. Affixus:ſcilicet rati. Pependit ex rate. Stãt gemini fratres:nũc deſcribit pugnã duorum gemellorum:qui adeo inter ſe ſimiles erant: ut a parentibus nõ diſcernerentur:ſed alrerum Ro.miles occidit:alter relictus ſemp parentibus amiſſi fratris memoriam reprẽſentabat:ſed quomodo perierit non ſine ſtrage Ro.patet:quia antequam periret Romanam nauem ſubmerſit. Sed miror quõ Lucanus q̃uis poeta ſit hiſtoriam peruertit: non enim græci nauẽ romanam ĩmerſerunt:immo ut eſt apud ualerium hic fuit miles cæſaris:ubi dicit ne Acilium preteriret: qui cum miles decimæ legionis eſſet pro cæſaris partibus pugnauit & amiſſa dextra:quam in puppem Maſſilienſium iniecerat leuem manum ſubiecit:nec prius dimicare deſtitit q̃ captam nauem profũdo mari immergeret miles:ergo cæſaris fuit:ſed excuſari põt Lucanus qa poeta: & quia ſtudioſus partiũ Pompeii erat:ideo hãc gloriã maſſilienſibꝰ tradidit. Variis fatis:ideſt fortunis:qa alterum morte amiſit.

Diſcernit mors ſæ.ui. qui adeo ſimillimi erãt:ut diſcerni nõ poſſet. Sublato er. quia uno tãtũ mõ ſu pſtite iã errare nõ poterant in diſcernẽdis fribus: Aeternis cãm la.ſed ſupſtes ille æternũ dolorẽ ſeruauit parẽtibꝫ. Quoq; alter.i.unus:nũc dicit qũo occiſus fuerit alter qũo ẽ auſus.Ĕmixtis remis ꝓ infixtis: Obliquo pe.ct.expreſſit nauigãtis geſtũ. Ictus.Ro.militis. Hæſit.naui Ro. Viſu quia q̃ manu cõprehenderat nauẽ ea amputata fortior facta ẽ. Diriguit.ſ.cõtractis neruis: Creuit in aduer.uir.ãputata dextra:leua cõprehẽderat nauẽ:qa ipa ãputata ſe ſupiniecit quãta maxĩa ui potuit ĩ nauẽ romanã:nec prius dimicare deſtitit q̃ nauẽ illã ꝓfũdo ĩmergeret:ut ante dictũ nõ Maſſilienſis fuit iſte:ſed Attilius decimæ legiõis pfectus ꝓ Cæ.pte pugnãs. De hoc Attilio ita inquit Plutar. Attilius ex cæſaris cõmilitonibus nauali plio apud Maſſiliã hoſtilẽ ĩgreſſus pupĩ abſciſſa ei dexrra gladio: umbõnẽ ſiniſtra retinuit: eo uſq; uultibꝫ hoſtes obterens:ut ꝓſtratis oĩbꝫ nauem uictor occupauerit. Creuit uirtus:qui maiore iracundia cõtra hoſtes percitus eſt amiſſa manu. Eſt.n.ira q̃ſi cos fortitudinis:nã ſicut cote ferrũ acuitur:ita uirtus ira acuit̃:unde Achademici diſputãtes multas hoĩbus cõmotiones datas: iracundiam ipſam q̃ſi cotem fortitudinis eſſe dixerũt. Truncus.i. amiſſam manũ quã truncũ dixit. Inſtaurat renouat. Dextrã:quæ pẽdebat de naue hoſtili. Lacerto:quia demiſſus ẽ gladius a Ro. qui lacertũ ãputauit. Hæc:ſiniſtra manus. Quoq;:ſimiliter Iã clypeo:& q̃ã q̃ utraq; manu priuatus eſſet ille: nihilominus iſtabat ut puppẽ ꝓderet hoſtilẽ. Clypeo.ſ.amiſſa ſiniſtra q̃ tenet. Telis.ſ.amiſſa dextra Non cõditus:ſed q̃q̃ priuatus eẽt utraq; manu:non ꝓpterea a pugna defecit. Expoſitus: extra poſitus: ut ſe obiiceret telis hoſtiũ. Arma:ſcutũ fris. Nudo pect.oppoſito hoſtibꝫ. Cõfi.cuſpide:q̃uis telis hoſtiũ traſſixus eẽt:tamẽ pſtabat in ꝓpoſito ut nõ in ultus caderet. Emerita morte tenet: pfecta quia corpore ſpectabat tela:quæ mittebant̃ in alios: iõ a morte ſuos corpore ſuo defendebat. Emerita:trãſlatio a militibꝫ:q emeriti dicuntur:cum debita ſtipendia perfecerunt. Cum uulnere multo : poſtq̃ iam toto corpore cæſus ſtare non poterat diutius: collegit uires ſanguine ſuo:& ſe ſaltu deiecit in nauem romanam:quæ cũ grauata eẽt cadauere:& ſãguine repleta: in latus pẽdere cepit & ſubmerſa eſt: ſed peruertit hiſtoriam Lucanus:ut prius dictum: Effugientem:expirantem. Laſſos: ſcilicet ſanguine effuſo. Contendit:intẽdit. Manebãt:& quicunque ſupererat. Defectis: ſcilicet hauſtis ſanguine. Solo pondere: quia manibus nocere non poterat:ſaltem corpore nociturus erat. Strage uirum: nunc dicit merſit nauem. Accepit ictus ſcilicet fluctuum maris quia qua parte iſiluerat hic maſſilienſis ea parte latus nauis ĩclinabat:& fluctus maris accepit illum. Hauſit: accepit. Ruptis: ſcilicet nimio pondere. Ad ſummos foros: ad ſumma tabulata nauium. Deſcendit in undas:modum nauis pereũtis & mergentis expoſuit:quia ſubmerſa naui pontũ inuoluit ĩ uorticis modũ. Merſã:dũ mergit̃ carina. Diducta:ĩ duas ptes ſepata qa diuidũt̃ maria cũ aliq̃d mergit̃. Inq; locũ:ſed naui obruta mare occupauit locũ ſuũ. Fati.i.mortis. Varii fati:qa deſcripſit uaria genera mortis. Ferrea dũ pup.dixit uaria fuiſſe genera mortis.nũc ẽt deſcrbit q̃ de nouo ſupuenere:& quo alii genere mortis pierũt:& unius caſũ deſcribit:q ĩ undas maris pceps caſurus eẽt:cruribꝫ retentus ẽ a ſuis:ſed cum ab altera pte diſtrahitur medius crepuit: & ſanguis aĩa ſimul oĩs effuſus eſt.

Diſcernit mors ſæua uiros:unũq; relictum
Agnorunt miſeri ſublato errore parentes
Aeternis cãm lachrymis:tenet ille dolorẽ
Semper & amiſſũ fratrẽ lugentibus offert
Quorũ alter mixtis obliquo pectine remis
Auſus romanæ graia de puppe carinæ
Iniectare manum:ſed eã grauis inſuper ictus
Amputant.illa tamẽ niſu quẽ prẽderat hæſit
Diriguitq; tenens ſtrictis immortua neruis
Creuit in aduerſis uirtus:plus nobilis iræ
Truncus habet:fortiſq; inſtaurat prælia læua
Rapturuſq; ſuã ꝓcumbit in æquore dextrã
Hæc quoq; cũ toto manus ẽ abſciſſa lacerto
Iam clypeo teliſq; carens nõ conditus ima
Puppe:ſed expoſitus fraternaq; pectore nudo
Arma tegens crebra cõfixus cuſpide perſtat
Telaq; multorũ læto caſura ſuorum
Et merita iam morte tenet:tũ uulnere multo
Effugientẽ animã laſſos collegit in artus
Mẽbraq; cõtendit toto quæcũque manebãt
Sanguine:& hoſtilẽ defectis robore mẽbris
Inſiluit ſolo nociturus pondere puppim.
Strage uirũ cumulata ratis:multoq; cruore
Plena per obliquũ crebros latus accipit ictus.
At poſtq̃ ruptis pelagus cõpagibus hauſit
Ad ſummos repleta foros:deſcẽdit in undas
Vicinum inuoluens contorto uertice põtum
Aequora dtſcedunt merſa diducta carina
Inq; locũ puppis cecidit mare: multaq; põto
Præbuit illa dies uarii miracula fati.
Ferrea dũ puppi rapidos manus inſerit uncos

Ferrea: nam manicis ferreis:quibus aduerſas naues quaſi irretitas teneret:ne e manibꝫ euaderet:cū igit manum ferreā iniecissent:ut nauem compræhenderent:cōpræhenderunt Lycidam quendam:& manus cū ẽtraherentur:hunc in undas traxiſſent:niſi ſocii cum cruribus retinuiſſent:dicit ergo ille trahunt:& illi retinent:medius dilapſus eſt:Ordo eſt. Manus ferrea:quæ iiecta erat nō ut raperet Lycidā ſed compræhenderet nauem. Dum inſerit:dum iacitur ut puppem compræhendat. Merſus foret: quia ſocii illū pedibus retinuerunt. Nec ſicut:nec ſanguis inquit effuſus ē:ſicut e uulnere a quo ſenſim egreditur: ſed uno eodemque tēpore effuſus eſt. Lentus:tardus

Affixit licydam:merſus foret ille profundo
Sed ꝓhibent ſocii:ſuſpenſaqꝫ crura retentāt.
Sciditur auulſus: nec ſicut uulnere ſanguis
Emicuit lentus ruptis cadit undique uenis.
Diſcurſuſque aīæ diuerſa in mēbra meantis
Interceptus aquis:nullius uita perempti
Eſt tāta demiſſa uia: pars ultima trunci
Tradidit in letum uacuos uitalibus artus.
At tumidus qua pulmo iacet.q̃ uiſcera feruēt
Hæſerunt ubi fata diu:luctataque multum
Hac cum parte uiri uix oīa mēbra tulerunt.
Dum nimium pugnax unius turba carinæ
Incūbit prono lateri: uacuamque reliquit
Qua caret hoſte ratē cōgeſto pōdere puppis
Verſa caua texit pelagus. nautaſqꝫ carina
Brachia nec licuit uaſto iactare profundo:
Sed clauſo periere mari:tunc unica diri
Conſpecta eſt leti facies:cum forte natantem
Diuerſæ roſtris iuuenem fixere carinæ
Diſceſſit mediū tam uaſtos pectus ad ictus.
Nec prohibere ualent obtritis oſſibus artus
Quo minus æra ſonent:eliſo uenire per ora
Eiectat ſaniem permixtus uiſcera ſanguis.
Poſtq̃ inhibēt remis puppes ac roſtra recedūt
Deiectum in pelagus ꝓfoſo pectore corpus
Vulneribꝫ trāſmiſit aquas:ps maxīa turbæ
Naufraga iactatis morti obluctata lacertis
Puppis ad auxiliū ſociæ ſuccurrit:at illi

Sicut:tāquā a uulnere. Nullius uita:nullus unquā inquit mortuus eſt:qui tā lato meatu uitam aperiret: Tanta:tā lata. Pars ultima: pars inferior ab umblico mortua erat:ſed ſuperior ubi uitalia erāt: ut pulmo & cor:diu cum morte luctata eſt. Trūci:pro truncata. Vacuos artus: ideſt membra carentia uitalibus. Tradidit in lætū: ideſt mortua ſunt ea parte qua. Pulmo tumidus:quia aerē reciprocum recipit & remittit:ſed cum aerem recipit inflatur:quia non remittitur. Feruent: ideſt palpitant circa præcordia. Hæſerunt: morata ſunt. Fata pro morte poſuit. Vix membra tulerunt:qa ægre omnia membra extincta ſunt:ubi uitalia erāt

Dum nimium:aliud genus mortis ſcribitur:non unius quidem ſed uniuerſorum: qui in naue conſtiterant dum inquit una naue acrius pugnaƭ:& oēs q in ea erant ad eā partē tantūmodo ſe receperūt ubi pugna erat: fecerunt ut cum intenti ad pugnam in uno latere nauis conſiſterēt:uſque adeo nauem ab illo latere traxerunt:ut eam euerterent ut ipſi cū naue obruerentur ea parte qua. Puppis uerſa: nam qui in naue erant latere ſiniſtro relicto in dextrum uenerūt:eo ꝙ latere dextro aduerſus hoſtes pugnabant. Dum nimium pugnæ:ſed intēta ē. Lateri:ſcilicet unde pugnabant aduerſus hoſtes. Incūbitur:quia omnes ſe in eam partem conuerterunt: qua pugnabant. Caua:concaua:& caſus ablatiui: & in modum uaſis euerſa eſt. Brachia:quia tecti erant:ideo non potuerunt explicare ſe e naui ut nātes euaderent. Clauſo mari.ſ.in naui:ideſt nō patēti. Tūc unica deide ſecutus ē caſus nouæ mortis unius iuuenis:q dum medio nataret pelago: forte duæ naues aduerſæ cōcurrerūt mediū illum roſtris excurrētes corpus illius trāſfixerūt. Vnica:ſingulis roſtris:nam æratis roſtris ſunt naues quibꝫ pugna naualis committitur. Diſceſſit:id diuiſum eſt in medium. Ictus uaſtos.i.immēſos cōcurrentium nauium. Nec artus:cum conſumptis oſſibus retinere potuerunt quo minus roſtra inter ſe colliderētur. Prohibere:ſcilicet curſu duarum ratium. Obtritis:contritis oſſibus. Sonat:reſonat. Aera.ſ. colliſa utriuſqꝫ roſtri. Viſcere:ideſt permixtis interioribus. Poſtquā inhibēt remis puppes:ideſt poſtq̃ anachochim fecerunt:ideſt cum remiges in puppem contrahunt nauem:dicit ergo naues illæ colliſæ roſtris ſe in puppem receperunt:& cadauer illud medium in undas deiecerunt:& ſubmerſum eſt. Deiectum:ſcilicet cadens quod antea ſuſtentatum fuerat a roſtris. Vulneribus trāſmiſit aquas:quia uulnus adeo latum erat ut aqua per medium tranſiret. Pars maxima:alium mortis caſum deſcribit multorū. Iuuenes multi e naui deiecti fuerunt:qui cum natantes ſpem ſalutis habebant:ſi a ſuis recepti eſſent:quoniam & ipſi Maſſilienſes erant. Itaque ad naues Maſſilienſium natantes tendebant:cumqꝫ iam in eo eſſent ut manibus nauem appræhenderent:illæ ne nauem euerterent:manus ſimul cum lacertis obtruncarūt & corpora ipſa euerſa ſunt: Naufragia:quia quaſi nauibus periere. Turba: ſcilicet Maſſilienſium. Obluctata:cum diu contendiſſet cum morte qūo. Puppis ad auxiliū.ſ.ut a ſocia naue recepti ſeruarēƭ.

Robora:ſcilicet nauis. Altius:ideſt manus erigentes altius ut naues comprehenderent. Vlnis ueti/tis: quia uetabantur ne comprehenderent nauem. Peritura:quia ſine dubio ſi recepiſſent eos peritura erat. Impia:contra ſocios:quia maluerunt ſue ſaluti conſulere q̄ aliorum. Brachia linquentes:abſciſſis brachiis. Iamque omni diuerſa genera leti de eadem pugna deſcripſit: nunc autem dicit cum tela iam ferme omnia deeſſent remorum fragmina & nauium fuſis telis extorſerunt. Alius partem remi iaculabatur in hoſtem:alius gubernaculum a naue auulſum in hoſtem iaciebat. Iamque omni: furor oĩa arma inuenit. Fuſis telis: ideſt armis hyppalage eſt ſicut Virgilius. Arma tellurem facit: qui pro telo terra uelatur. Apluſtre: gubernaculum eſt nauis. Auulſaſque: quid dixi remos & apluſtria torquere:cum tranſtra nauium alius in alium conliceret? Sedes: tranſtra nauium & ſedilia. Excuſſo: eiecto. Fregere quia frāgebant rates:ut fragmine earum uterentur pro telis in hoſtem. Sidentia peſſum.i.ſub pedibus ſtantia: unde peſſundo:ideſt ſub pedibus do: & peſſum : ideſt ſub pedibus ſum. Corpora: ſcilicet cæſorum. Spoliantque cadauera:cæſos telis ſpoliabant: & e corporibus eorum tela extracta emittebant in hoſtem: Inopes:carentes telo. Letale: letiferum: quod letale uulnus intulerat uulneribus ſuis. Et uulnera quomodo letale ſi uulnus attulerat poterant in hoſtem telum mittere:quia amoto telo ne ſanguis exiret læuā appoſuerunt & ſanguinē retinebant: ut interea ad iaculandum telum in hoſtem occuparentur. Oppreſſere: pro occulerunt. Validos dum: ut interim ſanguinem retinerent: quo poſſent uires ſuppetere ad uulnerandum hoſtem. Hoſtilem: quam hoſtis contra ſe torſerat. Nulla tamen plures: quāuis diuerſa genera leti ſuperius tractarentur: tamen nulla fuit mortis plurium cā: q̄ ea quæ cōtraria ē pelago.ſ.ignis. Lues:ſtrages. Diuerſa pelago.i.aquæ maris.i.ignis. Nā piguibus qa faces habebāt pice illitas: q̄s incēſas mittebāt in aduerſas naues unde uis tanta ignis erat: ut nō ſolū ſiccas naues corriperet:ſed fragmina nauiū q̄ aquā imbiberant. Ignis affixus:ſcilicet eſt nauibus cum pinguibus tædis. Viuax:ſcilicet ignis :abdito in ipſis nauibus ſulphure: Faciles:qa ſiccæ:ergo faciles ad cōburēdū. Prebet:ſcilicet igni. Pice: quia pice & cæra naues inſperſerunt: ut facile incenderentur. Nec flammas:nec unde inquit extinguere poterant flammam. Fragmenta uendicat: ideſt attrahit:nam ignis nauium fragmina quæ nattabant corripiebat & correpta conſumebat: Hic recipit fluctus:alii hauriebant aquam: ut extingueretur ignis:qui in naue erat. Hic ne mergatur: alii fragmine nauis inhærentes natabāt: quoquomodo poterant:& unuſquiſque timebat mortem : qua afficiebatur:nam alius igne: & alius ferro: alius aqua peribat. Flammas:quæ in naui erant. Aequore:unda. Hi:ideſt alii adhærebant incendiis. Mors una :ratio eīm mortem qua aliquis mori ceperat timebat:ut qui ī igne mori ceperat ignem timebāt:&c.

Robora cum uetitis prenſarēt artius ulnis
Nutaretq̧ ratis populo peritura recepto
Impia turba ſuper medios ferit enſe lacertos.
Brachia linquentes graia pendentia puppe
A manibus cecidere ſuis:non amplius undæ
Suſtinuere graues in ſūmo gurgite truncos.
Iamq̧ omni fuſis nudato milite telis
Inuenit arma furor: remum contorſit ī hoſtē
Alter.hic tortū ualidis apluſtre lacertis
Auulſaſq̧ rotat expulſo remige ſedes.
In pugnā fregere rates:fidentia peſſum.
Corpora cæſa tenēt. ſpoliātq̧ cadauera ferro.
Multi inopes teli iaculum letale reuulſū
Vulneribꝫ traxere ſuis:& uulnera læua
Oppreſſere manu ualidos dum præbeat ictus
Sanguis.& hoſtilē cum torſerit exeat haſtā.
Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades
Quam pelago diuerſa lues:nā piguibꝫ ignis
Affixus tædis:& tecto ſulphure uiuax
Spargitur. at faciles præbere alimenta carinæ
Nunc pice nunc liquida rapuere incēdia cæra
Nec flammas ſuperant ūdæ:ſparſiſq̧ p æquor
Iam ratibus fragmēta ferus ſibi uēdicat ignis
Hic recipit fluctus extīguat ut æquorē flāmaſ
Hi ne mergantur tabulis ardentibꝫ hærent
Mille modos inter leti mors una timori eſt
Qua cœpe mori:nec ceſſat naufraga uirtus
Tela legunt deiecta mari:ratibuſq̧ miniſtrāt
Incertaſq̧ manus ictu languēte per undas
Exercent:nūc rara datur ſi copia ferri

Mille modos: ideſt numeros mortis. Nec ceſſat:illi etiam qui natabāt:non propterea pugnare deſtiterunt:ut ſi non pugnarent:ſaltem tela ſuſciperent collecta ex fluctibus. Virtus naufraga: uidelicet natantiū. Legūt:pro eligūt tela ut ea ſubminiſtrēt ſuis. Incertas errātes in iaculādo:qa natātes cū ſiniſtrorſū uellēt hoſtē ferire:aqua eos impellebāt dextroſū:ideo &c. Virg. Nec dextræ errāti deus affuit.i.dū errat p̄ſſiue ſtat:ut hic. Ictu languente:qa manus nutabat:ut ictū non poſſet ualidū inferre. Nunc rara dat: ſi non poterant ferro hoſtem occidere:ipſi inter ſe obruere certabant:ut ſe undis necarentur. Si:quia.

Vtunt̃ pelago:ut inter ſe alius aliũ necet. Rara.i.ꝓna copia. Cõplectitur.ſ.ad opprimendum hoſtem. Et implicitis:declarat quõ ſe cõplectuntur:qui dũ mergunt alios:ipſi ẽt mori nõ recuſabant: & dũ hoſtes necarent ipſi necabant̃ Subſidere:obruere. Membris:brachiis implicatis. Pugna fuit: ſed præcipuũ quẽdã deſcribit:qui peritiſſimus erat natandi:& retinẽdi ſpiritũ ſub aqua:qui cũ hoſtem ſub aqua obrutũ tenuiſſet:deinde emergebat:ut alium hoſtẽ necaret capite ꝑcuſſit nauis fundũ: ipſe ẽt tandẽ necatus ẽ. Vnus phoceus.ſ.Maſſilienſis: quia de phocide ciuitate græciæ uenerant. Eximius præclarus.

Vtuntur pelago: ſæuus cõplectitur hoſtem
Hoſtis:& ĩplicitis gaudent ſubſidere mẽbris
Mergenteſque mori. pugna fuit unus in illa
Eximius phoceus animam ſeruare ſub undis
Scrutarique fretum ſi quid merſiſſet harenis
Et nimis affixos unci conuellere morſus
Adductũ quotiẽs non ſenſerat anchora finẽ
Hic ubi cupreſſum penitus deduxerat hoſtẽ
Victor : & ĩcolumis ſũmas remeabat i ũdas.
Sed ſe per uacuos credit dum ſurgere fluctus
Puppibus occurit:tandẽq; ſub æquore mãſit.
Hi ſuſper hoſtile iecere brachia remos
Et ratium tenuere fugam: non perdere letum
Maxima cura fuit:multus ſua uulnera pupi
Affixit moriens: & roſtris abſtulit ictus.
Stantem ſublimi tyrrhenum culmine proræ
Lygdamus excuſſæ balearis tortor habenæ
Glande petit ſolido fregit caua tẽpora plũbo.
Sedibus expulſi poſtquã cruor omnia rupit
Vincula ꝓrumpunt oculi ſtat lumine rapto
Attonitus: mortiſque illas putat eſſe tenebras.

Seruare:ad ſeruandã animã & ſpiritũ ſub aqua. Arenis:ita ſcrutabat̃ arenas: ut qđ ſubmerſũ erat ĩueniret ſub undis tanq̃ in continenti terra. Quid: aliquid. Affixus unci:ſi forte anchora adeo ꝓfũdo eſſet infixa:& ab arenis trahi nõ poſſet:ipſe merſus in undis e fundo trahebat:& nauem e loco moueri faciebat. Morſus unci:ideſt anchoræ.Virgilius.Vnco non alligat anchora morſu. Adductum quotiens:cum finem traheret cui anchora appenſa & anchora tractum non ſentiebat. Hic ubi: hic adeo natandi peritus erat ut retinere ſpiritum facile ſub aqua poſſet: Penitus:interius & ĩfimo maris loco. Remeabat in.u. reuertebatur in ſuperficie maris. Victor:ſcilicet necato hoſte. Incolumis:quia nullum periculum ſenſit tandem. Occurit:ſcilicet capite. Surgere ſe:nota hanc locutionẽ:ideſt ſurſum erigere ſe:quia a ſurſũ & rego cõponitur. Per uacuos fluctus: ut ipſe credebat: nõ ꝙ uacui eſſent:immo erant nauibus tecti. Puppibus:fundo nauis: Sub æquore: ubi multos necauerat. Hi ſuper:ſuperius diuerſorum mortes declarauit:Nunc dicit de his qui necati fuerũt:ut manibus admotis remos caperent:& eos in unum impellerent:interiiſſeque non nullos dicit:qui ubi naues concurrere uidiſſẽt:ſe medios interpoſuiſſe corpore ſuo:ut nauem ſuorum ab hoſtili impetu defẽderent. Hi.i.alii necantes. Super:ho.ſup remos hoſtium iniecerunt manus:ut interimerẽt eos : ne nauem proderent. Non prodere letum:ideſt nõ fruſtra mori:niſi prius nocuiſſent hoſtibus: ille dr̃ prodere letum qui moriens nihil hoſti nocuerit. Moriẽs affixit: pro multi morientes affixerũt. Vir. Plurimus uolitãs pro plurimi uolitantes. Vulnera:uidelicet ex his qui ſe medios interpoſuerũt roſtris concurrentium nauium. Abſtulit ictus:ſcilicet ſe in medium interponens. Stantem ſublimi:more ſuo poſt genus deſcendit ad ſpeciem. deſcribit nonnullos qui hoſtilibus ratibus nocere ſtudentes etiam nocuerunt. Hic ictum intulit mirandum. Nam Lygdamus quidam erat peritus fundæ glande etiam quencũque locum uoluiſſet facile percuciebat:hic ſpeculatus tyrrhenum quẽdam pugnantem egregie in ſumma prora:fundam ter & quater circum caput rotans dimiſit in tempora tyrrheni glãdem:ille fractis temporibus oculos amiſit:& tenebras illas credidit oculorum mortis eſſe: ſed paulo poſt intellexit uirium aliquid ſibi reſiduum eſſe tũc iuſſit ſuis:ut ſe in fronte nauis ponerent: pollicitus ſe recepturum tela hoſtium:& tela ipſa in manibus darent:& ſe pro tormento uterentur dicens:proiiciam tela in hoſtes: & interea aliquis noſtris manibus peribit:ego enim iam mortuus ſum:& ipſo uterentur tanquã baliſta aut tormento quæ ponitur in fronte nauis. Culmine proræ:ideſt in celſitudine nauis: Lygdamus: Maſſilienſis erat. Tyrrhenus:Romanus. Excluſſa glande:quia fundæ habenam ligatam habent:& ter ac quater circa caput rotantur. Baleares:inſulæ ſunt in oceano poſitæ ubi maximus fundæ uſus fuit : dicũt̃ baleares a βαλλω:ideſt iaculor:& torqueo.Has ꝓpius ĩſulas adnauigans Metellus cognomẽto Balearicus.pelles nauium tectis prætendit ut aduerſus fundarum iactus tegmina eſſent:in his enim optimi funditores ſunt a puerilibus hoc pacto ad fundas exercebantur annis ut alioquim ne panis quidẽ pueris exbiberet̃ niſi fũda quicq̃ prius attigerẽt:& ut ſcribit Strabo:hoĩes ad ĩplorandã populi Ro.opẽ cõfugere coacti ſunt cũ arbores & domicilia ex ſubterraneis cuniculis euerterẽt̃. Plũbo:nã glãdibꝰ plũbeis utebãt̃. Solido:firmo. Vincula.i.neruos:qbꝰ oculi fixi ſũt. Prorũpũt:exeũt oculi ex uulneribꝰ. Stat:eie.ocu.

obſtupefactus erat neſciens quid id eſſet:credebat autem tenebras mortis eſſe .At poſtquam: ſed poſtquam in ſe rediit:& rediiſſe uires ſenſit aliud cogitauit. Tormenta: queadmodum baliſta: & machina quibus tela torquentur in fronte nauium ponuntur ita & me ponite & fingite animis ueſtris me eſſe baliſtam:ſicq́ tela imponite manibꝰ meis. Conſtare:cōſiſtere. Rectū:ex oppoſito ad mittēda tela. Egere:emitte:quare quia hoc cadauer ē defunctū ex magna parte. Viuētis ferieř loco.q.d.ſatius ut nihil reliquū uitæ ſit:& ſi ferieris:uiuētē aliū ſeruabis. Caſus:ꝓſperi:uel aduerſi. Hoc:demonſtratiue. Cæca manu:pro ipſe cæcus quidē ē perſonæ rei attribuit: hyppallage eſt. Irrita:quia multos ex hoſtibꝰ uulnerauit. Excipit.h.nā uulnerauit nobilē Maſſilienſē nomine Argū:ſcilicet ea parte qua. Deſcendit ilia uenter.uidelicet cum ad imas coſtas deſcendit.

Adiuuitque: quia cecidit:et ſuo caſu iuuit telum nam cadens altius telum figit. Procūbēs: quia cecidit uulneratus. Stabat diuerſa: Nunc caſum deſcribit miſerabilem:nam pater ī altera parte nauis ſtans ut uidit in telum procubuiſſe filium: accurit quoquomodo potuit:quia ſenior erat.& dū properaret ſæpius ſterit:& lapſus eſt antequam ad illū perueniret.tandem peruenit:cunque ſuperincubuiſſet filio:tanto dolore conſecutus eſt: ut tenebræ oculis obortæ ſint:& iam filium cognoſcere nō poterat:filius qui nondum mortuus erat attollēs oculos:patrem ipſum inuitabat ad amplexum ſuum: & oculos claudendos pater nullo modo pati poterat ut filio ſuperſtes eſſet: ſed cupiebat ante filium mori. dixitq́ ignoſce pr̄i tuo:qui nō uult occupari amplexibus tuis:ſed confoſſo pectore mori properat:ut tua fata præueniat:hæc dicens ſe telo percuſſit:quia nolebat filio ſuperſtes eſſe. Victæ carinæ: quia ferme uicti erant:qui in illa naui conſtiterant

Diuerſa.i.remota ab ea parte ubi filius ceciderat Infœlix: amiſſo filio. Illi iuuentæ:qui cum iuuenis eſſet nulli Maſſilienſium uirtute cedebat armorum. Victum æuo:ſed nunc ſenectutem languidior factus erat & imbecillior. Victum:lapſum. Exemplum:quia occurebat illud ſi imbellis erat & ſenior ætate quid igitur militabat:dicitur exemplo ſui concitaret iuuenes. Effœtus:exhauſtus. Carinæ: pater erat in prora:filius uulneratus fuit in puppe. Sæpe cadens:unum ex reliquo ſequitur: quia ſenior ipſe ſæpe cadebat ad filium properans

Trāſtra:ſedilia. Spirantes:uiuentes. Non lachrymæ cecidere:ſcilicet præ nimio dolore qui latentes lachrymas occludit. Riguit: obſtupefactus eſt. Diriguit: induruit. Diſtentis palmis: ideſt extenſis manibus. Nox ſubit: quia tenebræ ſunt oculis obortæ. Vaſtæ:ingentes. Obduxere: circunuenere oculos. Et miſerum cernens: dum intentis oculis cerneret filium obortis lachrymis non agnoſcebat illum quia ſenſim amittebat lumen oculorum. Cognoſcere:ſcilicet argum tenebris impedientibus oculos. Labens:nā pater nimio dolore deficiebat. Lāguētia:torpētia:qa moriebantur. Vox fauces ſoluta nulla proſequiť: ideo ītelligitur bis negatiua:ideſt fauces non ſolutas ꝓſequitur nulla uox:qui ſolui non poterant in uocem. Tacito uultu quia uidebatur inuitare patrem:ut oſcularetur ora eius & oculos clauderet. Inuitatque dextram patris:qa præhēdebat dextrā pr̄is ut clauderet oculos:quē morē ēt nūc ſeruamus:ut q ꝓpinqores ſūt oculos morieti claudāt:locus hic plenus cōmiſeratiōe. Vt torpore: poſtq̄ ſenex tādē ad ſe rediit & uires cepit hr̄e

Dixit ſenex. Vt poſtq̄.Torpore: langore:qa toto corpore ꝑfuſus erat langor pr̄is. Cruentus:ſæuus dolor. Sæuis deis:ſæuos deos appellat:q ſe uoluerūt filio ſupeſſe:qa æquius erat ut ſenex morireť ante filiū

At poſtquā mēbris ſenſit conſtare uigorem
Vos ait o ſocii ſicut tormenta ſoletis
Me quoq́ mittendis rectū componite telis
Egere qđ ſupereſt animæ tyrrhene per oēs
Bellorū caſus:ingentem militis uſum
Hoc habet ex magna defunctū ꝑte cadauer
Viuentis feriere loco:ſic fatus in hoſtem
Cæca tela manu:ſed non tamen irrita miſit.
Excipit hæc iuuenis generoſi ſāguinis argus:
Q ua iā non medius deſcendit in ilia uenter:
Adiuuitque ſuo ꝓcumbens pondere ferrum
Stabat diuerſa uictæ iam parte carinæ
Infœlix argi genitor:non ille iuuentæ
Tempore phocaicis ulli ceſſurus in armis
Victū æuo robur cecidit feſſuſque ſenecta.
Exemplum nō miles erat:qui funere uiſo
Sæpe cadens longe ſenior ꝑ trāſtra carinæ
Peruenit ad puppim ſpiranteſq́ inuenit artus
Nō lachrime cecidere genis nō pectora tūdit
Diſtentis toto riguit ſed pectore palmis
Nox ſubit atq́ oculos uaſtę obduxere tenebre
Et miſerum cernens cognoſcere deſinit argū
Ille caput labens:& iam languentia colla
Viſo patre leuat:uox fauces nulla ſolutas
Proſequitur: tacito tantū petit oſcula uultu
Inuitatq́ patris claudēda ad lumina dextram
Vt torpore ſenex:caruit uireſq́ cruentus
Cœpit habere dolor:nō perdā tēpora dixit
A ſæuis permiſſa deis:iugulumq́ ſenilem

Veniã cõcede: ignoſce iquit parẽti tuo qui nolit occupari ĩ te ãplectẽdo: hoc iõ facit qa tu uiuis & potes eẽ ſupſtes: ꝑperat ergo ut tu fata ꝑueniat. Supſtes.i.potes uiuer̃. Quãuis capulũ: quãuis iquit uulnus letale ſibi intulerit: tamẽ ut cito morireť: ſe ꝑcipitẽ deiecit ĩ undas. Capulus manicus enſis a capiẽdo dictus Tẽdit.cõtendit. Præcedere ꝑuenire mortẽ filii ꝑcipiti ſaltu: qa ſe ĩ maris undas præcipitauit. Feſtinãtis aĩam: ꝑ aĩam ipſius feſtinãtis mori. Nõ uni morti: duabꝫ ergo cædibꝫ ſe occidit: una cũ ſe uulnerauit: altera cũ ſe in undas ꝑcipitauit. Inclinãt.iã tandẽ fatebãť maſſilienſes ſe uictos eẽ: nã multis amiſſis nauibus & cæteris cõcuſſis nõ poterãt reſiſtere. Fa.du. cũ.ſ.Maſſilienſiũ. Claſſis merge.quia cũ fluctibꝫ obruta erat cũ roſtris hoſtiũ. Aſt aliæ: ſed naues maſſiliẽſiũ: q̃ nõ ſunt obrutæ. Victors: quia Ro.cõſcẽderãt naues illas: q̃ iam mutatis remigibꝫ in pontũ ſubducebãtur. Mutato re.i.occiſis Maſſilienſibꝫ. Victores ſuos.ſ.Ro. Naualia paucæ: ſed paucæ naues: Maſſilienſiũ fuere: q̃ in ſua naualia recepunt. Naualia loca ſunt ubi naues ſeruãť: ut Venetiis uulgo dr̃ la arſena: & hoc uocabulũ ut mihi uideť: naſcitur illic arſena.i.ars nauis: eo ꝙ ibi artificiũ ſit nauis. Quis ĩ urbe: deſcribiť paſſim fletus & cõploratus ſuoꝝ: qui maxius erat ĩ urbe Maſſiliæ. Quis ꝑ q̃lis: nõ interrogãtis: ſed admirãtis. Virg. Quis talia fãdo.&c. Matrũ: q̃ filios ſuos expectãtes ĩplacabiliter lachrymabanť. Cõiunx ſæpe uiri: Cõiunx Ro. militis cadauer amplexa ẽ: cũ cõfuſus eẽt cæde uultus. Vnda: ꝑ undã. Cõfuſis: turpatis: infectis Ro.cadauer: romanũ mortuũ. Miſeri p̃res certauere: ita inter ſe cõtẽdebãt: quia trũci dignoſci nõ poterant auulſo capite. Accẽſis rogis: ut cadauera filiorũ ſup ĩponerent. At brutus: Brutus fuit primus q e ducibꝫ ornamẽtũ addidit: & laudẽ armis Cæſareis. In æquore: quia nauali pugna uictor fuit: Trebonius uero terreſtri pugna uictoriam amiſerat.

Confodiã: ueniã miſero cõcede parenti
Arge: qđ amplexus extrema qđ oſcula fugi.
Nondũ deſtituit calidus tua uulnera ſanguis
Semiaĩmiſq; iaces: & adhuc potes eẽ ſupſtes
Sic fatus quãuis capulũ per uiſcera miſſi
Polluerit gladii: tamẽ alta ſub æquora tendit.
Præceps & letum gaudens præcedere nati
Feſtinãtẽ aĩam morti nõ credidit uni.
Inclinãt iã fata ducũ: nec iã amplius anceps
Belli caſus erat: graiæ ꝑs maxima claſſis
Mergitur: aſt aliæ mutato remige puppes
Victores uexere ſuos: naualia paucæ
Præcipiti tenuere fuga: qs in urbe parentum
Fletus erať: quãtus matrũ ꝑ littora plãctus?
Coniunx ſæpe ſui confuſis uultibus unda
Credidit ora uiri romanũ amplexa cadauer.
Accenſuſq; rogis miſeri de corpore trunco
Certauere patres. at brutus in æquora uictor
Primus cæſareis pelagi decus addidit armis.

Liber quartus Lucani.

T ꝑcul. Hic q̃rtus liber eſt huius opis in quo cõtineť quõ Cæſar hiſpanias ſubegerit: uicto Petreio & afranio: qui cũ exercitu & conſulari impio pro ꝑte Pom. eas tenebãt deĩde quõ Piſo & curio duces cæſaris ĩ africa cæſi fuerĩt: in pricipio ãt đſcribit quõ Petreius & Afra.cõi cõſilio bellũ cõtra cæſarẽ apđ ilerdã ciuitatẽ hiſpaniæ gereř cõſtituerĩt: ꝙ is locus ſibi oportunior eẽ uidereť: & cæſar eodẽ duxit exercitũ cũ ſub noctẽ ueniſſet eqtibꝫ ãte aciẽ locatis: & mãiplis condẽſis ĩ unũ ut hoſtes ꝑſpiceř nõ poſſẽt: caſtra uero foſſa mũiuit: cũ id prius factũ uiderĩt hoſtes q̃ ꝑuidrĩt. At ꝑcul: at maſſiliæ nũc terra: nũc mari pugnabať: tãdẽ uiribꝫ Ro. ipſi ceſſerĩt: at uero ĩ hiſpãia bellũ grauius Cæſar gerebat: qđ & ſi cruenta uictoria cõceſſerat: tamẽ magnũ momẽtũ ſequẽtibꝫ rebꝫ reliq̃t: nã facile appebat eos magnã uictoriæ ꝑtẽ adeptos eẽ q hiſpãias obtinerẽt. In extre.ho.ſ.ĩ occidẽte ĩ quo hiſpania ẽ: ũde heſpia dicta ẽ. Sæ.i.magnus & fortis. Virg. Sæua iouis cõiunx. quis Luca. hoc loco uideať poſuiſſe ꝑ crudeli. Nõ mul.cæde qa ibi pauci admodũ occiſi ſũt. Max.ſed fati: quis ibi adeo nõ multi pierĩt: tamẽ bellũ hoc daturũ ẽ maximũ momẽtũ ducibꝫ: qa uterq; dux hiſpanias obtinebat: & ſpẽ magnã reliq̃ uictoriæ hr̃e cepat. Fati.fortunæ. Momẽta ducibꝫ: uter.n. dux hiſpanias obtinuiſſet: ille magnã ꝑtẽ uictoriæ obtinuiſſe uidebať. Iur pari. nũc deſcribit q nã duces ĩ hiſpania fuerũt: cõtra quos bellũ gerebat Cæſar: nã equitibꝫ auxiliiſq; luſitaniæ Petre. celtiberis: cãtabriſq;: & barbaris oĩbꝫ illius regiõis Afra.impabat: Sed Petreius coactis oĩbꝫ uectonibꝫ ad Afra. ꝑuenit: cõſtituerĩtq; cõi cõſilio bellũ apđ ilerdã urbẽ capta loci oportunitate cõtra Cæ.gereř. Rector Petreius: qa ut dixi ex luſitania Petre. ꝑ uectões popu: coactis oĩbꝫ ſuis quos ſecũ cõtraxit ad afra. ꝑuenit

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER.IIII.

T procul extremis terrarum cæſar in oris
Martem ſæuus agit non multa cæde nocentem:
Maxia ſed fati ducibus monumenta daturũ
Iure pari rector caſtris afranius illis

Ac petreius erat cõcordia duxit in æquas
Imperium cõmune uices:tutelaq; ualli
Peruigil alterno paret cuſtodia ſigno
His præter latias acies erat impiger haſtur:
Vectõeſque leues.ꝓfugique a gẽte uetuſta
Gallorũ celte miſcentes nomen hyberis.
Colle tumet modico.lenique excreuit in altũ
Pingue ſolũ tumulo:ſup hũc fũdata uetuſta
Surgit ilerda manu:placidis prelabit̃ undis
Heſperios inter ſicoris nõ ultimus amnes:
Saxeus ingenti quẽ pons amplectitur arcu
Hibernas paſſuras aquas:at proxima rupes
Signa tenet magni:nec cæſar colla minori
Caſtra leuat medius dirimit tẽtoria gurges.
Explicat hinc campos tellus effuſa patentes
Vix oculo pendẽte modũ:cãpoſq; coercet
Cinga rapax uetitus fluctus & littora curſu
Oceani pepuliſſe ſuo:nã gurgite mixto
Qui preſtat terris aufert tibi nomẽ hyberus
Prima dies belli ceſſauit marte cruento
Spectãdaſq; ducũ uires numeroſaque ſigna
Expoſuit:piguit ſceleris pudor arma furẽtum
Continuit patriæq; & ruptis legibus unum
Donauere diem.prono cũ cæſar olympo
In noctẽ ſubita circundedit agmina foſſa

Cõe imp.ſ.Petreii & Afra. In æqs ui.i.pares uiciſſitudĩes:qa alternis diebꝫ impabãt. Cuſtodia.app. tutela. Alter.ſigno:nũc claſſico Petreii nũc Affranii:quia alternis diebꝫ impabant exercitui. Cuſto.pui. quæ i ſtatiõe ꝓ caſtris poſita erat:& declarat.ſ.tutela ualli:q̃ poſita erat ad obſeruãdũ uallũ hoſtiũ. Signo claſſico. His pter.nũc dicit celtiberiæ cãtabris:barbariſq;:q uſq; ad oceanũ ptinent Affraniũ impaſſe. His.ſ.Ro.q cũ Petr.erãt. Latias acies ꝑ.pter Ro.milites. Haſtur:hiſpaniæ po.ab hauſtria flu.nomẽ accepit. Vectõeſq;.po.ſ.erant cũ Ro. Leues:leuis armaturæ.ſ.haſtis tãtũmodo & ſcutis armati. Celtæ gal. qui populi ſũt galliæ:& forte hi errãtes in hiſpaniã uenere:& in ea loca cõſedere:q̃ hiberia celtiberi appellati ſũt. A gẽte ue. unde originẽ habuerũt. His .ſ.Petreii & Afra.& Ro.qui ſecũ erãt. Colle tumet mo.poſtquã dſcripſit duces q cũ impio hiſpanias tenebant:nũc dicit quõ inter ipſos & Cæſarẽ bella geſta fuerĩt:priõ qdẽ dſcribit ubi caſtra poſuerit uterq; exercitus.ſ.Petreii & Afra.& deinde Cæ ſaris:nã haud ꝓcul ab ilerda oppido cõſederãt:ſed planiciẽ priõ deſcribit ilerde:quã dicit in medio quodã tumulo poſitã fuiſſe. Pĩgue ſolũ:ſignificat terrã illã fœcũdã atq; ferãcẽ frugũ. Colle mo.nõ ualde ſublimi. Leui tu.quia ſenſim creſcit:& in altum ſurgit. Manu.ſ.hiſpanoꝝ.Super hũc.ſ.tumulum Placidis aquis:ante urbẽ ilerdã prelabit̃ ſicoris flu. qui nõ ignobile nomẽ tenet ĩter hiſpanos flu. Nõ ulti:nõ ignobilis. Saxeus ingẽ.dicit hũc ãnẽ põte lapideo uinctũ:& addũt rõem qa flu.hic hybernis aquis nimiũ creſcit & oẽs alios pontes facile merſerat:& hunc quoq; ſubmerſiſſet niſi lapideus fuiſſet Arcu.quo totũ flu.uinxit. Paſſurus:ſuſtẽtaturus aqs ẽt ſi nimiũ inflaret̃. Signa.ĩ quibꝫ Petreius & Afra.erãt noĩe Pom. Tẽtoria.i.caſtra Cæ.& Põ. diuidebat ſicoris. Explicat hũc tellus:dicit planiciẽ quãdã lõge lateq; porrectã fuiſſe:ut ad extremũ illius planiciei uiſus hoĩum uix ꝑuenire poſſit. Hinc .ſ.ab hoc ſicori. Tellus effuſa:porrecta in oẽs partes. Explicat:extendit:aperit. Vix oculo.i.quãtũ uix oculi hoĩum capepoſſẽt. Cinga rapax:flu.uelociſſimus & præceps a cingẽdo dictus:q circa hãc planiciẽ labitur cohercet:terminat cãpos. Vetus fluctuſq;.qui flu.cinga nõ ꝓnunciat̃ ſuo noĩe ĩ mare hiſpanũ decurrẽs:quia hibero flu.miſcet̃ qui maiore. Littora ferit:nõ ſuo curſu ſed hiberi. Nã dclarat quia dixit ferit. Impuliſſe:ꝓ impellere pteritũ pro præſenti poſuit. Curſu ſuo:ſui noĩs. Nã gurgite:iõ uetitus es o cĩga fluctus & littora oceani ĩpellere tuo curſu:qa miſceris hibero:q̃ queãdmodum pſtat rgiõi:nã ab hibero hiberia ẽ appellata:ita nomẽ aufert tibi:qa maior flu.ẽ. Pri.dies belli:nũc quõ ſe uterq; exercitus habuerit:poſtq̃ ĩ cõſpectu hoſtiũ cæſar uenit:dicit.n.priõ quidẽ territos eẽ a pugna:cum utriq; ꝓſpicerẽt:alii cognatos:alii affines:alii amicos:nõ poterat aĩus arma ſectari:ergo bellũ unũ bello ciuili donauerũt duces exercituũ:hic a Cæ.hic ab Afra.& Petreio. Dies:quoq; Cæ.in cõſpectũ uenit caſtrorũ Afra.& petreii. Mar.cruẽto.bellũ & pugna differũt:nã bellũ dr̃ cũ inimicitiæ ſunt:ſed pugna dr̃ cum manus cõſerunt̃:hoc loco martẽ ꝓ pugna poſuit. Spectãdaſq; du.ui.quia ĩ eo occupati fuerũt oẽs ut diligẽter uires & exercitus ducũ cõtẽplarent̃:nã Cæ.uires petrei cõtẽplabat̃ e diuerſo. Spec.cõtemplandas. Numeroſaq; ſi.i.multiplicia uexilla. Piguit ſce.cũ uiderent utriq; ſuos cognatos & affines. Dona.diẽ pa. .ſ.ut inter ſe ciues cũ ciuibꝫ bella cõſererẽt. Rup.le.quia cõtra leges pugnabãt. Prono tamẽ:ſed iterea Cæ. nõ pdidit tp̃s.inſtituit.n.milites ſuos circũdari foſſa ſub noctẽ:qđ ſanũ conſiliũ putabat eẽ munire caſtra Iuſſit.n.eqtes in frõte cõſiſtere:manipl os dẽſos atq; cõſertos caſtra circũdare:ne cõſpectu hoſtium uideri poſſet:iter illos uero maniplos dẽſos alios duci iuſſit:nec uallũ fieri uoluit:ne a ſupiore loco hoſtiũ cõſpectu uideri poſſit:ſed tãtũ foſſa ſine uallo ſatis erat ad tuẽdũ exercitũ ab hoſtiũ ĩpetu. Pro.olym.ſole iam occidente. Foſſa non uallo:ne.ſ.uallum erectum conſpici poſſit ab hoſtibus & conſpectum impediret.

Præſtant:ante ſtant a præ & ſto. Fefellit hoſtem:ſcilicet ut ante foſſa cingeret caſtra ſua q̄ hoſtes pro uiderent. Conſertis.i.coniunctis. Obtexit circundedit. Luce noua.i. ſequēti die ubi luxit in medio duorum caſtrorum erat collis:unde apparebat uter duorum exercituum illum occupaſſet ipſumq; ma/gnam oportunitatem habere & nociturus hoſti quotiens uoluiſſet. Cæſar ergo peritiſſimus dux collē uiſum ſtatim occupari uoluit:& ex militibus ſuis quoſdam elegit:qui collem illum aſcenderent:ſed con/ſpecti ſunt ab hoſtibus. Subito:celeri. Medius:inter caſtra. Huc:ad hūc collē. Terror:qa & hoſtes ho/ſtiū terrore concuſſi:ne ſi occupatus eſſet collis a cæ ſarianis plurimū incōmodi ſuſciperent. Pudor: quia pudebat eos cū propinqui eſſēt præueniri ab hoſte. Rapto:raptim & uelociter capto. His: cæ/ſarianis. Virtus: quia fretus uirtute & ferro pro/perabat ut locum illū occupare poſſēt:& licet occu parent collē:tamē ex aduerſo locum illum aſcen/dentes depellere hoſtes poterant. Illis:Petreii & afranii militibus:quia iā illū aſcenderāt. Miles:col lem medium inter caſtra & exercitum uterque ex ercitus occupare uolebat:ſed priores fuere milites Petreii & Afranii:qui tumulo propīquiores eſſent Cæſariani:tamē in aduerſū niti tentauerunt:ſi for/te illos impellere poſſent:ſed de ſuperiore loco faci le extrudebantur ab his:qui iā locū tenebant: & cū in periculo eſſent:ne includerentur Cæſariani:dux peritiſſimus cæſar æquitatū miſit qui inter utrāq; aciē equitaret:& interim auerſis hoſtibꝯ ī alteram partē: ut cū equites pugnarent:facultas daretur pe ditibus recipiendi ſe in locū tutiorē. Oneratus:ar/mis. Nititur.ſ.aſcendere. Supina: expreſſit geſtū aſcendentis in aduerſū:quia Cæſariani in montem ex aduerſo tendebant. Hæret:tarda eſt: neq; enī facile erat ſuperare mōtē. Caſura: ſcilicet illa acies cæſaris. Erigitur propter arduitatē tumuli a ſeqn/tibus umbone ſuſtentatur. Nulli telum:ſed non poterant tela in hoſtes torquerī:quæ ictū ualidū fa cerent:quia inſtabiles erant:& pedibus niti nō po/terant. Vacabat:licebat. Vibrare:torquere. La/bat:īſtabilis ē. Et fixo firmāt.i. tātū aberat:ut pila ī hoſtē mitterī poſſet:qđ neceſſe erat ipis pilis gradū ſtabilire: Scopu.eminētia ſaxa tenebāt ne ruerēt.

Dum primæ preſtant acies:hoſteq; fefellit.
Et prope conſertis obduxit caſtra maniplis.
Luce noua collem ſubito conſcēdere curſu
Q ui medius tutā caſtris dirimebat hilerdā
Imperat.huc hoſtē pariter terrorque pudorq;
Impulit:& rapto tumulū prior agmīe cœpit.
His uirtus ferrūque locum ꝓmittit ab illis
Ipſe.locus miles rupes oneratus in altas
Nititur:aduerſoq; acies in monte ſupina
Hæret & in tergū caſura umbone ſequētis
Erigitur:nulli telum uibrare uacabat
Dum labat: & fixo firmat ueſtigia pilo
Dū ſcopulos ſtirpeſq; tenēt atq; hoſte relicto
Cædunt enſe uiā: uidit lapſura ruina
Agmina dux:equitūq; iubet ſuccedere bello
Munitūque latus leuo producere gyro
Sic pedes ex facili nulloque urgēte receptus.
Irritus & uictor ſubducto marte pependit.
Hactenus armorū diſcrimina cætera bello:
Fata dedit uariis incertus motibus aer.
Pigro bruma gelu ſicciſq; aqlonibꝯ hærens
Aethere cōſtricto pluuias in nube tenebat.

Stirpes:arborū radices tenebāt ut quoquō poſſent euaderēt in ſūmū. Oblito hoſte: quia q̄ſi obliti erāt hoſtiū q ī ſupiori loco erāt. Cædūt en.uiā:ſatis hēbāt mō gladiis & enſibꝯ uirgulta cedere:ut iter ſibi expe/ditū facerēt. Vidit la.at uero cæ.ubi uidit ꝑiculū ſuorū:ne de ſupiori loco facile detruderent: & inde ab his qui ī urbe erāt:& q ex tumulo deſcēderēt itercluderēt:milites eqtatū ab altera pte mōtis ſuccedere iuſ ſit:ut interea facultas ſuis daret ſe in caſtra recipiēdi. Lap.caſura de loco ſupiore. Equitū : ꝑ equitatū

Bello:ad bellū. Munitū latus.i.dēſū latus hoſtiū:quia dēſū iō munitū:nec facile poterāt uici Produ/cere.i.extēdere porro ducere:auertere a ſuis:quia dū auerſi ſūt cōtra eqtes:iterea facultas daret militibus: ut ſe in caſtra tutos reciperent:qđ ita factū ē. Sic pedes:hoc mō liberati ſūt cæſariani. Pedes:ꝑ peditatū poſuit ſingularis numerus ꝓ plu.Virg.& Armato milite cōplēt. Nullo ur.quia ſublati erāt: dū ab altera pte eqtatus Cæ.equitauit irritus. Rece.cū iā uictor eēt:quia occupauerat collē. Irritus:impos ꝓpoſiti ſui

Pepēdit:in dubio ſtetit. Subducto mar.i.remoto milite:cōtra quē pugnauerāt. Hactenus ar.hucuſq; inquit milites inter ſe pugnauere:ſed quæ deinde ſecuta ſūt:tēperie aeris potius q̄ armis geſta ſunt. Cæte ra fata:reliquā fortunā. Incertus:dubius:quia mō ſerenū:mō pluuioſū ſe oſtēdebat. Pigro:deſcribēs in/undationem aquarum:& effuſos hymbres qui ſecuti ſunt:primo dicit frigore conſtrictas eſſe nubes: ne aquam cælitus emitterent & ſuperueniente uere ubi ſol in aritem uenerit:ſtatim collectos hymbres in occiduum axem cōdenſatos fuiſſe: & hymbrem effuſum plus q̄ credi poſſet emiſiſſe:ut regionem illam omnen hiſpaniæ inundaret. Bruma.i. hyems: bruma ꝓprie dr̄ mēſis ianuarii:& interpetrat̄ q̄ſi uragma .i.breuis dies. Pigro gelu:qa pigros hoīes facit. Sic.aqui.i.frigidis q naturaliter ſiccant̄:nā nō ſolum calore: ſed frigore deſiccātur humores.Vir.Et penetrabile fri.adurit. Cōſtricto.ſ.nimio frigore. Tenebat:conti

Vrebant montana niues:cãpoſque iacentes
Non duraturæ cõſpecto ſole pruinæ.
Atque oĩs propior mergenti ſydera cælo
Aruerat tellus:hiberno dura ſereno.
Sed poſtq̃ uernus calidũ titana recepit
Sydera reſpiciens dilapſæ portitor helles
Atque iterũ æquatis ad iuſtæ pondera libræ
Temporibus uicere dies:tunc ſole relicto
Cynthia quo primũ cornu dubitãda refulſit
Excluſit boream flãmaſq; excepit ab euro.
Ille ſuo nubes quaſcunque inuenit in axe
Torſit in occiduum nabathæis flatibus orbẽ.
Et quas ſentit arabs:& quas gangetica tellus
Exhalat nebulas:quicquid cõcreſcere primus
Sol patitur.quicquid cæli fuſcator eoi
Intulerat corus:quicquid defenderat indos.
Incendere diem nubes oriente remotæ
Nec medio potuere graues incũbere mundo:
Sed nĩbos rapuere fuga:uacat ĩbribus arctos
Et notus in ſolam calpen fluit humidus aer.
Hic ubi iam zephyri fines:& ſũmus olympi

Mõtana:ſcilicet herbas & larbores in montibus urebant. Omnis tellus:ideſt omnis occidens aruerat nimio frigore. Prior cœlo mergenti.i.occidenti:nam in mari ſol mergitur ſecundum uulgariũ opinionem. Aruerat:ſiccata erat.ſ.hyberno ſereno. Sed poſtq̃:ſed ubi inquit hyemi ſucceſſit uer ſtati calor liquefecit nubes:quæ a natura nimio frigore cõſtrictæ pluuias continuerunt. Ordo eſt: ſed tunc cynthia exhauſit boream & accepit flammas ab euro:& refulſit corona: poſtquam uicere: ſcilicet mortem. Portitor helles:ideſt aries:nota quidem hiſtoria de ariete aureum uellus habente: qui poſtea tranſlatus eſt in cœlum:& ſydus cœleſte petiit in zodiaco. Portitor:ideſt uector aries qui p mare Hellẽ uehebat:& quia retroſpexit eam excuſſit a tergo. Calidum titana:cum in ariete ſol excepiſſet.i.tempore ueris:nã liquefactæ ſunt niues & nubes calore ſolis reſolutæ effuſum imbrem emiſere. Vernus:ideſt qui facit tempus uernum:ſole enim exiſtente ĩ ſigno arietis æquinoctium eſt:xi.kal.Martii:& tẽpus ueris ẽ ſic ſol exiſtente in libra æquinoctium eſt autunnale. Dilapſæ quia eam a tergo excuſſit. Sydera reſ.ideſt ꝙ ſol in ariete eſſet. Libræ pondera temporibus:quia bis eſt æquinoctium. Vicere.ſ. noctes. Iterum.i.ſecundo quia ſemel dies uincũt noctem:ſed quando eſt æquinoctium autunnale:dies quoque uincunt noctem. Aequatis tẽporibꝰ: qa tantum ſpacium occupat nox quantum dies. Tũ ſole relicto:ideſt nouilunio quod ſecutum eſt ſtatĩ reſolutis niuibus pluuiæ & hymbres effuſi ciciderunt. Quo:eo tẽpore quo. Dubitãda:cũ luna primum noua ẽ dubitatur quid uideatur:non.n. plena ſatis uidetur:ũt affirmari poſſit lunã eſſe. Boream:frigidiſſimũ uentũ ſeptẽtrionalẽ: cuius frigore ante nubes conſtrictæ fuere. Euro:a uento orientali qui ideo calidus ẽ:quod ab oriente pflat. Illæ ſuo nubes.ſ.eurus flans ab oriente nubes oẽs a regione ſua ĩ occiduum compulit:& illic cõgregatæ nubes:poſtquã ſemel calore ſolis reſolutæ ſunt ingentes inundationes fecere. Torſit:cõpulit. Suo axe orientali. Nabathæis flatibꝰ.i. orientalibus a nabath:qui in regione orientis regnauit: & filius fuit Iapheti:nã Noe genuit Sem Cam & Iaphet: ex quo natus eſt Nabth a quo regio nabathea dicta eſt.Ouidi dius in primo methamorphoſeos.Eurus ad auroram nabathæaque regna receſſit. Quaſcũque nubes: omnes qui ibi fuerant in occidentem plagam compulit eurus. Arabs:populus orẽtis. Gangetica tellus.i. india:nã gãges flu.ẽ ĩ diæ & india pars ẽ extremi orientis. Exhalat:emittit. Primus ſol.i orięs ſicut ultimus occidens. Cõcreſcere:cõdẽſari. Quicquid c.patiꝰ:qa tã in oriente q̃ ĩ occidẽte calor ẽ ut ibi raro nubes uideãꝰ nimio calore:ſolis rarefactus ẽ aer ut raro nubes dẽſatæ uideãꝰ. Quicq̃d chorus ſubaudi torſit a ſupioribꝰ:nam corus ſeptẽtriõlis eſt uẽtus collateralis aquiloni. Fuſcator:tenebrator: nam flante coro pluuioſum & nubiloſum efficitur cœlum in occidente. Eoi:orientalis:qui collateralis eſt euro.
Quicquid.ſ.nubium.ſ.torſit. Defenderat a calore. Indos:populos in extremo oriente poſitos ideo nigri ſunt:quia ibi nimis calor eſt qui uultus hominum exurit. Incendere diem:nam nubes remotæ incendunt diem:unum ſequitur ex reliquo:quia remotis nubibus radii ſolis non impediunt quominus uĩ ſuam exerceant. Diem incendere.ideſt orientem. Nec medio:nec nubes in meridie eſſe poterant: qa illinc ſol nunquam ferme diſcedit. Graues:aquoſæ. Nymbos rapuere fuga. hyppalage p nymbi rapuere nubes. Ea fuga: ideſt uelocitate: nymbi dicuntur uenti cum pluuiis. Vacat: quomodo a ſufficienti numeratione probat in occidentẽ nubes compulſas fuiſſe:non erant in oriente:eſſe non poterant in meridie propter calorem:nec in ſeptentrione flante aquilone:relinquitur ergo ut cõpellerentur in occaſum. Arctos:ſeptemtrio. Vacat:uacuata eſt imbribus. Notus:ẽ uentus inflans a meridie. Solã calpen:ideſt in ſolum occidentem: calpe mons hyſpaniæ eſt quæ eſt in occidente. Calpen & abylicen:ut tradit Strabo:opinati ſunt quidam eſſe colũnas herculis:a radicibus huius montis,ſita eſt eiuſdem nominis urbs calpe uetuſtum:& haud abiectum ſane oppidum.hic mons circuitu quidem non magnus admodum altitudine uero ingens & erectus:adeo ut longinquis inſulæ formam præſtet. Hic ubi: nubes

Vndiqꝫ collectas eurus cõpulerat in occaſũ in eã precipue regionẽ:ubi caſtra cæſaris poſita erãt ex una pte ex altera uero pte Afranii & Petreii:nũc ergo dicit ꝙ zephyrus uẽtus qui pflat ab occidẽte terminũ ſuum ꝓfert uſqꝫ ad Aphrycũ oĩa nubibꝫ plena erãt:ſic.n.ſe hẽnt ſi orbẽ cœli cõſideres hic oriẽs eſt & eurus a pte dextra:Vulturnus a ſiniſtra:deinde ſeptẽtrionẽ uerſus boreas cõtiguus uulturno: deĩde corus contiguus ẽ zephyro a pte occidẽtali:circius cõtiguus ẽ africo & africus deinde collateralẽ hẽt notũ qui alio noĩe ap/pellaᵵ auſter dicit ergo qua pte terminos ſuos porrigit zephyrus uẽtus occidentalis ad africũ oĩa nubibus plena erãt:ut uix ſpaciũ qđ erat a cœlo uſqꝫ ad terrã nubes cape poſſent.

Cardo tenet tethym uetite tranſcurrere dẽſos
Inuoluere globos:cõgeſtũqꝫ aeris atri
Vixqꝫ recipit ſpaciũ:qđ ſeperat æthere terram
Iãqꝫ polo preſſæ largos dẽſanᵵ in imbres
Spiſſatæqꝫ fluunt:nec ſeruãt fulmina flãmas
Quãuis crebra micẽt:extĩguit fulgura nibꝫ
Hinc imperfecto cõplectitur aera gyro
Arcus:uix ulla uariatus luce colorem
Oceanumqꝫ bibit:raptoſqꝫ ad nubila fluctus
Pertulit & cælo diffuſum reddidit æquor
Iamqꝫ pyreneæ quas nunquã ſoluere titan
Eualuit fluxere niues:fractoqꝫ madeſcũt
Saxa gelu:tunc quæ ſolitis e fontibus exit
Non hẽt unda uias tã largas alueus omnis
A ripis accepit aquas:iam naufraga campo
Cæſaris arma natãt:ĩpulſaqꝫ gurgite multo
Caſtra labant:alto reſtagnãt flumina uallo.
Non pecorum raptus faciles nõ pabula merſi

Zephyri:fines inter africũ & ipm zephyrũ: Sũmus.i.ultimus nã ultimus & ſũ/mus ꝓ ſe inuicẽ ponũᵵ. Sũmus car.i.ultimus axis .ſ.occiduus. Tethi.ſ.ubi ẽ mare oceanũ occiduũ. Inuoluere glo.quia uẽti eas glomerauerãt ĩ occaſũ. Vix re.i.uix a toto q̃tũ a cœlo eſt ad terrã ſpacio ca pi poterant. Atri aeris.i.nebuloſi congeſtũ ſubie ctũ eſt.i.cõgeriẽ aeris & cumulũ. Atri quo ad nubi um cõdẽſationẽ. Re.capit. Terrã ſepat: tã ma/gna & immẽſa multitudo nubiũ erat ut ſpaciũ qđ ẽ a cœlo uſqꝫ ad terrã occuparet. Iãqꝫ po.more poe tagꝫ deſcribit hanc multitudinẽ nubiũ ut ſẽp res ex/tollãt p hypbolẽ iã inquit ſolis calore cõpreſſæ nu/bes & reſolutæ ĩ hymbres effuſos iuũdationẽ feceᵵ. Dẽſanᵵ:q̃ raræ erãt a natura ſic.n.aer cũ dẽſari ce perat in nubes cõuertiᵵ:quæ deĩde aquã calore ſo/lis haurientes poſtq̃ altius aſcẽderũt eodẽ calore ſo lis cõpreſſæ hymbres emittũt. Polo.i.calore ſolis. Spiſſatæ cũ altius euectæ fuerĩt. Nec ſeruãt ful. dicit tantã fuiſſe dẽſitatẽ nubiũ ut q̃uis fulgura cre/bra eẽnt:tamẽ ad oculos pueniᵵ nõ poſſe:rtinebãᵵ .n.craſſitudine nubiũ. Flãmas.ſ.ſuas retinere non poterãt. Moriunᵵ ful.declarat.ſ.in ipſis nubibus fulgura extĩgũᵵ. Arcus uix.ſ.apparebat:nã ita of/fuſcatus erat ꝙ uarii colores ĩ ipſo ꝓſpici nõ poſſẽt

Hinc:uidelicet ex ipſis nubibꝫ. Complẽctiᵵ aera:qa magnã cæli partẽ cõplectiᵵ. Gyro impfecto qa nubibꝫ exprimi nõ poterat. Variatus colorẽ.i.hẽns uariatũ colorẽ ulla luce:nã ſolis radii ex oppoſito re pcutientes nubes faciunt arcũ:ſed quia denſæ nubes erãt:id radii ſolis non uſque adeo poterãt penetrare & illuſtrare nubes ut arcũ efficerent. Luce:quia uarios colores arcus repreſẽtat:ut Mille ſecũ trahẽs ad/uerſa luce colores. Oceanũqꝫ bibit:quia una extremitas arcus uideᵵ in extrema pte cœli haurire aq̃s: nã arcus nũquã apparet quĩ ſtatĩ ſequantur pluuiæ:ergo poetæ finxerũt ipſũ ex mari aquas hauriᵵ:quas e nu bibus emittat. Raptos:hauſtos ſecundum uulgarium opinionẽ loquitur. Cælo:ſcilicet de. Diffuſum æquor:primo tractus aeris traxit in undas arcũ:deinde a cælo emiſit in terras. Iamque pyreneæ: dicit py reneos montes cõtiguos tauro mõti:per quẽ Hãnibal in italiam tranſiuit cũ altitudine ſua ſemper niues habuerũt:quia altiores ſunt eo minus calorẽ ſolis ſentire nõ poſſunt.& niues nũquã reſoluebãᵵ: ſed hoc tempore reſolutæ ſunt:ut multitudine hymbrium regionẽ oẽm hiſpaniæ inundarent. Pyreneæ niues ideſt pyrenei montis.Mõtes ſiquidem pyrenei Galliæ partẽ ab occaſu terminare dicunᵵ auctore Strabo/ne lib..iiii.mare ex utroqꝫ latere pertingẽtes & internũ & externũ:ab ortu rhenus q æquali:a pyreneis mõ tibꝫ ſpacio ad lineam ſpectabat:ab Aquilone & meridie ſic iacet ut a ſeptẽtrionalibꝫ promontoriis pyre/nes inchoans oceanus ãbiat uſqꝫ ad rheni eruptiones e regione aũt Maſſilienſe ac Narbonenſe pelagus. Eualuit:altitudĩe ſua. Fracto gelu:ideſt reſoluta glacie. Saxa:pyrenei mõtis. Tunc q̃ fon.unde quæ a fontibus exeunt:uiam inuenire non poterant per alueos ſuos qua fluerent: nam adeo alueos plenos inueniebant:ut rurſus in fontem aquæ recurrere cogerentur. Iam naufraga campis: iam plena omnia aquis erant:ut caſtra caſtris inundata eſſent:& arma militum natarent. Naufraga:ad ſimilitudĩnẽ nau/fragarum queadmodum enim naue fracta remiges & uectores ruunt per undas:ita arma Cæſarianorũ natabãt. Caſtra:uidelicet uallum caſtrorum. Labant quia uis aquarum uallos caſtrorum euellebat. Flu.reſtagnant:redũdãt & retro ſtagnant:ſtagnare ẽ locũ in ſtagnũ facere. Alto uallo:in altũ uallum

Non pecorum:ex hoc diluuio ſecuta eſt inopia commeatuũ:ut iam Cæſaris milites fame oppreſſi:nec ſibi cõmeatũ:nec equis facile ſubiicerẽt. Raptus fa.peco.i.nõ facile milites prædari poterãt pecora qui/bus ueſcerentur. Merſi.ſ.aquis. Nõ pabula:herbas intellexit: quia pabulũ ẽ equoꝝ & iu mentorum.

Vlla ferunt ſulci: tectarum errore uiarum
Fallitur occultis ſparſus populator i agris
Iamq́ comes ſemper magnorū prima maloꝝ
Sæua fames aderat: nulloq́ obſeſſus ab hoſte
Miles eget. toto cenſu non prodigus emit
Exiguam cererem. proh lucri pallida tabes:
Non deeſt prolato ieiunus uenditor auro.
Iam tumuli colleſq́ latēt: iam flumina cūcta
Condidit una palus: uaſtaq́ uoragine merſit
Abſorſit penitus rupes ac tecta fearum
Detulit: atq́ ipſas hauſit: ſubitiſque frementes
Vorticibus contorſit equos: & reppulit æſtus
Fortior oceani: nec phœbum ſurgere ſenſit
Nox ſubiecta polo: rerum diſcrimina miſcet
Deformis cæli facies: iunctæque tenebræ.
Sic mundi pars una iacet: quam zona niualis
Perpetuæq́ premūt hyemes: nō ſydera cælo
Vlla uidet: ſterili nec quicquā frigore gignit
Sed glacie medios ſignorum temperat ignes.
Sic o ſumme parens mundi ſic forte ſecunda
Aquorei rector facias neptune tridentis:
Et tu perpetuis impendas aera nimbis:
Tu remeare uetes quoſcūq́ emiſeris æſtus:
Non habeāt amnes decliuem ad littora curſū
Sed pelagi referātur aquis: cōcuſſaq́ tellus

Tectaꝫ er. & ēt gregarii milites qui pabulatū mittebāt: ut ex agris fœnū & herbā conueherēt: quibꝫ alerent equos ꝗ aquis oīa tecta erāt uiam diſcernere non poterant & ſæpe ipſis undis merſi aīam effūdebant
Tectaꝫ.ſ.aquis. Ocultis: pro occultatis. Fallitur: decipitur. Iamq́ comes: ex hoc diluuio ſecuta ē fames: & inopia rerum omnium. Comes malorum fa. quia fames peſtilentiæ comes ē: magna mala ſunt. bellū & peſtis: & ſēper fames eſt comes horum duorum malorū: unum nō eſt ſine altero. Obſeſſus miles.ſ.Cæſaris a nullo hoſte obſeſſus: nihilominus laborat inopia cōmeatus: ac ſi undiq́ ab hoſtibꝫ oppreſſus eſſet. Prodigus: quāuis ꝓdigus eēt: nō poterat exiguum panē emere: etiam ſi quæcūq́ poſſidebat pro exiguo pane cōmutare uellet. Proh lucri.p.t. ſed per exclamationem prorumpit in auariciā: quāta inquit ē hominū auaricia: nam in tanta rerum inopia inuentus eſt quidam qui ieiunus eſſe mallet ꝗ pecuniam acciperet: ꝗ neceſſaria ſibi retinere. Pro lato: ideſt proferenti aurum: ideſt paratus erat ipſe ieiunare: ut aliméta magno præcio uenderet. Iam tumuli: dicit inundationē tantam fuiſſe aquarū ut regio illa inſtar paludis eſſe uideretur: diluuiū ergo fuit. Vaſta uoragine.i.fouea quadā merſit oīa. Merſit: obruit. Detulit: de loco in locum. Tecta: cum cubilibꝫ ſuis. Subitiſq́ fre. ipſos ēt equos militum abſorſit. Fremētes. hiātes. Et reppulit æſtus impetus huius inundationis tātus erat: ut fluctus oceani uinceret & repelleret. Nec phœbūm ſurgere: tam denſæ erant tenebræ: ut nox a die nullatenus diſcerni poſſet. Miſcet diſ. Tātæ inquit erāt: & tā denſæ tenebræ: ut res a rebus diſcerni nō poſſent: ſicut illud Virgil. Et rebus nox abſtulit atra colorē: nam color eſt qui facit res a rebus diſcerni. Deformis: tenebroſi. Miſcet: confundit. Iunctæ: ideſt denſatæ tenebræ: ſcilicet miſcent. Sic mūdi pars: per ſimilitudinē oſtendit quantæ erant tenebræ in ea regione: non aliæ inquit erant in oca ſu.ſ. in ea parte hiſpaniæ ꝗ ēt eēnt i frigidiſſima zona: ubi cōtinuæ ſunt nubes & frigora. Zona niualis.i.oppreſſa niuibꝫ: ubi ſemꝑ frigora ſunt & gelu: nec radiis ſolis illuſtrať. Sterili frigore: nā frigus cōtrarius ē generatiōi reꝝ. Sed glacie medios .ſ.t. Ratio hoc facit ſphæræ: cœlū quinq́ teneť zonis: quarū media feruētiſſima ē: quia ab ea nūꝗ ſol ferme diſcedit: ſed duæ temperatæ ſunt: quia ī medio frigidiſſimarum & huius feruentiſſimæ ſūt: iō habitabiles ſūt: recte ergo dicit medios tēpat ignes zona quoq́ in extremo. Sed ignes: calores ſolis qui ꝑ ſigna zodiaci curſū ſuū pagit. Medios.i.mediæ zonæ. Signoꝝ: quia ſol ab ea nūquā ferme diſcedit. Glacie.i.frigore. Sic o ſūme parēs. hic poeta deos implorat: ut uelit hoc ꝑpetuū eſſe diluuiū: potiuſquā inter ſe Ro. bella conferant. Inuocat āt ioué atq́ Neptunū. Ioué ut perpetuos hymbres de cœlo mittat: neptunū ut ipſe miſſis undarū habenis totā hiſpaniā obruat potiuſquā bella ciuilia ꝑmittat. Sūme parēs: ſūmū ioué appellauit: cui prima ſorte cœlum obtigit. Nota ē fabula mortuo Saturno tres filii relicti ſūt: ſcilicet iupiter: Neptunus: & Pluto: qui ſorte īter ſe tria regna diuiſerūt: cœlū pria ſorte obtigit ioui: ſeūcda ſorte mare Neptuno: tertia ſorte terra plutoni cōtigit.

Aequorei tridētis: quia ſceptrum Neptuni tridens eſt: quod alio nomine fuſcina nominatur: hac.n.fuſcina piſcatores utuntur. Impedias aera: ideſt deſuꝑ facias aerē nebuloſum: & pluuias effuſoſq́ hymbres emittentem. Emiſeris: ſcilicet in hiſpaniā. Aeſtus. reme.ſ.in mare tumidū. Non habeant amnes: & ſemper mare tnmidum uetet in ſe ipſum aquas fluuiorum deſcendere. Ad littora curſum: quia naturaliter omnes fluuii decurrunt in mare. Littora maris. Referantur: retro ferantur: ſcilicet in fontem.

Aquis: ſcilicet fluentibus. Concuſſaque tellus: ideſt terræmotus: & ſic re uera contingere ſolet: ut terræmotu qui nūquā fuere ſubito erūpāt e diuerſo amnes: qui uero aliquādo fuere terræmotu ſorbeāť: ut ſemꝑ poſtea appareāt: ut de numico flu. legiť: ubi Aeneas demerſus ē: tamē in rerum natura nō inueniť.

Laxet iter: quia terræmotu flumina erūpunt. Rhenus: germaniæ flu. Hos rhodanus: & ſi nō ſufficeret rhenus rhodanus flu. galliæ inūdet hos cāpos. Obliquēt fōtes. ſ. ut ad hunc locū oēs deriuentur. Huc: ī hiſpaniā. Niues riphæas. i. ſeptētrionales. nā riphæi mōtes ſunt ī ſeptētrione poſiti: q̄ ſēp niuib9 tecti ſunt. Et ut īquit Solinus: dānata hæc ps mūdi: & a reꝝ natura ī nubē æternæ caliginis miſſa: ipſiſq̄ ꝓrſus aqlonis cōceptaculis rigētiſſima: ſola terraꝝ nō nouit uices tēpoꝝ nec de cælo accipit aliud q̄ hyemē ſēpiternā. Et miſeras. b. & cū hoc feceris ut omnē hiſpaniā inundaueris o iupiter atq̄ Neptune bella ciuilia impedi: quæ generi humano deteſtāda ſunt & abhominanda.

Laxet iter fluuiis: hos cāpos rhenus inūdet:
Hos rhodāus. uaſtos obliquēt flumina fōtes:
Riphæas huc ſolue niues huc ſtagna lacuſq̄
Et pigras ubicunque iacent effunde paludes.
Et miſeras bellis ciuilibus eripe terras.
Sed paruo fortuna uiri contēta pauore
Plena redit: ſolitoque magis fauere ſecundi
Et ueniam meruere dei: iam clarior aer
Et par phœbus aquis denſas in uellera nubes
Sparſerat: & noctes uentura luce rubebant:
Seruatoque loco rerum diſceſſit ab aſtris
Humor: & ima petit qcquid pendebat aquaꝝ
Tollere ſylua comas ſtagnis emergere colles
Incipiunt uiſoque die dureſcere ualles.
Vtque habuit ripas ſicoris cāpoſque reliqui
Primū cana ſalix madefacto uimine puam
Texitur in pupim cæſoque induta iuuenco
Vectoris patiens tumidū ſuperenatat amnē
Sic uenetus ſtagnante pado fuſoq̄ britānus
Nauigat oceano: ſic cum tenet omnia nilus

Terras eripere: ideſt ne concedas terram & locum romanis: ubi bella ciuilia facere poſſint. Sed paruo fortuna: poſt inuocationē hanc narrat poeta fortunam quaſi penituiſſe: q̄ nō nihil ab eo tenore quo ire ceperat ſecundum uota Cæſaris declinaſſe uidebatur: & paruo interuallo quod Cæſarē deſeruiſſe uidebatur: deinde multo plenior rediit ut in quo defecerat: id poſtea maiore copia ſuppleret. Contenta pauore: q̄ exiguū timorem inieciſſet Cæſari. Plena: Ideſt uberior & copioſior. Veniam me. quaſi indignatum Cæſarem metuerunt dii ſcilicet ut Cæſar ignoſceret diis qui quaſi quodammodo ſibi aduerſi fuere. Secundi: propicii. Iam rarior aer: nūc oſtendit quomodo dii magis propicii fuere Cæſari q̄ antea. Rarior: quia cū denſatur aer in nubes cogitur & pluuioſum cœlū reddit: at uero cum rarefactus aer erit nubes quæ ante denſatæ fuerāt rerefactæ in ſerenū reducūtur. Rarior. i. tenuiori. ſ. fuit. Par phœbus aqs: quia calore ſui par erat humori: quia antea phœbus ab humore & abūdātia quæ uictus fuerat & radii ſolis aqs. i. humori aquaꝝ. Sparſerat: attenuauerat nubes ī uelleris modū: nō. n. nigræ erāt aqs: ut āte: ſed plucidæ ut uellera q̄dā uidereſ. Noctes rubebāt: nā cū aer ſupueniēte nocte rubeus fuerit ita ducet craſtinā ſerenitatē. Seruato loco reꝝ. i. diffinito loco reb9 aq̄ in ſuū rediit: nā ſicut motus ita qetis triplex ē locus: uidelicet naturalis aialis uioléta: naturalis qes dicit̄ cū corpus ē in ſuo loco ſibi a natura determinato atq̄ cōſtituto: ut terra in centro: ignis: ī alto: aialis qes dr̄ cū aīa ceſſat a motu: ſiue ſuo appetibili cōiūcta: ſiue nō. Violēta āt qes dr̄ cū corpus ē ī loco ſibi adſtricto: & nō ꝓprio: ut e cōtrario diuiſa terra ī ſublimi: ignis uero ī cētro. Ergo ſeruato loco: ut ī cētro ſit qes terræ: ī oceano ſit qes aq̄rū: in cœlo & ſublimi ſit qes ignis. naturaliter poeta dixit hoc ī ſuū locū rediiſſe humorē: q̄ ātea in altiora euectus ē: nūc tādē cepiſſe ſeruare locū a natura cōſtitutū. Pendebat. ſ. ī aere deſcēdit ad ſpam ſuā. ſ. ī oceanū. Tollere ſylua co. ſyluæ obrutæ inūdatiōe aq̄rū: nūc ſenſim ſurgere cæperūt: nā defluētibus aqs ī alueos quodāmodo ſurgere uidebanſ. Emergere: apparere in ūdis.

Dureſcere: areſcere ſiccari. Viſo die. i. ſole: ātecedēs ꝓ cōſequēti. Vtq̄ habuit. r. Nunc dicit quid Cæſar ægerit: poſtq̄ aq̄rū inūdatio cepit declinari: nā ſimul atq̄ ītra ripas & alueū ſuū ſicoris fuit: ſtatī iuſſit militib9 ſuis ītexere naues: & ita uiminib9 ītextis corio cæſoꝝ iumētoꝝ eas texit: deīde his nauib9 milites traiecit. & cū nihil tale timerēt: hoſtes ſubito aufugierūt. Hiſtoria ē: nā ſæpe tētauit Cæſar tranſire alpes: hoſtes ī ulteriore ripa ſe obtulerūt ut Cæſarē ipedirēt: ille cōtextis nauib9 cū diſceſſiſſet: & ꝓcul ab hoſtib9 traiecit amnē prius q̄ ab hoſtibus ſentiretur. Hūit ripas. ſ. ſicoris ātea ſine ripis fuerat: nam īflatus ānis ripas trāſiuerat: nūc declinātib9 aqs ripas habere cæpit. Cana ſalix: qa frōdes ſalicis ex una pte canæ ſūt. i. uimina ſalicis. Madefacto uimine. ſ. ſalicis ut flexibiliores eſſent ī texēdo nauiculas. Cæſoq̄ īduta: cū texiſſent ſibi milites naues: deīde eas texerūt corio ut aquā retinerēt. Patiēs uec. ut ſuſtinere poſſet uectores. Superenatat. i. moueſ ſuper amnem: & exilit: celeriter micare eſt celeriter moueri. Sic uenetus: per ſimilitudinem oſtendit quomodo ſicoris fluuiū milites Cæſaris traiecere non aliter inquit q̄ nauigare ſolent Britanni per oceanum: tunc cum terra illa inundauerit: aut Aegyptii Nilo alueo ſuo decreſcente puppibus per agros ſuos nauigant: nam oceanus certo tempore britanniam inūdat: & nilus idem facit. Stagnante pado: quia aliquando padus ita inflatur: ut regionem omnem illam inūdet: ut per terram ambulare nō poſſint: ſed nauibus de loco ad locū neceſſe ē nauigare. Fuſo oceano. i. cū littora oceani cōtēpſerit.

Conſeritur bibula:i Aegypto naſcunt̃ ſcirpi ſiue iūci ualidiores & robuſtiores qbꝫ ſibi cibas intexerūt Aegyptii:& his utunt̃ cū nilus ægyptū inūdauerit. Mēphitis.i.ægyptiatica:nā Mēphis ciuitas ægypti fuit:unde mēphitici uates dicti ſūt. Ciba:dicitur ꝙ ad ſimilitudinē cubæ figuræ facta ſit: nā figura cuba ē cōcaua:& ab extremitatibꝫ edita. Bibula: arenoſa:qa papyrus i arenoſis naſcit̃ locis. Papyro:ſcirpo iūco

Tenet:obruit:& oīa inūdat. Hic ratibus.nūc dicit qd fecerit Cæſariani miles poſtꝙ pluuias tātas uidiſſēt:dicit hos icidiſſe arbores nemoris:& his arboribus texiſſe crates:qbus ſicori amnē poſſēt nauigare: ut facile trāſirī poſſēt:ſicut rō belli poſceret. Māus:

Conſeritur bibula menphitis cymba papyro.
His ratibus trāſuecta manus feſtinat utrique
Succiſum curuare nemus:fluuiique ferocis
Incrementa timens non primis robora ripis:
Impoſuit:medios pōtem diſtendit in agros.
Ac ne quid ſicoris repetitis audeat undis
Spargitur in ſulcos:& ſciſſo gurgite riuis
Dat pœnas maioris aquæ:poſtꝙ omnia fatis
Cæſaris ire uidet:celſam petreius hilerdam
Deſerit:& noti diffiſus uiribus orbis
Indomitos quærit populos.& ſemp in arma
Martis amore feros:& tēdit in ultima mūdi
Nudatos cæſar colles:deſertaque caſtra
Conſpiciēs cape arma iubet:nec quærere pōtē
Nec uada ſed duris fluuiū ſuperare lacertis
Paretur.rapuitq ruens in prœlia miles
Quod fugiēs tiuiſſet iter:mox uda receptis
Mēbra fouent armis:gelidos a gurgite curſu
Reſtituūt artus:donec decreſceret umbra.
In medium ſurgente die:iāque agmina ſūma
Carpit eques:dubiique fugæ: pugnæq tenēt̃.
Attollūt campo geminæ iuga ſaxea rupes
Valle caua media:tellus hinc ardua celſos

multitudo militū. Succiſū nemus: p arbores iciſas:piphraſis ē. Curuare nemus.i.feſtinat texere crates. Fluuiiq ferocis: adhuc mēor priſtinæ inūdatōis miles cæſarianus: nō icepit a ripis flumīs pōtē:ſed lōgius ſpaciū occupat:ne inūdationes flumīs ipedire poſſēt:quo minus quo uolebāt traiicerēt. Incremēta:iflatōes flumīs. Robora: ligna. Primis ri.i pte prima ripaꝝ. Diſtēdit: porrigit. At neqd ſicoris:ꝑterea aliud fecit qd inundatio flumīs occurreret nā duxit alueos qbꝫ fluuius diminueret̃ ſi forte creſceret. Sulcos: meatus. Repetitis ūdis .i. remoratis inūdatiōibꝫ: ne iteꝝ creſcat. Dat pœnā.i.patit̃:qa ātea nimis iflatus fuerat. Poſtꝙ oīa.ſ. nūc dicit quō ſe habuerit hoſtes: uidelicet Petreius & Afranius:q poſtꝙ uiderūt mutatā fortunā:uidelicet res ex uoto fluer̃ Cæſari:ſtatuerūt īde diſcedere. Hiſtoria aūt ē: nā Afranius & Petreius ueriti ne oīa pabula intercluderent̃: qa Cæſar eqtatu multū ualebat:cōſtituerūt capta loci oportunitate inde diſcedere:& i celtiberiā bellū trāſferre: huic cōſilio ſuffragabatur: & illud qd priori bello i luſitania fecerat qd Pōpe. contra Sertoriū geſſerat ciuitates:q cū illo ſēſerāt magni Pōpeii uiribꝫ uictæ ipius abſentis fama uel noīe terrebant̃:q uero i amicitia & officio Pōpeii manſerāt maximis beneficiis affectæ eū diligebāt: ꝑterea pua admodū:aut nulla fama Cæſaris illuc puenerat:ergo inde diſcedere cōſtituerūt: ſed nō ex ſētētia ceſſit:nā Cæſar illoꝝ iter iterpellauit. Fatis.i. ire ſecūdū fortunā & uolūtatē Cæſaris. Noti orbis.i.cognitæ hiſpaniæ. Populos.ſ.celtiberos

Indomitos.i.bellicoſos. Amore:ob amorē belli In ultima mūdi:qa i ultima pte hiſpaniæ poſiti ſūt celtiberi. Nudatos Cæſar colles:ſed cū Cæſar uidit hoſtiū caſtra eſſe deſerta:ſtatī iuſſit militibꝫ tranſire flu.nec p pōtē traiicere:ſed natātes ad ulteriorē ripā ꝑperare:ut fugiētes pſeqrent̃: ūde ſicut ipauit Cæſar: ita milites executi ſūt. Iubet Cæſar.ſ. militibus ut arma capiāt. Nudatos colles:ubi caſtramentati erāt hoſtes: Nec uada. uidelicet loca ubi humilior aqua eſſet:p quæ loca exire poſſēt. Supare: uicere. Duris:fortibꝫ. Paret̃:ſtatī dicto Cæſaris milites fuerūt audiētes: & ſe i iter piculoſū iecere:ut pſequerēt̃ hoſtē:quix fugiētes ſe i tātū diſcrimē cōieciſſēt:q ipſi ſuſceperūt pſequēdo fugiētes Fugiēs: nā q fugit minus cōſiderat picula. Mox uda:humida quoniā mēbra ſua rigida frigidæ aq curſu fouere: uidelicet ipoſitis armis:& i pſequēdo hoſtes. Mox:deide. Curſu:ſubaudi cū. Reſtituūt:calefaciūt. Gelidos:frigefactos a gurgite:nā dū celeritate pſequet̃ hoſtes calefacta ſūt mēbra. In mediū ſur.die:qa deſtiterūt pſequi hoſtē:dū dies ſupuenit:nā magna pte noctis hoſtes ſūt ꝑſecuti. Decreſceret: diminueret̃. Surgēte die .i.cū iā luceſceret. In me.i aptū. Iāq ag.ſū.& iā adepti erāt cæſaris milites fugiētē hoſtē ut extremū eoꝝ exercitū cederēt:terga fugiētiū cedebāt. Eques.i.eqtatus. Carpit:occidit. Sūma ag.i. ultima.ſ.fugientis Petreii & Afrāii. Dubiiq fugæ:qa icerti erāt fugerēt ne:an cōuerſi cōtra Cæſariāos pugnarēt. Attollūt cāpo:deſcribit nūc locū:ad quē fugiētes Petreii & Afranii milites:& pſequētes Cæſariāi puenerūt:dicit uallē cauā fuiſſe i mediaq ualle duos colles ſurrexiſſe:q terra cōtinuabantur:iter colles hos media uia erat: ad quā ſi pueniſſēt fugiētes:tuti etiā inuitis cæſarianis ſe i extremas hiberiæ ptes cōtuliſſēt: ergo Cæſar ut āte caperet locū milites ſuos ꝑpare iuſſit. Cāpo.ſ. ualle caua. Gēinæ ru.duo colles. Tellus.ar.hæc uallis ē i medio.duo colles erāt.ſ.a dextris & a ſiniſtris:deinde uia altior cōiūgebat. Hos:colles: Hic ab una pte.

Continuat:cõiungit. Amfractus:ꝓprie dicit̃ locus ꝓceps:dicit ergo uias illas ũdiq̧ clauſas fuiſſe amfractu colliũ.i. præcipitio ut locus ille inacceſſibilis eſſet. Latuere.i.occultæ fuerũt. Quibus.h.p. dicit ꝙ ſi ad hãc uiã ueniſſet hoſtes tũc ire potuiſſet quo cepant.i.uictis cæſarianis:uidelicet ĩ extrema hiberiæ. Hoſte potito.ſ.illis facibus q̃ erãt iter duos colles. Indeuia.i. remota loca & ultima.i.uſq̧ in celtiberiã. Feras gẽtes.i.bellicoſas:qa bellicoſi ſunt celtiberi. Ite:ergo cũ Cæſar iã mitteret milites:ꝑuenite ĩqt militibꝫ hoſtẽ:& occupato loco fugiẽtibus occurrite:ut nõ a tergo illos:ſed a frõte cedatis. Ite:occurrite ſine ullo ordine.ſ.ĩ ꝑſequẽdo hoſtẽ. Cõuertite.ſ.ĩ uos fugã ſubaudi ad. Raptũ:qa rapti fugere tẽtãt. Faciẽ pugnæ:ocurrite illis a frõte:ut nõ a tergo uos ſẽtiãt. Nec liceat:cũ illi fugiẽt. Ignaua morte.ſ.a tergo:& facite ut milites ignaui moriant̃ fortiter. Pauidis.i.fugiẽtibꝫ:qa mors ignaua ẽ fugiẽtibus. Dixit:hæc ubi dixit Cæſar ſtatĩ milites paruer̃:& iã ad hoſtẽ uenere. Illic:hoſtes ubi iã uiderũt ſe dephẽdi caſtra poſuerũt & Cæſar haud ꝓcul inde caſtra poni iuſſit. Illic:ĩ eo loco ubi Cæſariani adepti erãt hoſtẽ. Locãt:utriq̧.ſ.Cæſar & Petreius. Exiguo uallo:qa nõ erãt ſpaciũ lõgioris ualli iaciẽdi: ergo in orbẽ ãguſtũ caſtra poſuerũt. Poſtq̃: & cũ caſtra nõ ꝓcul uterq̧ exercitus poſuiſſet data ẽ facultas uidẽdi .i.ut ĩter ſe milites cõſpicerẽt de caſtris:& fratres cõſpicerent fratres: patres filios &cætera & primo q̄dem taciti ſe ſalutabant:& enſe quem cuncti tenebant inclinato ſignificabant ſalutem:ſenſim proceſſerunt eo ut intra uallum hoſtium tranſirent:& iã eo res peruenerat :ut pax ſequutura uideretur ſed Petreius & Afranius ubi periculum uiderũt: ne ſui milites moti pietate ſuoꝝ cũ Cæſare iũgerẽtur: armati cũ aliquot cohortibꝫ ueniũt:& hoſtẽ e caſtris trudũt:ſuoſq̧ acriter rephẽdũt ꝙ fidẽ datã Põpeio ſenatui:atq̧ rei pu. ꝑdere uoluerĩt:& ita cõcordia q̄ ꝑpe modũ cõiuncta erat excuſſa ẽ:Nec hic fabuloſe loqt̃ Lucanus ꝙ hæc fere eadẽ ab Apiano referunt̃. ait.n.cum Petreius & Afranius ad iteriora hiberiæ loca receſſiſſẽt:aliũ paraturi exercitũ:ꝙ Cæſar iſecutus:foſſa ꝑpeditos ulterius tranſire prohibuit: eoꝝ quoq̧ ꝑtẽ ad exercitus ſui detẽtionẽ ꝓdeũtẽ circũdedit:hi aũt capita clypeis ſubiiciẽtes: qd deditõis ſignũ haberi ſolet:ſeipſos tradere ſignificabãt:Cæteꝝ cæſar nec ſuſcepit eos:nec ullo genere mortis affecit: ueꝝ ad Afraniũ redire cõceſſit:oĩſariã bladiciaꝝ gener̃ ad hoſtes uſus:q̃ ex cã milites in unũ ſe imiſcẽtes loq̄bãtur:& iã ſermones ĩter eos de cõuẽtiõe agitabant̃:Tãdẽ Afranio cæteriſq̧ ducibꝫ hiſpania excedere uiſũ ẽ:eãq̧ cæſari reliquere & nullo accepto ĩcõmodo ad Põpeiũ redire :his Petreius aduerſabat̃: & ꝑ exercitum hĩc ĩde diſcurrẽs:quoſcũq̧ cæſaris militibꝫ imixtos repiſſet ferro ſeq̄bat̃. Inſurgẽtibꝫ ĩ eũ exercitus primoribus:unũ ex ipſis ẽſe cõfecit:aquatõe tãdẽ a cæſare ĩtercepta:Petreius ĩ arcto cõſtitutus cũ Afranio ad colloquũ cũ cæſare ꝑuenit exercitibꝫ utraq̧ ꝑte ſpectãtibus:cõuenere igit̃ cũ illo hiſpania excedere: eamq̧ ſibi poſſidẽdã tradere:ſi ultra fluuiũ tutos ꝑmiſiſſet:indeq̧ ad Põpeiũ liberos abire ſineret. Lumina lãguẽtia ſpa.i.uiſus oculoꝝ nullo ĩteruallo hebetãtur. Videre.ſ. ĩ cõſpectu ſuo p̄res filios. Dephẽſũ ẽ.c.tũ denique intellectum eſt quantum nefas eſſet ciuile bellum. Metu:ſcilicet ſuorum ducum:quia non audebat hinc Cæſariani milites ſalutare illos e diuerſo. Nutu: capitis. Enſe: quia educto ẽſe e uagina aciem gladii in manu tenebant : & inclinato capite ſe ſalutabant. Mox ut: Scilicet ſed ubi ſenſim appropinquauerunt: & uis pietatis animos utriuſque impulit: primo quidem auſi ſunt Cæſariani milites tranſcẽdere uallum. Amor ardens: Ideſt uis magna amoris: qui legem dat amantibus. Rupit leges:quibus ducibus ſuis adſtricti erant: quia iure iurando affirmauerãt fidem datam ſeruare. Vallum:ſcilicet Petreii & Afranii. Palmas:quia occurrebant milites militibus:& inter ſe non tanquam hoſtis hoſtem : ſed ut amicus amicũ amplectebatur. Hoſpitis ille:nũc cauſas exponit quibus illi in amorẽ ſine ullo ordine ruerũt. Ciet:uocat:noĩatim hoſpes hoſpitẽ appellabat. Propiquũ.i.ſãguie ſibi cõiũctũ. Admonet hũc ſtudiis:& amicus familiarẽ ſuũ aſpiciebat:cũ quo ab ineũte pueritia uſus & cõſuetudo fuerat. Pueribꝫ ætas: quia ſimilitudo ſtudioꝝ maximũ ẽ amoris uinculũ:ut Virgi. Adeo ĩ teneris cõſueſcere multũ eſt.

Continuat colles : tute quos inter opaco
Amfractu latuere uiæ:quibus hoſte potito
Faucibus emitti terrarum in deuia martem
Inq̧ feras gentes cæſar uidet. ite ſine ullo
Ordine ait:raptumque fuga conuertite bellũ.
Et faciem pugnæ uultuſq̧ inferte minaces:
Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte
Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
Dixit: & ad mõtes tendentem ꝑuenit hoſtem
Illic exiguo paulum diſtantia uallo
Caſtra locant:poſtquã ſpacio lãguẽtia nullo:
Mutua conſpicuos habuerũt lumina uultus:
Et fratres natoſque ſuos uidere patreſque
Deprenſum eſt ciuile nefas: tenuere parump
Ora metu tantumque manu motoq̧ ſalutant
Enſe ſuos mox ut ſtimulis maioribus ardens
Rupit amor leges audet tranſcẽdere uallum:
Miles in amplexus effuſas tendere palmas:
Hoſpitis ille ciet nomen uocat ille propinqui
Admonet hũc ſtudiis cõſors puerilibus ætas:

Nec ro.erat:ſed pegrinus:ipſi ro:inter ſe cognoſcebant p̄ter quã qui ex hiberia & Celtiberia erant cũ Pe/treio & Afranio:& ex gallia cũ Cæſare erãt:illi ergo nõ cognoſcebãt hoſtem. Arma rigant:.cũ ita inter ſe cõiuncti alloquerẽtur:primo quidẽ lachrymas dabãt & ſingultus uerba impediebat. Singultibus: quia primum uerba exprimere nõ poterãt dulcedine quadã pietatis. Quæ po.feci.quia obſeruabat̃ oculis eorum quãtum mali facere poterãt:uidelicet pater filiũ: filius patrẽ: familiaris familiarẽ occidere potuiſſet.

Maculatus ſãguine:Ideſt nullam cædẽ ꝑpetrauerit. Quid pectora.p.& cũ i notitiã uenit ſceleris quod facere poterat ſibi pectora pulſabat dicens.Hei mihi quo redactus fui ut paululum affuerit: quin patrem occiderem: Reprehenditq; eos poeta dicens: ſtulte quid pectora ꝑcutis: quaſi doleas ꝙ tantũ ſcelus cõmittas:nũquid difficile eſt pacẽ agere quaſi dicat facile eſt:uidelicet ſi uolueris Cæſarem deſerere ergo hanc tibi neceſſitatem inducis:quam ſi uolueris facile uitare poteris: ut quem potentem feciſti: priuatum reddas. Quid.i.cur:quaſi reprehendit ipſum poeta ꝙ huic periculo redactus fuerit. Ve ſane:inſane. Ve dicit priuationẽ ſicut uecors. Inanes:uanos.i.cur inaniter fles:cum poſſis tuis tibiq; conſulere. Sponte:quaſi coactus ſis ad hoc facinus belli te peruenire. Times.ſ.cæſarem cui niſi parere uolueris te cogere non poterit. Claſſica dent: oſtẽdit ſi modo uoluerit miles poſſe a bello deſiſtere.nam ſi Cæſar iubet tubis ſignum belli dari: tu neglige cantum:nec ad cantum tubæ ſumpſeris arma. Claſſica:ideſt tubæ. Bellum:ideſt ſignum belli. Signa ferant:contra hoſtem.ſ. iubẽte Cæſarẽ Ceſſa:deſiſte noli ire. Iam iã ciuilis he. ſi hoc feceris furor d̃ſiſtet: & Cæſar qui perſequit̃ generum ſuum Pompeium ubi ſe priuatum uiderit non parentibus militibus:illum amare incipiet. Concidet:deſinet. Priuatus.ſcilicet non parente milite.

Nec romanus erat: qui nõ cognouerat hoſtẽ
Arma rigãt lachrymis:ſigultib⁹ oſcula rũpũt
Et quãuis nullo maculatus ſanguine miles
Quæ potuit feciſſe timet:qd pectora pulſas?
Quid ueſane gemis? fletus quid fũdis ianes?
Nec te ſpõte tua ſceleri parere fateris?
Vſq; adeo ne times? quẽ tu facis ipſe timẽdũ?
Claſſica dent bellum: ſæuos tu neglgie cãtus
Signa ferat: ceſſa tu iamiam ciuilis herinnys
Cõcidet: & cæſar generum priuatus amabit.
Nunc ades æterno complectens omnia nexu
O rerum mixtique ſalus concordia mundi
Et ſacer orbis amor: magnũ nũc ſæcula nr̃a
Venturi diſcrimen habent: periere latebræ
Tot ſcelerum:populo uenia ẽ erepta nocenti
Agnouere ſuos. proh numine fata ſiniſtro
Exigua requie tantas augentia clades.

Nunc ades æterno:poeta hic concordiam inuocat ut adſit perpetuoque maneat nam periculum dicit̃ inſtare ut ibi charitas appareat ea etiam in futurum quæ eſt inter ſanguine coniunctos uidelicet exẽplo ꝓpoſito ꝙ hi ſe mutuis uulneribus ſcientes occiderunt nulla ſanguis coniunctione deterriti. Ades:pro adſis o rerum ſalus quia niſi concordia eſſet:nec ipſa rerum primordia ſtarent: nam id eſt ex quo ꝓbant philoſophi primam materiam eſſe:uidelicet ꝙ inter ſe concordia quadam cuncta tenent̃: dicunt enim non ſecundũ diuerſas qualitates cõiuncta eſſe inter ſe elementa.i.reꝝ primordia:ſed ſecundũ eas magis diſcerni uel diſſentire frigus a calore:humidũ a ſicco:ſed eſt aliud cõe omnibus.i.cõcordia:qua inter ſe cõiuncta manẽt. Cõcordia mundi:quia ex diuerſis qualitatibus q̃ in mũdo ſunt cõtinent̃. Et ſacer orbis amor:hoc ad humanũ genus ſpectare uidet̃:nã ſi inter ſe amore coniũctum teneret̃ humanũ genus:nec domus:nec urbes:nec ipſe orbis terraꝝ ſtare poſſet:ſed hoc primũ a pietate prouenit:deinde a iuſticia: nã ſicut Cicero ait: Sublata uerſus eos pietate fides tollit̃ hominũ iter ſe ſocietas: & iuſticia quæ eſt hominũ maxima uirtus. Tollat̃ ſacer amor.i.cõiũctio iter amicos & amicitiã:q̃ ſalus ẽ totius orbis.ſ.adſis ꝙ oĩa cõſeruas:& ĩ te oĩa cõſiſtũt. Magnũ nũc.ſ.n.qa nũc in magno ꝑiculo uẽturi ſumus:ne ĩ futuꝝ charitas ꝑeat:& ea q̃ eſt iter ſãguĩe cõiũctos:nã ꝓpoſito hoꝝ exemplo q ſe mutuis uulneribus ſciẽtes occiderũt nullo ſanguinis uinculo deterriti:ꝑiculũ ẽ:ne id poſteri quoq; faciãt. Diſcrimẽ:ꝑiculũ. Vẽturi:ne malo hoꝝ exẽplo arma cõtra ſe ipſos hoĩes ferãt.& filii cõtra ꝑentes. Periere latebræ:declarat qa iã nõ ignorãtiæ poteſt atribui hoc poſtq̃ inter ſe ſemel cognouerũt:pater filium:filius patrẽ:tamẽ mutuis uulneribus ſciẽtes occiderũt: nõ eſt dubiũ qn poſteri malo horum exemplo:idẽ facturi uideant̃ latebræ.i. ignorãtia quia primo neſciebãt cõtra quos arma ſtringerent:ſed nunc non poterunt ſine magno ſcelere conſerere manum. latebra hoc nomen in proſa corripitur: in uerſu uero pro ratione metri modo corripitur: modo longatur. Populo uenia eſt:nunc ipſos cognoſcere ſuos non excuſandi erunt. Proh numine fata: o fata inquit quam aduerſum fuit numen. Romanis: ut uolueritis illos breui tempore eſſe concordes quaſi ſcelus inexpiabile faceret:nã ãte ſi utriq; exercitus cõcordes fuiſſẽt: nõ ignoraſſet ſcelus:ſed bella gerebãt:qa non ſe cognouerũt: ſed hoc fata interuallum diis ꝓſtare aduerſis uoluerunt: ut inter ſe cognoſcerent ꝙ ſcelus magnũ conſeq̃ret̃. Proh:exclamatio. Siniſtro nuĩe:ꝓ ſiniſtri numinis. Exigua re.i.ꝑua:interuallo poſito quo ĩter ſe cognouerũt tãtas clades:cõcordia hoc fecit:ut futura clades maior ſit:& interuallo non dignoſcẽda.

Pax erat:nũc redilt ad ꝓpoſitũ poſt iuocarã cõcordiã quã orabat:ut ꝑpetuo mãeret:ne hoꝝ exẽplo ſequeret q̃dã maior clades apud poſteros. Et miles caſtris:nã cæſariani milites i caſtris Petreii:& Petreii milites i caſtris Cæſaris ꝑmixti erãt. Errabat:quia iter eos iã nouũ fœdus cõpoſitũ erat. Duro cõcor .ceſ.qa tabulata nõ erãt:quibꝫ mẽſas pararẽt:ſed de duro ceſpite mẽſas ſibi ſtruebãt. Libamĩa baccho:qa mos erat ãtiquis ut ãtequã biberẽt exiguũ uini i ignẽ ĩfũderẽt:& id baccho libari dicebãt a græco η λοιβη .i. libamẽnis.απο τοῦ λειβω.i.fundo. ita id uinũ q̃ſi primitias dicebant. Libamĩa.ſ.iſtituũt. Graminei:ex herba ĩcẽſi & i gramine cõſtituti. Luxere.i. fulxerũt.

pax erat & caſtris miles permixtus utriſque
Errabat. duro concordes ceſpite menſas
Inſtituunt: & permixto libamina baccho
Graminei luxere foci: uinctoque cubili
Extrahit inſomnes bellorum fabula noctes:
Q uo primũ ſteterint cãpo: qua lãcea dextra
Exierit. dum quæ geſſerunt fortia iactant.
Et dum multa negãt quod ſolum fata petebãt
Eſt miſeris renouata fides: atq; omne futurũ
Creuit amore nefas. nã poſtquã fœdera pacis
Cognita petreio ſeque & ſua tradita uenum
Caſtra uidet fãulas ſcelerata ad prælia dextras
Excitat: atque hoſtes turba ſtipatus inermes
Præcipitat caſtris: iunctoſq; amplexibus enſe
Separat. & multo diſturbat ſanguine pacem:
Addidit ira ferox moturas prœlia uoces.
Immemor o patriæ ſignorum oblite tuorum
Nõ potes hoc cauſæ miles præſtare ſenatus:
Aſſertor uicto redeas ut cæſare: certe
Vt uincare potes: dum ferrum incertaq; fata
Q uiq; fluat. multo nõ deerit uulnerẽ ſanguis
Ibitis ad dominum: damnataq; ſigna feretis
Vtq; habeat famulos nullo diſcrimine cæſar
Exoradus eritẽ ducibus quoq; uita petẽda eſt

Foci:dicuntẽ loci ubi ignis ſeruatẽ a fouẽdo dicti. Iũctoq; cubili:i eodẽ lecto dormiẽtes iter ſe cõfabulabantẽ de bellis iter ſe geſtis. Fabula.ſ. belloꝝ geſtorũ a ſe. Extrahit.i.ꝓducit.Inſõnes noctes:qa uigilabãt dulcedine amoris cõfabulãtes. Quo. quæ fabulæ illæ erãt dicit. Narabãt.n. Cæſariani milites: q̃ bella i gallia geſſere:dũ ꝑ.x.ãnos ſub cæſare militabãt Exierit.ſ.i hoſtẽ. Quod ſolũ .f.p. ita dii ĩquit uolebãt ut fides reſtitueretẽ & ad ſuos utriq; duces r̃dirẽt r̃nouata fide q̃ obliti uidebantẽ:nã cæſariani milites obligauerãt ſe cæſari:& Petrei Petreio. Reno.r̃ſtituta. Futuꝝ:q futurũ erat. Amore.ſ. uiolato. Nã poſtquã:quõ hoc factũ fuerit declarat.nã petreius ĩquit poſtquã uidet caſtra ſua plena eẽ militibus cæſarianis: uidẽs fore ut ipſe cũ ſuis oĩbꝫ cæſari ꝑpe modũ uẽderetẽ: & ſuæ ſalutiq; ſuoꝝ metuens ſatellites ſuos arma ſumere iuſſit:& cũ i tẽtoriis militũ ĩſediſſet: ubi cũ oĩbꝫ cõuiuia celebrabãt mẽſas diſturbat:quoſdã uulnerat:nõnullos ĩterficit.& ita eiectis e caſtris cæſarianis: ad cõditionẽ in lites ſuos cõuocat:& eos acriter reprehẽdit: q facile obliti libertatis ſe i ſeruitutẽ cæſaris cõferre uoluerit. Nã poſtquã.ſ. ſunt cognita fœdera pacis quã cũ Petreii militibꝫ ſua ſpõte fecerãt:& ne ipſe cũ ſuis uẽdatẽ. Tradita uenũ.i.uenũdata eſſe: unde uenundo dr̃ a uenũ & do:& dare uenũ ẽ uẽdere. Dextras.ſ.ſatellitũ ſuorũ. Ad ſcelerata:quæ uidelicet diſcordiã ꝑturbarẽt: & charitatẽ illã uiolarentẽ. Turba .ſ. ſatellitũ ſuorum. Inermes: qa depoſitis armis iter ſe pacem agebãt. Præcipitat:præcipitando expellit e caſtris. Amplexibus:quia adhuc ſe amplectabantur. Diſturbat:diſſipat. Sanguine:cæſorum & uulneratorum. Addidit ira ferox:non cõtẽtus fuit eieciſſe quoſdam Cæſarianos e caſtris: quoſdam uulneraſſe: niſi concione reuocata milites ſuos acriter reprehenderet. Ira ferox:pro ipſe iratus. Moturas:cõcitaturas animos ad prœlia. Immemor o patriæ:primo meliorem ſuam cauſam oſtendit:quod in principio facere ſolemus:& eſt ratio diſſuaſoria quæ in deliberatiuo genere poſita eſt:quia habet diſſuaſionem:uidelicet ne uelint ſub obtẽtu pacis ſe Cæſari in ſeruitutem tradere:oblitus es ne inquis melioris cauſæ: uidelicet qui partes ſenatus populiq; Ro. ſuſcepiſti:locus eſt a rebus ipſis:uidelicet cum cauſam noſtram extollendo aduerſariorum per cõtemptionem deprimemus. Non potes: occurit ĩ principio:quia dicere poteras non poſſumus uincere:ergo ſatius eſt ut cõcordiam & pacem agamus: Reſpõdet ſi uincere nõ potes mori potes: ergo ſatius eſt ut liber moriaris: q̃ ſeruus uiuas. Cauſæ:ideſt qui meliorem cauſam ſequeris: & pro rep. arma ſumpſeris.

Aſſertor:ideſt uindex libertatis:unde aſſererẽ dicitur ſeruus:qui ſolet ſeruitutem in libertate uendicarẽ. uerbum eſt iuris. Vt uincare:non potes hoc facere dicis:quia inferior es uiribꝫ. Moriare ideſt moriaris pro libertate potius q̃ in ſeruitute uiuere. Incerta fata:ſcilicet nõn deerunt nobis: quia ĩn dubio adhuc ẽ pugna uter uictor futurus ſit. Ibitis:ſcilicet r̃dibitis ad dominũ ut ſeruiatis:cũ liberi eẽ poſſitis. Feretis: ſuſtinebitis. Damnata ſigna:ſcilicet Cæſaris:ideſt quæ ſemel damnaſtis:tunc cum Pompeii ſigna prætuliſtis.q.d.nõ debetis ſeruirẽ. Vtq; habeat ſlu.pulchrũ ẽ inqt exorarẽ Cæſarẽ:ut uos uelit i ſeruitutẽ r̃ciperẽ

Nullo diſcrimine.i.certamine:uidelicet incruento marte. Ducibꝫ quoq; uita.ſi diis placet hoc pacto cũ Cæſare conuenietis:ut uos accipiat:& uobis uitã donet:ſed nõ patietẽ hoc. Ducibꝫ:petreio & afranio

Preciū merces.i. nūq̄ paciſcemur ꝓ libertate ſeruitutē. Nō hoc.c.b.nō intelligitis qđ Cæſar agat:& milites ſui. Nō.n. hoc facit ut uiuamus:ſed ſub obtētu pacis ſeruitutē dabit:ſi ei parere uoluerimus. Preciū merces:arguit a ꝑte honeſti.i.fortitudinis:quia uiri fortis ē glorioſe mori:potius q̄ turpiter uiuere. Nō chalybē gētes:ſēſus ē ſi hoīes ſeruire poſſēt bella nulla gererent:ſed libertatis cupido facit ut hoīes uelīt alii aliis eē ſupiores.ē autē argumentū a cōpatione:nā i locis argumētoꝝ cōtinet a pari:a ſimili:a maiori:& minori:& a cōpatione.i.cū cōpatur res rei:quærit .n.utrū libertas āteponēda ſit paci:an pax libertati

Nunquā noſtra ſalus preciū merceſq̄ neſādæ
Proditionis erit.non hoc ciuilia bella
Vt uiuamus agūt:thraimur ſub noīe pacis.
Nō chalybē gentes penitus fugiente metallo
Eruerent:nulli uallarent oppida muri
Non ſonipes in bella ferox.non iret in æquor
Turrigeras claſſis pelago ſpatſura carinas
Si bene libertas unquam pro pace daretur.
Hoſtes nempe meos ſceleri iurata nephando
Sacramenta tenent.at uobis uilior hoc eſt
Veſtra fides quod pro cauſa pugnātibꝰ æqua
Et ueniam ſperare licet:proh dira pudoris
Fœdera:nunc toto fatorū ignarus in orbe
Magne paras acies: mūdiq̄ extrema tenētes
Sollicitas reges.cum forſan fœdere noſtro
Iam tibi ſit promiſſa ſalus:ſic fatus & omnes
Concuſſit mentes: ſcelerūq̄ reduxit amorem
Sic ubi deſuetæ ſyluis in carcere clauſo
Manſueuere feræ.& uultus poſuere minaces
Atq̄ hominē didicere pati:ſi horrida paruus
Venit in ora cruor:redeunt rabieſq̄ furorq̄

Si bene libertas.i.ſi hoīes æquo aīo ſeruire poſſēt i pace:nulla belloꝝ cā ꝓrſus eēt:ordo:rēdit ad eū locū:ſi bene libertas nūquā daret ꝓ pace. Gētes non er.c.i.nō quærerēt ferrū:quo arma fabricarē. Chalybes: populi ſūt i oriēte apud quos optimū ferꝝ i uenit: Vir.ſecūdo Geor. At chalybes nudi ferrū. Hos.n.ferri copia:ut iqt Strabo:illuſtres fecit: apđ chalybes pharnatia ſita ē i mari habēs pelamydū copiā:i terra uero ſūt metalla:nūc ferri prius etiā argēti iminēt mōtes metallis pleni ac ſyluis. Nulli ual. opi.mu.nec ēt mœnia ædificarent: qbꝰ ſe ab hoſtibus defēderēt. Fugiēte metallo:qa ipſius metallū i terius fuger uidet: & hoīes illud humano labore effodiūt. Nec ſonipes:nec bella terreſtria eſſent:nec maritima. Turrigeras carinas:qa turritæ ſūt carīæ quibꝰ bella gerunt. Pelago:ꝓ pelagus. Nō iret in æquor:nō ſubducent i mare naues triremes & quadriremes. Si bene libertas.i.ſi pax libertati eſſet āteponēda. Hoſtes nēpe meos:ab honeſti ꝑte arguit: a iuſticia:a ꝑtibꝰ iuſticiæ:quē ueritatē Cicero appellat:nā ueritatis fides ē cuſtos: fidē dictam eē uolunt Stoyci ꝙ fiat qđ dictū ē:arguit ergo a iuſticia:uidelicet debere eos ſeruar fidē datam Pōpeio:q̄ deīde ipſis ducibꝰ obligati.arguit etiā a minori ad maius:nā ſi hoſtes cæſariāi q deteriorē cām ſequūtur: ipi quoque arma ſūpſerūt:ut unus cæſar regnet ac domiet tamē milites ſibi fidē ſeruāt:quāto magis uos eā ferre debetis: qui non ꝑ unius impio: ſed ꝓ libertate: ꝓ rep.ꝓ ſenatu populoq̄ Ro.arma ſūpſiſtis? Sacramēta tenēt: tāetſi iuſiurādū ꝓſtiterūt: ut ꝓ unius dominatu pugnarēt:tamē fidē datā ſeruāt. Sceleri nefan.ſ.Cæſaris. Iurata:abſtricta. Quod ꝓ cā.pu.æqua.ꝓ ciuitate:ꝓ libertate:ꝓ legibꝰ:atq̄ iudiciis defēdēdis: Et uenia ſperare licet:Vos tamē meliores eſtis q̄ Cæſaris milites:a quibꝰ ēt ueniā ſperare poteſtis: ut uobis ignoſcāt:& Cæſar ꝙ arma cōtra illū ſūpſeritis:cū uos hōeſtiorē cām defēdatis:imo cæſar a uobis ueniā petere deberet. Proh.dira.pu.fœ. Nūc ꝓ cōqueſtiōe erūpit. Dira.fœ.ſ.ipius Cæſaris. Pudoris:nō aduertitis:quātū dedecus admittatis q pati eſtis cōtra maieſtatē ueſtri ipatoris Pōpeii fidē iūger cum Cæſare:& ab eo ſi diis placet ueniā petatis:qđ idignū ē ætate:fortuna honore:& maximis meritis: quibꝰ uos & rēp.ſibi obligauit. Dira.i.ſæua fœdera:quæ uos iſtituiſtis. Nūc toto fatoꝝ:nūc q̄ſi apſtrophat ad Pōpeiū: o Pōpei quo nā redacti ſūt milites tui uides qui ꝓ dignitate tua totū orbē i bella cōcitas: arma ſūis ꝓ libertate aduerſus Cæſarē:& milites tui parāt turpiter a Cæſare ipetrare ſalutē quod i dignū ē ætate. Fatoꝝ.i.ſuaꝝ reꝝ q̄ iſtic gerunt. Paras acies: paras totū orbem ad arma cōcitar ꝓ libertate. Cū forſan fœ.noſtro:cū iā nos milites tui:ſe cū illis cōmemorat:paciſcamur ſalutē tuā a Cæſare. Sic fatus:cōcludit nūc quō ſe habuerīt miltes audita orōe Petreii. Cōcuſſit:cōmouit. Oēs mētes.ſ.militū. Reduxit.reſtituit. Amorē ſceleꝝ.i.charitatē:quā đpoſuerīt moti pietate ſuoꝝ. Sic ubi deſuetæ:ꝑ ſimilitudinē oſtēdit quomō redierīt i priſtinū furorē:quēadmodū iquit cuſtos & magiſter leonū:q eos i cauea ſeruat.ita plerūq̄ ſubigit:ut icipiāt paulati mānſueſcere & hōis iperia pati:ſed ſi forte ſanguinē guſtauerīt ſtatī naturæ ſuæ recordantur: & in furorem naturalem redeunt:ita & milites. Sic furor:ideſt ira illius feruet. Deſuetæ ſyluis:ideſt relictis ſyluis diu in caueis cuſtoditæ fuerunt. Manſueuere:ideſt manſuetæ factæ ſūt feræ ſcilicet longintudine temporis. Vultus poſuere minaces:qa non ſolum re ipſa manſueuerunt:ſed etiam ſpecie & habitu manſuetudinem quandam induiſſe uidentur. Atq̄ hominem:ideſt pati imperia homīs. Paruus cruor: ſi etiam exiguus ſanguis. In horrida ora:quæ diu ſanguine ſicca fuerunt.

Admonitæ.ſ.guſtato ſãguine. Tũ:iſlatᷓ ira. Feruet:ĩcẽditᷓ. Trepido magiſtro:qa magiſter trepidare ĩcipit ubi uiderit iraſci leonẽ. Itur ĩ oẽ nefas:poſtquã ſemel cõcitati ſũt uerbis & orõe Petreii milites:ruũt in oẽ nefas atq; ſcelus. Et q̃ for. deoꝝ:ſẽſus ẽ uidelicet ſi fortuitu ĩter ſe pugnarẽt ignari tolerabilis illa pugna fuiſſet:& quicqd diſcordiæ geſtũ atq; admiſſũ eẽt:diis ad ſcribẽdũ eẽt:q ĩuidiæ cã fecerũt:hæc mala & ſcelera eẽ mõſtroſa:qa mõſtri ſimillima ſunt:ut pr̃ filiũ:filius patrẽ ĩciẽs occidat. Mõſtra: ſcelera. Tuliſſet:excuſaſſet quodãmõ. Cæca nocte:ignorãtia occulta:qa ignorabãt parẽtes filios ſuos. Inuidia for.de.

Admonitæq; tument guſtato ſanguĩe fauces.
Feruet: & a trepido uix abſtinet ore magiſtro
Itur in omne nefas:& quæ fortuna deorum
Inuidia cæca bellorũ in nocte tuliſſet
Fecit monſtra fides:iter menſaſque toroſque:
Quæ modo cõplexu fouerũt pectora cædũt
Et q̃uis primo ferrũ ſtrinxere gementes:
Vt dextræ iuſti gladius diſſuaſor adhæſit.
Dum feriunt odere ſuos:animoſque labentes
Confirmant dictu:feruẽt iã caſtra tumultu.
Et ſcelerũ turba rapiunt colla parentũ
Ac uelut occultũ pereat ſcelus omnia mõſtra
In faciem poſuere ducũ iuuat eſſe nocentes.
Tu cæſar q̃uis ſpoliatus milite multo
Agnoſcis ſuperos:neq; enim tibi maior ĩ aruis
Aemathiis fortuna fuit: nec phocidos undis
Maſſiliæ phario nec tantũ eſt æquore geſtũ.
Hoc ſiquidem ſolo ciuilis crimine belli
Dux cauſæ melioris eris.polluta nefanda
Agmina cæde duces iunctis cõmittere caſtris
Non audent: altæq; admœnia rurſus hilerdæ
Intendere fugam.cãpos eques obuius omnes

quia oẽ nefas diis adſcribẽdũ eẽt: ꝙ uoluiſſẽt ut manus ĩter ſe cõſererẽt. Fides .i. certitudo: quia certi erãt cõtra ſuos ſũpſiſſe bellũ & ferrũ. Mõſtra:ſcelera mõſtris ſimillima. Inter mẽſas:ĩter ipſas epulas ubi paulo ãte ipſi ĩter ſe cõplexi fuerãt cædes perpetrati ſũt. Cædũt:ꝑ uulnerãt: Fouerũt ãplexauerĩt. Et q̃uis prĩo:& q̃q̃ prĩo qdẽ inuiti uulnerauerunt ſuos:& cũ gemitu: tamẽ poſtq̃ ſemel dextra ſanguine corrupta fuit:id multo ẽt crudelius fecere. Dũ feriũt ĩterpugnãdũ. Primo:ĩ prĩcipio pugnæ. Strĩxere:nudauere. Gemẽtes.i.cũ gemitu. Vt dextræ iuſti:qa ĩter ſtrepitus armoꝝ iuſticia & leges audiũtur. Dum feriũt.ſ. poſtq̃ ſemel cognouere ſuos. Odere ſuos:odiũ cõcepe cõtra ſuos. Aĩoſq; la.quia cõtremiſcebat dextra & uulnerabat:ſed uulnerãdo cõfirmabatᷓ animus & dextra. Labẽtes:cõtremiſcẽtes. Feruẽt tumultu.i.cõtremiſcũt:quia oĩa ꝑturbata erãt. Rap.co.pa.& filii obtrũcabãt parẽtes & capita illoꝝ ante duces ſtatuebãt:ne ſcelus occulatũ fuiſſet:nec ut. Occultũ ꝑeat.i.ſine fructu:quia ſi ignoraretᷓ ſcelus ſine fructu ꝑiret. Monſtra: cædẽ pentum mõſtra appellat. In faciẽ:ãte oculos ducũ. Tu Cæſar q̃uis:dicit poeta ꝓ ſẽtentia ſua:quã ĩ ꝑtẽ Cæſar acceperit hoc:uidelicet ut ex ſuis militibꝫ multi occiſi fuiſſẽt ĩ ꝑtẽ meliorẽ accepit:qa iuſte nũc Cæſar arma ſumere uidebatᷓ:poſtq̃ ſemel milites ĩ ipſa pacis cõpoſitiõe occiſi fuerĩt. Tu Cæſar: nũc demũ agnoſcis fauere tibi deos:ꝙ ẽ data tibi occaſio arma iuſte cõtra hoſtes ſumere. Supos.i.deoꝝ fauorem. Quãuis ſpolia:hoc ipſo ꝙ nõnulli ex militibꝫ tuis ĩ ipſa pacis cõpoſitione occiſi fuerũt. Neq;.n.tibi maior for. qa nec maior fœlicitas fuit tibi: cũ Põpe. ĩ cãpis philippicis ꝓfligaſti.i.nũc demũ data ẽ tibi pugnãdi iuſta cã. Aemathiis armis: ĩ bello pharſalico ubi Põpeiũ ꝓfligaſti. Phocidos maſſiliæ:quã phocẽſes græci ædificarũt:quã quoq; Maſſiliã maritima pugna uiciſti. Phario:uidelicet ĩ æquore ægyptio:nã pharus ĩſula ẽ ægypti:quæ turrim hẽt multis tabulatis:ut refert Strabo excelſã: & albo lapide mirifice ſtructã:eodẽ noĩe quo ĩſula eã Soſtratus Gnidius regũ amicus poſuit ob nauigãtiũ ſalutẽ:ut epigrãma declarat:ut Soſtratus gnidius Dexiphanis filius: diis ſeruatoribꝫ ꝓ nauigãtibꝫ:nã cũ ora ex utraq; ꝑte ĩportuoſa & humilis eẽt & cautes & breuia haberet: ſignũ aliqd̃ neceſſariũ fuit:altũ & claꝝ:quo nauigãtes ad portus ĩgreſſu dirigerentᷓ. Hoc ſi qdẽ: nũc reddit rationẽ q̃re Cæſar plus lætitiæ habuerit ex hac cæde: q̃ ĩ caſtris tacta ẽ Petreii q̃ ex oĩbꝫ uictoriis: quas uel antea uel poſt cõſecutus fuerat:dicit enim hoc ideo illud cõſecutũ eẽ Cæſarẽ:ut iuſte uideatᷓ bellũ gererre quam occaſionẽ nullis antea bellis habuerat. Hoc ſi qdem:uere inq̃ o Cæſar cognoſcis deos tibi eẽ propicios: ex hoc ipſo ꝙ ꝑmiſerũt: ut milites tui ĩ caſtris occiderentᷓ. Cauſæ melioris: ĩ hoc uno uidebis honeſtiorẽ belli cauſã habuiſſe. Polluta nephanda:nũc dicit quomodo ſe habuerint Petreius & Afranius: poſtquã tantã cædem in caſtris cõmiſerunt:& hoſtes q cõcordes eſſe cepant:cũ ſuis e caſtris eieciſſet: non fuiſſe aũſos milites in caſtris tenere:quæ Cæſari cõiuncta eſſent:ergo ſtatuere iterum hilerdam redire unde diſceſſerant. Polluta agmĩa: impia ideſt qui manus commaculauerant ſanguine ſuorum. Iunctis: propinquis caſtris ſcilicet hoſtium metuẽtes ne rurſus de concordia agerent & pace. Intendere:ideſt direxerũt Hilerdæ: unde diſceſſerunt: ut ſuperius dictum: cum in celtiberiam uellent bellum tranſferre. Cãpos eques:ſed Cæſar ubi ſẽſit quid facere pararent hoſtes:equites miſit:q omnes aditus occuparent: ne q̃ hoſtes tranſire poſſent. Eques:pro equitatu poſuit. Obuius:occurens hoſtibus hilerdam petentibus.

Abſtulit:& ſiccis incluſit collibus hoſtem.
Tunc inopes undæ prærupta cingere foſſa
Cæſar auet:nec caſtra pati contingere ripas:
Aut circum largos curuari brachia fontes.
Vt læti uidere uiam conuerſus in iram
Præcipitem timor eſt:miles non utile clauſis
Auxilium mactauit equos: tãdemq̃ coactus
Spe poſita damnare fugam caſurus in hoſtẽ
Fertur.ut effuſo cæſar decurrere paſſu
Vidit:& ad certam deuotos tendere mortem
Tela tene iam miles ait:ferroque ruenti
Subtrahe.nõ ullo cõſtet mihi ſãguine bellũ
Vicitur haud gratis iugulo qui ꝓuocat hoſtẽ
En ſibi uilis adeſt inuiſa luce iuuentus
Iam damno peritura meo: non ſentiet ictus
Incumbens gladiis: gaudebit ſanguine fuſo.
Deſerat hic feruor mẽtes. cadat ĩpetus amẽs:
Perdant uelle mori ſic deflagrare minaces.
Incaſſum & uetito paſſus langueſcere bello.
Subſtinuit merſo dũ nox ſua lumina phœbo
Inde ubi nulla data eſt miſcendi copia martis
Paulatim cadit ira ferox: mẽteſque tepeſcũt.
Saucia maiores animos ut pectora geſtant.
Dum dolor ẽ ictuſque recẽs & mobile neruis:

Siccis collibꝫ:uidelicet ubi nihil oĩo naſceretur quod ad ſuſtentandos equos uel hoĩes ꝑtineret. Tũc inopes:ubi cæſar uidit hoſtes in collem ſe recepiſſe.ubi nec aquæ nec pabuli facultas eſſet:conſtituit eũ ibi obſidere : & oẽs deſcenſus claudere ne ad aquã deſcenderent hoſtes. Prærupta foſſa .i.ingẽti:alta:ſimul & lata. Nec caſtra pati.i.auet prohibere hoſtes.ne uallũ ducãt ad aquas:uel certe brachiũ:ut ab undis ex/ cluſi in deditionem uenire cogantur. Brachia.ſ.caſtrorũ. Circum.l.fon.ideſt omnino pati uult ut uallũ deducãt de mõte in fontes:in brachiorũ modũ. Vt leti uidere: ſed ubi Petreius & Afranius cũ militibus ſuis uidere ſe pati famem:ut ſibi in illis collibꝫ mo riendũ eſſet:tunc ex metu in irã cõuerſi ſũt. Leti: mortis propter famẽ. Miles non uult: primo qui/ dem mactauere iumenta & equos: quibꝫ uti nõ po terant:nã in obſidiõe equi augent inopiam & nullũ ſui uſum præbẽt:ideo mactauere equos:ut eorũ car nibꝫ ueſcerent appo.non utile auxiliũ: quia in obſi diõe inopiã augent. Clauſis: obſeſſis. Tandẽq̃ co actus:tandẽ penituit ſe fugere. Damnare fugã.i.pe nituit fugæ:quã ãtea intenderat ad hilerdam : quia uidelicet uidit hac rõne poſſe ſe ab hoſtibꝫ liberare ergo quod fugiẽdo obtinere nequiuerat: id nũc au/ dẽdo facere tẽtauit. Spe poſita.ſ.ſalutis cõpandæ in fuga. Caſurus in hoſtem:deſperatiõe quadã mo riturus fert in hoſtes. Vt effuſſo: at uero cæſar bel li pitiſſimus:ut uidit illos ipa deſperatiõe fortiores factos eẽiuſſit militibꝫ ſuis:ut iterea arma cõtinerẽt donec furor ille torpeſceret: nec enĩ uidebat cũ ho/ ſtibꝫ poſſe cõferr̃ pugnã ſine maximo militũ ſuorũ dãno.Vnde uir.Vna ſalus uictis nullã ſperar̃ ſalutẽ Decurrere:e collibꝫ. Effuſſo paſſu.inordĩate quẽ admodũ deſperati. Deuotos morti deſtĩatos. Te/ ne tela.i. cõtine ne cũ hoſte pugnaueris ferueuti: nã magna tibi uictoria cõſtabit. Subtrahe .i. ab hoſte currẽti remoue ferrũ. Nõ ullo:id age ne bellũ con/ ſtet ullo uulnere : nolo ĩ ſanguinẽ militũ ſuorũ effũ dere:quo bellũ gerãt: ſed ĩcruẽtã ex his uictoriã par̃ re. Vicit̃ haud gratis.i.is q eo aĩo laceſſer̃ hoſtẽ ad pugnã ut mori uelit nõ ſine magno dãno uicetur. Iugulo.i. morte ipa: qa patus ẽ iugulari & mori. Haut gratis.i.ſine magna iactura & dãno. Enſis ui lis adeſt:hæc dicẽs Cæſar oſtẽdit militibꝫ ſuis furo/ rem hoſtiũ: nũqd uideris quomõ ipſi mortẽ ſuã cõ tẽpſerũt:qs ſperare poſſet uictoriã ſuã cõſequi : ſine magno ſanguine. Enſis uilis:quia ſe hoſtis cõtempſit deſperatione quadam. In uiſa luce : quia uitam quoq̃ oderunt:quia in hac obſidione coacti tenentur. Non ſentiet ictus:quia adeo obſtinata eſt. Incũ bẽs gladiis:ſcilicet noſtris:quia miles nociturus fertur in hoſtem. Gaudebit:ſcilicet cum ſanguinem effũ det:quid ergo faciendum eſt? Deſerat hic feruor:antequã manum cum hoſte conſeratis : ſinite interea ut deferueſcat ira:furor:inſania:cum mori cupiant:uiuere cum deſiderent:tunc manum ſerere poteritis Feruor:quo deſperati ferũtur. Cadat:decidat. Perdant uelle mori : ideſt poſtponant cupiditatem mortis. Sic deflagrare:ſicuti inſtituerat Cæſar:ita etiam fecit:nam abſtinuit a pugna milites ſuos per to tum diẽ &c. Deflagrare.i.deferueſcere & tepeſcere. Incaſſum:quia non eſt data facultas pugnãdi. Phœ bo merſo.i.obruto ſole. Inde ubi nul.ſicuti animo conceperat Cæſar:ita & euenit:nam ſublata pugnã di copia ſenſim calor ille & ira feruens extincta eſt. Miſcendi martis.i.cõferẽdæ pugnæ. Cadit: deficit. Tepeſcũt:deferueſcũt. Saucia ma.p ſimilitudinẽ oſtẽdit quõ ſenſim ira deficit in hoſtibꝫ quemadmodũ inquit alqs ſaucius fuerit:dum adhuc calor ineſt ipſo uulnere fortior eſt:& dolore uehementior.ſed ſi ui/ ctor qui eum uulnerauit telum abſtineret:donec ſanguis exeat : & paulatim exhauſto ſanguine deficiat: tunc ille ſine ullo labore uincitur : eodem modo de hoſte inquit : quia facta inter eos pugna : ſtatim illi fortiore facti ſunt. Maiores: quia dolor ipſe facit eos maiores & fortiores. Dolor eſt: quia cum ſaucius eſt aliquis in principio uulneris dolor incitat illum. Recens: nouus. Mobile neruis : quia dum membra calida ſunt ut facile moueri poſſint : & quo uelint facile gladium & tela uibrare.

Conamur:ꝙa quocūq conati fuerint uibrare tela:facile cedūt mēbra. Stat uictor: īterea dū ille nimio dolore ꝑcitus pugnaturus ē:& ille ſe ab eo cōtinuerit:qui cū uulnerauit facile ſuperabiť. Cōſcius en.ada. .i.ſcit trāſfixiſſe pectus illis:& nō diutius duraturū eē. Tenuitꝗ ma. ſ.a pugna. Frigidus artus:ꝙa paulatī ſāguis egrediť:& frigus ſuccedit:quo mēbra oīa uno tpe frigeſcunt. Subducto:remoto. Rigēs: frigeſcēs Adſtrixit uul.quia uulnera claudūť cū inde ſanguis exierit. Iamꝗ inops:dicit milites cū depoſita ira ī caſtris rediiſſent:cepiſſe nō ſolū raſtris & ligonibꝰ:ſed gladiis ſuis terrā effodere:ut qūo poſſent uenā aquarū

Conamur calidus præbet cruor: oſſaꝗ nōdū
Adduxere cutē:ſi cōſcius enſis adacti
Stat uictor:tenuitꝗ manus tū frigidus artus
Alligat atque aium ſubducto robore torpor.
Poſtꝗ ſicca rigens aſtrinxit uulnera ſanguis:
Iā inopes undæ primum tellure refoſſa
Occultos latices:obſtruſaꝗ flumina quærunt
Nec ſolū raſtris duriſꝗ ligonibus arua:
Sed gladiis fodere ſuis puteuſque cauati
Montis ad irrigui præmitur faſtigia campi.
Non ſe tā penitus tā longe luce relicta
Merſerit aſſyrii ſcrutator pallidus auri
Non tamē aut tectis ſonuerūt curſibꝰ amnes
Haud micuere noui ꝑcuſſo pumice fontes
Antra nec exiguo ſtillant ſudantia rore
Haud impulſa leui turbatur glarea uena:
Tunc exhauſta ſuper multo ſudore iuuētus
Extrahitur duris ſilicū laſſata metallis.
Quoꝗ minus poſſēt ſiccos tolerare uapores
Quæſitæ feciſtis aquæ:nec lāguida feſſi
Corpora ſuſtentat epulis:mēſaſque peroſi
Auxiliū fecere famē ſi mollius aurum
Prodidit humorē pigues māus utraꝗ glebas
Exprimit ora ſuper nigro ſi turbida limo

inuenirēt:ſed cū uſꝗ ad ꝓfundū mōtis deſcēdiſſēt: nec minima ps aquæ inuēta ē:cogebanť glebas cōprimere manibꝰ:ut uel gutta aquæ ī os caderet:rōe ēt colligebāt ex frōdibꝰ:& ſiqua forte aqua putrefacta ē in aliquo loco eo decurre bāt oēs:& tāq̄ ſi ſuauē potū hauſturi eēnt. Inopes undæ:penuria laborantes. Refoſſa:retro foſſa. Occulta tāq̄ in ꝓfundū. Obſtruſa.i.occulta. Raſtris:nā huiuſmōi inſtrumēta ēt milites portabāt preſertim apđ priſcos cū foueā facere uellent:cū ſemp foſſa & uallo caſtra cingebāt:raſtra a radēdo terrā dicta ſūt. Puteuſꝗ caua:dicit feciſſe foueā quādam q̄ uſꝗ ad ꝓfunditatem colliū peruenerat & in planū & uallē deſcendebat:tamē nihil aquæ apparuit. Premiť:fodiť. Faſtigia.i.ꝓfūditatē:faſtigiū ſignificationē hēt cōtrariam:nā ſignificat culmia ut Virgi. Et ſūmi faſtigia tecti:&c.ſignificat ēt ꝓfūditatē: ut hoc in loco: Virg. in Ge. Forſitā & ſcropibꝰ q̄ ſint faſtigia quæris. Nō ſe tā penitus:maiori quidē diligētia & labore mirati ſunt uiſcera terræ: ut aquā inuenirēt q̄ ſi aurū & argētū quæſiuiſſēt. Penitus:interius:i.in ipius terræ uiſcera. Relicta luce:.i.relicto cœlo & die. Tā lōge tā procul a ꝓfūditate terræ ſe demerſit. Aſſyrii ſcrutator pallidus:ꝙa in uiſceribꝰ terræ cum diu multūꝗ uerſať pallorē quēdā cōtrahit. Aſſyrii:ꝙa in oriēte frequētius uenæ oriunť auri. Nā garrei ex auro & argēto multa hēnt uaſa:ut refert Strabo: lectos:tripodas:crateras cū opculis:domoſꝗ ſūptuoſas:nā & portæ & pietes:& tecta ex ebore:auro:argēto:lapidibuſꝗ incruſtatis ſūt diſtincta.Sunt & ꝓpe hos alii:apđ quos aurū effoditur magnitudīe minima ſāſæ:mediana meſpili:maxīa nucis:has auri glebulas pforātes cū lapillis pellucidis alternis poſitis armilis faciūt inſerto filo & collo manibuſꝗ circūponūtur:uendūt id aurū uicinis uili præcio:æris tr^{ip}lo:argēti duplo:tū propter operandi iuſticiam:tum ꝓpter inopiā eorū quæ cōtra accipiunť:quorū uſus magis ē ad uitā.Aſſyria regio in oriente ubi regnauit Nynus quā eſſe auri fertilliſſimā uoluerunt. Nō tamē:q̄uis in profūditate terræ rimati fuerīt:tamē nūq̄ apparuit unda. Noui fōtes:q nūq̄ ātea apparuiſſet. Percuſſo.i.aperto. Pumex lapis ē cauernoſus. Antra nec exiguo:dixi fōtes:ſed nec paruā quidē:aut nullā inde ſtillā emiſerūt. Antra:cauernæ terræ. Stillāt.i.minutatī guttas emittūt. Impulſa.i.ſcaturiēte aqua. Leui.i.tenui uena aquarū. Tūc exhauſta: & cū diu in uiſceribꝰ terræ ſcrutati eēnt undas:nec ullo mō inuenire poſſēt:tādē extracti ſūt ad ſupas auras:q̄ſi ex ipſis inferis emerſerit. Exhauſta:effœta cū mutto labore defatigata. Sup.i.ſupra terrā. Metallis.i.inquiſitionibus:nā metallū dr̄ inquiſitio a græco metalleo.græ.la.inquiro:nā metallū eſt quicquid inquiritur:non enim quæſiueranr metalla:ſed aquas. Laſſata:ſi forte aquas inuenire poſſent. Sudore: ideſt labore a præcedenti id quod ſequitur. Extrahitur:ſupra auras deducitur. Quoque minus: non mō nō ꝓfuit quærere aquā:ꝙa nihil inuenerūt:ſed ēt nocuit:ꝙa dum fatigantur:aucta ē ſitis. Corpora ſuſtentant abſtinebant etiam ſe a cibo quia fames uidebatur quaſi leuamen ſitis:nam cibus inducit ſitim. Si mollius aruum: quærebant ſi alicui eſſet mollior terra:& terrā:& glebam auulſam manibus comprimebant:ſiqua gutta exprimi poſſet. Pingues:humidos. Ora ſuper:ut uel guttam aliquam emitterent.

Nigro ſi turbida:ſi forte piſcina putrida congeſta eſſet in aliquo loco omnes eo ſe conferebant:ut aquā etiam putridam & grauiter olentem haurirent. Nigro limo:ideſt fœtenti: quia fetorem emittit.

Colluuies.i.pmixtio aquæ cū terra. Immota:ſtabilis iō & putrida. Obſcæ.abhominādos deteſtādos Moriēſq; re. & moriendo haurit aquas quas ſi cōditio uitæ fieret nō hauriret: uerbi grā ſi diceret aliqs Tu uiuere potes:ſi hāc aquā bibis:ille uero recuſaſſet: tūc certus mortis eam bibebat: Nollet.ſ.accipere. Rituq; fe.pecudes erant in exercitu. Has ore lactabant uſq; adeo ēt ut cū lac deficeret ſanguinē exprimerent & naurirent. Diſtētas:plenas. Siccāt.ſ.lactētes. Sordi.pollutus. Exhauſto: euacuato. Tunc herbas.oīa inquirebāt unde humorē aliquē haurire poſſēt:nā herbas & frōdes terrebāt: ut inde ſuccū aliquē emitteret:aut ēt matutinū rorem de frōdibus colligebant. Diſtrin.frāgūt. Quos: aliquos accipiūt. Palmite.i.fructicæ arboris:nam fructex eſt arbor tenella:ſicut palmes:quia nondū in duricīe ligni conuerſus ē. Crudo: uiridi. O fortunatī fugiens.nūc per compatiōnē dicit fortunatos eē illos:quib; poteſtas data ē bibendi uenenatos fōtes ut Mitridates quē dum fugiētē pſequit Pompeius quacunq; iret fontes ueneno inficiebat: ideo fortunatū dicit Mitridatē:& illos quib; data eſt poteſtas hauriēdi aqs quāuis ueneno infectas compatione iſtorū qui ſibi mori cogebant. Fortunati.ſ.fuerunt illi qui uenenis infecerunt fontes & Mitridates qui neſcientes hauriebāt. Hos licet in.f.uere inq felices. & apoſtrophat ad Cæſarē:o cæſar inquit: ut ſcias quantū iſti mortē nō timēt.ſi bibentib; ipſis aquas ueneno infeceris illi:quāuis ſciant ſe ueneno morituros:tamē bibere nō dubitabunt. Nō decepta: qa uidētib; ipſis hoc feceris. Flu.ſ.Sicori & cyngā. Tabē: corpa putrida ferarū. Aconitū: herba ē uenenata: quā poetæ fingūt ex ſpuma cerberi natā eſſe:cū illū ab īferis traxit Hercules. Pallida:quia pallida ſunt aconita. Saxis:qa naſcit in cautib;:aconis græ.la. hæc cautes tis.pꝑterea aconitū dicit:quia in cautibus naſcit:cos cautes au uertit in o:ut ſaurex p ſorex ſic caudex pro codex. Torrentur: nec mirum quia diuturna ſiti ardebāt. Decepta: quia hoc clā nō feceris:ſed pa am. Sicca ora.ſ. nimio deſiderio aquæ. Squa.aſ. in.quia arida lingua erat ī ſquamarū modū. Iā marcēt uenæ.ſ.euacuatæ ſanguīe. Nulloq; humore:pulmo ē q reciprocū ſpūm trahit:dicit ergo deficiēte humore pulmonē ſtrinxiſſe meatus:ut iā necarētur nōnulli:& nimia ſiti laborātes: ſemianimes redderentur. Meatus alternos .i.rēciprocos qa accipit ſpūm & reddit pulmo:nihil aliud uita hoīs ē niſi rēciprocus ſpūs aeris: & niſi aerem recipiat ac reddat pulmo uiuere nō pōt hō. Lōga qa nimia ſiti laborātes:ab imo uſq; pectoris anhelitū trahebāt. Reſc.i.ſciſſo unū ē qđ ſupra. Pā.ora ſiti ut uel aere lenirēt caloris & ardoris ſiti. Noctu.aera:qa nocturnus aer humidus ē. Virg.noctis lētus nō deficit humor. Expe.cū deſiderio hymbres optāt. Cūcta na.paulo āte oīa erāt multitudine hymbriū plena aqs:nūc āt deficientib; hymbrib; arida terra facta erat & hymbres quos ātea īuiſos hūerant nūc expectāt. Quoq; ma.mi.aliud addit qđ plurimū ualebat ad augendā ſitis grauitatē:qa.ſ.nō in regiōe poſiti erāt q naturaliter arida eēt:ſed ī medio fluuioꝝ poſiti ſiti ardebāt:nā ſi regio penuria aquæ laboraſſet tolerabilius uideri potuiſſet:nūc cū undiq; aquæ fluerent ipſi ī mediis undis ſitiebāt. Quo:ut. Ieiunia ūdæ.penuria aquæ. Sol.i.cruciāt illos. Meroē:inſulā:merois īſula ē quā nilus ī medio ſui facit:& calidas emittit aqs Influūt.n.ut refert Stra.duo flumīa e lacub; qbuſdā ab oriēte delata & meroē ingentē īſulā cōplectuntur: quoꝝ alterū dr̄ aſtaboras ad oriētale latus fluens:alteꝝ aſtapus qđ nōnulli Aſtoſabā uocāt:ſupra Aſtaboræ & nili cōcurſū:meroē urbē eſſe eodē noīe quo inſulā Sub axe:uidelicet ſub oriēte in ea regiōe:uel pre qua. Nudi garamātes:qa nimio calore ſolis populi Lybici nudi arare cogūtur: Garamātum regio ultra getuliā eſt & pꝑter cū illo progreditur: unde carchedonii lapilli afferuntur. Inter ſtagnātem ſicorim:in undantem regionem illam. Rapidum hiberum:uelocem fluuium unde hibe ria dicta eſt hiſpania:nam hiberus amnis toti hiſpaniæ nomē dedit:ut ait Solinus:Bætis uero prouinciæ:uterque tamen nobilis.

Colluuies immota iacet cadit omnis in aſtus
Certatim obſcenos miles: morienſq; recepit
Quas nollet uicturus aquas: rituque ferarū
Diſtentas ſiccant pecudes & lacte negato
Sordidus exhauſto ſorbetur ab ubere ſāguis:
Tunc herbas frōdeſq; terunt: & rore madētes
Deſtringunt ramos: & ſi quos palmite crudo
Aarboris aut tenera ſuccos preſſere medulla.
O fortunati fugiens quos barbarus hoſtis
Fontibus immixto ſtrauit per rura ueneno:
Hos licet in fluuios ſaniem tabemq; ferarum
Pallida dictæis cæſar naſcentia ſaxis
Infundas aconita palam romana iuuentus
Non decepta bibet: torrentur uiſcera flama:
Oraq; ſicca rigent ſquamoſis aſpera linguis.
Iam marcēt uenæ nulloque humore rigatus
Aeris alternos anguſtat pulmo meatus.
Reſciſſoque nocent ſuſpiria dura palato.
Pandunt ora tamen: nocturnūq; aera captāt.
Expectāt hymbres: quoꝝ modū cūcta nata
Impulſu: & ſiccis uultus ī nubib; hærēt bāt
Quoq; magis miſeros undæ ieiunia ſoluat:
Non ſuper arentem merore cancriq; ſub axe
Quam nudi garamātes arant ſedere ſed īter
Stagnātē ſicorim: & rapidū depreſſus hibeꝝ

Spectat uicinos:quia augebat dolorē aquā ꝓximā uidere:& eā haurire nō poſſe. Iā domiti: cū diu oīa tētaſſent:ſi quō poſſent e manibꝰ Cæſaris euaderēt:poſtquā oīa fruſtra fuerūt:tādem in cæſaris deditionem uenerūt. Paciſq; tuendæ:poſtq̄ uidit nulla rōe nulliſq; uiribꝰ euadere poſſe:Afranius auctor fuit de ditiōis cū primū cōſiliū cū oī exercitu cōicaſſet:deinde ipſe q̄ſi publicus legatus totius exercitus ad cæſarē ꝓfectus orōnem hūit. Duces.ſ.Petreius & Afra. Ceſſere.ſ.neceſſitati. Domiti.i.ſubacti fame. Paciſq; petendæ:quia Petreius cōcitauerat milites:iā de pace fœdera agētes. Dānatis.i.abiectis quibꝰ ſe defēdere non poterat. Semianimes tur.qa pene ſiti cōſumpti erāt milites. Hoſtilis.i.cæſaris uictoris. Seruata:nec tamē quāuis ſupplex ad pedes acceſſiſſet:maieſtatē impatoriā depoſuit. Precāti.ſ.Afranii dico maieſtas. Stetit non fracta:quia dignitatem imperatoriā præ ſe ferebat:ut nō uideret̄ paratus eē mori. Priorē fortunā.ſ.inter fortunā impatoris:quia impator erat exercitus. Nouoſq; caſus: quia nō uictus erat:& in ptātē uenerat cæſaris. Victi ducis:non ignaui militis ſed q̄lia uictū ducē dcebant nō militē. Securus q̄ſi ſine cura ſalutis:qa licet peteret ueniā:& ſi nō cōceſſiſſet Cæſar: tamē nō magnifaciebat. Si me degeneri:cōſtitutio cōiecturalis ē:cū quæritur de facto & diſputat̄: ut o Petrei & Afrani ſūpſiſtis arma contra me: quæſtio ē:imo non ſumpſimus:& ꝓbat per locos ipſius cōſtitutionis:ut in expoſitiōe ſingulo ī loco dicemus: primo captat beniuolētiā a perſona ſui:cū oſtendit ſe fortē eē qui mori honeſte potuerit: ſi opus fuerit: a pſōa auditoris:cū oſtēditur quæ de iudice ſpes ſemp fuerit:& cū res eoꝝ ſapienter fortiter māſuete factas oſtēdemus:ita & hoc loco a Cæſare beniuolētiā captat: quē fortē māſuetū oſtendit:iō dignus ē a quo uenia petat̄. Si me degene.ecce q̄uō oſtēdit ſe fortē qui mori potuerit honeſte non turpiter uiuere ſi opus fuerit. Degeneri.i.uili.ſ.ſub hoſte q indignus eſſet ab eo ueniā peteremus. Dextra for.i.uirtus q̄ oppeterē potius. At nūc a pſona auditoris beniuolētiā captat:ſed qa credius o Cæſar te eē dignū qui uitā dones:id.n.āte facere cōſueuiſti:ut dubitare nemo debeat petere ueniā.iō ſupplices ad te uenienius. Hoc qa credo te dignū eſſe:q militibꝰ uitā dones. Nō ptis ſtu.nūc deſcēdit ad cōſtitutionē.ſ.ſūpſiti arma cōtra me o Afrani:q̄uo uis ergo ignoſci tibi:īmo nō ſūpſi:q̄ſtio ē:ꝓbat̄ unde ꝓderit plurimū cōſiderare q̄ facta ſunt āte rē in re & poſt rē:ante rē ubi fuerit āteq̄ bellū gereret ī hiſpania cū impio quā ꝓuīciā Senatus populuſq; ro. ſibi tradidit:āteq̄ bellū cīle cōflaretur ī hiſpania:cū impio eā ꝓuīnciā demādatā gerētes a ſenatu po.que ro.tenebāt ex eo ꝙ āte rē fuerit ꝓbat ſe nō ſūpſiſſe arma:nā ſi poſtq̄ bellū cōflaret̄ arma ſumpſiſſet:tūc in uitio eēt. Cōſiliis inimica:qa nō ē demādata nobis ꝓuīcia cōtra te:qa nos deniq; inuenit bellū cīle:nā anteq̄ bellū cīle moueret̄ ꝓuincia nobis cū impio demādata ē. Cauſæ priori:iā huius ꝓuinciæ ꝓfecti eramus. Nil fata morāt̄:in re.ſ.cū uolumus ꝓbare p conſtitutionē cōiecturalē aliquid factū:& anteq̄ factū fuit aliqd oſtēdius factū qđ nō oportuit:aut nō fcūm qđ oportuit ꝓbat a cōiecturali:hoc mō.In ꝓuīcia tenēda feciſti aliqd qđ nō oportuit:dici pōt nō fecimus:qa ſi ꝓuīciā tenuiſſemus ultra quā neceſſe fuerit:dicere poſſes fuiſſe aliquid factū qđ non oportuit:ſed illā tenuimus:quoad fata cōceſſere:ergo non fecimus qđ nō oportuit. Nil fata me.fecimus qđ nō oportuit.īmo nō fecimus qđ nō oportuit:nō oportuit tenere nos prouīciā poſtquā oīa expti ſumus: quæ humana neceſſitas tolerat̄ poſſet.ſed poſtquā dii nobis cōtrarii fuerūt uoluimus cōtra deoꝝ uolūtatē ꝓuīciā tenet̄. Tra.heſpe.đſcēdit a cōſtitutione cōiecturali ad đliberationē:nā oīs petitio hēt deliberationē.ſ.eius a quo petimus cū.n.petimus aliqd:is a quo petimus đliberat dare uelit an nō:iō opus ē ſuaſiōe:ſuaſio oīs ē ī deliberatiōe:đliberatio hēt finē honeſti: & utilis quēadmodū petitio cū petimus aliqd debemus ſuadere a ptibꝰ honeſti:cū deliberamus aliqd:ita & cū petimus ab hiſdē ptibus ſuadere debemus:deliberatio hēt finē utilitatis:utile ē ut in deditionē acci pias nos o Cæſar:cū ex hac deditione magnā utilitatē cōſequeris. Tradimus heſp.gē.o Cæſar iſta cū ſit cura nobis:ueniā ꝑſtes:ī tuā ptātē tradimus hiſpaniā & orietalē plagā. Apimus eoos.i.orietales:nā donec hiſpania occidētalis rgio cōtra te eēt:nō ſecurus iuaderes orietē ubi Pō erat:nūc ergo ſecurus poteris bellū gerere. Securum.quia te ſecurum damus:ut nihil a tergo hoſtile relinquamus. Poſt terga.ſ.occidentis

Spectat uicinos ſitiens exercitus amnes.
Iam domiti ceſſere duces:paciſq; petendæ:
Auctor damnatis ſuplex afranius armis
Semianimes ī caſtra trahēs hoſtilia turmas
Victoris ſtetit ante pedes:ſeruata precanti
Maieſtas non fracta malis: interq; priorem
Fortunā caſuſq; nouos gerit omnia uicti
Sed ducis & ueniam ſecuro pectore poſcit.
Si me degeneri ſtrauiſſent fata ſub hoſte
Non deerat fortis rapiendo dextera leto.
At nunc cauſa mihi eſt orandæ ſola ſalutis
Dignum donanda cæſar te credere uita.
Nō partis ſtudiis agimur:nec ſūpſimus arma
Conſiliis inimica tuis:nos denique bellū
Inuenit ciuile duces:cauſæque priori
Dum potuit ſeruata fides:nil fata moramur
Tradimus heſperias gentes:aperimus eoas
Securūque orbis patimur poſt terga relicti

Nec cruor:ſuadet a facili.ſ.quia hāc uictoriā Cæ.incruētā cōſequeť:quia nihil obſtabit quo magis ēt debeas nobis cōcedere hoc. Lapſa.ſ.pugnādo. Hoc hoſtibꝫ unū:hoc ſolū ignoſce ꝙ incruētā uictoriā accipias:& ne tibi uiliores uideremur. Nec mag.pe.a poſſibili nā cū petimus aliquid oſtēdeř debemus id qđ petimus pſtari poſſe ab eo quē rogamus:ꝙ tu facere potes o cæſar.ſ.ut dimittas nos ab armis hac cōditiōe: ut poſthac nō liceat nobis:nec ꝓ te:nec cōtra te arma ſumere:& tāq̄ emeritis militibꝫ futuri tpis ſtipēdia nobis dabis. Petiť:a te q̄ preſtare potes. Ocia do.ſ.ut nos ab armis dimittas. Degere.uiuere. Inermē: .i.depoſitis armis:& relicta militia. Quā tribuis.i. cōcedis. Proſtrata iacere:& putes aio nos ad internitionē uſq; occiſos eē niſi ſuccurras. Nec.n.felicibus ar.arguit a ptibus iuſtitiæ.ſ.a grā: grā ē ut bene merentibꝫ premiū deť: & male merētibꝫ pœna qa infelices ſumus pmia nos hře nō debemus:nec igiť debes nos exercitui tuo felici cōiūgere. Feli.quia cū nos infelices ſumus pticipes uictoriæ tuæ nos eſſe non decet. Turba hæc:qtū ptinet ad exercitū noſtrū nr̄æ fortūæ ſatiſfecimus:iō nihil nobis relictū ē qđ bellū cile ſeq uelimus. Fata pegit:quādo ſemel uicta ē. Vicere cogas.i.poſtq̄ ſemel uicti ſumus nō lumus āplius uicere. Facilis.ſ.ad ignoſcēdū. Vultuq; ſerenus.i.benignus: qa q̄litas uultus ſignificat aī itētionē. Penāq; re.ſ.ut ſint tāq̄ emeriti & uacationem habeant. Vt primū iuſte.poſtq̄ cæſar feliciter cōſenſit petiōi petreii & afranii:ſtati milites ubi facultas data ē ad aquaꝝ flumina oēs ſine ordine diſcurrunt. Iuſte pa.quæ iuſta pax erat: que inter ciues cōponebať. Incuſtoditos: ſicut a natura ſeruabātur ab hoſte Incūbat.i.inſtat nimia ſiti laborās. Flu.turbat: qa multtudīe militum pturbātur undæ. Cōtinuus mul.dicit qūo milites poſtq̄ ſemel facta eſt bibendi facultas tam auide aquas hauſerunt ut ſe ipos ſuffocarēt:nā multi ex ipis p nimia auiditate bibēdi ſuffocati ſūt. Cōti.tractus.i.hauſtus aquarū ſine intermiſſione:qa auide nimis trahebāt. Artauit: anguſtauit. Aias.i.uitā & ſpūm. Feruida pe.i.aqua auide hauſta. Plenis.repletis. Cædit q̄uis aquæ ſuparent & abundarent:tamē ſaciari non poterāt:cū pleni eēnt aquis:tamē adhuc haurire cupiebant. Morbus egēs:i.uitiū ſitis ex inopia aquæ contractū. Mox:deīde. Robora ner.poſtq̄ tādē ſiti expleuerūt uires ī corpore rdiere. Et uires declarat:quia mos ē poetaꝝ ut multa dicāt in eadē ſnīa: & alteꝝ ſit alterius expoſitio. Robora.i.uires. O pdigia reꝝ luxuries.capta occaſione poeta inuehiť in eos qui curioſi ſunt ciboꝝ & qui terra mariq; quærunt:unde delicatū aliquid hře poſſint ꝙ nō neceſſitati ſuæ cōueniat:ſed uoluptati ſatiſfaciat.O uos inquit q adeo ſoliciti eſtis ī iquirēdis uariis ciboꝝ generibꝫ aduertite & cōſiderate q̄ paucis rebꝫ hūana uita poſſit eſſe cōtēta:hi.n.recupauere uires ſuas aqua & pane cōtēti. Luxu.ſupflua. Prodiga.i.q̄ rebꝫ abuteris: pdigus dr̄ a porro & gero uidelicet q ſua bōa nequ q̄ cōſumit. Nūq̄ cō.i.quæ ſēp magno ſūptu cibos & epula pare ſoles. Ambi.i cupida:ābitus ꝓprie dr̄ cupiditas honoris:ſed ꝓ oī cupiditate aliq̄do poniť. Paruo pa.quæ ut nūq̄ ſaciari poſſis. Et laute glo. mēſæ:O mēſæ delitioſæ. Diſcite nūc exēplo hoꝝ militū q ſatis hūerūt cū aquā haurire poſſēt & panē comedere. q̄:ꝓ quātū. Paruo.i.q̄ exiguo ſuſtētari poſſit humana hoīs natura. Aegros:egrotātes ē argumētū ſi ægrotātibꝫ aquā facile ꝓponētibꝫ medicis ſatis erit ad recupandā ualitudinē priſtinā: quāto ea magis ſufficiet corporibus ualidis. Nobilis bacchus:ideſt uinum præcioſū quod magno pcio cōparatur & aduectitiū eſt de longinquis ptibus:deū pro uino poſuit. Diffuſus:ignoto conſule:ideſt uetuſtum uinū & multis ānis ī cella uinaria ſeruatū:nā q̄to uetuſtius ē tāto ualidius:iō dicit ignoto cōſule pp ātiq̄tatē qa ro.tpa a cōſulibꝫ dinumerabāt:[illegible]ū ſignificare uellent quo tpe aliqđ geſtū eēt dicebāt Placo & Lep.cōſul. hoc factū ē & q̄to ātiqores cōſules erāt:tāto magis ītelligebāt rē illā antiqorē eē ergo cōſule ignoto.i. cuius

Nec cruor effuſus campis tibi bella peragit
Nec ferrum laſſæq; manus:hæc hoſtibꝫ unū
Q d uincas ignoſce tuis:nec magna petūtur
Ocia des feſſis:uitam patiaris inermes
Degere quā tribuis:campis proſtrata iacere
Agmina noſtra putes:nec enim felicibꝫ armis
Miſceri damnata decet:partēque triūphi
Captos ferre tui:turba hæc tua fata peregit.
Hoc petimus uictos ne tecum uincere cogas.
Dixerat.at cæſar facilis uultuque ſerenus
Flectitur.atque uſū belli pœnāque remittit.
Vt primum iuſtæ placuerūt fœdera pacis.
Incuſtoditos decurrit miles ad amnes
Incumbit ripis:promiſſaque flumina turbat
Continuus multis ſubitarū tractus aquarum
Aera non paſſus uacuis decurrere uenis
Artauit clauſitque animā:nec feruida peſtis
Cædit adhuc.ſed morbꝫ egēs iā gurgite plēis
Viſceribꝫ ſibi poſcit aq̄s:mox robora neruis
Et uires rediere uiris.o prodiga rerum
Luxuries nunquā paruo contenta paratu:
Et quæſitorum pelago terrāque ciborum
Ambicioſa fames:& lautæ gloria menſæ.
Diſcite quā paruo liceat producere uitam
Et quantum natura petat:non erigit ægros
Nobilis ignoto diffuſſus conſule bacchus.

nomen propter uetuſtatem incognitum eſt. Non auro murrhaque: ideſt nō aureis poculis & murrhinis bibebant. Murrhina mittuntur ab oriente: ut referr Plinius libro ultimo naturalis hiſtoriæ: inueniūtur enim ibi pluribus locis: nec inſignibus: parthici regni: præcipue tamen in Carnania humorem putāt ſub terra calore denſari amplitudine nunquā paruos excedunt abacos: craſſitudīe rara uaſi potorio: ſplēdor iis ſine uiribus: nitorque uerius q̄ ſplendor: ſed in prœcio uarietas colorum: ſubinde circūagētibus ſe maculis in purpuram candoremque & tertium ex utroque ignoſcente ueluti per traſitum coloris purpu-

Non auro: murrhaqꝫ bibunt ſed gurgite puro
Vita redit: ſatis ē populis fluuiuſqꝫ cereſque
Heu miſeri qui bella gerūt tūc arma reliquēs
Victori miles ſpoliato pectore tutus
Innocuuſqꝫ ſuas curarum liber in urbes
Spargitur o quantum donata pace potitos
Excuſſis unquam ferrum uibraſſe lacertis
Pœnituit tolleraſſe ſitim: fruſtraqꝫ rogaſſe
Proſpera bella deos: nēpe uſis marte ſecundo.
Tot dubiæ reſtant acies: tot in orbe labores
Vt nunquā fortuna labet ſucceſſibus anceps
Vincendum totiens: terras fūdēdus in omnis
Eſt cruor & cæſar per tot ſua fata ſequēdus.

ra rubeſcente: aut lacte candeſcente: ſunt qui maxime ī iis laudēt extremitates: & quoſdam colorum repercuſſus: quales in cæleſti arcu ſpectātur: his maculæ pingues placent: trāſlucere quicquā aut pallere uitium eſt: Item ſales uerucæque non eminētes: ſed ut in corpore etiam plerunque ſeſſiles: aliqua etiam in odore cōmēdatio ē. primus Pompeius in urbē murrhina inuexit & ſex pocula capitolino Ioui dicauit: quæ protinus ad hominum uſum tranſiere abacis etiam eſcariiſque uaſis inde expetitis: contraria huic cā cryſtalum facit: gelu uehemētiore cōcreto: nec alibi certe r̄peritur q̄ ubi maxīe hybernæ niues rigent glaciemqꝫ eſſe certū ē: unde & nomen græci dedere. Oriens & hanc mittit: ſed indicæ nulla præfertur: naſcitur & in Aſia uiliſſima circa alabādam & hortoſiam finitimiſque mōtibus. ſ. nō mixto uino aut aliquo liquore ſuauiore Flu. i. aqua ꝓ parte ſui ponitur: ut reſtinguere fontibus ignes: nā non fontes reſtinguebant: ſed partes fōtium Ceres: deam pro fruge poſuit. Heu miſeri: nunc ī eos inuehitur qui cupiditate bella gerunt: quos dicit miſeros eſſe ſeu uincant: ſeu uincantur: ſi uicti fuerīt: neceſſe eſt ut ſeruiant: ſi uicerint nunquā a bellis deſinent: ſed bella ex bellis ſæuiunt: cum alia ſemper appareant ꝙ miſeri ſint ex hoc cognoſci pōt: quia ipſi depoſitis armis ī extrema miſeria cōſtituti cæperūt eē felices: & multo feliciores uictoribus ſuis. Heu: cū miſeratiōe. Tūc: probat ꝙ ſecuri ſint depoſitis armis milites cū antea armati: in extrema miſeria cōſtituti eſſent: & tuti eſſe nō poterāt: nūc uero inermes ſecuri ſunt: quod e contrario uidet̃. Victoris: cæſaris. Tutus: qa neminē timebat. Innocuus: cui nemo noceret. Liber curarū: qui ante magnis curis & ſolicitudinibus agitabat̃: cū mortis piculū ante oculos timerent. Spargit̃: diuiditur. In oras ſuas: ideſt in patriā ſuā: qa in ſuā quiſqꝫ patriā redibat. O quātū donata: poſtquā depoſitis armis ſemel liberi fuerūt: pœnitētiam agebāt ſe ipſos incuſantes: qđ ſitim & aliarū rerum inopiam: tam diu perpeſſi fuiſſent. O quātū cum admiratiōe quadā legēdum. Pace potitos: potentes factos pacis: quā conſecuti erant: potitur aliquis cuiuſpiam rei qui potens factus eſt rei quam cupiebat. ut Virgilius. Optata troes potiuntur arena. i. cōpotes facti ſunt. Donata: a cæſare quod nunquā iaculati eſſent tela. Excuſſis: concuſſis. Vibr. fer. iaculatos fuiſſe tela ferrata. Toleraſſe ſitim. ſ. pœnituit quaſi dicat minime ſtultos ſē quodāmodo fuiſſe intelligebāt: & ſtultitiā ſuam dānabant: quo depoſitis armis poſſent oīa abunde conſequi. Rogaſſe bella deos: conſtructio latina: ideſt præcibus petiiſſe a diis. Fruſtra: qa obtinere nequerūt. Nēpe uſis. Rationē affert: quāobrē pœnituerit eos tanta cupiditate uictoriam a diis exoptaſſe quia intelligebant ſe nunc fœliores eſſe uictoribus: & quod a diis optabant ipſis dāno potiuſq̄ utilitati futurū: hoc cōparatione ſui & hoſtium intelligebant. Videbant enim multa bella reſtare Cæſari & militibus ſuis: ut unius belli finis principium alterius eſſet. quanuis etiam omnia Cæſari proſpere cederent: tamen opus eſſe longiore tempore atque longiore: antequam uictoriam plene conſequerentur. nunc ipſis dimiſſis armis pace quieta frui apertum eſt. Nempe: inquam eos pœnituit: quia acies dubiæ cæſarianis. Dubiæ acies: ideſt incertæ pugnæ. Tot in orbe labores: quia opus erat ut pōpeium terra marique perſequerentur: quia magnis exercitibus terreſtribus atqꝫ maritimis abundabat. Vt nunquam fortuna: & ſuppoſito: nō cōcedo tamen: ꝙ nunquam fortuna ſit Cæſari aduerſa: tamē: multociens gerenda ſunt bella ut magno labore uictoria conſtet. Ordo eſt: uincendum eſt totiens: cruor eſt fūdendus in omnes terras: & Cæſar eſt ſequendus per tot ſua fata. Vt: quāuis. Fortuna anceps: ideſt q̄ ſemper dubia & incerta eſſe ſolet euentibus. Labet: mutetur ut in euentibus ſit incerta & dubia. Succeſſibus: proſperitatibus. Vincendum toties: quamuis omnia ex uoto Cæſari ſuccederent. In omnes terras: in omnes partes terrarum: in oriente: in occidente: in meridie: ubi Pompeius exercitus ſuos habebat. Cæſar per tot ſua fata ſequendus: neceſſe eſt ut cæſaris milites ueniant qui ipſum ſequētur. Per fata: per fortunas: qui quocunque orbis terrarum in periculo & diſcrimine eſt: uincat ne an uincatur.

Felix qui potuit mundi nutante ruina
Quo iaceat iam ſcire loco:nō prœlia feſſos
Vlla uocant:certos nō rūpunt claſſica ſōnos
Iam cōiunx natiqꝫ rudes:& ſordida tecta
Et non deductos recipit ſua terra colonos.
Hoc quoqꝫ ſecuris oneris fortuna remiſit.
Sollicitus menti quod abeſt fauor ille ſalutis
Eſt auctor:dux ille fuit:ſic prœlia ſoli
Felices nullo ſpectant ciuilia uoto
Non eadē belli totum fortuna per orbem
Conſtitit.in partes aliquid ſed cæſaris auſa eſt
Qua maris adriaci longas ferit unda ſalonas
Et tepidū ī molles zephyros excurrit hyader
Illic bellaci confiſus gente curetum.

Felix qui potuit ergo cōparatione cæſaris atque ſuorum felix eſt qui ſcit iam ubi habitaturus ſit:qui ſecuti ſunt Cæſarē incerti erant ad quas colonias habitaturi eſſent pro præmio uictoriæ milites.n.uictores in colonias mittebantur more maioꝝ:& uictos in colonias reducūt: ipſi quoqꝫ fœdere.i.amicitia cōiūcti erāt:dicit igiť uictores illos hītaturos pr̄ias ubi geniti & educati ſunt: at uero uictores milites cæſaris adhuc neſciuere quā p̄tē hītaturi ſīnt:iā perterrebātur uictores:& neceſſe erat ut in oēm partē reducti eā ſibi ſedē deligerēt. Nutāte ruina.i.cū mundus oībus ruinā minať:nam cū ſit impium Ro. lōge lateqꝫ porrectū & ferme oēm terraꝝ orbē cōpræhenderet mortis ro.mouebatur uniuerſus orbis. Nutante.i.ruinā minante. Eſt.ſ.ille: Quo ia.in quo loco moriturus ſit & uicturus:reliquū uitæ ſuæ tempus. Nō prælia feſſos:nā hi milites ſunt ſecuri bellorū:& cū cōiugibus ac liberis ſuis acturi ſunt uitā:& ī ſuis tectis habitaturi:ubi geniti & educati fuerūt. Vocāt feſſos.ſ.dimiſſis armis & relicta militia. Claſſica: inſtrumēta belli:ut tubæ cornua. Sōnos certos:qa non ſunt ſolliciti de bello imminēti. Cōiunx: recipit. Nati:recipiunt eos qui ī pr̄iam rediere ad ſuos Rudes nati:infātes qui adhuc in cunabulis nutriunť. Sordida tecta.ſ.uilia:& iō pacifica:qa raro diſcordia in humili tecto:ſed ī magnis prīcipū ædibꝫ diſcordia regnat. Sua terra:in qua nati ſunt & educati. Deductis.ſ.a triūuiris in alienas colonias: īter municipiū & colonias hoc intereſt: Municipiū dr̄ oppidū illud cuius ciues donati ſunt digniori ciuitate Veneta:e diuerſo appellatur colonia:cū a digniori ciuitate mittunť ad inferiorē quēadmodū erecta ē colonia Venetoꝝ:Recte ergo dicit hos militeſ felices:hoc ēt felicitatē ſuā auget:ꝙ.ſ.nō cogerenť relicta pr̄ia ubi nati ſunt in alienas colonias deduci. Deductos.ſ.ad agros ſuos in alienos. Hoc quoqꝫ ſecuris:hoc quoqꝫ acceſſit ad felicitatē eorū:ꝙ.ſ.ſecuri ſunt & nullū onus metuebāt:nullūqꝫ laborē militiæ. Menti.i.a mēte eoꝝ ꝙ nihil metuāt:nec uictoriā utercūqꝫ uincat uel cæſar uel Pom.haud ī magno diſcrimine ponūť. Fortuna re.fortuna hoc addidit ēt ad felicitatē eoꝝ:ut ſine pauore ſint:uter cæſaris & Pom.uincat. Oneris:nā magnū onus ē pauor. Sollicitus ab effectu:qa reddit hoīes ſollicitos. Salutis auctor:qa cæſar cū pauloāte ueniſſet ī p̄tātem ſuā: ipſis ſalutē donauit. Ille:Pom. Sic:hoc pacto: Nullo uoto:quia nō optent ut cæſar magis q̄ Pom.aut e diuerſo uincat. Non eadē belli:ſicuti antea res oēs fortuna cæſari feliciter ex uoto cedebat.At nūc oīa in inuidia mutata ſunt:nā fortuna tā&ſi cæſari fauebat:tamē aduerſus eū nō nihil ſiniſtri auſa ē. Nō eadē:nō fuit ſimilis huic fortunæ:quam in hiſpania habuerat. In partes Cæſaris:bene non eadem fuit:quia nō nihil Cæſaris partibus aduerſata eſt. In :contra.ubi nā fuit aduerſa?ea parte qua unda ferit ſalonas:uidelicet in illyrico littore & dalmatico auſa eſt Cæſari aduerſari. Salonæ:rum.ciuitas eſt dalmatiæ:quam pollio expugnauit & de ea ſpecioſiſſimum triumphum egit:unde filium ſuum de nomine captæ urbis Saloninum appellari uoluit.Salonæ imperium dalmatorum fuit:hæc gens ut refert Strabo annos compluris aduerſus Romanos bella geſſit:caſtella ad.L.habuit dignitate præſtantia. Longas:quia in longitudine ſita eſt:reſpexit ad ſitum urbis:ſicut albam longam dicimus. Tepidum hyader:non ꝙ hyader ſit generis neutri:ſed rettulit ad flumē tepidum:hyader autem fluuius eſt in adriaticum mare fluens:unde oppidum ē haud procul ab eo hyadra appellatum:quam uulgo Zara appellant. Tepidū:quia in occidente eſt:quia zephyrus ſemper eſt tepidus. Illic belliaci. narrare incipit nunc qūo non nihil aduerſi ī illyrico paſſus fuerit Cæſar.Hiſtoria ita ſe habet:Cum fauces maris adriaci C.Antonius & Dolobella cæſaris legati ipſius iuſſu occupaſſent inde in illyrico littore alius:alter in Dalmatico caſtra poſuiſſet Pom.oīa maritima loca tenēte.Octauius Libo cilix repēte cū omni exercitu claſſicorum utrinque uenit:& fames quidem Antoniū in deditionē abſtorſit:quia famis neceſſitate coactus ſe Pompeianis dedit:quin etiam rates quæ in auxiliū eius uenerat cū Baſilio nouo Pompeianoꝝ marte funibus occultis in medio mari extēſis cilica arte captæ ſūt:duas tātum naues ex faucibꝫ explicuit:unam quæ ferebat opiterginos: & hoc facinus memorabile poſteris edidit:nā multæ miliū militū manus extremis faucibꝫ circūfuſæ ꝑ totū diē tela ſuſtinuerūt.Interea nocte ne in p̄tātem hoſtium uenirēt diſturbante Vulteio eorū duce mutuis uulneribus inter ſe ceciderunt:& ad unū oēs occiſi ſūt hoc ē illud qđ fortuna opata ē cōtra cæſarē. Illic: in illyrico. Curetū.i.Cretēſiū qa cretēſes milites auxiliares ſecū hēbāt. Curetes ut oſtēdit Stra.qdā ad acarnanes qdā ad etholos adſciſcūt & nōnulli a creta: aliq ex euboea genus duxiſſe aſſeuerāt đ his multa ferūť a Strabōe.

Quos alit deſcribit inſulã curetũ: Põto.ſ.in medio mari adriatico poſita ẽ Cretæ.ſ.illyrico littore ubi caſtra poſuerat.C.Ant.nã Dollobella in dalmatico poſuerat. Cautus ab incurſu belli: ꝓuiſus ꝓuiderat inqt ut qua ꝑte hoſtes inuaderẽt:ſed nõ prouiderat cõmeatibꝫ. Si ſo.re.mõ ꝓuiderat cõmeatibꝫ:ſed hec ꝑs magna illi & neceſſaria dederat:unde exercitus fame obſidebaẗ. Tuta.ſ.loca:ẽt ſi ĩ tutiſſimo conſiteris:& non ſuppeditent alimẽta quibus uiuere poſſis:neceſſe ẽ ut ſpõte in hoſtiũ ꝑtãtẽ uenias. Nõ pa.deſcribit q̃ta inopia Ant.& milites ſui laborarẽt:iam.n.herbas cũ radicibus euulſerãt. Paſcẽdis eqs: multo minus nutriendis homĩbꝫ. Proſilit:ꝓducit ab eo quod præcedit id q̃d ſequiẗ:nã primo ſeriẗ ſeges deinde oriẗ. Sege.frugẽ:uel põt eſſe hyppallage: & ſegetẽ ꝓ terra poſuit.Virg.Quid faciat lætas ſegetes. Spo.grã.cam mil. deficiẽtibus aliis rebuſ terram quoq; in uſũ ſuũ milites colligebãt. Attõſo aruo. more iumẽtoꝝ:iã ĩquit cõſũptis herbis ad radices uſq; tendebãt. Caſtroꝝ ſiccas:qa aggere caſtra circũdederãt:& ex aggeribus cumulauerãt herbã:quã ipſi dentibꝫ carpſerãt. Vt primũ:nunc deſcribit q̃o res geſta fuerit:nã Ant.ad hanc inopiã rẽdactus ubi Baſiliũ uidit cũ ratibꝫ auxiliaribus ueniſſe:parauit ſe ad fugã:ſi q̃o poſſet furti e manibus labi:q̃o aũt fecerit poeta deſcribit. Vt.i.poſtq̃. Primũ:q̃primũ ſimulatq; ſocios uidit Ant. Aduerſæ:oppoſitæ. Baſilũ:quia cũ auxiliaribꝫ uenerat nauibus. Noua fur.nauigãtia. Fugæ:ad fugã. Neq;.n.declarat qa ſibi rates de ratibꝫ fecerãt. Extendũt:produ cũt. nã de more naues ædificãt lõgas. lõgæ na ues dicũẗ:q̃s uulgo galleas uocant. Que:ꝓ ſed. Pup.le. .i.leuiores puppes faciũt. Extẽ.ca.ſ.ut ſunt q̃dã q̃ſi carinæ & nauis corpus. More.ſ.antiquo. Leuãt:attollunt. Ro.rates firma:dico gerẽdis molibꝫ. Rates uulgo dr̃ cũ multa ligna inuicẽ cõnexa officiũ & uſum nauis præbẽt. Fir.ro. ualida ligna ad quã rẽ firma ſũt.ſ. Gerẽdis moli.i.ad ſuſtentãdas moles grauiores. Inſolito du.i.tractu nõ ſolito:nũq̃ antea tale aliquid factũ erat nãq;. Ratẽ:declarat q̃d dixit robora firma. Cuppæ.qa naues q̃s hic cuppas huius põti uocãt:ſcutellæ dicũẗ alio loco.i.ad ſimilitudinẽ ſcutellæ:uel cuppas has undiq; ſtruxerãt lõgo ordĩe cathenatas:q̃ hãc ratẽ ſuſtinuere: uerbi cã hic ratis erat:utriq; erãt ſcutellæ ſiue cuppæ:q̃ ſuſtinebãt hãc ratẽ:& a frõte & a tergo nauigãtes latebant ſub hac rate:& in ip̃is cuppis tribꝫ ordinibꝫ nauigabãt:nõ a tergo:poſtq̃ a fronte qa uideri potuiſſẽt nauigabãt mouebaẗ ratis illi admirabãẗ q̃re moueretur:cũ nullũ uiderẽt remũ:ſed hoc erat qa interius nauigabãt. Vac.quia nihil ĩ his ꝑter remiges uehebãẗ Cathe.quibꝫ coniũctæ tenebãẗ. Obli.al. trãſuerſos remos:materiã pro materia poſuit. Ordi.in modũ remi. Geminis or.qa ſicut ordĩes duoſ hẽbãt a tergo:ita ĩterius ne uideri poſſẽt. Nec gerit expo.a frõte uidebanẗ cuppæ:ſed nõ hic erãt remiges qui uideri poſſẽt:ſed a tergo. Telis.ſ.hoſtiũ qa potuiſſẽt ab hoſte uulnerari:ſi in frõte fuiſſẽt. Remi.i.remiges expoſitos. Patẽti:apto. Circũdedit:ipſi remiges trabibꝫ æquor circũdederãt. Taciti mi.cur.quia mouebaẗ ratis nec unde moupereẗ quiſq; ꝑcipere poterat. Neq; uela:nõ ſuſtinebat uela:quibꝫ uẽto ĩpulſis nauis feraẗ. Aptas:patẽtes undas:qa interius remi impellebãt æquor:& ita ratẽ mouebãt. Tũc ſeruãẗ:& cũ ita parata ẽẽt:expectabãt donec mare faceret refluxũ quia quottidie mare fluit & refluit & undã hẽrẽt:quæ ratẽ ſuſtinere poſſet. Seruãẗ:obſeruãẗ. Aeſtus:redĩẽs agat.i.reducit. Decli.un.:q̃ declinauerũt. Refluo:refluẽte. Iãq; rela. poſtq̃ mare refluxiſſet:& unda ſuffi ciens erat:ut ratẽ ſuſtinere poſſet:illã maiore curſu cõmouerũt. Rela.qa fluentẽ obſeruarũt undã maris Gemi.co.ſ.naues:quia ratis illa lõgas ſecũ duas naues hẽbat. Ardua.i.alta turris:ut in arbore nauis eſt. Pinnis.ſ.cũ. Minã.tabu.i.eminẽtia:qa in ſũmo uallo:tãq̃ turres ſũt ꝓpugnacula q̃dã pinnata: q̃ uulgo dicuntur gli merli. Tremulis pinnis: quia ſicut mouebantur naues:ita & tremere uidebatur ꝓpugnacula

Quos alit adriaco tellus circunflua ponto
Clauditur extrema reſidens antonius ora.
Cautus ab in curſu belli:ſi ſola recedat
Expugnat quæ tuta fames: nõ pabula tellus
Paſcendis ſummittit equis:non proſerit ullã
Flaua ceres ſegetẽ:ſpoliabat gramine capum
Miles: & attonſo miſeris iam dentibus aruo
Caſtrorũ ſiccas de ceſpite uulſerat herbas.
Vt primũ aduerſæ ſocios in littore terræ
Et baſilũ uidere ducem noua furta per æquor
Exquiſita fugæ:neq; enĩ de more carinas
Extẽdunt:puppeſq; leuant: ſed firma gerẽdis
Molibus in ſolito cõtexunt robora ductu
Nanq; ratẽ uacuæ ſuſtẽtant undique cuppæ:
Quaꝝ porrectis ſeries conſtricta cathenis
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos
Nec gerit expoſitum telis in fronte patenti
Remigiũ:ſed quod trabibꝫ circũdedit æquor
Hoc ferit:& taciti præbet miracula curſus
Q̃d nec uela ferat:nec aptas uerberet undas
Tunc freta ſeruanẗ:dũ ſe decliuibus undis
Aeſtus agat:refluoq; mari nudẽtur harenæ.
Iamq; relabenti creſcebant littora ponto.
Miſſa ratis prono defertur lapſa profundo
Et geminæ comites:cũctas ſup ardua turris
Eminet:& tremulis tabulata minantia pinnis

Noluit illyricæ cuſtos octauius undæ
Cõfeſtim tentare ratem:celereſque carinas
Continuit curſu creſcat dum præda ſecundo
Et temere igreſſos repetẽdũ iuitat ad æquor
Pace maris:ſic dum pauidos formidie ceruos
Claudat odoratæ metuentes aera pennæ:
Aut dum diſpoſitis attollat retia uarris
Venator tenet ora leuis clamoſa moloſſi
Sparthanos cretaſque ligat:nec creditur ulli
Sylua cani:niſi qui preſſo ueſtigia roſtro
Colligit:& præda neſcit latrare reperta
Contentus tremulo monſtraſſe cubilia loro.
Nec mora complentur moles auidæq; petitis
Inſula deſeritur ratibus quo tẽpore primas
Impedit ad noctẽ iã lux extrema tenebras.
At pompeianus fraudes innectere ponto

Noluit Illyricæ:nunc dicit quomodo ſe egerit Octauius libo cilix peritiſſimus:tã & ſi iquit facile poſſet nauẽ illã obruere:tamẽ nihil oſtendit in ſuis ſe caſtris ferre:ut ſpem augeret hoſtibus:& reliquas naues ẽt in pontũ deduceret:ut maiorẽ prædã cape poſſet cautus:aſtutus:& uetuſtiſſimus pyrata. Turmas:ſcilicet ſuas. Præda.i.naues prædãdæ deducũtur in mare. Inuitat ingreſſos.ſ.hoſtes ut iterũ aliæ naues deducãtur in mare. Pace maris.ſ.relicta:quia nihil ipſe infeſtabat hoſtẽ. Sic dũ pauidos:per ſimilitudinẽ oſtendit:quõ Octauius Libo cilix peritiſſimus nõ prius fraudes ſuas aperire uoluit:q̃ ſpẽ oĩbus daret poſſe eos liberius fugere:ut oẽs e caſtris & e loco tutiore deductos una omnes cõprehenderet:nã ita eos illexit:ſicut uenator facit:cũ iubet omnes canesqui latrare cõſueuerunt remoueri:& eos tantũ mittit ĩ ſaltus:q prædã inueſtigare didicerunt:poſtea cũ preda patuerit:tunc oẽs in eos canes emittit: ita & iſte pyrata fecit:cum omnes relictis caſtris mediũ mare tenerent quoſdã emiſit qui latentibus cathenis naues illaquearẽt. Cõparat aũt Octauium Libonẽ uenatori. Romanas uero naues uidelicet Antonii & uulteii cõpat ceruis. Pauidos:metuẽtes. Claudat ceruos.ita hic relicto uacuo mari inuitabat & alliciebat Antonianos milites ut nauibus fugerẽt:ſic uenator etiam facit. Metuentes aera pennæ:dicunt enĩ rubras pennas uehementer formidare ceruos. Venatores igitur cũ ad locum peruenerint:ubi ceruí frequentant ſaltum omnen circundant funibꝰ: & de funibus pennas rubras ſuſpendunt:ut Virgilius. Rubræ pauidos formidine pennæ:q cũ de ſaltu effugere uelint ad funẽ ſæpe ueniunt:de quo pẽnæ rubræ dependent:qui cũ timẽt nunc huc nunc illuc redeunt:has adeo dicũt pennas ceruos formidare:ut anteq̃ illas uideant earum odorem ſentiãt.

Odoratæ pennæ.i.cuius odorẽ ſentiunt a uentis deportatũ. Diſpoſitis uarris.i.pærtticis. Varrus per geminũ.rr.ſignificat perticã:qua retia circundãtur.

Moloſſi:Moloſſia quæ & epyrus:primo moloſſia:deĩde cahonia appellata eſt a moloſſo & cahonio:ut Virgi.Cahoniãq; heleni a fratre cahone dixit:iõ moloſſi dixit quia ibi canes uelociſſimi naſcunť:ideo per excellentiam locutus eſt. Verũ Strabo refert moloſſos & cahones celebratiſſimas gentes eſſe Epirotarum quippe qui totius epiroticæ terræ quãdoq; regnum tenuere:prius quidẽ cahones:poſterius uero moloſſi qui quidẽ ꝓpter regũ cognationẽ magis ac magis amplificati fuerũt:nã ex æacidarũ ſanguine ꝓgnati ſunt. Leuis.i.agilis & uelocis canis. Sparthanos:nã in Lacedemonia & in Creta inſula optimi canes nutriunť:propterea poſuit horum locorum canes. Cretas:cretenſes. Creditur cõmittitur. Ligat:ſic reprimit canes uenator:ſicut claſſem ſuam retraxit Octauius. Niſi qui preſſo ueſtigia roſtro:uidelicet niſi tacitis canibꝰ q nihil aliud agunt:niſi odore nariũ huc & illuc curſantes inueſtigẽt ferã. Roſtrũ appellauit nares canis:nã olfatici nares canis acutiſſimæ ſunt ĩ roſtri ſimilitudinẽ. Veſtigia:nã ĩueſtigaŕ ꝓprie ẽ canũ qui ꝑ ueſtigia ſequũť ferarũ odorẽ. Neſcit la.nã canes q̃ olfatus ſũt docti:cũ feras uiderĩt latratũ tenent. Contẽtus tremulo:ad quid ꝓſunt huiuſmõi canes dicã:q̃a cũ ad cubile uenerit leporis uel cerui uel alterius feræ cõcutit loris:quia ligatus a uenatore tenetur:tũc intelligit uenator inuẽtã ẽſſe ferã:ecce nõ diſcedit a ſimilitudĩe:nã ille pitiſſimus pyrata miſerat q funẽ ſub mari latentẽ ducerẽt:quo fune illaq̃arent naues hoſtiũ. Nec mora:Antoniani igiť milites & opitergini:ubi uiderũt neminẽ moueri ex hoſtibꝰ crediderunt metu deſiſtere:ergo una oẽs relictis caſtris in mare naues deducũt. Moles.ſ.naues magnas. Cõplenť:implẽt.Virgi.Cõplenť ualleſq; cauæ. Auidæq;:ſolent poetæ q̃d obſcure dicũt ꝑ epexegeſim expõere:ut hic. Inſula:ubi caſtra Ant.poſuerat. Ratibꝰ pe.i.cũ rates milites cõſcẽdiſſent. Quo tpe:deſcribit tẽpus.ſ.in crepuſculo noctis:crepuſculũ tẽpus illud dŕ ĩcertũ:cũ nec plenus ẽ dies:nec plena nox:nã creperus a um.gr.la.dubius a.um. Lux extre.i.occidẽs ſol:cũ ſol occidit ĩpedit noctẽ eo tpe deſertus caſtris naues cõſcenderũt milites. Primas tene.q̃a nondũ occidit. At põpeia.ſicut uenatores retia tendũt:& fune ſaltũ circundant:ita hic pyrata ĩpediẽtibꝰ telis funes medio mari extẽdit:ut ille quæreret fugientiũ naues.

Pompeianus:quia cilices fuerunt pyratæ:contra quos magnus Pompeius miſſus. Vnde ſeptẽ mẽſium ſpacio mare uniuerſũ infeſtiſſimũ pyratis liberũ reddidit: deinde pyratas ut uires eoꝝ diſſiparet ĩ diuerſas colonias miſit:& cum ante mare habitarent in continenti terra ſub ſpecie beneficii habitare fecit:ideo amabant eum quaſi beneficio eius adſtricti: ergo partes ipſius Pompeii defendebant atque ſequebantur.

Antiqua arte.i.cuius erat pititiſſimus & cui aſſueſactus erat. Summa freti.i. ſuperficie; Vacare.i.uacuam eſſe: quia in ſuperficie maris nihil doli eſſe uidebatur: ſed ſub mari miſerat qui funes & cathenas ex tranſuerſo ducerent: quibus hoſtium naues caperentur. Suſpendit: quia uincula illa non tetendit modo: ſed laxauit ut naues quæ captæ eſſent non ſentirent. Religatque cathenas: religat eas ut cũ poſtea nauis ſe ſẽſerit captam: tunc copia fiat circunueniendæ nauis. Illyricæ ru.i.litoris illyrici. Nec p.noluit nec primã nec ſecundam nauem capi ut reliquæ ſpem acciperent fugæ. Nec illa tardata.i. ſecunda nauis. Sed tertia moles: ideſt tertia nauis: quia plus hominum uehebat. Adducto fune.quia funẽ adduxerũt: & ita ad littora impulſa nauis cõſtitit. Impediũt: deſcribit locũ quo ratis capta aducta eſt q̃ onerata erat militibꝫ: crepido hĩc porrecta eſt in mare.i.altitudo: qa fluctus dicunt cũ littora ſæpe pulſãt & concauitatẽ fecerãt: ut rupes crepidinis pẽdere uideẽt: & ſub hãc crepidinẽ deducta eſt nauis. Caua ſaxa .ſ. fluctuũ ĩundatiõe pro cauata. Moles: rupis illius & crepidinis. Mirũ: interpoſitio ẽ.i.res eſt mira. Ruitura: qa ſiquis ſuppoſitus fuerit crepidini timet ſẽper ruinã rupis quãuis nõ cadat. Aequor ĩumbrat: qa rupes porrecta eſt ĩ mare: & in rupe natæ ſũt arbores ideo dicit inũbrari æquor. Syluis: arboribus in ea natis

Huc fractas: dicit hic ſæpe naufragiũ feciſſe naues & fluctus ſub hãc crepidinẽ naufraga corpora ĩuoluiſſe: deĩde qa natura maris eſt ut nihil ſordidi cõtineat: ex eodẽ loco euomere cõſueuerat quæ antea abſorſerat. Fractas: naufragas. Aquilone: uẽto ſeptentrionali. Submerſaque: quæ naufragio perierant. Abſcondit illa: corpora naues fractas. In ãtris: in hanc crepedinẽ ſaxi. Raptus: rapinas. Reſtituit renouauit rapinas. Cũque cauernæ: dicit ꝗ tantũ fretum.i.feruens mare ibi eſt: ut cum ĩuoluunt uortices imitetur ſiculam charybdim tauro minitanam: Nam ut traiecti charydis oſtendit profundum quidem immemſum: quo innudationes freti mirum in modum nauigia detrahũt: magnas per circunductiones & uortices præcipitata: quibꝫ abſorptis ac diſſolutis: & naufragiorum fragmenta ad Taurominitanum littus attrahuntur. Tanrominium condiderunt zanclei: ut refert Strabo: & urbs eſt non procul a Meſſana. Euomuere: eructaure fretum. Vortex: a uertendo diciaur. Feruore: quia nõ minor: imo maior eſt feruor huius maris q̃ ſiculi: ubi charybdis eſt. Hic opiterginis: Redit ad id quod omiſerat & oſtendit rationẽ cur deſcrpſerit: dicit enim in hunc locum raptam nauem & chatenis illaqueatam fuiſſe: qua opitergini uehebant: Hi opitergini tranſpadani Cæſaris auxiliares fuerunt: qui teſte Liuio in eo codice: ubi ſummatim rerũ geſtarum capita referuntur: rate ſua ab hoſtibus nauibus clauſa: potiuſquam impoteſtatem hoſtium uenirent: inter ſe concurrentes occubuerunt. Moles: rates. Opiterginis: qui ĩ auxilium Cæſaris uenerant. Conſtitit: retenta eſt ſub hac cauerna. Hanc omni.tunc uero emittuntur moloſſi & ſparthani & Cretenſes canes: quia omnes undique claſſes circundederant hanc nauẽ. Circumeunt: circunueniunt. Alii puppes: alii implent mare altum manibus: alii littora tenent ne quis egredi põſſet. Vulteius quidem ſenſit ſe captum eſſe: ſed ſero, tunc uidelicet cum prouidere non poſſet. Sub gurgite: in medio maris. Dux erat: præfectus erat ratis Vulteius. Incertus: dubius an fugeret an pugnaret.

Conatus: poſtquam diu tentauit ferro an rumpere poſſet funem nauis. Ferro: enſe: quia credebãt uincula eſſe ſtupea: ſed ferrea erant. Spe nulla: quanuis non ſperet poſſe uincere: tamen prœlia poſtulat: ut uel glorioſe moriatur. Incertus qua terga daret: quare cogebatur appetere prœlium: quia neſciebat quo ſurgeret: ut pote irretitus. Terga daret: ideſt fugeret. Bello: ideſt ſe fortiter pugnando defendere. Hoc tamen: quanuis nec fugiendi: nec pugnandi poteſtas erat: tamen plus effecerũt quam uires eorum ualebant: nam cum omnis undique claſſis hoſtium circundata eſſet uni rati: tamen tantum uirtus eualuit: ut uſque ad noctem pugnando pugnam ſuſtinerent. nam excedebat milium numerum militũ: qui hac rate uehebantur et cetera. Effecit: uidelicet quãtũ potuit efficere ĩter tot milia.

Antiqua parat arte cilix: paſſuſq; uacare
Summa freti medio ſuſpendit uincula põto
Et laxe fluitare ſinit: religatq; cathenas
Rupis ab illirycæ ſcopulis: nec prima nec illa
Quæ ſequitur tardata ratis: ſed tertia molis
Hæſit & ad cautes adducto fune ſecuta eſt.
Impendent caua ſaxa mari: ruituraq; ſemper
Stat mirum moles: & ſyluis æquor inumbrat
Huc fractas aquilõe rates ſummerſaq; põtus
Corpora ſæpe tulit cæciſq; abſcondit in antris.
Reſtituit raptus tectum mare: cũq; cauernæ
E uomuere fretum: contorti uorticis undæ
Taurominitanã uĩcũnt feruore charybdim.
Hic opiterginis moles onerata colonis
Conſtitit hanc omni puppes ſtatione ſolutæ
Circũeunt alii rupes ac littora complent
Vulteius tacitas ſenſit ſub gurgite fraudes
Dux erat ille ratis. fruſtra qui uincula ferro
Rumpere conatus. poſcit ſpe prælia nulla
Incertus qua terga daret: qua pectore bello
Hoc tamen in caſum quãtũ depreſa ualebat

Effecit uirtus:inter tot milia captæ
Circunfuſa rati & plenam uix inde cohortem
Pugna fuit non longa quidē.nā cōdidit ūbra
Nox lucē dubiam: pacemq; habuere tenebræ
Tunc ſic attonitam:uēturaq; fata pauētem
Rexit magnanima uulteius uoce cohortem
Libera non ultra parua quam nocte iuuētus
Conſulite extremis anguſto in tempore rebus
Vita breuis nulli ſupereſt qui tempus in illa
Quærendæ ſibi mortis habet:nec gloria læti
Inferior iuuenes admoto occurrere fato
Omnibus incerto uenturæ tempore uitæ
Par animi laus eſt.& quos ſperaueris annos
Perdere.& extremæ momētū abrūpere lucis
Accerſas dum fata manu: non cogitur ullus
Velle mori.fuga nulla patet:ſtāt ūdiq; noſtris
Intenti ciues iugulis:decernite lætum

Millena manus:dicit millenā fuiſſe hoc modo: millena uix manus undiq; cicumfuſa hoſtium claſſem per totam noctem pugnando ſuſtinuit:& dicit hic cohortem. Cohors eſt quingetorum & quinquagintaquinque militum numerus:ſed tamen minus eſt. Cohortem.ſ.opiterginorū. Vmbra ſcilicet noctis Pacem habu. tene.interiecta nocte pax facta eſt: hoc eſt a pugna deſtiterunt omnes. Tum ſic attonitam: nunc dicit quid Vulteius cōſuluerit ſeipſum & ſocios adhortatus fuit:ut liberi potius moriantur:q̄ in ſeruitutē uiuant?Eſt igiť hæc oratio ī deliberatiuo generē poſita:habet.n.cōſultationē:cū duæ res pluresue ī quæſtionem poſitæ ſunt & quid potiſſimum faciēdum ſit quæritur conſultatur.n. utrū liberi moriātur: an ſerui uiuant: Et quia non eſt dubium liberā mortem anteponere uitæ ſeruili:ſtatim ad probā/dum uenit. Sed quia ſpatium breue cōſulendi dať occurebat: Si uelimus nō poſſumus deliberař mortem.Refellit hoc Vulteius a repugnātibus hoc mō Mors deliberata:mors improuiſa :deide longa uita:breuis uita:ea quæ repugnantia ſunt ſe e diuerſo reſpiciunt:contraria autē ex oppoſito ponuntur ut deſiderata longa contraria eſt .i. improuiſa breuis contraria eſt: ideo dixi q̄ contraria opponūtur: ut deliberata mors & breuis uita oppoſita ſunt: īpro/uiſa mors longa uita ꝛ̄pugnať:itaq; arguit ſi de morte deliberař poſſumus ſatis uitæ nobis ſupeſt:atqui de morte deliberare poſſumus:igiť ſatis ſpacii dať. Libera:hic ponitur quæſtio:non utitur prohemio nā ubi auditoꝝ aī nō ſūt ad attētionē excitādi non opus ē ꝓhæmio:nec beniuolētia neceſſaria eſt: nec ēē dubitat: de quo locuturus eēt: hæ ꝓprietates ſūt prohemii ut beniuolētiā captēus &c. Libera nō ultra: quō oſtendit illos in ſeruitute eſſe: & ſi deligerit uiuere ipſis paratam eſſe ſeruitutem. Parua nocte.i.paruo noctis ſpacio: quia ſimulatque illuxerit neceſſe ē ut ī ſeruitutē hoſtiū ueniatis. Extremis rebus:ut mori potius ī libertate uelitis q̄ ī ſeruitute uiueř. Anguſto tēpore.i.breui ſpatio. Vita breuis:occurrebať illud nō poſſumus deliberare mortē præ āguſtia tēporis:reſpōdet ſi tantū ſpacii nobis ē:quantū ſatis ē ad deliberandā mortē: nō poteſtis diceř nobis parū uitæ ſupeſſe. Quærēdæ.i.deliberādæ mortis. Vita:quæ ſupeſt aliis. Nec gloria læti:Refellit qđ obiici poterat ſi moriur nihil glorioſū erit:ideo nō ſpōte noſtra nos moriemur:ſed coacti:unde probat hoc mera quadam rōne:locum autem ſumit ab adiūctis negocio: in quo deſperatum & contrarium ſecundum rhetoricos continetur:uidelicet maius:minus: eq̄ magnum:forma:ſpēs:ſiue genus ab his argumenta ſumantur contrarium & deſperatum arguit hoc loco ab oppoſitis ſui cōtrarii. Inferior:quō inferior/q̄ inſtante morte uitā interponamus non erit: minor gloria:occurrebat illud:quæ nam nobis gloria erit morientibus:cum coacti eſſe uideamur:illi.n.glorioſe moriuntur qui ſponte moriuntur:at uere nos coacti nobis mortem intuliſſe uidebimur: primum tamen argumentum eſt a pari hoc modo in æqua laude ponendum eſt & contēnere quod ſpes & deſperare quod contēnis: nam utrunque incertum eſt quod deſperamus: & ſperamus: ergo non minus laudandum eſt mori inſtante morte:q̄ mori in ſpe lōgæ uitæ nam illi qui moriuntur inſtante morte deſperant de uita & alii interrumpunt uitam longam ſperantes: ſed iſti qui deſperant imminente morte poſſunt tamen ui/uere ſi dii uoluerint:ſicut qui logam uitam ſperant uiuere. Fato admoto.i.uicinæ morti:dūmodo ꝑueniamus eā:quāuis inſtet. Inferior: non minor eſt gloria q̄ ſi remota uideretur rō. Oībus incerto .u. cū tē/pus futuræ uitæ in rebꝫ ſi tā ſperantibꝫ quā deſperātibꝫ eā:nā & q deſperāt poſſent longā uitā habere:& q ſperāt breuē conſeq poſſūt:ſeqť ergo par laus:ut ī æqua laude ponēdi ſit ꝑ cōparationē. Spectaueris ānos. q̄uis ſperes lōgos ānos:potes tamē ꝑuos habere & ſeq. Accerſas.i.ꝓuoces. Fata māu.i.ſpōte moriaris:dū uiueř poſſis:rō cur ꝑ laus. Nō cogiť ullus:argumētū ſupradictū a cōtrariis.ſ.uelle & nolle. Velle mori:ergo ſi mori uoluerimus ſpōte moriamur:ideo plus laudis nobis erit:ſi mori uolueřus libertatis amoř:q̄ turpiter uiueř. Fuga nulla patet:poſtq̄ ꝛ̄fellit q̄ obiici poſſēt:nūc arguit a neceſſitate:ſicut.n.ī ſuaſiōe arguīus ab hōeſto.ſ.q̄ hōeſtius ſit ī libertate mori q̄ ī ſeruitute uiueř:ita nūc a neceſſario arguit dicit uelius noluus nobis neceſſitas urget:uel ut fortiter moriāur:uel ut turpiter uiuāus:ſi uero poſſes neceſſitatis ſeruitutē fugeř:uel libertatē ſeruař:hoc eēt āteponēdū:ſed alteꝝ hoꝝ eligāus neceſſitas urget. Stāt ūdiq; nr̄is:qa uidemus nos undique circūuentos ab hoſtibꝫ:ut multitudīe circūſtantiū fugere nō poſſimus. Decernite læ.

Deliberate mortē q̄do tps ē. Abeſt.ꝓ abſit. Cupias quodcūq; neceſſe ē.i.de neceſſitate feceris īſtrumētū uitæ:unde uera eſt illa ſnīa:oē q̄d ē neceſſe ſeruit ſapiēti: qcq̄d neceſſe ē ſapiēs uult. & qcq̄d uoluerit cedit ſapienti:& ex neceſſitate fit uolūtariū: ut ſi uolo illam rem:neceſſe eſt ut habeā:& illā uoluntariā facio. Cupias:iā nō erit neceſſe ſi cupias qcq̄d uolueris. Nō tamē ī cæca:hic a laudabili ſumit argumentū:nā in ſuaſiōe cōſiderat̄:nō modo utile & honeſtū:ſed ēt laudabile:q̄q̄ ex recto & laudabile ſequat̄ tamē qcq̄d recte fit:id ēt laudabile ē:tamē poſt laudabile ſeorſū tractari q̄ honeſtū: qa hōeſtū nō ſolū laudis cā fit:ſed ēt

Et metus oīs abeſt:cupias q̄dcūq; neceſſe eſt.
Non tamē in cæca bellorum nube cadendū ē
Aut cum permixtis acies ſua tela tenebris
Inuoluent.conferta iacent cum corpora cāpo
In medium mors oīs abit:perit obruta uirtus.
Nos in conſpicua ſociis hoſtiq; carina
Conſtituere dei:præbebunt æquora teſtes.
Præbebunt terræ:ſummis dabit inſula ſaxis
Spectabunt geminæ diuerſo e littore partes
Neſcio q̄d noſtris magnū & mēorabile fatis
Exemplum fortuna paras:quæcūq; ꝑ euum
Exibuit monimenta fides:ſeruataq; ferro
Militiæ pietas tranſibit noſtra iuuentus
Nanq; ſuis pro te gladiis incumbere cæſar
Eſſe parum ſcimus.ſed non maiora ſuperſūt
Obſeſſis tanti quæ pignora demus amoris
Abſcindit noſtræ multum fors inuidia laudi
Q uod nō cum ſenibꝫ capti natiſq; tenemur
Indomitos ſciat eſſe uiros timeatq; furentes
Et morti faciles animos.& gaudeat hoſtis

ſi nulla laus ſequeretur:ſed ſi laus ſequitur duplicatur appetēdi uolūtas:ut hoc loco:& eſt pars una laudabilis quæ gloria dicitur.Eſt autē gloria frequens de aliquo fama cum laude:& hanc gloriam illos cō ſecuturos oſtendit Vulteius:hæc autem ſumuntur ab auctoritate & opinione hominum: nam cū homines opprimantur uulgo pene omnes aliquid eē magnificum : id non pōt non laudabile eſſe & glorioſum:Sed nos inquit in conſpectu tam hoſtium: quā etiam noſtrorum poſiti:mortem nobis fortiter inferemus.& in magna tam hoſtium q̄ noſtroꝝ opinione moriemur:& id nobis honorificum atq; glorioſum futurum ſit. Nō tamen in cæca:quāuis ſimus ab hoſte circumuenti : non tamē moriemur ignaua morte:imo ī conſpectu tā hoſtium q̄ noſtrorum fortiter cademus. Cæca nocte.i. occultis tenebris bellorum ut diſcerni non poſſit uirtus noſtra. Permixtis tenebris.i. permixta turba quæ occultauit. Egregia: ſingulorum facinorum. Confercta corpora.i. permixta cum aliis habent & ignaui fortes & inertes confuſi ſunt:ut alii ab aliis diſcerni nō poſſint:ſed noſtra melior eſt conditio: quia uirtus noſtra & fortitudo ī conſpectu ōminū erit. Mors illoꝝ. In mediū:in turbam ignobilem. Perit:euaneſcit quia non cognoſcitur. Obruta uirtus : quia licet fortes fuerint:tamē nō dignoſcuntur ab ignauis. Nos in conſpicua:ſed nos tam in cōſpectu fortium hoſtium q̄ noſtrorum diſpoſuerunt: ut mortem noſtram laudabilem omnes ſpectare poſſint.

Conſpicua: quæ in oculis ſociorum eſt:atque hoſtium. Præbeant æquora teſtes:cœlum:terra:hoīes: ipſa quoque ſaxa muta ſtrēnuæ mortis noſtræ teſtes erunt. Teſtes: ſcilicet claſſem hoſtilem. Præbebunt terræ:ſcilicet exercitum noſtrum & hoſtium qui littora occuparunt. Inſula: ideſt qui in inſula conſtiterant. Diuerſo littore: illyrico & dalmatico. Spectabunt ſcilicet ſpecioſam noſtram mortē. Neſcio quod noſtris:perſiſtit in hoc ut probet mortē ſuam glorioſam fore:& perpetuam laudem conſecuturam. Exemplum potes:uidelicet ut exemplo ſimul poſteris noſtris:uelint pro fide & pietate erga Imperatorem ſuum ſeruanda & ardua queque ſubire & mortem ipſam ſi opus fuerit. Trāſibit noſtra iuuentus uidelicet fortirer moriendo ſuperabit fidem militiæ: Exhibuit:ſcilicet Imperatoribus ſuis. Trāſibit monu.ideſt uīcet hiſtorias omnes. Per æuum:per omnia ſæcula. Pietas:erga Imperatores ſuos. Ferro ſeruata:nā nōnulli ante milites fuerūt q perfide erga Imꝑatorē ſeruāda id fecerunt:q̄d nos facturi ſumus: ſi me audire uolueritis. Nāq; ſuis pro te:uere īquā nulla fides & pietas erga imꝑatorem ſuū militū maior fuit:imo noſtra ſuꝑabit:qa nō cōſiderabit̄ q̄d fecimus:ſed q̄d facturi uoluiſſemus : mō facultas fuiſſet:nā multū laudis noſtræ fortuna nobis aufert:ꝙ nō fuerīt parentes liberi: coniuges quoq; nr̄æ:nā ꝓ te o Cæſ. ꝓ pietate & fide tibi ſeruāda:ſicut nos īterimus:ita & pētibꝫ liberis cōiugibꝫq; nr̄is mortē illaturi ſumus: ſi facultas fuerit. Suis.i.ꝓpriis gladiis. Sed nō maiora ſuꝑſūt:ſed non maius aliq̄d facere poſſumus ꝓ te: tamē maiora facere poſſēus id libēter & cupide faciēus. Tāti amoris: q̄tū erga te hēmus qa. Abſcīdit.i. cædit dimīuit nr̄æ laudis. Senibus:parētibꝫ & filiis & cōſequēter cū cōiugibꝫ. Indōitos ſciat:morat̄ ī eo argumēto ſupra cepto uidelicet laudabili:dicit.n.non ſolū cæteris laudādi:ſed ēt admirādi uidēur:qui ēt ipīs hoſtibꝫ iā nimis fortiter oppetere uidebimur:& īcipiēt fortunā laudare:ꝙ nō plures fuerīt cathenis īuoluti:nā ſi pauci admodū tā fortiter & obſtiate pugnauerīt ut uix eos uīcere potuerīt q̄d plures facturi erāt.magnā igit̄ gloriā oſtēdit honorificāq; mortē &c. Sciat.ſ.hoſtis. Viros.ſ.milites Cæſ. Timeatq; furētes: poſthac ipā deſperatiōe fortes ſūt. Gaudeāt.ſ.hoſtes ꝙ fraude ſua nō plures naues cepit.ſ. cathenis.

Non plures hæſiſſe rates:tentare parabunt
Fœderibus turpiqꝫ uolent corrumpere uita:
O utinam quo plus habeat mors unica famæ
Promittant ueniam:& iubeāt ſpectare ſalutē
Ne nos cum calido fodiemus uiſcera ferro
Deſperaſſe putent:magna uirtute merendū ē
Cæſar ut amiſſis inter tot milia paucis
Hoc damnum cladēqꝫ uocet:dēt fata receſſus
Emittamqꝫ licet:uitare inſtantia nolim.
Proieci uitam comites:totuſqꝫ futuræ
Mortis agor ſtimulis: furor ē agnoſcere ſolis
Permiſſum eſt quos iā tangit uicinia fati
Victuroſqꝫ dei cælant ut uiuere durent.
Fœlix eſſe mori.ſic cunctas ſuſtulit ardor
Nobilium mentes iuuenum cum ſydera cæli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aſpicerent:flexoqꝫ urſæ temone pauerent
Idem cum fortes animos precepta ſubiſſent
Optauere diem.nec ſegnis uergere ponto
Tunc erat aſtra polus nam ſol lædæa tenebat
Sydera uicino cum lux altiſſima cancro eſt.

Hæſiſſe.uidelicet cathēis eorū. Tētare ꝓbabūt:ēt hoſtes tētabūt aīos nr̄os:nūqd in deditionē pacto ſalutis uenir̄ uelīus:hoc faciēt:qa oēs ītelligēt nos uolūtaria morte oppetiiſſe q uitā ab hoſtibꝫ habere poſſimus:& eā ꝓ nihilo habeāus. Parabūt.ſ.hoſtes nūqd pacto ſalutis ī deditionē uenire uelīus. Turpi uita:turpis uita ē eorū q ī ſeruitute ueniūt. O utinā.ſ.ꝑmittāt nobis ſalutē hoc pacto:ut ī deditionē accipiant. Vnica mors:ſigularis & præcipua:ſicut unicū filiū dicius. Famæ:gloriæ. Salutē ſpectar̄:ut mors nr̄a gloriōſior ſit. Nec nos:id dii fecere ut ꝑmittāt nobis ſalutē:ꝓpterea ut cū nos uidebūt manibꝫ nr̄is oppeter̄ ītelligāt nō coactos:ſꝫ uolūtarios īteriiſſe. Deſperaſſe ſalutē:nō coactos mori. Magna uirtute merēdū ē artificioſe argumētū qđ ualidius erat ī fine poſuit:id uidelicet ad laudē ſuā:uel ī primis ſpectare:ut magnā de ſe opinionē Cæſari reliquat:nā ab optīo laudari ea demū uera laus ē:ſēſus āt ē. Nō eſt īqt mediocri uirtute opus:ut id agamus qđ Cæſ.exiſtimet morte nr̄a magnā cladē accepiſſe:cū tales uiros ſtrēnuos & fortes occidiſſe audierit ītelligat ſe plurimū dāni habuiſſe:ſi magnā de nobis opinionē Cæſ.reliquemus:tū magna laus nr̄a erit:quia a laudato uiro ladabimur. Cæſ.ut amiſſis:ēt ſi pauci ſumus tamē nō mediocrē cladē accepiſſe exiſtimabit Cæſar non multitudine:ſed uirtute. Dēt fata r̄ceſſū:oſtēdit ſe adeo eſſe cupidū huius laudis ut optimā de ſe opinionē cæſari reliquat:ꝙ ſi detur illi euader̄ malit q̄ fortiter oppetere. Viuere:ſi mihi libera fieret optio utrum uelī an elabi e manibus hoſtiū an fortiter mori:ego illi opiniōi āteponerē mortē. Inſtātia.i.fata īminētia mortis. Proieci:cōtempſi. Furor eſt:declarat qd ē angor ſtimulis.i.uolūtate mortis:ſed iſte furor honeſtus atqꝫ laudabilis:ſicut ꝓbat:ſolis agnoſere ꝑmiſſū ē eē fœlix mori. Hoc eſſe:fœlix generis neutri & ſubſtātiuū.i.eſſe q̄dā fœlicitatē:hoc ē illi ſoli cognoſcūt fœlicitatē eſſe mori. Fœlix:ſi oēs hoīes īquit cognoſerēt īſtar fœlicitatis eē mori:nēo uiuere uellet:iō occultant hāc cæteris fœlicitatē dii:ut īuita ꝑmaneāt. his āt tātū īdicant q morti uicini ſūt:ſicut nos. Permiſſū:cōceſſū. Quos tāgit:ſpoliat. Vicinia fati.i.ꝓpīqui ſūt morti:ſicut nos. Celāt:occultāt ī cæteris hoībꝫ.ſ.fœlicitatē mortis. Durēt.i.patiāt̄ uiuere. Sic cūtis ſuſtulit:nūc dicit quē effectū Vulteii hūerit orō:Nā qui ātea mortē metuebāt:& iō nox breuis eis eē uidebat̄:ꝙ exiſtiarēt ſpaciū uitæ ſuæ futuꝝ quāta nox lōga fuiſſet audita orōne uulteii hi mutata ſētētia noctē lōgā nimis eē exiſtiarūt:quæ mortē īpediret. Ardor:cupiditas moriēdi. Suſtulit.i.erexit pene dimiſſos atque iacētes. Nobiliū:uidelicet ſtrēnuoꝝ iuuenū. Oculis hu.i.lachrymātibꝫ:qa lachrymabātur p̄ timore īminētis mortis iā iāque futuræ. Ante ducis uo.āte orōnē Vulteii. Flexo tēone urſæ.i.iā media nocte p̄terita:quia cū urſa mīus cepit appar̄:aurora appropīquat:nā ſub aduētu auror̄ pallida efficitur:ut ꝓpterea occidere uideat̄:licet nō occidat:quia circa polū ātarticū uertit̄. Flexo.ſ.ad occaſū iā aduētāte aurora. Optauere diē.ātea metuebāt mortē & noctē q̄ſi breuē deplorabāt. Precepta:.ſ.Vulteii de morte honeſta. Nec ſegnis urgere:noctē lōgiorē eē putabāt:quanuis breuis eſſet.erat āt nox æſtiua:& declarat. Nec ſegnis polus.i.nō erat tarda nox ſed cito occulebat quia breuis. Nā ſol lædea tenebat.i.ſol erat ī geminis. Nā quītadecima die mēſis Iunii ſol īgredit̄ geminos:& tūc lōgiores ſūt dies & noctes breuiores:quid āt ē qđ dicit nox ad ſagittas ꝑuenerat.i.ſagittariū:ſi ſol ingreſſus erat gēinos quō nox ꝑua ad ſagittariū ꝑuenerat:ſed rō hoc facit hemiſꝑii:quia zodiacus ī quo ſūt.xii.ſigna dimidia pte ē ſupra terrā uidelicet ī ſuꝑiori hemiſꝑio:& dimidius īfra terrā uidelicet ī īferiore hemiſperio:quo fit ut ſēꝑ ſex ſigna zodiaci ſit ſupra terrā & totidē īfra:dicit ergo ꝙ gemīos īgreſſus erat ſol:quo tꝑe hæc res geſta ē:ſige circulū:& gemini ſignū qđ ſignū īgreſſus erat ſol:cōputādo ſic Cācer:leo uirgo:Libra:Scorpio ſagittarius:cū igit̄ īgrederet̄ ſol gemini oriebāt̄:occidebat ergo ſagittarius:& cōſequēter nox illa erat ſagittarii:Recte ergo dixit quo tꝑe īgreſſus erat ſol ad ſagittariū uenerat:& cācer redibat ī gēinos.quia dies iā lōgiſſima efficiebat̄:nā cū cācer regnat:tūc calor ē uehemētiſſimus & dies lōgiſſimi ſūt. Sydera lædea.i.geminos:nā gemini.i.Caſtor & Pollux qui lædæ & iouis filii fuerunt poſt mortē ī ſigna cæleſtia trāſlati ſūt:qui gēini appellantur:ꝙ eodem partu nati ſunt. Altiſſimo cancro:gemini iam oriebant̄:& cancer aſcendebat.

Theſſalicas ſagittas: ideſt ſagittariũ: nã Chiron cẽtaurus qui p̃ceptor fuit Achillis ĩ Theſſalia medicinæ p̃cepta docuit: quẽ ãtiqui fixerũt eẽ ſagittariũ ſignũ ĩ zodiaco: ideo dicit Theſſalicas &c. Detegit orta dies: nũc dicit orta luce qd fecerĩt hoſtes: & quid Vulteius cõſuluerit. Hiſtros qui ptes Põpeianas ſeq̃bãtur: nã illyrico res geſta ẽ: ĩ illyria ãt ſũt hiſtri atq; liburni populi: Virgi. Illyricos penetrare ſinus atq; ĩtima tutus Regna liburnoꝝ & fõtẽ ſupare timaui: liburni & hiſtri idẽ ſunt. Strabo libro ſeptimo dicit primos illyrici littoris hiſtros eẽ ĩ ipſo Italiæ ãbitu. Solinus. cap. viii. liburnos gẽtẽ eẽ Aſiaticã affirmat ĩ Italico excurſu: q ꝓcedit ĩ dalmatiæ pedẽ: Dalmatia in limitẽ illyricũ Apianus dicit libro. ii. illyrioꝝ gẽtẽ liburnos eſſe: q qa finitima quoq; citis nauibus ĩuaderẽt: ob id a celeritate nonnulli romani naues liburnicas dixerũt. Graia claſſe: cũ nauibus græcis. Naues lõgæ. ex diuerſis locis accitæ legionibus pluribus ſtipatæ uſq; ad ſexcẽtoꝝ numeꝝ Põpeiũ ſeq̃banẽ teſte Apiano ex his cẽtũ Romanis refertæ: q̃ cæteras ãteirẽt. Tẽtauere prius. ergo qa dubiæ experti fuerant uirtutẽ opiterginoꝝ: hoſtes tẽtare uoluerũt: nũqd fœdere ĩ deditionẽ uenire uellẽt: ſed nõ cõtigit qđ optabãt. Suſpẽſo bello. i. ĩtermiſſo hoc ẽ. factis ĩduciis. Fieret captis: qa uidelicet ſi ĩtẽponereẽ ſpaciũ: ĩterea ĩcipent uelle uiuere. Dulcior uita: cũ ipſi ſparẽt uiuere poſſe ĩcipẽt uelle uiuere potius q̃ mori. Deſtinata. deputata morti. Ferox: torua. Dãnata luce ĩ cõtepta uita. Promiſſo ſibi ſine manu. i. ꝓmiſſa morte: qa oẽs cõſpirauerũt cõſciſcere ſibi mortẽ. Tumultus: terrores. Excuſſere mẽtes: qa circũuẽti ſũt ab hoſtibꝰ nõ cõmouerẽt. Ad ſũma. i. ad ultima. ſũmũ & ultimũ ĩuicẽ cedũt. Innũeraſq; ſiul: & aliquãdiu tãtã claſſẽ circũuẽti Vulteii iã milites ſua uirtute ſe ſuſtĩuere: adeo ſolet ĩpa deſpatiõe creſceẽ uirtus. Mariq;. qa littora plena erãt hoſtibus & claſſis circũdata erat nauibus eoꝝ. Fiducia mortis. i. ĩ morte tãtũ cõfidũt. Verſus ab hoſte furor: ubi illuxit Vulteius cũ ſuis ſicut ãtea dictũ ẽ fortiter dimicauerat: quoad uires poterãt: cũ uero iã ſatis cædiũ ꝓ facultate ſua feciſſe uidereẽ: tũc Vulteius ĩuitauit hoſtẽ ut iugulũ ſibi apiret: ut prius ipſe adĩpleret cũ cæteris: qđ ſupiore nocte cõſtituerãt. ſtatĩ uno tẽpore multi Vulteio uulnus ĩtulerũt: & q primũ lætale uulnus ĩtulerat ut uiciſſĩ redderet quod accepat: ipſũ ĩterfecit: quo facto cæteri hoĩes ĩ mutuã cædẽ ruerũt.

Nox cum theſſalicas urgebat parua ſagittas.
Detegit orta dies ſtantes in rupibus hiſtros:
Pugnaceſq; mari graia cum claſſe liburnos
Tentauere prius ſuſpenſo uincere bello:
Fœderibus fieret captis ſi dulcior ipſa
Mortis uita mora ſtabat deuota iuuẽtus
Damnata iam luce: ferox ſecuraque pugnæ
Promiſſo ſibi ſine manu: nullaque tumultus
Excuſſere uiris mentes ad ſumma paratas.
Innumeraſq; ſimul pauci terraque marique
Suſtinuere manus: tanta eſt fiducia mortis
Vtque ſatis bello uiſum eſt fluxiſſe cruoris
Verſus ab hoſte furor. primus dux ipſe catiæ
Vulteius iugulo poſcens iam facta retecto.
En qs ait iuuenũ eſt: cuius ſit dextra cruore
Digna meo certaque fide per uulnera noſtra
Teſtetur ſe uelle mori: nec plura locuto
Viſcera non unus iamdudum tranſiit enſis
Collaudat cunctos. ſed eũ cui uulnera prima
Debebat grato moriens interficit ictu.
Concurrunt alii: totũq; in partibus unis
Bellorum fecere nefas: ſic ſemine cadmi

Fluxiſſe: ꝓ emiſiſſe cruoris uidelicet ꝙ iã multos ex hoſtibus occiderat. Furor: quo uſi fuerãt cõtra hoſtes ĩ ſeipſos cõuerterũt. Vulteius iugulo: & uulteius qui primus cæteros adhortatus fuerat: ipſe ẽt ĩpleẽ uoluit quod aliis pſuaſerat: nã apto iugulo qs erit inqr q mihi iugulũ apiat: & ſtatim cũ letale uulnus accepiſſet: talionẽ reddidit ei a quo primũ uulneratus fuerat. Fata: mortes. Retecto: nudato. Quis. ſ. ex nobis. Dextera di. cru. i. q ſe dignũ facit: ut me ĩterficiat. Certaq; fide: nã hoc ipſo ꝙ me ĩterficiet hoſtis uolũtatẽ illi apiet moriẽdi. Teſteẽ. i. teſtimonio ſignificet ſe uelle mori. Nec plura locuto: uix hæc locutus fuerat: ꝙ iã multi pectus Vulteii gladiis & telis confoderãt. Nõ unus: ſed cõplures. Collaudat: ꝙ recte feciſſet. Sed eũ cui: cũ multi uulnus una uulteio ĩtuliſſet: ei primo a quo uulneratus fuerat mortẽ ĩtulit. Grato. quia: gratitudinem ſeruauit ut redderet quod acceperat. Debebat. debitor erat primi uulneris. Concurrunt: mortuo duce in mutuam mortem & cædem corruere omnes. Partibus unis: quia uniti erant & concordes. Sic ſemine cadmi: duas ſimilitudines ponit: ut ponat ante oculos quomodo inter ſe occiſi ſunt: non aliter inquit q terrigenæ qui nati ſunt ex ſerpentinis dentibus ſatis a Cadmo: uel non aliter q illi terrigenæ ex ſerpentinis dentibus nati quos ſeminauit Iaſon tunc cum aureum uellus ſibi comparauit: medea hoc conſulente & auctore. Nota quidem eſt fabula cadmi qui fatigatus ĩ ſorore quærenda Europa oraculum Apollinis conſulit: ubi nam urbem conderet & auſpicio bouis Euboiam condidit: ſed conditurus urbem primum de more uoluit ſacrificare Apollini miſit quoſdam ex ſociis aquatum quia ſerpente marti ſacro ſunt interfecti: quem poſtea cadmus interfecit: ex cuius dentibus ſatis nati ſunt homines armati q ſe mutuis uulneribus ĩterfecere &c. ergo non aliter. Semine: ideſt iacto a manibus.

Emicuit dircæa cohors:ceciditque ſuorum
Vulneribus:dirum thebanis fratribus omen:
Phaſidos & campis inſomni dente creati
Terrigenæ miſſa magicis e cantibus ira
Cognatos tantos impleruut ſanguine ſulcos.
Ipſaque iexpertis quod primũ fecerat herbis
Expauit medea nefas:ſic mutua pacti
Fata cadunt iuuenes:nimiũq; in morte uiroꝝ
Mors uirtutis habet:piter ſternũtq; caduntq;
Vulnere lætali:nec quenquam dextra fefellit
Cũ feriat moriente manu:nec uulnus adactis
Debetur gladiis:percuſſum eſt pectore ferrũ
Et iugulis preſſere manum:cum ſorte cruenta
Fratribus incurrunt fratres:natuſq; parenti.
Haud trepidãte tamen toto cũ põdere dextra
Exegere enſes:pietas ferientibus una
Non repetiſſe fuit.iam latis uiſcera lapſa
Semianimes traxere foris:multumq; cruorẽ
Infudere mari:deſpectant cernere lucem:
Victoreſque ſuos uultu ſpectare ſuperbo
Et mortem ſentire iuuat:iam ſtrage cruenta
Conſpicitur cumulata ratis. buſtiſq; remittũt
Corpora uictores:ducibus mirantibus ulli
Eſſe ducem tanti nullam maiore locuta eſt
Ore ratem totum diſcurrens fama per orbẽ
Non tamen ĩgnauæ poſt hæc exempla uiroꝝ
Percipient gentes:quam ſit non ardua uirtus
Seruitium fugiſſe manu:ſed regna timenť
Ob ferrum:& ſæuis libertas utitur armis.
Ignorantq; datos ne quiſquam ſeruiat enſes.

Emicuit:ſcilicet de ſerpẽtinis dẽtibus. Vulneribus:quia ipſi ſe mutuis uulneribus ĩterfecerunt app. Omẽ dirũ:qa omen fuit ſceleris ꝙ uẽtuꝝ erat ut fratres ſinguli certamine dimicãtes mutuã ſibi cædẽ inferrẽt. Phaſidos:nota fabula quõ Iaſon filius æſonis icitatus a patruo pelia colchon tetẽdit ſuſcepturus uellus aureũ qđ ſeruabať ab ĩſõni ſerpẽte:q qa ĩſomnis nõ poterat clã occidi:& opus erat ut occiſo ſerpẽte illius dẽtes tauris ignẽ naribus afflãtibꝫ ſeminaret:& ex his naſcereť terrigenæ:cũ qbus ſinguli certamine dimicãdũ erat ei q aureũ uellus meruerat:ſed Medea Regis filia amore Iaſonis capta puluerẽ & medicamina dedit:qbus ſopitus ẽ ſerpẽs:nũc hoc dicit queadmodũ ſe terrigenæ occiderũt:ita Vulteius cũ ſuis. Phaſidos.i.colchis iſulæ: nã phaſis flu.ẽ colchoꝝ. Inſõni dẽte.i.dẽte puigilis ſerpẽtis. Magicis cãtibus:.ſ.lapide illo quẽ ĩ tauros iaſon iecit. Cognato ſanguine:qa fr̃es erãt ex hiſdẽ dẽtibus nati. Sulcos.i. planitiẽ & tatũ æquor q̃tũ capiebat ager: ĩ quo ſati erãt ſerpẽtini dẽtes. Expauit:ipſa medea q̃ remedia Iaſõi dederat nõ ſine timore fuit. Inexptis herbis:q̃ꝝ ui & ꝓprietatẽ nõdũ ãtea expta fuerat. Sic quẽadmodũ terrigenæ ĩ Boetia: Itẽ ĩ iſula colcho ſe mutuũ iterfecere:ſic mutua pacti fata cadunt iuuenes. Nimiũq; ĩ morte:põt eẽ ſẽtẽtia generalis huic loco cõmoda uidelicet qa cũ mors contẽniť:nimiũ uiriũ habet. Cadũt:occidũť. Nec queq̃:nõ errabãt in ĩferrẽdo ictus: dico nõ fefellit. Dũ.i quãuis Moriẽte manu:q̃uis lætali uulnere aliũ uulneraret: tamẽ nõ errabat manus: quĩ aliũ occideret. Nec debeť gladiis uulnus: Ideſt nõ pueniũtur:ſed pueniũt:qa gladii nõ prius uulnerabãt q̃ ipſi in gladios incurrerẽt. Et iugulis manũ:eius q uulnera ĩferebat tanta cupiditate moriebať: ut nõ cõtẽti iugulũ cõfoſſũ eſſe:ita pmebãt:& uſq; ad capulũ premerẽt. Parẽti:in pẽtẽ. Haud trepidãte:ꝙ fr̃es in fr̃es & filii ĩ pẽtes occurrerẽt: tamẽ qa uidebatur repugnare naturæ:miꝝ quĩ manus cũ pcuteret pauore cõtremiſceret. Exegere.i.pectus uſq; ad alterã ptẽ trãſfixere. Pietas fer.una:hæc ſola pietas fuit iter eos ut uno uulnere ſe iterficerent ne multis uulneribus cõſumeret pr̃ filiũ. Foris latis.i.ſpacioſis tabulatis: nã fori.oꝝ dicũť tabulata nauiũ & põtes quibus naues utroq; latere circũdatæ ſunt a ferẽdo quia ferãt nautas. Traxere uiſcera.i.iteſtina trahẽtes. Deſpectã lucẽ.i.cõtẽptã uitã. Victoreſq; ſuos moriẽtes: gaudebãt ꝙ uulnera ſua hoſtes ituereť. Vultu ſpe. ſupbo:qa ſupbe aſpiciebãt uictores ſuos: ut gauderent potius q̃ timerent. Et mortem ſentire: Ideſt uoluntatem capiebant ex ſenſu mortis. Buſtis.i. cadaueribus cæſorum mlitum. Mirantibus:quia mirabantur Octauius Libo & cæteri Pompeiani duces ꝙ inueniri potuiſſent milites qui tanti facerent ducem ſuum:quanti hi Cæſarẽ. Nullam maiore:dicit nullam unquam fuiſſe nauem quæ totum orbem terrarum fama impleuerit poſt hanc. Ore.i. ſermone. Non tamen ignauæ:hic latenter Lucanus inuehit in populum Romanum:qui turpiter crudeliſſimo Neroni ſeruiebat exemplum opiterginorum habens qui mori tam fortiter uoluerunt potius q̃ ſeruire:nũquid inueniri poſſet aliquis qui æquo animo patiatur ſeruitutem.q.d.nõ. Tamen:quamuis fortiter occiderint:tamen poſt hoc exemplũ quã ſit difficile effugere ſeruitutẽ oſtẽdit.q.d. ſatius ẽmori q̃ ſeruitutẽ crudeliſſimi tyrãni ſuſtinere. Percipiẽt:intelligent gentes ignauæ.i.ueniet tẽpus ꝙ obliuiſceť gẽtes ſuæ libertatis:cũ hoc ꝓpoſitũ ſit exẽplũ gẽtibus ne uelint ſeruire. Seruitiũ fu.ma.uel ſeipſos uel tyrannũ iterficiẽdo. Regna tueť ob ferꝝ:qa cuſtodibus armatis & ſatellitibus ſecuri incedunt tyrãni. Ignorãtq; datos:hoĩes neſciũt quã ob cãm ẽſes ſint dati hoĩbus:nullã ob aliã cãm ĩ primis q̃ ut ſe a ſeruitute liberẽt.

Mors utinam pauidos:ſenſus hic cū ſupiore cōiunctus :nā inuehebaẜ in cupidos nimiū uitæ qui ſeruiẜ nō dubitāt: ſi aliquo modo uitā ꝓducere queāt:nūc impcatur hoc illis ꝓ pœna cōtingat ut ſemp in timorẽ mortis uiuāt. Mors utinā :o utinā negares interficere eos q nimiū ſunt cupidi uitæ. Subducere .i. remouere a uita. Pauidos .ſ. mortis. . Sed uirtus te ſola:uidelicet ut illis ſolū aliquē finē iponeret:qui cæteris uirtute p̄ſtant:nā mors ē finis oīum maloꝝ. Nō ſegnior illo:trāſit ad ſequētiā oſtēdēs quō Curio pro ptibus cæſaris bellū geſſerit aduerſus Attiliū Varꝝ & Iubā Regē Numidiæ ī Africa:qui ptibꝰ Pōpeianis fauebāt.dicit.n. īferius fuiſſe bellū hoc qđ nunc mari geſtū ē p Vulteiū cōtra Pōpeianos q̄ bellū quod geſtū ē ī Aphrica p Curionē aduerſus Iubā.Nā cū Attilius Varrus ī libya ꝓ Pōpeio exercitū hēret:& Iuba mauruſioꝝ:numidaꝝ rex:ut inqt Apianus Varo obſeq̄reẜ: Curio a Cæſare ex Sicilia miſſus duabus cū legionibꝰ ī eos mouit: nauibꝰ lōgis duodecī onerariis uero plurimis ſtipatus:is cū Vticā applicuiſſet breui quadā eq̄ſtri pugna: nonnullos ex numidis eqtes ī fugā uertit:& exercitu adhuc in armis cōſiſtēte:ipatorē tamē ſe noīari uoluit: ē.n. hæc appellatio p̄toribus nō mediocris apud milites auctoritatis:q̄ſi ipis teſtificātibus eūdē ipatorio noīe haud īdignū fore hūc qppe honorē p̄tores iā pridē ī maximis belli opibus ſibi uēdicauerāt:nūc aūt ſub quo decē milia ī bello cōcidiſſēt:hac appellatōe digni habebanẜ:cū aūt Cæſarē ī Hiberia uictorē euaſiſſe nūciatū eēt aīo ſublatus curio:loco admodū āguſto iuxta mare caſtra locat:pugna igiẜ acriter īcepta: unicus ex Curionis militibus cecidiſſe diciẜ:Vari ad ſexcēti īteriere:pluribus uulneribus opp̄ſſi:aduenīēte deinde Iuba:rumor falſo ſublatus ē circa Bragadā flu.Iubā nō lōge diſtāte retrouerti :finitimis eius regnū īuadētibus:Saburā p̄torē regis:cū pua manu ab eo ī ripa flu.deſtitutū eē:quo rumore cōfiſus Curio: æſtatis calore cūcta purēte:circa tertiā diei horā fortiſſimā exercitus ſui ptē ī Saburā mouit:p iter arenoſū & aquis ſterile ꝓfectus:Latex qppe hibernus calore ſolis aduſtus īaruerat:ſqualebāt oīa circum loca.fluuius uero a Sabura & Rege aſſiſtēte tenebaẜ:ſublata itaqꝫ ſpe Curio ad colles ob ardorē ſolis retroceſſit ſiti:ſuffocatōe confectus quē cū adeo affectū ītuerenẜ hoſtes flu.ſtatī trāſmiſere ad pugnā p̄parati Curio uiciſſim e mōtibꝰ deſcēdit īpite admōitui ac īſapiēter acies īfirmas agēs demū Numidaꝝ eqtibus eū circūuenīētibꝰ p aliq̄tulū tēporis paulatī rrroceſſit & īrra breue ſpaciū telluris copias redegit: repulſus denuo cōfugit ad montes.Aſinius polio clade iā multoꝝ īminēte uticā cū paucis exercitū reducit:ne q̄ interī a Varo calamitas ob rumorē habitæ cladis īſurgēte Curio piculū aggreſſus:pugnāſqꝫ cū oībus q una aderāt īterfectus ē. ita ut ad pollionē nemo uticā tātæ cladis uūcius redite poſſet. hūc igr̄ finē: pugna apud Bragadā fluuiū geſta habuiſſe diciẜ Curioni caput abſciſū ad Iubā delatū ē. Nec ſegnior:hic mars. Tūc:eodē tēpore. Libycis exarſit arēis: uidelicet ꝙ a curione geſtū cōtra regē Iubā Acciū & Varū q ptibus Pōpeii fauebant. Namqꝫ rates audax: nūc īcipit narrare ut ſupius dictū Cæſar curā rei frumētariæ agēs curionē miſerat ī Siciliā:nūc ergo dicit : ꝙ ꝓfectus ex Sicilia ī Aphricā Curio uenit ad eū locū:q ut hiſtorici qdā refert āguillaria uocaẜ:iam copias trāſportauit duas legiones mouit: quas a Cæſare accepat biduo & tribꝰ noctibus nauigatōe cōſumptis ad hunc locum peruenit qui anguillaria uocatur:hic autem locus abeſt ab oppido clypea.quod ſiculi extruſſerunt:& aſpida primum noīauerunt:teſte Solino capi.xl.paſſuum.xx.milia:ibi ēt & ſtatio nauibus aptiſſima:nā duobus promontoriis utrinque eminentibus continetur:ideo ſtationem hanc notam ideſt nobilem Poeta dixit hic apud fluuium Bragadam caſtra poſuit Curio:ſed bragada fluuius aphricæ iuxta oppidum muſci eſt: & huic fluuio bragadæ uicina etiam metatus eſt caſtra Attilius regulus : quo tēpore magna clade militum ſerpentem illum longitudine & magnitudine inſignem in hoc ipſo fluuio interemit pedum uidelicet centum & uiginti:ut refert Gelius:de his igitur locis loquiẜ Lucanus:ubi caſtra dicit poſuiſſe Curionē:qui ſimulatque e Sicilia profectus eſt in Aphricam uenit. Audax:Lucanus ſic & uirgilius nunquam audacem appellat quenquam:cui deide nō ſit ſemp aduerſa fortuua ſecuta:ut Turnus audax ita & hoc loco de Curione dicit:ſicuti ſupra: Audax uenali comitatus curio lingua. Lilybeo:Ideſt ſicula tellure:nam Lilybeus mons eſt Siciliæ que triquetra appellatur:ideſt triū promōtorioꝝ inſula:quæ ſunt lilybeus Pachinnus & Pelorus . Aquilone recepto : Quia biduo & tribus noctibus nauigatione cōſumptis ad eum locum peruenit qui anguillaria appellatur : & ut a nonnullis fertur ex quattuor legionibns quia copias Attilii Varri deſpiciebat:qui prouinciam illam a ſenatu populoque Romano tenebat : aut pro Pompeio exercitum hoc in loco habebat duas tatummodo Curio aſportauit . Aquilone: Ideſt uehementi uento. Semirutas carthaginis arces : quia euerſa fuit a Scipione aphricano inferiore . Notæ ſtationis : Ideſt nobilis quia habet hic locus ſtationem æſtate accomodatam:nam duobus promontoriis eminētibus claudiẜ. Tenuit.ſ.terrā appoſuit littora. Cano æquore:ſpumoſo mari ea parte qua.

Mors utinā pauidos uitæ ſubducere colles.
Sed uirtus te ſola daret.non ſegnior illo
Marte fuit qui tūc libycis exarſit in āruis.
Namque rates audax lilybeo littore ſoluit
Curio nec forti uelis aquilone recepto
Inter ſemirutas magnæ carthaginis arces
Et clypeatim tenuit:ſtationis littora notæ:
Primoqꝫ caſtra locat cano ꝓcul æquore qua ſe

Lentus bragada:Ideſt tardus deſcēſu:qui pterlabitur Vticam teſte Srrabone. Siccæ arenæ:quia libya
q̄ e ps Africæ penuria aq̄ laborat. Inde:poſt hæc facta fuere:nā ſecūda nocte poſuit caſtra apud rupes ubi
fama ē Antheū habitaſſe cauernas. Exeſas:quod.i.declarat. Regna.ſ.Anthei Vt refert Solinus capit.x
xxvii.Lix colonia in eodē tractu Libyæ cōſtituta ē:ubi Anthei regia qui inplicādis explicādiſq; nexibus hu
mi melius ſciēs:uelut genitus mr̄e terra ibidē herculi uictus ē.Strabo libro ultimo dicit Gabinium Roma
noꝝ ſcriptorem:litteris mandaſſe:apud Ligē Anthei ſepulturā eſſe & Tibiā cubitoꝝ.lx.quā a Sertorio nu
datā ait:ac rurſū terræ demādatam. Quæ regna:
quotiēs īter duo ſubſtātiua diuerſoꝝ geneꝝ & nūe
roꝝ ponitur relatiuū regit a poſteriori:ut hoc loco
nā primo rupes dicit:deinde Anthei: q̄ regna uocat
&c. Rudis īcola.i.nouus. Antiqui no.i.nobilis
cur uocarent Anthæi regna. Pr̄es: qa poſt ſucceſ
ſionē ātiquoꝝ fama ppetuo māſerat. Nōdū poſt
genitos:nūc ponit naturalē r̄onē incolaꝝ:q̄ declara
bāt & exponebāt Curioni quar̄ loca illa Anthæi re
gna appellata fuiſſet.Tellus.n.gigātes illos cū genu
iſſet ut pholoū Encheladū q auſi ſunt reſcidere cæ
lū.& Briareus q cētimanus bellū ſuſcepit aduerſus
deos:nō effœta fuit quin alios generaret Gigātes.
Effœta.i.exhauſta primos gigātes genuit: q in Iouē
gigantomachiā fecere. Terribilē: & hūc tātaꝝ ui
riū genuit Anthæū tellus:ut ſi illū āte gigātes genui
ſſet ī maximo piculo fuerit regnū Iouis: unde pep
ciſſe uidet diis:q; illū ſero genuerit terra. Nec tam
iuſta fuit:q̄ tiphon magnæ gloriæ fuerit terræ pro
pter talē ptū:unus ex gigātibus q arma cōtra iouem
ſūpſerat. Tiphonis gigātis cubile poſitū accolæ cre
dūt in ātro illo ſiciliæ famoſiſſimo qd̄ Latis primū
patet faucibus:poſt modū in pceſſu p anguſtias ob
ſcurat auctor Solino capi.li. Tityus:gigas:qui au
ſus fuit latonā de ſtupro īterpellare: ūde Apollinis
&dianæ ſagittis occiſus eſt:q filii fuerunt latonæ:q
tātæ magnitudinis fuit: ut p terrā extēſus multa iu
gera terræ occuparet:& detruſus ē ad īferos hac pœ
na ut corroſis uiſceribꝫ ſep naſcant. Veꝝ Tityus:ut
refert Strabo li. nono uir uiolētus ac flagicioſus ty
rannus panopeæ intereptus eſt ab Apolline cū del
phos adiret p uiā:qua tūc Athenienſis populus py
thiadē ſupplicatōnē:cū pōpa pmittebat. Briareus.gigas cētimanus q auſus ē pdere cælū. Quod nō ph.
ī hoc miſerata cæli terra q; nō hūc āte alios pepit. In aruis phlegræis.i.ī gigantomachia q̄ geſta ē in ualle
phlegræa agro Cāpāiæ uicino:āteq oppidū fieret:rumor ē ī militia mūdi dimicatū cū gigātibꝫ:ut penitus
pſeqt ſolinus cap.xiiii.q̄tis pbatōnibꝫ ipia īditia diuinæ expeditōis ī hoc ſæculo pſeuerauerūt: illic ſi q̄do
ut accidit nībis torrētes excitāt:& aucta aqꝫ pōdera ruptis obicibꝫ ualētius ſe ī cāpos ruūt:eluuione oſſa
refert detegi ad īſtar:q̄ nō ſūt ex corporibꝫ humanis: ſed mō grādiori:q̄ ob enormem exercitus monſtroſi
magnitudinem iactitant extitiſſe: idq; adiuuatur argumento ſaxorum immanium:quibus oppugnatum
cælum credunt. Hoc quoq; tam uaſt.ad cætera quæ alii gigantes habuer̄ hoc munus addidit terra ātæo
q; quotiens uiribus defatigatus eſſet cadēs a terra uires reſumebat:& recētior ad pugnam fiebat. Vaſtas
magnas. Cumulauit:amplificauit. Sui fœtus:Ideſt partus ſcilicet Anthæi. Defecta:defatigata Vi
gent:recreātur: reficiuntur o Curio. Ferunt:ſcilicet maiores noſtri. Epulis:ſi ſcire uelis quo cibo ute
retur.uidelicet uenatione leonum. Ad ſomnos:nec ſibi cubile ſternebat:ſed in nuda tellure iacens ſeipſo
fortior reddebatur. Terga:pro tergora:ideſt pelles quia non utebatur ſtratis pellibus. Cubile:in locū
cubilis. Non ſylua thorum:non frondibus ſtratis iacebat. Periere coloni:& dum uiueret terreſtria &
maritima uaſtabantur uiolentia huius Anthæi. Coloni:terreſtres. Aequor:ideſt maritima regio.
Appulit: alluit. Auxilioque diu: Et tantæ uirtutis erat ut non opus eſſet reſumere uires a terra dum
certamen ipſi fuit: cum cæteris non opus fuit huic cadere ut uires a terra reaſumeret:ſed cum Hercules
ueniſſet: opus fuit ut uires a terra acciperet. Tandem uulgata: tandem peruenit ad aures Herculis
monſtrum hoc Anthæi: & ſicut aliis malis tetram liberauerat: ita & hoc monſtro liberare uoluit.

Bragada lentus agit ſiccæ ſulcator arenæ.
Inde petit tumulos:exeſas undique rupes
Anthæi quæ regna uocat non uana uetuſtas
Nominis antiqui cupientem noſcere cauſas
Cognita per multos docuit rudis īcola patres.
Nondum poſt genitos tellus effœta gigantes
Terribilem libycis partum concepit in antris
Nec tam iuſta fuit terrarum gloria typhon.
Aut tityos briareuſq; ferox:cæloque pepercit:
Quod non phlegræis anthæū ſuſtulit aruis.
Hoc quoq; tā uaſtas cumulauit munere uires
Terra ſui fœtus:quod cum tetigere parētem.
Iam defecta uigēt renouato robore membra.
Hæc illi ſpelunca domus latuiſſe ſub alta
Rupe ferunt:epulas raptos habuiſſe leones.
Ad ſomnos non terga feræ præbere cubile
Aſſuerunt:nō ſylua thorum uireſque reſumit
In nuda tellure iacens:periere coloni
Aruorum libyæ:peunt quos appulit æquor
Auxilioque diu uirtus non uſa cadendi
Terræ ſpernit opes:inuictis robore cunctis
Quāuis ſtaret erat:tandem uulgata cruenti

Fama mali:ſcilicet Anthei. Alcidem herculem. Terram monſtris æquorq; leuãte nã occidit Caccũ: aprum :Nemæum leonem:hydram in lerna palude. Aequor:ideſt ſtymphalidas aues in æquore occi/dit q̃ infeſtabant nauigãtes. Stymphalides aues dictæ ſũt a ſtymphalide palude archadiæ teſte Stra.li.viii. quas ab hercule ſagittis & tympanis fugatas poetæ fixert. Exciuit:excitauit. Oras libycas:ut ibi mõſtrũ hoc anthei tolleret. Ille cleonæi:nunc dicit cum hercules ueniſſet quo pacto uterque hinc antheus hinc Hercules præpararunt ad ſingulare certamen:noluit hercules claua:nec ille gladio pugnare:ſed rem lucta inter ſe aggere placuit & tãquã luctatores ĩter ſe certarent:& probare uter utrum proſterneret. Cleonæi leonis:iter cleonas & phylũtem ſurgit ſylua ut refert Strabo libro octauo in qua argiui ſacra celebrare conſueuere. Nemæa:ibi quoque quæ de Nemæo leone geſta.fabulis prodita ſunt:diſtant cleonæ ab argo ſtad.cẽtum & uigiti:a Coritho uero ſtai octoginta : Sunt autem cleonæ mediocre oppidũ. uia ſitum:quæ ex argo corinthum ducit. Terga.i. clypeum:nam leonis occiſi pellem hercules clypeo ſuo impoſuit. Antheus libyci: quia ſicut hercules occiderat nemæum leonem ita hic Antheus libycum occidit. Hoſpes:hercules qui pegrinus erat Liquore:ideſt oleo. De more paleſtræ: ad ſimilitudinem olympici certaminis q̃ primũ ipſe hercules inſtituerat ĩ honore attaui materni pelopis : intermiſſum auctore Solino cap.ii.Picus filius eius inſtaurauit poſt excidium troiæ anno quadringenteſimo octauo. Ille parum id fecit Hercules: ſed hoc fecit Antheus: Contingere matrem:ut uires ſperneret. Cõſeruere manus:nũc dicit quõ inter ſe luctati fuerũt. Cõſeruere proprie ẽ luctatorũ qui manus manibus conſerunt & brachia nexu:ſcilicet cõſeruere. Colla diu:quia etiam lacertis colla capere tentabant ut alter alterum proſterneret. Fruſtra: quia nihil efficere poterant. Grauibus:ponderoſis:fortibus. Caput immotum:ſcilicet tenebant : ſed fronte : & pedibus acriter certabant. Immotum : ſcilicet neruis extenſis. Fronte : quia frontem fronti opponebant ex oppoſito. Miranturq; habuiſſe parem:& Hercules mirabatur ſibi p̃rem Antheum eſſe:& Antheus Herculem. Nec uiribus : Nunc dicit qua arte Hercules luctatus fuerit cum Antheo. nam primo aliquamdiu ſuſtulit ut fatigaret eum:& laſſum facilius uinceret. Nec uoluit cer.noluit hercules primo effundere totas uires:ſed ſenſim illum tenere ſublimen:& illum ad laſſitudinem deducere tentauit. Exhauſit:euacuauit uiribus:ex eo cognouit hercules q̃ ille crebro anhelitu fatebatur laſſitudinem uiribus exhauſtum eſſe Antheum. Tunc ceruix:alia ſigna ſubiungit primo immotum caput dixit tenuiſſe nunc dicit magis magiſque quati ac nutari:nunc deſtrorſum nunc ſiniſtrorſum. Quati:pro quatiebatur. Pectore:pectus iam lacertis non poterat a corpore ſuo reiicere Antheus Herculem:nam Hercules comprehenſum illum pectori ſuo adduxit. Tunc:deinde. Vrgeri:pro urgebatur. Labare.i.cadebant. Obliqua manu:nam habent luctatores artem quandam:& manuum & pedum:ut facile aduerſarium puertere poſſint. Iam terga:iam ita inhærebat hercules Antheo ut ipm̃ manibus compræhenſum conſtringeret. Medium compreſſis ilibus artat: quia qua ilia ſunt medius compræhenſus erat. Pedibus diſtendit & omnen:cum pedes pedibus inſeruiſſet peruertit illum & precipitem dedit humi. Per membra uirum:tan longus latuſque erat q̃ membris occupauit terram. Rapit arida tellus:ſed ſimulatque tetigit terram refectus eſt: & recens ad pugnam rediit acrior. Venæ:anthei. Sudorem:laborẽ. Intumuere:ſcilicet reſumptis a matre uiribus:ideſt. Intumuere tori:inflati ſunt. Toros : pulpas appellat. Induruit:ideſt durior factus eſt. Nodos: ideſt digitos. Couſtitit alcides ſtupefactus robore tanto:admiratus eſt Hercules : nam quem iam uiciſſe putabat nunc ita reſtitutum uidebat quaſi nunc primum luctari inciperet. Nec ſic:dicit magis timuiſſe in hoc certamine nũc

Fama mali terras monſtris:æquorq; leuãtem
Magnanimũ alcidẽ libycas exciuit in oras
Ille cleonæi proiecit terga leonis.
Antheus libyci perfudit membra liquore.
Hoſpes olympiacæ ſeruato more paleſtræ.
Ille parum fidens pedibꝯ contingere matrem
Auxilium membris calidas ĩfundit harenas.
Conſeruere manus:& multo brachia nexu.
Colla diu grauibus fruſtra tentata lacertis
Immotumq; caput fixa cum fronte tenetur
Miranturque habuiſſe parẽ: nec uiribus uti
Alcides primo uoluit certamine totis:
Exhauſitq; uirũ quod creber anhelitus illi
Prodidit:& gelidus feſſo de corpore ſudor.
Tunc ceruix laſſata quati:tũc pectore pectus
Vrgeri:tunc obliqua percuſſa labare
Crura manu:iam terga uiri cedentia uictor
Alligat:& medium cõpreſſis ilibus artat:
Inguinaq; inſertis pedibus diſtendit:& omnẽ
Explicuit per mẽbra uirum:rapit arida tellus
Sudorem calido cõplentur ſanguine uenæ.
Intumuere tori:totoſq; induruit artus.
Herculeoſq; nouo laxauit corpore nodos.
Conſtitit alcides ſtupefactus robore tanto

herculem:q̃ in certamine hydræ & aliorum monſtrorum:quibus cum certaret cõſtat in periculum atq;
diſcrimen incurriſſe. Rudis:quia quamprimum adultus eſſe ceperat hercules nullum anre monſtrum
uidit præter angues:primum mõſtrum fuit hydra lernea:& quãuis nouus eſſet certator tamen non tan
to timore perculſus ẽ &c. Inachiis ũdis.i.lerneæ paludis ubi hydra hĩtabat:Lerna argiui & mycenei agri
palus ẽ:in qua ut oſtẽdit Strabo lib.viii.hydrã cõſtituiſſe:ſcriptores tradũt in illa cũ facta ſũt purgamina:
ꝓuerbiũ quoddã uulgo manauit:Lerna maloꝝ:& lerna fluuius ẽ eodem quo palus noĩe præterfluit te/
meniũ:in quo humatus ẽ Temenus. Inachus flu.q
ut ibidẽ docet Stra.argiuã ꝑcurrit terrã. Rudis:no
uus bellator. Angui.qa cæſo uno capite tria ſubcre
ſcebant. Suis:naturalibꝫ. Nũq̃ ſpe. & iuno q̃ illũ
ꝑdere uolebat nũquã ſpauit poſſe herculẽ ꝑire: ni/
ſi hoc certamĩe Anthei. Nouercæ.ſ.Iunonis. Ex/
hauſtos:euacuatos. Olympus: cũ ad atlãtẽ uenif/
ſet Hercules Atlas ãt ſtellas q̃ſdã labẽtes:cũ uidiſſet
orauit Herculẽ ut humeros ſuos tãtiſper ſubiiceret
polo ãtartico:dũ ille labẽtes ſtellas firmaret qđ her/
cules fecit.Athlas teſte Solino cap. xxxvii. mõs ẽ li/
byæ e media arenaꝝ cõſurgẽs uaſtitate:& eductus ĩ
uicina lunaris circuli ultra nubila caput cõdit:lucet
nocturnis ignibꝫ audiũtur & cãtus tibiaꝝ & tinni/
tus cymbaloꝝ ꝑ orã maritimã:Apex Perſeo & her
culi ꝑuius:inacceſſus cæteris ita fidẽ araꝝ ĩſcriptio
palã fecit:olympus uero ut idẽ docet mõs ẽ theſſa/
liæ q excellẽti uertici tãtus attolliť:ut ſũma eius cœ
lũ accolæ uocẽt:ara ẽ in cacumĩe Ioui dedicata: cu/
ius altaribꝫ ſiqua de extis ĩferũť:uoluẽte ãno cuiuſ/
mõi relicta fuerĩt eiuſmõi repiunť:litteræ in cinere
ſcriptæ uſq; ad alterã ãni cærimoniã ꝑmanẽt. Fer/
ret:ſuſtineret. Vtq; iteꝝ:ſed poſtq̃ hercules iratus
iterũ lacertis mediũ cõplectebať Antheũ:Antheus
uero expectauit quo ad cõplexus eẽt cadere & ſpon
te ſua cecidit ut uires r̃ſumeret Quiſqs ineſt:& tel
lus cũ uideret ĩ magno diſcrĩe poſitũ eſſe filiũ ſuum
ipſa quoq; filio oẽs uires miniſtrabat. Spũs:fortitu
do. Labo.ſ.tellus ſuggerẽdo filio uires. Vt tãdem
poſtq̃ hoc ĩtellexit hercules:ſtabis inq̄t o Antæe nõ
cades:qa nõ patiar ut iacẽs reficiaris a terra:hec ubi
dixit mediũ cõplexus antheũ pectori ſuo adſtrixit
eo uſq; tenuit quo illũ aĩam emittere coegit:& illũ
exanimatũ cadere ꝑmiſit. Cre.nõ cõmitteris terræ
Sẽſit:cognouit ctebro caſu id qđ erat. Pigro ge. qđ
hoĩes pigros facit: quia aĩa excedente corꝑe corpus
cõtrahiť & torpeſcit. Hic æui ue.nũc ſuæ narrati/
onis cõcludit effectũ:ut ex his q̃ ſupra dicta ſũt id ĩferat:qđ Curio audire cupiebat hac de cã qa ibi Anthe/
us hĩtauit:& ab hercule tandẽ ſupatus eſt:hæc loca Anthei uocata ſũt:ſed nomẽ inſignius hiſdẽ locis Sci/
pio Afri.dedit:q prius populo Ro.carthaginẽ tributariã fecit:q Hãnibalẽ tãdẽ ex italia excedere coegit.
Hic:ab Antheo. Aeui ue.cu.fin.nõ uetera monumẽta reꝝ geſtaꝝ cuſtodiũt ea quæ ab initio facta fuerũt
Vete.ãtiqui:niſi.n.fama eẽt:oĩa ãtiqua iã pridẽ ꝑiiſſet. Cuſtos:qa famoſa:iõ cuſtos. Mira utriuſq; ſui.qa
cũ uetera audimus:q̃ p famã ad aures nr̃as ꝑuenerũt nõ ſine admiratiõe accipimus. Sed ma.magnũ qdẽ
nomẽ ẽ ꝙ anthei regna uocitẽť:ſed multo maius fuit hoc ꝙ Scipiõis Afri.cornelia caſtra ad hãc uſq; æta/
tẽ appellẽtur. Cognomĩa.ſ.cornelia caſtra ſcipio dico. Reuo.bene reuocauit nã ſicut ĩ hiſtoria legiť Hãni
bal ꝑ decẽniũ in italia mãſit:quã multis cladibꝫ ac populatiõibus uaſtauit ac uexauit: tandẽ Scipio afri.cũ
ꝓuinciã africã accepiſſet a Senatu populoq; ro.demãdatã:traiecit ĩ eã ꝓuiciã ipſã tãdẽ urbẽ carthaginẽ in
uaſit:& ad eã redegit inopiã:ut neceſſario in africam r̃uocatus ex Italia Hãnibal r̃dierit:ergo. Reuocauit:
hoc ẽ cauſa fuit ut reuocareť.Nã Carthaginẽſes illum cenſuerũt reuocãdũ quãdo ſe aliter a Scipiõe defen
dere nõ poſſẽt. Sedes fuit.ſ.ſcipiõi q poſtq̃ traiecit ĩ africã:hæc primũ loca caſtrametatus ẽ. En uete.nam
adhuc foſſæ erant quibus caſtra circundata fuerãt:nam uallo & foſſa ueteres caſtra ſua cingere ſolebant.

Nec ſic inachiis:quãuis rudis eſſet in aruis
Deſectã timuit reparatis anguibus hydram
Conflixere pares:telluris uiribus ille
Ille ſuis:nunquã ſæue ſperare nouercæ
Plus licuit:uidet axhauſtos ſudoribus artus
Ceruicẽq; uiri ſiccam cum ferret olympum.
Vtq; iterum feſſis iniecit brachia membris
Non aſpectatis antæus uiribus hoſtis
Sponte cadit:maiorq; accepto robore ſurgit.
Quiſquis ineſt terris in feſſos ſpiritus artus
Egeritur:telluſq; uiro luctante laborat.
Vt tandem auxilium tactæ ꝓdeſſe parentis
Alcides ſenſit ſtandum eſt tibi dixit:& ultra
Non credere ſolo:ſterniq; uetabere terra:
Hærebis præſſis intra mea pectora membris
Huc antæe cades:ſic fatus ſuſtulit alte
Nitẽtem in terras iuuenẽ morientis in artus:
Non potuit nati tellus permittere uires
Alcides medium tenuit:iam pectora pigro
Stricta gelu:terriſq; diu non credidit hoſtem
Hinc æui ueteris cuſtos famoſa uetuſtas
Miratrixq; ſui ſignauit nomine terras.
Sed maiora dedit cognomina collibus iſtis
Pœnum qui latiis reuocauit ab arcibus hoſtẽ
Scipio .nã ſedes libyca tellure potito
Hæc fuit:en ueteris cernis ueſtigia ualli.

Romana hos: hæc loca fuerūt: ubi primū Ro. carthaginēſes uicerūt. Curio lætatus: hæc ubi dixit in/cola gauiſus ē Curio q̄ſi uictoriæ omen cōcepiſſet: ꝙ in ipſo loco caſtra poneret: ubi Scipio carthaginen/ſiū uictor aliquādo caſtrametatus erat. Fortuna: ſi oſtēderet ſtulticiā ſui aī Curio q̄ſi felicitas locorū eēt quæ bello cōduceret nō uirtus militū. Ducū priorū. ſ. ſcipionis q ibi uictor fuit. Felici nō fau. lo. q̄uis locus ille felix fuiſſet Scipioni: tamē ipſe in felicitatē cōſecutus ē ut inferius oſtēdet. Non fau. uno uerbo totius rei exitū declarauit: ſignificat. n. ipſum cū exercitu fuiſſe deletū. Indulſit: caſtrametatus ē ibi. Ab/ſtulit omen: nā ibi Scipio uicerat: ipſe uictus ē. ut re/fert Suetonius in uita diui Cæſaris: felix & inuictū in Africa fataliter Scipionū nomē ferebaſ: quo fuit ut cū Cæſar Scipionē & Iubā pſequereſ: deſpectiſſimū quēdā ex Corneliorū genere ſecū in caſtris ha/buerit ad eludēdas uaticinatiōes ī eodē loco. Omē felicitatis. Nō æquis ui. qa inferior erat ſicuti de/clarabit. Oīs ro. nūc dicit qūo uiribꝫ inferior erat hoſte curio. ſ. Ro. pfecto Attilio Varro: nā ut āte di/ctū Attilius Var. præerat africæ: nā ꝓuinciā illā Se/natus populuſq; Ro. ei demādauerat quā cū impio tenebat: aut teſte Apiano in eo loco ꝓ Pom. exerci/tū ducebat: Nā ab initio copias Actilii Varri deſpi/tiōes Curio ex q̄tuor legionibꝫ q̄s a Cæſare accepat duas tātū & q̄ngētos eqtes biduo & tribus noctibuſ nauigatiōe cōſūpto ī africā aſportauit: ſed Attilius Varrus: licet cū exercitu Ro. prouīciā teneret: tamē Iubam regē Numidiæ populiq; Ro. ſociū ad ſuum auxiliū cōtra Cæſarē uocauit. Africa ſignis. ſ. ps il/la africæ quā carthaginēſes aliquādo cū impio tenuerāt: nā uictis carthaginēſibꝫ oīs africa quæ ſub im/pio carthaginēſiū fuerat ī po. ro. deditionē uenerat ergo ꝓuincia ro. erat africa. Ceſſerat. i. uicta erat ab imparoribꝫ Ro. Libyæ gētis. i. Iubæ regis libyæ & Numidiæ. Nō fuſior. declarat regna: qa uſq; ad torridā zonā porrigebaſ regnū regis Iubæ. terræ cuius lōgitudo erat Athlas: Athlas mōs ē media arenarū cōſurgēs uaſtitate: & eductus ī uiciniā lunaris circuli ultra nubila caput tendit: qua ad oceanū extēdiſ cui a ſe nomē dedit: manat fōtibꝫ: ut ṙfert Solinus: ne/moribus inhorreſcit: ruribꝫ aſpaſ: humo nuda: nec herbida qua Africā cōtra uerſus ē: felix naſcentibꝫ ſpōte frugibus: arboribꝫ ꝓceris opaciſſimis: quarū odor grauis: ueſtiunſ lanugine ſericis uelleribꝫ nihil uilio re Suetonius paulinus ultra Athlantē primus & pene ſolus Ro. ſigna circūtulit: Iuba Ptolemæi filius au ctore Solino utriuſq; Mauritaniæ regno potitus ē. Mediū terminat hāmon: latitudinē torrida zona: quā mare occiduū ab Africa ſeiungit. Cardīe ab occi. qa lōgitudīe regni ſui terminabat Athlas uſq; ad gades . ſ. oceanū. Gadibꝫ: īſulis balearibꝫ: a quibꝫ nō procul gades in mari oceano Hercules poſuerat. A me dio cōſinis ſyrtibꝫ hāmon: a mōte mediū regni ſui terminabat: hāmon ē tēplū Iouis in Libya arenoſa ubi Iupiter in forma arietis coliſ qa populo bacchi & populo ſuo ſitienti: cū illac trāſiret ī forma arietis arenā pede percuſſit: & ſtatim ibi natus ē fōs: ut Iuppiter ammon. i. arenarius &c. hoc ergo tēplo cīgebatur me/diū regnū Iubæ. Cōſinis ſyrtibus: qa ut refert Strabo lib. ultīo circa ꝓuæ ſyrtis initiū ē Thera urbs ꝓpe quam eſt ammonis ꝓmōtoriū. Solinus cap. xl. dicit maiorē ſyrtim oſtētare oppidū quod cyrenas uocāt: inter hoc oppidū & templū ammonis milia paſſuū trecēta eſſe. At qua: q̄ latitudo terminatur a torri/da zona. Vaſto: pro uaſti: qa nimio feruore habitari nō pōt. Diſtinet. i. diſiūgit Libyam quia torrida zona inter Libyā & oceanū poſita eſt. Exuſta calētis. i. exuſta loca feruidæ zonæ. Sufficiūt: ideſt finem imponūt ſpacio regni. Populi tot caſtra: ſi ſcire uis quot populos ſecū traxerit Iuba. ſ. quibus ipſe impabat. Dolopes: populi qui meridiē uerſus habitāt. Numidæ uagi: uagos dicit nā ut libro ultimo refert Strabo cū regionē fœcūdā īciderēt quāquā feris abundātē: iis omiſſis & agri colēdi ſtudio licētius inter ſe cōuertebāſ. & regiōe feris dimiſſa: uagā & inſtabilē uitā agebāt: nō ſecus: q̄ q ob inopiā & locorū ſterilitatē & aeris inclemētiā eiuſmōi uitæ gēus eligūt. Naſamōes: populi q teſte Stra. primi ſterililē & aridā ṙgionē obtinēt: poſtea pſylli & getulorū ips & garamātes: Paratus g. in. equo. unū ſeqſ ex reliquo: nā qa īculto utiſ equo. iō ſemp paratus ē. nā equū aſcēdūt ſine ſella ſine freno. Gætuli a uctore Strabone libro ultimo in penitiore regione libyæ montana ac deſerta tenent quæ quodāmodo diſperſa ſunt uſque ad ſyrtes.

Romana hos primū tenuit uictoria campos
Curio lætatus tanquā fortuna locorum
Bella gerat: ſeruetque ducū ſibi fata priorum
Felici non fauſta loco tentoria ponens
Indulſit caſtris: & collibus abſtulit omen.
Sollicitatque feros nō æquis uiribus hoſtis
Omnis romanis quæ ceſſerat africa ſignis
Tunc uarii ſub iure fuit: qui robore quāquā
Cōfiſus latio: regis tamē undique uires
Exciuit libycæ gentis: extremaque mundi
Signa ſuū comitata iubam: non fuſior ulli
Terra fuit domino: qua ſunt lōgiſſima regna
Cardine ab occiduo uicinus gadibus athlas
Terminat a medio cōfinis ſyrtibus ammon
At qua lata iacet uaſti plaga feruida regni
Diſtinet oceanum. zonæq; exuſta calentis
Sufficiunt ſpacio: populi tot caſtra ſequūtur
Aut dolopes numidæq; uagi. ſemperq; paratus
Inculto gætulus æquo tum concolor indo

Maurus.iops naſáon mixti garamāte puſto
Marmaridæ: uolucres æquaturuſq; ſagittas:
Medorum tremulū cū torxit miſſile mazax.
Et gens quæ nudo reſidens maſſilia dorſo.
Ora leui flectit frenorum neſcia uirga
Et ſolitus uacuis errare mapalibus afer
Venator: ferriq; ſimul fiducia non eſt
Veſtibus iratos laxis operire leones:
Nec ſolum ſtudiis ciuilibus arma parabat.
Priuatæ ſed bella dabat iuba concitus iræ
Nūc quoq; quo ſupos humanaq; polluit āno
Lege tribunicia ſolo depellere auorum
Curio tentarat: libyamq; auferre tyranno
Dū regnum te roma facit. memor ille doloris
Hoc bellum ſcœptri fructū putat eſſe retenti
Hac igitur regis trepidat iam curio fama
Et quod cæſareis nunquam deuota iuuētus
Illa nimis caſtris: nec rheni miles in undis
Exploratus erat: corſini captus in arce.
Inſiduſq; nouis ducibus: dubiuſque priori
Fas utrunq; putat: ſed poſtq̄ languida ſegni
Cernit cūcta metu nocturnaq; munia ualli

Maurus: occidentem uerſus habitant mauri in æthiopia occidentali: nam duæ æthiopiæ ſunt. ſ. orientalis & occidentalis. Mauri: ut refert Strabo: uberem regionem ĩhabitāt: magna ex parte paſtoraliter uiuūt: his comæ cincinis exornantur: & barba & aures: & terſura dentiū & unguium cultu: raro uideas iter ſe cōtingere: dū ambulant: ne capillorū ornatus perturbetur: pugnant frequēti ab equo haſtati equis nudis utētes & uinceis frenis. Concolor indo: nam ſicut indi æthiopes oriētales nigri ſūt: ita mauri occidētales nigri ſunt. Inops. i. ariditate nimia ſterilis. Garamātes ut docet Strabo ab æthiopibus abſunt. ix. x. ue dieꝝ itinere. Marmaridæ: marmaridæ ut idē inq̄t Strabo ad hammonē uſq; ꝓtendentes cyrenæ plurimū accedunt: quæ cōtra occidentalē Cretæ extremitatē. i. arietis frōtē iacet. Peruſto: a ſolis calore. Aequaturuſq; ſagittas mazax: populus ſagittarum peritus: ut etiam ſagittando medos æquiperare poſſit ſcilicet ſequitur. Tremulum: uibratū. Et gens. ſ. Maſſilia quæ equū regit nō freno: nō calcaribꝰ ſed uirga tantūmō. Maſſilia: ꝓ maſſiliēſiū: nō galliæ: ſꝫ africæ. Vir. Maſſiliiq; ruūt eq̄tes. Dorſo. ſ. equi. Afer uenator: q cōſueuit mapalia hītare: nā hi ſūt maximi uenatores: & ꝓcipue leones agitāt: quos cū uenabulis ꝑſequunť uel alias feras & ſi uīcere nequiuerint laxis ueſtibus implicant eos & illos iā retibꝰ implicantos capiunt. Aphricæ principium eſt a finibus ægyptiorū: quod eſt Alexandriæ ꝑ anticipata deſerta: ultimus āt finis illius Athlas: inſulæq; occidentales: quas fortunatas uocant: interna eius plurimæ quidem beſtiæ: ſed principaliter leones tenēt qui ut Ariſtotiles perhibet: ſoli ex eo genere: qđ dētatū uocāt: ꝓtinus cū naſcūtur uident. Ferri: non cōfodiunt uenabulis nec ſagittis: ſed latis ueſtibꝰ. Nec ſolū: dicit iubam Regē motū fuiſſe ut bellū inferret Curioni: nō ſolum quod in auxilium a præfecto Ro. uocabať: uerum ēt q̄ priuatæ ſibi erāt cum Curione inimicitiæ & ſimultates: nā Curio ĩ tribunatu ſuo interceſſerat ad populū ut bellū ĩferret Iubæ: q̄. ſ. periculoſus ac formidoloſus eſſet ꝓuinciæ Ro. hoc eſt africæ: huius rogatiōis cā hic magna cupiditate ĩ auxiliū Attilii Varri cū uniuerſo exercitu aduerſus Curionē uenit. Cōcitus iræ. i. bella cōcitabat ira qua ĩflamatus erat aduerſus Curionē. Anno. ſ. ſui tribunatus. Supos hu. i. diuina hūanaq; iura turbauit: hoc dicit qa magis fauebat pōpeianis ꝑtibus Lucanus: ſed tamē reuera fuit: nā cū ſenatus cēſeret referēte cōſule prio legatū mittēdū eē Cæſari in Galliā ipſe uero cæſar tradito ſucceſſori exercitu in Italiā priuatus rediret huic ſenatuſcōſulto q̄ in ſententiā fiebat cōſulū: ĩterceſſerūt Tribuni plebis. M. ant. & Curio cōtra leges: iō dicit ipſū uiolatorē fuiſſe diuinarū humanarūq; rerum: hāc rogationē facit ad populū de bello ĩferēdo Iubæ Curio. Lege: quā tulerat ad populū. Tyrāno: Iubæ. Dū regnū: qđ uni ſubigeř tētauit: quia uolēbat ut Cæſar cū imperio Italiā armis opprimeret. Memor. ſ. Iuba doloris q̄ ſe nouerat e regno ꝓpe depulſū a tribuno Curione exiſtimabat ſe nūc ulciſci iniuriā quā a Curio acceperat. Fructū putat. ſ. q̄ dii hoc dederit: ut hoc bello poſſit ĩſtare cōtra eū qui ſe reuocari de regno nolebat. Hac igiť regis. nūc dicit qūo ſe habuerit Curio poſtq̄ audiuit ĩ auxiliū Attilii uēturum eē Iubā: nam trepidare cæpit q̄ illius uires cognouerat: præterea ēt ſuoꝝ ip̄e militum fidei nō ualde fidebat. Ex his. n. erāt qui diuerſis ĩ locis a cæſare uicti de partibꝰ Pōpeianis ad cæſarē trāſierāt: ut propterea fidē illorū inſtabilem fore metueret fama trepidare cæpit Curio āteq̄ cū exercitu ueniret Iuba. Atq; aliā rationē adiūgit cur ēt trepidat. Nouis caſtris: quia ſub ip̄o nūq̄ ātea militauerat. Nec exploratus: ſed tyro potius. Corphini captus: erāt milites: q maiori ex ꝑte capti fuerāt: iō de fide eoꝝ Curio nō mediocriter dubitat. Priori. ſ. Pom. Dubius inter priorē ducē Pōpeiū & nouū. ſ. curionē. Fas utrunq; an illā magis q̄ aliā partē tenerēt ignari. Sed poſt: q̄ At uero ut audit ēt milites dubitare & incertos eē: qui ēt metu perculſos deſeruiſſe excubias tēpore noctis: cū uero Curio dubitat iā ſecū cogitare cepit: uidelicet audaciā oſtēdēdam eſſe & metum deponēdum: ut uultu fiduciam ſimularet: & quæ uerba ſecum loqueretur dicit. Segni metu i. torpenti. Nocturna munia: ideſt cuſtodias & officia excubiarum nocturna.

Deſolata:deſtitutas excubias. Fuga:qa oēs in īteriorē partē ualli ſe receperunt. Audēdo ma.ſi q̄s au/daciā oſtēderit & uehemēter timuerit:audendo magnus tegit̃ timor. Prior.ſ.q̄ hoſtis:qui qa prior deſcē dit in aciē uidet̃ ſuis uiribꝫ cōfidere. In æquū:in planū cāpū. Dū mens ē.ſ.ſub impio meo:& anteq̄ trāſ/fuga fiat. Variā mentē:quādo ſpaciū cogitādi dat̃ ſemp in diuerſā trahit̃ aīus. Eripe cōſiliū.ſ.ne demas ſpaciū cogitādi trāſeundi ad hoſtes. Cū dira uoluptas:qa ſimulacp ugnare ceperit nō cogitabit utrūq; ex duobꝫ ſequi malit. Subit:ingredit̃. Preſſo.i.cōpreſſo manibꝫ enſe. Texere pudorē: qa ne uiderēt cōtra

Deſolata fuga:trepida ſic mente profatur.
Audēdo magnus tegit̃ timor: arma capeſſā
Ipſe prior:cāpum miles deſcendit in æquum
Dum meus ē:uariā ſemper dant ocia mētem
Eripe conſilium:pugna cum dira uoluptas
Enſe ſubit preſſo:galeæ texere pudorem
Quis cōferre duces meminit? q̄s pēdere cās
Qua ſtetit inde fauet:ueluti fatalis harenæ
Muneribus:non ira uetus concurrere cogit
Productos:ſed odere pares:ſic fatus apertis
Inſtruxit campis acies:quē blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit.
Nam pepulit uarum campo:nudataq; fœda
Terga fuga donec uetuerunt caſtra cecidit
Triſtia ſed poſtq̄ ſuperati prælia uari
Sunt audita iubæ:lætus quod gloria belli
Sit rebus ſeruata ſuis:rapit agmina furtim
Obſcurataq; ſuā per iuſſa ſilentia famam.
Hoc ſolū metuens incautus ab hoſte timeri
Mittitur exigua qui prælia prima laceſſat
Eliceatque manu numidis a rege ſecundus
Vt ſibi cōmiſſi ſimulator ſabbura belli.
Ipſe caua regi uires in ualle retentat.
Aſpidas ut pharias cauda ſolertior hoſtis

quos pugnabāt: neq; ipſi nō cognoſcunt̃ tecto ore galea:& aliquis eis obiiciat:qui pauloante cū Pom. militaueras:nūc partibus cæſaris faues. Conferre: comparare & cōparatiōe alteꝝ alteri p̄ponere. Pē/dere:pro cōpenſare uter ducū meliorē cām habeat Pōpeius ne:an cæſar. Veluti:nūc per ſimilitudinē probat hāc ſentētiam Curio quemadmodū gladia/tores qui poſtq̄ ī cāpū ꝓceſſerint:nulla ſimultas āti/qua: nullæ inimicitiæ cōcitant hos:ſed ubi alter ad uerſariū ſibi oppoſitū uiderit:ēt ſi nullæ unq̄ inimi citiæ fuerint:ita aduerſus eū fertur:ac ſi capitalis in imicus:ita faciēt milites nr̄i Arenei qua gladiatores dimicare ſolent. Pares:ſibi factos pares dicuntur proprie armis inter ſe cōcurrūt. Quē blanda fu.& prīo q̄dem curſu fortuna fauit Curiōi:qa ſic ſolet fa cere his quos maiore clade opprimere uelit. Blan/da: quæ ſemp blādit̃ malis. Nā pepulitqa primo cōcurſu fuſus ē Varus cū exercitu ro. Varū: præ/fectū ꝓuīciæ Africæ:uel q̄ ꝑ pōpeio exercitū ī Afri ca hēbat. Caſtra cecidit: Curio cū exercitu ſuo do/nec ſe in caſtra recepit:& cū caſtra ingreſſus eēt:ual/lo ꝓhibiti ſunt ne ꝑcuti poſſēt. Triſtia: ſed reddit ad Iubā qui ad auxiliū Vari uenit q̄ audiuerat qūo Curio illum fuderat atq; fugauerat hac conditionē magnā læticiā cēpit Iuba q̄.ſ.ſibi facultatē nūc deni que dari uidebat:ut ſuā iniuriā ulciſceret̃: cōtinuo igit̃ exercitū ſuū ducere parat:& nitit̃ nō ſolū uiri/bus:ſed cōſilio Curionē opprimere. Triſtia:aduer ſa. Superati:a Iuba. Gloria belli.ſ.ipſe uictor glo/riā huius obtīneat. Rapit.i.raptim ducit. Suā fa/mā.i.ſui aductus famā. Iuſſa ſilētia:qa iuſſit ut oēs q̄ maxīe poſſent ꝓtectionē ſuā occultarēt:quia illū incautū opprimere poſſe ſperabat. Hoc.ſ. timeri: Hoſte:qui incautus erat donec timeret. Mittit̃ exi gua:dicit quē modū tenuerit Iuba:ut dolo & frau de aggrederet̃ Curionē:nā ſimulauit ſe nō diſceſſiſſe de regno ſuo:ſed præmiſiſſe Sabburā quēdam ductorem exercitus ſui:uel prætorem regis:teſte Apiano:ut diximus ſuperius:cum hanc tetigimus hiſtoriam: & præmiſit quidē illū:ſed ipſe Iuba cū reliquis copiis ſubſecutus ē Sabburā. Exigua manu.i.parua copia militū. Numidas:inter Numidas primus ē qui oībus imparet:ſed poſt regē hēbatur ſecūdus. Simula/tor:ut ſimulet ſibi bellū eſſe cōmiſſū a Rege Iuba:ut tāq̄ ipſe erat in loco uallis ubi milites & exercitū oēm deliteſcere iuſſit Iuba. Aſpidas ut pharias:Icheneumon:quēadmodū oſtendit Strabo Geographus Co/crodilis & aſpidibꝫ ꝑniciē infert:eas & eaꝝ oua delet luto incrūſtatus:inuoluit̃ enī in eo:poſtea ad ſolē ſic catus aſpides ꝑ caput uel caudā capiens in flumē trahit atq; occidit:qui āt ſentiūt muſtellā īterimere aſpi/dem errāt:nā ut ait Solinus Muſtellæ uincūt baſiliſcū malū in terris ſingulare:p ſimilitudinē oſtēdit igit̃ qūo ludificauerit Curionē Iuba:quēadmodū Ichneumon ſerpētē:hāc.n.naturā habet ichneumon ut oc/cidat aſpidē dolo & fraude:nā cū diligēter obſeruauerit ubi aſpis in cauernis habitat Ichneumon ad locū illū uenit & caudā repit ſupra os illius cauernæ:ubi hītat aſpis:& cū caudæ umbrā uiderit moueri irritat̃ aſpis:ichneumon fert̃ huc & illuc:deniq; extus ſerpēs erūpit:at uero Ichneumon agilitate corpis huc & il luc mouet̃:& ſerpēs cū tā captū eſſe crediderit: obliquo capite in eā ptē ubi ē Ichneumō flectit̃:ille agilis ſaltu a tergo occupat eū:& guttur aſpidis dētibꝫ adſtringit hoc mō dicit feciſſe Iubā:nā Curio cū intētus eēt ī eos quos p̄miſerat a tergo eū Iubā īuaſit & cū oī exercitu cōuenit ut deletus occideret̃. Solertior ho.

Ludit:& iratas incerta prouocat umbra
Obliquūq; caput uanas ſerpentis in auras
Effuſi toto cōprendit guttura morſu
Letiferam citra ſanié. tunc irrita peſtis
Exprimitur:fauceſq; fluunt peunte ueneno.
Fraudibꝰ euentū dederat fortuna:feroxque
Non exploratis occulti uiribus hoſtis
Curio nocturnū caſtris erumpere cogit
Ignotiſq; equitē late decurrere campis:
Ipſe ſub auroræ primos excedere motus
Signa iubet caſtris:multū fruſtraq; rogatus:
Vt libycas metuat fraudes: infectaq; ſemper
Punica bella dolis:læti fortuna propinqui
Tradiderat fatis iuuenē:bellūq; trahebat
Auctorem ciuile ſuum:ſuper ardua ducit
Saxa:& ſuper cautes abrupto limite ſigna
Cum procul e ſummis cōſpecti collibꝰ hoſtes
Fraude ſua ceſſere parum.dū colle relicto
Effuſam patulis aciem committeret aruis.
Ille fugā credens ſimulatæ neſcius artis:
Vt uictor medios aciem ꝓiecit in agros
Vt primū patuere doli:numidæq; fugaces
Vndique cōpletis clauſerūt montibꝰ agmen
Obſtupuit dux ipſe: ſimul perituraque turba
Non timidi petiere fugam.nō prœlia fortes
Quipe ubi nō ſonipes motus clāgore tubaꝝ
Saxa quatit pulſu rigidos uexātia frenos
Ora tenens.ſpargitque iubas & ſurrigit aures
Incertoque pedum pugnat nō ſtare tumultu.
Feſſa iacet ceruix fumant ſudoribus artus

Ichneumon. Aſpidas pharias.i.ſerpētes aſpidas quæ abūdant in pharo iſula. Solertior.ſ.aſpide:licet ue/
nenoſior ſit aſpis tamē cautior ē ichneumon. Prouacat:ad irā. Incerta umbra.i.i cōcuſſiōe extremæ cau
dæ. Vanas ſerpētes:cū egreſſa fuerit:& ichneumō uiderit q huc & illuc agilis iactaſ ēt ſerpēs emicat. Ob/
liquū corporis agilitate obliquū caput elidit. Effuſi ſerpētis: quia effundiſ in auras:dū credit cape ichne
umonē ipſe ab alio capiſ. Guttura.i.ſub capite ubi ſanies ē:nā in dentibꝰ ſerpentis ſanies ē: declarat locū
quo capit aſpidē ichneumon.ſ.guttur. Citra ſa.le.i.ſub ueneno lætifero. Irrita peſtis:nā cū eliſū fuit gut
tur ſerpētis tota extenditur:quæ cū uiuit in ſpiram
circūuoluitur. Exprimitur:explicaſ. Fortuna: ſci
licet ſecūda:quia pria pugna hoſtes fuderat Curio.
Euentū:ſucceſſionē in fraudibꝰ:nā qa uicerat: iō
audacior factus erat. Ferox:ob uictoriā. Nō explo/
ratis:de more nullis exploratoribꝰ pmiſſis:ſicut du
ctores exercitus facere ſolent. Nocturnū:nō ne ēt
Curionis impitia:ſiue temeritas fuit:ꝙ per ignotos
campos equites miſerat. Sub auroræ mo.i.ſimulat
ꝙ illuxit ſub ortu ſolis ſigna quæ deniq; exercitus ſe
queretur. Fruſtra rogatur:a militibꝰ ſuis ut cautus
incederet. Libycas fraudes:nā punici natura ſolēt
eē uerſuti.unde punicus punicior.i. callidus callidi
or. Infecta.i.ualde facta i hoc loco auget:ſic Virg.
Turnus ut infractos aduerſo:&c.i. ualde fractos.
Leti fortuna:ſic fata uolebāt:ut hic ſponte in pnici
em ſuā Curio rueret:& qui belli ciuilis auctor eſſet
ipſe inter primos piret. Læti:propiquæ mortis.fa
ta enim appropinquabant Curioni. Auctorē:cu
rionē:qui ipſius belli ciuilis auctor extiterat :nā tri/
bunus plebis interceſſerat:quo minus ſenatuſcōſul
tū fieret in ſnīam cōſulū:qui cēſebant mittēdū ſuc/
ceſſorē cæſari:& ne cū exercitu:ſed priuatus in itali
am rediret:iō partes cæſaris defenderat i ſenatu: ut
ille ciuilis belli auctor dici poſſet. Super ardua du/
cit:ille nulla montis aſperitate deterritus ſuper oīa
abrupta ducit exercitū. Abrupto milite.i.nō ſerua
ta uia:aliter aſpero:nā abrupta loca aſpa dicimus.
Cum procul:& ubi uiderūt temere exercitū a Curi
ne duci hoſtes ſublata fuga rttulere pedē ut audaciā
Curiōis augeret:ita dico ducebat ſigna curio. Quū:
ꝓ quādo cū ſupiori cōiungiſ:nā per ardua & āſtra
cta loca nullo ſeruato limite ducebat exercitum Cu
rio:cū procul e ſpecula mōtis ab hoſte cōſpectus eſt
& illi fraude quā aīo cōcepant.ſ.nō nihil rttulere pe
dē:ut ille audacius ꝓcederet. Sua.i.ꝓpria. Dū:do
nec in planū duceret exercitū. Ille fugā: Curio ubi
uidit illos recedentes tāq̄ auctor eēt ſine ullo ordine
exercitum duxit in planum. Patuere doli: ſimu/
latque & uix in planum deſcenderat:cum undique
ex inſidiis exorti eſſent hoſtes:& non prius ſenſit il/
los q̄ ſe circundatum aſpiceret. Numidæque fu
gaces alluſit ad nomen:Nam numidæ interpetranſ
errantes:nam Numao græce ſignificat erro latine:quia nunquam in certis ſedibus habitant: ideo fuga/
ces dixit: uel ad rem reſpiciens:quia fugam ſimulauerat. Agmen:ſcilicet Ro.& Curionis. Deiecit: ſi/
ne conſideratione ulla. Non timidi petiere fugam: nec licuit timidis fugere:nec fortibus pugnar̄:adeo
erant undique circunuenti:ut nullis ſe uiribus tueri poſſent. Prælia:quia pugnare non poterant inclu/
ſi. Fugam:nec fugere poterant:quia incluſi quippe declarat: nam inter ſaxa & abrupta loca equites im/
pellebantur:nam etiam ſi calcaribus urgerenſ equi cum per ſaxa moueri non poſſent: indignabundi fre/
na mandebant. Spargitque iubas:& ſurrigit aures.nam equi cum in locis ſint anguſtis & moueri non
poſſint q̄tiūt colla. Feſſa iacet ceruix fu.ſudo.ar.iā cū diu luctati fuerit. Artus.quia calefacti erant labore.

Lingua proiecta:quod ſignum erat laboris. Pectora rauca gemunt: ſic faciunt equites cum nimio a/nhelitu ſpiritũ trahunt:inde gemitum emittere uidentur. Vrget:impellit. Ilia pulſus:præ nimino la/bore ſaciari non poterant equi:grauis pro grauatus diuturno labore. Lõge:pro ualde. Sicca.ſ.ora nimia ſiti. Lupatis ſanguineis.i.cruẽtatis frenis.lupatũ genus frenorum eſt ad ſimilitudinem dẽtium luporum Virgilius & duris parere lupatis. Iamq; gradũ:& ſeu uirga: ſeu calcaribus urgerentur equi:tamen non po terant augere gradum præ nimia laboris laſſitudine.

Oraque ꝓiecta ſquallent arentia lingua.
Pectora rauca gemũt:quæ creber anhelitus/
Et ꝯfecta grauis lõge trahit ilia pulſus. urget
Siccaque ſanguineis dureſcit ſpuma lupatis.
Iãq; gradũ neque uerberibꝰ ſtimuliſq; ꝯacti
Nec q̃uis crebris iuſſi calcaribus addunt.
Vulneribus coguntur equi:nec profuit ulli
Cornipedis rupiſſe moras: neq; eñi ĩpetus illi
Incurſuſque fuit tantũ perfertur ad hoſtes
Et ſpaciũ iaculis oblato uulnere donat:
At uagus afer equos:ut primũ emiſit ĩ agmẽ:
Tunc campi tremuere ſono:terraque ſoluta
Q uãtus biſtonio torquetur turbine puluis
Aera nube ſua texit:traxitque tenebras
Vt uero in pedites fatũ miſerabile belli
Incubuit:nullo dubii diſcrimine martis
Ancipites ſteterunt caſus:ſed tẽpora pugnæ
Mors tenuit neque eñi licuit ꝑcurrere cõtra
Et miſcere manus:ſic undique ſepta iuuentus
Comminus obliquis:& rectis eminus haſtis
Obruitur non uulneribus nec ſanguine ſolũ.
Telorum nymbo peritura & pondere ferri
Ergo acies tantæ paruum ſpiſſantur ĩ orbem:
Ac ſi quis metuens mediũ correpſit in agmen
Vix impune ſuos inter conuertitur enſes
Denſat̃q; globꝰ:quãtũ pede prima relato
Conſtrinxit gyros acies non arma mouendi
Iam locus ẽ preſſis.ſtipataque mẽbra terũt̃
Frangitur armatum colliſo pectore pectus
Non tam læta tulit uictor ſpectacula maurus

Addunt:addere gradum eſt augere. Rupiſſe mo ras cor.i.equum impuliſſe. Impetus.curſus bis idẽ dicit. Tantum ꝓfertur:tãtũ inquit appropinqua bat hoſtibus:ut tela in eos torqueri poſſint. Obla to uulnere:ideſt ad uulnera. At uagus afer:ſed ita quidem affecti erant hoſtes animis:at uero equites hoſtium poſtq̃ ſemel adepti ſunt campum:tum ue ro toto curſu & impetu in hoſtem delati ſunt: ut puluerem excuſſerunt:quo tãquã nube cælum tegi uidebatur. Vagus.ſicut.Numidæ. In agmẽ:im/petu ut inundarent hoſtes .Virgilius.illi agmine fa/cto laoconta petunt. Sono : ideſt cornipedum & tubæ. Terraq; ſoluta:ſcilicet puluere diffinitio eſt pulueris. Torquetur:excitatur. Turbine biſto/nio:uidelicet uenti a biſtonia:ideſt a thracia flãtis. Vt uero ĩpedites: prĩo eq̃ſtre certamẽ fuit: cũ ad pe dites ueniſſẽt:tũ uero apparuit q̃ ĩferiores eẽnt Ro. uiribus:nã cũ in eos hoſtes incurrerẽt:quos iam cir/cũuenerant:quanto propius tanto denſiorẽ orbẽ ĩ anguſtum coartabant:adeo ut non ferme telis aut gladiis occiderentur:ſed corporum cõpræhẽſione ita urgerentur:ut multi ſuffocarentur. Incubuit: inuaſit ad pedites qui iam fugauerãt equites. Mi ſerabile:quia quadam miſeratione opprimebãtur: cum nulla parte ſe defenderent. Nullo:pro non. Diſcrimine:dubitatione:quia iam uictoria incli nauerat ad hoſtes:nec dubitar̃ quiſquam poſſet qn oppreſſi eſſent Ro. Ancipites cãus:quia non dubi us erat mars.apparebat enim manifeſte Curionem uictum eſſe cum ſuis. Sed tempora pugnæ mors tenuit:pugna dicitur cum utrinque eques certat:at uero ex parte Curionis omnes occidebantur ideo il lud non prœlium fuit:ſed mors. Sit undique ſe/pta iuuentus:adeo ab hoſtibus præmebantur:ut ſe in eos conuertere non poſſent. Obliquis haſtis: quia in gyro denſus Ro.non poterat ex directo tela in hoſtes torquere:ideo ex obliquo neceſſe erat eos petere. Eminus:quia qui paulo longius erat re/ctis telis petebatur. Nymbo:multitudinem telo rum comparat nymbo:non tam dẽſus hymber ca dere ſolet q̃ tela in ro.coniecta ceciderunt. Pon/dere ferri:nedum acie ferri:ſed pondere ĩpo Roma ni cadebant. Ergo acies tantæ paruum ſpiſſãtur in orbem:ergo quia undique circunuenti erãt Ro/mani:& ſenſim in eos hoſtes ruerent effectum eſt ut quanto magis eos inuaderent:tanto dẽſiori orbe in anguſtũ coartarent.hoc mõ in medio Curio cũ ro.erant tum undiq; hoſtes adorti ſunt in in menſa ac in/numerabili multitudine. Acies:ſcilicet medium. At ſi quis.is qui metu perculſus ex militibus Curio nis ſe ĩtra ſuos r̃cepiſſet uulnerabat̃ a ſuis. Vix ĩpune:adeo dẽſi & ſuffocati erãt. Metuẽs:metu ꝑculſus. Correpſit.i.repſit ſe ĩtra ſuos. Dẽſat̃q; globꝰ:ſicuti dẽſabãt̃ hoſtes q circũuenerãt. Gyros:q̃to magis pri mi r̃ferebãt pedẽ a medio:tãto orbis breuior & dẽſior efficiebat̃. Locus.ſ.ſpaciũ. Tenẽt̃.ſ.ꝑmũt̃ ab hoſti bus & ipſi iter ſe. Pe.ro. Pectore:hoſtiũ. Colliſo:cõfuſo. Nõ tã læ.tu.dicit magnũ uictoriæ fructũ ami ſiſſe iubã:cũ ꝑſtrigerẽt̃ ac ſuffocarẽt̃ potiuſq̃ uulnerarẽt̃ occiſi:ne hoſtiũ ſãguinẽ fluẽtẽ uidere nequiuerit.

Fluuios non ille:uicit quidem Iuba:ſed non potuit ſpectare uictoriam:ut ex ea lætitiam caperet. Ferientia terram:quia oppræſſi & ſuffocati moriebantur. Compreſſum:in media terra ſtipatum ab hoſtibus. Stetit:non cecidit. Excitet inuiſas:nunc poeta quaſi deteſtatur hanc uictoriam regis Iubæ: quæ uidebatur eſſe pro ſenatu populoq̧ ro. dicit enī ex hac uictoria ro. nihil capiunt utilitatis:ſed fiunt q̄ſi q̄dā inferiæ carthaginenſium & Hannibalis:ut umbræ eorum qui a romanis cæſi fuerūt:& debilitati ex hac uictoria lætitiam capiant:& pars nulla ad Pompeium perueniat:nec ad ſenatum populūq̧ ro. pro quoꝝ partibus nunc rex Iuba pugnare uidebaᵗ: indignū enim ē ut ex cæde Ro. Pōpeius ſenatus populuſq̧ romanus capiatur. Inferiæ proprie dicuntur ſacrificia quæ diis manibus exhibentur:& pro mortuis fieri conſueuerunt:unde inferiæ quaſi diis inferis dicebantur. Excitet:ad læteciam. Inuiſas umbras:ideſt animas iamprídem inimicas romanis. Nouis inferis:ideſt ut ſanguis romanus nūc a Iuba effuſus ſit quaſi inferiæ umbrarum carthaginis. Hannibal:qui ſemper capitalis hoſtis ro. fuerat. Iſta mala:quæ nūc romanis acciderūt: ideſt exitia rerum ſuſtineat. Naues:ideſt africanæ umbræ. Piacula:ideſt expiationes:uidelicet ꝙ ſanguis romanus fuſus fuit q̄ſi quoddā piaculū umbrarum carthaginenſium:ut nunc purgent iniuriam quā a romanis acceperunt. Libyca tellure:quæ facta ē in Africa. Victuſque ſenatus:indignum eſt ꝙ Senatus cupiat hāc ruinam ro. illatā ſibi a Iuba rege Numidarum. Sibi: ad utilitatem ſuam magis q̄ Pompeii. Curio fuſis:rēddit ad id quod omiſerat dicēs quem exitum Curio habuerit:poſtq̄ uidit ſuorum ſtragem nec ſpem ullam eſſe relictam. Curio fuſas:non potuit ſuis Curio ſuperſtes eſſe:ſed in fortiſſimos ruit:& fortiter dimicans occubuit: nā auctore Apiano:ut diximus: cū Aſinius pollio clade iam multorum imminente Vticam cum paucis exercitum reduxiſſet:ne qua interim a Varo calamitas ob rumorē habitæ cladis inſurgeret Curio periculum aggreſſus pugnanſque cum omnibus q una aderant interfectus eſt:ita ut ad pollionē nemo uticam tantæ cladis nuncius redire poſſet:Curiōis caput abſciſſum ad Iubā delatū eſt. Fuſas cā.i.ſtratas iacere per cāpos. Sāguine puluis: qa ipſe ſanguis præ nimia multitudīe puluerē humore ſuo cōpreſſerat Cōpreſſus:cōgelatus cū puluere. Afflictis rebus:poſt cædē ſuorū. Sperare fuga:i.ſpem ponere in fuga & uitæ ſuæ cōſulere. Fortis uirtute:qa ipſa in deſperatiōe factus ē fortis. Quid nunc roſtra tibi:nunc apoſtrophat ad Curionē dicens o Curio quid utilitatis aut quē fructū cepiſti ex tribunitia ptāte:in qua te geſſiſti ut auctor bellorū ciuiliū fieres.ecce nūc pœnas meritas dediſti:ut te mors præueniret:anteq̄ bellū ciuile uidere potueris. Roſtra tur.uidelicet cū populū cōuocata cōcione cōtra ſenatū cōcitabas.Roſtra ſūt ſedilia populi in quæ cōcionabūdi tribuni plebis ſedere ſolebant:ſic dicta ꝙ deuictis bello nauali antiatibꝫ ex roſtris captarū nauium ſedilia populi ro. ſunt ornata:unde a Roſtris nauium illarū ſedilia roſtra appellata ſunt. Vnde a quo foro. Plebeius ſignifer.i.tāq̄ ſignifer populi:qa tribunus plebis erat. Arce tribu. .i.tribunitia ptāte. Arma da.po.i.armabas populū cōtra ſenatū. Prodita.ſ.plebi. Bello concurrere:qa ipſe auctor fuerat ciuilis belli:nā ſemper interceſſerat ſenatuſcōſulto: ne ſucceſſor mitteretur Cæſari. Pharſalia:ideſt cāpi philippici in quibus bellū ciuile geſtū ē. Dira:pro in ea bellū dirū: utpote inter parētes inter affines geſtū fuerit. Spectandumq̧ tibi.i.negatū ē ne belli ciuilis ſpectator fieres. Has urbi miſere:nunc apoſtrophat generaliter poeta ad oēs principes ciuitatum qui ſtatū reip. pturbant: dicit enim ita contingere ſolere ut patriæ dent pœnas:quas etiam ipſa patria non mediocriter paſſa eſt:ſicut nūc contigit Curioni:qui quia auctor belli ciuilis extiterat dedit pœnas patriæ ex quibus ipſa quoque patria non mediocrem dolorem & iniuriam accepit. Potentes:o uos potentes ferre datis ut ferat:quia hoc ipſo patria dolet ꝙ quāuis iniuriam acceperit a uobis tamen uos perdere nollet. Luitis arma: ideſt pœnas datis armorum. Iugulo ueſtro:ideſt ſanguine uos bellorum datis pœnas:quorum auctores fuiſtis.

Quam fortuna dabat.fluuios nō ille cruoris
Membrorūque uidet lapſum:& ferietia terrā
Corpora cōpreſſū turba ſtetit omne cadauer.
Excitet inuiſas diræ carthaginis umbras
Inferiis fortuna nouis:ferat iſta cruentus
Hannibal.& pœni tam dira piacula manes.
Romanam ſuperi libyca tellure ruinam
Pompeio prodeſſe nefas.uotiſque ſenatus.
Africa nos potius uincat ſibi:curio fuſas
Vt uidit campis acies.& cernere tantas
Permiſſit clades cōpreſſus ſanguine puluis
Nō tulit afflictis animam ꝑducere rebus
Aut ſperare fugam:ceciditq̧ in ſtrage ſuorū
Impiger ad letum:& fortis uirtute coacta.
Quid nūc roſtra tibi proſūt turbata ſoruq̧?
Vnde tribunitia plebeius ſignifer arce
Arma dabas populis?q̄d prodita iura ſeatus?
Et gener atque ſocer bello concurrere iuſſi
Ante iaces quam dira duces pharſalia cōferet:
Spectandūque tibi bellum ciuile negatum ē.
Has urbi miſeræ ueſtro de ſanguine pœnas
Ferre datis luitis iugulo ſic arma potentes.

ferīe ppe

Roſtra ſunt

Fœlix rōma:ſi ſupi ita curā haberēt tuēdæ libertatis:quō uidicādæ: ſed q̄a magis ulciſcunť in eos q curā libertatis deſēderit q̄ q eā libertatē offēdūt:iō multa mala reſpu.patiūť. Libertatis.ſ.tuēdæ:q̄ uidicta.ſ. offēſæ libertatis:ſi ita dii libertatē po.Ro.deſēdere uoluiſſēt ſicuti uidictā ſūpſerūt de his q libertatē deſēderūt:ı ppetuū res illa pumaneret:ſed q cōtra libertatē fecerūt pœnas qdē dederūt: nā Marius & Sylla & Cinna & pauloāte Saturnus tr.pl.poſtea cæſar & M.Anto.q uſurparūt rēp.crudeli morte pierūt dicit ergo ꝙ dii uidicāt eos q cōtra libertatē faciūt:& rēp.puertūt:ſed nō ita q libertatē deſēdūt:ꝙ ita ſit ꝓbat exē

Fœlix roma quidem:ciueſq; habitura beatos
Si libertatis ſuperis tam cura placeret
Quā uidicta placet:libycas en nobile corpus
Paſcit aues:nullo cōtectus curio buſto.
At tibi nos quando non proderit iſta ſilere
A quibus omne æui ſenium ſua fama repellit
Digna damus iuuenis meritæ præconia uitæ.
Haud alium tanta ciuem tulit indole roma
Aut cui plus leges deberent recta ſequenti.
Perdita tunc urbi nocuerunt ſæcula:poſtquā
Ambitus:& luxus: & opū metuenda facultas
Tranſuerſo mentem dubiam torrente tulerūt
Momentumq; fuit mutatus curio rerum.
Gallorum captus ſpoliis:& cæſaris auro.
Ius licet in iugulos noſtros ſibi fecerit enſe
Sylla potens:mariuſq; ferox:& cinna cruentus
Cæſareæq; domus ſeries:cui tanta poteſtas
Conceſſa ē emere omnes hic uendidit urbē;

plo curionis. Nobile corpus:ꝑ nobilis Curionis corpus. Libycas:africanas. Paſcit:qa iacet ı ſepultū. Cōtectus nullo buſto.i.nec ſepulchri q̄dē honore dignatus. At tibi uos: & neq; forte exiſtiet hoc me de curione dixiſſe ꝙ ſeditioſus fuerit: & auctor belloꝝ ciuiliū :qı cōtra eū ıuehi uoluerim:tamē nō fraudabo eū meis laudibꝫ:nā ēt ſi ego tacuiſſem de his q̄ pauloāte expoſui ꝙ belli cilis auctor fuiſſet tamē fama ipſa uulgaſſet:ūde qđ ad laudē eius ptinet nō pteribo tacitus.ad Curionē ergo apoſtrophat qı ipſū loquať dicēs &c. Nos:uidelicet ego Lucanus niſi iſta narrarē:fama ip̄a uulgaſſet. Iſta.i.facta tua o curio. Oē ſeniū.i.oēm uetuſtatē:q̄ nūc ēt poſt tot annos narratur quaſi recens fuerit clades Curionis Præconia:Ideſt dignas laudes. Merite.ui.qa multa tibi bona partim ſortuna: partim natura data fuerūt: ſi modo his bonis in meliorem partem uti uolueris nō oīo tibi culpa ē adſcribēda ſed tēporibus: nā illis tpibꝫ natus es qbꝫ diſciplina bene uiuēdi de ſuo curriculo labi cæperat. Haud alium tanta:magna:laus maxima Curionis. dicit ullum ūquam in urbe Romana adoleſcentem tantæ indolis fuiſſe: ideſt qui ſpem magnā futuræ probitatis daret q̄ tu Curio:ſi recta ſecutus fuiſſes. Indoles: proprie eſt ſpes futuræ probitatis. Leges deberent: quia ipſe īgenii acumine leges ciuitatis defendit. Perdita.i. pernicioſa:nam perditus pernicioſus dicitur:nam corrupti mores ciuitatis nocuere tibi o Curio: neque ab his te cauere didiciſti: ſed aliorum conſuetudinē ſecutus es. Ambitus:Ideſt ſuperflua cupiditas honorum. Luxus:luxurioſa uiuendi conſuetudo quaſi ciuitatem omnem corrumpebat. Metuenda facultas:quia diuites uſqueadeo facti potentes ut formidoloſi eſſēt reipublicæ & ciuitati. Dubiam:incertam mentem:,quia hinc te trahebat reipublicæ amor: ide uero cupiditas honorum ſed tandem uicit cupiditas mala. Tulerunt tor.quaſi excuſat eum ꝙ illa cōſuetudo ad malū omnes contraheret nimia cupiditate incenſos tanquam torrenti ideſt amni:qui liquefactis nubibus & effuſis hymbribus tanquam æſtus incurrere conſueuit:& tanto impetu fertur:ut nullum prorſus obſtaculum reſiſtere poſſit. Mutatus:Scilicet a propoſito illo honeſto. Fuit momētum: ideſt inclinatio rerum quamobrem. Gallorum captus ſpoliis:quia magna munera a Cæſare accepit curio ut partes ſuas defenderet:cum tribunus plebis eſſet. Cæſaris auro:quod ingens ex prouincia quam debellauerat ſecum attulerat: Nam auctore Apiano Paulum æmilium mille & quingentis talentis beniuolum ſibi reddidit:ut neque quicquam pro illo ageret:aut contra moliretur: Curioni autem ut pro ſe ageret: plurimo ære alieno oppreſſum facile adegit. Ius licet:tu laudaſti mirifice ingenium curionis: in quo dicis tantum momentum fuiſſe quoad ipſe in propoſito defendendæ libertatis ſteterat reſpublica ſtatum ſuum obtinebat: ſed ſimulatque mutatus fuit: maximum detrimentum reſpublica cæpit:ſed non parua cum uituperatione onerat. dicit enim quamuis alii prīcipes qui bella ciuilia mouerunt patriæ libertatem emerint:tamen cum cæteri emerint libertatem:hic ſolus inuentus eſt qui uenderet. Licet:ītelligitur tamen. Oē:ſcilicet cum ſupradictis. Emere:ſcilicet urbem. Enſe:cū ēſe. Ius.i.ptātē ſibi fecerūt armis In no.iug.i.ī ciues. Sylla marius.q marius & ſylla de ıpio paribꝫ uiribꝫ decertarūt. Cruētus.crudelis. Cina q Octauium collegam ſuū trucidauit ipſū Mariū e libya uocauit ad pdēdā urbē Romā. Cæſareæq; domus ſeries:q ı ad Neronem uſq; cæſares ıpauerāt:nā oēs Impatores cæſares dicti ſūt a Iulio Cæſar̄ primo. Tāta ptās:uidelicet ut ipſi ipiū ro.teneāt ı quo totus terraꝝ orbis cōtineť. Emere omnes: dico urbem quāuis iſti libertatē noſtrā uſurpauerint ide emere eā. Hic.ſ.Curio uēdi dit urbē acceptis muneribꝫ a cæſare:nā plurimo ære alieno opp̄ſſum facile adegit Cæſar:ut ꝓ ſe pugnaret teſte Apiano.

Lucani liber Quintus.

M·ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER.IIII.

Ic alterna duces bellorum
uulnera paſſos
In macedum terras:miſcens
aduerſa ſecundis
Seruauit fortuna pares:iam ſparſerat hæmo
Brūa niues:gelidoq; cadēs athlātis olympo
Inſtabatq; dies qui dat noua nomina faſtis:
Q uiq; colit prrmus ducentē tempora ianū:
Dum tamen emeriti remanet ꝑs ultima iuris;
Conſul uterque uagos belli ꝑmunia patres
Elicit epyrum:peregrina ac ſordida ſedes
Romanos cepit proceres:ſecretaq; rerum
Hoſpes in externis audiuit curia tectis
Nā quis caſtra uocet tot ſtrictas iur̄ ſecures?

Ic alterna duces: Hic quintus liber eſt in quo continetur quomodo Cæſar atque Pompeius ſe in Epyrum receperunt:nec procul alter ab altero erat:Primum quidem conatus eſt Cæſar Pompeium obſidere & cum magno uallo & foſſa ītercludere :quod fecit:ſed ita ut maiorem inopiam obſidentes paterētur q̄ obſeſſi:immo obſeſſi omnes commeatus & res neceſſarias a mari abūde hr̄e poterāt.Cū interī Cæſar cū ſuis fame maxima laboraret:adeo ut radices herbaꝝ ī uſū cōuerteret. Tādē Pō. tā &ſi oīa abunde ſibi ſuppeditarēt: īdignatus ꝙ a cæſare īnterclude ret:cū bene gerēdæ rei occaſionē cepiſſet adortus ſuos:uenit ad uallū: cū āt oppſſi eſſet milites Cæſaris: ubi aliq̄diu pugnatū ē:tādē ī fugā cōuerſis Cæſariāis Pō.eos ꝓſecutus ē uſq; ad uallū:& niſi Pōpeii humāitas & cōiſeratio mouiſſet ciuiū eo die actū erat de Cæſare:ſed iuſſit militibꝫ ſuis ut ciuibꝫ ꝑcerēt. Apianus tamē dicit:Pōpeiū cōuerſis militibus Cæſaris ī fugā uoluiſſe bellū uno ope cōficere niſi a Lauinio ꝓhibitus fuiſſet Cæſareq; dixiſſe refert:bellū ea die finē hītūrū fuiſſe ſi hoſtes q̄ uictoria uti ſciuiſſēt habuiſſēt.Deīde poſt hāc pugnā ſe ī theſſalia uterq; recepit:ibiq; rurſus cum Cæſar magna inopia laboraret:nec dubiū erat qn neceſſitate ipſa cogēte ad oēs cōditōes pacis accipiēdas uenturus eēt Cæſar:ſed q cū Pōpeio erāt q̄ſi uictoriā ī manibus haberēt:nō prius deſtiterīt Pō.& falſis eū crimībꝫ onerare ꝙ dicerēt eū ꝑiculoſū bellū ciuile īcipere quoad ipſū īpulerūt:ut ī cæſarē bellū moueret ꝙ ubi ꝑſēſit cæſar: licet fame īgēti laboraret:tamen magna lætitia affectus ē:& ūiuerſos milites ſuos ad pugnā adhortatus &c. In principio libri tantum dicit quomodo in Epyrū ſe reciperint Cæſar & Pompeius. Sic fortuna ſeruauit pares duces hactenus fortuna uon magnopere:aut Cæſari:aut pompeio fauit: ideo pares. Alterna uulnera : quia in hiſpania Pōpeius cladem acceperat amiſſis Petreii & Afranii exercitibus: In illyrico mari cladem perpeſſus erat cæſar in Africa:ibi omiſſa naue opiterginorum amiſſo Curione cum exercitu. In macedum terras .i. ad campos philippicos. Iam ſparſerat hæmo: iam inquit appropinquabat principium anni quo noui magiſtratus creari ſolent & noui conſules inire magiſtratum antequam magiſtratus conſulum exiret uidelicet Lentuli & Marcelli curiam habuere ī Epyro:ut de ſumma reꝝ conſultarent deſcribit quoque tempus. Hæmo:Ideſt de hæmo monte Theſſaliæ. Cadēs athlantis .ſ. ſparſerat niues.i. occidens : ſumit tempus quo res geſta fuerit uidelicet quō pōpeius ſe in epyro habuerit uidelicet in fine Nouembris.nā ſtellæ quæ ſunt in cauda thauri græ.pleiadas dicūtur :la.autē uergeliæ:hæ uero.viii. die mēſis nouembris intrātis: occiderē incipiūt.&.ix.die gladius orionis apparere incipit.At uero.x. die eædē oīo occidunt.xvii.die ſurgit ſcorpius:& circa meridiē ſol eū ītrat:at uero.xxi.die corona occidit ita regnāt huiuſmōi ſigna menſe nouēbri.cū uero dicat Athlātias.i.una ex pleiadibꝫ quæ filiæ Athlātis fuere:ꝙ iā occidere cepūt ſignificat mēſē Nouēbris.qa.viii die nouēbris occiderē īcipiūt pleiades.recte ergo dicit ꝙ iā appropinq̄bat finis magiſtratus illius āni:qa prīcipiū āni ē Ianuarius:quo noui conſules magr̄atū inibāt. Gelido olympo.qa incipiebat hyēs. Athlantis:patronymicū ē fœ.& una pro omnibus poſuit. Inſtabat:qa mēſis unius medius erat ab occaſu nouēbris uſq; ad prīcipiū ſequētis āni:quo magr̄atū noui cōſules ineūt. Faſtis.i.libris:faſti.n.libri ſūt qbus noīa cōſulū cōtinēt : bene ergo noīa faſtis dicit:qa cū noui cōſules creant:etiā eoꝝ noīa faſtis īſcribunt. Colit:obſeruat tāq̄ diē feſtū. Ianū:meſē ianuariū a iano dictū. Dū tamē: q̄uis īſtaret finis cōſulatus āni illius:tamē āteq̄ finirēt magr̄atū ſuū cōſules ſēatū uocarūt ī epyꝝ:& ibi curiā ro.ſtatuerīt Cōſul uterq;.ſ.Lētulus & marcellus. Epiꝝ ſubaudi ī. Pars ultīa.ſ.mēſis unius cū dimidio. Emeriti iuris.i.ꝑtātis ſuæ ꝓpe iā finitæ:emeritus dr̄ q ſui officii debita officia ꝑegit:ſicut emeriti milites:q̄re uagos. Per mu.i. ꝓpter diuerſa belli officia:qa alii ī alterā ꝓuīciā miſſi fuerāt a ſenatu & Pō. Peregrina ac.ſ.q̄ſi cōmiſeratio ē q̄ miſera cōditōe fuit:tūc tp̄ris populus ro.qa coactus ē ī Epyꝝ miſera ac ſordida ſede curiā ponere. Sordida: cōparatione urbis romæ. Hoſpes curia: pro hoſpita quia in aliena regione inuenitur:hic & hæc hoſpes & hic hoſpes & hæc hoſpita. Secreta:ideſt conſilia quæ ſecreta eſſe conſuenerūt. Nā q̄ſquis.n.appellare auſus fuerit caſtra : ubi ſenatus fuit omnis ; nam ubi & ſenatus erat : ibi & curia. Caſtra ; ſcilicet ſecures.

Tot faſces:uidelicet.xxiiii.ſecures:nā duo cōſules erāt:& unuſqſq; hēbat. xii.lictores q̄ precedebāt conſuli geſtātes manibus ſecures ut reos punirēt dicti a faſcibus uirgaꝝ. Quis uocet.q.d.nēo appellare caſtra. Venerabilis ordo:ſenatus ille uerēdus facile d̄clarabit oībꝫ nō ſe eē ī ꝑtibꝫ Pōpeii:ſed pōpeiū eē ī ꝑtibꝫ ſenatus:qa Pōpeius ē ſub ſenatu:nō ēcōuerſo. Vt pri.m.hæc orō Lētuli quā ad ſenatū hēt ī deliberatio gene re ē cōſtituta.nā ī curia ſenator ſēp ſniam dicit de re:q̄ ab aliquo r̄lata fuerit:refert Lē.de bello contra Cæ. gerēdo & ſniam ſuā dicit ꝓ libertate aduerſus eos q hoſtes p̄riæ facti & iudicati ſūt:ꝙ cōtra leges cōtra ſe/

Tot faſces:docuit populum uenerabilis ordo
Nō magni partes:ſed magnū in ꝑtibus eſſe:
Vt primū mœſtum tenuere ſilētia cœtum
Lentulus e celſa ſublimis ſede profatur.
Indole ſi dignum latia:ſi ſanguine priſco
Robur ineſt animis non qua tellure coacti
Q uāq; ꝓcul tectis captæ ſedeamus ab urbis
Cernite:ſed ueſtræ faciē cognoſcite turbæ:
Cunctaq; iuſſuri primū hoc decernite patres
Q uod regnis populiſq; liquet nos eē ſenatū
Nā uel hypboreæ plauſtrū glaciale ſub urſæ
Vel plaga qua torrēs clauſuſq; uaporibus axis
Nec patitur noctes:nec iniquos creſcer̄ ſoles:
Si fortuna ferat:rerum nos ſumma ſequetur:
Imperiumq; comes: tarpeia ſede peruſta

natuſcōſulta ferebāt fortiter eē pugnādū: hēt ēt ſuaſionē.Suadet.n.ꝓ patria fortiter pugnandū:& nihil oīo ōittēdū ꝙ ad libertatē tuēdā & cōſeruādā ꝑtineat:deīde argumētū ſumit ab honeſto: poſtea ſūit a poſſibili ꝙ uidelicet ēt uiribꝫ ſupiores ſīt ſēatores cū maior ps ſenatus & ciuitatis cū ea ꝑte ſētiat q̄ libertatē tuer̄:deīde ēt īpiū magna ex ꝑte po.ro.cum eo ſētiat ut iā ꝓpe uictoriā certā ī manibꝫ hēre uidebāt:primū igr̄ Lētulus hortat̄ p̄rēs cōs.ut magno animo eē uelīt:nec ꝑtātē & ius ſuū ex loci qualitate ī tueri: ſed ex dignitate ipſoꝝ q ubicūq; fuerint eādē ꝑtātē hēnt & habere dicūt. Lētulus:alter cōſul. Vt p.m.q̄ primū p̄res mœſti ſiluer̄t: ſtati ī excelſū locū Lē.cōſcēdit:ut nullius ſniam oēs audire poſſēt. Tenuere ſil.c.hyppalage ꝓ mœſtus cœtus ſilētiū tēuit Indole ſi.d.& qa mœſti erāt pr.ꝙ ī aliena ac ꝑegrīa ſede curiā hēant:ipos cōſolat̄:ut ꝓpterea nō uelint maieſtatē ſuā dīminutā credere ꝙ ꝓcul a p̄ria ī aliēa regiōe ſedē poſuerīt:ordo tēdit uſq; ad eū locū:o patrēs diſcernite. Indole.i.īcremēto uirtutis:qa īdoles nō ſolū ſignificat ſpēm futuræ ꝓbitatis in adoleſcēte: ſed ēt ī adulto uirtutis īcremētū ut apd̄ Liuiū tāta īdoles ī Lauinia erat:cū iā filios ꝑpat. Robur īeſt.i.ſi uirtutis aliqd ueſtigiū maioꝝ ur̄oꝝ ī uobis remanet. Coacti:cōgregati. Quā: ꝓ quātū. Captæ ſedamus.ab.u.bēiuolētiā cōpat a pſōa aduerſarioꝝ uidelicet ꝙ eos dicat īpios q cōtra p̄riā arma tulerīt & eā qi ab hoſte captā teneāt. Primū hoc:ut nos ꝓ arbitrio nr̄o qcqd ī rēp.uiſū fuerit: ſtatuere ac decerner̄ poſſimus. Nā uel hy.ī eo pſiſtit ut oſtēdat eos ius & ꝑtātē hēre impādi populis cū cām ſuā honeſtā oſtēdit a cā nr̄a bēiuolētiā captamus ſi eā laudādo extollemus:aduer̄ſarioꝝq; p cōtēptionē d̄primemus extollit cām ſuā ꝙ arma ꝓ p̄riā ꝓ libertate ꝓ diis penātibꝫ ꝓ repu.ſūpſerūt:ideoq; ubicūq; fuerīt: exiſtiment ſe eos eē:q ꝑtātē hēant r̄cte & pie gerēdi bellū aduerſus hoſtes p̄riæ:ſiue ſūb frigida:ſiue ſub torrida zōa fuerīt:deniq; ī remotiſſis orbis terraꝝ ꝑtibꝫ cōſtituti ibi curia eē ītelligerer̄:nō.n.locus ſenatū facit: ſed ſenatus curiā. Nā uel hypboreæ:ſiue ſub frigidā:ſiue ſub torridā zonā delati fuerimus ibi & curia & ſenatus erit. Hyp.urſæ.i.ſeptētrionalis:nā hypborei mōtis dicūt̄ a ſeptērrīōe q̄ſi ſupra boreā:Hypborei incolūt ꝑnepterapharō quē ultra Aqlonē dicūt iacere:gēs beatiſſima:eā Aſiæ magis q̄ Europæ qdā dederūt: ſunt ī Europa autore Solino.cap.xxvi.apd̄ quos mūdi cardines eē credūt:& extimos ſyderū ābitus:ſūt q putēt nō quottidie ibi ſolē ut nobis: ſed uernali æqnoctio exoriri:autūali occider̄:ita ſex mēſibus īfinitū diē:ſex aliis cōtinuā eē noctē:de cœlo magna clemētia auræ ſpirāt ſalubriter:nihil noxiū flatus habēt:domus ſūt nemora uel luci:ī diē uictus arbores ſūminiſtrāt:diſcordiā neſciūt:ægritudie nō īqetāt̄ Plauſtrū glaciale: qa regio illa frigidiſſima ē & rigeſcit. Vrſæ:q̄ circa polū arcticū ad ſimilitudinē rotæ:& ſtellæ q̄ præcedūt Boetes appellāt̄:q̄ſi dux & gubernator plauſtri. Torrēs pla.feruida zona. Axis:ātarcticus axis:q ī medio ē. Vaporibus:feruoribꝫ zonæ torrētis. Nec patit̄ noctes:qa ibi ſēp ī eodē ſtatu nox & ſol ꝑmanēt.i.ſēꝑ æqnoctiū eſt. Sūma rerū.i īpiū:& declarat cōtinuo īpiū comes:nā īpiū ē ſūma rerū. Tarpeia ſede.probat a ſimili:nā ſicuti capta reliq̄ urbe capitolio īcolumi ibi ſenatus ꝑmanebat: & iō curia in capitolio erat: idē ēt nūc dicit capta urbe ab hoſtibꝫ:hic nos habitātes curiā facimus.Nota ē hiſtoria quō ad Alliā flu.Galli fabios duces cū exercitu Romano fuder̄t:q nimio metu ꝑculſi relicta p̄ria ſe uehios cū reliquo exercitu cōtulerūt.Et galli primo qdē metuētes īſidias nōnullos p̄miſerūt:q diligēter oīa ſcrutarēt̄: qbꝫ exploratis neminē exir̄ uider̄t:illi ſtati īgreſſi ſūt mœnia & uaſtā urbē atq; deſertā reliqrūt.nā Ro. relictis ſēibus & inbelli turba cæteriſq; q̄ arma p ætatē ferre nō poſſēt capitoliū cōſcēderāt:ſed eo tp̄e Cāillus qui ardeæ exulabat:ut ī ualerio lib.v.cap.iii.hēt̄ ꝓpter p̄dā ueiētanā male diuiſā q & peculatus ferreis ſētētiis dānatus erat poſtq̄ audiuit urbē captā a gallis miſertus ē p̄riæ:& cū aliquot ardēſibꝫ gallos ꝓpter uictoriā negligētiores factos īcuſtoditos īuaſit:et eos ꝑtī ſopitos ac temulentia oppreſſos occidit quo benificio Ro. Camillū ab

exilio romā accerſédū eſſe decreruerūt &c. Habitante camillo.i.poſtq̄ accitus fuit a ro.ciuibus q̄ eo ſe cō tulerūt. Illic ro. fuit:ubi ergo fuit cāillus:illic roma eē cōſueuit:pari rōe & nos hic romā eē putemus. Mu tato ſolo.i.rgiōe. Merētia tecta: hactēus bēiuolētiā auditorū cōpauit a ſapiētia eorū:qa ſēatus ſapiēter iudi cauit:ut ubicūqꝫ eſſēt:ſe ius īpii tenerē dcreuerit.nūc bēiuolētiā captat a pſōa aduerſariorū:cū adducīus eos ī odiū:ī iuidiā:hic ī iuidiā ducit:uidlicet cū oſtēdēus eorū ui potētiā nobilitates:affinitates &c.oſtēdit potēti ā & ui Cæſaris q p̄riā tanq̄ hoſtilē occupauerit armis. Tecta Cæ.ha.nō ē dicēdū Rōæ ſēatū eē:& curiā cū ī poteſtate cæſaris ſit dliberarē qcqd uoluerit. Vacuas

Gallorum facibus uehioſqꝫ habitāte camillo
Illic roma fuit:non unquam perdidit ordo
Mutato ſua iura ſolo:merentia tecta
Cæſar habet uacuaſqꝫ domos:legeſqꝫ ſilentes
Clauſaque iuſtitio triſti fora curia ſolos
Illa uidet patres plena quos urbe fugauit:
Ordine de tanto quiſquis non exulat: hic eſt.
Ignaros ſcelerum longaque in pace quietos
Bellorum primus ſparſit furor omnia rurſus
Membra loco redeunt:en totis uiribus orbis
Heſperiam penſant ſuperi:iacet hoſtis in ūdis
Obrutus illyricis.libyes ſqualentibus aruis
Curio cæſarei cecidit pars magna ſenatus.
Tollite ſigna duces:fatorum impellite curſū
Spem ueſtram preſtare deis:fortunaqꝫ tantos
Det nobis animos quantos fugientibus hoſtē
Cauſa dabat:nr̄m exhauſto ius clauditr anno
Voſquorum finem non eſt ſenſura poteſtas
Conſulite in medium patres: magnūqꝫ iubete
Eſſe ducem:læto nomen clamorē ſenatus
Excipit:& magno fatum patriæque ſuūque
Impoſuit:tunc in reges:populoſque merētes
Sparſus honos:pelagiqꝫ potēs phœbeia dōis

.ſ.ſenatoribꝫ. Legeſqꝫ ſilētes:bene qa nō poſſūt ui ſuā obtinerē leges:poſtq̄ ſemel armis opp̄ſſæ ſunt. Triſti iuſtitio:ꝓ triſte iuſticiū: qa ſēp iuſticiū triſti ciā ſignificat q̄ſi iuris ſtatiū. Curia: ī q̄ nos ſenato res cōſiſtimus. Ordine d tāto:adhuc ī eo pſiſtit ut ī iuidiā adducat:de tāto ordine ſenatorio nēo abeſt a nobis:niſi q exul ē cū Cæſare:nā q hoſtes p̄riæ ad iudicati ſūt:hi ēt exules ſūt. Nō exulat:apd nos. Hic:cū cæſare. Ignarus ſcelerū:āte igr cū maxīa tre pidatōe ciuitas plēa eēt:ſpſi fuimus ī diuerſa loca:ꝓ ut quēqꝫ īpetus tulit:nūc deniqꝫ cū reſpirauimus in unū eūdēqꝫ locū oēs cōuenimus. Ignaros .ſ. ſena tores uidelicet q diu a ſceleribus huiuſmōi aliēi fui mus, Ignaros.i.q nūq̄ timere poterēt tātū ſcelus:ut cōtra patriā Cæſar arma ſumeret:poſtq̄ audiuerunt qꝫ rubiconē tranſiuit cōtra leges & iura ciuitatis. Lōga pace:qa oēs q̄ diu ī pace cōſtiterēt oī tumultu fa cile comouērē atqꝫ pturbātē. Furor .i. ciues q diu p turbati fuerē. Rurſus:poſtq̄ reſpirauīus. Mēbra .ſ.totius ſēatorrii ordīs. En totis uiribꝫ.i.ꝓ toto or be terrarū ſupi cōpēſāt Italiā:bene dixit:nā oīs terra rū orbis cōmotus ē Italiæ gr̄a. Heſpiā: Italiā. Ia cet hoſtis:poſtq̄ cām ſuā hōeſtā oſtēdit: extollēdo qꝫ illā laudauerit:& aduerſariorū p cōtēptionē depri mēdo:nūc arguit a poſſibili:nā oſtēdit totius terra rū orbis uires cū ſe.populoqꝫ ro.cōſēſiſſe: ut dubita ri nō poſſit:qn ab ea pte cōſecuturi ſit uictoriā : hoc dicit ut oſtēdat quō ſortūa uiribꝫ ſenatus populiqꝫ ro.ſēp aſpirauerit: & cōmemorat uictorias q̄s pau loāte ī illyrico & Aphrica ptes ſēatus habuerūt : ſed nullā mētionē facit cladiū:q̄s habuerē p̄ſerti amiſſo rū exercituū in hiſpania:oratorie.n.facit:ut ea q̄ ad cām ſuā ꝓſūt cōmēoret:q̄ āt obſūt p̄tereat. Hoſtis ī un .o. i.quos Octauius Libo uicerat:& opiterginos p̄ cipue q ſe ipſos occiderūt. Curio.i.quō a rege Iuba Curio cū exercitu deletus fuerit. Libyes:gētiuus græ cus ē. Squallētibꝫ:ſterilibꝫ aridis app. Pars ma.ſe.qa curio erat p̄ricius uir nobilis & magna īdole. Tol lite ſigna duces.i.poſtq̄ ſemel ſortūa nobilis obſeq cepit:ſeq̄mur eā. Fatorū im. cur.'urgete fata ut feſtinā tius uictoriā ex hoſte obtineāus. Fortūaqꝫ tātos:ſi magno aīo p̄riā deſeruīus maiorē nūc aīo retētēus: q̄do aſpirare fortuna nobis cepit:& ē argumētū a minori ad maius. Cā.ſ. melior:qa meliorē cām uoluimus ſe q potius deſerēdo p̄riā q̄ cōtra libertatē aliqd & dignitatē ueſtrā facere. Noſtrū ius.i.ptās cōſularis: nos iā inqt uenimus ad finē magiſtratus nr̄i. Exhauſto:finito āno. Vos quorū:uos o patres cōſcripti q ppetuo duratis:non enim ad tempus ſenatores erant ſed ſemp durabāt:ergo q nullū hētis finē cōſulite ī mediū:& ī cōe qd uobis de rep.uideatē. In mediū:ī cōe. Læto no.c.nūc dicit quō ī ſn̄iam Lētuli cōſulis factum ē ſe natuſcōſul.ut magnus Pō.exercitus Impator decerneretur:Tunc enim omnes maximo clamore ſteterunt quo læticiam ſuam 'ſignificabant:deinde decretum eſt ut honor haberetur his ciuitatibus & populis qui ſenatum populumque Romanum ſequeretur: & nominat eos. Magno fatum: & ſummam rerum pō peio demandauit ſenatus. Fatum:uidelicet fortunam Pōpeii patriæ & ipſius ſenatus. Tūc in reges:dein de decreuerūt ut honores haberentē his q ī fide & officio ſenatus populiqꝫ ro.pmanerēt. Sparſus: diuiſus

Merētes:bene d pop.ro. Rhodos pheboœia:qa ibi fuit ſtatua Apollinis miræ magnitudīs:adō ut iter.xii. mirabilia mūdi cōnūererē:uerū qa Strabo lib.xiiii.hāc ſtatuā iouis fuiſſe dicit:phœbeiā appellat qꝫ cœlū nū q̄ ita nubilū eſt:ut in ſole rhodos nō ſit quēadmodū oſtēdit Solinus.cap.xxi. Donis.i.artibꝫ liberalibus.

Iuuentus taygeti:ideſt laconica nam taygeti montes ſunt laconicæ regionis. Inculta:ideſt ſterilis & modico cultu contenta. Gelidi:quia gelidus mons eſt:ideo & ſterilis:uel pertinet ad illud ĩculta ideſt aſpera: utpote:quæ legibus Licurgi inſtituta fuerat. Fama ueteres .I. ꝙ non ſolum Athenæ ciuitas fuit bonarũ artium inuentrix ſed etiam famaꝫ ꝙ in officio populi ro.permanebat. Athenienſes enim ut libro nono oſtendit Strabo regali prius gubernabantur imperio in popularem poſtmodum tranſiereͣ ſtatum: Rõanus ſenatus eos popularem ſtatum agentes accipiens: proprias ipſis leges inſtitutaq; ſeruauit & libertate do-

Exornata rhodos:gelidiſq; inculta iuuentus
Tagyeti.fama ueteres laudantur athenæ
Maſſiliæque ſuæ donatur libera phocis
Tunc ſadalam:fortẽq; cotym: fidũq; ꝑ arma
Deiotarũ:& gelidæ dominũ rhaſcypoli ore
Collaudant:libyãque iubent auctore ſanatu
Sceptrifero parere iubæ:proh triſtia fata
Et tibi non fidæ gentis digniſſimo regno
Fortunæ ptholemæe pudor:crimenque deorũ
Cingere pelleo preſſos diademate crines
Permiſſum ſæuum ĩ populos puer accipis ẽſẽ
Atque utinam ĩ populos. donata eſt regia lagi

nauit. Veteres athenæ:ideſt uetuſtate ipſa nobiles nam ex Aſia:cilicibus:athenis:corcyra:ponto:& bithynia magnam claſſem coegerat pompeius Maſſiliæ: quæ maritima regio eſt bellum pro ſenatu aduerſus Cæſarẽ geſſit. Phocis:unde uenerant qui in Gallia Maſſiliam condiderunt. Donatur libera ĩgratiam Maſſiliæ. Suæ maſſiliæ:cuius gratia phocis unde originem traxerũt maſſilienſes. Phocis auctore Strabõe libro nono appoſita eſt Boetiæ. phocenſium ædificium eſt Maſſilia:ut idem Stra.li.iiii. refert:petroſo in loco ſita cui quidem pontus ſubiacet: ſaxum uidelicet ĩ theatri forma ad auſtrum ſpectans urbs uniuerſa pulchertimis circuncincta mœnibus:magnitudine eximia phocenſes ex ro. po. amicitia eximia fœlicitate florerbant. ĩ Pom. aduerſus Cæ.ſeditione magna ſuæ fœlicitatis iacturã fecere. Tunc ſadalim:cothis ex thracia & ultra ſadalim flu.auxilia cum equitibus ſuis miſerat. Deiotaꝝ: quia cum ſeptem milia equitum haberet Põpeius Deiotarus quia peditibus ut plurimum utebantur antiqui milia milium peditum ei miſit Deiotarus ab Ariobarzane ex cappadocia ad eundem numerum miſerat equites:& Raſipolis ex macedõia præerat ducẽtis equitibꝰ q cũ Põpeio militabãt. Deiotarus orientaliũ Gallathaꝝ Tetrarcha: Ariarathes Cappadocũ Rex:Armeniorũ ĩtra Euphratẽ ĩcolentiũ:Taxiles princeps:Armenioꝝ uero ſupra Euphratẽ Megabates alii præterea ĩferiores potentia dinaſtæ ad belli ciuilis laborẽ ſub Põpeio militauerũt:ut refert Apianus li. ſecũdo:& qcũq; ĩ circuitu maris orientẽ uerſus ĩcolũt fere oẽs ad eũ uenerãt. Collaudãt: ſenatores. Fidũ deiotarũ:qa donec bella ciuilia durarũt ſẽꝑ fideliſſimus po.ro. fuit. Gelidæ oræ.ſ.macedonũ raſippus.n. ex Macedonia eqtibꝰ ducẽtis præerat. Libyãq; iubẽt:Iubẽt ẽt Iubã regem eſſe Numidæ. Sceptrifero Iubæ:qa pauloãte ꝓ ſenatu Curionẽ cũ exercitu deleuerat. Proh triſtia fata: ĩ exclamationẽ prorũpit dicẽs ꝙ ĩter cæteros reges Ptholemæus quoq; Rex declaratus ẽ: ꝙ deĩde magni Põpeii cã fuit mortis & auctor: cuius caput obtrũcatũ Cæſari obtulit:recte exclamat cõtra eũ:o ĩqt miſera po.Ro.fortuna:quæ Regem iuſſit eẽ Ptholemæũ cuius filius cædis Pom.auctor futurus erat. Triſtia.i.miſerria & aduerſa populo ro.

Digniſſima re.digniſſimus ꝓpe rex eras gẽtis. Nõ fidæ.i.ꝑfidæ:quæ tibi ſimillima eẽt. Pudor for.nã fortunã pudere debuit:ꝙ ad regiã maieſtaſtẽ ipſũ peruexerit. Crimẽq; deoꝝ:qa dii in hoc peccaſſe uidentur ꝙ ipſũ Regẽ dici paſſi fuerint. Peleo diademate.i. Alexãdrino:nã pella ut refert Strabo libro ſextodecimo Macedonũ metropolis fuit philippi & Alexãdri pr̃ia: unde deriuatiuũ peleus .a.um .i. ægyptius .a. um. & ibi fuit:ubi poſtea Alexandriã de nomine ſuo condidit Alexãder.Iuuenalis.Vnus peleo iuueni nõ ſufficit orbis: peleo dixit ideſt alexandrino qui urbem ipſam amplificauit. Puer accipis enſem: qa adhuc puer erat:& ſub tutela aliorum uiuebat.Principes autem erant Photinus & Achillas: quorum cõſilio res omnes Ptholemæus r̃gebat.hi etiã cõſuluerunt ut pompeium occideret. Sæuum:quia puer:ideo ſæuus. Atq; utinam:ſcilicet accipias in populos uidelicet non in Pompeium. Donata:ſcilicet patri tuo ſenatuſconſulto:a quo primum acceperat regnum ægypti:in eum poſtea tantum nephas auſus es perpetrare. Regia lagi:quia primus ĩter Aegypti Reges Lagus fuit:ũde regiã lagi appellauit regnũ Aegypti cũ multos ãnos ꝑmanſiſſet:lagidarũ ĩperiũ tandẽ euerſũ ẽ:nã Ptholemæus lagi filius Alexãdro ſucceſſit:Ptholemæo aũt:ut refert Strabo libro.xvii.philadelphus:philapelpho Euergetes:poſtea philopater Agatocliæ:poſtea Epiphanes:poſtea philomator filio a patre imperium accipiente:hinc uero frater ſucceſſit ſecundus Euergetes nomĩatus:hunc phyſconem dicunt:cui ptholemæus cognomento Lathurus ſucceſſit:Lathuro auletes Cleopatræ pater:qui præter alia flagitia:etiam choraulam exercuit:hic eſt quẽ Alexandrini exegerũt: quẽ Romã ꝓfectũ Põpeius ſuſcepit:& Senatui cõmẽdauit: Ptolemæus itaq; a Gabinio reductus:nõ multo poſt morbo abſũptus:relictis duobꝰ filiis & totidẽ filiabꝰ: quarũ grandior erat Cleopatra: Alexãdrini & pueꝝ natu grandiorẽ & Cleopatrã regno præfecerũt:ſed pueri familiares:mota ſeditiõe Cleopatrã eiecerunt: Cæſ.adoleſcentulum interemit:& Cleopatram ab exilio reuocatã ægypti Reginam conſtituit.

Accеſſit magni iugulus:regnumqꝫ ſorori
Ereptum eſt:ſoceroqꝫ nefas: iam turba ſoluto
Arma petit cœtu:quæ cum populiqꝫ duceſqꝫ
Caſibus incertis:& cæca ſorte pararent:
Solus in ancipites metuit deſcendere martis
Appius euentus:finemqꝫ expromere rerum
Sollicitat ſuperos:multoqꝫ obducta per annos
Delphica fatidici reſerat penetralia phœbi
Heſperio tantum quantum ſe motus eoo
Cardine parnaſus:gemino petit æthera colle
Mõs phæbo bromioqꝫ ſacer:cui nũine mixto
Delphica thebanæ rꝫferũt trietherica bacchæ.
Hoc ſolum fluctu terras mergente cacumen
Eminuit:pontoqꝫ fuit diſcrimen & aſtris
Tu quoqꝫ uix ſũmã ſeductus ab æquorꝫ rupẽ
Extuleras:unoqꝫ iugo parnaſe latebas.
Vltor ubi expulſæ premeret cum uiſcera ꝑtus

Iugulus magni:q̃a ſimul cũ regno factus es potẽs cædis Põpeii. Acceſſit.ſ.ꝑtãti tuæ. Regnũque ſorori & qa te regẽ ſenatus populuſqꝫ Ro.declarauit ereptũ ẽ regnũ ſorori tuæ Cleopatræ. Soceroque nefas:qa qđ nefas erat Cæſ.uidelicet occiderꝫ generꝝ:eripuiſti tu o Ptholemæe. Tũc turba:nũc dicit quomõ ſenatu dimiſſo oẽs ſe ad arma ꝑabãt.Sed Appius unus ex oĩbꝰ oraculũ ſciſcitari conſtituit:qd nã facturus eſſet an bello ciuili itereſſet:an a bellis ſegregatus receſſũ aliquẽ eligeret:ubi qetus ab oĩ cura & ꝑiculo redderetꝫ:Venit igitꝫ ĩ delphos & oraculũ illud auſus ẽ mouere quod ꝑ multos ãnos tacuerat: Diuinũ ipſũ domicilium autores certi memorãt ꝓfundã & curuã eẽ ſpelũcã nõ admodũ lato ore patentẽ: ũde aurã qdẽ rꝫferri ſacro efflãte numine:excelſũ ãt oſtio iminere tripodẽ quẽ cũ Pythea uates aſcẽderit hauſto diuinatiõis ſpiritu:dei rꝫſpõſa referre:& metro & orõne ſoluta:auctore Strabõe libro.ix.ſed ãteq̃ narret qd agnouerit ĩ ãtro delphici apollinis deſcribit: prĩo locũ illũ ubi ãte themis rꝫſpõſa dare cõſueuerat deĩdꝫ Apollo delphicus Soluto cœtu.i.dimiſſo ſẽatu. Ancipites euẽtus:qa martis euẽtus ſẽp ĩcertus ẽ. Solicitat:cũ ſolicitudĩe ĩqrit. Expromere finẽ rerꝝ.i.ut exprimãt & aꝑiant quẽ finẽ res habituræ ſint. Multoſqꝫ obducta.qa ĩter cætera ſigna aduẽtus domini Ieſu chriſti:hoc ẽt præcipuũ fuit:ꝙ ſtatĩ omnia oracula tacuerunt. Fatidicæ:fata dicẽtis. Reſerat:aperit. Heſperio:dicit ãt petiiſſe antrũ cyrreum:ubi colebatur Apollo:ĩ quo adytũ erat illud nobile atqꝫ famoſum quo plebs cũ aduenĩſſet numĩe apollinis afflata futura omnia rꝫſciſceret atqꝫ ex his quæ ſciſcitãtes & cõſulẽtes ſcirꝫ uolebant aꝑiret:primo deſcribit locum dicit autẽ eẽ ĩ ũbiculo orbis terrarꝝ. Heſperio eoo: nã ꝑnaſus mõs eſt ĩ medio orbis terrarũ poſitus: & facta eſt experiẽtia: cũ Iuppiter ſcire uellet ubi nam eẽt mediũ orbis terrarꝝ aqlas duas poſuit: alterã ab oriẽte:alterã ab occidẽte:& ubi ĩuicẽ occurrerẽt: ibi mediũ orbis terrarꝝ eẽ ĩtelligeret:occurrerũt ãt ĩ parnaſo mõte. Hic mons ut libro nono refert Strabo uſque ad occiduos phocidis mõtes locatus ẽ:eius latus ĩ occaſũ proſpectãs Locri & Ozolæ poſſidẽt: auſtrale uero Delphi:locus ſane petroſus:ſpectaculi formã habẽs:ĩ eius cacumine tẽplũ ſurgit & oppidũ:ĩ circuitu ſtadia vi.ac x.cõplectẽs ſupra illud lycorica ſita ẽ:quo ĩ loco ãtiqꝫus delphi ſupra tẽplũ cõſiſtebãt:hoc ãt tẽporꝫ circa ipſũ affines caſtalii fõtis ſua locarũt domicilia: ãte urbẽ ãt cirphis ex auſtrali ꝑte ꝑiacet rupes ſane ꝑrupta:aut ſub cirphin urbs uetuſta iacet cyrrha ad mare locata: ab ea ĩcipit ad delphos aſcẽſio ſtadia fere .lxxx.Nyſa uero helicõis uicus ẽ teſte Strabõe eodẽ li. Gemĩo colle:uidelicet cyrrha & nyſa:ĩ cyrrha colitꝫ Apollo.ĩ Nyſa uero bacchus. Bromio:baccho.bromos ſignificat ĩpetũ uel ſonitũ eo ꝙ ebrii ĩpetuoſi ſĩt & uocẽ ĩcõpoſitã emittũt:& præcipue bacchæ. Nuĩe:ipius bacchi qa ꝑꝑ uinũ ĩ furorẽ uerſæ ſacrificia bacchi colebãt. Mixto:ĩſerto ipſis bacchis. Bacchæ:ſacerdotes bacchi græ.mænades dicunꝫ q̃ſi ſaliẽtes. Refeŕt repſẽtãt. Trietherica:ſarificia bacchi triẽnalia qa ternis qbuſqꝫ ãnis colebãtꝫ ſacrificia illa a tris & æthos ſignificat annũ.unde triethericos cõponitꝫ. Thebanæ:nã ita thebanæ mulieres hæc ſacrificia colebãt ſicut delphicæ. Solũ emicuit.i.aꝑuit ſupra terras tꝑe diluuii quo omnes terræ obrutæ ſũt. Põtoqꝫ fuit:q mare a cœlo diſcerneret. Diſcrimẽ.ĩteruallũ & ſeꝑatio. Extuleras:extra diluuiũ. Sũma:cacumĩa. Vno alterꝝ qdẽ iugũ obrutũ erat:alterũ apparebat.ſ.cirrheũ:nũdũ.n.ibi Apollinis tẽplũ fuerat. Vltor ibi: dicit ibi phytonẽ ſerpentẽ ab Apolline occiſũ fuiſſe:cũ primũ ẽuẽtre matris eductus ẽ.nã ut ĩ fabulis legitꝫ Iuno nata ꝙ Latona grauida eẽt ex Ioue ipſã ꝑ totũ orbẽ ꝓſecuta ẽ:quæ terrã nullã ĩuenit a qua exciperetꝫ: timebãt enĩ oẽs ne rẽ inimicã facerẽt Iunonis ſed cũ ad Ortygiã ueniſſet:ſic enĩ tũc appellabatꝫ:cognouit ſororem ſuam Latonam et eam benigniſſĩe accepit .ortygia fuit ẽt ſoror latõæ:& quã cum Iuppiter uitiarꝫ uellet & illa auerſa eẽt a uolũtate Iouis aufugere cæpit:& cum ad mare perueniſſe:deos petiit ut miſererentꝫ: & quæ ſtatim conuerſa eſt ĩ ortygos græ.coturnix latĩe:& Iuppiter conuerſus eſt in ancipitrem inſequi cepit auẽ: cũ in medio mari eſſet: nec diutius poſſet ex unguibꝰ Iouis euadere. Rurſus mente ſua precata ẽ deos quæ ſtatĩ conuerſa eſt in Lapidem:lapis ſtatĩ creſcerꝫ cepit:primo per ſuperficiẽ maris eminebat:cũ excepiſſet ſororẽ ſuã latonam Ortygia & ibi gemellos Latõa peperiſſet.ſ.apollinẽ & Dianã: Apollo prĩo ĩ rẽuneratiõe beneficii ꝙ matrẽ excepiſſet eã:duabꝰ ĩſulis ſtabilẽ fecit.ſ.Gyaro & Mycõe & phytonẽ ſerpẽtẽ: quẽ matri ſuæ Latõæ Iuno ĩmiſerat:ſagittis occidit:& matri ſuæ iã tũc diana obſtetricis ꝓbuit officiũ.

Phytona:iuxta Parnaſum montem. Pean:apollo.peanes proprie dicuntur laudes apollinis. Matris: quam ſerpens a iunone miſſus proſecutus fuerat. Premeret uiſcera:cum in eo eſſet: ut emitteret Latõa mater. Expulſe:a Iunone. Rudilibus ſagittis:quia tum primum natus erat:nec unquã ſagittas exercu/ erat. Explicuit:occidit a præcedenti id quod ſequitur. Cum regna themis teneret: ideſt cum themis oracula daret. Vt uidit pean:ꝙ ſequitur dicere originem oraculi apollinis:quomodo ſedem ſibi delege rit:dicit enim cum ibi natus eſſet & phytonem ſagittis occidiſſet poſtq̃ uidit ex antro illo uentum cum hu mana uoce erumpere iocunditate aſſenſus eſt habi tandi in eo loco:& ut ipſa futura ſiſciantibus prædi ceret:nam ibi templum themidis fuit antequam rſi deret Apollo. Vaſtos hiatus:ſcilicet antrum illud cyrrheum. Fidem diuinam:hoc eſt oracula & re ſponſa dare petẽtibus. Spirare: ideſt emittere. Ventoſq; loquaces: quia ſpiritus ide erumpebat ut humanas uoces & uerba perfecta emitteret. Sacris ſcilicet antris:ideſt in illis penetralibus unde reſpõ ſa darẽtur. Incubuit.s.ibi fatidicus eſſe cepit apol lo. Adyto:in adyto:& eſt nomen græcum: & neu/ tri generis & ſignificat locum ad quem nulli præter/ ſacerdoti ingredi licebat a dyo.is.it.græ.latine ingr/ dios.ris.a priuatiuum eſt:adytum ideſt non ĩgreſſũ quia prohibebat unuſquiſq; locũ illum adire præ/ ter ſacerdotem. Factus uates: diuinator & oraculo rum reſponſor. Ibi.i.penetrali & loco arcano tẽpli Quis latet hic:nunc quaſi cum admiratione qua dam loquitur poeta dicens: quis potuit deoꝝ eſſe: qui primum ibi habitauerit: ubi poſtea locum dele gerit Apollo: & deus ab æthere delatus huic loco ĩ/ cludi uoluerit: & has cauernas colere: eſt ne aliquis deorum qui deſerto cœlo terram inhabitare malit Preſſum:depoſitum:premere deponere. Virgili/ us. Quod ſupereſt quæcũq; premes ueſtigia. Pre mes:ideſt depones. Cæcas obſcuras nõ ꝙ cæcæ ſint ſed obſcuræ uidentur. Aeterni curſus tenens:id/ eſt ſeries fatorum:quia cauſa cauſam generat: nam nihil aliud eſt fatũ niſi ſeries caꝝ. Mundiq; futuri conſcius.i.conſcius eorum quæ ĩ futurum uẽtura ſũt

Matris adhuc rudibus pean phytona ſagittis
Explicuit:cũ regna themis tripodaſq; teneret
Vt uidit pean uaſtos telluris hiatus
Diuinam ſpirare fidem:uentoſq; loquaces
Exhalare ſolum ſacris ſe condidit antris.
Incubuitq; adyto:uates ibi factus apollo
Quis latet hic ſupeꝝ:ꝙ numẽ ab æther preſ
Dignatur cæcas incluſũ habitare cauernas:
Quis terrã cœli patitur deus: omnia curſus
Aeterni ſecreta tenens:mundiq; futuri
Conſcius.ac populis ſeſe proferre paratus
Contactuſq; ferẽs hominũ:magnuſq; potẽſq;
Siue canit fatum: ſeu quod iubet ille canendo
Fit fatum:forſan terris inſerta regendis
Aere libratum uacuo quæ ſuſtinet orbem
Totius pars magna iouis cyrrhea per antra
Exit:& æthereo thraitur cõnexa tonanti.
Hoc ubi uirgineo conceptũ ẽ pectore numẽ
Humanam feriens animam ſonat oraq; uati

Proferre:aperire: Contactuſq; ferens hominũ.i.phœbadẽ afflãs numine ſuo:hoc eſt pati hominũ cõta ctus:qa ut ĩ ſequẽtibꝫ declarabitur pugnabit Apollo ut mẽtẽ & pectus phæbadis ſacerdotis occuparet: & ĩ eã oĩa quæ ſũt:quæ fuerũt:quæ futura ſũt reponere:dico deus qſq; ille fuit:q antrũ habitet:ſiue ea quæ ãte facta ſũt exponit:ſiue ipſe exponẽdo facit ea eſſe fata:nã fatũ nihil aliud ẽ niſi qđ dii tanſ. Magnus po.ſe/ ſus ẽ magnus & potẽs ẽ ille deus:ſiue quæ futura ſũt ipſe prædicit:ſiue predicẽdo facit eſſe futura. Forſã terris: nũc dicit opinionẽ ſuã poſtq̃ cũ admiratiõe ĩterrogauit quis ille deus q relicto cœlo habitet arcanũ ãtrum & ibi ſedẽ delegerit:dicit.n. an fortaſſe illud eſt ꝙ cũ magna aĩa mũdi p oẽs ptes diffuſa ſit: cæli ibi maiorẽ ptẽ ſui eſſe uoluerit:cũ ibi futura oĩa reſpõderet:ſi qd ſcir uoluerit: qa Stoici dicebãt unã tantũmõ eẽ animã:& eã p oẽs mũdi ptes eſſe diffuſã:quã ſniam Vir.quoq; expſſit ĩ.vi.Prĩcipio cœlũ ac terras cãpos li quẽtes: Lucẽteq; globũ lunæ titanaq; aſtra Spiritus ĩ tus alit. Pars iouis: uidelicet aĩa mũdi nã reſpicit ad illud qđ Stoici diffiniebãt ꝙ deus eſt ignis ſẽſibilis:ideo iuſſerit hũc ſẽſibilẽ ignem an ea quæ mũdi ma gna dicitur aĩa ĩſertãq; dicit oĩbus elementis:ĩ hũc errorẽ cõtraxere Stoici ꝙ uidebãt oĩa ſũma rõne regi at ꝙ gubernari ut ꝑpterea uiderent hẽre aĩam ĩtelligibilẽ & rõalem:& ſine ratõe putabãt hũc ordinẽ ſeruar cœleſtia & terrena corpora:ideo cœlũ terrã mare deniq; elementa oĩa deus eſſe putabãt &c. Libratũ orbẽ .i.ſuſtentatũ terrã ſphericã hoc loco ſignificat. Aere uacuo.i. in centro uacui aeris:nã ſuo põdere erat ĩ me dio orbis:in cœli centro eſt poſita:ideo in nullã ptem moueri poteſt:cum terra grauius ſit elementum cæ teris ſuum propriũ ac naturalem locum deſinentem habet centrum dimidiũ totius orbis:& circũferẽtiæ cæli a quo poncto diſcedere nõ poteſt. Tonanti:cum æthereo Ioue:nam æthyr græ.ſignificat ignem cœ leſtem reſpicit ad illud ſecundum ſtoicos qui dicunt Iouem ignem eſſe ſenſibilem. Hoc ubi: & cum hoc nomen ꝙ in eo loco magis habitat q̃ alibi inſederit & occupauerit uirgineum pectus tũc uero ora mouẽs qcqd dixerit uerũ ẽ:ſiue de pſentibꝫ ſiue de pteritis:ſiue de futuris:quæſitũ fuerit. Virgini:nõ licebat ad y tũ illđ ĩgrẽdi niſi uirgini ĩcorruptæ. Feriẽs aĩam:exiẽs aĩam corpis ſui qđ occupauerat. Sonat.i.ſonitũ dat

Soluit ceu ſiculus flammis urgentibus ætnã
Vndat apex:cãpana fremẽs ceu ſaxa uaporat
Conditus inarimes æterna mole tiphœus
Hoc tamen expoſitum cũctis: nulliqꝫ negatũ
Nomen:ab humani ſolum ſe labe furoris
Vindicat:haud illic tacito mala uota ſuſurro
Concipiunt.nam fixa canens:mutãdaqꝫ nulli
Mortales optare uetat:iuſtiſqꝫ benignis
Sæpe dedit ſedem totas mutantibus urbes
Vt tyriis:dedit ille minas impellere belli
Vt ſalaminiacum meminit mare:ſuſtulit iras
Telluris ſterilis monſtrato fine.reſoluit

Soluit:aperit ora ut futura prædicat.Reſpondens ad ea quæ interrogantur:dico ſoluit ora uatis tãto tumultu & impetu:ut uideatur ætna mons qui globos flammarum emittit & euomit. Siculus apex.cacumen ſiculi montis & declarat. Aetna:mons eſt Siciliæ qui ſemper euomit globos flammarum aliquando maiores:aliquando minores:non nunquam maiores adeo ut regionem illam totam depopuletur ac uaſtet: ipſi quoqꝫ urbi periculum iminebat. Loca ſuperiora montis tum nuda:tum cineroſa ſunt:& per hyemen niuibusreferta: ut Strabo refert libro.vi. Cæterum inferiora ſyluis & uariis arborum conſitõnibus partita:ipſa uero montis cacumia multas ſuſcipiunt mutationes:ueſcentibus incendiis:nunc qdem unum in craterem collabente igne:nunc diuiſo effluente:nunc igniti emittũtur riui:nunc flãmæ fumoſæue fuligines: nunc exardentes exhalat lapides:neceſſe eſt meatus ipſos ſubterraneos: cum his pariter accedentibus uariari: & ora ipſa quandoqꝫ ſecundum circunſtatem ſuperficiem plura eẽ. Vrgentibus: pellentibus montem illum. Inarimes: mons eſt in Campania.qui & ipſe flammas emittit unde poetæ finxerũt typhœum unum ex gigãtibus qui Ioui bella intulere ſub eo monte poſitum:græce declinatur inarimi inarmis: nos uero hic iarime inarimes. Aeterna:ideſt perpetua: quia perpetuum emittit ignem. Vaporat:calefacit & exurit. Saxa campana:ideſt campaniæ montis. Hoc tamen expoſitum:& quanquam reſpondeat omnibꝰ qui aliquid conſulere uoluerint: tamẽ ſciret qui ab eo malum aliquod cupit:neque enim nocẽtibus reſpondet:ſed bonis & honeſte aliquid ſcire cupientibus: ſeruat ergo dignitatẽ numinis. Expoſitum:ideſt paratum omnibus aliquid ſcire cupientibus. Vindicat:liberat. Humana labe:ideſt uicio flagitioſorum hominum. Haud illic mala:ꝙ tantũmodo audiat bonos:malos uero repellat probat exemplis

Iuſtisque benignis:ideſt his:qui patriam & regionem ſuam deſeruere:& aliquem ſibi locum elegere cõſilio numinis:ſibi propitius fuit. Vrbes:diuerſas patrias. Vt:pro ſicut. Tyriis:ideſt cadmo cum ſuis:de quo ſupra dictum cum Cadmus iuſſu patris agenoris Europam quæſiuit. Minas impellere belli hoc fuit tempore Xerſis:cum rumor exiſſet Xerſem cum uniuerſa Aſia in Europam impetum facere: nã multa milia hominum ſecum duxerat:& terræ marique bella atque perniciem minitari. Athenienſes miſerunt qui peterent ex oraculo quomodo hanc perniciem effugere poſſent:reſpondit oraculum: ita illos reſiſtere poſſe hoſtibus ſi equis ligneis pugnarent:concilio habito cum alii alia dicerent:Themiſtocles qui prudentiſſimus erat intellexit quid nam id ſibi uellet oraculi uidelicet ut claſſe parata occurrerẽt hoſtibus & ſuaſu Themiſtoclis quantam claſſem cõſtruere potuerunt Athenienſes eam præpararunt: & eã conſcendere relictis mœnibus patriæ: quo factum eſt ut apud Salaminam Xerſes conſilio Themiſtoclis ſit ſuperatus. Impellere:refellere. Vt:ſicut. Salaminicum:ideſt mare:ſalamines inſulæ:Nam auctore Strabone libro quartodecimo iuxta lepathum ci.quæ ſtationem habet & naualia:eſt Aphrodiſium ad quod inſula perangusta eſt:ſeptuaginta enim ſtadiorum interuallo Salamina tranſitur: poſtea Achiuorũ acta quo primum Teucer applicuit:qui in Cypro ſalaminam condidit a patre:ut fertur pulſus:& ut libro nono refert: Quum a Nyſea in Atticam nauigans quinque perexiguæ ꝓcumbunt inſulæ:dehinc Salamiſta.lxx.in longum porrecta.uel ut alii aſſerunt:lxxx.habet autem eiuſdem nominis urbem in ſalaminico littore: Attici & megarici confinia ſunt ſoli. Telluris ſterilis:exemplum eſt Calabriæ:nam cum Calabria ſubita telluris ſterelitate laboret:nec ullus finis inueniret iram deorum ad oraculum miſerunt ibi reſponſum eſt ita fertilitatem reparare poſſe ſi palinuri manes placarent: quo facto ſtatim ſterilitas rediit. Mõſtrato fine:& ipſa conſilio ſuo peſtilentia impulit.nam & Ro.cum nullum remedium inuenirent patriæ peſtilentia laboranti libros ſibyllinos inſpexerunt:qui & ipſi ab Apolline originem habuerunt:nam ipſe Cumeam ſibyllam docuit uaticinari:quæ deinde hos ſcripſit libros:inſpectis igitur libris ſibyllinis intellexerunt Romani ita peſtilentiam poſſe ſedari: ſi æſculapium ab Epidauro Romam adducerent. Decem igitur legatos miſerunt principe Qu.Volũnio qui cum eo ueniſſet & ſimulacrum ingens mirarentur anguis e ſedibus eius elapſus uenerabilis & non horribilis per mediam urbem cum admiratione omniũ ad nauem Romanam conceſſit: & ſe in Volumnii tabernaculo conſpiraut: legati deum uehentes Antium prouecti ſunt: ubi per molliciem maris anguis proximum æſculapii templum petiit: & poſt paucos dies ad nauem rediit: & cum aduerſo Tybri ſubueheretur: in proximam inſulam deſiliit: ubi templum ei conſtitutum & peſtilentia mira celeritate ſedata eſt. Aera tabificum: peſtilentem. Nõ ulla ſæcula.

Aera tabſicum:non ullo ſæcula dono
Noſtra carẽt maiora deũ:quã delphica ſedes
Quod ſiluit.poſtquã reges timuere futura
Et ſuperos uetuere loqui:nec uoce negata
Cirrheæ mœrent uates:tẽplique fruuntur
Iuſtitio:nã ſiqua deus ſub pectora uenit
Numinis aut pena eſt mors ĩmatura recepti.
Aut præciũ:quippe ſtimulo:fluctuq; furoris
Compages humana labat:pulſuſque deorũ
Concutiunt fragiles animas:ſic tẽpore longo
Immotos tripodas:uaſtæque ſilentia rupis
Appius heſperii ſcrutator ad ultima fati
Sollicitat.iuſſus ſedes laxare uerendas
Antiſtes pauidãque deis immittere uatem:
Caſtalios circum latices nemorũq; receſſus
Phemonoen errore uagam:curiſq; uocantẽ
Corripuit cogitque fores irrumpere templi
Limine terrifico metuẽs cõſiſtere phœbas:
Abſterrere ducem noſcendi ardore futura
Caſſa fraude parat:quid ſpes ait ĩproba ueri
Te romane trahit muto parnaſus hiatu
Conticuit:preſſitque deum ſeu ſpiritus iſtas
Deſtituit fauces mundique indeuia uerſum
Duxit iter ſeu barbarica cũ lampade phiton
Arſit in immenſas cineres abiere cauernas

ætas noſtra inquit nullo maiorũ munere deorũ priuata ẽ q̃ ꝙ ſibi apollo:nec multa hoĩbus ſciſcitantibus reſponſa dare uoluit:uoluit ſed non potuit. Poſtq̃ reges:cãm huius ſilentii ignarus poeta regibus attribuit:& principibus qui maluerunt nõ ſcire futura q̃ ſcientes mala ſua in cõcilio prædicerentur: ſatius enĩ putauerunt eẽ reges ut oracula ſilerent q̃ futura ſcirent:qa ſi nõ ſcirent mala futura non timerẽt:ſed ſi ſcirent regno ſuo prouidere nõ poterãt:neceſſe ergo erat ut in metu cõtinuo uerſarẽtur. Timere futura.i. petere reſpõſa. Vates cyrrheæ.i.placet phœbadibꝫ. Mœrent:qa magno ſibi cõſtabat hoc:nã quotiẽs oraculũ peteretur aut moriebaẽ:aut ſemiuiua iacebat: poſtq̃ numẽ a pectore diſceſſerat nõ mœrẽt immo gaudent. Iuſtitio tẽpli.i.ſilentio ad ſimilitudinem cũ ius in foro taceẽ. Nam ſi qua:reddit nunc cãm cur frueret̃ hoc ſilentio phœbas:nã cũ ſemel inflata numine phœbi eſſet non prius dimittebat q̃ aut moreret̃:aut parũ deerat:quin mortua eẽt. Siqua deos:ſub alicuius uirgis pectora. Immatura:acerbã & ante tẽpus ad ſimilirudinẽ fructus q ante tempus colligiẽ. Mors:pœna:ſi mala ẽ mors pœna:ſi bona præciũ ẽ ſecundũ diuerſas opiniones dicit bonã & malam eſſe mortem ſecũdum Iunonis ſentẽtiã bona uiſa ẽ mors cũ ſacerdos argiua petiit a Iunone ut filiis ſuis pro beneficio daret quicqd bonũ eẽ ſciret: poſtera die inuenti ſunt mortui &c. Stimulo irritamento furoris:qa deus tãq̃ ſtimulus pectori uirginis inſidens incitabat. Fluctu:abundantia quia uſq; adeo furore r̃plebatur:ut eũ capere nõ poſſet. Com.hu.la.humani corpis cõpoſitio diſſoluitur. Pulſus:impulſiones deorũ: quæ pectora ſacerdotũ cõcutiũt. Fragiles aĩas.i.fragilis corporis aĩas:quæ uim tãtã ſuſtinere nõ poſſunt. Sic ut ſupra diximus. Lõgo tẽpore:ideſt poſt lõgũ ſilẽtium. Tripodes:erant tabulæ Apollinis quibꝫ ſuper impoſitũ erat coriũ phytonis:ad quos tripodas cũ ueniſſet ſacerdos ſtati dei numine replebatur. Immotas:qa nemo ad ipſas peruenerat. Silẽtia:qa diu ſiluerãt. Vaſtæ rupis.i.magni & profũdi illius antri. Fati:ideſt fatorũ quæ ita dicebãt. Ad ultĩa uſq; ad ultimũ. Antiſtes iuſſus:antiſtes tẽpli phœbi iuſſus ab Appio ut aperiret antrũ & phœbadem uirginẽ immteret:ſed ãtiſtes diu quæſiuit phoebadẽ:quæ per montẽ parnaſũ circa caſtalium fontem uagabatur ſecura. nõ dubitabat enĩ poſt diuturnũ tempus fore aliquẽ qui reſponſa dei peteret. Antiſtes templi cuſtos qui alio nomine æditiuus appellatur ab æde:ubi tẽplum ſtare cõſueuerat. Phoemonoẽ:uirginẽ phoebadẽ:nã quæ tũc temporis præerat ſacerdos templi ſic appellabatur phemonoe prima diuinatrix phythia fuit:ſic & uates ipſa uocata ẽ ut refert Strabo libro.ix. Vrbis quoq; uocabulũ ab pytheſche ideſt interrogare:audire:diſcere inclinatũ eſſe: priore producta ſyllaba:ut immortalis:& indefeſſa miniſtra foret. Circum latices:circa fontem caſtalium in monte parnaſſo. Receſſus.i.circum ſecreta nemorum. Cogit:inuitã ut accepto numine reſpõſa det. Lumine terrifico:phœbas quæ didicerat diſcrimine ſalutis ſuæ deum pectore accipere conata ẽ diſſuadere Appio ne uellet ab apolline reſponſa accipere ꝙ uidelicet iam diu deſierant dare reſpõſa & cæteras rationes afferebat:cur iam deus in antro ſileret:ſed nihil ſuis rationibus apud Appium ualuit. Phœbas nomẽ græcum. Limine: in antro Apollinis. Terrifico:terrorem incutienti. Abſterrere:remouere Caſſa:irrita & uana. Improba:proterua ſpes: quia ſperas ſupra quam obtinere poſſis. Veri:ut uerũ ex oraculo cognoſcere poſſis. Parnaſſus:ideſt cyrrha totũ pro pte. Hiatu muto:nullã uocem reddẽdo. Præſſitque deum:ideſt clauſit ut nullam uocem emittere uelit. Spiritus:obmutuit inquit oraculum: nam ex antro erupit:& alio migrauit. Verſum:conuerſum. Deuia: extrema mundi. Seu barbarica cum lampade phiton:ſecunda ratio:ſeu inquit cum templum combuſtum eſt: & a Xerſe & Breno Rege Gallorum & cinere clauſere ſpiracula templi:unde uox illa erumpebat;ut poſtea exire nequiuerit.

Et phœbi tenuere uiam: ſeu ſponte deorum
Cyrra tacet: fatique ſat ē arcana futuri
Carmine longeuæ uobis commiſſa ſibyllæ:
Seu pean ſolitus templis arcere nocentes
Ora quibus ſoluat noſtro non inuenit æuo
Virginei patuere doli: fecitque negatis
Numinibꝫ metus ipſe fidē: tūc torta priores
Stringit uitta comas: crineſq; in terga ſolutos
Candida phocaica cōplectitur infula lauro
Hærentē dubiamq; premens ī tēpla ſacerdos
Impulit illa pauens adyti penetrale remoti
Fatidicum: prima templorū in pte reſiſtit
Atque deū ſimulans: ſub pectore ficta quieto
Verba refert nullo confuſæ murmure uocis
Inſtinctam ſacro mentem teſtata furore.
Haud æque læſura ducem cui falſa canebat
Quā tripodas phœbiq; fidē: nō rupta tremē
Verba ſono: nec uox ātri cōplere capacis
Sufficiens ſpaciū. nulloque horrore comarū
Excuſſæ laurus. immotaque culmina templi.

Tenuere uiā: ideſt ſpiracula illa unde uox phœbi emittebatur. Seu ſponte deorum: tertia ratio: ſeu ēt ita dii uoluerunt ut poſt hac reſponſa nulla daret: quia ſufficit uobis o Ro. libros ſibyllinos habere: unde poſſitis fata ueſtra cognoſcere. Arcana: ſcilicet carmina. Longeuæ ſibyllæ: quia cū Apollo captus eēt amore ſibyllæ: & illa Apollini conſentire nollet ille ut eam præmio duceret dedit liberam optionem petēdi quicquid uellet: illa manu grana comprenhendit arenæ: ideſt quātum utraq; manus cōprehēdere poteſt & petiit ab Apolline ut ſibi daret uitam tot annorum quot grana arenæ manibus comprehendiſſet: ille conſenſit: quæ ad ultimam ſenectutem redacta cū nec quidem oculos attollere poſſet: ſi quid uidere uolebat neceſſe erat ui tolleretur a manibus ancillaꝝ: & cū iam uitæ ſuæ ipſam tederet: & ciues cō miſeratione eius commoti: quia ſub hac conditiōe uitam longam ac diuturnam ſicuti petierat cōceſſerat Apollo: ſcilicet ut nunq̄ moriretur: donec patriam ſuam uideret: ciues epiſtolam fecere quam Creta ſuæ terræ ſigillarunt ſibylla accepta epiſtola illa terram ſuam uidit: uidelicet Cretam: & ſtatim mortua eſt. Seu pean: alia ratio ſeu ideo tacuit Apollo: cum mos eius fuerit nemini reſpōſa dare niſi piis: omnes autem nunc nocentes ſunt: & neminem inuenit cui reſpondere poſſit. Aeuo: ætate ueſtra

Soluat: aperiat cum iam ad hanc fecem ætatis ꝑuenerit hoīes: ut nemo niſi nocēs inueniatur: ideo Apolinis oraculum tacuit. Virginei patuere doli: his rationibus uſa eſt ſacerdos quæ non uidebātur contemnēdæ: ſed tum in hoc ipſo ꝙ metuebat uirgo intellexit fraudē eſſe illius Appius. Doli: inſidiæ quibus Appium a petendo oraculo abſterrere parabat: uirgo manifeſte fuere: q̄obrem: quia metuebat ingredi templum. Negatis ui. nam ꝙ negabat reſponſa dari: ſignificabat metum. Tunc tota igitur quia non potuit deterrere Appium a propoſito: uirgo coacta eſt inſignia ſacerdotis accipere: ut in antrum ingrederetur ſecundum ſacerdotis ritum. Priores a fronte. Stringit comas: more mulierū: quæ crines uitta cōprehenſos capiti ītorquēt: & inuolūt. Phocaica infu. ideſt phœbea ubi colitur phœbus: nam ut refert Strabo ad occiduos uſq; Phocidis montes locatus eſt Parnaſus muſis: & Apollini dedicatus. Hærentem: tardantem: quia ingredi nolebat ad periculum manifeſtum: ſciebat enim non inde ſe exituram non ſine magno uitæ ſuæ diſcrimine. Premens: urgens cauſa illa. Illa pauens: necdum a fraude & dolo deſtitit: nam cum paulo proceſſiſſet: ſimulauit ſe accepiſſe numen & uerba neſcio quæ incerta & ambigua dicere: quæ quaſi reſponſa uideri uolebat: ſed Appius etiam fraudem cognouit & minatus eſt grauiter: niſi ad tripodas Apollinis ueniret. Penetrale: quia niſi ad interiorem templi partem deſcendiſſet: non recipiebat numen quod penetrale facit ſacerdotem. Fatidicam: ideſt fata dicētem. Prima parte: in ipſo adytu. Simulans quaſi deus in ſe inſediſſet. Quiete: quia quietum erat pectus: ideo manifeſtum erat nondum afflatam eſſe. Confuſæ uocis: non enim prius fata & reſponſa dabat ſacerdos q̄ in inſaniam conuerteretur. Intactum: inſtigatum incitatum: quia murmur uocis cōcuſſum non erat: ideo teſtatur mentem ſuam nullo furore perculſam: quia bis intelligitur nullo in nullo furore fertur. Teſtata: oſtendens nullo murmure. Haud æque læſura: dico uerba ficta dicebat: quibus non magis læſura erat Appium q̄ fidem oraculi: unde cum uerba ipſa ſponte ſua loqueretur dicebat: dū falſa diceret fidem oraculi offendebat: quia poſtea mendacium Appius & cæteri attribuiſſe Apollini. Canebat: dicebat. q̄: pro quantum. Fidem: ideſt promiſſa quia mendacium illud deo aſcriptum fuiſſet. Non rupta: quia uerba non emittebat interrupta: ſed ſemiplena. Nec uox: emiſſa exaudiri pene poterat: quia humana non diuina erat: nam cum diuina erat adeo reſonabat: ut uniuerſum templum cōpleret. Sufficiens ſpacium: nulloque horrore comarum: ideſt ſpecus ātri: quia cum deum accepiſſet uirgo rigebant crines adeo ut erectione crinium eiicerentur ſerta laurea de capite: nunc uero ita non euenit: ideo intellexit: &c. Horrore: ideſt rigore quia comæ non rigebant ut excuterentur ſerta laurea. Immotaque culmina templi: quia cum tremere omnia uiſa repēte: ut Virg. ait: tamē nihil hic mouebat.

Securũ.ſ.nulla trepidatione cõcuſſũ ſicut antea cõſueuerat.i.quietũ. Credere.i.cõmittere ſe phœbo. Senſit tripodas:illa quidẽ ſimulabat ſe accepiſſe deũ:ſed Appius ira plenus minari cœpit niſi adytũ tẽpli ingrederet̃ & deſineret ipſa per ſe loqui daret pœnas:cũ præſertim tãtis de reb9 cõſuleret ita correpta uirgo tãdẽ deſcendit ad tripodas:ergo ĩ furorẽ cõuerſa ẽ. Ceſſare.i.a uerbis alienos ẽẽ & ocioſos:quia nõ ab adyto & penetrali loco numẽ acceperat. Furens indignabũdus. Impia:cõtra deos:nã ſicut pietas & ĩ patriã & in deos & in parentes debet̃ ita impietas:ẽ autẽ pietas hoc loco ſcientia colẽdorũ deorũ:impietas e cõtrario.

Securũq; nemus uerită ſe credere phœbo
Prodiderat:ſẽſit tripodas ceſſare furenſque
Appius:& nobis meritas dabis impia pœnas
Et ſuperis quos fingis ait:niſi mergeris antris
Deq; orbis trepidi tanto conſulta tumultu
Deſinis ipſa loqui:tãdem conterrita uirgo
Cõfugit ad tripodas:uaſtiſq; adducta cauernis
Hæſit & ĩſueto cõcepit pectore numẽ.
Quod nõ exhauſtæ per tot iã ſæcula rupis
Spiritus ingeſſit uati:tandemque potitus
Pectore cyrrheo non unquã plenior artus
Phœbados irrupit pean:mẽteq; priorem
Expulit.atque hominẽ toto ſibi cedere iuſſit.
Pectore bacchatur demẽs aliena per antrum
Colla ferens uittaſque dei phœbeaque ſerta
Erectis diſcuſſa comis per inania templi
Ancipiti ceruice rotat.ſpargitque uaganti
Obſtantes tripodas:magnoq; exæſtuat igne.
Iratũ te phœbe ferens:nec uerbere ſolo
Vteris & ſtimulos flãmaſq; in uiſcera mergis
Accipit & frenos nec tãtũ prodere uati
Quantũ ſcire licet:uenit ætas omnis ĩ unam
Cõgeriẽ:miſerũq; præmũt tot ſæcula pectus.
Tanta patet rerũ ſeries atque omne futurum
Nititur in lucẽ:uocemque petẽtia fata
Luctantur.nõ prima dies nõ ultima mundi
Nõ modus oceani:nũerus nõ deerat harenæ
Talis in euboico uates cumana receſſu
Indignata ſuum multis ſeruire furorem
Gentibus ex tanta fatorũ ſtrage ſuperba
Excerpſit romana manu:ſic plena laborat
Phœmonoe phœbo dum te cõſultor operti
Caſtalia tellure dei uix inuenit appi

Et ſupis quos fingis:qa nõ recte colis deum:imo mẽtiris:iõ ſupis dabis pœnas. Mergeris: ingreſſa fueris antrũ. Ipſa.i.per te ipſã loqueris. Inſueto:inſolito qđ nunq̃ antea acceperat:quia numen illud diu reſpõſa non dederat:plenius erat antrũ numine:ideo maiore quãtitate numinis pectus puellæ repletũ eſt. Nõ exhauſtæ.i.plenæ. Ingeſſit inculcauit. Tandẽq; potito: pectore puellæ totũ ſibi uẽdicauit:ut oẽm humanitatẽ expelleret. Pectore cyrrheo:uirgineo quæ cyrrhei antri cuſtos atq; ſacerdos erat. Irrupit:ĩgreſſus ẽ pean. Phœbados:ſacerdotis pectus. Plenior:maior Mẽtẽ priorẽ:humanitatẽ cũ pectore uirginis extruxit. Demens:inſana more bacchantiũ. Aliena.i.dementia ſua remota. Rotat:ipſa colla. Serta redimicula capitis quib9 ſacerdos religabat̃ ſignificat ĩfulam.

Phœbea:ſignificat laurũ:quæ apollini ẽ conſecrata. Per inania:uacuum & conuexitatem templi.

Spargitque:& illa cum uagaretur ĩſana ſæpe offẽdebatur tripodibus:quos in medio templi euertebat. Spargit euertit. Igne:ſcilicet furore & uehementia irarum. Nec uerbere ſolo:nec ſolũ inquit ſtimulas & irritas uirginem:ut futura prædicat:ſed reprimis atq; refrenas ut multa taceat. Flãmas:aperiendi res occultas cupiditatem. Prodere:nam omnia ſciebat ſed niſi qđ cõcederet phœbus dicere poterat. Omnis ætas:præſens:præterita:& futura:ideſt omne ſæculum quod a conſtitutione mundi fuerat ſciebat. Congeriem:cumulũ ſcilicet mentis illius. Tot ſæcula:ſcilicet:quot preterierãt. Premunt:occupant. Series:tantus ordo. Patet.ſ.mẽti puellæ. Nitit̃ in lu.in apertũ:qa q̃ mẽte cõceperat uolebãt ut cognoſcerent̃:ſed Apollo ꝓhibebat. Luctant̃.ſ.exire. Petẽtia:appetentia uocẽ puellæ ut declararent̃. Deerat.ſ.ſciẽtiæ illius.

Pria dies.i.ſciebat a pria conſtitutiõe mũdi uſq; ad finẽ:quæ facta præterita & futura erãt. Nõ modus.i.menſura:qa exprimere potuiſſet numerũ arenaꝝ:ſi deus ꝑmiſiſſet. Talis: nũc ꝑ ſimilitudinem oſtẽdit q̃lis erat puella:talis inq̇t q̃lis Cumea ſibylla quæ oĩa quæcũq; fuerãt & erãt futura đlegit unũ impium Ro.qđ cæteris præſtabat:ubi futura prædiceret:nã libros ſibyllinos ſcripſit qb9 Ro.fata cõtinet̃:ita hæc puella:licet oĩa ſciret:tamẽ nõ oĩa dicere uoluit:nec potuit. Eubo.re.i.in antro cumarũ:q̃s Euboenſes ut referr Soli.cõdiderũt:& ibi ſacellũ & antrũ:& illud famoſũ ſibyllæ nõ q; ĩ euboea ſit:ſed ĩ antro cumaꝝ. Mul.gẽ.i.ẽt infimis. Strage: cumulo fatoꝝ. Supba:generoſa. Sic eodẽ mõ laborat:ſicut illa laborat:tũc diligẽter exq̇rit mente ſua:ut ea oĩa excipiat quæ ad te ꝑtineant o Appi. Operti:neq;.n.licebat alia aperire:ſed ea tantũ de quib9 cõſulret̃: Cõſultor dr̃ q cõſulit & reſpõſũ petit. Vir. Incõſulti abeũt. Caſt.tel.i.ĩ cyrra:iuxta qu ĩ ẽ caſtalius muſis ſacer. Vix inue.qa ĩter reꝝ oĩum ſciẽtiã lãtebat:quod ſcire uolebat Appius:iõ cum difficultate inueniebat.

Inter fata:iter|tacita deorũ fata. Diu quærens:& cũ tandẽ inueniſſet qđ ſcire cupiebat Appius: q̃ſi renouatus eſſet furor maiorẽ q̃ſi rabiẽ præ ſe ferens ſpumas ex ore uomebat. Rabies ueſana:rabies inſaniã oſtẽdens. Effluit.ſ.e pectore. Anhelo meatu.quia nimio ſpũ trahebat̃. Domita.i.iã ſubacta impio Apollinis. Effugis ĩgẽtes:phœmonoes poſtq̃ diu quæſiuit fata rerũ oium quæ mẽte cõceperat:& ex his tãdẽ elegit:ꝙ ad Appiũ pertinebat:ita uaticinata ẽ:hoc aũt factũ ẽ ꝙ Appio reſpõdeat phœmonoe. Effugis ut ingt o Romane euadis. Soluſq; quietẽ:hẽbis in uallẽ euboici ſinus maris cõſtitutus. In uaſta cõualle nã ibi ſepultus ẽ: & ita bellũ ciuile morte preuẽtus effugit. Cætera ſuppſſit:q̃ nõ ptinebãt ad appiũ. Cuſtodes:nũc ad Appiũ apoſtrophat:& eũ q̃ſi interrogat:cur nõ oĩa dicat quæ populo Ro.imminebãt pericula:nõ.n.oẽs clades exprimebat ut po.ro puidere poſſet:deĩde cãs dicit:cur ea uoluerit eẽ occulta Apollo. Tripodes.i.Apollo cuius tripodes in tẽplo delphico poſiti ſunt. Fatorũ arcana:idẽ eſt nã fata ſunt ſecreta totius mũdi. Futuri.i.q cognoſcis futura tãq̃ præſentia. Suprema:finẽ ultimũ. Duces:qui tot occiſi fuerũt. Regũ:q ſimul cũ Ro. cecidere. An nondũ:reſpõdet tacitæ qõi an fortaſſe ideo taces:qa nõdũ dii ſtatuere quid futurũ ſit:& nõdũ ſatis planũ ſit moriturũ eſſe Põpeiũ. Decreuere:diffiniuere. Dubitantibꝯ aſtris:ſecũdum opinionẽ eoꝶ:qui dicũt oia fieri infuſiõe ſtellaꝶ. Tot fata.i.tot uentura. Impii:po.ro.ſilent̃. Vindicis: alia rõ ẽ ne ſi oia dixeris phibeat̃ Brutus ulciſci patriam a Cæſare oppreſſã:nã ſi hoc preſciuerit Cæſar phibebit ne ſibi inſtruãtur inſidiæ:iõ &c. Facinus .ſ.præclarũ hoc loco:nã laudat hoc factũ Bruti q patriã a tyrãnide liberauit. Vindicis:bruti ultoris patriæ. Furore:Cæſaris quia furore potius q̃ rõe ductus libertatem occupauit. Ad ultores bru.i.ad cõſulatum:ſicut prius ille Brutus pulſis regibus ad cõſulatũ redegit impiũ:ita nũc quoq; futurũ ẽ ut occiſo cæſare iterũ cõſulatus in urbe imperiũ teneat. Tũc pectore:nũc pſequit̃ dicere qũo ſe habuerit ſacerdos poſtq̃ reſponſa dedit Appio. Ceſſere fores: quia eas furibunda impulit. Impactæ:impulſæ. Expulſa:eiecta impetu numinis. Perſtat rabies:adhuc furor ĩ inſania pmãſit in pectore. Quẽ nõ emiſit.i.expreſſit loquẽdo.ſ. fata quæ a phœmonoe retinebant̃ in pectore luctabãtur exire:iõ furoris adhuc reliquiæ permanebant. Vagãtia:errantia. Lumina:qa ſuſpiciebãt huc & illuc ferẽs uultũ. Stat nunq̃ facies:quia mõ læta mõ triſtis uidebat̃. Rubor igneus:quia modo quaſi irata rubeſcebat facies

Pallor:furoris non qui ſolet eſſe:ſed terrorẽ ſignificabat. Nec feſſa quieſcũt:qa uix feſſa erãt:iõ quieſcebant uel phyſionomice:q̃uis feſſa:tamẽ nõ quieſcebãt. Sed ut timidus:dicit emiſiſſe ſuſpiria e pectore ſacerdotẽ:q̃ ſolet emittere murmure ſuo boreas:tũc cũ flare deſit:& q̃uis flare boreas deſinat tamẽ adhuc murmur quoddã facit pari rõe phœmonoe:q̃q̃ ſẽſim dimiſiſſet furorẽ:tamẽ aliqd furoris cogebat eã ſuſpiria emittere:& effũdendo ſuſpiria quodãmõ pectora leuari uidebãt. Pontus ge.qa poſtq̃ mare boreas turbauerit:& uiolẽtus ille ſpũs diſcedeꝛ icipiat:tamẽ adhuc mare priorẽ pturbationẽ ſẽtit:& murmur emittit. Flamĩa.ſpũm. Rauca:p rauce. Suſpi.le.ſic ſolet fieri ꝙ ſi crebra ſuſpiria mittimus:leuari quodãmõ uidet̃ grauitas cordis. Dũq; a luce:dũ ab illa cognitione diuina & dum a templo exiret dicit diuinam quidem mentem relinquere:humanam autem recipere: inter hæc duo extrema tenebræ oculis obortæ ſunt: & exanguis cecidit:Lucem uero appellauit:eo ꝙ in ea uiderat omnia atque cognouerat.

Inter fata diu quærens tã magnã latentem
Spumea tunc primum rabies ueſana per ora
Effluit & gemitus:& anhelo clara meatu
Murmura tũc mœſtus uaſtis ululatus ĩ ãtris
Extremæq; ſonãt domita iam uirgine uoces
Effugis in gẽtes tanti diſcriminis expers
Bellorũ romane minas:ſoluſq; quietem
Euboici uaſta lateris conualle tenebris
Cætera ſuppreſſit:fauceſq; obſtruxit apollo
Cuſtodes tripodes fatorũ arcanaque mũdi
Tuque potens ueri pean nullũque futuri.
A ſuperis celate diem:ſuprema ruentis
Imperii:ceſoſque duces:& funera regum
Et tot in heſperio collapſas ſanguine gentes
Cur aperire times? an nundũ numina tãtum
Decreuere nephas? et adhuc dubitãtibꝯ aſtris
Pompeii damnare caput tot fata tenentur?
Vindicis an gladii facinus pœnaſq; furoris
Regnaq; adultores iterũ redeuntia brutos
Vt peragat fortuna taces:tũc pectore uatis
Impactæ ceſſere fores:expulſaque templis.
Proſiluit:perſtat rabies:nec cũcta locuta eſt
Quẽ non emiſit ſupereſt:deus ille feroces
Torquet adhuc oculos:totoq; uagantia cælo
Lumina.nũc uultu pauido nũc torua minaci
Stat nunq̃ facies.rubor igneus inficit ora
Liuenteſque genas:nec qui ſolet eſſe timenti
Terribilis:ſed pallor ineſt:nec feſſa quieſcunt
Corda:ſed ut tũidus boreæ poſt flamĩa põtus
Rauca gemit:ſic multa leuãt ſuſpiria uatem.
Nunq; a luce ſacra quã uidit fata refertur

Ad uulgare iubar.i.ad coēm ſenſum & humanā mētē:nā humana mens ē lux cōmunis & intellectus: ille uero diuinus erat. Mediæ tenebræ:inter diſceſſū diuinæ mētis:& redditū humanæ. Immiſit ſtygiā:apollo.ſ.in obliuionē rerū oīum ſimilē ſtygiæ paludi:nā ſtyx appellatur palus inferni:de qua cū bibe/rint aīæ maloꝝ.oīum obliuiſcuntur:quæ perpeſſæ ſunt apud inferos.Strabo libro octauo dicit in argiua ora apd pheneū cāpum ſtare ſtygis aquas:ſic eni uocatur lætalis aquæ ſtillicidiū quā ſacrā hoīum facit opi/nio. Raperet:auferret. Futura:quæ in pectore illius conſtiterant. Refecta.i.quæ uix refici potuit a tā/to furore.

Ad uulgare iubar mediæ uenere tenebræ
Immiſit ſtygiam pean in uiſcera lethen
Q uæ raperet ſecreta deum:tūc pectore uerū
Fugit & ad phœbi tripodas rediere futura
Vixque refecta cadit:nec te uicinia læti
Terrıtat ambiguis fruſtratū ſortibus appi
Iure ſed incerto mundi ſub ſydere regnum
Calcidos euboicæ uana ſpe rapte parabas
Heu demens nullū belli ſentire fragorem
Tot mundi caruiſſe malis præſtare deorum
Excepta quis morte poteſt:ſecreta tenebis.
Littoris euboici memorando cōdite buſto
Q ua maris anguſtat fauces ſaxoſa cariſtos:
Et tumidis infeſta colit quā numia rhamnis
Arctatus trepido feruet qua gurgite portus
Euripuſqꝫ trahit curſū mutantibus undis
Chalcidicas pupes ad iniquam claſſibꝰ aulim
Interea domitis cæſar remeabat hiberis

Nec te:nūc reddit ad Appiū:dicēs quō Appius fefellit oraculum Apollinis:ſicut ipſe credebat:quia dixerat ipſū ſolū effugere minas bellorum ciuiliū:& ſoli licere in euboico littore in pace conſi/ſtere. Vicinia.i.uicinitas mortis. Sortibꝰ:oraculis: Subſidere.i.tibi ſubiicere. Incerto iure:incerta ptāte:uidelicet uter mundi teneret imperiū:an Cæſar:an Pompeius. Rapte:ſublate. Chalcidos euboicæ:Chalcis euboicæ metropolis ꝑdicaꝰ:& ꝑcul dubio dignitatis pricipatū reportat euboicæ dicit: quia ut inquit Strabo libro.x.Chalcis eiuſdē appellationis in etolia quoqꝫ dicitur. Heu.d.quia ea tibi perſuades:quæ uix deus cuiquā preſtare pōt: ut in toto orbe terraꝝ perturbato nihil ꝑturbationis ex te ſentiatur. Excepta morte:ideſt non intelli/gis deū minari tibi mortē:cū dicat te quieſcere poſſe. Secreta tenebis:o demens inquit Appi tu cre/dis te ſolum immunē fore belli ciuilis:ſed te multū fallit opinio nā mors erit quæ te premet:& hāc tibi quietē dixit apollo: nā ī euboea ſepultus iacebis: & hic Lucanus dſcribit ubi ſepulchrū habuerit Appius:qui ꝑpetuo nomē illius mare tenet uſqꝫ ad tem/pora nr̄a. Secreta.i.ſepata loca.i.ſeceſſum illum. Memorādo:quia memoriam illius maris ſepul/chrum tenebit. Cariſtos:ciuitas ē: Cariſtos ut re/fert Strabo libro.x.ſub montē Salomin in Atticam proſpectātem cōſiſtit:ad Caryſtū lapis naſciꝰ: quē pectunt:nent:texūt:īde mātilia cōficiuntur ægregie cōtexta:ea ubi ſordeſcūt in flammā proiecta:non ſecus mundantur:q̄ ſi maculas elueris.Solinus cap.xvii.dicit ꝙ ibi fiunt carbaſa quæ īter ignes ualent: & ꝙ chalcis eadē hīta ē apud priſcos:Vt Chalydeus autor ē:ære ibi primū reperto. Anguſtat fauces:nā collis imminet mari:& in eo colle poſita ē Cariſtos ciuitas quā ideo ſaxoſā appellauit. Rhamnis ciuitas Atticæ eſt:de qua Rhamnuſia fortuna ē appellata eo ꝙ præcipue in hac ciuitate colirur dea fortuna.Rhamnis ut inquit Strabo libro.ix.Nemeſeos tēplū hēt& ſtatuā quod Diodori opus pleriqꝫ dicūt:aliqui uero agora/criti parii:quæ ex magnitudine & pulchritudine ꝑfecta:magis ac magis & cū phidiæ opibus æmulatione contendit. Tumidis infeſta:irata ſuperbis:nam ut plurimum qui in ſummo dignitatis gradu conſtituti fuerint ſæpe ruunt præcipites. Portus arctatur:ſcilicet inter ſaxa montis: ſuper quo impoſita eſt aulis. Aulis autore Strabone libro nono lapidoſa ſane ora & Tanagræcorū uicus eſt:portus ſane eſt quinquagita capiens naues:quo circa græcorū claſſē magno in portu cōſcendiſſe ſimile ueri eſt:prope conſiſtit chalcidis euripus. Rapido:unū ſequiꝰ ex altero:ubi mare anguſtum eſt ibi ſolet eſſe maior æſtus maris. Eu/ripuſque:quia locus ille ſic appellatur ab eu bene rupi impetus:quia ibi impetus maris maior ē q̄ uſquam ideo per excellentiā appellatur Euripus: qui ægri maris ſinus ē: inter euboeam inſulam & Boetiam:ſiue phocidem in longum arctumque productus & ſepties inter diem & noctem reciprocas agit undas ideo inſidus dicitur eſſe carinis. de huius Euripi natura legitur: ꝙ quidam philoſophus eiuſdem nominis .ſ.Euripus cū eam diu multumque cōſiderans inuenire nō poſſet:quia reciprocas ageret uices:poſtq̄ ſcire non potuit naturā fluminis ſe præcipitē dedit in medios fluctus:dicens epidois euripos:quandoquidem euripus euripum nō habet:euripus euripum habeat.i.quia Euripus philoſophus non poteſt ītelligere euripum fluuium.ergo euripus fluuius euripum phūm habeat. Chalcidicās: ideſt illius loci quo ad auli/dem iniquā. Claſſibꝰ.ſ.græcorum:nā cum in aulidem græci uenirent:& mare perturbatum eēt: ibi ali/quādiu retēti eēnt:nec prius mare pacatū fuit q̄ de ſāguine regio placareꝰ diana:cuius ſerpētē Agamēnon occiderat:q̄uis fabulæ dicāt:quū ephigeniā imolaturus eēt pater: diana cōmiſeratiōe cōmota ſtati ceruā ſubiecit. Ad uſque:uſque ad:tantus ē impetus Euripi ſinus maris ut uſque ad aulidem naues impellat.

Claſſibꝫ.ſ.agamēnonis ibi tēpeſtate maris diu retētis. Interea Cæſar:dū hæc gerūt̃ Cæſar ſubactis Petreio & Afranio in hiſpaniā cū exercitu uictore redibat ut Pōpeium ſequeret̃:Sed hic fortuna quæ ſemper cæſari ſecūda fuerat neſcio quid dubitaſſe uidet̃:an ſequeretur cæſaris uoluntatē: nā milites diſſēſionē fecere:ita ut iā plane ꝑ oēm exercitū dicerēt ſe poſt hac Cæſarē ſequi nolle: poſtq̄ nullū ex tot laboribꝫ atq̄ periculis præmiū cōſequerent̃:& q̄q̄ ſeditio illa ferme illuc ꝑuenerit:ut cæſarē deſererēt: tamē Cæſar ſicuti ſemꝑ in rebꝫ difficilimis maior apparebat:ita hoc tꝑe oppreſſit hāc ſeditionē militū ut multo q̄ atea obſequētiores facti ſint.

Victrices aquilas alium laturus in orbem
Cum prope fatorum tātos ꝑ proſpera curſus
Auertere dei nullo nam marte ſubactus
Intra caſtrorum timuit tentoria ductor:
Perdere ſucceſſus ſcelerum:cum pene fideles
Per tot bella manus ſaciatæ ſanguine tandem
Deſtituere ducem:ſeu mœſto claſſica paulū
Intermiſſa ſono clauſuſq̄ & frigidus enſis
Compulerat belli furias ſeu præmia miles
Dum maiora petit.dānat cauſamq̄ ducemq̄
Et ſcelere imbutos etiam nunc uendicat enſes
Haud magis exptus diſcrimine cæſar ī ullo
Quā nō e ſtabili tremulo:ſed culmīe cūcta
Deſpiceret:ſtaretque ſup titubantia fultus
Tot raptis truncus manibꝫ gladioq̄ relictus
Pene ſuo:qui tot gentes in bella trahebat.
Scit non eſſe ducis ſtrictos ſed militis enſes
Nō pauidū iā murmur erat:nec pectoꝛ tecto
Ira latens:namq̄ dubias cōſtrigere mentes
Cauſa ſolet:dū quiſq̄ pauet qbꝫ ipſe timori ē

Nonā ſiquidē tumultuantē legionē apud placētiā:q̄q̄ adhuc ī armis Pōpeius eēt:ut refert Suetonius:tutā cū ignominia miſſā fecit:ægreq̄ poſt multas & ſuplices ꝑces: nec nō exacta de ſōtibꝫ pœna reſtituit minatus fuerat auctore Apiano decimū quēq̄ morte mulctare:ſed gemitu ab uniuerſa legiōe edito:& ꝑtoribꝫ genibꝫ affuſis q neruā depoſcebāt: cæſar poſt modicū uix tādē ab ira liberatus hoc ſolū cōceſſiſſe uiſus:ut cētū dūtaxat &.xx.ſeditionis pricipes ab oībus eligeret duodeciq̄ ex his a cæteris ſelectos ſuplicio afficeret. Decimanos aūt romæ autore Suetonio cū ingentibꝫ minis ſūmoq̄ ēt urbis ꝑiculo miſſionē & præmia flagitātes ardent tūc Aphricā bello neque adire cōctatus ē:q̄q̄ deterentibꝫ amicis & una uoce q̄ Quirites eos pro militibꝫ appellauit flexit ita : ut ei milites eē confeſti reſponderit. Hiberis:Petreio q cū impio hiſpaniā tenebāt. Remeabat:redibat. Laturus uictrices aqlas.i.exercitū uictorē ducturus. In aliū orbē.ſ.i Europā cōtra Pōpeiū:nā hoc aīo ſdibat:ut in græciā ſequeret̃ Pōpeiū. Per ꝓſpera: qa fortuna oīa ex uoto & uoluntate Cæſaris regebat. Tātos cur.ſeditiōe.ſ.orta in exercitu quā deſcribit. Nullo iā marte ſe.cū ſemꝑ aduerſus hoſtes cæſar uictor extitiſſet in ſuis caſtris uici timuit.ſ.ne ſeditiōe militū deſertus uinceret̃. Perdere ſucceſſus amittere fœlicitates. Scelere : ꝙ cōtra patriā arma ſumpſiſſet.Cum pene interpetrat̃ ipſe id autē fuit: cū haud ꝓcul abfuit:quin milites cæſarē deſererēt q̄uis per tot bella ſemꝑ fideliſſimi fuerit. Pene:ꝓpe modū. Fideles:ꝑ tot bella quæ ī gallia:britānia:germania nouiſſime geſſerāt. Satiati ſan.qa faſtidire cepant tātum ſāguinis & cruoris. Seu mœſto:ratiōes nō nullas affert q̄obrē aī fortaſſe militū mutati fuerit:q̄ de cā orta fuerit ſeditio in milites & cæſarē incertum ē:qa fortaſſe potuit cōtingere:quia nō intermiſerāt bella.ſ.ꝙ incruēto marte Petreiū & Afraniū uicerant:& quia nō redibant in in Italiā:& quia deſueti erāt a pugna: ideo hebetiores facti incipiebāt nunc bonū pacis cognoſcere. Seu premia:alia cā ē:ſeu ꝙ laboribꝫ ſuis haud digna premia cōſequebant̃. Mœſto ſono:minus ē:qa ſonus claſſicorū nō eſt mœſtus uel ꝓ claſſica mœſti ſoni paulo ante intermiſſa:& nō nihil intermorata. Clauſuſq̄ & fri.en.quia clauſus erat:nō tepidus.i.ſuo ſpū tepefactus. Expulerat.ſ.e m ēte militū furias inſaniā belli. Premia nōdū cōſecutus. Dānat cām:q̄ſi inhoneſtā. Ducēq̄: q̄ſi ingratū. Scelere imbu.qa ēt poſtq̄ ſcelus cōmiſerat a ſcelere enſes liberare nolebant:qđ ē nimis tardū. Haud magis exptus.ſ.cæſar:& ſi oīa ex uoto cedebant:tamē non intellexit ſtatū ſuū eſſe tā debilē ſicuti nunc:cū pene deſtitutus ab oī exercitu ipſe ſolus ſtaret. Deſpiceret:tāq̄ deorſū aſpiceret trāſlatio ab eo q̄ in ſūmo gradu cōſtitutus ipſe ſupſtes alios inferiores deſpicit. Culmine:ex altitudīe gradus incerti. Trūcus:nā cæſarē q̄ſi corpus appellauit exercitus & milites corpis manus. Titubātia:inſtabilia. Raptis manibꝫ: amiſſis militibꝫ ſuis. Gladio ſuo:deficiētibus armis militū. Strictos:nudatos. Nō pauidū:iā inqt nō clam murmurabāt in ſuū ducē milites:ſed palā uerba cōtumelioſa iactabāt:ut appareret eos a duce ſuo penitus alienos eē. Tecto:ſimulato. Nec quæ:dicit unā uel potiſſimā cām eē cur populi metuāt tyrānū:nec ſe ab illius iniuria ulciſcuntur.ſ.ꝙ unuſquiſq̄ credit ſibi ſoli iniuſte impare:nō cæteris:nā ſi crederet ita ab uniuerſis odio haberi:ſicut a ſe nō dubitaret apte inuadere tyrānū:ſed hæc cā non erat in ipſis:nā milites Cæſaris cōſcii erāt ſibi inuicē ꝙ oēs odio Cæſarē hērent ꝙ.ſ.ſibi igratus fuerat poſtq̄ tot labores & ꝑicula perpeſſi fuere & ſanguinē ſuū pro gloria & laude cæſa effuderūt.Dū qſq̄ pauet:tyrānus uult timeri:& tamen timet populū ſuū ut in officiis Ci.ait:Qui timeri uult timet eos a qbꝫ uult timeri. Iniuſta grauari:ſi nec/

doche eſt ut grauatus mẽtẽ.i.ꝓpter mẽtẽ.i.exiſtimat ſibi ſoli iniuſte impare potẽtẽ. Abſoluerat liberauerat:quia oẽs ſciebãt ſibi iniuſtũ eẽ cæſarẽ. Quicqd mul.pec.nã ſi unus uel decẽ auderẽt aliquid cõtra tyrãnũ ulciſci tamẽ nõ poſſent: at ſi uniuerſa ciuitas conſentit ulciſci audet iniuriã.Effudere:euomere iras q̃s ſimul in pectore tenebant. Liceat diſcedere Cæſ.ẽ diſſuaſio ne cæſari militẽt:nã ſub eo militia dura ẽ & laborioſa argumẽtũ ẽ a difficili. Liceat:apoſtrophat ad Cæ.& ẽ cõſtitutio cõiecturalis:licet diſcedere non licet quæſtio ẽ. Diſceditis uos a militia:diſcedimus ſed iuſte:nã ingratus es:attamẽ non licet uobis iuratis ab imꝑatore ueſtro diſcedere concedendũ ẽ: ſed refellit oĩa:primo qa magna ꝑicula & labores perpeſſi ſunt:& patiunt̃:tamẽ nullũ premiũ accepere:

Seque putat ſolũ regnorũ iniuſta grauari
Haut r̃tinẽt qppe ipſa metus exoluerat audax
Turba ſuos.qcq̃d multis peccatur iultum eſt
Effudere minas:liceat diſcedere cæſar
A rabie ſcelerum:quæris terraque marique
His ferrum iugulis animaſque effũdere uiles
Quolibet hoſte paras:ꝑtem tibi gallia noſtri
Eripuit partem duris hiſpania bellis
Pars iacet heſperia:totoque exercitus orbe
Te uincente perit:terris fudiſſe cruorem
Quid iuuat arctois? rhodão rẽoq; ſubactis?
Tot mihi pro bellis bellum ciuile dediſti
Cæpimus expulſo patriæ cum tecta ſenatu.
Quos hoĩum uel quos licuit ſpoliare deoꝝ?
Imus in omne nefas:manibus ferroq; nocẽtes
Paupertate pii finis quis quæritur armis?
Quid ſatis ẽ ſi roma parum? iã reſpice canos
Inualidaſque manus:& inanes cerne lacertos
Vſus abit uitæ bellis cõſumpſimus æuum
Ad mortem dimitte ſenes:en improba uota
Non duro liceat morientia ceſpite membra
Ponere non anima galeam fugiente ferire:
Atque oculos morti clauſurã quærer̃ dextrã
Coniugis illabi lachrymis unique paratum
Scire rogum:liceat morbis finire ſenectam
Sit præter gladios aliquod ſub cæſare fatum
Quid uelit ignaros ad quæ portẽta paremur
Spe trahis? uſq; adeo ſoli in ciuilibus armis:
Neſcimus cuius ſceleris ſit maxima merces:
Nil actum eſt bellis ſi nondum compit iſtas

Rurſus arguit a neceſſario qa ẽt diutius ſub eo militare uoluerint nõ poſſent:cũ ad decrepitã ætatẽ peruenerint:rurſus ab utili.ſ.qa uictoriæ premia ſolus poſſidet. A rabie:a furore diſcedere. Quæris a difficili arguit quia laborioſa ẽ militia:licet diſceder̃ nã quæris ferrũ iugulis nr̃is:qui terra mariq; occidimur. Viles.ſ.tibi. Partẽ duris hi.bellis.ſ.fame cũ diluuiũ illud hiſpaniã oẽm inundauit:adeo ut extrema inopia laborarẽt multi perierũt:nã armis pene nullus cõſumptus ẽ. Iacet apud Maſſiliã in Italia. Totoq; exercitus orbe:nos quidẽ occidimur: tu uero uictor appellaris. Fudiſſe cruorẽ: tot labores ſunt tot pericula:ut ubiq; ſanguinẽ noſtrũ ꝓ uictoria tua effuderimus:& ſine ꝓmio aliquo. Terris arctois.ſ.in gallia:germania:& Britãnia:quæ ſũt in ſeptẽtrione. Rhodano rhenoq; ſub.i.ſubactis populis:qui iuxta rhenum & rhodanum hĩtant Rhodanus galliæ:rhenus germaiæ fluuius eſt. Tot mihi: qa belloꝝ quæ per tot annos ſuſtinuimus in diuerſo orbe terraꝝ:nihil niſi ciuile bellũ ſupereſt. Cæpimus expulſo:cũ inquit urbẽ romã ingreſſi ſumus nec diuina nec humana licuit nobiſ diripere quãdo nil prædæ cõſecuti ſumus:& oĩa ĩ ꝓtãte tua fuerit o Cæſar:quid inde utilitatis cõſecuti fuimus in urbe quæ ẽ opulentiſſima?quid ex aliis ſupereſt qd̃ ſperare poſſimus? Quos hoĩum:uel deoꝝ uel tẽploꝝ nobis diripere licuit ĩ illã. Imus in omne nefas:ergo ſcelus noſtrũ ẽ utilitas uero tua:nã oĩa ſcelera cõmittimus ꝓpter diuitias:ſed tamẽ nos pauperes ſumus tãq̃ pii & innocẽtes. Finis quis armis erat:quãdo nec capta Roma tibi ſufficere potuit. Iã reſpice canos:ẽt ſi nihil aliud cogit nos ab armis diſcedere:ſaltẽ hoc:iã eni ſenectus & mors ipſa iminet nobis:inde inquit mẽbra noſtra exhauſta ſanguine & corpora noſtra ſenectute effœta. Inanes:ibecilles ꝓpter ſenectutẽ. Vſus abit uitæ:ille eni ex uita abit:cuius uita nullius fructus ẽ. En ĩproba.ſ. petitio ut non in caſtris:ſed domi nr̃æ moriamur. Ceſpite ut nõ nuda terra moriamur. Non duro li.i.mori liceat nobis ĩ cubiculis noſtris:ne dũ apd̃ uxores & liberos:ut ſaltẽ ſint q moriẽtib9 nobis oculos claudãt. Nõ aĩa galeã.i.liceat nobis non armatis interire ſecũdũ eos loquitur qui dicũt aĩam eſſe aerẽ:cũ aĩa corpore exiret nõ pereat. Aĩa:ſpũ & ſpũs exire nõ poſſit niſi ꝑ galeã. Dextrã:uel filiorũ uel uxoris uel parẽtũ:quia ſic mos erat ut propinquiores moriẽtibus oculos clauderent. Cõiugis illabi lachrymis:infudere. Rogũ:quia ĩ caſtris rogus cõis extruit̃:& multorũ cadauera uno rogo ſupimpoſita cremãtur:liceat ergo ſingulis nr̃is rogũ hr̃e. Sit ꝓter gla.ſit aliqua mors ꝓter quã q̃ ẽ illata ferro. Quid uelut:rurſus ab inutili diſſuadet:dicit eni nunq̃d neſcimus quæ utilitas ſit ĩ bello cĩli.q.d.nos ualde amẽtes eſſemus niſi ĩtelligereꝰs eoꝝ q bella cĩlia gerũt ſolũ labores eẽ præmia uero unius tãtũmõ ducis. Spe:falſa. Portẽta bene appellauit portẽta.ſ.cædes ꝓmiſcuas ut parẽtũ

filiorũ fratrum inter ſe. Nil actum. Cæſar intelligit poſſe nos illius iniuriam uindicare. Nec fas: arguit a facili: facile ẽ a militia diſcedere: qui ſi alios populos uindicauimus: facile poterimus nos quoq; ab iniuria Cæſaris uindicare. Nec uincula uetant. ut uidicemus nos ab eo: uidelicet diſcedamus: nec diuino: nec humano iure ꝓhibemur. Nec fas: nec. ſ. ut uindicemus nos a cæſare & ideo deſeramus: quia piũ eſt deſerere eum qui contra patriã arma ſumpſit a lege ius ẽ ut priuatus ceteris æqualibus nil plus iuris habeat qui priuatus eſt q̄ nos ipſi. Rheni mõ cæſar: quoad militauimus ſub cæſare in gallia ille noſter dux fuit nã prouincia gallia Cæſari ſenatus populiq; ro. decreto demandata erat: at uero poſtq̄ in Italiã uenit: & urbẽ ingreſſus ẽ cepit eſſe priuatus: ergo cũ nullũ ius habeat magiſtratus nihil illi obligati ſumus. Socius: quia ita priuatus ẽ ſicuti nos. Facinus: ſicuti nos arma cõtra patriã ſumpſimus: ita & cæſar: ergo cõe facinus ẽ bonũ ẽt æquale eſſe debet. Adde quod ingratus. Arguit a parte iuris: quæ ẽ gratia ut bene mœrentibꝰ grã reddatur: ſed argumẽtũ intendit: non ſolũ cæſar nullã nobis gratiam: ſed nec gratias quidẽ agit: quicquid enĩ gerimus nõ nobis: ſed fortunæ attribuit. Iudice. ſ. Cæſare ingrato. Nos fatũ: intelliget tũc deniq; Cæſar nos illã eẽ fortunã cum attribuit oĩa cũ ab eo diſceſſerimus. Obſequium. i. licet deos tibi ſecũdos ſperes fore: tamẽ cũ diſceſſerimus: intelliges nõ ita eſſe: nã neceſſario cũ aduerſariis tuis pacẽ iungere coegeras. Infeſto: irato. Depoſcere ducẽ: paratus ẽt mortẽ inferre duci: ſi forte eos inuitos retinere uoluiſſet. Sic erat: eos poeta præcatur hoc loco ut agant: ſicuti cepunt nã ſi alio mõ bellũ ciuile diminui nõ põt: ſaltem diſcordia militũ hoc fiat. Pietas: quæ debetur charitati. Fides: quæ patriæ debetur. Quẽ non ille. d. cũ ita diſſenſio tãta orta eſt in caſtris cæſaris nullus dux tãti animi fuiſſet ꝑter Cæſarẽ: qn timuiſſet hãc militũ ꝑturbationẽ: ſed ĩ arduis atq; dificillimis rebus ſemꝑ fortior efficiebaſ. Quis ducẽ: quãtũ libet magnũ. Tumultus: ꝑturbatio. Fata ſed in præceps: ſed cæſar q ardua oĩa & periculoſa magno aĩo aggrediebatur: uenit ĩ cõſpectum militũ ſi forte aliquid cõtra ſe facere uoluiſſent: & minabũdo uultu cepit eos & qui huius ſeditionis auctores fuerant: ſecuri percuti iuſſit: quo facto perterriti cæteri multo plus q̄ antea obſequẽtiores illi facti ſunt: Alii quoque ueniam petiere ſi quid contra eum minus clementer dixiſſet: Conſtituerat Cæſar: ut refert Apianus: decimũ quẽque mortẽ mulctare: queadmodũ ſuperius diximus: ſed gemitu ab uniuerſa legione edito: & prætoribus genibꝰ qui ueniã depoſcebãt poſt modicum uix tandẽ ab ira liberatus: hoc ſolũ conceſſiſſe uiſus ut centum dũtaxat & uigĩti ſeditiõis principes ab omnibus eligeret quos ſupplicio afficeret. Fata dimittere: ideſt augere occaſionem fatorum: qa nõ expectabat fata Cæſar ut ſibi ſecũda eſſent: ſed ea preueniebat. Per ſũma ꝑicula: ſe exponẽs quãto magis fortuna ſecunda erat. Deſæuiat ira: ideſt non expectauit donec ira multum deferueſcit: ſed dum incenſi ſunt. Tẽtare furores: ſcilicet uidere nunquid imperio ſuo cedant an non. Non illis urbes. Hic Lucanus ſicuti in multis locis inuehitur in Cæſarem: dicit autem illũ nihilo magis timuiſſe milites q̄ ne deſereretur ab eis: quos ſciebat iam diu bellis ac facinoribus aſſuetoſ eſſe: & nihil eſſe quod non facile eis cõcederet: dummodo eos retineret. Non illis: modo cupiditatem eorum Cæſar expleret: niſi militibꝰ negaſſet. Vrbes: ſcilicet ſpoliandas: quicquid ſceleris: quicquid prædæ ab eo petiiſſent: id facile impetrare potuiſſent modo ne ab eo diſcederent. Tarpeiamque ſedem: ideſt Iouis capitolini templa non negaſſet diripienda. Matreſque ſenatus: matronas primicias eis conceſſiſſet. Paſſuraſque infanda nurus: adulteria & ſtupra. Vult omnia Cæſar: ideſt placeat ut inducti ſceleribus milites quaſi inuiti ab ipſo ſeparari non poſſint. Premia: ſcilicet prædam quæ premium martis ẽ. Militis indomiti: tantum mens ſæua timetur: id unũ erat quod timebat Cæſar: ne ad ſaniorem mentem milites redirent: & inciperent ſcelus cognoſcere. Non pudet ad ipſũ apoſtrophat: & q̄ſi eũ repræhendit ꝙ ſolus ipẽ ſit cui bella cĩlia placeant.

Omnia poſſe manus: nec fas nec uincula iuris
Hoc audire uetant: rheni mihi cæſar in undis
Dux erat hic ſocius: facinus quos inquinat equat
Adde quod ingrato meritorum iudice uirtus
Noſtra ꝑit quicquid gerimus fortuna uocatur.
Nos fatum ſciat eſſe ſuum: licet omne deorũ
Obſequium ſperes irato milite cæſar
Pax erit: hæc fatus totis diſcurrere caſtris
Cœperat: infeſtoq; ducem depoſcere uultu
Sic eat o ſuperi quando pietaſque fideſque
Deſtituunt. moreſq; malos ſpare relictum ẽ:
Finem ciuili faciat diſcordia bello
Quem nõ ille ducẽ potuit terrere tumultus
Fata ſed in preceps ſolitus dimittere cæſar:
Fortunamq; ſuam ꝑ ſumma pericula gaudẽs
Exercere uenit: nec dum deſæuiat ira
Expectat: medios properat tentare furores
Non illis urbes ſpoliandaque tẽpla negaſſet
Tarpeiãque iouis ſedem matreſque ſenatus:
Paſſuraſq; infanda nurus: uult omnia cæſar
A ſe ſæua peti uult premia martis amari
Militis indomiti tantum mens ſana timetur
Non pudet heu cæſar: ſoli tibi bella placere

Manibus:ideſt a tuis militibus damnata:manus Imperatoris milites appellat. Hos:milites tuos pri/us pigebat ſanguinis q̄ te. Vis ferri:licentia armorū illis diſplicebit:tibi uero nō. Laſſare: defatigeris ipe/ratiuus modus ē. Sine armis.ſ.uiuere. Finē:rebꝫ bellicis. Sæue quid:non p̄terea ē quod appeteř poſſis nolentibus:militibꝫ tuis & cogis eos ībella ruere. Bellum ciuile:nō ne uides ꝙ bellū ciuile te fugit:& tu illd̄ ſequeris. Stetit aggeř fulti:poſt īuentionē ṙddit ad ꝓpoſitū:dicens:quō Cæſ.magno aīo ſe militibus obtulerit. Intrepidus uultu.i.uultus talis erat ut metui potius poſſet q̄ metuere. Aggere nā aſcēdit ag

Iam manibus damnata tuis: hos ante pigebit
Sanguinis his ferri graue ius erit:ipſe ꝑ omne
Faſq; nefaſq; ruis:laſſare & diſce ſine armis
Poſſe pati:liceat ſcelerum tibi ponere finem
Sæue quid īſequeris? quid iam nolentibꝫ iſtas
Bellum te ciuile fugit:ſtetit aggere fulti
Ceſpitis intrepidus uultu:meruitq; timeri
Non metuens atque hæc ira dictante profat̄
Qui modo ī abſente uultu dextraq; furebas
Miles:hēs nodū ꝓptūq; ad uulnera pectus
Hinc fuge ſi belli finis placet:enſe relicto
Detegit imbelles animos nil fortiter auſa
Seditio:tantūque fugam meditata iuuentus
Ac ducis inuicti rebus laſſata ſecundis
Vadite:meque meis ad bella relinquite fatis
Inuenient hæc arma manus:uobiſque ṙpulſis
Tot reddet fortuna uiros:quot tela uacabunt
An ne fugam magni tāta cū claſſe ſequentur
Heſperiæ gentes:nobis uictoria turbam
Non dabit: impulſi tantum quæ præmia belli
Auferat:& ueſtri rapta mercede laboris
Lauriferos nullo comitetur uulnere currus?
Vos deſecta ſenes exhauſtaque ſāguie turba
Cernetis noſtros iam plebs romana triūphos.
Cæſaris an curſus ueſtræ ſentire putatis
Damnum poſſe fuge:ueluti ſi cūcta minent̄
Flumina quos miſcēt pelago ſubducere fōtes
Non magis ablatis unquā decreſceret æquor
Quā nūc creſcit aqs:an nō momēta putatis
Vlla dediſſe mihi:nunquam ſic cura deoꝝ

gerē de ceſpite erectum ut ab oībus poſſet audiri & uideri. Qui mō in ab. Redarguit milites ſuos: & ꝓbat ipſos eē dimittēdos: oſtendit ab utili ꝙ utile ſit eos dimittere q̄ ſeipſos oſtēdūt ībelles:ex eo ꝙ ni hil auſi fuerūt q̄ uerba ī īperatorē:& prīo captat bēi uolentiā ab ipſoꝝ ꝑſona uidelicet q̄ Cæſarē amant aduerſi fiāt:his qui ſeditionem concitarunt. i. odi um ducimus aduerſariū:cū oſtendimus aliqd ſpur ce:ſuperbe factum.oſtēdit eos pro īpatore ſuo ī primo cōſidēter facere uoluiſſe : deinde fidem ſibi non ſeruaſſe uidelicet ꝙ ſibi minitabātur. Miles hēs: tu qui pauloante audebas confidenter contra me pectus meum aptū uide accede. Modo:paulo ante. Hic fuge:deliberat dimittendum eſſe:qa in/belles & ignaui ſunt probat:nam ſi fortes eſſent:nō uerbis contra īpatorem exacerbati eſſent:ſed re. Si bellis:finis.ꝑ.iuſta cā ē cur te dimittam:qa non es dignus ſub Cæſare militari. Nil fortior auſa.ſ.iſta ſeditio tua p̄ter q̄ uerbis cōtumelioſis. Tantūq; fu gā.ſ.meditata ē. Ac ducis inuicti: qa ſecūda fortūa mea faſtidio uobis eē cæpit:iō īdignati eſtis q̄ mecū poſt hac uīcatis. Fatis:fælicitate mea. Vadite:ꝓba uit dimttēdos eē qa ībelles & ignaui: rurſus ab utili ꝙ meliores īuēiet. Viros.ſ.fortes. Repulſis:dimiſ ſis. Quot tel.ua.i.quot arma mihi ſuperūt:tot mi hi fortuna uiros fortes dabit. An ne fugā:probat a minori ad maius. Si pōpeius fugiens milites īuēit q̄ ipſū ſequerenť:q̄to magis Cæſ.milites īueniet q̄ ſep uicit & fugiētē Pōpeiū pſeqť. Nō dabit īpulſi:a fa cili ꝓbat.nō.n.īuitabunť milites ut me ſeq uelīt:qa nō ad bella:ſed ad p̄mia ueniēt: iā bello ꝓpēodū pa cto & laboꝝ uřoꝝ p̄mia ipſi accipiēt. Premia belli ꝓpēodū cōfecti:trāſlatio ſūpta a colūna:q̄ cū ſemel cōcuſſa fuerit facile euertiť. Rapta mercede.ſ.labo ris uři. Lauriferos.i. uictrices. Vos deſpecta: pp ſeniū & inter ī uos relicta militia:& facti plebei ōs ui debitiſ uřos triūphos ab aliis uſurpatos eē. Exahu ſta ſāg.uulneribꝫ acceptis. Plebs ro.i plebē ro.trā ſibitis. Vřos triūphos:q uřī fuiſſēt ſi mecū uſq; ad finē militare uoluiſſetis. Cæſ.an curſus:cōfutat mi litū ſuoꝝ rōnes a ſimili:dixerāt.n.qcqd gerimus for tūa uocať:& nūc ſciat Cæſ. nos ſuū fatū eē. Reſpō/det Cæſ.& dicet licet ipi diſceſſerīt tamē fortunā ſuam nō diſceſſurā. Curſus.fortūa ſecūda q̄ ipſum co/mitať. Veluti:a ſimili:queādmodū inqt mare oceanū ēt ſi oēs fluuii auerterenť nō tamē decreſceret: eo dē mō ſi uos diſceſſeritis:nec mea fortūa minueť:ſe cōpat mari oceano:ipſos uero fluuiis q̄obrē nō decre ſcit æquor:qa oēs flu.a mari deriuanť:et ī eo redeūt ēt ſi fluuii negarēt ṙdire ī fōtes:tamē nō ſērit diſceſſū eorū ita Cæ.nullū detrimētū uřa abſentia ſētire cogeť. Curſus c.i. ſucceſſus:felicitatē:nā nihilomīus res mihi ꝓcedēt uobis abſētibꝫ q̄ ātea. Subdu.remouere fōtes. An uos mo.nūqd creditis me dū mecū mili taſtis ſuſtinuiſſe aliquam inclinationem uictoriæ meæ nam non uos uictoriæ cauſa fuiſtis: ſed ego fui cā ut uos uinceretis.perſiſtet in ſimilitudine quemadmodū oceanus eſt origo fluuioꝝ:ita a me uictoria ꝑfe cta ē. Nūq̄ ſic cura d.qd creditis deos curař huiuſmōi cō ditiōis hoīes:ſed curæ diis ſūt tātūmō pricipes

Premit:ſubmittit. Morti ſalutiq;:nullā hēnt curā dii uiuatis ne:an moriāini. Vacēt.i.uacua ſit & itēta. Humanū p. ui.ge.i.uiuit ad īpiū paucorū:q̄do dii curāt:niſi pricipes:ſeqt̄ ut multi uiuāt ad īpiū paucoꝝ: & rōnē ſuā confirmat. Orbis hiberi:nūc ꝓbat exēplo id ita eē ꝙ dii tantūmodo magna curāt: & ideo humanū genus arbitrio paucorū uiuit:unū enī ex reliquo ſequit̄:qa dii pricipū ſolūmō curā habent:a principibus igitur reliq pendent:dicit āt cū me ſequimini uictores eſtis; ꝙ ſi pōpeium ſequeremini fugeretis. Hiberi:hiſpani. Fugeres pōpeio duce: ſicut ille fugit ita & tu fugeres cū illo. Fortis ī armis:& ne forte me oſtentare credatis.exēplū capite a Labieno: q ubi me ſecutus ē ſēp uictor fuit: mutato uero duce uictus ē:hic Labienus legatus erat Cæſaris: & ſolus ad pōpeiū tranſiit:& hoc legato Cæſar Galliā uicerat:& ut refert Plutarchus: Labienus a Cæſare miſſus tegerrimos Galliæ populos penes Arari fluuiū ꝓfligatos attriuit:& īterēpto Pōpeio cui adhæſerat ſecutus ē in Libyā Scipionē & Catonē: dū Cæſaris militibꝫ occureret equo per ilia confoſſo humi deiectus eſt auctore Apiano libro.ii. Nunc trāſfuga duce:ꝑ totū orbem fugit cum duce quem mihi prepoſuit. Nec melior mihi.u.f.tranſit ad cōfutatōnē qa illi dixerant Cæſarem ſibi ducem fuiſſe ī Germania:nūc uero cum priuatus redierit nō ducē ſed ſocium eſſe: ſed ꝙ inquit Cæſar: dicitis nolle neutrū ſequi:non ideo fides ueſtra probatur: nam quicūq; diſcedit e caſtris meis:& non tranſit in caſtra Pōpeii hic oſtendit animum ſuum alienū a me magis. neutrum nolentes ſequi damnatiq̄ ſi ſequerētur pōpeium:quia ſequēdo neutrū oſtenditis meos eſſe nolle.quia nec uincentes mecum præmio: nec cum Pōpeio uicti uenia mei eſſe nō recuſatis: ergo ſequitur ꝙ nec mei eſtis p̄mio:nec beneficio ueniæ. Quiſqſ mea ſigna:q̄obrē non eſt melior fides:q̄ ex hac oſtēdatis meos eſſe aliter uelle uel premio uictores: uel uenia uicti. Eſſe meus:uincēs mecum premio: uel ut uictus cum Pompeio ueniā poſtulet. Sunt iſta profecto: nunc oſtēdit ex eo curam ſui habuiſſe deos.ꝙ uoluerint uos milites infidos a caſtris ſuis diſcedere. Oratorie quod illi in detrimentum Cæſa. dixerunt ipſe idem in ſuam utilitatem conuertit. Vos dicitis metū demun mea fata cognoſcere: cū a me diſceſſeritis:recte dicitis:qa cognoui mihi deos ꝓpitios:et mihi milites īfidos ꝓpterea me liberaſt acri onere. Mutato milite:ne ipſius perfidia mihi noceret. Heu quantū:exonerarūt medii magno onere:quia ſpes ueſtras præmium nullū quantūlibet magnū implere potuiſſet. Fortūa: fatum.

Se premit:ut noſtræ morti:ueſtræq; ſaluti
Fata uacēt:procerū motus hæc cūcta ſequūt
Humauum paucis uiuit genus:orbis hiberi
Horror:& arctoi noſtro ſub nomine miles
Pompeio certe fugeres duce fortis in armis
Cæſareis labienus erat:nunc tranſfuga uilis
Cum duce prælato terras atq; æquora luſtrat
Nec melior mihi ur̄a fides:ſi bella nec hoſte
Nec duce me geritis:qſquis mea ſigna r̄liquet
Non pompeianis tradet ſua partibus arma:
Hic nunq̄ uult eſſe meus:ſunt iſta profecto
Curæ caſtra deis:qui me committere tantis
Non niſi mutato uoluerunt milite bellis.
Heu quantū fortuna humeris iā pōdere feſſis
Amolitur onus:ſperantes omnia dextras
Exarmare datur: quibꝫ hic non ſufficit orbis
Iam certe mihi bella geram diſcedite caſtris.
Tradite noſtra uiris ignaui ſigna quirites.
At paucos quibus:hæc rabies auctoribꝫ arſit
Non cæſar:ſed pœna tenet:procumbite terra
Infidumq; caput ferienda tendite colla.
Et tu quo ſolo ſtabunt iam robore caſtra
Tyro rudis ſpecta pœnas:& diſce ferire
Diſce mori:tremuit ſæua ſub uoce minantis
Vulgus iners:unūq; caput tā magna iuuētus
Priuatū factura timet:uelut enſibus ipſis
Imperet inuito moturus milite ferrum

Amolitur:remouet̄. Datur:conceditur. Sperante omnia:qui cum adhuc mecum uiciſſent nō credebant premia ulla ſibi ſatiſfactura eſſe. Non ſufficit orbis:quia quanto maiora premia caperent:tanto maiora ſibi deberi exiſtimabant. Mihi bella geram:ideſt ad utilitatem meam:nec uobis obligatus ero: ergo diſcedite. Viris:fortibus. At paucos:poſt confutationem ſuorum:nunc exequitur ſententiā ſuam:uidelicet ut ſecuri percuterentur pauci huius ſeditionis auctores:his dictis ſimul etiam impletis:oēs terrore perculſi obedienter paruerunt imperio Cæſaris. Paucorum: qui non amore meo timent: ſed metu pœnæ:ergo dabunt pœnas. Non cæ.ideſt amor Cæſaris. Sed pœna:ideſt pœnæ metus. Caput:ſeditionis. Procumbite terræ:ut nō auderet erumpere in ſeditionem. Tradite:dicticos eſt. Specta pœnas o tyro:& horum exemplo diſce fidelis eſſe. Diſce mori:ſi aliquid perpetraueris ſicut iſte. Tremuit ſæua ſub uoce. Nūc milites Cæ.repræhēdit Lucanus:dicēs tantā multitudinē iuuenū timuiſſe unū hoiem:cū facile illū tollere poſſet:& nec recuſarūt:ſed īpio illius puerūt:ut inuiti illos occiderēt:quorū auctoritate ſeditio orta fuerat. Iners:ignauū. Priuatū fa.q ſi nolebat interficere Cæ. ſaltē diſceſſciſſet ab eo ꝙ priuatus fuiſſet. Priuatū.i.q ſine impio eēt:nā ſi diſceſſiſſet nō habuiſſet qbꝫ imparet:ergo priua

tus reliq̃baſ. Enſib ip.i.ut uidelic& ipi milites:niſi ipio cæſ.eſes mouere nõ poſſint. Ipe pau&:at ipſe Cæſ.metubat id qđ milites pati erãt exequi:ne illi recuſarẽt:uidelic& ne occiderẽ uellẽt huius ſeditiõis au ctores. Scelus:ad pũiendũ ſeditioſos. Vicit patiẽtia:patiẽtiores fuere milites q̃ cæſ.ſpabat. Iugulo nõ tã tũ:qa dixerat infida tẽdite colla illi exhibuere colla & iugulũ interficiẽtib ſe. Timet mẽtes:militũ ſuoꝝ licet ſimular& nõ magnifacere milites ueteranos:tamẽ nihil erat qđ magis timer&:ſciebat.n.illos aſſue tos militiæ:& nõ facile inueniri poſſe tales uiros. Tã diri fœderis:ſed cũ paucos ſeditiõis autores cecidiſ ſ&:ita aĩos militũ cõfirmauit:ut nũq̃ antea fuerint obſequẽtiores.

Ipſe pauet ne tela ſibi dextræq́ negentur
Ad ſcelus hoc cæſar:uincit patiẽtia ſæui
Spem ducis:& iugulos nõ tãtũ præſtitit ẽſes
Nil magis aſſuetas ſceleri q̃ perdere mentes
Atque perire timet:tam diri fœderis ictu
Parta quies:pœnaq́ redit placata iuuẽtus.
Brunduſiũ decimis iub& hãc attigere caſtris
Et cũctas reuocare rates:quas auius hydrus:
Antiquusq́ taras:ſecretaq́ littora leucæ:
Quas recipit ſalpina palus:& ſubdita ſipõti
Mõtibus auſoniam qua torquẽs frugifer orã
Dalmatico boreæ:calabroq́ obnoxius auſtro
Appulus adriacas exit garganus in undas
Ipſe petit trepidam tutus ſine milite romam.
Iam doctam ſeruire togæ:populoq́ precanti
Scilic& indulgens ſummũ dictator honorẽ

Diri fœd.pp execrationẽ:nã porca ĩmolari ſolebat et cædi:cũ fœdera iũgerẽt:nũc mi lites cæſi ſũt:nõ porca:qđ genus ẽ fœderis. Vir. Ex preſſit:& cæſa iũgebãt fœdera porca. Parta qes:nã metu pœnæ placat ẽ miles. Redit:ĩ fidẽ ĩpatoris. Brũduſiũ decimus:nũc Luca.ꝑſequiſ dicere qũo Cæſ.ſũpta de paucis pœna ꝑ lege cõſtituit:ut qđ re liquũ belli ſuperat ꝑſeq̃reſ:primũ igiſ brũduſium iuſſit ire milites ſuos:& reuocarẽ rates õs:q̃ brũduſi um uenerãt:& loca noĩat ubi claſſis cæſ. cõſtiterat. Hãc.ſ.iuuẽtutẽ:quæ ſedata ſeditione obſeq̃ntiſſi ma facta erat ſibi. Decimis caſtris.i.x.die.nã cũ ſi cut dies noĩanſ ĩ re militari:q ſingulis dieb caſtra metari ſolebãt ãtiq:& quocũq̃ iter facerẽt:ubi mox eos dep̃hẽdiſſ&:ibi caſtra ponebãt:iõ quotiẽs legi mus.ii.uel.iii.uel.iiii.caſtris:ſignificat.ii.uel.iii. uel iiii.diẽ. Attigere:p̃uenire brũduſiũ. Hydrus:hy drus urbecula ẽ apuliæ:ex qua ad leuca. ea enim ur bs nõ grãdis ẽ ſtad.cl.ad brũduſiũ uero.xl.ſtad.ſũt autore Stra.li.vi.dr̃ & hydrõs. Bares:uel ut nũc uo cãt baretũ.urbs exigua ẽ iacet ĩ ſalẽtinoꝝ finib ad quã pedeſtri magis q̃ maritimo itinere a tarẽto faci le ꝑuenit:e tarẽto ad brũduſiũ nauigatiõis circuitõ ẽ. Salpina palus:q̃ ẽ a ſalpia.Salapia ciuitate dicta amore pœni hãnibalis ĩclita.hæc ciuitas.n.apuliæ pri ma fuit:q̃ ad hãnibalẽ defecerat:& ab hac ciuitate palus dcã ẽ. Sipus:apuliæ cĩtas:crediſ Diomedis fuiſſe ædificiũ:dr̃ alio noĩe ſipõs diſtat a ſalpia ſtad.c.&.l. Greci uero eã ſipiũtẽ nũcupãt ab eiectis e fluctu ſepiis ut li.vi.a Stra.referſ. Subdita.m.qa ſita ĩ cãpo & ĩ plano eẽt:& declarat ea pte qua. Garganus flugifer.i. fertilis.nã mõs ẽ apuliæ fœcũdiſſimus ad ſtad.ccc.ꝓtẽdiſ ĩ pelago:ut inq̃t Stra. Torq̃t auſoniã o.qa ĩ an guſtũ orbẽ uoluiſ:& ibi iuxta adrianũ mare liguã facit.ubi ſitũ ẽ brũdiſiũ. Dalmatico b.qa obnoxi bo reæ:qa a ſeptẽtriõe ĩ dalmatiã ꝓflat:&obnoxius calabro auſtro:qa a ſeptẽtriõe boreã:a meridie auſtrũ hẽt calabria. Exit ĩ undas cũ ambitu adriatici:nã ibi linguã facit:ubi ſitũ ẽ brunduſiũ:per hos amnes & hæc loca claſſis cæſaris trãſitura erat. Ipſe petit:hiſtoria hæc habet:deuictis Petreio & Afranio:& cõpoſitis ꝑ uinciæ rebus:Caeſar primũ uenit ĩ teracõnẽ:& eo legatiões undiq́ ad Cæſarẽ cõuenerũt:quibus expedi tis:deinde rediit maſſiliã:q̃ iam deuicta erat:ut ſupra dictũ ẽ.Nam fatebaſ ſe nõ poſſe uirib Cæſaris reſi ſtere.hanc tamẽ in deditiõem accepit:deinde impoſito duarũ legionũ p̃ſidio:reliquas copias ĩ italiã miſit Ipſe uero cũ ibi eſſet audita lege lata de dictatura a M.Lepido pretore factũ ſe eſſe dictatorẽ reliquas copi as in italiam miſit:ipe uero romã ꝓficiſciſ:& ipo dictatore habẽte comitia creati ſunt cõſules:primus ipe dictator:deinde Sulpitius collega illius:& hoc ẽ q poeta breuiter tãgit. Tutus ſine mili.qa iã nullus erat ĩ italia exercitus:quẽ metuer&:imo oĩa ipio Cæſ.ĩ italia parebãt. Iã doct.ſ.t.i.togatis:nã ex quo pom.di ſceſſerat:oĩa cæſ.occupauerat:iõ qĩ oblita erat libertatis. Dictator:cæſar:q ante a M.Lepido lege lata di ctator factus erat. Sũmũ h.i.cõſulatũ:qa ex dictatore cõſul factus ẽ Cæſ.dictator aũt erat magiſtratus ex ordinarius & ſemeſtris.Apianus aũt dicit q Cæſar ſeditiõe apud placẽtiã ſedata romã reuerſus ẽ:trepidã te adhuc populo:neq́ ſenatu aut cõſule illũ eligẽte:ſe ipſũ dictatorẽ noĩauit:ueꝝ ſiue ut iuidiã dilueret:ſi ue ꝑ magiſtratu minime ĩdiger&:per.xi.ſolũ dies illi p̃fuit:ſe cõſulẽ in futuꝝ deſignauit:Pom. quoq́ Iſa uricũ collegã ſibi aſſũpſit.M.Lepidũ in Iberia.In ſicilia Aulũ Alpinũ.In ſardinia Sextũ pduceũ delegauit: Galliæ nup adeptæ Decimũ Brutum preſidere iuſſit. Deniq́ ut idem refert Apianus ciuilibus confectis omnibus romam regreſſus Cæſar appellatus eſt pater patriæ:& dictator in omnem uitã electus conſulq́ ad decennium:corpus eius ſacrum & intemeratum habitum.Cæſar dignitates cæteras conſulatu per de cennium excepto ſibi aſſumens:conſules in futurum ſe & Antonium equitum magiſtrum eius decla rauit.Suetonius uero dicit continuum conſulatum recepiſſe:præfecturam morum:inſuper prænomen

Imperatoris ſtatuam inter leges eminẽtiorem locum in orcheſtra & alia ampliora etiam humano faſti/gio decerni ſibi paſſus eſt ſedem auream in curia templa & aras & ſimulacra iuxta deos. Indnlgens po/pulo:reſponde& ad illud quod dixerat:Iam doctũ ſeruare togæ:quia Cæſar quaſi ſimulabat ſe nolle acci/pere conſulatum. Precanti:quia populus precabatur conſulatum ſibi. Indulgens:id eſt faciens hanc grãm populo. Lætos faſtos:quia faſti libri erãt in q̃bus magiſtratus oẽs ſcribebantur p̃cipue conſulum.

Nãq; õs uoces:hoc tp̃s quo Cæſ.cõſulatũ accepit fuit prĩcipiũ:ut falſis nõibus ĩpatores Ro.appellarẽt: cũ reges ſint imo uero tyrãni appellãdi:nõ cõſules: nõ p̃tores:nõ ĩpatores:cũ leuis eſſe uideaẽ:tamẽ gra/uis atq; moleſta res eſt. Ipſi.n.tyrãni oĩa libidĩe ſũa faciebãt:tũc primũ inq̃t huiuſmodi noĩa ĩuẽta ſũt: quibus dominos atq; tyrannos falſo appellamus.

Qua ſibi ue.quia imperatoriæ dignitati miſcuit conſulatum & omnes dignitates. Gladiis:uideli/c& armis:quæ propria ſunt imperatorum:nã im/peratores proprie dicuntur qui exercitibus præſũt quanq̃ corrupto uocabulo imperatores dicantur q̃ uniuerſo terrarũ orbi imperent. Repetit ætas ex eo tempore primum inceperunt appellari domini

Ferri:magiſtratuum arma : quæ ſunt ſecures. Ferri:militum quæ ſunt arma imperatorum. Au/ſonias ſecures:italas:quæ propria ſunt magiſtratuũ Gladiis:id eſt armis militum:quæ ſub imperatore conſtituuntur. Addit & faſces oculis : uidelic& militaribus inſignibus addit faſces:quæ ſunt conſu/laria inſignia. Aquilæ:inſignia romana. Nomẽ inane:quia non legitime factus erat imperator:qui non ſecundum leges factus erat conſul imperii:nõ legitimum imperium. Digna nota:ſcilic& conſu/latus.Notam temporum:Cæſaris conſulatum ap/pellat:id eſt maculam:& declarat. Non quo me/lius conſule:uidelicet quo talem conſulem popu/lus romanus accepit:ut exercitũ ſimul cũ libertate amitter&. Pharſalicus ãnus:uidelic& quo ĩ phar/ſalia pugna ciuilis geſta ẽ:ut ſimul cũ exercitu roma/no libertas p̃iit. Notus erat:dignus cõſulatu Cæſ. erat:quo cõſule tãta clades ĩglueret & cognoſceret.

Fingit ſolẽnia : incipit oſtẽdere q̃uo nõ ſecũdum leges factus erat cõſul. Solẽnia.i.comitia ſolẽniter indita. Suffragia:uidelicet eq̃tũ & ſenatoꝝ. De/cãtatq; tribus.i.p p̃conẽ iub& citari tribus:nã p̃cones quodãmodo decãtarẽ uidẽẽ:cũ noĩatim tribus cita/bant. Vana urna:q̃a populus infreq̃ues erat:q̃a ĩ urna cõtinebãtur ſortes .xxxv.tribuũ:& p̃miſtis ĩ urnã ſortibus:deinde ſingulæ excipiebantur:& cuius prima ſors educeretur:illa primum citabatur cælum ſer/uare:id eſt aues & ſigna cæli.i.nõ lic& auſpiciũ capere:quia mos erat romanoꝝ:ut nec publice:nec priua/te quid facerẽt niſi prius captis auſpiciis. Ergo nõ licet.i.cape auſpiciũ:q̃a nõ erãt augures qui auſpicia ca/perẽt. Augure ſurdo:quia ẽt ſi augur aliq̃s eẽt diſſimulabat ſe audire tonitrũ aduerſa ſignificãtẽ:& q̃uis aduerſæ aues eſſent:iurabat tamẽ bonas aues apparuiſſe:q̃ cõſulẽ Cæſarem admitterẽt. Lætae:felices. Bubone ſiniſtro:mala ſignificãte ſiue uolatu:ſiue cantu auguriũ dabat. Inde p̃it p.& ex eo tp̃e perire cæ/pit cõſulatus. Inde:ex eo q̃ cõtra leges occupaſſet magiſtratũ Cæſar. Iuris inops:poteſtate:cũ Cæſar oĩa for&. Noĩe tẽpus:q̃a tẽpus denominabaẽ a cõſulibus:ut dignoſci poſſent tẽpora. Noĩa:uidelic& in faſtis ſcripti cõſules:quũ ſolũ tẽpora denotẽt. Menſtruus conſul.i.qui uno mẽſe tãtũ durar&:q̃a ex/tremo anni mẽſe creabaẽ. Nec non iliacæ:dicit populũ feciſſe latiali ioui ſacra:tã & ſi nõ mereretur:red/dit cauſã q̃a p̃miſerat:ut latiũ ſubigereẽ a Cæſare:hæc ſacrificia latialia dicebãtur:ex eo q̃ ex omni latio ad hæc ſacra conueniebãt. Nec non:ſimiliter. Solẽnia ſacra:uidelicet latinas. Numen niliacæ albæ.s. latialis iouis:iõ latialis iupiter dr̃ qui præſit albæ.nã albã primus cõdidit Aſcanius Aeneæ & Lauinæ fili/us:ubi latialis iouis ĩ medio tẽplũ cõdidit:ubi latinæ ſolẽnia ſacra ioui inſtituta ſũt.Latinæ feriæ:ut refert Varro a latinis populis dictæ:quibus ex albano mõte ex ſacris carmen petere fuit ius cum romanis. Sub/acto latio:nec hæc ſacrificia fiebant ioui ut defender& latiũ. Flammifera nocte:q̃a nocte ſacra fiebant:

Co ıtigit & laetos fecit ſe conſule faſtos.
Nanq; omnes uoces per quas iã tẽpore tanto
Metimur dominis:hæc primũ repetit ætas.
Qua ſibi nec ferri ius ullum cæſar abeſſ&.
Auſonias uoluit gladiis miſcere ſecures.
Addidit & faſces aquilis:& nomen inane
Imperii rapiens:ſignauit tẽpora digna
Mœſta nota:nã quo meliꝰ pharſalicus ãnus
Conſule notus erit:fingit ſolennia campus
Et non amiſſæ dirimit ſuffragia plebis.
Decantatq; tribus:& uana uerſat in urna
Nec cælum ſeruare lic& tonat augure ſurdo:
Et laetæ mirantur aues bubone ſiniſtro.
Inde perit primũ quõdã ueneranda poteſtas
Iuris inops:tantũ careat ne nomine tempus
Meſtruus in faſtos diſtĩguit ſæcula conſul
Necnon iliacæ numen quod praeſidet albæ.
Aut meritum latio ſolennia ſacra ſubacto
Vix in flãmifera confectas nocte latinas.
Inde rapit curſus:& quæ piger appulus arua
Deſeruit raſtris:& inerti tradidit herbæ
Ocior & cæli flammis & tigride fœta
Tranſcurrit:curuiq; tenet minoia tecta

iõ faces gerebãt. Inde rapit curſus:hæc ubi fecit Cæſ.ipſe brũduſiũ nauigauit:quo claſſẽ ſuã cõuenire iuſ/
ſerat. Rupit curſus:ſẽp Cæſ.celeritatẽ tribuit.Lõgiſſimas.n.uias:ut refert Suet.incredibili celeritate cõ/
fecit.expeditus meritoria rheda cẽtena paſſuũ milia ĩ ſingulos dies:ſi flumina morarẽtur nãdo traiiciens:
uel innixus inflatis utribus:ut ſæpe nũcios de ſe ꝑuenerit. Piger appulus:qa piger ideo fœcũditate ocio/
ſus:quia ſine labore ſpõte ſua ſegetẽ producit. Inerti herbæ:q̃ ſine agricolaꝝ labore naſcit̃. Ocior cæli
id eſt uelocior fulmine. Fœta:q̃ peperit. Clauſas.tã intenſum frigus fuerat:ut oĩa glacie obruta eſſent:

Inuenit:& pauidas hyberno ſydere claſſes:
Turpe duci uiſum eſt rapiẽdi tempora belli
Brunduſii clauſas uentis brumalibus undas
Inſegnes haeſiſſe moras:portuque teneri
Dum pateat tutum:uel non felicibus æquor
Expertes animos pelagi:ſic robore cõplet.
Fortius hiberni flatus:caelumq̧ fretumq̧.
Cum cepere tenent:quã quos incũbere certos
Perfida nubiferi uetat incõſtantia ueris:
Nec maris ãfractus:luſtrandaq̧ littora nobis
Sed recti fluctus:ſoloq̧ aquilone ſecandi
Hic utinam ſũmi curuet carcheſia mali:
Incũbatq̧ furens:& graia ad mœnia perflet
Ne pompeiani phaeacum e littore toto
Languida iactatis cõprendat carbaſa remis
Rumpite quæ retinẽt felices uincula proras
Iãdudum nubes:& ſæuas perdimus undas:
Sidera prima poli phœbo labente ſub undas
Exierant:& luna ſuas iam fecerat umbras
Cum pariter ſoluere rates:totoſque rudẽtes
Laxauere ſinus:& flexo nauita cornu.
Obliquat leuo pede carbaſa:ſũmaque pẽdens
Suppara ueloꝝ perituras colligit auras;

adeo ut nauigare nõ poſſent. Minoia tecta: nam
a cretẽſibus habitatum fuit brũduſiũ:& Minos rex
crete fuit. Vndas:quia ĩ littore maris cõditũ ẽ brũ
duſiũ. Clauſas umbras brũduſii:quia in anguſtũ
orbẽ ibi mare uoluit̃. Clauſas:cõgelatas ſi de mari
referẽdũ eſt ad uẽtos:qa nauigatio maris clauſa dr̃
cũ uenti aduerſi nauẽ impellũt. Turpe uiſum du/
ci:Ceſar cõpoſitis in urbe rebus:quũ ſibi magiſtra/
tus oẽs uẽdicaſſet brũduſiũ iter intendit brumæ tẽ
pore:& ibi milites ſuos inuenit:qui deteriti erant a
nauigatione ꝓpter tẽpeſtatẽ.Nũc proſequit̃ Luca.
dicens Cæſarẽ nõ potuiſſe hãc morã pati:dum ma/
re quieſcer&:igitur milites ſuos adhortatus eſt: ut
ſe ferro cõmitterẽt. Turpe:ignominioſũ quodam
modo. Rapiẽdi:feſtinãdi. Vel non felicibus:do
nec mare tranquillũ efficeretur:ut etiã infelices p id
tuto nauigare poſſent. Robore:id eſt audacia:&
fortitudĩe animi. Fortius hyberni:hæc oratio ha
b& ſuaſionẽ:ergo in deliberatiuo genere conſtiturã
intelligimus:ſuadẽt.n.militibus ut nauigare uelint
nec ꝑturbationẽ maris timere.Suaſio ãt ab hõeſto:
ab utili:a facili:a iucũdo:a neceſſario ſumit̃. Arguit
primũ a partibus prudẽtiæ:q̃ ĩ tres diuidit̃:ĩ memo
riã ꝓuidẽtiã:ĩtelligẽtiã.Arguit ab ĩtelligẽtia.Oſten
dit ſe.n.ꝑitũ eẽ maris & uẽtoꝝ:qa uidelic& ſit tutiꝰ
nauigare flãte aqlone tẽpore hiemis q̃ uernis uẽtis:
qa aqlo ꝑdurare ſol&:uerni uero ꝑmutari. Fortiꝰ
hibernis:hiemalibꝰ nos indigemꝰ uẽtis ꝑſeuerãtib.
ſed hiberni uẽti magis durãt q̃ uerni:ergo ſpãda eſt
bona nobis nauigatio:nã ut cõmẽtariis legit̃ cæſar
ii. ianuarii die brũduſiũ nauigauit. Incũbere:inſi/
ſtere certos. Nec maris ã.ꝑterea nõ reqrimꝰ uarie/
tatẽ uẽtorũ:ſicut faciunt q mare circuũt.ſed ex dire
cto nauigãtes ſolo aqlõe in græciã ꝑferri poſſumꝰ. Anfractꝰ:circuitꝰ. Hic ũt.tãtũ abeſt ut ꝺos orẽ:ut hic
aqlo diutius dur&. Curuet:adeo ĩpetuoſe ꝑfl&:ut malũ nauis ĩclinet. Carcheſia:uidelic& ſũmitates.car
cheſia ẽ ea quã uulgo caueã appellãt:q̃ ĩ ſũmo mali poſita ẽ. Ferẽs:uehemẽter ſpirãs. Nec põ reddit ratio
nẽ cur oport& aqlonẽ uehemẽtius ſpirare:qa rates erãt p littora pheacũ:ubi claſſis põpeiana cõſtiterat:ni
hilominus metuebat ne uẽtus deficer&:quũ naues ĩ medio mari cõtinerẽt̃:ne facultas ſibi daret̃ nauigã/
di:ĩ hoc mari naufragiũ paſſus ẽ ulixes:quũ in græciã proficiſceret̃. Languida deficiẽte uẽto. Remis:ne
ipſi remis uiliores naues noſtras circũueniãt. Rumpite quæ:ergo dũ uobis fauẽt uẽti:ſoluite naues & na/
uigare incipite. Iandudũ nubes:nũquid ſentitis nebuloſũ hoc tẽpus:& uentoſũ uobis ꝓpitiũ eẽ. Sæ/
uas:quæ uobis ſæuæ uidẽtur. Sidera prima poli:hac perſuaſiõe animos militũ Cæſar erexit:ut ſe intre
pidos mari cõmitterẽt.deſcribit tẽpus quo nauigare cæpit Cæſar:dicit enim principium noctis fuiſſe ui/
delicet occidente ſole. Prima ſydera poli:occidẽte ſole ſtatim ueſper prima ſtella apparuit. Suas um/
bras:id eſt noctem:iam luna exorta erat:ſicut lux ꝓpria ſolis dicitur:ita umbræ ſũt lunæ. Totoſq̧ rudẽ
tes:quia ſicuti nunc cũ carbaſa intẽdere uolũt rudẽtes intẽdũt:ut ãtẽna ſublata:uẽti uela ĩplere poſſint.ru
dẽtes funes quibꝰ intẽditur uelũ. Et flexo.n.obli.le.pe.expreſſit geſtũ nautæ:tũ quũ ſoluta uela aperit tẽ
ſo rudẽte uela obliqua ſiniſtro pede:ut Vir.Vna oẽs fecere pedẽ.i.una oẽs intẽderũt funẽ leuo pede:quo ĩ
tenſo ſtatim aperta ſunt uela. Cornu.ſ.antennaꝝ:quæ tanq̃ ſũt ĩ ſũmo malo. Leuo.ſ.intenſo. Sup/
para:eſt linteum fœmorale:uulgo el gremiale:eo ꝙ ſubtus appareret:hic & alibi accipitur pro ſumma uelo/
rum parte:quæ rugata eſt:ſicuti hoc loco. Summa:ſummas ꝑtes ſignificat ſecundos habuiſſe uentos.

Vt primũ leuior propellere lintea uentus
Incipit.exiguũq; tumẽt:mox reddita malo
In mediam cecidere ratẽ:terraq; relicta:
Nõ ualet ipſa ſequi puppes quaſ uexerat aura
Aequora lẽta iacent alto torpore ligata.
Pigrius immotis hæſere paludibus undæ
Sic ſtat iers ſcyticas aſtrigẽs boſſorus ũdas
Cũ glacie retinente fretum nõ ipulit hiſter
Immenſũq; gelu tegit̃ mare:cõpremit unda
Deprehendit quaſcũq; rates nec peruia uelis.
Aequora frãgit eques:fluctuq; latẽte ſonãtes
Orbita migrãtis ſcindit meotida beſſi
Saeua qes pelagi:mœſtoque ignaua ꝓfundo
Stagna iacentis aquæ:ueluti deſerta rigente
Aequora natura ceſſant:põtuſque uetuſtas
Oblitus ſeruare uices non cõmeat æſtu
Non horrore tremit:nõ ſolis imagine uibrat
Caſibus innumeris fixae patuere carinæ
Illinc infeſtae claſſes:& inertia tonſis
Aequora moturae grauis hic lãgore ꝓfundi
Obſeſſis uentura fames:noua uota timori
Sũt inuenta nouo:fluctus nimiaſque precari
Ventoꝝ uires:dũ ſe torpentibus unda
Excutiat ſtagnis:& ſit mare nubila nuſquam
Vndarũque minæ:cœllo anguente fretoque
Naufragii ſpes omnis abit:ſed nocte fugata
Læſũ nube diem iubar extulit:imaque ſenſim
Cõcuſſit pelagi:mouitque ceraunia nautis

Vt primũ:ſtatim inquit uẽti ceſſauere:& deſtitutæ ſunt ĩ medio mari naues. Lintea:uela. Exiguũ:pro exigue.unũ ſeqt̃ ex reliquo:nã quia leuior ſpirat uẽtus:iõ paꝝ tumeſcebãt uela. Sequi.ſ.naues. Terra relicta:qa iã a littore ĩ mare mediũ deduxerant naues. Lẽta:inertia. Ligata:cõpreſſa. Alto torpore:ꝓfunda pigritia:quia nil mouebãt̃. Prigrius ĩmotis:adeo ut undæ redditæ fuerint ſtabiliores paludibꝫ ipſis.

Sic ſtat:p ſimilitudinẽ oſtẽdit qũo mare ĩmobile cõſtiterat.dicit.n.nõ aliter mare ſtabat ĩmotũ q̃ ſcythica palus meotis:quũ glacie adſtricta fuerit:nã gelu acri adeo premitur meotis:ut iter tranſmeantibꝫ facile p̃beat:eodẽ mõ đ mari dicit:duæ ſimilitudĩes pria đ boſſoro:ſcđa de meotica.bina ãt ſũt boſſora:unũ qđ ciericũ appellat̃:qĩ cibricũ:ut refert Stra.græcorũ ligua cimerii cibri noĩant̃:hi ad paludẽ uſq meotĩ militiã agitar̃t:Alteꝝ uero thraciũ boſſorũ ẽ appellatũ ſcđm fabulas ꝙ Iupiter ĩ forma bouis Europã ea trãſtuliſſe dr̃.ũde boſſorꝫ a bos & foro.i.fero. Circa aũt margineſ meoticæ diuerſi populi habitãt qui ſæpe gelu ſtrĩgẽte paludẽ:nõ aliter q̃ per cõtinẽtẽ terrã cõuenir̃ ſolẽt. Hiſter:dãubiꝫ:ſignificat frigoris uehemẽtiã q̃ tãta ẽ ut dãubiũ celeriter currẽtẽ plerũq; ĩglaciet.Fert̃.n.ut li.iii.refert Stra.hiſter ab occaſu ĩ ortũ & ĩ euxinũ pontũ a ſiniſtra reliquens germaniã oẽm ĩcipiẽtẽ a rheno:geticũq; totũ:& qđ ẽ tyrengetaꝝ & baſtarnoꝝ atq̃ ſauromataꝝ uſq̃ ad flu.tanaim lacũq; meotidẽ:a dextra uero thraciam omnem:& illyricũ reliquamq; ultimam græciam. Gelu:quinetiam maris unda gelatur:quod ẽ mirabile. Frangit eques:ſcilicet ungula cornipedũ. Meotida beſſi:nam circa margines meotis habitant diuerſi populi:inter quos & beſſus. Strabo li.vii.refert:beſſos magna ex pte mõtẽ Eniũ diuidẽtẽ mediã thraciã incolere:& latrones uocari pp latrociniũ. Migrãtis:huc & illuc:& ultro citroq; tranſeuntis. Sonãtẽ:reſonãtẽ. Latẽte:ſub glacie. Sæua qes.ſ.erat.reſpexit ad uolũtatẽ Cæſ.nã quã trãqllitatẽ cæteri optãt:hãc Cæſ.abhomĩabat̃. Mœſto ꝓ.qđ mœſtũ reddebat Cæſ. Iacẽtis:ĩmotæ aquæ. Veluti deſer.i.e.natura.hoc ẽ mare ĩqt pſtabat imotũ:q̃ſi ipſius maris natura torpẽte deſtitutũ eẽt q̃obrẽ.nã mar̃ cõtinue fluxũ piter atq; r̃fluxũ patit̃. Rigẽte:torpeſcẽte. Vices:uiciſſitudĩes:q̃s ab antiquo habuit & fluxus & refluxus. Cõmeat:ultro citroq̃:qa nũc feruet æſtus:nũc deficit. Horrore.ſ.uẽtoꝝ. Vibrat.i.ꝓbat̃. Solis im.i.luna:ũde ẽt ſolis ſoror dr̃. Caſibꝫ ĩnu.mare ita erat trãqlũ:ut nec uẽtis ullis:nec ſideribꝫ:aut uarietate:ũda creſcentis aut decreſcẽtis ĩ nullã ptẽ moueret̃:& ſtagni potiꝫ q̃ maris ſpẽs p̃ber&. Fixe:ĩſtabiles. Illic ab una pte Claſſes.s.põ.q̃ litora porꝫ obſidebãt. Infeſtæ:aduerſæ. Inertia t.qa uelis nauigabãt cæſ.naues mouer̃ nõ poterãt:at uero Põ.remis naues ĩpellebãt. Tõſis:remis a tõdẽdis ũdis. Fames:iſtabat. Grauis:ĩtollerabilis. Lãgor̃:ĩmobilitate maris. Noua u.t.q ĩ medio maris ſũt trãqllitatẽ exoptãt:hi uero tẽpeſtatẽ:qa ſi uẽtꝫ uehemẽtior fuiſſet:ita ſe poſſe exiſtĩabat piculũ euader̃:ergo noua uota nouus ẽt tĩor ne pp trãqllitatẽ maris dep̃hẽderẽt̃ ab hoſtibꝫ. Fluctꝫ.ſ.p̃cibꝫ expoſcere a diis ut mare æſtuar&. Vẽtoꝝ ui.ut uẽtꝫ ĩcũber& uehemẽtior q̃ ſol& a nautis timeri. Nimias:uehemẽtes:dũ nil recuſabãt:nõ tẽpeſtatẽ:nõ uẽtos q̃tũcũq̃ uehemẽtes:dũmõ poſſẽt exire. Excutiat.i.eripiat. Spes o.qđ alii metuũt illi ſpabãt.ſpes tamẽ ꝓ metu accipi põt. Cœlo lã.qa uẽtꝫ nullus erat. Nocte fu.i.ſeqnti nocte p̃terita. Iubar:ſplẽdor ſolis.Iubar ꝓprie dr̃ đ ſole:qa radios ĩ ũdaꝝ modũ emittit. Læſũ.i.obſcuratũ:& maculatũ qa nõ ſerenꝫ exortꝫ ẽ dies. Ceraũia:ꝓmõtoriũ epiri ĩ ãguſtiis adriatici ſinꝫ.nã ibiĩcipit epirꝫ:ũde.d.ẽ acroceraunõ ꝙ freq̃ntibꝫ ĩfeſtet̃ fulminibꝫ.nã acros ſignificat mõtẽ ceranios fulmẽ. Ceraũia.i.mouit fulmĩa qbꝫ acta ſũt acroceraũia. Nautis:ſcđm uotũ & ad utilitatẽ nautaꝝ.

Inde rapi:ſub hac mutatione cœli & aeris. Rapi:a uẽtis. Curua: ĩſinuata.ſ.uẽtis. Aequora claſſẽ:põt eẽ:hyppalage.i.claſſis cepit ſeq̃ æquora. Scd̃o:bis ĩtelligit̃ ſcd̃o uẽto & ſcd̃o fluctu:qa a puppe uentus fla bat:& maris ũdas ſecũdas faciebat. Lapſa.i.celeriter currẽs. Cõſtruxit ũcis.p.i.ãcoras. Geneſus.flu. ẽ Epiri.Apſus.flu.alter Epiri q̃ medius erat ĩter caſtra cæſaris & Põpeii. Lapſo geſtare.ca.& cũ p ſe uterq̃ ãnis nõ ſufficer& ſuſtinere naues hũilitate aq̃ꝝ uterq̃ adiutus ẽ:ille uero palude uicina:hic uero niuibꝫq̃ de montibus ꝓpĩquis ſoluebant̃. Fallẽs leui unda:q̃a uix dephẽdit̃.Vnũ ſequit̃ ex reliquo q̃a leui ũda ĩfluit ideo fallẽs. Præcipitant uelocẽ faciũt. Littore.ſ. paleſtini maris. Nouit:q̃a puũ terræ ſpaciũ labit̃

Inde rapi cœpere rates:atque æquora claſſem
Curua ſequi.quæ tam uento fluctuq̃ ſecũdo
Lapſa paleſtinas uncis conſtruxit harenas.
Prima duces iunctis uidit conſiſtere caſtris
Tellus:quã uolucer geneſus & mollior apſus
Circueunt ripis:apſo geſtare carinas
Cauſa palus:leni quam fallens egerit unda:
At geneſum nunc ſole niues:nũc ĩbre ſolutæ
Precipitant:neuter longo ſe gurgite laſſat.
Sed minimum terræ uicino littore nouit
Hoc fortuna loco tantæ duo nomina famæ
Compoſuit:miſeriq̃ fuit ſpes irrita mundi
Poſſe duces parua campi ſtatione direptos
Admotum dãnare nefas:nam cernere uultus
Et uoces audire datur:multoſq̃ per annos
Dilectus tibi magne ſocer poſt pignora tanta
Sanguinis infauſti ſobolem: morteq̃ nepotis
Te niſi niliaca propius non uidit harena.
Cæſaris attonitam miſcenda ad prælia mentẽ

Hoc fortuna:uoluit ut hi duo duces nobiliſſimi quoꝝ fama totũ orbẽ ĩpleuerat caſtra directa põe/ rẽt. Miſeriq̃ fuit:q̃a ꝓpĩqui erãt miſeri hoĩes:ſpe rarũt illos poſſe ciuilis belli nefas cognoſcere:& co/ gnitũ ẽt amare:ſed ſpes hæc irrita fuit:q̃a ĩ ꝓpoſito pſtiterũt. Admotũ dã.q̃a q̃to ꝓpĩquiores erãt:tã to clarius cĩlis belli nefas cognoſcebãt:ideo dãnabãt nefas id uitiũ q̃d cognoſcimꝰ:niſi nimiũ nobis pla/ cuerit dãnare poſſumus:q̃do inq̃t lõgĩqores ac rẽo tiores erãt:ſi ĩ ꝓpoſito belli cĩlis gerẽdi ueniã mere/ bãt q̃a nefas nõ cognoſcerẽt:at uero cũ nũc ita ꝓpĩ/ qui eſſet ut alter alteꝝ ĩſpiceret: uitupatõe nõ care/ bãt. Direptos:diuiſos. Parua ſta.puo ĩterſtitio & ſpatio. Nã:benedico ſpabãt pẽitẽtiã acturos huiꝰ ſceleris duces:cũ ita ꝓpĩqui eſſẽt cognoſcẽdo & cæ tera. Dat̃ cõcedit̃. Multoſq̃ p ãnos:poſtq̃ ĩ ma/ trimoniũ filiã ſuã Iuliã Cæſar dederat Põpeio: nun quã tã ꝓpe te uidit q̃ hoc loco Põpei niſi in ægypto cũ caput tuũ Cæſ.oblatũ ẽ a rege Ptholemæo:tũc ꝓ pĩqus te uidit:ſed mortuũ. Pigno.uidelicet matri monii Iuliæ.i.uicula affinitatis. Sobolẽ:Iuliam. Sãguinis ĩfauſti: quia ĩ ipſo flore iuuẽtus mortua ẽ nam cum grauida eſſet:& ueſtes Põpeii cõſpexiſſet cruentas:quas ille ſanguine deturpauerat: exiſtima uit Pompeiũ a Cæſare uulnetatum fuiſſe unde ſta tim peperit abortiuum:& cum filio continuo mor tua ẽ. Morteq̃ nepotis:quia paulo poſt filius ex ea natus ſecutus ẽ matrẽ. Propius: p̃ter q̃ hoc loco. Ni liaca arena.ubi ſepultus ẽ Põpeius. Cæ.attonitũ:Cæſar cũ ꝓpe caſtra cõſtituiſſet ĩ cõſpectu hoſtiũ ꝓpera/ bat ipſe ĩ aciẽ ducere milites:ſed cã moræ fuit:ꝙ ptẽ ſui exercitus reliquerat Brũduſii:neq̃.n.naues exerci/ tũ oẽm traiicere poterãt.Cæ.enĩ cũ expoſuiſſet ĩ terrã milites cõtinuo eadẽ nocte naues brũduſiũ remiſit: q̃bus reliq̃ legiones & eq̃tatus cũ.M.Antonio trãſportari poſſẽt:& huic officio p̃poſitus ẽ Iulius Callenus legatus:ſed diutius moratus ẽ Anto.q̃ Cæſar cupiebat: q̃ ſpem oẽm ĩ celeritate res cõficiẽdi ponere ſolebat Veꝝ ut libro.ii.refert Apianus:cũ Cæ.& Põ.uix dyrachiũ caſtra poſuiſſẽt:põpeio tyrones ad bellũ ĩſtruẽ/ te:ſuos a brũduſio uẽturos expectãs Cæſar magna celeritate ad eos mittit:curſũq̃ accelerare iubet nõ acce/ dẽtibus illis:ipẽ iſcio exercitu ad nauigare ſtatuit:utpote q̃ neminẽ facilius eos adducere ſparet e cœnaculo diſcedẽs corporis fatigatõe p̃tẽſa amicos epulari ſuadet deĩde priuato hitu curru defertur mox nauẽ ĩgreſ/ ſus Cæſaris nuncium ſe eſſe ſimulat:cætera per ſeruos facienda ediſſerit:eo modo latens nocte potiſſimũ inſtãte:cũ a uentis agitaretur mare:ſeruos gubernatorẽ adhortari monet:propere curſum arripiunt:quaſi hoſtes finitimos latere cuperet:gubernator elatis remis p uĩ fluuiũ celer exupat:cũ autem ad oſtia & maris aditum peruentum eſſet:mare ipſum ſummis concitatum fluctibus: magno impetu ac turbine curſum ĩ tercipit:gubernator ueluti inſtãtibus hoſtibus per uim conabatur euadere:uerum quum nihil proficeret fatigatus ac deſperans tandem clauum e manibus abiicit:Tum Cæſar ſublato uelamĩe ad gubernatorem conuerſus & intonans: alacri animo & forti aduerſum fluctus eſto inquit:Cæſarem quippe & fortunam eius tecum uehis: hac uoce ſtupefacti remiges gubernatorque magna ui nauem educere contendunt ita ut fluuii hoſtiã denuo euaderet: uento deinde & fluctibus eam extollentibus ad littus tandem uicta com pellitur. Inſtante pie cum lux cuncta apertiora redderet: trepidare cæpere:ueluti manifeſti futuri hoſtibꝰ Tum Cæſar fortunam accuſans ꝙ fœlicitati eius inuidiſſet: nautas retrouerti iubet: nauis itaque aſpi/ rante uento facile compulſa: fluuii ora cita reddatur Cæſarem igitur nonuulli ob audaciam admiraban/ tur quidam querelas proſecuti ſunt:ꝙ facinus militare potius:q̃ imperatoria laude dignum eẽt aggreſſus.

Ferre moras ſcelerum partes iuſſere relictæ
Ductor erat cunctis audax antonius armis.
Iam cum ciuili meditatus leucada bello
Illum ſæpe minis cæſar præcibuſq; morantē
Euocat o mundi tantorum cauſa laborum
Quid ſuperos:& fata tenes?ſūt cætera curſu
Acta meo:ſumma rapti per proſpera belli
Te poſcit fortuna manum:non rupta uadoſis.
Syrtibus in certo libyæ nos diuidit æſtu:
Nunqd in expto tua credimus arma ꝓfūdo
Inque nouos traheris caſus ignaue uenire?
Te cæſar nō ire iubet prior ipſe per hoſtes:
Percuſſi medias alieni iuris harenas
Tu mea caſtra times:pereuntia tempora fati
Conqueror:in uentos impendo uota fretumq;
Nec retine dubium cupientes ire per æquor
Si bene nota mihi ē ad cæſaris arma iuuētus
Naufragio ueniſſe uolet:iam uoce doloris
Vtendum eſt nō ex æquo diuiſimus orbem
Epyrum cæſarque tenet:totuſque ſenatus
Auſoniam tu ſolus habes his terque quaterq;
Vocibus excitum poſtquam ceſſare uidebat

Is uero cum ulterius latere nō poſſet:poſthumiū eius loco adnauigare iubet:gabinioq; ut exercitum naui bus adducat īpare:ſin id abnuat hæc ipſa Antonio pcipe:poſt Antoniū uero Caleno:ſin id oēs negent epi ſtola alia ad exercitū ſcripta erat uelle ſe eos ſupra naues poſitos poſthūio obſeq & ī locū ī quē uētus ducε/ ret uela tradere nihil nauib9 pcētes:nō.n.nauib9 ſed uiris Cæſari opus eē : ī hūc modū Cæſar ꝓ rōe fortu/ na uti deliberauerat:q̄ oīa Pōpeius ītercipe feſtinās in pugnā patā ducebat aciē. Iuſſere:coegerūt quia ꝓ/ pabat ip̄e bellū ciuile ſtatī pagere. Scelerū:mordet ſēp Cæ.Luca. Relictæ:Brūduſii cū Antonio. Atto nitā:furētē & ī iſaniā ꝓpemodū cōuerſā. Miſ.i.cō/ mittēda qa ꝓpabat ip̄e bellū ciuile cōficere q̄ſi atto/ nitus. Ductor.ſ.Cæ; exercitus. Iā tū ci. ex eo tp̄e īqt exercere cepat ex ſe Antōius bellū ciuile: qđ po/ ſtea geſſit ad Leucada pmōtoriū cū Octauiāo. Me diatus:q̄ſi p̄ludia q̄dā fecerat bello ciuili. Leucada ꝓmontoriū ē epyri: ubi ciuilia bella geſſit Anto.& cleopatra aduerſus octauianū. Euocat:e Brūduſio
Minis:ſcripſerat litteras aſpiores:ſicuti ī cōmēta riis legīus ad Anto.Cæſar ꝙ ſerius cū reliquo exer/ citu ī Epyrū uēiret. O mūdi: hæc uerba ſūt qb9 di cit Lucanus illū p lr̄as uocaſſe. Cā la.qa ſi ueniſſes iā oēs labores extīcti eſſēt. Tenes:moraris. Sup/ os:nobis fauere uolētes. Acta:expedita. Curſu:ce leritate. Sūmā:ultimā. Rapti belli. raptī geſti & accelerati. Proſpa:ꝓpter fauorē & fœlicitatē. Nō rupta:hæc orō ſiue epiſtola Cæſaris quā habuit ad Anto.hēt ſuaſionē cū īdignatiōe: oſtēdit.n. illa oīa facilia eē:dūmodo uelit ad ſe traiicere alterā ptē ex/ ercitus:primū fortunā ſecū eſſe dicit:q̄ ſēp ſua uota ſequi cōſueuerat:qđ ī ſupioribɔ oſtēdit: cū dixit. Sūt cætera curſu acta meo: nūc uero arguit a facili/ tate nauigatiōis:dicit.n.breue admodū ſpaciū ē iter te & nos:nā ut refert Strabo lib .v.Brūduſio ī trans marinā ripā nauigatio ē:una quidē ad ceraunia: lit/ tuſq; deīceps reliquū & Epyri & Græciæ: altera in Epidānū q̄ prima lōgior:nā mille &.d.ccc.ſtad.ſui.
Nō rupta uadoſis:nō ſūt īquit tibi nauigādæ ſyr/ tes:p q̄s naues plerūq; piclitātur. Libyæ:noīatiuus ē græcus:hæc libyæ huius libyes. Nō rupta: inter rupta. Vadoſis ſyrtibus:ideo uadoſæ ſūt:qa ſyrtes a συρνō dictæ ſunt : quia mō trahūt mō emittunt undā. Incerto æſtu:quia aliquādo ꝓfunda ūda eſt:aliquādo ſicca. Nūquid:a prudētia nūc arguit:quia dicit ſe peritū eſſe huiuſmōi nauigatōis:quā pauloāte exptus fuerat : an dicere potes me non ad hanc naui gationē te hortari O Marce Antoni:quia periculū maris ignorem?nūquid non expti ſumus huius maris picula? Credimus:cōmittimus tua arma.ſ.exercitū & milites cui præes. Nouos : uidelicet īuſiatos q bus nunq̄ ātea uerſati fuerimus. Nō ire iubet.i.p̄ire:hoc eſt iubet te ſequi & nō incipe. Venire.i.ſeq na/ uigationē meā. Iuris:Pōpeiani:nā ī ptātē Pōpeii tota regio maritima erat. Tu mea ca.ergo prior naui/ gaui:& nō audes in mea caſtra uenire. Tēpora fati.ſ.ſecūdi nobis. In uētos.i.nō exaudio te. Nec retine: a poſſibili:quia poſſet dicere Anto.nō poſſū uenire:quia milites reſiſtūt:imo pati ſūt uenire: ēt ſi uolueris nō enī ip̄i ad nos te uenire ꝓhibēt:ſed tu eos. Si bene mihi nota:ſi bene tuorū militū ingenia noui ēt cū periculo ad me uenire nō dubitarent. Naufragio:ſubaudi cum. Ad arma:ī caſtra Cæſaris ſed ē bene mi hi nota iuuētus:ergo naufragiū nō recuſabūt:dummō ad me ueniāt. Iam uoce doloris:cōcludit per indi/ gnationem uidelicet ſi cum īiuria cōtumelia iuncta eſſe oſtenditur:p quem locū in ſupbiā & arrogātiā in/ ducit:ſupbus oſtēditur ꝙ uidelicet uelit Auſoniā Italiæ ptē cū impio tenere ſolus ipſe Anto.cū Cæ. tātum mō teneat epyrū cum uniuerſo ſenatu. Vtēdū uoce doloris:nō poſſū ſine dolore eſſe ꝙ tu tibi uendicaue ris Italiā:& ego cum uniuerſo ſenatu Epyrum teneam. Totus ſenatus.i.ſenatores:qui cum Cæſare erant uel potes intelligere de ſenatoribus qui cum Pōpeio erant. Bis terq;: uocatus Anto.& uenire tardabat Cæſar ueritus ne inteciperetur a Pompeianis nauibus non potuit diutius hanc moram pati: ſed ſe paruo nauigio cuiuſdā paupis amiclæ cōmiſit:ſed parū admodū abſuit:q̄n naufragio piret.fortuna tamen q̄ ſibi ſemper fauere cōſueuit:illum a periculo liberauit. Terq; quaterq;.i.ſæpius.Virgilius.O terq; quaterque

beati. Dum ſe deeſſe diis: ideſt numina parata eſſe: ut uotis ſuis reſponderent:& ſe nõ reſpondere diis. Sponte reſpicit ad illud Quod iuſſi timuere quando Antonius cæſaris iuſſu uenire nolebat: ſponte ipſe ad Antonium uenire uoluit. Iuſſu: Anto.& ſui. Expertus temeraria:cum a Brũduſio nauigauit ꝙ temeraria nauigatio feliciter ceſſit nihil eſt ꝙ magis homines temerarios faciat: & ĩcautos reddat: quã ſecunda fortuna. Ceſſiſſe:ſucceſſiſſe pro uoto. Fluctuſq; uerendos:& tempeſtatem maris:quãuis ma gnæ naues uincere poſſint:tamen ſperabat exigua cymba ſe poſſe ſuperare. Claſſibꝰ:nauigiis maioribꝰ.

Cum ſe deeſſe deis: ac non ſibi numina credit
Sponte per incautas audet tentare tenebras
Quod iuſſi timuere fretũ:temeraria prono
Expertus ceſſiſſe deo:fluctuſque uerendos
Claſſibus exigua ſperat ſuperare carina.
Soluerat armorum feſſas nox lãguida curas
Parua quies miſeris:in quorũ pectora ſõno.
Dat uires fortuna minor:iam caſtra ſilebant
Tertia iam uigiles cõmouerat hora ſecundos
Cæſar ſollicito per uaſta ſilentia greſſu
Vix famulis audenda parat:cũctiſq; relictis
Sola placet fortuna comes: tentoria poſtquã
Egreſſus uigilum ſomno cadentia membra
Tranſiluit quæſtus facite quod fallere poſſet
Litrora curua legit:primiſq; inuenit in undis
Rupibus exeſis hærentem fune carinam
Rectoremq; ratis dominũ ſecura tenebat
Haud ꝓcul ide domus:nec ullo robore fulta
Sed ſterili iunco: cãnaq; intexta paluſtri
Et latus inuerſa nundum munita phaſello
Hæc cæſar bis terq; manu quaſſantia tectum
Limina cõmouit.molli cum ſurgit amiclas
Quẽ dabat alga toro qſnã mea naufragus
Tecta petit:aut quẽ nr̃æ fortũa coegit inqt

nedũ paruæ cymbæ. Soluerat armorũ: deſcribit quo tẽpore cæſar ad caſam amiclæ nautæ admodũ pauperis uenit ſub habitu gregarii militis ne digno ſceretur:cũ iam exercitus oĩs quieſceret :ipſe inſci/ is militibus ſuis ad caſã huius amiclæ uenit. Nox languida curas: quia cura cum diu animum agita/ uerit:primo quidem ſomno expellit:ſed cũ diu fa/ tigauerit animum reſoluitur ĩ ſomnum. Langui da:quæ languidos facit homines. Parua qes mi/ ſeris:quia nunquam niſi parũ illud ſpatium quod ſomno concedebatur. In quorũ pe.quia paupe/ res ſolent eẽ magis uacui curis: ideo etiam ſecurius dormiunt. Minor:humilior conditio qui enim in ſublimiori fortuna conſtituti ſunt: magna mole curarum & ſolicitudine dormire non poſſunt: ſed fortuna minor eſt deorum qui ſunt in humili con ditione poſiti. In caſtra ſilebant:uidelicet ſomno occupata erant a præcedenti quod ſequitur. Ter tia hora:ideſt prima uigilia: qa una quæque uigilia ternas horas habebat:nam in quatuor ꝑtes nox di/ uidebatur apud antiquos: & unaquæque pars uigi lia dicebatur. Commouerat:excitauerat. Audẽ da:audet cæſar quæ uix famuli eius auderẽt ſcilicet ire ſolus. Relictis cunctis: quia ſolam fortunam ſibi comitem requirit. Poſtquam tentoria:poſtq̃ egreſſus eſt e caſtris ſecum ĩdignabatur ꝙ uigiles ſe felliſſet: cogitabat ita etiam decipi poſſe ab hoſtibꝰ tamẽ placuit hoc ſibi ut occultus ꝑficere poſſet qđ animo cogitabat. Vigi.ca.mẽ.ideſt uicta ſomno membra uigilum qui ad cuſtodiam poſiti erant. Queſtus: conqueſtus. Curua littora:littoris epi/ theton eſt. Primis undis:in prima parte undarũ. Hærentem:quia religata erat fune: Rectorẽ:qui aut inde procul caſam habebat ubi ſecurus dormie bat. Fultam:non ullo robore quia nõ metuebat fures:ſicuti pauper quidã dicere conſueuerat ſi clara luce in domo mea nihil inuenio: quomodo inqt no cte fures inuenire potero. Robore:ſcilicet parietum. Sterili iunco:quia naſcitur in locis ſterilibus. Canna pa.nam tigillis tecta erat:ſed manipulis cannæ paluſtris. Et latus:caſæ illius circundatũ erat frag mento cuiuſdam nauis. Phaſello:ideſt naue uniuerſa. Nec cæſar:tugurium amiclæ deſcribit:quã cæ ſar petierat ut traiiceret fretum nauicula quod ui* magna nauigia traiicere auderent : ſed hoc faciebat ꝙ fortunæ ſuæ nimium confideret: Cum ergo ad hãc caſam Cæſar ueniſſet: & crebro hoſtium pulſare cæ/ piſſet totam ferme domũ cõmouit:neq; eñi altius fundata erat:cõmotus tandẽ uoce atque tumnltu ami clas ſurrexit e ſtratis:& ita allocutus eſt:quis inquit ẽ naufragus: ut ego arbitror:ꝑ mea tecta petit:& au/ xilio meo indiget:& hæc dicens hoſtiũ aperuit:deinde ſopito cinere ignes excitauit:cũq; in cõſpectũ Cæ/ ſar ueniſſet: tũ aperuit qđ ab eo peteret:& magna illi munera ꝓmittebat:ſi ſuæ obſequeref uoluntati. Limina:partem pro toto poſuit:ideſt fores huius caſæ. Quaſſãt:traiectum dum fores cõcuteret tectũ omne nutabat:cũ fundamẽta non eſſent alterius infixa. Molli alga:pro plurimis utebaf alga:eſt herba quæ in fundo maris naſcitur & interponitur uaſis uitreis ne colliſa frangantur. Quiſnam mea naufra gus:exiſtimabat enim quẽdam naufragum eſſe:ideſt qui naue fracta euaſiſſet a fluctibus maris: & ad ſua tecta ueniſſet ut tantiſper reciperetur donec auxilium haberet. Aut quem noſtræ fortuna coegit:an quis adeo aduerſa fortuna frangif ut cogaf ad auxiliũ noſtrũ uenire:illius qdẽ fortũa ualde aduerſa ẽ qui

Auxiliū ſperare caſæ.ſic fatus ab alto
Aggere iā trepidæ ſublato fune fauillæ
Scintillam tenuem cōmotos pauit in ignes
Securus belli prædam ciuilibus armis
Scit non eſſe caſas o uitæ tuta facultas
Pauperis anguſtiq̧ lares o munera nondum
Intellecta deum: quibꝫ hæc cōtingere tēplis
Haud potuit muris nullo trepidare tumultu
Cæſarea pulſante manu? tūc poſte recluſo
Dux ait:expecta uotis maiora modeſtis
Speſque tuas laxa iuuenis ſi iuſſa ſecutus.
Me uehis heſperiam: nō ultra cūcta carinæ
Debebis: manibuſue inopē duxiſſe ſenectā:
Nec ceſſa præbere deo tua uota uolenti
Auguſtos ſubitis opibꝫ implere penate.
Sic fatur quāquā plebeio tectus amictu
Indocilis priuata loqui:tū pauper amiclas
Multa qdē ꝓhibent nocturno credere pōto
Nam ſol non rutilas deduxit ī æquora nubes
Concordeſq̧ tulit radios noton altera phœbi
Altera pars boreā diducta luce uocabat
Orbe quoq̧ exhauſtus medio: lāgueſq̧ receſ
Spectāteſq̧ oculos īfirmo lumīe paſſus ſit
Lunaq̧ non gracili ſurrexit lucida cornu
Hanc orbis medii puros exeſa receſſus

ſperare poſſit a nobis auxiliū. Sic fatus hæc ubi dixit excitauit ignes cinere ſopitos ut lumen accenderet.

Aggere.i.cumulo cineris ſuperimpoſito ad ſeruandas prunas ut fit. Sublato fune: nam papyrum dicit: pro quo papyro funem habuere ueteres:quod Virgilius oſtendit:& nocte funalia uincunt funalia appellauit funes:quos intra cæram ponebant pro papyro unde funera dicta ſunt eo ꝙ funes acceſos mortuis preferebant.hunc ergo funem ſubiecerat igni:& una cū prunis cinere texit:nunc cum ignem accendere uellet detexit funē quē ſubiecerat igni: & ſpiritū incitare cœpit. Pauit.ſ.fomite ſcintillam comprehēdit

Cōmotos:ſpiritu oris incitatos. Scit non eſſe caſas:quia probe nouerat non diripi caſas ab his q̃ bella ciuilia gerunt:unde caſæ dictæ a cadendo qa paruo īpetu euertuntur. O uita tuta:hic Lucanus ī exclamatione quādā prorumpit:quæ pelna eſt admirationis:ꝙ hi qui opibus abundant in magna rerum oīum facultate ſemp trepidi ſūt:at uero paupes tuti ſunt:& licet humili habitatiōe tecti nihil oīo reformidāt.quodnā oppidū tā ualidū fuit:quæ mœnia tā munita nō timuiſſent:ſi ea manu cæſaris pulſata fuiſſent?tamē nihil tale accidit amiclæ: neque timore ullo perculſus eſt. Deū:pro deorū. Nondū intellecta:tēpore ſuo. Muris:quātūlibet munitis. Tumultu:nulla animi ꝑturbatione cōmoueri

Tunc poſte.re.Cæſar his uerbis hortaṫ amiclā:ne laborē ullū aut diſcrimē metuat:ſi.n.ſibi obſequi uoluerit remuneraturū ꝓmittit:adeo ut nunq̃ poſtea pauper uicturus ſit:ſed cū magno honore diuitias retinebit:quæ ad ſuæ uitæ tēpus ſufficiāt. Recluſo:apertis foribꝫ Modeſtis:moderatis: ſcio eā eſſe cōditionē tuā.ut nihil niſi modeſtū ſperare audeas:at uero ſi me ſequi uolueris:multo tibi maiora polliceor:q̄ ſperare audeas. Laxa:auge. Si iuſſa ſecutus: poſthac nō pones ſpes omnes in naulo carinæ:non minus conſequeris:q̄ tibi tua præſtare poſſit gubernatio nauis. Nō ultra.i.poſthac. Duxiſſe ſenectā.ſ.ꝙ nulla alia re tibi uictū parare poſſis:niſi labore nauiū. Volenti.i.propitio deus tibi propitius ē: ut te ditē facias ſi mō fortunā tuā cognoueris. Opibus ſubitis.i.repēte cōparatis ꝑter ſpem &:opinionē tuā. Sic fatus. Cæſar q̄uis gregarii militis ueſte tectus eſſet ne dignoſcereṫ: tamē ita loquebatur ut ſe nō gregariū militē oſtenderet: ſed magnū imperatorē. Priuato.i.res priuato homine dignas. Tūc pauper amiclas. reſpondit: dicit aut ſe multa ſigna uidiſſe: quæ tēpeſtatē minari ſignificarēt & ſtudebat ſuadere cæſari ne ſe mariſ undis cōmittere uellet:cū omnia periculū minarētur. Nā ſol non ru.quia occidente ſole ſi aer rubuerit ſignificat diē craſtinū ſerenum fore:ſed hoc ſignū tunc non erat. In æquore:nā ſol in mari occidit. Cōcordes radios: ideſt in unū locū tendētes. Vigilius:hoc ſignū tetigit. Audēs inter nubila ſeſe diuerſi rumpent radii. Altera pars boreā:cū radii iter duas partes ſciſſi:hac quidē in meridiē:hac uero in ſeptētrionē inclinauerint ſignificāt nobis poſtera die a meridie notum a ſeptētrione boreā uenturos eſſe:ſignificat autē hunc peritū fuiſſe nauigādi:nouerat enī ſigna quibus uel ſerenitas:uel tēpeſtas ſignificareṫ. Exhauſtus:quia uideṫ euacuari & cōcauus fieri. Receſſit.i.retro ceſſit:qa cōcauitatē quādā facit. Paſſus oculos:cū ſol ita quodāmodo creatus uideṫ:& concauitatē faciat:& cōuexus mutaṫ facile ab oculis ſpectari poteſt:at uero cū pleno orbe refulget oculi radios ſolis ſuſtinere non poſſunt. Spectantes oculos:pro oculos ſpectantium. Infirmo lumine paſſus: cum imbecilliores ſunt radii. Gracili:tenui. Lucido cornu: quia ſi tunc cum tenuia fuerint cornua lunæ:& lucida atque purificata ſignificant ſerenitatem:ſed non ita fuerunt: ſic Virgilius. Namque his certiſſimus auctor. Exeſa receſſus:ideſt habens puros receſſus exeſos eſt enī ſynecdoche. Non duxit recto tenuata cacumina cornu:quando luna nondū plena eſt:&ſi perlucida fuerit quamuis uacua:tamen ueſtigia orbis oſtendat:tunc perlucida eſt. Exeſos:excīſos:nunc denſo aere condenſatos: & declarat.

Tenuata.i.acuata. Recto cor.qa ſi cornibꝰ ſupinis fuerit luna ſēp pluuiā ſignificat. at uero cū recta fuerit & alteꝝ cornu ſublime:alteꝝ uero īſimū teneat q̄ſi ſignificaꝛ̄ uidetur ſe uacuatā eē pluuiis & humore.
Rubuit nota:Virgilius.Vento ſemper rubet aurea phœbe. Lurida:nigra. Sub nubē:nā ille pallor lunæ ſignificabat ſe paulopoſt ſub nubē obſcuratum iri. Sed mihi.ſunt alia ſigna tēpeſtatē ſignificantia.ſ. cum ſyluæ reſonant.Virgilius.Et nemorū increbeſcere murmur. Incertus delphin:quia dubiū mare ſemper delphin ſignificat:cum apparuerit. Mergus amat:quia fugiūt ex æquore mergi:cū tempeſtas futu/

Nec duxit recto tenuata cacumina cornu:
Ventorūq; nota rubuit:cū lurida pallens
Ora tulit uultu ſub nubē triſtis ituro.
Sed mihi nec motus nemoꝝ nec littoris ictuſ
Nec placet incertus q prouocat littora delphi
Aut ſiccū quod mergus amat:q̄dq; auſa uola
Ardea ſublimis pennæ confiſa natanti re ē
Q dq; caput ſpargēs ūdis uelut occupat ībrē
Inſtabili greſſu metitur littora cornix
Sed ſi magnarū poſcunt diſcrimina rerum
Haud dubitē præbere manus:uel littora tāgā
Iuſſa uel hæc potius pelagus: fluctuſq; nega
Hæc fatus ſoluēſq; ratē dat carbaſa uētis būt
Ad quorū motus:nō ſolū lapſa per altum
Aera diſperſos traxere cadentia ſulcos
Sydera ſed ſummiſ etiā quæ fixa tenentur
Aſtra polis ſūt uiſa quati:niger inficit horror
Terga maris longo ꝑ multa uolumina tractu
Aeſtuat unda minax:flatuſq; incerta futuri
Turbida teſtantur cōceptos æquora uentos
Tunc rector trepidæ fatur ratis aſpice ſæuū
Q uāta pet pelagus:zephyros itēdat ī euros
Incertū ē:puppi dubius ferit undique pontus
Nubibus:& cælo notus ē ſi murmura ponti.
Cōſulimus cori ueniēt mare gurgite tanto
Nec ratis heſperias tāget:nec naufraguſ horas
Deſperare uiā & uentos concurrere curſus
Sola ſalus liceat uexata littora puppe
Prendere:ne longe nimium ſit ꝓxima tellus

ra eſt. Ardea:cathātiphraſis: quia ſēper humilis ē & ī paludibus habitat: ſed cū tēpeſtatē futurā ſentit relictis undis ſupra uolat ardea nubē.ē eni auis.
Auſa uolare:cum natura ſua ſolita ſit in paludibus habitare. Pennæ natanti.i.quæ antea pēna & alis uolare cōſueuit. Caput ſpargēs undis.i.ſpargere cupiens Virgilius.Et ſtudio incaſſū uideas geſtire lauandi. Occupet:præueniet hymbrē hoc ſigno. Inſtabili greſſu:quia per arenā graditur.Virgilius.Et ſola in ſicca ſecum ſpatiaꝛ̄ arena. Et magnarum:poſtq̄ amiclas multa futuræ tēpeſtatis ſigna prædixit:ut imminentem nauigationem cæſari periculoſam oſtenderet:nūc aūt dicit q̄uis tanto diſcrimine nauigaturus ſit:tamē ſi res ita poſtulat qđ ſine magno incōmodo reſiſtere nō poſſit:ſe nauem expoſiturum eſſe uentis ut:uel in italiam ueniant:uel ſi non id poterit:intelligat cæſar non per ſe:ſed propter maris tempeſtatem reſtitiſſe. Et ſcilicet quicunque es : quia ignorabat eſſe cæſarem.
Littora iuſſa.ſ.auſoniæ quæ meā nauem impellere iubes. Hoc:ſcilicet in italiam ire. Ad quorum motus:dicit uix illum patefeciſſe uela uentis : cum alia quoque ſigna futuræ tempeſtatis apparuerūt: quæ Virgilius quoque commemorauit. Sæpe ſtellas uento impendente uidebas:&c.non tamē labūtur:ſed quodāmodo uidentur labi:phyſici enim dicūt uentū ad ſuperiorē partē aſcendere:& inde partē ætheris rapere: quā cū uentus impellat caſus imitatur ſtellarum:quod ſignum dicit apparuiſſe cum primum uela ſoluit. Non ſolum lapſa.i uiſa ſunt de cælo cadere ſydera:ſed etiam quæcunque occidunt.ſ.ſeptētrionis urſæ quodāmodo euaneſceꝛ̄ q̄ uim magnam uentorum ſignificat. Cadentia quæ cadere uidentur. Diſperſos:in diuerſas ꝑtes ſparſos:quia tractum longum ducunt:ut ignis uideaꝛ ꝑ aera ſpargi. Virgilius. Flammarum longos a tergo albeſcere tractus. Fixa aſtra: ideſt maior urſa & minor. Summis polis:artico & antartico. Terga:ideſt ſuperficies maris horreſcit. Longo tractu: quia a longo uidetur albeſcere fluctus maris: & cū ſpuma ꝓcul uideꝛ̄ ſignificat uētos adeſſe. Incerta futuri:q̄uis icertū eēt q̄s uētus īſtaret māifeſtū tamē erat uētos adeſſe. Tūc r̄ctor:ad cæſarē ait. Trepidæ ratis: ꝑ ipſe trepidus. Zephyros:occidētales uentos:Auſtros meridiōales: ſuadet a prudētia:qa ſe pitū maris oſtēdit:& ſignorū quæ tēpeſtatē ſignificāꝛ̄. Vndiq;:dextra atq; ſiniſtra. Nubibꝰ & cœlo notus: ſemper agit nubes:& idē eſt quod auſter. Cori: uenti ſeptentrionales. Murmura:nam nautæ ſolent inclinare aurem ad omnes partes orbis ad orientem:occidentem &c.& aure murmura ſentiunt:ut intelligant qua parte uenti ueniant. Nec ratis heſperias:ideſt nauis cum uectoribus ſuis tanto fluctu periclitabitur. Vectores dicuntur qui uehunt & qui uehuntur:ideſt tumultu & perturbatione maris:tapinoſim epitheto eleuauit. Deſperare uiam:qd ergo melius conſilii fuerit dicā una ſalus ſupeſt:ut a nauigatiōe deſiſtamus. Deſperare.i.de ſpe nauigādi decidere ſalus ē. Cōuertere.ſ.ad littora:dū puppis uexata ē. Tellus q̄ uideꝛ̄ ꝓxia fortaſſe nimiū lōgior uidebiꝛ̄: qa nō lōgo ſpacio deſiſtat epirus ab adriaco ſinu.

Fiſus cuncta ſibi:ne timeas tēpeſtatē inquit cæſar:nam dii gratū hēnt:ſi rē mihi gratā facere poſſint. Ceſſura:ideſt proſpere euētura ſibi. Vētoq̧.ſ.audacter uela uentis pande. Si cælo auc.re:ſi cælum tibi auctor nō ē nauigandi in italiam:ego tibi auctor ero. Sola tibi cā eſt:neſcis quē uirū tua rate uehas:ſi me nouiſſes non dubitares uehere. Quē nunq̄:uelim ſcias me comites ſemper habere deos. De quo male:fortuna male de me meretur:niſi mea uota præuenerit:quia pœnas daret. Poſt uota uenit.i.cum nō præuenerit uota mea neceſſe eſt ut fortuna diuinet:quid ego uelim:& ſi cupiam aliquid dare poſſit. Prorūpe:o nauta p medias ꝓcellas nauiga. Mea tutela.i.præſētia mea. Cæli iſte fretiq̧.uexabitur inquit cælū & aer. Onus: cæſaris. Nec lōga: & me nauigante tēpeſtas a rate deſiſtet.Ille diſſuaſerat a prudētia:hic ſuadet a fortuna:q̄ſi a facili q̄ ſit facile uincere tempeſtatem: quod argumētū trahitur a negociis pſonæ:quæ multa ſūt:& caſus in illis conſideratur in pſona:uidelicet qd euenerit:qd euenit:& quid euēturū ſit:quid ſi male euenit:& male eueniet.Si bene in pterito euenerit:& ſperandū eſt bene euenturū ī futuro. Proderit undis:hoc ꝓderit cæteris nauigantibꝰ quod ego nauigo:nā nauigatio mea faciet ut ex tēpeſtuoſo mare trāquillū efficiatur. Flecte manū: a littore. Velis.ſ.cū. Tunc calabro portu.ſic tibi pſuadebis: cū iā mediū mare tenebis:& nulla terra poterit noſtræ ſaluti cōcedi: exiſtimato te tenuiſſe calabriā. Cū iā nō poterit: ideſt alibi ſalui eſſe non poterimus:niſi ī Calabria.

Quid tanta ſtrage:ſcis quare uētus oīa inuoluat: & iam tanta perturbatio immineat: ſignum eſt q̄ dii cogitant quid magnum præſtaturi ſint. Quid præſtet:ideſt qd fortūa exhibeat mihi. Tumultu perturbatiōe. Nō plura locuto:ſic de ſe & fortuna ſua loquebatur Cæſar:quaſi nihil aduerſi ſibi cōtingere poſſet:quin immo uoluntati ſuæ obtemperabat:ſed res non ſatis ex ſententia ceſſit:nā uix inquit ea locutus fuerat:cū ex tranſuerſo ꝓcella ruens uela ſuſtulit: & fracto prope malo nauis quoq̧ iuncturas ſoluit. Auulſit:fregit. Turbo rapax:ex trāſuerſo ueniens turbo dr̄ uētus qui circuit & omnia una procella inuoluit. Vela tulit:qui ſuſtulit uela uſq̧ ad ſumitatē mali. Alnus.i.nauis: materiā pro forma poſuit nam alnus ē arbor:ex qua naues conficiuntur. Victis compagibus: ideſt ſolutis iūcturis. Inde:pro hæc. Toto mundo:a toto cælo:quale eſt illud Virgilii.Omnia uentorum cōcurrere prœlia uidi:& ab oriente:& ab omnibus partibus mundi. Athlanteo oceano.ab athlante monte ſic appellato quod ei ſuperimminet. Tollente: ideſt iam tum erigente funes. In ſcopulos: uidelicet in medio mari poſitos. Gelidus: a ſeptentrione. Retundit:repellit dubium æquor inde a borea: inde a choro agitabatur fluctus: ideo incertus: in quam partem caderet: Sed ſcythici:ſcilicet uis maior aquilonis fuit. Scythici:ideſt ſeptētrionaſs:quia ſcythia ē in ſeptētrione. Rabies:uis. Abſtruſas:reconditas penitus. Fecit are.qa ita erectus ē fluctus ut arena in fūdo maris ſicca deſtituereẗ. Vada: ut p ea iri poſſet:unde uadū dr̄ p quod uadari pōt. Ad ſaxa:ad littora. Profert pōntū:quia quēuis ui tamē nō ita licuit ut ui & īpetu ſuo ad littora pſerreẗ. Frāgit mare:qa ex alta pte r̄pellebaẗ:ut nō poſſet ad ſaxa littoris puenire. Suū qđ poſſederat:qa ſupior erat. In fluctus:in alios fluctus a choro erectos:ita ut ad ſaxa littoris puenire nō poſſet. Motaq̧ poſſūt:& tāta fuerat agitatio maris ut ēt đficiētibꝰ uētis mare agitatū a uētis cōcurreret:qa nō ſimul atq̧ uēti đſierit:ſtatī mare pacaẗ:ſed ſentit ꝓximam tēpeſtatem.

Fiſus cuncta ſibi ceſſura pericula cæſar
Sperne minas inquit pelagi uentoque furēti
Trade ſinum:italiam ſi cælo auctore recuſas
Me pete.ſola tibi cauſa ē hæc iuſta timoris
Vectorē nō noſce tuū: quē numina nunquā
Deſtituunt:de quo male tūc fortuna meretur
Cum poſt uota uenit medias ꝓrūpe ꝓcellas
Tutela ſecura mea:cæli iſte fretique
Nō noſtræ puppis labor ē hāc cæſare preſſā
Ab fluctu defendet onus:nec lōga furori
Ventorū ſæuo dabitur mora ꝓderit undis
Iſta ratis:ne flecte manū:fuge ꝓxia uelis
Littora tunc calabro portu te crede potitum.
Cū iam nō poterit puppi:noſtræque ſaluti
Altera terra dari:quid tanta ſtrage paretur
Ignoras quærit pelagi:cælique tumultu
Quid præſtet fortuna mihi.nō plura locuto
Auulſit laceros percuſſa puppe rudentes
Turbo rapax:fragileq̧ ſup uolitātia malum
Vela tulit ſonuit uictis cōpagibus alnus
Inde ruunt toto congeſta pericula mundo
Primus ab oceano caput exeris athlanteo
Core ingens æſtus.iā te tollente furebat
Pontus & in ſcopulos totas erexerat undas
Occurrit gelidus boreas:pelaguſque retūdit
Et dubium pendet uento cui concidat æquor
Sed ſcythici uicit rabies aquilonis & undas
Torſit & obſtruſas penitus uada fecit harenas
Nec perfert pōtum boreas ad ſaxa ſuumque
In fluctus chori frangit mare:motaq̧ poſſūt
Aequora ſubductis etiam cōcurrere uētis

Non euri: ego crediderim uentos nullos deſtitiſſe quin maria lacerarent a ſeptētrione & a meridie. Atrum: nebuloſum: nam notus nebulas ſemper agit & pluuias. Sub carcere ſaxi: Ideſt antro eolio: nam apud Virgilium intelligitur Eolum uentorum regem ſeruare uentos in antro: quod nunc carcerem uen/torum appellat: ſicut Virgilius. Eolus & clauſo uentorum carcere regnet. Soluta de parte: ab oriente: ab occidente: a ſeptentrione ubi ſedem ſuam obtinent. Defendiſſe ſuas: ut Eurum orientalem uentum de fendiſſe ſuas terras ne perflarentur a zephyro uel noto: ſic notum defendiſſe meridiem: ne perflaretur a coro. Pelagus: nam flantibus uentis: undique in nullam partem oceanus protēdi poterat: ſed me diteranea maria procellis agitata ruebant alia: ī alia æquora mediterranea appellauit: & omnē hunc flu orem acceſſum uel receſſum ſunt qui ſentiāt a pon ticis faucibus inundare: alii a gaditano freto naſci: ut refert Solinus capi. xxviii. Ferūt: tyrrhenū ma re: uidelicet inferum: nam adriaticum mare ſuperū dicitur. Eſt autem adriatici ſinus forma ipſi Italiæ perquamſimilis magnitudine: quam Appennini montes terminant: & utrunque mare uſque ad la/pygiam: terramq́ ſinu Tarentino & poſidianate cir cundatam: ita refertur a Strabone libro quinto. Ionio ponto: adriatico: nam ionium mare a ſuperi/ore promontorio maleæ ſumit initium: ūde termi natur ægeum. Aegeas undas. i. ægei maris: quod circa promontorium maleæ termiatur: & Ionium incipit mare. Sonat: reſonat. Adria. i. mare ſupe rum. Adria ut inquit Strabo libro quinto: inclyta ciuitas fuit: a cuius nomine modica tranſportatiōe ſumpta ſinus appellatus eſt adriaticus. Ah quoti ens. f. p. quotiens īquit fluctus maris adeo erecti ſūt ut ſumma montium cacumīa tegerent q̄ multi mō tes eo die terræmotu facto ciderunt: non tamen montes ſed partes. Fruſtra: quia nihil eos moue/bāt fluctus quaſi referre uidtur ad Cæſarem: q̄ quā uis uenti adeo magni incubuerint: tamen ipſi nihil nocuerūt. Illa dies: Cæſar enim nocte nauigabat: uid licet occidente ſole nauigare cæpit: ſed dies dixit reſpiciens ad diem naturalem qui. xxiiii. horarum eſt ſecū dum Romanos & Græcos: incipit a meridie uſq; ad mediam noctem: & quāuis nocte nauigare cepiſſet: ta men diem appellauit q̄ uſque ad mediam noctem protenditur. Victo. ſ. impulſu undarum maris: unde terræmotu facto mōtes ceciderunt: græci autem appellāt mare illud enoxigeum: ideſt terram concutiens hinc eſt quod phyſici dicunt hanc unam rationem terræmotus eſſe: quod terra impulſu maris concuſſa moueatur: & ita terræmotus fiat: Alii dicunt uentum eſſe in uiſceribus terræ conceptum: qui cum erū/pit terram concutit: nunc dicit cauſam illius terræmotus q̄ uidelicet concuſſione maris terræmotus fa/ctus eſt: & concuſſa terra cacumina montium ceciderunt. Non ullo littote: nullum mate eſt q̄ denſio res fluctus concutiat q̄ mare per quod Cæſar nauigabat. Tam ualidi: Nam mare quod Cæſar nauigabat incipit a ceuranis montibus epiri deinde ad Seſareſios alioſque quāplurimos populos peruenit uſque ad Calabros: Appulos: & Salētinos: unde procul nauem intendebat ſiue curſum ſuum Cæſar: ut Antoniū reuocaret. Alio ex orbe: ab alia regione maris. Agit ſinus: ſcilicet tales quales nunc agebat in Epiro.

Non euri ceſſare minas: non imbribus atrum Aeolii iacuiſſe notum ſub carcere ſaxi Crediderim cunctos ſolita de parte ruentes Defendiſſe ſuas uiolato turbine terras. Sic pelagus manſiſſe loco: nō parua procellis Aequora rapta ferunt: ægeas trāſit in undas: Tyrrhenum ſonat ionio uagus adria ponto Ah quotiens fruſtra pulſatos æquore montes Obruit ille dies: quam celſa cacumina peſſū Tellus uicta dedit. non ullo littore ſurgunt Tam ualidi fluctus: alioq́ ex orbe uoluti A magno uenere mari: mundumq́ cohercēs Mōſtriferos agit ūda ſinus: ſic rector olympi Cuſpide fraterna laſſatum in ſæcula fulmen Adiuuit regnoq́ acceſſit terra ſecundo. Cum mare cōuoluit gētes cum littora tethys Noluit ulla pati cælo contenta teneri.	

Vnda: Ideſt oceanus: nam unda quæ mundum cohercet ē oceanus: dicit ergo ab oceano nunquam tātas procellas agitatas fuiſſe q̄ nunc agitabantur ab hoc mari Epirotico. Sinus. i. oceanum mare mundum ā/biens. Monſtriferos: admirandos q̄ ſimiles monſtris ſunt. Sic rector olympi: dicit nō aliā fuiſſe ꝑcellā maris adriatici q̄ ab Epyro īcipit ceraunis q̄ tūc fuiſſe credimus cū Iuppiter diluuiū fecit. Sic: quēadmodū ꝑturbatū erat hoc mar̄: eodē mō iuppiter ꝑturbauit oceanū: tūc cū fluctus īfra excelſos mōtes euexit: poſt q̄ cōſūptis fluminibus: ſicuti ſtatuerat humanū genus ꝑdere nō potuit: nā primo Iuppiter humanū genus fulmibꝫ ꝑder̄ tētauit: ſed cōſūptis īpis cū id facere nō poſſet fulmē ſuū adiuuit cuſpide frña. i. tridēti neptu ni: quo cōcuſſit maris ūdas: ut ſupra excelſos mōtes redierīt. Laſſū: uictū. In ſæcula: ī tēpora illa quæ per dere uolebat. Cuſpide frña. i. accepto tridēte Neptuni. Regno ſecūdo: uidelicet mari primū regnū eſt cœli: ſecūdū maris: Tertiū uero terræ. Tethys. i. oceanū mare. Vlla littora: q̄a littoris & ripaꝝ legē cōtēp/ſit. Cœlo cōtenta teneri. ſufficiebat mari: ut a cœlo cōtineret: ſed uolebat cōtineri a terra: ſicut āte cōſue/uerat: oīa ergo erant cœlum & pontus: tamen continebatur a cœlo extrinſecus: a terra uero intrinſecus.

Tunc quoqꝫ tāta: quo tēpore inq̄t nauigabat Cæſar parū abfuit q̄n diluuiū fieret. Moles: magnitudo uſqꝫ ad aſtra: ſicut creuit tēpore diluuii. Preſſiſſet.n.terras: qa craſſo aere ūdas circundedit: ne terminos ſuos trāſiret. In aſtra: ſi ſupius elemētū ē æther: ſecūdū aer: tertiū aq̄: q̄rtū terra: ergo dicit a ſecūdo elemēto oppſſū eē mare: ne ſuos terminos trāſiret: qđ niſi feciſſet Iuppiter ad ſydera uſqꝫ trāſiſſet. Nō cœli nox: quē diē ſupius appellauit: nūc noctē ea rōe ſupius dicta.i.nō fuit naturalis nox: ſed ſupra naturā: nō enī occidēte ſole facta ē nox ſed nubibus craſſis iuoluit aerē. Latet obſitus aer.i.tāta erat aeris craſſitudo & nigredo ut cōpari poſſet pallori īferni. Nibis.i.uētis cū pluuia Fluctus acci.hym.exhalatio q̄ erumpit ex aqs: q̄ cū altius euectæ fuerit: prio nebulæ appellāt̄ cōpſſæ calore ſolis reſoluūt̄ i pluuias. Lux ēt metuēda: pgit deſcribere tēpeſtatē maris ſicuti īſtituerat: & aeris pturbationē: dicit .n. nubes adeo fuiſſe dēſas & craſſas ut fulgura e nubibus errūpe nō poſſet.audiebat̄ qdē tonitrus cū fulmine.ſed nō ꝓcedebāt fulmina: ſicuti conſueuerāt. Lux.ſ. fulgoris. Metuēda qa ſēp ſignificat fulmē: corruſcatiōes enī fulminis e nubibꝯ erūpūt āteq̄ fulmē exeat. Perit: ꝓpter craſſitudinē nubiū. Diſſilit.i.diuidit̄. Obſcurꝝ: ꝓ obſcure. Tū ſupū: aer & cœlū ipſū concuti uidebat̄. Cōuexa.i.cœli cōcauitates. Axis,i.polus arcticus: Virg. Hic uertex nobis ſēp ſublimis at illū &c. Poli.ſ.arcticus & ātarcticus. Extiuit natura chaos: natura rerꝝ tiuit: ne rurſus elemēta pturbarētur: & ātiquū chaos rediret: chaos .n.elemētorū oīum cōfuſio dicit̄: & rudis īdigeſtaqꝫ materies. Cōcordes moras: hāc morā cōcordē.i. cōnexationē elemētorꝝ dicūt eē cōgeriē primā māteriā: nā elemēta cōueniūt īter ſe ſecundū diuerſas q̄litates: ut calor a frigore: humidū a ſicco: ſed aliqd ē cōe. Nox mam.d.i.piculū eē uidebat̄ ne lux cū tenebris miſceretur: p lucē deos ītelligit: p obſcuritatē deos manes. Mixtura.i.faceret cōmixtionē lucis ac tenebrarꝝ. Spes una ſalutis: erat Cæ.& amiclæ q̄ q̄q̄ tāta tēpeſtas īgruerit nōdū tamē perierāt: poſtq̄ tantū piculi uitauius: & id facile qđ inſtat euitabimusi Quātū leucadio: dicit nō humilius erectos fuiſſe fluctibꝯ q̄ ſit uertex leucadis ꝓmōtorii: nā fluctus ī ſublime erectos eos tollebat: nō mīus q̄ ſi uerticē Leucadis ꝓmōtorii ſtetiſſēt: nā ſublati lōge lacteqꝫ maria porrecta deſpiciebāt: quēadmodū deſpicit̄ mare de uertice leucadis ꝓmōtorii epirotici. Quātū deſpicitur q̄tū de ſpecula leucadis ꝓſpici pōt tātū de ſūmis fluctibus erecti Cæſar & Amiclas de pupe maria uidere poterāt: ordo ē. Nautæ tre.ſ.Cæ.& amiclas: & alii q̄ nauigabāt aliis nauibus uidere tātū mare &c. Tremētes: īminēti piculo tēpeſtatis. Præceps: pturbatū. Cūqꝫ timē.r.deīde tollebat̄ ī altū ut uiderēt̄ eē altiorē uertice mōtis leucadis: deīde ī ꝓfūdū maris mittebātur ut uix extra ūdas malus appareret. Hiāt.i.dehiſcūt. Terra.ſ.tāgebat̄ qa ad imū maris uſqꝫ ad arenas deſcēdebāt. Nā pelagus: dicit uniuerſū mare exhauſtū turbine uētorū ſiccas ī fūdo maris arenas deſtituiſſe. In cumulos: in ſublime. Non cælat: non tangiti arenas: quia nihil undarum in fundo maris relinquebatur: ſed arena ſola relicta erat. In fluctibus: non in alueo ſuo: ſed in fluctibus erecta conſtiterat

Artis opem uicere metus: nimio metu oblitus eſt Amiclas gubernatiōe nauis. Metus: ſcilicet manifeſtæ mortis. Artis opem: ideſt artem gubernandi. Neſcitque magiſter: ideſt neſcit quam in partem dirigat nauem nec a qua parte retrahat. Diſcordia pōti .ſ.m.quomodo diſcordia proderit nauigantibus? hoc modo: nam cum a dextra fluctus nauem' impuliſſet niſi tempeſtas aduerſa fuiſſet nauis euertebatur: at uero cum in eo eſſet ut obrueretur nauis: impulſa ab impetu uentorum flantium a dextera flatus motus a ſiniſtra retundebat nauem: & ita eam obrui non permittebat: ideo perturbatio' maris proderat. Diſcordia ponti: quia undique conflictabatur mare: & fluctus inde certabāt. Euertere puppim: quia iā euerterat dexter fluctus: ſiniſter poſtea erigebat eam. Ardua: alta. Omni uento: ideſt ūdique flante.

Tum quoqꝫ tāta maris moles creuiſſet ī aſtra
Ni ſuperum rector preſſiſſet nubibus undas
Non cæli nox illa fuit. latet obſitus aer
Infernæ pallore domus: nimbiſqꝫ grauatus.
Deprimit̄ fluctuſqꝫ ī nubibꝯ accipit hymbrē.
Lux etiā metuenda perit: nec fulgura currūt
Clara: ſed obſcurum nimboſus deſilit aer
Tunc ſuperū cōnexa tremūt atqꝫ arduus axis
Inſonuit motaque poli compage laborāt
Extimuit natura chaos rupiſſe uidentur
Concordes elementa moras: rurſuſque redierē
Nox manes mixtura deis ſpes una ſalutis
Quod tanta mundi nondum periere ruina
Quantū leucadio placidus de uertice pōtus
Deſpicitur: tantū nautæ uidere trementes
Fluctibus e ſūmis præceps mare cūqꝫ tumētes
Rurſus hiant undæ uix eminet æquorē malus
Nubila tāguntur uelis: & terra carina
Nam pelagus qua pte ſedet: nō celat harenas
Exhauſtum ī cumulos. oīs in fluctibus ūda ē
Artis opem uicere metus: neſcitque magiſter
Quā frangat. cui cedat aquæ diſcordia pōti
Succurrit miſeris. fluctuſque euertere puppi
Nō ualet ī fluctum. uictū latus ūda repellēs
Erigit atque oī ſurgit ratis ardua uento

Non humilem: ſcilicet nõ metuebat inquit humilia ſaxa littoris & ſcopulos in medio mari ſitos. ſed metuebat ſumma cacumina montium: quia erigebat eos in mari. Saxona: inſula eſt quæ ipſius ĩterualli qđ inter Brunduſium & Epirum interiacet: media ſita eſt: ut refert Strabo libro quinto. Theſſaliæ curuæ: quia theſſalia eſt in littoribus maris ſita. Oræ ambraciæ: Ambracia iuxta argos eſt amphilochiũ qđ alcmeon eiuſque liberi condidere: ut refert ſtrabo libro ſeptimo. Credit iã digna. p.c. nũc demũ Cæſar timere cœpit: & tanta pericula exiſtimauit: iam eſſe ſua morte digna: ꝙ magna nubes ad hoc demitteretur ut Cæſarem interiret. Tantus ne euertere: cum uiderit undique maria perturbari: & uẽtos inter ſe cõfligere: nec adhuc periiſſe: tamen ſe continere nõ potuit: quin in hanc uocem prodiret ut diceret. Parua quem puppe: parua puppe uehor: & cũ ueriſimiliter mori hac cymba poſſim: tamen undique uentos dii concitauerunt. Periere: inuaſerũt. Si gloria læti: ſi ita ſemel ſtatuiſtis: ut naufragus moriar: non refugiam: ſed unum eſt tantum quod uos rogo o ſuperi ut corpus meũ occultum ſit & ut me ab omni parte mundi homines metuant: cum ignorent uiuam ne an mortuus fuerim. Donata pelago: uidelicet ut pelagus mea morte glorietur. Belliſque negamur: ideſt ne bella ciuilia cõmittam.

Non humilẽ ſaxona uadis: non littora curuæ
Theſſaliæ exoſa pauent: oræque malignos
Ambraciæ portus: ſcopuloſa ceraunia nautæ
Sũma timent: credit iam digna picula cæſar
Fatis eſſe ſuis: tantus ne euertere dixit.
Me ſupis labor eſt: parua quẽ puppe ſedentẽ
Tam magno patiere mari: ſi gloria læti
Eſt pelago donata mei: belliſque negamur
Intrepidus q̃cũꝗ datis mihi numina mortẽ
Accipiam: licet ingentes abruperit actus
Feſtinata dies fatis: ſat magna peregi
Arctoas domui gentes inimica ſubegi
Arma metu: uidit mganũ mihi roma ſecũdũ
Iuſſa plebe: tuli faſces per bella negatos
Nulla meis aberit titulis romana poteſtas.
Neſciet hoc quiſquam: niſi tu quæ ſola meoꝝ
Conſcia uotorum es. me q̃uis plenus honorũ:
Cum dictator eam ſtygias & cõſul ad ũbras
Priuatum fortuna mori mihi funere nullo
Eſt opus o ſuperi lacerum retinete cadauer
Fluctibus in mediis deſit mihi buſta roguſꝗ
Dum metuar ſemper: terraꝗ expecter ab oĩ
Hæc fatum decimus dictu mirabile fluctus
Inualida cum puppe leuat: nec rurſus ab alto
Agere deiecit pelagi: ſed pertulit unda
Scrupoſiſꝗ anguſta uacant ubi littora ſaxis
Impoſuit terræ pariter tot regna tot urbes
Fortunamꝗ ſuam tecta tellure recepit.

Licet ingentes: etiam ſi mors ante diem preueniens: maiora facinora perueniant ad exitum perduxerunt: tamen ſi modo iubetis: corpus meum nuſq̃ inueniatur: ſatiſ mihi erit: nam quantum ad gloriã pertinet ſatis magna peregi: quia ſeptentrionem omnem uſque ad ocaſum meis armis ſubegi: & tantus iam euaſeram: ut Roma Pompeium mihi ſecũdum fecerit. Feſtinata: ante ipſius tempus occupans. Belli: quod iam perfecturus eram: & illi manum extremam impoſiturus. Arctoas gentes: ſcilicet Galliam uniuerſam atque germaniam. Inimica arma: partis aduerſæ ſcilicet põpeianæ. Magnum: Pompeium ſecundum mihi cum ille pulſus ex urbe in exilium quaſi profectus erat: ego autem romæ ſecurus fui. Faſces: ſcilicet dictaturã & conſulatum. Nulla meis aberit: quoniam ædilis & p̃tor & conſul & dictator fui. Neſciet hoc q̃ſquam ſuperius hoc tantum rogauerat: ut ſi ita diis placeret: periret naufragio ſaltem concederent: ne ſuum poſtea corpus ĩueniri poſſet. Neſciet hoc & cætera omnes ĩquit ignorent mortem meam præter te o fortuna: quæ omnium mearum rerũ ſemper conſcia fuiſti. Hoc: uidelicet me mori priuate. Plenus honorum. c. d. quaſi hæc duo inter ſe contraria ſunt: ſcilicet plenum aliquem eſſe honorum & mori priuatum ſed priuatum dicit ideſt more priuati hominis: quia moriebatur ſine lictoribus: ſine apparitoribus: ſine miniſtris: nam qui in honoribus ſunt miniſtros habent. Stygias ad umbras: ad inferos deſcendam. Dictator: nam ipſo dictatore habente comitia ſeipſum creauerat conſulem: ut ſuperius uiſum eſt. Mihi funere nullo: non quæro inquit ut ſepulchro corpus meũ reponatur: immo libenter honore ſepulchri caruerim: dummodo quiſquam neſciat me mortuum eſſe. Hæc fatum: hæc ubi dixit Cæſar: mira inquit res dictu eſt nedum factu: continuo fluctus nauem ſuſtulit: & eam impulit: ut nõ rurſus redierit in undas: ſed ad littora deferretur: & ibi in ſicco deſtitueretur: ſimulatꝗ terram Cæſar tetigit: omnia ſecum recuperauit & uictoriam: & bellum: exercitum atque fortunam. Decimus fluctus: ideſt ingens: ideo autem dicitur decimus ingẽs & maius: quia cũ primum gallina oua parer̃ cœpit decimum eſt maius: hoc Feſtus Põpeius dicit. Deiecit: poſtq̃ nauem ſemel erexit: rurſus d̃iecit ĩ pelagus. Pertulit: ꝑſeuerãter tulit. Impoſuit. ſ. nauẽ terræ Scrupoſis: aſpis ſaxis uidelicet ĩ medios ſcopulos. Vacãt: uacua ſũt. Pariter tot r. ſeruato Cæſare: ſeruata ſũt oĩa q̃ eius erãt.

Sed non tā remeans cæſar iā luce propinqua
Qua tacita ſua caſtra fuga:comiteſq; fefellit
Circunfuſa duci fleuit: gemituque ſuorum
Et non ingratis inceſſit turba quærelis
Quo te dure tulit uirtus temeraria cæſar
Aut quæ nos uiles animas in fata relinquens
Inuictis ſpargēda dabas tua mēbra ꝓcellis?
Cum tot in hac anima populoꝝ uita ſaluſq;
Pēdeat?& tantus caput hoc ſibi fecerit orbis.
Sæuitia eſt uoluiſſe mori:nullus ne tuorum
Emeruit comitum fatis non poſſe ſuperſtes
Eſſe tuis:cum te raperet mare corpora ſegnis
Noſtra ſopor tenuit:pudet heu tibi cā petēdæ
Hæc fuit heſperiæ:uiſū ē cōmittere quēquā
Tam ſæuo crudele mari:ſors ultima rerum:
Iam dubios caſus:& prona pericula mortis
Præcipitare ſolet.mundi iam ſūma tenente
Permiſiſſe mari?tantū quid numina laſſas
Sufficit ad belli fatū fauor iſte laborque
Fortunæ:quod te noſtris impegit harenis
Hi ne uſus placuere deū:non rector ut orbis
Nec dominus rerū:ſed fœlix naufragus eſſes
Talia iactantes diſcuſſa nocte ſerenus:
Oppreſſit cum ſole deis:feſſūque tumentes
Cōpoſuit pelagus uentis patientibus undas
Nec non heſperii laſſatum fluctibus æquor:
Vt uidere duces:purum in ſurgere cœlo
Fracturum pelagus boream:ſoluere carinas

Sed non tam remeans:cum cederet e caſtris ſecunda uigilia Cæſar cuſtodes & uigiles fefellit: at uero cū luce facta rediret etiam illos fefellit:cum excitati eſſent omnes conquerebantur de Cæſaris abſentia:neſciebant enim quo ꝓfectus eſſet: ſed poſtquā uiderunt ſe in periculo relinqui grauiter de illo conquerebātur

Fuga:diſcedens. Sed non nam ſicut fefellerat diſcedens ſic & decedit rediens. Inceſſit:cumulauit. Ingratis querelis:immo placebat Cæſari ꝙ de ſe conquerentur milites. Quo te dure: ponit quibus querelis uſi fuerint in Cæſarem. Eſt autem exornatio ſententiarum:quæ dicitur licentia:cum inferior ſibi ſumit aliquid de maiori de eo conqueritur: & ita obiurgat ſuperiorem quemadmodum putāt illum ſe uelle obiurgari. Dure:qui potueris milites tuos ī periculo deſerere. Temeraria: nimium audax. Nos uiles amicos:quos ꝑuifacere uidebaris. Spargenda laceranda. In hac omnia:ideſt tui unius uita poſita ſit ſalus multorum. Caput hoc: ſcilicet te demonſtratiuum eſt. Sæuitia eſt uoluiſſe mori:qa ille nimium ſæuus eſt in ſeipſū qui mori uult. Nullus ne tuorum:nunquid inquit aliquis noſtrum:nō ita te amat:ut nullo modo poſſit tecū uiuere: quia potes ſine nobis uiuere: an igitur nō unum tecum duxiſti:qui tuorum fatorum comes eſſet. Eſſe ſuperſtes fatis:uidelicet quæ te tantum diligūt:ut nullo modo poſſint uiuere:ſed profecto eſt aliquis qui te amat: ergo cur non duxiſti tecum:ſed noluiſti. Cum te reciperet mare:flētes hoc dicebant:nos dormiebamus:tu uero tempeſtatem maris patiebaris Pudet heu:cogitare cum in mentē uenerit ꝙ noſtra ſalus ſit tibi carior q̄ tua. Petēdæ heſpiæ:ut tu peteres & non mitteres. Committere:credere. Sors ultima rerum:ſed hoc nulla te neceſſitas facere coegit:nam ſi res magna impenderet:ut periculum ſūmæ rei eſſet:ut ab hoc diſcrimine non poſſes diſcedere ſalutis tuæ: tunc tibi ignoſcendum eſſet:nunc autem cum non neceſſe foret non dubitaſti tantum periculum adire. Sors ultima:ideſt cum ad extremā neceſſitatē rdactus quis fuerit:ſolet ſe ſpōte periculis tradere: ſed nulla neceſſitas eſt quæ coegerit te hoc facere. Præcipitare:ſcilicet homines. Dubios:incertos. Prona:manifeſta. Mundi iam ſumma tenente:nam rerum omnium dominus eſſe cœpiſti:nam multos habebas in Italia populos tibi obſequentes. Tenentē:ſupple decuit: Eclypſis ucrbi eſt:quæ fieri ſolet in uerbis uel orationibus: quæ pathos dicitur:ideſt paſſionem habent:cum indignatione ergo dictum. Tantum quid numina laſſas: tu inquit nimium fatigas deos:& illos tentas: cū nō neceſſe ſit:ſed iuſte fortaſſe nō erūt in bello tibi dii propitii:quia dicent ꝙ te ex undis ſeruauerint:& ſatis tibi propitios fuiſſe in mari. Labor fortunæ:quia ereptus es a media morte. Impegit: ideſt trahit.

Hi ne uſus placuere deum:uidetur ne hoc tibi æquum:ut uelis abuti numine deorum in rebus non neceſſariis. Non rector ut orbis:non utebaris hoc deorum fauore:ut dominus eſſes orbis terarum:ſed ut a naufragio uoluntario te liberares. Feſſumque tumētes:& ſimul exorta luce procella tempeſtaſque maris placata eſt. Patientibus:ideſt deficientibus. Nec non heſperii laſſatum fluctibus æquor: nō ſolum mare adriaticum in ea parte trāquillum effectum erat uentis deſinentibus:uerum etiam in heſperia dicit laſſatum mare uno tātummodo uento:ideſt aquilone leuiter tenebatur qui uentus ſecundus eſt nauigantibus ab Italia in Epirum: ergo duces Cæſarianos qui adhuc tardati fuerant: quamuis crebro per litteras acciti tandem ſoluta claſſe nauigare cœperunt. Necnon: ideſt ſimiliter noli dicere necnon ſoluere:quia nemo ſoluerat. Duces: Antonius & publius Calenus & Gabinius. hi enim præerant copiis Cæſaris. Purum:ſerenum. Fracturum pelagus boream:nam ſecundus eſt ab Italia nauigantibus in Epirum.

Quas uentus:dicit uelis pariter & remis aliquãdiu nauigaſſe:ut celerius per medios põpeianos trãſirẽt Diu latumq; per æquor:ita ferebant naues æqualiter currẽtes ut uiderẽtur quaſi agmina in cõtinẽti terra inſtructa. Diu:quia non perpetuo:nam mutatus eſt uentus. Sed nox ſæua qa ſuperueniente nocte uentus ex aduerſa parte flare cœpit deſinente aquilone. Fxcuſſit:diremit puppes quæ ante uelut agmen uehebantur. Strimoniam ſic.g.per ſimilitudinem oſtendit quomodo ordo nauigantis claſſis perturbatus eſt:quẽadmodum perturbatur ordo Gruum:tunc cum de ſtrimone flu.uolant ĩ ægyptum:nam hæc

Q uas uẽtus doctæq; pi moderamĩe dextræ
Permixtas habuere diu:latũq; p æquor
Vt terreſtræ coit cõſertis puppibus agmen.
Sed nox ſæua modũ uenti ueliq; tenorẽ
Eripuit nautis:excuſſitque ordine puppes
Strimona ſic gelidũ bruma pellẽte relinquũt
Potuere te nile grues:primoq; uolatu.
Effugiũt uarias caſu monſtrante figuras
Mox ubi percuſſit denſas notus altior alas
Cõfuſos temere ĩmixtæ glomerãt ĩ orbes
Et turbata perit diſperſis littera pennis.
Cũ primum redeunte die uiolentior aer
Puppibus incubuit phœbeo concitus ortu
Prætereunt fruſtra tentati littora liſſi
Nipheumq; tenẽt nudas aquilonibus undas
Succedunt boreæ: iam portũ fecerat auſter
Vndique collatis in robur cæſaris armis
Sũma uidẽs ſæui magnus diſcrimĩa martis
Iam caſtris inſtare ſuis:ſe ponere tutum
Coniugi decreuit onus:leſboque remotam
Te procula ſæui ſtrepitu cornelia belli
Occulere heu q̃tum mẽtes dominãt ĩ æquas
Iuſta uenus dubiũ:trepidũq; ad prelia magne
Te quoque fecit amor q; nolles ſtare ſub ictu
Fortunae:quo mũdus erat:romanaque fata
Coniunx ſola fuit:mẽtem iam uerba paratã
Deſtituũt blãdeque iuuat uẽtura trahentem
Indulgere moræ & tempus ſubducere fatis

auis amat tẽperatas regiones: ergo tẽpore æſtatis relinquunt ægyptum calidiſſimam regionẽ: & ĩ thraciam quæ in ſeptentrione eſt tranſuolant ubi eſt ſtrimon flu. diuerſo tempore hyemis: Grues ut ĩquit Solinus cap.qntodecimo excubias nocte diuidunt: ut eſomnis decima ſit queque: uigiles põduſcula digitis amplectunt:quæ ſi forte exciderint ſomnũ coarguant:quod cauendũ erit clangor indicat:arenas deuoratas nõ prius euomunt q̃ ſecure ſuæ ſedis fuerint:nigreſcunt ſenectute:& ſic ætas ĩ illis prodit colore:uolantes autem per aerem ſuo ordine litterã Y imitantur: ſi uehementior uentus incubuerit diuerſas litteras imitantur eodem modo dicit perturbatum fuiſſe ordinem nauigantium. Primoq; uolatu:cũ primũ uolare ĩcipiẽt. Effingunt:formant uarias figuras lrãꝝ. Caſu mõſtrãte:qa tranqlle uolãt p aerẽ. Percuſſit:ĩuaſit. Tẽſas alas.ſ. uolãtiũ. Altior:ab alto ĩflãs: Temere: ĩconſiderate. Littera: quã ãte imitabãt a uẽto p̄turbata ẽ atq; cõfuſa. Diſpſis pẽnis:diſpſo uolatu. Cũ pri.r.dicit q̃ iter nauigãtes ĩtẽderũt:prĩo inqt ad liſſum uenerũt: qđ ut inqt Strabo li.vii.oppidũ ẽ poſt ſinũ phizicũ:nõ lõge ab Epidãno quã Corcyrei ædificauer̃:deinde ad Nipheũ locũ celebre auctore Strabone ĩ Apolloniataꝝ finibus:ibi petra ẽ ignẽ uomẽs:cui fontes ſubſũt:qui aquas tepidas bitumẽq; ſcatẽt.Liſſo ãt p̃erat octatilius dux ex põpeiãis ptibus. Redeũte die .i.cũ luceſceret & rediit uẽtus:& prĩo oppugnare tẽtarẽt Liſſũ oppidũ:qđ cũ oppugnare nõ poſſẽt deinde ad Nipheũ portũ rediere. Violẽtior aer:uehemẽtior uẽtus. Phœbeio ortu: luceſcẽte die qa uẽti mutant ut plurimũ:& aeris q̃litas mutat ĩ ortu & occaſu. Nudas aqlonibꝫ ũdas:qa deſinẽte borea auſter flare cœpat: nypheus erat ĩ ſimilitudine portus: & nullo uẽto p̄turbari põt:niſi a borea:deſinẽte ergo borea cũ flare cœpiſſet auſter a meridie:ibi naues qetũ portũ habebãt. Nudas.i.ab aqlonibꝫ liberatas. Succeper̃ bo. ideſt flãte auſtro. Vndiq; colla.nũc dicit qđ nã cõſiliũ fuerit Põpeii poſtq̃ uidit ipſũ Antoniũ aduẽtaſſe cũ reliqs copiis:& nihil iã abeſſe:qn Cæ.pugnãdi copiã faceret cõſtituit uxorẽ ſuã Corneliã ſeiũgere:nã nũq tẽpus & occaſionem apiẽdi cõſilii ſui ĩueniebat ne pturbaret uxorẽ. In robur:ad roborãdũ exercitũ. Sũma diſcr.extrẽa picula. Inſtare:ĩminere ſuis fatis Seponer̃:ſepare. Leſboq; re.iã ĩ ſeceſſu poſita. Occuler̃:occultar̃. Procul:a ſe ipo. Heu q̃tũ mẽtes:q̃tũ inqt uiriũ hẽt neceſſitudo:quæ ẽ inter uiꝝ & uxorẽ:præſertĩ ſi utriuſq; mẽs æqua fuerit:nã etiã ĩ Põpeio maximã uim habuit:q tã& ſi ductor fortiſſimus eſſet: tamẽ nõ ſine moleſtia uxorẽ ſuam a ſe potuit ſeiungere. Dubium:nulla cauſa fuit quæ te fecerit ciuilia bella metuere præter uxorem. Quod nolles inſtare:ſola cõiũx fuit cã q; recuſares fortunã:quæ cõis erat nõ uni ciuitati:ſed toti mundo:qa uniuerſus terraꝝ orbis Romanis ſubiectus erat. Fata:fortuna impii. Mẽtẽ patã:dicere ſentẽtiã ſepandæ uxoris incipiebat quodãmõ ut o Cornelia:deĩde cũ ĩcepiſſet hoc uerbũ ĩgrediebat aliã rationẽ:q̃uis patus eẽt plura dicere. Deſtituũt mẽtẽ.p.nũq̃ ſibi ſuadebat hãc uolũtatẽ apire: quã ſciebat moleſtã futuram corneliæ uxori Trahẽtem:prolatantem:uel retinentem futura ſibi & uxori. Subducer̃.i. clam furari ſibi tempus.

Nocte ſub extrema pulſo torpore quietis
Dũ fouet ãplexu grauidũ cornelia curis
Pectus:& auerſi petit oſcula grata mariti
Humentes mirata genas:percuſſa q; cæco
Vulnere: non audet flentẽ deprẽdere magnũ
Ille gemens:non nunc uita mihi dulcior inqt
Cũ tedet uitæ:lœto ſed tempore coniunx
Venit mœſta dies:& quam nimiũq; parũq;
Diſtulimus.iã totus adeſt in prælia cæſar
Cædendum eſt bellis quorũ tibi tuta latebra
Leſbos erit:deſiſte preces tentare negaui
Iam mihi non longos a me patiere receſſus
Præcipites aderunt caſus properante ruina
Sũma cadũt: ſatis eſt audiſſe pericula magni:
Meq; tuus decepit amor:ciuilia bella
Si ſpectare potes.nam me iã marte parato
Securos cœpiſſe pudet cũ coniuge ſomnos
Eque tuo quatiunt miſerũ cũ claſſica mũdũ
Surrexiſſe ſinu uereor ciuilibꝫ armis
Põpeium nullo triſtẽ cõmittere damno
Tutior interea populis:& tutior omni
Rege late:poſitãque procul fortuna mariti
Non tota te mole premet:ſi numina noſtras
Impulerint acies:maneat pars optima magni
Sitque mihi ſi fata premãt:uectorq; cruẽtus
Quo fugiſſe ueli:uix tãtum infirma dolorẽ
Cœpit:& attonito ceſſerunt pectore ſenſus

Nocte ſub extrema:Cornelia ignorabat quid agitabat aĩo Põpeius nocte.n.quæ pceſſit diẽ ſepationis:cũ
uirũ ſuũ ut cõſueuerat ãplecteretur:ille auerſus ẽ & gẽitus& ſuſpiria nõ poterat retinere: admirata eſt cor
nelia quaſi q̃ manu clã terſiſſet lachrymas eius & tamẽ ſe ſenſiſſe ſimulabat. Non audet:qa nõ audebat o
ſtẽdere Põpeio q; ſenſiſſet illũ lachrymatẽ. Deprehẽdere:imo deprehenderat: ſed ſimulabat deprehẽdiſ
ſe. Sub ex.nocte.i.circa ultimã ptẽ noctis. Pulſo torpore:qa pp ſolicitudinẽ quieſcere non poterat. Gra
uidũ:plenũ curis. Genas humentes:qa manus ad uultũ cõiecerat. Cæco uulnere.i.occulto dolore: quia
neſciebat cãm lachrymarum. Dulcior.ſ. effecta q;
ſenſerit lachrymare põpeium. Ille gemens:cũ cor
nelia ãplecteretur põpeiũ.& ille ab ea auerſus fleret
poſtq̃ illa ſenſit uirũ flentẽ: uultũ lachrymis rigatũ
abſterſit:ſed Põpeius eã cũ gemitu in hunc modũ al
locutus ẽ. Mihi non uita:tenet locũ exordii oratio
hæc in qua ſuadet Corneliæ Põpeius: ut uelit ab eo
diſcedere:Beniuolam quoq; facit Corneliam: cũ di
cit de ſuo erga eã animo:& ſi quid ad eos pertinet q̃
audiũt referemus:nã ptinet ad eã quod dicit Põpe
ius:uidelicet uxorẽ ſuã ſibi uita dulciorẽ fuiſſe:cum
læta tempora forẽt: & oſtẽdit ſe inuitũ aliqd dicere
q; ſibi moleſtũ ſit futurũ. Nõ uita nũc dulcior: nõ
hoc tẽpore cũ me meæq; uitæ tedeat ſed dulcior.
Læto tpe:fœlici & ſecundo. Vẽit mœſta dies: oſtẽ
dit ſe ĩuitũ dicere qđ Corneli diſpl icet: uidelicet
neceſſariũ eſſe ut a ſe diuellat & ſeparet. Nimiũ:q̃
tũ ad belli rationẽ. Parũ: q̃tũ ad effectũ: quia parũ
diſtuliſſe uideor ne ſepararer a te:ſed nimiũ diſtuli:
ut multo ante cũ Cæ. confligerẽ: ãteq̃ Antonius cũ
eo coniungeretur. Totus cæ. uidelicet coniunctis
exercitibus:ergo cedendũ eſt. Non longos: ſuadet
a facili:uidelicet quia non diu ab ea diuulſus erit.
Negaui.ſ.precibus tuis acquieſcere:ĩterdicit ne ten
tet:quod conceſſurus nõ eſt. Præcipites aderũt ca
ſus: uel in bonã uel in malã partẽ caſus terminabũt
Properante ruina ſic.c. tranſlatio ſumpta ab ædi
ficiis:quando.n.ædificia ſũt ſublime erẽcta celeriter
cadunt cum ruina ĩcubuerit: ſicut editiſſima turris
caderet maxima celeritate:ita caſus in altum cum e
uecti ſunt nimia celeritate labuntur. Summa.i.
omnia quæ ſumma ſunt. Satis eſt audiſſe:Sumit
argumentum ab obſeruantia: ideſt a beniuolentia
quam uxor in uirum habere debet ſi me amas non
libenter intereſſe debes periculis noſtris:q; ſi liben
ter intereſſes non uidereris me amare: ſicut fingis.
Ciuilia bella:ideſt ſi forte bello ciuili uis intereſſe: ĩ
quo ſalus noſtra periclitabitur. Tuus amor dece
pit me:ideſt minus a te amor q̃ putabam. Nam
me iam:arguit a facili: nunc a modeſtia: quia continentis Imperatoris eſt nolle cum ſopore bella gerere:
deinde etiam a patientia: uidelicet poſſe aliquid pati contra uoluntatem ſuam primum ergo a continẽtia
Parato:inſtante bello. Sinu:amplexu. Claſſica:inſtrumenta belli. Quatiunt:cõcitant:commouẽt.
Vereor:nunc a patientia:pati nolo ĩquit aliquid damnum ĩ gerendo bellum ciuile:illud autem erit me
diocre:ut abs te patiar diuelli quam ſingulariter amo. Tutior interea:arguit ab utili:utile eſt iſtinc diſce
das in tutiorem locum: & tibi & mihi: nam ſi qua aduerſa fortuna fuerit: & ſi quid ſiniſtri contigerit:
habebo quo me recipiam:ſi tu in tuto loco repoſita fueris. Poſitamque procul:quia ſi tu procul a fortu
na non abſis:moles te omnino premet ut tantum uulnus ſuſtinere non poſſis ſed ſi procul eris:erit tibi le
uior quecunque fortuna. Fortuna m.ſi forte aduerſa fuerit. Numina:ſcilicet aduerſa. Impulerint.
fugauerint. Maneat: ĩcolumis ſit:quia ubi tu repoſita fueris ille locus mihi tutus erit. Vix tantum in
firma:quia non ſperabat tale quicquam Cornelia:ideo uix pati potuit: ſicut dixit perferre querelas.ſi
non potui ſperare.ergo non feram. Attonitos ſenſus: ideſt cecidit in ſyncopim uulgo in tranſſo.

Latebra

Sincopim

Tandē ut uix mœſtas potuit pferre querelas.
Nil mihi de fatis thalami:ſupiſq; relictum eſt
Magne quærī:nr̄os nō rūpit funus amores.
Nec diri fax ſūma rogi:ſed ſorte frequenti
Plebeiaq; nimis careo demiſſa marito
Hoſtis ad aduētū rumpamus fœdera tædæ
Placemus ſoceꝝ:ſic eſt tibi cognita magne
Noſtra fides? credis ne aliquid mihi tutius eē
Quā tibi? non olī caſu pendemus ab uno?
Fulminibus me ſæue iubes:tātæq; ruinæ
Abſentem preſtare caput? ſecura uidetur
Sors tibi cum facias etiam nūc uota periſſe
Vt nolim ſeruire malis? ſed morte parata
Te ſequor ad manes:feriat dū mœſta r̄motas
Fama procul terras uiuā tibi nempe ſupſtes.
Adde ꝙ aſſueſcis fatis tātumq; dolorem
Crudelis me ferre doces ignoſce fatenti
Poſſe pati timeo:ꝙ ſi ſunt uota deiſque
Audiet euentus reꝝ ſci& ultima coniunx
Sollicitam rupes iam te uictore tenebunt.
Et puppim quæ fata fer& tā læta timebo.
Nec ſoluēt audita metus mihi proſpa bella
Cū uacuis proiecta locis a cæſare poſſim:
Vel fugiēte capi noteſcent littora clari
Nominis exilio:poſitaq; ibi coniuge magni:
Quis mitileneas potuit neſcire latebras?

Tādē uix mœſta:cū exanimis cecidiſſet:& ad ſe rediiſſet hæc uerba dixit:quæ ſequunt̄. Nil mihi de fatis:hoc quoq; obtīet ꝓhemii locū:quia ſua refert ī cōmoda : pp q̄ ad cōmiſeratione̅ auditores cōmouēus ad cōmiſeratione̅ cōmouet:ueluti plebeia īquit deſeror a uiro meo:nec de fortuna ē ꝙ qcq̄ cōquerar:nā ſi a marito diuellerer morte:nihil eēt illi aſcribendū niſi fortunæ:at uero nō illi:ſed culpa tibi ſoli o cōiunx aſcribēda ē. Fatis ſupis.i.fatis ſuporū quia ſi mors īteruenerit cōquerrer de fortuna:nō de te. Sūma:ultima. Sorte frequēti:quia frequēter nimis abs te diuellor. Sorte plebeia:fortūa. Dimiſſa:deſerta frequēter a uiro:quia plebeorum eſt relinquere frequēter uxorſ cū negociis īpediunt̄. Hoſtis ad aduētū:nūc arguit a pte iuris qđ ē par:par ē ius qđ īter oēs æquabile ē qđ fit ex æquo & bono.i.iuſto & honeſto: honeſtū ē ut gratificemur amicis:nō autē inimicis : tu uero gratificaris nō amicis:ſed inimicis: arguit a cōtrario:cū noſtra cōiunctio diſplicet Cæſari:ergo eidē noſtra diſiunctio placet qđ eſt cōtra ius æquabile. Tedæ : coniugii. Placemus ſocerū mitigemus Cæ.qui iratus ē ꝙ cōiuncti ſumus. Sic eſt tibi.c.a fide cōiugi plane arguit quia fides cōiugalis eiuſmodi debet eē ut oīs fortūa utriuſq; cōis ſit: ſed me uis a fortuna cōi ſeiūgi dū uetas meītereſſe caſib9 tuis Tutius eē:id qđ tibi tutū nō eſt nec mihi quidē. Nō pēdemus.i.nō pēdere īcipiamus cū cōiūcti ſumus cōiugio. Fulminib9 me.o ſæue Pōpei : nūqd uis tuū caput tuāq; ſalutē exponere piculis me adīēte. Iubes.ſ.uis. Fulminib9.ſ.belli. Secura uidet̄: quia Pōpeius ſupius dixerat ipſā ī Leſbo tutiſſimā fore. Reſpōdet ꝙ ſecurū tu appellas id mihi miſerrimū eſt. Sors tibi cū facias: Senſus eſt mea uota ſunt non ut poſt te miſera uiuā : ſed tecū moriar.qbus uotis nūc reſiſtis cū me ſpes a præſentia tua diuellere. Seruire:uidelicet nō poſt te. Malis:uiuēdo poſt te. Morte parata : qa prōpta ſū mori tecū: ideo facis ut mea uota peant. Supſtes: quia ſi nihil aliud aderit:ſaltē tibi ſupſtes ero : dū fama triſtis ad me pferet̄. Adde ꝙ aſſueſcis: Refellit dicta pōpeii Cornelia :tu me reponere cōſtituiſti ī inſulā Leſbō: ut ibi tuta ſim:ego uero nō tuta mihi uideor eē: ſed miſerrima cū abs te diſiuncta fuero. Accedit ꝙ me ſenſī docebas poſſe carere tui:quo ego minime uellē:nā fatebor : tīeo ne pati poſſim hoc poſt p̄lia:ſed cū tu me ſeiūgas abs te paulatī efficies qđ mihi nūc intollerabile uidet̄. Aſſueſcis:aſſuefacis me. Fatis tuis aduerſis ut poſſī tua fata quecūque fuerint ferr̄ cū abs te ſeiungar. Tātūque dolorē.ſ.q̄tū ex morte tua caperē ſi qd tibi aduerſi cōtigerit. Ignoſce fatēri:fateor ꝙ timeo ne poſſim pati mortē tuā. Qđ ſi ſūit uota:utit̄ dialemate:ꝙ ab utraq; pte cōcludit:neceſſe ē.n.alterū duorū fieri:aut uinces aut uīceris: ſi tu uiceris ego tibi ſupſtes ero:& ſi tu cū execitu tuo uīceris hoc īcōmodi cōſequar:nā aliq̄diu poſt te uiuā.ſi uinces ego poſtrema gaudebo:hoc incōmodi hēbo ex abſētia tua:ꝙ ſi eſſē fortunæ tuæ ſocia:nec poſſē uiuere poſt te. Euētus:ſuceſſus. Deis audior.i.ſi dii mihi ꝓpitii fuerīt ut preces meas exaudiāt. Solicitā rupes:ēt ſi uictoriā ex hoſtib9 cōſecutus fueris:timebo tamē rupes & ſcopulos:ne nauis nūcia uictoriæ tuæ ī ſcopulos illiſa frāgat̄:& cū ad me uenerit ſine piculo nō ero:nā Cæſ. ēt fugiēs Leſbo poterit cōuertere curſū & uí aliq̄ īſerre Corneliæ. Rupes:ſcopuli maris. Fata.i.fortunā tuā. Ferāt puppī.i. ne frāgat̄ ſcopulis. Non ſoluēt audita metus:ēt ſi nūcius uenerit:oīa tibi feliciter ſuceſſiſe:non tamē ſine metu ero: ne Cæſ. fugiēs huc aliquid incommodi nobis inferat:ſciet enim uxorem pompeii hic poſitā. Vacuis:deſertis locis:uidelicet in inſula Leſbo. Vel.pro etiam. Noteſcent ſydera clari:dicere poſſes:neſciet Cæſar ubi ſis:ſed hoc fieri non poteſt:uidelicet ut locus ille obſcurus ſit:ubi religata fuerit uxor pompeii. Clari nominis:corneliæ. Ibi in īſula Leſbo : ubi eſt mitilenæ:inter methynnam & maliam iacens ciuitas maxima : quæ a Malia diſtat ſtadiis ſeptuaginta:ut inqt Strabo:libro tertiodecimo. Mitileneas:ſcilicet urbs Leſbi.

Hoc precor extremum: Adhuc refellit quod dixit Pompeius: uidelicet ut ſit locus tutus quo me cõferre poſſim: ſi quid aduerſi contigerit: illa econuerſo dicit ſi uictus fuerit quocunq; potius nauiget q̃ ad inſulam leſbon: qui ubi Cornelia erat eo coniiciet Cæſar Pompeium ſe contuliſſe amore coniugis ſuæ. Deflecte q.c.ſ.q̃ ad inſulam leſbon. Victa arma: q; uictus fueris.ſ.a Cæſare. Tutius fuga: ut ſalutẽ tuã niſi in fuga conſtituas. Commiſeris undis.i.ut nauiges ad aliquem locum tutiorem. Infauſtã: infelicem id eſt uictam. Quærere: pro ris.a Cæſare. Sic fata re.hæc ubi dixit Cornelia ſtati.ſurrexit e ſtrato: ubi cum pompeio quieſcebat: & noluit animi ſupplicium curãq; differre quãdo ſemel erat diſiungenda a pompeio: ſtatim hoc facere ꝓperauit: & auertit ſe ab illius conſpectu: poſthac uero pompeiũ non uidit: donec uictus fuit a cæſare. Exiliit: ſurrexit. Tormenta: abſentiæ uim. Nulla mora: quia ſtatĩ ab eius conſpectu aufugit. Non mœſti pectora: non ſuſtinuit amplexũ põpeii: nec brachia collo circũdedit: ut conſueuerat. Precipitãtq; ſuos luctus: feſtinãt ſeparationẽ: quæ utriuſq; luctus cauſa erat.

Neuterq; recedẽs: & cum ſepararet uir ab uxore nec illud dixit qđ extremũ dici ſolet: uidelicet uale Vitamq; per oẽm: per õe uitæ tempus: quo Pom. & Cornelia diſiuncti ſunt: nullũ diẽ tã moleſtũ uiderũt. Nam cætera dãna: quia poſt cladẽ acceptã iã aĩus indurauerat: ut fortius fortunã aduerſã pateret. magna res ẽ q̃do aliquis ſẽp fortunã ſecundam habuit: ſi qđ aduerſi contigerit: id grauius & moleſtius fert. at uero cum aliqs aliquãdo fortunam aduerſã expertus fuerit: firmior factus leuiorẽ exiſtimat fortunã quæcũq; fuerit. Durata mente.i.forti animo. Labitur ĩfelix: qa exanimata ẽ ꝓpe modum abſẽtia uiri. Manibus excepta: intra manus ſuoꝝ ſuſcepta. Fertur ad æquor: ut naue impoſita uehat̃ ad inſulã leſbon. Littora: ubi parata nauis erat. Illata: ĩpoſita. Non ſic infelix: dicit maiore dolore diſceſſiſſe ab Epiro corneliã: q̃ diſceſſerat ab urbe roma: quia cũ diſcederet a pr̃ia comitata eſt pom. nũc uero diſcedẽs ab epiro ſola uirũ ſuũ relinquere cogebat̃. Heſpios: italos. Fida: quæ nunq̃ uirũ ĩ ulla fortuna deſeruit. Inſõnis: ſine ſõno: quia tota nocte uigilauit. Inſueta quies uni: qa nõ ſola: ſed ſociata dormire cõſueuerat. Vacuũ.ſ. uiro ſuo. Deceptis.m.qa oblita erat uiri ſui abſẽtiam: quem cũ amplecti crederet lectum uacuũ amplectebatur. Fuge: qa ſõno oblita erat a uiro ſe diſiunctã eẽ. Nã quis flãma: quis ĩqt arderet amore Pom. Cornelia: tamẽ locũ ĩ quo iacere conſueuerat Põ. relinq̃bat uacuũ: iõ q̃ſi oblita mariti ſui abſẽtia locus ille ab illa uacuus relinq̃bat̃. In toto cubili: ut totũ lectũ luſtrar&. Pars illa: in qua ſolebat iacere uir. Caruiſſe timebat põ. nemo timet qđ euenit: ſed qđ euẽturũ ẽ.i. abſtinebat ſe ab eo loco tãq̃ incerta an Pom. adeſſet. Nõ tã læta.i. cõparatiõe ſui q; ſatius fuiſſ& q̃ a Cæſare uici: ſed uinci a Cæſare fecit: ut Pompeio Cornelia non carer&: quia ſtatim ut uictus eſt Pompeius ſe cotulit ad Corneliam: quia hora inſtabat.

Hoc precor extremũ ſi nil tibi uicta reliquẽt
Tutius arma fuga: cũ te cõmiſeris undis
Quolibet infauſtam potius deflecte carinã
Littoribus quærere meis: ſic fata relictis
Exiliit ſtratis amens: tormentaq; nulla
Vult differre mora: nõ mœſti pectora magni
Suſtinet amplexu dulci non colla tenere:
Extremuſq; perit tam longi fructus amoris:
Præcipitantq; ſuos luctus: neuterq; recedens
Suſtinuit dixiſſe uale: uitamque per omnem
Nulla fuit tam mœſta dies: nã cætera dãna
Durata iam mente malis firmaq; tulerunt.
Labitur infelix: manibuſque excepta ſuoꝝ
Fertur ad æquoreas ac ſe proſternit harenas
Littoraq; ipſa tenet tandẽq; illata carinæ eſt.
Non ſic infelix patriam portuſq; reliquit
Heſperios: ſæui premerent cum cæſaris arma
Fida comes magni uadit duce ſola relicto:
Põpeiũque fugit: quæ nox tibi proxĩa uenit
Inſomnis uiduo tunc primũ frigida lecto.
Atque inſueta quies uni: nundumq; marito
Non hærente latus: ſomno quã ſæpe grauata
Deceptis uacuum manibus cõplexa cubile ẽ.
Atque oblita fugæ quæſiuit nocte maritum:
Nam quis flamma tectas urgẽte medullas.
Non iuuat in toto corpus iactare cubili
Seruatur pars illa thori: caruiſſe timebat
Pompeio: ſed non ſuperi tam læta parabant.
Inſtabat miſeræ: magnumq; redderet hora.

Lucani Liber Sextus.

P Oſtq̃ caſtra duces pugnæ iã mente ꝓpinqui: Hic liber ſextus incipit: in quo continetur qũo poſitis ꝓpe caſtris ad alorẽ fluuiũ a Cæſare: teſte Apiano: & a Põpeio ad dyrachium: properabat Pompeius: ut expeditionem ſenſim poteſtatem certandi ac decertandi Cæſari fecit: eductis in aciem copiis: quod cum recuſaret Cæſar a brunduſio uenturos milites expectãs: deĩde iter dyrachium tendit: qũo etiam ſecutus eſt Cæſarem Pompeius: & cum illũ præuenire nõ poſſ&: ut cupiebat caſtra ad locum poſuit: qui appellatur Petra: eo etiam Cæſar ſe contulit: iã Cæſari tunc exercitus

omnis in unum aderat:ut refert Apianus:Aderat uiciſſim & Pom.& adinuicem ĩ colle quodam magnis præſidiis caſtra habuerunt.Et cum Pom.ſe ſuis locis teneret:ſtatuit eũ Cæſar munitionibus circũdare:ne inde exire poſſ&:ſed quũ maiore inopia laborar& Cæſar q̃ obſidebat q̃ Pom.qui obſidebatur:nõ potuit tamen Pompeius hác indignitatẽ ferre:ſtatuitq̨ erũpere cũ exercitu:ut Cæſari obuiam uenir&:ſimulque cõmiſſa pugna cũ Sæua ꝙ ſupra humanum quidẽ egregie pugnaſſ&:tandem cõfecto eo uulneribus:in fugam cæſariani conuerſi ſunt:& eo uſque ad caſtra pompeiani perſecuti ſũt:unde eo die ſi uoluiſſ& Pom. d̃ Cæſ.& exercitu ſuo actũ fuiſſ&:Apia.uero refert Cæ.dixiſſe ea die bellũ finẽ hĩtuꝝ fuiſſe:ſi hoſtis uictoria uti ſciuiſſ&:Pom.q̨ bellũ uno ope cõficere cõſtituiſſe:niſi a Lauinio ꝓhibitus fuiſſ&. Iugis:dyrachinis. Admotaq̨ co.ar.i.cõſtitutis ꝓpe caſtris: cõſtiteꝛ utriq̃. Parq̨ ſuũ u.d.i poſtq̃ dii uideꝛt Cæ.& Pom.pares ſibi:quia dii ſolum dominãꝛ in cælo Cæſ.& Põ.dominãtur ĩ terra. Mœnia graiorũ:qa ſi uoluiſſet:facile erat:ſed ad id animũ intẽdebat: ĩ quo ſũma reꝝ.i.imperiũ ſteterat:uidelic& ut Pom.uicer&. Martẽq̨ ſecũdũ:quãq̃ fata ſibi ꝓpitia eſſent:tamẽ nihil cedere ſibi exiſtimabat:niſi pom.uicer&. Et niſi de genero:licet cætera ſecũda eſſent tamẽ nõ exiſtimabat ſe fatis obligatũ. Funeſta mũdo:hác horã:quã bella ciuilia cõmittenda eſſent:uniuerſo orbi funeſtã tota mẽte petebat. In caſum: in dubium. Alea fati:fortuna belli. Placet.ſ.qa ad extremũ uenire ꝓperabat. In collibus oĩs.aſpagus ẽ agri dyrachini locus:in quo caſtra Põ.poſuerat:eodem cæſar cũ oĩbꝫ copiis expugnato oppido pthinoꝝ ꝓfectus haud ꝓcul ĩde caſtra poſuit:& cũ exercitũ e caſtris duxiſſ& ſtructa acie Põ.decernẽdi facultatẽ fecit:at ubi Põ.ſe ſuis locis d̃tineri aĩaduertit cũ exercitu ꝓficiſci inſtituit ad ipſũ oppidũ dyrachiũ ſperãs Põ.haud ꝓcul in caſtris exiturũ eſſe:aut illũ intercludere poſſe:ꝙ dyrachii oẽm cõmeatum belliq̨ apparatũ Põ.repoſuerat:nec Cæſ.fefellit opinio:nam ubi e caſtris ſcẽſit Pom.illũ exiſſe:ipſe breui itinere p mare nauigauit:ut ei occurreret:nã Cæ.difficiliori & arduo magis itinere ibat:ſed ubi conſilium illud nõ ceſſit ĩ aliã partẽ auerſus ẽ:nã locũ q petra dicíꝛ ignem emittẽtes:ut refert Strabo haud procul a mœnibꝫ dyrachii cepit:ubique Põ.caſtra poſuit:eodẽ cæſ.ꝓfectus eſt Põ.aliquas longaꝝ nauiũ eo conuenire iubet.nã locus ille mediocris erat nauigationi.Ex omniq̨ aſia & regionibꝫ:quas Põ.tenebat cõmeatũ eo cõportari iuſſit:id ubi cæ.uidit munitionibꝫ claudeꝛ cõſtituit:ſed tamẽ paꝝ ſibi ꝓ fuit.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER SEXTVS

POSTQ uam caſtra duces pugnæ iam mente propinqui
Impoſuere iugis:admotaque cominus arma:
Parq̨ ſuum uidere dei capere omnia cæſar
Mœnia graioꝝ ſpernit:martemq̨ ſecundũ:
Iam niſi de genero fatis debere recuſat.
Funeſtam mundo uotis petit omnibus horã
In caſum quæ cuncta ferat:placet alea fati
Alterutrum merſura caput:ter collibus oẽs
Explicuit turmas.& ſigna minantia pugnam
Teſtatus nunq̃ latiæ ſe deeſſe ruinæ.
Vt uidet ad nullos exciri poſſe tumultus
In pugnam generum:ſed clauſo fidere uallo
Signa mouet tectuſq̨ uia dumoſa per arua
Dyrachii præceps rapiendas tendit ad arces
Hoc iter æquoreo præcepit limite magnus
Quemq̨ uocat collem taylantius incola petrã
Inſedit caſtris:ephyreaque mœnia ſeruat
Defendens totam:uel ſolis turribus urbem.
Non opus hác ueteꝝ:nec moles ſtructa tueꝛ
Humanuſque labor facilis lic& ardua tollat.
Cedere uel bellis:uel cũcta mouentibus ãnis.
Sed munimen hab& nullo quaſſabile ferro:

Explicuit tur.i.extẽdit aciẽ:& pugnãdi facultatẽ pom.fecit.Turmæ ꝓprie ſunt eqtũ:ſed abuſiue peditũ dicíꝛ ut hoc loco.Turma ẽ lxxxx.eqtũ multitudo quaſi ter una ꝙ ex una quaq̨ tribu terdeni eligebãꝛ. Signa:uexilla:aqlas. Teſtatus ſe.n.d.i.patũ eſſe ĩ italiã reuertere:ſi facultas dareꝛ. Ruinæ la.nã ea futura erat ruina belli ſicuti fuit. Vt uid& ad n.cæſ.ubi aliquotiẽs tẽtauit:an pom.uellet ſe ꝓmittere pugnæ poſtq̃ id nõ pfecerat:arduo ac difficili itinere iter dyrachiũ intẽdit. Tumultꝫ.quotiẽſcũq̨ tumultꝫ cæſar moueret eos puiſaciebat põ. Signa:caſtra mou&. Tectuſq̨ u.qa difficili itineꝛ dyrachiũ petiit. Dũoſa par.unũ ſeqꝛ ex altero:qa dumoſa iõ tecta uia incedebat. Preceps:hoc iõ fecit cæſar:ut alteꝝ ex duobꝫ ſequeretur uel e caſtris exir& pompeius:uel ut ipm dyrachio intercluder&:ubi cõmeatũ & omne belli apꝑatũ pompeius collocauerat. Taylantius:tayllãtii pthini & phrygi ſup epidãnũ ſiue dyrachiũ & apolloniã ſedes hẽnt uſq̨ ad ceraunеos mõtes:ut refert Strabo li.vii. Ephyreaq̨ m.i.dyrachii. Vel ſ.t.aqs.qa ſine ꝓpugnatione & defẽſione locus ille p ſe mũitus & expeditꝫ erat. Nõ opꝫ:nõ hũana manu mũitũ erat: ſed naꝛali ſitu:nã q̃ hũano labore cõſtruũꝛ:lic& ardua ſint:tamẽ cedũt:uel bellis:uel uetuſtate tpis:ſꝫ q̃ naꝛalia ſũt ppetuo durãt. Hác:urbẽ dyrachii. Annis.i.uetuſtas lõgiꝫ ꝓceſſerit: Ardua t.i.ſi hũano labore

Naturá ſedemq̨ loci:ná clauſa profundo
Vndique precipiti:ſcopuliſq̨ mouétib. æquor
Exiguo debet quod nõ eſt inſula colli:
Teribiles ratibus ſuſtétant mœnia cautes:
Ioniumq̨ furens rapido cũ tollitur auſtro
Tépla domoſq̨ quatit ſpũatq̨ i culmia põtus
Huc auidam belli rapuit:ſpes improba mété
Cæſaris:ut uaſtis diffuſum collibus hoſtem
Cingeret ignarũ ducto procul aggere ualli
Metitur terras oculis:nec ceſpite tãtum
Cõtentus fragili ſubitos attollere muros
Ingentes cautes:auulſaq̨ ſaxa metallis:
Graiorumq̨ domos dirutaq̨ mœnia tranſfert
Extruitur quod non aries impellere ſæuus:
Quod non ulla queat uiolenti machina belli
Frangũtur mõtes:planumq̨ p ardua cæſar
Ducit opus:pandit foſſas turritaque ſummis
Diſponit caſtella iugis:magnoque receſſu
Amplexus fines ſaltus nemoroſaque teſqua
Et ſyluas uaſtaſque feras indagine claudit.
Non deſunt cãpi:non deſunt pabula magno
Caſtraque cæſareo circũdatus aggere mutat
Flumina tot curſus illic extorta fatigant
Illic merſa ſuos:operũque ſũma reuiſat
Defeſſus cæſar mediis intermanet agris.
Nunc uetus iliacos attollat fabula muros.
Aſcribatque deis:fragili circundata teſta
Mœnia mirentur refugi babylonia parthi:
En quãtũ tigris:q̃tum celer ambit orontes

múita fuerit. Naturá ſ.q̨ l.i.naturalé ſedé loci édiadis é. Clauſa p.niſi ab una pte qua collis quo oppidũ cõtinéti terræ cõiungit:& tũc deſinit eé iſula. Nõ é iſula:ſed urbs. Terribiles ratibꝯ:é cõdita i rupibus a deo altiſſimis ut q nauigãt ſuſpiciétes altitudiné mœniũ admiratiõe quadã attoniti ſint. Terribiles cautes:nõ ſolũ admiratiõe ſed piculi timore:qa ſi muri caderét naues frãgerent. Ioniũq̨ furés:úḋæ Ionii maris:quæ uétis ipellunt tãtũ terroré icutiũt:ut tépla & oia mœnia cõcutiãt. Furés.ſ.uétis pturbatũ. Spumatq̨ i culmina.i.uſq̨ ad culmina tectorũ erigit. Huc auidã belli:poſtq̃ uidit ſe loco tutiſſimo tenere Põpeiũ Cæ. nec ide educi poſſe ad pugnã cõſtituit illũ munimétis claudere ut ide exire nõ poſſet. Vt uaſtis collibꝯ:qa late loca patebãt:ubi Põ.caſtra poſuerat:ergo conſtituit illũ munimétis claudere. Metitur terras:q̃tũ pſpectus erat. Nec ceſpite tãtũ.i.nõ ſatis habuit Cæſ.circũcludere põ. Aggere terræ: ſed muris lapideis cingere parat. Ceſpite: terra cũ radicibꝯ imixta. Metallis:iſtrumétis ferreis:ut dolabris pilis. Diruptaque mœnia tr. mœnia q oppugnãdo euerterat uiſa ſũt idonea ad hæc munimẽta cõſtruéda. Extruit.ſ.munimentũ: qḋ ualidũ eſſet ad mœnia urbis ſtruédæ. Aries: genus machinæ bellicæ. Machina:iſtrumétũ belli gerédi: Frãguntur mõtes:ſi collis obſiſteret frãgebat & mœnia cingebat & p mõtes ducebat muros. Turrita caſtella: ipſius urbis. Magnoq̨ re. clau.ſ. & tantũ terra circũdabat: ut lucos & ſyluas ſimul cũ feris clauderet. Receſſus dr̃ locus ſeorſũ poſitus qa procul a caſtris Põ.munimẽta hæc ſtruebat. Nemoroſaq̨ teſq̃:aſpera & iculta loca appellauit. Vaſta idagine.hoc dixit ad feras reſpiciés:qa indagó dr̃ circuitus retiũ cũ feræ claudunt ne q exire poſſit. Nõ deſũt cãpi:quis Ce.circũdederit Põ.ũdiq̨ munimétis ualidis ut nõ uideret exire poſſe: tamé ita late patebat cãpus ubi cõſtiterat:ut nec pabula eqs deeſſet:cõmeatus lõgis aliquot nauibꝯ ex oĩ Aſia & rgionibꝯ quas põpe.tenebat cõportari iuſſit:quod & nũc pſequit. Mutat.ſ.tantũ q̃tũ cãpi patét. Flumina:hic ét aquarũ mittere eques poterat. Illic in una pte ſpacii. Illic.i alia pte tantũ ſpaciũ erat: ut ibi fõtes eſſet fluuiorũ: & p alueos ſuos i alios fluuios diſcurrerent. Merſa cũ deſcenderét per alueos fluuii. Operũq̨ ſũma: Cæſar quia tã lõga munimẽta duxerat:caſtra in medio poſuerat:ut extréa reuiſere poſſet: uidelicet pricipiũ & finé. Sũma: principiũ & finis dicuntur ſũma alicuius rei. Operũ:ideſt munimentorũ. Intermanet agris:ideſt in mediis agris caſtra ponit:ut eorum extema reuiſere poſſit. Nunc uetus iliacos Lucanus hic quaſi reprehendit poetas qui mœnia urbis Troiæ nimium extulerunt laudibus q̨ uidelicet magni ambitus fuerint cum comparatione omnium munimentorum breuia admodum fuiſſent q̃ dicantur. Vetus fabula: audeant inquit ueteres poete muros troianos laudibus efferre q̨ dicant quadratam fuiſſe urbé troianam:&.xxxx milia paſſuum occuparet. Aſcribatque deis: q̨ tam magnifica illa ædificia eſſent ut uiderentur: non ope humana eſſe conſtructa:ideo deos uidelicet Apollinem Neptunum Laumedonti auxilio fuiſſe cecinerũt. Fragili re. teſta:admirétur etiam mœnia Babyloniæ:quam Semiramis cixit lateritiis muris:ideo fragili teſta dixit.

Refugi parthi:quia fugientes ſagittas in hoſtes remittunt. En quantum tigris:quantum libet admirentur:tamen uideant ſubito & quodam tumultu tantum ſpacii clauſum a militibus cæſaris eſſe quantũ ſatis eſſet Regno aſſyriorum:ubi Reges ſedem ſuam poſuerunt. Raptum:ſubitum. Tantum.ſ. clauſit opus. Tigris flu.eſt Meſopotamiã amplectens. Orontes:flu.eſt Syriæ q Anthiochiã preterlabit: cũ prius tiphon diceret: mutato noie ab illo q i eo ponté fecit Orõtes eſt appellatus ut iqt Strabo libro.xvi.

Aſſyriis populis:q̄a Aſſyria ē ī oriēte: ubi Ninus rex regnauit. Tanti ꝑiere labores: ſed tamē q̄uis tātū opus fecerit Cæſ. oīa icaſſū ꝑiere. Tot potuere manus:q̄tū utilitatis potuerūt afferre labores Cæſ. q nūc ꝑierūt:ſi ī re utiliori coſūpti fuiſſēt. Seſton abydo:q̄a īter ſeſton & Abydon helleſpontus ē q ꝓhibet hæc duo oppida:ut ſine icōmodo illuc nauigari non poſſit.i.potuiſſet Helleſpontū iūgere ponte: ut ſine nauigio ab altero oppido ad alterū nauigari poſſet. Abydos urbs eſt Aſiæ:& Sextos Europæ:ut refert Solinus ca.xv. Elidere.i.interrūpere. Phryxeū.i.helleſpontū:i quo helles ſūmerſa ē:ſed poetæ de propinquo noīa uſurpare ſolēt:ſic Virg.Dardanū ꝓ Theucro poſuit. Ingeſto ſolo.i.cumulata terra: ut pōtus obrueretur. Aut pelopis:aut potuerunt corithū urbē nobiliſſimā a Peloponneſo ſeparare. Ephyren: nā Corithus ciuitas Pelopōneſſi antea Ephyre dicta ē: ut libro quarto a Plinio oſtēdit. Latis regnis pelopis: .i.a pelopōneſſo: ubi regnū fuit pelopis:nā pelopōneſſus dr̄ a pelope nyſſos.i.inſula Pelopis auctore Strabone lib.vii.ex phrygia ducto ſecū populo ab ſe pelopōneſſo nomē indidit. Lōgæ maleæ:q̄a malea ē ꝓmontoriū laconiæ:qd̄ qnquaginta milia paſſuū īfra mare ꝓtendit:adeo īpellens undas ut naues ꝓſe qui uideatur: ad id niſi longo ābitu perueniri pōt a nauigātibꝰ: ideo dicit potuiſſe ꝑficere:ut ad hoc ꝓmōtoriū a nauigantibꝰ facili ābitu & ſine nauigatione perueniri poſſet. Aut aliquē.ſ.locū potuerit cōtra naturā meliorē facere. Coit area belli:ad hoc tātū ꝓfuerūt ut cohercerēt milites:q hoc ipſo īdignabant magis & ad bellū icitabant:ut ſanguinē effunderēt. Coit: ꝓ icludit. Area belli:ſpaciū ī quo bellatores cōtinent. Terras fluxurus ī oēs: q̄a ex omni pte orbis terrarum īterfuere populi huic bello ciuili. Theſſalicæ clades:uidelicet eorū q cū Pōpeio cæſi fuerūt Libyæ: eorū q deīde ī Aphrica cū Catone ꝑierūt Aeſtuat: icendit. Anguſta arena: ī āguſto ſpacio littoris Ionii.uel ad ſimilitudinē arenæ: arena dicit q̄ſi iclufi eſſēt cauea. Prīa q̄dē:adeo remota erāt munimēta:ut nihil oīo Pō. cū exercitu ſēſerit. Surgēs: creſcēs. Veluti mediæ:quēadmodū q in Sicilia habitāt:ēt ſi ꝑturbatū fuerit mare ſiculū: tamē nō ſētiūt maris ꝑturbationē:ita Pom.q̄uis circūdaretur munimentis a cæſare tamen non ſētiebat. Rapidum pelorum:ideſt Syllam q̄ iuxta pelorum eſt.Virgilius: Dextrum ſylla latus:leuum implicata charybdis.nam pelorus mons qui cum apennino continuatur:poſtea uel terræmotu:uel aſſiduo fluctu maris interruptus ē:& quū Siciliā ab Italia diuiſit fecit duo ꝑiculoſa nautis loca:Syllā atq; carybdī:a dextra ſyllā:a ſiniſtra carybdī. Latrare:q̄a hæc ſylla puella fuit:& cū deſcēdiſſet in fōtem uenenis a circe imbutum ſtatim hiſpidæ partes conuerſæ ſunt in canes: illa ipſius terrore percuſſa ſe coniecit in undas:& locū illū fecit nautis periculoſum. Neſcit:ideſt non audit. Aut uaga cū Tethys:circa Britāniam mare oceanum eſt:quod aliquando fluxum aliquando refluxum facit: adeo ut ingenti terræmotu inſula propemodum terreatur:præterquā in interiore inſula habitant. Rutupina: nā rutupinum eſt promontorium Britanniæ. Vnda chaledonios: mare turbatum illi quidem ſentiunt: at uero qui in chaledone interiori oppido britanniæ incolunt:nihil omnino maris illam tempeſtatem ſētiūt. Tethys.i.oceanū mare. Chaledōios:Chaledon & chalydon is.differūt. nā chalydon ē ciuitas Etolorū:q̄ quōdā Græciæ tutamē erat:ut.x.libro Strabo refert:at uero Chaledon:ut refert Pli.libro .iiii.ē inſula Britanniæ interioris:a Chalydoniæ ꝓmōtorio thyleni petētibꝰ bidui nauigatio ē ꝑfecta:ut refert Solinus ca.xxxiii. Vt primū uaſto: ſimul ac ſēſit Pō. ſe a Cæſ. circūclusū tā& ſi nihil detrimēti ſētiret: tamē pati nō potuit:qn diſſiparet & deſtrueret exercitū Cæſ.ipſe ēt milites ſuos diuerſis ī locis cōſiſtere iuſſit:nā ea ſolicitudine motus Cæſ.ipſe explicauit ſuos. Agmina.ſ.ſua ut diuerſis locis una capiēs ſolicitū redderet Cæſarē. Petra:ut īqt Strabo libro ſeptimo locus eſt iuxta Dyrachiū ignē uomēs:cui fontes ſublūt:qui aquas tepidas bitumēq; ſcatēt:dū ipſa bituminis petra:uti par ē urit. Laxet:diſtrahat:cū Cæſ.diuerſos locos captos a militibus teneret: Pompeius & ipſe ad ſingulos immittebat exercitum. Tendat:extendat. Claudentem:ſcilicet Cæſarem: Effuſo milite:ut ſparſo exercitu ſuo exercitum quoq; Cæſaris ſpargeret.

Aſſyriis quantū populis telluris coæ
Sufficit in regnū ſubitum:belliq; tumultu
Raptum clauſit opus:tanti periere labores
Tot potuere manus adiungere ſeſton abido:
Ingeſtoq; ſolo phryxeū elidere pontū
Aut pelopis latis ephyrē abrumpere regnis:
Et ratibꝰ longæ flexus donare maleæ
Aut aliquē mundi quamuis natura negaſſet
In melius mutare locū:coit area belli:
Hic alitur ſanguis terras fluxurus in omnes
Hic & theſſalicæ clades:lybicæq; tenentur
Aeſtuat anguſta rabies ciuilis harena.
Prima quidē ſurgens operū ſtructura feſellit
Pōpeium:ueluti mediæ qui tutus in aruis
Sicaniæ rapidum neſcit latrare pelorum:
Aut uaga cū tethys:rutupinaq; littora feruēt
Vnda chaledonios fallit turbata britannos
Vt primum ſeptas uaſto uidet aggere terras.
Ipſe quoq; a tuta deducens agmina petra
Diuerſis ſpargit tumulis:ut cæſaris arma
Laxet:& effuſo claudentem milite tendat.

Ac tantũ ſepti uallo ſibi uendicat agri.
Parua micenea quantũ ſacrata dianæ
Diſtat ab excelſa memoralis aricia roma
Quoqꝫ mõ rõæ prælapſus mœnia thybris
In mare deſcendit:ſi nuſquã torqueat amnen
Claſſica nulla ſonant:inuiſaqꝫ tela uagantur
Et fit ſæpe nefas iaculũ tentante lacerto:
Maior cura duces miſcendis abſtrahit armis
Põpeiũ exhauſtæ præbẽda ad gramina terræ
Quæ currẽs obtriuit eques:gradibꝰqꝫ citatis
Vngula frondentẽ diſcuſſit cornea cãpum
Belliger attonſis ſonipes defeſſus in aruis
Aduectos cũ plena ferant præſepia culmos
Ore nouas poſcẽs moribũdus labitur herbas:
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.
Corpora tum ſoluit tabes:& digerit artus
Traxit iners cælum fluuidæ contagia peſtis

Ac tantũ ſepti:dicit.n.tantũ agri circũdati habuiſſe Põpeiũ q̃tũ diſtat aritia ſylua ab urbe Roma aut thyberi:cũ recta uia ſine ullo flexu a mari tyrrheno diſtat.Cæſ.enĩ neceſſitate ductus ĩdignatuſqꝫ opus difficillimũ & ĩauditũ quodãmodo aggredi tentauit: Põpeii uidelicet exercitũ ĩtra muri unius ſepta circũclaudere:& a mari uſqꝫ ad mare ꝑpetuis mœnibꝰ ſepire: ratus & ſi id opus minime ualuiſſet: magnã tamẽ audaciæ eius allaturũ famã: Auctore Apiano:ꝑ ſtadia q̃ppe ducẽta ſupra mille ſpaciũ eiuſmodi erat ãplectẽdũ Põpeius e contra uallũ foſſãqꝫ anteponũt:multaqꝫ ĩutilia certãdi ſtudio iter ſe dieti machinati ſũt:inſigne ĩterea prœliũ ab utraqꝫ ꝑte editũ:ĩ quo ſuperior Põpeius Cæſ.milites ĩ fugã uertit: eoſqꝫ ĩ caſtra uſqꝫ ꝑſecutus ſigna militaria pleraque ſuſtulit. Aritia:ſylua dianæ conſecrata. Vẽdicat:acq̃rit ſibi. Memoralis:ꝑp hyppolitũ dianæ cultorẽ: Fabula nota eſt. cũ ãt phedra nouerca adoleſcẽtis amore flagraret ipſũ ĩ ſuos amplexus allicere uoluit:ĩdignatus ab ea ꝓfugit:& ꝑ nimia feſtinatiõe reliq̃t enſẽ. Interea ſupuenit Theſeus q phœdrã uxorẽ lachrymãtẽ ĩuenit interrogatqꝫ q̃d hoc ſit:illa dixit Hyppolitũ uoluiſſe uĩ ſibi ĩferre:credidit Theſeus:& ſic optatis a Neptuno uotis obtinuit ut morereť: itaque cũ hyppolitus ueheretur curru iuxta littora maris Neptunus phocas ĩmiſit:q̃bꝰ uiſis eq̃ territi ſũt.& detraxerũt currũ & adoleſcentẽ diſcerpſerũt & dilacerauerũt: ũde Hyppolitus ẽ appellatus ab eq̃s diſſolutus: hyppos equus:lito ſoluo: q̃ſi ab eq̃s laceratus. diana miſeratione hyppoliti cultoris ſui cõmota æſculapium acceſiuit: q tantũ medicinæ artẽ exercuit:ut mẽbra ĩ unũ cõiũcta reuiuiſcere faceret:ũde Virbius ẽ appellatus q̃a bis uir:uel bis uiuens: dianaque ĩ hac ſylua Aritia collocauit:ubi ꝑpetuo ſuã uitã duxit: q̃tũ ergo diſtat Aritia ab urbe Roma tantũ ſpacii circũderat Põpeiũ:diſtat autẽ.xv.miliaria. Memoralis: illuſtris & famoſa. Dianæ myceneæ: hoc aũt dixit propter iphygeniã nã iphygenia dianæ cultrix fuit:adeo ut cũ pater eius illã ĩmolaturus eſſet:ſubiecta ceruã ipſã abſtraxit & eam tẽplo ſuo præfecit:Nam Micenæ ciuitas regia ubi regnauit Agamẽnon.Aritiæ autem ut refert Solinus ca.viii.Oreſtes oraculo monitus ſimulacrum ſcythicæ dianæ quod detaurica extulerat:prius q̃ Argos peteret conſecrauit:ideo ſacrata dixit:conſtituta fuit Aritia ab Archilocho ſiculo unde & nomen:ut homini placet:tractum:diſtat a Roma ſtad.c.&.lx.ut inquit Strabo:& nemoralis dicitur quia templum dianæ ſylua circundat cui lacus inſtar pelagi fluctuans adiacet:auctore Strabone libro quĩtõ. Quoque modo:aliam deſcriptionem facit uidelicet tantum tenuiſſe Pompeium caſtris ſuis: quantũ diſtat urbs Roma ab oſtia : uidelicet octo miliaria : nam thybris ab urbe deſcendit in mare tyrrhenum ea parte qua eſt oſtia.oſtia autẽ appellatur ab oſtio:oſtium dicitur qua fluuius in mare deſcendit: & quia ea parte flu.ingreditur mare:ideo oſtia appellatur. Prælapſus mœnia:ideſt lapſus per mœnia. Si nuſq̃ torqueat amnen:nam ſi uolueris metiri ſpacium qua thyberis defertur in mare tyrrhenum longius ẽ. nã curuatis ripis & flexis tandem peruenit in mare. Claſſica nulla ſonant: etiam nullo ſigno dato ipſi inter ſe milites exercebantur. Inuiſa tela.u.unum ex reliquo ſequitur.ideo inuiſa quia nullum ſignum tuba dabat. Et fit ſæpe. u.ſ.illo ſpacio:q̃uis toto die equitarent tamen non erat ſpacium ſatis latum tãtæ multitudini:nam ſcribunt hiſtorici propter anguſtiam loci: non nunquam uulnerabant ſuos: cum ipſi inter ſe exercerent. Iaculum tentare:ideſt dum ſe exercent milites iaculantur. Fit nefas: quia ſæpe inter ſe uulnerabant:aut occidebant. Maior cura:Pompeium peſtilentia prememat:Cæſarem uero fames:noua q̃dẽ ratio. Maior cu.ſ.q̃ cura pugnandi. Exhauſtæ:euacuatæ.ſ.herbis:ſtramine:& hæc cura erat quæ Põpeiũ a bello diſtrahebat. Quæ currẽs ob.nã licet ibi paſcua eſſent:tamẽ eques dũ ſe exercet ita calcauerat herbas ut nihil omnino ſupeſſet. Obtriuit:calcauit pedibꝰ. Gradibꝰque citatis:ideſt currẽtib eq̃s. Diſcuſſit:diſſipauit. Frõdẽtẽ:uirentẽ cãpũ:trãſlatio ab arboribꝰ:nã arborũ frõdere:pratorũ uirere eſt. Belliger ſõipes:bellator equus. Ferãt:offerãt. Culmos aduectos:erãt ĩq̃t paleæ ad ſacietatem:ſed eas ſpnebãt equi. Labitur moribundus:omnes currebant & intercurrendum deficiebant. Et tremulo.m.dum eques ſonipedem in gyrum uolueret:ille prolapſus in medio curſu deficiebat. Gyros: reuolutiones. Corpora:uirorũ &c. iumenta corrũpebantur:& aerẽ ĩficiebant. Iners cœlũ.ſ.putrefactis iumentorum corporibus:uidelicet craſſus aer:nam aer craſſus obſcuritatem inducit ad ſimilitudinem nubis.

Tali:refert Strabo lib.nono ſub iter chalydonē eē collē Tophoſtū: ī quo Neſſi & aliorū cētaurorū tumulus locatus cernit̃:& quorū tabo deterrimus odor ſub mōtis radice ꝓfūdit̃:& humo craſſioribus guttam manat:quā q̄dē ob cām gentē illā Ozolas.i.mali odoris uocāt:hoc a Lucano tāgit̃. Stygiū aera: ꝓ talē aerē emittit ſtygius. ē.n.hyppalage:q̄lis erit aer ī caſtris Pōpeii īfectis putrefactiōe corporū quæ r̄ſoluebant̃ Typhonis:gigas fuit unus ex his q bellū cōtra Iouē ītuletūt:poſtea hūc ſub īarine mōte occiſū Iuppiter cōdidit:& quotiēſcūq̄ mouet feſſū latus:ſēp emittit aerē peſtilētē & putrefactū. Antra.ſ.mōtis īariēs. Inde ex hac peſtis corruptiōe. Labāt: cadūt. Vnda: primo quidem corrupta eſt unda:talē ordinem tenuit Virgilius quum peſtilentiam deſcriberet : quæ atticam terrā & athenas tenuit. Cœlo.ſ.turbido & corrupto. Riget:dureſcit cutis. primum ſignum erat morbi contracti.ſ. ꝙ ad tractum cutis reſiſteret. Atra:quia nigra efficiebatur cutis. Igneaq̧ ī uultus quia intentis oculis faciem toruam oſtendebant:& ſtatim pallida efficiebatur. Sacro morbo: execrabili:ſicut Virgilius ſacrum ignem appellat: quia depaſcitur & omnia cōſumit. Feruida:nam calebant oculi & facies ut ignem quodāmodo emittere uiderentur. Feſſumq̧ caput:nam ultro citroq̧ iactabat Iam magis: creſcente peſtilentia ſine ulla intermiſſione cadebāt. Præceps fatum.i.mors uelox. Nec medii.d. nec morbus diu conſumpſit corpora: & ſimul ac ſemel morbus perueniebat ſtaim moriebātur. Medii morbi: quia inter uitam & mortem ſolet intercludere morbus:quia aliq̄diu & ſenſim corpora īterimit. Turbaq̧ cadentium : ipſa etiam corpora auxere peſtilentiam:nam ſepeliri non poterāt præ multitudine. Incondita:inſepulta: Nec miſeros:nec licebat funera facere:niſi extra tentoria:tantum eiiciebant corpora inſepulta remanebant. Funus erat:uidelicet e tētoriis eieciſſe cadauera. Spargere.i.proiicere. Tamen hos : ſed hanc peſtilentiā licet uentus ſupeueniens abſtulit: ita ut puriorem aerem relinqueret:cum præſertim omni genere cōmea tuum abundarent.nam aduectitia fortuna undiq̧ uehebantur. Meſſe:ideſt frumento. Plenæ carinæ:quia abundāt commeatibus:nam fames ſolet inducere peſtilentiam. At liber terræ: hoc erat q̄d a conferenda manu deterrebat Pompeium:nūc dicit quid deterrebat Cæſarē : & exiſtimabatur liber ipſe:qui nullis munitionibꝰ incluſus erat: ſed nihilominus famen tollerauit ingentem & inopiam q̄ ſi obſeſſus eſſet. Liber:quia in libertate omnē exercitū hēbat. Agit̃:agitat̃:ſed melius angit̃ ꝑꝑ uerſū.i.cruciat̃. Sed patit̃: ſed nihilominus īopiā reꝝ oīum ſuſtinebat Cæſar:q̄ ſi īcluſus eſſet & obſeſſus. Sur.cul.in ſege.i.nundū flaueſcētibus agris nec matureſcētibꝰ. In pecudū ce.cibos.i.ipſos iā pabulo pecudū uti cœpiſſe. Carpere dumos:more pecudū. Spoliat̃ nemus.i.arbores ſilueſtres ſi forte naſcerent̃ fructus ſicuti pruna:corna: & poma ſilueſtria. Letūq̧ minātes:& non nunquam carpebant radices herbarum:quas neſciebant uenenatas eſſe. Herbas dubias:quia neſciebant eſſent ſalubres an ne:ſed in commentariis legit̃ herbam quandam frequenter inueniebant:cuius nomen eſt corea:& hanc herbam lacte permixtam in modum panis conficiebant:& huius herbæ magna copia fuit. Refert & Plutarchus ꝙ cum cæſar maxima opprimeretur inopia:& milites radicem quādā auellerēt:& cōmixta lacte ueſcerent̃:īterdū factos ex ea pāes ītra hoſtiū ſtatiōes ꝑter currētes īiciebāt ad debātq̧ ſe quoad huiuſmodi terra radices ꝓduceret obſidionē Pōpeii nō relicturos. eos āt & panes & ſermones ī uulgus ꝓferri Pōpeius uetuit:ne ſuorū aī perfringerent̃:q hoſtiū immanitatē ꝑtinacēq̧ tollerātiā ſicuti feraꝝ exhoreſcerēt. Quæ mollire q̄unt:cernit ēt alios milites alia euellere q̄cunq̧ molliri poterāt aq̄:uel elixari:q̄ q̄uis aſpa eſſēt tamē ꝑ guttur mitterēt:dū mō ſe ſuſtētare poſſēt. Mollire flāma.i. elixare. Frangere morſu.i.quæ dentibus poſſint mādere. Per abraſas fauces:aſperitate radicum & herbarum.

Obſcurā in nubem:tali ſpiramine nexus
Emittit ſtygiū nebuloſis aera ſaxis.
Antraq̧ letiferi rabiem typhonis anhelant.
Inde labant populi:cœloq̧ paratior unda
Omne pati uirus durauit uiſcera cœno.
Iā riget atra cutis:diſtentaq̧ lumina rumpit
Igneaq̧ in uultus:& ſacro feruida morbo
Peſtis abit:feſſūq̧ caput ſe ferre recuſat.
Iā magis atq̧ magis præceps agit omnia fatū
Nec medii dirimūnt morbi:uitāq̧ necēque.
Sed langor cū morte uenit: turbaq̧ cadēdū
Aucta lues:dū mixta iacent incondita uiuis
Corpora:iā miſeros ultra tentoria ciues
Spargere funus erat:tamē hos mīuer labores
A tergo pelagus:pluſq̧ aquilonibꝰ aer:
Littoraq̧:& plenæ meſſe peregrina carinæ
At liber terræ ſpacioſis collibꝰ hoſtis
Aere non pigro:nec inertibꝰ angit̃ ūdis:
Sed patit̃ ſæuam ueluti circūdatus arcta
Obſidione famē nondū ſurgētibus altam
Inſegetē culmis cernit miſerabile uulgus.
In pecudum cecidiſſe cibos:& carpere dumoſ
Et foliis ſpoliare nemus:letumq̧ minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas:
Quæ mollire queāt flāma:quæ frāgere mor
Quæq̧ ꝑ abraſas utero dimittere fauces: ſu

Plurimaqꝫ humanis:& ita milites nouo genere ciborũ utẽtes qbꝫ nũq̃ ãtea hoĩes uesci cõsueuerãt: põpeianos oĩbꝫ rebꝫ abũdãtes obſidebãt. Vt primũ libuit: nũc dicit poſtq̃ Põpeius decreuit erũpere munimẽtũ:nõ cogitauiſſe illũ tpe noctis clã exire:ſed ꝑ eã munitionũ ptẽ q̃ frequẽtius cuſtodiret. Et ꝓ ſed. Permittere terras.i.arbitrio ſuo oẽs terras hr̃e:ut quacũqꝫ uellet exercitũ duceret. Nõ obſcura.i.nõ occulte: nec ꝑ ĩſidias bellũ gerere parat. Furto:ꝓ furti. Ceſſãtibus armis:ſine pugna Cæ.reſiſtẽtis. Latis ruinis: quas ipſe ꝑ munitionũ euerſionẽ fecerat. Impulſu:euerſiõe. Oportuna tamẽ:quis nõ occulte exire uellet:tamẽ eã ptẽ elegit:q̃ ꝓxia caſtris erat: quæ appellabat̃ caſtella ĩ muris: & ibi Seua erat uir unus fortiſſimus oĩum. Quã numici caſtella uocãt:nũc numici flu.ſ.accolæ uocant caſtella: ſed uocãt.ſ. uulgo oẽs caſtella. Numici: in quo poſtea obrutus ẽ Aeneas. Dumeta: q̃ naſcunt̃ ĩ locis cõfragis & abruptis. Huc puluere nullo:& ad hæc caſtella uenit põpeius:q̃ non prius oppugnare cœpit:q̃ puluis aſpici poſſet ab hoſte. Ad mœnia.ſ.munitionis Cæſaris. Tot ſimul e cãpis:nũc dicit ſubito ad uẽtu ſuo põpeiũ ita hoſtes terruiſſe:ut attoniti pene ſui ipſoꝝ obliuiſcerẽt̃:nã ubi aq̃las ĩnumeras fulgere uiderunt:& claſſica ũdiqꝫ obſtrepere ſic timebãt:ut uix tela ĩ hoſtes: mouere poſſẽt.& ſtatĩ fugere oẽs cœperũt:præter unũ Seuã q ipſe ꝑmãſit: & aliorũ ẽt aĩos ĩ bella erexit. Simul:eodẽ tpe. Latiæ uolucres: aq̃læ Ro. Fulſere.ſ. uexillis. Deberet ferro:qa ẽt ſine ferro uicti ſũt cuſtodes Cæſ. Pauor cõfecerat.i. cõſũpſerat hoſtes.qa territi nec tela qdẽ mouebãt. Quod ſolũ .u.uirtus:ĩ eo loco ĩqt ubi ſemel poſiti fuerãt: ibi potius mori uolebãt q̃ fugere. Quo ſtare loco:ubi poſiti fuerãt. Qui uulnera:adeo ĩferiores erãt numero põpeiãis ut multo plura tela eẽnt q̃ mitterent̃ ab illis q̃ hoĩes q dinumerari poſſẽt. Peribat:fruſtra erat. Nimbꝫ.ſ. multitudo teloꝝ. Tũ piceos:nec ſolũ telis ferreiſqꝫ haſtis utebant̃ põpeiani. ſed ẽt facibꝫ ardẽtibꝫ: ut propugnacula ĩcenderẽt. Piceos: pice ĩcẽſos ab igne. Quaſſæ .ſ. ariete. Roboris ĩpacti:ĩpulſi arietis: nã robur arietẽ appellauit: quo muri ĩpellunt̃. Iã põpeianæ:iã aq̃læ exierãt ꝑ munitionẽ & ferme libera loca tenebãt cũ Seua unus fuit q uictoriæ tot militũ reſiſteret:nã repulſo Cæſ. circa uallũ iter hæc ductor Turmæ: cui Seua nomẽ fuit: multa & præclara facinora edidit: oculũ ſagitta ſaucius haſtã ꝑfregit:deĩde ueluti quippiã dicturus ut refert Apianus:ĩ mediũ ꝓſiliit ſilẽtibus cunctis: Põpeii ductorẽ ſigulari uirtute cognitũ ad ſe uocat deĩde ſic affat̃:Salua tibi ſimilẽ:Salua amicũ:ac curatores mihi adhibe: quoniã uulnere affligor:accurẽtibꝫ ad illũ duobꝫ ex exercitu Põpeii: unũ aggreſſus occidit:alterius humerũ enſe deiecit:quæ cũ egiſſet ſe ipſũ uallũqꝫ reliq̃t.ob id cæteri rubore conciti impetu ferunt̃:uallũqꝫ ĩſup tutati ſũt. Minutio q cuſtodiæ ꝑfuerat cõplura tollerãte:ferũt qppe clypeo eius.xx.ſupra cẽtũ ĩhæſiſſe ſagittas: corpus ſex uulneribꝫ trãſfixum patuiſſe:oculũ uiciſſi excuſſum eſſe.hos Cæſar multis honoribus inſigniuit. In hoc non conueniunt Plutarchus & Apianus: nam Plutarchus dicit centum ac.xx.telorum ictus in clypeo accepiſſe Seuam dehinc ſuorum exceptum amplexibus tuto relatum eſſe:quæ uulnera Minutio attribuit Apianus. Iura: poteſtates imperium. Quem nonmillæ: unus eripuit locum pompeianis: quem Cæſar cum toto exercitu eripere non potuerat. Toto cæſare:ideſt tota ui Cæſaris. Vetuit: ſcilicet locum illum capi a Pompeianis. Strato: occiſo. Arma tenente: dum arma teneret negauit uictoriam Pompeio. Merebat in plebe: antequam Cæſar ſubigeret Germaniam: erat Gregarius miles: ſed uirtute ſua euaſerat ad dignitatem Centurionis. In plebe caſtrorum: ideſt militabat inter Gregarios milites.

Plurimaqꝫ humanis antehac incognita mẽſis
Diripiens miles ſaturum tamen obſidet hoſtẽ
Vt primũ libuit ruptis euadere clauſtris
Pompeio:cunctaſqꝫ ſibi permittere terras
Non obſcura petit latebroſæ tẽpora noctis.
Et raptum furto ſoceri ceſſantibus armis
Dedignatur iter:latis exire ruinis
Quærit:& ĩpulſo turres confringere uallo
Perqꝫ oẽs gladios & qua uia cæde paranda eſt
Oportuna tamen ualli pars uiſa propinqui.
Quã nunici caſtella uocãt:& cõfraga dẽſis
Arboribus dumeta tegunt:huc puluere nullo
Proditus agmẽ agit: ſubituſqꝫ ad mœnia uenit
Tot ſimul in cãpis:latiæ fulſere uolucres
Tot cecinere tubæ:ne quid uictoria ferro
Deberet:pauor attonitos cõfecerat hoſtes.
Quod ſolũ ualuit uirtus iacuere perẽpti
Debuerant quo ſtare loco:qui uulnera ferrent
Iã deerant:nĩbuſque ferens tot tela peribat.
Tunc piceos uoluunt imiſſæ lãpadis ignes.
Tũ quaſſæ nutant turres lapſũque minantur
Roboris ĩpacti crebros gemit agger ad ictus.
Iã põpeianæ celſi ſuper ardua ualli
Exierant aquilæ:iã mundi iura patebant
Quẽ non mille ſimul turmis:nec cæſare toto
Auferret fortuna locũ uictoribus unus
Eripuit:uetuitque capi:ſeque arma tenente
Ac nundũ ſtrato magnũ uiciſſe negauit
Sæua uiro nomen;caſtrorũ in plebe merebat

Ante fe.gētes.i. Germanos bellicoſos. Ibi ī germania:ubi & Rhodanus flu.ē. Promotus:ab īfimo loco mlitū ad centurionē. Vitē:uitis ē inſigne Cēturionis:nō ut qdā īdocti dicūt quod uitē ī clypeo pictā geſtarēt:ſed dico uitē geſtabāt:q̄ milites tardos & negligētes Cēturiōes ſolebāt ligare uel pulſar̄:ut ipſos prōptiores ad officia gerēda redderēt:quod ita ſit plenius oſtēdit qd ꝓ nō caſtris īſerta ſūmā reꝝ.i.īpiū cōtinebāt Cēturiones ī manu militū:cōtinuo ꝑlio rardos hoīes ducebāt ad agmina:qđ.M. Iuriſconſultus oſtēdit di geſtoꝝ lib.quadrageſimo:de re militari:dicit.n.q Centurioni ſe caſtigare uolēti reſtiterit: & ex īduſtria fugerit:aut Centurioni manū intulerit capite puniat̄ qd Iuuenalis:nō ne apte oſtēdit uitē fuiſſe Centurionis: Arpinas alius Volſcorū in mōte ſolebat Poſcere mercedes alieno feſſus aratro: Nodoſā poſt hæc frāgebat uertice uitē.ſ.in pacta manu Centurōis.

Ante feras rhodani gētes: ubi ſāguine multo
Promotus latiam longo gerit ordine uitem
Pronus ad omne nefas: & qui neſciret ī armis
Quam magnum uirtus crimē ciuilibꝫ eſſet
Hic ubi quærentes ſocios iam marte relicto
Tuta fugæ cernit, quo uos pauor inqt abegit
Impius & cunctis ignotus cæſaris armis
O famuli turpes ſeruum pecus abſq; cruore
Terga datis morti cumulo uos deeſſe uirorū
Non pudet & buſtis interq; cadauera quæri?
Non ira ſaltem iuuenes pietate remota
Stabitis? e cunctis per quos erumperet hoſtis
Nos ſumus electi: non paruo ſangine magni
Iſta dies ierit: peterem fœlicior umbras
Cæſaris ī uultu teſtem hunc fortuna negauit.
Pompeio laudante cadam: confringite tela
Pectoris in curſu. iuguliſq; retundite ferrum
Iam longinqua petit puluis. ſonituſq; ruinæ
Securaſq; fragor concuſſit cæſaris aures
Vicimus o ſocii ueniet qui uindicet arces
Dum morimur. mouit tantū uox illa furorē
Quantū non primo ſuccedunt claſſica cātu.
Miranteſq; uirū: atque auidi ſpectare ſequūt̄.
Sciturí iuuenes numero deprenſa locoque
An pluſquam mortē uirtus daret. ille rueti
Aggere cōſiſtit primūque cadauera plenis
Turribꝫ euoluit. ſubeunteſque obruit hoſtes

Pronus ad omne nefas: ſicuti fortis erat: ita omne nefas facere audebat. Neſciret ī armis: neſciebat ille uirtutem eſſe in armis ciuilibus: nec uicium: uirtutem credebat eē laudandā in bellis: ſiue ciuilibus: ſiue nō. Virtus: fortitudo. Hic ubi: quærētes deſcribit Seuā Cēturionē cæſ.q ex Gregario milite ad eā dignitatē uirtute ſua ꝓmotus fuerat: & uitā geſtabat q̄ milites uel negligētes uel tardos ad militiā inpellit: nunc āt dicit q̄tū in caſtello defēdendo ualuerit: ꝓ cæteris fugiētibus ſolus ipſe ꝑſtitit: tū uerbis: tū re ipſa aliorū aīos excitauit. Tuta fuge.i.loca tuta ad fugiendū. Abegit īpulit uos.ſ.ut fugereris. Impius.ꝓ ab īpietate erga ducē ueſtrū ꝓficiſcit̄: iō q̄ſi pentē uult coli a militibꝫ ſuis ducē: ſed nunc cū fugerēt īmemores illius factos dicit. Et cūctis ignotus: nullo unq̄ ī bello qđ cū Cæſ.geſſeritis pauorē aliquē āte hac oſtēditis: iō āte hoc tēpus ignotus fuit. Armis.i.bellis Cæſ. O famuli turpes: īuehitur ī eos q̄ſi ignauos & ſine cā fugiētes. Seruum pecus.i. q ſeruilibꝫ pecudibus cōparari poteſtis. Datis terga.i. āte uulnus accepiſtis ī fugā cōuerſi eſtis. Cumulo uos.i.an poteſtis uos fugere turpiter: ut nolitis potius inter ſtragē cæſoꝝ iacere: q̄ turpi fuga uitā q̄rer̄. Virorū.ſ.cæſorū.q.d. ſatius ē mori fortiter q̄ turpiter uiuere. Buſtis.i.ad buſta.i. ad ſepulchra: ut poſtq̄ pugna deſierit uos q inter cæteros fortiter occiſi fueritis: ēt uos ad rogū a ur̄is ſociis q̄ramini. Nō ira ſaltē: nōne īqt ira uos ſaltē accendit ſi nō pietas. Et cūctis: ex oībꝫ cuſtodiētibꝫ Cæſ. caſtella. Electi: ꝓ uos cæteteris īferiores uirtute putarēt. Nō puo ſāguine: ſi uos fugere uultis uos retinere nō potero: ſed ego ſolus efficiā ne uictoria iſta Pōpeio īcruentā cedat. Ierit: trāſierit. Peterē feli.um. uellē ut me pugnātem uideret Cæſ.et āte oculos eius p̄clara. hæc facinora ederē: tū mihi fœliciter mori uiderer ſi ꝓ ipſo fortiter dimicās āte oculos eius oppeterē. Felicior: q̄ ſi ipſe abeſſet. Laudante: qa īuitus Pōpeius uirtutē meā ꝓbabit. Cōfringite.ſ.uos hoſtes. Pectoris īcurſu.i.reſiſtite pectori meo. Iugulis.ſ.meis. Iā lōgīqua pul.iā puluis q excitatus ē ī hoc tumultu acceſſit: lōgius qpe puenit ad oculos Cæſ. ſimul etiā fragor auditus ē. Puluis.ſ.excitatus a multitudine hominum. Vicimus o ſocii: ne dubiteris ſi poſſumus hoc caſtellū tenere: quod tenebimus ſi uultis: quo Cæſ.ueniet morientibꝫ nobis uictoriā Cæſar conſequetur. Vindicet arces.ſ.defendēdo munimēta Cæſaris. Mouit tātū uox: nō ita accēdunt̄ ad pugnā animi militū: ſicut nunc oratōe Seuæ accēſi ſūt. Primo cornu.i.primo belli ſigno. Sciturí iuuenes.i. ueniūt ſpectaturi uirtutē Seuæ: & cogniturí an uirtus numero īferior & loco plus aliquid præſtare poſſet q̄ fortiter mori: uidelicet uincere numero: ꝓ unus uīceret uniuerſū Pōpeii exercitū. Loco: qa ſuperiores erāt Pōpeiani: ipſe uero inferior. Ille ruenti.ſ.aggeri conſiſtebat: quaſi tergo eū ſuſtētaturus eſſet. Cōſiſtit: firmatur. Primūq; cadauera: qꝛ tela emiſſa fuerāt prīo īpetu Pōpeii nullū ī caſſū relīquebat̄: ſed multi ex hoſtibꝫ cæſi cōmiſcebant̄: his igit̄ cadaueribꝫ ꝓ telis utebat̄ ī hoſtes: & ſic eos obruebat. Plēis: ſubāudi de.

Corporibus:ſcilicet ſuorum. Totæ ruinæ ſ.murorum erant pro telis Seuæ. Robora:ligna munimẽti. Moles:ſcilicet ſaxa. Hoſti ſeq; ipſe minatur:nã ſepæ ſimulabat ſe uelle præcipitem dare:& interea illi pedem referebant. Sude:pro ſudibus: Sudes proprie dicitur palus præuſtus ut durior ſit. Conto: haſtili. Amputat:præcidit enſe manus eorum qui i aſcẽdere uellent aggerem. Caput obterit:ſaxis. Fragili compage .i.fragili galea & galeæ iunctura. Vt primum cumulo:ſimilitudo ſic ſeua pugnabat contra hoſtes:ſicut pardus:ubi uulnus acceperit ſæuior fieri ſolet. Cumulo creſcente:cum iam tot cæſi eſſet ex hoſtibus & etiam corporibus quæ e turribꝰ cõiecerat in hoſtes ut cumulum feciſſet æqualem munimẽtis: tunc ille tranſiliuit agili ſaltu:nõ aliter q̃ pardus ſolet per media arma & uenatorẽs tranſilire. Arma ſcilicet hoſtium. Rapit: raptim trahit. Et ſũma ua.ideſt per ſũmitatem telorum. Tunc denſos: & cum trãſiliuiſſet cum ſumma omnium admiratione uallum: & cadauera quaſi rem geſſiſſet ſupra uires humanas admirati ſunt omnes.& quæcunq; toruo uultu cõſpexiſſet: illi pauorem incutiebat. Comprehenſus:coartatus undiq;. Omni bello: oĩ exercitu rem pro perſona poſuit. Inter cuneos:ĩter ordines & manipulos Pompeii. Vincit quem reſpicit:quia hoſtes oculos eius ſuſtinere non poterãt Iamq; hebes:iam enſis Sæue cruentatus: lubricus factus erat:ita ut hoſtem uulnerare nõ poſſet:& obtruſus erat crebro ictu:adeo ut hoſtem nõ uulneraret:ſed nimia ui cõfrigeret. Hebes: obtuſus nimio & crebro ictu. Craſſo ſan.q̃ lubricus erat. Enſis opus:q̃ opus enſis ẽ ut ĩcidat:nũc ãt mẽbra frangebat. Illũ tota premit moles.i. in eũ totus exercitus cõuerſus erat. Incerta manus.i.oẽs milites eũ uulnerarũt:ita tamen ut uulnus ad uitalia nõ pueniret Parq; no.fortuna:par ſẽp de duobꝰ dr̃:ſicuti hoc loco ꝓ uno uniuerſũ exercitũ põpeianum ponit: ꝓ altero ſolũ Seuã. Concurrere:manũ cõferere. Vmbo:clypeus: umbo ãt ꝓprie eſt media ps clypei emĩnẽtior. Et galeæ fragmenta:q̃a iã tot ictibꝰ pcuſſa erat galea:ut fracta ĩ ipſis tẽporibus ĩprimeret. Perurunt:exulcerãt. Cõpreſſa:ipſius Seuæ telis. Nec quiſquam:ſenſus eſt:denſæ inquit haſtæ corpori ſe uæ infixæ ipſum & uitalia præcipue tãquam ſylua protegebant. Nudis:iam detectis uitalibꝰ. Quid nunc ueſani:nunc apoſtrophat Lucanus ad Pompeianos illos reprehendens q; putant poſſe interfici telis lacertorum uiribus immiſſis: ſed hoc fruſtra tentant:nam ad opprimendum tantum uiri robur neceſſe eſt ut tormenta ĩ illum mittantur. Veſani: male ſani. Leuibuſq; ſagittis: hæc tela huiuſmodi nunq̃ ad uitalia penetrabãt. Aut tortilibus.i. tormentis torquãtẽ:ſicut falarica maioris teli genera: quæ neruis ac funibus torquenẽ:quæ ideo falaricæ ſũt appellatæ: q; a falis ideſt turribus ligneis mittãẽ ut conſulcuante falas:ideſt turres ligneas. Vibrata:coruſcata. Muralia:ideſt pondera ad inſtar muri ĩ illum reuoluta opprimẽt eum. Aries ferro:pro aries ferratus. Baliſta:a βαλλω:ideſt a iaciendo inſtrumenta ſunt:quibus maiora ſaxa mittuntur: ut inquit Nonius Marcellus. Stat non fragilis:poſtquam Pompeianos increpauit:nunc reddit ad id quod inſtituerat. Seua non unus miles erat:ſed quaſi murus qui pompeianis obiectus eſſet. Pompeium ten. ſcilicet ne poſſit erumpeẽ. Iam pectora:iam ita ſpernebat uitam ſuam & hoſtium tela paruifaciebat: ut clypeum cum cæteris armis abiecerit:& ſolo corpore telis hoſtium reſiſteret:ideo abiecit clypeum: ne leua ocioſa eſſet. Armis: ideſt ſcuto:nam arma de ſcutis dicuntur eo quod armos tegant.

Corporibus:totæq; uiro dant tela ruinæ.
Roboraq; & moles hoſti ſeq; ipſe minatur
Nunc ſude nunc duro cõtraria pectora cõto
Detrudit muris:& ualli ſumma tenentes
Amputat ẽſe mãus:caput obterit oſſaq; ſaxo:
Ac male defenſum fragili compage cerebrũ
Diſſipat:alterius flamma crineſq; genaſque
Succẽdit:ſtridunt oculis ardentibus ignes.
Vt primum cumulo creſcẽte cadauera murũ
Admouere ſolo:non ſegnior extulit illum
Saltus.& in medias iecit ſuper arma cateruas
Quã per ſũma rapit celerẽ uenabula pardũ.
Tunc denſos inter cuneos compreſſus: & oĩ
Vallatus bello uincit quem reſpicit hoſtem
Iãq; hebes & craſſo non aſper ſãguine mucro
Percuſſum ſæue frangit non uulnerat hoſtẽ
Perdidit enſis opus:frãgit ſine uulnere mẽbra
Illum tota premit moles:illum omnia tela
Nulla fuit non certa manus: non lãcea fœlix:
Parq; nouũ fortuna uidet concurrere bellum
Atq; uirum:fortis crebris ſonat ictibꝰ umbo.
Et galeæ fragmenta cauæ compreſſa perurũt
Tẽpora:nec quicquã nudis uitalibꝰ obſtat
Iam præter ſtantes in ſummis oſſibꝰ haſtas.
Quid nunc ueſani iaculis leuibꝰq; ſagittis
Perditis hæſuros nunquam uitalibꝰ ictus?
Hunc aut tortilibus uibrata phalarica neruis
Obruat.aut uaſti muralia pondere ſaxi.
Hunc aries ferro baliſtaq; limine portæ
Promoueat.ſtat nõ fragilis pro cæſare murus
Pompeiũq; tenet.iam pectora nõ tegit armis.

Ac ueritus credi cly. declarat quod dixit armis uacaſſe: ocioſam fuiſſe ſiniſtrā: loris clypei īpedita: nē cū hoſtibus pugnar&. Culpa ſua: ſi ſe clypeo proteger&. Obit. i. adit: ut manus obit magiſtratus: id ē ad it. nā ob pro ad ponit. Denſāq; ferēs: per ſimilitudinē oſtēdit qualis fuerit Sæua: quale dicūt cæte uideri cuius tergo innaſcit ſylua. Cæte autem ē genus maioris piſcis adeo īmēſi: q dicunt eminere tergo ſupra maris undā: & nōnūq̄ tergo eius ſyluas īnaſci: quæ quum mouet & ſylua moueri uidetur. Nearchus auctore Strabone libro quintodecimo magnitudinem cætorum uicenum & ternum paſſuum eſſe refert

Ac ueritus credi clypeo leuāq; uacaſſe
Aut culpa uixiſſe ſua tot uulnera belli
Solus obit: dēſamque ferens ī pectore ſyluā
Iam gradibus feſſis ī quem cadit eligit hoſtē.
Pars pelagi mōſtris: libycæ ſic bellua terræ
Sic libycus denſis elephas oppreſſus ab armis
Omne repercuſſum ſqualenti miſſile tergo
Frangit & haerētes mota cute diſcutit haſtas
Viſcera tuta latent penitus citraque cruorem
Confixæ ſtant tela feræ: tot facta ſagittis:
Tot iaculis unā nō explent uulnera mortem.
Dictea procul ecce manu cortynis arundo
Tenditur ī ſaeuam: quæ uoto certior omni
In caput atq; oculi leuum deſcendit in orbē.
Ille moras ferri neruoꝝ: & uincula rumpit
Affixam uellens oculo pendente ſagittam
Intrepidus telumq; ſuo cum lumine calcat
Pannonis aut aliter poſt ictum ſæuior urſa
Cū iaculum parua libys amentauit habena
Se rotat in uulnus: telūque irata receptum
Impetit: & ſecum fugientē circuit haſtam.
Perdiderat uultū rabies: ſtetit imbre cruento
Informis facis: lætus fragor æthera pulſat
Victoꝝ: maiora uiris e ſanguine paruo
Gaudia nō faceret cōſpectū ī cæſare uulnus

ita quum moueretur Sæua quaſi ſecum ſyluā ī corpore geſtare uidebat. Gradib9 feſ. qa exhauſto ſāguine non poterat diutius perſiſtere. Libycæ ſic belua: alia ſimilitudo quēadmodum inquit in libycis agris uenatores perſequuntur elephantes: & tela quidem in terga mittunt: quæ lic& corpori figātur tamen ad uitalia non ueniunt: eodem modo in pugnādo ſe hēbat Sæua. Elephātes ī italia anno urbis cōditæ qudrigēteſimo ſecundo ī lucanis primū bello epirotico uidit: & boues lucas inde dixit: ut inquit Solinus capitulo trigeſimo octauo. Miſſile: hoſtile. Repercurſum: retro incuſſum. Squalenti: duro & aſpero tergo. Mota cute diſcutit haſtas: quia quum ſe excuſſerit eiecit tela leuiter fixa.

Viſcera tuta latent: uitalia membra. Citraque cruorem: id eſt nondum peruenientia ad cruorem.

Stāt: erecta ſunt. Non explent: ideſt multa uulnera non ſufficiunt ad unius mortem. Dictea ꝓcul: & quum ita ſtar& immobilis: ecce ſagittator qdam ſpeculatus locum armis nudum ſagittam direxit: & oculum cuſpide traiecit. Cortynis arūdo ſagitta cortynenſis a cortyna ciuitate cretæ: de qua Virgilius: Perducāt aliquæ ſtabula ad cortynia uaccæ. Dictea: id eſt cretenſi. nā dicte mōs eſt cretenſis: ut refert Strabo: Vnde dicteus dictea dicteum. Conſtat cretenſes ſagittandi fuiſſe peritiſſimos. Nā ut inquit Solinus capitulo ſexto decimo: Creta prima remis ac ſagittis potuit: prima litteris iura iunxit Pyrrhico r̄pertore: equeſtres turmas: prima docuit laſciuas uertigines implicare: ex qua diſciplina bellicæ rei uſus datus: ideo per excellentiā dixit cortynis. Tēdit: dirigit. Certior ōi uo. qa plus effecit q̄ ſperabat ſagittator. Ille ubi ſenſit ſe uulneratum extraxit ſagittā cū oculo: & terræ īpactā pedib9 calcauit. Moras et: ꝓ id eſt. ſit. n. epexegeſis uidelicet uincula neruorum: quæ cuſpidem ſagittæ retinebant: ſed neruos oculi radices appellat: quia acerbis neruis quibuſdam quaſi radicbus ſtabiliti ſunt: ideo dicit fuiſſe moras telorum. Pannonis haud aliter: non aliter telum euulſit cum oculo q̄ urſa libyca: quæ ubi ſagittā in corpore acceperit tentat ipſam dētibus oculis euellere. Pānonis urſa: eſt quā uulgo dicimus ungariam. magnæ ibi urſæ naſcuntur. Pannonia: ut inquit ſolinus capitulo trigeſimo quarto uiro fortis & ſolo læta eſt: procedit in noricum uſque agrum: deinde Mœſiæ coniungitur. Libys: id ē uirgo libyca uenatrix: ſic Virgilius appellat: & dicit conſuetudinem eſſe libycarum uirginum agitare feras: uidelic& Virginibus tyriis mox eſt geſtare pharetram. Libs. is. maſculini generis ē. Libys uero fœmi.

Amentauit: iaculata eſt & contorſit. Habena parua. habena proprie amentum dicitur quo digiti iaculantis immiſſi uehementiorem ictum inferunt: unde uerbum eſt amentare: id eſt iaculari. Impetit: ī uadit: ſcilic& dentibus. Secum fugientem: quia dum ſe mouet mouetur & ſagitta. Perdiderat uultū rabies: poſtquam cum oculo ſagittam euulſit adeo efferatus erat effectus Sæua: ut iam uultū omnino mutauerit. Perdiderat: inflammauerat. Imbre cruento: quia euulſo oculo ſanguis continuo effuſus eſt.

Lætus fragor: clamorem inquit ſuſtulere pompeiani exiſtimantes nūc demum Sæuam lætiferum uulnus accepiſſe. Maiora uiris e ſanguine paruo: non maius gaudii habuere pompeiani: quum uiderunt ſāguinē ex oculo uulnerat ſæue exire q̄ ſi ſāguinē uidiſſēt ex corpor̄ Cæſ. exire. Sāguīe ꝑuo. i. unius militis.

Ille tegens alta ſuppreſſum mente furorem
Mitis & a uultu penitus uirtute remota.
Parcite ait ciues:procul hinc auertite ferrum.
Collaturæ meæ.nil ſunt iam uulnera morti.
Non eget ingeſtis ſed uulſis pectore telis:
Tollite & in magni uiuentem ponite caſtris.
Hoc ueſtro præſtate duci ſit ſæua relicti
Cæſaris exemplum potius q̄ mortis honeſtæ
Credidit infelix ſimulatis uocibus aulus.
Nec uidit tecto gladium mucrone trementē.
Membraq; captiui pariter laturus & arma
Fulmineum mediis excepit faucibus enſem.
Incaluit uirtus:atq; una cæde refectus
Soluat ait pœnas ſæuam quicunq; ſubactū
Sperauit.pacem gladio ſi quærit ab iſto
Magnus adorato ſummitat cæſare ſigna:
An ſimilem ueſtri ſegnēque ad fata putatis?
Pompeii uobis minor eſt cauſæque ſenatus
Quā mihi mortis amor:ſiul hec effat̄ & alto
Cæſareas puluis teſtatur adeſſe cohortes.
Dedecus hic belli magno crimenque remiſit
Ne ſolum totæ fugerent te ſæua cateruæ
Subducto qui marte ruis:nā ſanguine fuſo
Vires pugna dabat.labentem turba ſuoꝝ
Excipit:atq; humeris defectū īponere gaudet
Ac uelut incluſum perfoſſo in pectore numen
Et uiam magnæ ſpeciem uirtutis adorant.
Telaq; confixis certant euellere membris.
Exornantq; deos ac nudum pectore martem
Armis ſaeua tuis:felix hoc nomine famæ
Si tibi durus hiber:aut ſi tibi terga dediſſet
Cantaber exiguis aut longis teutonus armis.

Ille tegens alta:quū prope modū deficere uideretur Sæua ſimulauit laſſitudinē quandā:& quaſi uultu mitior factus ita allocutus ē hoſtes:Parcite inquit mihi iam uobis cedenti nō opus eſt tela in corpus meū contorquere:nā ſatis erit ad mortē ſi fixa corpori tela euulſeritis:cū his enim oīs ſāguis exibit:& uita mea diſcedet:ſed anteq̄ hæc faciatis:obſecro ut me afferatis in exercitu ueſtro:ut exēplū ōnibus potius ſim militibus pōpeianæ partis cōprobatæ:q̄ honeſtæ mortis:hæc quū dixiſſet quidā Aulus d̄mēs credidit ita eē ille acceſſit ad Sæuā:& mediū compreſſus armis oībus credebat ſe poſſe illū in caſtra Pom.ſubleuare:ſed non prouidit mucronē:quē ille tectū habebat quo ad ī iugulū eius tranſfixit:& ipſo occiſo ſic īquit:eat quicūq; Sæuam uictum putabit. Alta.i.profunda.Vir.Premit altum corde dolorē. Suppreſſum tectum. Virtute remota.i.uirilitate:qa nō iam ſicuti uir fortis:& robuſtus:ſed tāq̄ mitior factus ꝓpe modum effœminatus erat. Parati.ſ.tela in meum corpus cōiecere. Auertite:remouete. Hinc:a corpore meo. Iam uulnera nil ſunt.q.d.ſatis uulnerum eſt. Nō eget ingeſtis.ſ.telis:ſed euulſis. Et magni uiuētē:nā exēplo meo alii moueri poterunt ut Pom.partes Cæſaris anteponā:exēplum:ut quēadmodū ipē Cæſar reliquerit ī articulo mortis:ita alii imitentur eum. Quaſi mortis ho.qa malo ſe qui partes Pompeii q̄ honeſte mori.i.fortiter. Infelix uno uerbo exitium rei futuræ declarat.ſignificat enim illum moriturum. Fulmineum coruſcātem. Recto:erecto. Membraq;:quia medius cōplexus credebat ſe ſublaturum hominē. Incaluit uirtus:ociſo Aulo rediere in corpore uires. uiſus eſt recepiſſe quodāmodo robur:quod amiſerat. Incaluit.i.durior reddita eſt. Vna cæde:pro unius cæde. Soluat ait pœnas:iam non demiſſa uoce loquebatur:ſed toruis oculis & acriori uoce. Pacem gladio:aliter inquit pacē Pom.habere non poterit a militibus Cæſaris:niſi ille d̄poſitis armis cæſarem adorauerit. Iſto:id eſt meo. Similem ueſtri:ſcilicet creditis eſſe Sæuam:ut ſic ignauus ſit & mortem timeat:ſicuti uos o Pompeiani.q.d.non. Segnem:timidum. Ad fata:ad mortem. Pōpeii uobis minor:ego īquit plus amo fortiter mori q̄ uos defendere Pompeium:cauſamq; ſenatus. Simul hæc effatus:proſpexit:& uidit puluerem:q erectus erat cū Cæſare clamore audito ſtrepitu:& flagore belli ad ſubſidium propabat caſtello laborāti p̄ſtādū. Adeſſe cohortes:qa iā ſenſerāt expugnari caſtellū. Dedecus hic belli:hic puluis belli:hic puluis fecit:ne tātū d̄decus admitterēt Pōpeiāi ut uni ſæuæ totus exercitus ceſſiſſe uideret̄. Subducto qui marte:diſcedētibus pompeianis ſtatim cecidit præ laſſitudine Sæua. Dabat uires.i.fortis erat:dū pugnar&:qa nō ſētiebat ſāguinē effundi. Defectū:uiribus corporis uacuū. Ac uelut incluſum:ipſum hūeris geſtabāt non aliter q̄ ſimulacrū aliquod deoꝝ. Viuā ſpēm:tāq̄ uiuus:qa adhuc uiuebat. Euellere:extrahere. Exornātq; deos.ſ.his telis e corpore Sæuæ euulſis. Nudum martē:ſimulacrum martis:quod ſine armis relictum fuerat armis Sæuæ inſtruxerant:quaſi ea tum demum digna eſſent:qbus mars armaretur. Felix hoc noīe famæ:o q̄ta felicitas:& gloria fuiſſ& tua o cæſar:ſi hæc tua uirtus ꝓ libertate populi.ro.pugnaſſ&:ut hoſtes populi ro.uiciſſes non ciues pro tuenda ſeruitute ſudiſſes.

Durus hyber.i.hyberus populus hiſpāiæ. Cātaber:populus ē hiſpaniæ:quē:ut refert Suet.& Stra.li.iii.Auguſtus opp̄ſſit. Exiguis:q uteret̄ breuib; armis. Teutonus:populus germaniæ:quē Cæſ.uicerat.

Non tu bellorum:ſed qa cā tua minus honeſta erat:iō nō potes gloriā cōſequi:quā tribuiſſet romani ſiue de germanis:ſiue de gallis hoſtibus triūphū cōſequi uoluiſſes. Spoliis.ſ.armis. Vlulare triūphis:ſicu/ ti mos erat ouātē ducē q equo uehebaſ ad capitolium ſequētes milites clamarēt:io triumphe & ululātes ſequebanſ eū:unde ouationē dictā uolūt ab hac uoce io io.ſed tamē ouatio et triūphus differūt.nā ouati o ei dabatur:qui hoſtes ī fugā uertiſſ&:Triumphus uero his q hoſtes cecidiſſent. Infelix q̄ta d.qui hæc premia uictoriæ cōſequētur pro libertate pugnāt.Tu uero cōtra libertatē ꝓ ſeruitute pugnaſti:ut patriā ī ſeruitute rdigeres. Nec magis hac magnus:Pom.

Non tu bellorum ſpoliis ornare tonantis
Templa potes:nō tu lætis ululare triumphis.
Infelix quanta dominum uirtute paraſti?
Nec magis hac magnus caſtrorum pte repulſus
Inter clauſtra piger dilato marte quieuit:
Quam mare laſſatur cū ſe tollentibus euris
Frangentē fluctus ſcopulū ferit:aut latus alti
Montis adeſt:ſeramq; ſibi parat unda ruinā.
Hinc uicina petens placido caſtella ꝓfundo
In curſu gemini martis rapit:armaq; late
Spargit.& effuſo:laxat tentoria campo:
Mutādæq; iuuat permiſſa licentia terræ:
Sic pleno padus ore tumēs ſup aggere tutas
Excurrit ripas:& totos concutit agros.
Succubuit ſi qua tellus:cumulumq; furētem
Vndarum non paſſa ruit tunc flumine toto
Trāſit.& ignotos aperit ſibi gurgite campos.
Illos terra fugit dominos:his rura colonis
Accedunt donante pado:uix prœlia cæſar
Senſerat elatus ſpecula quæ prodidit ignis.
Inuenit impulſos preſſo iam puluere muros.
Frigida q; ut ueteris deprendit ſigna ruinæ
Accēdit pax ipſa loci:mouitq; furorem
Pompeiana quies:& uicto cæſare ſomnus
Ire uel ī clades properat:dum gaudia turbet:

ſicuti ante dictum unius Sæue decertatiōe:locum obtinere non potuit:ſed nihilo minus tentauit alia parte:ſi qūo poſſet erumpere:neq; enim q; ſibi hac parte exire non licer&:ideo a propoſito ſuo deterri tus eſt.dicit aūt per ſimilitudinē multo etiam auidi orem erūpendi factū Pom.q̄ ante fuerit ſicut fluctꝰ maris quū ſemel inuaſerit ſcopulū aſſiduo impul/ ſu:tandem illud euertit:ita & Pom.a propoſito ſuo non deſtitit. Parte ca.ubi cōſtiterat Sæua. Dila to marte:interpoſita pugna. Frangente ſco. Vir. Inq; ſinus ſcindit ſe ſe unda reductos. Latus adeſt ſcilic& oppoſitum fluctibus. Seram ru.uidelic& euerſo tādē ſcopulo a fluctib.qa impellit āteq̄ euer/ tere poſſit. Hic uicia petēs:capto erūpēdi cōſilio Pō.tegmēta galeis milites pare iub& ex uiminibus deinde aggerē:& leues armaturas milites in ſcaſas ī poſuit:his ita peractis ſexaginta cohortes ex maxi/ mis caſtris præſidiiſq; educit p eā munimētorum ptē q̄ ad mare pertinebat:& his īponit:q̄ fieri uelit:eo/ dēq; quibuſdā hōeſtis aggere & leuis armaturæ mi litibus ire iub&:& quaſdā ad dyrachiū ubi naues p̄ paratas hēbat. Caſtella profundo petēs:caſtellū il lud remotiſſimū erat:& longiſſime aberat a caſtris Cæſaris:& quaſi p̄ſidiū erat qd' munimētū Cæſar hēbat ad hoc caſtellū:quia ſpabat reſiſtere cæſaria/ nis īpetū fecit Pom.exiſtimās q; lōgius aberat Cæſ. hac parte facilius erūpere poſſe:& qa pertinebat ad mare:ps illa maris quā inuader& oportuna uiſa eſt qa ī ptāte Pom.oīs regio erat. Vicina caſtella:id ē munitionis ptē:quæ ad mare pertinebat. Gemini martis:terreſtris & maritimi.nā lx.cohortes miſit a maximis caſtris & p̄ſidiis Cæſ. Vel incurſu.id ē cū impetu. Armaq; late ſp.poſtq̄ ſemel caſtella ce/ pit:arma ſpargit:qa iuuabat eū libero campo poſſe uagari. Effuſo cāpo:ꝓ ipſe effuſus per campū. Iu uat.ſ.Pom.nā ſic fieri ſolet:ut qui diu ī anguſtiis obſeſſi fuerint:poſtq̄ ſemel data licentia fuerit maxīa læ/ titia afficiūtur. Sic pleno padus ore:p ſimilitudinem oſtēdit qūo longe lateq; uagaretur pom.exercitus: poſtq̄ data eſt ptās erūpendi:quēadmodū padus quū inflatus fuerit:ſi partē aliquā aggeris euertit:deinde effuſo amne diſcurrit:ut ui nulla retineri poſſit. Super aggere:quū ſemel aggerem ſupauerit. Concu/ tit:cōmouet & diſſipat totos agros:ſic Vir.Sata læta boumq; labores diluit &c. Siqua tellus:qa paruo ēt ore ſimul facto continere pōt undationē fluminis. Succubuit.i.euerſa eſt. Gurgite.i.fluctu & unda/ tione. Ignotos cam.i.pquos antea fluere nūq̄ conſueuerat. Illos terga fugit:Iuriſconſulti de alluuione allegāt hæc carmina:q; unda ſi ab una ripa ad alterā agrū detulerit:illius ager eſt ad quē uuda detulerit.

Vix prœlia cæ.qa ut diximus caſtellū hoc lōgiſſime a maxīs caſtris cæſar aberat:poſt lōgū tēpus tādē tu multu & clamore militū exercitus Cæſar ad ſuos ut ꝓpere ſubſidiū dar& uenit. Specula:ex edito loco ſic,n.cōuenerat:ſi forte hoſtes īuaderēt:ex ſpecula ignē accēderēt:ut ſigno dato poſſet cū p̄ſidio ſubuenire labētib. Elatꝰ:ſublatꝰ. Inuēit īpul.ſd' iā euerterat caſtellū illd' Pō.& late agros tenebat:noua ēt caſtra po ſuerat:ſūma qete cāpos Pō.tenebat exercitus. Impulſos:euerſos. Preſſo:cōpreſſo:qa iā puluis ī unū cō/ pactus erat.ſignificat.n.multo ante euerſos fuiſſe muros. Frigida:in cinerem ſoluta. Accēdit pax ipſa Indignatus eſt Cæſar q; iam hoſtibus tuto carpere ſōnū licer&. Ire ī clades:id eſt ruere ī apta diſcrimia.

Torquato ruit inde minax:qui cæſaris arma
Segnius haud uidit quã malo nauta tremẽte
Omnia circeæ ſubducit uela procellæ.
Agminaque interius muro breuiore recepit:
Denſius ut parua diſponer& arma corona:
Tranſierat primi cæſar munimina ualli:
Quũ ſuper e totis emiſit collibus agmen:
Effuditq; acies obſeptum magnus ĩ hoſtem:
Non ſic ætneis habitans in uallibus horr&
Encheladum ſpirãte noto cũ tota cauernas
Egerit & torrens in campos defluit ætna
Cæſaris ut miles glomerato puluere uictus
Ante aciem cæci trepidus ſub nube timoris
Hoſtibus occurrit fugiens inque ipſa pauẽdo
Fata ruit:totus mitti ciuilibus armis.
Vſq; uel in pacem potuit cruor ipſe furentes
Dux tenuit gladios:felix ac libera legum
Roma fores:iuriſq; tui uiciſſ& in illo
Si tibi ſylla loco:dolet heu:ſempq; dolebit:
Quod ſcelerꝫ cæſar prodeſt tibi ſũma tuorꝫ:
Cum genero pugnaſſe pio ꝓh triſtia fata
Non uticæ libyæ clades hiſpania mundæ.

Torquato ruit:qui in frõte caſtrorꝫ cõſtiterat cũ legione una. Torquato.ſ.legato Pom. Qui cæſar ma.i.impetũ & ꝑlia.i.qui ſegnior fuit ad ꝓuidẽdũ Cæſ.impetũ q̄ ſolet eſſe nauta:quũ tyrrhenũ mare uentorꝫ tẽpeſtatibus tollitur. Subduxit:cõtraxit oĩa uela:quia quũ uentus nimius ĩuaſerit nullũ ẽ maius ac perfectius remedium. Circeæ procellæ:tyrrhenæ tempeſtati.Circes domus ĩ campania fuit:ut inquit Solinus capitulo octauo.Caius celius Oetæ tres filias dicit Angitiam:Medeam:Circen:Angiciam uicina fucino occupauiſſe:ibiq; ſalubri ſcientia aduerſus morbos reſiſtentem deam habitam:Medeam a Iaſone buthroti ſepultam:filiumq; marſis imperaſſe:Circen circeos inſediſſe montes carminũ maleficiis uarias imaginum facies mentionem:hanc etiam ueneficam finxere poetæ:ꝙ illos qui etiam appelleret ad littus ſuum in uaria ferarum genera uenenis cõuerteret. Virgilius hanc inſulam heam appellat ab horrore tranſeuntium.nam he interiectio eſt expaueſcẽtis:huic ideo inſulæ nomen impoſitum fuit. Agminaq̃ ĩterius:& relictis maioribus caſtris ſe recepit in interiora:nã gemĩo uallo caſtra circunderat:relicto ergo exteriori uallo ſe recepit ad interius:ob hãc cãm ꝙ pauci facilius breuiora caſtra defẽder poterãt:q̄ altiora. Arma:ꝑ armatos milites. Denſius.i.ualidius. Corona.i.ãbitu caſtrorꝫ:qa in coronæ modum cõſtiterant propulſantes hoſtẽ ex omni parte caſtrorꝫ. Trãſierat primi:uallũ relictũ a pompeianis ĩpetu ſuo Cæſar cũ exercitu trãſiuit. Quũ ſup e totis:ſed Pom.qui inde haud procul caſtra noua poſuerat legiones a mediis caſtris ſubduxit:& repente ſuis ſubſidio affuit.Milites uero Cæſ.ꝙ iã erupant prioris ualli mũimẽta cũ fugere uellẽt & timerẽt inſtante exercitu pompeiano in hoſtes dũ fugerẽt ruebãt:ſiue exterius fugere uellẽt circundati erant a Pom.ſi uero interius ĩ torquatũ incidebãt:unde ĩ medio pars militũ capta eſt. Suet. dicit nõ inſtãte Pom.cæſarẽ negaſſe eũ uĩcere ſcire:ſed alii dicũt hoc eẽ factũ pietate Pom.q̄ ſuis ciuib. ꝑcere uolebat:ĩ q̄ ſentẽtia ẽt Lucanus uidet eẽ. Nõ ſic ætneis:dicit nõ minore ĩpetu ĩuaſiſſe põpeiũ cæſarẽ qui maiori uallo incluſus erat:q̄ ſolet inuadere uicinos flãma ex mõte ætna emiſſa:nec mĩore terrore ꝑculſos eẽ Cæſ.milites:q̄ illi terrẽt emiſſis flãmarꝫ apicibus ex ætna mõte q̄ ſæpe regionẽ illã uniuerſã deuaſtare uidet.nã catanẽſium colles alto exundarũt cinere ætnæ:qui aliq̄do illis magno afficiẽs merore poſterioribus ãnis magnũ terris attulit beneficiũ:quippe tam læta reddidit illis uineta & ſingulari bõitate fructuoſa:ut reliqua nulla uini nobilitate eis cõparabilis exiſtat:ita refert Strabo li.vi. Habitãs.ſ.populus ſiculus. In uallibus ætneis.i.ſub radicibꝫ mõtis ætnæ:ſecũdũ fabulas Encheladus unus ex gigãtibus:q auſi ſunt bellũ inferre ioui:quẽ uictum ſub mõte ætna poſuiſſe fertur iupiter:& cũ ille nimio pondere preſſus defeſſũ latũ mutare uoluerit:mons totus tremit:& ſtatim flãmarũ ingẽtes globos uomit:ita ut regionẽ illã plerũq; depopuletur. Glomerato puluere.i.imminẽte Pom.cũ exercitu magno & ĩmẽſa legione. Cæci timoris:qa cæcos hoĩes facit:quia aliquãdo hoĩes ita obliuiſci facit:ut quid cõſilii capiãt neſciant. Hoſtibus occurrit:ſi exterius Põ.ſi interius Torquato. Fata ruit:dũ ruit fata:in fata ruit. Vſq̃ uel in pacẽ:etiã uſq̃ ad pacẽ:qa uicto Cæſ.deinde pax fuiſſ&. Ipſe furentes:hæc ſũt uerba Pom.qui dixit.Parcite inquit ciuibus ueſtris. Felix ac libera regũ:deplorat hic Lucanus euerſam libertatẽ romanã:dicens pietatẽ Pom.illi nocuiſſe. Libera fores ſi ſylla:ſi hanc uictoriæ occaſionẽ talis imperator conſecutus eſſ&:qualis erat Sylla:actũ erat de Cæſare:& libertas conſeruata fuiſſ&. Dolet heu ſemper:ſemper inquit quotiẽs meminerit Lucanus dolebit ꝙ Cæſar cum pio genero pugnauerit:nam hæc cauſa fuit:cur ſcelera ſua Cæſar implere poſſet. Scelerum tuorũ:quia cum pio genero pugnaſti:ideo ſcelera tua impleta ſunt. Proh triſtia fata:in deploratione conſiſtit oſtẽdens multa deinde mala:innumeraſque clades proſecutas fuiſſe:quia hoc loco Pompeius uincere uoluerit. Triſtia:infelicia:infauſta. Libyæ clades:ubi reliquiæ exercitus uictæ ſũt cũ Catone. Hiſpania mũdæ:ubi ẽ uictus Gn.Pom.& Sextus Pompeius:ſed Gn.Pom. occiſus ẽ.Sextus ãt ꝓfugit ĩ ſiciliam.

Et inſando pollutus ſan.nec ēt Pō.fuiſſet ī Nilo flumine truncatus: cuius cadauer ꝓiectus ē in ūdas fluminis:nā ſic factū ē ut poſt bella ciuilia ī theſſalia geſta ſe Pō.receperit ī ægyptū:fretus q; bene meritus erat de rege Ptholemæo &c. Infādo ſanguine: nō pō. ſed ſāguie īſādi Ptholemæi parricidæ regis. Phario rge .i. Ptolemæo rege ægypti:nā pharos īſula ē ægypti. Nec iuba mar.ſic.n.factū eſt cū rex Iuba q partes ſenatus populiq; Ro.ſequabať uictus ē a Cæſ.in Africa:nā Iuba & petreius: ut rfert Apianus:ꝑcæptis his q̄ geſta fuerāt a Cæſ.cū nec fugam aut ſaluté ulterius ſperare poſſet. Inedia uulneribus quie ſe adinuicē tādem confecere.

Fleſſet.& infando pollutus ſanguine nilus
Nobilius phario geſtaſſet rege cadauer.
Nec iuba marmaricas nudus preſſiſſet harenas
Pœnorū̆q; ūbras placaſſet ſāguine fuſo .nas
Scipio:nec ſancto caruiſſet uita catone
Vltimus eſſe dies potuit tibi roma malorum:
Exire e mediis potuit pharſalia fatis.
Deſerit aduerſo poſſeſſam numine ſedem
Cæſar & emathias lacero petit agmine terras.
Arma ſecuturum ſoceri quacūq; fugaſſet
Tentauere ſuo:comites deuertere magnum
Hortatu:patrias ſedeſ atq; hoſte carentem
Auſoniam ut peteret: nunquā me cæſaris īqt
Exemplo reddam patriæ:nunq̄q; uidebit
Me niſi dimiſſo redeuntem milite roma.
Heſperiam potui motu ſurgente tenere.
Si uellem patriis aciem committere templis:
Ac medio pugnare foro:dum bella relegem
Extremum ſcythici tranſcendā frigoris orbē
Ardenteſq; plagas:uictor tibi roma quietem
Eripiam? qui me premerent te prælia fugi?
Ah potius ne quid bello patiaris in iſto
Te cæſar putet eſſe ſuam:ſic fatus in ortus
Phœbeos conuertit iter:terræq; ſecutus

Nudus:īſepultus. Mar.ha.marmaria eſt ꝑs Libyæ:Marmaridæ ut īqt Strabo cyrenæ plu.accedētes uſq; ad hāmonē ꝓtendūt. Placaſſet umbras pœnoꝝ:nā mors huius Scipionis q ab illo ſuperiore deſcenderat uiſa ē quaſi placare ūbras pænoꝝ:q cæſi fuerunt a maioribꝰ ſuis:& q̄ſi īferias daret umbris cæſoꝝ.Lucius.n.Scipio qui bello ī Libya geſto contra cæſarem cōſtitutus Impator fuit: Apiano auctore hyemē in mari agēs hoſtilibꝰ nauibus a caſu obuius peregregie ſe geſſit.donec ſupata eius claſſe ſe ipſum īteremit:ſpōteq; ī mare præcipitem dedit:& cū hoſtes perprius ſupueniſſēt: iterrogarentq; ubi eēt īperator:ipſe reſpondit īpator bene ſe hēt:fortiter potius mori uoluit q̄ turpiter uiuer̄. Caruiſſet uita:ætas noſtra nō caruiſſet Catōe qui poſtq̄ uidit ꝓfligatas eē pōpeii partes ſupereſſe rīpu.noluit:ſed ipſe ſibi mortē ī Vtica cōſciuit: unde uticenſis ē appellatus:nā Cato ac Scipio:ut rfert Plutarchus:poſt pharſalicam pugnā ī Libyā profugerunt:& ingentibus ibi copiis coactis ex Iuba:qui opē atq; auxilio miniſtrabat cōtra eos Cæſ.expeditionē egit:Scipiōis exercitu ſupato: Catonē ut uiuētem reciperet ſūmo ſtudio cōtendit. Vticā:quā q̄dē urbē cū ille præſidio teneret minime prœlio interfuerat.poſtq̄ Cæſar Catonē ſibi mortē cōſciuiſſe cognouit acriter īdoluit.tūq; inqt Cato tibi ꝓ morte īuideo. nā & tu mihi ꝓ ſalute īuidiſti. Vltimus eſſe.d.p.uidelicet ſi Pō.uincere uoluiſſet. Exir̄ po.m.ph.uidelicet ut ī pharſalia bellū ciuile cōmitter̄tur:quod poſtea factum eſt: nā ita fata uolebant ut ibi ſanguis Romanus effunderet: quod euitari nūc potuit:ſi Cæſarē Pōpeius uiciſſet. Deſerit auerſo poſ.poſt cōplorationē libertatis romanæ ꝓſeqtur narrar̄ q̄d nā īſtituerat Cæſ.ubi uidit oīa ſibi aduerſa:ex his locis ſtatuit diſceder̄:& in Theſſaliā rcepit exercitū:qa fata ibi uolebant bellū ciuile cōmitti. Sedē.uidelicet Epirū. Aduerſo numīe:īfelici fortūa. Tētauer̄ ſui:hic dicit cōſiliū habitū fuiſſe ī exercitu pōpeii & cū ibi cōſultaret:q̄d nā potiſſimū agēdū eſſet: nōnulli fuerūt q cēſerēt Ro.redeūdū eē:ſed huic ſētētiæ aduerſus fuit Pō.neq;.n.īduci poterat:ut uellet bello īfeſtari Italiā:hāc quoq; rationē fuiſſe dicebat: ut ab īitio belli urbē deſereret:ne cæſ.illuc exercitū ducēs mœnia urbis bello īuaderet:ergo q̄d ab initio fecerat ī eo ſe ꝑſtituꝝ aſſeuerabat. Comites:ſenatores:q cū Pō.erāt. Diuertere.i.a ꝓpoſito ſuo uertere & remouere. Auſoniā.Italiā. Nūq̄ me Cæ.nō īitabor īqt Pō.Cæſ. q̄ cōtra leges ro. rubicōnē trāſiuit armatus. Dimiſſo milite.i.exercitu:ſicut leges uolūt. Heſpiā potui:ſi pati poſſē ut bello īfeſtaret Italia.& ro.piculū belli ſubiret.poterā ab īitio huius belli Ro.cū Senatus maneret ī medio foro bellū ꝑficere:ſed quoniā lōge mihi aliena mēs ē:ab hoc ꝓpoſito nō deterrebor prius q̄ bellū ꝑfecerī. Motu ſurgēte.i.īcipiēte tumultu belli. Medio foro:ut fecerat Sylla marius Cina & ceteri q urbē īuaſere. Dū bella re.ſed hæc mihi mēs ē:ut extremas orbis terraꝝ ꝑtes potius exercitū ducere uelī:q̄ bellū ī Italia fiat. Relegē.i.repellā:ūde religati dicunť q ſūt a patria pulſi. Scythici frigoris.i.ſeptētriōis.ī qua ꝑte ē Scythia: hoc ē uſq; ad hipboreos mōtes trāſibo:uel e diuerſo ibo trās torridā zonā : nā utraque inhabitabilis ē & frigida & calida. Victor tibi ro.ātea cū timerē hoſtes:diſceſſi ab urbe ne te bella q̄terēt:nūc uero cū nō timeā: ſed uīcere cœpi te bellis īplicabo.q.d.nō faciā: Fugi.ſ.cū īferior eſſē cæſ.nūc uero cū ſī ſupior te ī bellū deducā. Sic fatus ī ortus:nūc deſcribit q̄ iter fecerit Pō. nā oriētē uerſus exercitū duxit: & p Cādauiā tandē uenit ī Theſſaliā:

Deuia.i.auia ut tutior iret. Cādauia: cādauia ut īquit Strabo:libro.vii.mōs ē q illyricū Macedoniāq; diſterminat:circa uiā Cādauiæ lacus ac paludes ad Lychnidūtē extāt: ubi copioſa piſciū habent ſalſamētaria:ſūt & fluuii Ioniū irrūpētes ſinū:& in auſtꝝ uergētes Inachus Achelous.& nōnulli alii. Saltus:nam ſaltuoſa ac nemoroſa regio ē. Theſſaliā:hic ita deſcribit theſſaliā ut dicat deos uoluiſſe hāc regionē naturaliter inhabitabilē eſſe fortaſſe:ne bellū ciuile in ea gereretur. Attolit titan. oſtēdit a ſole nūq̄ illuſtrari ullo āni tēpore:ſed claudi ab oībꝰ ptibꝰ mūdi:uidelicet oriēte occidēte meridie & a ſeptētrione:& undiq; mōtibꝰ ita circūdatā eē:ut nec die qdē ītegrū uidere poſſit. Sūma poli.i.cū altius ad ſēptētrionē quodāmō uergēs naſcit̄ ſol. At medios ignes.ſ.a meridie othrix mōs oppoſitus ē radiis ſolis. Rapidi leōiſ.i.feruētis nā.xv.die Iunii:ſurgit leo:& circa meridiem ſol īgredit̄ leonē:ergo tūc feruētiſſimus ē ſol. Solſticiale caput: nā ſolſticiū dr̄ ꝙ ſol ſtare uidetur: nec aſcēdere nec declinare ꝑ aliquot dies. Zephyrus:uētus occidētalis. Iapyx. accuſatiuo hūc iapyga ē uētus q apuliā ꝑflat:ūde iapygia dicta ē Apulia. Strabo āt libro.vi.ait Iapyges uniuerſos cognomē quodā Iapyge duxiſſe: quē Dædalus e cretēſi muliere ſuſcepiſſe dr̄ ducēq; Cretēſibꝰ extitiſſe: Iapides uero gēs illyricis galliſq; cōmixta: Auctor libro.iiii. Strabone:ab Auguſto cæſ.ſūmo cū labore debellati ſūt:& ut.vii. refert libro iapides ī Albio monte ſiti ſūt q alpibꝰ poſterior ē excelſo admodū: hīc ad pānonios & Iſtrū:hīc ad adriaticū mare ptinētes: iapidicus curſus ſtad.M.cōtinet̄. Aduerſus:qa ab occidēte ꝑflat:ideo oppoſitus ē pindo: & ut īqr Gellius aduerſus Eurū ſpirāre uidet̄. Et maturato.p.quia mōtes oppoſiti ſūt ideo ibi citius ſol occidit. nam mōtes obſtāt ne poſſit ſplēdorē ſuo illuſtrare theſſaliam. Precidit. occupat. Maturato ueſpere.ſ.citius occidēte ſole:qa ſol ītercipit pindo: Nec metuēſ nūc a ſeptētrione oſtēdit claudi:ut ēt aerē accipe nequeat: ī theſſalia q habitat nunq̄ uidet maiorē urſā q̄ circa polū uertit̄. Imi olympi.i.ī uertice montis theſſaliæ. Nec metuēs.ſ.boreā:unū ſeqt̄ ex r̄liquō: ſi nunq̄ uidet ſeptētrionē:ergo nō timet boreā. Arcton.i.urſā maiorē:q̄ circa polū uergit̄ anctarticū. Ignorat ī noctibꝰ:qa nūq̄ apparet. Hos īter mōtes theſſalia īter medios mōtes īcluſa ſterilis fuit: nec quicq̄ ꝓpe erat p̄ter lacū flumina montibus circundata tenebantur:ut curſū nullū haberent ſed tantū in unū confluentia creſcebant:poſtq̄ uero hercules euerſo monte lacū aperuit relictus locus medio fertilis & amœnitate plenus: unde etiā tēpe græco uocabulo appellatus eſt. Strabo autē libro nono:dicit cū littus altiora cāpis haberet loca:noctibꝰ terræ factis abrupta ſunt:quæ nunc uocantur tēpe & ab olympo abſciſſa oſſa hac peneus affluxit in mare: & oram illam ſiccatam reddidit:poſtea flumina deſcribit:quæ inde deſcenderūt. Agri me.la.ager medius.qui nunc rerum omnium feraciſſimus eſt:quondam iugibus occupabatur paludibus:anteq̄ inacceſſibilis exſicaretur ūda. Premitur:clauditur. Peruia tempe:ſeruauit declinationem græcam: & nominatiui caſus eſt hoc loco. Tempe loca amœna dicuntur. Peruia:ſcilicet nunc. Curſus erat:uidelicet inflari & creſcere:quia decurrere non poterant neceſſario inflabantur. Poſtquam diſceſſit o. ſed cum eo Hercules uenit:& diligenter circunſpexit locum: cognouit ſi aqua illa deriuari poſſet agrum in medio relictum cuiuſlibet generis frugum feraciſſimum fore:& ſucciſo monte olympo ab oſſa:aditum aquæ dedit. Grauis: magnus. Manu:ideſt uiribus. Nereus:mare. Aemathis:ab æmathio rege dicta. Manſura ſub undis: quia ſi undis oppreſſa manſiſſet nunquam ibi bella ciuilia geſta fuiſſent: in quibus totus terrarum orbis cruor fuſus eſt. Achilis æquorei:qui fuit filius thetidis deæ maris:unde mare regnum Achillis appellatur. Et prima:oſtendit quæ deinde ciuitates ibi conditæ fuerint poſtquam ſtagnum illud exhauſtum fuit. Rethea:ideſt troiana littora a retheo promontorio. Phylace:ideſt protheſilaus: nam phylace oppidū ē theſſaliæ: ubi regnauit ꝓtheſilaus:q̄ primus fuit:q auſus ē ī terrā troianā deſcendere & fata īpleuit: nam reſponſū erat ꝙ qui primus ī terrā troianam deſcēderet ille primus occideretur:& occiſus ē ab Hectore.

Deuia:qua uaſtos aperit cāndauia ſaltus
Contigit æmathiam:bello quā fata parabāt.
Theſſaliam qua parte diem brumalibꝰ horis
Attollit titan rupes oſſæa coercet.
Cum per ſūma poli phœbū trahit altior æſtaſ
Pelion opponit radiis naſcentibus umbras.
At medios ignes cæli:rapidiq; leonis
Solſtitiale caput nemoroſus ſūmouet othrix
Excipit aduerſos zephyros:& iapyga pīdus:
Et maturato præcedit ueſpere lucem.
Nec metuens imi boreas habitator olympi:
Lucentem totis ignorat noctibus arcton.
Hos inter montes media qui ualle premūtur
Perpetuis quondam latuere paludibus agri:
Flumina dum campi retinent:nec peruia tēpe
Dant aditus pelago:ſtagnumq; īplētibꝰ unū
Creſcere curſus erat:poſtq̄ diſceſſit olympo
Herculea grauis oſſa manu:ſubitæq; ruinā
Senſit aquæ nereus melius manſura ſub ūdis
Emathis æquorei regnum pharſalos achillis
Eminet:& prima rheteia littora pinu.
Quæ tetigit philace theleoſq;:& dorion irā

Ptheleos:ē ciuitas theſſaliæ:Ptheleũ ur refert ſtrabo libro.ix.ē poſt Antronē urbē ꝓtheſilai. Doriũ:ſ dã mõtē:qdã cãpũ eē ſcribũt:cuius hoc tpe ps nulla monſtraf:ut r̃fert ſtrabo libro octauo:aliq tamē olim nũc ſeu olurã i Meſſenia ualle iacētē Doriũ uocãt illic ꝑpe Oechalia Eurithi ē: q̃ nũc Andania dr̃ urbs Archadiæ tenuis:cuius nominis eſt altera ĩ theſſalia:altera ēt ĩ Euboea:ex hac ꝓficiſcētē Thracē Thamiri ad Doriũ a Muſis muſica fuiſſe ſpoliatũ cõmemorat Homerus.Ac helos & ptheleon:tum dorion aſt tibi muſæ Threicio: iciderãt thamiri reſonoq; canore Priuauere uirꝫ:oechalia tũ forte profectũ. Regis ab eurythi regno oechaliaq; creati.De hoc itidē Lucanus itelligit: Alii autē.

Flebile pieridum:thrachin.præcioq; nefandæ
Lãpados herculeis fortis mœliboea pharetris
Atque olim lariſſa potens:ubi nobile condã.
Nũc ſup argos arãt:ueteres ubi fabula the
Mõſtrat echiõias:ubi cõdã pẽtheos exul bas
Colla caputque ferēs ſupremo tradidit igni
Q uesta quod hoc ſolũ nato rapuiſſet agaue.
Ergo abrupta palus multos diſceſſit i amnes
Purus in occaſus parui ſed gurgitis eas
Ionio fluit inde mari:nec fortior undis
Labitur auecte pater iſidis & tuus œneu

Flebile pieridũ:qa pierides auſæ ſũt ꝓuocare muſas cãtu:& cõuerſæ ſũt ĩ picas: ũde ēt adhuc naturã loquacitatis. Trachin ĩ: q̃ habitauit philoctetes:q ſagittas Herculis & arcũ ꝓ p̃mio accepit:ꝙ flãmas rogo Herculis ſubiecerat: Hercules cũ uiciſſet ætholiã:captus ē amore Ioles:q̃ alio noīe Omphale dicebaf:oblitus ē Deyaniræ uxoris filiæ Oenei regis:quã ſiguli certamine cũ Acheloo dimicãs ſibi matrimonio cõiũxit ꝙ uictor fuerit. Deyanira cũ ſe derelictã uideret: ĩ memoria rediit camiſia:quã a Neſſo ſanguine lerneæ hydræ ĩſpſã acceperat: Neſſuſq; uires amoris illã haber̃ dixit:credidit illa miſitq; Deyanira hãc ueſtē ad illũ:quã cũ iduiſſet ſtatī uenenũ illud ad interiora penetrauit: & uiſcera Herculis carpti coſumabat:donec ille diutius tãtũ dolorē pati nõ ualēs rogũ ſibi extruxit: & cũ ſuperipoſitus eſſet:p̃cepit philoctetæ ut flãmas ſubiiceret:cuius beneficii p̃miũ ſagittas & arcũ ſuũ illi tradidit:hoc nũc poeta cõmemorat dicēs lãpados.i. facis quã philoctetes cum ſagittis Her. ad excidiũ duceret. Miſſus ē ãt Achilles q eũ acciret.ut p̃ſetia ſua excidii troiani facta ipleret.Sophocles:ut iquit Stra.lib. viii. Trachnē phithioticã nomiauit.i.oræ phithioticæ.i.Maliēſibꝫ uicinæ. Lariſſa:ciuitas potētiſſima fuit. in q̃ regnauit Adraſtus:deīde Achilles.Vir.& Lariſſeus achilles.lariſſa ſſæ locus ē:q̃ pēſilis aut obliq̃ dr̃ a pleriſq;:ut referf a Stra.lib. viii. Nũc arãt:ætate iqt nr̃a Lucanus arãt argos:nã metropolis græciæ eſt:ĩ q̃ regnauit Agamēnõ:argos accuſatiuus græcus generis neutri. Veteres ubi fabula:de fabula cadmi ſuperius diximus:quomõ cõdēs thebas oēs ſocii iterfecti ſũt a ſerpēte p̃ter tres tantũmõ: inter quos unus Echion hũc ſociũ ſibi aſſũpſit ad cõdēdas thebas:quas iõ uocauit echionias ab hoc ſocio.Stra. ãt refert libro nono phœnices Cadmi comites Boetiã tenuiſſe & Cadmũ arcē cadmeã muro uallaſſe regnũ poſteris & Nepotibꝫ ſuis reliqſſe q porto arci Cadmeæ thebas muro cõiũxerũt:regnũq; cõſeruarũt:plurimoꝝ Boetiorũ iꝑiũ adepti.Solinus cap.xii.dicit Amphionē cõdidiſſe thebas:nõ ꝙ lyra ſaxa duxerit:ſed qa affatus ſuauitate homines rupiũ icolas:& icultis moribꝫ ad obſeqi ciuilis pellexit diſciplinã. Vbi: ĩ qua urbe thebarum Agaue filii ſui Penthei auulſũ caput rogo ſupimpoſuit dolēs ꝙ tãtũmõ caput filii abſtuliſſet: Nota ē fabula quõ Pentheus relegauerat ab urbe ſua & iterdixerat ab agro thebano bacchum: q i patriã cũ rediret populos oēs ſibi ſupplicare cogebat:& ſacrificia colere & celebrare:q̃ orgia appellata ſũt: ſed cũ illũ multitudo igēs ſequeref mulieꝝ atq; uirorũ qa ſacrificia eius plena erãt libidine:ĩ quibꝫ epulis ac uino traditi erãt oēs:& cũ ſe pluſq̃ deceret uino ſaciaſſēt:ebrii efficiebanf:& ſpiritu bacchi dicebanf afflari:Pētheus cui huiuſmodi ſacrificia diſplicebãt interdixit bachũ a regno ſuo:ſed mater eius puerpera Agaue & Autonoe ſoror cũ cæteris mulieribus ſequebaf Bachũ: Penteus miſit primo famulos:ut bacchũ ab agro regni ſui abſtererēt:ſed cum apud eũ iuiſſent capti ſunt illecebris & eũ cũ cæteris ſequebatur: Pentheus uero cũ ſatellitibꝫ coactus ē uenire ut bacchũ abigeret:ubi cũ in cõſpectu ueniſſet:mater Agaue cũ ſorore autonoe i furorē cõuerſæ mater exiſtimauit filiũ in aprũ cõuerſũ:mulieres nõ prius deſtiterũt q̃ thyrſis & haſtis medium illũ diſcerpſere: mater Agaue quaſi uictoriæ premiũ caput eius quod apri eſſe credebat manibꝫ geſtans per mediam urbem ouans ibat.quæ cum ad ſe rediiſſet ſtructo rogo caput filii cõbuſſit: & uehemēter doluit ꝙ reliquum corpus habere non poſſet:ut integra filii membra ſepulturæ mandaret. Exul:a ſe ipſa alienata: uel exul r̃ſpicit ad illud quod Pentheus bachum & omnes qui illum ſequebanf ab agro ſuo interdixerat & abigerat:ergo quaſi exul erat interdicto Penthei. Pentheos:genitiuus græcus eſt. Hoc ſolum.ſ.caput. Ergo abrupta:quia ſemel data uia eſt ſtagno. Diſceſſit in amnes.i. in multos flu.deriuata ē. Inde:ex hac theſſalia. Parui gurgitis:quia flu.eſt non ualde latus eas eantis.Fluit ad occaſum in pelagus adriaticum Apolloniam uerſus: ita.vii. ac.vi. libro a Strabone refertur. Ionio mari: ideſt ioniũ mare. Fortior: ſcilicet eante. Pater: ideſt inachus pater iouis quæ iſis eſt appellata & poſtquam uenit in ægyptum genibus flexis in ripa nili uiſa eſt ſupplicare Ioui:ſtatim ĩ priſtinam formam rediit:uidelic& humanam: nam bos diu fuerat. Aduectæ:ſcilicet a Iunone:poſtquam eam dono accepit a Ioue &c.

Gener.ſ.achelous oeneus Rex Deyanirā filiā habuit: & procis expoſuit hoc pacto: ut qui ſingulari certā mine uictor eſſet: ille Deyanirā acciperet in uxorē: Achelous cæteros oēs ſuperauit: deinde ſuperuenit her cules: qui cū eo certare cœpit: Achelous ſe in diuerſas formas mutabat: modo in leonē: modo in ſerpentē: tandē ſe cōuertit in Taurū: haud facili labore illū ſubigere potuit: tandē manus eius conu cœpit Hercules & non prius dimiſſit q̄ a capite euelleret: achelous pudore cōpulſus ſe merſit in ūdas & nūq̄ āplius uiſus ē.

Pene gener craſſis oblimat echinadas undis:
Et meleagream maculatus ſanguine neſſi
Euneos chalidona ſecat: ferit amne citato
Mailliachas ſparchius aquas: & flūine puro
Irrigat amphriſos famulantis paſcua phœbi:
Quiq̄ nec humētes nebula nec rore madētē
Aera nec tenues uentos ſuſpirat anauros:
Et q̄ſquis pelago per ſe non cognitus amnis
Peneo donauit aquas: it gurgite rapto
Apidanos nunq̄ celer niſi mixtus enipeus.
Accepit aſopus curſus: phenisque melaſque
Solus in alterius nomē cū uenerit undæ
Defendit citharœdus aquas: lapſuſq̄ ſuperne
Gurgite peneii pro ſiccis utitur aruis:
Hūc fama eſt ſtygiis manare paludibꝫ ānem
Et capitis memorē fluuii contagia uilis
Nolle pati: ſupeꝝque ſibi ſeruare timorem
Vt primū emiſſis patuerunt amnibus arua

Echinadas: inſulas quas facit achelous. hæ primis corinthiaci ſinus partibꝫ ſimul & p̄ræruptióibꝫ acheloi proxíæ ſunt auctore Stra. libro octauo: fictionis eſt cauſā quaſi acheloū Herculē debellāte: late oſtēdit li.x. Oblimat. i. pugnat limo. Et meleagreā: alius quoq̄ ānis natus eſt ex hoc ſtagno. ſ. Eaneus. hic flu. preterlabitur Calidona: ubi regnauit meleager: ūde meleagrea chalidona appellauit. Sanguine neſſi maculatus: Accepta Deyanira: cū Thebas rediret hercules uenit ad eaneū flu. qui forte magnis undiſ īflatus erat de ſe nō dubitabat quī facile trāſiret: ſed neſciebat quo pacto traduceret Deyanirā: ſtatī ſe ibi obtulit Neſſus centaurus: qui ſuā operā promiſit ut trans amnē Deyanirā traduceret hāc credidit ei hercules: ſed iā amnē tranſierat Hercules: cū illā in ripa citeriore uiolare uoluit: illa clamorē ſuſtulit cū hercules ſagittis trāſfixit Neſſū: quas cū lerneæ hydræ ueneno īaſparſerat: moriēs ergo cognouit quo pacto ſe ulſciceretur. educta interiori ueſte tradidit eā deyanirę dicēs: hæc mea ueſtis uires habet amoris: dato opā ut hāc īduat hercules: q̄a ſtatī ad amorē tuū cōuerteret &c. Spchios: alius flu. īde cedēs Maliacas. i malei ſinus in laconia: nā Maleū laconicū æquor ē ī quod Spchius deſcēdit. At ſupra Maleā auctore Stra. libro octauo pp aduerſos uentoꝝ flatus nō tuta fuit nauigatio: īde natū uulgo puerbiū: cū Maleā deflexeris domeſticos obliuiſcere. Amphriſos: īter cæteros amnes miſcet ēt Amphriſus q̄ flu. ē Theſſaliæ: iuxta cuius ripas Regis admeti phœbꝫ pauit armēta: qui captus amore filiæ nō dubitauit ſe illius armēti paſtorē facere: ut hac uia poſſet libidinē ſuā explere. Phœbi famulātis paſcua. i. Regis admeti theſſaliæ. Quiq̄ nec humētes: ex hoc ſtagno ēt anauros flu. nomē accepit q̄ nullā nebulā exhalat: & ubicūq̄ ſūt ānes illic uenti regnare ſolēt: hic ſolus erat ſine aura: ana ſignificat abſq̄ aura auratis: ſignificat aurā: unde anauros dicitur quaſi ſine aura.

Rore madentem: quia ignes ætherei rapiunt humorem: & ſuperueniente ſole humor ille cadens rorē efficit. Suſpirat: ſurſum ſpirat. Eat quiſquis pelago: quia non ſuo nomine in mare deſcendunt: ſed nomine penei. Enipeus: ab erythra præter pharſalon currens in Apidanū elabitur. Apianus uero in Peneum. Aſopos: ſeruauit declinationem græcam Aſopus percurrens pelagus inter Termopylas ingrediť ut libro nono inquit Strabo. Accipit: ſcilicet hoc ſtagno. Solus in alterius: ſed unus flu. eſt qui quanuis miſceatur Peneo: tamen ſuum retinet nomen: ſcilicet titharesus: quem alio nomine Orcon appellant ut refert Plinius libro quarto: quanuis in eum decurrat Titareſus: tamen non miſcetur: ſed deſuper labitur: non aliter q̄ oleum dedignatur miſceri Peneo ne ſuum nomen amittat: nam penei perlucentes aquæ ſūt. Titahreſii uero craſſæ qua ex re factum eſt: ut illi non commiſceatur: Verba plinii ſunt hæc: in natura li hiſtoria Peneus accipit amnem Orcon: nec recipit: ſed olei modo ſupernatantem: ut dictum eſt ab Homero: breui ſpacio portatum abdicat: peonales aquas diriſque genitat argenteis ſuis miſceri minime permittit. Lucanus tanquam poeta contra hiſtoriam ſentit & dicit Titareſium & nobiliorem fluuium eſſe & dedignari commiſceri Peneo. Defendit aquas: ideſt aquarum ſuarum nomen. Lapſuſque ſuperne non aliter labitur de ſuper Peneus q̄ ſi per ſiccam terram deflueretur. Superne: deſuper. Hunc: ſcilicet Orcon: quem Titareſium alio nomine Lucanus & ſtrabo libro nono appellant. Fama eſt: ſcilicet de ſtygia palude natum & dedignatur aquis uilioris fluminis miſcere: quando etiam terrori diis ſemper. Stygiis paludibus: ideſt fontis ſui ſcilicet ſtygii. Fluuii contagia uilis: ſcilicet Titareſii ſecundum hiſtoriam. Superum timent: Virgilius. Dii cuius iurare timent & fallere numen. Vt primum emiſſis: exhauſta grādi lacu: Theſſalia fertilis facta eſt: & ſub ſequenter populi eam colere cœperunt: emiſſis de Theſſalia amnibus. Pinguis ſuſ. propter aquam diuturnam. Bebrycio uomere: Seruius in quintum Aeneidos:

quū exponit Bebrycia ueniens Amyci de gente ferebat:dicit Bebryciā bithyniā eē. Saluſtius igit̄ introi
ſu pria Aſiæ bithynia ē:multis antea nōinibꝫ appellata.ipſa enī eſt:& maior phrygia.Strabo libro duode
cimo: dicit bebryces quantū exiſtiat Thraces fuiſſe & Miſiam incoluiſſe:& teciodecimo refert habitaſſe
circa Cyzicū:ubi phryges & circa Abydū ubi Thraces habitauerūt.Solinus capitulo quīquageſimoquar
to dicit bythiniā ante bebryciā dictā eſſe.Mox:deinde: Deſcendit in Theſſalia ut eā coleret. Lelegū: hi
quoque populi theſſalicos agros coluere.Leleges ut inquit Solinus:capitulo duodecimo idē fuerunt:qui

Pinguis brebricio diſceſſit uomere ſulcus.
Mox lelegum dextra preſſum deſcēdit aratꝝ
Aeolide dolopeſq; ſolum fregere coloni
Et magnetes equis:minyæ gēs cognita remis
Illic ſemiferos ixionidas centauros
Fœta pheletroniis nubes effudit in antris:
Aſpera te pholoes:frangentē monice ſaxa
Teq; ſub æthæo torquentem uertice uulſas
Rethe ferox:quas uix boreas iuerteret ornos
Hoſpes & alcide magni phole teq; per amnē
Improbe lernæas uector paſſure ſagittas
Teq; ſenex chiron gelido qui ſydere fulgens
Impetis hemonio maiorem ſcorpion arcu
Hac tellure feri micuerunt ſemina martis.

boetii ſunt.Strabo autē libro ſeptimo:de his mul
ta dicens refert Ariſtotilē in policia: locros lelegas
uocare: a quibus boetiā occupatā fuiſſe memorat.
Aeoles ut refert Strabo:libro decimo:una cū boeci
is e theſſalia cōmigrarunt:& cōmuniter cum his te
nuerunt Etoliā. Dolopes:populi:qui auctore ſtra
bone ſub phœnice militauere Pindi theſſaliæ mon
tis accolæ ſunt. Magnetes: populi qui domitores
equorū ſunt.Magnetas macedonibꝫ pieriis uicinoſ
eſſe r̄fert Strabo libro nono intra tēpe a peneo atq;
oſſa uſq; ad Peliū trans Peneū loca habent marite
nus:pieria autē:ut refert Solinus capitulo terciode
cimo:a tergo theſſaliæ ad Macedoniā protenditur
quæ deuicta ſub Macedoniū uenit iugū. Gens co
gnita remis: ideſt clara nauigandi: hi populi pluri
mū nauigatione ualent:& hi fuere:qui primū cū Ia
ſone in inſulā Colchon nauigarunt.ut aureū uellus
raperent. Illic ſemiferos:nihil aliud agit in hac de
ſcriptione theſſaliæ Lucanus:niſi ut oſtendat q̄ in
de nati ſunt ſæuiſſimi populi: ut non mirū uideat̄
ſi hāc terrā ſæuis gentibus habitatā uoluerunt eſſe
in qua bellū ciuile gereretur:in theſſalia nati ſunt centauri ſēiferi:ideſt dimidia parte equi:& dimidia par
te homines.Diodorus ſiculus refert Centauros in prœlio a nymphis nutritos equas poſtmodū ſubagitaſ
ſe: ex que eis hyppocentauros natos creditū:q; primi equitar̄ auſi ſint: eoq; natā fabulā ueluti:equi eſſent
hominiſq; natura. Ex ixione nati: nā Ixion captus amore iunonis auſus eſt eā interpellare de ſtupro: Iu
no indicauit ioui uiro ſuo:Iupiter præcepit ut imaginē ſuā ex nube Ixiōi obiiceret. ille cōplexus eſt nubē
cū crederet cōplecti Iunonē.& ex ea nube nati ſūt Centauri.unde nubigenæ dicti ſūt. Semiferos:ideſt di
midia pte feros uidelicet equos.nā ferus ſignificat equū aīal. qa ex dimidio eq fuere & uiri. Ixionidas.i.
Ixionis filios. Nubes fœta.i.grauida. In ātris peletroniis.i.ātris populorū:q peletronii ſūt dicti:q popu li
ſunt Theſſaliæ ī mōtibꝫ habitātes:Peletroniū:ut inq̄t Strabo:lib. ſeptimo locus eſt mōti pelio ſubiectus
Aſpa te.phe.hic noīnat ex cētauris nōnullos. Monice:cētaurus mōicos græce:latine dr̄ ūguis ſolidi onix
onicos dr̄ ūguis: monos ſolus: qa eq ſolidas ūgulas hēnt. Saxa pholoes.i. ſaxa mōtis pholoes nā pholoe
mōs ē theſſa.Rethus ꝓpriū nomē cētauri. Etheo uertice.i.ī ſūmitate mōtis Ethei. Sub:ꝓ in tātas uires
habebat ut radices euelleret ornorū:quas ſpiritus boreæ euellere non poterat.phole unus ex centauris q
teſte Diodoro ſiculo libro quinto:Herculē domi cū ſuſcepiſſet:& cētauros peremiſſet: & contigit ut co
gnatos ſepeliret:ſed cū a quondam euulſa ſagitta in eum cecidiſſet & uulnere curari non poſſet obiit pho
lum hercules ſepeliit ſub monte:quæ res ei glorioſior omni columna cecidit:nam monti nomen dedit: q
pholos cognominatur:& pholoe:ut inquit Strabo:libro octauo mons eſt Arcadiæ Virgilius:Rethumq;
pholumque. Teque:ſcilicet o Neſſe qui tranſfigendus eras ſagittis lerneis. Tunc:ſcilicet cum Deyani
ram tranſuehendam uiolare uolebas. Teque ſenex chyron:hic diſſentit ab aliis Lucanus.nam alii dicūt
chyronem:non ex nube & Ixione natum: ſed ex Saturno & ephyllire:ut Virgilius in Georgica docet: ſed
poetæ a ſimili mutant fabulā. Gelido ſydere:ideſt gelido tēpore hyēis: nā oritur chyron menſe ianuarii
Impetis:ideſt uadis. Hemonio:ideſt theſſalico arcu:quia ſagittarius eſt:nam chiron aſſūptus in cœ
lū factus eſt ſignū zodiaci:quod appellat̄ ſagittarius:quia inuadit ſcorpionē: dū uertitur ſignifer circulus
ſcorpionē ſequitur ille hoc modo:librā.ſcorpio ſcorpionē ſagittarius.ſagittariū capricornus.& ſic de reli
quis.Sagittarius ergo ſequitur ſcorpionē ideo petit illū. Maiorē.ſ.aliis ſignis.non ſine ratione dixit.quia
ipſe duorum ſignorum occupat locum.& magnitudo locati deprehenditur a quantitate loci. nam locus
& locatus ſunt correlatiua. eſt enim loci locatus.locus eſt locati locus:pro cæteris ſignis fit maior. Virgi
lius docet ipſe tibi iā brachia contrahit ardens ſcorpius & cœli iuxta plus parte reliquit: ideſt æqua. Hac
tellure feri.alia gens quoque ſæuiſſima nata eſt:quia primum fuere theſſali:qui equis pugnare cœperunt
quod nunquam antea fuerat.Virgilius ge.Primus erictonius currus eſt quatuor auſus iungere equos.

Primus ab æquorea percuſſis cuſpide ſaxis
Theſſalicus ſonipes bellis ferralibus omen
Exiluit primus chalybē frenoſq; momordit:
Spumauitq; nouis lapytæ domitoris habenis
Prima fretum ſcindens pegaſeo littore pinus.
Terrenum ignotas hominem proiecit ī ūdas.
Primus theſſalicæ rector telluris ionos
Informā calide percuſſit pondera maſſæ
Fudit:& argentum flammis:aurūq; moneta
Fregit & immenſis coxit fornacibus æra.
Illic quod populos ſcelerata impegit in arma.
Diuitias numerare datum eſt:hic mxia ſerpēſ
Deſcendit phiton cirræaq; fluxit in antra:
Vnde & theſſaliæ ueniunt ad phytia laurus.
Impius hinc prolem ſuperis immiſit aloetus
Inſeruit celſis prope ſecū pelion aſtris:
Syderibuſq; uias incurrens abſtulit oſſā.
Hac ubi damnata fatis tellure locarunt.
Caſtra duces cunctos belli præſaga futuri
Mens agitat. ſūmiq; graue diſcriminis horā
Aduentare palam eſt:proprius iā fata moueri
Degeneres trepidant animi:peioraq; uerſant
Ad dubios pauci præſumpto robore caſus

Primus ab æquorea cuſpide.ſ.Neptuni.Seqt Lucāus eoꝝ opinionē:q dicūt ī theſſalia Nepunū tātū nō a ſtāte tūc Minerua tridēte locū pcuſſiſſe:aquo equus emiſſus ē.cūq; de Athenis alias cū Mierua cōtēderet ictu tridētis Neptuni nō equū:ſed arcē & aquā ſalſi hauſtus pſiluiſſe ferūt: hodieq; fōtē i ea arce Neptuni appellari.Seruius āt dicit notū eē quomō īter palladē & Neptunū ortū ē certamē uter eoꝝ nomē īponeret Athenis.tādē iter ſe cōuenerūt ut uter eorū munus humano generi utilius dediſſet: hic nomē urbi iponeret:neptunus igit tridēte terrā pcuſſit:& ſtati equus natus ē:Palladis pcuſſiōe ī terrā facta exorta eſt oliua : laudabile qdē fuit munus Neptuni : nam ad multas res eſt utilis equus: At uero laudabilius fuit Palladis:qa dea pacē ſignificat:& fructū offert hominibꝫ utilē ūde de ſuo noīe urbē Athenaꝝ appellauit nā athinas græce:Pallas latine dr. Theſſalicus ſonipes:qa hic equus primū ī Theſſalia hītauit ap. omē Feralibus: læuferis bellis. Laphitæ:natiō ē theſſaloꝝ: primi exiſtimant eqtaſſe:ut refert plinius li. ſeptīo:iō ſubiūgit chalybē frenoſq; momordit: alii cētauros fuiſſe cōmemorāt:q primi eqtare ceperūt Chalybē frēoſq;:Endiadis ē.i.frēos calybeos. Pria fretū ſcidēs: ex hac ēt terra nati ſūt q temeritate ſua primi auſi ſūt tētare mare:nō cōtenti ſuo elemēto. Pegaſeo littore : qa ut nono libro refert Stra. pagæ ſūt fōtes.aut pagaſæ locus iuxta pelaſgicos cāpos:ūde fabricata ē nauis argo:q primū ūdas expta ē.Iaſō æſonis filius nepos fuit Peliæ theſſaloꝝ Regis: ut libro qnto inqt Diodorus ſiculus primū iuxta peliū nauē ædificauit:q argos dicta ē ab Architecto reſarciēre:uel ab uelocitate:quā ātiq Argon appellabant Terrenū hoīem: uidelicet natus ut terras īhabitet. Nā teſte ſolino cap.xiiii. cū diluuialis irrūptio uniuerſa obduxerit:& mōtana Theſſaliæ iacceſſa reliqrit:natū prīo hic fuiſſe hominē uerīſimile ē. Pinus .i.nauis argo pinea. Ignotas.ſ.hoībꝫ relicta terra. Prius theſſa.ēt primi theſſalici fuere q auꝝ & argentū & æs ī pecuniā cōflarēt q multoꝝ malorū cā fuit & ē & erit. Ionios: a quo Iōia ē appellata ps græciæ q uidelicet antea Attica ē dicta. Attici Iones uocabātur ab his Iones illi pfecti ſūt:& q ī Aſiā colonias deduxerūt:auctore Stra lib. viii. Percuſſit:pcuti iuſſit Calidæ maſſæ:calidi æris. In formā:nūmorū. Fudit & argētū.ſ.flāmis ī monetā:nō īTheſſalia.ſed ī Macedonia theſſaliæ cōiūcta ut Soli.ait auri uenæ & argēti optimæ & pluriæ eruunt & ut iqt Stra. lib. octauo apud Elidē.phedon origine decimus a Temeno oīum ætatis ſuæ potentiſſimus : nūmū cū aliū tū argēteū ſignari docuit:auctoritate ēt Apollodori ſolos theſſaliæ īcolas græcos uocari dicit. Impegit:ipulit. In arma:nā pecūia ē cā belloꝝ. Hic:ex theſſalia natus ē Python ſerpēs:ille igēs q pſequebat Latonā cū grauida eēt:ne ab ulla terra ſuſciperet:tādē ſuſcepta ē ad inſulā delon: qđ cū ſeciſſet Apollo illū pſecutū fuiſſe matrē ſagittis ſuis īterfecit:hic uel hæc ſerpēs dr. Cyrreaq; fl.i an. qa deide pelle Pythonis tripodas ſuos texit Apollo.ūde a q & pp quā rē hīc ē q; laurus ī Theſſalia natæ deferſ ad Pythium : uidelicet ad delphicū Apollinē:q Pythius a pythone ſerpēte a ſe occiſo ē dictus. Laurus : arbor cōſecrata Apollini q daphnē uirginē amauit: q cōuerſa ē ī lauꝝ. Impius hic plē:nati ſūt hic aloideæ uiri illi q.vii. digitis ī dies creſcebāt ūde magnitudine ſua auſi ſūt ipare cœlū detruſo Ioue. Alous.i.pr aloydarū. Inſeruit.p.oſſæ: quia mōtes cumulabāt ut ſibi gradus facerēt ī cœlū.Agitat:cōmouet ac puocat. Dānata:abominabili. Præſaga : diuinatrix futuri belli. Palā: manifeſtū ē oībꝫ. Degeneres trepidāt animi:cū ī theſſalia ſicuti dictū ē Pō.& cæ.caſtra poſuiſſet : oēs mēte cōceperāt futuꝝ bellū nec qſq erat q nō diuīaret loca illa diis uolētibꝫ electa eē:ubi belli ciuilis cruor fūderet:quē tot mōſtra pdixerāt: cū timerēt igit oēs pauci uero ſperarēt inter reliq turbā metuētiū.Sextus quoq; pō. magnis pō. filius nimio timore cōpulſus cōſtituit p Necromātiā futurū rei euētū pqrere:& locus forte ſuffragabat ei:nā ī theſſalia pitæ uenificæ fuerūt:q cæteris hac arte pſtabāt:unā ex his elegit q cæteris pitior eē uidebat.& ex ea futurū belli euētū ſcire uoluit. Verſāt maiora:nā q natura timidi ſūt:ſēp maiora ſibi pponūt. Præſūpto robore:pſūpta fortitudine & uirtute.

Spéq; metū:q̄a tātū metuebāt igiť nō ſperabāt. Indigna ꝓles:quia nō meruerat naſci tali ꝑente. Qui mox:uere idignus tali parēte:q̄a quos pr̄ mari expulit:hos ipante Aguſto imitatus ē Sextus:nō capta Si/cilia factus ē pyrata poſt morte pr̄is. Mox:deide.ſ.ipante Auguſto. Craſſatus i ūdis ſcylleis.i.cū per un/das ſcylleas ſæuiret:ꝙ ibi mōſtrū marinū ē ſcylla. Aequoreos triūphos, q̄a de pyratis triūphauit pr̄ pō/peius:quos oēs ſex mēſiū ſpacio expulerat e mari. Qui ſtimulāte metu.i.ſi ꝑſcire futura uolebat:ſaltem conſuluiſſet Apollinē uel aliquē deoꝝ:ſed elegit ſibi uenefică q̄ necromātia arte futura ꝑdiceret. Curſus .i.ſeriē & diſpoſitionē fati. Impatiēſq; moř:q̄a pati nō poterat dū tēpus ueīret:ſed tēpus ꝑoccupaŕ uolebat. Venturus æger.i.metuēs ſine mō futura. Nō tripodas deli:uidelicet Apollinē q̄ reſpōſa dabat in iſula delos:ūde delius ē appellatus:nā delos græce. certū la.eo ꝙ ibi certiora daret reſpōſa. Phythia antra.ſ.Cyrrha mōte boetiæ:ubi pythia uates hauſto diuinatiōis ſpiritu dei reſpōſa referebat:& carmīe & orōne ſoluta:ut refert Stra. libro.ix.dicitq; Cyr/rhā ad mare locatā & ab ea icipe ad delphos aſcēſione. Pythonē iterfecit Apollo. Nec q̄ſiſſe libet:nec cōſulit colūbas iouis i iſula dodona:Dodōas ſylua ē Epiri:q̄ alio noie cahonia dr̄.i cuius ſyluæ arboribus colūbæ iſidētes r̄ſpōſa petētibꝫ dabāt. Primis frugibꝫ.i.glādibꝫ:q̄ ex hac ſylua multæ legebanť. Altrix:abūdās glādibꝫ. Ore iouis.d.ſ.nā colūbæ r̄ſpōſa dabāt:tāq̄ ſi ex ore Iouis darenť. Quis noſceř fibra.i.iteſtinis:nā aruſpices i teſtinis uictiaꝝ ꝑnoſcūt. Quis ꝓdat aues:itelligat aues & itellectas manifeſtet oibꝫ:ideo nō q̄rit aruſpices q ab aſpiciendis auibus dicti ſūt:quaꝝ aliæ ꝑpetes dicūť q̄ uolatu:aliæ oſcies q̄ cātu futura ꝓuidēt. Fulgura cœli.i.cō/iecturas portētoꝝ nō q̄rit:cuius artis Aſſyrii iuētores fuere. Aut ſi qd tacitū:aut nō q̄rit alias artes arcanas q̄ hoīb cōuenirēt. Sed fas erat.i.nō q̄rit q̄ licet homini.ſed q̄ negata ſūt. Tacitū.ſ.ad uiſū. Fas erat:adeo.n.iuiſa erat necromātia.i.diuinatio:q̄ fit ꝑ cadauera mortuorū ubi neceſſe erat accerſcere u/brā:ut ēt gētiles illā ab horrerēt:ſed alio genere utebanť geomātia.i.diuinatiōe q̄ fit ſignis i puluere fi/xis:hydromātia ꝑ aquā:pyromātia ꝑ ignē. Ille ſupnis:ſed nihil cognitū erat ſexto:niſi arcana magoꝝ. Deteſtāda:abomināda.i.magicā artē ſupi abominabanť:ūde & ipſa uenifica i uita hæc ſe faceř cōfitebatur. Liq̄bat.i.manifeſtū erat. Scire parū ſupos:nō

Spéq; metūq; ferunt:turbæ ſed mixtus ierti
Sextus erat magno proles indigna parente:
Qui mox ſcyllæis exul craſſatus in undis
Polluit æquoreos ſiculus pyrata triumphos:
Qui ſtimulāte metu fati prænoſcere curſus
Impatienſq; moræ uenturiſq; omnibus æger
Non tripodas deli:non pytia conſulit antra:
Nec quæſiſſe libet primis quid frugibꝫ altrix
Aere iouis dodona ſonet:quis noſcere fibra
Fata queat:q̄s prodat aues:quis fulgura cæli
Seruet & aſſyria ſcrutetur ſydera cura:
Aut ſi quid tacitum:ſed fas erat:ille ſupernis
Deteſtanda deis:ſæuorum arcana magorum
Nouerat:& triſtes ſacriſ:feralibus aras:
Vmbrarum ditiſq; fidem:miſeroq; liquebat
Scire parum ſuperos.uanū ſæuumq; furorē
Adiuuat ipſa locus:uicinaq; mœnia caſtris
Hemonidum:ficti quas nulla licentia caſtri
Tranſierat:quicquid quaꝝ non creditur ars ē
Theſſala quinetiam tellus:herbaſq; nocentes
Rupibus ingenuit.ſenſuraque ſaxa canentes
Arcanum ferale magos:ibi plurima ſurgūt
Vim factura deis:& terris hoſpita colchis
Legit i hemoniis:quas non aduxerat herbas.

nouerat deos ſcire futura melius q̄ iferri. Vanū mēdacē. Hemonidū:theſſalicarū mulierū:nā hemonia ē ps theſſaliæ. Ficti quas nulla.l.ca.i.q̄ mulieres oia ficta mōſtra nouerāt:q̄a oia ficta ſūt uera uidenť:ta/mē nō ſūt. Quarū qcquid:Lactātius horū demonū reprobat ꝑſtigia dicēs.Magorū oīs ars ac potētia diuinādi horū aſpiratiōe cōſtat:a qbꝫ euocati demones ꝑſtigiis occecātibꝫ fallūt:ut nō uideāt q̄ ſūt & uidere ſe putēt q̄ nō ſūt:hi ēt geniorū nomē aſſumūt:ſe.n. demōes latino ſermōe iterpetranť:hos ēt penetralibꝫ cōſecerāt:q quoniā ſpūs tenues ſūt & icōp̄hēſibiles iſinuāt ſe corporibꝫ hoīū & ide uiſceribus opati ualitudinē uitiāt.i.morbos citāt ſōnis aīos terrēt mētes piculis q̄tiūt:ut his morbis hoīes coganť ad eorū auxilia cōfugere & tūc ꝓdeſſe dicunť cū nocere deſiſtūt:quarū oium fallaciarū rō expīētiæ ueritas futura ē:ꝓdeſſe poſſūt:ſicut nocere:ut auertāt a ſe mala:q̄a demōes læticiā nō habēt ut uideanť læti feri:occecāt aīos & uidenť eē liberati:nocēt illi qdē quoniā mali ſūt:ſed his tātū nocere poſſūt a qbꝫ metuūť. Ars ē:uidelicet miracula:q̄a pauci ſūt q miracula credūt:ſed miracula ſūt artes. Theſſala qnēt:accedebat ēt & illud ad opportūitatē ꝙ i hac Theſſalia naſcunť uenenatæ herbæ:qbꝫ utunť huiuſmōi mulieres:& i ea Medea her/bas iuenit:quas i inſula ſua nūq̄ uiderat. Sēſura ſaxa.i.motura ſe ad cātū q̄ſi ſaſū haberēt. Ferale:mortale Rupibꝫ i ge.q̄a rupibꝫ ducunť i ueneficia. Vbi pluria:& ut uerbo uno complectar naſcunť ibi in theſſalia mala:q̄ deos ipos cogere poſſūt Vir. Carmīa uel cœlo poſſūt deducere lunā. Hoſpita colchis.i.medea col/cho:q̄ pegrina uenerat. Quas nō aduexerat.uidelicet quas i colchide nō iuenerat:eas collegit i Theſſalia.

Impia tot:ipſa cogeret deos carminibꝰ ſuis ſe exaudire:& ſi nollet. Vox.ſ. theſſalica. Receſſus:p cõue xa & loca cœli remota. Inuitũ numẽ.ſ.lunæ:qa deducũt ẽt e cœlo lunã. Murmur.i. carminũ ſecreta:ne qs intelligat. Sydera.i.lunã:quia ſtatĩ offuſcat̃ ad carmina:unde tympana & æra pulſãt:nã ſtatĩ pateretur eclypſĩ luna. Cura cœli:qa ipſa luna eſt Regina cœli tpr̃e noctis:ideo obliuiſcitur regere cœlũ: cũ carmĩe theſſalidũ uexatur. Euocat.i.nũq̃ ad ſe trahit. Murmur.ſ. theſſalicũ a cura gubernandi cœli deducitur & intenta eſt his carminibus quæ dicuntur. Tunc babylon:quis inquit babylon & ægyptus ubi ſũt ſup ſtitioſi magi minent̃ ſe patefacere deos: ut aliquid ſibi prædicant.ide nihil timebũt: qa magis metuũt ſi theſſalis aliqd uoluerit:ſed illos quod negligẽter: hãc aũt cõtinuo exaudiũt dii. Secreta:ideſt remotiſſima orbis terrarũ loca. Babylon ſoluat: qa babylones nihil metuunt illos:ſi quid Theſſalis uoluerit:hinc Statius iraſcentẽ & minantẽ inducit Thyreſiã:quod nõ audiat̃:& Theſſalibꝰ & Medeæ poſtpõat. Nobis finire: facultas:ſcimus.n. quicquid dici noſciq; timetis:& turbare ecchatem ĩ te Cymbrei uerer:& triplicis mundi ſũmũ quẽ ſcire nefaſtũ illũ ſed taces:quis igitur ĩquit minentur ſe magi patefacturos ſecreta deoꝝ ianiũ:tamẽ Aegypti & babylones nihil metuunt ſi Theſſalis aliquid uoluerit:ipa potius audit̃ & metuit̃:nã ut li.xvi. refert Strabo apud aſſyrios chaldei: apud Perſas magi: & apud aægyptios ſacerdotes:ĩ reꝝ celeſtiũ ſciẽtia præſtabãt & futuroꝝ noticiã habebant. Secreta: dicit pp ſacerdotes myſticos & ĩcõmunicabiles: plurima enĩ occultabãt Eudoſo & Platoni:cũ quibus. xiii.ãnos uerſati ſunt:nõnulla præcepta cõmoſtrarũt:cũ maxima difficultate exorati auctor̃ Strabõe libro. xvii refert ẽt Strabo libro.xvi.Magos ĩcãtatiõibꝰ quibꝰdã bitumen coagular̃ in ipſis fetidis humoribus:poſtea incidere:addũt plerique ſequẽtia quæ ad rẽ nihil faciũt & oĩo ſuper uacanea eſſe uidentur. Perſea:ideſt mercuriũ: Perſeum autẽ Mercuriũ dixit poetica licentia:fratrem enim pro fratre poſuit:nã Perſeus frater Mercurii fuit:ſic enim poetæ de uicino ſumunt noĩa ut pollux pro caſtore.dardanus pro theucro.Hic enim Perſeus a mercurio dilectus fuit qui mitteretur a polliclete ad Gorgonas:accepit a fratre Mercurio thalaria & clypeũ criſtallinũ & galeã quibꝰ armis tectus uidebat Gorgonas ſed e diuerſo uideri non poterat & arpe gorgone interfecit. ũde & Statius idaue mercuriũ appellauit. Tu ſuperum cetu elyſos perſee pios Virgaque potenti nubilus archas agat:per Epexegeſĩ declarat quẽ Perſeũ dixerit nubilũ archada.i.ĩfernũ.Cornelius & Tullius ĩ libro de natura deorũ q̃tuor dicunt fuiſſe Mercurios.Vnum Iouis & maiæ filium: Alterum cœli & hermes. Tertiũ liberi patris & proſerpinæ:Quartum uero Iouis & cilenes.liberi patris eſt ille quem poetæ fingunt animas deducere & reducere ab infernis. Virgilius:Animas ille euocat orcho.Dicit ergo quãuis babylon patefaciat perſea uidelicet Mercurium & ſecreta huius Mercurii ĩferni:qui animas euocat orcho:de quo hic loquitur poeta tãtũ et cætera. Memphis: ideſt ægyptus quæ ſuperſticioſa fuit. Soluat:ideſt patefaciat. Carmĩa theſſalidum:proſequitur dicere quantam uim carmina ueneficarum habeant:dicit enim poſſe amorem animis decrepitorum ſenum immittere:ut quanuis ſenectute frigeſcant tamen amor̃ incendantur: & illi quidem ſenes qui per reliquam uitam caſti & continentes uixerint. Carmine:ideſt cantatione theſſalidum.theſſephon græ.carmen latine. Non fatis ideſt conſtellationibus:non enim qui nati ſunt ſub ſtella ueneris:ideo in amorem rapiuntur. Dura præcordia: ideſt eorum qui penitus ab amore auerſi fuerunt:& declarat. Sæueri ſenes:qui uitã auſterã ẽt ĩ iuuẽtute uixerãt:tamẽ nõ huiuſmõi carminibꝰ arſere Sæueri:cõtinẽtes & auſteri. Illicitis flãmis.i.turpibꝰ amoribꝰ. Nec noxia tãtũ:& nõ uĩ maiorẽ habẽt pocula ad amorẽ ĩducẽdũ q̃ harũ ueneficarũ carmĩa ad libidinẽ.plus carminibus poſſũt q̃ poculis:nã ſolent mulieres miſcer̃ pocula q̃dã quibuſdã herbis q̃ qui auſerit ſtatĩ ad amorẽ cõcitantur. Proficiũt.ſ.ad amorem. Aut cũ tur ſuc.ſ. nec caruncula tantũ ualeret:quæ ĩ frõte pulli equini auferẽ & miſcet̃ poculis:q̃tũ carmĩa:dicũt.n.qđ exptũ eſt ĩ pulli equini frõte naſci carunculã q̃dã:quã niſi ſtatĩ mater deuoret animũ a filio penitus auerſũ habet:hãc carũculã ĩ puluerẽ uerſã ueneficæ miſcẽt poculis:& ppinãt his quos uoluerit allicere ĩ amorẽ. Fœte.i.eq̃:q̃ pauloãte pepit:nã fœta dr̃ & grauida:& ptu leuata. Frõtis: pulli. Amatur̃.ſ.filiũ ſuũ:niſi præerapta fuerit carũcula illa. Turgẽtia ſucco:ideſt humida carne. Mẽs hauſti:ẽt ſi pocula nulla hauſerit:carmĩa ſufficiũt ad amorẽ ĩducẽdũ. Mẽs.ſ.alicuius. Nulla ſanie.i. nullo ui ueneficii.

Impia tot populis: tot ſurdas gentibus aures:
Cælicolum diræ conuertũt carmina gentis.
Vna per æthereos exit uox illa receſſus.
Verbaq; ad inuitum perfert cogentia numen
Quod non cura poli cæliq; uolubilis unquã
Aduocat: infandũ tetigit cũ ſydera murmur.
Tunc babylon perſea licet:ſecretaq; memphis
Omne uetuſtorum ſoluat penetrale magoꝝ
Abducit ſuperos alienis theſſalis aris.
Carmine theſſalidũ dura in præcordia fluxit
Non fatis adductus amor:flammiſq; ſeueri
Illicitis arſere ſenes:nec noxia tantum
Pocula proficiunt:aut cum turgentia ſucco
Frontis amaturæ ſubducunt pignora fœtæ
Mens hauſti nulla ſanie polluta ueneni

Excātata.i.ſolo carmine ꝑheſa. Quos nō:imo maius ē quibuſdā carminibus nēdo & deducendo fila uriit:quibus fila eiuſmodi maiorē uim hēnt:nā ſi queq̄ circūdederit his filis:ita illū amore īplicāt:ut ſolui nullo mō poſſit:ut ē apud Vir.Necte tribus nodis ternos amaryli colores:Necte amaryli modo:& ueneris dic uīcula necto. Blādæꝗ potētia formæ:q necamore matrimonii ducūt:nec illecebris formæ:q̄ alliciat pueꝝ:ipſæ torquēt fila carmīe ſuo:& ita īplicāt:ut ſolui nō poſſint. Vertigine a uertēdis filis.i.filatis carminibus. Vices.i.uiciſſitudines.nō enim nox diei:nec hiems cedit æſtati:ſed ſi uoluerit producere noctē diē reiiciunt:ſi æſtatē ipſi cedit hyems et ecō tra. Legi nō pa.quid dixi:imo nec cœlū mouetur ſi carminib.retineř uoluerūt. Præceps:uelox mūdus:qui ſēp uertiť ab oriēte ī occidētē. Axibus & rapidis:quid ſi uolūt poli ꝗ nō uertāt cœlū:cū ipſe iupiter manibꝫ cōcutiat ut moueať:& tamē moueri nō uult:qď miꝝ ē.nā duplex polus ē.ſ.arcticus & antarcticus:arcticus ſublimis:antarcticus humilis: Vir.Hic uertex nobis ſēp ſublimis:at illū Sub pedibꝫ ſtyx atra uidet:manēſꝗ ꝓfūdi.Aſtrologi dicunt diametrū uſq̄ ad cētrū terræ tranſire:& ab uno polo ad alteꝝ ꝑuenire.eſt aūt diameter ad ſimilitudinē axis fixus trāſiens uſq̄ ad centrū terræ:& ꝑtingit polos:& uoluiť queadmodū boetes:dicit igiť quū circa polos aſſidua uertigine uoluať cælū:nūc uero ſtetiſſe:ac iouē mouere nō potuiſſe. Rapidis:uelocibus:ꝓ rapidū cœlū. Nūc oīa cōplent hym.q̄uis æſtas ſit:tamē iugibus pluuiis faciūt eſſe frigus. Excuſſere comis:quia crinibus ꝑ colla effuſis tēpore noctis rorātes caput mouent nebulas. Vētis ceſſantibus:faciūt tumeſcere maris undas ſine uento ſpirāte. Rurſus uēti:e diuerſo ēt ſi uēto flauerit faciūt qeſceř mare. Cōticuit:trāqllū fuit. Puppēꝗ ferētes:etiam uela tumuere cōtra uētos. Sinus:id eſt uela. In:pro cōtra. De rupe pe.to.torrētes ſūt amnes magnitudine hymbris de mōtibus decurrētes:quia torrētur æſtate.i.ſiccāť. Pepēdit.i.faciūt ut torrētes inhæreāt ne decurreř poſſint. Fixus.i.hærēs mōti. Abſciſſa.i.ꝑcipiti rupe. Pronꝫ:uidelicet ř trogradus ī fontē. Nilū nō extu.& æſtatis tēpore nō inflatus ē nilus.nā in ægypto nūq̄ ſunt pluuiæ:ſed nilus ſingulis quibuſꝗ annis creſcit:& inūdat ægyptum eamꝗ facit fœcūdā. Mæander:fluuius ꝑ phrygiā currit:poſtea cariā lydiāꝗ diſterminat.& tortuoſus eſt ut fluat & refluat:ut nōnūq̄ uideatur in ſe reuerti. Arar:flu.germaniæ ē ꝑ fines Eduoꝝ atꝗ ſequanoꝝ adeo leuiter currēs:ut quā ī ꝑtē fluat oculis uix uideri poſſit.& quū natura leuiſ ſit carmīe theſſalidū efficiť īpetuoſus. Morā ꝑci: Rhodanus āte uelocior erat arare:qa flu.galliæ maxius ē:ſed nūc arar efficiť īpetuoſior ut rhodanū īpellat Arar amnis:autore Stra.rhodano apud Lugdunū cōmiſcetur. Submiſſo uertice:faciūt ēt ut mōtes adæquētur ſolo. Submiſſo:demiſſo uſq̄ ad terrā. Suſpexit olympꝫ.olympus mōs q ſol& tranſcēdere nubes:tamē carmīe eaꝝ inferior efficiť nubib. Dimaduere.i.nullis ſolib. liqfactæ ſūt. Scythicæ.i.ſeptentrionales. Rigeret:cōgelar&. Impulſā ſydere.i.creſcente luna mare ēt creſcere ſolet:ſed ipſe carminibꝫ repellūt maris undas. Impulſā tethym.i.mare.ſ.luna creſcēte. Littore:quia non permittūt attingere littus. Terra quoꝗ:terræmotū faciunt adeo:ut cœlū concutiatur. Immoti pōderis axē:quia poli nituť axibus diametri.diameter terræ:mota terra concutitur polus:concuſſis polis:concutitur & cælum ideo etiam cogunt terram a ſuo centro diſcedere. Immoti ponderis:quia nunq̄ ſuo pondere innixa in centro moueri poteſt. Vergens in orbem:id eſt polos:qui uerruntur circa orbem. Titubauit:concuſſus eſt. Tantæ molis:ſcilic& terræ.Magna enim moles terra eſt:ꝗ ſua grauitate deſcendit in centrum: ſcilic& circūferētiā cœli. Receſſit:ſcilic& a cētro ſuo. Circū labētis olympi:efficit ut cœlū labi uideať.

Excantata perit:quos nō concordia mixti
Alligat ulla tori.blandæque potentia formæ
Traxerunt torti magica uertigine fili.
Ceſſauere uices rerum:dilataque longa
Hæſit nocte dies:legi non paruit æther.
Torpuit in praeceps audito carmine mūdus.
Axibus & rapidis impulſos iupiter urgens
Mirātur non ire polos:nunc oīa complent
Hymbribus:& calido ꝑducūt nubila phœbo
Et tonat ignaro cœlū ioue:uocibus iiſdem
Humentes late nebulas:nibosque ſolutis
Excuſſere comis:uentis ceſſantibus æquor
Intumuit:rurſus uetitum ſentire procellas
Conticuit turbante noto:puppimꝗ ferentes
In uentum tumuere ſinus:de rupe pependit
Abſciſſa fixus torrens:amniſꝗ cucurrit
Nō qua pronus erat:nilum nō extulit æſtas.
Maeander direxit aquas:rhodanūꝗ moratē
Praecipitauit arar:ſummiſſo uertice mōtes
Explicuere iugū:nubes ſuſpexit olympus.
Solibus & nullis ſcythicæ cū bruma rigeret
Dimaduere niues:īpulſam ſydere tethym
Reppulit hemonidum defenſo littore carmē.
Terra quoꝗ īmoti concuſſit ponderis axem.
Et medium uergens titubauit niſſus in orbē.
Tantæ molis onus concuſſum uoce receſſit.
Perſpectumꝗ dedit circum labentis olympi

Omne potés animal læti: genitumqꝫ nocere:
Et pauet hemonias: & mortibus inſtruit artes
Has auidæ tigres: & nobilis ira leonum.
Ore fouent blando: gelidos his explicat orbes
Inque pluinoſo coluber diſtenditur aruo
Viperei coeunt abrupto corpore nodi.
Humanoqꝫ cadit ſerpens afflata ueneno.
Quis labor hic ſupis cãtus herbaſqꝫ ſequẽdi
Spernenduſqꝫ timor? cuius comertia pacti
Obſtrictos habuere deos? parere neceſſe eſt?
An iuuat? ignoti tantũ pietate merentur?
An tacitis ualuere minis? hoc iuris ĩ omnes
Eſt illis ſupos? an habent hæc carmina certũ
Imperioſa deum? qui mũdũ cogere quicquid
Cogitur ipſe poteſt? illic & ſidera primum
Præcipiti deducta polo: phœbeqꝫ ſerena:
Non aliter diris uerborum obſeſſa uenenis
Palluit & nigri s terreniſqꝫ ignibus arſit
Quam ſi fraterna prohiber& imagĩe tellus.
Inferr& que ſuas flammis cœleſtibus ũbras.
Et patitur tantos cantu depreſſa labores.
Donec ſuppoſitas propior deſpumet ĩ herbas
Hos ſcelerum ritus hæc diræ carmina gẽtis
Effera damnarat nimiæ pietatis erichto
Inque nouos ritus pollutam duxerat artem.
Illi nanqꝫ nephas urbis ſubmittere tecto:
Aut laribus ferale caput: deſertaqꝫ buſta
Incolit & tumulos expulſis obtinet umbris

Omne potens animal: ut ſerpentes: leones: & tigrides carminibus theſſalidum manſueſcũt. Pauent: quia uerentur carmina ueneficaꝝ: etiam ſi ſint ſæuiſſima animalia. Auidæ tigres. ſ. ſanguine: quũ preſertim paulo ante pepererint. Blando: manſueto. Nobilis ira le. nam leo dedignatur minora animalia ꝑſequi: ſed tantum taurum: uel equum ferocem inuadit: & ſi homine minuaſerit iratus: quem iam dilaniare uelit: & ille ſe terræ ſubiiciat quaſi ſupplex diſcedit ab eo & relinquit intactum. Explicat: extendit orbes: quis gelidos: quia coluber tempore hiemis habitat in cauernis: illæ uero mulieres: quũ uoluerint faciunt exire. Viperei coeunt ſerpẽtes: etiã mortui reuiuiſcũt & uiuẽtes moriũť carminibus illarum. Abrupto cor. no. ẽt ſi fractus fuerit ſerpens ĩ ſuã formam rediit. Afflata. ſ. ſpiritu ueneficaꝝ. Cadit: ideſt moritur. Quis labor hic ſuperis: hic Lucanus cauſas quærit cur dii ueneficis huiuſmodi parere coganť: multas autẽ cauſas dicit cum admiratione quadam. non enim conueniens uideť: ut uim tãtam habeant mulieres quo poſſint carminibus ſuis ad uolũtatẽ ſuam cogere deos: quæ cauſa eſt inqt ut dii uſqꝫ adeo laborent obſequi ueneficis: ut nihilo minus timeant earum præcepta q̃ ſi deorum eſſent. Quis: qualis eſt. Cuius comertia pacti: q̃ cõuẽtiõe dii iter ſe pepigerũt: ut huiuſmõi cõuẽtionib. ſtare cogãť. Aſtructis. i. ab his mulierib. Parere neceſſe ẽ: nũqd hoc neceſſitate faciũt dii an uolũtate ut quæcũqꝫ illæ iuſſerint uelint & ipſi? Ignota pietate: qa alienæ ſũt ab oĩ pietate: iõ hoc ipis potiſſimũ cõcediť. Religio ẽ ſcia colẽdoꝝ deoꝝ: ſed pietas ẽ iuſtitia aduerſus deos: ergo ab oĩ pietate remotæ ſũt. Tacitis minis. i. ſecretis q̃s ſcire nemo põt. Hoc ius in õs: hãc ꝑtãtẽ hẽnt ne contra deos õs: & cõtra eũ q ẽ deoꝝ deus: ut uno illo coacto neceſſario coganť & cæteri. Impioſa. i. q̃ ĩpio deos coercẽt. Qui mũdũ ge. i. põt cõuertere mũdũ ad uolũtatẽ haꝝ mulieꝝ poſtq̃ ipſe coactus fuerit. Mũdũ. i. cælũ. Illic & ſydera: nõ eſt miꝝ q ita admireť iuſta cã ẽ: & ratio admiratiõis primæ fuerunt theſſalides: q̃ ſtellas dꝛ cælo deduxerũt. Præcipiti: ꝑ ipſa ſydera præcipitia. Phœbeqꝫ ſerena: & carminibus harũ mulieꝝ nõ aliter expalluit luna: q̃ ſi patereť eclypſi. Phœbe dꝛ ſol. ꝗ phibi. phis. phibis. hæc pœbe huius phœbes dꝛ luna. Obſeſſa: oppſſa. Diris u. i. carminib. Palluit: obſcurata ẽ. Arſit: fulſit ea luce q̃ lucer ſolet tũc cũ terra ẽ interpoſita lunæ & ſoli. Terrenis. i. luce qualẽ hře ſol &: cũ terra interpõiť. Fraterna imagine: dicũt aſtrologi lunã eẽ corpus rotundũ ĩ formã ſtellæ: & lumẽ a ſole cõcipe: ſed tãtũ hoc ab eo ꝑmittiť: q̃tũ a ſole diſtat: tãtũ augeri uideť: cũ uero luna cõtra ſolem ex aduerſo fuerit: ipſa ueluti ſpeculũ ſolis imaginẽ recipit: & tũc cũ plena ẽ pleniluniũ appellať: ergo ſi inter ſolem & lunã aliqua ũbra terræ ĩteruenerit: tũc luna patiť eclypſim. Prohib&: qa nõ ꝑmittit ipſam ſolis imaginẽ reddere. hæc cã eſt inſerta tellure. Flãmis cœ. uidlic& ſolis & lunæ. Et patiť tãtos: poſtq̃ carmĩe lunã de cælo deduxerit: nõ prius ꝑmittũt ipſã ĩ cœlũ rediř q̃ ſpumas dimiſerit ĩ herbas: q̃bus utũť ĩ ueneficiis. Hoꝝ ſceleꝝ: inter cæteras theſſalides erat una Erictho quæ crudelitate cæteras uinceret: & ueneficiis deos ſuperos & inferos ĩ oẽ fas & nefas coger&. Maior erat hæc mulier & potẽtior ipſis diis. Erichto: erichto chtos: ſicut latiẽ dicimus: dido nis. ita erichto nis. Dãnarat ni. pi. q̃q̃ aliæ crudeles eſſent & ĩpiæ: tamẽ cõpatione ſui pias nimiũ exiſtimabat. Pollutã. i. artẽ deteſtabilẽ. Nouos ri. qa noua genera inuenerat crudelitatis. Laribus: nec mœnia urbis ĩgrediebať: nec ſubibat tecta ædiũ: ſꝫ ſẽp ſub diuo ꝑnoctabat. Deſertaq̃ b. nã ſepulchra & monumẽta mortuoꝝ erãt domus eius. Expulſis ũbris. i. aĩabus de corporibus. Deis herebi: id eſt diis ĩferis. herebus uocabulum græcum quaſi hieraſtoi: id eſt terræ uox eo q̃ ſub terra clamant umbræ.

Cœtus audire ſilentum:quia conteptus erat deoꝝ:& ſui ipſius timor:ergo nec contēptu deorum : nec metu mortis tenebatur:quō minus audir& congregatione deorum inferorum & īferos frequentaret: & ipſius plutonis arcana inquireret. Superi:id eſt metus deorū. Cœtus:congregationes umbrarum. Adire:frequentare. Ditis:plutonis. Ten& ora prophanæ:ſi uis ſcire ſpeciē eius qualis eſſ& uultu nō tegebat impietatē ſuam torua facies macilenta atra & ſqualore obſita:ut facile apparer& qualis eſſ&. Prophanæ:deteſtabilis:ſceleſtæ.ūde ꝓphanū dr̄ q̄ſi ꝓcul a phano.prophanū & ſacrū cōtraria ſu nt:ut O ꝓcul eſte ꝓphani. Fœda ſitu.i.ſq̄lore d̄formis. Cœloq̄ʒ ignota:qa nūq̄ cōſueuerat ꝓdire ī aptū:ſed ſemper ī tenebris uerſabatur:cuius facies talis erat qualis eorum:qui in carcere detinentur : qui ſunt pallidi.

Grata deis herebi:cœtus audire ſilentum
Noſſe domos ſtygias arcana ditis operti
Non ſuperi nō uita uetat:tenet ora prophanæ
Fœda ſ tu macies:cœlo ignota ſereno
Terribilis ſtygio facies pallore grauatur
Impexis onerata comis:ſi nimbus & atræ
Sidera ſubducunt nubes tunc theſſala nudis
Egreditur buſtis:nocturnaq̄ʒ fulgura captat.
Semina fœcundæ ſegetis calcata peruſſit.
Et non lætiferas ſpirando perdidit auras
Nec ſuperos orat:nec cantu ſupplice numen
Auxiliare uocat:nec fibras illa litantes
Nouit.funereas aris imponere flammas
Gaudet:& accēſo rapuit quæ tura ſepulchro.
Omne nephas ſuperi prima iā uoce precātis
Concedunt carmenq̄ʒ timent audire ſecūdū.
Viuentes aīas:& adhuc ſua mēbra regētes
Immittit buſto.fatis debentibus annos
Mors inuita ſubit.peruerſa funera pompa
Rettulit a tumulis:fugere cadauera letum.
Fumantes iuuenum cineres ardentiaq̄ʒ oſſa
E mediis rapit ipſa rogis:ipſamq̄ʒ parentes
Quam tenuere facē nigroq̄ʒ uolantia fumo
Feralis fragmenta tori:ueſteſque fluentes
Colligit in cineres:& olentes membra fauillas
Aſt ubi ſeruant̄ ſaxis quibus ītimus humor
Ducitur:& tracta dureſcunt tabe medullæ
Corpora tunc omnes auide deſæuit in artus.
Immergitq̄ʒ manus oculis:gaudetq̄ʒ gelatos
Effodiſſe orbes:& ſiccæ pallida rodit
Excrementa manus:laqueū nodoſq̄ʒ nocētes
Ore ſuo rupit.pendentia corpora carpſit

Terribilis:ut ipſo intuitu terrorem incuteret. Stygio pallore:qualis eſt inferni. Impexis onerata comis:quia impexæ erāt comæ:ideo graues:& qa graues ideo capiti eius erant oneri. Impexis:non pexis:& immūditia plenis. Si nimbis:oſtendit quo tempore e ſepulchris exire ſoler&:uidelic& quum nubilus tempus erat. Nudis buſtis:id eſt apertis ſepulchris. Nimbus:qui ſemper a meridie pflat Subducunt:de cœlo. Nocturnaq̄ʒ fulmina captat:id eſt eligit noctē illā:qua cœlum intonat. Semina fœcūdæ:& quacūq̄ʒ incedit etiā ſi fata fœcunda fuerit ea pedibus huius Erictonis calcata ſtatim areſcūt. Et nō lætiferas:& q̄uis aer ſalubris ſit:at q̄ ſincerus ipſius ſpū īficit polū. Nō lætife.imo ſalubres. Spirādo:ſpūm emittēdo. Nec ſu.o.nō utitur pcibꝰ:ut cōpos fiat:ſed ipīs diis ipat:& ipio ſuo dii pere cogūt̄. Fibras litātes.i.nō nouit ipſa ſacrificia diis grata:nā litar̄ ē ſacrificiis deū ſibi ꝓpitiū reddere. Fibra pla.i.uictīas placātes deos. Funereas aris:& ſi q̄do ſacrificabat nō alio utebatur igne q̄ eo: quē ex rogis rapuerat:araſq̄ʒ illo incēdebat. Fūere as.i.de funere raptas. Et accēſo:ſi ture placar̄ uolebat īferos:eo utebat̄:quo antea ſepulturæ mādata corpora fuerāt. Oē ne.ſu.Ericto tātæ īpietatis erat ut dii ſupi atq̄ īferi eā metuerēt:& q̄cq̄d illa uolebat āteq̄ bis peter& illi ſtatī adīplebāt. Supi:ergo multo magis īferi. Viuētes.a.& āteq̄ ſpūs a corpe exir& ipa īſepulchris cōgerebat & ſepeliebat. Fatis deb.ā. & q uicturi erāt carmīe ipīꝰ moriebāt̄:& q moritu ri erāt r̄uiuiſcebāt. Rettulit a tu.i.fecit mortuos reuiuiſcer̄:& q̄ cadauera elata ꝓſecuti fuerāt ad ſepulchra:redibāt illo r̄ſuſcitato. Pōpa.ſ.mortuoꝝ. Fuger̄ ca.l.i.mortui uitā recepe. Fumātes iu.c.exuſtis cadauerib.cīeres rapiebat qbꝰ uteret̄ ī ueneficiis ſuis:& oſſa ſeīſepulta rapiebat carnībꝰ ſuis. Ipſamq̄ʒ pen.qa ꝓpīqores ſubiiciebāt facē rogo. Nigro ſ.fu. qa cadauera cū pcioſiſſimis ueſtib.q̄s hēbāt & q ipis gratiores fuerāt cōburebāt.dicit ergo ꝙ ſūebat r̄liq as haꝝ ueſtiū:et ptē tori cui cadauer ſupīpoſitū fuerat. Olētes fa.i.q̄ adhuc redolebāt uſt rinā carniū & mēbroꝝ. Aſt ubi ſer.nā de his cadauerib.q̄ marmoreis ſepulchris cōdebāt̄ oculos māib.ipa euellebat:& dētib.ſuis ēt ūguiū excremēta rodebat. Huor.ſ. cadaueꝝ. Vbi:q̄do ſeruāt̄.ſ.ſaxis cadauera. Ducit̄.i.deſiccat̄.nā īpoſita cadauera marmoreis monumētis deſiccāt̄:qa ſi cōderēt̄ terræ putreſcerēt. Tracta tabe:ꝓ extracto ſāguīe ex oſſib. Immergitq̄ m.o.i.eſfodit oculos māib. Gelatos:frigidos:mortuos. Excr̄mēta m.qa mortuis ēt ūgues creſcūt. Laq̄ū nodoſq̄ʒ .n.nā ātiq alios crucifigebāt alios ligabāt ſi crucifixi erāt euellebāt clauos:ſi ligati erāt ptē funiū:ſūebāt ptē et cadaueris:& his utebat̄. Nodoſq̄ʒ n.ꝓ nodos nocētiū.ſ.funes. Pēdētia cor.i.ēt d̄ corporib.ptē accepit.

Abraſitq́ cruces:ſcilicet dentibus:quia crucis partem abſtulit. Percuſſaq́ uiſcera:quæ diu ſuſpenſa a nymbis & uentis percuſſa fuerant:de his cadaueribus etiam auulſit partem. Incoctas medullas:id eſt ualde coctas:id eſt duratas & ſiccatas. Coactum:congelatum.materiam pro perſona poſuit. Manib. ut ſiquis crucifixus erat non ligatus. Chalybem:ideſt chalybeū clauum. Inſertum:īfixum. Stillātis id eſt ſaniei ſalientis & liquentis per artus. Neruo.m.r.p.qa dentibus apprehenſo neruo pendebat:& a cadauere. Et quodcunq́ iac&:ipſa apud cadauer ſedebat:nec prius cadaueris partem rapiebat:q̄ feræ: & lupi laniaſſent:& e dentibus lupoꝝ abſtuliſſ&.

Abraſitque cruces percuſſaque uiſcera nibis
Vulſit & incoctas admiſſo ſole medullas.
Inſertum manibus chalybē nigrāq́ p artus
Stillantis tibi ſaniem uiruſq́ coactum
Suſtulit:& neruo morſus retinente pependit
Et quodcūq́ iac& nuda tellure cadauer
Ante feras uolucreſq́ ſed& nec carpe mēbra
Vult ferro:manibuſq́ ſuis:morſuſq́ luporū
Expectat ſiccis rupta e faucibus artus
Nec ceſſant a caede manus ſi ſanguine uiuo
Eſt opus.erumpat iugulo qui primus apto
Nec refugit cædes:uiuum ſi ſacra cruorem
Extaque funereæ poſcunt trepidantia mēſæ.
Vulnere ſi uentris non qua natura uocabat
Extrahitur partus calidus ponendus in aris.
Et quotiens ſæuis opus eſt ac fortibus ūbris
Ipſa facit manes hominū:mors oīs in uſu eſt.
Illa genæ florem primaeuo e corpore uulſit
Illa coma leua morienti abſcidit ephœbo.
Saepe etiam charis cognato in funere dira
Theſſalis incubuit mēbris atque oſcula figēs
Truncauitq́ caput:compreſſaq́ dentibus ora
Laxauit.ſiccoque haerentem gutture linguā
Praemordens gelidis īfudit murmura labris.
Arcanūq́ nephas ſtygias mādauit ad ūbras.
Hanc ut fama loci pompeio prodidit alta
Nocte poli titan medium quo tēpore ducit
Sub noſtra tellure diem deſerta per arua
Carpit iter:fidi ſcelerū ſuetique miniſtri
Effractos circum tumulos ac buſta uagati
Cōſpexere procul prærupta ī caute ſedentem
Qua iuga ducxus pharſalica porrigit hemꝰ
Illa magis magiciſq́ deis incognita uerba
Tentabat.carmenq́ nouos fingebat ī uſus.

Sanguine uiuo:pro ſanguine uiui hominis. Apto iugulo.ſ.manibus ſuis. Erumpat:egrediatur. Non refugit cædes:non fugit quo minus occidat homines. Sacra:ſacrificia. Viuum cruorem:uiui homines. Funereæ:letiferæ. Menſæ:uidelic& ſi libuiſſ& ueſci carnibus humanis. Vulnere ſi uentris:& ſi ſacrificabat:nō expectabat partū:antequā natus eēt:imo ipſā matrē p̄gnantē interficiebat:& e uētre eius cōceptū ptū eripiebat. Vulnere.uē.i.ſciſſo uētre matris:nō ea pte quā natura uocabat. Calidis icēſis. Et quotiēs ſæ.& ſi opus erat recēti ūbra id ē q̄ paulo āte a corpore diſceſſiſſet īterficiebat hominē. Manes:aīas cū e corpore aīæ diſceſſerit manes dicūt.facer manes nil aliud ē q̄ occidere. Fortibꝰ umbris:qa diſcedētes a corporibꝰ ūbræ ſūt fortiores & uehemētiores ad id quod uolūt ueneficæ. Hoīum mors oīs:ipa cōſuetudine adeo facta erat crudelis:ut oēm cuiuſlib& ætatis hoīem occider& Hoīum mors:ꝓ cuiuſlib& hōis mors. Genæ florē.i.auulſit aīam adoleſcētis. Primæuo cor.i.adoleſcēte.Tūc.n.uirere ætas dr̄:cū ad xiiii.ānum puenerit:ūde ab ieunte ætate dr̄. Morieti ephœbo.i.adoleſcēti:quē ipſe occiderat.epœbꝰ dr̄ adoleſcēs q ī ætate eē incepit.& ē græcus ſermo.nā ephœbi.g.ſignificat ætatē.epi ſignificat in cū daſea uertit̄ i phi. Sæpe ēt charis:nec ſuorū cognatoꝝ corporibꝰ pepcit. Cognato ī fu.ꝓ ī funer̄ cognatoꝝ. Charis mē.q̄ ipſi chara ēe d̄bebāt:qa ſāguine cōiuncta erat. Atq́ oſcula:ruſtica ſatis:nā dū oſcularet̄ aliquē dētibus narē ſecabat. Ora laxa:qa mordēs labra abſcidebat:& dētes apparebāt. Sicco g.ideo ſiccū:qa mortuū. Præmordēs:circū mordens. Gelidis in.mur.la.qa mordēs līguā rapiebat:& īmurmurabat quaſi mandata dar& ad īferos. Nephas:uidelicet ſcelere plenū. Ad ū.ſty.i.ad inferos. Hāc ut fama loci:poſtq̄ cæpit Sextus Pom.audire uulgata fama q̄ illa Ericto cæteris ueneficii arte p̄ſtabat:hāc p̄ cæteris audire cōſtituit:& aliquot comitibꝰ huius ſceleris ſecū ſūptis q̄ſiuit:ubinā hæc Ericto hītar̄ ſolebat:īuenitq́ ea īter buſta & ſepulchra mortuoꝝ tpe noctis. Alta nocte:uidelic& media nocte & in tēpeſta. Sub no.tel.i.ad ātipodas.nā quo tpe meridies ē apud antipodas:hic ē media nox et e cōtra. Mediū dic̄.i.meridiē. Fidi ſcelerū:cū huius ſceleris miniſtri Sexti moniti eēnt uidelic& locoꝝ ubi hītabat:& īter buſta mortuoꝝ cōſpiciētes:uiderūt illā ſepulchro quodā inſiſtere:& ſtatim illā adiere.

Sueti.ſ.ſceleribꝰ.nā ſceleſtus erat dominus:itidē ſerui. In caute:ī crepidine ſaxi. Hemus mōs theſſaliæ eſt incuruus et longus. Illa magis:nunc cogitabat noua carmina:quæ nullis antea magis cognita fuerant. Magis:magicis:ueneficis. Carmenque nouos fingebat ī uſus:deteſtabile:inauditum ſcelus.

Nāq; timēs ne mars.ſ.declarat quā ui carmē illud hr̃t:carmē huiuſmodi faciebat:ne bellū ciuile poſſ& ex agris philippicis diſcedere:ut hr̃t copiā mortuoꝝ:ut oſſibus eorū & mēbris uteret̃ in ueneficiis ſuis. Metuēs.ſ.alio deferri. Vagus:mutabilis. Aematis:dis.ē.n.forma patronymica ꝓ patrio:ſiue potius gē tili. Multa cæ.ꝑ cæde multorū. Succis:herbaꝝ. Suas:uidelic& ī uſū ſuū. Cadauera regū:ſi bellū hic geret̃ multi reges cæſi cadēt:quoꝝ capita obtrūcādo:& manes eoꝝ multo potētiores erūt ad efficiēdū ue neficiū q̄ priuatoꝝ hominū & humiliū. Heſpiæ gē.uidelic& a pa tria cuiuſq; ſua:uidelic& ut ro.nemo r̃ feratur in patriā. Oſſaq; nobiliū.s.ī ſepulchris ma ioꝝ. Hic amor ſo.ī hoc uno tātū mēs eius ītenta erat. Quid corpe ma.qd de Pō.magno:qd de Cæ. rapiā:nā ſperabat utrunq; cæſum iri. O decus he monidū:hæc petitio hēt ptes ſuas nō oēs tamē.peti tio aūt conſtat ex his ptibus:ut honeſta ſit habens actiōis modū & ſit remuneratio:Sic poſſit ſit iuſta modus ſint p̄mia iuncta:ut ē apud Vir. Eole nanq; tibi diuū pater atq; hominū rex:Et mulcere dedit fluctus atque tollere uētos:illic poſuit ōs partes:ſ₫ nōnulla deficiūt. Potes:oſtēdit poſſibilitatē:Vir. Et mulcer̃ dedit fluctus &c.potes maiora facere:er go ēt minora:qa ſi potes naturā:& reꝝ curſus muta re ī toto orbe:ergo potes fata pandere. Vētura de uertere curſu.i.potes futura deoꝝ puertere & ſeriē cāꝝ puerter̃:ne cauſæ ſuo ordīe ꝓcedāt. Nō ultīa tur.oſtēdit hōeſtatē:qa hoc petit non infimus hō. nā q̄to nobilior ē pſōa q̄ petit:tāto ēt petitio hone ſtior. Vel do.reꝝ:dū īcerti ſunt exitus timeo:ſed poſtq̄ nouero qd futuꝝ ſit:deſinā timere:ſiue illd̄ bonū:ſiue malū. Dominꝰ:pr̃ meus uicerit. Hæ res:ſi uictus fuerit. Hoc iuris:hāc ptātē. Ne ſubi ti.i.uelis nobis hanc ptātē eē ut intelligā futuꝝ caſū ſed iā deſin& eē caſus. Aut numia torq̄:hactenus oſtēdit poſſibilitatē:& petiōis hōeſtatē:nūc modū petitiōis oſtēdit:nā qui minora uult īperrare maio ra petit:ſic Virgi.Incute ui uētis:ſubmerſasq; obrue puppes.prius petit ut diſſip& naues:poſtea aug&: uidelic& ut illas obruat:ſic hoc loco &c. Numīa t. .i.coge deos ſupos tibi futura p̄dicere:ſi non uis ſu pos ſaltē coge inferos. Manibus:ſubaudi a:uideli c& ab ūbris īferis. Ipſamq; uo.i.euoca mortē ipſā ut uera dicat tibi eoꝝ quæ peto. Quos petat:an pa trem meū:an cæſarē. Nō hūilis la.ē.eſt quaſi loco remūeratiōis:ſi hoc mihi p̄ſtiteris:rē efficies tuo no mine dignā:ut dicaris tāti belli exitū p̄dixiſſe. Hu milis labor.i.nō ſpectat ad hūilē pſonā labor hic p̄ dicēdi fata tāti belli. Vel tibi:q̄uis pricipi ueneficaꝝ. Quo.i.ad quē finē. Prepōder&:uidl̄ic& īclin&. Alea f.i.fortūa. Impia letat̃:ſupius Sex Pō.roga uerat erichtonē:ut ſibi futuꝝ belli exitū p̄dicer&:qd̄ facile poſſ& cōcedere:qppe q̄ maiora carminibꝰ ſuis ottineat:& hoc glorioſū ſibi atq̄ honorificū oſtēdit.nūc ita reſpōdit ad illum ecōtra.ſ.ait Sexto. Fata mi. ſi uis mutar̃ poſſumꝰ:maiora āt nulla arte mutari poſſūt.q̄ āt maiora fata ſūt:ex itia phōꝝ ſcīa trahit̃:lic̄ fatū nō liceat nobis cōcedi:ſed tamē ita diſputāt philoſophi:Si nihil ſine cā:ſit fato oīa fiūt:ſi oīa fato fiūt: ergo conuincit̃ nihil fieri ſine cā:ſed nihil ſine cā fieri:nec epicuro:nec ulli phōco plac&:nā id credere eſſet abſurdū.ſ.ulli cōcedere aliqd ex nihilo fieri poſſe:ſed multū intereſt īter cās fortuito:uel forte egreſſas:& īter cās īter ſe cōnexas & efficiētiā naturalē:uerbi cā ꝙ ita pmittit̃ ueꝝ ē.deſcendat in achadēiā Carneades nō ſine cāis:ſed ex cāis fortuito egreſſis:nō nat̃æ neceſſitate manātibꝰ:dicit āt genera cāꝝ diſtigui:aliæ in quit ppetuæ ſūt & pricipales:aliæ uero adiuuātes & ꝓximæ:qr̃ cū dr̃ oīa fato fieri cāis antecedētibus:hoc uult intelligi:nō pfectis & principalibus cāis antecedētibus:ſed adiuuātibus:qbus p̄miſſis facile ē intellige re fata maiora:& mīora:fata maiora ſūt quoꝝ cauſæ ſūt pricipales & pfectæ:ſiue æternæ:& a naturæ ne ceſſitate manātes. At uero fata mīora ſūt quoꝝ cauſæ ſūt adiuuātes & ꝓxiæ:uel fortuito āte egreſſæ:& id

Nanq; timens ne mars aliū uagus ir& ī orbē
Aemathiis:& tellus tam multa cæde carer&:
Polluto cantu diriſq; uenefica ſuccis
Cōſperſos uetuit tranſmittere bella philippos.
Tot mortes habitura ſuas uſuraq; mundi
Sanguine cæſoꝝ truncare cadauera regum
Sperat:& heſperiæ cineres auertere gentis:
Oſſaque nobiliū tantoſq; acquirere manes.
Hic ardor ſolusque labor:quid corpe magni
Proiecto rapiat:quos cæſaris inuol& artus:
Quā prior effatur pompeii ignaua propago
O decus hemonidū populiſque pādere fata
Quæque ſua uentura potes deuertere curſu
Te precor:ut certum liceat mihi noſcere finē
Quem belli fortuna parat:nō ultima turbæ
Pars ergo romanæ magni clariſſima proles
Vel dominus rerū:uel tanti funeris hæres.
Mēs dubiis percuſſa pauet:rurſuſque pata ē
Certos ferre metus:hoc caſibus eripe iuris.
Ne ſubiti cæciq; ruant:uel numina torque:
Vel tu parce deis:& manibus exprime uerū.
Elyſias reſera ſedes:ipſamque uocatam.
Quos petat e nobis mortē tibi coge fateri.
Nō humilis labor ē:dignū qd̄ querere cures:
Vel tibi quo tanti præpōder& alea fati.
Impia lætatur uulgatæ nomine famæ

eſt quod ait Lucanus. Si moueri.i.mulctari peteres. Fata minora:i.q̃ pertinēt ad ſingulas quaſq; perſonas. Conceditur arti unā cum radiis:& iam ſi ſtellæ inquit aliquē cogunt mori poſſumus carminib. differre mortem:& econtra:et hæc ſunt fata minora. Vnam mortē:pro unius mortē.at uero unius imperii cladem carminibus euertere nō poſſum:nā nō ea uertere poſſumus q̃ ſunt a pfectis cauſis:& a naturæ neceſſitate manātibus:ſed unius mortē euertere poſſumus a cauſis adiuuātibus. Inſeruiſſe mo.i.differre. Radiis:conſtellatiōe. Et q̃uis fecerit omnis:e conuerſo q̃uis ſub ſtellis natus ſit aliquis:q̃ lōgiorem uitam pertēdant:poſſum tamē carminibus uitam interrūpere etiā ſi ſub ſtella ſaturni natus eſſet:q̃ protenditur tribus ſaturnis.i.ter triginta:uidelic& uſq̃ ad nonageſimū annū. Medios annos:ut ſi nonaginta annos uſq̃ ad trigeſimum uel quadrageſimum differr&:fata quidem illa minora uitarī poſſumus. At ſimul:ſed nō poſſumus ſeriē illam cāꝝ æternam mutare:quū cauſa ex cauſa pendeat.ea ē ex omni æternitate ueritas ſempiterna. Vno ſub ictu ſtat genus humanū:uidelic& q̃do non ad unū cauſæ ſpectant:ſed ad oēs ſicuti fatū: de quo nunc petebat Sextus:uidelic& bellum ciuile:quod inter Cæſ.& Pom.prem eius gerebaī nō ad unū aut alterū:ſed ad uniuerſū terraꝝ orbē ptinebat. Plus fortuna pōt.ſ.q̃ carmīa noſtra. Sed ſi pnoſcere c.qa dixerat poſſe illā ea ī melius mutare q̃ admiratiōi futura eēnt.Reſpōd& q̃ iā mutarī poſſe:q̃dā nō:ſed q̃do ſatis habes prænoſcere futuꝝ:ſiue illud pſperū fuerit:ſiue aduerſū:hoc tibi facile facere poſſumus.

Prænoſcere contētus:qd futuꝝ ſit & nō mutare:qa oīa cogūī ad id qd petimus obſeq. Tellus:uidelic& geomātia. Ather:aeromātia. Cahos:uidlicet cōfuſio reꝝ.i.necromātia. Aequora:hydromātia Cāpi:adhuc ad geomātiā ſpectat.Geomātia ē diuinatio q̃ ſignis qbuſdā ex terra deſignatis deprehēditur a geos.i.terra & mātia diuinatio.hydromātia:q̃ fit p aquæ colorē ab hydor.i.aqua mātia:ſiue illa fuerit alba:ſiue nigra ſiue ſāguinolēta.aeromātia q̃ fit p ætherē:ut p fulgura uētos & cætera huiuſmōi. Rhodopeiaq; ſaxa:ad inferos ptinet:uidelic& p necromātiā:q̃ fit p cadauera:q̃ a chaos & inferis excitātur. Pronū ē.i.facile. Attollere:ſuſcitarī corpus unū eoꝝ qui recēter cæſi ſunt. Nouæ mortis:recenter occiſoꝝ. Modo:pauloāte. Sonēt:loq̃nī. Plena:integra. Nec mēbris ſole puſtis:nā ſi diu terræ cadauer iacuiſſ&:et aridius factū eēt p artarias uox clara exire nō poſſet. Dixerat:accita ē ad rē exeq̃ndā:& multa nube circūdata uagari cæpit p corpora cæſoꝝ:ut idoneū unū exciper&ď liger&. Sq̃llēti:nigra & tetra. Negatis tu.qa inſepulta iacebāt. Lupi:q illuc uenerāt ut cæſoꝝ corpora dilaniarēt. Impaſtæ uol.q̃ iā unguibus cadauera lacerauerāt:ſtatī remiſſis cadaueribus abierūt. Vatē.i.elegit mortuum futurū uatē:dū ab īferis excitat aīam eius. Et gelidas leto:cū diu ſcrutata eēt:tādē inuenit mortuum quēdā q pulmonē integrū & illeſū habebat:p quē uox clarior emittiī. Vocē de.i.unū corpus defunctū inuenit:qd poſſ& emittere uocē:aīam eius ab inferis excita. Fata pentoꝝ:aīæ mortuoꝝ oīum:q cæſi cāpis iacebāt:dubitabāt quē nam ex ipſis Erichto uell& ab inferis eſuſcitare. Pēdent.i.dubitāt. Supis:id ē ad ſupos.i.eſuſcitare a morte. Se tollere totas.i.eſuſcitare:qa ſciebāt ſi uoluiſſet illa potuiſſet omnes ſuſcitare:ut iterum impugnarent. Ceſſiſſent leges herebi:leges inferni ſunt:ut qui ſemel ad inferos deſcenderit nunquam inde reuertatur. Monſtroq; potenti:mōſtrū appellat Ericctonē potius q̃ hominē.

Theſſalis & contra ſi fata minora moueres.
Pronū erat o iuuenis:quos uelles inqt ī actus
Inuitos prebere deos:conceditur arti
Vnam cū radiis preſſerūt ſydera mortem
Inſeruiſſe moras:& q̃uis fecerit omnis
Stella ſenē medios herbis abrūpimus ānos
At ſimul a prima deſcendit origine mundi
Cauſarum ſeries:atque omnia fata laborānt.
Si quicq; mutare uelis:unoq; ſub ictu
Stat genꝰ hūanū:tūc theſſala turba fatemur
Plus fortuna poteſt:ſed ſi prænoſcere caſus
Contentus facileſq; aditus:multiq; patebunt
Ad uerum:tellus nobis ætherq; chaoſque
Aequoraq;.& cāpi rhodopeiaq; ſaxa loquēī.
Sed pronū:cum tanta nouæ ſit copia mortis
Aemathiis unum campis attollere corpus.
Vt modo defuncti tepidiq; cadaueris ora
Plena uoce ſonēt.ne membris ſole peruſtis
Auribus in certum feralis ſtrideat umbra
Dixerat.et notis geminatis arte tenebris
Mœū tecta caput ſqualenti nube pererrat
Corpora cæſorum tumulis proiecta negatis.
Continuo fugere lupi:fugere reuulſis
Vnguibus īpaſtæ uolucres:dū theſſala uatē
Eligit.& gelidos læto ſcrutato medullas.
Pulmonis rigidi ſtantes ſine uulnere fibra;
Inuenit:& uocem defuncto ī corpore quærit.
Fata perētoꝝ pendent iam multa uirourm
Q uem ſuperis reuocaſſe uelit:ſi tollere totas
Tentaſſ& campis acies:& reddere bello
Ceſſiſſent leges hereb.:mōſtroq; potenti
Extractus ſtygio populus pugnaſſet auerno

Electū tādē:deſcribit locū in quē cadauer illud traxerat ūco:& mire idoneū ſuæ arti locū delegit:ubi ne/cromātiā exercer&. Feralib.ueneficiis. Vnco iſerto:ī iugulo. Miſe℞:qa uicturus ite℞. Dānarat:bene dixit:qa locus ille dānato dicebať:ubi ſacra illa ueneficæ exercebāť. Haud ꝓcul aditis:topothesia ē uidelicet ficta loci deſcriptio.deſcribit.n.locū quo magicas artes Erichto exercere ſolebat:pſerti:quū p necromātiā exciret ab inferis ūbras:ut ſuſcitato corpore ſuťa pdicer&.dicit āt locū hūcadeo ꝓfūdū fuiſſe:ut nō longe eēt a diis manib.& a rege plutone. Cæcis:obſcuris. Depreſſa:hūilis. Pallida:opaca. Taxus:arborē q̄ i ūbroſis naſciť locis:quā poetæ diis cōſecratā eſſe uo/luerūt. Taxus opaca:ideſt denſa:& ē nūerus ꝓ nūero ꝓ inūeræ arbores opacæ. Peruia phœbo:qa adō arbores dēſæ ſūt:ut radii ſolis eo penetrare nō poſ ſint. Nullo uer.cæ.qa ī ātro adeo depſſæ ſūt arbo/res:ut aerē ſuſcipe neqāt. Marcētes.i.ſq̄lidæ & ſor. Palléſq ſ.á.i iteriori pte h̄ɔ cauernæ ē ſitɔ.Sitɔ ꝓprie dr̄ imūditia q̄ naſciť ī locis hūidis:& lanugīs ſpēm imitať. Nocte:noctē poſuit ꝓ tenebris:ꝙ ibi nunq̄ lux ſit:ſꝫ æterna nox. Niſi car.ſ.locus ille illuſtreť

Electum tandem traiecto gutture corpus Ducit:& inſerto laqueis feralibus unco. Per ſcopulos miſerū trahitur pſaxa cadauer Victurū:mōtiſꝙ caui quē triſtis erichto Damnar& ſacris alta ſub rupe locatur. Haud procul a ditis cæcis depreſſa cauernis. In præceps ſubſedit humus:quā pallida ꝓnis Vrget ſilua comis:& nullo uertice cœlum Suſpiciens:phœbo non peruia taxus opacat. Marcentes intus tenebræ:palléſꝙ ſub antris Longa nocte ſitus:nunq̄ niſi carmine factū Lumen habet:non tænareis ſic faucibus aer Sedit iners:mœſtum mūdi confine latentis Ac noſtris quo non metuāt emittere manes Tartarei reges:nam quāuis theſſala uates Vim faciat fatis:dubium ē qđ traxerit illuc Aſpiciat ſtygias:an ꝙ deſcenderit umbras Diſcolor:& uario furialis cultus amictu Induitur:uultuſꝙ aperitur crine remoto: Et coma uipereis ſubſtringitur horrida ſertis: Et pauidos iuuenis comites:ipſumꝙ tremētē Conſpicit exanimi defixum lumina uultu: Ponite ait trepida conceptos mente timores. Iam noua iam uera reddetur uita figura Vt quāuis pauidi poſſint audire loquētem. Si uero ſtygioſꝙ lacus:ripamque ſonātem Ignibus oſtendam:ſi me præſente uideri. Eumenides poſſent uilloſaꝙ colla colubris. Cerberus excutiens:& uincti terga gigantes. Quis timor ignaui metuētes cernē manes?	Nō tænaris:dicit ita nō eē tenebroſū aerē ī faucib. tænari mōtis:q̄ dr̄ eē deſcēſus ad iferos:q̄ illic. Tæ/nareis:ſic legitur.nam tænarus eſt laconiæ promō toriū p quod diciť deſcenſus ad inferos. Aer iers: craſſus:unū ſeqť ex r̄liquo:qa iers iō craſſus ediuer/ſo. Mūdi latētis.iſero℞. Ac nr̄i.i.ſupo℞:dicit ibi eē cōfinia ſupi & iſeri aeris. Confie mœ.i terminɔ triſtis. Latētis mū.iſero℞.deſcribit infernū:qꝫ iſe/ri ſūt mūdɔ latēs. Quo nō metuat:locus ille adeo tenebroſus ē:ut nihilominɔ eo ueniāt ūbræ iſero℞ q̄ i i tarta℞ deſcēdeř ſolēt.ē ergo locus ille tartaro ſimilis. Tartari reges:ut Plu.& pſer.nā regē & reginā dixit. Manes:ūbras emittere:ſi forte opus fuerit. Nā q̄uis t.q̄uis.n.cōtra uolūtātē đo℞ iſero℞ aīas excitet:illic tamē icertū ē uiuāt ne:ā mortui ſit.uel qꝫ q̄uis ab iſeris excitēť:tamē adhuc ad iferos đſcēdūt uel qꝫ adō obſcurus locus ē ut adhuc ap iſeros eē uideāť Vera ablrūs eē uř:qꝫ lōga ē a:ſꝫ ſi corripiť erit nťus. Stygias ū.ſ.q̄ ad iferos deſcēdūt. Diſcolor & ua.đſcribit hītū erichtōis:quo ſe pauit & accīxit ut ūbrā excitar& ab iſeris. Furialib.ſīlis ſuriæ. Induēť ab erichtōe. Furia:cōueniēs furiis.ſ.theſi.alecto:mæg. Vultɔ apiť:oſtēdiť. Crīe rēoto:reiecto ī tergū. Et coma:cū uipis cōteſta. Horrida:ſq̄lida. Vt paui.i.co.Erichto cū ſe oſtēdiſſ& eo hitu quo ſolet:cū cadauerū excitat ūbras uidit Sex.Pō.cū ōitib. terrore pcuſſū quē rephēdēs i hūc modū allocuta ē. Ponite:deponite. Iā noua:iā hic quē mortuū iaceř uidetis:excitabiť:& uiueř icipi&. Vera:uerſus hic ē p epētimemeri:nā licet naťalř ꝓducāť:tamē ibi corripiť p ſiſtolē. Noua:ſīul & uera uita. Vt q̄uis p.dico reddeť uita ut ēt pauidi hoies poſſit audiř loq̄n

tem:multo magis itrepidi. Si u. ſtygios.arguit Sex.Pom.comiteſꝙ ſuos ignauiæ:dicēs ſi ego poſſū cer/nere oculis meis Eumenidas:Plu.Proſer.Cerbe℞ tricipitē:& mōſtra oīa iſerni:qs tantus pauor aīos uřos occupať:ut timeatis ūbrā ab inferis excitatā uidere:ordo ē uſq̄ eū locū:o ignaui metuentes cernere manes quis timor &c. Stygios la.ſtygiā paludē. Ripāꝙ ſo.i.flegetōtē:nā flegetō flu.ē iſero℞ ſic appellatus ꝙ totus igneus ſit.flegi ſignificat ardere.ithi urere. Eumēidas:diras ſignificat:quas alio noīe furias appellauit catha ātiphraſin.i.nō bonæ mentis:nā eumeni beniuolū ſignificat:ideo eumenides dicūť:nō ꝙ beniuolæ ſint:imo maliuolæ. Villoſa colla co.uidelic& ꝙ circa colla cerberi ſerpētes ſint. Gigātes:dicit titanas:q auſi ſūt bellū iferre ioui:ut ipſū e cælo đtruderent:quos đ cœlo Iupiter ad iferos fulmiāuit & cathēis ferreis manus poſt terga reuinxit. Si me præſente uideri:ideo nec pauetis uidere Eumenidas:qa pſētia mea

nihil uobis mali auderēt īferr. Mães:ūbras nō ðos īferos. Pectora tū p.dicit qd fecerit erichto:ut ppareɼ cadauer q eēt aptū recipe animā. Sāguie fer.i.uictiæ. Vulnerib.nouis:qa uulnera fecit:ut irrūpe poſſet ſāguis. Tabo:uidelic& ſāguie. Largæ:āplæ. Lūare.i.ſpumā lunæ:qa ut āte dictū lunā ð'cœlo ðtractā nō prius redire dimittebat q̄ ſpumā reiiceret ſup herbas:hac uteba'ɼ uenefic̨æ. Huc qc.f.nō tā facile pōt exci tari hæc ūbra ab inferis:ſʒ neceſſe ē multis herbis multiſq̄ aīalib.id fiat q̄ uī hēant magicā. Miſceɼ hi.ui delic& ī pectɔ cadaueris hɔ. Quicqd f.g.ſi.i.qcqd mōſtroſū natū ē.Nō ſpu.c.nūc oſtēdit ſpālr. Quib.un da t.ē.i.canū lymphaticoꝝ:nā lymphatici canes di cūɼ q̄ ueheméter aq̄m timēt:lympha aq̄ dɼ īde lym phaticus canis dɼ cui occurſus lymphæ terrorē inie cit:ſicut ceritos furorē cereris ſignificat. Canū:ra bidoꝝ. Lyncis.ſ.lynces ſūt lupi:quoꝝ urinæ coeūt in duriciē pcioſi calculi:q pſētiſcētes lupi lynces e geſtū liquorē ilico arenaꝝ cumulis cōtegūt iuidia.ſ. ne talis egeries trāſeat in noſtrū uſū:at hi quos cer uarios dicimus:cū poſt lōga ieiunia ægre carnes mā dere ceperīt:ubi qd caſu ī ſpiciūt:obliuiſcūɼ:& īme mores pſētis copiæ eūt q̄ſitū quā reliq̄rāɼ ſacietatē. Lyncis uiſcera aptiſſima ſūt magicis. Nodos hiæ. aīal hoc ē aptiſſimū ueneficiis cæteroꝝ oīum.hiæ na ē aīal ī africa cuius collū rigēti ſpina flecti nō pōt niſi toto corpe moueaɼ:ſtabulū pſeqɼ porcorū:& uocē humanā exprimeɼ diſcit:ut aſtu hoīem noctu accitū ðuor&:uomitus mēriēs hūanos.nā os ī unū cōgeſtū uideɼ uōitus:q̄obrē hoc facit:ut illectos ca nes deuor&:q ſi ūbrā eius cōtigerit latrare non poſ ſunt:ī oculis multiplex uarietas mutatioq colori ī pupillis oculoꝝ naſciɼ lapis:q līguæ hoīs ſubditɔ fu tura pdicere facit:ppea couenit magicis:oculos nō nūq̄ cōniuet:gīgiuā nō hēt:dētē unius oſſis tātūmo do hēt.hæc ē naſa eius:hūc ēt dicūt coiɼ cū leena:& īde naſci mōſtrū qð appellaɼ crocodillus. Et cerui paſti ſer.ma.cerui cū ad decrepitā ætatē uenerit ue niūt ad cauernas:ubi deliteſcūt ſerpētes:& naribus attractos p cauernas hauriunt:& ita uenenū illud p uenas diffuſū eos reuiuiſcere facit. Nō pup.r.echi nus ille piſcis q̄uis breuiſſimɔ:tamē cū ſemel fundo nauis īpactus fuerit detinet eā:nō aliter q̄ ſi ūco de tineretɼ:iō echinus ē appellatus ab echo.i.teneo:& naph.ſignificat nauē:qʒ nauē detinet. Rudētes:qʒ inflatis ēt uelis p uētū tamen uſq̄ adeo detinet nauē: ut moueri nō poſſit. Saxa.i.nō ðfuit echites lapis frigidiſſimɔ:quē ab extremis orbis ptib.ales iouis alit cuſtodē nidi:ſeruatorēq futuꝝ:quo ualeat pullis dubios auertere caſus.nā hic lapis ſūmæ frigiditatis eſt: iō hūc ſuis īmiſcet ouis:ne qʒ ipſa aquila calidiſſima ē:dū ea fouet decoq̄t:& pulli naſci nō poſſint. Volu cer ſerpēs.i.allatus draco nō defuit:& naſciɼ in ea pte arabiæ:q̄ ē ultra flu.manufactū:q̄ regio ppe deſerta eſt infeſtātib.feris.ibi tamē pādaci:enielchi hītāt:& opiophagi:iō dicti:qa ſerpētes comedūt:ſimilr & ma nichei:quia hoīes ſerpētib.ueſcūɼ. Aequorib.cuſtos.i.īdia ſupiori:ī rubro mari naſciɼ īdica teſtudo:cu ius cuſtos ē uipa:& hæc teſtudo lapidē emittit chelonitē gratū purpureo uarioq colore nitētē:quē ſi ſub līgua loto qs geſſerit ore:poſſe magis creditur hūc diuinaɼ futura. Cōchæ.i cuſtos teſtudinis īdicæ:q̄ che lonitē lapidē emittit. Cheraſte:ſerpēs cornutus:apo tu cheratos:ſignificat cornu. Membrana:uidelicet uerticulū illud:qð de uiuēte ſerpēte abduxerat. Phœnicis:phœnix una auis tātū ē ī oriēte ī india naſcēs: & cū ad qngētos uenerit ānos:ipa ſibi rogū cōſtruit ex lignis q̄ ī oriēte naſcūɼ odoriferis:ut ex ciamomo xi lobalſāo:& cānella:radiiſq ſolarib.oppoſitū ſe ſupinicit:iterea rogus ille qa ī eū ſol ppēdiculariter uerbe rat:tūc ſolis radiis accēdiɼ:& ipa cū rogo cōburiɼ.deīde uermiculus qdā ī cinere naſciɼ:ex quo auis rēouaɼ Eoa ara:oriētali rogo. Viles & h.noīa.i.nobiles & ignobiles. Frōdes.ſ.arboꝝ colligit:& ipſis īmurmu rabat. Inſpuit:ut herbæ naſcerēɼ uenēatæ:& idōeæ ad uenef.cia. Tūc u.his oībus ī unū cōgeſtis:q̄ pluri mū ualerēt ad cogēdos mães:ut hɔ mēbra ī ſuū corpɔ ɼmitterēɼ addidit uoces teribiles q̄ plus uiriū hɼent q̄ herbæ:q̄s ſupra memorauit. Pollentior:potentior omnibus. Excantare:ad exorādum deos. Et: idē. Diſcordia hūanæ līguæ:nā nō uidebatur q̄ hūanā uocē emitter&:ſed ſimilē aīalibus rōne carētibɔ.

Pectora tunc primū feruēti ſanguine ſuppl&
Vulneribus laxata nouis:taboq medullas
Abluit:& uirus large lunare miniſtrat
Huc quicquid fœtu genuit natura ſiniſtro
Miſcetur:nō ſpuma canū:qbus ūda timori ē.
Viſcera non lyncis non duræ nodus hiænæ
Defuit:& cerui paſti ſerpente medulla.
Non puppim retinens euro tēdēte rudentes:
In mediis echinus aquis:oculiq draconum
Quæq ſonāt fœta tepefacta ſub alite ſaxa:
Non arabū uolucer ſerpens:innataq rubris
Aequoribus cuſtos præcioſæ uipera conchæ
Aut uiuentis adhuc libyci mēbrana ceraſtæ:
Aut cinis eoa poſiti phœnicis in ara
Quo poſtq̄ uiles:& habentes noīa peſtes
Contulit:infando ſaturatas carmine frondes.
Et quibus os dirū naſcentibus inſpuit herbas
Addidit:& quicquid mūdi dedit ipſa ueneni:
Tūc uos letheos cunctis pallentior herbis
Excantare deos:confudit murmura primum
Diſſona:& humanæ multū diſcordia linguæ.
Latratus hab& illa canum:gemituſq lupoꝝ

Trepidus bubo ſtrix: aues ſūt q̄ niſi tēpore noctis apparēt.q̄ ſuo cātu ſēper malū omē ſignificāt. Feræ:ſiue lupi ſiue leones. Sibilat ang.i.ſibilū emittit quale ſerpēs uel āguis. Syluaꝝq; ſonū.i.fragorē arborū. Tonitrua nubis: quia mō tonare uidebat̄.cū fulmīa emittunt̄. Vox una.i.unius erichtonis uox. Mox: deīde. Explicat: exprimit. Tartara:tartarus ē locus ꝓfūdior ī iferno ubi gigātes uicti tenent̄. qui bellū Ioui ītulerūt.nullū reliquit ex diis quē deteſtabilis & ſacrilega mulier nō īuocaret. Stygiūq; nefas:declarat:.i.eumenides.nā nihil habēt īferi ſæuius.nihilq; īmanius Theſiphone: Megera:& alectōe. Pœnæ nocētū .ſ.multis modis

Q d' trepidus bubo: qd' ſtrix nocturna que
Q d' ſtridant ululātq; feræ: qd' ſibilat āguis
Exprimit:& plāctus illiſæ cautibꝫ undæ.
Syluarūq; ſonū.fractæq; tonitrua nubis
Tot rerū uox una fuit:mox cætera cantu
Explicat hemonio.penetratq; in tartara līgua
Eumenides ſtygiūq; nefas pœnæq; nocē tum
Et chaos innumeros auidū cōfūdere mūdos
Et rector terræ quē longa in ſæcula torquet
Mors dilata deū ſtyx: & quos nulla meretur
Theſſalis eliſii:cœlum matremq; peroſa.
Perſephone:noſtræq; hecates ps ultia: p quā
Manibus & mihi ſūt tacitæ cōmertia līguæ.
Ianitor & ſædis laxæ:qui uiſc era ſæuo
Spargis noſtra cani:repetitaque fila ſorores
Fracturæ:tūque o flagrātis portitor undæ
Iam laſſare ſenex:ad me redeuntibus umbris
Exaudite preces:ſi uos ſatis ore nefando
Pollutoque uoco:ſi nūq̄ hæc carmina fibris
Humanis ieiuna cano:ſi pectore plena
Sæpe dedi:& laui calido proſecta cerebro.
Si quiſ q ueſtris caput extaque lācibus infans
Impoſuit uicturus erat:parete precanti
Non in tartareo latitantē poſcimus antro
Aſſuetāque diu tenebris:modo luce fugata

Chaos.i.oherebe: nā chaos cōfuſio ē elemētoꝝ oīum.q̄a ibi apud īferos non diſcernūt̄ elemēta:ſed cōfuſa ſūt ꝑ obſcuritatē. In numū.q̄ ex chao oīa nata ſūt ſecūdū heſiodū:ſed chriſtiāi diſſeriūt ab eo ꝙ oīa primū elemēta cōiūcta fuerūt:deīde diſcreta ſūt: & ex his priordiis oīa nata ſūt. Rector:o Pluto. Tor.cruciat. Mors di.i.ꝓhibita.i.q̄ īmortales ſūt:iō cruciaris. Styx: p quā dii iurare timēt. Theſſ.eli. q̄a ſūt ſacrilegæ & pollutæ theſſ.oēs mulieres:iō ad heliſios cāpos nō deſcēdūt. Perſe.i.o ꝓſerpīa. Cæ.mq; po.ſecūdū fabulā dixit q̄a ꝓſerpina apud ætnā mōtē a plutōe rapta: dū illa cū cæteris æq̄libꝫ puellis flores legeret: ad īferos deſcēdit: ipāq; mr̄imōio ſibi coniūxit Plu.& eā herebi rgīnā fecit:Mr̄ ceres cū eā diu q̄ſiſſet:tādē īdicāte Io. cognouit eā a Plu.raptā: Vēit igit̄ ad ioue q̄rēs ex eo ꝙ ibi facer̄ iuberet: rſpōdit qcq̄d ipſa uellet ſe facturū:īpoſuit ergo legē:ſi nihil apd̄ īferos guſtaſſet rduceret̄ ſi ipſa uellet:cū mr̄ ad Plu. ueniſſet: eiq; mādata Io.expoſuiſſet: p̄rio q̄dē q̄ſiuit nū redir̄ uellet ad mr̄em: illa rēpōdit nō: ex quo cognitū ē illa libēter pud īferos māere:deīde ſcire uoluit:nūq̄d aliq̄d guſtaſſet:cū nō īueniret̄ aliq̄d guſtaſſe:putabat eā plu. de guſtaſſe qcq̄: Sed aſcala.hoc uidēs īdicauit ipſā comediſſe tria grana mali punici:ut redire nō poſſet. Vir.Nec repetita ſeq curat ꝓſerpīa mr̄em. Cœ. q̄a uoluiſti ī cœlū redire:ūde Iu. ꝑcepit ut ſex mēſibꝫ ī cœlo apud mr̄em eēt & totidē apud īferos cū Plu.& hoc eſt ꝙ luna uno quoq; mēſe creſcit & decreſcit uſq; ad ānū .vi. mēſibꝫ apud nos & totidē ap āntipodas.iō fixere poetæ ꝓſerpinā.i.lunā .vi.mēſes ī cœlo apud matrē eē.& totidē ī īferno apud plu. Pars ul.q̄a pria ps ꝓſerpinæ eſt luna.Secūda.i.media diana.Vltia uero ꝓſerpina ſiue echate.i.ī īfernū. No. echa.i.ꝓſerpinæ deæ īfenæ. Comer.ling.i.colloq̄a cū diis īferis. Iani.i.cerberus canis q cuſtos dr̄ portæ īferi:iō ianitor. Se.la.læti regni īferoꝝ. Sæ.ca.ſ. tibi ipſi. Viſcera: nā dr̄ recūbere cadaueribꝫ mortuorū & carnibꝫ eoꝝ ueſci:poſſumus ēt aliq̄ ex his fabulis interpetrari:nā cerberus dr̄ q̄ſi creouorus:creo ſignificat carnē:q̄a carnē deuorat:ūde ſarcophagus dr̄ ſepulchꝝ q̄ſi carnē deuorās. Soro.i.pcæ.ſ.Lacheſis: Cloto:ātropos. Fila.ſ. reuiuiſcētis iō repetita dicit:q̄a iteꝝ uicturus erat:& pcæ erāt̄ tracturæ iterū fila. Flagrātis ūdæ.i.ardētis flegetōtis. Portitor:charon.Vir.Portitor ille charon. Iā la. ſe. ſignificat ſe ūbras ſæpius ab īferis excitaſſe:q̄a dicit hūc ſenē laxatū eē referēdo ūbras q̄s ipſa ad corpora reuocauit. Si uos ſatis:nūc honeſtā petitionē oſtēdit:q̄a benemerita ē de diis oībꝫ:iō hōeſtū ē ut illā exaudiāt. Nefādo: ſacrilego: execrabili. Si nūq̄ hæc car.ſ.& ſi nūq̄ carmīa & p̄ces uobis facio:q̄n prius carnes hūanas deuoraueri:ordo ē uſq; ad eū locū exaudit. Fibræ:ſūt uenæ iecoris. Si pe.ple.ſi occidi & īmolaui uobis grauidas mulieres. Si laui.ſ.ꝓſecta ipſarū mulierū calido cruore. Profecta dicunt̄ maiora īteſtina: q̄ alio noīe dicunt̄ exta:eo ꝙ extēt.i.emineāt ſupra alia:& dicunt̄ a ꝓſecādo:q̄a prius ſecta aris reddunt̄. Vir. Lancibꝫ & pādis ſpumātia reddimus exta. Siq̄ſ q̄s ue.& ſi ego ſæpe īmolani uobis īfātes & eorū capita obtuli: qui ad huc uicturi erāt. Nō ī tar.ſupius Erichto oſtēdit petitiōis ſuæ hōeſtatē nūc oſtēdit poſſibilitatē:dicit.n.facile cē aīam:q̄ pauloāte deſcēderit ad īferos r̄mitti poſſe. Tar.locus īferni ꝓfūdior nā tartarus pturbatus atq; cōfuſus dr̄:tarato græ.la.ſignificat pturbo:eo ꝙ ī ꝓfūdiori loco pturbata ſūt oīa. Mō:pauloāte.ſ.po

Deſcendentem animā primo pallentis hiatu
Hæret adhuc orci:licet has exhaudiat herbas
Ad manes uentura ſemel:ducis omnia nato
Pompeiana canat noſtri modo militis umbra
Si bene de uotis ciuilia bella merentur
Hæc ubi fata caput ſpumantiaq; ora leuauit:
Aſpicit ad ſtantē proiecti corporis umbram
Exanimes: artus inuiſaq; clauſtra timentem.
Carceris antiqui:pauet ire in pectus apertum.
Viſceraq; & ruptas letali uulnera fibras
Ah miſer extremū cui mortis munus iniquæ
Eripitur:non poſſe mori:miratur erichto:
Has fatis licuiſſe moras.irataq; morti
Verberat imotum uiuo ſerpente cadauer
Perq; cauas terræ quas egit carmine rimas:
Manibus illatrat.regni ſilentia rumpit:
Theſiphone: uociſq; meæ ſecura megæra
Non agitis ſæuis herebi per inane flagellis
In fœlicē animam?illā uos ego nomine uero
Eliciam. ſtygiaſq; canes in luce ſuperna
Deſtituā:per buſta ſequar:per funera cuſtos
Expellam tumulis: abigā uos omnibus urnis
Teq; deis ad quos alio procedere uultu
Ficta ſoles hecate:pallenti tabida forma
Oſtendam:faciēque herebi mutare uetabo.
Eloquar immenſo terræ ſub pondere quæ te
Contineant ætnææ dapes:quo fœdere mœſtū
Regē noctis ames:quæ te contagia paſſam

ſcimus. Luce.i.uita. Prio hyatu.i.itroitu. Orci:iferni. Has exau.qa cū nudū puenerit ad locū deſtinatū ēt ſi reuocata fuerit:nō pteribit leges herebi:poſtq̄ huc uenerit. Ad māes uētura:nōdū ad iferos puenerat Canat:diuīet. Oīa pō..i.diuiet futura & auſpicia q̄ pō.iminēt. Nrī militis.i.huius cadaueris:q̄ pauloā te nr̄ miles erat:q̄ſi ſeipſū facit comitē pō. Et bene de no.q.d.bene merent̄:nā bellis ciuilib9 multi occidē tur q̄ meruerūt ut multaꝝ ūbraꝝ dōini ſitis.& ē loco r̄muneratiōis. Si: qa hoc beneficiū iāpridē r̄mune rauerūt ciuilia bella & remūerata ſūt:nā multi occidēt̄ hoc bello quoꝝ aīæ ad uos pueniāt.& regnū ueſtꝝ augebit̄. Hæc u.ſ.hæc ubi dixit erichto ſuſtulit oculos:& uidit aīam huius infœlicis cadaueris q̄ hr̄bat ſaxis:& timebat īgredi corpus ſuū: neq;.n.tētar̄ uolebat repeter̄ id qd̄ ātea ſibi moleſtū tētauerat.ſ. ut dēuo moreret̄. Spumātia:qa tanq̄ iſana & rabie plena ore ſpumā euōebat. Proiecti:mortui. Inui. clau.ſ.corporis:nā nr̄m corpus nihil alid̄ ē q̄ aīæ clauſtrū. Vir.q̄rū nō noxia corpora tardāt:terrēiq; hebetāt uiſus. Antiq car.i.quo diu hītauerat. In pe. ap.nā illud apuerat ut ueneficii genera multa īfūderet:q̄ ſupra cōmēorauit. Ruptas.i.uulneratas. Ah miſer:dolētis ē:q̄ſi Lu.īfœlicē ūbrā illius cōmiſerat̄ q̄ nō pōt id cōſeq qd̄ iā aſſecuta fuerat.ſ.mortē: quo niā corpus repetere cogit̄. Extremū mu.ſ. mortis: nā mors maloꝝ oīum finis ē. Mirat̄ eri.q̄ carminib9 uſa fuerat acriorib9: qb9 facile māes cogeret pati nō poterat ſine admiratiōe hāc tarditatē uidere: ut ūbra nō auderet:aut nollet īgredi corpus:ergo exarſit:& icāduit ira:ſicut iſra apparet. Fatis .i. pcis hoc loco fata pcas appellat. Moras:q̄ moratæ fuerit hāc aīam ī corpus ſuū remitter̄. Irata morti: q̄ nō pmitteret hāc aīam corpus īgredi:cœpit ſerpēte uno cedere cadauer. Rīas cauas.i.ſciſſuras terræ: q̄s ipſa carminib9 ſuis apuerat ut quos uellet māes alloqret̄ & īmurmurare cœpit:īdignatiōe magna cōcitata. Illatrat:nō loqt̄: quia uox eius potius latratus erat q̄ humanus ſermo. Regniq; ſi.ru.qa uox eius ad īfœros penetrās iterrūpebat ſilētiū:qd̄ apud īferos ppetuo māet. Agitis:agitatis. Per iane:p uacuū:na iane herebū appellauit:ubi oīa ſine corpore ſūt: ideo ūbræ īferoꝝ īcorporeæ ſūt & oē quod ſine corpor̄ ē locū nō occupat:iō recte p iane dixit. Noīe uero: .i.pprio nō ficto : nā iratus nō appellat pprio noīe ſupiores:ſicut apud Vir.iiii.geor. Mater cyr̄næ mr̄ & te crudelē noīe dicit. Vero: nō dicā uos eumenidas.ſed pprio noīe o Theſſiphone:Megera:Alecto Eliciā:extrahā. Stygiaſq; canes:qa canes infernæ eſtis:uos deſtituā. Luce ſupna : quæ uobis iuiſa eſt nā ſēper ī tenebris iſerorū hītare cōſuēuerūt ideo nō poſſūt hāc lucē ſuſtiner̄ iō p pœna futurum illis dicit ut illas perſeqtur. Per b.nec dimittam uos in mortuorum ſepulchris habitare:quæ ſedes gratior eſt uobis. Expellam:proſequar uos quocunque. Abigam : abiciam excludam ideſt ſepulchris in urnis antiqui mortuorum cineres condebant. Teque diis: O proſerpina oſtendam te pallidā & deformē qualis eſſe ſoles ad inferos:non cum redis ad ſuperos:ut domina cœli eſſe uidearis. Tabida:marceſcēs: unum ſequit̄ ex reliquo:corpus qd̄ marceſcit pallorem contrahit. Ficta non uera: ſed ſimulata te ſoles oſtendere. Faciem herebi:ſcilicet cogam te non commutare poſſe. Eloquar immenſo: dicam etiam qua cauſa apud inferos ſtare delecteris:& quibus dapibus illecta:inde exire noluiſti. Aetnea:ideſt apud ætnam montem a Plutone rapta. Eloquar: effabor:declarabo. Dapes:nam cum legem iupiter impoſuiſſet ut rediret ab inferis ſi nihil guſtaſſet. Aſcalphus indicauit eam tria grana mali punici deguſtaſſe. Fœdere: ſcilicet coniugii : quia matrimonio confœderata erat. Vel fœdere : ideſt lege non ita ſimul conuenerunt: Pluto coniunx & mater ceres:ut ut ſex menſibus apud inferos eſſet:& totidem in cælo.

Noluerit reuocare:nõ ꝙ noluerit:ſed ꝙ nõ potuerit reuocare. Cõtagia paſſa:qa iã facta erat domina di tis & aſcita in regnũ inferorũ cõtecta ergo erat in tenebris iferoꝝ: ut nõ poſtea poſſet ad ſupoꝝ redire. Ti bi.p.m.arbiter:& tu o peſſime pluto faciã dehiſce re terrã:ut ĩpẽte ad ĩferos deſcẽdat lux ſolis:q̃ oppreſſus neſcies qd agere debeas. Titana:ſolẽ:nã titan unus ex gigãtibꝫ fuit:q auxiliũ ioui attulit. Subito die: fre quẽti die. Paretis:cũ hæc dixiſſet:ũbra morabaẽ adhuc igredi corpus:tũc indignata uoce clamauit:pare tis:an neceſſe ẽ uocẽ deũ illũ:quo qdẽ uocato ſẽp terra cõcutiẽ ſignificabat demogoron. Nunq̃ nõ.i.ſẽp.

Noluerit reuocare ceres:tibi peſſime mundi
Arbiter immittam ruptis titana cauernis.
Et ſubito feriere die:paretis? an ille
Compellandus erit quo nunq̃ terra uocato
Non excuſſa tremit: qui gorgona cernit aptã
Verberibꝰꝙ ſuis trepidã caſtigat herinym.
Indeſpecti tenet uobis qui tartara:cuius
Vos eſtis ſuperi:ſtygias qui peierat undas.
Protinus aſtrictus caluit cruor:atraꝙ fouit
Vulnera & in uenas extrẽaꝙ mẽbra cucurrit
Percuſſæ gelido trepidant ſub pectore fibræ.
Et noua deſuetis ſubrepens uita medullis
Miſcetur morti:tunc omnis palpitat artus.
Tenduntur nerui:nec ſe tellure cadauer
Paulatim per membra leuat terraꝙ repulſũ ẽ
Erectumꝙ ſemel.diſtento lumina rictu.
Nudãtur nundum facies uiuentis in illo
Iam morientis erat: remanet palloꝛꝙ rigoꝛꝙ
Et ſtupet illatus mundo:ſed murmure nullo
Ora aſtricta ſonant:uox illi linguaꝙ tantũ
Reſpõſura datur:dic inquit theſſala magna
Quod iubeo mercede mihi:nã uera locutũ
Immunem toto mundi præſtabimus æuo
Artibus hæmoniis:tali tua menbra ſepulchro
Talibus excurram ſtygio cũ carmine ſyluis
Vt nullos cantata magos exaudiat umbra.

Quo uocato: dẽogoronẽ ſignificat: nã demõ græ. ĩtelligẽtiã ſignificat:dẽo.g.la.ĩtelligo:qa oẽs ĩtelligẽ teſ ſũt demões: & hi fuerũt ĩtelligẽtes ãteq̃ de cœlo pulſi eſſẽt:iõ demones ſũt appellati priuati cœlo.ſed multi dicũt ꝑ hũc demogorõtẽ ĩtelligi aĩam mũda nã:q̃ uegetat oĩa:q̃ oĩbus naturis ꝓpoſita ẽ: de cuius ſemine firmamẽtũ ſolẽ & lunã & cæteras ſtellas na tas eẽ dicebãt & hoc ſcđm Seruiũ: ſed ſecũdũ Theo cleẽ: phĩ dicũt demogorõtẽ eẽ regꝫ oĩum & deoꝝ pricipẽ. Gorgona:nã gorgon.g.ĩterpetraẽ ſtupor: ũde Meduſa & ſorores interpetranẽ ſtupor: qa gor gones appellãt:q̃s q aſpexerit: fingiẽ ĩ lapides fuiſſe cõuerſos ꝙ præ nimia pulchritudinẽ eaꝝ obſtupe ſcebãt & q̃ſi ſaxa rigebãt ꝙ ãt hic demogorõ cernat gorgõa aptã ſignificat eũ manifeſtũ ſtuporẽ diuini tatis eẽ:nã nullus ẽ q diuinitatẽ cõphẽdere poſſit: ꝑ ter deũ q illã ĩtelligit:& intelligentia illius filius ẽ:& hoc ſecũdũ theologiã ĩterpetrari poſſũt. Aptã:ſibi aliis uero occultã. Gorgona.i.diuinitatẽ obſtupe ſcẽdã. Verberibꝰꝙ ſuis.t.c.he.i.ſupbiã demonũ:nã poetæ his fabulis et ueritatẽ occultarũt nã q oĩum deoꝝ ẽ deus ſupbiã demonũ caſtigat. Trepidam ꝙ:q̃tũ qdẽ ptĩet ad deũ nã ſupbia nõ ẽ trepida:imo audax: ſed reſpectu dei a quo punitur ẽ trepida: nã ſcitis quõ e cœlo ſupbi angeli eiecti fuerũt.ũde ipſe de ſe Apollo ita reſpondit cũ quæreret qs eſſet coa ctus ẽ rẽſpõdeẽ græcis uerbis quod ſic exponiẽ.i.q ꝑ terrã & fundũ ãbulãt ĩfatigabiles domanẽ ſub flagel lo Iouis. Indeſp.te.uo.q.t.i.q oĩa continet.ſ.latitu dinẽ.altitudinẽ & ꝓfũditatẽ & a nullo cõtineẽ. Tar tara.i.profũditatẽ quã uos deſpicere & ĩtelligeẽ nõ poteſtis o demões. Indeſpecta.nõ deſpecta a uobis qa nõ poteſtis aſpiceẽ. Superi.ſ.uos eſtis excluſi ex tra illã ꝓfũdidatẽ & abiſſũ diuinitatis. Stygi.p.u.i.q nulli neceſſitati aſtrigiẽ.nã dii ꝑ Sty.pal.iuraẽ tient præter demogorontem. Protinus: continuo ani ma ingreſſa eſt corpus poſtquam Erichto indigna bũda his uerbis uſa ẽ ad deos mães. Aſtrictus.i.cõgelatus. Fouit:calefecit. Extrema.i.ꝑ extrẽas ptes mẽ broꝝ. Percuſſæ.ſ.a ſãguine. Trepidãt.i.mouenẽ:ſanguis ĩfuſus ĩ uenis palpitare cœpit. Et noua:& tãdẽ uita totũ corpus occupauit. Miſceẽ morti.i.mortuo cadaueri cõiũgiẽ. Medu.deſ.ſ.ab aĩa qa iã medullæ & oſſa diu caruerãt aĩa. Tũ:deĩde. Palpitat:moueẽ. Nerui.ſ.cõtracti tẽdunẽ. Nec ſe.tel.ca.dicit ãt cada uer illud nõ ſẽſi ſurrexiſſe ſicuti q uiuũt:ſed repẽte exiluit: quẽadmodũ ſi pila terræ ĩcutereẽ & repellereẽ a terra. Simul:uno tpe. Lumina: oculi mũdanẽ:qa toruis oculis ſuſpiciebat q̃ſi attonitus. Diſtẽto rictu .i.apto qa diuerſas ptes ĩtẽdebat oculos. Nõdũ facies:facies ſimilis erat ĩter moriẽtẽ & uiuẽtẽ ut nõ diſcer ni poſſet uiueret ne:an mortua eẽt Rigorꝙ & duricies illa q̃ ſolet eẽ ĩ mortuo adhuc remãebat. Mũdo: ĩ mũdũ. Aſtricta.i.clauſa. Reſpõſura daẽ:cõcediẽ ut ĩterrogatus reſpõdeat. Nec pce.ſ.uoci tuæ. Da:dic. Noĩa rebꝰ de qbꝰ interrogabat. Da uocẽ:uocẽ exprĩe:q̃ fata loquanẽ. Nã uera lo.& ẽ remuneratio huiuſ peticionis:remuneratio erit:ꝙ nũq̃ poſtea ũbra eius a uenefica aliq̃ muliere ab ĩferis ꝑ oĩa ſæcula ĩuocari poſſit. Immunẽ:libeꝝ ab artibꝰ theſſa. Toto.æ.ꝑ oẽ ſæculũ. Exurã.t.m.uerbũ ſæpe unũ duas ſẽtẽtias claudit:ſed uni tantũmõ cõueĩt: ut hoc loco nã exurã claudit duas ſnĩas.ſ.tali tua mẽbra ſepulchro: & tali bꝰ exurã ſyluis:ſꝫ uni tãtũ cõueĩt.ſ.talibꝰ ſyluis: alteri uero nõ ſubitelligẽdũ eſt ergo uerbũ ſcilicet condã.

Sty.car.īferna īcātatiōe. Nec uerba:carmīa. Nec herbæ.ſ.ueneficaꝝ poterūt tuā uitā īterrūpe. Soluer: īterūpe Lethes.i.obliuiōis.Η ΛΗΘΗ ΤΗΣ ΛΗΘΗΣ.hæc læthe huius læthes ſignificat obliuionē:dicūt poetæ ūbras haurire lætheā aquā:q̄ hauſta oīum ī uita maloꝝ q̄ ꝑpeſſæ ſūt obliuiſcunť. Tripodas.nolo igt mihi reſpōſa des:q̄lia ſolet dare Apollo:q̄ ſēp obſcura ſūt & īcerta: ſed canas oīa manifeſta ut ītelligi poſſuit. Vateſq; deoꝝ.i.certos deos. Sors.i.rīſpōſū obſcuꝝ. Vates.i.ſacerdotes álioꝝ deoꝝ:ut āphiarai & Themidis. Certus diſce.ab um.qcūq; petit ſcirē futura ꝑnecromātiā: diſcedat hic certus: & nō ābiguus. Fortis:

Sit tanti uixiſſe iterū:nec uerba nec herbæ
Audebunt longe ſomnū tibi ſoluere læthes
A me morte data tripodas uateſq; deorum
Sors obſcura tenet.certus diſcedat ab umbris
Quiſquis uera petit: duræq; oracula mortis
Fortis adit ne parce precor da nonina rebus
Da loca da uocem qua mecum fata loquātur
Addidit & carmē quo quicquid cōſulit ūbrā
Scire dedit mœſtū fleui:manante cadauer
Triſtia non equidē parcarū ſtamina dixit
Reſpexit tacitæ reuocatus ab aggere ripæ
Q̄d tamē e cūctis mihi noſcere cōtigit ūbris
Effera romanos agitat diſcordia manes.
Impiaq; infernam ruperūt arma quietem
Elyſias alii ſedes:ac tartara mœſta.
Diuerſi liquere duces:quid fata pararent.
Hi fecere palam.triſtis fœlicibus umbris
Vultus erat.uidi decios: natumq; patremque
Luſtrales bellis animas.flētemq; camillum
Et curios.ſyllam de te fortuna querentem
Deplorat libycis perituram ſcipio terris
Infauſtam ſobolē.maior carthaginis hoſtis
Non ſeruituri mœret cato fata nepotis
Solum te conſul depulſis prime tyrannis
Brute pias inter gaudentem uidimus umbras
Abruptis catilina minax:fractiſq; cathenis
Exultat: mariiq; truces nudique cethegi

qa cū cuiuſlibet ē ſuſtiere manes:nā niſi magnanius fuerit:terrore nō nūq̄ exaniať. Adit:uadit. Duræ ī exorāde. Da:dic.Vir.Da Tytire nobis. Fato loq̄tur.ſ.ipſæ pcæ mihi futura p̄dicāt. Addidit & carmē.i.īmurmurauit carmē:quo ſtatī ille p̄ſciuit futura:ea p̄ſertī q̄ iuuenis Sextus pō.ſcire uolebat: & ut ſciatis:hæc ē fictio poetica nā licet Lu. uideať deſcriberē hiſtoriā:tamen poetico morē hæc de erich.figit: multa de ſerpētibꝫ & meduſæ cap.cries ſui ſerpētes fuerīt:q̄ collū eius occupauerāt:ſed ueritas ſic ſe hēt. ſextus pō.nō mō nō adiit erich.ſed nec id facerē poterat:nā: mitilēis cū puer eēt adhuc una cū Cor. mr̄e poſitus fuit:cū pō.decernere cū Cæ.pabat:hoc iō dixi ut fictionē hāc eē poeticā nō hiſtoriam ſciretis. Mœſtū:nūc dicit qd reſpōderit erichtōi cadauer. Triſtia nō eqdē.i. nōdū ad eā ptē puēi ubi pcæ hītāt a qbꝫ p̄ſcirē futura potuerī: nā me reuocſtai āteq̄ eas adirē. Aggere.ſ.fluminis acherōtis. Quod tamē e cūctis:ſed qđ potui ex oībꝫ ūbris cognoui bellū ciuile īſtare. Effera: ſæua. Impiaq; īfernā: q̄ diſcordia ē īter Ro.uiuos:eadē ē īter māes eoꝝ apud īferos. Elyſias alii ſe. nā pii relictis eliſiis mœſti diſceſſerūt At uero īpii relicto tartaro læti cedebāt: ut apparerēt meliorē ptē pō.aduerſa fortūa aflictū iri: atq; uero deteriorē.ſ.Cæ.lætari:ex quo facile cognoſci poterat uter eoꝝ uictoriā eſſet hiturus. Alii: ex Ro.ſ. ūbræ pioꝝ. Diuerſi:aīæ īpioꝝ.Palā.i.manifeſtū fecere. Quid fata.i.pcæ parēt. Vidi decios: q ꝓ rep. arma ſūpſerūt:& ꝓ ea ſe deuouerūt: & uitā ſuā īcolumitati patriæ poſtpoſuerūt: oēs hi mœſtitiā & ſq̄lorē quēdā p̄ ſe ferebāt. Decios.ſ. patrē q ꝓ rep.deuouit ſe bello latio:filiū uero bello gallico. Aīas luſtrales.i. expiatorias:ꝙ ſe ꝓ p̄ria & exercitibꝫ Ro.q̄ſi piacula ſe deuouerit:ūde luſtrare ē purgare. Flētē camillū:rīpu.amātiſſimū q̄ illā a gallorū māibꝫ liberauit. Curios:q & ipſi ꝓ patria cōtra Pyrhū.epirotaꝝ Regē fortiter pugnarūt: ex q̀bꝫ fuit ille prius q̄ ſānitū mūera cōtēpſit. Syllā de te.ſ.q. nūc ēt ad ſpalitatē deſcēdit:ut oſtēdat magis q̄ nā ūbræ fuerint amicæ pō. ptiū:& ecōtra.Nāq; ſyllæ ptes cū pō.adoleſcēs eēt armatus defēdit:q̄ conſtructo ualido execitu uolūtarioꝝ: ad Syllam uēit ad quē deſerta ꝓpe urbe:nobilitas oīs ſe ī caſtra cōferebat ptē nobilitatis defēdebat Sylla:ecōtra uero ptē plebis Marius:deīde ſucceſſerat ī ptē Syllæ pō.ī ptē uero Marii cæ.ſucceſſerat

Fortūa:ꝙ cū ātea ſibi fauere cōſueuiſſes:nūc mutato uultu ſæuire īcipes. Deplorat liby. Scipio ēt deplorat filiū ſuū pituꝝ eē ī terris libycis:q̄s ipſe aliq̄do īpio ro.ſubegerat:& de qbus triūphauerat:nā Scipio cū Rege Iuba uictus ē ī Numida:iō dicit. Scipio.ſ.africāus. Infauſtā ſobolē: īfœlicē Scipionē geneꝝ pō.nam Cornelia q̄ Pō. nupſerat:huius Sci.filia fuit hic cū rege Iuba uictus ē ī Numidia. Maior: nā duo ſcipiōes fuerūt.ſ.maior & mīor ūde hic Scipio de quo loqť ꝓgenies erat maioris ſcipiōis. Cato.ſ.uticēſis q ne Cæ. ſeruiret ſibi mortē cōſciuit. Solū te cōſul:cæteroꝝ qdē ūbræ oēs q̄ ī cāpis eliſiis erāt triſticiā p̄ ſe ferebāt: ſolus āt Brutus lætabať:ex quo illud īuere uolebat ꝓgeniē ſuā fata maiorū ſuorū imitatura:ꝙ.ſ. patriā ſuā liberaret ſicuti ille Brutus ī libertatē patriā aſciuit.expulſis tyrānis: hic ē brutus a quo deſcēdit brutus ille q princeps cōiuratiōis Cæ.ī capitoliū.xxxv.uulneribꝫ cōfodit:quo occiſio iterū ī libertatē patria rēdiit. tā &

ſi breui tpe frui licuerit. Depulſis tyrannis:nã exactis regibꝫ tarqniis pp ſtuprum Lucretiæ:prius conſul fuit Brutus:nã pp meritũ ſuũ ꝙ patriã liberauit:prius ipſe cõſulatũ geſſit. Catilina:ſediciosiſſius ciuis exultat:qa uidet ſui ſimiles uicturos. Fractiſq; cath.qa cathẽis ad iferos circunligatus teneabt. Mariiq; truces.ſ.exultãt:hi.n.ſeditioſiſſimi oẽs fuere:q cõiurarũt oẽs:ut ĩ hiſtoriis legit:ut.C.Mari.q bella ciuilia aduerſus Syllã geſſit:& multa milia Ro.cecidit. Vndiq; cethe.q ſocii Catiliæ fuerũt. Nudi:iſepuluti:nã unco tracti ſũt ad ſcalas g emõias:& ĩde pcipitati:honore ſepulturæ priuati ſũt:nã q ĩ patriã cõiuraſſet honore ſepulturæ priuabaẽ Vidi ego læ.uidi alios ſeditinis auctores:iter quos uidi druſos:hoc dicit pp.M.

Vidi ego lætantes popularia nomina druſos
Legibus ĩmodicos auſoſq; ingentia gracchos
Aeternis chalybum nodis & carcere ditis
Conſtrictæ plauſere manus: campoſq; piorũ
Poſcit turba nocens:regni poſſeſſor inertis
Pallentes aperit ſedes:abruptaq; ſaxa
Aſperat: & durum uinclis adamanta:paratq;
Pœnam uictori:refer hæc ſolacia tecum
O iuuenis.placido manes patremq; domũq;
Expectare ſinu:regniq; in parte ſerena
Pompeio ſeruare locũ:nec gloria paruæ
Sollicitet uitæ:ueniet quæ miſceat omnis
Hora duces:properare mori: magnoq; ſupbi
Quanuis e paruis animo deſcendite buſtis:
Et romanorum manes calcate deorum.
Quẽ tumulũ nili: quẽ thybridis abluat ũda
Quæritur e ducibus tãtũ deſũere pugna ẽ.
Tu fatum ne quære tuum: cognoſcere parcæ
Me reticente dabunt.tibi certior omnia uates
Ipſe canet genitor ſiculis põpeius in aruis.

druſũ tribunũ plebis:q & ipſe ſediciosus fuit: cũ tri.ple.eẽt:ut uires ſibi acqreret: pniciosa ſpe largitiõis: plebẽ cõcitauit:ſocios & italicos po.ſpe amicitiæ romæ ſolicitauit: hiſq; adiuuãtibꝫ p uĩ legibꝫ agrariis frumẽtariiſq; latis:iudiciariã quoq; ptulit:ut æq̃ parte iudicia penes ſenatũ & eq̃ſtrẽ ordinẽ eẽnt: nã eq̃tes tãtũmõ iudicabãt. Immodicos:ĩtẽpatos. In legibꝫ ſuis.ſ. ĩ lege agraria:qa uterq; legẽ agrariã tulit: & uterq; eadẽ uia craſſati ſũt:ut.ſ.leges agrarias ferrẽt po.qdẽ gratas: ſe cõtra. S.auctoritatẽ cõmotas Grac.ſ. tyberiũ Gra. &. C. Gracchũ leges agrarias ferẽtes uterq; occiſus ẽ. Alter qdẽ.ſ. maior a Scipiõe naſica. alter uero.ſ.mĩor a Lucio opĩio:ſi qs cõſiderare uoluiſſet:nõ ſine rõe huiuſmõi leges ferebanẽ: nõ ꝙ ſẽatores ciues opprimerẽt: ſed ut opes ſuas augerẽt hi oẽs ſediciosiſſimi fuere:iõ eorũ ũbræ læticiam augebãt:ꝙ.ſ.uidebãt ſuos ſimiles futuros eẽ uictores. Nodis:cathẽis chalybeis. Cãpoſq; pio.& ĩpii iuadũt pios:ut eos cãpis elyſiis expellant. Regni poſſe.ſ.plu.apit huiuſmõi ũbras. Apit paulopoſt ĩmẽſã turbã ſuſcepurus eẽt eorũ q bellis ciuilibꝫ pituri erãt. Regni ĩertis.i.tartari pp aeris craſſitudinẽ. Abruptaq; ſa.rſpicit ad illud qd Vir.dicit. Et te catilina mĩaci pẽdẽtẽ ſcopulũ: deſcribẽs catilinã ſcopulis pẽdẽtẽ:ut pœnas daret pturbatæ ciuitatis. Abrup.pcipitia. Aſpat.i.aſpiora facit.ut noua ſupplicia pparet uẽturis. Adamãta:p cathẽas adamãtias. Victori pœnã.i.ubi pœnis afficiat cæ. Refer hæc ſo.te.cõuertit ſe ad Sextũ põ.dicẽs.o ſexte horum malorũ hoc debet tibi eẽ ſolatiũ nõ mediocre:ꝙ.ſ.tuorũ oĩum & tui ipſius ũbræ ad cãpos eliſios puenięt ubi poſt mortẽ bellũ ciuile geſſeris. Domũ.ſ.uniuerſã mães locũ põ.ſeruãt & ſedes piorũ. Nec gloria p.nec ſit q glorieẽ breuitate uitæ:nã ẽt ſi poſt nos aliquo tpe uicturi ſũt:tamẽ illud breue mõmẽtũ erat:ideo paulopoſt & ipſi morienẽ. Miſceat:pturbet cõfũdat. Oẽs duces:ſicut fuit poſtea:nã bella ciuilia geſta ſũt iter.M.Anto.& Octauianũ ab una pte.& Craſ.& Bru.ab altera. Deuictis Caſ.& Bru.tũc Octaui.& Anto.necnõ Lepi.iter ſe ptiti.ſũt orbẽ:& p triẽniũ triũuiri ſimul cõcordes fueẽ:paulopoſt diſcordia orta ẽ iter illos:qa Octauiã Octa.ſororẽ:quã ĩ matrimoniũ accepat Anto.rpudiauit.Octa.uero bellũ mouit aduerſus Anto.& apd Leucada bello nauali Anto.uictus ẽ:cũ claſſibꝫ pſecutus eũ Octa.Alexãdriã uſq;: Tãdẽ eũ ad mortẽ coegit:ex eo bellũ ciuile ortũ ẽ grauiſſimũ & piculoſiſſimũ cũ Agrippa: ut ĩ maiori piculo fuerĩt uictores q̃ uicti:ũde parũ abſuit:qn Octa.capeẽ. Properare mori:ut ex his malis tãdẽ uos liberemus. Supbi: nobiles diſcedite e buſtis q̃uis puis magno aĩo. Paruis buſtis:& Theodoti pceptoris:cuius magna apd rẽ auctoritas erat:ad illud rſpicit:qa põ.occiſus ẽ ab Archelao Ptolæ.iuſſu cõſilio Photii & Achille:& cadauer eius ĩ maris ũdas eiectũ:tãdẽ ad littora ĩ littore a piſcatore ſepultus ẽ inopi ſepulchro. G.Pom.magni Põ. filius maior ĩ Hiſpãia occiſus ẽ:haud pcul a mũda:ibi & ipſe pauperẽ ſepulturã cõſecutus ẽ. At uero ſextus Põ.mĩor natu ubi ĩ manus hoſtiũ deuẽit:& ipſe itereptus ẽ. Et ro.manes ĩpatorũ Ro.reſpexit ad ũbras Cæ. & Auguſti:q poſt mortem ĩ deorum numero hĩti ſũt. Calcate.i.pedibꝫ ſubiicite ro.deorũ manes:qa uos ĩ cãpis elyſiis hĩtatis:ipſi uero ad ĩferos detrudẽẽ:liceta ro.tãtũ dii nocari meruerĩt. Et ducibꝫ tãtũ.nõ de uictoria iqt certaẽ:ſed de tumulo uterq;.n.moriturus ẽ.q.d.non meliorẽ multo fortunã hẽbit cæ.q̃ Põ. Quẽ tumulus ni.nã ĩ ripa nili ſepultus ẽ põ. ĩ ripa uero tyberis Cæ.nã ĩ cãpo Martio q iuxta tyb.ẽ:ſepultus ẽ cæ Tu fatũ:qd ad te ptiet o ſexte. Parcæ deæ:q apd iferos fata diſpẽſãt.ſ.Lacheſis:Cloto:& ãtropos dabunt tibi cognoſcere mortem tuam. Tibi certior:ficta ſunt hæc oĩa:nam nunquã legimus Põ. ſilio in ſomniis apparuiſſe. Genitor canet:diuinabat:cuius ũbra tibi apparebit: & hæc oĩa futura pdicet.

Seu uetito:apoſtrophat ad ipſū pō.dicēs ſeu ſata uoluerūt: ut uel hoc mō romā uideres quā tibi poſtea uidēdā negarūt. Vltra:qa poſtea nunq̄ uiſurus erat ro. Sic:uidelicet ꝑ ſomniū. Nec rūpite:nūc q̄ſi apo/ſtrophat ad milites pō.ut ſilentiū teneāt: & Pō. qeſcere ſināt:ut ī hac lætitia ſōni diutius ꝑmaneat. Et i/ma.mœſta di.qa diuerſa erit īmago diei ab hac imagine noctis.nā plena cædis luctus & lamētatiōis erit. Feret:ꝓ offerret:Vnde pares ſōni:q̄ſi cōqueriẗ ꝙ nunq̄ poſtea huiuſmodi qetē habiturus ſit pō. ergo dū licet illū qeſcere ꝑmittit. O fœlix.ſ.eēs o roma ſi ita te uideret pō.quēadmodū ꝑ ſōnū uidere exiſtimat. Vel:ꝓ ſaltē. Sic:quēadmodū ī ſōnis exiſtīabas.

Seu uetito patrias ultra tibi cernere ſedes.
Sic romā fortuna dedit: ne rumpite ſomnos
Caſtroꝝ uigiles:nullas tuba uerberet aures
Craſtīa dira quies:&imagine mœſta diurna.
Vndiqꝫ funeſtas acies feret:undiqꝫ bellū.
Vnde pares ſomnos populi: noctemqꝫ beatā.
O fœlix ſi te uel ſic tua roma uideret
Donaſſent utinā ſuperi:patriæque tibique
Vnū magne diē:quo fatis certus uterque
Extremum tanti fructnm caperetis amoris
Tu uelut auſonia uadis moriturus in urbe.
Illa rati ſemper de te ſibi conſcia uoti.
Hoc ſcelus haud unquā fatis hærere putauit.
Sic ſe dilecti tumulū quoqꝫ perdere magni
Te mixto fleſſet luctu:iuuenisqꝫ ſenexque
Inuiſuſque puer:laceraſſet crine ſoluto.
Pectora fœmineū ceu bruti funere uulgus.
Nunc quoque tela licet paueant uictoris iniq̄
Nunciet ipſe licet cæſar tua funera flebunt:
Sed dum tura ferunt:dum laurea ſerta tonāti.
O miſeri quoꝝ gemitus edere dolorem.
Qui te non pleno pariter planxere theatro.
Vicerat aſtra iubar: cū mixto murmure tur
Caſtrorū fremuit:fatiſqꝫ trahentibꝫ orbē. ba
Signa petit pugnæ miſeri pars maxīa uulgi
Non totum uiſura diem:tentoria circum
Ipſa ducis quæriẗ:magnoqꝫ accenſa tumultu
Mortis uicinæ properantes admouet horas.
Dira ſubit rabies.ſua quiſqꝫ ac publica fata
Præcipitare cupit: ſignis pauiduſqꝫ uocatur.
Ac animum patiens ſoceri pompeius & orbis

Quo fati certus .u. i. uterqꝫ certus uolūtatis deoꝝ. ꝙ.ſ.pō.ꝑiturus eſſet.& urbis ro.libertaſ. Tāti amo. .i.q̄tus.inter utrūqꝫ fuit.nā pō.r̄ipu.amātiſſius fuit. & roma bene de ſe meritū magna charitate pō.am plectebaẗ. Tu uelut:nūc āt dicit ī magna īcertitudi ne utrūqꝫ uerſatū eſſe: qđ ēt maiorē moleſtiā fecit. acrior.n.dolor q fuerit īexpectatus atqꝫ īprouiſus eē ſolet.nā pō.diſceſſit ab urbe: non q̄ſi non r̄diturus imo hac ſpe:ut uictor rediret & Ro.eū dimiſit:non q̄ſi nō āplius ſuū futuꝝ: imo illū magno deſiderio expectabat. Vadis:diſcedis. In urbe auſonia.i ro. & nō ægypto ſicuti poſtea fuit. Illa:ro. Cōſcia uo ti:qa nouerat illa:q̄tū abs te amareẗ:& illud uotū tā tū erat ut ī patriā uictor redires. Rati: qa cupes in patria mori. Hoc ſcelus: ut ī aliis orbis terraꝝ ꝑti bꝫ uitā tuā finires. Haud unq̄:ꝓnūq̄. Hærere: in ſtabile īmotū eē Te mixto fleſſet.dicit qd futuꝝ e/rat:ſi ī patria uitā ſuā finiſſet pō. dicit pueri & muli eres illū luxiſſēt totū annū ſicuti fleuiſſe fer̄t brutū Inuiſuſqꝫ puer: qa pueri nō ītelligūt cām doloris: tamē cū uidiſſēt alios flere & ipſi fleuiſſēt. Cri.ſo.ſ ſpſis prinibꝫ. Fœ.uulgus:multitudo mulierū. Fu ne.bru.qa ſicut Li.ſcribit matrōæ totū annū luxere brutū q pulſis r̄gibꝫ libertatē po.ro prius uīdicauit. Nūc quoqꝫ tela:uere dico fleuiſſēt te: ſi ī patria mor tuus eēs:qa cū ēt ꝓcul a patria occubueris flebūt tua funera. Tela pauēt.i.q̄uis tela mineẗ cæ.tamē ꝓhi/beri nō poſſūt qui te lugeāt. Nūciet ipſe:qd dixi li/cet paueāt:ſed flebūt te ēt dū ſacrificia diis exibebūt ꝓ uictoria cæ. Lau.ſerta.i.ferēt Ioui laureā coronā ꝓ cæ.q coronatus lauro triūphabat. Eder̄ dolo.i. cōedere dolor ēt ediẗ tūc cū ī pectrore cōprimiẗ:ut Vir.prēit altū corde dolore.q te nō pleno. qūo eder̄ dolorē declarat. Miſeri dico fuerūt ro. q nō auſer̄t tuā mortē o pō.mœtu Cæ.deplorare. Vicerat.a.i. nūc declarat qūo ſe habuerit milites pō. poſtq̄ illu/xit.dicit.n.frequētes ad p̄toriū po.cōueniſſe poten/tes:ut ſignū pugnæ pō.ꝓponeret:& iā oēs ita cōcita ti erāt ad pugnā:ut cōtineri nō poſſēt:ſed negociū ci cero ī demādaẗ: q uerba ꝓ uniuerſo exercitu apud pō.hēret.deſcribit āt tps quo frequētes milites ad p̄ toriū pō.cōuenerūt ſimulatqꝫ illuxit. Iu. ſolis ſplen dor eo ꝙ ī iubaris modū ſpagiẗ.s Pars: qa pauci admodū erāt:q nō ī pugnā cōſētirēt. Fatis trahētibꝫ:qa fata uolebāt exitiū inferre orbi terraꝝ. Tra.or.ſ.in pernicīē. Totū diē:eodē die multi cæſi fuerūt a cæ.& exercitu ſuo. Circa tentoria.i.prætoriū nā prætoriū proprie dicitur īperatoris tabernaculū. Properātes ad imo.& cum mors appropinquaret:ipſi ruebant in mortē:& prouocabant ac ſtimulabant. Dira rabi es:ideſt pugandi ſæuus furor. Pu.fata:ideſt mortem: quia pereuntibus romanis ciuibus etiam reſpu. peribat. Præcipitare:ideſt temere euertere. Signis.p.q.u.& pō. qui conſulto bellum trahebat:modo ignauus:modo belli imperitus:modo timidus: ꝙ non auderet ipſe cum pluribus aduerſus Cæſ.cum pau cis pugnare. Patiens:aliquando r̄eiſſioni animi tribuebant:& aliquando ipſū regni cupidū appellabāt.

Indulgẽs re..inimiũ ĩtẽtus:ꝙ q̃i rex totius orbis diutiꝰ eẽ uell&.declarat qđ dixit indulgẽs. Sui iuris.ſ. ptãtis:pulchrũ Pom.uideť uniuerſũ orbẽ ſub ĩpio ſuo retinere:& id ẽ qđ cũ pficere poſſit bellũ repugnat Vndiq;:nã ex plurib.rgiõib.orbis populi ac natiões ad Põ.uenerãt. Paceq̃ ti.i.nollet pacẽ hr̃e:ne priuatꝰ efficereť. Necnõ & r.oriẽtis cõq̃rebãť:ut Tigranes rex armeniæ:Ariobarzanes:Deiotarꝰ. Hoc plac&:q̃ cõq̃riť đ diis:ꝙ ĩpi ſua fata cõuertãt ĩ culpã hoĩum. Crimẽ.i.culpã:nã error nõ ẽ culpa:ſꝫ erramꝰ nos tũc cũ uolumꝰ id qđ fata uetãt:qa neſcimꝰ ruere ĩ pnitiẽ nr̃am:iõ qa uolumꝰ id quo cogimur erraŕ:igiť error ẽ ꝙ ĩ fata nr̃a ruimꝰ:tũc cũ nos cogitis ĩ pnitiẽ nr̃am ruere:ſed huic errori o dii culpã addeŕ uultis:ut id nr̃i erroris cã factũ eẽ dicať:&ita error ĩ culpã nr̃am eẽ dicať. Cladibꝰ ir.qa nos ĩpi nr̃a mala cõcupiſci/mus:iõ nobis attribuiť qđ fata uetãt. Phar.uotũ .i.exitiũ ſuũ q̃i uotũ cõcupiſcere. Põpeianis:ibi.n. ps magna moriťa erat ro.pharſalia.n.fatalis erat ci/uib.ro. Cũtoꝝ uoces.i.totiꝰ exercitꝰſẽtẽtiã. Tullius el.nã ĩpe ro.liguæ prĩceps ſine dubio phibebať.

Indulgẽs regno:qui tot ſimul undique gẽtes
Iuris habere ſui uellet:pacemque timeret.
Necnon & reges populique quærũtur eoi
Bella trahi patriaq; procul tellure teneri:
Nec placet o ſuperi:cum uobis uertere cũcta
Propoſitũ eſt noſtris erroribus addere crimẽ.
Cladibꝰ irruimus:nocituraq; poſcimus arma
In pompeianis uotũ eſt pharſalia caſtris:
Cunctorum uoces romani maximus auctor
Tullius eloquii cuius ſub iura togaque
Pacificas ſæuus tremuit catilina ſecures.
Pertulit iratus:bellis cum roſtra forumque
Optar&:paſſus tam longa ſilentia miles.
Addidit inualidæ robur facundia cauſæ
Hoc pro tot meritis ſolum te magne precatur
Vti ſe fortuna uelis:proceresque tuorum
Caſtrorum:regeſque tui cum ſupplice mũdo
Affuſi uinci ſocerum patiare rogamus.
Humani generis tam longo tempore bellum
Cæſar erit?merito pompeiũ uincere lente
Gentibus indignũ ẽ te tranſcurrente ſubactis
Quo tibi feruor abit?aut quo fiducia fati?
De ſuperis ingrate times?cauſamq; ſenatus
Credere diis dubitas?ipſæ tua ſigna reuellent
Proſilientq; acies:pudeat uiciſſe coactum

Cuius ſub iure.i.ptãte & cõſulatu. Togaq;: qa nõ armis:ſed cõſilio & uirtute Catilinã ſubegit cũ coniuratis eius.Toga:qa cõſul erat ĩ pace domi. Sæuus ĩpiꝰ cõtra pr̃iam. Iratꝰ belli:neq;.n.forẽſi & cauſidico bella placebãt. Roſtra:ubi poſſet ad populũ cõtiões hr̃e. Forũ:ubi cãs ageŕt:ſicuti cõſuerat. Lõga ſi.nã q mõ ĩ ſenatu:mõ ĩ foro:mõ ĩ cõtiõe dicere cõ/ſueuerat:& eloquẽtia ſua magnã laudẽ cõſeq poſſ& ĩdignabať ꝙ tã diu miles Põ.factꝰ ſilẽtiũ tenuiſſet.

Inualidæ c.bene:qꝛ poſceŕ bellũ ciuile turpe uide/bať. Addidit ro.cauſæ.i.hãc cãm minus potẽtẽ:& honeſtã eloq̃ntia ſua fecit:ut uĩ maiorẽ hr̃t. Hoc p tot m.hẽt hæc oro ſuaſionẽ.ergo ĩ deliberatiuo ge/nere ẽ cõſtituta:nõ utiť phemio:qa ſatis auditorũ aĩ pati erãt ad audiẽdũ:ſed pbat tãtũmodo qđ intẽdit:uiđlic& pugnã eẽ ſuſcipiẽdã.primo qdẽ pbat a facili cũ dicit fortunã ipſã rogare:ut ſe ipſa uelit uti Põp.ẽ ãt argumẽtũ ſũptũ ab attributo pſonæ:uiđlic& a cã ĩ quo cõſiderať qd euenit:qd euenerit:& qd euẽturꝫ ſit:qd eueni& Põ.:nã q ſẽp uicit:igiť nunc quoq; uic&.fortuna ergo p rĩcipiũ ſuũ ſeq̃ť. Fortuna p.hoc p me.qa benemerita ẽ de fortũa:& felici/ter tecũ egit:qa ſẽp ẽ cõmiſerata tuis rebꝰ. Vti ſe.qa ſẽp tibi fauit:iõ uelis uti ſe ipſa te poſtulãte. Proceresq; tuoꝝ.ẽ argumẽtũ ab auctoritate:ĩ quo pbat laudabile eẽ:ut hãc pugnã ſuſcipiat:quã õs reges õs nationes:deniq; uniuerſus orbis terraꝝ pbat ergo ſi oẽs cõſẽtiũt:nõ debes tu ſolus reſiſtere. Proceres:uidelic& S.P.Qu.R. Reges tui:ut oriẽtes:ut Tigrães rex armeniæ:Ariobarzanes:Deiotarus:& eoꝝ q ſecuti ſũt duces tuos. Affuſi.i.pſtrati pedibꝰ tuis. Humani ge.arguit a uĩdicatiõe:qꝛ æquũ ẽ ut patriæ expugnatores uĩdicẽť.nũquid ĩquit aliq̃do ſuppliciũ ſũmeť de Cæſare?qui ſolus ẽ pturbator totius pacis. Merito:arguit qđ paulo ãte dictũ ẽ:uidelicet ab attributo perſonæ:in quo ſatis attribuit nomẽ:naturã:fortunã:diſpoſitionẽ:ſiue effectũ:habitũ:præſidiũ:cõſilia:fata:caſus:& orationes.In caſu conſideratur quid euenit:ut uiceris ſemp.ergo nunc eueniat ut uincas:nam ſi orbem terrarum uiciſti trãſcurrendo:quanto facilius nunc uincere poteris quum omnes te ſequantur:ideo dixit tranſcurrendo:quia dum Mitridatem inſequeretur:uicit hiberos:albanos:& gentes omnes quæ adiacent boſſoro uſque ad tanaim. Tranſcurrente indignum eſt:enim quũ tranſcurrẽdo ſubegeris orbem terraꝝ nunc uelis bellum protrahere. Merito:digne. Lente:nam gentes iraſcuntur ſi uis uincere tarde. Quo tibi feruor:nũc arrguit a fortitudine:quia ſi fortis eſſes ſicuti antea conſueueras magnanimus eſſes:& iam diu uiciſſes. Fiducia fati:id eſt fortunæ. Times:quum ſemper dii tibi fauerint:nunc uero times. Ipſe ſua ſigna:hactenus arguit a facili:& a iuſto:nunc a neceſſario:neceſſe ẽ eĩm ut ſignũ pugnæ militibus proponas.nam niſi hoc feceris:ipſi ſua ſponte ſumptis armis ĩ aciem uenient:& contra Cæſarem pugnabunt. Reuellent:refigent:& declarat. Proſilientq;.ſ.de caſtris:id eſt explicabũtur aduerſus hoſtẽ. Pudeat uiciſſe coactũ:ut dicãt te coactũ a militibus tuis uictoriã obtinuiſſe.

Aduenisse dicit:nõ mirũ erat trepidare exercitum Pom.nã dies instabat:quæ statuere deber&:uter i/perar&:imo uero nunquid urbs ro.esset seruitura. Palam:manifestũ. Aduenisse:instare. Conde/r& constitueret:ut Optato cõduntur thybridis alueo. Fatum:id est fortunã humanaꝝ reꝝ constitue/r&.non enim de unius aut alterius regno populi:sed de totius orbis imperio certabatur. Fatum:finem Roma quid esset:an libera:an seruitura. Sua quisq; pericula nescit:dicit.n.sui queq; periculi oblitum esse:quũ uniuersi periculũ ante oculos proponerent:maiora solent animos a minoribus deterrere. Sua nescit.i.quisquis metu reipu.attonitus obliuiscitur priuati. Quis littora ponto:quis inquit est:qui uideat omnia peritura esse:qui possit de sua salute so/licitus esse.q.d.nullus. Littora ob.i.cernens dilu/uio terram opertã esse. In mõtibus æquor:illud idem dicit.Aetheraq; in terras d.s.cad.quasi illud i/minere uideat:quod accidit:uidelic& diluuiũ ope/ruisse terram:quũ phaeton patris currũ regere uo/luit. Finem:qui est uniuersaꝝ reꝝ. Sibi:id est suũ periculũ. Non uacat.i.non est uacuũ.q.d.nõ licebit de se timere. Vrbi magnoq; ti.honesta lo/cutio.timeo tibi.i.causa tui. Nec gladiis:postq̃ aio bellum futuꝝ conceperunt:dicit se ipsos ad pugnã accinxisse oẽs:armaq; acuisse. Habuere fidẽ:id ẽ non confisi sunt telis suis:& declarat Nisi catib9.i. lapidibus quibus ferrum acuitur. Exarsit:acuit. Mucro.i.gladiorum acies. Omnis lancea:id est mucro lanceæ. Erigitur:incurua dirigitur. Tẽdunt neruis:& nerui diuturna pugna attriti reno/uabantur. Neruis:chordis. Lectis:pro electis: quia sagittas meliores parabãt in hostem. Auget eques stimulos:calcaria quibus equos stimularent. Frænorumq;:id est imponit fræna equis:quibus eos dirigere possit quo uelit. Si liceat:per similitu dinem ostendit quomodo se ad pugnam futuram preparabant non aliter q̃ dii bellum aduersus tita/nas suscipere:tale est illud Virgilii.s. Si magna lic& componere paruis. Cõferre:cõpare.ordo ẽ nõ ali ter martius ensis incaluit &c. Flegra:uallis ubi pu/gnã gigantes gesserunt aduersus deos:q; magnitudi ne sua freti ausi sunt cœlũ ascẽdere. Siculis incudi/bus.i.ciclopum qui officinã habẽt i sicilia:sicuti po etæ ferũt. Martius ensis.i.martis:& ipse præpara uit se ad pugnam. Neptunia cuspis.nam neptunus tridenti pro cœlo pugnatus erat aduersus gigãtes:ut fratri suo ioui auxilium pstar&.tridẽs est sceptrum neptuni:quo utitur cõtra maris monstra. Rubuit: scilic& recocta:ut acueretur. Spiculaq; ex.pytho.tela quibus occisus ẽ python ab Apolline & diana.nam Latonæ iuno irata imisit pythonẽ serpẽtẽ:qui eã insequeretur:de hac superius diximus.dicit ergo tẽpote gigãtomachiæ spiculum phœbũ pparasse & meliores sagittas ad pugnã reddidisse. Recoxit.s.incudib9 uulcani. Pallas gor.Pallas pugnatura aduersus gigãtes gorgoneũ caput. Aegydi.s.scuto suo superimpo suit:ut titanib.osteder& & terrore ipsius capitis eos abiger&:& a pugna i fugã cõuerter&. Gorgoneos cri.i.medusæ q̃ gorgones sunt appellatæ filiæ phorci:quas uicit Perseus & occidit. Mutauit ful.qa si pu gnaturi erãt ꝓ ioue:nũq̃ meliora tela hr̃e necesse fuerat q̃ nũc. Cyclops:hic uulcãi fingit eẽ minister:q tela arma & fulmĩa i officina siciliæ cudit. Palenea ful.epithetõ lõge repetitũ.i.æmathia qb9 usus fuerat i aloi das æmathios.nã sicuti dictũ ẽ supius:Alous thessallus fuit ex quo nati sunt gigãtes:nõ tamẽ pr̃ eorũ ipius hãc ꝓlẽ supis imisit Alous.Inseruit celsis ꝓpe tũc cũ peliõ astris Siderib.q; uias icũbẽs abstulit ossa.nã Alo us iphimediã habuit uxorẽ q̃ a neptũo cõpressa gẽinos pepit.s.Zetũ & ephialtẽ q digitos nouẽ p singulos mẽses crescebãt:unde freti altitudine sua cœlũ subuertere uoluerũt:sed fulmĩati sũt.ẽ ergo palenea epithe ton lõge repetitũ a palene oppido thessaliæ:ut Vir.doc&:Hic nũc æmathiæ portus priamq; reuisit Pale/nẽ. Mutauit:ut meliora facer&. Nõ tamẽ abstinuit:quis inqt intenti essent ad pugnã q̃ iminebat:tamẽ signa mãifesta futuri mali appuerũt. Nã thessala:cũ i planũ descẽderẽt:ubi futura pugna erat uẽtus adeo obstitit:ut uix signa ferri posset:qd signũ erat malis ci lis futuri. Tot9 æt.uniuersi cuiuslib& regiõis uẽti.

Aduenisse diem qui fatum rebus in æuum
Condere: humanis:& quaeri roma qd ess&
Illo marte palam est:sua quisq; picula nescit.
Attonitus maiore metu.qs littora ponto
Obruta:quis sũmis cernens i mõtib9 æquor:
Aetheraq; in terras deiecto sole cadentem
Tot rerũ et finem timeat sibi nõ uacat ullos
Pro se ferre metus.urbi magnoq; timetur.
Nec gladiis habuerẽ fidem nisi cautibus asper
Exarsit mucro:tunc omnis lancea saxo
Erigitur:tendunt neruis melioribus arcus
Cura fuit lectis pharetras implere sagittis
Auget eques stimulos:frænoꝝq; arctat habẽas
Si liceat superis hominum conferre labores
Non aliter phlegra rapidos tollẽte gigantes
Martius incaluit siculis incudibus ensis.
Et rubuit flammis iterum neptunia cuspis.
Spiculaq; extenso pæan pythone recoxit.
Pallas gorgoneos diffudit in ægida crines
Palenea ioui mutauit fulmina cyclops.
Non tamen abstinuit uenturos prodere casus
Per uarias fortuna notas:nam thessala rura
Cũ peterent:totus uenientibus obstitit æther.

Inqꝫ oculis hominũ.& homines fulgura de cælo miſſa plerũqꝫ tetigere Fulmina.ꝑ fulgura. Fregerunt nubes:tetigit rem naturalem.dum fulgura prodeũt:nam nubium colliſione exprimitur ignis & fulgura generantur. Immenſoqꝫ igne colunnas.dicit etiã imiſſos fuiſſe ſerpentes auidos:uidelicet hydros & in aere etiam igneas colũnas apparuiſſe. Ttrabibus:in modũ trabium fabricatæ apparebant in cælo colunnæ. Ingeſto fulgure:immiſſo æthereo igne qui oculos eorũ perſtringit. Excuſſit criſtas galeis: Alia quoqꝫ ſigna memorat quæ futuræ claſſis prænunia erãt:nam cuſpides & gladii nimio calore fulgurum liquefacti ſunt:quod etiã naturaliter ſicut phyſici dicũt contingere poteſt.nam ignis ille æthereus ſubtiliſſimus eſt:& cum genus illud fulminis quod afflat de cælo ceciderit pertenuiſſimas ripas penetrat:adeo ut enſes ipſos in uagina cõſumet.cum tamen uagina ipſa intacta permaneat: quod idẽ etiã hoc tempore ueniſſe dicit:cũ in campũ deſcenderẽt in theſſalia:nbi geſta eſt pugna. Excuſſit.ſ.fulgur.

Inqꝫ oculis hominum fregerũt fulmĩa nubes
Aduerſaſqꝫ faces immenſoqꝫ igne colunnas:
Et trabibuſ mixtis auidos pythõas aquarum
Detulit atqꝫ oculos ingeſto fulgure clauſit
Excuſſit criſtas galeis:capuloſqꝫ ſolutis
Perfudit gladiis erectaqꝫ pila liquauit.
Aethereoque nocens fumauit ſulphure ferrũ
Necnon innumero cooperta examine ſigna.
Vixque reuulſa ſolo maiori pondere preſſum
Signiferi merſere caput rorantia fletu
Vſque ad theſſaliã romana & publica ſigna.
Admotus ſuperis diſcuſa fugit ab ara
Tauruſ & æmathios præceps ſe iecit in agros:
Nullaque funeſtis inuenta eſt uictima ſacris
Ac tu quos ſcelerum ſupos: quas rite uocaſti
Eumenidaſ cæſar:ſtygii quæ numina regni
Infernumque nefas & merſos nocte furores.
Impia tam ſæue geſturus bella litaſti?
Iam dubiũ mõſtris ne deũ nimioue pauori
Crediderint multis concurrere uiſus olympo:
Pindus & abruptis mergi cõuallibus hæmuſ
Edere nocturnas bellis pharſalia uoces.
Ire p oſſæam rapidus bœtida ſanguis:
Inque uicem uultus tenebris mirantur optos.
Et pallere diem galeiſque incũbere noctem

Solu.g.liquefacto ferro gladiorum:quẽadmodũ ſi plũbum liqueſcit:perfundit: ita & liquefactum ferrum perfuſum eſt: ideo dicit liquefactis gladiis capulos eorũ fuiſſe perfuſos. Pila.i.cuſpides telorum.nam pila ſunt tela romana. Nocẽs ferrũ:quo nocetur:uidelicet impiũ quo uiſuri erant patres in filios e conuerſo. Sulphure:igne æthereo:quo afflatum ferrum liqueſcebat. Innumero.exanime innumerabili multitudine apum. Vixqꝫ re.ſo.q̃ refigi non poterant:ſicut apud Valerium cum ĩ hoſtem ducturus eſſet exercitum craſſus: ſigna uix reuelli potuerunt:unde ſecuta eſt clades.nam ipſe cũ uniuerſo exercitu deletus eſt a parthis. Signa uexilla Signiſer.uexililfer. Maiori pondere.ſ.examinum apud quibuſ uexilla onerata erãt per quod oſtendit telis hoſtium põpeianos obrutum iri: ſignate ergo dixit merſere:ſicut Virgi.Abſcedere apicem cum de apibus loqueretur.nam apes ſignificãt bellum:que bõbo claſſem imitantur cum inter ſe concurrunt more bellantium. Rorantia fletu id eſt lachrymas emittentia:quod ſignum erat futuri luctus. Vſqꝫ ad the.id eſt dum uenirent ad locũ theſſaliæ:ubi pugna cõmiſſa fuit. Pu.ſigna id eſt aquilæ. Admotus.propiquus. Superis:id eſt cũ ad aram ſuperorũ poſuiſſet uictima ſacerdos. Diſſcuſſa id eſt euerſa ara. Præceps:præcipitanter fugiens. Sacris funeſtis:que funera ſignabant: quia funeſta erant ſacrificia. Ac tu:ita quidem ſacrificia pom.erant:ſed cæſaris grata diis erant quibus ipſe litabat.ordo eſt.Sed tu cæ.geſturus bella tã ſæua litaſti ſupios:quos uocaſti.&cætera. Litaſti. bene locutus eſt:ideſt ſacrificiũ diis gratũ dediſti:nã illi tantũ modo litant:qui ſacrificia diis accepta exhibẽt.libant qui ſacrificant. Noctem apud ĩferos aduerſus hoſtem ſignificat autẽ furias infernales:alecto mægerã:& theſiphonem a quibus furor omnis ĩmittitur. Iã dubium monſtris.& tam mõſtroſa:tã inaudita.& uſqꝫ adeo prodigia noua nunciabantur:ut in dubium uenirent homines:nuquid ea uidiſſent:an uidiſſe ſe exiſtimaſſent.ſic enim pauor facere ſolet.uidelicet ut ea monſtra quæ apparuerint:uere monſtra uideantur. Nimio ne.pa.id eſt quod nimius pauor fecerit: ut ea uidere putarent:que non uidebant. Multis concurrere.multi fuerunt qui crediderunt ꝙ oſſa pelio ſuper impoſitus fuerit a gigantibus:ut gradus ſibi facerent in cælum. Pindus hæ.hi ſunt theſſaliæ montes. Mergi cõuallibus:hæmus etiam uiſus eſt ita ſubmitti:ut in ſuis ipſe uallibus obrui uideretur: & humilior fieri. Abruptis.dehiſcentibus. Ire poſſæam boetida:pars eſt theſſaliæ ſic dicta a boue: q̃ ibi recubuit cum eam ſequeretur.Cadmus accepto oraculo:ut ibi urbem condaret:ubi bos inuenta iacuiſſet:dicit autẽ hoĩes exiſtiaſſe hãc uallẽ boetidã oſſæ mõtis totã ſãguĩe redũdarẽ Per oſſeã boetida.ꝑ uallẽ oſſæ mõtis.inuicẽ.alternati ſe ĩtuebãť & exiſtiabãt capita alter alteriꝰ nubibꝰ circũdata. Et pallerẽ diẽ.ſ. mirabãť:qa ſubito pallor lucẽ ſolis occupabat. Incũberẽ noctẽ.i.tenebraſ qa circũfũdbãť tenebræ galeis

Defúctoſq; patres:& cúctas ſanguinis ũbras
Ante oculos uolitare ſuos:ſed mẽtibus unum
Hoc ſolamen erat:quod uoti turba neſandi
Cõſcia quæ patrẽ iuguloſ quæ pectora fratrũ
Sperabat:gaudet monſtris mentiſq; tumultu.
Atq; omne ſcelerum ſubitos putat eſſe furores
Quid mirũ populoſ quos lux extrẽa mãebat
Lymphato trepidaſſe metu? præſaga malo℞
Sidata mẽs hoíni eſt:tyriis q gadibus hoſpes.
Adiacet:armeniumq; bibit romanus araxem:
Sub quocunq; die:quocumq; ẽ ſydere mundi
Mœret:& ignorat cauſas animumq; dolentẽ
Corripit:æmathiis qui perdat neſcít in aruis.
Euganeo ſi uera fides memorantibus augur
Colle ſedens:aponus terris ubi fumiſer exit
Atq; ãthenorei diſpergitur unda timaui
Venit ſumma dies geritur res maxima dixit
Impia concurrunt pompei & cæſaris arma.
Seu tonitrus ac tela iouis præſaga notauit
Aethera ſeu totũ diſcordi obſiſtere cælo.
Per ſpexitq; polos.ſeu numẽ i æthere mœſtũ
Solis in obſcuro pugnam pallore notauit.
Diſſimilem certæ cunctis quos explicat egit.
Theſſalicum natura diem:ſi cuncta perito
Augure mẽs hominũ cæli noua ſigna notaſſet
Spectari toto potuit pharſalia mundo.
O ſummoſ homiuũ quorum fortuna p orbẽ.
Signa dedit:quorum fatis cælũ õne uacabat.
Hæc & apud ſeras gẽtes:populoſque nepotũ

Defúctoſq; pres: etiã exiſtiabãt ſe uidere aías parẽtũ ſuo℞ q̃ſi núciarẽt mortẽ uicinã ſibi qbuſq; umbræ ſuo℞ apparebãt. Vmbras: aías ſuo℞. Sãguis: ꝑlis ſuæ. Volitarẽ.i.circũ oculos ſuos errarẽ:ſed mẽtibꝰ unũ ſed q̃uis hec mõſtra t̃rerẽt aíos hoíum tamẽ hoc ſolatio ſe fouebãt ꝙ uidelicet exiſtiabãt hæc eẽ q̃dã irritamẽta furoris ad bellũ gerendũ qđ íſtabat Quod uoti turba neſãdi:uotũ neſãdũ erat:ꝙ pr̃es filii occidere cupiebant. Turba:aduerſæ partis:quæ maxía cupiditate cupiebant hanc pugnã. Conſcia:ut filii patres aut fratres occiderẽt iã aío conceperãt tãtũ ſcelus. Quæ patrũ iugulos:ecce neſandũ uotũ.i.iugulare patres aduerſæ partis. Tumultu cõſternatione cõcitatione. Omniũ ſcelerũ.ſ.ſuo℞ exiſtiabant hæc ſigna præſignificare futurũ ut pſpicerent quod aío agitabãt. Quid mirũ populos: Non eſt igitur mi℞:ſi romani:qui erãt in theſſalia cũ ſceluſ iã íſtabat aís ſuis hos terrores cõcepere.Nõ crediderim íquit Romanos triſtitiæ ſuæ cauſã ſcire potuiſſe:quãdo triſtes ſunt hoíes. Quos lux ex:q diẽ illũ ultimũ uiſuri erãt. Lymphato in ſano metu:
Præſaga malo℞:exiſtimãt neſcios fuiſſe romãos ubicunq;:nedũ in theſſalia.Ordo eſt romanus hoſpes qui adiacet gadibuſ mœret.&c. Si: pro quia
Gadibus tyriis. uidelicet colunnis in mari oceano fixis ab Hercule non lõge a tyro inſula. Araxe flu.armœniæ. Die:id eſt regione & declarat. Sidere.i.climate. Mœret pro triſtis eſt. Ignorat cauſas: ſcilicet mœroris. Corripit: reprehendit.
Ema.ar.ne.ſ.fortuna ſua.Euganeo ſi uera fides: dicit etiã in Apono uico uenetiæ augurẽ fuiſſe qui futurũ bellũ p̃nunciauit:& ſũmũ diẽ.i.ultimũ tempus ueniſſe dixit.quo magnũ diſcrimen íperii romani aderat:nã Cæſarem & põpeium:de ſũma rerum certaturos dixit. Euganeo:monte a populis euganeis ſic dicto:ꝙ ibi olim habitarunt.nã Liuius idẽ oſtẽdit:nã & troiani eas tenuere terras euganeis pulſis. Aponus:uici nomẽ:quod ad eã uſque ætatẽ nomẽ obtinuit. Fumiſer:quia ibi balnea calida ſunt quæ fumum exalant Atque Anthenorei multi credũt hic erraſſe lucanũ:ſed excuſari põt nõ enim dixit Anthenorei timaui:ꝙ timauus ſit ꝓpe patauium:ſed anthenorei dixit per quem Anthenor nauigauit in italiam nõ enim apud anthenoridas eſt timauus:eſt aũt: timauus uenetiæ flu.cõcordiæ atque tergeſte oppidis ꝓximus ex mõte qdem grãdi:q nouẽ ora effuſus:ampliſſimũ ante alia fõtẽ facit ex quo tandẽ uno exiens alueo in adriacũ funditr̃ mare in ſinu tergeſtino:& Anthenor in italiam ueniens per hunc amnem í adriaci ſinus mare penetrauit. Sũma dies:quæ ultima erat populi Romani. impia ar.uidelicet ciuilia. Seu tonitrus: & unde hoc bellum: inſtare augur. cognouit? Notauit:obſeruauit tonitrus qui bellum indicabant tela. Præſaga id eſt ꝑtænũcia mali fulmía. Seu. no. diſcordia: ſeu ſydera cæli diſſenſere a curſu ſuo.ꝙ uidelicet curſũ ſuum ſtellæ a diuina prouidentia impoſitum minime ſequerenrur. Totum æthera:uniuerſas ſtellas. Polos arcticum & antarcticũ. Numẽ uidelicet planetas:ſiue Iouis:ſiue Martis:ſiue Mercurii &c. Solis in obſcurũ:uidelicet ꝙ ſol p̃ter naturã æclipſim pateretur Diſſimilẽ certe:certe ſiue hoc ſiue illud notauit. manifeſtũ eſt diem illum fuiſſe cæteris diebus ualde diſſimilẽ. Diem the.i.quo pugna theſſalia geſta eſt. Si cũcta.p.& uſqueadeo diſſimilis fuit:ut ſiqs ſigna illius diei diligẽter obſeruaſſet:adhibito augure pito:facile intelligere poterat pugnam q̃ inſtabat. Pe.cuncta.i.q cũcta & artẽ omnẽ augurii cognouiſſet.eſt eni Synecdoche. Notaſſet obſeruaſſet. Mẽs hoíum.i.ítellectus hũanus. Spectari cognoſci: Phar.i.pugnã in pharſalia geſtam.
O ſũmos hoíum:nũc Luca.apoſtrophat ad Romãos oẽs.dicit.n.romãos.ſũmos oíum populo℞ q dos

etiam ſollicitent in uariatione fortunæ ſuæ: ut ipſis numina quoq; uacent & ſigna ubiq; præſtent fortunæ imperii romani. O: ideſt dico Romanos ſũmos. &c. Forma per urbem ſigna dedit: Nam quia mutatio futura erat: ideo ſigna undiq; apparuere Vacauit: operam dedit. Siue ſua tantum: Tãtum inquit momenti res Romanæ habuere: ut cum hæc audientur: fama ipſa uulgante: inter ſpem & metum dubii erũt homines: quaſi nondum hæc pugna fuerit ſed paulo poſt futura ſit. In ſæcula: in gentes ſero n ſciturus. Sua fa. Videlicet fama magnitudine rerum uulgabis has res: ſiue ſcriptos monumenta. Perituta uota

Siue ſua tantum uenient in ſæcula fama.
Siue aliqd magnis noſtri quoq; cura laboris:
Nominibus prodeſſe poteſt: cũ bella legentur
Speſq; metuſq; ſiũl: perituraq; uota mouebũt.
Attonitiq; omnes ueluti uenientia fata.
Nõ trãſmiſſa legẽt. et adhuc tibi magne faue
Miles ut aduerſo phœbi radiatus ab ictu: bũt
Deſcendens totos perfudit lumine colles
Non temere imiſſus cãpis ſtetit ordine certo
Infœlix acies: cornus tibi cura ſiniſtri
Lentule cũ prima quæ tum fuit optima bello
Et quarta legione datur: tibi numine pugnax.
Aduerſo domiti dextri frons tradita martis
At medii robur belli fortiſſima denſant
Agmina. quæ cilicum terris deducta tenebat
Scipio. miles i hoc libyco dux primus in orbe
Aut iuxta fluuios. & ſtagna undantis eniphei
Cappadocũ mõtana cohors: & largus habẽis
Ponticus ibat eques: ſicci ſed plurima campi
Tetrarchæ regeſq; tenent: magniq; tyrãni.
Atq; omnis latio quæ ſeruit purpura ferro.
Illuc & libie numidas & creta cydonas
Miſit & itureis curſus fuit inde ſagittis:
Inde truces galli ſolitum prodiſtis: in hoſtem
Illic pugnaces commouit hiberia celtas
Eripe uictori gentes. & ſanguine mundi.
Fuſo magne ſemel totos conſume triũphos.
Illo forte die cæſar ſtatione relicta
Ad ſegetum raptus uicturus: ſigna repente.
Conſpicit in planos hoſtem deſcendere cãpos

monebunt: ſcilicet homines quaſi nondum euenerint: ſperabunt ur uincant: & metuent: ne uincant. Et adhuc: ſcilicet poſt mortem tuam. Miles ut aduerſo: poſtquam ſigna deſcripſit mali futuri. nũc dicit quomodo aciem inſtructam in planũ duxerit Pompeius. Miles: pompeius. Ab aduerſo ictu phœ. quia repercuſſis armis a ſole: ſplendorem & fulgorem undiq; mittebant. Lumine: fulgore armorum. Non temere: declarat quia ſuo quiſque ordine ſtetit In fœlix uno uerbo exitum rei ſignificauit dicendo infœlix. Cornus tibi cura: Antiq dicebant hic cornus nus. nui: in eadem ſignificatione in qua & nos hoc cornu cornu. Tibi numine ſed in dextro cornu domitius conſtitit: qui bellicoſus erat: ſed infœlix. nam apud corphinum uictus eſt. Frons. d. t. dextrum cornu. Aduerſo numine: id eſt diis contrariis. At medio ro. dicit autem in media acie cõſtituiſſe ſe Scipionem. Robur. ſ. mediæ aciei. Denſant: nam mediam aciem denſis militibus ualidiorem reddebant. Cylicum: quoſ turcos uocãt. Miles in hoc: uidelicet in theſſalia ubi ſub pompeio militabat. Sed dux in orbe libyco: nam prouincia Libya demandata erat ſcipioni a ſenatu populoq; ro. At iuxta flu. dicit autẽ eqtatum in locis campeſtribus poſitum fuiſſe: qui procul erat a flu. nam fluminibus tota theſſalia ferme iundat. Largus habenis: id eſt cito fugiturus. Sed ſicci: ſed in locis procul a fluminibus conſtiterant reges. & tetrarchæ: qui dicuntur quattuor prouĩciarum pfecti. Atq; omnis: Vt ſũmatim dicã. Purpura: habitum pro perſona poſuit. Seruit: domita armis italis. Illic & numidas: poſtquam generaliter dixit de populis quibus in locis conſtiterant a flu. remotis. nũc ſpecialiter dinumerat: qui populi conſtiterint i theſſaliæ locis. Numidæ: ſunt populi libyæ. Cydonas cretæ: quæ ut inqt Solinus prima remis & ſagittis potuit. Illinc: ab una parte Inde: ab alia. Curſus fugit: id eſt ſagittarii poſiti ſunt. Itureis ſagittis: id eſt q; ex alia parte ſagittarii miſſi ſunt a populis Itureis: iture ciuitas eſt parthorum unde itureus a um. nam parthici ſunt ſagittandi peritiſſimi. Truces galli: quia diu hoſtes fuerũt cæſaris nã p decenniũ cæſar galliã domuerat In hoſtem: id eſt contra cæſarem. Hiberia celtas: id eſt celtiberos: nam celtæ populi ſunt galliæ: qui cũ i hyberiã ueniſſẽt ibi coluerũt: & pmixti ex diuerſis gẽtibꝰ populi utriq; nomẽ obtinuere: & a celte & hiberi cõpoſiti ſũt celtiberi. Cõmouit: i auxiliũ põpeii miſit. Eripe uictori gẽtes: occide iqt o pompeii quã do de his uictis Cæſar trũphauit. Cõſume. ſ. ante totos triũphos: id eſt quos de tuis gẽtibus cõſecuturus eſt cæſar: ſed tuo potiꝰ iuſſu irerfice gẽtes. Illo forte die: nũc oſtẽdit quã ad inopiã redactus erat cæſar. qa uidelicet cõmeatus reꝝ oium iopia laborabat uſq; adeo ut cogeret ẽt ſegetes ex agris nõdũ maturas rape & quo die aciẽ iſtructã duxit põpeiꝰ eodẽ cæſar frumẽtatũ milites mittebat. Signa. i. moturꝰ milites ſuos. Statõe re. i. caſtris põ. Ad rapt. ad rapiaſ ſegetũ. Cõſpicit ex iprouiſo ſtructo agmĩe uidit hoſteſ aduẽtaſ

Oblatumqꝫ uidet uotis ſibi mille petitum
Tempus in extremos quo mitteret oīa caſus
Aeger quippe more flagranſqꝫ cupidine regni
Cæperat exiguo tractu:ciuilia bella
Vt letum dānare nephas:diſcrimina poſtquā
Aduentare ducem ſupremaqꝫ prœlia uidit
Caſuram fati ſenſit nutare ruinam:
Illaquoqꝫ in ferrum rabies prōptiſſima paulū.
Languit:& caſus audax ſpondere ſecundos
Mens ſtetit in dubio quem ſua fata timere
Nec magni ſperare ſinunt.formidine merſa
Proſilit hortando melior fiducia uulgo.
O domitor mundi rerum fortuna mearum
Miles adeſt totiens optare copia pugnæ
Nil opus eſt uoto:iam fatum accerſite ferro
In manibus ueſtris quantus ſit cæſar habetis
Hec ē illa dies mihi quam rubicoīs ad undas
Promiſſam nemini cuius ſpe mouimus arma
In quam diſtulimus uetitos remeare triūphos
Nec eadem ē hodie quæ pignora q̄qꝫ penates.
Reddat:& emeritos faciat uos:marte colonos
Hæc fato quæ teſte probet quis iuſtius arma.
Sūpſerit.hæc acies uictum factura nocentem

Oblatum:id eſt tempus ſibi datum. Nulli uotis:quod innumerabilibus uotis petierat:quaſi dicat ſæpius optauerat. In extremos caſus:uidelicet ad ultimam pernitiem ſeu uinceret:ſeu uinceretur. Aeger: & animo & corpore dicitur quia more impatiens erat paruum etiam interuallum dannabat: quaſi impium eſſet. Vt leni:id eſt tanquam tardum. Aeger:impatiens ſignificat mœſtum:ideo quia mœſtus impatiens moræ erat. Flagrans:ardens. Cupidine regni:ut unus omnia gubernaret. Cœperat:pro incœperat. Exiguo tractu:id eſt paruæ dilationis & moræ. Diſcrimina poſtquam: ſed quamquam omnibus uotis optare ciuile bellum cæſar tamen ut uidit inſtare periculum non potuit non timere hinc quidem confidebat fortunæ ſuæ: inde uero dubitabat:qꝫ pompeium uiderat ſæpiſſime ſecunda fortuna uſum:& ex hoſtibus uictoriā reportaſſe: quātum ad fortunam ſuam ſpectabat ſpem habebat quantum ad fortunam pompeii pertinebat non parum dubitabat. Diſcrimina:pericula. Aduentare ducum:Inter ſe & pompeium adeſſe ut Cicero in epiſtolis:Nōdum erat auditum te ad Italiam adnentare:id eſt adeſſe. Supprema prælia:ultima fata. Nutare:minari:nam tunc magna moles minatur ruinam cum nutat:id eſt concutitur:eſt ergo ſimilitudo ſūpta a mole ruinam minanti. Nutaꝛ uacillare: Fatis non cæterorum modo ſed ipſius etiam cæſaris fatis ruinam caſuram non dubitauit Rabies ſcilicet cæſaris. Languit: torpuit. Et caſus: quāquā fortunæ ſuæ plurimum confideret cæ.tamē.nō potuit non dubitare cum tātum periculum iſtaret. Mens: quamuis omnia ſibi proſpera permitterentur:tamen mens ſtetit in dubio. Qui nec ſua: Oſtendit rationem quare dubitat: nam inter ſpem & metum conſtitutus erat ex una parte:ſi conſideres ſecūdam fortunam Cæſari ſemper fuiſſe cauſa erit cur ſperaret.At uero ex alia parte ſi uideres res geſtas Cæſaris & pompeii etiā cauſa erat cur dubitaret. Nec magni:Quia ſicuti cōſueuerat ipſe uincere:ita etiam pompeius:tandem cæſar metum diſſimulauit:& pectore īclūſum gerēs fiduciam uultu oſtentauit:orationemqꝫ ad milites habuit plenam exhortationis. Merſa: ſcilicet ī pectore. Melior:ſcilicet quam metus. Proſilit: id eſt in medium proceſſit.& his uerbis uſus eſt ad milites ſuos. O:domitor mūdi:& Quintilianus & cæteri omnes lucanum in orationibus ſuis oratoribus magis quam poetis annumerant: nam ſemper orationes maxima arte componit:ut in hac facit nam omnia adſunt neceſſaria.ſuadet enim Cæſar & hortatur milites ad pugnam.& primo beniuolentiam captat a perſona auditorum & dicit res eorum fortiter geſtas fuiſſe:beniuolum ſe facit a perſona auditorum ex rebus fortitet geſtis:& a uoluntate fortiter gerendi. Optatæ prælia pugnæ id eſt qꝫ antea uotis optaſtis: nunc ferro aſſiſcite. In manibus ueſtris: Locus beniuolentiæ in auditores cum oſtendimus quæ de illis ſpes eſt. Hæc eſt illa dies:Incipit nunc confirmare & arguere:nam arguit a partibus iuſtitiæ & iuris naturalis:cuius partem conſtat eſſe ueritatē a ueritate ergo arguit:quia promiſſerunt:ergo debent ſatiſfacere promiſſis:ut uerum ſit quod dixerint: unde fides qđ fiat qđ dictū ē deriuaꝛ. Rubiconis ad ūdas:cū uos traiecturꝰ eſſē. Promiſſā:dicēdo ne dubites o Cæſar nos ꝓ te pugnabimꝰ cū tēpus erit. In quā diſtulimꝰ:Triūphos ex gētibꝰ q̄s nos uirtute ur̄a ſupaſtis:ſi uīceritis nūc tādē uobis reddenꝛ triūphi.Hæc ē eadē ab utili:utile ē iḡt ut pugnetis:qa ſi uictoriā reportabitis cōiuges liberoſqꝫ ur̄os:patrios penates:& bona oīa cōſequimini.Emeriti milites dicūtur q fūcti ſūt muneꝛ militiæ. Colonos:q ſimul ac ſtipēdia ur̄a ꝑfeceritis uos ī coloniā duceꝛ uidebo: Vt qđ uirtute ur̄a pepiſtis id ēt poſſideatis. Hæc facto q̄.t.ſ.Perſuadet a laudabili: qa ſi uiceritis oēs ur̄am cām ꝓbabūt:aliter nō ipſā laudabūt:niſi uiceritis.A laudabili ſolemꝰ ſuadere: uel dicaꝛ ab honeſto:nā qđ hōeſtū ē:ē & id laudabile:ſed ſi laꝰ ſeqꝛ & recti faciendi uolūtas dupplicaꝛ. Fato:ſcilicet aliquo teſte: qa ſūpſiſtis arma. Quis iu.i.cuiꝰ cā iuſtior fuerit; qa ſi uicitis arma iuſte ſuſcepiſſe uidebimī;ſi nō uiceritis īiuſte,

Si pro me patriã: Si antea inquit pugnaſtis pro patria pro me quo tẽpore in galliã fuiſtis pro patria etiã uiciſtis. nunc magis pro me pugnare debetis: ut cũcta uincatis. Truces: ideſt fortes. Exoluite. i. liberate Gladioſq; culpa: nam id quod antea tũ ferro tũ flammis pepeiſtis: ut ideo patriam recupararetis: nunc aſcribitur uicio. At uero ſi uiceritis omnis culpa abolebitur. Mutato iudice: quia uicti uictoris iudicio dãnabuntur. Nulla manus: uidelicet qui uictus fuerit. Non mihi res agitur: ruſus ab utili: non pugnatis inquit mihi: ſed uobis: ego contentus ero uiuere priuata uita: dũmodo uos rgnetis: & uos ueſtroꝝ liberorũ ac cædium perpeſſarũ præmia tandem capiatis. Libera turba: ne ĩ ſeruitutẽ põpeii & ſuorũ ueniatis Gentes: ut ius habeatis in omnes. non uobis dominẽtur: ſed uos cæteris. Plebeiaq; toga: beniuolũ ſe ubiq; reddere debet orator: tãetſi id magis fiat in prĩcipio & exordio cauſæ: capta occaſione dicit hoc labores & periculo pro uobis ſubeo: quia quãtũ ad me attinet ſicuti plebeius paratus ſũ uiuerẽ. At uero ut præmia habeatis laborũ ueſtrorũ: odio & inuidia mea uos regnare concupiſco. Cõponere: conſtituere. Modicũ ciuem: ideſt humilẽ & moderatum Omnia dum uobis: non recuſo ut omnes in me odiũ habeãt: dummodo uos liberi ſitis & diu regnetis. Nec ſanguine multo: arguit a facili: & oſtendit utilitatem magnam eos conſecuturos pro labore: nam genus militum dicit eſſe pompeii: quod facile uincatur: quia ignaui. uidelicet homines ludis ac paleſtræ dediti ſunt: ut græci. ut athenienſes in primiſ deinde barbari: qui oneri ſunt potius exercitui: q̃ utilitati. Poſt: deinde in fenſis parere gladiis: quia uidelicet populi romãi hoſtes perpetui fuerunt. Spẽ mũdi: uidelicet uniuerſum orbem terrarum: ut domini omnium rerum ſitis. Delecta: ex aliis electa. Gymnaſia: erant loca ubi iuuenes exercebantur nudi: qui paleſtra ludebãt oleo peructi: ideo nudi pugnabant ut facilius e manibus elaberentur. Ignaua iners & puſilanimis. Et uix arma ferẽs: per quod molles oſtẽdit eſſe huiuſmodi homĩes. Mixtæ diſſona turbæ: quia ex diuerſis orbis partibus gentes atq; nationes erant in exercitu pompeii. Non illa tu. Quæ: adeo imbellis eſt: ut non dicã arma ſtricta ſuſtinere poſſit. ſed nec clamorem quidem belli cum. Suũ cla. quia ſuo ipſius clamore tenebitur. Ciuilia paucæ: pauci admodũ erũt ro. cũ quibꝰ pugnabitur

Si pro me patriam ferro flammiſque petiſtis:
Nũc pugnãte truces: gladioſq; exſoluite cul
Nulla mãus belli mutato iudice pura eſt. pa
Non mihi res agitur: ſed uos ut libera ſitis
Turba precor gentes ut ius habeatis ĩ omnes.
Ipſe ego priuatæ cupidus me reddere uitæ
Plebeiaq; toga modicum componere ciuem.
Omnia dum uobis liceant: nihil eſſe recuſo:
Inuidia regnare mea: nec ſanguine multo
Spem mundi petitis: grais delecta iuuentus
Gymnaſiis aderit: ſtudioq; ignaua paleſtræ.
Et uix arma ferens: & mixtæ diſſona turbæ
Barbaries non illa tubas: non agmine moto
Clamorem latura ſuũ: ciuilia paucæ
Bella manus faciẽt: pugnæ ps magna leuabit.
His orbem populis: romanũq; obteret hoſtẽ
Ite per ignauas gentes famoſaq; regna.
Et prmo ferri motu proſternite mundum.
Sitque palã quas tot duxit pompeius in urbẽ
Curribꝰ unius gentes non eſſe triũphi
Armenios ne mouet romana potentia cuius
Si ducis: aut emptũ minimo uult ſanguĩe q̃ſq̃
Barbarus heſperiis magnum præponere rbꝰ
Rõanos odere omnis: dominoſque grauantur

Pugnæ pars. m. I. eſt locus a iuſticia & a partibus iuſtitiæ: quæ eſt uindicatio: quia uidelicet pugnare fortiter debebunt contra barbaros: ut ulciſcantur iniuriam romanorum: cum illi perpetui hoſtes populi romani fuerint. Pugnæ: ſcilicet ueſtræ. Leuabit: liberabit. Obteret: oprimet. Romanum hoſtem: quia barbari obſidentur & hoſtẽ populi romani obterentur. Ite per igna. gen. ſcilicet quas facile uincere poteritis. Famoſa regna: quia fama tantummodo magni ſunt: re autem ignaui & imbelles. Et primo ferri: Nam facile erit primo concurſu uincere illos omnes. Sitque palam: & nunc manifeſtũ facite omnibus triumphos pompeii quiter de gentibus triumphauit: nec bene pro uno triumpho ſufficerent: uidelicet gentes imbelles eſſe quæ facile uinci potuerunt. Quas tot duxit: ideſt omnia dicere quẽ admodum pompeius triumphauit de mitridate: de Tigranne: de Siculis: de Aphrica: & licet ter triũphauerit: tamen gentes huiuſmodi adeo imbelles fuere: ut nec uni quidem triumpho ſufficere potuerint. Curribus: triumphis. Armenios ue mouet: dixit generaliter illos omnes imbelles eſſe: nũc ſpecialiter dicit hanc gentem bellis minime idoneam. Creditis ne armenios curare utrum noſtrum imperet: neque enim ipſi ſtudent fauere pompeio: ut pro ipſo ſolo quaſi pugnam inire uelint: quid enim ipſorum interest Pompeius uincat an Cæſar: & primo curſu debellentur. Romana potentia: uidelicet an potentia Pompeii an mei. Mouet: creditis curare reges barbaros iſta. Aut emptum ſanguine quiſquam: ne putetis barbaros uelle hoc ſibi conſtare magna mercede: ut Pompeius uincat. Præponere magnum: id eſt præficere pompeium imperio romano. Romanos odere: ſcilicet omnes barbari nec põ. uicere curãt.

Gymnasia

Quos nouere magis: oẽs romãos oderũt barbari: ſed eos in primis quos magis nouerũt. nouerũt autẽ magis põpeiũ a quo iniuriã acceperũt: ꝙ tãtũ putant ſe debellatos a põpeio: ideo quia ipſi pugnare nol/ lent facile uicentur. Sed me for. a cõtrario: cũ illi oẽs ignaui ſint: ut facile uinci poſſint. At uero uos mili tones ac milites ſemp uicere cõſueuiſtis. ab attributo pſonæ arguit. uidelicet a caſu qd euenerit: qd euenit quid euenturũ ſit: qd euenerit ut uiceritis: qd euenit ut uicatis: qd euenturũ ſit ut uicturi ſitis. Meorum nõ barbaroꝶ: ſed ueſtrũ q ſemp uicere conſueuiſtis: & ego ſum uictoriæ ueſtræ teſtis. Tot bellis: Quia ibi multæ iſti uctæ ſũt acies: nã gallos atque germa nos uicit Cæſar.

Quos nouere magis: ſed me fortuna meorũ
Commiſit manibus: quorum me gallia teſtẽ
Tot fecit bellis: cuius non militis enſem
Agnoſcam? cæluq; tremens cũ lãcea tranſit
Dicere non fallor: quo ſit uibrata lacerto.
Quod ſi ſigna ducem nũq̃ fallentia ueſtrum
Conſpicio: facieſq; truces oculoſq; minaces
Viciſti: uideor fluuios ſpectare cruoris:
Calcatoſq; ſimul reges: ſparſũque ſenatus
Corpus: & immenſa populos in cæde natãtes:
Sed mea fata moror: qui uos in tela furentes.
Vocibus his teneo: ueniam date bella trahenti
Spe trepido: haud ũquã uidi tã magna datu
Tã prope ſuperos cãporũ limite paruo ros
Abſumus a uotis. ego ſum cui marte peracto.
Quæ populi regeſque tenet donare licebit.
Quo ne poli motu: quo cæli ſydere uerſo
Theſſalicæ tantum ſuperi permittitis oræ
Aut merces hodie bellorũ: aut pœna paratur.
Cæſareas ſpectare cruces: ſpectare cathenas
Et caput hoc poſitum roſtris: effuſaq; mẽbra.
Septorumq; nefas: & clauſi prœlia campi.
Cum duce ſyllano gerimus ciuilia bella
Veſtri cura mouet: nam me ſecura manebit

Cuuius nõ militis: quaſi dicat cũ iuſlibet uiri: nã cũ ꝑ me fortiter pugnabitis: cogno/ ſcã arma ueſtra & cui præmia debeantur. Telũq; tremens: & ſi telũ uidero: etiã ſi non uiſus fuerit ille a quo torquebitur. tamen ab ipſo telo militẽ cogno ſcã. Tre. lan. uibrata. Tranſit cæ. ideſt p aerẽ pene/ trat atq; diſcurrit. Non fallar. i. optime noſcã. Vi/ brata: excuſſa lacertis. Quod ſi ſigna ducẽ: & ſi ue/ ſtrã uirtutẽ conſidero: quæ nunquã me ueſtrũ ducẽ fefellit: non dubito dicere uos uictores. Nũquã fal lentia me. ſ. qa quocunq; ea duxi: ſẽper uictores exti tiſtis. Facies truces: aſperas & timorem incutiẽtes. Oculoſq; minaces: qa oculis furorẽ & indignitatem ueſtrã contra hoſtes oſtendiſtis. Cruoris. ſ. fuſi uir tute ueſtra. Simul calca. r. in eodẽ tẽpore pedib⁹ ue ſtris ſubiectos. Sparſũq; ſe. corpus. ſ. ſenatores cæ ſos & ſtragẽ factã per hos agros. Immenſa cæ. imẽ/ ſo ſãguine. Sed mea fata. m. nũc ſe ipſũ repræhen dit: ꝙ adhortet milites: cũ minime ſit opus exorta tione cũ ipſi per ſe incitati ſit. Spe trepido: qa ſpes ipſa me trepidum facit: qđ accidere ſolet. Virg. Cor da pauor pulſãs. nã trepidi ſumus aliquãdo non me tu: ſed ſpe quæ noſtrã mentẽ concitat: ut hoc loco. Haud nunquã uidi: arguit ut dixi: ab attributo per/ ſonæ. ſ. a fortuna a caſu: ꝙ ꝓſpera ſẽper euenerit. er/ go ea nunc euentura ſperat. Tã ꝓpe me. i. tã mihi ꝓ pitios eẽ deos cũ dii ꝓpe ſunt: propicii ſũt: cũ ꝓcul: aduerſi. Limite. i. ꝑuo interuallo A uotis: a uictoria Ego ſũ cui. ſ. licet uobis donare quocũq; tenẽt re/ ges & populi. uidelicet regna: ĩpia & diuitias. Mar. peracto. i. uictoria p acta. Quo ne poli motu: nũc arguit a neceſſitate: & & ſecundũ artẽ argumẽtũ ĩ ſi ne ponit qđ ẽ ualidiſſimũ. Nã cũ ſuademus aliquid eẽ honeſtũ facile ẽ utile. at uero cũ dicimus eẽ neceſſariũ maius ẽ: dicit enĩ aut uincendum uobis eſt: aut p eundũ: neſcio quo ſidere: aut curſũ ſiderũ: cælũ ĩpellatur. ſ. ut hoc eueniat. ſ. an uincatis: an pereatis: ſi uice/ ritis domini eritis niſi uiceritis perituri eſtis. neceſſitas igitur ĩpellit uos ut uincatis. Poli motu: nã ſtellaꝶ motu inferiora regunt̃. Quo ſidere: declarat qđ dixit motu poli. Verſo ſy. ſ. curſu ſtellaꝶ impellente. Ore theſ. regioni theſſaliæ: qđ in ſequentib⁹ dicit uidelicet Aut merces hodie bellorũ: aut pereundũ uo/ bis eſt: aut uincendum. Parat̃. i. ſubiicit̃. Cæſareas ſpectare cruces: perorõ ẽ quæ fit per indignationem cõq̃ſtiõi pmixtã: nã locus ĩdignatiõis ẽ p quẽ oſtẽdius qđ factũ ẽ nefariũ. ĩdignat̃ enĩ ꝙ cæ. cruci mittẽdus ſit: uel ẽt cathẽis figẽdus. Effuſa. i. ſpſa. ſ. ut nec pudeat corpus meũ mẽbratĩ laniari. Septorũq; nefas: & manũ opulẽtẽ factã dicit eẽ alicuius p uĩ & opulẽtiã: quæ ꝓrſus ẽ a legib⁹: & ab æq̃li iure remota. Septoꝶ nefas. i. nefas. Cãpi marcii: nã ſylla ĩ uilla publica: q̃ erat ĩ cãpo martio quatuor legiões iuſſit occidi: & hoc ẽ qđ dicit ſeptoꝶq; nefas. Septa. n. dicũt̃ clauſtra cãpi martii ubi uilla publica erat: uillã iõ uocabãt: ꝙ extra mœnia poſita erat. Cũ duce ſyllão. ĩdignat̃ p uĩ & manũ opulẽtã factũ eẽ aliqd: cõq̃rit̃ uel ĩpugnat̃: quale fuit ſyllæ: cuius diſcipulum dicit fuiſſe pompeiũ. Noſtri cura mouet: per ſcripturam hic locus ſine du/ bio eſt conqueſtionis: uidelicet per quem non res noſtras: ſed eorum qui uobis cari eſſe debent conqueri/ mur. dicit enĩ nõ mei: ſed noſtri cura mouet. Nã me ſecura mane: & ſi animum noſtrũ ãplum & excelſũ in oĩb⁹ paratũ & oĩa eſſe facturũ ſi quid acciderit oſtendemus: ut hoc loco. uere inquam ueſtras fortunas non meas conqueror: nã anĩus meus eſſet excelſus: qui ſibi mõtẽ conſciſcere poſſit: ſi q̃d aduerſi cõtigerit.

Mors quæſita manu:qui uincere uoluerit: me uidebit manus mihi ipſi inferentem. Reſpexerit hoſtē: ideſt qui nondum uicerit hoſtem. Dii quorum curas:iterum locus cōqueſtionis eſt:per quem oſtendimus animum noſtrum in alios miſericordem:& nos fortiter paſſuros eſſe.ſi quid aduerſi contigerit audientium animi ad miſericordiam commouentur. Vincat quicunque neceſſe eſt: quicunq; inq clemenſ futurus eſt & miſericors in hoſtes: ille uictoriam obtineat: & qui uictis parcere uelit.per conqueſtionem ergo ad miſericordem fore auditorum animos commotos oſtendit. Quiſq; ſuos ciues:ideſt uincat quicunq; credit ſuos ciues non ideo hoſtes eſſe:ꝙ arma eis conceſſa ſunt:nam id imperio alicuius fecere:

Mors quæſita manu.fodientē uiſcera cernet
Me mea qui nōdum uictū reſpexerit hoſtē
Dii quorum curas abduxit ab æthere tellus
Romanuſq; labor.uincat quicūq; neceſſe eſt
Non putat inuictos ſæuum diſtringere ferrū.
Quiq; ſuos ciues ꝙ ſigna aduerſa tulerunt
Non credit feciſſe nefas pompeius in arto
Agmina ueſtra loco uetita uirtute moueri.
Cum tenuit quāto ſaciauit ſanguine ferrum?
Vos tamē hoc oro iuuenes ne cedere quiſquā
Hoſtis terga uelit.ciuis qui fugerit eſto.
Sed dum tela micant.non uos pietatis imago
Vlla:nec aduerſa conſpecti fronte parentes.
Cōmouet an uultus gladio turbante uerēdos
Siue quis infeſto cognata in pectore ferro
Ibit.ſeu nullum uiolabit uulnere pignus
Ignoti iugulum tāquā ſcelus imputet hoſtis.
Sternite iam uallum:foſſaſq; implere ruina.
Exeat ut plenis acies non ſparſa maniplis.
Parcite ne caſtris:uallo tendatis in illo
Vnde acies peritura uenit.uix cuncta locuto.
Cæſare:quē q; ſuū munus trahit arma q; rap.
Sūpta uiri celeres capiūt præſagia belli tim
Calcatiſque ruunt caſtris ſtant ordine nullo.
Arte ducis nulla:permittuntque omnia fatis.

Pom.in arto.a.u.l. nunc e diuerſo per ignorantiam cōcludit oſtendens pom.fuiſſe ſæuum: & eſt locus per quem oſtendit uindicandum eſſe in eos qui nō coacti:ſed uoluntarii arma ſūpſerunt:nam locus indignationis per quem oſtendimus de induſtria aliquid factum eſſe & uoluntario facinori ueniam pſtandam non oportere e diuerſo: ſi uolūtarium nō eſt ueniam eſſe præſtandam. oſtendit autem pom. ꝙ non coactus:ſed uoluntarie ciues occiderit & oīui uſum eſſe:& ita indignatur.Scitis autem quo tēpore ex munimentis:quib; Cæſ.circundederat pō. & milites: quomodo aliquot ciues romanos occiſi fuerint:ſed quanquam ibi nefarius fuerit pom. tamen ita cōuenit inter ſcriptores:ꝙ ſi uoluiſſet potuiſſet eo Cæſ.a pompeio debellari.ſed militibus iuſſiſſe ut ciuibus parcerent: ſed uertit in contrarium Cæſarē hoc loco:nam oratorie arguit: ut quæ aliis commoda ſint in ſuum commodum conuertat. Agmia ueſtra loco:meminiſtis q̃ crudeliter pō.uos occiderit cū in āguſto eētis: nec uirture uřa uti poſſetis. Vetita uirtute:quia uirtus ueſtra in locis anguſtis moueri non poterat: & primo uidente magna pars ueſtri cæſa fuit. Vos tantū hoc oro: adhuc perſiſtit in eo:uidelicet uoluntario facinori ueniam dari non oportere:at uero his qui inuiti & coacti pugnauerint ultro ignoſcendum eſt. Vos īquit uolo o commilitones:ut quēcunque fugientem uideritis: hunc ciuem eſſe putetis: & ei ignoſcatis & ſi poſſitis ipſum incolumem eſſe uelitis. Vos tātum:quanuis inſtigati eſſe debeatis contra pō. qui magnam ueſtri partē occiderit.& cætera. Sed dū tela micant:e diuerſo autem ſiue pater:ſiue filius fuerit:q tela cōtra uos ītēdat:ipſū occidite:ſed fugiētib; pcite.illi.n.oſtēdūt ſe coacte nō ſpōte pugnare.

Aduerſa:oppoſita. Vultis uerē.ēt uerēdos q̃ cōtra uos arma ferēt ipſos iuadite. Infeſto:aduerſo. Cognata ī pectora: ſiue uobiſ ſāguīe cōiūctus pectora uřa petet. Seu nullū.i.ſiue nō erit ppiquus. Ignoti iugulū .ſ.ipſū hēte ipſū p ignoto hoſte. Sternite iā uallū:nolite īgt p portas caſtroꝝ exiř.ſed euertite uallū:& eo aīo ad pugnā pdite:ut uobis uincēdū putetis:nec rurſus ī caſtra redite:ut deuictis hoſtib; : caſtroꝝ potiamini. Vallū:caſtroꝝ ne reſpectus caſtrorū uos faciet ībelles. Nō ſpſa.i.diuiſa:ſed conferta ī unum. Ne: p nō. Vallo tēdatis:qa occurrebat illud:ſi uallū euertimus:quo nam poſtea nos recipiemus. In illo uallo:p ī illud uallū:caſus p caſu ponit̃.hic uallus & hoc uallū dicit̃.ſed differēter.nam uallus dicit̃ palus:uallū uero dicit̃ tota munitio caſtrorū. Acies pitura:qa malo omine īierat. Vix cūcta locuto cæ. Nūc dicit quomō ſe habuerit milites Cæſ. poſt hāc adhortationē: dicit eos unanimes īcitatos fuiſſe ad ad pugnam futurā. Vix ſatis inquit adhortationem ſuā finierat Cæſ.cū ſe omnes ad ſuum quiſque munus præparauerunt:ut ſe pugnæ inſtanti recingerent. Munus:officium. Raptim celeriter. Viri celeres.i.ſe armis īſtruxerunt & corpora cibo curarunt. Præſagia:ſcilicet uictoriæ:quia unuſquiſque animo uictoriam prædiuinabat. Ruunt ca.pro eruunt e caſtris. Stat ordine nul.ipſi adeo in hoſtem ruebāt ut expectare nequerint. ut acies inſtrueretur:ſed quo quemque impetus tulit:eo aciem direxit. Fatis:uidelicet fortunæ hoc pertinet ad oſtendēdam cupiditatem pugnādi militum Cæ.qui non expectauerūt Vt acies ſtrueret.

Si totidē magni.i.ſi quot milites erā:totidē cæſ.fuiſſēt:q regnū & tyrānidē appeterēt.nō potuiſſēt īfeſti us īuadere hoſtē. Soceros magni.i.totidē cæſ. Totidēq; petētes: Sic ut petebat cæ. Regna urbis. nō ui/ cere. Vidit ut hoſtiles:poſt adhortatiōem cæ. militis eius e caſtris euerſo uallo eruperūt & magno īpetu hoſtes petere inſtituerūt. Nūc dicit quō ſe pō.habuerit ubi uidit ab hoſtibꝫ ī ſe īpetū fieri: nā pauor aīum occupauit:q qdē fuit magnus:ut tātus īpator timeret. deīde pſſo metu milites ad cōcionē uocatos exhor/ tatus ē ad pugnā. Vt.i.poſtq:hoſtiles cateruas. Hoſtiū acies:inrectū exire.ſ.oppoſito ei occurrerē. Nullas que mo.ſ. belli facere. Diē:conferēdæ pugnæ. At tonitus:trepidus. Gelato corde:unū ſequit̄ ex reli quo.nā ex pauore ſequit̄ frigus. Tātoq; duci. quā/ tus pō.fuerat: q ſemp ex hoſtibus uictoriā reporta/ re conſueuerat:nūc aūt ī ipſo articulo belli cœpit ti mere:quod ſiniſtrū erat omēcladis futuræ. Omē. auguriū. Sic.i.tantū timere cœpit. Premit metus. claudit & retinet.Vir.Spē uultu ſimulat:pmit altū corde dolorē. Totūq; p agmen.ſ.p. hæc adhortatō eſt pō.ad milites ſuos: ut ex eo facile intelligat̄ ī de/ liberatiuo genere poſitā eē: nā finē habet ſuaſionis deliberatiuū genus. ſuadet enim militibꝫ ut uelint fortiter capeſcere pugnā:ſed primo beniuolentiā ca ptat a pſona auditorū:cū fortiter gererē appetant & appetierint:appetiſtis inqt fortiter gerere:nunc ue/ ſtris uotis occaſio datur. Veſtra dies:adeſt inqt oc caſio benegerēdæ rei:quā tantopere appetiſtis.& cū oſtēdimus res eorū fortiter geſtas beniuolētiā cap/ tamus. Eodē modo ſi ipſos appetētes fuiſſe oſtēdi/ mus reꝝ gerendarū. Totas effū.uires:a facili: facile inqt eſt uobis debellare hoſtes:nā occaſio eſt data q oēs in unū couenerūt:ut ſimul ſemelq; oēs facile ui cere poſſitis.qs patriā ab utili:utile ē inqt ut pugne/ tis:nā parata uictoria:patriā:pentes:uxores:liberos ūraſq; domos recuperabitis.Patriā hec oīa & armis & pugna repetat. Medio po. poteſtis debellare cū oīa uideāus poīta ī medio cāpo. Cā.i.m. ab hōeſto arguit.ſ.partibꝫ iuſtitiæ:q dii oēs faueant res iuſtas poſtulātibꝫ:uos āt arma ſūpſiſtis:ut patriā:deos: pe nates:leges atq; iudicia ſeruetis:& libertatē īuiolatā defendatis. ergo oſtendit fore ut ſi pugnauerint ut uictoriam ex hoſtibus conſequentur. Melior cau ſa ueſtra: ſcilicet q̄ hoſtium qui pro tyranno: nō libertate arma ſumpſerunt. Ipſi:ſcilicet dii. Re gent: pro dirigent tela ueſtra in Cæſaris corpus. Sancire:firmate. Hoc ſanguine:quia ſancire eſt ꝓ/ prie ſanguine uictimæ aliquid confirmare.unde le/ ges immolatione hoſtiarum faciebantur. Si ſocero dare regna:ex hoc q uobis faueant dii:cognoſcerē po teſtis:q in hac ætate me incolumem ſeruarunt:ex quo manifeſtum eſt libertatem ac leges curæ eſſe diis: Dare regna ſocero:ideſt ut potiretur Cæſar. Præcipitare:accelerare. Fatis: ideſt uoluntatibꝫ deorum: ideſt ſi fata uoluiſſent. Non iratorum populis:q ducem pompeium ſeruarunt incolumen dii: inditiū eſt ipſos uelle patriam ac libertatem incolumes eſſe:ſed quia urbi populiſq; fauent hoc facere uoluerunt. Quæ uincere poſſent:a laudabili arguit:q uidelicet pom. omnes qui ſunt in urbe ſequūtur ipſum pom. Subiere pericula clari: etiam ſi ab inferis excitarentur priſci illi ac reip.amatores uiri:non dubium ē qn partes ſuas ſecuturi ſint:& uoluntate ſua arma ſumant. Sacra ima. uidelicet quia imagines ſcōrum illo/ rum patrum repræſētant qui reipublicæ amatores fuerunt. Darent fa. ideſt ſi ita dii uellēt:ut hi a mor tuis reſurgerent. Curios:ideſt ſimiles curiis:ut curius:q contra pyrrhum regem epirotarum fuit impera tor & q cōſul una cū fabricio ipſū ad pacē petēdā coegit:hic ē ille curius q aurū ſibi a ſānitibꝫ allatū cōtēpſit dicēs ite & nūciate curiū malle hētibꝫ aurū īpar̄:q aurū poſſiderer. Reduceſq; ca .i. ſimiles cāillo q patri am e māibꝫ galloꝝ eripuit:& reliqas ciuiū q incapitolio obſidebant̄:liberauit & urbē ro.reædificauit.fuit nouus urbis romæ cōditor. Decios:quorū pr̄ bello latio:alter bello gallico ꝓ ſalute reip. ſe deuouerūt,

Si totidem magni ſoceros totidemq; petentes
Vrbis regna ſuæ funeſto in marte locaſſet.
Non tam præcipiti ruerent in prœlia curſu.
Videt ut hoſtiles in rectum exire cateruas
Pompeius: nullaſq; moras permittere bello
Sed ſuperis placuiſſe diem: ſtat corde gelato
Attonitus: tantoq; duci ſic arma timere
Omen erat: premit inde metus: totūq; p agmē
Sublimi preuectus equo: quē flagitat inquit
Veſtra dies uirtus: finis ciuilibus armis
Quem quæſiſtis adeſt: totas effundite uires.
Extremum ferri ſupereſt opus: unaq; gentes
Hora trahit: quiſquis patriam caroſq; penates
Qui ſobolē ac thalaōſ dſertaq; pigōra quærit
Enſe petat: medio poſuit deus omnia campo
Cauſa iubet melior ſuperos ſperare ſecundos.
Ipſi tela regent per uiſceta cæſaris ipſi
Romanas ſancire uolunt hoc ſanguine leges
Si ſocero dare regna meo: mundūq; parerent
Præcipitare meam fatis potuere ſenectam.
Non iratorum populis urbiq; deorum eſt.
Pompeium ſeruare ducem: quæ uicere poſſet
Omnia contulimus: ſubiere pericula clari
Sponte uiri: ſacraq; antiquus imagine miles.
Si curios his fata darent: reduceſque camillos
Temporibus: decioſq; caput fatale uouentes

Hic ſtarēt.ſ.ut ptes uraſ ſeqrenť. Prio.gen.or.c.a.facili:facile erit ſqt hoſtes uicere:nā plures cū paucio/ rib9 pugnabūt. Prio.o.qa i exercitu hēbat Farnacē regē armeniæ quē aliqdo uicerat pō.& i regnū colloca/ uerat hūit & alios reges plurios ac dīaſtas:ut refert Apianuſq pti ob inexperientiam:parti ob res apud dy rachiū fœliciter geſtas elati animis pō.ad pugnā hortabanť. Cæſ. eos cōtinue ꝓuocantē & aciē iſtruētem oſtēdentes. Pom. e cōtra eos admonebat id cæſ.ex īopia ſumma cōtingere ſtimulāte deinde exercitu: iui tus pugnā ut oſtenderet:iſtruxit:nō ſine ſuo ſuadētiūq; periculo ac malo. Coacte: cōgregate. Vrbes.ſ. oriētis.ſ.tantæ quantas.&c.uidelicet uniuerſus or/ bis terrarū meas ptes ſeqť. Toto ſimul utimur or/ be:uidelicet qđ cūq; cōprehendiť ſub circulo ſigni fero. uidelicet ab auſtrali plaga uſq; ad ſeptētrionē: nā cū uertiť ſignifer circulus: ita uertiť ut nunq̄ di/ ſcedat ab auſtrali plaga & ſeptentrionē uſq; ptingat ideo tatū duas ptes aſcendit:ut nō diſcedat a torri/ da zona: & illa quā pertigit ē auſtralis plaga:ad quā nunq accedit ē ſeptentriōalis:& eſt frigida zona. di/ cit ergo qcqđ habitabile ē i toto orbe terraꝝ:ide ad nos gētes puenięt:quæ nos & ſigna noſtra ſequenť

Hinc ſtarent primo gentes oriente coactæ
Innumeræq; urbes: quantas in prælia nunquā
Exciuere manus:toto ſimul utitur orbe.
Quicquid ſigniferi compreſſū eſt limite cæli
Sub noton & boreā hoim ſimul arma moue
Nōne ſupfuſis collectū cornib9 hoſtē. mus
In medium dabimus pauca uictoria dextras
Exigit.at plures tantum clamore cateruæ
Bella gerent:cæſar noſtris non ſufficit armis
Credite pendentes e ſummis mœnibus urbis
Crinibus effuſis hotari in prælia matres.
Credite grandæuum uetitumq; ætate ſenatum
Arma ſequi:ſacros pedibus proſterēre canos:
Atq; ipſam domini metuētē occurrere romā
Credite qui nūc ē populus:populūq; futurū.
Permixtas afferre preces hæc libera naſci.
Hæc uult turba mori.ſiqs poſt pignora tanta
Pōpeio locus eſt:cū prole & cōiuge ſupplex
Inperii ſalua ſi maieſtate liceret.
Volueret āte pedes magnus:niſi uicitis exul
Ludibrium ſoceri:ueſter pudor ultima fata
Deprecor:ac turpes extremi cardinis annos
Ne diſcam ſeruire ſenex:tam mœſta locuti

Sub notō aut boreā:declarat.ſ. ab auſtrali zōa uſ q; ad ſeptētrionalē plagā. Nōne ſupfuſis: cū igitur tot gentes nobiſcū ſunt:q̄ difficultas erit uniuerſum cæſ. exercitū circūdare extēſis cornib9 & collectos i mediū ad unū oēs uſq; ad internitionē delere. Sup fuſis cornib9:acies ſtruebanť i modū cornuū. Nō/ ne ſupfuſis:cū nos multo plures ſimus q̄ hoſtes: nō ne i mediū collectū exercitū delebimus.q.d.ſic. Pa ucas uictoria.d. pauci admodū erūt q̄ uicāt.nā cæte ri clāore ipſo hoſtes cōprimēt ꝑnimia multitudine Cæ.nris.n.ſuf.ar. Præ nimia militū ſuorū pauci/ tate. Credite pēdentes: poro eſt q̄ auditores cōmo uenť ad cōmiſerationē ē locus per quē res humiles: turpes:liberales pferunť ꝙ.ſ.ipſa pria:uxores:liberi parētesq; affuſi genib9 ipſos ſuppliciter rogāt:ut ꝓ ſe & pria fortiter dimicaꝛ uelit:figite inqt aīs uris hic adeē romam & uidere pres ac mres uos orātes cū fi liis ſuis & pres ſenes genib9 affuſos ſupplicit rogare: ut nūc uelitis ꝓ pria fortiter pugnare. Crinib9 ef. i. ſpſis p colla credite.i.figite aīs grādæuū ſenatū.i.gra ueſcentem ætate:ideo. Veritum arma ſequi: qa nō ſolum meritis ſtipēdiis:ſed ætate iam uacationem habent:quia ætas illa arma ferre non poſſit. Sacros canos:Veteres illos. Atque ipſa.d.m.& ipſam ur bem romam credite uobis obuiam prodire:quæ ſupplex rogat:ut libertatem ſuam defēdere uelitis. Me tuentem dominum:tyrannum:cum ianpridem in libertatem uixerit. Credite qui nunc eſt: credite nō modo parentes:ſed etiam poſteros precibus agere uobiſcum:ut ſe libertatemque ſuam defendatis. Po/ pulum futurum : ſcilicet poſteros: quamobrem. Hæc libera naſci : ſcilicet populus & refertur ad illud quod dixit:populum futurum:ideſt poſteri qui uolunt in libertate naſci. Hæc uult turba mori:ſcilicet q ſunt præſentes.qui cupiunt uitam ſuam in libertate finire. Siquis poſt pignora tanta: locus indignatio nis eſt cum proferuntur res indignæ:ætate:fortuna:honore:beneficiis quas paſſi uel perpeſſuri ſunt:ideo recte magis oratoribus q̄ poetis aſcribitur.Lucanus.Siquis orator res indignas priſtinis beneficiis & ætate oſtendit:comouet indignationem. Pignora:ideſt ſigna amoris:quia ab ineunte adoleſcentia:bene de re publica pompeius meruerat. Cum prole & coniuge:uidelicet.cum:Gn.& ſexto pompeio & mea corne lia. Voluerer ante pedes: ideſt proſternerer pedibus ueſtris & prouoluerer. Magnus niſi uincitis: o/ ſtendit res indignas beneficiis. nūnc res indignas ætate & fortuna. Deprecor: ideſt depello: depellere eſt in ea ſignificatione: ſicut dicimus:quid eſt conſultatio:eſt prima defenſoris deprecatio:ideſt depulſio. Vltima fata: Ideſt fortunam ultimæ ſenectutis. Turpes extremi cardinis annos: ideſt articulos mortis quia iam ſum in fine mortis. Ne dicam ſeruire ſenex: uidelicet ne poſtquam ad ſenectutem peruenero: in ſeruitute uiuere incipiam. Tam mœſta locuti: Nunc dicit quo animo milites ſui fu/ erint audita oratione pompeii dicit omnes incitatos eſſe ad pugnam: & ſi moriendum eēt non recuſarēt.

Flagrant;ſcilic& ad pugnam. Voce ducis:oratione Pompeii. Locuti tam mœſta:ſcilic& quum ad cō
commiſerationem moueret omnes. Erigitur:excitatur. Placuit:ſcilicet ipſis militibus : ſi Pompeius
timeret uera:uidelicet etiam ſi uerum eſſet quod inſtare uident:uicto Pompeio deligebant potius mori:
q̄ tantum nefas uidere.ergo quia ita incitati & inflamamati erant. Vtrinq;:ſcilicet a Cæſare & a Pompe/
io. Pari metu:id eſt pari impetu irarum. Irarum metus hos:pompeianos.uident enim ſeruitutem pa
ratam eſſe omnibus:ſi uicti fuerint:ne ſeruire cogerentur Cæſari : quia inlibertate nati erant & uixerant.

Voce ducis flagrāt animi:romanaque uirtus
Erigitur placuitque mori ſi uera timeret:
Ergo utrinque pari concurrūt agmina motu
Irarum metus hos:regni ſpes excitat illos
Hæ faciēt dextræ quicquid non expleat ætas :
Vlla nec humanū reparet genus oībus annis
Vt uacet a ferro:gentes mars iſte futuras
Obruet:& populos æui uenientis in orbem.
Erepto natale feret.tunc omne latinum
Fabula nomē erit:gabios ueioſque choráque:
Puluere uix tectæ poterunt monſtrare ruinæ
Albanoſque lares laurentinoſque penares
Rus uacuū quo nō habitet niſi nocte coacta
Inuitus queſtuſque numā iuſſiſſe ſenator.
Nō ætas hæc carpſit edax:mōimētaque rerū:
Putria deſtituit crimen ciuile uidemus
Tot uacuas urbes:generis quo turba redacta
Humani:toto populi qui naſcimur orbe eſt
Nec muros īplere uiris: nec poſſumus agros
Vrbs nos una capit:iuncto foſſore coluntur:
Heſperiæ ſegetes : ſtat tectis putris auitis
In nullos ruitura domus.nolloque frequentē.

Illos:ſcilicet cæſarianos. Spes:quia ſperabant
cum Cæſare regnare : ſi uincerent. Hæc facient
dextræ : poeta antequam pugnam deſcribat inter
utrunque geſtam : deplorat calamitatem non uni/
us:aut alterius populi :ſed totius orbis terrarum.di
cit enim tot milia uirorum hac pugna cecidiſſe:qđ
omnis ætas reſarcire non poſſet. Quicquid:ſcili/
cet belli ciuilis & qcquid cædis. Nec humanum r̄
paret genus om.annis:iuſque ad extremum finem
mundi recuperare non poterunt. Vt:quanuis.
Vacet a ferro:ideſt quanuis bella nulla poſtea ſequē
tur. Vacet:uacuum ſit genus humanum. Obru/
et:delebit. Feret.pro auferet. Erepto natale:ideſt
patribus:quia patres natalia ſunt filiorum Tunc
omne la.fa.no.erit: poſt bella ciuilia nomen latinū
quod apud gentes maximam famam habet:tunc fa
bula erit.omnes enim latini nōinis urbes uere pau
lo poſt euertentur:ut uix murorum ueſtigia rema/
neant : ſicuti etiam factum eſt. Nomen latinum
quod maximo in honore apud romanos fuit. Túc:
poſt bella ciuilia. Fabula erit:ſcilicet belli ideſt no
men uacuum & inane erit. Gabios: nominat ur/
bes latinas & has ciuitates : quæ latini nominis ce/
leberrimæ fuere:tamen uix ulla ueſtigia monſtra/
re poterunt. Puluere uix tectæ: Quia ruinæ ipſa
rum urbium uix indicare poterunt ibi aliquan/
do fuiſſe mœnia. Albanoſque lares:domos albæ
apolinis. Rus uacuum: ideſt quod erit inſtar ua/
cui ruris:quia ibi nemo habitabit. Niſi nocte: nō
habitabit īquit albanos lares quiſquam : niſi ſemel
in anno : idque inuitus faciet ſenatus & conqueret
hoc a nūma fuiſſe iuſſum. Niſi nocte: latinas feri
as:dicit quæ nocte albæ celebrabantur. nam poſtq̄ iubente Tullo hoſtilio albani omnes romam trāſmi/
grarunt & ex duabus urbibus una facta eſt : & quia teplum ueſtæ erat quod ſolum in urbe alba perman/
ſerat. Numma pompilius inſtituit:ut latinæ feriæ quotannis ibi nocte celebrarentur:ad quas ferias om/
ne latium conueniebat. Vnde latine ſunt Albæ appellatæ quod ſuperius oſtendit Lucanus ubi dicit. Nec
non illiacæ numen quod præſidet albæ.uidelicet numen Iouis optimi maximi. Haud meritum latio ſo/
lennia ſacra ſubacto Vidit flammifera confectas nocte latinas. Non ætas hæc: Et quæ cauſa fuit tantæ de
ſolationis ac uetuſtatis:non uetuſtas temporis:non peſtilentia:non terræmotus.non alia clades:ſed ciuile
bellum quod in campis philippicis geſtum eſt:hanc cladem ītulit. Hæc carpſit: ſcilicet oppida & mœnia
urbium. Edax ætas:quia tempus uetuſtate ſua cūcta conſumit. Virgilius:Tantum æui longinqua ua/
let mutare uetuſtas. Monimenta: Hyſtorias & antiquitates rerum:non iſta fuerunt. Sed crimen ciuile
cauſa fuit:ut tot urbes omnino uaſtarent. Tot uacuas urbes:deploratio eſt ſtatus populi romani quo nā
inquit redacti ſumus:nam urbs quæ antea orbis terrarum celeberrima fuit impleri non poteſt. non dico
Romanis: ſed nec ruſticis quidem : nec colluuione omnique genere gentium permixta. Quo:ad quid
Implere muros : ideſt frequentem urbem Romā reddere : Implere agros:ſcilicet agricolis: quia non
ſunt qui agros colant. Vrbs:ſcilicet Roma omnes gentes atque natiores capere poteſt. Iuncto foſſore
ſcilicet cum ciue iuncto ruſtico coluntur agri. Stat tectis putris auitis : & adhuc magnificentia ædium
ſtat : ſed ut minentur ruinam omnes : quippe quæ uacuæ ſunt habitatoribus. In nullos ruitura:Quia
nemo habitat has domos. Nulloque frequentem. Et roma ipſa uacua eſt:& ad eam cladem peruenit:
ut iā ſi uelit ciuile bellū gerere non poſſit. nam deficiētibꝫ ciuibꝫ bellū ciuile geri nō poteſt. Eo:ideſt ad id.

Sed mundi.f.r.Quid ita mirum eſt ſi nulla domus antiqua Romanorum inuenitur:quia iā tunc defe/cerunt omnes:ſed a peregrinis tota roma habitatur:Vt Iuuenalis: Nō poſſum ferre quirites græcam urbē quota portio fecis achiuæ. Fece.i.colluuione quadam gentiū & hominum diſſimilium a romanis illis q rerum domini fuerant. Cladis eius dedimus.i.ad eam cladem redegimus. Cedant feralia.n. cānæ.nemo ſit inquit qui nunc cannas deteſtetur.ut alliā flu.& alia loca ubi cladem romani acceperunt ab Hānibale q̄ do inuentus eſt locus.ubi maiorem cladem romāi accepere.ſ.in phar. Cānæ ap.:eſt uicus apuliæ ubi Hā/nibal quinquaginta milia romanorum cecidit. Et damnata diu.r.nā dies illi nefaſti habebātur ubi bel lum acceperant romani.faſti uero dicebantur in q/bus cū populo romano dicere liceret : nefaſti ꝙ nec fari nec agi cum po. romāo quicq̄ licebat. Ouidius primo faſtorum:illa nefaſtus erit per quem tria uer ba ſilentur.Faſtus erat per quem iur̄ licebat agi. Dā nata gallia:ubi romanos galli ceciderunt:& turpi fu ga tergedare coegerūt. Tēpora ſignauit:roma i fa/ſtis notabat hos dies : & eos nefaſtos & pnitioſos eſ ſe uoluit:ſed hunc diem quo bellum ciuile geſtum eſt in faſtis non notauit quia libēter uellet ut omnes eius memoria aboleretur. Proh triſtia fata:cōque/ritur de his qui tantum cladis intulere romanis : di cit enim quot populi qui cæſi ſunt in cam pis phili/picis renouari potuiſſet:uidelicet peſtilentia:fame: incendio:& terremotu:& qui ubique fuerit in toto orbe terrarum. Morboſque iacentes:uidelicet con tagionem morborum: ideſt eos qui morbo conta/gioſo perierunt. Inſanamque famen:ideſt eos qui fame perierūt: Permiſſaſque ignibus:ideſt qui pe/rierunt incendio. In præceps.l.i. eos qui perierūt terremotu Aera.p. nam aerem peſtiferum infectū dicimus:qui reciproco ſpiritu inficitur:& ipſe peſti lentia implicitus fuerit:morbos gēerat. Plena: ui delicet ciuibus. Tremores:terræmotus terræ:un/diq̄ ex omni r̄gione mundi. Traxit:ſcilicet ad theſ ſaliam. Explicat: extendit : ſcilicet acie ſtructa. Munera lōgi æui: uidelicet genus humanum quod longo tpe natū fuerat. Conſtituit: ideſt inſtruxit cāpis.nam ex multitudine populorum qui in bella ciuilia uenerant pro parte Cæſaris & pompeii:nunc tota occupatur theſalia. Tibi roma ruēti:nam tol/luntur in altum:ut graui lapſu caderet:ſicut ſuperius dixit in ſe magna ruunt. Omne tibi bellum gentes Nunc oſtendit magnitudinem urbis romæ & imperii illius magnitudinem :quæ in hoc ciuili bello fuit : quod ex eo coniici poteſt:ꝙ ad illum bellum undique ex omni orbe terrarum gentes conuenerant. Om ne bellum:ideſt omnes gentes tibi bella ciuilia dederunt. Omnibus:an.pro in ideſt perpetuis:quia om nibus annis omnes gentes populus romanus ſubegit bello:& ſemper uictores fuerunt. Te geminum:o ſtendit quomodo bello ſubactæ ſint gentes omnes a populo romano. In geminum axem: Arcticum & ātarcticum : ideſt in ſeptentrionalem & meridionalem, Haud multum terræ:hoc dicit propter parthos orientales populos:quos nondum populus romanus imperio ſuo ſubegerat:nam parthi craſſum cum e/xercitu ſuo deleuerunt:quod in primo libro Lucanus oſtendit.Vmbraque erraret craſſus inulta. Mul tum ſpacium:ſcilicet ꝙ tu bello ſubigeres. Vt tibi nox curreret : uidelicet ut quicquid ſub curſu ſolis ac lunæ ac cæterorum planetarum circum agitur.id ſub tuo iure eſſet. Nox : occidens. Dies : oriens.

Aether:ideſt ſeptentrionalem plagam:& meridionalem tibi uidere currere. Omniaque errantes : qđ ſpecialiter dixit:nunc ſummatim complectitur. Errantes ſtellæ:ideſt planetæ:uidelicet ſaturnus:iupi/ter:mars:mercurius:ſo:luenus.nam luna eſt ultima planetarum ſignificat omnes plagas habitabiles quas ſignifer circulus ambit.nam ab auſtrali plaga incipiens a qua nunquam ſol recedit per zodiacum cur rens uſque ad ſeptentrionalem arcticum :ad quem nuuquam ferme peruenit ibi eſt torrida zona : il/lic gelida q̄ ĩhabitabilis ē:illa nimio æſtu:hæc frigore:cū ergo dixit. Oīa q̄ errātes ſtellæ rōana uiderēt:ſi gnificat oīa q̄ ſignifer circulus ābit.i.plagas oēs habitabiles luſtrare Ro.:& uidere ſub iure ſuo poſitas &c.

Ciue ſuo romam ſed mundi fece repletam
Cladis eo dedimus:ne tanto in tēpore bellum
Iam poſſit ciuile geri pharſalia tanti
Cauſa mali. cedāt feralia nomina cannæ.
Et damnata diu romanis allia faſtis:
Tempora ſignauit leuiorum roma malorū
Hunc uoluit neſcire diem.proh triſtia bella.
Aera peſtiferum tractu:morboſq̄ fluentes.
Inſanamq̄ famem:permiſſaſq̄ ignibus urbes
Mœniaq̄ in præceps laturos plena tremores.
Hi poſſent explere uiri:quos undiq̄ traxit.
In miſeram fortuna necē:dum munera lōgi
Explicat eripiens æui:populoſq̄ duceſque.
Conſtituit campis:per quos tibi roma ruenti.
Oſtēdat quā magna cadas:quæ latius orbem
Poſſedit.citius per proſpera fata cucurrit
Omne tibi bellū gentes dedit:omnibus annis
Te geminum titan procedere uidit in axem.
Haud multum terræ ſpacium reſtabat eo ꝛ.
Vt tibi nox tibi tota dies tibi curreret æther.
Omnia quæ errantes ſtellæ romana uiderent.

Sed retro tua fata.i.quod omnibus annis a condita urbe uſq ad hanc diē peperas uirtute & armis uno die perdidiſti. Tua fata.ſ.īperii.ſicut Vir.In peius ruere fata ac retro ſub lapſa referri:licet nō protexit qđ tu ātea habueras. Tot fata tulit.ſ.aduerſa.i.fata quæ antea proſpera cedere ſolebāt:nunc aduerſa eſſe coeperunt. Par funeſta dies:quia una dies abſtulit quātū omne æuū dederat. Hac luce cruēta.i.die luctifica effectū eſt ut reges orientis: qui ſub tua poteſtate erant iā tua iura non timeant o roma. Non horreat:nō timeat. Latios faſces:italū īperiū:quia faſces erant inſignia conſulis. Conſul autē ſūmū īperiū gerebat.

Sed retro tua fata tulit:par omnibus annis:
Aemathiæ funeſta dies:hac luce cruenta
Effectum:ut latios non horreat india faſces.
Nec uetitos errare dachas in mœnia ducat:
Sarmaticūque prēat ſuccinctus cōſul aratrū
Quod ſēp ſæuas debet tibi parthia pœnas.
Quod fugiens ciuile nefas:reditura que nūq̄
Libertas.ultra tygrim rhenumque receſſit.
Ac tociens nobis iugulo quæſita uagatur
Germanū ſcythicūque bonū nec rſpicit ultra
Auſonia.uellem populis incognita noſtris.
Vulturis ut primum leuo fundata uolatu
Romulus:infami compleuit mœnia luco:
Vſque ad theſſalicas ſeruiſſes roma ruinas.
De brutis fortuna queror: quid tempora legū
Egimus? aut annos a conſule nomen habētes
Fœlices arabes:mediique eoaque tellus
Quam ſub perpetuis tenuerunt fata tyrānis.

Dachas:populos uergētes germaniā uerſus:& ad hiſtri fōtes quos olim dauos uocatos dicit ſtrabo: ex quo apud athenienſes dauoꝶ & getaꝶ nomina ſeruilia plurimū abundabant. In mœnia:ut iā non deuīcat dachas populus ro. de quibus uictis triūphās eos in mœnia ducat. Vetitos errare:ne quocūq ue lint ducāt exercitū & ſocios populi ro.depopulenť Sarmaticūq premat.ſ.conſul.i.ne conſul ducto limite expeditus ſarmatis finē præſcribat:quē trāſire non audeant:enim mos apud ro.fuit:ut cū gētes & ciuitates debellaſſent rōani:ſuccinctus cōſul aratro ſulcū ducebat:& fīes deuictis populis præſcribebat Succīctus:expeditus. Prēat aratrū.ſ.ut limite ducto fines præſcribat ſarmatis quouſq eos deleuit. Quod ſēper ſæuas.i.ꝙ parthi nondū pœnas dederāt iniuriæ & cladis illius quā ītulerāt occiſo craſſo Debet tibi: quia nondū dederat pœnas.ergo tibi debet. Quod fugiēs ciuile ne. & eſt effectū ut libertas populi romani: nunc ocius italiā deſeruerit:& ī extremas uſq terrarū orbis regiones aufugerit. Ciuile nefas:ꝙ bellū ciuile fugeres: q̄ſi abhominandū nefas. Vltra tigrī rhenūq receſſit.i. armeniā & germaniā:nā per tigrim flu.armeniā ſignificat. per rhenū germaniā. Quæſita.ſ. libertas appo. germanū ſcythicūq bonū.i.libertas:quā totiēs morte ipſa & ſanguine noſtro quæſiuius:effecta eſt ſcythiæ ac germaniæ bonū qđ a nobis diſceſſit. Iugulo.i. morte noſtra:quia libertati mortem poſtponebamus.potius enim liberi eſſe uolebamus q̄ ī ſeruitute uiuere. Scythicum bonū:quia nunc germani & ſcythæ liberi:cū nos ſeruiamus. Nec rſpicit ultra auſo:amař hoc dicebat contra neronem. Vellem populis: uellē inquit iam tum primū deſeruiſſet urbem romā libertas ut nunq̄ poſtea rdiiſſet:cum ab initio urbs roma condita fuit a fratribus Remo & Romulo:nā ſi nunquā liberi fuiſſent ro.æquiori animo nunc ſeruitutem ferrent:ſed ſemel guſtata libertatis dulcedine:uix ſeruitutem nūc tollerare poſſunt. Vt primū.ſ.u.uidelicet q̄ primum inuento aſylo: romulus urbem cōdidit nunquā libertatem urbs roma nouiſſet. Vt primū:pro q̄ primum. Leuo uolatu uulturis: quia condita urbe cum fratres inter ſe certarent Romulus & Remus:uter eorum urbi nomen imponeret:nec enim ætas diſcretionis cauſa fuerat:cum gemelli eſſent. placuit igitur auſpicio cognoſceř uoluntates deorū:utri honor imponendi nomen urbi a diis tribueretur. Romulus igitur.Auentinum montē ad augurandum cœpit:& Remus palatinum.Primū igitur Remo ſex uultures apparuerūt:deinde Romulo.xii. adhuc certamen eſt:nam dum quærunt finem certaminis occaſio:nam cum nomen urbis ad ſe traheret Remus:ꝙ ſibi prius ſex uultures aparuiſſent:& ſibi hoc uſurpabat Romulus:ꝙ quanuis prius illi apparuiſſent: ſibi xii.apparuiſſe aſſeuerabat: Ille igitur tempore ſe potiorem eſſe uolebat:hic uero numero: & ita exortum eſt certamen ꝙ eo uſque proceſſit:ut uictus a Romulo remus a celere tribuno militum percuſſus occideretur. Leuo:ideſt ſiniſtro & infœlici uolatu. Vſque ad theſa. ideſt uſque ad hanc cladem in theſſalia geſtam. De brutis fortuna queror:ꝙ brutus pulſis regibus urbem liberauit:ſed ſatius fuiſſet.ut nunq̄ liberata fuiſſet. Tempora legum egimus:nam libertas legibus gubernabatur:qui in libertate ſunt ſub legibus uiuunt:at uero uui ſub regibꝫ ſunt:non legibus reguntur: ſed uoluntate tyrannorum. Aut ānos a coſule.n.h. nam a conſulibus dinumerabantur tempora apud romanos quotiens aliquod rei geſtæ tēpus ſignare uolebāt a noībꝫ cōſulū oſtēdebāt:ut cōſulibꝫ Papirio & Craſſo hoc geſtū fuit. Fœlices arabes ſcilicet ſūt q.ſēp ſub regibꝫ uixerūt. Medii: populi orientis ſunt qui ſemper ſub rgibus fuerunt quorum rex Ninus primus fuit.deinde pulſis ciuibus tranſlatū eſt regnum in perſidem. Eoaque tellus: ideſt populi orientales qui ſub regibus uixerunt. Perpetuis tyrannis:quia ſemper ſub regibus fuerunt.

Ex populis qui regna tenent: nanq̧ in hoc est deterior conditio noſtra quã ſunt populi qui ſemp ſub regibus fuerũt: ꝙ illi nihil indignũ putarent: quia ſemp aſſueti fuerunt ſub tyrãnis. At uero nos pudet: qa cũ liberi eſſe ſolebamus: nũc in ſeruitute poſitos eſſe. Ferũt. ſubſtinent. Sunt nobis: Nunc epicuream quodãmodo ſententiam ꝓbat: qui dicunt deos non curare humana: ꝑfecto ueꝝ eſt quod dicunt philoſophi. ſ. nullam humanaꝝ reꝝ curam deos habere nam ſi humana reſpicerent nõ paterent̃ tantã indignitatem: ut tyranni ſubigerent gentes & populos. Mentimur regnare iouẽ: falſum eſt ꝙ iuppiter regnet ſiue quis alius deus.

Ex populis qui regna ferũt ſors ultima nr̃a eſt
Quos ſeruire pudet: ſunt nobis nulla ꝑfecto
Numina: cum cæco rapiantur ſæcula caſu.
Mentimur regnare iouem: ſpectabit ab alto.
Aethere theſſalicas teneat cũ fulmina cædes?
Scilicet ipſe petet pholoen petet ignibus æten.
Immeritæq̧ nemus rhodopes: pinuſq̧ miãtes
Caſus hoc potius feriet caput: aſtra thieſtæ
Intulit: & ſubitis damnauit noctibus argos.
Tot ſimiles fratrũ gladios patrumq̧ gerenti
Theſſaliæ dabit ille diem: mortalia nulli
Sunt curata deo: cladis tamẽ huius habemus
Vindictam: quãtam terris dare numina fas ẽ
Bella pares ſuperiſ facient ciuilia diuos
Fulminibus manes radiiſq̧ ornabit & aſtris
Inq̧ deum templis iurabit roma per umbras
Vt rapido curſu fati ſuprema morantem
Cõſumpſere locum: parua tellure dirempti.
Ind̃ manus ſpectãt uultuſq̧ agnoſcere quærit:

Cũ cũcta rapiant̃ cæco caſu. i. fortuna. Spectabat ab alto aethe. t. cũ. f. qa ſi ueꝝ ẽ ꝙ regnet iuppiter: an ipſe fulmiabit mõtes & acroceraunia: & tyrãnos ſæuos reliquet icolumes? miniẽ? imo puniret illos nec celſa montiũ culmina feriret.

Scilicet ipẽ petet pholoen: certe ſi deus ẽ: de cælo tãget mõtes: & nos cæteros reliquet ĩtactos. Pholoen oethen: Mõtes ſũt theſſaliæ. Nemorhodopes. i. ſiluas thraciæ. nã rhodope mõs ẽ thraciæ. Pinuſq̧ minãtes. i. alta pinꝰ. nã qcqd altũ ẽ: caſũ minat̃

Hoc. p. feriat caput: Ambigue dixit ſed ĩtelligebat caput neronis: cũ caput urbẽ romã diceret: ut roma caput mũdi. Aſtra thieſtæ ĩtulit: Iuppiter fecit ut ſol obſcuraret̃ ne ſceluſ duoꝝ fratꝝ uideret. ſ. Atrei & thieſtis & claꝝ ſolẽ lucer̃ iuſſit: cũ nõ duo fratres ſed totius orbis terraꝝ fratres ſimul ĩ acie romana cõcurrerunt. Intulit aſtra thieſte: Fecit ut Atreus & Thieſtes: dũ inter ſe crudeles eſſent & alteri filios ad epulandũ pararet: medio die aſtra uiderent: nã medio die nox facta ẽ: & obſcurato ſole aſtra apparuerũt. Thieſte alterũ pro utroq̧ fratre poſuit. Et ſubitis noctibus: declarat quod dixit aſtra impulit.

Argos: urbẽ cui dominabant̃ Atreus & Thieſteſ

Tot ſimiles fratrũ: Duobus fratribus denegauit diem iuppiter: & tot fratribus qui ſimul ĩ theſſalia cõcurrerũt lucẽ ſolis cõceſſit: & nõ ſolũ fratres fratribus cõcurrerũt: ſed filii cũ parẽtibus qđ atrocius eſt. Dabit ille diem: ſi uerũ eſt ꝙ iuppiter regnet: ut dicũt. Similes fratres: ſicut fuerũt Atreus & thieſtes. Patrũq̧ gerenti: quia & fratres in fratres filii in parẽtes cõcurrent. Motralia nul. ſunt cur. deo: ꝑfecto ueꝝ ẽ qđ dicũt populi uidelicet deos hũana miniẽ curar̃. Cladis tamen huiꝰ hẽmꝰ: poſt deploratioñe urbis romæ nũc dicit q̃uis dii urbi hãc cladẽ ĩtulerĩt uel certe auctores fuerĩt: ut tãtũ hoĩum piret: & quantum nunquam poſtea refici poterit: ipſi tamen nobis tantas pœnas dederunt: quantas dii hominibꝰ date potuerunt: nam cæſares nnmen eorũ occuparũt. magna quidẽ clades fuit: quãdo effectum eſt ut hac clades cuius ipſi auctores fuerint homines diuinũ numen occupeuerint: atq̧ uſurpauerit. bene ergo dicit ipſos magnã cladem hominibus dediſſe. quandoquidem factũ eſt: ut numen ſuum cũ hominibus cõmunicauerint: nã cæſares in deorum numero habiti ſunt. Quantũ terris: non poſſunt dii maiorem pœnã dare hominibus quam ꝙ numen ſuum cõmunicent, uidelicet diuinitatem. Dare terris: ſi dico do tibi pœnas ſignifico patior: tu mihi das pœnas id eſt pateris. Bella pares ſuperis: bella diis dedere: quia hæc bella fecerunt: ut homines in deorum numero haberentur: & ita uſurparent quod ſuum eſt. Diuos pares: ſcilicet homines ita enim interpetrantur qui ſubtilius uim rerum inueſtigant: nam dii naturaliter dicuntur diui qui ex hominibuſ facti ſunt dii: & diui dicuntur quaſi inter deoſ uiuenteſ. Fulminibus manes: id eſt cæſares: ſicuti etiam factum eſt: nam ſtatua auguſti cæſaris cum fulmine & radiis pingebatur & templa illi uiuenti conſecrata ſunt: ut Oratius nos tibi præſentes meritos largimur honores: Iurandaſq̧ tuum per numen ponimus aras. Iurabit Roma per umbras: ſcilicet hominum quia nihilominus iurabimus per auguſtum cæſarem quam per iouem optimum maximum iurare ſolemus. Vt rapido curſu. Poſt deplorationem reddit ad id quod omiſerat. uidelicet ut pugnam deſcribat: quæ inter cæſarem & pom. in campis philippicis geſta eſt quomodo tandem congreſſi fuerunt: & conſerta pugna cladem intulerĩt: quãtã ſupiuſ cõmẽorauit: deĩde dicit qs ĩcipiẽs: pugnæ auctor extiterit poſtq̃ iqt ĩteruallũ illđ dimẽſi ſũt: qđ erat ĩter duas acies & ita ꝓpĩq fuer̃t: ut iactꝰ teli ab altera ad alterã aciẽ pueĩr poſſet ſteter̃t ĩcerti uel ꝙ ipĩ tela mitterẽt: uel ſpectãtes ũde tela mitteret̃ Cõſumpſere: p. t. l. & interuallũ qđ erat ĩter duas acies.

Parua tellure directi: uidelicet quantum ſpacium ictus teli poſſet tranſire. nam inter pharſalum oppidum enipeumque fluuium manus conſeruere teſte Apiano. Quo: id eſt quem petant. Manum: id eſt cuius manus telum: Inde. uidelicet ab aduerſa parte. Tempus quo noſcere poſſent. hoc tempus quo conſiderabant in quem tela coniicerent: aut in ſe coniicerentur: tempus fuit quantum pietatis & ſceleris miſerint: nam quiſque plane uidit in quos tela ſua coniicerent. uidelicet frater in fratrem: filii contra parentes: & patres contra filios: nouerunt dii ut ignari eſſent ſceleris ipſorum ut hoc & maius ſcelus cõmitterent: ꝙ non ignari hoc facerent. Quæ monſtra: nam monſtri loco habendum eſt. ut fratrem frater filius patrem occidat. Frontibus aduerſa uidere: id eſt oppoſitis ex directo. Nec libuit mutare locum: id eſt adeo obſtinate bella ciuilia gerebant ut locum mutare noluerint: ſed in loco ubi conſtiterant aduerſi fratres fratribus: & filii parentibus cõſtitere. Tamen omnia torpor: & quamuis nõ mutauerint locum tamen tanta uis fuit charitatis: ꝗ inter patres & filios eſt ut quodammodo manus torpuerint: nec poſſent: aut hinc: aut ĩde bellum cõiicere. ſubit recordatio ueteris affinitatis atꝗ amicitiæ quam multa ut inquit Apianus: & præclara pro dignitate & gloriam inuicem egiſſent: nũc autem gladiis armiſque contenderent: omnes quoque ſub illis militantes ad ſimile bellorum facinus adducerent: qui eiuſdem eſſent charitatis: ciues ſimul cognati amiciꝗ nonnulli fratres utraꝗ ẽt ex parte lachrymas emiſiſſe referũt: Torpor: languor. Percuſſa pietate: quia pietas quæ inter ſanguine cõiunctos eſſe ſolet percuſſit uiſcera utriuſꝗ aciei. Gelidus: id eſt gelatus: nam ſanguis gelatus frigeſcit: cũ aliquid contra naturam cogitamus: ut frater fratrẽ occidat. Pila. parata: ut iam iam eſſent inuicem pugnaturi. Dii tibi nõ mortem: nunc deteſtatur illum qui prius telum contorſit in aduerſam partẽ cui nomẽ craſtinus fuit: nam cum ita conſtitiſſent incerti quid facerent: & pietate moti langueſcerent Ita locutus eſt craſtinus. Aut ego moriar o cæ. aut egregium facinus edam: & ita occidit illum quem petiit: tum ſimul effuſo ſanguine omnes cõcurrerunt deteſtatur ergo illum: & illi malum impræcatur. Dii tibi: nollem, inquit: ut dii mortis pœnas tibi darent: ſed ſenſum permitterent: ut intelligere poſſes quantum piaculi commiſceris. Cunctis pœna: quia mors eſt cõmunis omnium pœna. Poſt fata: id eſt poſt mortem. Tinxit: madefecit. O præceps rabies: Perſiſtit in deteſtatione ſceleris eius dicit enim quantus fuit furor huius craſtini: immo rabies cum cæſar a pugna ſe contineret: tamen hic prius auſus eſt pugnam conſerere. Præceps ra.: id eſt temeraria & inconſiderata. Tela teneret: in ſe a pugna abſtineret. Tunc ſtridulus aer: poſtquam cruor emanauit tũ uero claſſica & cornua cecinerũt: & ſignũ pugnæ dederũt: tãtus deĩde clamor ſubſecurus ẽ: ꝗtũ nũquã a natura auditꝰ fuerat & tãtũ uicini mõtes clamorẽ ꝛddebãt ut ſuo ipſoꝝ clamorꝭ terrerẽt. Tũ: deĩde. ſ. ꝓfuſo ſãguĩe. Stridulus aer: qa ſonus nil aliud ẽ: niſi aer unde philoſophi cũ deſignãt uocẽ ſic diffiniũt. Vox eſt aer tenuiſſimus ictus qa a pulmõe trahit deĩde cũ emittit tenuiſſimꝰ ẽ. At uero cũ de ſono aer ĩ cornibꝰ efficit ẽ alia ratio: nõ. n. ad pulmonẽ trahit. Lituus ẽ tuba incurua ꝗ nũc etiã utunt. Cœptaꝗ claſſica cornu: hoc dicit qa claſſica ſũt oĩa inſtrumẽta: qbus belli ſignũ dat. Tũ: demũ. Tubæ: & ĩcuruæ tubæ ꝗs ſignificauit cũ dixit lituus & tubæ: recte ꝗs ſignificauit cũ dixit claſſica cornu dedere ſigna belli. Tamẽ. ſ. uiſo ſemel cruor. Aethera. i. ad æthera. Extremiꝗ fragor cõuexa. i. ãtra: ſed poſſumꝰ dicer eẽ tãtologiã: ut olympũ ĩtelligat cælũ: uel epexegeſis ſit. Que: ꝓ. i. Cõuexa: ſuppma cæli. Quo: ad quẽ. Nulla to. d. qa olympꝰ ẽ mõs dicit clamorẽ uſꝗ ad olympũ pueĩſſe: cũ tamẽ eo nubeſ pueĩi nõ poſſit. Procul. n. qa eo nubes pueĩre nõ poſſũt: & ita notatũ ẽ a philoſophis: nã ĩ ſũmo mõtis olympi cinerẽ ſtrauerãt: litteraſꝗ & ꝗſdã figuras depixerãt: & pfecto ãno redeũtes litteras inuenerũt adhuc ĩ cinere deſignatas: ex quo deprehẽderũt nec nubes: nec uẽtos ad cacũina illius mõtis puenire. Hæmus excepit clamorẽ: naturale ẽ ut ſi clamor fieret & ſonus iuxta mõtes: illi pcuſſi uoce uocẽ reddãt pp eccho. Peliaciſꝗ. d. i. g. c. qa uox & clamor repcuſſit hæmũ: & hæmus peliũ reſonare fecit: ergo qa hæmus pcuſſit pelium: & uox repercuſſit hæmũ

Quo ſua pila cadãt aut quã ſibi fata minẽtur
Inde manuũ expectãt tẽpus quo noſcer poſſit
Facturi quæ mõſtra forent: uidere parentes.
Frontibus aduerſis: fraternaꝗ cõminus arma
Nec libuit mutare locũ. tamen omnia topor
Pectora cõſtrinxit: gelidusꝗ in uiſcera ſãguis
Perculſa pietate coit: totæꝗ cohortes.
Pila parata diu tenſis tenuere lacertis.
Dii tibi non mortẽ quæ cũctis pœna paratur
Sed ſenſum poſt fata tuæ dẽt craſtinæ morti
Cuius torta manu commiſit lancea bellum.
Primaꝗ theſſaliam romano ſanguine tinxit.
O præceps rabies cum cæſar tela teneret
Inuenta ẽ prior ulla mãus? tũc ſtridulus aer
Eliſus lituis conceptaꝗ claſſica cornu.
Tunc auſæ dare ſigna tubæ: tunc æthera tẽdit
Extremiꝗ fragor conuexa irrupit olympi.
Vnde procul nubes quo nulla tonitrua durãt
Excepit reſonis clamorem uallibus hæmus
Pelliaciſque dedit rurſus geminare cauernis

ideo dixit geminare ſcilicet clamorem Peliacis cauernis:id eſt pelio concauo qui mons haud inde pro/cul fuit. Pindus agit gemitus:hi ſunt omnes theſſaliæ montes. Reſultant:reſonant omnes. Etheæ quegemunt rupes: othrys eſt etiam mons theſſaliæ. Voceſq́ꝫ furoris Expauere:& romani ſuo ipſorum clamore territi ſunt. Relatas: redditas. Innumerum miſſile:pro innumerabilia tela miſſilia ſingula/ris pro plurali. Optant uulnera:id eſt uulnerare illum quem telu m miſerit. Pars terræ figere tela:alii uero pietate moti cupiebant ſuū telū irritum mittere. Puras:id eſt immaculatas. Rapit oīa caſus: q̄uis ita cuperēt alii uulnerare:alii uero nō tamen erat ſi cuti ipſi uolebāt. Atq́ꝫ icerta facit quos uult.i.facit fortūa ut tela uulnerēt ꝑ arbitrio ſuo. Sed quo/ta pars cladis:quamuis tela miſerit uno concurſu: tamen parua fuit pars quæ eminus pugnauerit:plu res cominus gladiis pugnabant:quam eminus ha/ſtis. Solus ciuilibus enſis:ſcilicet quia pugnabant cominus:ut hæret pede pes ꝑ pedi pes. Pompe ii denſis acies:deſcribitqua arte pompeiani uſi fue rint aduerſus cæſareos.dicit enim ipſos teſtudinem feciſſe.eſt enim militaris artif:cum hoſtes uiderint nimium inſtare telis & ſcutis in unum quandam quaſi teſtudinem imittetur: ut nulla parte tela ad militum corpora trāſire poſſint:Apianus dicit pha langem in medio rexiſſe ſcipionem pompeii: ſoce/rum in ſiniſtro cornu domitium :in dextro.Lentu lum conſtitiſſe.Afranium ac pompeium exercituſ curæ præfuiſſe.Cæſari uero duces affuiſſe ſyllā an tonium & Domitium.Cæſarem ipſum ut aſſeue/rat legioni decimæ præſediſſe. Denſis cateruis: id eſt in unum conſertis. In ſeriem: in ordinem.

Pindus agit gemitus.pāgeaque ſaxa reſultāt.
Aetheæque rupes gemunt:uoceſq́ꝫ furoris
Expauere ſui tota tellure relatas.
Spargitur in nunerū diuerſis miſſille uotis
Vulnera pars optat:pars terræ figere tela:
Ac puras ſeruare manus:rapit omnia caſus
Atque icerta facit quos uult fortuna nocentes
Sed quota pars cladis iaculis terræque uolēti:
Exacta eſt odiis ſolus ciuilibus enſis.
Sufficit:& dextſas romana in uiſera ducit
Pompei denſis acies ſtipata cateruis
Iunxerat in ſeriem nexis umbonibus arma:
Vixque habitura locū dextras.ac tela mouēdi
Conſtiterat:gladiosque ſuos cōpreſa tenebat
P ræcipiti curſu ueſanum cæſaris agmen
In denſoſ agitur cuneos:pque arma per hoſtē
Q uærit iter:qua torta graues lorca cathenas
Opponit tutoque latet ſub tegmine pectus
Hac quoque puētū ē ad uiſcera totq́ꝫ p arma
Extremū eſt:quod quiſque ferit ciuilia bella
Vna acies patitur:gerit altera frigidus inde
Stat gladius calet omne nocēſ a cæſare ferrū
Nec fortuna diu rerum tot pondera uertens
Abſtulit igentes facto torrente ruinas.

Iunxerat arma: Arma proprie de ſcutis dicuntur eo quod armos tegunt. Nexis umbonibus:par/tem pro toto poſuit.Vmbo eſt pars dimidia ſcuti dicitur umbo quaſ umbiliculuſ ſcuti. Vixque ha bitura locum.adeo īquit denſatæ erāt acies: ut uix tantum interualli inter eos eſſet: quo tela mittere poſſēt immo dum hoſtem uulnerare uellent me/tuebant ne ſe ipſos uulnerarent. Præcipiti curſu: At cæſarei milites toto impetu ferebantur in pom peianos Veſanum agmen: non ſanum & fures ſicut uecordē dicimus ſine corde. In denſos agitur cuneos:in conſertos ordines pompeii.Cuneus ꝓ/prie eſt acies in cunei modum ſtructa: nam cuneus eſt lignum illud quo utuntur agricolæ ad ſcinden/da ligna in anteriori quidem parte tendit in acutum:in poſteriori uero parte in obtuſum.Eodem modo ſolent duces ſtruere ordines ſuos: qunm præcipue circundati ab hoſtibus:erumpere uelint.Sed cuneus aliquando accipitur ꝑ unoquoque militum ordine ut hoc loco. Perque arma:uidelicet ut arma pene trent telis ſimul cum ordine ea parte qua. Torta graues lorica cathenas op.hyppallage eſt id eſt qua par te grauis lorica opponit tortas cathenas ſignificat plurimum ponderis habuiſſe:quia quanto grauior erat tanto ualidior aduerſus ictus telorum:& eſt deſcriptio loricæ:nam lorica conſtat ex tortis cathenis:cathe nas autem tortas hamos dixit quibus lorica ipſa nectitur. Sub tegmīe:ſcilicet loricæ. Per arma:per hāc loricam. Extremum eſt:uidelicet uſque ad extremum corporis tela pungebant:& non erat opus itera/re uulnus ictum:quia letales uulnus ſtatim inferebant. Ciuilia bella.u.a.p.eo redacta res erat:ut a pom/peianis nihil aliud fieret:niſi ꝙ uulnerabantur omnes:a cæſareis autem bellum gerebatur. illi uulnera/bātur:hi uero uulnerabant. Inde:ſcilicet a pompeianis. Stat glacies:quia non tingitur calido ſangui/ne Calet omne nocens: quia milites cæſaris nec parentibus:nec fratribus:nec filiis parcebant:ergo no/cens. Nec fortuna diu ſcilicet diſtulit inclinare uictoriam ad cæſarem. Abſtulit:.i.pdiſtulit. Tot pō/dera uertens: Nō lōgo tēpore uarias ut mō hic mō ille uiceret. Fato torrēte.i.ꝑperāte ī torrētis modū.

Vt primū toto deduxit cor.cam.Nūc dicit quō pugnandū cēſuerit pom.poſtq̄ uidit teſtudinē illam nō obſiſtere hoſtibus quominus multi ex ſuis perirent.dicit enim fretus multitudine militum pompeius: ſicut etiā cū adhortaretur milites ſuos ad pugnā:ut ſuperius dixerat. Nōne ſuperfuſū collectum cornibus hoſtē in mediū dabimus.&cætera.Memor ergo cœpit acies in hoſtē ſtruere:& iuſſit eqtibus q ī cornibus aciei conſtiterāt q̄dā q̄ſi agmina ut extēderēt aciē:& a tergo circūuenirent hoſtes.Sed cæ.q rei militaris periti ſſimus erat:idq̄ & cogitabat futurū:patos hēbat quoſdā milites ex totius robor̄:quos eregiōe miſit & trāſuerſo:ut uniuerſā pom.aciē ꝓrūpent. oēs autē equites ex acie ro.laſciui iuuenes atq̄ comātes erāt precepitq̄ militibus ſuis cæ.ut in hyſtoria continet̄ ut per galeas iuuenū enſes ponerēt:quod cū illi uidiſſent facies ſuas deformari:ſtatī terga dederūt.de īde pugna ſuſtineri nō potuit. Vt primū.q̄ primū toto cāpo:id eſt ſpacio ubi pugnabāt. Deduxit.ī diuerſas partes duxit:ut cingeret hoſtē pōpeianus eques. Cornua.i.alas quæ ī cornibus cōſtiterant. Fudit.ſ.cornua. Per ultima belli.i.extrema ſcilicet a tergo hoſtiū. Leuis armatura.ſ.pōpeiana. Sparſa per ex.ma..i.quæ in cornua erat. Leuis ar.ſ.equites q cornua extendebāt ſecuti ſunt & pedites. Immittit.ſ.a tergo hoſtiū illic. Quæq̄ ſuo: cum ita utriq̄ cornua porrecta eēnt:tū iuſſu pom. dicit tela undiq̄ miſſa fuiſſe:tū leuis armaturæ milites ſecuti erāt eqtes:& oē genus teloꝝ miſſū eſſe: ſed ꝑcipue eſſe ſagittarios ex omni natione barbarorum:q ſagittas nō in hoſtē dirigere uolebāt:ſed ī aerem:& tam denſæ erant ſagittæ:ut q̄ſi q̄dam nubeſ cælū tegerent & umbram facerēt:ne radii ſolis penetrare poſſent.& quæcunq̄ tela mittebātur:ad id mittebantur ut romani occiderent̄. Quæq̄ gēs: ſiue parthia ſiue armenia ſiue pōtica:nā eædē natōnes utunt̄ ſagittis: Cūctis.i.a cunctis telis eorum.

Vt primum toto deduxit cornua campo
Pompeianus eques:belliq̄ per ultima fudit.
Sparſa ꝑ extremos leuis armatura maniplos
In equitur:ſæuaſq̄ manus immittit in hoſtē.
Illic quæq̄ ſuo miſcet gens prælia telo.
Romanus cunctis petitur cruor inde ſagittæ
Inde faces:& ſaxa uolant ſpacioq̄ ſolutæ
Aeris & calido liquefactæ pondere glandes:
Tunc & iturei:mediq̄ arabeſq̄ ſoluto
Arcu turba minax:nuſq̄ rexere ſagittas
Sed petitur ſolus qui campis imminet æther:
Inde cadunt mortes:ſceleris ſed crimine nullo
Externū maculāt chalybē ſtetit omne coactū
Circa pilas nefas:ferro ſubtexitur æther.
Noxq̄ ſup campos teli conſerta pependit.
Cum cæſar metuēs ne frōs ſibi pría labaret

Inde.ab his gētibus quæ cum pom.erāt. Spacioq̄ ſolutæ a.glandes etiā mittebant̄ a leuis armaturæ militibus:quæ cū magno īpetu ferrētur in aerē:ſuo ipſarum gladium quæ plūbeæ erāt impetu:calebant & calefactæ liqueſcebāt. Spacio aeris:quia dūꝑ inane cæli uolarent impetu ſuo calefactæ reſoluebātur hoc dicit quia depulſis pōpeii militibus cæſaris equites peditatū omnem inuadunt circūdantq̄ teſte Apiano qui prius ab illis circundari timuerat: quod aīaduertens pompeius peditibus edixit:ne ſe in eos uertant:neq̄ a phalange longius excurrant:aut telis cominus utantur uerum eminus diſtantes iaculis e manu miſſis inſurgentes repellant hoſtes. Tum uidelicet poſtquā circumuenire cæſaream aciem uiſi ſunt pompeiani. Iturei.i.pthi. nā Iture ciuitas ē pthorum. Iturei & arabes montanā regionem habent malefici omnes:qui uero campos habent agriculturam exercent.Sunt iturei ut refert Strabo li.xvi.non longe a macra campo:In quo Poſſidonius ſcribit uiſum fuiſſe ſerpentem mortuum iugeri longitudine:Craſſitudine tanta ut equites ex utraq̄ parte aſtantes ſe inuicē tueri non poſſent.Hiatu autem tanto ut hominem equo inſidentem reciperet exuuiarum ſquamā:quā licet clypeo maiorem. Medi:populi qui ualidos uicinos habent armenios & pthos a qbus ſæpe aliquid circūcidunt̄:reſiſtūt tamē & ablata recupāt queādmodū Simbacē ab armeniis recepūt:& ut Strabo li.xi. refert hoc medoꝝ ē quāq̄ nō oīum:ſed mōtanoꝝ eū ī regē eligere q foriſſimꝰ ſit illud quoq̄ medoꝝ eſt rges multas uxores hr̄e q mos & ad mōtanos'& ad oēs ꝑmanat.pauciores āt q̄.vii.nō licet.Eodē mō ꝑditū eſt:mulieres ſibi exiſtiare:ut uiros hēant q̄ plurimos:pauciores q̄nq̄ calamitatē ducere. Arabes orietis populi quos ſubegerat pō.appo.turba minax. Nuſq̄.r.ſa.ad nullū locū direxere ſagittas ſed ī aerē. Rexere.ꝑ direxere. Petit̄ īplet̄.ſ.ſagittis. Inde cadūt mortes.& ab aere ſagittæ cadebāt q̄ mortē imitabātur & iferebāt. Sceleris ſed crimīe nullo.uidelicet ꝑ hyroniā:qa tātūmō cadebāt tela iter leuiſ armaturæ milites:nā tuti erāt barbari & armati:ut eoꝝ corpora uulnerari nō poſſit.At uero romāi tela gerēreſ nullo loco tecti erāt:iō ſagittis ihuiuſmōi figebant̄. Circa pila.i.circa romāos: Ferro:ferratis telis. Noxq̄ ſup cāpos.& dēſata tela noctē ī cāpis īduxerūt. Tūc cæ.metuēs.nūc dicit qūo cæſar arte uſus fuerit:& milites quos iā āte ad id ꝑpatos hēbat ex trāſuerſo miſerit ī hoſtes. Frōs ſibi pría labaret.i.ne cornua labarēt & mouerent̄:nā cornua ſūt priæ frōtes aciei:q ī modū cornu ſtruebātur:& qa pōpeiani extēſis cornibꝰ ſuis: iā cornua cæ.circūuenerāt:metuebat cæ.ne cor.ſua ab hoſtibꝰ circūdata ī medio tenerēt̄:iō aciē ex totiꝰ exercitꝰ robor̄ ꝑpatā e regiōe miſit q̄ facile diſſipauit hoſteſ. Obliqs co.ex trāſuerſo mittēdaſ. Poſt ſigna

ne uideri poſſent. Incurſu.i.ob incurſu. In latus belli.i.ĩ latera hoſtiũ. Nõ motis cornibus: Quia cornua nondũ circũuenta erãt ſed adhuc integra manebãt. Immemores pugnæ.n.p.ti.& ſimul atqꝫ illi ex trãſuerſo uenerunt pompeiani milites: uidelicet barbari ſtatim in fugam cõuerſi ſunt ut exẽplũ omnibus facerẽt nõ poſſe ciuilia bella recte huiuſmõi gẽtibꝯ cõmitti: nec enĩ ipſi uolũt morte ſua alteꝝ uictorẽ fieri Nã ſocioꝝ copiæ ut Api.inqt: ueluti certamis huius ſpectatores qdã acieꝝ ordĩe formidĩe metuqꝫ repleuerãt: cũ ſiniſtra pompeii acies hoſtibꝯ cedere: & iã moueri ĩplicariqꝫ cœpiſſet: ĩ fugã uerſi nullo ordĩe clamare cepunt: ſupati ſumus.deĩde tabernacula eoꝝ ac caſtra ueluti aliena inuadẽtes diripiẽteſqꝫ quocũque licuit uarie diſpgebant̃ uiderũt.n. multitudinẽ uulneribꝯ: nec uario belli ope ſtrepere: audiuerãt que tot ĩter ſe pugnãtibꝯ fremitꝯ & ſuſpiria omni ex pte reſonari.nõ.n.unica uox: aut heiulatꝯ moriẽtiũ ĩ tã ĩmẽſa phalãge audiebat̃. Fecer̃ palã.i. manifeſtũ. Immemores pugnæ: qa ſtatĩ fuger̃. Ciuilia bella nõ bene bar.nã exẽplũ oĩbꝯ dedere nõ cõmitti bella ciuilia barbaris. Pudor̃: qa nõ puduit eos timere: nec mori malũt q̃ fugere. At uero romãos puduit timere: & mori potiꝯ uoluerũt ĩ eo ĩ quo cõſtiterãt loco: q̃ fugere. Pudore timẽdi: ut timidi fugerẽt. Vt primũ ſonipes: ꝓſeqt̃ dicere quõ eqtibus uiriſqꝫ fuſis ſtatĩ põpeianoꝝ ſecuta ẽ ĩnumerabilis cædes. Sonipes: equus a ſonitu pedũ. Tranſfixus pectora: qa ĩ ipſa corpa equoꝝ tela mittebãt. Regẽtis effuſi.i.eqtis ꝓni & ĩ caput labẽtis. Ceſſit cãpis: e cãpis diſceſſit. Glomerataqꝫ pubes: nã eqtes erãt ex nobilitate romana. In ſua conuerſis: qa cõuerſi ab hoſtibꝯ ĩ ſuã aciẽ ruebãt cæci. Præceps.i.ĩconſiderato curſu quodãmõ. Perdidit ĩde modũ cædes: pder̃ modũ nil aliud ẽ: q̃ ſine mõ.i.mẽſura & ſine geri. Ac nulla ſecuta ẽ pu.nã pugna dr̃ cũ utrĩqꝫ certat̃ nũc uero põpeiani tãtũmodo cædebantur & cæſarei milites occidebãt eos: nõ igit̃ pugna: ſed cædes dici debuit. Hinc a pom. Hinc a cæ. Nec ualet hæc acies: uix ſufficer̃ poterãt cæſariani milites ad cædẽ põpeianoꝝ: ex quo ſignificat ĩnumerabilẽ eoꝝ multitudinẽ fuiſſe. Proſterner̃.i.tantũ occidere. Vt pharſalia: nunc ĩpræcat̃ poeta deos: ut hac pugna barbari tantũmõ peant: & ro.ciues ſupſtites ſint q rẽpu.renouar̃ poſſint: uel ſi diis placet: ut ro.peant: barbari ſaltẽ uiuãt: q̃ poſtea facti ciues urbẽ romã cõplere poſſit. Barbara.ſ.p.i. effũdit̃ a corporibus barbaroꝝ. Nõ alio ſan.ſ.q̃ barbaroꝝ. Hic numerus.ſ.externoꝝ. Oſſibꝯ.ſ.reſolutorum corporũ

In curſu.tenet obliquas poſt ſigna cohortes.
Inqꝫ latus belli qua ſe uagus hoſtis agebat
Emittit ſubitum non motis cornibus agmen
Immemores pugnæ nulloqꝫ pudore timendi
Præcipites: fecere palam. ciuilia bella
Non bene barbaricis unquã cõmiſſa cateruis
Vt primum ſomnipes traſſixus pectora ferro
In caput effuſi calcauit membra regentis
Omĩs eques ceſſit campis: glomerataqꝫ pubes
In ſua cõuerſis præceps ruit agmina frenis
Perdidit inde modum cædes: & nulla ſecuta ẽ
Pugna: ſed hĩc iugulis hinc ferro belli gerũt̃
Nec ualet hæc acies tantum ꝓſternere: q̃tum
Inde perire poteſt: utinam pharſalia campis.
Sufficiat cruor iſte tuis: quem barbara fũdunt
Pectora: non alio mutentur ſanguine fontes
Hic numerus totos tibi ueſtiat oſſibus agros
Aut ſi romano compleri ſanguine mauis.
Iſtis parce precor. uiuant galathæqꝫ ſyrique.
Cappadoces galliqꝫ extremiqꝫ orbis hiberi.
Armenii cilices: nam poſt ciuilia bella
Hic populus romanus erit: ſemel ortus ĩ oẽs
It timor: & fatis eſt datus pro cæſare curſus:

Iſtis: externis. Galathæ: populi ut Apianus refert oriẽtales.galathæ cum deiotaro tetrarcha uenerant Paphlagonibus itaqꝫ ad auſtrũ ſunt galathæ: quorum gẽtes tres ſunt: ut inquit Strabo: duæ Trogini & Toliſtobogi a ducibus nominatæ: Tertia a gẽte: quæ: in celtica ẽ.Tectoſages hãc regionẽ poſt multos errores & multas excurſiones: in loca attalicis regibus & Bithynis ſubdita galathæ occupauerũt: donec eã q̃ nunc galatia ẽ: & gallogræcia dr̃ ab illis nõ ĩuitis acceperũt.Dux trãſitꝯ ĩ aſiã uidet̃ fuiſſe.Leonorius haꝝ triũ gẽtiũ q̃ unius ſũt lĩguæ & ĩ re nulla diſcrepãt: q unãquãqꝫ ĩ ptes.iiii.diuiſere unãquãqꝫ tetrarchiã uocauer̃t: q̃ ꝓpriũ tetrarchã hẽbãt teſte Stra.li.xii. Syri: de ſyria populi. Cappadoces: populi ſũt q cũ Ariarathe rege uenerãt teſte Api.hic primꝯ cappadocũ rex noĩatus ẽ ut li.xii.refert Stra.o cappadocia ĩ duas ptes a perſis diuiſã fuiſſe dicit: & hi maiorẽ cappadociã q̃ & tauꝝ uerſus ẽ ꝓprie cappadociã noĩaurũt alteram põtum quidã eã q̃ potũ uerſus eſt cappadociam uocauere.nos autẽ maioris cappadociæ ordinẽ nunc ignoramuſ Hiberi: orbis extremi.nã hiberes alii ſunt populi: ſed hiberi.i.hiſpani.nã hiberia hiſpania eſt. Armeni: indiæ populi. Cilices: populi aſiæ quos deuicit pom.q pyrratæ fuerunt: & quos nunc turcos appellant. Nã.p.c.b.iõ p̃cor ut oẽs iſti barbari uiuãt.qa finitis ciuilibꝯ bellis hi ro.ciues facti urbẽ ro. ciuibꝯ uiduatã ĩplebũt. Semel or.ĩ o.poſtq̃ ĩpcatõem poeta fecit reddit ad id: qđ omiſerat uidelicet ut pugnã deſcribat: poſtquam inquit timere cœperunt pompeiani: timor ille p oẽm aciẽ illoꝝ puagatus ẽ: & ad oẽs puenit: ut ſibi unuſqſqꝫ cõſuleret.uidelicet ſe ĩ fugã cõuerter̃. Fatis.i.fata ĩpleta ſũt ĩ fauorẽ cæ.ut uictoriã obtineret.

Vẽtũ erat ad robur magni mediaſq; cateruaſ
Quod totos errore uago pſuderat agros.
Conſtitit hic bellum:fortunaq; cæſaris hæſit
Non illic regum auxiliis collecta iuuentus
Bella gerit ferrumq; manus mouere rogatæ
Ille locus fratres habuit:locus ille parentes
Hic furor:hic rabies:hic ſũt tua crimĩa cæſar
Hãc fuge mens ꝑtem belli. tenebriſq; relique
Nullaque tantorũ diſcat me uate malorum
Quam multũ liceat bellis ciuilibus ætas.
Ah potiꝰ pereãt lachrymæ: pereãtq; querelæ
Quicquid in hac acie geſſiſti roma tacebo.
Hic cæſar rabies populi: ſtimuluſque furoris
Ne qua parte ſui pereat ſcelus agmina circum
It uagus atque ignes animus flagrãtibꝰ addit
Inſpicit & gladios qui toto ſanguine madent.
Qui niteant primo tantum mucrone cruẽti
Quæ prẽſo tremẽt ẽſe manꝰ:qs lãguida tela
Quis cõtenta ferat:quis præſtet bella iubẽti
Quẽ pugnare iuuet:quis uultũ ciue perẽpto
Mutet:obit latis proiecta cadauera campis
Vulnera multorum totum fuſura cruorem
Oppoſita premit ipſe manu:quacũque uagatᷣ
Sanguineum ueluti quatiens bellona flagelũ
Biſtonas aut mauors agitans:ſi uerbere ſæuo

Ventũ erat ad robur:Venerãt inqͭt ad cohortẽ ꝓtoriã ubi robur pom.erat ubi.n. conſtiterãt ſenatores circa ducẽ:& ibi pauliſp.qa robuſtiores erãt:ſubſtitit pugna cæ.nec uictoria tã celeriter ſubſecuta eſt. Ad robur.i.ad robuſtiores pom.milites. Mediaſq; cateruas.i.q̃ in medio acie cõſtiterãt:nã mediam aciẽ ua/lidis militibꝰ firmare ſolebãt ubi & ĩperator exercitus locũ delegebat. Terrore uago.ſ.cũ diſpſi ſunt ab equitibus. Cõſtitit hic bellũ:Firmata eſt uictoria cæ.hic etiã aliq̃diu retẽtus eſt ab impetu tuo. Fortũa.ſ. ꝓſpera. Hæſit:ſtetit nõ ſecuta eſt pom. Non illic.reddit rationẽ quãobrem uictoria cæ.ſubſtitit: non enĩ hic cõſtiterant barbari. ſed romani & ſenatores ipſi qui gladiis cominus pugnabãt aduerſus hoſtẽ. Illic.i.in robore illo aciei. Regũ auxiliis: non auxiliarii milites a barbaroꝝ regibus miſſi gerunt bella illic. Quæ:ꝓ ſed. Manus togatæ.i. toga/toꝝ romanoꝝ. Mouere ferrum.i. dimicauerũt. Fratres.i.cæſaris milites: qa milites fratres romani:partim cũ cæ.ꝑtim cũ pom. dimicabãt. Locus ille.p.ſcilicet filios ab una parte: petens ab alia hũit Hic furor:ubi fratres fratribꝰ:& filii parẽtibus bella miſcuerũt. Hic:in hoc loco ſcelus tantum fuit o cæ.& tua cã fratres fratrũ ſanguine polluti ſunt & filii parẽtũ:& e cõtra. Hãc fuge mens.p.b.Allo/quitᷣ ſe ipſũ poeta.O mea mens inqͭt refuge hãc ꝑtẽ pugnæ deſcribere:neq; eni ꝓ nimia ĩpietate poſſum tantũ nefas exprimere. Tenebriſq; reliq̃.i. tacitã ꝓternũttã. Nulla ætas.ſ. poſteroꝝ. Quã: ꝓ q̃tũ Liceat multũ:benedixit liceat:nõ deceat: nã nõ eẽ quod licet:decet:licebat fratri fratrẽ:patri filiũ filio patrẽ iurare:ſed tamẽ nõ decebat. Ah peãt potius lachrimæ:Quas auditores effundẽt:nã ſi ego hanc crudelitatẽ & impietatẽ nõ deſcribam:nulla cõmi/ſeratione legẽtes mouebũtur animi. Quicqd i.h. a.ro.i. qcquid ſceleris & ĩpietatis ꝓfeciſti. Hic cæ. rabies:& ubi cæ.uidit pauliſp cõſtitiſſe pugnã: nec ſuos ſicuti cœpetãt ꝑgere:icœpit ipſe circuire ſuos: & quacũq; ꝑte uidebat timere militum aĩos eos ad hortabatᷣ:& ſi quẽ uidiſſet ſtrẽnue hoſtẽ occidere: laudabat eũ ſin aũt ſegniter pugnare: uituperabat. Hic:in hoc loco. Cæ.Appo.rabies. Stim. irritamentũ ſuoꝝ. Parte ſui.p.i.ĩ aliqua ꝑte ſuoꝝ. Pe/reat ſcelus.i.ut a ſe ipſo ſcelus cõpleatᷣ. Agmina cir/cũ:nũc huc nũc illuc Atq; ignes: incitatis ipſis ꝑ ſe aĩs addebat & ſtimulos. Ignes:Irritamẽta qui ni/teãt primo aſpiciebat gladios ĩ manibus illorũ & q toti erãt ſanguine perſuſi illos laudabat:& qui mucrone tantum tincti erãt hos increpabat. Primo mucrone:prima acie. Quæ preſſo tremat:nam alii trementibus manibus hoſtem feriebant. Alii autẽ audacter & uehementius pugnam gerebant:nam cũ ciuis in ciuem:aut frater in fratrẽ:filius in patrem fi geret telum pietate pectora concuſſa tremorem manibus inducebant:non enim tantum nefas animi ſu/ſtinebant. Preſſo ſcilicet:in corpora ſuorum. Languida tela:prona & prope manibus cadentia. Con torta:Directa tela. Iubentis:ſcilicet ipſi cæſari:cum iuberet:& hortaretur milites in hoſtem conſpicie/bat quis nam imperio ſuo pareret:ẽt quis & torperet. Quis uultum.c.p.m.quia cum ciuis ciuem occi/diſſet:deinde pœnitentia ductus:toto uultu pallore perfuſus:oſtendebat pœnitere. Obit: circuit. La/tis cam.ideſt per latos campos. Vulnera multorum:Nunc dicit oppoſitione manuũ cæ.ipſum cõpræſ ſiſſe ſanguine multorũ:ut uiuerent tantiſper:quo ad hoſtes uincerent.nam ſi totus cruor effunderetᷣ uitã ducere non poſſent: Quacumque uagatur.cæſarem nunc marti:nunc bellonæ comparat:nõ aliter cæ. ſuos ad bellum incitabat quam mars ſiue bellona incirare ſolet palladem egiferam:hanc etiam deam bel li uoluere poetæ. Sanguineum flagellum:id eſt cruentum utpote belli inſtrumẽtum. Quacumque id eſt per omnem partem pugnæ. Biſtonas:populos thraciæ qui bellicoſi ſunt:& eſt actus græcus: Biſton biſtonos. Sæuo uerbere:id eſt flagello. Currus:id eſt equos currui iunctos:nã non currus:ſed

equi turbabantur uiſa gorgone cuius caput in ægide geſtabatur a pallade:nam ægide clypeo utebatur pal las & iuppiter:ideo ægis iouis ſiue palladis dicitur:quod pelle amaltheæ capræ tectus erat nam egos græ. la.capram ſignificat.nam ſicuti in fabulis legitur uim tanti terroris habebat caput meduſæ:ut ſiquis illud aperte uidiſſet:ſtatim in ſaxum conuertebatur.Nunc dicit quemadmodum bellona:ægide territos pu/ gnantes excitat ad pugnam:& cæſar ſi quis ex ſuis cogitaſſet ſe in fugam uertere:in pugnam conuertebat Aegide palladia:id eſt clypeo palladis in quo caput meduſæ geſtabat. Nox ingens ſcelerum:dicit ibi permixtos fuiſſe uiros: ut non facile diſcernaſ utri pompeani eſſent: utri cæſariani. Nox: id eſt cæci/ tas & ignorantia ſcelerum: Quia non agnoſcebát permixti:neque fratres ex aduerſo pugnantes. ne/ que filios. Inſtar gemitus:quia gemitus ita effun/ debant:ut uoces imittarentur. Pondere lapſi pe ctoris: imitatus eſt homerum hoc loco qui deſcri/ bit cadentem uulnere: ut ipſo cadente arma ſuper eum reſonent. Sonant: reſonant. Cõfractique enſibus enſes:uidelicet enſes enſibus collis reſona/ bant. Ipſe manu:Et ſi forte cæſar uidiſſet e ma/ nibus ſuorum cecidiſſe gladios: ſubminiſtrabat eis:ne interea a pugna deſiſterent. Aduerſoſque iubet:tangit illud quod paulo ante dixi licet multa fingantur a poeta:tamen ſequitur hyſtorima:non tangit id: quod re uera fuit:uidelicet comantium iuuenum uultus: pilis per galeas uulnerari iuſſit cæſar: ſed iuuenes:qui ſunt formæ ſtudioſi ſtatim in fugam conuerſi ſunt. Contundere:concutere. Impellit terga ſuorum :ſi quem uidiſſet fugien/ tem:comprehenſum uertebat in pugnam. Ver/ bere conuerſæ:ſcilic& ſi quem ſegnius pugnantem uidiſſet cuſpidem manu capiens extremitate ha/ eum pulſabat ut ad pugnam excitaret. Ceſſantes: ſcilic& ſegnius pugnantes. In plebem uetat ire manum:Nec uolebat plebeios romanos ferro inua conſiſtere uidebat. Monſtratq; ſenatum:ſcilic& di:ſed ſenatores atque patricios. ibi enim uictoriã ut trucidet ſenatores: imo cæſar auctore Apiano acies diſcurrere & a romanorũ cæde omnes tempe rare iuſſit:ſolum ad ſociorũ manus afferre:uictis de inde propius admoniti intrepidos manere admo nent. Scit cruor ipſe:Scit ipſe quorũ cruore effu/ ſo imperium ſit conſecuturus: uidelicet nobilitate

Palladia ſtimulet turbatos ægide currus
Nox igens ſcelerum & cedes oriũtur.& iſtar
Immenſæ uocis gemitus & pondere lapſi
Pectoris arma ſonãt:confractiq; enſib; enſes
Ipſe manu ſubigit gladios a tela miniſtrat.
Aduerſoſq; iubet ferro contundere uultus
Promouet ipſe acies impellit terga ſuorum
Verbere conuerſæ ceſſantes excitat haſtæ:
In plebem uetat ire manus: mõſtratq; ſenatũ
Scit cruor imperii qui ſit:quæ uiſcera regum
Vnde petat romam:libertas ultima mundi
Q uo ſteterit ferienda loco permixta ſecũdo
Ordine nobilitas:uenerandaq; corpora ferro
Vrgentur:cedunt lepidos:ceduntq; metellos
Coruinoſq; ſimul torquataque nõia regũ
Sæpe duces.ſũmoſque hoĩnũ te magne re͂coto
Illic plebeia cõtectus caſſide uultus
Ignotuſque hoſti:quod ferrum brute tenebas
O decus imperii ſpes o ſuprema ſenatus
Extremũ tanti generis ꝑ ſecula nomen
Ne rue ꝑ medios nimiũ temerarius hoſtes
Nec tibi fatales admoueris ante philippos.
Theſſalia periture tua nil proficit iſtic

cæſa. Vnde.i.a quo cruore. Libertas ultima mundi:& ſcit in qua acie ſenatores conſtituti ſunt uide/ licet in media:quibus cæſis libertas peribit. Libertas:ſcilicet ſenatores in quibus ſpes omnis libertatis poſita erat. Permixta ſcilicet ſuadente & impellente cæſare. Secundo ordine: uidelicet equeſtri: nam primus ordo ſenatoriuſ:eſt ſecundus uero equeſtris:tertius & ultimus plebeius. Cædũt lepidos:nam ibi lepidi coruini.metelli:torquati cæſi fuere. Metellos:qui de gente metellorũ erant. Coruinos:de gẽ te coruina.nam Valerius coruinus poſtquam ſingulari certamine cum gallo pugnauit:auxilio corui eum debellauit. unde a coruo coruinus eſt appellatus appo. Nomina torquata regum: id eſt princi/ pum romanorum: non quod reges fuerunt: ſed principes:nam Torquatus alter fuit:qui occiſo gallo tor quem id eſt monile colli quo ſpoliauit hoſtem collo ſuo impoſuit:& a torque eſt appellatus torquatus:& gens omnis ſuæ familiæ torquata dicta eſt. Duces:declarat nomina illa torquata regum quia ſæpe con ſules fuerunt. Remoto:excepto. Illic plebeia:nam cum uideret iam brutus ad cæſarem inclinatam eſſe uictoriam:cogitabat de occidendo cæſare in acie:ſed res non ceſſit igitur nunc ad ipſum poeta apo/ ſtrophat. Quod ferrum:quaſi dicat laudabile. O decus imperii:hoc dicit quia & brutus non dege/ nerauit a maioribus ſuis:qui exactis regibus:in libertatem patriam reddidere. Extremum tanti gene ris:quia ultimus fuit de genere brutorum qui romæ conſulatum gereret & principatum teneret. Te/ merarius: inconſideratus. Nec tibi fatales: Nec uelis im campis philippicis ante tempus mori.hoc dicit quia poſt occiſum cæſarem:quum Antonius ſuſcepiſſet ultionem occiſi cæſaris & poſt aliquot ãnos cæ/

ſar Octauianus coniunctus eſſet Antonio poſtquam a republica deſciuit & Brutus & Caſſius compatatis exercitibus pro republica & libertate romana aduerſus eum pugnarunt in campis philippicis ubi tandem uictis partibus reipublicæ brutus occiſus eſt. Fatales campos: id eſt fata quæ te in campis philippicis manent ante tempus: Nil proficis iſtic: cogitando mortem cæſaris: ſed res non procedet. Nundum attigit arcem iuris: quia cæſar nundum uenit ad ſummam poteſtatem uidelicet ad dictaturam. Et humanum culmen: declarat quod dixit: id eſt imperium conſulare: quia ſtatim imperium conſulare exceſſit: cum dictator perpetuus factus eſſet. Humanum culmē: id eſt humanum honorem & ciuicam conditionem quo honore cuncta reguntur. uidelicet imperium. Nobile letum: uidelicet nobilis bruti: nam mors nobilis aut ignobilis dicitur pro qualitate occidentis. nam turpe eſt ab ignauo occidi: ſicut decorum eſt a uiro forti. Et ut bruti procumbat: nam ipſe princeps coniurationis fuit: qua cæſar poſtea in ſenatu. quinque & trigita uulneribus confoſſus eſt. Hic: in hoc loco ubi cæſi ſunt ſenatores. Domiti: pro domitii ut urbem pataui pro patauii: ſinæreſis eſt. Quem clades. f. & quamuis bellicoſus eſſet: & magnanimus domitius: tamen ſemper aduerſa fortuna uſus fuit: quia captus a Cæſare illum uita donauit. Fortuna ſuccubuit: Nunquam pompeius aduerſa fortuna oppreſſus eſt qui comitem habuerit Domitium. uictus totiens: Nam uictus fuit in maſſilia & a Cæſare uita donatus. Salua libertate: Hoc ſibi iſtar fœlicitatis fuit: ut liber potius moriretur: quā ſeruus uiueret. Tūc mille uulnera: id eſt qui inter innumerabiles cæſos labitur & ipſe. Secunda uenia. Quia captus a Cæſare donatus eſt uita: deinde ad Pompeium ſe recipiens in bello non ſecudam ueniam expectans pro libertate Romana mori uoluit. Viderat in craſſo uerſantem: Inter patricios & ſtragem ciuium Romanorum apparuit Domitius: qui quamuis infœlix eſſet conſtanter tamē pompeianas partes ſecutus fuerat: quem cum uidiſſet cæſar inter alia cæſorum cadauera nondum ſpiritum emiſerat: ita allocutus eſt ſicuti uidebitis. Cecidere hoc in prælio ab utraque parte: ut Apianus inquit. Italorum quidem non ſociorum copiæ ob multitudinem contemptumque annumerantur: e Cæſaris primum exercitu turmarum ductores ad numerum triginta: armati ducenti: ut alii ſcripſere mille ac ducenti. Ex pompeii uero partibus Senatores decem quorum e numero fuit Lucius Domitius: olim Cæſari in Gallia ſucceſſor deſtinatus: de quo nunc loquitur Lucanus: equeſtris uero ordinis ad quadraginta ex illuſtrioribus: Ex reliquo autē exercitu Aſinius pollio: qui ſub Cæſare militauit: In ea pugna ſex milia ex pompeii ſolum interiiſſe ſcribit. Pompeius militum ſuorum conuerſione perſpecta mente collapſus ab exercitu ſeceſſit. namque in tabernaculum delatus ſine uoce aliquamdiu perſtitit. In craſſo ſanguine: Quia ipſe letali uulnere ſaucius erat. Increpitans: Verbis inſultans. Domiti: Vocatiui caſus eſt & media correpta. Deſertis arma: ſcilicet moriendo. Aſt illi ſuffecit. Morior inquit & hoc ſolacium mecum porto quod ante moriar quam te uideam obtinuiſſe uictoriam & inde Sperare licet te pœnas magno daturum eſſe ſceleris huius & impietatis: quam contra Romanos omnes exercuiſti. Dubium fati incerto exitu belli. Stygias umbras: Ad inferos. Te ſæuo marte ſubactum Pompeioque graues pœnas nobiſque daturum: & in morte mea ſperare poſſum: te adhuc graues pœnas pompeio: & mihi daturum. Quum: pro quamuis moriar. Non plura locutum: Vita fugit denſeque occulos uertere tenebræ: Hæc fatus erat: cum ſtatim ſpiritus & uita e corpore exceſſit. Virgilius: undecimo æneidos Aeternum clauſerunt lumina mortem: & cætera. Vertere tenebræ: Id eſt clauſere oculos.

Cæſaris intentus iugulo. nundum attigit arcē
Iuris: & humanum culmen quo cūcta regūt
Egreſſus meruit: fatis tam nobile letum
Viuat: & ut bruti procumbat uictima regnet:
Hic patriæ pit oē decus. iacet aggere magno:
Patricium campis non mixta plebe cadauer
Mors tamen eminuit clarorū ī ſtrage uirorū
Pugnacis domiti: quem clades fata per ōnes
Ducebant: nuſq̄ magni fortuna ſine illo
Succubuit: uictus totiens a cæſare ſalua
Libertate perit: tunc mille in uulnera lætus
Labitur: ac uenia gaudet caruiſſe ſecunda.
Viderat in craſſo uerſantem ſanguine mēbra
Cæſar: & increpitans iam magni deſeris arma
Succenſor domiti: ſine te iam bella geruntur
Dixerat. aſt illi ſuffecit pectora pulſans
Spiritus in uocem: morientiaq; ora reſoluit.
Non te funeſta ſcelerum mercede potitum
Sed dubium fati cæſar: generoq; minorem
Aſpiciens ſtygias magno duce liber ad ūbras:
Et ſecurus eo: te ſæuo marte ſubactum
Pompeioq; graues pœnas nobiſq; daturum
Cum moriar ſperare licet: non plura locutum
Vita fugit: denſæq; oculos uertere tenebræ:

Impendiſſe pudet lachrymas: quia ſpecialiter cœperat deſcribere mortem huius domitii: nunc dicit pudere ſecum clades ad uniuerſum prope terrarum orbem ptineat ſe ſingulorum cædem deplorare pudet. Singula fata: ſingulorum mortes. Sequentem querere: ideſt inquirere diuerſorum mortes: & qua quiſque morte occiſus fuerit: uidelicet q̄ alius tranſfixus fuerit ferro: alius effuſa ſui ipſius inteſtina pedibꝰ calcauerit: alius autem terram ore momorderit: & multa ac uaria genera leti: quæ in hac clade uidere licuit. Vulnus: ideſt telum. ſicut Virgilius: Quē ſequitur iſeſto uulnere pyrrhus: eſt methonomia. Vitalia: ideſt ſui ipſius ĩteſtina calcabit pedibus. Ore quis aduerſo. ſ. q̄ ex aduerſo & e regione oris: gladius uel enſis fauces trāſfixerat: & moriēs animā cū ſanguīe emiſerat. Quis. ſ. uulneratus. Demiſſū faucibus enſē. i. trāſfixo per fauces. Quis corruat ictu. ſ. uno accepto lapſus ceciderit. Quis ſteterit. ſ. pudet ſcribere: qs trūcus abſciſſus ad huc ſtet. Pectora tela. i. in pectore trāſfixus ē. aut quos cāpis: Nōnulli ēt telis trāſfixi erant: ut terræ eos quodāmodo figerēt. Quis cruor emiſſis: & pudet dicere cuius ſāguis per uenas tāq̄ p fiſtulas exierit. Fiſtula: ꝓprie dr̄ canalis plūbeus: p quē ūda lōge ĩgreſſa fert. Perrūpit a'era: Erūpit ĩ aerē. Inq; hoſtis cadat. ſ. letali uulnere accepto: ruat ĩ hoſteſ armatos. Cædat: ꝑcutiat. Pectora fratris pudet ſcribere: q̄ frater abſcidat caput fratris: & abiiciat. & deīde poſſit caput fratris ſpoliaē armis: pietas. n. nō ſubſtiuiſſet: ſi faciē fratris uidiſſet. ut illū armis ſpoliaret. Lōge mittat. i. abiiciat ꝓcul. Ora parētis. q. l. & cū corpus paternū filius laceret: crederet nec illū patrē eſſe: nec ille hūc filiū. nō enī natura patiē ut filius patrē occidat: & occiſū abiiciat. Spectācibꝰ ira: Vt q uidebāt hoc ĩ hac clade tantā irā non exiſtimabāt in pectore filii accidere poſſe: ut patrē laceraret: ideo nō poterant ſibi hoc fieri poſſe pſuadere ſecūdū pſas q cu graues pœnas p leges ſanxiſſēt: iter eos q̄ ingrati fuerūt: nullā legē paricidi tulerūt. & cū quæreretur qd ita ipūe uolebāt eē paricidiū: reſpōderūt naturā pati nō poſſe: ut filius patrē occideret: ſed ſi occideret: diligentius ĩtuētes ĩuenirēt re uera illū nō fuiſſe filiū. Nimia ira: qua occidit patrē. Prebet. ſ. illā crudelitatē. Mors nulla. q. & ut ſūmatī dicam nulla mors meretur ꝓpriis lachrymis deplorari: & ſi quis hoc facere uellet nimiū tēpis cōſumeret. Sua: ꝓpria ergo oēs uniuerſaliter deplorabimus. Vacāus: damus operam. Nō iſta habuit: oſtēdit quare nō liceat ſigulos deploraē. q̄ uidelicet hæc clades multo maior fuit q̄ cæteræ omnes quas ſcriptores memoriæ poſteris tradiderunt. Hic: in hac clade. Illic: in aliis cladibus: ut in clade Allienſi cannenſi: & Ticini lacus: & in aliis cladibus romanorum. Per fata uirorum: Nam apud ticinum lacum uigintiquinque milia Romanorū: & in clade Cannenſi quinquaginta milia cæſa ſunt. ad Alliam fluuium fuſus eſt uninerſus romanorum exercitus ubi magnā ruinam eſt paſſus. Per populos: quia in hac clade pharſaliæ non uiri romani: ſed populi & nationes occiſi fuerunt. Gentis: non militis romani: ſed nationes. Sanguis hic: q̄ in hac clade mors gentis erat probat. Sanguis: ideſt nationis mors. Acheus: ideſt Græcus in europa. Ponticus: ideſt in aſia. pontus eſt cappadociæ pars euxinum uerſus: ut refert Strabo quartodecimo libro. Aſſyrius: uidelicet ſanguis. in aſſyria Babylon eſt: paleſtina: & Phœnicia. Cunctos hærere cruoreſ & quanquam aliorum populorum multi occiſi fuerint: tamen romanorum plures occiſi fuerunt. nam Romanorum ſanguis fluens in torrentis modum: aliorum cæſorum cruorem in loco ſiſtere non permittebat: & oſtendit plures Romanos ciues cecidiſſe: q̄ aliorum populorum. Conſiſtere: Firmari. Maius ab hac acie: Non ſolum inquit hæc clades ad præſentes pertinet: ſed etiam ad poſteros. Sua: ideſt præſentium ſecula. Plus eſt: ideſt aliis cladibus multi periere in hac periit libertas romanorum. In totum mundi proſternitur: quia ſemper ſeruiemus. Omnis ætas. ſ. præſentium & poſterorū.

Impendiſſe pudet lachrymas in funere mūdi
Moribus ĩ numeris: ac ſingula fata ſequentē
Quærerē: læthiferum per cuius uiſcera uulnus
Exierit: quis fuſa ſolo uitalia calcet.
Ore quis aduerſo demiſſo faucibus enſe
Expulerit moriēs animam: quis corruat ictu.
Quis ſteterit dū mēbra cadūt: q pectora telo
Tranſmittant: aut quos cāpis affixerit haſta:
Quis cruor emiſſis ꝑrumperit aera uenis.
Inq; hoſtis cadat arma ſui: qs pectora fratris
Cedat: & ut notum poſſet ſpoliare cadauer.
Abſciſſum longe mittat caput: ora parentis
Quis laceret: nimiaq; probet ſpectātibus ira
Quē iugulat nō eſſe patrē: mors nulla querela
Digna ſua eſt: nulloſq; hominū lugeē uacāus
Non iſtas habuit pugnæ pharſalia partes
Quas aliæ clades: illic per fata uirorum.
Per populos hic roma perit: quod militis illic
Mors hic gētis erat: ſanguis ibi fluxit acheus
Ponticus: aſſyrius cunctos hærere cruores
Romanus campiſq; uetat conſiſtere torrens.
Maius ab hac acie quā quod ſua ſæcula ferēt
Vulnus habet populi: plus ē quā uita ſaluſq;
Quod perit: ĩ totū mundi proſternimur æuū
Vincitur hiſ gladiis: omnis quæ ſeruiat ætas

Proxima quid ſoboles: Nunc conqueritur: ꝙ poſteri nulla ipſorum culpa in ſeruitute naſcantur: neque enim ipſi aut ignauia: aut metu aliquo in ſeruitute ponuntur: ſed culpa maiorum ſuorum. Proxima ſoboles: paulo poſt uetura. proximum dicitur uel paulo poſt præteritum: uel paulopoſt futurum: ut ſi dicã proximo anno ueni Brixiam: ideſt anno paulopoſt præterito. ſi uero dixero: proximo anno legam Virgilium. ideſt ſequenti anno. Quid: ideſt cur. Nepotes: ideſt poſteri: qui deſcenderunt e maioribus.

In regnum: ideſt naſci in ſeruitutem. Pauidi: Oſtendit nulla ipſorum culpa cõtigiſſe hoc. Num geſſimus arma: ideſt nũquid fortaſſe nos imbecillitate & metu quodam ſeruiemus: quaſi dicat non. Pauidi: nunquid metu cædis ſeruiemus. Teximus aut iugulos: ſcilicet armis & auertimus eos a dominis. qui nos in ſeruitute ſubegerint. Alieni: ſcilicet maiorum noſtrorum. Poſt prælia natis: Si uolebas o fortuna ut ſeruiremus poſt hæc bella ciuilia: ſaltẽ dediſſes nobis bella: ut ſi uicti fuiſſemus: ſeruiremꝰ At uero cum nemo nos uicerit feciſti eſſe ſeruos.

Iam magnus trãſiſſe deos: poſt deplorationem libertatis. Lucanus reddit ad id quod omiſerat. uidelicet: ut exitum deſcribat huius pugnæ. Magnuſ Quem aduerſa fortuna agitabat. Deos: ſcilicet ꝓpitios ſentiat tranſiſſe ad Cæſarem. Infœlix uix to. clade coactus: uictus erat nec tamen id ſibi peſuadere poterat: ſic enim facere ſolent qui ſemper ſecunda fortuna uſi fuerunt: ut ſi quid aduerſi contigerit uix credere poſſint. Tota clade: cum iam prope exercitum amiſiſſet: Fortunam ſuam: ſcilicet aduerſam. Aggere: ideſt eminentia campi: ut circũ circa diligenter omnia circumſpiceret. Vnde: a quo campo. Omnes clades: ideſt omnes qui cæſi erant. Quæ latebant ipſum: ſcilicet bello. Obſtante: ideſt pugnantibus oppoſitis uidere non poterit cæſorum corpora: ſed tantummodo cumulũ

Fata: ideſt mortem ſuam. Corpora fuſa: ſcilicet cauſa ſua. Multo: ideſt multorum ſanguine: nã ſicut mos eſt: nam ꝗs maior cum aduerſa fortuna in ſe ſæuierit: uellet eãdem fortunam omnibus eſſe quam ipſe ſentit: ſed non ita pompeius. Nam ſalute potius ciuium Romanorum conſtituit diſcedere: ut iam ſe a pugnando Cæſar abſtineret: & ſuperſtitibus parceret: immo ſuppliciter deos rogauit: ut ſuperſtites reliquias exercitus ſeruarent incolumes. & ſi Diis placeret: ut ipſe cum omni ſua ſtirpe periret: nil recuſaret dummodo cæteri ſupererint. Miſcere: ideſt confundere ut omnia una ſecum inuoluat ruina. Vt latiæ poſt ſe: Nam pompeius quamuis tantam cladem accepiſſet a diis: tamen non deſtitit quin exoraret illos: ut ſeruarent eos ſuperſtites: qui ſupererant. Latiæ: italiæ. Poſt ſe: ſcilicet uictum. Dignos uotis: Tunc enim dii uotis digni ſunt cum exaudiunt. Si quis crederet pompeium: ut accepta tanta clade dii eum exaudirent: quaſi dicat nemo præter ipſum pompeium. Et iam: ideſt nunc ſcilicet accepta tanta clade.

Solacia ſui caſus: ideſt ut reliquiæ exercitus ſuperſtites ad internitionem uſque occiderentur.

Parcite ait ſuperi: ſcilicet gentibus & nationibus orbis terrarum: & ſi me mori uultis nolite omnia ꝓſternere: nam mori poſſum Roma incolumi. Stante: ideſt durante. Si plura iuuant: ideſt ſi non eſtis cõtenti morte mea paratus ſum & coniugem & liberos meos & ſtirpem omnem in exitium ducere: dũmodo cæteris parcatis. Tot pignora: ideſt ſigna dedimus. Fatis: ideſt fortunæ. Ciuili ne parum: Sed magnum qui ſolus ad pernitiem pro ſalute aliorum profecturus ſum. Meoſque: ideſt cum uxore & liberis. Orbe remoto: ideſt liberato a clade. Exiguæ clades: quaſi dicat habemus quid plus debemus nam ſi plus haberemus illud pro ſalute omnium poneremus. Quid laboras? Quaſi dicat nequicq̃. ideſt fruſtra. Sic fatur. pompeius. Arma: ideſt armatos. Signa: ideſt uexilla & manipulos.

Proxima quid ſoboles: aut qd meruerẽ nepotes:
In regnum naſci? pauidi num geſſimus arma
Teximus aut iugulos: alieni pœna timoris.
In noſtra ceruice ſedet: poſt prælia natis
Si dominum fortuna dabas: & bella dediſſes
Iam magnus tranſiſſe deos: romanaque fata
Senſerat infœlix: tota uix clade coactus
Fortunam damnare ſuam: ſtetit aggere cãpi.
Eminus: unde omnes ſparſas per theſſala rura
Aſpiceret clades. quæ bello obſtante latebant.
Tot telis ſua fata peti. tot corpora fuſa.
Ac ſe tam multo pereuntem ſanguine uidit.
Nec ſicut mos eſt miſeris trahere omnia ſecũ.
Merſa iuuat genteſque ſuæ miſcere ruinæ.
Vt latie poſt ſe uiuat pars maxima turbæ.
Suſtinuit dignos. & iam nunc credere uotis
Cælicolas uoluitque ſui ſolatia caſus.
Parcite iam ſuperi cunctas proſternere gẽtes.
Stãte poteſt mũdo romaq; ſuperſtite magnus
Eſſe miſer? ſi plura iuuãt mea uulnera: coniũx
Eſt mihi: ſũt nati: dedimus poſt pignora fatis.
Ciuili ne parum eſt bello: ſi meque meoſque
Obruet: exiguæ clades ſũmus orbe remoto?
Om̃ia quid laceras: quid perdere cũcta laboras
Iam nihil eſt fortuna meum. ſic fatur & arma
Signaq; & afflictas omni iam parte cateruas

Cateruas.i.ordines. Omni pte.ſ.exercitus & pugnæ. Circuit:pō. Et remeat:& cū uideret oēs parato in tantā mortē ruere: potius ꝗ credere hoſtibꝫ rogauit:ut uiuere uellēt: neqꝫ ſe tanti pcii eſſe: ut moueren tur omnes. Nec deerat robur:in enſes:quia occurrebat illud cur non ſe occidebat pompeius potius ꝗ in diſcrimem tantum uenire ſcilicet ut in ſeruitutem redigeretur. non defuit inquit magnanimitas pompeii ut ſibi mortem inferret. ſed metuebat ne ſi id ageret:nemo deinde uiuere uellet. non igitur cauſa ſui: ſed ſuorum ſe interimere nolebat. Robur:ſcilicet magnanimitas. Ire in enſes:ideſt moriturum ruere in hoſtes. Juguloque pati uel pectore letum:hoc eſt ut ſe iugularet uel pectus ſuum transfigeret. Sed timuit: ne cā ſua denique milites oēs in mortē ruerent:potius ꝗ uiuere uellēt. Supraqꝫ ducē.i. ſupra corpus i centis ducis cæ. Aut uultu:alia cā fuit uidelicet ne hac lætitia Cæſ. afficeret: ut corpus ſuum occiſū oculis cæſ.obiiceret. Subducere.i.remouere corpus ſuū occiſū ab oculis cæſaris. Nequicꝗ infœlix:quia ubicunqꝫ occubuerit pompeius: Cæſ. ipſum occiſum uidebat:dummodo uiderē uoluerit: ſicut caput eius obtrūcatū a Rege ptholemæo uidit.

Circuit:& reuocat matura in fata ruentes:
Seqꝫ negat tanti:nec deerat robur in enſes
Ire duci:iuguloqꝫ pati:uel pectore letum.
Sed timuit ſtrato miles ne corpore magni:
Non fugeret:ſupraqꝫ ducem procūberet orbis
Cæſaris aut oculis uoluit ſubducere mortem:
Nec quiſquam infœlix ſocero ſpectare uolēti.
Præſtādū ē ubicūqꝫ caput.ſed tu quoqꝫ cōiūx.
Cauſa fugæ:uultuſqꝫ tui fatiſque negatum.
Te præſente mori:tunc magnū cōcitus aufert
A bello ſonipes.non tergo tela pauentem.
Ingenteſqꝫ animos extrema in fata ferentem:
Nō gemitus:nō fletus erat: ſaluaque uerēdus
Maieſtate dolor:qualem te magne decebat.
Romanis præſtare malis: non impare uultu
Aſpicis æmathiam: nec te uidere ſuperbum
Proſpera bellorū: nec ſtratū aduerſa uidebunt
Quaque fuit leto per tres infida triumphos
Tam miſero fortuna minor: iam pondere fati
Depoſito ſecurus abis:nunc tempora læta
Reſpexiſſe uacat:ſpes nūquā implēda receſſit.
Quid fueris nunc ſcire licet:fuge prælia dira.
Ac teſtare deos: nullum qui perſtet in armis
Iā tibi magne mori:ceu flebilis africa dānis:

Sed tu quoqꝫ coniunx:alia cauſa acceſſit cur fugeret inde pōpeius.uidelicet ut uiderit Corneliā uxorem. Vultus tui:ſcilicet quos tantum amabat ſcilicet fuerunt cauſa fugæ. Fatiſqꝫ ne. ideſt a fatis fata noluerunt:ut præſente Cornelia pompeius moreretur:quod ipſe cupiebat. Tum:ideſt poſtquā inde conſtituit diſcedere. Concitus:ideſt calcaribus ſtimulatis:ut in aliquas regiones ſe reciperet. Non tergo tela pauentem:nil metuentem:magnanimitatem pompeii oſtendit poeta. Ingenteſqꝫ animoſ ꝙ ſicut in rebus ſecundis:ita etiam in aduerſis conſtanti animo ſemper fuerat. Extrema iſta fata:cōtra ultima pericula:& euentum fortunæ. Non gemitus:dolorem præ ſe non ferebat pompeius. ſed ita:ut nihil a maieſtate ſua indignum faceret. Verendus: Venerabilis. Qualem:ideſt talis uultus erat ſibi:qualis conueniebat in pernitie reipublicæ: Non impare:diſſimili. Aemathiæ: ideſt cladē æmathiæ aſpicis. Nec te uidere ſuperbum. Quotienſcunque rem bello proſpere geſſiſti: nec i aduerſis oſtendis animi tui imbecillitatem. Quam:pro quantum. Infida fortuna:quia nunquam fidem ſeruat:ſed quos antea placido uultu fouerit:eos deinde deſerit. Per tres triumphos:quia triūphauit de Mitridate: de ſicilia: de Hiſpania. Iam pondere fati: nunc conſolatur pompeium: dicens ipſum cladem ſane ingentem accepiſſe:ſed tamen hac clade magno rerum pondere: ac ſolicitudine liberatū eē. Securus:ſine cura tui. Pondere fati:ideſt depoſito pondere imperii:quod in fortuna conſtitit. Nūc tempora læta:ideſt nunc tibi licet reminiſci lætorum temporum. Spes nunquam:iam enim iperare deſinis. Quis fueris: nam ex aduerſis læta melius cognoſcuntur. Nunc ſcire licet: quia mortalis ætas nunc caſibus humanis ſubiectus ſicut & cæteri: fuge ergo iſta prælia. Teſtare: ideſt fac deos teſtes. Nullum qui perſtet in armis: nam ſi quis in bello perſeuerare uoluerit:illum crede non tua cauſa mori:ſed ſponte ſua. Perſtet: perſeueret. Ceu flebilis africa: quenadmodum nuda fuit: ubi Gneus pōpeius magni pompeii filius bellum geſſit in Hiſpania contra cæſarem ſicut & alexandria:ubi Cæſar bellum geſſit contra Ptolemæum:ſicut Africa:ubi bellum geſſit Cato regi iubæ coniūctus aduerſus Cæſarē hæc bella non fuerunt cauſa ut tuum nomen tueretur: ita neque nunc pugnabunt milites:qui adeo relicti ſunt: ne dignitatem tuam conſeruent:ergo nec multo poſt futurus es liberæ ciuitatis cauſa: quod tibi magno debet eſſe ſolatio. Ordo eſt ſic pars maxima theſſaliæ turbæ. Ceu poſt te. ideſt fortunam tuā. Ceu: queadmodū pugnatū ē in africā ad mūdā:i Alexādria:i æpypto nō pugnarūt te iubente:ita ēt nunc poſt hāc cladē i theſſalia:nō tibi ſed ipſis dimicauerunt:nō enim auctor fuiſti harū cædiū quod tibi magnam conſolationem afferre poteſt. Africa: ubi cato Regi iubæ coniunctus bellum renouauit.

Et ceu mūda nocēs:phariocꝫ a gurgite clades.
Sic & theſſalicæ poſt te pars maxime pugnæ.
Non iam pompei nomen populare ꝑ orbem :
Nec ſtudiū belli:ſed par quod ſēper habēus
Libertas & cæſar erunt:tecꝫ inde fugato
Oſtendit moriens ſibi ſe pugnaſſe ſenatus.
Non ne iuuat pulſum bellis ceſſiſſe:nec iſtud
Perſpectaſſe nefas:ſpumātes cæde cateruas
Reſpice turbatos in curſu ſanguinis amnes.
Et ſoceri miſerere tui.quo pectore romam
Intrauit factus campis fœlicior iſtis.
Q uicquid in ignotis ſolus regionibus exul.
Q uicquid ſub phario poſitus patiere tyrāno
Crede deis longo fatorum crede fauori
Vincere peius erat.prohibe lamenta ſonare:
Flere ueta populos lachymas luctuſcꝫ remitte
Tam mala pōpei quā ꝓſpera mūdus adoret
Aſpice ſecurus uultu non ſupplice reges
Aſpice poſſeſſas urbes:donataque regna
Aegyptum:libyamcꝫ & terras elige morti:
Vidit prima tuæ teſtis laryſſa ruinæ.
Nobile nec uictum fatis caput:omnibus illa
Ciuibus effudit totas per mœnia uires
Obuia:ceu læto promittunt munera flentes:
Pandūt tēpla domos:ſocios ſe cladibus optāt
Scilicet imenſo ſupereſt ex nomine multum
Tecꝫ minor ſolo:cunctas impellere gentes
Rurſus in arma potes:rurſuſcꝫ in fata redire

Ceu munda:apud quam uictus fuit Gn.pompeius quanquam in magno diſcrimine cæſaris fuerit. Phariocꝫ:ideſt ī ægypto ubi etiam bellum geſſit contra Ptolemæum.ibi enim aliquot ciues ro. periere & parum abſuit quinetiam cæ. uinceretur:& a rege Ptholemæo.occideretur. Sic: eodem modo. Nomē populare.i.nō erat cā nomē tuū o pō.cui faueāt ciues:nā uſcꝫ ad ultimū pugnare deſiuerāt. Stadiū belli .ſ.ut cā tua ſtudeāt pugnar̄. Sed par:ſed duo erūt ſēper habebimus:q romæ īperēt.ſ.libertas & cæ.reſpicit ad illud qđ poſtquam cæ.remp.occupauit:ſemper deide libertas oppreſſa fuit:& cæſ.omnia tenuere.duo igitur habebimus ſcilicet libertatem:ut ſe in priſtinam formam reſtituat cæſar : ut imperium obtineat. Sibi:ad utilitatem ſuam pugnarunt. Nō:ne iuuat o pompei: ſi conſideras quātum mali ſceleris & impietatis in campis philippicis perpetratum eſt non ne maximam ex eo uolūtatē capis ꝙ īde te ſubtraxeris quaſi dicat capere debes. Cateruas:ſcilicet cæſorum & ſtragem militum. Cæde:ideſt ſanguine. Et ſoceri mi.tui.& cum uideas tot uulnera tot monſtra ſcelerum quæ geſta ſūt in ea pugna theſſaliæ:ubi filii cum parentibus parentes cum filiis: fratres cum fratribus occiſi ſunt:& miſerere cæſaris:q harum rerum cauſa & auctor extiterit.ac ſi.d.tu felicior es cæſare. Quo pectore:ideſt animo romam ingredietur. Factus cāpis fœlicior iſtis : ideſt cuius cauſa tot cædes ciuium romāorum perpetratæ ſūt

Quidquid in ignotis ſolus:nunc alias quoque rationes ſubiungit cur melior ſit pō.conditio. Quicquid in ignotis : ideſt cætera omnia quæ perpeſſus fuiſti:poſtquam a pugna pharſſalica diſceſſiſti attribuenda ſunt furori deorum:nam etiam ſi exulaueris: & ſi etiam a rege Ptholemæo obtrūcatus fueris hæc omnia ſigna fuerunt fauoris deorum : nam te potius mori uoluerunt:q̄ tyrannidem exercere : in qua poſtea Cæſ.conſtitutus fuit. nec diu permanſit & bonis omnibus odio fuit. Crede diis: ideſt attribue fauori deorū. Quicquid patiere exul:quia pene deſtitutus fuit ab omnibus : ideo ſolus ſub regionibus ignotus ut cum uenit Mitylenem prius: deīde ſuper ignota maria uenit: & ut alii non ut ſecundum imperatoriam dignitatem nauigabat: ſed falſis comitibus atque miniſtris . dicit ergo quicquid ſub Phario rege ideſt ſub Ptholemæo r̄ge ægypti cuius iuſſu poſtea obtruncatus eſt. Longo crede : ideſt committe diis qui tibi perpetue affuerunt. Peius erat:ſcilicet q̄ mori. Lamenta ſonare:ideſt reſonare:ut quocunque īgrederis omnes mœrorem oſtendant:noli permittere inquit:ut triſtes mœſtique ſint omnes & clamorem emittant:quaſi te miſerum eſſe uideant. Tam mala . nam hæc res aduerſæ ſūt:Sed iſtar fœlicitatis ſi cōſideres q̄ deterior fuerit uictoris cōditio. Securus:ſine cura.aſpice iam nihil eſt qđ amittere poſſis.Vrbes quæ ſub tua ditione fuerunt. Donatacꝫ regna.i.quæ donaſti Ariobarzani:Tygrani:Pharnaci:& cæteris regibus. Terras i.ī q̄cūcꝫ terra delegeris: elige mortem ubi ſtatim uitā tuā finias:nam in poteſtate tua eſt ubi mori uelis. Vidit prima tuæ:poſtq̄ conſolationem fecit quam afferre uolueral pōpeio:nūc redit ad iter pō.deſcribens qua uectus eſt equo. Laryſſa:ciuitas eſt theſſaliæ.uiderunt inqt te laryſſei ingredientem mœnia tua dignitate ſeruata quæ ſibi conueniebat. Ciuibus:omnes ciues inqt obuiā tibi e laryſſa prodierunt.nam ſuperatus pom.mutata ueſte:ut ut oſtendit Apianus cōſcēdit equū:quatuorcꝫ ex amicis cū comitātibꝫ nullo ī loco curſum intermiſit:quod exorta luce Laryſſā tādē uenit. Ceu læta: & ita tibi occurerunt: ac ſi uictor fuiſſes:& flentes omnia ſua tibi promittebāt ſe paratos dicētes tibi parere:& qcqd ſub ſua poteſtate eſſe : id tuum eſſe affirmantes. Læto.i. tanꝗ uictori. Obuia Occurrentia. Munera:quæcuncꝫ uelis. In fata redire:ideſt rurſus experiri fortunam tuam potes.

Sed opus uicto: nunc dicit qd reſpõderit põ. ut audiuit oẽs paratos eſſe facere qd uoluerit: dicit.n. ipſos laudauiſſe & cõmẽdaſſe uoluntatẽ eoꝝ: ſed tamẽ nil ſibi his pollicitationibꝰ motus eſt: & ea potius uicto/ri facere. Inqt.ſ.põ. Tu cæſ. adhuc es iter ſtragẽ cæſoꝝ & reliqas pugnæ pficis: cũ põ. i. poſtate tibi rgna di mittat: & eos q parati erãt ipſi ſibi obedire: iubeat tibi officiũ pſtare nõ ſibi. In alto cumulo: ĩ alta ſtrage. Per uiſcera patriæ. i. ciuiũ tuorũ. Populos donat. i. ſpõte terrarũ oĩum dominũ facit. Inde: a laryſſa. Plurimaq; ĩ ſæuos: Quia populi deos tãq crudeles uocabãt: q uictoriã cæſ. dediſſẽt. Nũc tibi uera fides. i. cognoſcis: qui nã ſint ueri amici nã in felicitate uera amicitia nõ dignoſcitur. Felix ſe neſcit amari: ideſt nemo ueram amicitiã ĩ felicitate cognoſcere poteſt

Sed quid opus uicto populis aut urbibus ĩ qt
Victori præſtate fidem: tu cæſar in alto
Cædis adhuc tumulo: patriæ p uiſcera uadis.
At tibi iam populos donat gener: aduehit inde
Põpeiũ ſoſpes gemitus lachrymæq; ſequũtur
Plurimaq; in ſæuos populi conuitia diuos
Nunc tibi uera fides: quæſiti magne fauoris
Contingit: ac fructus: fœlix ſe neſcit amari:
Cæſar ut heſperio uidit ſatis arma natare
Sanguine parcendum ferro: mãibusq; ſuorũ
Iam ratus: ut uiles animas perituraq; fruſtra:
Agmina permiſſit uitæ: ſed caſtra fugatos
Ne reuocent: pellatq; quies nocturna pauorẽ.
Protinus hoſtili ſtatuit ſuccedere uallo.
Dum fortuna calet dum cõficit omnia terror:
Nõ ueritus graue ne feſſis: aut marte ſubactis
Hoc foret imperiũ: nõ magno hortãine miles
In prædam ducendus erat uictoria nobis
Plena uiri dixit: ſupereſt pro ſãguine merces
Quã mõſtrare meũ ẽ neq; enĩ dõare uocabo
Quod ſibi qſq; dabit: cunctis en plẽa metallis
Caſtra patent: raptũ heſperiis e gentibꝰ aurũ
Hic iacet eoaſq; premunt tentoria gazas
Tot regum fortuna ſimul magniq; cocta
Expectat dominos: propera præcedere miles
Quos ſequeris: quaſcũq; tuas pharſalia fecit
A uictis rapiuntur opes. nec plura locutus
Impulit amentes: auriq; cupidine cæcos
Ire ſuper gladios. ſupraque cadauera patrum:
Et cæſos calcare duces: quæ foſſa quis agger
Suſtineat præcium belli ſcelerumque petẽtes

Quæſiti: pro acquiſiti. Cæſar: Vt heſperio nũc redit ad Cæſarem dicẽs poſtq uidit iam ſatis eos cæſos eſſe qui uictoriam ſuam impedire poterat: uidelicet ſenatores & principes ciuitatis: iuſſit militibus ſuis: ut multitudini parcerent: & a pugnãdo deſiſterent. Agmina: ſcilicet exercitus reliquias nocte: iuſſit eqtibꝰ: ut ſine mora caſtra põ. irruperit. Parcendũ ferro: iam abſtinendum eſſe a pugna: & eſſe parcendum manibꝰ ſuorum qui fatigati erant diuturna pugna. Viles animas. ſ. reliquias. Fruſtra peritura: uidelicet in quibus nullum momentum uitæ conſiſteret. Sed caſtra fugatos ne reuo. ſed metuẽs cæſar: ne ſe in caſtra pugnaturi rciperent. Pellatq; quies nocturna pauorem: uidelicet ne iterpoſita nocte uicti ſperare incipiant. Fortuna: ſcilicet ſecunda. Calet: feruet. Dum conficit omnia terror: quia terror ipſo perculſi hoſtes fugiebant. Ne feſſis: rddit rationem: quare non timuit: ne fatigati milites hoc iperiũ grauiter ſubirent quia ſciebat hoc libenter eſſe facturos: quia ipſis caſtra hoſtium diripienda permiſit: non opus igiť erat hortamine. Victoria nobis: ideſt iam ſumus uictores: ſed reliquum ẽ: ut pmia uictoriæ qratis. ſ. ut caſtra hoſtiũ irrũpatis Plena: itegra. Supeſt p ſãguĩe merces: nũc nihil reſtat uobis: niſi: ut pmiũ uictoriæ capiatis. Meũ ẽ. i. ad me ptinet mõſtrare mercedẽ: ueſtrũ ãt ẽ accipere

Neque enim: nolo hoc in muneris loco ponere: ſed ſibi quiſque diripiat quæcunque placuerint. Donare: ideſt hoc donum eſſe. Cunctis metallis: ideſt omni ære auro & argento. Raptum heſperiis: ideſt omne aurum quod deuictis regibus in heſperia tulerat pompeius. hoc eſt aurum hiſpanaꝝ gentium. Premunt: ideſt claudunt: nam in tentoriis pompeii orientales diuitiæ poſitæ ſunt & occidentales: nam ĩ hiſpania Sertoriũ debellauit: & inde magnas diuitias adduxit. Eoas gazas: nam populos orientales deuicit ſcilicet armeniam & indiã quæ ſub imperio Tigrannis: & Mitridatis fuerant

Tot regum fortuna: Currite inquit in hoſtes: quos effudiſtis: ut anteueniatis eos: & in poteſtate ueſtra raptum aurum atque argẽtum iure belli omne diripiatis. Fortuna: diuitiæ. Tot regum: ſcilicet quos pompeius deuicit. Expectat dominos: ſcilicet uos o cõmilitones. Pharſalia. i. uictoria pharſalia. Sic milite iuſſo: oſtendit nullam maiorem militibus adhortationem fieri poſſe: q ut caſtra ipis diripienda permitteret. ergo nullo metu: nullo periculo retineri potuerunt: quin amentes aurique cupidine cæſi ferrentur per ſtrata cæſorum corpora. Sic: Videlicet permittendo caſtra diripi. Cæcos: Incõſideratos. Quæ foſſa quis agger: Quaſi dicat nulla munitio tam uallata eſſe poteſt: quæ arcere poſſit præmia uictoriæ petentes. Scelerumque petentes: Scilicet ſuorum omnium.

Stātes tumulos:uidelicet monumēta q̄ nondū uetuſtate corruerūt. Et.ſ.euertamus ea buſta q̄ iā ruere cœperit ī natis radicibus caprifici:ubi naſci ſolet uu.el ſigaro ſaluadego. Effudere:Aperuerūt. Suas ur. ubi cōditi fuerūt. Victis compagibus:ſolutis iūcturis q̄obrem. Radice uetuſta.ſ.arboris caprifici: quæ eſt cauſa ut monumēta aperiant. Ruricolis dentibus: dens ruricola nil aliud eſt:niſi dens uomeris. hic & hæc ruricola dicit. Nullus ab æmathio:Senſus eſt:adeo deteſtabilis fuiſſet æmathia:ſi nunq̄ alibi geſta fuiſſent bella ciuilia:ꝙ nemo ibi habitaret:nemo ſereret:nemo araret:ſed eſſet oīo deſtituta ab humano cultu nō aliter:quā torrida:aut frigida zona:ſed quia nō ibi ſolū:ſed alibi geſta ſunt bella ciuilia:iō nō adiudicata eſt nocēs.Ordo uſq; ad eū locū ſi nō prima nefas belli:&c. Terram:appo. Buſtū populi romani:Quia ſepulchrū uere romani populi appellari potes. Vmbrarū cāpos.i.manes mortuorū.
Dumeta: ꝓprie ſunt loca ſpinoſa & arrida: ubi paſcere ſolēt capræ & greges. Permittere:Cōcedere. Vellere:paſcere herbā. Nuda: ſpoliata fructu Ignota.ſ.gētibus:qa nemo hītaret. Impatiēs limite:torridæ zonæ. Vel glacie.i.frigidæ zonæ:quem admodū hic nemo hītare poteſt ꝓpter nimiū calorem.illic propter nimiū frigus.Ita & hic nemo habitaret:ſi tu fuiſſes nō prima:ſed ſola. Terras odiſſe nocētes:Vbi tātus romanorū cruor effuſus eſt ſed nūc nō licet:qa nō uno loco tantū:ſed in multis regionibus romanorū ſanguis ſparſus ē:qa q̄cq̄d multis peccat inultū eſt. Premittis:damnatis:& damnando totū orbem abſoluitis. Heſperiæ clades: Hæc oīa loca ubi fuſus ē romanorū cruor fecerunt: ut æmathia uideret eſſe abſoluenda. Heſperiæ clades propter Gn.pom. quem una cū exercitu ſuo Cæſar ī Hiſpania deleuit. Flebilis unda pachini: Vbi Agrippa auſpiciis Auguſti cæſaris Sextū pom. magni pom.filiū deuicit. Et mutina: Vbi auguſtus hyrciꝰ & Pāſa uicerūt.M.Antoniū & multis romanorū cæſis ipſū ab obſidiōe remouerūt. Mutinæ: ubi cōſules letali uulnere ſauciati fūt. Et Leucas: ꝓmōtoriū Epyri:ubi Octauianus Antoniū & Cleopatram bello nauali deuicit:& ibi etiā multa milia romanorū perierūt hæc oīa fecer. Puros.i.īnocētes

Et ſtātes tumulos:& qui radice uetuſta
Effudere ſuas uictis compagibus urnas.
Plus cinerum hemoniæ ſulcis telluris aratur.
Pluraque ruricolis feriuntur dentibus oſſa.
Nullus ab æmathio religaſſet littore funem
Nauita:nec terram quiſq̄ mouiſſet arator.
Romani buſtum populi fugerentque coloni
Vmbrarū campos:gregibus dumeta carerēt
Nulluſque auderet pecori permittere paſtor.
Vellere ſurgentem de noſtris oſſibus herbā
Ac uelut impatiens hominum uel ſolis iniqui:
Limite uel glacie:nuda atque ignota iaceres:
Si non prima nefas belli:ſed ſola tuliſſes.
O ſuperi liceat terras odiſſe nocentes.
Quid totū præmittis q̄d totū abſoluitis orbē
Heſperiæ clades:& flebilis unda pachini.
Et mutina & leucas puros fecere philippos.

M.ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER VIII.

Incipit Octauus Liber Lucani.

IAm ſuper herculeas fauces:
nemoroſaque tempe

IAM ſuper herculeas fauces nemoroſaq; tempe.Hic liber Octauus hæc cōtinet.primū q̄dem pom.profectionem in inſulam Leſbon ubi Corneliā depoſuerat.Deide cōcionē pom.hīta in Cicilia:ubi ps maior ſenatus cōuenerat:cuius ſentētia erat ut ſe cōferret in pthiā: & Parthorū regē uires extollens contra cæſarem cōcitaret.Huic ſentētiæ aduerſatus eſt lentulus: & orationnem habuit romano conſule dignam & in ſententiam eius ſenatuſconſultum factum eſt:ut ſe in egyptū recipet deide ēt narrat q̄uo pōpeius poſtq̄ ī egyptū uenit iubēte ptolemeo pſuaſu Fotini & Achillæ obtrūcatus ē poſtrēo cōtinet ſepulchrū pō.cuius cadauer Codrus iuentū rogo ſupimpoſuit ac ſepulturæ mādauit. Iā ſup:deſcribit q̄uo pō. poſtq̄ a theſſalia diſceſſit fugiēs metuebat ſtrepitū oēm:ſciebat.n.mortē ſuā a cæſar plurimū d̄ſiderari Ordo ē uſq; ad eū locū magnꝰ agēs &c. Sup hercu. fauces.i. terras & p fauces olympi mōtis & oſſæ.nā ſicuti ī fabulis legit:& tamē hiſtoria fuit.Hercules cū uēiſſet ī theſſaliā:& uideret mōtibꝰ circūdatā uallē ingētē q̄ aquā ſurgētē cōtineret:adeo ut lacū feciſſe uideret cognouit ſi locus ille ūdis euacuatꝰ eēt maximā ibi fertilitatē futurā:itaq; diſcidit olympū ab oſſa atq; effuſa aq̄ ē:& īde diuerſa flumia d̄riuata:quorū noīa ſupiꝰ d̄ſcripſit:q̄ pte igr Hercules olympū ab oſſa diſcidit:hāc fauces herculeas appellabat. Nēoroſaq; tē.epexegeſiſ ē eiꝰ q̄d dixit fauces herculeas:ī æmathia.n.locus ille nō fertilis tātū ſz amœniſſimꝰ fcūs ē Ne.q; t.loco amœna uidelic& ūbroſa & opaca.ūde ubi abūdātia uēit arborū tēpe appellat & ē græca d̄cliatō:ſed lati tātū utūt tribꝰ caſibꝰ pluralis nūeri:uidlic& ntō actō & utō ta tēpe uertit ī ita & ē craſſiſ qa lra nō ſeruat & ita lra apd̄ græ.idē ē q̄d e lōga apd̄ latioſ:nā græci dicūt tipi noſ tēpe

Diſpendia id eſt uaſtas longitudines. Hemoniæ ſiluæ:quia ſilua theſſaliæ magna eſt & longa. Cornipedem: equumquod corneos pedes habet. Exhauſtum:defectum curſu. Stimuliſque negãtem:quia iam ſuppoſita calcaria ſentire non uidebatur præ nimia laſſitudine. In certa fugæ ueſtigia turbat: Hoc omnino faciebat pompeius:ne loquerentur ueſtigia ſua & ipſum deprehenderent: nunc huc nunc illuc circumagebat equum. Implicitas errore uias:uidelicet ut errorem ſequentibus iniiceret. Pauet ille fragorem:Strepitum omnem:& comitum ſuorum. Nemorum:ſiluarum quæ uentis agitabãtur. Qui ſcilicet: fragor Redit:id eſt ſequitur pompeium

Hæmoniæ deſerta petens diſpendia ſyluæ.
Cornipedẽ exhauſtũ curſu ſtimuliſꝗ negãtem
Magnus agẽs:incerta fugæ ueſtigia turbat
Implicitaſꝗ errore uias:pauet ille fragorem.
Motorum uentis nemorum cõitumꝗ ſuorũ
Qui poſt terga redit trepidũꝗ lateriꝗ timẽtẽ.
Exanimat quanuis ſummo de culmine lapſus
Nondum uile ſui precium ſcit ſanguinis eſſe.
Seque memor fati:tantæ mercedis habere.
Credit adhuc iugulũ:quantũ pro cæſaris ipſe
Auulſa ceruice daret:deſerta frequentem.
Non patitur tutis fatum cælare latebris:
Clara uiri facies:multi pharſalica caſtra
Cũ peterent:nondum fama prodente ruinas
Occurſu ſtupuere ducis uetigine rerum
Attoniti cladiſꝗ ſuæ uix ipſe fidelis
Auctor erat grauis ẽ magno quicũꝗ malorũ
Teſtis adeſt cũctis ignotus gentibus eſſe
Mallet:& obſcuro tutus tranſire per urbes
Nomine ſed pœnas longi fortuna fauoris
Exigit a miſero quæ tanto pondere famæ:
Res premit aduerſas: fatiſꝗ prioribus urget.
Nunc feſtinatos nimium ſibi ſentit honores
Actaꝗ lauriferæ damnat ſyllana iuuentæ
Nunc & coricias claſſes:& pontica ſigna

Laterique timentem:id eſt ſaluti ſuæ ne a latere & a regione aliquis inuaderet. Quamuis ſummo de culmine:quamuis inquit aduerſa fortuna illum de ſummo gradu deiecerit: tamen ſit magno ꝓcio a cæ. captũ iri mortẽ ſuam. Lapſus. Ceciderit. De culmine:de ſummo dignitatis gradu. Nondum uile:immo eſſe ꝓcioſum. Seꝗ memor fati.i.priſtinæ fortunæ nõ dubitat ꝙ q̃tum põpeius ꝓ cæde cæſaris tantũdem & cæ. ꝓ ſua daret. Quantam.ſ. mercedẽ Deſerta ſequẽte: q̃uis per occulta loca trãſiret põpeius:ne dignoſceret tãta tamẽ erat uiri maieſtas:ut latere nõ poſſet. Clara facies maieſtas impatoria. Fatum.i.fortunã ſuã aduerſã. Multi pharſalica caſtra. Dicit autem multos fugienti pom. obuiam factos eſſe qui Theſſaliã petebãt non dum enĩ ſciebãt uictũ eſſe pompeiũ & ſibi occurrentes obſtupeſcebãt. Nõdũ.fa.pro.ſ.cladẽ pom. uulgante. Occurſu:obuiam facti. Vertigine:mutatione fortunæ:& uix ſperare poterant tantũ cladis fuiſſe ut pom. cum tanto exercitu uinceretur præſertim qui ſuperiori tempore tantus impator fuiſſet. Cladiſꝗ ſuæ:id eſt uix ſuæ cladis erat auctor cui fidem adhiberet audientes. Grauis eſt: & moleſtus erat pompeio quicũꝗ ſciebat cladem ſuam.

Mallet enĩ ignotus eẽ:quã cladẽ acceptam digno ſci a gentibus:nam ſibi pudori uidebat:ꝙ poſt triũphos in hac ætate a cæſare uictus eſſet. Obſcuro Ignoto nomine. Sed longi pœnas:Quia adeo nominis ſui fama cõpleuerat totum orbem terrarum ut ignotus eſſe non poſſet. hæc nobilitas ſibi moleſta erat. For. lon. fa. id eſt fortuna diu proſpera.

Exigit pœ. ideſt facit hanc pœnam eſſe grauiorẽ Pondere: id eſt tanta mole gloriæ & nominis. Premit:aggrauat. Res aduerſas: recte dicit. nã qui diu in fœlicitate fuit aduerſam fortunam grauius ferre conſueuit:diuturna fœlicitas eſt quoddã quaſi onus interim aduerſitate ſuperueniente. Vrget: ſcilicet res aduerſas. Fatiſꝗ prioribus:uidelicet ſecundis:quia ſuperiori tempore fata putabantur proſpera ſed nunc magis illum premebant res aduerſæ. Nunc feſtinatos:uidelicet ꝙ ante trigeſimum annum de Sicilia de Aphrica triumphauit: parta uictoria auſpiciis ſyluæ. Acta ſyllana:id eſt auſpiciis ſyllæ:quia miſſus eſt in Aphricam contra Domicium quem uicit:& in Sicilia cõtra Gn. carbonem quem & ipſum ſuperauit:& de utraque prouincia triumphauit:quia non licebat alicui de ciue triumphum ducere. Laurifere iuuentæ:Quia poſtea lauream coronam accepit:cum ſublimis triumphali curru per urbẽ ueheretur hic enim erat mos qui triumphantibus præſtabatur. Nunc & coricias: in mentem ueniebant priſtinæ uictoriæ pompeio:quæ ſibi maiorem moleſtiam ac dolorem afferebant. Coricias claſſes: id eſt piraticas. ſex enim menſibus mare pacatum reddidit pompeius: quod piratæ infeſtum fecerant. Circa Coricium ciliciæ crocum plurimum optimumque naſcitur auctore Solino capitulo. quinquageſimo primo det licet cyrena:det lycia:hoc primum eſt ſpirat flagrantis: colore plus aureo eſt ſuccoque citius ꝓficit ad medelã:ibi Coricus oppidũ eſt:& ſpecus:q mõtẽ ĩpoſitũ maria ſũmo cauat uertice: patulis hiatu ãpliſſimo. nã deiectis lateribꝫ ĩ terræ ꝓfũdũ nemoroſo orbe ãplectit mediã ĩanitatẽ: uirẽs ĩtrorſus lucis pẽdẽtibꝫ deſcẽſus ĩ eũ ꝑ duo milia & quĩgẽtos paſſus nõ ſine largo die: hic ĩde fõtiũ aſſidua ſcaturigine

Et hēs aditū.i.uiā nō aduertis hac fœlicitate mea:magnæ tibi oſtēdendæ uirtutis oblatā eē occaſionem
Laudis ī hoc ſexu.ſ.muliebri nullū ē maius argumētū laudis:q̄ miſeriā uiri ſi fortiter uxor tulerit:non enī ipſa pōt ex admīſtratiōe reipu.laudē aliquā compare. Nō legū iura.ſ.ī regēda repu. Nec arma.ſ.in exercenda diſciplina militari. Cōiunx miſer:ē ſola materia mulieri:ut laudē acq̄rat ſi eius miſeriā fortiter tulerit. Erige mentē:uidelicet excita aīum tuū. Et tua cū fatis.p.d.i.pietas tua erga me uirū tuum miſeria cōfectū pugnetur cōtra fortunā. Et ipſū ꝙ ſū uictus ama:Cū ī fœlicitate me poſitū amaueris: nō poteſt ītelligi:utrū amor ille uerus eēt:nec ne.nunc āt ſi me amabis:nihil dubitatiōis erit:qn me ames. A me ꝙ faſces.i.honores cōſulis diſceſſerūt: uidelicet ut me nō cætera ornamēta amare uidearis. Faſces:dicti a faſciculis uirgarū:nā lictores præferebātur cōſulis ſecuris ī tergo portātes: qbus uirgarum faſciculi erāt alligati. Tāta manus:ideſt tātus comitatus. Ideo īcipe magnū ſola ſequi:Modo tu ſola ſeq debes pōpeiū:qa antea me ſequebātur ſenatuſ tot reges:tot tātæꝗ clientelæ. Deformis adhuc:ſēſus ē:Turpe eſt tantū dolere adhuc uiuente marito ut dolor augeri nō poſſit in morte ſua: & declarat quod dixit deformis dolor uidelic&. Sūmus & augeri uetitus.i.cui aliqd accedere nō poteſt. Vltia.ſ.poſt mortē uiri. Tu nulla tuliſti:ꝙ ego uictuſ fuerim:nihil ad iacturā tuā ptinet: nā hēs uirū tuū incolumen:quē amabas: & amare debueras: ſed ſi ita tu luges quaſi me amiſeris tūc oībus oſtēdes ꝙ nō me:ſed ornamēta mea potius amabas. Viuit poſt prælia magnus:& īcolumis eſt:ergo aliud quærere nō debes. Quod defles illud amaſti: uideris enī amare fortunā ſecundā:quā amiſiſ:quādoqdem me incolumi tantopere doles. Vocibus his:nunc dicit quē effectū habuerit cōſolatio pōpeii apd̄ uxorem. Correpta:caſtigata. Vix ægra:Quia iam ꝑlapſa ceciderat. Rūpente:ꝑ erūpente:emittente.

O utinā ī thalamos:cū lachrymis legendū ē o utinā inqt nupſiſſem cæſari:ut ī domū ipſius fortunā aduerſā tuliſſem quādoqdem auctor eē debui maritos meos facere infœliceſ. Inuiſi:odioſi. Et nulli læta marito:īmmo triſtis:ſicut tibi.& craſſo īpatori adoleſcēti:q ſub cæſare militauerit ī gallia: ſub quo cæſare anteq̄ corneliæ matrimonio ſe iūxiſſet bellicis rebus magnā gloriā & laudē cōſecutus fuit Craſſus pater eius prouīciā Parthiā & Aſiā obtinuit:cū tamen Rex parthorū nullā iniuriā populo Romano feciſſet:ſed hæc cā tātūmodo ad bellū impulit craſſum:qa cupiebat aurū eius auferre: cuius auidiſſimus erat & ī cōparādo exercitu filiū ſuū a militia cæſaris deduxit:& cū in parthia ueniſſet quia parū cautus imperatoꝛ eſſet in inſidias præcipitatus ē: & ſagittis parthorū obrutus. Bis nocui mundo.ſ.ſemel craſſo:nūc tibi o magne. Pronuba: dicitur illa quæ ſpōſā comitatur pria nocte in thalamū uiri. Herynis:una ex furiis inferni dicit fuiſſe pronubā quæ ſe in thalamos primū craſſi:deinde pom.comitata fuerit. Vmbræ.ſ.duxerūt.i.umbra mariti mei Craſſi & pater eius. Manibus:ſcilicet īferorū eandem fortunā o magne habes:quā craſſi hūerūt in aſſyria.

Aſſyrios:nam parthia ē aſſyriæ pars ubi Ninus regnauit. Manibus.ſ.craſſi aīabus mortuorū cæſorū Præcipites:po.ſ.parthicos. Dedi.feci: A cauſa meli.id eſt honeſtiori. Coniunx: ſcilicet pom. Indigne tha.uidelicet quod meruerat fœliciorem uxorem ducere. Hoc iuris:uidelicet ut te opprimat. Caput:ſcilicet tanti uiri qui ſemper uictoriam ex hoſtibus conſequi uſus fueris. Nunc accipe pœnas: id eſt cū tibi tātūmō iūcta ſū:ſūe pœnas de me. Quas ſpōte luā:Ego libēs ī qt patiar pœnas:ut me mortua īcipiāt tibi uēti eē ſecūdi:cū nauigaueris:ſcis iō me comite oīa tibi aduerſa fuiſſe. Mollib.i. trāqllib. Certa.ſ. r.ſ.ut reges fideles ſint tibi. Orbis:obſequēs erit tibi ſi ego piero. Sparge.m.i.fluctib maris imerge me

Frāgis:ſ habes aditū māſuræ in ſæcula famæ.
Laudis in hoc ſexu:non legum iura:nec arma
Vnica materia eſt coniunx miſer:erige mentē
Et tua cum fatis pietas decertet & ipſum
Quod ſū uictuſ ama nūc ſū tibi gloria maior
A me quod faſces:& quod pia turba ſenatus
Tātaque diſceſſit regū manus incipe magnū
Sola ſequi deformis adhuc uiuente marito
Sūmus & augeri uetitus dolor:ultima debet
Eſſe fides lugere uirum tu nulla tuliſti
Bello damna meo:uiuit poſt prælia magnus
Sed fortuna perit:quod defles illud amaſti.
Vocibus his correpta uiri:uix ægra leuauit
Membra ſolo: tales gemitu rūpente querelas.
Outinam in thalamos inuiſi cæſaris iſſem
Infœlix coniunx & nulli læta marito:
Bis nocui mundo:me pronuba ducit erynnis
Craſſorumꝗ umbræ:deuotaꝗ manibus illis
Aſſyrios in caſtra tuli:ciuilia caſus.
Præcipiteſꝗ dedi populos:cunctoſꝗ fugaui
A cauſa meliore deos:o maxime coniunx:
O thalamis indigne meis:hoc iuris habebat
In tantum fortuna caput:ſ cur impia nupſi
Si miſerum factura fui:ſ nunc accipe pœnas:
Sed quas ſpōte luā: quo ſit tibi mollius æquor
Certa fides regum:totuſque paratior orbis
Sparge mari comitem: mallē fœlicibus armis

Dependiſſe caput.i.caput meũ dediſſe neci. Armis fœlicibus:cũ adhuc eẽs in fœlicitate. Nũc clades Quãdo nõ perii adhuc te fœlicitate utẽte:pereã certe:ãte q̃ oĩo te ſæua fortũa premat. Luſtra:purga clades tuas morte mea. Vbicũq; iaces:cõuertit ad iuliã ades nũc o iulia ſi irata es põpeio q; ei nupſerim & nũc morte mea patrẽ tuũ cæſarem placa ne amplius ſæuiat cõtra pom. Crudelis:Quæ nimiũ ſæuis contra uirũ tuũ:quia irata es:q; ego nupſerim põpeio. Exige:ſume pœnas de me. Pellice.ſ.eme.pellex proprie dicit quæ alieno uiro cõiungit:& dicit a pelliciendo:q; blãditiis pelliciat ad ſe alienũ uirũ. Cũcto/

Dependiſſe caput: nunc clades deniq; luſtra.
Magne tuas:ubicunq; iaces ciuilibus armis
Noſtros ulta toros ades huc:atq; exige pœnas
Iulia crudelis:placataq; pellice cæſa
Magno parce tuo.ſic fata iterumq; refuſa
Coniugis ĩ gremiũ:cũctorũ lumina ſoluit
In lachrymas:duri flectũtur pectora magni.
Siccaq; theſſaliæ confudit lumina leſbos
Tunc mitylenæum pleno iam littore uulgus
Affatur magnũ.ſi maxima gloria nobis
Semper erit:tanti pignus ſeruaſſe mariti.
Tu quoq; deuotos ſacro tibi fœdere muros
Oramus ſocioſq; lares dignare uel una
Nocte tua:fac magne locũ:quẽ cũcta reuiſãt
Sæcula.quẽ ueniens hoſpes romanus adoret.
Nulla tibi ſubeũda magis ſunt mœnia uicto
Oĩa uictoris poſſunt ſperare fauorem.
Nec iã crimẽ habẽt:qd quod iacet iſula põto
Cæſar eget ratibus:ꝓcerũ pars magna coibit
Certa loci:noto reparãdũ eſt littore fatum.
Accipe tẽplorũ cultus aurumq; deorum
Accipe ſi terris ſi puppibus iſta iuuentus
Aptior eſt tota quãtum ualet utere leſbo.

rum lumina ſoluit:id eſt lachrymas omnibus commouit: qui aderaat: quia plena commiſerationis erat. Refuſa:reuoluta. In lachrymas duri:& ipſe pompeius: qui fortiſſimus erat: & qui ſine lachrymis cladem pharſalicam tulerat lachrymas temperare non potuit. Sicca:id eſt ſine lachrymis. Leſbos: uidelicet Cornelia quæ in Leſbo erat. Cõfundit:pturbat. Tũc Mityleneũ: poſtq̃ pompeius corneliã uxorẽ ꝓpemodũ cõſolatus eſt: & ad ferendã fortunã fortiter excitauit: iamq; oĩs Mitylenæ populus ĩ littora effuſus erat:ut honoris gratia pompeiũ exciperet:& ipſũ orare ĩſtituerat ut una nocte in urbẽ ſuam pnoctare uellet.Hãc Mitylenorũ inuitationẽ põpeius gratiſſimã hũit:Sed excuſauit celeritatẽ ſuam q; in ea re ipſis morem gerere nõ poſſet cũ maiora ſibi negocia ĩminerẽt. Mityleneũ uulgus poſſeſſiuũ ẽ ꝓ primitiuo nã mitylenẽſe dicere debuit ſicut a Verona ueronenſis:ſed non nuuquam poetæ imo etiam oratores & hyſtorici poſſeſſiuum pro primitiuo ponere conſueuerunt Formatur autem in græcis nominibus poſſeſſiuũ hoc modo. Nomen deſinens in Η græcum mutat ai diphthongũ in e conuerſa & addita os facit apud græcos:apud latinos addita us faciunt poſſeſſiuum ut Η chirini ΤΗΣ chirinis ai diphthongum ĩ æ mutatur in eos:ut chirineos:nos dicimus cyreneus neaum.& ſic de cæteris:eodẽ modo Mityleneus. Si: ꝓ quia. Tãti pignus ſeruaſſe mariti:uidelic& uxorem uiro acceptã & obſequentẽ:nã nil carius eẽ poteſt uxore obſequẽti uiro. Tu quoq;.i.ſimilr ſicut uxor diu apud nos hĩtare dignata fuit. Deuotos: deſtinatos & tibi deditos. Lares:uidelic& ædes ueſtras.Nã & lares domeſtici ſunt dii. Vel:pro ſaltẽ nã polyſemus ſermo ẽ uel ſignificat aut:etiã:& ſaltem:ut hoc loco:uel ꝓ certe nõnunq̃ ponit. Fac magne locũ.i.cuius deſiderio uideant ueneratione quadam ſeruatæ fidei quot in rebus aduerſis fidem tibi ſeruauit. Adoret:uidelic& reuerentia quadam:q; fides apud nos inuiolata pſtiterit in rebus aduerſis & rationes affert cur hoc facere debeat pompeius:Quia. Omnia uictoris:Cætera oppida ſi te non acceperint ſperare poſſunt Cæſaris gratiam:at uero nos iam in culpa ſumus:quia uxorem tuam fideliter ſeruauimus. Omnia:ſcilicet alia mœnia. Poſſunt ſperare fauorem:uidelicet ſi te non acceperint. Hæc ſcilicet noſtra. Crimen:id eſt culpam habent:quia ſeruauimus tuam uxorem: quid ſcilicet dicendum eſt ad hoc quod põto tuta eſt iſula noſtra in medio mari poſita:& Cæſar naues paratas non habet:ut ſe huc conferat.Alia ratio cur tutius habitabis in lecto una cum cornelia. Procerum pars magna co.Deinde ſi comites uis habere ſenatores:qui ſuperſtites ſunt:dubitare non potes:quin huc omnes ueniant ſciunt:enim hic corneliam & uerisimiliter te quoque recepiſſe. Coibit: ad hãc noſtram urbem Leſbon.

Fatum:pro fortuna tua. Noto:tibi ac tuis. Accipe templorum cultus:& ut intelligas quo erga te: animo ſumus:parati ſumus omnia in tuam poteſtatem committere:templa quoque deorum cum ornamentis auro & argento & quicquid ibi eſt tantummodo eſſe uolumus. Cultus: ornamenta templorum: aurum:ſcilicet accipe quo ſimulacra deorum ornata ſunt. Si terris ſi puppibus:iuuentutem noſtram ſcito tibi obſequentiſſimam eſſe ſiue mari:ſiue terra:uſum ipſius accipere malis: nam quia in mari erant:maritimis rebus aſſueti erant. Terris: id eſt terreſtri bello. Puppibus: uidelicet nauali bello.

Hoc ſolum crimen:unū eſt quod præcæteris te exoratū uolumus uidelicet ut hanc ſuſpitionē de no/bis adimas:Ne dū fœlix eras uidearis nobis eſſe confuſus:tunc uidelic& cū apud nos uxor tua fuit:poſt ue ro acceptam cladē:cū iam te aduerſa premere incipiant:nobis confidere nō poſſe uideare:nam ſi noſtra mœnia intraueris:nullā huiuſmodi ſuſpitionē habebimus. Crimen:id eſt culpam & ſuſpitionem. Be nemeritæ terræ:ſcilicet noſtræ:q̄ de te benemerita eſt. Fœlix:dum in fœlicitate eras. Miſer: poſtq̄ in miſeriā ueniſti ſuſpectā habere exiſtimes fidem noſtram. Tali pietate uirorū: hæc oratio plena libera/litatis fuit Mitylenorū:nunc dicit q̄ grata fuit pom peio eorum pollicitatio. Lætus: reſponſio pom/peii eſt dicētis q̄ grata ſit mihi Ciuitas ueſtra:ex hoc cognoſcere poteſtis: quod pignus apud uos: quod carius eſſe poteſt:repoſueri. Noīe.i.cā. Cicero in ſecūdo epiſtolarū.Quāq̄ me noīe neglıgētiæ: id eſt cauſa. Nomine mūdi:uidelicet ꝙ in aliqua mūdi parte fides inueniretur & eſſe dicatur. Solū nul/lā terrā. Leſbos tenuit affectus.i. amores noſtros ſeruauit. Hac obſide:demōſtrantis eſt:Nā oſten/dit corneliā. Hic:in īſula Leſbo. Sacra do.de/clarat. Sacriq; penates:hic mihi Roma fuit:nam leſbon loco urbis romæ habui. Non ulla in litto ra:Præterea non ſolum ex hoc cognoſcere poteſtis quod uobis commendauerim Corneliam me uos amare:uerum etiam ꝙ uictus ſtatim ad uos me re/cepi:ut facile omnibus apparere poſſit: quantam uobis fidem præſtiterim. Cæſaris iram: collige/bam ex eo ꝙ meam comitem ſeruaueritis meruiſſe uos:ut Cæſar uobis iratus eſſet. Tātam ueniæ ma teriam:id eſt tantam occaſionem beneficii:nam ue niam pro beneficio poſuit:ut Virgilius. Satis eſt feciſſe no.uidelicet ꝙ cæſarem uobis infeſtum fece rim collocando corneliam apud uos. Fata mihi totum:nunc maiora inſtāt:uidelicet ut experiar to/tum orbem:quæ nam ſit fortuna mea:& nunquid apud alias gentes fidem inueniam? Agitanda:cō/mouenda. Heu nimium fœlix:nam ſi alii fidem ſeruabunt: fœlix es ꝙ omnes exemplo tuo fecerint Sin aliter fides tua præſtātior erit ꝙ ſolā fidem ſer/uaueris. Heu:ē quaſi admirātis. Siue doces po pulos.ſ.ſeruare fidē exēplo tuo. Admittere:recipe re pōpeiū ſicut tu. Nā quærere certū eſt:Quia cō/ſtitui quærere ubi iuſtitia ſit:& iniuſtitia. Iuſtitia ſi me ſeruauerit:& accepint fideliter.Iniuſtitia & im/pietas:ſi cōtra me ꝓditōe utētur. Fas:iuſtitia. Sce lus.i.ꝑfidia. Accipe nomē:nūc ſuā orationē ita cō cludit pōpeius:ut primū deos obteſtet: ſiquis ad/huc deus mecū eſt quaſi oēs alii a me diſceſſerint: il lū orato : ut faciat mihi alios populos nō aliter ſer/uare fidē q̄ Leſbos ſeruauit:ut ſiue intrare uelim ſiue exire mihi ſemper limina pateant. Numen:id eſt deus. Non intrare:utrūq; dixit non uetent itrare nec exire: ſicut fecit Lerſbos:nā Ptholemæus non ue/tuit intrare ſed uetuit exire:quia iuſſit eum occidi. Subactum: domitum. Mœſtamq; carinæ impo. cum Pompeius diſcederet cum comite ſua:non aliter lachrymas de digreſſu ſuo mitylenei dabant q̄ ſi oēs relicta patria in alienas regiones migrarent. Mutare tel.ire in exilium. Sic:id eſt uſq; adeo plangitur.
Infeſtæ:iratæ aduerſæ:ſicut fieri ſolet.o dii qui mihi hunc tantum uerum tanta miſeria & calamitate præſtitiſtis. Pompeiumq; minus:tā&ſi ipſis moleſtus fuerat diſceſſus pompeii:tamen aliquanto mole ſtius diſceſſum Corneliæ tulerunt ob humanitatem & liberalitatem mulierſ:cuiuſ uirtute ac manſuetu/dine omnes ſibi deuinxerat. Minus:quam Corneliam: Cuius fortuna:Tam&ſi ipſe auctor erat & cau/ſa doloris. Quā toto tēpore:Nā commiſeratione ipſius mouebātur populi oēs:ꝙ uidelic& de ſūmo & grādi loco ad tātam calamitatem deueniſſe Dominæ:qa ita complectebātur eam quaſi una conciuis eſſet.

Hoc ſolū crimen meritæ bene detrahe terræ
Ne noſtrā uidere fidem felixque ſecutus
Et damnaſſe miſer:tali pietate uirorum
Lætus i aduerſis:& mundi noīe gaudens
Eſſe fide:nullū toto mihi dixit in orbe
Gratius eſſe ſolū:nō paruo pignore uobis
Oſtendi:tenuit noſtros hac obſide leſbos
Affectus hic ſacra domus charique penates
Hic mihi roma fuit.nō ullo in littore puppē
Ante dedi fugiens:ſæui cū cæſaris iram
Iam ſcirem meritā ſeruata coniuge leſbon
Nō ueritus tantā ueniæ cōmittere uobis
Materiā:ſed iam ſatis eſt feciſſe nocentes.
Fata mihi totum mea ſunt agitanda ꝑ orbem
Heu nimiū fœlix æterno nomine leſbos.
Siue doces populos rēgeſque admittere magnū
Seu præſtas mihi ſola fidē:nūc quærere certū ē
Fas q̄bus in terris:ubi ſit ſcelus:accipe numen
Si qd̄ adhuc mecum ē uotorum extrēa meoꝝ
Da ſimiles leſbo populos q marte ſubactum
Nō intrare ſuos infeſto cæſare portus.
Nō exire uetent:dixit mœſtamque carinæ.
Impoſuit comitem cunctos mutare putares
Tellurem patriæque ſolum:ſic littore toto
Plāgitur infeſta tendunt in æthera dextræ.
Pōpeiumque minus:cuius fortuna dolorem
Mouerat:aſt illa quā toto tempore belli
Vt ciuem uidere ſuam diſcedere cernens

Ingemuit uulgus.quã uix ſi caſtra mariti
Victoris peterent ſiccis dimittere matres.
Iam poterãt oculis tãto deuĩxit amore.
Hos pudor hos ꝓbitas:caſtiq; modeſtia uult;
Quod ſũmiſſa nimiſ nulli grauiſ hoſpita turbe
Stãtis adhuc fati uix quaſi cõiuge uicto.
Iam pelago medios titan demiſſus ad ignes.
Nec quib; abſcõdit nec ſi quibus exerit orbẽ
Totus erat uigiles pompeii pectore curæ:
Nũc ſocias adeũt romani fœderis urbes.
Et uarias regũ mentes:nũc inuia mundi
Arua ſup nimios ſoles: auſtrumq; iacentis:
Sæpe labor mœſtus curarũ: odiũq; futuri
Proiecit feſſos incerti pectoris æſtus.
Rectorũque ratis de cũctis cõſulit aſtris
Vnde notet terras: quæ ſit mẽſura ſecandi
Aequoris in cælo:ſyriã quo ſydere ſeruet
Aut quotuſ ĩ plauſtro libyã bene dirigat igniſ
Doctus ad hæc fatur taciti ſeruator olympi.
Signifero quæcũq; fluunt labentia cælo:
Nũquã ſtãte polo:miſeros fallentia nautas:
Sydera nõ ſequimur:ſed qui nõ mergit̃ undiſ

Quam ſi:nec mirũ ſi in diſceſſu ipſius fleuere matronæ: nam etiam ſi uirũ feciſſet uictorem: non poterant uidere illam ſine lachrymis diſcedere:quanto ergo magis uicto uiro ſuo. Si:pro quis. Peteret ca.m.uidelic& ſi ad lætitiã iret nõ ad mœrorẽ:& reddit ratõem. Tãto.d.amore:quia diuerſis uirtutibus ſuis Cornelia omnes ſibi miro quodã amore deuinxerat. Deuinxit:coniunx. Caſtiq; mo. uultus:quia innatã uultu habebat quandam modeſtiã:& cũ oẽs dignitate præſtaret:humilibus quibuſq; par eſſe uideret. Sũmiſſa:remiſſa:qa ſe humilib; æquabat. Nulli grauis:imo ſuauis:q̃ adhuc i fœlicitate eẽt. Turbæ ignobili:uulgo & multitudini. Stãtis adhuc fati: quis adhuc eſſet in fœlicitate. Iã pelago medios: deſcribit tempus quo pompeius nauigans:animũ ĩ diuerſas curas iactabat:animo conſiderãs an urbes peteret:an reges:an populos: & ſecum animo uoluens quibus magis crederet:dicit enim non omnino ad occaſum deſcenderat ſol:quia dimidius ſolis erat in hemiſperio noſtro: & in hemiſperio inferiori:tum quum aduerſis curis animus pompeii diſtrahi cœpit:ad quos ꝓficiſceretur populos. Nec quibus abſcondit:ſcilicet nobis. Nec ſi quibus exerit:id eſt aperit antipodis:ſecundum uulgares philoſophos loquitur:dicunt antipodes eſſe:uidelicet qui pedes nobis obuerſos habẽt:& quum ſol abeſt hemiſperio noſtro ad hemiſperium terrarum nobis oppoſitum deſcendit.hic nox efficitur:illic uero dies & e contra:ſi uerum eſt. Ad medios ignes.i. ad medios orbes igneos:quia igneus eſt ſol. Nũc aliquãdo. Adeũt.i.intendunt ad urbes. Socias romani fœ.i.coniunctas fœdere romanis. Varias mentes.r.q; reges ſolent uarii eſſe atq; diuerſi. Inuia arua:& declarat uidelic& ſuper nimios ſoles.ſ. in libyam. Auſtrumq; iacentẽ.i.depreſſũ reſpectu ſeptẽtrionis:nam auſter uentus eſt meridionalis:ubi poſita eſt libya & ægyptus. Sæpe labor mœſtus:aliquando etiã nitebatur obliuiſci huiuſmodi curarũ & loquebatur cum gubernatore nauis: petebatq; quibus ſtellis uteretur nautæ cũ in diuerſa loca nauẽ intendere uellent:ut interea deponeret curas. Mœſtus curarũ.i.propter curas ſicut dicimus feſſus rerũ. Odiumq; futuri.ſ.fati.i. gentibus & regibus. Feſſos æſtus:æſtus appellat cogitationes & fluctuationes mẽtis ambiguas:& comparat fluctibus maris:ſicut Virgilius: Aeneas uario curarũ fluctuat æſtu. De cunctis aſtris:uidelicet quibus ſtellis utitur in nauigatione. Vnde:a quibus aſtris. Secandi æquoris.i.nauigandi:nam ex ſyderibus & menſura ſtellaꝝ ĩtelligũt nautæ qua pte maris: & quãto ſpatio nauigauerĩt & nauigaturi ſint. Syriã quo ſydere:dic mihi qua ſtella nauigatur in ſyriam.nam tẽdebat in ſyriã:ut ſenatus ſententiã illius audiret. Libya.i.q̃ ſtella dicitur nauigari in libyã:nã nauigabat ĩ libyam pompeius ad regem Iubam:hoc ideo dicit arctophilax:id eſt minor urſa:quæ habitat in ſella ipſius plauſtri:ſolet oſtendere nauigationẽ maris nautis. Quotus ignis:nã maior urſa meridiẽ uerſus ambitur a cauda ſerpentis:ſed minor urſa ſeptemtrionem uerſus ambitur a capite ſerpentis:nunc ergo dicit quotus ignis:quia ſerpens iſte ſeptem ſtellas habet:quæ imaginem ipſius oſtendunt:habet unam in humero:alteram in pectore:tertiam ĩ dorſo:quartam in uentre: tres autem in cauda. Sunt etiam aliæ ſtellæ lucentes:quæ has ſeptem præcedunt:ſic dictæ quod ſemper uideant̃:unde ſtella eſt quam uulgo occiduam uocant:per antiphraſim:quod nunquã occidat hanc dicunt aſtrologi eſſe ſole ualde maiorem:quamuis non ita uideatur:nam remotiſſima eſt a nobis:ut nec ſplendorem ſuum oſtendat:& ita nobis per exigua apparet. Quotus ignis:in prima uel in ſecunda uel in tertia in plauſtro. Doctus ad hoc fatur: introducit nunc reſpondere pompeio gubernatorem nauis qui peritus erat eiuſmodi artis. Seruator taciti olympi:id eſt nocturni cæli. Signifero cælo:id eſt ſtellato: nolim exiſtimes me o pompei ſeruare ſtellas omnes:& præcipue errantes:ſicuti nonnulli gubernatores qui ita errãt ſicut & illæ:ſed tantummodo ſtellas ſeptemtrionales polum uertentes:quæ nunquam occidunt. Polo:cælo:pars pro toto:quia polus nunquam ſtat:ſed ſemper uertitur in contrariam partem. Labentia:id eſt errantia.

Axis inocciduus gemina clariſſimus arcto
Ille regit puppes: hic cum mihi ſemꝑ in altum
Surget & iſtabit ſūmos mior urſa cheruchis
Boſphoron & ſcythiæ curuātē littora pontū
Spectamus: quicqd deſcēdit ab arbore ſūma
Arctophilax propiorq; mari cinoſura feretur
In ſyriæ portus tendat ratis: inde canopos
Excipit auſtrali cælo cōtenta uagari
Stella timēs boream: illa quoque ꝑge ſiniſtra
Trās pharon: ī medio tāgit ratiſ æquorꝭ ſyrtim
Sed quo uela dari: quo nūc pede carbaſa tēdi
Noſtra iubes dubio cōtra cui pectorꝭ magnus
Hoc ſolū toto reſpōdit in æquore ſerua
Vt ſit ab æmathiis ſemꝑ tua longius oris
Puppis: & heſperiā pelago: cæloque reliquas
Cætera da uētis comitē pignuſque recepi
Depoſitū tū certus eram quæ littora uellem
Non portū fortuna dabit: ſic fatur at ille
Iuſta uela modo pendētia cornibus æquis
Torſit: & ī leuum puppim dedit utque ſecaret
Quas aſiæ cautes: & q̄s chyos aſperat ūdas

Axis inocciduus: uidelic& ſeptētrionalis uulgo la tramontana: quia nūquam occidit. Gemina arcto uidelic& maiori urſa & minori: Maior urſa ut ante dictum: meridiem uerſus ambitur cauda ſerpentis: nam cauda in ſerpentis modū per utranq; uerſa fluit: minor uero urſa capite cingitur hæc minor urſa helice appellatur: & diuerſis noībus. ſ. cinoſura: Arctophilax: arctuſa: minor uero phœnix: eo ꝙ phœnicibus luxit nauigātibus: ut illud Ouidii: Eſſe duos arctos quaꝝ cinoſura petatur: Sidonis heliacē graia carina tenet: uidelic& minorē urſā. Hic. ſ. axis. i. minor urſa quæ plauſtrū uehit. Sūmis cheruchis: cū urſa mīor uidebiť poēdiculariter ī ſūmitate mali ferꝭ plauſtꝝ nūc nobis curſus erit in boſſorū nā duo ſūt. ſ. boſſori bizātii & ſcythiæ. boſſorus dꝛ tātūmodo bizātii: eo ꝙ Iuppiter ī formā bouis cōuerſus uexit Europā de phœnicia in græciam: & de nomine puellæ appellauit Europam tertiam orbis partem: in qua ēt Italia. unde ad ſimilitudinem illius eſt boſſorus ſcythiæ appellatus. At ut inquit Strabo os byzantiacum thracius boſſorus appellatur. Cimerius uero boſſorus dicitur quodcūq; meotidis paludis oſtium continet: dictum cimerius quaſi cimbricus: ꝙ cimbri errabundi militiam ſuam ad meotim uſq; agitarint. Pontum: inſulam in qua Mitridates regnauit. Cheruchis: ſignificat ſummitatem mali: nam cheris to cheratos: ſignificat cornu: nam āthenæ habēt cornua. Virgilius: Cornua uelatarum obuertimus ātenarum. ſchon ē participium huiuſ uerbi ſchoo & a cheron ſchon componitur cheraſcon. Quicquid deſcendit ab arbore ſumma: reſpondet ad illud qđ pom. petierat ſuperius: ſcilicet ſyriam quo ſydere ſeruet: ſed cum nō nihil plauſtrum declinauerit a ſummitate mali: tunc petimus ſyriam. Proprior mari: ideſt quantuluncūq; plauſtrum declinauerit a ſummitate mali: & capite: ferire uidebitur maris undas: tunc ſpectamus ſyriam & eo nauē dirigimus. Cinoſura: quam ſuperius appellauit arctophilacem nunc cinoſuram uocat ad ſimilitudinem: uidelicet minorem urſā. Proprior ma. unū ſequitur ex reliquo: nā q̄to magis declinat a ſūmitate mali. tāto magis uideť approxīquare mari. Inde canopos: uulgo qdā exiſtimant canopū eē ſtellā lucētē: quia uidelicet ē nominatiui caſus: & reſpiciunt ad: illud inde canopos excipit: ſed ego nō ſic ſentio & intelligo canopos. uidelicet ægyptiacos a parte illa ægypti: quæ canopos dicta ē a canopo gubernatore Menelai ibi ſubmerſo & intelligo. Stella timens boream: maiorem urſam. quare timens boream: quia niſi curſum ad meridiem uerſus tendat: timet boream quo ſpirante denſantur nubes: quibus illa obſcuratur nam cum ſit in auſtrali plaga meridiem uerſus timet plagam. Trans pharon: ideſt ultra ægyptum: reſpondet ad illud quod interrogauerat pompeius: uidelicet qua ſtella meridiem petat. Illa ſiniſtra: ſcilicet maiore urſa exiſtente in parte ſiniſtra. Syrtim: cui contigua eſt ægyptus. Sed quo uela dari: cum pompeius & gubernator nauis ita inter ſe quaſi confabularentur: de ſigniſ cæleſtibus: quæ nautæ ſeruare conſueuerunt: & ad omnia quæ pompeius quæſierat r̄ſpondiſſet: poſtea interrogauerat: eum quam in partē potiſſimū nauigare deberet: ad hæc pōpeius reſpōdit īcertuſ ad quē locū prius nauigare: quocunq; inquit nauem & curſum dirigito dummodo procul a campis æmathiis nauiges: nos deinde ī fluctus fortuna reget. Quo: in quam partem iubes uela dari. Quo nunc pede. c. t. idem dicit: nam uela dari: & carbaſa tendi idē ē. Carbaſa: uela ſūt dicta a generꝭ lini ſubtiliſſimi qđ ita appellať: quo texunt uela. Quo pede: dicit morē nautaꝝ nā pede ītēdūť rudēteſ qbꝫ uela ꝓ uolūtate nautaꝝ uertunť. Cōtra: ex aduerſo reſpōdit pō. Dubio pectore: incerta mēte: nō enī ſatis deliberauerat quo potiſſimū iter teneret. Heſperiā: uidelicet italiam: neque in æmathiam nauem dirigere uolebat. Pelago: nauigando. Cælo: ſydera cō ſyderando. Da: relinque. Pignus: ſcilicet Corneliam. Tunc certus eram: ſcilicet anteq̄ uxorē accepiſſem certus eram quo nauigabam. uidelicet in inſulam Leſbon: nunc uero ſcio quæ loca fugiam: quæ autem petam neſcio. Sic fatur: pompeius & gubernator ab his regionibus auertit nauē: quas attīgere pō. nolebat. Iuſto: recto modo pro uoluntate nauigātis. Dedit: legauit ī ꝓrā. Quas aſinæ cautes.

Vt per mediã aſinã & chion nauigaret. Aſina terræ pagus argiuæ: penes lacedemoniã: naupliam: ut refert Strabo libro octauo. ex ea inquilini in meſſeniũ agrũ cõmigrarunt: eodẽ quo Aſina oppidulũ argolicũ uocabulo nuncupata dryopũ domiciliũ & Aſinã fuiſſe memorant qui ex uicinis ſperchio locis extitere: Euxinus põtus ẽt Aſinos ante appellatus ẽ: ut refert Solinus cap. xxxvi. Aſperat undas: nã ubi ſcopulus eſt ibi ẽt unda maris eſt aſperior. Chios: alia inſula. Eretrienſes auctore Strabone libro decimo. Chios itẽ tenios Andrioſq; ſuæ ditioni in ætholia ſubiectas hũere. Verum ut libro quartodecimo idem ſtrabo refert. Chius circum nauigationẽ habet ſtadiorũ nungentorũ: ſi quis ſecus terram deferatur: ea urbẽ & portũ optimũ hẽt & nauale: nauiũ octuaginta Chii olim claſſem hũere & maris imperiũ & libertatẽ ſibi uẽdicauerũt e Chio ĩ leſbũ uento auſtro ſunt ſtadia circiter quadraginta. Viri e Chio elegãtes fuerũt Ion tragicus: & Theopompus hiſtoricus & Theocritus Sophiſta. Motus .ſ. nauis nã pro mutatione uelorum mutata eſt nauigatio. Aliter: alio modo

Hos dedit in prorã: tenet hos in puppe rudẽtes
Aequora ſenſerunt motus: aliterque ſecante
Iam pelagus roſtro: nec idem ſpectãte carina
Mutauere ſonũ: non ſic moderator equorum
Dexteriore rota leuum cum circuit orbem
Cogit in offenſæ currus accedere metæ.
Oſtendit terras titan: & ſydera texit.
Sparſus ab æmathia fugit quicũque procella
Aſſequitur magnũ: primuſque a littore leſbi
Ocurrit natus: procerum mox turba fidelis:
Nam neque deiecto fatis acieque fugato.
Abſtulerat magno regeſ fortuna miniſtroſ
Terrarum dominos: & ſcœptra eoa tenentes
Exul habet comites: iubet ire in deuia mundi
Deiotarum: qui ſparſa ducis ueſtigia legit.
Quando ait æmathiis amiſſus cladibus orbis
Qua romanus erat ſupereſt fidiſſime regum
Eoam tentare fidem: populoſque bibentes
Eufratem: & adhuc ſecurum a cæſare tigrim
Nec pigeat magno quærentem fata remotas
Medorũ penetrare dõos: ſythicoſque receſſuſ
Et totum mutare diem. uoceſque ſuperbo

Secante: nauigante. Roſtro .i. prora. Idem .ſ. mare quod ante. Sonũ .ſ. uelorũ ſtrepitum & nauigationis. Non ſic moderator: Dicit nõ maiore arte aurigam ferre currũ circa metã in ludis olympicis: q̃ hic gubernator obuertit nauẽ cõtortis uelis. Moderator equorũ .i. auriga: nam ludis olympicis ad metã currebatꝰ curru: & q prior metã illã curru circuiſſet hic primũ palmã obtinebat: ſed quãto interius circũuoluebãt currũ: tanto etiã celerius id faciebãt: & ob hãc cãm cũ oẽs interiores. uidelic& propiquiores ad metã circũuoluere uellẽt currum: niſi pitiſſimus eẽt artis currus ĩ metã lapideam frangebat: unde opus erat magna arte. Inoffenſæ: ĩ tactæ. Metæ: metam appellat illã formã lapideam. Leuũ axem .i. ſiniſtrã p̃te axis. Dexteriore .ſ. uerſa in ſiniſtrã ſi quãdo currus uertitꝰ uides q; rota uertitꝰ in ſiniſtrã ĩ ſe ipſam. Oſtẽdit titan: quia orto ſole dies apparebat. Sydera texit: quia maior ſolis ſplendor obſcurat ſyderũ ſplẽdorẽ. Sparſus ab æmathia: quicunq; inq̃t ab æmathia diſceſſit ſecutus eſt pom. iter quos fuit Gn. põpeius & deiotarus rex aſiæ: ſed p Gn. põpeiũ noli ĩtelligere ſextũ nã Sextus cũ matre Cornelia in leſbo repoſitus fuerat quia minor erat. Procerũ: dicit enim q̃uis uictus eſſet cũ magna turba pompeius tamen adhuc comiteſ habebat reges: & principes ſenatus. Fatis: fortuna. Reges miniſtros: nã reges miniſtrabant pompeio qui ſub clientela eius erant comites: inter quos habebat Deiotarũ. Deiotarus: enim inter primos pom. ex acie ſecutus fuerat: nã hic regũ fidiſſimus erat. hunc iubet pompeius in Syriã legationem ferre: & eam ipſi demandat quã Lucanus deſcribit. In deuia mundi: in remotiſſimas p̃tes orbis terrarũ: hoc ẽ in Syriã. Legit .i. obſeruauit .i. q̃uis ĩcerta feciſſet ueſtigia: ne ĩter ſuum dignoſceretur pompeius: ea tamẽ diligenter rex Deiotarus obſeruauerat: & hanc ei legationẽ demandat. Quando ait æmathiis: quando inquit cladem accepimus in æmathia: quæ partem nullam orbis terrarum parauerat quæ noſtra ſigna ſequereꝰ nunc opus eſt tẽtare reges orientis: ordo eſt uſq; ad eũ locũ ſupeſt fidiſſime regũ &c. Fidiſſime regum: hic. n. ſemper in officio permanſit: nulla fortuna diſceſſit cum diſenſaret libertatem & auctoritatẽ ſenatus. Euphratem: flu. in oriente: per quem ſignificat partes armeniæ propter regem cum quo fœdera iunxerat pompeius: quo tempore fugientem Mitridatem per eas regiones ſequebatur. Tigrim: uidelic& armeniæ regẽ. nam tigris flu. eſt Armeniæ. Tigris & Euphrates Meſopotamiam circũdant & apud babylonios inuicẽ cohærent auctore Strabone libro undecimo: deinde in mare perſicũ emittunt: quorũ Euphrates maior eſt: & plus regiones flexuoſo alueo percurrit. fontes habet in parte Tauri boreali. fluit ad occidentem per armeniam: quæ maior appellatur: uſque in armeniam minorem quam a dextris hẽt Tigridis & Euphratis fontes: inter ſe diſtãt ad ſtadia duo milia & quingenta. Necꝰ pigeat: præterea ut exercitũ compares nõ orientẽ mõ ſed etiã ſeptẽtrionẽ pigeat uelĩ. Quærẽtẽ: acq̃rẽtẽ: repantẽ. Scythicos .i. ſcythiæ. Mouere .diẽ. i. orientẽ aduerſus cæſarem: diem pro oriente poſuit. Voces: id eſt mea uerba.

Arſacidæ:regi parthorū.nam ſicut Ptholemæi reges ægypti appellabātur ita parthorū reges Arſacidæ dicti ſunt. Hæc.ſ.legatio noſtra. Si fœdera nobis.i.ſeruant fœdera noſtra:quæ ſocietate & amicitia cum populo romano iunxit. Priſca:antiqua. Latiis aruis:nam albæ latialis Iuppiter colebatur. Magos:magi enim ſapientes apud Medos & Perſas appellantur:quos philoſophos græci dicunt. Implere pharetras.i.ſumite arma.nam ſagittis & arcu parthi potiſſimum utūtur. Geticis neruis.i.ſcythicis chordis:quæ ex neruo torquentur. Si uos o parthi:hæc ſunt mandata pompeii quæ Deiotaro dat ad phrahartem parthorum regem:nam omnes reges parthi Arſacidæ dicūtur:ſed tunc Phrahartes nomine regnabat.eſt autem ordo uſq; ad eum locū tot meritis obſtructa meis &c. ſi ſum paſſus uos o parthi. &cætera. Caſpia regna.ſ.perſequendo Mitridatē in mare caſpium uſq; uenit:ubi ſunt caſpii montes Nam auctore Solino ultra Sauromatas in Aſia ſitos: qui Mitridati latebram:& originē medis dederunt: confines ſunt Thali his nationibus: quas ab oriēte cōtingunt caſpii mōtis fauces. Alanos:populos qui ab alano flu.dicti ſunt q ultra danubium fluit ī Europam. Aeterni martis:ideo q͞a hi ſunt hiberes:ut uidetur gēs bellicoſiſſima.nā nec medis nec perſis paruere.& imperiū Alexandri fugarunt cū illi ab Hyrcania ſtatim ab Alexandro fugarētur hi populi q ſe pompeio perſequēti mitridatem op/poſuere:& ab ipſo pompeio deuicti ſunt. Alanus autē flu.ponticum mare ingredit̃ cum Danubio ſe ptem hoſtiis:& haud procul inde hitant hiberes.

Achæmeniis campis.i.parthicis ab Achæmene rege. In tutā trepidos:id eſt nūquam Vos compuli ī mœnia ueſtra quia paſſus ſum uos errare p̄ agros ueſtros. Arua ſuper:& tamen facere poteram:q͞a propinquior eram uobis:q̄ perſis. Arua ciri:id eſt ſuper arua perſidis ubi regnauit Cirus. Vltima chaldæi regni:id eſt ad extremā regionē Iudeorum regē cepit:& templū Salomonis ſpoliauit: & candelabra illa:quæ in maximo honore fuerant in triumphum duxit:& creditum ē poſt hac pompeium aduerſa fortuna laboraſſe. Nyſeus hydaſpes flu.indiæ qui per Parthiam ſe ſe ferens uadit in indiam: quam nyſeus:id eſt Bacchus: qui in nyſa colitur bello ſubegit. poſtremo quattuor accepit flumina indum:Aceſinem:hyarotim & hypanem ulterius uſque progreditur. Phœbi ſurgentis ab igne:id eſt ab occidente deſcendes uobis propinquior eram quam perſis:perſis nominatiuus eſt:perſidis genitiuus facit.eſt autem regio finitima parthis. Numero telluris eoæ:ex omnibus regibus orientalibus tantūmodo parthus fuit: qui me ex æquo fœdere adiit nam cum pompeius ad Araxem flu. caſtra poſuiſſet.Tigranocerota tigrannis regis filius obuiam ei factus eſt.iam enim a patre defecerat. Tigrannes ipſe humanitate pom. fretus: qui uulgo laudabatur ab omnibus:ad eum uenit:quem ubi pompeius honorifice ſuſceptum regem appellat.indignatus filius palam dixit haud ſibi opus eſſe pompeio: ſed alium quæſiturum romanorum.tum pompeius eum in uincula coniectum ſeruari iuſſit ad triumphum nec multo poſt Phrahartes parthorum rex legatos miſit qui Tigranocerotam peterent quaſi generum ſuum:& Euphratem flu. fines imperii ſtatueret: quibus pompeius inquit Tigranocerotam ad tigrannis magis partes q̄ ad ſocerum pertinere de finibus quod peteret eiuſmodi ſe uſurum:hoc eſt quod nunc poeta dixit. Ex equo me parthus adit:& ita Euphratem fines imperii tenuit rex parthorum. Nec munere magni:nec ſemel ſeruati ſunt parthi meo beneficio.neque enim alius fuit qui romanos contineret ne ulciſcerentur manes Craſſi & romanorum qui a uobis cæſi fuerunt o parthi. ſententia fuit etiam pompeii ne renouaretur bellum contra parthos: donec Cæſar eſſet in gallia cum exercitu: ne duobus bellis uires romanorum diſtraherentur. Munere: Beneficio pompeii. Quis com.Quaſi dicat nullus niſi ego. Aſſyriæ cladis: id eſt poſt cladem Craſſi & exercitus Romani quem ad Carras ciuitatem Aſſyriæ parthi cum exercitu deleuerunt. Iuſtas iras:uidelicet quod iuſte mouebantur ad ultionem imperatoris cæſi. Rupris excedat clauſtris:Euphratis ripam dicit quem regni finē ipſi parthi petenti pompeius finē tradidit.

Arſacidæ perferre meas:ſi fœdera nobis
Priſca manent:mihi p̄ latiū iurata tonantem
Per ueſtros aſtricta magos: iplere pharetras:
Armenioſque arcus geticis intendite neruis.
Si uos o parthi peterē cum caſpia clauſtra
Et ſequerer duos æterni martis alanos
Paſſus achæmeniis late decurrere campis
In tutam trepidos nūquam babylona coegi.
Arua ſuper ciri caldæique ultima regni
Q ua rapidus gāges & qua nyſeus hydaſpes
Accedunt pelago phœbique ſurgētis ab igne
Iā propior qua perſis erā:ta mē omnia uincenſ
Suſtinui:noſtris uos tantū deeſſe triumphis.
Soluſque e numero regum telluris eoæ
Ex equo me parthus adit.nec munere magni
Stāt ſemel arſacidæ.qs enī poſt uulnera cladiſ
Aſſyriæ iuſtas latii compeſcuit iras?
Tot meritis abſtricta meis:nūc parthia ruptiſ
Excedat clauſtris:uetitam per ſæcula ripam:

Zeuma:ciuitas inter ægyptũ & parthiam quam Alexander condidit: ſic appellata ꝙ ſit utriuſq; regionis quoddã quaſi uinculum.& dicitur a zeo zerſo.i.uincio: Pelleũ ab Alexandro conditum qui fuit de pella ciuitate macedoniæ. Pompeio .i. cauſa pompeii. Strabo autem dicit libro undecimo zeuma oppidum eſſe iuxta euphratem:& inter hiberiam & hoc oppidulũ Tigranem condidiſſe urbem quã Tigranocerotã nominauit quo tempore Syriam phœniciãq; cepit:& euphratem tranſgreſſus eſt: ſed Lucullus opus quod adhuc erat ĩperfectũ facto impetu demolitus eſt:atq; in paruum uicum redegit. Vinci roma

Zeumaq; pelleum:pompeio uincite parthi·
Vinci roma uolet:regem parere iubenti:
Ardua nõ piguit: poſitiſque inſignibus aulæ
Egreditur:famuli ruptos indutus amictus.
In dubiis tutũ eſt inopem ſimulare tyranno.
Q uãto igitur mundi dominis ſecurius æuũ
Verus pauper agit? dimiſſo in littore rege
Ipſe p icariæ ſcopulos epheſumque reliquẽs:
Et placidi colophona maris ſpumantia puæ
Radit ſaxa ſami:ſpirat de littore choo.
Aura fluẽs gnidõ:ĩde fugit claramque reliqt
Sole rhodõ magnoſque ſinuſ telmeſſidoſ ũde
Cõpenſat medio pelagi: pamphilia puppi
Occurrit tellus:nec ſe cõmittere ꝗ muris
Auſus adhuc ullis: te primũ parua phaſelis
Magnus adit nã te metui uetat incola rarus:
Exhauſtæque dõus populis:maiorque cariæ
Q uã tuã turba furit:tẽdẽs hĩc carbaſa rurſ
Iã taurũ tauroque uidet dipſſonpta cadentem
Crederet hoc magnus pacẽ cũ præſtitit ũdis.
Et ſibi conſultũ cilicum per littora tutus
Parua puppe fugit:ſequitur ps magna ſẽatus
Ad pfugũ collecta ducem paruiſque ſinedriſ
Q uo portu mittique rates. recipitque ſelinis

uolet.ſ.ſubacto cæſare pompeius uictoriam conſequetur. Regem parere iubenti:nũc dicit quomodo rex Deiotarus ad pompeii legationẽ pſiciendã ſeſe expediuerit. Regẽ:Deiotarum: Ardua:q iuſſit eum extremas orbis partes penetrare. Poſitis inſignibus.i.depoſitis regis ueſtimẽtis. Raptos amictus.i.gregaria ueſte ſumpta:& capta occaſione laudat paupertatem. Si inquit dominis terrarum tutũ eſt aliquando ſimulare paupertatem: quanto ueri pauperes tutiores ſunt. Dimiſſo in littore rege:nunc dicit demiſſo rege Deiotaro: qua parte põpeius nauigauerat. Ipſe per icariæ:Ionium mare dicit quod a fine baſilici ſinus incipit:qui maris icarei principium eſt. Epheſum:ciuitas ab amazonibus in mare ionio poſita. Colophona:ciuitas Ionica quã Mopſus Mantonis filius cõdidit. Verum ut ĩqt Strabo li.quartodecimo Telmeſſis promontoriũ eſt lyciorũ quod portum habet: hũc locũ Eumenes ĩ bello antiochico a romanis accepit:ſed ſublato regno Lycii eum locũ receperũt:hic uidetur eſſe de quo Lucanus mentionẽ facit. Claram:ibi coloſſus:id eſt ſtatua Iouis eſt tantæ magnitudinis: ut inter mirabilia mũdi cõnumeretur.ante hanc uero apollinis clarii lucũ fuiſſe:tradit Strabo libro quarto decimo. Telmeſſidos unde cõpenſat:ambitum longũ telmeſſidi ſinus breuitate maris recõpenſat quo curſũ tẽdat. Telmeſſidos a Telmiſſio flumine ioniæ appellata eſt quia ſeleuco ſuſcipit flu. Strabo libro quarto decimo dicit hũc Coloſſum a Cherete lindio ſeptuagita cubitorũ factũ fuiſſe. Et rhodon claram. dicit q teſte Solino nunq̃ cælũ ita nubilum eſt:ut in ſole Rhodos non ſit. Pamphilia puppi: pamphilia ſub imperio cilicum conſtituta fuit. Hĩc mare Cilicũ incipit a cilicia: cuius in cõſpectu poſitum eſt denominatum:contra inſulam Cyprum:quæ ab Amano monte incipit:Ciliciam ac ipſam Cyprum a Syria diuidente. finem autem Nemuriũ facit promontoriũ: quod & pamphilici maris initiũ eſt. Nec ſe cõmittere:& quia pompeius metuebat:ne omnes ciuitates uictori parerent: nõ audebat mœnia ingredi:ſed nũc primũ ingreſſus eſt mœnia phaſeli. Phaſelis.phaſelis ciuitas eſt ciliciæ quæ portus tres habet auctore Strabone li.xiiii.ciuitas inſignis eſt & lacus ĩminet & mons nomine ſolyma:& Telmiſſus:Piſidata ciuitas ĩ anguſtiis adiacens.Phaſelis fuit ciuitas zeniceti piratæ q capto mõte Iſaurico ſe cum tota domo concremauit. Nam te:ratio cur ingreſſus eſt. Rarus incola:quia deſerta erat urbs Exhauſtæ:euacuatæ. Hinc:a phaſelo. Taurus:mons qui a multis idẽ cũ Caucaſo monte creditur nã Aſiam omnẽ ab eois incipiens & in cilicũ mare deſinens in duas ferre æquales partes taurus diuidit. Dipſſõpta:flu. Cadentem.i.de Tauro naſcentem. Crederet hoc magnus:nunquid credere potuiſſet hoc pompeius cum piratas deuicit hanc uictoriã ſibi utilem futuram:ac ſi.d.profuit: quia nunc demũ profuit pom.deuiciſſe piratas:quod per mare nunc tutus nauigat. Pacẽ:id eſt cum piratas deuicit. Et ſibi:nõ ſolũ negociatoribus:ſed etiam ſibi. Fugit.ſ.cæſarẽ uictorẽ. Seqtur ps magna ſenatus:pom.proficiſcentem in ciliciam uniuerſus ſenatus ſecutus eſt: ubi ſententiam ſuam de repu.dixit. Paruis ſinedris:notandum eſt quia multi falluntur exiſtimant Sinedris urbem ſeu nomen portus ideo errant: quia dictio græca eſt. nam ſinedra græce ſignificat conſenſus:ſed in comparatione curiæ Ro. paruum dixit conſenſum. Selinis:oppidum ciliciæ:ubi ſenatus pom. audiuit de re pub.ſententiam dicentem.

In procerum cœtu:in conſilio ſenatus. Reſoluit : aperuit. Comites belli: in deliberatiuo genere cōſtitutio coniecturalis eſt:potero reparare uires:non poteris: quæſtio eſt an poſſit: & deliberatur deinde quomodo reparet.Eſt autem deliberatio cum quæritur:quid ex multis rebus potiſſimum ſit faciendum:nam conſultatio duplex eſt: aut quū quæritur de duabus rebus utrum potius:ut ſi conſultetur bellum ne an pax potius ſit facienda:eſt autem conſultatio quū de pluribus rebus quæritur: quid potiſſimum ſit:ut ſi querat aliquis:an macedoniam:an ægyptum:an in indiam nauiget: ſed primū quod in dubitatione ueniebat: queritur. uidelic& an poſſit reparare uires: & probat reparare poſſe: non enim adeo ſe uictum eſſe dicit ex tanto caſu: ut releuari non poſſit. quæſtio conicteuralis eſt: quia quæritur an poſſit uires reparare. primo captat beniuolentiam a perſona auditorum: quū eos comites fideles uocat :& eos laudat: quod ſint quaſi quædm imago patriæ. Quamuis in littore nudo: a perſona ſua nunc beniuolentiam: captat:nam ſua profert incommoda per commiſerationem qua beniuolentia facile comparatur.

In cilicum terra :non in propria urbe. Nullis armis:non exercitu ſeptus:ſed inermis. Non omnis in aruis æmathiis:ad coniecturam deſcendit:& probat poſſe reparare uires:& argumentum eſt a minori ad maius:quod plurimum ualet ad cohortationem. dicit enim: ſi Marius exul hoſtis populi romani iudicatus Minturnis in carcerem compulſus in libyam profugus:in terris hoſtium tamen comparato exercitu reparauit uires ſuas aduerſus Syllam: multo magis ego facere potero:qđ non ſum hoſtis patriæ iudicatus non habeo inuiſos populos ſicut ille: deinde non minor eſt mea apud gentes auctoritas quā illius : immo maior. Non omnis in aruis Aemathiis cecidi:nec ſic mea fata premuntur:ideſt adhuc mihi uires ſuperſunt.

Fata premuntur:id eſt fortuna mea non ſic urgetur. Excutere:id eſt abiicere. Libycæ ruinæ : Quiaiam Carthago euerſa fuerat a Scipione in feriore:quo tempore Marius eo ſe recepit. Faſces: conſulatum:nam exercitu comparato in italiam uenit & ſe Cinnæ coniunxit:& ita conſul factus eſt. Plenis fatis:ut impleret ſeptimum conſulatum. nā ita ſibi Aruſpex prædixerat uiſo auſpicio. Leuiore manu:ſcilicet Cæſaris:q̄ ille manu Syllæ. Mille mei duces:argumentū eſt a ui quæ per claſſes decernitur exercitus:arma tormēta: reuocationes hominum. Millæ.i.multæ. Duces: p̄fecti. Sed me uel ſola:ab auctoritate arguit: quam ſibi tantam eſſe dicit:ut uel hac una reparare poſſit bellum. Nomen: ſcilicet meum. Mundus amat: nam ſine dubio pompeius beniuolus fuit apud omnes:nam humanitatis nomen ubique obtinuit. Vos pendite regna: nunc conſultatio eſt de multis rebus quid potiſſimum. Regna: declarat quæ regna uidelic& libyam parthos &cætera. Fide & uiribus: utrunque bene coniunxit: quia parum poſſunt uires : ubi fides deeſt. Pharon: ægyptum:nam pharos clauſtra ſunt ægypti. Aſt ego: ſed inquit prius ſententiam meam dicam. Pondera uergant: id eſt quo cogitatio noſtra ponderoſa uertatur:& primum oſtendit neque ægyptum:neque libyam eſſe petendam & reddit rationem. Arguit autem ex attributis perſonæ: uidelicet a genere: quod diuiditur in naturam:patriam & ſexum: arguit ab ea parte:que eſt ætas: ubi conſideratur puer ne:an adoleſcens:grādis natu:an ſenex: in puero fides ſtabilis eſſe non poteſt. Hinc auceps dubii: Regem Iubam dicit. Arguit autem ab ea parte quæ dicitur natio:in qua conſideratur græcus an barbarus &cætera. Atheníenſis eſt: ergo acutus. Lacedemonius eſt: durus & aſper :Thebanus eſt pinguis & ualens. Maurus eſt & Carthaginenſis ergo perfidus. Nunquam memor: ab ea parte arguit: quæ eſt cognatio. uidelicet quibus maioribus ortus ſit. uidelicet ab Hannibale:qui ſemper hoſtis populi romani fuit.

In procerum cœtu tandem mœſta ora reſoluit
Vocibus his magnus.comites belliqꝫ fugæqꝫ:
Atqꝫ inſtar patriæ.quáuis in littore nudo:
In cilicum terra nullis circundatus armis
Conſultem:rebuſqꝫ nouis exordia quæram
Ingentes præſtare animos.non omnis in aruis
Aemathiis cecidi.nec ſic mea fata premuntur
Vt nequeam releuare caput:cladeſqꝫ receptas
Excutere.an libycæ marium potuere ruinæ
Erigere in faſces.& plenis reddere faſtis?
Me pulſum leuiore manu fortuna tenebit?
Mille meæ graio uoluuntur ī æquore puppes
Mille duces:ſparſit potius pharſalia noſtras
Quam ſubuertit opes: ſed me uel ſola tueri
Fama poteſt rerum.toto quas geſſimus orbe.
Et nomē quod mūdus amat.uos pēdite regna
Viribus atqꝫ fide libyam partoſqꝫ pharaōque.
Quæ nam romanis deceat ſuccurrere rebus
Aſt ego curarum uobiſ arcana mearum
Expromam.mentiſqꝫ meæ quo pōdera uergāt
Aetas niliaci nobis ſuſpecta tyranni eſt:
Ardua quippe fides:robuſtos exigit annos.
Hinc anceps dubii terret ſolertia mauri:
Nāqꝫ memor generis carthaginis ípia proles

Imminet:ut ulciſcatur iniuriã. Multus:frequẽs:q̃ ſemp noíat Hãnibalẽ. Obliquo maculat: præterea eſt ẽt nothus:& nothi ſolẽt eẽ callidi:uerſuti:atq̃ pfidi. Contigit: cõtagione polluit. Iam ſupplice uarro:arguit a factis qđ eſt impiũ:& ĩ attributis pſonæ ubi cõſideraẽ qd fecerit:qd faciat:qd facturus ſit ſuperbus aduerſus Varũ pfectũ nr̃um uidit. nã Varus hiſpaniæ parté tenebat:& cũ eam cæſar inuaſiſſet: hic ad regẽ Iubam in libyam confugit.dicit auté illũ animũ extuliſſe. tũc cũ Varus ad eũ profugit. Romana.i.res romanas uidelic& Varrũ pfectũ noſtrũ.

Imminet heſperiæ:multuſque ĩ pectoř uão ẽ
Hãnibal:obliquo q maculat ſanguine regnũ.
Et numidas cõtingit auos iam ſupplice uarro
Intumuit:uiditque loco romana ſecundo
Quaŕ agite eoum comites propamus ĩ orbẽ
Diuidit euphrates in gẽtẽ gurgite mundum.
Caſpiaque immẽſos ſeducũt clauſtra receſſuſ
Et polus aſſyrias alter noctesque dieſque
Vertit:& abruptũ ẽ noſtro mare:diſcolor ũda
Oceanuſque ſuus regnãdi ſola uoluptas
Celſior in campis ſonipes & fortior arcus:
Nec puer:aut ſenior lætales tendere neruos
Segnis.& a nulla mors eſt incerta ſagitta.
Primi pellæas arcu fregere ſariſſas.

Quare agite:nũc ſententiá ſuá.dicit quo nã uidelic& ſe cõferre uelit.ſ.i orienté uidelic& ad phrahartem parthorũ regem & ſuadere incipit ut ſentẽtiam ſuã ſequi uelit:& primo arguit a ui:quæ eſt ps tuti parthos oſtendens eẽ bellicoſos:ſeu patria:ſeu natiõe. Diuidit euphrates: nã armenios Cappadoceſq̃ diſterminat. Caſpia:quæ caſpiæ portæ dicũtur: quæ ſũt inter Colchos & Albanos:caſpias auté portas caucaſus habet quibus ſeparatos dicit in habitare parthos:ut nullius impii uires timeãt. Taurus p gentiũ ac linguarũ uarietate pluriſariá noíatus eſt: nã ubi in excelſam ſurgit ſublimitaté caucaſus dicitur:ẽt a populis appellationé trahit a dextro latere caſpius dicitur:uel hyrcanus:a leuo amazonicus: mox cichus:ſcythicus:ad hæc uocabula hẽt multa alia.ubi dehiſcit:hiulcis iugis facit portas: quarum primæ ſunt Armeniæ:tũ caſpiæ:poſt ciliciæ.a Caſpis portis per parthiá una eademq̃ uia eſt Alexandriá uſq̃ quæ apud Arios ẽ teſte Strabõe libro ſextodecimo: q itidẽ refert libro undecimo:Armeniá Mediáq̃ cuius ſunt caſpiæ portæ intra Taurũ eſſe Solinus dicit Mediá ab occaſu trãſuerſam utraque parthiæ regna amplecti A ſeptẽtrione:Armeniá circũdare:ab ortu Caſpios uidere:a meridie perſidé.Portæ caſpiæ eodem auctore Solino panduntur itinere manu facto longo octo milibus paſſuũ. nã latitudo uix eſt plauſtro permeabilis.In his anguſtiis etiã aliud aſperũ:quod precioſorũ laterũ ſaxa liquentibus inter ſe ſalis uenis exundãt humoré affluentiſſimũ: qui cõſtrictus ui caloris uelut in glaciem corporaẽ:ita labes inuia acceſſum negat.Præterea octo uiginti miliũ paſſuũ tractus omnis quoquo inde pergiẽ humo arida ſine præſidio ſitit.Tũc ſerpentes undiq̃ gentiũ conuenæ a uerno ſtatim die illuc cõfluunt.ita periculi ac difficultatis cõcordia ad caſpias niſi hyeme acceſſus negatur.caſpios quoq̃ refert Strabo li. xi. parẽtes ĩcluſos fame necare cũ iá ſeptuageſimũ ãnũ exceſſerint: mare caſpiũ ex altero põti latere ultra maſſagetas & apaleos ſcythas eẽ ĩ aſiatica plaga dulce hauſtu alexãdro magno probatũ ẽ:mox pom.magno q bello mitridatico ſicut cõmilito eius Varo tradit ipſis hauſtibꝫ fidé experiri uoluit. Polus alter: q̃ſi alter mũduſ ſit:uel certe antarcticũ dicit:nam ſicut nos ſub polo arctico poſiti ſumus.& ſublimate terræ antarcticum uidere nõ poſſumus:ita q ſub antarctico uiuunt arcticũ uidere non poſſunt. Vertit:quia ſẽper circa polum uertitur celum. Abruptũ eſt noſtro mari: mare rubrum dicit ꝙ inter indicum & æthiopicum ampliſſimo ore ab auſtro in ſeptemtrione funditur.ideo dixit abruptũ noſtro mari:quia ne in mediterraneum exeat a terris perſarum quibus finitimi ſunt parthi arabeſq̃ tenetur. Regnandi ſola uoluptas: arguebat a ui quæ erat pars tuti:nunc arguit ab habitu qđ ẽ unum ex attributis perſonæ:ĩ quo ẽt commoda aliqua corporis cõſideranẽ:nõ natura:ſed ſtudio:& induſtria cõparata:ſtudio & induſtria equitare ac ſagittare didicerunt:& habitum regnandi fecere:ut nulli regno parere uelint. Voluptas:ſcilicet regnandi eſt parthis: Celſior in campis:& hoc quoq̃ induſtria compararunt:ut equitandi & ſagittandi periti ſint

Nec puer:ſiue puer:ſiue ſenex fuerit pronus eſt ad ſagittandum. Et nulla ſa.i. qué feriat ſagitta: ille ſtati occidit. Primi pellæas:arguit a caſu & a fortuna:ubi conſideratur quid euenit: quid eueniat:quid euenturum ſit:quid euenit: ut ſemper uicerit ergo &c. Primi.ſ.parthi:hi nanq̃ a ſcythis origiñẽ ducunt quorum regio ẽ orientis:uiribꝫ ac eorũ uirtute parta Ab inde finibꝫ uſq̃ ad meſopotamiá nominata:quá diuidit euphrates.hic meſopotamia dř.nam propter inuictam uirtutem eorũ proximæ regiones in eius nomẽ tranſierunt:in qua ſunt Aracuſia: Aſyria:Perſis. & media ab una parte:quod uidelicet a meridie rubro mari: ab alia uidelicet a ſeptemtrione hyrcano clauditur ſalo. Pellæas: ideſt alexandri. Sariſſas: Sariſſa proprie eſt telum macedonicum:ſicut pilum romanum. Bactra: ciuitas aſiæ eſt oxum amnem uerſus: ex india diebus octo a bactris uſque ad Alterum flumen: quod influit oxum amnem peruenit pompeius.dum perſequeretur mitridatem: deinde auctore Solino ad caſpium mare: inde per caſpium ad Cyri amnis penetrauit fluentum: qui armeniæ & libye fines interluit.

Babylona:quã coctilibus muris cinxiſſe dicit̃ Semiramis. Nec pila:timetur:& nõ ſolum cæteras gẽ/tes ſubegere:ſed noſtras quoq; iam timere deſinunt: poſtq̃ craſſum deleuere. Experti ſi cra.quia ut di/xi a ſcythis originem habent. Spicula nec ſolo ferro:argumentum eſt a conſilio:& conſilium rectius ap pellat q̃ dolũ nã dolo aliquid ſuadere turpe uidetur: ergo rectius a conſilio quo parthos uti dicit:uidelic& ut ueneno muniãt ſagittas. Stridula:ſtrepentia p aerẽ cũ a neruo mittunt̃. Fatũq;.i.mors eſt etiã in ſũma corporis exulceratõe:qa uenenũ ingreditur. O utinã nõ tanta mihi:uellẽ inqt ne tãta mihi fidu/cia eſſet in parthis.ne uidelic& craſſũ cecidiſſet. nã inde orta eſt fiducia q; exercitũ cũ duce occiderunt Arſacidis:parthis ab eorũ regibus. Fata mouent medios:nã media trãſiuit in nomẽ pſarũ: Aracuſia: Aſſyria:& pſios:& ideo medios pthos dixit:nã ut ĩ quit Strabo libro ſextodecimo Medis atq; Babylo/niis parthi imperabant:armeniis autẽ nũq.Inuaſio/nes ſæpe factæ ſunt:oĩo autẽ capti nunq̃: Medi:Ba/bylonii ac Armenii ita erãt ab initio cõſtituti: ut ſe inuicẽ adorirent̃:ut cuicunq; oportunũ uidebatur: rurſũq; conciliarent̃:quod uſq; ad pthorũ imperiũ pmanſit. Multũq;:a caſu arguit. Alia tellure.i. diuerſa ab italia:nã parthia in oriente eſt: italia ue/ro in occidente.unde etiã heſperia dicta. Quod ſi uos eoa fides:dialema eſt:& cõfutat ab honeſti par/tibus.uidelic& a magnanimitate.Sẽſus ẽ:q; ſi ptho rũ pereo pfidia:optatius id mihi cõtinget: q̃ ſi bene ficio fortunæ ĩ his regiõibus pereã:ubi nulla noſtri cũ gentibus illis cõmertia habuerũt:nã id mihi ſo/latio erit:q; nec iniuriã a cæſare nec beneficiũ acci/pere potero aut parthi fideles erũt:aut pfidi: ſi fide les nos cõtra cæ.iuuabũt ſi uero perfidi id boni con ſequar:q; in manus cæ.ueniã quo aut mors crude/lis manet:aut turpis uita:ergo hoc uitabo Eoa:id eſt orientalis hoc eſt pthorũ. Supra cõmertia mũ di:ultra regionẽ mũdi rõis cognitã:nã Ro.nulla ,pr ſus cũ pthis hũere cõmertia. Ferat: ,p afferat re/gna q̃ feci ut tygrannis: Ariobarzanis & pharnacis: duos deuictos ĩ regna cõſtituerat. Sed ma.feram: magna cõſolatio erit q; nõ ueniã ĩ manus cæ.a quo crudeliter trucidabor aut turpiter uita donabor. Alio:quia remoto a noſtro. Hæc membra:Si occidet. Nil feciſſe pie:ſi uita donabit. Sed cun cta reuoluens:ſed cum omnia conſydero: ipſi fidẽ ſeruabunt:non nullis mundi partibus magis hono ratus ſum q̃ in oriente:& arguit ab auctoritate:quã habuit ĩ his gentibus & a caſu :cum perſequebatur mitridatẽ:colcos: albanos: hiberas:arabes:chaldæ/os:iudeamq; omnem ſubegit. Meotida: paludem ſcythiæ. Tanaim:qui diuidit europã ab aſia. Cõ ſpectus:conſpicuus. Quas magis.ſ.q̃ ĩ terras oriẽ/tis. Vnde:a quibus regionibus. Quid enim ti/bi:alio utitur dialemate: nam inquit ſi ad parthos uenimus.aut uincemus:aut uincemur:ſi uincemus obtinebimus quod iſtituimus:ſi uĩcemur nobiſcũ parthi peribunt & ũbrã craſſi uidicabimus. Tan tam genẽ:quæ ſemp infeſta rõmãis fuit mediis cũ pthis. Fortunã ne ẽ:ſi uĩcemus cæſarẽ. Vicet craſ/ſus:cæſare uictore. Sic fatus murmure ſẽſit:ut hæc locutus ẽ põpeius:nemo ſucclamauit: nõ enim cõſi/liũ placuit:nã clamare ſolebãt:porãtis cõprobãtes ſẽtẽtiã ſed põpeius ex murmure ſẽſit nõ placere cõſiliũ. Quos.o l.ſed lẽtulũ oẽs ãteiuit.dolore.n. pculſus colloquiũ tener̃ nõ potuit:qa ɔſiliũ illd a uirtute alienũ uidebat̃. Nobilitate.d.qa generoſitate animi dolebat hãc pompeii ignauiã. Modo: pauloante conſule.

Bactraq; medorũ ſedem:muriſq; ſuperbam
Aſſyrias babylona domos:nec pila timentur
Noſtra nimis pthis:audentque ĩ bella uenire.
Expti ſcythicas craſſo pereunte ſagittas.
Spicula nec ſolo ſpargũt fidẽtia ferro
Stridula ſed multo ſaturãtur tela ueneno
Vulnera pua nocẽt:fatũque ĩ ſãguĩe ſũmo ẽ.
O utinam non tanta mihi fiducia ſæuis.
Eſſet ĩ arſacidis fatis nimis æmula noſtris.
Fata mouẽt medios multuque ĩ gẽte deorũ eſt
Effundam populos alia tellure reuulſos.
Excitoſque ſuis imittã ſedibus ortus.
Quod ſi nos eoa fides & barbara fallunt.
Fœdera uulgati ſupra cõmertia mundi.
Naufragium fortuna ferat:nõ r̃gna precabor
Quæ feci:ſed magna ferã ſolatia mortis
Orbe iacens alio:nil hæc ĩ membra cruente
Nil ſocerũ feciſſe piæ:ſed cuncta reuoluens
Vitæ fata meæ ſemper uenerabilis illa
Orbis pte fui:quãtus mœotida ſupra:
Quãtus apd tanim toto cõſpectus in ortu.
Quas magis ĩ terras noſtrum fœlicibus actiſ
Nomen abit?aut unde redit maior̃ trumpho?
Roma faue ceptis:qd enĩ tibi lætius unquam
Præſtiterint ſuperi: quam ſi ciuilia partho
Milite bella geras: tãtas cõſumere gentes:
Et noſtris miſcere malis?cum cæſaris arma
Cõcurrent medis:aut me fortuna neceſſe eſt:
Vidicet aut craſſum:ſic fatus murmur̃ ſenſit
Cõſilium dãnaſſe uiros:quos lentulus omnes
Virtutis ſtimulis:& nobilitate dolendi
Præceſſit:dignaſque tulit modo cõſule uoceſ.

Siccine theſſaliæ mentem fregere ruinæ? Hæc oratio eſt contra id quod pompeius ſuadere uolebat eſt autem in deliberatiuo genere poſita: in iure iudiciali conſtitutione. Et primo beniuolentiam captat a perſona aduerarſii: hoc eſt pompeii: quem adducit in tentionem ipſius oſtendẽs ignauiam: quod qui antea de ægypto triumphauerit: idem regibus ſe ſubiciat. Siccine: pro ſic ne. eſt autem epentheſis: adeo ne animus tuus uictus eſt. Vna dies. ſcilicet cladis tuæ. Damnabit fata: id eſt fortunam imperii romani Secundum æmathiam lis tanta datur: eſt locutio iuris: id eſt bellum ciuile ſic deciditur: ut ille ſuperior ſit qui in æmathia uicit nam litem dari: ſecũdum hos: aut illos eſt decidere litem ſecundum uoluntatem eorum. Iacet omne cruenti: Senſus eſt: adeo ne uulnus eſt illatum tam magnum ut nullo auxilio poſſit ſubleuari. Solos tibi magne: nunquid in toto terrarum orbe eſt: qui auxilium præſtare poſſit præter Phrahartem ad cuius genua te proſtraueris. Aduerſos polos: ſcilicet in antarcticum relicto arctico: nam ratio hemiſperii facit hoc: ut ſydera: quæ ſunt in antarctico a nobis uideri non poſſint e diuerſo &cætera. Aliena: a noſtro. Focos: lares. Et barbara ſacra: Et diis romanis omiſſis incipias colere deos barbarorum. Quid cauſæ oſtenditur armis: a ſenatu beniuolentiam captauit: nunc ad confirmationem cauſæ uenit: inſtabilem autem oſtendit pompeium initium contra perſeuerantiam: quæ eſt in re bene conſiderata: ſtabilis & perpetua permanſio. non enim perſiſtit in ratione bene tuendæ libertatis: cauſa cuius bellum ciuile ſuſceptum eſt: ergo a perſeuerantia arguit quæ eſt pars fortitudinis partis honeſti. Quid cauſæ: pro quæ honeſta cauſa eſt: quam bello poſſis portendere & demoſtrare prio cauſam honeſtam habebas: nunc ſi non ſolum Cæſari paratus ſis ſeruire: ſed etiam externis regionibus hæc cauſa tollitur. Armis: id eſt cauſa belli. Libertatis amor: interrogat deinde reſpondet: id eſt præ textu libertatis potes dicere te bellum gerere. Te quem romana gerentem: oſtendit eum abiecti animi eẽ: quod eſt contra magnificentiã: quæ ẽ magnarũ & excelſarũ rerũ cognitio atq; adminiſtratio: uel certe cõtra dignitatem: quæ ẽ hoẽſta: & cultu: & honore uerecundiæ digna auctoritas: quæ ẽ ĩ eo honeſti genere: ĩ quo utilitas quoq; adiũgit. priſtius honor fuerat: ut apud reges ĩ maxĩa ueneratõe fuerit pompeius quibus regna donauerit: nũc uero cõtra dignitatẽ ſuã fore arguit: q᷑ his ſupplicare paratus ſit: de quibus triũphauerit: aut quis certe in regnũ reſtituerit.

Siccine theſſaliæ mentem fregere ruinæ?
Vna dies mũdi damnauit fata? ſecundum
Aemathiam lis tãta datur? iacet omne cruenti
Vulneris auxilium ſolos tibi magne reliquit
Parthorũ fortũa pedes? qu d tranſfuga mũdi
Terrarũq; totos tractus cælumque peroſus:
Aduerſoſque polos alienaque ſydera quæris.
Chaldæos culturæ focos & barbara ſacra
Parthorũ famulus? qd cauſæ obtẽditur armis
Libertatis amor? miſerũ quid decipis orbem
Si ſeruire potes? te quẽ romana regentem
Horruit auditu: quem captos ducere reges
Vidit ab icariis indoque a littore ſyluis.
Deiectũ fatis humilẽ fractũque uidebit?
Extolletque animos latiũ ueſanus in orbem.
Se ſimul & roma pompeio ſupplice menſus:
Nil animis fatiſque tuis effabere dignum.
Exiget ignorans latiæ cõmertia linguæ.
Vt lachryis ſe magne rogeſ: patiur ne pudor[
Hoc uulnus clades ut pthia uidicet ante
Heſperias quam roma ſuas? ciuilibus armis

Te: uidelic& imperatorem romanũ. Horruit: dum perſequeris mitridatem. Captos reges: uidelicet Tigranocerotam & Ariſtobolum iudeorum regem: quos in triumphum duxit. Hyrcanis: id eſt ex hyrcania quæ eſt pars armeniæ. Hyrcania auctore Strabone libro undecimo ualde opulenta & multa & magna ex parte planities præclaris urbibus adornata opulentiæ ſignum ducunt q᷑ uitis uini metretam affert: ficuſ: modios Sexaginta frumentum ex fructu naſcitur qui cadit ex culmo: in arboribus mellificatur ex foliis mel fluit: parthi: ut eodem libro refert Strabo: cum hyrcanis perſicæ uiuebant etiam non multo poſt tempore quam macedones imperarent. Extollet animos: arrogantior fiet. Se ſimul & romæ menſus: nam quod te ſupplicem uidebit imperium ſuum imperio romano comparabit. Exiget ignorans: cum loqui uolueris ad illum tum dicet neſcio quid dicat: hic non intelligo linguam romanam: & uolet ut lachrymes: ut ſi non ex uerbis tuis ſaltem ex lachrymis quid uelis intelligat. Patimur ne pudoris: Adhuc in eo perſiſtit quod dignum eſt romanis: quod uidelicet parthi prius uendicent iniurias italiæ q̃ nos iniurias noſtras ab ipſo rege illatas: turpe hoc eſt quia prius iniurias noſtras ulciſci debemus: quam parthi ulciſcantur romanos contra cæſarem. Ciuilibus armis: contra leges argumentum eſt a iuſtitia: quæ diuiditur in ius naturale: ius conſuetudine: & ius lege pacto patri: & iudicio: argumentum eſt iure lege: quia lex erat ut qui ad aliquod bellum electus eſſet: nullum aliud gerere poſſet prius quam illud perficeret: & plebiſcitum cauſa eſſe poteſt: Quod in iure ſcripto proculdubio connumeratur.

Elegit te nempe ducẽ:quid uulnera noſtra
In ſcythicos ſpargis populos:ʼcladeſq; latẽtes.
Quid parthos trãſire doces:ʼſolatia tanti
Perdit roma mali:nullos admittere reges
Sed ciui ſeruire ſuo:iuuat ire per orbem
Ducentẽ ſæuas romana in mœnia gentes:ʼ
Signaq; ab euphrate cũ craſſiſ capta ſequẽtẽ:ʼ
Qui ſolus regũ fato cælante fauorem
Defuit æmathiæ:nunc tãtas ille laſceſſet
Auditi uictoris opes:ʼaut iungere fata
Tecũ magne uolet nõ hæc fiducia genti eſt.
Oẽs in arctois populus quicũq; pruinis
Naſcitur i domitus bellis: & mortis amator.
Quicquid ad eoos tractus mundiq; teporem
Labitur:emollit gentes clementia cæli.
Illic & laxas ueſtes:& fluxa uirorum
Velamenta uides pthus p medica rura:
Sarmathicos iter cãpos: effuſaq; plano
Tigridis arua ſolo: nulli ſupabilis hoſti eſt
Libertate fugæ:ſed nõ ubi terra tumebit

Elegit te ducẽ:nõ autẽ ut alios duces tẽptares. Quid uulnera nr̃a:ignominiã oſtẽdit arguit cõtra gloriã:q̃ eſt frequẽs de aliquo fama cũ laude:cõtra eã facere dicit:nã ſi clades romanorũ uulgauerit i pthia:magna erit populi Ro.ignominia ut melius oſtẽdat i Europa pmanere: q̃ i aſiã|trãſire. Parthos trãſire duces:qa quum itellexerĩt diſſẽſionem inter romanos capta occaſione:ipſi in italiam uenient: & imperium Romanũ de medio tollent. Solatia tollis: hanc deſolationen tollis:q̃ unica ẽ nobis:ut ſi ſeruiendum ẽ: magna cõſolatio eſt ut ſeruiamus potius ciuibus noſtris q̃ barbaris. Ciui:ſcilicet Cæſari. Iuuat ire p orbẽ oſtendit piculũ quod ẽ contra tuti partem:q̃ i columitas dicitur:ea eſt ſalus tuta atq; integra conſeruatio. Signaque: ſcilicet romana que capta ſunt a parthis cum craſſis uidelic& patre & filio. Qui ſolus arguit a maiori ad maius quod eſt ex adiunctis negocio: ſi nos parthi infœlicitate ſequi noluerunt multo minus in aduerſis ſequentur.

Defuit:qa noluit itereſſe bello ciuili. Celãte fauorẽ.i.cũ adhuc i dubio uictoria eẽt. Laceſſet:prouocabit. Victoris:Cæſaris. Oẽs i arctois:poſtq̃ rõnes ſuas lẽtulus cõfirmauit qbus arguebat nõ eũdũ eẽ i pthiã:nec ẽt barbaro eẽ fidendũ qđ ſi faceret id futurũ cõtra dignitatẽ:nõ ſolũ põ.ſed ẽt populi ro. nũc pom.rões cõfutat a natõe primũ cõuertẽs dicta pom.i ſuã utilitatẽ:nã qđ pom. dixerat de regione pthoꝝ q̃ eẽt ſepata quodãmõ a noſtro orbe:ubi liberos ſemp hĩtare pthos dixerat:nec regi cuiq̃ ſeruire aĩum iduxiſſe:imo regnandi cupiditatẽ hũiſſe ita cõuertit Lẽtulus:ut oſtẽdat eos:qa ibi nati ſũt & nutriti enerues eẽ:& effœmiatos quẽadmodũ ẽt Cicero dicit ꝓ q̃litate aeris ex aſtrologoꝝ ſentẽtia ita eẽ naturã hoĩs.dicit.n.athenieſes igenioſiores eſſe: Thebanos uero pigues & ualẽtes.rõ:nã Athenis aer tenuiſſimus ẽ:ideo acutiores ſunt hoĩes:Thebis uero craſſiores:iõ pigues & ualẽtes ſũt. Sed i oriente aer clemẽtior ẽ:iõ ẽt ibi natura hoĩes ſũt molliores: & ppea effœmiatiores. Oẽs i arctois:arguit a natõe q̃ eſt una ps ex attributis pſoæ:& p cõtrariũ:quicũque naſcit i ſeptẽtrione:q̃ regio frigidiſſia ẽ & aſpa: fortiſſimus & bellicoſus ẽ:e cõtra uero q naſcit i oriẽte q̃ rgio mollior hẽtur & clemẽtior:eneruatior eſt & mollior.In arctois.i ſeptẽtrione. Pruinis:frigoribꝰ: Indomitus bellis:iuictus. Eoos tractus:lõgitudinẽ oriẽtis. Emollit:Molliores facit. Illic:in oriente:& arguit a uictu imbelles eẽ oriẽtis populos. Laxas:fluxas:ſinus habẽt amplos:ut lõgũ ſirmauerat humũ:ſic & Virgilius Et habẽt tunicæ manicas & redimicula mitræ. Parthus p medica rura:Arguit ab affectiõe:nã adiũgit hõeſto & iuſto:ſiue utili neceſſitas & affectõ:ſed hõeſto gloria dignitas & aicitia:q̃ pp ſe & pp aliud expetẽda ſũt deide neceſſitas cũ cõditiõe & ſine cõditõe:ſine cõditiõe:ut neceſſe eſt oẽs mori:cũ cõditiõe ut neceſſe ẽ perilinos mori: niſi ſe dedãt Hãnibali.eſt aũt affectõ q̃ ex tẽpore & belloꝝ admĩſtratõe & ſtudio hominũ cõmutat.Parthus p medica rura ſar.in.cã hoc uerũ ẽ:ſed mutatur hoc ex admĩſtratõe:i regiõe illa lata:ut eqtare poſſint uictores ſunt:nã fugiẽdo inſequẽtes uulnerãt:at uero in italia q̃ mõtuoſa eſt:& multas anguſtias habet nõ ita: neq; licebit ſpatiari:& ita mutata regione ſtudiũ eorũ nihil proderit:nec in adminiſtratione belli:uti in regione ſua poterũt. Sarmaticos cãpos.i.aſſyrios:ſed ẽ epitheton lõge repetitũ Sarmatæ populi aſſyriæ ſũt unde parthi originem habuere.Verum:ut Solinus inquit: parthia quanta omnis eſt:a meridie rubrum mare a ſeptentrione hyrcanum ſalum claudit:regna in ea duo de uiginti diſſecantur in duas partes:unde cim quæ dicuntur ſuperiora:incipiunt ab armenico littore & caſpio limite porrecta ad tertam ſcytharũ aut ſarmatharum cum quibus concorditer uiuunt:reliqua ſeptem inferiora:ſic enim uocitantur:habent ab ortu uarios Arianoſq;:Carmacuamq; a medio die:Mœdos ab occidui ſolis plaga:a ſeptentrione Hyrcanos:ipſa autem Mœdia ab occaſu tranſuerſa utraque parthiæ regna amplectitur:a ſeptentrione Armenia circundatur:ab ortu caſpios uidet:a meridie perſidem:deinde tractus hic procedit uſque ad caſtellum quod magi obtinent Phidaſarcida nomine hic Cyri ſepulchrum. Effuſa:porrecta:ſicut omnis planities iacet. Tigridis:fluuii q cũ Euphrate uno ſe fõte reſoluũt. Supabilis:uicibilis Libertate.f.libertate uagãdi lateq; ſpatiãdi. Sed nõ.t.ecce mutato ex tpe & admĩſtratõ belli ergo ab effectõe. Tũebit.t.i.ubi ſũt mõtes

Nec per opacas:nec in Italia:ſicut mos eſt ſciunt gerere bella tempore noctis:quippe qui cum niſi ſagit/tis utantur uidere non poſſunt:quo eas dirrigant. Opacas tenebras:id eſt per noctē ſicut nos gerimus: nam tempore noctis pompeius mitridatis exercitum fugauit. Incerto: erranti arcu. Non franget nando:ſi opus erit tranſire flumīa:non erit peritus natando uortices fluuiorum qui multi ſunt in italia. Eſt autem uortex gurges aquæ a uertendo dictus. Nec tota in pugna:nec in pugna pati poterit æſtum calo/ris:quia aſſuetus eſt molliori aeri. Nam aries:alia mutatio belli:quia non oppugnare conſueuere oppi/da: nec habent inſtrumenta quibus id fieri ſolet.

Aſpera conſcēdit mōtis iuga.nec per opacas
Bella geret tenebraſ.incerto debilis arcu.
Nec franget nando uiolenti uerticis amnem.
Nec tota in pugna perfuſus ſanguine mēbra
Exiget æſtiuum calido ſub puluere ſolem.
Non aries illis:non ulla eſt machina belli.
Haud foſſas implere ualent.parthoqꝫ ſequenti
Murus erit quodcūqꝫ poteſt obſtare ſagittæ.
Pugna leuis bellūque fugax:turmæqꝫ uagātes
Et melior ceſſiſſe loco quam pellere miles.
Illita tela dolis: nec martem cominus uſquam
Auſa pati uirtus.ſed longe tendere neruos.
Et quo ferre uelint permittere uulnera uentis
Enſis habet uires.& gēs quæcūque uirorū eſt
Bella gerit gladiis:nam medios prælia prima
Exarmāt:uacuæque iubēt remeare pharetræ
Nulla manus illis fiducia tota ueneni eſt:
Credis magne uiro quos in diſcrimina belli
Cum ferro ueniſſe parū:ē tentare pudendum
Auxilium tanti eſt:toto diuiſus ut orbe
A terra moriare tua:tibi barbara tellus
Incubat:te parua tegant ac uilia buſta
Inuidioſa tamen:craſſo quærente ſepulchrū.
Sed tua ſorſ melior:quoniā mors ultia pœna ē
Nec metuenda uiris:at non cornelia letum
Infando ſed rege timet:num barbara nobis
Eſt ignota uenus:quæ ritu cæca ferarum.
Polluit innumeris leges.& fœdera tedæ
Coniugibus:thalamique patēt ſecreta nefādi

Machina nulla: utpote qui nunquam oppida oppugnarūt. Parthoque ſequenti:& cum parthus ſequetur milites: noſtros quicquid poterit tenere impetum ſagittarum erit tanquam murus: clipe/us etiam non aliter defendet quam murus: non enim cominus gladiis pugnant:ſed ſagittis tantum eminus utuntur. Pugna leuis: id eſt leuis armatu/ra. Turmæ uagantes:quia fugientes huc & illuc perſequentes uulnerant. Ceſſiſſe fugiſſe: quam pellere:id eſt quam perſequi Illita tela dolis: nunc arguit a cōſilio: quia dixerat pom.illis uiribus adde re conſilium:tunc cum ueneno munirent ſagittas: hoc ipſo inquit quot ſagittas ueneno polluunt: oſtendunt ſuam ignauiam:quia tota fiducia ipſo/rum eſt in fugiendo nec eſt quiſquam qui audeat cominus certare. Et quo ferre uolet ſagittas diri/git:Sed ictus eſt incertus: nam uentus aliquando alíorſum ſagittas uoluit: quam illi uoluerint. Enſis habet uires: a contrario arguit qui fortis eſt co/minus pugnat a coutrario ſenſu qui eminus debi/lis & eneruis:at id faciunt parthi ergo debiles ſunt & timidi. Credis magne uiros:tu credis illos eſſe fortiores:qꝫ habent fiduciā ſuam in ueneno magis: quā in armis:& hoc ipſo oſtendunt ignauiam ſuā: quia ſi fortes eſſent non in ueneno: ſed in armis fi/duciam ponerent. Diſcrimina:certamina. Pa/rum eſt:niſi adhibuerint uenenum. Tentare pu/pudendum eſt:nunc cōfutat quod pompeius dixe/rat etiam ſi perfidi eſſent parthi eo meliori condi/tione eſſe: quam ſi morirentur procul ab italia:& ideo cæſarem nihil in illum crudeliter agere poſſe refellit hoc ab idignitate dicens hoc eſſe indignum pompeio:ut procul mori uelit ab italia: quamquā mors poterit eſſe ſolamen miſeriæ:ſed Cornelia nō mortem timebit:ſed uitam: nam cum formo/ſa ſit: barbari uero libidinis impatientes:quid de hac ſperare poſſumus:quando:nec a ſororibus ſuis ſe contineant. Pudendum eſt:nunquid tibi uide tur:ut tentes auxilium in remotiſſimis partibus: hac ratione ut tantum procul ab italia moriaris: quaſi dicat hoc indignum eſt. Incubat:ſuperimponatur corpori tuo. Te parua tegat: contra dignita/tem tuā. Inuidioſa tamē:quātūlibet uile cōſequeris ſepulchrum: non tamen ſine inuidia conſequeris quia ſine ſepulchro iacet Craſſus. Sed tua ſors hoc quidem indignum erit & ætate & priſtinis mori/bus tuis. Non metuenda uiris: nam qui fortes ſunt non metuunt mortem. Non barbara nobis:di xit Corneliæ maius aliquid metuendum eſſe quam mortem:quum ab indignitate probaret non eſſe fi/dei barbaroꝝ ſe comittendum:quod autem hoc ſit metuendum probat a natura barbarorum quia a na/tura ſunt libidinis impatientes. Cæca: inconſidera nimia libidinis cupiditate. Ritu ferarum: more belluæ in promiſcuos concubitus ruit. Polluit:maculat. Tedæ: faces quibus utebantur cum ſpon/ſam ducerēt i domū mariti:nāqa noctu fiebat iō facibus utebāt:& ꝓ una nuptiaꝝ cerimōia totas nuptias itelligit. Cōiugibus: qa barbari tot uxores habēt:quot alere poſſūt. Thalamiqꝫ patēt:In ꝓpatulo coeūt.

Inter mille nurus:nullæ leges naturales ſeruant̃ apud barbaros:cū lex naturalis ſit:ut ab his abſtinea/mus quæ nobis ſanguīe cōiunctæ ſunt. Regia ueſana.i.rex ueſanus. Epulis meroq̃:quæ ſunt incitamē ta libidinis. Nox una nō laſſat marē:Adeo in expleti ſūt:ut q̃uis iaceāt ĩter mulieres:tamē ſaciari non poſ ſūt. Iacuere ſorores:ꝓbat nullas eſſe leges:nā ſorores ĩ mr̄imonio iungebāt: Dānat apud gētes.Per exē plū exornat:& arguit a minori ad maius.Oedippus cū mr̄e Iocaſta neſcius cōcubuit:exiſtīabat enī illā eſſe regis uxorē:& illa ſibi merito deberi exiſtīabat:ꝙ ſpingē uicerat:& uictā occiderat:& q̃uis ignarus concu/bucrit:tamē apud oēs in fabulis deteſtabilis habet̃ quāto magis deteſtandi ſunt reges parthoꝝ:ꝗ non ignari:ſed ſpōte ſua tantū ſcelus admittūt. Apud gētes:apud barbaras natōes. Nō ſpōte:ſed ignarus cū Iocaſta matre cōcubuit:ex q̃ nati ſunt Etheocles & Polinices. Infœlix fa.i.fabula infœlicis œdipo dæ: Oedipodionias thebas:quarū rex fuit Oedip pus. Sic:iſto mō. Cui fas ĩplere parentē: Non erubeſcit grauidā facere matrē. Proles tā clara:ex quo ſequit̃ ꝙ Cornelia uxor tua erit & ipſa ĩ nume ro cōcubinaꝝ regis ꝑthoꝝ. Metelli:nā mater cor neliæ Metelli filia fuit:& illā Scipio duxit. Milleſi ma:ultima. Quāquā dixit milleſima:ĩmo fortaſ/ſe ipſa frequētius cū Barbaro iacebit:nā ſæuitia libi dinis creſcet barbaro hoc ipſo ꝙ nobilē uiderit:& ꝙ eā Craſſi uxorē intelliget fuiſſe q̃ſi ſibi debitam a ſatis. Vacabit:operā dabit. Titulis uirorū.i. nobilitate maioꝝ:ꝗbus cornelia originē ducebat. Hanc ſciet eē craſſi:Præterea cognoſcet genitā fuiſ ſe e craſſis:ut plura monſtroſa adulteria tenet:q̃ſi duplicē cōmittat adulteriū:& ꝙ e craſſis genita:& ꝙ pōpeii uxor fuerit. Ceu debita fatis:Tanq̃ ſibi fato obligata eſſet:eo ꝙ & craſſū occiderit.Parthos adire cōſtituerat pompeius.at amici:ut inq̃t Apia/nus:a ꝑthis abſtinendū ſuaſerūt:ꝗ nuꝑ craſſo inſur rexerāt:& adhuc ob eius cladē elatiores ſpiritus ha berēt:nec corneliā ſingularis formæ mulierē ĩ eorū poteſtate cōmittēdā eē:maxīe cū e craſſis eēt geni/ta.Hæreat eoæ uulnus.Arguit a uindicatōe.nō mō nō ē cōfugiendū ad regē ꝑthoꝝ:ut arma cōtra Cæ/ſarē moueat:ĩmo bellū illi ĩferēdū ē:& eſt ſenſus:ſi inq̃t fixū eēt pectoribꝫ & alta mēte repoſtū uulnuſ occiſi craſſi puderet nos:nō mō peterẽ auxilium:ſed bella ciuilia priꝫ cœpiſſe q̃ ulciſci craſſū ꝗa tu o pō/pei & cæſar d̄bueratis prius ulciſi ĩiuriā ueſtrā a par this latā:q̃ ciuile bellū gerere. Hæreat.i.ſi hæreat: hoc eſt ſi fixū ſit. Eoæ ſortis:fortunæ orīētalis. Petiſſe:ſicut nūc petere uis. Prius.ſ.q̃ ꝑthicū bellū. Nā qd̄ apud populos:magnū nefas eſt bellū ciuile gerere:ſed ex oī bello nullū tibi crimen maius obiicit̃ q̃ ꝙ manes craſſi ĩultos reliq̃ris. Vĩdicta.ſ.craſſi:nā bellū ciuile cā fuit cur rōani nō miſerit exercitū cōtra par thos. In bactra.Ciuitas oxū amnē uerſus:teſte Solino ꝗ ex ĩdiæ mōtibꝫ deferẽ & ĩ caſpiū mare ĩmittit:& auctore Strabōe li.xi.irrigat Hircaniā:Bactra Aſiæ ciuitas ēt Zariaſpa noiat̃:Bactriāi & Sogdiāi:ut idē re/fert Strabo:uita & moribꝫ nō multū a nomadibꝫ differebāt.& neq̃ uacarēt:& ut uires oēs ĩperii ĩuaderēt hi barbari.debebāus ſeptētrionē oēm aduerſus eos ducere:& eā ꝑtē ĩperii nr̄i deſtitutā reliquere. Nequa ua.arma.i.ne ullæ uires ĩpii nr̄i ĩmunes eēnt ab hac militia. Arctoū:ſeptētrionē & q̃uo nudādū eēt de/clarat. Dacis cateruis:Quia Dacia cōiuncta ē Lidiæ & Rheno germaniæ flu.ergo dachas ſignificat & ger māos.Daci ut ĩq̃t Strabo li.ſeptīo appellāt̃ ꝗ Germaniā uerſus & ad Iſtri fōtes uergūt:ꝗ olī daui uocati ſūt ex quo apd̄ atheniēſes dauoꝝ & getaꝝ noīa ſeruilia plurimū abūdabāt. Suſis ꝑfida:ciuitas ꝑthoꝝ.Suſa: ut ĩq̃t Solinus:oppidū nobiliſſimū ĩ ꝑſide iuxta ꝑthos ĩ quo tēplū ſuſæ dianæ ē:Suſa ut refert Strabo.li. xv.a tithono cōdita dicit̃ Memnonis pr̄e.Suſii ēt Caſſii ſūt appellati:nā æſchylꝫ Mēnonis mr̄em Caſſiā uocat.Suſiana r̄gio q̃q̄ opulēta ſit torridū tamē & æſtuoſū aerē hēt:ꝑſerti circa urbē:adeo ut lacertæ & ſer pētes:p æſtatē dū ſol ē ĩ meridie urbis uias trāſire nō poſſit:ſz ĩ mediis ĩterceptæ cōcremēt̃:qd̄ nuſq̃ ĩ tota

Inter mille nurus:epulis ueſana meroque
Regia non ullis exceptos legibus horret
Cōcubitus:tot fœmineis cōplexibus unum
Non laſſat nox tota marem:iacuere ſorores
In fratrū thalamis:ſacrataque pignora matrū.
Damnat apud gentes ſceleris nō ſpōte peracti.
Oedipodionias infœlix fabula thebas.
Parthorū dominus quociēs ſic ſaguine mixto
Naſcitur arſacides:cui fas ĩplere parentem
Quid rear eſſe nefas:proles tā clara metelli
Stabit barbarico coniunx milleſima lecto:
Quāquā nonulli plus regia magne uacabit.
Sæuicia ſtimulata uenus:titulisque uirorū
Non quo plura iuuent parthū portenta fuiſſe
An ſciet & craſſi ceu pridē debita fatis
Aſſyriis trahitur cladis captiua uetuſtæ
Hæreat eoæ uulnus miſerabile ſortis
Non ſolū auxiliū funeſto ab rege petiſſe:
Sed geſſiſſe prius bellum ciuile pudebit.
Nā quod apud populos crimen ſoceriq̃ tuūq̃
Maius erit quā quod uobis miſcētibus arma
Craſſorum uindicta perit:incurrere cuncti
Debuerant in bactra duces:& nequa uacarent
Arma:uel arctoum dacis rhenique cateruis.
Imperii nudare:latus dum perfida ſuſis

In tumulos ducũ: ut eſſent q̃dã q̃ſi ſepulchra. Aſſyriæ paci ſi. uos p̃cãur o põ. & cæ. q ĩpiũ adminiſtraſtis: ne diutius uelitis parthos in pace ſecuros uiuere: ſed operam detis: ut pœnas dẽt cædis Craſſi. Et ſi theſſalia: & ſi bellum ciuile peractum pugna theſſalia oramus ut cæſ. ducat exercitum aduerſus parthos. nã ſolus cæ. eſt de quo libenter triũphare uideri. Peractum eſt. i. ſimul uicti non poſſis reparare beũll. Non ubi cũ primum: concluſio orationis Lentuli per conqueſtionem ſumitur a loco: qui per proſopopeiam dicitur cũ oratio ad res mutas & animi expertes r̃ferẽ. ĩducit enim umbras craſſi de pompeio conqueri ſi forte animum ĩduxerit: ut auxilium ex rege parthorũ petat. Araxem: fluuium armeniæ: qui in prima pte ſui tam lente labitur: ut quam ĩn partem fluat: non facile dignoſcas: qui poſtea in duos alueos diuiſus: altero perſopolim urbẽ præterlabitur. Mœſti ſe. craſſi. Tu quem poſt: inducit conquerentem craſ. umbram de pompeio. ſumitur autem locus p quẽ oſtẽdiẽ ab eo fieri a quo miníe oportuit: & ab eo fieri a quo ſi ab alio fieret uĩdicari deberet. Tu. o põ.

In tumulos prolapſa ducũ: babylonq; iaceret.
Aſſyriæ paci finem fortuna precamur:
Et ſi theſſalia bellum ciuile peractum eſt.
Ad parthos q uincit eat: gens unica mundi eſt
De qua cæſareis poſſim gaudere triũphis.
Num tibi cum primũ gelidum tranſibis araxẽ
Vmbra ſenis mœſti: ſcythicis cõfixa ſagittis.
Ingeret has uoces/ tu quẽ poſt funera noſtra
Vltorum cinerum nudæ ſperauimus umbræ.
Ad fœdus pacemq; uenis/ tunc plurima cladis
Occurent monimẽta tibi quæ: mœnia trunci.
Luſtrarunt ceruice duces/ ubi nomina tanta
Obruit euphrates: & noſtra cadauera tigris
Detulit in terras: ac reddidit: ire per iſta
Si potes: in media ſocerũ quoq; magne ſedẽte
Theſſalia placare potes: quin reſpicis orbem
Romanũ/ ſi regna times proiecta ſub auſtro:
Infidumq; iubam: petimus pharõ aruaq; lagi.
Syrtibus hinc libycis tuta eſt ægyptus. at inde
Gurgite ſepteno rapidus mare ſũmouet ãnis.
Terra ſuis cõtenta bonis: non indiga mercis:
Aut iouis: in ſolo tanta eſt fiducia nilo. gne
Scœptra puer ptolẽæus habet: tibi debita ma
Tutelæ commiſſa tuæ: quis nominis umbrã

Poſt funera: poſt cædes noſtras. Nudæ: inſepultæ Ad fœdus: non autem ad ulciſcendam iniuriã noſtram. Tunc plurima cladis: Alius locus conq̃ſtionis per quem res indignas: turpes: humiles: illiberales & indignæ referũtur p̃riſtina ætate genere: honore: beneficiis: hæc omnia geſta fuiſſe a parthis oſtendit tunc cum deletus eſt a parthis craſſus cum exercitu. Occurrerent: uidelicet contra dignitatẽ non craſſi ſolum: ſed exercitus. Luſtrarunt. c. d. nã abſciſſis capitibus circuibant mœnia urbis parthi: cum ea teli fixiſſent: qui mos eſt eorum: quot capita telis affixa circa mœnia geſta ſunt. Et poteris hãc indignitatem animo tuo conſiderare & peterẽ auxilium ab his qui hæc fecere quaſi dicat facere non debes. Trunci: pro truncati. Ceruice: pro ceruicibꝫ

Vbi nomina: dico luſtrarunt. uidelicet ĩ ea regione. Vbi euphrates obruit. t. n. nã Euphrates p parthiam labitur: & per eum locum qui meſopotamia dicitur. Detulit ac reddidit: inundatione aquarũ

Ire per iſtas ſi potes: Quid opus eſt ire in parthiã ſi potes animum tuum ad hanc indignitatem remittere: potes a cæſare humiliter ueniam peterẽ & nõ tantũ itineris tibi per agendũ erit. Placarẽ potes nec tibi ueniam denegabit. Quid reſpicis orbem: Confutauit ſententiam pompeii: de petendo a parthorum rege auxilio. nunc autem ipſe ſuam ſententiam pronunciat: quæ eſt ut ſe in ægyptum proferat.

Orbem romanum: ideſt orbem imperio romano ſubiectum. Regna proiecta ſub auſtro: hoc eſt in meridie poſita in Libyam: & declarat ideſt. Infidum iubam: ꝙ gens illa naturaliter infida eſt. Pharõ: eſt clauſtrum & portus totius ægypti. Lagi regis ægyptiorũ: qui primus Alexandriæ regnauit: quæ eſt metropolis ægypti. Syrtibus hinc libycis: arguit a tuto: & ab utili confirmat. Tutum eſt ut in ægyptũ te conferas: nam regio illa circũdata eſt a nilo: Vtile quia fœcundiſſima eſt & commeatum per ſe abunde præſtabit. Hinc: a meridie: : nam contigua eſt mari libyco. At inde: Scilicet a ſeptentrione. Gurgite ſepteno: Quia ſeptem oſtiis in mare defluit nilus. Terra bonis: a tuto probauit: quia ũdique clauſa eſt. nunc uero ab utili. Non indigna mercis: uere ſuis bonis contenta eſt: quia non opus eſt ut ad uẽtitiis utatur mercibus. Aut iouis. i. pluuiis. Nilus enim quotãnis regionẽ inundat. Sceptra puer: nũc cõfutat pompeii argumenta. ꝙ uidelicet non eſſet fidendum puero regi: & ab eodem loco arguit ita ut dicta pompeii in ſuum commodum conuertat. Tu dicis non eſſe fidendum puero regi. At uero ego quia puer eſt maiorem fidem adhibendam eſſe cenſeo: non enim rex eſt: ſed umbram tantummodo regis habet. nam reges: qui diu regnare ſoliti ſunt: raro ſunt fideles: quia diuturnitate regni didicere infidos eſſe: ſed nunc ille innocens eſt & puer & neſcit uti fallaciis quemadmodum ſi diu regnaſſet: & eſt argumentum ab ætate: præterea alia ratio: Quia tutela eius a patre ſuo tibi commendata eſt. Tutelæ commiſſa: nã cum pater ptholemæi moriens condidiſſet teſtamentũ ro. miſit qđ domi põ. cõmẽdatũ ẽ.

ſ

Innocua eſt ætas:quia illa dixerat robuſtos exigit annos certa fides:non eſt ita inquit. nam reges diu in regno uerſuti callidi & aſtuti nunq̃ fidem ſeruare didicerunt. Iura fidéque:Endiadis eſt. Veteris aulæ ideſt ſeniores regis. Sceptris:ideſt aſſuetos regnare. Mitiſſima ſors: cum primum Rex regnare cœperit ſolet eſſe liberalior & benignior. Impulit animos: perſuaſit animis: ut ſe raperet huc pompeius. Quantum ſpes ultima rerum:In extremis rebus plus licentiæ & libertatis homines ſumunt: ut quidqd uelint dicere audeant:nam ſi pompeius in priſtina fœlicitate fuiſſet non tantum libertatis habuiſſet in dicendo Lentulus & cæteri omnes. nunc uero periculum inſtare uidetur auſus eſt Lentulus contra põpeium diſſentire: & cæteri potius Lentuli ſententiã ſecuti ſunt q̃ pom. Spes ultima: Quia ad extremum redacti erant Tunc cilicum: Quomodo in hanc ſententiam Lẽtuli pompeius ad nauigationẽ præperauit ut ægyptum peteret. Citatas:ueloces

Cypro:cyprum uerſus. Nullas cui prætulit:dicit hanc Cyprum præ cæteris chariſſimam eſſe ueneri. Vnde diua memor pa. ex qua nata erat: nã ex ſpuma genitalium Saturni originem dicunt habere uenerem. Si numina: & qa dixit ũde diua & cætera ſe ipſum. Si nu.na. credimus: ideſt ſi credendum eſt. Cœpiſſe: ideſt numina principium habuiſſe:nam ſi deus eſt: æternus eſt.ſi æternus eſt αναρχοσ ideſt ſine prĩcipio. Hæc ubi deſeruit: Cilicum mare a cilicia cuius in conſepectu eſt denominatum contra ſe habet inſulam cyprum. Cyprũ a meridie.auſter Syriæ Phœniciæ quæ pelago cingitur:quod nunc mare pompeium e regione nauigaſſe deſcribit. Hæc littora:uidelicet ciliciam. Totos ſcopulos: uidelicet in inſulam cyprum. Exit in auſtrum: in eam partem quæ uergit ĩ meridiem

Inde maris uaſti:nec nauigauit in portum:ſed ex tranſuerſo mari curſum dirigens declinauit in caſſium montem. Montem:pharon ſignificat inſulam turrim magna altitudine mirificis operibus extructam montis inſtar:quæ nomen ab inſula accepit haud procul ab Alexandria hæc flammarum indicio a longe ĩſpicitur eius lucis uſus eſt ad prodenda noctis uada: tutumque portus introitum. Pugnaci uelo. Quia uentos habebat aduerſos: quaſi præſagi eſſent uenti eius quod futurum erat. Septimus amnis: ſeptimus ramus: nam ſeptẽ hoſtiis in mare deſcendit quorum unum Peleus appellatur. Tempus erat. deſcribit tempus quo pompeius ægypti apropinquauit: deinde & locum ubi & forte Rex ptholemæus erat: qui pompeii adiẽtum tumultuarium concilium habuit: in quo duæ diuerſæ ſententiæ habitæ ſunt. Altera erat Achorei ſenioris ut pro amicitia & antiquo fœdere: quæ patri eius cum pompeio erat benigne ſuſpiceret. alia uero Photini factum eſt. Quo libra pares: Equinoctium inquit erat cum pompeius appropinquauit ægypto. libra die quindecimo ſeptembris oritur: & in ea ſol intrat circa meridiem. quo die tantum lucis & noctis æqualitas eſt. nam continuo noctes ſenſim augentur. idque per exiguum:a deo ut ſentiri uix poſſit. Examinat: penſat & alluſit ad nomen quaſi libra quod ſignum eſt æqua luce dies ac noctes penſet. Non una plus: nam uno die ſolum æqualitas eſt lucis ac noctis. Repẽdit: reconpenſat. Aeterni damni: Ver incipit decimoſeptimo martii quo die ſol intrat arietem:& hunc diem ſolum nox adæquat. nam ſtatim decreſcit cuius dimininutionis exiguitas uix percipitur ergo ſicut autunno creſcunt noctes: ita uere decreſcunt:& ita quod damnum uer intulerat noctib⁹ decreſcentibus: reparat deinde autunnus creſcentibus. Comperit ut regem: Non uenerat ad caſſium montem: ſed ubi comperit regem ibi eſſe flexit iter: forte accidit ut his diebus ſororem regno expulerit per amicos & propinquos & caſtra apud Caſſium habebat contra ſororem. Caſſius Mons eſt in aſſyria:peluſio ægypti conterminus:haud longe a loco: qui Oſtracine dicitur nobilis ſepulchro põ. Nec phœbus:quia adhuc dies erat. Carbaſa languent. Quia uentus flabat. Iam rapido ſpeculator eques.

Horreat:innocua eſt æca:nec iura fidemq;
Reſpectumq; deum:ueteris ſperaueris aulæ
Nil pudet aſſuetos ſcœptris mitiſſima ſors eſt
Regnorum ſub rege nouo:non plura locutuſ
Impulit huc animos: quantũ ſpes ultima rerũ
Libertatis habet: uicta eſt ſententia magni.
Tunc cilicum liquere ſolum:cyproq; citatas
Immiſere rates:nullas cui prætulit aras.
Vnde diua memor paphiæ:ſi numina naſci
Credimus:aut quẽquam fas eſt cæpiſſe deo℞
Hæc ubi deſeruit pompeius littora:totos
Emẽſus cypri ſcopulos.quib⁹ exit in auſtrũ.
Inde maris uaſti tranſuerſo uertitur æſtu.
Nec tenuit caſſium nocturno lumine montẽ
Infimaq; ægypti pugnaci littora uelo
Vix tetigit:qua diuidui pars maxima nilo.
Inuada decurrit peluſia ſeptimus amnis.
Tempus erat quo libra pares examinat horas
Non uno plus æqua die:noctiq; rependit.
Lux minor hybernæ uerni ſolatia damni.
Cõperit ut regem caſio ſe monte tenere
Flectit iter:nec phœb⁹ adhuc: nec carbaſa lã guẽt
Iam rapido ſpeculator eques: p littora curſu

Iam inq̄t eq̄tes qui ſpeculatū miſſi fuerāt audiuerāt enim de clade pompeii nūciabāt regi aduētare pompeium. Pauidam :ambiguā quid cōſilii caperet. Vix tempuſ cōſilii:quia ſubitus erat pompeii aduentus. Oia mōſtra:monſtra appellat uicioſos regis conſiliarores:quia ut ferme fieri ſolet:miniſtri regū ſunt flagitioſi:nā ut regi aſſentētur:quæcū〈q〉 illi ætati placeāt:ſolēt excogitare quæ aūt adoleſcēti placeāt manifeſtū eſt. Pellææ.i.domus alexandriæ. Quos iter:inter quos unus tātūmodo ſenex q bene ſentiret: ſed ſemp maior pars minorē uicit. Hūc genuit:dicit hunc originē hūiſſe a memphite quæ ē pars ægypti.

Hoſpitis aduentu: pauidam cōpleuerat aulā
Conſilii uix tempus erat:tamen oia monſtra
Pellææ coiere domus:quos inter aquoreus.
Iam placidus ſenio:fractiſ〈q〉 modeſtior ānis
Hunc genuit cuſtos nili creſcentis in arua
Memphis uana ſacris illo cultore deorum.
Luſtra ſuæ phœbes non unus uexerat apis.
Cōſilii uox prima fuit:meritum〈q〉 fidemque:
Sacra〈q〉 defuncti iactauit pignora patris.
Sed melior ſuadere malis & noſce tyrannos
Auſus pompeium lœto damnaſſe photinus
Ius & fas multos faciunt ptolomææ nocentes
Dat pœnas laudata fides:cum ſubſtinet iq̄t.
Quos fortuna premit.fatis accede deiſ〈q〉
Et cole fœlices: miſeros fuge:ſydera terra
Vt diſtant:& flamma mari:ſic utile recto
Scœptrorum uis tota perit:ſi pendere iuſta
Incipit:euertit〈q〉 arces reſpectus honeſti.
Libertas ſcelerum eſt quæ regna inuiſa tuetur:
Sublatuſ〈q〉 modus gladiis:facere omnia ſæue
Non impune licet niſi cum facis exeat aulā
Qui uolet eſſe pius uirtus & ſumma poteſtaſ
Non coeūt ſemper metuet quē ſæua pudebūt
Non impune tuos magnus contēpſerit annos.

Cuſtos nili.c.ī.nā ibi apis cōſeruabaẛ:quo naſcēte ſemp nilus creſcebat:& ſi forte nō naſceretur pro malo omine hēbatur:q̄ſi iratus eēr deus nā īter cætera quæ ægyptus hēt digna memoratu bouē præcipue mirātur:quē apim uocāt hūc ad inſtar colunt numinis inſignē albæ notæ mirādæ: quæ dextero eius lateri ingenita corniculātis lunæ refert faciem. ſtatutū æui ſpatiū ē:q͛ ut affuit:adeſt autē e nilo ſingulis luſtris ꝓfundo ſacri ſōtis īmerſus necatur: ne diē trahat lōgius q̄ licebit.Mox alter nec ſine publico luctu uel dāno requiritur & reptū centū antiſtites memphim perſecūtur:ut incipiāt ibi ſacris initiati ſacrificari:hunc igitur hominē dicit ſacra celebraſſe:propter quod grandæuū illū ſignificat. Vana: qa apim illū ſequebātur ex nilo naſcentē: quod ad inſtar numinis colebant. Cultorū deorū:nam cū apis naſceretur ſignificebat deos eſſe propitios Luſtra: expiationes. Suæ phœbes.i.ſuæ lunæ quā ī dextro armo geſtabat.nam alba nota inſignis: erat. Nō unus: quia ſæpe celebrauerat. Prima uox conſilii:& hic primus ſententiam dixit: Sacra〈q〉 defuncti.i.ſacra hoſpitii & amicitia iura quæ Ptholemæo ſeniori cū pōpeio ſuerāt.nā Ptholemæus ſenior ſicut in epiſtolis legitur & apud Valerium orta ſeditiōe pulſus ē ab Alexādrinis.ille cōfugit romam:qua ī te præcipuæ adiutus eſt a pompeio. Gabinius qui poſtea eū reſtituit e ſenatuſcōſulto pōpeii militū ptem regi in ægypto reliquit:& īter cæteros.P.Septimium q ſub pompeio militauerat a quo una cum Fotino & Achilla pompeius occiſus eſt. Sed melior ſuadere:quia malus malo faciliu ſuadet:q̄ bonus. Noſce tyrrānos:quia pro libidine uiuere uolunt:neceſſe ergo eſt ut qui grati tyrānis uiuere uolūt aſſentētur. Ius & fas multos: non utitur prohœmio & a tuto incipit argumentū uidelicet ab utili dicens multū differt inter honeſtū & utile:immo tanta differentia eſt inter utrūque:quantum differt dies a nocte. Ius & fas faciunt nocentes:id eſt ſeruare ius humanum & diuinum facit homines nocentes:a præcedente quod ſequitur:ſi nocens eſt pœnam meretur .ergo faciunt nocentes:id eſt faciunt pœnam pati tanquam nocentes:ſi ptholemæus ſecundū ius & fas ſuſcepiſſet pom.pependiſſet pœnas a Cæſare nihilominus q̄ ſi nocens eſſet. Laudata fides:quia omnes finem laudant. Fatis accede:id eſt acquieſce uoluntatibus deorum fata ſunt aduerſa pompeio:propitia uero cæſari.ergo ſequere fata. Cole:obſerua. Sceptrorum:tyrānorum. Vis tota perit.ſi reges inquit iuſtum ſeruare uoluerunt.regna cito amittent: non ita eſt:nam diuerſa eſt tyrānorum uita a regibus.tytanni.n.magis metui uolūt q amari. Pendere: ponderare exiſtiare reſpectus honeſti:ſi uis tueri regnū tuū:fac ut tibi cuiuſcūque ſceleribus licentiā retineas: & occidendi & rapiēdi: & in exiliū mittendi. Libertas ſcelerū:quando aliquis cōtra uolūtatē ciuiū regnat inuiſū eſt regnū & alr̄ niſi per uim defendi poteſt. Sublatuſque modus gladiis:ut ſine modeſtia gladii exerceātur. Facere oia ſæue nō impune licet niſi cū facis.i.niſi facere pſiſtis:& faciēdo pſeueras: ſi ītermiſeris facere turpes res tūc tibi licētia auferet:ſed ſi cōtinue pſeueras facere tūc licet. Coeunt cōueniūt. Nō īpune tuos:q̄do cā turpis ē:īſinuatiōe uti debemus:& nō opus ē prohœmio oſtēdit qd utile ſit:nūc aūt deſcēdit ad ꝓprietates ꝓhœmii & ꝓbauit a tuto ꝓpoſitionē ſuā:nūc aūt adducit ī odiū hoc modo:nā cōſidērer pōpeiū hoc facere dicit quia tuam contemnit pueritiam: facito: ut non impune ſciat ætatem tuam contemnendam.

Qui te nec uictos: Exiſtimat te nec tantum uirium habere: ut uictos etiam a tuo regno prohibere poſſis. Non te ſceptri priuauerit hoſpes: noli inquit regnum tuum tradere pompeio: ut hoſpes priuet te regno. Pignora ſunt: probat a minori ad maius ſi noluiſti cedere ſorori: nec debes cedere pompeio: nam ex teſtamento patris ſuccedere debet puella in regnum. nam apud reges primo genitus ſiue mas: ſiue foemina fuerat ſuccedebat in regnum ꝙ ſi animum inducere potes ut regno cedas: quid non cedis ſorori & ita bellum finiamus. Propriora habes neceſſitudine tibi magis conuictos q̃ pompeii. Pharon: ideſt ægyptum: nam clauſtra ſunt ægypti. Quicquid non fuerit: arguit a minori ad maius ſi noluiſti ſequi pompeium in fœlicitate: nec nunc ſequi debes: imo nec Cæſarem uictorem: qui pōpeiū ſequi uoluerunt in fœlicitate hi nec ceſarem quidem cogentur admittere: quia Cæſar ſolummodo erit inuiſus his qui ſecuti ſunt pompeiū. Dum bella gerent nondum uictoria ad alterum eorum iclinat. Nec uictoris: quia noſtrum non requiret regnum quaſi ulciſci uelit iniuriam: ꝙ ſecuti erimus pompeiū.

Toto iam pulſus ab orbe: oratio eſt Achillæ quā habuit in concilio Ptholemæi regis aduerſus ſententiam achorei illius: qui cenſuerat hoſpicii iura ſeruanda eſſe: quæ antiquitus fuerant inter Ptholemæi regis patrem & pompeium: quæ tota oratio ĩ utilitate poſita eſt: nam quia diſcedit ab honeſtate relinquitur ut rationem tutam ſuæ orationis ſeq̃tur. arguit autem hoc loco ab in columitate: & ab ea parte tuti quæ incolumitas dicitur: nam tuti duas eſſe partes dicimus incolumitatem ſcilicet & potentiam. eſt autem incolumitas ſalutis tuta & integra conſeruatio: & locus ē ab attributis pſōæ. ſ. ab eo attributo qđ dr̄ factū quæ dr̄ facta caſus & orationes: ubi conſideratur quid fecerit: quid faciat: qd facturus ſit: quid fecit pompeius: fecit ut omnes q eum ſecuti ſint perierint. ergo qui eum ſequentur omnes peribunt: non eſt inquit tutum ſequi pom. quem omnes oderunt: quia tantorum malorum cauſa fuit quorum & nos ſi eum ſequemur participes erimus. Ordo eſt: ille pulſus a toto orbe quærit cum qua gente cadat poſtquam & cætetera. Cum qua gente cadat: ideſt populo: ſicut cum his ante erit qui eum ſecuti fuerant. Rapit ciuilibus armis

Qui te nec uictos arcere a littore noſtro
Poſſe putat: neu tu ſcœptris priuauerit hoſpes
Pignora ſunt propiora tibi. nilumq; pharonq;
Si regnare piget: damnatæ redde ſorori.
Aegyptum certe latiis tueamur ab armis.
Quicquid non fuerit magni dū bella gerunt
Nec uictoris erit. toto iam pulſus ab orbe.
poſtquā nulla manet rerum fiducia querit.
Cum qua gente cadat. rapitur ciuilibus armis
Nec soceri tātū arma fugit: fugit ora ſenatus.
Cuius theſſalicas ſaturat ps magna uolucres:
Et metuit gentes: quas uno ſāguine mixtas
Deſeruit regeſq; timet quorum omnia merſit:
Theſſaliæque reus: uulla tellure receptus:
Sollicitat noſtrum quē nondū perdedit orbē
Iuſtior in magnum nobis ptolemæe querelæ
Cauſa data eſt quid ſe poſitam ſēperq; quietā
Criīne bellorū maculas pharon. aruaq; nr̄a
Victori ſuſpecta facis: cur ſola cadenti
Hæc placuit tellus: in quam pharſalia fata
Conferres pœnaſq; tuas: iam crimen habēus

deeſt ab: ideſt fugit conſpectum ſuorum: quorum maior pars ciuili bello perierat. Arma ſoceri: ſcilicet propter metum. Ora ſenatus: fugit propter pudorem: nam ipſe cauſa fuerat malorum: ſicut ipſe aut quaſi ducis imperitia milites periiſſent. Theſſalicas uolucres: Quia cæſorum multa ciuium & ſenatorū corpora iacebant in campis philippicis: & expoſita erant feris & alitibus eſca. Metuit gentes: quia ipſe auctor fuit. ut bello ciuili proderentur ideo metuit eos qui ſuperſunt. Regeſque: ſcilicet orientis qui ſecuti fuerant pompeium: ſicut pharnaces & Tigrannes indiæ & armeniæ. Theſſaliæque reus: ꝙ imperitia Pompeii dicerent cladem illam accepiſſe. Nulla tellure: non habet quo confugiat. ſola relinquitur ægyptus quo ſe recipiat: ut ſi eum ſecuti fuerimus: ſicuti cæteri & nos pereamus. Iuſtior in magnū: nihil igitur eſt cum pompeius de nobis queratur ſi illum occiderimus: nam iuſtius de illo nos coqueri poterimus: quia ad nos peruenit: ut nos uictori faciat inuiſos: nam illum ſuſcipere non poſſimus: quī Cæſarem offendamus. Quid ſepoſitum: quaſi ad pompeium præſentem loquitur conquerens de ipſo ꝙ uidelicet ægyptios inimicos reddat Cæſari: hoc ipſo ꝙ ad illos confugiat. Quid: oſtendit iuſtā ſe cauſam habere conquerendi de pompeio. Sepoſitam: ſeorſum poſitam: ideſt ſeparatam a bello ciuili: quia nec hunc: nec illum ſecuta fuerat. Conferres: transferres: nam conferre proprie transferre ſignificat: ut ad hæc potiſſimum ſtudia contuliſſemus: ideſt trantuliſſemus. Pharſalica fata: uidelicet pœnas omnes quas meruerunt qui tecum in pharſalia ad uerſus Cæſarem pugnauerunt in nos trāſferres: nā ſi te recipiēus pata ſūt nobis a uictore ſupplicia. Pœnas: declarat cur dixit fata. Iā crīen hēmo ā ēt ſi te non ſuceperimus: tamen hoc ipſo ꝙ ad nos cōfugeris: nō ſine crimine erius: niſi te occidemus.

Purgandũ gladio:ſi quã culpã nõ poſſumus niſi cæde tua fugare. Quod nobis ſceptra ſenatus:hactenus ꝓbauit nõ eẽ tutũ recipere põ.oẽs oderũt & hoc ab attributis pſonæ qa ſicut oẽs q ſecuti ſũt põ.perierũt:ita & q ſequunt̃ perituri erũt:& eo magis ꝙ uictus:nũc poſtq̃ rationes ſuas confirmauit refellit obiectiones:a fieri poſſẽt,obiici poterat uiciũ ingratutidinis ꝙ.ſ.põ.auctor fuerit:nec auctor ſolũ:ſed auxiliator ptholemæi in regnũ reſtitueret̃. nã ut in hiſtoria legit̃. Ptholemæus auletes ut dicit Strabo pr̃ huius regis ptholemæi p flagitia ab Alexãdrinis pulſus romã ſe contulit:ut in regnũ ro.opibꝫ reſtitueret̃: quã ĩ re maxime

Purgandum gladio qđ nobis ſcœptra ſenatuſ
Te ſuadente dedit:uotis tua fouimus arma.
Hoc ferrũ quod fata iubẽt proferre paraui
Non tibi:ſed ucto:feriam tua uiſcera magna:
Malueram ſoceri:rapimur quo cuncta ferũt̃
Te ne mihi dubitas:an ſit uiolare neceſſe
Cum liceat? quæ te noſtri fiducia regni.
Huc agit infœlix? populum nõ cernis inermẽ
Arua quæ uix refugi fodiente mollia nili?
Metiri ſua regna decet:uireſqꝫ fateri.

adiutus eſt a põ. ſenatus cõſtituit in regnũ eum reſtitui p Gabiniũ q paucos milites de exercitu quẽ habebat ĩ alexandria accepit & regẽ ĩ Alexãdriã reduxit confecto bello magnã militũ ptẽ apud regẽ reliquerat: iter quos Septimius unus fuit q mãibꝫ ſuis põ.occidit. Nunc ergo refellit obiecta nec ẽ inqt ꝙ nos ĩgratos appelles o põpei:nã ſi nobis fauiſti tunc cũ reſtitutus ẽ pater in regnũ & nos non deſtitimꝫ rogare deos:ut tibi uictoriã pſtarent: ſed diis aliter uiſum ẽ quo neceſſitas nos thrait eo ſeq uolumus: nã maluimus inqt te uictorẽ eſſe q̃ Cæſarẽ & ipſum a nobis interfici:ſed qa dii uoluerunt hoc non uolũtati noſtræ attribuendũ ẽ:ſed neceſſitati.Ptolemæꝫ Auletes: ut oſtendit̃ a Strabone pater Cleopatræ eiectus regno ab Alexãdrinis:quia flagitioſus erat & coraulam in regia celebrabat:profectus romã a põ. ſuceptus ẽ ac ſenatui cõmẽdatus:egitqꝫ de reductione eius ac de nece legatoꝝ:qui ſupra.C.contra regẽ uenerant:e quibꝫ fuit Dion achademicus princeps legatiõis. Ptholemæus itaqꝫ a Gabinio reductus: Archelaum quem regem ſibi Alexandrini aſſciuerant interemit ac propriã filiã :ſed non mulro poſt morbo aſſũptus ẽ:relictis duobꝫ filiis & totidẽ filiabꝫ:quaꝝ grandior erat Cleopatra:alexandrini & pueꝝ natu grãdiorẽ & Cleopatrã regno præfecerunt:ſed pueri familiares mota ſeditione Cleopatrã eiecerunt: quæ poſtea in Syriã cũ ſorore ſeceſſit.Interea magnus ex phalephar ſolo fugiẽs ĩ caſſiũ montẽ ac Peluſiũ uenit:ibiqꝫ a regis familiari dolo obtrũcatus ẽ. Cæ. cũ aduentaſſet adoleſcentulũ intermit & Cleopatrã ab exilio reuocatã ægypti reginã cõſtituit:atqꝫ ei ni regni partẽ reliquũ fratrẽ addidit admodũ iuuenẽ. Votis.ſ.deos rogando:ut uictor eſſes. Hoc ferrũ:quod nũc nudat̃ in cædẽ tuã:parauerã non ad te interficiendum ſed cæ. Proferre:nudare contra te.fata non uoluntas noſtra. Non tibi:ſed uicto. ac ſi dicat niſi uictus eſſes hoc nõ facerẽ:ſed quia uictus es ideo nõ poſſumus te ĩcolumẽ r̃linquere quin magno periculo noſtro fiat. Feriã tua uiſcera:non occidã te. Rapimur:quo .c. argumentũ ẽ a neceſſario: neceſſitas duplex ẽ in arte Rhetorica.una & abſoluta cui r̃ſiſti nullo modo poteſt.alia cum adiectione.ſimplex neceſſitas ẽ:ut ſi dixeris moriendum ẽ homini aliquando.at uero ſi dixeris homini requieſcendum ẽ aliquando ẽ cum adiectione:niſi malit laſſitudine cõfici:ita hoc loco Neceſſe ẽ occidere pompeium: niſi nos perire maluerimus:hæc ẽ neceſſitas cum adiectione. Ne:ideſt dubitas an ſit neceſſe uiolare te cum liceat:an deceat: an neceſſe ſit:magna differentia ẽ inter licere & decere.nam omnia quæ licent decent:ſed non e contra. ideo dicit. Cum liceat:ideſt nobis poteſtas & facultas ſit occidendi te quaſi dicat non debes dubitare an deceat: quia omnes ſuam incolumitatem anteponunt aliorum utilitati:ſed illud oſtendit quod ſi te ſuſceperimus nec te quidem tueri poterimus:& nos in periculum ſalutis coniiciemur.ergo quia & cætera. Quæ fiducia noſtra:ab impoſſibili arguit. hoc modo non poſſumus defendere pompeium.Nam uires noſtræ exiguæ ſunt:quæ uictori reſiſtere non poſſunt:ſed ſi tandem ſuſceperimus periculum omnen in nos conferemus. ergo quando nulla utilitas ſecutura ẽ. niſi ſuſceperimus pompeium: immo nos in periculum uenturi ſumus: ſacius eſt illum occidere. Quæ te fiducia noſtra: quaſi dicat o infœlix pompei non ne uides uires noſtras non ſufficere:& opes quæ te poſſint in hoc caſu defendere. Populum inermem: argumentum eſt a genere & attributis perſonæ: gẽus autẽ diuiditur in patriam & nationem: ut græcus eſt: ergo ſuperbus. pœnus eſt ergo perfidus. ægyptius: ergo mollis & imbellis.non tutum eſt ergo cõſilium : ut qui alterius auxilio indigeat ad gentem mollem & eneruem cofugere: & ideo qua fidutia huc confugiſti. Mollia arua : uix inquit uires noſtræ ſuppetunt ad colendum agrum & eum quidem mollem :qui adeo per ſe fertilis eſt:quum inundatus fuerit nilo: ut nullo uel paruo admodum labore egeat. Metiri ſua regna decet uireſque fateri : Hactenus a parte tuti argumenta ſua fecit Achillas:nunc a prudentia arguit. prudentiæ partes tres ſunt. Memoria : intelligentia : & prouidentia: ab ea uires ſuas conſiderare diligenter:& non ſuſcipere plus negocii:q̃ ferre poſſit. Decet:ſcilicet uirum prudentem. Fateri uires:quia ſi exiguæ ſint:non debes eos extollere:& oſtendit non eſſe opes ægyptiorum eiuſmodi:quæ poſſent cladem hanc reſarcire:quam Pompeius Magnus acceperat.

Fulſcire:ſubſtētare. Rõa:īperiũ ro.qa cũ eo uictus ē põ. Ruinã:cædē theſſalicã. Buſtũ mouere.ſ.ut eã ſupplere uelis. Bellũ:qđ ãtea a nobis remotũ fuit: ī te ipſũ trãſferre auſus fueris. Ante aciē æmathiã: poſtq̃ a prudētiæ ptibꝫ arguit.nũc hãc argumētationē exornat a maiori ad minus: nã a ſimili a maiori ad minus a minori ad maius:ab exēplis a cõtrariis illã exornare cõſueuimꝰ. prio a maiori ad minus. deīde a cõtrario:a maiori ad minus hoc mõ.Si põ. cũ ī fœlicitate erat defēdi nõ potuit quomõ nũc uictus defēde tur?minime.a cõtrario:quē ī ꝓpriis rbꝫ ſecuti nõ ſumus eũdē ī aduerſis ſeq̃mur?q. d. nõ nã ſecũdæ res & aduerſæ cõtrariæ ſũt. Aciē æmathiã: uidelicet nec põ.nec cæ. Nũc:poſtq̃ uictus ē. Laceſſas:ꝓuocas

Tu ptholemæe potes:magni fulcire ruinam
Sub qua roma iacet?buſtũ cinereſq; mouere
Theſſalicos audes?bellũq; in regna uocare?
Ante aciem æmathiã nullis acceſſimus armiſ
Pompeii nunc caſtra placẽt: quæ dſeris orbis
Nunc uictoris opes:& cognita fata laceſſis.
Aduerſis non deeſſe decet:ſed læta ſecutos
Nulla fides unq̃ miſeros elegit amicos.
Aſſenſere omnes ſceleri:lætatur honore.
Rex puer inſueto:quod iam ſibi tanta licere
Permittant famuli ſceleri delectus achillas.
Perfida qua tellus caſſiis excurit harenis.
Et uada teſtantur iunctas ægyptia ſyrtes.
Exiguam ſociis monſtri:cladiſq; carinam
Inſtruit o ſuperi nilus ne & barbara memphis
Et peluſiaci tam mollis turba canopi:
Hos animos?ſic fata premũt ciuilia mundũ:
Sic romana iacent:nullos ne in cladibus iſtis
Eſt locus ægypto.phariuſq; mittitur enſis
Hanc certe ſeruate fidem:ciuilia bella

Cognita fata: qa ãte in dubio erat uter eoꝝ uictor futurus eēt. nũc ãt manifeſtũ ē uictorē fuiſſe cæ.er/ go fata cæ.manifeſta ſũt:q̃ ante ī dubio erant. Ad/ uerſus nõ deeē decet:facit obiectionē deīde reſpon det.dicet aliqs nõ decet deeſſe ī aduerſis amicis.fate or inqt. Sed læta ſecutos.i.illos decet ī rebꝫ aduerſiſ amicis nõ deeē q̃ amicos ī ſecunda fortũa ſecuti fue runt.nos ãt nõ ſumus põ.in ſecũdis rebus proſecu/ ti.ergo uitio nobis dabit: ſi illũ in aduerſis ſeq̃mur. Nulla fides unq̃:nemo unq̃ tã fidelis fuit: q amicũ ī miſeria eligere icœperit. ſi delegimus amicũ ī fœli citate:debemus eũdē tueri ī aduerſitate:at uero de/ ligere eũ in miſeria amicũ:quē in felicitate nõ dele/ geris ſtulti eēt atq; demētis. Aſſenſere oēſ ſceleri: nũc oſtēdit quē affectũ achillæ habuerit oratio: di/ cit omnes huic ſentētiæ aſſenſiſſe.q.ſ. tuta uidebat Lætat ī ſueto honore: ipſe ēt q; puer eēt gaudebat ſibi tantũ licētiæ dari:ut põ.de medio tolleret. A/ chillas:qa ī pueritia fuerat ſub tutela achillæ. Fa muli:ſub quoꝝ tutela fuerat. Sceleri.d. achil.q fu erat cõſilii & electus ē auctor ſceleris. Perfida quã tellus:nunc dicit quomodo Achillas huic cædi ſe præparauerit ut occideret pompeium : & oſtendit unde nauigare cœpit Achillas cum ſociis: ut pom peio occurreret:quem interficiendum cenſuerat. dicit enī cœpiſſe ab eo loco: ubi caſtra ptholemæ/ us iunior poſuerat ad uerſus Cleopatram ſororem cum illam e regno pepulit.nam in teſtamento patris ſcriptum erat: ut qui maior natu eſſet ſiue ma ſculus an fœmina eſſet. illa uel ille regnaret: regnabat ergo Cleopatra:quia maior natu erat: ſed ptho lemæus puer poſtquam ad adoleſentiam peruenit conſilio amicorum & factione ſororem e regno pe/ pulit: & aduerſus fratrem caſtra poſuerat Cleopatra.nam & ipſa multos habebat qui eam ſecuti fue rant.ad montem uero caſſium caſtra poſuerat pompeius.eſt autem mons aſſyriæ conterminus Pe/ luſioqui unus eſt ex meatibus nili. hic nauem paratam habebat Achillas aduerſus pompeium impel lere iuſſit: & in mare ipſum nauigare cœpiſſe dicit. Monſtri: monſtrum ſcelus appellat quod con tra pompeium parabat: ideſt mõſtroſi ſceleris. Syrtes:nã ægyptus ab occaſu ſyrtes habet. Cladis:põ/ peii uel quod non mihi diſplicet. Gladiis:gladiatoribus. O ſuperi: hic poeta exclamat contra in dignitatem: quia pompeius eſt a ptholemæo iuſſus occidi.dicit enim indignum fuiſſe ptholemæum regem qui manus ſuas uel miniſtrorum ſuorum in mangni ducis cruore pollueret.num inquit inue niri potuit aliquis in ægypto : quæ molliſſima gens eſt orbis terrarum : qui tantum facinus aude/ rit uſque adeo inquit ad imum redactæ ſunt res Romanæ:ut pompeius dux Romanus ab ægyptiis ſatellitibus occidatur. Hos animos: ſcilicet habuit. Nilus memphis: ſunt enim partes ægypti: ſed pro ægyptiis poſuit. Barbara: omnes enim barbaros maiores apellabant præter græcos & roma nos. Peluſiaci canopi: ideſt ſinus ægyptii.nam peluſium unus eſt ex ſeptem meatibus nili ergo pe luſiaci pro ægyptiatico poſuit. Mollis: Eneruis & effœminata. Sic: uſque adeo. Premunt: op/ primunt fata: ut nuſquam inueniatur niſi in ægypto qui hanc cædem ſuſpiciat. Hos animos: ut æ gyptii audeant hoc ſuſcipere ſcelus. Vllis ne in cladibus: poteſt ne inquit ægyptus ad hoc facinus ſufficere. ac ſi.d.non eſt ægyptus tanti ut mereatur occidere pompeium. In cladibus iſtis: uidelicet in cæde põ. Hanc certe ſaruare fidem:in hoc inquit fidem ueſtram requirimus o ſuperi uelitis ut ſi põ. occidēdus ē a ro.occidat nõ a barbaro. In hoc.ſ.ſeruat fidē:ſi ī aliis ſeruat nõ uultis. Præſtat.ſ.ī hãc cædē.

Cognatas.i.rõanas manꝰ. Extrẽaq; mõſtra.ſ.barbaros.i.mõſtroſos hoĩes:ꝗ mõſtri iſtar ſũt.erãt.n.eu/ nuchi & molles miſtri & ſatellites rgis ptholemæi. Si meruit tã claro:ſi põ.iqt prĩceps ro.cuius nomẽ to tũ orbẽ terrarꝫ ipleuerat meruit occidi:nũqd tãtũ audaciæ hr̃e potes o ptholemæe ꝗ nec plane q.ĩe uir ap pellari debes:ut tãtũ uirꝫ occideres:nũqd tãti nõis fama & claritate deterreris? Tã claro nõie:ꝓ tam clari nõis:ut pſtãti forma puella:ꝓ pſtãtis formæ. Cæſ. nefas.ſ.cæ.põ.mortis auctor eẽt cælo tonãte:nũqd nõ Iouẽ ipſũ uereris dũ fulmĩa iaculat̃:& audes ne ſacrilegas manus tuas iferre põ.ut illũ occidas? Nõ mũdi

Cognatas præſtare manus: externaq; mõſtra
Pellite.ſi meruit tã claro nomine magnus
Cæſaris eſſe nefas:tanti ptholemæe ruinam
Nõinis haud metuis? cæloq; tonãte profanas
Inſeruiſſe manus:impune ac ſemiuir audes?
Non domitor mundi:nec ter capitolia curru
Inuectus:regumq; potens uindexq; ſenatus
Victoriſq; gener phario ſatis eſſe tyranno
Quod poterat rõanꝰ erat? qd uiſcera noſtra
Scrutaris gladio? neſcis puer improbe neſcis
Quo tua ſit fortuna loco.iam iure ſine ullo
Nili ſcœptra tenes:cecidit ciuilibus armis
Qui tibi regna dedit:iam uento uela negarãt
Magnus & auxilio remorũ infanda petebat
Littora:quem contra nõ longe uecta biremi
Appulerat ſcelerata manus:magnoq; patere
Fingens regna phari:celſa de puppe carinæ
In paruam iubet ire ratem:litruſq; malignum
Incuſat bimaremq; uadis frangentibꝰ æſtum
Qui uetat externas terris aduertere claſſes.

domitor:ſẽſus ẽ:fac iqt põ. nõ fuiſſe domitorẽ mũ/ di: nõ uĩdicaſſe ſcelera:nõ ter triũphaſſe:non fuiſſe generũ cæ.nũqd hoc ipſũ te terrer̃ potuit?ꝙ ro.erat ut auderes iferre manꝰ in ſãguĩe ro. Domitor mũ di:ꝗ totũ oriẽtẽ iperio po.ro.ſubegit. Tibi capito/ lia curru: qa de hiſpania ſimul cũ africa triũphauit occiſo carbone & Domitio triũphauit de pyrhatis: & de Mitridãte.ergo ter. Regũ potẽtes: qa Tygrã/ nẽ regẽ Armeniæ bello ſubegit: q filiũ eiꝰ Tigrano/ cerotã ãte currũ triũphãs uexit:& Ariſtobolũ iude/ orũ regẽ i triũphũ ãte põpã iſtruxit eorꝫ: quos cap/ tiuos ſecũ duxerat:dũ pſeqt̃ Mitridatẽ regẽ põti. Degener:ꝙ nullã harꝫ dignitatũ hũerit. Phario: æ gyptio regi. Quid uiſcera nr̃a:ſed hoc quoq; te de/ buit ab hac cæde remouere o ptholemæe: ꝙ aucto rẽ regni tui demedio tollis:ut occiſo põ.ſine ullo iu re regnare poſſis: nã ſi auctore põ pr̃ reſtitutus fue/ rat in regnũ. ipſo occiſo ſeqt̃ ut iiuſte regnũ ægypti occupes. Tua ſit for.fortuna tua ſtabilitatẽ i aucto/ titate põ. Iã.ſ.occiſo põ.ipſo eni auctore ſenatus cẽ ſuit pr̃em tuũ ꝑ Gabiniũ i regnũ eiecto archelao re ſtituendũ.hic Archelaus filius fuit eius: quẽ ſylla & ſẽatus i honore hũerũt: Gabinio quoq; uiro cõſula ri ualde familiaris:ut refert ſtrabo lib.xii.quo i Syri am miſſo & ipſe ſpe cõmunicandi cũ eo ꝓfectus ẽ iã ad parthicũ bellũ parato:qđ cũ ſenatus non ꝑmit teret:hac ſpe amiſſa aliã maiorẽ nactus ẽ: ꝑ id tẽpus ægyptii ptholemæũ eiecerãt pr̃em cleopatræ:cuius filia natu grãdior Cleopatræ ſoror regnũ tenebat: ſed cum uir huic e ſtirpe regia quereretur. archelaus fauentibus quibuſdam ſeipſum obtulit Mitridatis Eupatoris filium affingens:quare ſuſceptus ſex menſibus regnauit.hunc poſtea Gabinius in prælio inter emit reducto ptholemæo:eius uero filius ſacerdotium accepit. Nili:ideſt ægypti:nilum pro regione po/ ſuit. Regna dedit:quaſi ſine ullo iure regnare incipiat mortuo pompeio. Iam uento uela: poſt excla/ mationem poetæ quam fecit aduerſus tantam indignitatem:uta tam molli & effœminata gente occidere tur pompeius. nũc redit ad id quod omiſerat:ut dicat quo pacto pompeius appropinquare cœperit pelu ſio:poſtquam legatos ad regem miſerat oratum:ut ſe ſuſciperet. Iam uento:nauigabat inquit remis: cũ uella demiſiſſet pompeius.ſic enim nautæ facere ſolent cum portubus appropinquant:ut uela demittant & remis nauigando nauem ſubducant in portum. Infanda littora: pro infandi regis littora. Auxilio remorum:ſublatis uelis remis nauigabant. Quem contra: nec a pompeio procul erat achillas cum cæte ris miniſtris ſcelerum. Non longa biremi:ideſt breui naue quæ duplici remorum ordine impellitur. Scelerata:ideſt ſceleratorum. Magno.p.& Achillas primus profatur ſuadens pompeio: ut de celſa na/ ue ſua in biremen tranſeat reddẽs rationem: ꝙ uidelicet uadoſus ſit peluſius ſinus:nec grauiorem nauem humilitate aquarum ſubſtinere poſſit. Phari:ægypti. Celſa de puppe:de maiori naue qua uehebatur pompeius. Littus malignum:& ne poſſet mirari pompeius:ꝙ ſibi obuiam parua naue ueniſſent ægyp tii in quam tranſire ipſum uolebant:reddunt rationem.tunc enim littus illud uadoſum inuiſum eſſe na utis.ꝙ.ſ.i ſicco ſæpe ꝯſtitutæ naues naufragiũ faciũt. Malignũ: maliuolũ iuiſũ. Bimarem.æ.æſtus ꝓprie dr̃ maris ĩpetus:bimarẽ iõ dixit.ſ.ægyptii & arabici ſinus maris.nã peluſiũ uſq; tendit i mar̃ arabicũ: qđ ẽ cõterminũ ægypto & arabiæ ꝗ locus ille cõterminꝰ ẽ ægyptiis & arabis Qui.ſ.æſtus. Externas cla.i. na/ ues aliũde ueniẽtes. Appellere.i.applicare & quo te magis ĩ altũ applices hoc magis te ĩ portũ apellas.i.ap plices. Quod niſi fatorũ:dicit niſi fata obſtitiſſet potuiſſe cõites oẽs põ.pfidiã regis ĩtelliger̃:& qbꝰ ſignis id cõiectura aſſeq potuerint ipſe declarat. Præſagiã.i.diuinationes. Sceleris:ꝙ iã ĩ aĩo cõcepãt ægyptii.

Fatoꝝ leges: philoſophi ēt uehemēter īter ſe diſſētiūt. nūqd oia fato fiāt: qđ ipſis abſurdū uidebať. Nā ſi oia fato fierēt. oia fierēt cā ātecedēte: ēt ſi ea quæ hoies appetūt aſſeq̄rēť. ergo ēt aſſētiōes nō eēnt. igr̄ nec laudationes iuſtæ: neq₃ uitupatiōes: nec honores: nec ſupplicia: qđ cū ſit uitioſū: ſeqť nō oia fato fieri. Criſippus diſtiguit genera cāꝝ ut aliæ ſit pricipales & pfectæ. aliæ pximæ & adiuuātes. quāobrē cū dr̄ oia fato fieri: cā ātecedēte: hoc uult itelligi cāis ātecedētibꝰ pximis & adiuuātibꝰ nō pricipalibꝰ & pfectis: qđ āt dicunť aſſēſiōes fieri cāis ātecedētibꝰ: explicat ſimilitudinē chilidri nec turbine ſui. nā queādmodū q pcuſſit chilidrū dedit ei pricipiū motiōis. uolubilitatē āt non dedit: ita uiſū obiectū iprimit & deſignat ſuā ſpeciē in aio: ſed nr̄a aſſēſio ē i nr̄a poteſtate: eaq₃ ut chilidrus extriſecus pulſa: qđ reliquū ē ſua p ſe ui & natura moueť. Leges fatoꝝ: declarat iētaq₃ iuſſa ordinis æterni. Intēta: ieuitabilis. Aeterni ordinis: qa fatū ē cā æterna reꝝ: ut ea q̄ p̄terierit ſit. Præſagia deerāt. q. d. comites eius cognoſcere & p̄diuiare poterāt ſcelus qđ i aio cōceperāt. Quippe fides: & ponit ſigna qbꝰ pfidiā cognoſcere poterant. dicebāt. n. iter ſe comites pō. pfecto ſubeſt aliqd ſceleriſ nā ſi uellet occurrere bōa fide pō. honoris gr̄a ptholemæꝰ: nō ſatellitibꝰ & miniſtris naue: ſed tota claſſe obuiā pdiſſet. Auctori. ſ. ut ipſe regnaret auctor fuerat. Sed cædis: ergo aſſēſio ipſius erat i poteſtate ſua. Iuſſus. ſ. a miniſtris ptholemæi. Claſſē: q̄ uectus erat. Obſeqť: paret. Præferre letū timori: ēt ſi diuinaret ſibi quādā mortē inſtare pō. tamē eām p̄ponere timori uoluit: ne timidus uidereť: nā ſi nō trāſiſſet in nauē ſine dibio timere uiſus fuiſſet

Ibat i hoſtilē nauē: Achillæ qđ cornelia ubi uidit ꝙ metuebat id futurū qđ euenit maritū ſuū ſeq uolebat: Pō. āt phibuit & eā q̄ſi temerariā reprehēdebat: filiū quoq₃ ſuū i naue remanere iuſſit: & tamē euentū ſui ipſius expectare: ut ſcire poſſēt q̄tū fidei ptholemæus p̄ſtaret. Præceps: i conſiderata nullū piculū metuēs. Hoc. i. ideo magis. nā qa ſaluti uiri ſui metuebat. ideo ēt ipſū cupidius ſequebať. Remane: uerba pompeii in Corneliam. Et tu o nate: o Sexte: nā Gneus pō. erat cū Catone q p̄erat claſſi. Lōge: alōge. Caſus. i. quē euētū hiturus ſi. In hac ceruice: demōſtratiē dixit. Sed dura: Ita qdē iubebat pō. ſed Cornelia cū i nauē traſire non poſſet & uirū ſeq: id qđ poterat māus in uirū tēdebāt lachrymās: & his uerbis ſequebať eū. Dura: res duras: durum enim erat Corneliæ uirum ſuū deſerere. Tēdebat: ſcilicet in pompeium. Quo ſine me: lachrymabilr̄ poſt diſcedentem uirum in hæc uerba p̄orūperat Cornelia. Iterum relicta: ſicut relicta ſum quo tempore pugnam ſuſcepturus eras aduerſus cæſarem: ita nunc etiam rilinquor. Nunquam omine læto: ſemper inquit cum diſiūgimur mali aliquid expectamus: ſicut etiam cum me reliquiſti in inſula Leſbo. Flectere puppem: ſi is animus tibi erat o pompei: ut nolles me comitem eſſe tuam cuiuſlibet caſus: cur inquit me in inſula leſbo non relinquebas: ſatius enim erat ut me ibi relinqueres: q̄ ſuſceptam desereres. Flectere: declinare. Alio: ideſt ad alias regiones. Terris: ad q̄s iturus eras. Arcere: phibere An tātū i fluctus: nūqd iqt hæc mea ſorſ ē: ut tibi grata ſi tātūmō dū nauigas. Hæc ubi fruſtra. ſ. dixit cornelia. neq₃ enī obtinere potuit a uiro qđ uolebat: ſolicitudine magna expectauit euentum. Anxia puppe: nam in ſumma puppe permanſerat: & dura erat conditio ipſius: nam nec audebat ſpectare uirum in naue hoſtili ne uideret quod metuebat: nec ab ea auertere oculos poterat. Tamen: quamuis uirum ſequi nequiuerat. Vbi: poſtquam incaſſum dixit hæc uerba. Attonitoque metu: non quia metus attonitus ſit: ſed quia homines attonitos facit. Auertere uiſus: ſcilicet a pompeio. Spectare: durius erat Corneliæ hoc ipſum: quia non audebat ſpectare uirū: : ne dideret quod metuebat: & tamen oculos ab eo non remouebat: Stetit anxia claſſis: p una naue poſuit qua uectus erat pōpeius. i. q i naue erāt: & ē merhonomia continēs pro contēto. Anxia: ſolicita.

Quod niſi fatorum leges intentaque iuſſu
Ordinis æterni miſeræ uicinia mortis
Damnatum lœto treherent ad littora magnū
Non ulli comitum ſceleris præſagia deerant
Quippe fides: ſi pura foret: ſi regia magno
Sceptrorum auctori uera pietate pateret.
Ventorum tota phariū cū claſſe tyrannum
Sed cedit fatis: claſſēque relinquere iuſſus
Obſequitur: letumq₃ iuuat præferre timori
Ibat in hoſtilem præceps cornelia puppim.
Hoc magis impatiens egreſſo deeſſe marito
Quod metuit clades: rēane temeraria coiūx
Et nate precor: longeque a littore caſus
Expectare meos & in hac ceruice tyranni
Explorate fidem dixit. ſed ſurda uetanti
Tendebat geminas amens cornelia palmas.
Quo ſine me crudelis abis? iterū ne relinquor
Theſſalicis ſummota malis? nunquā oie leto
Diſtrahiur miſeri? poteras nō flectere puppi
Cum fugeres alio? latebriſq₃ relinquere leſbi
Omnibus a terris ſi nos arcere parabas?
An tātū in fluctus placeo cōes. hæc mihi fru
Effudit: prima pendet tamē āxia puppe ſtra
Attonitoſq₃ metu: nec quoquā auertere uiſus:
Hoc magnū ſpectare poteſt: ſtetit āxia claſſis

Non arma:ſcilicet ptholemæi & miniſtrorum eius a quibus occideretur pompeius. Nefaſque: ideſt cædem pompeii. Ne ſummis præcibus:pro ipſe ſubmiſſus ſupplex pro humilis. Adoret: ſcilicet ge/nibus poſitis miniſtros regis. Scœptra:ideſt regem cui regna donauerat. Tranſire parantem : de celſa puppe in bireme. Septimius : qui erat in biremi ægyptia beigne pompeium appellauit.hic Septimius tri bunus militũ erat:a quo benigne nõ appellatus eſt pompeius:ꝙ notitia quadam familiarior erat.nam hic Septimius ad pyrhaticum bellum ſub pompeio duxerat ordines: quid uoluit fortuna:ut qui miles pom/peii fuerat:nunc ſatelles regius factus occidat pompeium.

Ad ducis euentum: metuens nõ arma nefaſq;
Sed ne ſũmiſſis præcibꝫ pompeius adoret
Scœptra ſua donata manu:tranſire parentem
Romanus pharia miles de puppe ſalutat
Septimiꝰ: q proh ſuperũ pudor arma ſatelles
Regia geſtabat poſito deformia pilo:
Immanis uiolentus atrox nullaque ferarum
Mitior in cædes:quis nõ fortuna putaſſet
Parcere populis:qđ bello hæc dextra uacaſ
Theſſaliaq; procul tã noxia tela fugaſſet? ſet
Diſponis gladios:ne quo non fiat in orbe.
Heu facinus ciuile tibi.uictoribus ipſis
Dedecus:& nunquã ſuperum caritura pudoꝛ
Fabula romanus regi ſic paruit enſis
Pelleuſq; puer.gladio tibi colla recidit
Magne tuo qua poſteritas in ſæcula mittet
Septimiũ fama?ſcelus hoc quo nóie dicent
Qui bruti dixere nefas?iam uenerat horæ
Termius extremæ: phariãque ablatus i alnũ

Hanc rem lõgiori oratione proſequiť Apianus:Dicit enim põ.ad ægyptum cum ſe uertiſſet & incumbente uento ad Caſſium delatus eſſet: in ſpe ctis copiis quæ plurimæ i littore conſtiterant a cur ſu temperauit meditatus ꝙ re ipſa fuerat adeſſe re/gem, præmiſſis nũciis amicitiam:quam cum patre eius habuiſſet exponit. Rex tertium ſupra decimũ æratis annum iam attigerat:exercitum eius achillaſ quidam aſſeruabat: pecunias uero Photinus nomi ne eunuchus qui confeſtim de pompeii aduentu in ter ſe conſultarĕ incipiunt:aderat etiam Theodotus Samius Rhetor pueri regis præceptor. hi nefandũ inuicem negocium animo uoluentes pompeium i terficere conueniunt: quo cæſari morem gererent approbato deinde conſilio cimbam eximie ornatã ad eum mittunt: ueluti mari importuoſo eo in lo/co exiſtente:neca maioribus nauibꝫ adiri facili.mi niſtri porro regii cimbam inſcenderant & cum his Sempronius uir romanus qui tum forte rği aſſidẽs alias cum pompeio militauerat.is dextram rğis no mie pompeio obtulit:& ad amicum filium monet tute accedere. inter hæc exercitus ueluti pompeio honorem præſtiturus:iuxta littus in acie conſtite/rat:& rex inter medios purpurea amictus ueſte ꝑ/ſidebat:quorum aſpectu pompeius ſuſpitione mo tus eſt:cum exercitus ordinem cimbæ ornatum in tueretur:potiſſimum cum necad ipſum acceſſiſſet rex:nec ex ſuis digniores præmiſiſſet: hunc ſolum itaque Sophoclis Iambum protulit. qui ad Tyran/num proficiſcitur:illius ſeruus eſt quamquam liber ſit.quo dicto cimbam trepide ingreſſus eſt.cum in al to lõge abeſſet internauigandum magis adhuc de Sempronio cœpit ſuſpicari ſiue ꝙ romanum hominẽ ſecum olim militãtem noſceret: ſiue ꝙ ſolum adeſſe cerneret : quaſi ob militaris diſciplinæ æmulatiorẽ i peratorem ſuum eſſet inuaſurus:ad illum itaque conuerſus:te ne inquit ego cognoſco o miles cui ſtatim ille annuit.deinde ſe conuertentẽ primus pertulit.cæteri uero inſecuti ſunt.uxor itaque & amici eius hæc alonge intuentes eiulatu gemituque ad eos fœderum uindices manus tollere: nulla iteriecta mora claſ/ſem ab inimico littore auertere contendunt.cæſar poſtea photinum & achillam ob ea quæ in põpeio per petrauerant morte mulctauit.Theodorum demum fugientem Caſicum in aſiam ueniſſet cruce ſuſpẽdit. Proh ſuperum:exclamatio eſt dolentis:o nefas inquit cuius ẽt deos pudere debet. Satelles: ſcilicet regi us factus. Poſito pilo:telo ro.cuius generis & conditionis erat homo. Immanis:ſæuus:uiolentus?for tis. Atrox:crudelis. Mitior:ideſt non minus crudelis & eſt abuſio in comparatiuo. Quis non fortũa adeo ipſe Septimius in omne nefas pronus erat:ut credi poſſet fortunam pepercifſe orbi terrarum: qa no luerit hũc bellis ciuilibꝫ interfuiſſe:q oẽs crudelitate ſuparet ideo dicit. Parcere:populis. Dextra.ſ.ſepti/mii. Vacaret:careret & uacua eſſet. Noxia:erãt tela ſeptimii:ſed nõ iõ ipſũ bello.ciuili ĩtereſſe uoluiſti. Diſponis:iſtruis:paras. Ne nõ:ut fiat in õi orbe ut nec ẽt a ſcelere belli ciuilis ægyptus qdẽ libera ſit appo. dedecus ipſis. Fabula:ſermo uulgaris eſt:qa ubicũq; uulgabiť hoc ciuile bellũ cũ magno deoꝝ pudore. Sic paruit.ſ.tã turpiter. Ro.enſis.ſ.ſeptimii q Ro.erat. Regi:ptholemæo. Paruit:occidẽdo põ. Pelleꝰ alexãdrinus ab urbe pella. Tuo gla.i.tui militis gladio. Fama:ꝓ iſamia.ẽ eni tõ meſon.i. mediũ ſicut bo na ualitudo & mala ualitudo. Poſteritas.i.poſteri ſeptimiũ ꝓſecunť. Quo noie dicẽt:ſi ſcripti ſũt q au ſi ſu erũt dicere bruti nefas ꝙ cæſ.occiderit:quo noie tantæ crudelitatis ſcelus & inauditæ idignitatis appella/bũt eiꝫ q põ.occiderit.q.d.nullo noie. Dicẽt.ſ.poſteri. Iã uenerat: appropinquauerat tpus ut occidereť põ.& mors eius differri nõ poterat. Ablatus:ſublatus. In alnũ:i nauem: materiã pro forma poſuit.

Perdiderat iura: ideſt in ſua poteſtate non erat: pōpeius uenerat in manus hoſtiū ideo ſui iuris nō erat.
Vt uidit cōminus enſes: ita illi ſtrinxerunt ferrum: at uero pompeius: ubi uidit nudari enſes ſtatim caput
& ora ueſtibꝫ texit: & magna cupiditate uulnera cepit: ſpūm autem intra ſe continuit: nequam uocē effœ/
minatā emitteret: quæ laudi & gloriæ ſuæ derogaret. Inuol. ſcilicet ueſtibus. Apertum: uoluit inqt a/
perto capite ſæuienti fortunæ ſe oſtendere. Preſſit clauſit: Vir. Præſſit ne oculos ideſt clauſit. Animā:
ſpūm & reddit cauſā cur oculos clauſerit. Nequas effundere uoces: hinc eſt ꝙ uiros fortes oppetere dice
bant: ideſt quaſi ore terram petere ne audiri poſſēt
emitterē eiulatū ullum: aut effœminatam eneruam
que uocem. Sed poſtquam mucrone: ita ſe habu
it pompeius: ut micare gladios uidit: ſed in ipſis eti
am uulneribus non mīorem præſtitit animi uirtu/
tem. Perfodit: trāſfixit. Nullo gemitu: bene di
cit nam animo conſenſit: quia tacuit quia taciturni
tas eſt conſenſio. Deſpexitque nefas: quæ omnia
ſigna erant libenter morientis. Seruat: continet.
Promat: ſe ipſum. Voluit: ideſt cogitat ſecreta ani
mi ſui quaſi uates diuinabat Lucanus. nam uatibus
datum eſt ſcire ea que ſecreta ſunt. Sæcula roma
nos: fingit quæ ueriſimiliter ſecum pompeius cogi
tare potuerit: ita ſecū loquebatur: & hac cogitatiōe
prorſus ſenſum omnem a dolore uulnerum aliena
bat: dicit enim. Attendunt: ideſt intendunt uirtu
tem animi mei. Aeuumqꝫ ſequens: ideſt poteſte/
ritas quaſi poſteritatem omnem figit adeeſſe: & lau
dare animi ſui fortitudinem. Ratem: biremem ī
qua miniſtri regis me occiderēt. Phariā. ſi. ægypti
am. Nunc conſule famæ: ergo quandoquidem ita
animo fixerat adeſſe poſteritatem omnemque in/
tueretur: & cædem ſuam & ipſius regis perfidiam:
nunc ſe ipſum adhortatur ut ſe talem præſtarē uelit
ut ab omnibus non ſolum laude: ſed etiam admira
tione proſequendus ſit. Fata tibi longæ: quando
ita occideris: ut quaſi in conſpectu totius orbis con
ſtitutus ſis. ergo fata proſpera fluxerunt. Ignorant
populi: id ne fortunæ ſit attribuendum: an uirtuti
tuæ: ꝙ res magnas geſſeris: ſed nunc tempus eſt; in
quo probarē poſſis animi tui uirtutem. Ignorant
ſcilicet qualis ſis. Ne cæde pudori: non te pudeat
ꝙ ptholemæo enerui ac effœminato occidaris. ſed
ita animo tuo coniice: quicunque te occiderit hunc
eſſe Cæſarem. nam auctori rerum cauſa attribu/
enda eſt. Auctorēque: coppulat aduerbium.
Dole: quaſi ignauum & effœminatum. Quacunque: ſcilicet manu: quia in gratiam ſoceri hoc fa
ciunt. Lacerant: licet me diſſipent membratim: ſum tamen fœlix. Nullique poteſtas: nam uirtus
animi in poteſtate noſtra eſt: cætera uero fortunæ ſubiecta: nam fortitudo: patientia: fiducia: perſe/
uerantia: Hæ uirtutes ita noſtræ ſunt: ut nemo a nobis eas poſſit auferre ideo dicit quamquam cor
pus meum lacerent neque hoc uirtutibus animi officere poteſt. Hoc auferre: ideſt Quod eſt in mea
poteſtate: ut me fortem & patientiſſimum oſtendam. Mutantur proſpera uita: cum adhuc uſque
tempus ſemper ſecundis rebus fuerim mutari poteſt fortuna. Virtus autem ſtabilis eſt atque perpe/
tua. Mortem miſer: mortem mihi corporis inferre poteſt: famam autem & gloriam diminuere nō
poteſt. Videt hanc cornelia cædem: præterea in conſpectu meorum occidor: quod paruum eſt
ſolacium: ideo etiam me fortiorem præſtare debeo: & ad ſe ipſum loquitur. Claude dolor: uide/
licet ꝙ īcōſpectu meorum hanc cædem patior. Peremptum: cum perimam: ideſt dum occidor ab
iſtis: participium præteriti temporis pro præſenti poſuit. græci autem habent participium præſēs paſ
ſiui. nos uero nō: ſed utimur pticipio pteriti tēporis. ꝓ pticipio pſentis: ut qua uectus abbas: pro uehebatᷣ
ita hoc loco. Simulāt. ſ. uirtutē ēt ſi amant mirantur: & ſi miranᷣ amāt. cōuertunᷣ. n. Talis cuſtodia m.
ſic iqt ſecū cogitabat pō. & ſe ipſū ad patienciā mortis adhortabaᷣ. Hoc: āī hūc aīum. Vis. i. uirtutis.

Perdiderat iā iura ſui: tunc ſtringere ferrū
Regia monſtra parant: ut uidit cōminus ēſes
Inuoluit uultus. atqꝫ indignatus apertum
Fortunæ præſtare caput: tunc lumina preſſit:
Continuitqꝫ animam: ne quas effunderē uoces
Poſſet. & æternā fletu corrumpere famam
Sed poſtquā mucrone latus funeſtus achillaſ
Perfodit. nullo gemitu conſenſit ad ictum:
Reſpexitque nefas: ſeruatque īmobile corpus
Seque ꝓbat moriēs: atqꝫ hæc ī pectore uoluit
Sæcula romanos nunquā tacitura labores
Accedunt æuūque ſequēs ſpeculator ab ōi
Orbe ratē: phariāque fidem nūc cōſule famæ
Fata tibi longæ fluxerunt proſpera uitæ.
Ignorant populi: ſi non in morte probaris
An ſcieris aduerſa pati: ne cede pudori:
Auctorēque dole fati: quacunque feriris
Crede manū ſoceri: ſpgātque lacerētqꝫ licebit
Sum tamen o ſuperi fœlix nullique poteſtas
Hoc auferre deo: mutantur proſpera uita
Non ſū morte miſer: uidet hāc cornelia cædē.
Pōpeiuſque meus: tanto patientius oro
Claude dolor gemitus: natus cōiūxque pētū:
Si mirantur amant: talis cuſtodia magno
Mentis erat. ius hoc animi moriētis habebat.

At nō tā patiēs: ille qdē fortiſſimus erat ī morte. at uero Cornelia ēt ſi fortis āi erat: tamē cernere nō poterat. nec tātā īdignitatē ſuſtinere: ēt ideo īmiſerabiles has uoces ,prūpit. Miſerādis. i. q̄ cōmiſeratiōnē uidētibꝰ & audiētibꝰ cōmouere poſſet. Ego te ſcelerata: exiſtiabat cæ. ,puenifſe pō. & iā ægytū occupaſſe cuius īpio hæc cædes admitteret: iā. n. ſibi pſuadere nō poterat tātū audaciæ hūiſſe ptholemæū iō huius cædis culpā attribuēdā ſibi putat. q. ſ. pō. dū ad eā ueniret morā & ſpaciū cæ. dediſſet ut ī Alexādriā ueniret: & oſtēdit qūo ipſa ī culpa fuerit. Auia. i. ,pcul a uia. qa ſi recta uia ī ægyptū ueniſſes nō te ,pueniſſet cæ. iō qa tardatus es ī inſula leſbo cā tuæ moræ fuit dum me colis. Vis. ſ. eſſet alii. i. poteſtas. Sed qſqꝫ ī iſtud deinde alloqt ipſos q occiderūt pō. ſiue hoc facis ad grām cæ. ſiue ut tu ,puideas tibi ne ī offēſionē cæ. incurras. Neſcis: iqt ubi ſit dolor pō. nā ipſe qdē libēter moriť: ſed ſi uis illū modeſte ferr̄ mea uiſcera pete. nā ſi me occideris nihil erit qd maiore dolore afficiat pō. Immiſſe: ,pmiſſus es utrū ,p ntio potuit. Caput. ſ. uulnerati ut occideres pō. ne illū hoſpiciū ſuſcipiēdū curares qd tibi piculoſū fuerit. Victo: pō. i. optioē pō. ut occidať poſt cladē acceptā. Pœnas nō morte: ſed da opā tu qcunqꝫ pom. occidis: ut me prius occidas ī cōſpectu illius. nā id demum erit qd morte crudelius exiſtiet. Haut ego culpa: & ē iuſta cā cur occidar: nec ego ſū exps belli ciuilis: qppe illū cōitata ſū ī caſtra: & quocūqꝫ ,pfectus ē ego ſēper comes extiti. Bellorꝫ. ſ. q̄ obiiciunť pō. Quæ: affert cur cædē meruerit. Mrūm matrōarꝫ. Per undas. ſ. terra mariqꝫ ſecuta ſū pō. Nullis abſtricta fatis. i. a nullis piculis fatorꝫ territa. Victū. i. pō. uictū recepi ī īſula Leſbo ubi relicta erā. Reges timuere: ſ. recipe uictū pō. ne id Cæſ. diſpliceret: & ne poſtea ipſi ī aliqd diſcrimē īciderēt. Hoc merui cōiunx: cōqriť eni Cornelia q pō. īcertū diſcrimē ire uoluerit: ſe autē ſolā q̄ ſi deſtitutā r̄liqrit cuius mors charior eēt uita. ſiqdē ſine eo ſupſtes eēt: nūqd ego hoc merui ut ī puppe r̄liquerer tuta cū tu te. ī piculū dederis: ac ſi. d. nō ita me geſſi tecum ut crederr̄ poſſes me poſſe ſine te uiuere. Parcebas. ſ. mihi tūc cum trāſires ī nauē ægyptiaticā. Fata ex. petēte: cū te certo piculo exponeres moriar. Nec muner̄ regis: rex ptolemæus occidit te ī grām cæſ. & noluiſti ut me tecū occideret: ſed tamē moriar ſine regis officio. Munere: officio. Aut: & qūo mori decreuerit oſtēdit ſuppl̄r petēs a nautis q naue uehebanť: ut ſibi libere pmittāt mori: uel aliqs eorꝫ ſit q ferocē uxorē interficiat: antequam in Cæſaris manus aut poteſtatē peruenitat. Præcipitem: altū. Videntes tor. ideſt funes quibus utar pro laqueo. Aut aliquis comes: pompeianus fidelis ſtricto enſe mea pectora tranſfigat. Exigit: per pectora noſtra. Præſtare poteſt: ſenſus eſt poterit inquit ille qui me occidet dicere: occidamus uxorem pompeii ne in manus Cæſaris ueniat. Imputet: cæſari ut non ipſe: ſed cædis huius Cæſar cauſa fuerit. Poteſt: ſcilicet comes. Properante in fata: quia parabat cornelia ſe de puppe in undam deiicere: ſed prohibebant qui ſimul naue uehebantur. ideo conqueritur de ipſis dicens. Tenetis: pro retinetis. Viuis adhuc coniunx. En quo redacta ſum o pompei adhuc tu uiuus es: & ego mei iuris eſſe dediſti te uiuo non poſſum libere uti corpore meo. ac ſi dicat antequam moriaris in ſeruitutem redacta ſum. Iuris: ptēſtatis. Prohibent accerſere mortem: nihil enim aliud faciunt: niſi ut me cæſari ſeruent: ut in graciam ſuam ſe confirment. Acceſere: petere. Quamobrem: quia. Seruor uictori: ut captiua tradar Cæſari. Sic fata: hæc ubi dixit nautæ q̄ potuerunt nauē impulerūt: ut ab ægyptio r̄ge ſe uendicarēt a quo periculū manifeſte erat: nā pōpeiū occidi iuſſerat: nec pō. qdē cōitibꝰ pepciſſet. Et iō lapſa: qa cecidit exaīs. Rapiť. ſ. a ſuis miniſtris. Trepida: feſtiā r. ā trepidus nō ſolū timētē: ſed feſtinū ſignificat. Virg. Ne trepidate meas teucri defēdere naues. i. celerate.

At non tam patiens cornelia cernere ſæuum
Qua perferr̄ nefas: miſerādis æthera cōplet
Vocibus: o coniunx ego te ſcelerata peremi.
Letiferæ tibi cauſa moræ fuit auia leſbos.
Et prior in nili peruenit littora cæſar:
Nā cui ius alii ſceleris: ſed quiſquiſ in iſtud.
A ſuperis immiſſe caput: uel cæſaris iræ
Vel tibi proſpiciens: neſcis crudelis ubi ipſa
Viſcera ſint magni: properas atqꝫ īgeris ictus
Qua uotū ē uicto: pœnas nō morte miores
Pēdat: & āte meū uideat caput: haud ego cul
Libera bellorū: quæ matrū ſola ,pundas: pa
Et per caſtra comeſ: nullis exterita fatis.
Victum quod reges etiam timuere recepi
Hoc merui coniunx in tuta puppe reliqui
Perfide parcebas: te fata extrema petente.
Vita digna fui: moriar nec munere regis.
Aut mihi præcipitem nautæ permittite ſaltū
Aut laqueum collo: tortoſqꝫ aptare rudentes:
Aut aliquis magno dignus comes exigat ēſe.
Pompeio præſtare poteſt: quod cæſaris armiſ
Imputet o ſæui properantem in fata tenetis:
Viuis adhuc coniunx & iam cornelia non ē
Iuris magne ſui: prohibent accerſere mortem
Seruor uictori: ſic fata interqꝫ ſuorum
Lapſa manus rapitur trepida fugiente carina.

At magni cum terga ſonent:& pectora ferro
Permanſiſſe decus ſacræ uenerabile formæ:
Iratamque deis faciem:nil utima mortis
Ex habitu uultuque uiri mutaſſe fatentur.
Qui lacerum uidere caput nam ſæuus in ipſo
Septimius ſceleris:maius ſcelus inuenit actu.
Ac retegit ſacros ſciſſo uelamine uultus
Semianimiſ magni:ſpirantiaque occupat ora:
Collaque in obliquo ponit laguentia tranſtro
Tũc neruos uenaſque ſecat.nodoſaque frãgit
Oſſa diu.nondum artiſ erat caput enſe rotare.
At poſtq̃ trunco ceruix abſciſſa receſſit:
Vendicat hoc pharius dextra geſtare ſatelles.
Degener atque operæ miles romane ſecundæ
Pompeii ſacrum diro caput enſe recidis
Vt non ipſe ferasſ ſummi proh fata pudoris.
Impius ut magnum noſſcet puer:illa uerenda
Regibꝯ hirta coma:& generoſa fronte decora
Cæſaries cõpreſſa mãu eſt:pharioque ueruto
Dũ uiuunt uultus:atque os ĩ murmura pulſãt
Singultus animæ:dum lumina nuda rigeſcũt

At magni:nũc reddit ad põ.q̃ regiis miſtris occidebaẽ:ita ĩqt nauis q̃ põ.cũ Cornelia & cõitibus ſuis uecti erãt a cõſpectu ablata erat.ſed põ.dũ occidereẽ:ſicut ſcriptores dicũt:dignitatẽ uultus & oris mortuus ẽt ſeruauit. Cũ:q̃uis. Sonẽt:reſonẽt:qa in oĩ pte cædebaẽ a miſtris regis. Pectora:qa alii ĩ pectore:alii a tergo uulnerabãt. Permãſiſſe decus:Hic plãe oſtẽdit ſe fuiſſe pom.ſtudioſũ Lucanus. oĩa.n.dicit de ipo põ.honorifice loqẽ:cõtra uero de cæ. Vltia mortis:ꝓ ultiam mortẽ:ſicut dicius multũ boni:ꝓ multũ bonũ. Iratãq; deiis faciẽ.ſ. q; dii uidebanẽ irati:poſtq̃ acie pharſſalica põ.uictus eſt:& ex ſecũda fortũa q̃ ſẽp uſus fuerat facta ẽ aduerſa:adeo ut uſq; ad mortẽ ꝓſecutus fuerit. Ex hĩtu:qa idẽ hĩtus eadẽ dignitas oris & uultus pmãſerat mortuoq; & uiuo. Fatenẽ: affirmãt: Lacerũ:laceratũ:abſciſſũ. Nã ſæuus ĩ ipo qa dixerat lacerũ caput:nũc declarat cur dixerit.nã Septimius ille crudelis & ipſius nõ ſatis habuit occidere põ. ſed etiã caput eius ãputauit:ut illud regi ptholemæo offerret:& fuit ipſe officii deterioris: & ſordidioris.nã q̃ſi carnifex põ.ãputauit:qđ poſtea Achillas r̃gi obtulit. Scelus ĩuenit actu:actus ſceleris erat occidere põ.ſed maius ſcelus adiecit caput obtruncãdũ. Retegit:apit. Sciſſas ueſtes:nã põ.caput ſibi ueſte texerat & ſpiritũ cõtinebat: ne nimio dolore uulnerũ:uerbũ aliqđ emitteret effœmiatũ.
Occupat:prẽdit. Spirãtia ora:nondũ omnio ſpiritũ emiſerat. Languẽtia colla:qa moriebaẽ:& ido ultro citroq; caput iactabat. Trãſtro:qa colla ſup trãſtris poſuit & enſe reſecauit. Languentia col. pro languentis colla. Tum:deinde. Neruos:quibus ceruix humeris nectitur. Oſſa diu:quia non tam facile oſſa recidi poterant:ideo temporis longi ſpacium conſumpſit anteq̃ amputaret. Nondum artis erat:ideſt conſuetudo nondum erat caput amputare enſe:ſicut fuit poſtea:nam ideo ſpiculatoreſ uno ictu caput amputabant. Artis:ideſt ſpiculatorum. Enſe rotare:ideſt rotato enſe amputare: ut maiorem ictum ĩferret. At poſtquam trunco: ſed poſtquam abſcidit caput indignius fecit q; non ipſe obtulit regi:ſed offerendum conceſſit achillæ. ipe ergo ſordidioris officii fuit Septiꝯ uidelicet carnifex: dignioris autem achillas:cui caput datum eſt pompeii. Satelles:achillas. Vendicat:aſſciſcit. Geſtare:ſcilicet ut offerat regi. Trunco:nam corpus proprie dicitur ſine capite. Virgilius:Iacet ingens littore truncus. Degener miles:Inuehitur contra hunc ſeptimium poeta dicens o degener miles:& conditionis ſeruilis:cum delegiſti obtruncare pompeii caput quod aliis offers. Secundæ operæ:ideſt uilioris operæ:hinc duo opera fuere.primum recidere caput pompeii.alterum uero offerre regi:ſed uilioris opæ fuit is qui recidit. Feras:pro offeras eſt aphereſeis. Diro enſe:pro tu dirus. Proh ſummi fata pudoris: plena commiſerationis eſt ita conqueſtio:quam de hac indignitate inducit poeta. Fata:o mors. Puer uidelicet ptholemæus rex. Noſceret:cognoſceret impletum eſſe quod iuſſerat uidelicet occiſum eẽ põpeium. Hirta:ideſt denſa. Verenda regibus:ideſt quam etiam uereri conſueuerunt: ut tigrannes qui cum ad pompeium ueniſſet ad quem etiam eius filius Tigranocerota uenerat prodito regno fretus humanitate pompeii: quam uulgo omnes prædicabant:pompeius uero manu compræhenſum ſurgere iuſſit & ipſum in ſiniſtram partem collocauit.ſic Ariſtobolus rex Iudeorum:quem captum uiuum in triumphum duxit:& ipſum præcedere currum iuſſit.& Ariobarzanes quem etiam in regnum reſtituit: & deiotarus:& reli qui quos magno in honore habuit. Generoſa:nobili & decenti. Manu:ſcilicet carnificis. Singultus animæ:quia adhuc ſpirans caput pompeii cum ſpiritum efflaret ſingultum reddebat. Phario que ueruto.i.ægyptiaco.nã pharos ſiue pharon locus eſt ægypti in medio mari cõſtitutus quẽ munientũ totius ægypti eẽ uoluerũt:q ægyptũ deſcribũt.uerutũ.n.genus ẽ teli ad ſimilitudinẽ ueru:ũde ẽt denõinationẽ accepit:nã ferrũ hẽt oblõgũ:ſed haſtã breuẽ adeo ut manubriũ potiꝯ dici poſſit q̃ haſtile hoc generẽ teli ſixũ ẽ caput põ. Alexãdria ĩſidioſo acceſſu adiẽ fallacibꝯ uadis:cæco mari:tribꝯq; tãtũ canalidiis admittit nauigãtes:poſſideo:tagão:tauro:hĩc igr̃ docet: So. ĩ portubꝯ machias ad ꝑlucẽdi miniſteriũ fabricatas pharos dicũt. Nuda:apta nõdũ clauſtra. Rigeſcũt:dureſcũt qa moriẽtiũ decreſcũt lũina:ut nuſq̃ flectãẽ.

Quo:capite. Bella iubente pax fuit: quia tantum ualuit opibus pompeius:ut quotienſcunque bellũ eſſe uellet cum hoſtibus populi romani pax eſſe non poſſet. Hoc leges ſignificat pompeium maximã bello:maximam pace auctoritatem habuiſſe. Campumque & roſtra:rurſus domi foriſque plurimum ſẽper auctoritatis fuit. Hac facie fortuna:uidelicet qua talem uirum genuiſſes. Nec ſatis infando: deteſtatur Lucanus hoc nefas ꝙ iuſſu ptolemæi regis admiſſum eſt non ſolum ꝙ interfecerit: aut interfici iuſſerit:ſed ꝙ caput pompeii ſeruauerit: quaſi non ſatis haberet committi ſcelus: niſi ẽt ſceleris teſtimoniũ ſupereſſet & cœtera.

Suffixum caput eſt:quo nũquam bella iubẽte
Pax fuit. hoc leges cãpũqꝫ & noſtra mouebat
Hac facie fortuna tibi romana placebas:
Nec ſatis infando fuit hoc uidiſſe tyranno
Vult ſceleri ſuper eſſe fidem:nunc arte nefãda
Submota eſt tabes capiti raptoqꝫ cerebro
Exſicata cutis:putriſqꝫ effluxit ab alto
Humor:& infuſo facies ſolidata ueneno eſt:
Vltima legeæ ſtirpis perituraqꝫ proles.
Degener inceſtæ ſcœptris ceſſure ſororis
Cum tibi ſacrato macedon ſeruetur in ãtro.
Et regum cineres.ex tructo monte quieſcant.
Cum ptolemæorum manes.ſeriẽqꝫ pudendã
Pyramides claudant:indignaqꝫ mauſolæa
Littora pompeium feriunt? truncuſqꝫ uadoſis
Huc illuc iactatur aquis? adeo ne moleſta
Totum cura fuit ſocero ſeruare cadauer?
Hac fortuna fide magni tam proſpera fata

Vult ſceleris.ſ. fidem: ideſt uult quibuſdam unguentis ſeruari caput: quod ſit ſceleris teſtimonium:& declarat. Tunc arte: ſcilicet mediorum. Capiti:a capite:quare arte nefanda dixerit:declarat:continuo ſubiungit. Raptoque cerebro: euulſo: erepto. Veneno: ideſt pharmaco more græco dixit.nam malum uenenum: & bonũ uenenum dicimus:nam omnis medicina particeps eſt ueneni. ſignificat autem unguentum balſami: aut certe huiuſmodi liquoris qui plurimum ualet ad ſeruanda cadauera. Vltima legeæ ſtirpis:adhuc inuehitur poeta in ptholemæum: quomodo ĩquit tantum ſcelus in animum tuum cadere potuit: ut patiaris indigniores ac ſordidiores honore ſepulturæ donari:& pompeii cadauer in fluctibus mariſ ultro citroque iactari. Vltima:bene ultima. nam paulopoſt ſuperueniente cæſare peribis. Lageæ: Lagus enim primus rex ægyptiorum fuit:unde poſtea omnes lagei ſunt appellati. Peritura: paulo poſt ſcilicet. Degener:quia a maioribus tuis degeneraſti. Septris ſororis: nam ab eo interẽpto ptolemæo adoleſcentulo ĩ regnum cæ.cõſtituit ſororẽ cleopatram:atque ei in regni partem reliquum fratrem addidit admodum iuuenem. Inceſtæ:reſpexit ad illud quod ſubiecta eſt cæſari ex qua natus eſt Ceſareon:quem poſtea iuſſit intefici Auguſtus cæſ.

Cum tibi:o uiliſſime omnium Ptholemææ merito tu humiliores ac ſordidiores mole ſepulchri in ægypto cõditos eſſe pateris & põ.fluctibꝰ maris iactari pateris. Macedon.i. Alexander macedo. In ſacrata ãtro.ſ.Alexandriæ:nã in alexadria:quã alexãder cõdiderat ſepulchꝝ eius conſtructũ fuerat:ubi tũc ẽt ipſius cineres ſeruabant̃. In ãtro.i.mole ſepulchri quæ inſtar mõtis erat.ſicut apud herodotũ legit̃ reges illi magnis ĩpenſis ſepulchra ſibi extruebant:adeo ut legamus tricenta talenta in Pyramide regis ſoſis fuiſſe cõſũpta in cibo cepaꝝ & allii ut alerent̃ operari:qbꝰ ſepulchꝝ illud ſiue pyramis conſtruebat̃: ex quo ĩtelligi poteſt quanta fuerit magnificentia illius ſepulchri:ideo dixi inſtar montis Ptholemæoꝝ. Regũ:ſeriẽ.ſ. ordinem rerũ. Pudendã:q̃tũ ad ipſos qa erant deſides & uiles. Pyramides:dictæ ſunt ſepulchra ægyptiorũ regũ ꝙ inſtar pyramidum eſſent.nã py ΓΤΟΠΥ.pſignificas ignẽ:eo ꝙ illius figurã imitantur.nam flamma ignis ſemper tẽdit in acutum:quam poſtea illa ſepulchra habuerunt. Claudant:ſcilicet ſe ipſũ

Mauſolea: ideſt ſepulchra Mauſoli ſepulchra ſimillima monumenta:nam Mauſolus rex cariæ fuit uxorẽ habuit nomine Arthemiſiam cui uir adeo dilectus fuit:ut poſt mortem eius tãtum fecerit quo perpetuo uiri memoria ſeruaretur.in cætera ſupulchrum ſtruxit cuius ædificium tantæ magnificentiæ fuit ut ex ſeptem mirabilibus mundi unum connumeretur: & inde ſepulchra omnia magnifica Mauſolea a Mauſolo ſunt appellata. Mauſolus:ut refert ſtrabo:libro quartodecimo filius fuit Hecatomni cariæ r̃gis qui tres habuit filios:Idryeum:pyxodarum:& Maoſolum:& filias duas e qbus Artemiſia grandior:mauſolo ex fratribus grãdiori nupſit:Idryeo altera ſoror data eſt nomine ada.mauſolus itaque regnauit: quo mortuo uxor imperium habuit:quæ ut diximus illi ſepulchrum conſtruxit artemiſia tabe cõſumpta:ꝓpter luctum quem e uiro ſuſceperat:Idryeus imperauit:atque huic etiam ex morbo aſſumpto uxor ſucceſſit: at Pixodarus qui reliquus erat ex filiis Hecatomni hanc eiecit. Indigna: indignorum hominum regum. Trunchus: corpus. Adeo ne moleſta: Si caput ſeruandum eſſe iuſſiſti cur non totum põpeii corpus ſeruabas: ut ipſum Cæſari oſtenderes? quaſi dicat ſeruare debuiſti. Hac fortuna fide magni tam proſpera fata: nunc redit ad pompeium poſtquam inuectus eſt in ptholemæum: & deteſtatus eſt ſcelus eius. dicit enim. Hac fide: ac ſi. d. perfidia ironice dixit. ut mutabilitatem fortunæ oſtẽdat: quæ nunquam in eo permanet ſtatu.nihil enim eſt magis contrarium rationi:q̃ temeritas ac fortũa.

Pertulit: hac illum ſummo de culmine rerum
Morte petit:cladeſque omnes exegit in uno:
Sæua die:quibus immunes tot præſtitit ãnos:
Pompeiuſque fuit:qui nunquã mixta uideret
Læta malis:felix nullo turbante deorum.
Et nullo parcente miſer: ſemel impulit illum
Dilata fortuna manu:pulſatur herenis:
Carpitur ĩ ſcopulis: hauſto per uulnera fluctu
Ludibrium pelagi:uullaque manente figura.
Vna nota eſt magno:capitis iactura reuulſi.
Ante tamen pharias uictor quã tãgat harẽas
Pompeio raptim tumulum fortuna parauit:
Ne iaceat nullo uel meliore ſepulchro.
E latebris pauidus decurrit ad æquora codrus
Quæſtor ab icario cinareæ littore cypri.
In fauſtus magni fuerat comes: ille ꝑ umbras
Auſus ferre gradum:uictum pietate timorem
Compulit ut mediis quæſitum corpus ĩ ũdis.
Duceret ad terrã traheretq; ad littora magnũ.

Pertulit.i.perduxit:quia cũ adhunc uſq; diẽ ſemp in proſperitate uixiſſet pompeius:tamẽ tetro ac ſordido fine uitã ſuã clauſit. Hac morte:tã ſordida. Summo culmine:nã romanorum primus erat pompeius hæc aũt deteſtatur Lucanus:ut oſtendat fortunæ cõfidendũ nõ eſſe quæ tam&ſi diturna fuerit põpeio:tamen in fine ſuã ꝑfidiã oſtendit. Exegit:ꝑfecit. Cladeſq; omnes:quas inferre potuerat diuerſis temporibus pompeio:eas ſeruauit ut in unum diem omnes conferret. Immunes:expertes. Pompeiuſq; fuit qui nunquam mixta uider&:dicit nihil medium fuiſſe.ĩ pompeio fuere omnia ſiue læta ſiue triſtia:ſatius eſt aliquando lætis: aliquando triſtibus fruamur:q̃ diuturna ſemp & ſecũda frui:& ĩ extremum poſtea fortunã aduerſam experiri:quod põpeio cõtigit. Fœlix:ſine ullius miſeriæ parte. Nullo:ſcilic& deorum:quia poſtquam mutata eſt fortuna abunde & cumulate miſer fuit. Dilata:ſcili uſque ad ſenectutem. Nunc:ſcilic& cadauer eius qui tam longa fortuna uſus fuerat. Nunc pulſatur:ideſt laceratur:ſicut fluctus maris illius cadauer in ſcopulos impĩgeret ita lacerabatur appoſitiue ludibrium. Hauſto per uulnera fluctu:quia tergo & pectore tranſſixus fuerat cadauer pompeii:unde etiã maris aquam hauriebat. Nullaq; manẽte figura.id quod ſolet aliis notitiam auferre:pompeio notitiã dedit:nam hoc ipſum ꝙ erat obtrũcatũ caput notitiam faciebat pompeii eſſe cadauer:qa paulo ante conſtabat obtruncatũ fuiſſe pompeiũ. Nota:ſignum. Ante tamen pharias:quamuis aliquã diu fluctibus maris huc & illuc impulſum fuerat pompeii cadauer:tamen fortuna uoluit antequam cæſar in ægyptum ueniret ſepeliretur:tam &ſi ſordidior humili ſepulchro. Ne iaceat nullo:ſed aliquo quamuis fortuna uoluit ut nec careret ſepulchro. Meliore:ac ſi dicat Cæſar ueniſſet: & corpus illius inhumatum inueniſſet:non dubium fuiſſet:quin ſicut de capite fecit:ita & de reliquo corpore facturum.nam poſtquam pompeii caput oblatum ſibi uidit dolore perculſus: lachrymas nõ tenuit:& illud omnibus undique odoribus collectis honorifice ſepeliri iuſſit:ſed fortuna noluit. Et latebris pauidus:deſcribit quomodo Codrus:qui pompeii libertus fuerat corpus in undas queſierat.& repertum ſepulchro mandauit clam.ne forte aliquod ſepulchrum immineret.de Codro nullam mentionem facit Apianus.dicit enim caput pompeii abſciſſum cæſari magno pro munere ſeruatum fuiſſe.reliquum corporis in littore ſepultum a'quodam tumulo inſigni addito:cui ab alio inſcriptum fuit.Templi pondus erat:modica'qui claudiiur urna procedente tempore cum tumulus ſub harena eſſet obrutus:ſtatuæ etiam quæ pompeio a neceſſariis eius circa Caſſium ex ære erectæ ſteterant in templi aditu iam uetuſtate exeſæ ſeruarentur ab Adriano imperatore ſumma diligentia perquiſitæ & inuentæ ſunt:cum ad partes illas acceſſiſſet'tumlus quoque mandato eius perpurgatus:ſtatuæ erectæ:ſic ut denuo ab omnibus dignoſci poteſt: Quæſtor: quæſitor corporis pompeii. Infauſtus:declarat quis nam hic Codrus fuerit. Cynareæ cypri:Epitheton eſt longe repetitum nam Pygmalion cilicis filius fuit.qui Cilicum phœnicumque manu collecta:imperium tranſtulit in Cyprum & pulſis ueteribus ſyriis inſulam omnem occupauit:hic ex uxore quam ipſe ex niueo marmore fecerat:fuit enim peritiſſimus pictor beneficio ueneris uiuificata:ſicut in fabulis eſt apud Ouidium filium Cynaram genuit qui patri ſucceſſit in regnum a quo cynareus.a.um.dictus eſt populus ægypti.nam cum feſtum ueneris celebraretur petiit:ut ſi fieri poſſet hanc ſtatuam marmoream cuius amore deperibat beneficio ſuo uenus uiuificaret a quo Cyprus cynarea eſt appellata. Ab icario littore:ideo dixit Cypri ad differentiam alterius maris icarei.nam hoc icareum mare de quo dictum eſt pars aſiatici maris:id eſt ionii:ſed eſt alterum mare icarium a filio dædali Icaro ibi ſummerſo ſic appellatum.Ab hoc ergo mari de quo hic loquitur uſque in ægyptum Codrus pompeium comitatus fuerat.nam meminiſtis ſuperius cum dixit de pompeio:Demiſſo in littore rege: ipſe per icariæ populos ideo dixit icario. Per umbras: per noctem.

Compulit: expulit. Victum pietate timorem:pietas in pom.& timor ptholemæi inter ſe pugnabãt: tãdẽ pietas timorẽ uicit:& ita ꝑ noctẽ ꝓfectus cadauer pom.inuẽtũ ſepeliuit. Traheret potiuſq̃ ueheret.

Lucis mæſta parū:nocte īpeſta egreſſus codrus ſicut ſupradictū ē.pō.corpus q̄ſiuit nūc dicit exiguū lumen præbuiſſe lunā:ut uix corpus diſcernere potuerit:ſed tamē qa rpcuſſione lunæ ūda lucebat & corpus diſcolor erat a cādorē maris:corpus pō. cepit:& ſenſī illud ad ripas ſubduxit. Cynthia:luna a cynthio mōte deli ubi colit dicta ē:ūde ēt cynthius apollo:ubi enī utrūq͂ numē colebat. Mæſta.q̄ ī cæde pō. ipa quoq͂ ſidera mœrorē ſignabāt ī funere tāti uiri. Diſcolor:diuerſi coloris ab ūda maris. Tenet ille:poſt quā ſemel corpus cognouit cōprehēſū illud cōplectebat. Pelago m. qa dū corpus teneret lux ſundatione ꝓpemodū rapiebat. Expectat:ſcilicet ipſū corpus

Lucis mæſta parum per denſas cinthia nubeſ
Præbebat cano: ſed diſcolor æquore truncus
Conſpicitur:tenet ille ducē complexibꝫ arctiſ
Eripiente mari: tunc uictus pondere tanto
Expectat fluctus: pelagoq͂ iuuante cadauer
Impulit:poſtq̄ ſicco iam littore ſedit
Incubuit magno: lachrymas effundit ī omne
Vulnus:& ad ſuperos obſcuraq͂ ſydera fatur
Non præcioſa petit cumulato thurē ſepulchra
Pompeius fortuna tuus: non pinguis ad aſtra
Vt ferat e membris eoos fumus odores:
Vt romana ſuum geſtent pia colla parentem
Præferat ut ueteres feralis pompa triumphos:
Vt reſonent triſti cantu fora. totus ut ignes
Proiectis mærens exercitus ambiat armis:
Da uilem magno plebei funeris arcam:
Quæ lacerum corpus ſiccos effundat ī ignes
Robora non deſint miſero nec ſordidus uſtor
Sit ſatis o ſuperi quod nō cornelia fuſo
Crine iacet:ſubiiciq͂ facem complexa maritū
Imperat:extremo ſed abeſt a funere buſti
Infœlix coniunx:nec adhuc a littore longe eſt
Sic fatus:paruos iuuenis procul aſpicit ignes
Corpus uile ſuis nullo cuſtode cremantes.

Pelago mouēte: qa fluctus maris nūq̄ deſiſtit:ſēper littora īpellit:& cum impulerit redit. nunc ergo dicit dū fluctus maris rediret:quaſi corpus e māibus & cōplexu rapiebat:expectabat igitur ut fluctꝰ rediret in littore cuius impetu corpus exciperet. Impellit.ſ.ad littora. Pelago.i.fluctu maris. Sedet .ſ.corpus. Littore ſicco.i.in harena littoris. Incubuit magno:Superiniecit ſe cadaueri pō. lachrimās Obſcuraque ſidera.i. ad ſidera obſcurum lumen reddentia.quia uidelicet nubibus oppoſitū erat cælum:& his uerbis utitur:ab ipſa fortuna petens: ne uel uile ſepulchrum pom. inuideat. Non præcioſa:non petit inqt o fortuna pom. pro dignitate ſua ſepulchrum.Cumulato ture.ſ.rogis & cadaueri eius ſicut mos erat ātiqſſius.Vir.Congeſta cremāt turea dona:& declarat. Non pinguis:uidelicet ex piguibus aromatibus exhalant. ſic olim ſolebant cuiuſlibet generis aromatum ſuperinducere cadaueri cum rogo ſuperimpoſitum cremaretur. Pia colla: ſicut enim cōſueuerat quod & nunc tenetur: ut ps ingenti ſubiere feretro Triſte miniſterium. Præferat:& non petit:ut pompa funeris præcedat in qua ſit quædam imago triumphi: id etiam antiquitus faciebant quod nunc quoque ſeruatur. Triſti cantu:uidelicet nenia carmen erat: quod laudandi gr̄a in funere cantabatur ad tibiam quod ex uerbo græco finem ſignificat:quia neatu græce. latine ſignificat ultimum.ideo nenia dicitur carmen illud quod cantabatur in fine & exitu uitæ. alii dicunt neniam eſſe uocem querimoniæ flentium. uidelicet ne ne. Sunt qui dicant neniam extremum carmen ſignificare ab extrema inteſtini parte. nam neaton græce ſignificat extremum. Alii referunt ad extremitatē chordarum quæ:ultima eſt in cythara a potu neati quod ſignificat ultimum eo ꝙ ultimum ſit cantatiōis carmen.de hac nenia loquitur hoc loco Lucanus:ideſt carmine illo quod laudandi gratia in funere cantabatur. Mœrens exercitus:pompam militarem ſignificat.ter enim circuire ſolebant equites rogum cui ſuperiniectum erat ducis cadauer. Virgilius:& ipſe deſcribit.Ter circum accenſos cincti fulgētibus armis errauere rogos:ter mœſtum funeris ignem luſtrauere rogum. Proiectis armis:ut poſitis in ſignibus ordine duci. Da uilem magno:his omnibus omiſſis quæ fieri ſolent in funere magnorum ducum : ſatis eſt pompeio:ut uel uile ſepulchrum ei concedas. Lacerum:ſcilicet crudelitate interfectorum. Robora:ideſt ligna quibus rogus cadaueri conſtruitur. Vſtor:ideſt ibi ſordidus crematot non deſit. Non cornelia:Quia propinquiores ſolebant ſubiicere facem:uel uxor uiro:uel filius patri:e contra. Sit ſatis: ideſt ſufficiat ad iram ueſtram ſi fortunæ ſuccenſetis pompeio: uel fortuna ipſius nimium inuideatis.

Imperat:bene: quia ipſa præ dolore non potuiſſet ſubiicere facem. ideo dicit: ſed abeſt: quia ſi forte parentes facem ſubiicerent filiis ſpectare non poſſent officium nec oculis cernere. Virgilius. & ſubiectū more parentum auerſi tenuere facem. nam auertebant oculos in aliam partem. Longe eſt: Quia tam non eſt procul ab illo coniunx. nam arrepta erat nauis qua uehebatur Cornelia cum pompeii comitibus. Sic fatur: hæc ubi dixit Codrus uidit ingentem rogum : haud procul inde ubi cuiuſdam cadauer crematum fuerat: acceſſit ergo & ignem conſtituit petens ueniam a manibus eius quicunque rogo crematus eſt. Vile: ideſt cuiuſdam plebeii corpus. Suis: Quia. ſui dereliquerant illud.

Inde rapit flaminas:ſemiuſta robora mẽbris
Subducit:quæcunq; es ait neglecta nec ulli
Chara tuo. ſed pompeio fœlicior umbra.
Quod iã cõpoſitũ uiolat mãus hoſpita buſtũ
Da ueniam:ſi quis ſenſus poſt fata relictũ eſt.
Cedis & ipſa rogo pateriſq; hæc dãna ſepulchri:
Teq; pudet ſparſis põpei manibus uri.
Sic fatus plenoſq; ſinus ardente fauilla
Peruolat ad truncum:qui fluctu pene relatus
Littore pendebat:ſummas demouit harenas.
Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ.
Exigua trepidus poſuit ſcrobe.nobile copus
Robora nulla preũt. nulla ſtrue mẽbra ĩcũbũt
Admotus magnus:nõ ſubditus accipit ignis
Ille ſedens iuxta flammas.o maxime dixit
Ductor.& heſperii maieſtas nominis una.
Si tibi iactatu pelagi.ſi funere nullo
Triſtior iſte rogus manes.animamq; potẽtem
Officiis auerte meis:iniuria fati
Hoc fas eſſe iubet.nec ponti bellua quicquam
Ne fera:ne uolucres:ne ſæui ceſaris ira
Audeat:& exiguã quãtũ potes accipe flãmã
Romana ſuccenſe manu:fortuna recurſus
Sidet in heſperiam:non hac in ſede quieſcent
Tam ſacri cineres:ſed te cornelia magne
Accipiet:noſtraq; manu tranſfundet ĩ urnam
Interea paruo ſignemus littora ſaxo:
Vt nota ſit buſti:ſi quis placare peremptum
Forte uolet: plenos & reddere mortis honores
Inueniat trunci cineres:& norit harenas:
Ad q̃s magne tuũ referat caput: hac ubi fatus

Inde:ex illo rogo. Rapit:rapti capit. Subducẽs.ſ.a corpore uel a manibꝰ illius. Vmbra:o aĩa. Neglecta:ꝙ nullo cuſtode cõburit̃. Nec ulli cara tuo.ſ.qa ſi chara eẽs:tui te cuſtodirẽt uſq; ad ultimũ buſtũ. Iã cõpoſitũ:qa rogo ſupĩpoſitũ cõburebat̃. Buſtũ:q̃ ſi cõbuſtũ. Manus hoſpita.i mei hoſpitis externi .Si qd ſẽſus poſt fata:reſpexit ad opinionẽ epicureorũ falſã ac ſtolidam.ꝙ aĩa ſimul cum corpore extinguere/tur. Scio inquit ſi poſt mortem ſenſus aliquis ſupereſt: ꝙ tu quoque uolens ac libens mihi concedes: ut ignem de tuo rogo ſuſpiciam. Rogo: ſcilcet poni. Pateris:ſcilicet libens. Teque pudet:& non ſine pudore hoc uidẽs ut corpus tuũ cremet̃:pomp uero corpus ĩhumatũ relinquat̃. Plenuſq; ſinus.i.habẽs ſinus plenos: tãta cupiditate cõburendi ferebat̃. Fluctu relatus: qa dũ inũdat mar̃ pene a littor̃ ĩ maria rettulerat corpus. Relatus:delatus a littore in mare. Dimouit:ſepauit. Sũmas:ſupficiẽ harenæ. Procul.i.ante oculos.nã utrunq; ſignificat: & porro ab oculis & præ oculis. Premũt nobile corpus a co. ꝓ a nobili corpore nulla robora premunt̃.hyppallage ẽ:qa robora nõ erãt.ſed fragmẽta carinæ. ſignificat ãt nõ altũ & ſublime rogũ ſtructũ:ſicut ꝓ qualitate fortunæ rogus ſtrui ſolebat. Nulla ſtrue: qđ obſcurius dixerũt poetæ:ĩ ſequentibꝰ declarãt. ẽ ergo ipetepexegeſis. ſ. expoſitõ ὑπο ſub ἐπὶ ſupra ἐκτοσ extra ἐξήγησισ narario. Strues: rogi. Ille ſedens iuxta: Codrus poſtq̃ rogo fragmẽtis nauis cõſtructo põ.cadauer ſupimpoſuit:ueniã ab eo petiit: ſi nõ ꝓ ĩpius dignitate ſepulchꝝ pararet:ꝙ ſi ĩqt maluiſſes ĩhumatus iacere:tamẽ uile ſepulchrũ cã fuit q̃ me ĩpelleret:ut ĩ hoc qdẽ q̃lecũq; ſit ſepulchro iaceres:qa.ſ.metuebã ne eſca fieres piſcibꝰ & alitibꝰ & feris: ſed ſi mihi, dabit̃ facultas nõ patiar te ĩ hoc iacere:ſed iubente cornelia ego te in maiorum ſepulchra tranſferam. hæc ubi dixit rogo flammam ſubiecit. Iuxta flamma: Scilicet rogi pompeii. O maxime ductor: nam pompeius ſicut in hiſtoria legimus fama ſui nominis totum orbẽ ĩpleuerat: cũ maxĩe reges atq; nationes bello ſub egiſſet. Vna:.i.ſola. Si tibi iactatu.ſ.maluiſſes fluctibꝰ maris dilacerari q̃ ĩ hoc humili ſepulchro ſepeliri. iuſta cã ẽ cur mihi ignoſcas:cũ hoc aĩo feceri ne corpus tuũ eſca fieret alitibꝰ:piſcibꝰ:& feris. Iactatu undarũ. Triſtior.i.tibi moleſtius ẽ tale ſepulchrũ ſeq: q̃ nullũ. Obſecro auerte:remoue. Officiis meis:hoc eſt ne cõſideres uile meũ officiũ: ſed officii religionẽ & pietatẽ:q̃ me ĩduxit ut hoc facerẽ. Fati: diſpoſitõiſ diuinæ:qa uſq; adeo fata tibi aduerſa fuerũt:ut periculũ ſit:ne ſi hoc uile ſepulchrũ cõſeq̃ris:non diripiaris:aut lacereris omnino a feris & alitibꝰ: iõ non ẽ nefas putandũ:ꝙ ego te hoc uili ſepulchro cõdiderim. Ne bellua.i.piſcis marinus: Fera: ut leo & lupus. Volucres: ut ualtures. Audeat: ſcilicet aliquid contra corpus tuum. Quantum potes: q̃ celerrime fieri poteſt benignus & libens cremeris.

Exiguam: humilem. Romana manu: ſcilicet manu romani ciuis. Recurſus in heſperiam: ideſt ſi dii conceſſerit: ut in italiam redeam:non patiar te hic iacere. Hac in ſe. tam humili ſepultura.

Cornelia accipiet:& accipiendo noſtro utet̃ miniſterio. In urnam:ſcilicet maiorum tuorum. Interea: ideſt dum tempus illud aduenerit: ut in ſepulturam digniorem tranſferri poſſis. Signemus ſaxo. Vt dignoſci poſſit: ubi nam reliquiæ tui corporis iaceant. Vt nota: ideſt notatio & ſignum. Buſto: ſepulchro. Perẽptũ:ideſt manes tui perempti. Plenos:ideſt perfectos tuos honores: nã mortis honorẽ ſepulchrũ appellat. Arenas:ubi ſitus ẽ cognoſcat. Referat caput:ut totũ corpus ĩ uno ſepulchro cõdat̃.

Excitat inualidas admoto fomite flammas
Carpitur & lentum magnus diſtillat ĩ ignem
Tabe fouēs buſtum. ſed iam percuſſerat aſtra
Auroræ premiſſa dies: ille ordine rupto
Funeris attonitus latebras in littore quærit.
Quam metuis demēs iſto pro crimĩe pœnā?
Quo te fama loquax omnes accipit in ānos?
Cōdita laudabit magni ſocer impius oſſa.
I modo ſecurus ueniæ. faſſuſqꝫ ſepulchrum
Poſſe caput cogit: pietas imponere finem
Officio ſemiuſta rapit. reſolutaqꝫ nondum
Oſſa ſatis neruis: & inuſtis plena medullis.
Aequora reſtrinxit aqua: congeſtaqꝫ in unum
Parua clauſit humo: tūc ne leuis aura retectoſ
Auferret cineres: ſaxo compreſſit harenam.
Nautaqꝫ ne buſtum religato fune moueret.
Inſcripſit ſacrum ſemiuſto ſtipite nomen.
Hic ſitꝰ ē magnꝰ placet hoc fortūa ſepulchrū
Dicere pompeii: quo condi maluit illum.
Quā terra caruiſſe ſocer? temeraria dextra
Cur obiiciſ magno tumulū? manēſqꝫ uagāteſ
Includis? ſitus eſt qua terra extrema refuſo
Pendet in oceno: romanum nomen & omne
Imperiū magno tumuli ē modus: obrue ſaxa

Excitat: incedit. Inualidas: infirmas flāmas. Ad moto fomite: id eſt appropiquatis lignis aridioribus nam fomitem appellāt materiam aridam qua fouetur ignis. Carpit: ſcilicet corpus pompeii. Diſtillat: liqueſcit. Lentū: tardum. Fouens: paſcens. Tabe. i. adipe corporis ignis accendebatur: ideo paſcebat. Sed iam percuſſerat aſtra: iam illuxerat cū ſibi metuens Codrus incohatum ſepulchrū reliquit. poſtea pietate coactus eſt redire etiam cum diſcrimine ſalutis ſuæ. Dies premiſſa auroræ: id eſt ante aurorā. Percuſſerat aſtra: quia ſupueniente die aſtra offuſcantur: maior lux minorem offuſcat. Ordine rupto: Interrupto rogo incohato ſe in latebras proripuit: ne forte deprehenderetur in hoc funeris officio. Demens iſto pro crimine. p. reprehendit illum Lucanus dicens illum nequicquam timuiſſe. nam nec ipſe quidem Cæſar adeo crudelis eſt: ut ſepultura pompeium prohibere uelit. Crimine: ſicut tu exiſtimas. Fama loquax: diuulgans: non adeo eſt culpa quod officium tuum fecit: ut tui nominis fama perpetuo duret. Condita laudabit: ne timeas inquit ipſe etiam Cæſar q̄uis impius ſit laudabit hoc officiū tuū. i. Modo nec metuas ueniā tibi datum iri. Faſſuſqꝫ. i. fatere te feciſſe ſepulchrum: & hoc amplius agas caput ēe poſſe quod habiturus es: ut reliquo corpori coniūgas. Cogit pietas: ut officium impleat incohatum Plena: quia non bene uſta erant oſſa. Neruis. ſ. Congeſta in unum: id eſt omnia ſimul compoſita Tunc ne leuius & ne forte aura effoderet oſſa: non profundius demiſſo ſaxo preſſit. Auferret: auellet. Rectos: apertos. Nautaque: & ne forte nauta illic ſepulto ſaxo religaret nauem: & fune forte trahēti ſaxum remoueret inſcribit ſaxo epithaphium ut dignoſci poſſet ibi conditas magni reliquias Semiuſto ſtipite: uidelicet carbone litteras & notas epithaphii. Hic ſitus eſt magnus id eſt poſitus eſt pompeius. Placet hoc fortuna: ita uoluiſti o fortuna: ut hoc ſepulchrum pompeii fieret. Quo condi. Cæſar maluit pompeium tam uile ſepulchrum conſequi quam omnino in humatum iacere. Condi. ſepeliri. Terra: ſepulchro. Temeraria dextra: Hic Lucanus Codrum quaſi reprehendit: quod dicat ibi nomē eius comprehendi: qꝫ fama ipſius & gloria totum orbem terrarum impleuerat. Obiicis tumlum: id eſt cur pompeium tumuli breuitate coerces. Maneſque uagantes: quod ibi una cum corpore nomen eius ſepultum ſit: an neſcis ipſum totum orbe terrarum cognitum: ac celeberrimum eſſe. Vagantes: id eſt totum orbem pererrantes. Situs eſt: non eſt hoc tanto tumulo ſitus magnus: ſicut tu dicis: ſed eſt poſitus ea parte qua ſol oritur & occidit: hoc eſt in omnes partes terrarum: & ea parte qua. Terra extrema: uidelicet uſque ad extremos terrarum fines peruenit pompeii nomen & fama. Refuſo pendet oceano: Mare oceanum totum terratum orbem ambit: & terra dicitur ibi pendere quod in centrum deſcendit: nec in aliquam partem declinare poteſt natura enim eſt corporis cuiuſque grauioris ut in centrum deſcendat quaſi in locum ſuum. terra ergo cum grauior ſit omnibus elementis ſuo pondere libratur in medio totius orbis: & primo quidem aqua: deinde aere: poſtea uero ſuperiori elemento ſuſtinetur: ut in nullam partem inclinare poſſit: quin ſuperius tendat: ideo ſuo pondere librata ſuſtinetur terra. nam in quamcunque partem inclinaret: niſi & cætera. Refuſo: Recluſo: uel reſpexit ad naturam maris quod fluit & refluit. Magno tumuli: ſi uis menſuram & modum ſepulchri ſcire pompeii o codre: ſcito late patere nec breuis eſſe: quam quo fama populi romani perueniet. Modus: menſura. Obrue: ſubmerget fluctibus maris. Hæc ſaxa: quibus coerceri pompeium iuſſiſti: nam id etiam ſuperius inuidioſum eſt: ut dicatur pompeium tam breui tumulo coerceri. non enim ſine deorum inuidia hoc fieri aut dici poteſt. Crimine plena: Quia uoluerunt tam

Crimine plena deum.ſi tota eſt herculis œthe
Et iuga tota uacant: bromio nyſeia quare
Vnus ī ægypto eſt magno lapis:ſ omnia lagi
Rura tenere poteſt:ſi nullo ceſpite nomen
Hæſerit:erremus populi cinerumqꝫ tuorum
Magne metu niſi nullas calcemus harenas.
Quod ſi tam ſacro dignaris nomine ſaxum
Adde actus tātos:monimētaqꝫ maxima rerū
Adde truces lepidi motus: alpinaqꝫ bella
Armaqꝫ ſertorii reuocato conſule uicta:
Et currus quos egit eques cōmertia tuta
Gētibuſ & pauidoſ cilicaſ mariſ adde ſubactā
Barbariē gēteſqꝫ uagas:& quicquid in euro
Regnorum boreaqꝫ iacet dic ſemp ab armis

humili ac ſordido te ſepulchro cōndi. Si tota eſt:a minori ad maius arguit:dicit enim ſi alii quorum uirtus inferior fuit magna & ampla monumenta conſecuti ſunt:quid non pompeius & ipſe conſequi debet. non enim inferior Hercule dicendus eſt:non regibus ægyptiis:quia magna moles pyramidum pro ſepulchro habuerunt:quæ nam inqt indignitas eſt:ut nnus lapis ſufficiat ſepulchro pompeii:cum hercules ꝑ ſepulchro totū oethen montem occupauit & liber pater Nyſam alteram partem parnaſi. Tota oethe: græce. ὁ οἰτηϲ τοῦ οἴτου latine oethetes mons ubi conbuſtus eſt Hercules a philothete cui arcum & ſagittas dono dedit. Nyſea:nam parnaſus mōſ boetiæ diuiditur in duos colles.ſcilicet in cyrram ubi colit̄ apollo & nyſam ubi colitur bacchus. Tota uniuerſa. Bromio :id eſt libero patri multa nomina habet Bacchus:quorum unum eſt Bromius ſed græce abſoluitur:βρομιοσ: quo mænades utūtur: tūc cū plenæ deo id eſt uino orgia bacchi celebrant. Rura tenere pōt:uidelicet dignitate ſua ita meruit occupare. Lagi:uidelicet omnia quæ tenuit lagus qui primus rex ægypti fuit. Erremus: pro errabimus. Nullo ceſpite:melius fuerat o Codre:ut nomē pompeii nuſquā ſcriberetur: quia uniuerſam ægyptum pro ſepulchro haberemus: nec ī ægypto ullum locum calcare auderemus:ne poſtea piaculum cōmitreremus. Calcemus:ne forte calcemus cineres pompeii. Nili: ægypti fluuii pro ipſa ægypto poſuit. Quod ſi tam ſacro: ſed ſi placet o Codre nomen pompeii inſcribere ſaxo plenū facito epithaphium:& ibi res eius geſtas inſcribe:& ita breuiter perſtringit geſta pompeii. Actus: res geſtas. Si dignaris:id eſt dignum facis. Momentaqꝫ maxima:id eſt maximarum rerū hiſtorias. Adde truces lepidi motus:hic lepidus acta ſyllæ reſcindere tentauit: quem auſpiciis pompeii.Qu.Catuluſ bis ab alpibus & Italia pepulit: hic in Sardiniam quo confugerat:bellū mouit:inde pulſus paulopoſt:periit. Truces motus: Qui audebat acta ſyllæ reſcidere qbus reſciſſis bellū ciuile renouaret. Alpia:unde pulſus fueratt Armaque Sertorii:nam Sertorius populi romani hoſtis iudicatus hiſpaniam occupauit:& ibi magno exercitu cōparato bellum aduerſus populum romanum geſſit in quo ſæpe uictor euaſit.tandem cum a metello propemodum uinceret: ut uictoriæ ſpes magna eſſet factione pompeii lata eſt lex:ut ſucceſſor mitteretur Metello & ipſe pompeius electus eſt: qui contra Sertorium mitteretur: qui deinde per proditionem Sertorium oppreſſit nam Perpenna cum ſuis ipſum inter epulas trucidarunt. ideo. Reuocato conſule:id eſt metello in cuius adminiſtratione ea omnis prouincia poſita fuerat. Et currus:Triumphauit enim ſimul de Africa: de Hiſpania: occiſis hic Domitio:illic Gn.Carbone. Ante ætatem:quod non licebat:tamen ipſe obtinuit:& cum reſiſteret ſylla ne contra leges triumpharet:quamquam auſpiciis ipſius res bene geſſerit.Tūc Pompeius triumphabo inquit:& Sylla quomodo ne tu cum adhuc puer ſis audes dicere triumphabo contra leges & ſtatuta populi romani contra uoluntatem meam: quare inquit pompeius. tu es tanquā ſol occidens:ego uero ſum:tanquam oriens quo audito ſylla animi magnitudinem admiratus eſt:& magno clamore dixit ſæpius triumphet triumphet:& ita triumphauit. Comertia tuta gentis:id eſt debellatis pyrrhatis:quia tunc demum comercia tuta eſſe cœperunt:poſtquam pyratæ debellati ſunt qui uniuerſum mare reddiderant infeſtum adeo ut portum romanorum occupauerint :& ibi prætorem cum lictoribus in ipſo portu hoſtiæ ciuitatis uicerint. Genreſque uagas:Hiberes:Alamanos:Albanos:Hyrcanos:Colchos:Aemaos:Cilices & cæteros populos montis Caucaſi:id eſt quod ait barbariem:& gentes uagas. Quicquid euro regnorum:nam Caucaſus mons orientalis eſt:qui inter Eleos & mare cimericū: & Albanos ultra Caſpium montem ſub ſeptentrione iacentem porrigitur.nam incipit hic mons ab oriēte & uſque ad Caſpium extenditur:& Albani continentur & dum perſequitur Mitridatem Pompeius: complures huius montis accolas armis ſubegit. Ineuro borea: id eſt in orientem uſque ad ſeptētrionem:quia ab occidente uſque ad ſeptētrionem pertingit caucaſus. Dic ſemper ab armis Ciuile repetiſſe toga:adde hoc quod etiam eſt maximus pompeii ſplendor.quod uidelicet nunquam tanto imperio uſus eſt: nunquam tantam ex hoſtibus uictoriam conſecutus eſt: quin ſtatim finito imperio: &. debellatis hoſtibus & in ſignibus imperii: ſimul etiam animum ciuica conditione minorem deponere:nunquam pompeius uoluit ciuica conditione maior uideri. cæteri uero poſtq̄ ad prīcipatū ciuitatis euaſerit:maiores cæteris haberi uoluerūt:& tyrānide appetebāt. Ab armis.i.a bellis debellatis hoſtibus

Ciuilem togã.i.ſemp ſe ad ciuilem cõditionẽ:ut æquo iure cũ cæteris uiueret contuliſſe. Ter curribus actiſ uidelic& tribuſ triumphis:uno de Sicilia ſimul & Africa:altero de pyratiſ:tertio de mitridare:nã potuit triũphare de africa ſemel de Sicilia ſemel de piratis:de Sertorio:de mitridate:de Tigrãne:tamẽ donauit hos omnes triumphos patriæ & ſatis habuit ter triumphaſſe. Surgit:erigit pompeio. Miſerabile ſordidũ & humile. Titulis:nullis laudibus. Faſtorũ pro magiſtratibus poſuit:libri enĩ ſunt in quibus conſulũ & aliorũ magiſtratuũ noĩa inſcribebãtur. Tãto ordine:quia pompeius cõſul ſæpius fuerat ſæpe etiã imperator cũ exercitu miſſus aduerſus hoſtes populi romani & nomẽ eius quotiẽs imperiũ geſſerat:totiẽs faſtis inſcriptũ erat. Solitũ legi: ſcilic& pompeii nomẽ quod ĩ ordine templo℞ inſcribi cõſueuit:& in certis arcubus:quorũ adhuc nõ nulli in urbe romana ſpectant.nũc legit in imo littore poſitũ:ad cõmiſerationẽ mouendã hoc ſcribit Lucanus Culmina deorũ.uidelic& in capitolio. Arcus: ſic enĩ arcus ædificabãt romãi cũ uictoriã ex hoſtibus rettuliſſent:ut ĩ modũ arcuſ ædificio ſtructo ibi res oẽs geſtas pingerẽt:aut certe fingerẽt adhuc arcus & ſtatua põpeii romæ ſpectat:in quo ẽt ſunt candelabra quæ de tẽplo ſalomonis rapuit. Depreſſum calcatũ.quod nõ legat.cũ antea legeret a ſuſpiciẽtibus culmẽ tẽpli:nec legi poſſet niſi a ſtantibus:neceſſe nũc eſt.n.ut qui uelit legere nomẽ pom.ĩ littore curuet. Rectus:ſed incuruus propter humilitatem tumuli. Quod niſi mõſtratũ & ſi forte Romã hac trãſirent niſi morarẽtur põpeii nomẽ non agnoſcerẽt. Noxia tellus: Apoſtrophat nũc ad ægyptũ & inuehit in eam dicens. Vere carminibus Sibyllinis cauebat ne miles romanus ægyptũ tãgeret & nõ ſine rõne cauerat ſibylla ne romanus miles in ægptũ uiueret:hoc oraculũ religioſi obiiciebãt romæ his q Ptholemæũ cũ exercitu ĩ regnũ reſtituere uolebãt:& creditũ eſt illud impletum cum Craſſus in aſſyria quæ adiacet ægypto cũ omni exercitu deletus eſt.nunc refert ad cædem pompeii oraculũ Sibyllæ Lucanus & nõ ſine oratiõe id dixerat ſibylla.id enim erat quod metuebat ne ĩ eũ põpeius trãſiret quod ſi ſibyllæ paruiſſent:nunquam talem uirum amiſiſſent. Ciuili fato: propter ciuile fatum.

Ciuilem repetiſſe togam: ter curribus actis
Contentum:multos patriæ donaſſe triũphos.
Quiſ capit hæc tũul℈ ſurgit miſerabile buſtũ
Non nullis plenũ titulis:non ordine tanto
Faſtorum:ſolitumq̧ legi ſuper alta deorum
Culmina & extructos ſpoliis hoſtilibus arcuſ
Haud procul eſt ima pompei nomen harena
Depreſſũ tumulo.quod nõ legat aduẽa rectuſ
Quod niſi mõſtratũ romanuſ trãſeat hoſpeſ
Noxia ciuili tellus ægyptia fato.
Haud equidẽ ĩmerito cumanæ carmine uatis
Cautum ne nili peluſia tangeret ora
Heſperius miles ripaſq̧ æſtate tumentes
Quid tibi ſæua precer.pro tãto carmĩe nilus?
Vertat aquas nilus quo naſcitur orbe retẽtus.
Et ſteriles egeant hiberniſ imbribus agri.
Totaq̧ in æthiopum putres ſoluaris harenas.
Nos in templa tuã romana recipimus iſim.
Semideoſq̧ canes:& ſiſtra iubentia luctus.
Et quem tu plãgens hominem teſtaris oſirim

Haud immerito:non ſine ratione. Vatis erycinæ:id eſt ſibyllæ:cui ſepulchrum fuit in Lilybeo oppido:ut inquit Solinus:in Sicilia non procul ab Eryce monte in quo colitur uenus.ideo erycinæ:nam epytheton longe repetitum eſt. Peluſia:peluſium unum ex hoſtiis nili. Ripaſq̧ æſtate trementes:uidelic& ripas nili qui quot annis creſcebat & ægyptum inundans fertilem reddebat & nunc quoque illud idẽ facit. Precer.pro imprecer. Vertat aquas:Imprecabor inquit ut nilus in fontem ſuum redeat nec poſt hac nilus inundet:ut ſterilitate habitare ibi nemo poſſit. Orbe retẽtus: uidelic& in fontem ſuum redeat

Ethiopum: uidelic& ſic apud ethiopas:ubi ardore ſolis terra in puluerem reſoluitur:ſic tu quoque ſoluaris. Nos in templa tuam:non ſimiles fuerunt romani tibi o ægypte:nam nos deos tuos accepimus:& his templa condidimus.tu uero manes noſtri pompeii inſepultos iacere pateris. Iſim: Ionem Inachi filiam quæ mutata eſt in uaccam :caudæ cuius iuno oeſtrum ſubiecit quo illa agitata totum orbem terrarum peragrauit:tandem peruenit in ægyptum & cum in ripa conſtitiſſet nili forte ſuſpiciens uiſa eſt ſupplicare Ioui:ut ſui tandem miſereretur:& ſe in priſtinam formam reſtitueret:uidelicet humanam:admirantibus ægyptiis eam pro dea nili coluerunt:cuius uir fuit Oſiris. Tuam:quæ apud te colitur. Semideoſque canes:uidelic& Mercurium quem Anubim uocant.Virgilius. Omnigerumque deum monſtra & latrator Anubis.nam colitur apud ægyptios in forma canis & lingua ægyptia anubis canis dicitur canũ:ut inqt Strabo li.decio ſeptio ciuitas ẽ ĩ qua Anubis colit:& honor & ſacer qdã cibus canibus eſt cõſtitutus.quædã enĩ animalia ſunt quæ uniuerſi ægyptii colũt:quẽadmodũ ex terreſtrib℈ tria:Boue:Canẽ felem:ex uolatilib℈.Accipitrẽ atq̧ Ibi.Ex aquatilib℈ duo lepidotũ piſcẽ:& oxyrynchũ.ſũt alia quæ qſque ſeorſũ colit. Et ſiſtra iubẽtia luctus:Siſtrũ ẽ ĩſtrumẽtũ ad ſimilitudĩe tubæ cui℈ cãtu ægyptii ℈gregati imitabãt plãgores iſidis.nã Oſiris uir fuit iſidis a Tiphõe gigãte laceratꝰ:quẽ diu cũ lachrymis ĩ plãgor qſiuit

Iſim

Tu noſtros ægypte tenes in puluere manes?
Tu quoq; cum ſæuo dederis iā templa tyrāno
Nondum pompeii cineres o roma petiſti.
Exul adhuc iacet umbra ducis.ſi ſæcula pria
Victoris timuere minas nunc excipe ſaltem
Oſſa tui magni.ſi nondum ſubruta fluctu
Inuiſa tellure ſedent:quis buſta timebit?
Quis ſacris dignā mouiſſe uerebitur ūbrā?
Imperet hoc nobis utinam ſcelus: & uelit uti
Noſtro roma ſinu:ſatis o nimiumq; beatus.
Si mihi contingat manes tranſferre reuulſos
Auſoniæ:ſi tale ducis:uiolare ſepulchrum.
Forſitan aut ſulco ſterili compeſcere finem
A ſuperis:aut roma uolet feralibus auſtris
Ignibus aut nimiis:aut terræ tecta mouenti
Conſilio iuſſuq; deum tranſibis in urbem
Magne tuā:ſūmuſq; feret tua buſta ſacerdos
Nam quis ad exuſtā cancro torrente ſyenē
Ibit & himbrifera ſiccas ſub plyade thebas
Spectator nili:qui rubri ſtagna profundi
Aut arabum portus mercis mutator eoæ

Tu tenes noſtros manes.i.principiū noſtrorū umbras. Tu quoq; cū ſæuo:poſtquā inuectus eſt i ægyptios:quia pateretur oſſa pompeii inhumata iacere:cū romani diis eorū templa ſtruxiſſent.nūc ipſā quoque romā reprehendit:q; ad ſua uſque tēpora in ægyptio puluere oſſa pompeii iacere pmiſiſſet:q; ſi excuſationē meruerint ſuperioris temporis q; Cæſarem metuebāt:nūc certe nihil habēt quo ſe excuſare poſſit

Tu quoque.ſ.roma reprehendēda: Cum: q̄uis. Sæuo tyrāno.ſ.Cæſari quē in deorū numerū trāſtulere romani:quod ēt Virgilius oſtēdit. Ecce dionei proceſſit Cæſaris aſtrū.nā ſtellā quæ p aliquot dies cōtinuos apparuit cæſaris eſſe aīam in cælū recepti ut ait Suetonius dixerūt & hac de cauſa ſimulacro eius i uertice addebat ſtella. Nōdū pōpeii cinereſ: cū cæſare inqt ſæuo tyrāno q̄ primus tyrānidē i urbe romana obtinuit poſt exactos reges tēpla ſtruxeris pōpeii manes i humatos iacere pmittis. Exul extra ſolū pr̄iæ ſuæ. Pria ſæcula.ſ.qbus cæſar oīa tenebat. Nūc excipe.ſ.romā cineres pōpeii trāſferēdo. Si nondū ſubruta.i.ſi nondū fluctus maris oſſa pōpeii abſtulit. Sedēt pmanēt ubi poſita fuerant. Quis buſta.t.necē q; dubitet quiſq̄ id laturā moleſte ūbrā pōpeii: q̄ſi ſepulchrū ipſius uiolare nō.n.hoc erit uiolare ſepulchrū:ſed ſacrificare:ut ex tā ſordido & uili loco i ſedē ſuā & pr̄iam reducatur

Dignā urnā.ſ. pr̄iam ſuā.i Sacris:ſacrificiis. Dignā ur.uidelic& aīam pōpeii q̄ digna ē:ut ipſi ſacra deorū more romano exibeant. Impet hoc no.ſi alii hoc uerent uidelic& ex humili ſepulchro oſſa pom.i dignioré locū trāſferre id mihi munus demā def exiſtiabo me aīabus pom.rē gratā facere. Noſtro ſinu: quia gremio ipſo cineres & oſſa pōpeii roma trāſferam. Satis o.optātis ē. Si utinā. Violare:nō erit uiolare:ſed uereri. Forſitan aut ſulco Fortaſſe Roma tūc reſtitueret cineres tuos:ut inde trāſferātur: honorificētius:cū urbem Romā inuaſerit peſtilētia:aut certe terræmotus concuſſerit: & accepta reſpōſa huiuſmodi erūt: ut nec peſtilētia illa:nec terræmotus ſedari poſſit:prius q̄ oſſa in ſedē & patriā trāſferātur:ſicut etiā de aliis lectū eſt.nam Cybeles & Aeſculapii ſimulacrū in urbem tranſlatū:illā a peſtilentia liberauit. Sulco ſterili:ſignificat famen & penuriam annonæ. Feralibus auſtris:id eſt peſtiferis.nam auſter tunc regnat calidior :cuius feruore corrumpitur aer. Ignibus nimiis:id eſt æſtibus ſemper extrema uitioſa ſunt. Nymbus eſt uentus cum pluuia. Aut terræ tecta mouenti. Significat terræmotum quum terra mouetur: mouentur & cætera quæ in ea fundata ſunt. Summus ſacerdos: pontifex maximus. Nam quis ad exuſtam: uere nunquam dii te tanto dignabantur honore. nam nemo eſt : qui hac tranſiturus ſit ubi tua oſſa manent: quin nauem iubeat eo auerti: ut ſepulchrum tuum qualecunque ſit ſalutet & ueneretur. Syenem: ſyene eſt ciuitas in medio libyæ poſita:& hanc radii ſolis perpendiculariter feriunt. eſt enim ſubiecta cancro. Thebas: Thebæ ſunt ægyptiæ & boetiæ: ſed de ægyptiis thebis hic intelligit. Sub plyade: ſub qua poſitæ ſunt Thebæ ægyptiæ. plyades ſunt ſtellæ quæ ortu ſuo nauigationis tempus ſignificant: unde etiam dictæ ſunt απο του πλεω:id eſt a nauigando. Quis rubri ſtagna: id eſt quis nauigabit in orientem: aut meridiem. neque enim poſſunt in oriente uel libya nauigare niſi per mare libycum: & in littore libyci maris poſita erunt oſſa Pompeii. Eoæ: orientalis

Arabum : populi ſunt orientis fœlicis Arabiæ:auctore Strabone libro ſextodecimo:ſeptentrionale latus faciunt deſerta haud exigui. orientale perſicus ſinus:occidentale arabicus. auſtrale mare magnū: quod extra utrunque ſinum eſt. Idque totum mare rubrum uocatur:quod rubrum appellatur a ſole quum ſupra uerticem eſt: uel a montibus ex aduſtione rubentis. Cteſias uero Gnidius hiſtoriæ mādauit fontem quendam eſſe: qui aquam rubicundam ac mynio plenam in mare emittit. Solinus capitulo .xlvi. refert ultra peluſiacum hoſtium. Arabiam eſſe ad rubrum pertinētem mare:quod Erythreum ab Erythra rege perſei & andromade filio nō ſolum a colore appellatum raro dicit:qui affirmat in littore maris iſtius fontem eſſe:quem ſi oues biberint:mutent uellerum qualitatem. Strabo etiam decio

ſeptimo tradit rubrum mare ægypto ſublimius eſſe:unde ſi medius Iſthmus ĩcideret:ægyptus a mari obrueretur. Petet:p iſta loca nauigans. Auertet.ſ.ab his regionibus ad ſe nauigantes per ea loca. Cinis in ſummis:quia fortaſſe fluctibus maris detecta erunt oſſa tua:ut etiã uideri poſſint præferre.uidelic& ut digniore ſepulchro te cõdat. Caſſio:mons eſt in Arabia nobili ſepulchro põpeii nã in littore caſſii montis ſepultus eſt. Caſſio ioui:quia in Caſſio mõte Iouis eſt templũ & pompeii corpus:ut dicit Strabo libro ſexto decimo:nõ procul inde magnus iugulatus fuit:& ab ægyptiis dolo iteremptus. Nil iſta nocebũt nec erit cur tibi minor hẽatur honor:ꝙ ĩ humili loco oſſa tua poſita maneãt:imo hoc ipſo erit uenerabilior umbra tua. Iſta buſta:uidelic& uilia & ſordida. Templis auroque:quia ſi in templis auratis cineres tui conditi eſſent minore mhonorem pro dignitate conſecutus eſſes. Templis auroque:id templis auratis.Endiadis. Pro numine ſummo:id eſt loco ſummo numinis habetur:ꝙ fortuna ſepulchri tui in tamuili loco poſita ſit & ſubiungit rationem. Auguſtius aris:per ſimilitudinem oſtendit dignius eſſe ſepulchrum pompeii quam eorum qui ſepulti ſunt in monte tarpeio:id eſt capitolio: unde thuſci ſacerdotes qui dedignabantur ſacrificare ioui in templo conſtituto immolant uictimas in loco ubi iacet fulmen.nam thuſci fuerunt religionis cultores maximi inde etiam:ut Valerius docet in primo:principium religionem habuiſſe dixerũt. nunc ergo dicit ꝙ aruſpices thuſci quotiens prodigium committere uoluerit fulminis.nam fulmen quotiens aliquid percuſſerit prodigiale eſt ĩ locum quem de cælo tactum eſſe uiderunt bidentes ſacrificabãt:& locũ illũ bidẽtal appellabãt:nec quiſꝙ auſus fuiſſet in eo loco conſiſtere uenerabant eum locum tanquam ſacrum & diis cõſecrabant.illud idẽ continget ſepulchro tuo o pompei.nam quemadmodum tuſci ſacerdotes dedignabantur ſæpe ſacrificare Ioui capitolino:& immolabant bidentem in humili ſepulchro ubi fulmen poſitũ eſt:ita etiã umbris tuis ſacrificia exhibebũtur a gentibus. Auguſtius.i.nobilius & uenerabilius:unde auguſtum dicimus locũ uenerabilem:quaſi aue guſtatum.ſic.n. augures illi qui eiuſmodi artẽ tenebant locũ illũ uenerabilem habebant:quem aues deguſtaſſent. Aris uictoris:templis cæſaris:cui templa & aræ extructæ fuerunt. Saxum:ſub quo cineres tui conditi ſunt. Tarpeis deis:id eſt Ioui & mineruæ qui coluntur in tarpeia rupe:id eſt in capitolio. Thura:id eſt ſua ſacrificia. Thuſco ceſpite:id eſt ara a thuſcis ſacerdotibus extructa non enim tantummodo in tuſcia hoc faciebant:ſed ubique ubi fulmen cõditum eſſet. Proderit hoc olim:quod ibi ſepultus ſis o pompei:quia aliquando cum aſſiduo maris fluctu ſaxum illud auferetur:& nulla tui neſtigia ſepulchri apparebunt:id faciet ut omnes te deum eſſe exiſtiment:cuius ſepulchrum in terris nuſquam inuenietur. Olim:aliquando. Ardua:alta. Futuris:poſteris. Pulueris exigui:non erit inquit opus diuturno tempore ad hoc ut fluctus maris reſiduus rapiat ueſtigia ſepulchri tui. Cadet:in undas maris. Argumenta tuæ mortis:quod eſt ſepulchrum.eſt argumentum:id eſt ſignum mortis:unde monumentum appellatur quia monet mentem intuentium:ſcilic& ibi mortuum iacere. Argumenta:probamenta. Veniet ætas:in qua non credetur ibi tua oſſa aliquando fuiſſe ſepulta. Fœlicior:ſcilic& quantum ad gloriam tuam. Saxum monſtrantibus:quia ſi forte quis dixerit hic oſſa pompeii ſepulta fuerunt:non adhibebitur fides. Atque erit ægyptus:& fortaſſe idem continget tibi.dicit in ægypto:quod contigit Ioui in creta.Nam in inſula creta oſtendebant ſepulchrum quod Iouis fuiſſe dicebant:ſed nemo credere uolebat.idem & tibi continget o pompei. Varro in opere quod de littoribus eſt etiam ſuis temporibus:ut ait Solinus:affirmat ſepulchrum Iouis in Ida uiſitatum. Tam mendax:no erit mẽdax:ſed exiſtibit

Magne petet:quẽ nõ tumuli uenerabile ſaxũ.
Et cinis in ſummis forſan turbatus harenis
Auertet:maneſꝙ tuos placare iuuabit
Et caſſio præferre ioui:nil iſta nocebunt
Famæ buſta tuæ:templis auroꝙ ſepultus
Vilior umbra fores:nũc eſt ꝓ numine ſũmo.
Hoc tumulo fortuna iacens:auguſtius aris
Victoris libyco pulſatur in æquore ſaxum.
Tarpeis qui ſæpe deis:ſua thura negarant
Incluſum tuſco uenerantur ceſpite fulmen
Proderit hoc olim quod nõ mãſura ſepulchri
Ardua marmoreo ſurrexit pondere moles.
Pulueris exigui ſparget nõ longa uetuſtas
Congeriem buſtumꝙ cadet:mortiſꝙ peribũt
Argumenta tuæ.ueniet fœlicior ætas
Qua ſit nulla fides ſaxum mõſtrãtibus illud
Atꝙ erit ægyptus populis fortaſſe nepotum
Tã mẽdax magni tumulo quã certa tonãtiſ.

M.ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER NONVS.

INCIPIT NONVS LVCANI.

a T Non in pharia manes iacuere
fauilla
Nec cinis exiguus tātam compe/
ſcuit umbram
Proſiluit buſto ſēiuſtaq; mēbra relinquēſ
Degenereq; rogū/ſequit̄ cōuexa tonātis
Q ua niger aſtriferis cōnectitur axibus aer.
Q uodq; patet terras inter lunæq; meatus
Semidei manes habitāt:quos ignea uirtus
Innocuos uitæ patientes ætheris imi
Fecit:& æternos animam collegit in orbes
Non illuc auro poſiti:nec thure ſepulti
Perueniunt/illic poſtq̄ ſe lumine uero
Impleuit:ſtellaſq; uagas miratur & aſtra
Fixa polis:uidit quāta ſub nocte iaceret

a T non in pharia manes iacuere fauilla. Hic incipit liber nonus in quo cōtinet̄ primū qui/dem deificatio animæ pōpeii. deide Catonis deliberatio cū militibus: quos cū uniuerſa claſſe ſecum tenebat: cui cū Gn. pompeio præfectus erat. nā cū milites ad libertatē incitaſ/ſet perſuaſit eis: ut ſe pararent ad regem Iubam tranſire: ibi eni ſpem aliquam fore: ut re/gis huius auxilio Rempublicam recuperarēt & ꝑ quos labores quæue pericula iter faciēs profectus fuit Lucanus deſcribit: primum igitur περι αποθεωσεως: ideſt deificatione lo/quitur pompeii qūo anima eius ad comparem ſtellam redierit & deificata ſui corporis ludibria con/tempſerit. (At: pro ſed aduerſat̄ his quæ ſupradi/cta ſunt. uidelic& i anguſto ac ſordido ſepulchro co/ercitos fuiſſe cineres pompeii: ſed e diuerſo manes & eius umbræ in cæleſtem regionē ſublimis delata eſt.) Tantam ūbram. i. tantæ magnitudinis & ex/cellentiæ. Proſiluit: ꝓcul a buſto exiluit ī aeream regionē. Semiuſtaque membra: quia nec tantū quidē lignorū: & fomenti habuit Codrus: ut plene corpus pōpeii cremare poſſet. Degenerē: ſordidū Sequit̄ cōuexa tonātis: reuerrit̄ ad comparē ſtel/lā: & ad cæleſte domiciliū. Niger aer. i. inferior q contiguus ē planetis. de primo ad ultimū. nam qa inferior eſt ideo denſior: quia denſior: ideo nigrior Connectitur: contiguus ē. uidelic& iuxta lunam Aſtriferis axibus: uidelic& ī aeream regionē quæ eſt inter ſtellam & lunam. nā Luna eſt īferior plane tag; oīum. ſic enim ſe habent planetæ. (Saturnus/ Iupiter/ Mars/ Sol/ Venus/ Mercurius & Luna.) axes enim planetarum globos appellauit. nā in uno quo que planetarū ītelligi poteſt axis ſunt eim ſphærici quæ alio noīe græci polū appellāt. Quodq; patet inter terras: Nam luna inferior eſt planetarum omnium: apud quam inferiorem regionem ſemidei habi tant: quos græci heroas uocant. Quos ignea uirtus: ſecundum platonicos dixit qui animam dicebant eſſe ignem. quid eſt deus? theos pireſitos: ſenſibilem ignem deum eſſe diffinierūt ſi θεὸς eſt anima ſequitur ipſam eſſe naturalem deum nam pars ſequitur ſuum totum: ſi deus eſt totum: anima eſt pars naturalis. er go deus eſt aīa quod ſalſū eſt. Innocuos: qui īnocēter p omne uitæ ſuæ tempus uixerūt. Aetheris imi: inferioris reſpectu cæleſtis: nā ignis æthereus eſt oībus ſuperior elemētis. nūc autē dicit nō poſſe quidem animam ad ſummū ætherē aſcendere: ſed ī medio terrarū ac lunæ ſuum domiciliū habere. In orbes. i. circulos. Collegit: ideo dixit quia quas uirtutes amiſerat: dum per planetas uel planetarū regiones aſcē/dit eas nunc recuperādo colligit ī unū. ſic enim platonici dicebāt per planetas animas aſcendere: & ab his uirtutem quandam contrahere: ut a Saturno pigritiam. a Marte iracundiam. a Venere libidinē: & ſic de cæteris. Non illuc auro poſiti: ad comparē ſtellam inquit redeunt umbræ tantummodo eorum: qui cū uirtute uixerunt: non autem diuites ſepulchro decorati ſecundum platonicos. nam tres fuerūt opiniones philoſophorū de formes. nam Anaxagoras dicebat formas eſſe inter materiā actu: ſed animas latere a no/bis & ī ſenſibiles eſſe unde idē eſſe dicebāt unū & in omne eſſe. uidelic& formā cū materia: & materiā cum forma. Ariſtotiles q uiſus eſt melius ſentire dicebat qdem formas eſſe ītra materiā: ſed potentia nō actu: de inde ab extrinſeco agēte de potētia ī actū deferri. Plato & platonici dicebāt formas eē extra materiā in cor poribus cæleſtibus ſeparatis: quorū qualitas ſub qua quiſq; ſtella naſceret̄ corporibus. deinde imprimi ab intrinſeco datore. uidelic& deo q formaꝝ dator eſſe dicit̄: & cū e corpore ad ſtellā comparē redirent ſub qua nati ſunt. Illuc: ad ſedem illam. Thure: id eſt aromatum odoribus. Poſtquam ſe: Nuuc dicit quomodo pompeius poſtquam ad regionem illam: ubi heroes habitabant peruenit loca illa circumſpi cere cœpit & admiratione quadam perfuſus reſpexit ad terras & locum illum: ubi quaſi ludibrium quoddam corpus ſuum iacebat. Impleuit lumine uero: uidelic& reuerſus eſt in comparem ſtellam: cuius qualitatem & ſplendorem concepit. Stellaſq; uagas: id eſt errantes: ſcilic& planetas: unde plane tæ dicti ſunt: id eſt erro: errant enim & contra polum feruntur. Aſtra fixa polis: dicit non ſolum er/rantes ſtellas miratum fuiſſe: ſed etiam alias ſtellas fixa polis: ut urſa maior: & ſtella occidua quæ axes di/cuntur. Sidus enim a ſido: quod eſt ſedeo dicitur. ideo non recipit. y. contra nonnulli uolunt ut dicatur ab hy: id eſt pluo: quod dictum abſurdum eſt. Nam ſtellæ non flammeæ ſunt quo circa uapori/bus aluntur: caloreque ſolis excitatæ: ſicut enim ſtella a ſtando dicitur: ſic & ſidus a ſidendo deriuat̄.

Noſtra dies:quæ eſt in noſtra regione aerea ad comparatoẽm lucis terrarũ:ueſtra tenebræ potius dici debet. Ludibria trũci:cum uideret trũcũ corporis ſui:ita dilacerari,primo quidẽ fluctibus maris: dein de ſemiuſtũ condi ſepulchro:quaſi riſũ cõtinere nõ potuit. Hinc ſuper:poſt hæc umbra põpeii uenit ĩ theſaliã & ſpeculatus eſt quid ibi faceret cæſar:deinde ad claſſem ſuã uenit:quæ adhuc ĩtacta erat:cui Gn. pompeius cũ Catone ꝑerat cruenta & aſpera. Sparſis in æquore:Quia adhuc oẽ mare erat põpeianorũ. Et ſcelerũ uindex:tãdem conſiſtit in pectore Bruti & ſibi infudit quo Cæſarẽ iterficeret & amiſſam libertatẽ recuperaret. Vindex:põpeius fuit ſcelerũ qui ſemp tyrrãnos proſecutus eſt. Inuicti catõis: ĩ quẽ nulla ægritudo animi caderet:nõ ſpes nõ metus:nõ gaudiũ:nõ dolor:nõ audeo dicere paſſiones lic& aut ægritudinẽ:aut ꝑturbationẽ aut motũ animi appello.noſtri uero paſſiones animi appellant. nõ uincebaẽ ergo paſſionibus ullis Cato. Illæ ubi pendebãt:oſtẽdit ꝙ nulla animi ꝑturbatiõe moueretẽ cato.nã etiã pompeiũ ipſũ quoad uixit odio habebat.metuebat.n.ne ipſe uiceret libertatẽ cũ repu. uſurparet. Pẽdebat caſus:uidelic& quonã iclinaret uictoria. Dominũ:uictorẽ. Oderat:qre ergo ſecutus fuerat põpeiũ cato ſi oderat:qa boni oẽs ſequebanẽ pom.& ipſe coactus ẽ ꝑtes illas ſeq. Auſpiciis raptus patriæ:ſed poſt mortẽ pom.iõ factus erat põpeianus cato ꝙ hæ ꝑtes tãtũ ſuperãt in qbus ſpes libertatis poſita eẽt. Refouit:recreauit. Trepidantia:morte pompeii & milites:ſpectabant:ut quo ſe fortuna inclinaret eo ſe conferrẽt: ſed Cato retinuit:& animos illorũ trepidantes recreauit: & cũ iam arma deponerent ipſos adhortatus ẽſt ad illa cauſa libertatis recipiendæ. Ignauis ma.ꝑ manibus ignauorum. Nec regnũ cupiens:non enim ſeruire metuebat.quid ergo eum adducebat ad libertatem tuendam:ſi nõ metuebat: nõ metuebat ſeruitutem:quia paratus erat mori.metuebat autẽ aliis nõ ſibi:non enim omnes animi ſui ſciebant:ut honeſtam uitam ſeruituti anteponerent. Totæ partes:ſpectabat enim ad libertatem cato:non ad libidinem dominandi. Ne per littora:dicit.quid ſecerit cato:metuens cato celeritatem Cæſaris: qui uictoria uti ſciebat:collegit claſſem omnem & in portum Corcyræ ſubduxit:ut ibi tuta eſſet. Per littora:id eſt diuerſa maria. Rapido actu:perſecutione celeri.nam agere perſequi eſt:ut quos illos populos bello regere ſub armis. Mille carinis:adhuc magnæ ſupererant uires partium pompeianorum: unde pro re magna ac admiranda legitur quod mille carinis aſiam græci inuaſerint cum ad excidium troiæ nauigarent. Fragmenta:reliquias.Quis ratibus. quis crederet mille carinas intactas fugere quaſi uictas:quaſi dicat nemo nam mille carinæ tantas uires habere poterant:ut non fugerent: ſed uniuerſo orbi terrarum bellum inferrent: tamen fugerunt Tantis: ex quo cognoſci poteſt quantæ fuerunt opes romanorum. Arctaſſe pelagus:ut mare redderetur anguſtum. Dorica tum maleam: proſequitur deſcribere curſum quem cato tenuerit dum ſtudet reliquias militum pompeii ſeruare ſi quam rationem mire poſſet recuperandæ libertatis. Tũ:deinde. Dorica maleam: id eſt ionium mare nauigat:non illud quod eſt pars aſiatici maris: ſed alterum mare quod principium ſumit a Malea promõtorio circa quæ ægeum mare terminatur:& totam inundat ioniam a Malea uſque ad fines tænari:qua dicitur animabus deſcenſus ad inferos eſſe:habet autem ab oriente creticum mare:a meridie africum: ab occidente tyrrhenum: & circa hæc maria Catonem nauigaſſe dicit. Dorica maleam:id eſt laconicam.nam circa eam dores populi liconiæ: ut refert Strabo libro octauo.Malea eſt poſt urbem Boiam cum ad maleam nauigatur Amathus occurrit urbs:inde Aſinæ atque cythium ſparthanorum nauale nobile intra ducenta & quadragita ſtadia habet ſtationem manu effoſſam: fuit non tuta nauigatio ſupra maleam propter aduerſus uentorum flatus:inde eſt natum uulgo ꝓuerbiũ:cũ ad maleam defluxeris: domeſticos obliuiſcere. Apertam tænaron: ταιναρον: qua deſcenſus ad inferos eſſe dicitur.

Noſtra dies,riſitq; ſui ludibria trunci
Hinc ſuper æmathiæ campos:& ſigna crueti
Cæſaris,ac ſparſas uolitauit in æquore claſſes
Et ſcelerum uindex in ſancto pectore bruti
Sedit:& inuicti poſuit ſe mente catonis.
Ille ubi pendebant caſus: dubiũque manebat
Quem dominum mũdi facerẽt ciuilia bella
Oderat & magnũ:quãuis comes iſſet in arma
Auſpiciis raptus patriæ,ductuque ſenatus.
At poſt theſſalicas clades:iam pectore toto
Pompeianus erat patriam tutore carentem
Excipit:& populi trepidãtia membra refouit
Ignauis manibus proiectos reddidit enſes.
Non regnum cupiens geſſit ciuilia bella
Nec ſeruire timens:nil cauſæ fecit in armis
Ipſe ſuæ:totæ poſt magni funera partes
Libertatis erant quas ne per littora fuſas
Colligeret rapido uictoria cæſaris actu.
Corcyre ſecreta petit ac mille carinis
Abſtulit æmathiæ ſecum fragmenta ruinæ.
Quis ratibus tantiſ fugientia crederet ire
Agmina?quis pelaguſ uictas arctaſſe carias?
Dorica tũc maleam.& apertã tænaron ũbris.

Tænaton auctore Solino cap.xii.ſpiraculũ eſt in laconia:& ut inq̃t Strabo eodẽ libro in ipſo laconici littoris inflexu tænarus ripa erecta eſt:ſacrã Neptuni ædem cõſtructam:cõtinẽs ĩ luco propinquaq; ſpelunca eſt p quam cerberũ ab ĩferis ſuperius reductũ ab hercule fabulæ canunt:& tænaron ẽ ꝓmontoriũ aduerſum Aphricæ:ut ait ſolinus cap.xii.in quo fanum Methinei Arionis:quẽ delphine eo aduectũ imago teſtis eſt ærea ad effigiem caſus & ueri operis expreſſa:præterea tempus ſignatum olympiade eni undetrigeſima:qua ĩ certamine Siculo.idẽ arion uictor ſcribit̃:id ipſum geſtũ ꝓbat̃:eſt & oppidu Tænaron nobili uetuſtate. Inde:deinde. Cythæra:iſula ubi colit̃ uenus:ũde cythærea dicta eſt.Cythæra iſula d' qua nũc loq̃t Luca.cõmodis ĩſtructa portubus: & eiuſdem nois urbe quã Euricles Lacedemoniorum auctor ĩ peculiaris iuris poſſeſſionẽ uendicauit nõ procul ẽ a malea teſte Strabone libro octauo. Boreaq; urgente:qa habet ab oriẽte creticũ mare:a meridie aphricũ:ab occidẽte tyrrhenũ. Fugit:nã diſcedẽtibus a littore:littus fugere uidet̃. Vrgente:impellente. Legit:tranſit & declarat qd dixit. Creta dictea:Cretenſia.nã dicte mõs eſt cretæ. Tunc.ſ.cum ad phicuntẽ perueniſſet q̃ ciuitas ẽ in ionio.hi portus Catoni. Clauſere:iratus cato expugnauit oppidũ & militibus diripiendũ tradidit. Aphrica auctore ſolino cap.xl.in duas ꝓminentias extendit̃ quarũ altera ꝓmõtoriũ candidũ dicit̃: altera quæ eſt ĩ cyrenaica regiõe phicute uocat̃:ea per ſinũ creticũ oppoſita cretæ iſulæ cõtra Tænaron laconicem excurrit harenas. Impulit.i.euertit. Rapinas.i.meritã diripi claudendo portas catoni. Spſit:diripuit:dimouit. Et hic:uenit in calabriã:palinurus eſt calabriæ promõtoriũ:haud lõge ab helia ciuitate q̃ poſtea Velia dicta eſt.nã pro aſpiratiõe digãma ponebãt quia ĩ paluſtribus locis ædificata ẽ. primũ dicta eſt helia nã ælos græce ſignificat paludẽ:& ꝓuincia ꝓ aſpiratione digãma mutauit nomẽ:ubi helia eſt:Velia eſt appellata.unde ibi ſepultus eſt palinurus gubernator nauis æneæ. Neq;.n æquo:bene dico delabit̃ placidis auris o palinure:qa nõ tãtũ nomẽ tuũ in littore auſonio uulgatũ ẽ.nã poſtea ſicut ipſe dixit æneæ cũ ad inferos deſcendiſſet de naui ſũma correptis cecidiſſet in fluctus pedibus terræ nauigauit cũ ad littus auſoniũ uẽiſſet occiſus eſt:& deĩde in palinuro calabriæ ꝓmontorio ſepultus eſt cui nomen dedit. Auſonio æquo: ubi occiſus fuiſti. Magiſtro:gubernatori nauis. Libye:caſus nti eſt.

Inde cythæra petit:boreaq; urgente carinas
Creta fugit:dictæa legit cedentibus undis
Littora:tũc auſum claſſi præcludere portus
Impulit: ac ſæuas meritũ phicũta ruinas
Sparſit:& hinc placidis alto delabitur auris.
In littus palinure tuum:neq; eni æquore tãtũ
Auſonio monimẽta tenes portuſq; quietos
Teſtatur libyæ phrygio placuiſſe magiſtro.
Cum procul ex alto tendentes uela carinæ.
Ancipites tenuere animos.ſocios ne malorum
An ueherent hoſtes:preceps facit oẽ timendũ
Victor:& in nulla non creditur eſſe carina
Aſt illæ puppes luctus:planctuſq; ferebant
Et mala uel duri lachrymas motura catonis.
Nam poſtq; fruſtra precibus cornelia nautas
Priuigniq; fugam tenuit:ne forte repulſus
Littoribus phariis remearet ĩ æquora truncus
Oſtenditq; rogum nõ iuſti flama ſepulchri.
Ergo indigna fui dixit fortuna marito
Accendiſſe rogum:gelidoſq; effuſa per artus
Incubuiſſe uiro:laceros exurere crines:
Membraq; diſperſi pelago cõponere magni:
Vulneribus cunctis largos effundere fletus:
Oſſibus & tepida ueſtes implere fauilla:
Quicquid ab extincto licuiſſet tollere buſto

Teſtat̃ libye phry.iõ dixit qa de mari Siculo nauigauit ĩ Aphricã. Portus q̃e.i.calabros:eſt eni ſardinio ſiculo mari ionio q̃ cõterminus. Phrygio:troiano. Cũ ꝓ:cũ ibi eſſẽt uidere naues procul ueniẽtes.& prio qdẽ timuere ne eſſent naues cæſaris:ſed erãt naues qbus uehebat̃ cornelia cũ Sexto pom.& aliis põpeii comitibus. Tendẽtes ue.iflatæ uẽtis. Socios:põpeianos. Maloꝝ:cladiũ quas ceperãt ĩ theſſalia. Veheret:duceret q̃obrẽ ĩcertæ erãt naues:qa. Præceps facit om.timẽ.i.tãta erat celeritas cæſaris ĩ cõficiẽdis rebus:ut ubiq; timeret̃. Præceps: uelox. Et ĩ nulla nõ.i.credit̃ ĩ una quaq; naue eſſe. Luctus:de morte põpeii. Vel:et. Duri catonis:auſteri:& fortiſ.fuit eni ſtoicus cato uticenſis:q̃uis eſſet durus:tamẽ cõtineri nõ potuit qn & ipſe ſolueretur ĩ lachrymis.nã tãta erãt mala quæ nũciabãt hæ naues. Nã poſtq̃ fruſtra.ſ.tẽtauit ſuadere comitibus,cornelia:ut tãtiſper reſiſterẽt donec rogus põpeii cremaret̃:& corpus ſepulchro cõderet̃ ĩ hæc uerba ꝓrupit dicẽs ergo indigna &c. Tenuit.i.retinere tẽtauit. Priuigni.ſ.Sexti pom.q filius fuerat Imitiæ quã põpeius antea repudiauit & corneliã ĩ uxorẽ duxit Rogũ:ubi tũc cõburebat̃ Põpeius. Flãma:p quã ĩtelligebat locũ illũ eſſe ubi corpus põpeii cremaret̃. Indigna fui:nec merui accendere rogũ pompeii qui adeo exiguus erat:ut nõ plene corpus combureret. Laceros.i.ſuos ipſius cries laceratos exurere. Cõponere:ĩ unũ colligere. Pelago:p pelagus. Et.ſ.fui idigna ſemp intelligit̃. Largos fletus:abundantes lachrymas. Veſtes implere: ſcilic& cineribus pompeii.

In templis ſparſura:quia poſtea cineres pompeii in templis deū cōdidiſſem:ſi id mihi facere licuiſſet. Ardet honore rogus:quia nemo eſt q decoret ſepulchrū pompeii. Manus hæc ægyptia:fortaſſe ægyptius ē:qui meruit cremare pompeii corpus:quod officiū ingratū eſt pōpeio:ut ab hoſtili manu cremet. O bene nudi craſſorū cineres.ſ.patris & filii:dicit nūc ſatius eſſet:ut pōpeius ĩhumatus iaceret: quēadmodū Craſſi q hoſtili manu cremari. Craſſos:quos occiſos cū exercitu deleto rex parrhorū Arſacides iuſſit inhumatos iacere. Inuidia maiore deū:ex hoc ꝙ tam ſordido ſepulchro cōditus eſt pōpeius cognoſcit ipſum diis inuiſum fuiſſe. Inuidia:odio.

In templis ſparſura deum ſine funeris ullo
Ardet honore rogus:mãus hoc ægyptia forſã
Obtulit officiū:graue manibus o bene nudi
Craſſorum cineres pompeio contigit ignis.
Inuidia maiore deum.ſimilis ne malorum.
Sors mihi ſemp erit. nunq̃ dare buſta licebit
Cōiugibus: nunq̃ plenas plāgemus ad urnas
Quid porro tumulis opus eſt: an ulla reqris
Inſtrumēta dolor nō toto in pectore portas
Impia pompeium: nō imis hær& imago
Viſceribus quærat cineres uictura ſuperſtes
Nūc tamē hic longe.qui fulget luce maligna
Ignis adhuc aliquid phario de littore ſurgēs.
Oſtendit mihi magne tui:iã flãma reſedit.
Pompeiumq; ferens uaneſcit ſolis ad ortus
Fumus:& inuiſi tendūt mihi carbaſa uenti.
Nō mihi nūc tellus pompeio ſi qua triūphos
Victa dedit:non alta terens capitolia currus.
Linquere ſiqua fides peluſia littora nolo
Gratior elapſus fœlix de pectore magnus
Hūc uolumus:quē nilus habet terræq; nocēti
Quã mãet ægyptus:q̃ magni poſſidet artus
Nō hærere æquor:crimen cōmendat harēas
Tu pete bellorum caſus:& ſigna per orbem
Sexte pr̃na moue:nãque hæc mãdata r̃liquit
Pompeius uobis:in noſtra condita cura.
Me cum fatalis læto damnauerit hora.
Excipite o nati bellum ciuile: nec unquam
Dum terris aliquis noſtra de ſtirpe manebit.

Similis ne malorum ſors: eadem ne me ſemper fortuna ſequetur:ut ſemper ſim a ſepulchro meorum uirorum remota ne mortem ipſorum lugeam. Nunquam dare buſta:declarat. Similis ſors & cætera: id eſt nunquid mihi placebit intereſſe exeqiis uirorū meoꝝ. Nunq̃ plāgemus ad urnas: ſed ꝓcul a cineribus uiroꝝ rēota ſemp ipſoꝝ mortē lugeamus. Quid porro tumulus:ad ſe ipſam cōuertit:q̃ſi ſe ipſam reprehēdens:dicēs qd opus ē ſepulchro & monumētis:nūquid nō ſemp mihi obuerſat imago pompeii ut abſentē etiā quaſi præſentem cōplectar. Porro:certe. Inſtrumēta:uidelic& nulla adminicula lachrymaꝝ:pietas eoꝝ quos diligimus ē quaſi adminiculū doloris. Viſceribus: declarat quod dixit ĩ pectore portas. Hæret imago:ut ipſi ante oculos poſita ſit. Victura:illa quæ uictura eſt quærat cineres uiri ſui.ego autē nō ſum ſupſtes futura. Nō tamē hic longe: ꝓſeqtur cōplorationem corneliæ:ꝙ cogat a nautis deferere locos ubi pōpeii reliquiæ poſitæ fuerant. Qui fulget: ignis inqt lucet in littore nili oſtēdit mihi aliquam partē tui eſſe o pōpei:quo fit ut iuita diſcedā. Oſtēdit:noli dicere: ignis non oſtendit imo non longe hinc oſtendit aliquid eſſe tui. Maligna luce:id eſt obſcura:quia iam extinguebatur. Flamma recedit:id eſt extincta eſt. Ferens:pro auferens pompeium: quia oſtendit corpus pompeii crematum eſſe. Vaneſcit:quia in eam partem funus aſcendebat. Et:ſcilic& quis ſint ueſtigia mei pompeii tamē diſcedere cogor. Mihi:ad dolorem meū. Nō mihi nunc tellus: iam fœlicitatis pompeii oblita ſum:miſeriarū tantum recordor. Gratior: ſcilic& ægypto:uel q̃ hæc tellus ubi iacent pompeii reliquiæ. Terens currus:id eſt calcans: nam triumphantes ſublimes uehebantur albis equis ad capitolium. Fœlix.i.fœlicitas Pompeii penitus exceſſit. Hunc uolumus:& ob hanc cauſam: quia mihi hæc tellus gratior eſt q̃ huiuſmodi regiones.unde conſtitui ſi fieri poteſt:nunq̃:hinc diſcedere quoad uita ſuperſit. Si qua fides.i.ſi mihi creditis o nautæ. Hunc:Pompeium. Terræq; nocenti: & id eſt quod uehementer conqueror quod ſi ſepultus ſit pompeius: nam ex hoc uideor leuari nefas: quod ægyptii commiſerunt. Hærere:id eſt quod hic perſiſtere nequeam conqueror: ratio. Crimen cōmendat harenas: Quia hoc ipſo quod hic occiſus eſt Pompeius: mihi cōmendabiliores:& gratiores efficiuntur harenæ. Tu pete bellorum caſus: Hic me deſere o Sexte: quoniam hæc mihi grata loca ſunt: ubi poſitæ ſunt reliquiæ pompeii. Tu quod ad te pertinet accipe reliquias belli & uindica libertatem. id enim eſt quod mihi pater tuus dedit in mandatis: ut uos monerem. ſi forte aliquid de eo contingeret: nunquam deſineretis patriam cum libertate tueri. Signa: uexilla. Condita cura: repoſita ĩ noſtra ſolicitudīe pr̃na mari data:quæ mihi dederat uobis apio:& quæ fuerit declarat. Me cū fatalis:o cornelia dicito meiſ uerbis Gn.& ſexto pō.hæc uerba o nati poſt mortē meā iqt ſuccedite mihi

Cæſaribus: Qui a cæſare deſcendẽt. Vel ſcœptra.i.uel reges uel ciuitates:uel populos qui potiũtur regꝝ ĩpellite uobiſcũ ut libertatẽ romanã recuperetis. Vel urbes:libere uiuẽtes. Sceptra monarchiã ĩquit regũ. Nominis.ſ.pompeii. Arma reliquo.ſ.tuendæ libertatis inueniet claſſes & ſupſunt uires adhuc quibus hoc facere poſſitis.uidelic& claſſis adhuc ĩtacta. Quiſquis pompeius.i.aliquis ex gente pompeii Nullis nõ gẽtibus.i.quibuslibet nationibus bellum inferre poterit. Tantũ indomitos:Vos tantũmodo animos gerite dignos paterno nomine:nõ deerunt uobis opes:non populi quibus dignitatẽ ueſtram defendere poſſitis. Tantũ: tantũmodo. Indomitos:ne ſeruire uelitis. Iuris:paternæ poteſtatis Vni parere decebit:uidelic& Catoni ſi modo ipſe uoluerit partes libertatis tueri. Exolui tibi magne fidem: hæc ſunt mandata:quæ mihi tradidit pompeius dum uiueret illa aperui uobis: ueſtrum igitur erit exequi uoluntatem paternam. Inſidiæ ualuere tuæ:Quia clam id agebas ut ante me e uita excederes. Perfida:quia niſi hæc mãdata aperuiſſem filiis tuis quæ promiſeram a fide deſtitiſſem ergo noluiſti ut tecũ morerer: ne a fide diſcederem. Auferrem uoces.ſ.ſi tecũ morerer. Iam nũc te per inane chaos:poſtq̃ tibi fidem ſeruaui nunc reliquum eſt:ut te ſequar quocũq; ſenſus tuus puenerit.uidelic& ſequar umbras tuas per tartara: ſi modo uerũ eſt tartara eſſe nunc expeditis mãdatis tuis Per inane chaos:chaos ſignificat cõfuſionẽ elemẽtorũ omniũ:ſic diffinit̃ chaos eſt ĩordinata indigeſtaq; moles & dicitur a χέω .i.cõfundo.nam anteq̃ Deus elementa diuiſiſſet:erant omnia ſimul confuſa:& hoc chaos apud inferos eſſe dicunt quia ibi ꝑpetua nox eſt:& cõfuſio rerũ omniũ. Inane: ideo dixit qꝛ ibi ſpiritus cũ corpore habitẽt:nã inane uacuum dicit̃ quod ſine corpore eſt. Tartarus:dicitur locus inferior apud inferos: idem eſt quod chaos. tartarus dicitur a tarratu.i.pturbãdo:qꝛ ibi oĩa perturbata ſint pturbata & cõfuſa parũ differũt.tartarꝝ autẽ Strabo in tertio cõmentario ſubterraneorꝝ locũ ultimũ eſſe putat:& infernũ cũ quis audiat tartaro.tartarũ aũt tarteſſo deriuata illinc denominatione cõparare põt:tarteſſus flumen & oppidũ eſt hiſpaniæ. Si ſunt ulla:dixit ſecundũ epicureos q dicebãt aĩam uel oĩa ſimul cũ corpore pire. Quam lõgo tradita læto: uita mihi inſtar mortis ẽ:ea uero q̃ lõga futura ſit ĩcertũ eſt:ſed ſi diuturnior fuerit pœnas ab ipſa ſumã nimiũ uiuaci Pœnas aĩæ ferã:uidelic& ego ipſi mortẽ cõſciſcã. Aĩæ uiuacis:ſi diu nimiũq; uixerit. Potui:cernẽs tã dura fui: ut tibi ſupſtes eſſẽ:& dolore nimio nõ cõficerer cũ te oculis meis occidi uiderẽ. Nõ fugere ĩ mortẽ.i. tibi eẽ ſupſtes. Plãctu cõcuſſa pibit:Quãdo ita uiuax fuit aĩa mea:ut nec dolore qdẽ mortis tuæ ex hoc corpoꝛ diſceſſerit:ſaltẽ ipſo plãctu e pectore diſcedet:qa tã diu pectora plãgã:qꝛ ipſã excedere cogã.plãctus pprie ẽ pcuſſio pectoris Effluet:reſoluet̃ ĩ lachrymas. Nũq ueniemus ad enſes:qbus iugulũ apiaus nõ ad laqueos nõ ad præcipitia ueniemus:ſed ipſo dolore pibimus. Turpe:ẽ enim uxori quæ uirũ ſuũ amet nõ poſtea ipſo dolore perire. Obduxit caput:ordo ẽ:illa delituit ubi obduxit caput &c. Obduxit.circũdedit texit. Ferali: nigro & atro amictu:ſicut lugẽtes facere ſolent. Pati tene.i.nunq̃ prodire in lucẽ. Puppiſq;ca uernis uidelic& in una puppe. Arctæ:ſtrictæ. Cõplexa dolorẽ:qa q̃tũ dolorẽ poterat aĩo complectebat̃ ut citro moreret̃. Perfruit̃ la.i.fructũ quẽdã capit ex lachrymis. Pro cõiuge:loco cõiugis põpeii. Illã non fluctus:cũ ſe cornelia ĩ profundã ptem nauis recepiſſet: & ibi operto capite obſtinato aĩo mori ſtatuiſſet: nec clamoribus nautarum mouebatur:nec procellis: aut tempeſtate maris: quin etiam optabat naufragium. Fluctus: perturbatio & inundatio maris. Rudentibus:id eſt propter rudentes. ſunt enim funes quibus uela tenduntur. Clamor:ſcilc& remigum. Pericula: quia inſtante periculo & procellis armamenta nauiũ proiiciebant. Exurgens:nã ſublatus clamor nautarꝝ ſignificabat inſtare periculum.

Cæſaribꝰ regnat̃ uacet.uel ſcœptra:uel urbes
Libertate ſua ualidas:impellite fama
Nominis has uobis partes:hæc arma reliquo
Inueniet claſſes quiſquis pompeius in undas
Venerit:& noſter nullis non gentibus hæres
Bella dabit:tantũ ĩdomitos memoreſque pꝛimi
Iuris habere animos:uni parere decebit.
Si faciet partes pro libertate catoni.
Exolui tibi magne fidem:mandata peregi
Inſidiæ ualuere tuæ: deceptaque uixi.
Ne mihi commiſſas auferrem perfida uoces:
Iam nunc te per inane chaos ꝑ tartara cõiunx.
Si ſunt ulla ſequar:quam longo tradita læto
Incertum eſt pœnas animæ uiuacis ab ipſa
Ante ferã:potuit cernẽs tua uulnera magnæ.
Non fugere ĩ mortem:planctu cõcuſſa pibit
Effluet ĩ lachrymas:nũquã ueniemus ad ẽſes
Aut laqueos:aut præcipites ꝑ inania iactus
Turpe mori:poſt te ſolo non poſſe dolore.
Sic uidi fata caput ferali obduxit amictu:
Decreuitque pati tenebraſ puppiſq; cauernis
Delituit ſæuumque arte complexa dolorem.
Perfruit̃ lachrymis:& amat ꝓ cõiuge luctũ
Illum nõ fluctus:ſtridſeque rudẽtibus eurus
Mouit:& ĩſurgẽs ad ſumma picula clamor.

Votaq; ſolicitis. ſ.periculo iſtante nautæ uotũ faciebãt: ut incolumes ĩ portũ uenirẽt: cornelia uero ut naufragio periret. Cõpoſita:cõſtructa. Fauitq;:p.i.gratas habuit ꝓcellas. Prima ratẽ cypros:primũ ĩnqt nauis qua uehebatur Cornelia cũ Sexto & comitibus ꝑuenit cypros unde curſus fit ĩ libyam: tãdem peruenit ubi erat cato cũ altero põpeii filio primogenito. Cypros.ntũs eſt græcus N κύπροσ κύπρȣ hæc cyprus cypri. Tenẽs pelagus.i.eurus in pelago regnãs:nam eurus orientalis ẽ:qui idoneus ẽ de cypro nauigãtibus in Libyã. Moderator:quia nõ nimis uehemens ſpirabit. In libycas ſedes ibi enim cato præerat claſſi cum Gn.pompeio. Triſtis ut in uultu mens &c.& cum de littore proſpiceret Gn.pompeius & comites patris de puppe cognouiſſet:iam tũc mens mali præſaga nil boni diuinabat: ſed aliquid mali afferri quemadmodum fit in magno timore.

Votaque ſollicitis faciens contraria nautis.
Compoſita in mortem iacuit.fauitq; procellis
Prima ratem cyprus ſpumãtibus accipit ũdæ
Inde tenens pelagus:ſed iam moderator eurus
In libycas egit ſedes:& caſtra catonis
Triſtis ut in multo mens eſt præſaga timore.
Aſpexit patrios comites a littore magnus
Et fratrem:medias præceps tunc fertur ĩ ũdas
Dic ubi ſit germane parens? ſtat ſũma caputq;
Orbis:an occidimus? romanaq; magnus ad ũ
Abſtulit? hæc fat̃:cõtra quẽ talia frater. bras
O fœlix quem ſors alias diſperſit in oras
Quiq; nefas audis:oculos germane nocẽtes
Spectato gnitore fero:non cæſaris armis
Occubuit:dignoq; perit auctore ruinæ
Rege ſub impuro nilotica rura tenente
Hoſpitiis fretus ſuperis:& munere tanto
In proauos:cecidit donati uictima regni.
Vidi ergo magnãimi lacerãtes pectora patris
Nec credens pharium tãtum potuiſſe tyrãnũ
Littore niliaco ſocerum iam ſtare putaui
Sed me nec ſanguis:nec tantum uulnera nr̃i
Affecere ſenis:quantum geſtata per urbem
Ora ducis:quæ tranſfixo ſublimia pilo
Vidimus:hæc fama eſt oculis uictoris iniqui
Seruari:ſceleriſq; fidem quæſiſſe tyrannum:
Nã corpus phariæ:nec canes auidiq; uolucres
Diſtulerint:an furtiuus quem uidimus ignis
Soluerit ignoro quæcunq; in iuria fati.
Abſtulit hos artus:ſuperis hæc crimina dono:

Vt:poſtq̃. Præſaga:alicuius mali. Tũc.ſ.uiſo fratre cũ comitibꝯ. Præceps:ſine ulla cõſideratõe fertur cupidus & auidus ſcire quid nã de ipſius patre eſſet. Dic ubi ſit:uerba Gnei pompeii ad Sextum. O germane:o Sexte pompei fratet. Parẽs ſcilicet noſter. Stat: uiuit ne an una cum illo periuimus. Romana:res romanæ cum eo perierunt ſi ipſe periit. O fœlix:nunc magna commiſeratione fratri reſpondet Sextus Pompeius. O fœlix: ſcilicet es o Gnee Pompei comparatione mei: quia tibi audire cõtingit:quod patri noſtro accidit.nam in hoc ego peiori conditione ſum: ꝙ non audiui: ſed meis ipſe oculis uidi. Oculos nocentes:uidendo patrem occidere. Non cæſaris armis:ad indignitatem & moleſtiam hoc quoq; acceſſit:ꝙ occiſus eſt ab iuſſu indigni hominis ſi iuſſu Cæſaris interfectus eſſet: hoc nobis æquiori animo ferendũ eſſet. Dignoq; periit auctore ruinæ: nam confiſus eſt regi ptholemæo cuius patri aliquando in regnum redditus fuerat auctore pompeio patre nr̃o & ipſius iuſſu occiſus eſt. Impuro: ſub impio & nocenti rege. Hoſpitiis ſuperis:poteſt eẽ dialiſis: ideſt diſtictio uel ſupis hoſpitiis.i.hoſpitalibus diis fretus:uel ſuperis ꝓ ſupernis hoſpitiis.i. ſuperioris tẽporis quia hoſpitio põpeii uſus eſt cũ pater Ptholemæi in regnũ reſtitutus eſt pom.iuuãte quo tẽpore romam uẽit pulſus a ſorore Cleopatra:ut a ſenatu populoq; ro.ĩ regnũ reſtitueret.nũc a ptholemæo eius filio: tanq̃ uictĩa occiſus ẽ. Munere tanto:qa auctore pom.reſtitutus ẽ ĩ regnũ. Victĩa: tãq̃ uictĩa. Donati:regni:nam milites ſuos Gabinio cõceſſerat põpeius:qbus ille reſtitutus eſt in regnũ. Magnanimi pr̃is:qa fortiter & libẽti aĩo mortuus eſt. Niliaco:ægyptio. Sed me nec ſãguis: ſed tam& ſi magno dolore confectus ſim:ꝙ patrem occiderunt: tamen id mihi etiam multo moleſtius fuit:ꝙ telo patris caput tranſſixum a proficiſcentibus per urbem Alexandriæ geſtatum eſt & ſeruatũ ut cæſari uictori oſtendatur. Affecere ſenis: quia ſenex ideo minus moleſtum eſt.nam etiam ſi occiſus non eſſet tamen haud ita multo poſt moriturus erat. Per urbem:ſcilic& Alexandriam. Fama eſt: fertur. Fidem quæſiſſe tyrannum: ut oſtenſo capite tum denique fidem præſtet commiſſi ſceleris. nam corpus phariæ: de reliquo corpore nunquid expoſitum ſit alitibus & feris eſca ignoro: an rogo ignis:quem de littore uidimus combuſtum ſit. Diſtulerint: deſiccauerint. Furtiuus:clam accenſus a Codro. Soluerit:cremauerit. Quæcunque iniuria fati:hæc omnia ignoſco ſuperis quod uoluerint patrem meum indigno etiam funere cremari:dummodo totum corpus uoluiſſent in aliquo ſepulchro qualecumque illud eſſet condi. Crimina: uidelic& quod indigne ſepultus fuerit.

De parte:uidelic& de capite. Cū talia magnus:dicit.Gn.pōpeiū audita cæde patris indignatū fuiſſe & tāta ira ī caluiſſe:ut nec punctū quidē tēporis differre uideret:quin ſtatī armata claſſe ægyptū peteret: ut manes patris ulciſceret:ſed ꝓhibitus ē a catone. Profat.ſ.ea quæ ſequūt. Magnus: Gn. pōpeius pri mo genitus pōpeii filius. Nō ī gemitus:nō ut gemitus ab imo pectore duceret & lachrymas effūderet. Que. pro ſed. Præcipitate: celeriter agite & raptim deducite naues ī mare. In aduerſos uētos.ſ.im pellite remis naues etiā contra uentū. Ite.i.uenite. Tātas merces:uidelic& ſatiare umbras:& declarat.

Seruata de parte queror: cum talia magnus
Audiſſet nō in gemitus lachrymaſq dolorē
Effudit:iuſtaq furens pietate profatur
Præcipitate rates ex ſicco littore nautæ
Claſſis in aduerſos erūpat remige uentos.
Ite duces mecum:nunquā ciuilibus armis
Tanta fuit merces inhumatos cōdere manes:
Sanguine ſemiuiri magnū ſatiare tyranni.
Non ego pelleas artes:adytiſq retectum
Corpus alexandri pigra mereotida mergam.
Nō mihi pyramidū tumulis euulſus amaſis.
Atq alii reges nilo torrente natabunt:
Oīa dēt pœnas nudo tibi magne ſepulchra.
Euoluam buſto iam numen gentibus iſim.
Et tectum lino ſpargam per uulgus oſyrim.
Et ſacer in magni cineres mactabitur apis:
Suppoſitiſq deis uīa caput: has mihi pœnas
Terra dabit:liquam uacuos cultoribus agros
Nec nilus cui creſcat erit:ſoluſq tenebis
Aegyptū genitor:populis ſuperiſq fugatis
Dixerat:& claſſem ſæuas rapiebat in undas.
Sed cato laudatam iuuenis compeſcuit iram.
Interea totis audito funere magni.
Littoribus ſonuit percuſſus planctibus æther

Satiare magnū.i.umbras pōpeii. Sāguine tyrā ni.uideli & Ptholemæi q in ipſo pr̄is nr̄i ſepulchro tanq̄ uictia īmolet. Nō ego pelleas arces:uerba ſūt Gn.pōpeii indignātis cōtra ꝑfidiam Ptholemæi re gis:qui patrē ſuū illius benefactorū occidi iuſſerat. minabat ergo ſe eſſe euerſurū pyramides & ſepul chra oīa regū:qn etiā apim & reliqas deoꝝ ægyptio rum ī ſepulchro pr̄is cōbuſturū eē. Arces pelleas: uidelic& alexandriæ:q̄s Alexander de pela ciuitate Macedoniæ cōdiderat Pella macedonū metropoliſ philippi & Alexādri patria fuit teſte Strabone libro ſexto decimo. Retectum:apertum. Adytis:ady tum proprie ſignificat locum arcanum :quo nemi ni niſi ſacerdoti ingredi lic&:& eſt græca dictio dio riſſo ſignificat ingredior . a priuatiuum eſt. Mere otide:palude ægypti Non mihi pyramidum :nō ne inquit ego reuellam cineres & reliquias regum: ac deorum ægypti : & in fluctibus nili obruam.

Amaſis:per trigintaquinq dianaſtias. Amaſis di ctū eſt iter ægyptios regnū:& unaqueq dianaſtia habuit.xii.reges quorum ultimus fuit Amaſis de quo hic loqtur. Atq alii reges oīum regū ſepul chra & cæteroꝝ q pyramides ſibi ſtruxerit ī ægy pto oīa euertent:& pœnas mihi dabūt ꝓ iniuria & cæde tua o pater. Nudo:ī ſepulto. Virgilius: Nu dus ī ignota iacebis palinurus harena.i. īſepultus.

Euoluā buſto:erua ex ſepulchro. Iam numen gentibus iſim:iſis eadē eſt q̄ io fabula qdē nota eſt: qūo io ī uaccā conuerſa ē:tādem cū ad ripas nili flu. ꝑueniſſet agitabatur.n.oeſtro a iunone miſſo uiſa eſt ſupplex rogare iouē:ut ſui miſereretur:& ſtatī ī priſtinā forma.i.humanā mutata ē:deīde ꝓ numīe habita ē. Spgā p uulgus.i.uulgo diſſipabo. Te cū lino:qa oſirim dilaniatū a typhone gigāte: uxor eius iſis in mantella recepit.mantella dicitur tela li ni:qua terguntur manus:inde manticula diminutiuum eius. Lino: tela linea. Et ſacer apis: erat.n. apis taurus:qui quot ānis alii dicūt ſingulis luſtris egrediebatur e nilo & hūc imolabant nilo flumini quo facto ſtatim nilus oēm ægyptum īundabat:& niſi ille taurus egredereť:malū erat omē.dicit ergo hūc tau rū ſe īmolaturū cineribus patris.erat albus frōtem & quaſdā paruas corporis ptes:cætera uero niger qui bus ſignis:ut refert Strabo li.xvii.iudicabāt q ſit ad ſucceſſionē idoneus:alio uita functo. bos apis in ſepto quodā alebāt & apud ægyptios pro deo hēbatur:& idē eſt apis q̄ oſiris ante id ſeptū aula q̄dam iacuit in q̄ fuit aliud ſeptū mr̄is eius. Suppoſitiſq deis.i.reliqas deoꝝ reuulſas ex ſepulchris ſuis ſubiiciā capiti pa tris:& unā cū capite ur̄o. Has mihi pœnas:ſed qđ ad ægyptū ptinet:ego eā oībus diis ac populis deſola tā deſertāq facere inſtitui:ut nec populi nec dii locū illū teneāt:ſed tātū uacuus ſit manibus pr̄is. Nec erit ſcilic& populus aliquis. Cui:ad utilitatem cuius. Nilus creſcat: ut ægyptum fœcundam reddat.

Populis ſuperiſque fu.tangit & illud antiquum quotiens expugnaturi eſſent urbem aliquam antiqui ex ea deos omnes ac deas euocabant ne iniuriam diis illis facerent:qui in ea ciuitate colebantur: ſicut apud Virgiliū.cū Aeneas oſtendere uellet de troia deſperatū eē ait.Exceſſere oēs adytis ariſq relictis.Dii quibus imperiū hoc ſteterat:ſuccuritis urbi incenſæ moriamur &c. Dixerat.ſ.Gn. pōpeius iā.n. claſſē deducebat in undas:ut ægyptū peteret ſed Cato prudēter irā iuuenis auertit. Laudatā irā:qa iuſte iraſce bať. Interea.t.nūc deſcribit cōploratōem q̄ facta ē ī funere pom.nā uniuerſus exercitus clamorē ſuſtuli : ut ubiq oīa plāctū & gemitu reſonarēt. Audito fu.i.cæde pom. Plāctibus:clamoribus.Sonuit:reſonuit

Exẽploque carẽs:nũquã antea auditum fuit uel raro:ꝙ populi potẽtis mortẽ lugerent:nã potentes in/ uiſi ſolẽt eſſe populis:hic adeo dicebatᷓ ab oĩbus ut oẽs ĩ morte ſua gemitum lachrymaſque dederit. Sed magis:ſed flebãt cũ apparuit cornelia:ſic.n.fieri ſolet:cũ aliquis ꝓpiquior apparuerit eius q mortuus eſt: ſolet renouari lachrymæ. Solutas: ſparſas ĩ uultus. Geminato uerbere: pro geminatis uerberibus.

Vt primũ ſociæ:Nũc dicit quomodo cornelia poſtquã egreſſa ẽ ĩ terrã ſocialem.ſ. in Libyã apud Vticã ubi ꝑerat Cato ſtatim cœnotaphiũ ꝑparaſſe primo:quã oẽs q ibi aderãt ſecuti ſũt:& dignitatẽ eius imitati

Exemploq; carens:& nulli cognitus æuo
Luctus erat:mortem populos deflere potẽtis:
Sed magis ut uiſa ẽ lachryis exhauſta ſolutas
In uultus effuſa comas cornelia puppe
Egrediens rurſus geminato uerbere plangũt:
Vt primũ in ſociæ peruenit littora terræ
Collegit ueſtes:miſeriq; inſignia magni
Armaq;:& impreſſas auro quas fecerat olim
Exuuias puraſq; togas uelamina ſummo
Ter conſpecta ioui:funeſtoq; intulit igni.
Ille fuit miſeræ magni cinis: accipit omnis
Exemplum pietas & toto littore buſta
Surgunt:theſſalicis reddentia manibus ignẽ.
Sic ubi depaſtis ſummittere gramina campis
Et renouare parans hibernas appulus herbas
Igne fouet terras:ſimul & garganus & arua
Vulturis & calidi lucent buceta matini
Non tamen ad magni peruenit gratius ũbrã
Omne quod i ſuperos audet cõuitia uulgus
Pompeiumq; deis obiecit quam pauca catõiſ
Verba:ſed a pleno uenientia pectore ueri.
Ciuis obit:dixit multum maioribus impar
Noſce modũ iuris:ſed i hoc tamen utilis æuo.

cœnoptaphiũ ſuis quiſque faciebat uidelic& qui in acie pharſalica occiſi fuerãt:ergo toto littore regi ex truebãtur. Collegit ueſtes:rogũ inqt extruxit & ro go ſupꝑpoſuit ueſtes pompeii:& oĩa q̃ illi cũ uiueret cariora fuerãt.ſic eni facere ſolebãt antiq:ut cũ cor pore mortui oĩa quæ illi cara fuerãt cõburerent.ut Virgiliuſ.Veſteſque uelamina ponũt:imo equos & ſeruos una cũ dominis cõburebant. Sociæ terræ.ſ. Libyæ inſignia. Declarat armaque: impꝛ̃ſſas exu/ uias.i.intextas clauatas ueſtes.i.clauis aureis ĩtextas ſignificat. Pictas:diuerſi coloris togas. Velamĩa i.pallia. Ter cõſpecta:ioui qa ter triumphauit & cur ru ſublimis uectus p urbem fuerat ad alta capitolia ſicuti mos erat triũphantiũ. Funeſto ĩtulit igni.i. cremauit ĩ rogo põpeii.uel intulit.ĩ honorẽ põpeii cremauit.Ille cinis. Quia aliũ cinerem habere non potuit. Accipit oĩs exemplũ pietas: exemplo ĩqt corneliæ oẽs cœnotaphiũ ſuis quiſque fecit:qui cæ ſi fuerãt ĩ acie pharſalica. cœnotaphiũ dicitᷓ ſepul/ chrũ inane & uacuũ quod ſtruebatᷓ ĩ honorẽ alicu/ ius:tamẽ corpus aberat: nã KENON ſignificat ĩane & uacuũ & ταφοσ ſepultura. Buſta:ſepulchra rogi

Manibus theſſalicis.i.his qui ĩ acie pharſalica oc ciſi fuerãt. Sic ubi de paſtis.nũc dicit per quandã ſimilitudinẽ quõ ignes per oẽ littus apparuerint.

Succenſis rogis.dicit enim hoc idẽ facere ſolent appuli tũc cũ renouare uoluerĩt herbas:nã cõburũt quæcũque ĩ agris ĩueniũt:ut cinis ille fertiliorẽ red dat terrã:quod ẽt Virgilius in georgicis oſtẽdit. Sti pulã crepitantibus urere flammis. Sic: uidelicet ignis diuerſis in locis erat. Vbi:Quãdo &c. De paſtis.ſ.a grege. Submittere:ſubſtituere. Reno/ uare:declarat quod dixit ſubmittere gramĩa. Her bas hibernas: que poſtea tempore ueris ſucceduntur. Fouet:nutrit & fœcundas reddit terras. Garga nus:Mons eſt Apuliæ ſiniſtrorſum ab appennino in mare adriaticum ueniens. Vulturis:uultur uel uul/ turnus fluuius eſt qui auctore Strabone per uenafrum mediamque Campaniam labitur: Matinus:eſt fluuius de eodem monte defluens. Calidi:Tepidi. Buceta:paſcua dicuntur ubi boues hyemant a bo ue. Non tamen ad magni peruenit gratius:Quamquam omnes conuitia iactabant in deos: quod tam atroces & in feſti Pompeio fuiſſent:tamen nulla gratior uox fuit manibus pompeii:quam oratio catonis: quam de ſuis laudibus habuit ſumma cum moderatione. Audet conuitia in ſuperos:id eſt inueni inſe ctari deos. Pompeiumque deis obiicit:ut inuidiam diis faciat: ut illud inuidiam fecere deis.Sed a ple/ no.u.pauca quidem uerba fuerant ſed uera. Ciuis obit inquit:hæc oratio laudationem funeris conti/ net.mos enim erat apud antiquos:quod etiam nunc quoque tenetur:ut laudationes haberentur in fune/ re:eorum præſertim qui honore digni haberentur: oratio eſt perſonæ conueniens: nihil enim fictum Cato:nihil ſimulatum loquitur nihil ad gratiam laudat a modeſtia Pompeium.qui uidelic& nunquam plus ſibi ſumpſerit quam ciuica conditio pateretur. Impar maio.fuit quidem inquit non comparan/ dus Pompeius priſcis illis imperatoribus:uerumtamen in hac ætate plurimum profuit.nam ſolus ex prĩ cipibus fuit qui ſe priuatum gereret:quamuis plebs illi ſeruire parata eſſet. Impar: in hoc uidelic&. No/ ſce modum iuris: id eſt poteſtatis :id eſt cognoſcere quantum ſibi promitteretur. nunquam enim ſe/ ſupra ciuicam conditionem gerere uolebat. Sed in hoc tamen utilis æuo: Quia quum ferme om/ nis iuſtitia periiſſet:in eo adhuc priſtinæ ætatis reliquiæ mirandum in modum permanſerunt.

Cui nõnulla fuit iuſti reuerentia:ſalua
Libertate potens:& ſolus plebe parata
Priuatus ſeruire ſibi:rectorque ſenatus:
Sed regnantis erat:nil belli iure popoſcit:
Quæq; dari uoluit.noluit ſibi poſſe negari
Immodicas poſſedit opes:ſed plura retentis
Intulit:inuaſit ferrum:ſed ponere norat.
Prætulit arma togæ:ſed pacẽ armatuſ amauit
Iuuit ſumpta ducem:iuuit dimiſſa poteſtas
Caſta domus luxuq; carẽs corruptaque nũq̃
Fortuna domini:clarum & uenerabile nomẽ
Gẽtibus:& multũ noſtræ quod ꝓderat urbi
Olim uera fides:ſylla marioque receptis
Libertatis obit:pompeio rebus adempto.
Nunc & ficta perit:nõ iam regnare pudebit:
Nec color imperii.nec frons erit ulla ſenatus.
O fœlix cui ſumma dies fuit obuia uicto:
Et cui quærendos pharium ſcelus obtulit ẽſes
Forſitan in ſoceri potuiſſet uiuere regno.
Scire mori ſors prima uiris:ſed proxima cogi:
Et mihi ſi fatis aliena in iura uenimus
Da talem fortuna iubam:nõ deprecor hoſti

Cui nõ nulla fuit iuſti reuerẽtia:ut nõ oĩo iuſtitiã cõtẽneret:ſed eã uereref. Salua libertate potẽs nõ enĩ ipſe ĩ magiſtratibus ſuis tyrãnidẽ exercuit:quia nil cõtra libertatẽ geſſit quãq̃ prĩceps ciuitatis eẽt. Et ſolus:ex prĩcipibus oĩbus inuẽtus ẽ Põpeius unus q ſe priuatũ gereret.Plebe parata:lic& ꝓmpta eẽt ad ſer uiendũ ſibi plebs. Priuatus:q priuatã uitã gereret. Rectorq; ſena.erat qdẽ moderator ſenatus ita ta/ mẽ ut ſenatus ĩpare ſibi poſſet quid uellet Sed regnãtis:nõ ſeruiẽtis.prĩceps ſenatus erat põpeius ſed ita ut ſenatus qcqd iuberet efficeret. Nil belli iure popoſcit.ꝙ bello cæteris præſtaret:nil ſibi plus q̃ cæteri arrogabat. Popoſcit: arrogauit ſibi. Quæq; dari uoluit:ut honores quos appetebat ẽt negari nõ poſ ſe uolebat.nõ enĩ ita ipſe petebat honores: ut ab in uitis extorqueret:ſed a uolũtariis acciperet. Im/ modicas poſſedit op.Laudauit a modeſtia & a iuſti tia laudat nũc a liberalitate. Immodicas: ĩmenſas

Intulit plus:q̃ ꝙ ipſe ĩmẽſas diuitias poſſederit: tamẽ plures in ærariũ ĩtulit q̃ ſibi retinuerit. Inua ſit ferrũ. Arma põpeio placuerũt qbus plurimũ ua/ lebat ſed tamẽ ne fureret. Ponere norat: cũ tẽpus pacis eẽt arma deponebat. Prætulit arma togæ.i. paci præpoſuit bellũ nũquã tamẽ bellũ ſuſcepit ni/ ſi ut paci cõſuleret:hæ laudatiões dignæ ſunt & lau datore & laudato. Iuuat ſumpta ducem:placebat Põpeio ſuſcipere honores:placebat illos deponere finito magiſtratu. Poteſtas.ſ. magiſtratuũ. Carẽs luxu:qa nõ ſupfluis rebus põpeii familia abũdabat ſed his tãtũmõ q̃ ciuicæ cõditõi cõueniret. Fortũa d.i. fœlicitate põ. Cor.uiciata nũq̃ ẽ nã ĩ fœlicitate ſe moderatũ gerere difficilimũ ẽ.ſecũdæ res aliquã/ do & bonos uiros ꝑturbãt:ideo dicit ꝙ domus põ/ pei nunq̃ fuerat uiciata ĩ ſecũda fortũa. Clarũ & uenerabile fuit:ſed nõ minori ueneratõe q̃ admira tiõe habebaf põpeii nomẽ: q̃tũ admirabãtur hoĩes tantũ & amabãt. Olim uerba fides:antea qdẽ ue/ ra libertas erat ĩ ciuitate nr̃a:ſed poſt Sylla & Mari/ us ciuitatẽ occuparũt uera illa libertas periit:ſed ta/ mẽ fictæ libertatis imago ꝑmanſerat ĩ põpeio ſolo quæ nũc ipſo mortuo penitus tollif Receptis.ſ.in urbẽ. Põpeio adempto.i mortuo. Nõ iã regna re pudebit:qa poſt mortẽ Põpeii regnãdi pudor oĩſ extinctus ẽ.nã oẽs licenter pro ut ſupiores erũt rem pu.occupabũf. Color:ſpecies q̃dam impii. Nec frons:nec etiã ſeruabif:nullaq; erit ipſius ſenatus li/ bertas.nam in fronte dignoſcif q̃tum unicuique liceat. O fœlix: poſtq̃ laudauit põpeiũ a modeſtia a iu ſtitia & a liberalitate nũc ad cõſolationẽ uenit:ſic enĩ ĩ laudatiõe funeris fieri ſolet ut prĩo eius q mortuus eſt laudes proſequamur.deĩde ad cõſolationẽ eoꝝ ad quos funus ꝑtinet ꝑueniamus:dicit enĩ nihil eẽ cur ĩplacabiliter cædẽ pompeii flere debeãt:quãdo nihil ei mali cõtigerit:imo uero iſtar fœlicitatis eẽ dicit ꝙ a miniſtris Ptholemæi occiſus fuerit. O fœlix: inq̃t põpeius ẽ q ſimul cũ fortuna & repu. piit: nã ſatius fuit Põpeio uicto mori q̃ uiuere ne ĩ diſcrimine ſeruitutis ueniret & q̃ſi cũ admiratõe legendũ ẽ. Cui quæ rendos.i.debuiſſet Põpeius q̃rere enſes ad ſe ĩterficiẽdũ:niſi a ſceleſto rege darenf:ne poſt tãtã cladẽ acce/ ptã ſupeſſet. Forſitan ĩ ſo.& cur ſibi mortẽ debuerit cõſciſcere Põpeius:rõem ĩfert.dicit.n.o Pom.niſi te ptholemæus occidiſſet fortaſſe paſſus fuiſſes cæſari & ĩpo regnãte uiuere:an hoc paſſus fueras ut regnan/ te cæſare ĩ uita permaneres. Scire mori ſors prima:primũ ĩqt ẽ ſcire mori cũ neceſſe fuerit:ſecundũ uero cogi qđ ꝓximũ fuit cõſecutus ẽ:q̃ ꝓxima cogi:uidelic& turpius ducere ĩ ſeruitute uiuere:q̃ mori.ergo ho neſte mori ſatius eſt quam turpiter uiuere uiris.uirũ ſemper de forti dicere ſolemus. Proxima:ſecunda.

Cogi:ſcilic& ad mortem.& mihi ſi fatis de ſe ipſo capit exemplũ:ut ꝓbet id quod de Põpeio dixerat. ui delic& fœlicẽ fuiſſe ꝙ occiſus fuerit ĩpio regis Ptholemæi:dicit.n.hãc quoq; fortunã mihi ipſi optauerim ſi ĩ tyrãnide uicturi ſumꝰ ut rex Iuba ad quẽ nos cõfugimꝰ idẽ mihi faciat: qđ Põpeio ptholemæus fecit.

Si fatis.i.ſi fata uolũt:ut ſeruiamꝰ uictori. Nõ depcor.h.q̃ſi cõſolator illđ qđ nimiũ ĩdigne ferebat Sex tus.ſ. caput Põ.uictori cæſari uiſẽdũ ſeruari:nõ magnifacio ĩqt ut ſeruet uictori:uel capite trũcato.uel ĩte/ ger:uel ps corpis dũmõ mortuꝰ ſeruer. Nõ.d.nõ recuſo nõ repellõ:ũde Ci.pria đpcatio đſẽſoris.i.đpulſio

Seruari: dum me ſeruet ceruice reciſa.
Vocibus his maior quā ſi romana ſonarent
Roſtra ducis laudes generoſam uēit ad ūbrā
Mortis honos premit interea diſcordia uulgi
Caſtrorum belliq; piget poſt funera magni.
Cum tharcon motus liquendi ſigna catonis
Suſtulit hunc rapta fugiētem claſſe ſecutus.
Littus in extremum tali cato uoce notauit.
O nunquam pacata cilix iterum ne rapinas
Vadis i æquoreas. magnum fortūa remouit.
Iam pelago pyrata redis: tum reſpicit omnes
In cœtu motuq; uiros: quorum unus aperta
Mente fuge: tali cōpellat uoce regentem.
Nos cato da ueniam: pompeii duxit in arma
Non belli ciuilis amor parteſq; fauoris
Fecimus ille iacet quem paci prætulit orbis.
Cauſaq; noſtra perit: patrios permitte penates
Deſertamq; domum: dulceſq; reuiſere natos
Nam quis finis erit: ſi nec pharſalia pugnæ:
Nec pompeius erit: perierunt tempora uitæ
Mors eat i tutum iuſtas ſibi noſtra ſenectuſ
Proſpiciat flāmas: bellum ciuile ſepulchra
Vix ducibus dōare poteſt: nō barbara uictos
Regna manēt: nō armēiū mihi ſæua minatur.

Dum me ſeruet. ſ. mortuum. Ceruice reciſa: ſicut pompeius. Vocibus his maior: repetit quod ab initio dixerat. uidelic& dici nō poſſe: q̄ grata fuerit umbris pompeii catonis oratio. Quā ſi romana roſtra ſonarent: non tā grata fuiſſet totius populi romani oratio: etiā ſi in omni foro laudes pompeii decantarētur: q̄ fuerūt hæc pauca catonis uerba. Roſtra. i. totum forum. nam roſtra erant ſedilia populi ſic dicta: ꝙ roſtris nauium anciatum: quos romani uicerāt exornata erant. Generoſam: nobilem. Fremit interea diſcordia uulgi: nūc dicit quomodo ſe milites hūerint: nā cum antea pompeiū ſecuti fuiſſent non tā belli ciuilis cupiditate: aut libertatis ſeruādæ grā q̄ quod pompeiū amabāt ſublato eo nūc ipſos arma ferre redebat: & rediiſſēt oēs ad ſuas quiſq; domos niſi adhortatione catonis retenti fuiſſent. Fremit: ſecū murmurat. Tarcon: dux & princeps cilicum quos pōpeius deuicerat: & deuictis ēt colonias deſignauerat: ut ipſos in diuerſas regiōes diſtribueret: ne poſtea unq̄ congregari poſſent & mare infeſtum reddere: ſicut antea fecerāt. Suſtulit: concitauit. Hūc: Tarcōtē. Rapta: rapti deducta claſſe i mare. Secutus: uerbis. In extremū littus: in extrēa parte littoris: & dixit. O nunq̄ pacate cilix: reprehendere cœpit tarcōtē. Cilix: de cilicia duarū puīciarū nomina inuenimus patriū facere: ut a cilicia cilix: a bebricia bebrix. Iterū ne rapinas: iterū ne redis ad antiqua latrocinia: ut pyraticam mari exerceas. Magnū fortūa: & cā eſt cur iterū redis ad pyraticū ꝙ itellexiſti mortuū eſſe Pompeiū. Tū: deinde. In cetu motuq; uiros: cū cœtus fieri incipiūt: aut i ciuitate: aut in caſtris a ciuibus uel a militibus: ſignū eſt rē ad ſeditionē ſpectare. Motuq;: q̄a oēs iam moti erāt: ut domos ſuas ſe reciperent. Quorū unus: unus auſus eſt apte alloqui catonē & ſua omniumq; ſuorū mentem aperire. Aperta mente: manifeſta ſententia. Nos Cato da ueniam: oratio eſt illius qui ex omni turba auſus eſt aperte ſententiā ſuā dicere & ſociorū: & ita locutus: eſt. Amor pompeii duxit in arma: ſublata cauſa quæ nos arma ſuſcipere fecit nihil relinquitur cur bellū perſe qui uelimus: auctor autem ſumendi arma pompeius fuit: ille nobis adeptus ē ergo arma nobis deponenda cenſemus. Fauore: uidelic& beniuolentia & obſeruantia: quam in pompeium habuimus. Iacet: ſublatus eſt nobis. Paci prætulit orbis: nā populi nationes: & gentes in pace quieta uiuere poſſent: maluerunt ſuſcipere bellū: q̄ deſerere pompeium ergo ipſum prætulerūt paci. Cauſaq;: Pōpeius cauſa noſtra perit diis uolētibus: ut ſuperius. Victrix cā diis placuit: ſed uicta Catoni. Nam eo ꝙ uicti ſunt pompeiani cauſa etiā noſtra uidetur fuiſſe deterior. Patrios permitte penates: Quod uitæ nobis reliquum eſt una cū liberis noſtris coniugibuſque uiuere permittas & iuſtam cauſam eſſe oſtendit cur uelint ab armis diſcedere: ut uidelicet tandem ſuorū curam habeant. Nam quis erit finis. ſ. bellorum: quæ nā cauſa magna ſatis eſſe poterit: q̄ nos ab armis abdicāt: niſi clades accepta in pharſalica: & ipſe pompeii interitus ſufficit. Nam quis: pro quis nā præpoſitiui & poſtpoſitiui ordinis eſt: ſed ſemp poſt ponitur huic relatiuo quis dicimus enim quiſnam & quæna & cætera ſed ſi e diuerſo ueniatur hiſterologiam dicimus. i. præpoſterum ſermone: ut hoc loco. Perierūt tempora uitæ: id eſt bello uitam conſumpſimus: quod reliquum eſt nunc morti conſulere debemus. hoc eſt ut quieta morte fruamur: quando uita frui nequiuimus quæ bellis ſemper agitata eſt. Mors eat in tutum: id eſt nobis quieta mors concedatur. Proſpiciat: id eſt prouideat. Flāmas iuſtas: id eſt debitum honorē ſepulchri. Bellū ciuile ſe. q̄a occurrebat illud: nūqd nō fortaſſe ēt ſepulchra cōſeqmini: ſi in bello pibitis. Minime iqt: uix ducibus ipſis facultas ē ſepulchri. Ducibus: ne dū multitudini militū. Nō barbara uictis: Reſpōdet ad id quod obiici poterat: uidelic& ipſos ſeruituros eē. nūqd nō ſatius ē liberꝝ mori q̄ ſeruū uiuere: reſpōdet ēt ſi ſeruituri ſit: nō barbaris gētibꝰ: regibꝰ: ac gētibꝰ rēotis ab hūanitate: ſed cæſari pituros eē: q ciuis Ro. erat. Nō manēt: nō expectāt Armeniū iugū uidelic& ſeruitiū Tigrānis regiſ armēiæ

Aut ſcythicum fortuna iugũ:ſub iuga togati
Ciuis eo:quiſquis magno uiuente ſecundus.
Hic mihi primus erit:ſacris præſtabitur ũbriſ
Sũmus honor dominũ quẽ cladeſ cogit hẽbo
Nullũ magne ducẽ:te ſolũ in bella ſecutus
Poſt te fata ſequar: neqꝫ enim ſperare ſecũda
Fas mihi nec liceat fortuna cuncta tenentur
Cæſaris æmathium ſparſit uictoria ferrum.
Clauſa fides miſeris:& toto ſolus in orbe eſt:
Qui uelit & poſſit uictis præſtare ſalutem.
Pompeio ſcelus eſt bellum ciuile perempto.
Quo fuerat inuenta fides.ſi publica iura
Si ſemper patriã ſequeris cato ſigna petamus
Romanus quæ conſul habet: ſic ille profatus
Inſiluit puppi:iuuenũ comitante tumultu.
Actum romanis fuerat de rebus & omnis
Indigna ſeruicii.feruebat littore plebes.
Erupuere ducis ſacro de pectore uoces.
Ergo pari uoto geſſiſti bella iuuentus.
Tu quoqꝫ pro dominis & pompeiana fuiſti
Nõ romana manus quod nõ in regna laboras

Scythicũ.i.regnũ ſcythiæ.i.nec ſeruituri ſumus Arſacidis.i.Parthis:q ut inqt Solinus cap.Lxviiii. porrecti ad terrã ſcytharũ cũ eis cõcorditer degũt. Sub iura.i.ſub poteſtatẽ. Togati ciuis.i.cæſaris. Quis quis ſecũdus:qui mihi ſecũdus erat uiuente pompeio:nũc ipſo ſublato primus erit ſed cæſar ſecũdus erat igit̃ &c. Sacris præſtabit̃ umbris:& tamẽ oĩo memoriã Pompeii obliuioni rrademus.nã quẽ ipſi uiuo uoluimus præſtare honorẽ:umbris eius mortui præſtabimus. Clades.ſ.pharſalica cogit nos ut ſubiiciamus uictori. Nullũ magne ducẽ:ad pompeiũ abſentẽ apoſtrophat q̃ſi præſentẽ.dicit.n.nos o pompei nullũ ducẽ ſequi maluimus præter te dũ uiueres:ſed poſt mortẽ tuã meliora fata ſequemur. Fata uolũtatem & loqtur ſecũdum ſtoicos quia oĩa fato fieri dicebant quod hoc ſit facit idẽ Apollo:cũ cã cãm ex ſe gignit:ea eſt ex oĩ æternitate ueritas ſempiterna:quo fit:ut nihil factũ ſit:quod non aliquando futurũ fuerit:& nihil futurũ cuius nõ cauſas id ipſũ facietes natura cõtineat: ſed falſa erat opinio. Neqꝫ.n.ſperare ſecũda:poſt mortẽ pompeii nõ eſt mihi fas ſperare ſecũda:ſed nõ licet qdem ſi quãdo puũ eſt recte dicit ſi iuſtitia aliquid prohibet nec licẽtia illud permittere debet multa nobis licẽt quæ nõ decent.nam aliud eſt licere: aliud decere: quod decet honeſtũ eſt:quod uero licet plerũque turpe: ut regibus quidẽ multa quidem licent:quæ tamen nõ decent:uidelicet in exiliũ bonos pellere:bona diripere publice ac priuatim mulctare &c. Nũc ergo dicit nõ mihi decet ſperare res ſecũdas poſt mortẽ Pompeii nec liceant quidẽ. Fas:ſecundũ ius diuinũ ius uero humanum. Fortuna.i.fœlicitate cæſaris. Sparſit:fudit. Aemathium:id eſt exercitũ pompeii quẽ ĩ æmathia hũerat. Clauſa fides miſeris.i.fides quã præſtare Põpeio debuimus: finita eſt. Virgilius: Ante diem clauſo componet ueſper olympo. Miſeris:nobis uictis. Et toto ſolus in orbe eſt unus tantũ ſupereſt mortuo Pompeio:qui uelit & poſſit nos uictos ſaluos eẽ. Pompeio ſcelus eſt.dũ Põpeius uiueret:licuit nobis bellũ gerere ipſo duce cui fidem promiſeramus: & quodcũqꝫ ille iuberet nobis iurauimus facturos eſſe: ſed ipſo mortuo ſi bellũ gereremus quod antea iuſte bellũ fecimus nunc impie faceremus:cogebamur enim iureiurando ſequi pompeium. Quo fuerat iuuenta fi.quia iureiurando addicti eramus ad omnia quæ nobis iuberet:nunc eo ſublato eſſet ſceluſ impium bellum ciuile gerere:quia uoluntarii id faceremus. Si publica iura:ad Catonem apoſtrophat:id eſt ſi leges romanas ſequeris o Cato & hoc tuum eſt propoſitum:ut eas ſerues:nec unquam ab amore patriæ diſcedas his legibus cogeris ſequi cæſarem:quia conſulem & leges uolunt:ut omnes conſuli parere debeant: igitur nec tu aliter facere potes ſaluis legibus. Petamus:ſcilicet tecum. Sic ille: Quiſquis fuit:qui auſus eſt libere contra Catonem loqui hæc: quum dixiſſet in puppem inſiluit: & alii quidem eum comitabantur eo animo:ut ſe ad cæſarem tranſferret. Tumultu: turba iuuenum. Actum romanis: & tantum quidem ualuit huius adhortatio:ut cæteri quidem ad fugam inclinarent: niſi Chato illos ſeuera reprehenſione retinuiſſet. Actum de rebus:id eſt ad finem peruenerunt res romanæ:ſic enim mos erat antiquis his uerbis oſtendere finem alicuius rei. Et omnis ideo finis erat reipu. quia omnes parati erant cæſari ſeruire. Indiga:pro indigens ſeruicii:id eſt quæ libera uiuere quoque geſſiſti bellum pro Pompeio. uidelicet ſi ipſe uiueret:ut dominus eſſet rerum omnium quemadmodum & cæſariani fecere pro cæſare: qui & ipſi pugnabant ut dominus omnium eſſet: nihil omnino cæſarianis diſſimilis fuiſti. Pari uoto: ſimili deſiderio ſicuti cæſariani fecere: Pro dominis:pro uictoria dominorum. & pompeiana fuiſti:nam antea credebam te fuiſſe romanum: & tuas copias retinere: quæ pro republica. & libertate pugnarent: nunc cum pompeianus ſis non pro republica pugnaſti:ſed pro pompeio: ut uictor ipſe regnaret. non reſpublica: & probat id uerum fuiſſe. Quod non in regna: dum pompeius uiueret pugnaſti: ut ipſe regnaret. at uero illo mortuo ſi pugnabis certum erit tibi bellum forte non dominis. Tibi:id eſt te ad utilitatem tuorum pugnaturum eſſe nõ

aliorum ob hanc cauſam fugis bella:quum uehementius appetere deberes. Non ducibus uiuis:id eſt non uiuis militibus tuis?non eſt pro regno:ſed pro libertate. Viuis:uictor. Moreris : uictus:ſi uiuus uincis tibi uincis:& non ducibus:ſicut ante ſi moreris pro libertate moreris pro te & non pro regno cu/iuſquam. Quod orbem acquiris nulli:quia ſi uictor fueris tibi dominus eris: & non aliis. Quod iã tibi uincere tutum eſt:periculoſum antea fuit uiuere:quia ſi uiciſſes fortaſſe Pompeius libertatem occupaſſ&.nunc autem nil tale tibi metuendum eſt. Vacante:id eſt ceruice libera:hoc eſt quũ liber ſis ſerui/tutem requiris.

Q d' tibi nõ ducib9 uiuis:moreriſq;:ꝙ orbẽ
Acquiris nulli:quod iã tibi uincere tutum eſt
Bella fugis? quæriſq; iugum ceruice uacante.
Et neſcis ſine rege pati.nunc cauſa pericli
Digna uiris:potuit noſtro pompeius abuti
Sanguine nunc patriæ iugulos enſeſq; negatis
Cum prope libertas unum fortuna relinquit.
Iam tribus e dominis.pudeat plus regia nili
Contulit in leges:& parthi militis arcus
Ite o degeneres ptholemæi munus:& arma
Spernite.quis ueſtras ulla putat eſſe nocentes
Cæde manus.credet faciles ſibi terga dediſſe.
Credet ab æmathiis primos fugiſſe philipis
Vadite ſecuri.meruiſtis iudice uitam
Cæſare non armis.non obſidione ſubacti.
O famuli turpes:domini poſtfata prioris.
Itis ad hæredem? cur non maiora mereri
Q uã uitam ueniãq; libet? rapiatur in undas
Infœlix magni coniunx:proleſq; metelli
Ducite pompeios.ptholomæi uincite munus.
Noſtra quoq; iuiſo:quiſquis ferat ora tyrãno
Non parua mercede dabit: ſciet iſta iuuentus
Ceruicis precio bene ſe mea ſigna ſecuram

Cauſa pericli:antea inquit Pom/peii cauſa pugnaſtis:mortuo ipſo nũc pro uoto & li/bertate ueſtra bellũ geritis. Digna uiris.i.qui uelit libertatẽ ſuã recuperare. Potuit ueſtro Pompeius abuti ſanguine:uidelic& ut pro ipſius regno ſanguinẽ ueſtrũ fũdereris. Quũ ꝓpe libertas:quia ex tribus dominis Craſſo:Pom.& Cæſ.unus tantummõ ſupereſt:uidelic& cæſar. Patriæ iugulos enſeſq;:q bus ꝑ pompeio antea pugnaſtis:nũc patriæ pugna/re nõ uultis Pudeat plus regia nili:Vos inquit pu/dere deberet ꝙ plus ad libertatẽ cõparandã ptolomæus contulerit:& Arſacides rex pthoꝝ q̃ ipſi uos conferre uelitis.nam arſacides iterfecit Caſ.& eius exercitũ deleuit.Ptholomæus iuſſit occidi Pom. barba/ri ergo reges meliores fuere & libertatis defenſores: q̃ uos. Pudeat erubeſcere debetis. Nili:ptholo/mæi. Contulit in leges:id eſt plus profuit ad leges patriæ ſeruandas occidendo Pompeium. Militis arcus:quia ſagittis coperuerant Craſſum cum exer/citu ſuo parthi. Spernite:contemnite. Munus: quia inſtar muneris uobis eẽ debet:ꝙ ptholemæus iuſſerit occidi Pompeium : ut nunc denique liber/te pugnetis. Quis ueſtras ulla putat eſſe nocentes: & iuſta cauſa eſt cur ad libertatem tranſeatis.neque enim ſuſpicari poteſt tam uiles ac ignauos homines bella contra Cæſarem geſſiſſe:immo non interfuiſ/ſe pugnæ pharſaliæ:quare Cæſar uobis ueniam fa/cile præſtabit. Cæde manus:Cæſar quum uos ui/derit putare non poterit:uos ueſtras manus ſangui/ne ſuorum polluiſſe. Cred& facile terga dediſſe: uidelicet primo congreſſu in fugam fuiſſe conuer/ſos:ideo uobis facit iniuriam. Ab æmathiis pri/mos fugiſſe philippis:ergo quia non exiſtimat poſ/ſe contra uos arma gerere:ſtatim ſimul ac commiſſa pugna fuerit:ipſe uos ſuſcipi&:& ueniã præſtabit. Iudice cæſare:quia ſe nihil offenſũ a uobis putabit.

Non armis:ſed ſponte ueſtra in deditionẽ ueniſtis. O famuli turpes:color rhetoricus:qui appellatur conceſſio:nã quod concedere uidetur id maxime negat:& quotiens utimur conceſſione uerba quædã in/ſerimus:quæ uim hẽnt prohibentis:quũ eos degeneres & turpes famulos appellat concedere uidetur: ta/men maxime negat:& hæc uerba ſecundũ mentẽ catonis ſignificant ne diſcedere uelint. Poſt fata:id eſt mortẽ. Prioris domini:ſcilic& Pom. Ad hæredẽ:ſcilic& cæſarẽ hæredem dominationis Pompeii. Cur non maiora:ſed ſi ita inquit aius eſt : cur non auderis maiora beneficia Cæſari præſtare:uidelic& ut occidatis pom.filios:& corneliam occidatis:me quoq; ipſum.neq;.n.paruo id præmiũ ẽptũ uoluerit Cæſar:ſi me quoq; occideris. Quã uitã ueniã:iõ nõ debetis eſſe cõtẽti uenia quando poteſtis maioribus be/neficiis cumulũ addere:ac Cæſarẽ uobis maiore beneficio deuincire:& quomodo? Rapiat : obruatur in undas. Infelix coniux:uidelic& Cornelia. Proleſq; metelli:qa filia erat Scipionis. Et metelli : de metelloꝝ ſanguine. Põpeios.ſ.Sextũ & Gneum pompeii filios. Ducit:in manibus uictoris. Ptho/lemæi uin.mu.Ptholemæi iuſſu unius tãtummodo occiſus ẽ:uidelic& Pom.ſed Cæſaris iuſſu duos filios uxorem & me quoq; Cæſari inimiciſſimum occidere poteſtis. Noſtra ora:id eſt caput mei catonis. Tyranno inuiſo:ſcilic& cæſari. Non parua mercede:quia ille pro oblato capite noſtro magnum a Cæ/ſare præmium recipi&. Sciet:id eſt cognoſcet. Iſta iuuentus:ſcilic& quæ tranſit ad Cæſarem cogno/ſcit profuiſſe ſibi ꝙ ſub me militauerit:quia uidelic& me occidẽdi:& caput offerẽdi occaſionẽ habuerit.

Quin agite:hortãtis eſt:nihil eſt ꝙ dubiteris iãdudum nos occidere.Scelus enim feciſſe tantũ fugiendo ignaui hominis ẽ. Magna cæde.ſ.Corneliæ: & filioꝝ põpeii:& mei ipſius:quare hoc facere debetis:qa Ignauum ſcelus:ꝑ ignaui hominis ſcelus eſt ꝙ fuga cõmittitur. Dixit.ſ.cato. Et omnes:nunc dicit quem effectum inſectatio catonis habuerit.omnes enim ſtatim mutata ſententia acceſſi ſunt ad gerẽdum contra cæſarem bellum:& per ſimilitudinem oſtendit quemadmodũ ĩquit apes quũ aluearia deſeruerit: & ſparſæ quo impetus tulit:diſſipentur:ſimulacꝙ uocem ſtrepentis æris audiuerint in aluearia redeunt: uel cerre de ramo arboris:ueluti botrio:ſiue racemo uuæ dependent:ita cato uoce ſua reuocauit milites.

Quin agite & magna metu cum cæde patẽ
Ignauum ſcelus eſt tantum fuga dixit:& oẽs
Haut aliter medio ĩuocauit ab æquore puppeſ
Quam ſimul effectas linquũt examĩa ceras
Atꝙ oblita faui:nõ miſcent nexibus alas.
Sed ſibi quæꝙ uolat:nec iam deguſtat amaꝝ
Deſidioſa thimum:tum ſi ſonus increpat æris.
Attonitæ poſuere fugam:ſtudiumꝙ laboris
Floriferi repetũt:& ſparſi mellis amorem.
Gaudet in hybleo ſecurus gramine paſtor
Diuitias ſeruaſſe caſæ:ſic uoce catonis
Inculcata uiris:iuſti patientia martis.
Iamꝙ actu belli non doctas ferre quietem
Conſtituit mentes:ſeriem agitare laborum.
Primum littoreis miles laſſatur harenis
Proximus in muros:& mœnia cyrenarum:
Eſt labor excluſus:nulla ſe uendicat ira
Pœnaꝙ deuictis ſola eſt uiciſſe catonem.

Haut:non aliter q̄ apes. Simul:poſtq̄. Effœtas:uacuas:fœtus ſignificat plenum. Virgilius:Loca fœta furentibus auſtris.Effœtus uero uacuum ſignificat. Examinibus:examen ſignificat apum multitudinẽ. Faui.i.mellis.fauus ꝓprie dicitur congeries mellis:ac ceræ. Non miſcẽt nexibus alas:id ẽ non pedibus pendent ſe inuicem ſuſtinentes alis:nã ſi forte notaſtis quũ apes de ramo arboris pendent: pedibus nexæ ſunt:& ſe ſuſtinent alis. Volant ſibi: id eſt arbitrio & uoluntate ſua:& non regis:nam habent regem apes: quem quocunꝙ ierit ſequuntur: ſed poſtquam in aluearia redierint:nõ iuſſis ſuis obſequuntur:nec uoluntati ſuæ morem gerunt. Nec deguſtant thimum:id eſt nec ipſis curæ ẽ mellificar̃. Amaꝝ:non amaꝝ:ſed tanq̄ amaꝝ fugiunt. Thimum:thimus flos eſt:quo mel apes conficiunt:& ẽ flos optimi odoris:qui etiam in melle ſentitur. nũc ergo dicit:fugiunt thimum:quem ante cupidæ mellis tantopere colligunt. Deſidioſa:iners & ignaua: quia nullam mellis curã habent. Sonus increpat æris:qa galli phryges cybelis matris deũ ſacerdotes ſonitu eris utebantur in ſacris eius:propterea dixit ſonus æris:id ẽ ſimilitudinem æris:quemadmodũ in ſacris deoꝝ matris Cybelis æra pulſabant phryges:id eſt galli ſacerdotes:ita paſtor æra pulſat:cuius ſonitu ſtatim reuocantur apes. Attonitæ:id eſt tanq̄ attonitæ. Poſuere fugam: a fuga deſtiterũt. Studiumꝙ laboris:ſtudium:quod depoſuerant colligendi flores:nunc repetunt. Amorem:cupiditatẽ Gaudet:ſcilic& paſtor:cui curæ ſunt apes:ubi uid& eas in aluearia redire. Hybleo gramine: hybla: ut inquit Strabo ſiciliæ ciuitas fuit:quæ penitus euanuit.hyble uero nomen propter hyblei nominis ꝓſtantiam remanet.eſt & hybla:ut refert Strabo:circa finem octaui libri iuxta tractum megarenſium:quorum ſolum:ut in principio noni libri dicit:atticæ regionis pars extitit:his in locis apes optima mella cogere referũt poetæ.per excellentiam ergo dicit hybleo gramine.nam mel atticum cuncta bonitate ſuperat: eo uero illud longe præſtantius eſſe dicit̃ quod ad argentarias gignitur:& atticæ e montibus mel optimũ gignit himetus. Diuitias:id eſt apes quæ ſunt diuitiæ ſuæ. Caſa:nam caſa domus paſtoralis eſt:ſic dicta a cadendo ꝙ cito cadat. Sic:pari ratione etiam uoce catonis reuocati ſunt animi militum:qui de fuga cogitabant. Iuſti martis:pro libertate ſuſcepti. Inculta:ingeſta. Iamꝙ actu:id eſt exercitio belli: Cato ubi cognouit incertas militum mentes ſtatuit non permittere militibus ocium dari:ſed eos continue in laboribus continere ne quid de fuga cogitandi ſpatium daretur. Cõſtituit.i.parauit. Serie:laborum ordine:& una tenere laborum ſine intermiſſione continuationem habere. Primum littoreis: primum uoluit illos exerceri in littoreis harenis:ſcilicet ludentes paleſtra:nam currere in littore& harena non eſt mediocris labor:pedes enim deſcendunt:nec facile educuntur. Proximus: ſecundus labor fuit. In muros:ſcilic& cyrenarum.nam cyrenei portum clauſerant catoni & claſſi eius.cyreneos ergo expugnare inſtituit Cato:et ita ſecundum hiſtoriam expugnauit: tamen ipſis permiſit ſuo iure uiuere.neque enim ſicuti meruerant militibus diripiendos permiſit:latis enim habuit uiciſſe hoſtem. In:aduerſus muros. Et:pro id eſt mœnia. Cyrenarum:Cyrene:ut refert Solinus capite quadrageſimo:oppidũ eſt quod maior ſyrtis oſtentat:hoc Battius lacedemonius rege Martio res romanas tenente poſt troiam captam condidit:quæ domus Callimachi poetæ fuit & patria. Excluſus:a portu cyrenarum. Nulla ira:Quia in animum ſapientis perturbatio nulla cadit. Pœnaꝙ deuictis ſola eſt uiciſſe catonem: id eſt hanc ſolam uictis pœnam inferebat Cato:ut uſque ſuo imperio ſubiicerentur:& illis oĩa ſua reliquebat.

Inde peti placuit: Poſt hæc conſilium cepit cato petendi Iubam regem ſocium & amicum populi romani: ut eius ope & auxilio exercitū cōpararet ſatis firmū: quo cæſari reſiſtere poſſet. Inde: Poſt hæc. Cōtermina mauris: qa iuba rex numidiæ eſt: quæ mauris finitima eſt. Sed ſyrtes: intercipiebāt iter. Mediis: nā in medio poſitæ erāt: nec per ſyrtes nauigari poterat. Has audax: & quāq̄ ſyrtes maris periculoſa loca interciperent nauigationē: tamen tantū uirtutis aīo coceperat cato: ut eas euadere ſe poſſe ſparet.

Syrtes uel primā: qa ſuperius poeta mentionem fecit ſyrtium: nūc quærit unde originem hūerint. ſūt autem ſyrtes media loca in mari: quæ nunc areſcunt nunc uero undis ac fluctibus exundant. unde ſyrtes dictæ ſunt a potu ſyrin id eſt a trahendo: quia fluctus ita trahit undam: ita ut arena ſicca relinquatur aliquando in littore: id quāobrem fiat quærit hoc loco Lucanus dicens. Syrtes uel primam & cetera: uſq; ad eum locum uel plenior alto: nam poſita coniunctione in principio orationis requiritur alia coniunctio ut perfecta ſit oratio: nam ſi dixeris & martinus legit: neceſſe eſt ſequatur & Socrates diſputat: ut hoc loco uel natura hoc fuit: uel ātea aliſ fuit. erit ergo ordo: natura uel reliquit ſyrtes pelagi terræq; cum daret primam figuram mūdo: uel ſyrtis olim erat altior pelago: nā neq; & cetera. hæc omnia per parentheſim leguntur. Vel ſyrtis: η ſyrtis τησ ſyrtios declinatur ēt η ſyrtis τησ ſyrtidos: ſicut paris paridis uel paridos: thetis dis & thetidos: cum natura daret mundo primam figuram id ē cum primum natura res omnes in eſſe produceret: hoc eſt cum materiæ formam daret forma eſt quæ dat eſſe rei: nam forma idem agit q̄ Deus ideo laudatur li. phiſicorum ab Ariſtotile mirifice forma: quia idē habet q̄ deus: ſicut Deus dat eē rebus: ita forma dat eſſe materiæ. Reliquit: has ſyrtes. In dubio pelagi: quia nec plene pelagus: nec plene terra & quomodo reliquit in dubio declarat. Nam neq; ſubſedit: id eſt non omnio extitit extra undas. Stagna ꝓfundi. aquas maris. Nec ſe defēdit. i. nec extra undas ſtetit ideo non defendit ſe omnino ab æquore.

Inde peti placuit libycis contermina mauris
Regna iubæ: ſed iter mediis natura uetabit
Syrtibus: has audax ſperat ſibi cedere uirtus
Syrtes: uel primam mundo natura figuram
Quum dar& in dubio pelagi: terræq; reliq̄t
Nam neq; ſubſedit penitus: quo ſtagna ꝓfūdi
Acciperet: nec ſe defendit ab æquore tellus
Ambigua: ſed lege loci iac& inuida ſedes
Aequora fracta uadis: abruptaq; terra ꝓfūdo.
Et poſt multa ſonant proiecti littora fluctus.
Sic male deſeruit: nulloſq; exegit in uſus
Hanc partem natura ſui: uel plenior alto
Olim ſyrtis erat pelago: penituſq; natabat.
Sed rapidus titan ponto ſuo lumine paſcens
Aequora ſubduxit zonæ uicina peruſtæ.
Et tūc pōtus adhuc phœbo ſiccante repugnat
Mox ubi damnoſum radios admouerit æuū.
Tellus ſyrtis erit: iam breuis ūda ſuperne
Innatat: & late periturum deficit equor.

Sed illam in uia: qua nauigari non poteſt. Lege ambigua: quia nec plene terra: nec plene aqua dici poteſt: & deſcribit quia. Aequora fracta uadis: uada proprie dicūtur per quæ pedibus uadari poteſt: id eſt iri. Abruptaq; terra: interciſa: quia interciſionibus retardantur fluctus qui fluctus ſtatim cum ad littora ueniunt reſonant: uerūtamen ad omnes interciſiones fluctus peruenire nō poſſunt: ideo dixit. Poſt multa littora: appellat littora aggerem harenæ. Sic: hoc pacto. Male: ideſt inutiliter deſeruit & declarat. Nulloſq; exigit in uſus: quia nec ibi habitant homines nec piſces. tres partes ſunt quæ incoluntur a diuerſis animantibus aer: aqua terra. terra ab hominibus feris & quadrupedibus habitatur. aqua a piſcibus. aer habitatur ab alitibus: ſunt etiam quædam animalia cherſidra: quæ partim terram incolunt: partim aquam ſicuti ranæ & teſtudines: dicit ergo ſyrtes inutiles eſſe: quia nulli generi animantiū utiles ſint.

Vel plenior alto: uel ſuperioribus quidem temporibus ſyrtis fuit obruta pelago: ut per eam partē nauigari poſſet. Penitus. interius quid ergo fuit cauſæ: ut ita areſceret dicam. Sed rapidus titan. rationem naturalem tangit: uidelicet quia corpora cœleſtia: eo q̄ ſunt lumina ignea: ideo paſcuntur undis & humore: unde & philoſophi uiderunt fore aliquando: ut omnis hic mundus aliquando arderet: poſtquā conſumpta eſſet aqua & humor omnis. Rapidus titan: uidelicet ab initio quum creatus eſt mūdus. Lumina paſcens: quia humor maris ſubduxit æquora: id eſt ſenſim & paulatim areſecit. Zonæ uicina peruſtæ: eſt ratio quamobrem iſtic exaruit mare: quia torridæ zonæ propinquæ ſunt ſyrtes. Et nunc pōtus adhuc: & quamuis radiis ſolis & ipſa quoq; ſtellarum flamma exaruit mundum: tamen reſtitit aqua igni: ſed erit tempus q̄ omnia conſumet. Repugnat: ſcilicet calori ſolis & ſtellarum. Mox ubi dāmnoſum: ſed poſt longum tempus cum ſenſim undam omnem exhauſerit calor ſolis: loca illa penitus areſcent: & nihil niſi terra relinquetur. Mox: deinde. Vbi: quando. Dannoſum æuum: quia detrimen tū facit rebus. Nam iam breuis unda: quod ita ſit apparet ex eo qđ factum eſt: & ex eo quod futurum ē: quia maxima pars undarum conſumpta eſt: ſequitur inde futurum: omnem aquam conſupturam eſſe.

Vt primū remis áctum mare propulit omne
Claſſis ōus: dēſis frēuit niger hĩbribus auſter
In ſua regna furēs: tētatum claſſibus æquor
Turbine defendit: longeꝗ a ſyrtibus undas
Egit: & in lato confregit littore pontum
Tum quarum recto deprendit carbaſa malo
Eripuit nautis: fruſtraꝗ rudentibus auſis
Vela negare noto. ſpacium uicere carinæ
Atꝗ ultra proram tumuit ſinus: oīa ſi quis
Prouidus antennæ ſuffixit linthea ſummæ
Vincitur: & nudis auertitur armamentis.
Sors melior claſſi quæ fluctibus ícidit altis
Et certo iactata mari: quæcunꝗ leuatæ
Arboribus cæſis flatum effudere prementem
Abſtulit has liber uentis contraria uolens
Aeſtus: & obnixum uíctor deſtruxit í auſtrũ.
Has uada deſtituũt: atꝗ interrupta ꝓfundo
Terra ferit puppes: dubioꝗ obnoxia fato
Pars ſedet una ratis: ps altera ſedet in undis
Tūc magis ípactū breuius mare. terraꝗ ſæuit
Obuia conſurgēs: quãuis eliſus ab auſtro
Sæpe: tamē cumulos fluctus nō uícit harenæ
Eminet in tergo pelagi ꝓcul omnibus aruis
Inuiolatus aqua: ſicci iam pulueris agger

Vt primum remis: poſtquam dixit ſuam de ſe ſyrtium ſententiam: nunc ad propoſitum Lucanus redit dicit paſſos fuiſſe tempeſtatem milites poſtquam nauigare cœperunt. Actum: impulſum. Omne onus claſſis: id eſt omnem claſſem catonis. Denſis fremuit: ſtatim auſter cum ingenti & effuſo hymbre impulit naues. Niger hymbribus: uidelicet nymboſus ferens hymbrem. In ſua regna ferenſ: nec mirum qa auſter eſt uētus flans a meridie. Turbine: impetu ſuo: nam naues repellebat ab undis. Egit: reppulit ut per eas nauigari non poſſit: & ita defendit. Illato littore: id eſt culmo harenæ: quia impetus uenti abſtulit mare & aggerem harenæ reliquit: ideo contrahit pontum. Tum quarum rector: quarum nauium uela uentus comprehendit: has impulit í littus: ſed quarum uela nautæ in ſummum mali rudentibus traxerunt has naues in ſyrtes uentus impulit. Tum: ſcilicet auſter eripuit naues. Deprehendit: id eſt corripuit. Malo recto: quia de malo nauis carbaſa pendent & ab antennis. Nautis: id eſt poteſtati nautarum. quia non habent poteſtatem gubernare naues tantas nimio impetu uenti ſublatas. Fruſtraꝗ rudentibus auſis: nautæ cum conſtituiſſent forte tentare rudentibus in ſummum mali ſubducere antennaſ: ne uenire poſſet in poteſtate ſua uētus uela nō ſuſtinentibus nauibus ſuis. ideo a nimio uentorum impetu cogebātur rudentes reliquere: ac relaxare ita ut inflata uela proram nauis tranſirent: nautæ ergo ſi tentaſſent rudentibus uela in ſummū mali trahere: uētus uiolabat nautas: ita ut cogerenť relaxare rudentes: quibus relaxatis uentus ita inflabat uela: ut ſpacium nauis preteriret. Spacium carinæ: Quia uela inflata ultra proram tranſibant. Vela negat: nihil aliud eſt niſi proram tranſire. Atꝗ ultra proram: declarat ipſe. Sinus: id eſt uelum intumuit. Omnia ſi quis. ꝙ ſi quis etiam í ſummum mali ſubduxiſſet antennaſ: una cum uelis uentus repellebat naues: etiam ſolis armamētis. nā
Nota uelum & antēna ſunt armamenta nauis. Prouidus: id eſt qui prouidiſſet antequam uentus nimius inuaderet. Linthea: uela ſubducēs. Nudis armamentis: id eſt ſine uelo & malo & antēnis: quæ ſunt armamenta nauiū. Sors melior cl. tertia pars nauium fuit: quæ meliorem exitum habuit. uidelicet ꝙ mari tranquiliore nauigauit. Certo mari: non in ſyrtibus: id eſt ſuſtinenti naues. Quæcunꝗ leuat: id eſt pars earum nauium: quæ ſunt ſublate ab undis maris cæſis tamē arboribus dimidia parte ſui a terra recepta eſt a media parte ſui a mari. Arboribus cæſis: Quia hoc neceſſe erat contra tempeſtatem incidere arbores: ne ueutum in malum nauis impetum faciens naues illas ſubuerteret. Leuatæ: ſcilicet ab undis maris. Effudere flatum: id eſt emiſere uētum. nam cum armamenta nauis uento reſiſtunt: nō emittitur uentus: immo retinetur. Abſtulit: Sublatis armamentis: Has: alias naues. Contraria uolēs bene dixit: quia æſtus maris erat contrarius uentis: & tantus erat uentus ut uinceret uentum. Voluēs: inuoluens. Contraria: uentis oppoſita: quia plus æſtus ualuit quam uentus. Detruſit: ſcilicet illas naues. In: contra auſtrū. Obnoxium: id eſt oppoſitum & has naues uenire in portum. Sed has: id ē earum nauium partem. Deſtituunt: ſcilicet ne nauigare poſſent. Interrupta: interciſa. eſt enim deſcriptio ſyrtium: quid eſt ſyrtis eſt terra interrupta. Obnoxia fato: oppoſita: quia pars nauis terra contine batur ps mari: iō incertū an terra an mari morireť. Dubio fato: icertæ morti. Sed. ſ. terræ. Altera pēdet. ſ. ps puppis pēdet í undis. Tūc magis: nā qa breuius mare: iō ēt magis patebat uētis: iō uētus magis in nauē irruebat ꝗ í ſyrtibꝰ depnſa erat. In pactū. ſ. í nauē. Obuia terra: depnſa cū uētus ípellereť eã. Quãuis eliſus ab auſtro. ꝗuis fluctus frequēter elidereť a uētis tamē nō poterat tãtã ui hērere: ut moueret naues Cumulos harenæ: ꝗ í medio ꝓfūdo íuicti erãt. Eliſus: ípulſus a uēto: ꝗuis ípellereť ab auſtro: tamē ípellebať ab harenæ cumulo. Eminet: appet & extat. In tergo: í ſupficie maris. Procul oībus. quia repellebat undas. Inuiolatus aqua: qa aqua illuc peruenire non poterat: miſera ergo erat nautarum conditio.

Stant miſeri nautæ:pergit Lucanus deſcribere quomodo per ſyrtes nauigauerũt: & tandem maior ps nauium:ãmiſſis aliquot ad paludem tertona reuerteretᷣ:& ibi nocte portum relicto Gn.põpeio cum claſſe permanſerunt.cato deinde iter in libyam ſicuti ſtatuerat:uel in Aphricam ad regem Iubam intendit:ut ſe cum illo coniungeret. Stant miſeri:Quia naues partim terræ infixæ tenebantur:partim in aqua pendebant. Stant:incerti quo fato pereant. Terræq; hærente carina:quamuis in ſicco deſtitura eſſet nauis:littora tamen non uidebant. Sic:hoc modo pars nauium medio mari intercepta eſt. Pars ratium maior:ſcilicet icolumis:euaſit ea præcipue quæ nautas uehebat locorum peritos. Regimen clauũq;: id eſt regimen claui.eſt enim endiadis.nam clauus id eſt gubernaculum nauem regit. Fuga:id eſt nauigatione:nam fugã pro nauigatione poſuit. Nautas loci peritos.ꝙ ea ẽt ſuperiori tempore nauigauerãt. Illæſa:integra. Hanc ut fama deus:tryton deus marinus eſt:hunc tubicenem neptuni dixerunt: & tyberio principi nunciauit in helleſpontum legatio miſſa:inuentum eſſe huiuſmodi piſcem in ſpelunca canentem concha:ſicut poetæ ẽt ſcripſerunt. nunc ergo dicit hunc locum trytonem coluiſſe deum:& eundem etiam placuiſſe palladi: ꝙ cum primum nata de capite patris e cœlo deſcendiſſet ad ea loca quæ uiciniora erant ꝑuenit: & ꝙ hanc paludẽ dilexit de nomine eius ſe trytonam appellauit:ideo palus trytonis appellatur: ꝙ ea mirifice delectaretᷣ tryton:eandem etiam dilexit pallas:ꝙ ibi ſe frequẽter lauare ſolebat. Deus:tryton. Quẽ toto lit. id eſt per tota littora:deſcribit trytonem neptuni tubicenem. Cõcha:id eſt tuba: nam cõcham poſuit pro tuba:ordo eſt.pallas amat hãc: & tetigit primam terram libyæ.nam ꝓxima & cetera.hic parẽtheſis eſt. Primoq; euertice nata.ſic fingũt poetæ d uertice iouis natã eẽ palladẽ: & hẽnt rõnẽ phyſicã: qa.ſ.pallas dea eſt ſapiẽtiæ.iõ de cerebro iouis natã eẽ finxerũt.nã deos ad ſimilitudinẽ hũanæ ĩbecillitatis fingebãt:fingũt hæc qdẽ poetæ licet ab hiſtoria quædã trahãt:ſed addunt ludibria quædã & puerilia.ꝙ.ſ. cũ caput clamaret & partũ edere uellet iupiter:nec qũo hoc faceret rationẽ hẽret.iuſſit Vulcano filio ſuo: ut ſubtiliſſimo ferro caput aperiret:ille ſecuri fabricauit adeo tenuẽ:ut ſine doloris ſẽſu caput aperiret patri:ex quo ſtatĩ ẽ nata pallas:ſed ille hoc pacto aperuit ut qđ ex illo naſceretᷣ ſibi coniungeret:ita tamẽ ſi ſibi placeret pallas ubi uulcanũ uidit adeo deformẽ indignata eſt:& ſtatĩ aufugit: & primã tellurẽ petiuit libyen:eo ꝙ cœlo ꝓxima eẽt. Ipſe calor:quia libya feruentiſſima ẽ cæterarũ regionũ. Stagniq; qeta: & uultus ſuos ſpeculata ẽ ĩ liqda & pura aqua paludis. Poſuitq; in margine plãtas.i.calcauit ripas trytonis paludis. Et ſe dilecta:& qa una illa grata fuit paludi:iõ de illius noĩe ſe quoq; appellari uoluit. Tritonida: ꝓ tritonidẽ.ẽ.n.actũs græcus.nõ ꝓcul a philẽorũ aris ĩ intimo receſſu ſyrtis maioris ẽ palus:quã triton amnis ĩterfluit:ubi ſpeculatã ſe artiũ deã crediderũt:ut ĩquit Solinus cap.xL. Quã iuxta:læthes:& iuxta hãc paludẽ dicit ẽt naſci flumẽ lætheũ.q de læthea palude ĩferni deriuari dr̃. Læthes:hæc læthe thes dr̃ aũt hoc noĩe palus ĩferni de q̃ ſi umbræ hauſerint ſtatĩ oĩum obliuiſcũtᷣ:ut Virgilius:& ĩcipiãt ĩ corpora uelle reuerti.Circa extimũ ſyrtiũ cornu berenicẽ ciuitatẽ alluit lethõ amnis:ĩferna:ut dicũt exudatõne ꝓrũpẽs:& apud priſtinos uates latice mẽoratus obliuionis:ut eodẽ cap.docet Solinus. Trahẽs obli.reſpexit ad nomẽ. Atq; ĩſopi.hic ẽt ẽ hortus heſpidũ.heſpides aũt filiæ athlantis fuere:cuſtodes aũt horti ditiſſimi:qa ibi arbor erat q̃ poma aurea ꝓduceret:cuius cuſtos erat puigil ſerpẽs.hercules cũ ad ea loca ueniſſet ſerpẽtẽ occidit:& poma abſtulit.priuauit ergo diuitiis puellas.De hortis heſpidũ:& puigili drachone:ne licẽtia uulnerentur:fides & ratio hæc eſt:ut refert Solinus cap.xxxvii.flexuoſo meatu æſtuarium e mari ferᷣ ſinuoſis lateribus tortuoſum adeo:ut uiſentibus procul lapſus ãgueos fracta uertigine mẽtiatur:itaq; quod hortos appellauere circundat:unde pomorum cuſtodes interpetrãtes inſtruxerunt iter ad mendacium fabulandi.hæc inſula præter arbores oleaſtri ſimiles:& aram ſacram herculi: aliud nihil præfert quod propaget uetuſtatis memoriam. Tutela: draconis peruigilis. Quondam: quia poſtea occiſus eſt ab Hercule. Inuidus annoſo æuo: qui antiquitati non credit:quia occurrebat illud quo modo hanc fabulam ipſe quaſi ueram confirmet.ego inquit ſequor alios pœtas:nam qui antiquitati credere noluit inuidus eſt: & inuidus eſt qui poetas uera dicere cogit:quorum propriũ eſt fingi: & comminiſci.

Stant miſeri nautæ:terræq; hærente carina.
Littora nulla uident:ſic partẽ intercipit æquor
Pars ratium maior:regimen clauũq; ſecuta ẽ
Tuta fuga:nautaſq; loci ſortita peritos
Torpẽtem tritonos adit illæſa paludem.
Hanc ut fama deus:quem toto littore põtus
Audit:uentoſa perflantem murmura concha.
Hanc ut pallas amat:patrioq; uertice nata
Terrarum prima libyem:nã proxia cœlo eſt.
Vt probat ipſe calor:tetigit ſtagniq; quieta
Vultus uidit aqua:poſuitq; in margine plãtas
Et ſe dilecta tritonida dixit ab unda.
Quam iuxta lethes tacitus prælabitur ãnis.
Infernis ut fama trahens obliuia uenis.
Atq; inſopiti quondam tutela drachonis
Heſperidũ pauper ſpoliatis frondibus hortus
Inuidus annoſo qui famam derogat æuo

Qui uates ad uera uocat:id eſt qui poetas uera dicere cogit. Fuit aurea ſylua.i.ſyluæ arbores aurea poma ferentes hic fuere. Diuitiis:uidelicet aureis fructibus. Fuluo gramīe.i. fulgentibus pomis. Cho rus apo.cuſtodia. Virgineus.ſ.heſperides athalantis filiæ: q̄ cuſtodes huius horti fuere. Somno dā/natur ſerpens:id eſt qui nunq̄ ſomnum oculis admitteret. Robora cōpre:quia circundabat truncū ar/boris:ne quis aſcenderet & poma diriperet. Rutilo curuata metallo:adeo inquit grauia erant poma ut ipſam quoq; arborem incuruarent.nam aurum metallum graue eſt. Abſtulit arbor præcium:ſcili cet aurea poma. Nemoriq; laborem:quia laborat arbor ſuſtinere poma. Inopes.i.ſine pōdere. Ar golico tyranno:id eſt Euriſteo rege græciæ.nam eu/riſteus inſtinctu Iunonis herculem mittebat ad om nia mundi pericula ea intentione: ut periret. His igitur depulſa locis.Cum ad hæc loca uéiſſet clauis non nauigauit ulterius:ſed ibi manſit i meliore pte libyæ prefecto Gn.Pōpeio.ipſe uero cato cum reli/quo exercitu:ſicut ſtatuerat ad regem Iubā iter intē dit. Garamantidas:garamantū regio:ut inqt Stra bo li.ultimo:ultra getuliā ē:& cum illa pariter ꝓgre ditur garamantes Cornelius Balbus ſubegit:& pri/mus ex hac uictoria triūphauit auctore Solino cap. xLii.garamantici autem æthiopes matrimonia pri uatim neſciūt:ſed omnibus in uenerem uulgo licet. inde eſt ꝙ filios matres cognoſcunt tantummodo: nam paterni nominis nulla eſt reuerentia:ea ꝓpter garamantici æthiopes inter omnes populos degene res habentur. Melioris libyæ:id eſt fœcundioris: nam reliqua ſicuti in ſequentibus ſbeclarabitur libye arida eſt:& ſiti laborat. At impatiens uirtus: cato cuius uirtus nullam patiebatur deſidiam: quieſcere non poterat niſi tandem ad regem Iubam perueni/ret. Hærere:id eſt quieſcere. Terra cingere ſyrti: id ē terreſtri itinere circuire ſyrtes: quia nauigari nō poterant. Hæc eadem ſuadebat hyems:dicit etiā huic ſententiæ ſuæ ſuffragatum fuiſſe anni tempus: uidelicet hyems:& ita ſperabat calorem regionis il/lius tēperari poſſe frigore hyemis. Suadebat:ſcili cet ut in ulteriorem libyam ſe conferret. Clauſe/rat:ſcilicet glacie. Et ſpes hymber erat: hymber q tempore hyemis regnat ſæpe dabat aerem tempera tum fore. Ignes:ardores. Vt neq; ſole uiam: ſpe cie faciebat hymber in regione ſicca: ſed temperies inter utrūque. Duro frigore:quia hyems erat: ut calorem ſolis & anni temperaret. Inde: ex hac par te libyæ. Polo:propter polum:id eſt propter regi onem:quia auſtralis regio feruet: ideo temperet.
Hinc:ex alia parte. Temperet:ſcilicet uiā. Bru ma:id eſt cum bruma:quia hyems erat. Sole:quē frigus tēpabat. Sic fat.& rē ſicut erat patefecit militibus ſuis: neq; eos decipere uolebat & dixit. O q bus una ſalus:o milites inquit qui mea caſtra ſequi uoluiſtis:animum ad curam confirmate: & ſūmos la bores ſuſcipite.ac ſi dicat non uos ad uoluptatem inuito:ſed ad labores. Vna ſola ſalus ſupereſt: nam i caſtris ſpes una ſupeſt.ſ.libertatis:& declarat.indomita ceruice mori.ſ.in libertate mori. Cōponite mē tes:id eſt idoneas reddite ad opus uirtutis. Vadimus i cāpos ſteriles:cato.n.neq; queq̄ decipere ſe uelle profeſſus eſt:ſed plane illos ad labores & pericula inuitare:ut intelligerēt p ardua oīa atq; difficilia q̄redā eſſe libtatē. Steriles cāpos.ſ. libya q̄ laborat penuria aquaꝝ. Exuſta.i.in ptes aridas mundi. Qua.i. ea pte qua. Raræ undæ:nā ps libyæ ē q̄ pēuria laborat aqꝝ. Serpētibus:nā ibi ſerpētes acriores ac ſæui ores ſiūt calore ſolis. Sq̄lēt:ſterilia ſūt. Duꝝ iter ad leg.nec miꝝ cuiq̄ uideri debet ſi parati ſumus hos ſubire labores:ali terenim leges & patriæ libertas ſeruari nō pōt. Inuia:auia.i.p q̄nunq̄ antea fortaſſe quiſquā iuerit uel pauci admodum. Euadere uoto:id eſt qui nulla uota faciunt euadendi:& declarat.

Qui uates ad uera uocat fuit aurea ſylua:
Diuitiiſq; graues:& fuluo germine rami
Virgineuſq; chorus nitidi cuſtodia luci.
Et nūquam ſomno damnatus lumine ſerpēs.
Robora compreſſus rutilo curuata metallo
Abſtulit arboribus precium nemoriq; laborē
Alcides:paſſuſq; inops ſine pondere ramos
Rettulit argolico fulgentia poma tyranno.
His igitur depulſa locis eiectaq; claſſis
Syrtibꝫ: haud ultra garamātidas attigit ūdas
Sed duce pompeio libyes melioris in oris
Manſit:at impatiens uirtus hærere catonis.
Audet in ignotas agmen cōmittere gentes
Armorum fidens:& terra cingere ſitim.
Hæc eadē ſuadbat hiēs:quæ clauſerat æquor:
Et ſpes hymber erat nimios metuētibus ignes
Vt neque ſole uiam:nec duro frigore ſæuam:
Inde polo libyes:hinc bruma tēperet annus:
Atque ingreſſurus ſteriles ſic fatur harenas.
O quibus una ſalus placuit mea ſigna ſecutis.
Indomita ceruice mori:componite mentes
Ad magnum uirtutis opus:ſūmoſq; labores
Vadimus in campos ſteriles:exuſtaq; mundi
Qua nimius titan:& raræ in fontibus undæ:
Siccaque letiferis ſqualent ſerpentibus arua.
Durum iter ad leges:patriæque ruētis amorē:
Per mediam libyem ueniant atq; īuita tētent
Si quibus in nullo poſitum eſt euadere ferro.

Si quibus ire ſat eſt:neq;.n.mihi fallere quēq̄
Eſt animus:tectoq; metu producere uulgus.
Hi mihi ſūt comites quos ipſa pericula ducēt.
Qui me teſte pati:uel quæ triſtiſſima pulcrū
Romanumq; putant:at q ſponſore ſalutis
Miles eget capiturq; aīæ dulcedine uadat
Ad dominū meliore uia:dū primus harenas
Ingrediar:primuſq; gradus ī puluere ponam.
Me calor æthereus feriat:mihi plena ueneno
Occurrat ſerpens:fatoq; pericula ueſtra
Prætentante meo:ſitiat quicunque bibentem
Viderit:aut umbras nemoꝝ q̄cūq; petentem
Aeſtuet:aut equitē peditū præcedere turmas
Deficiat:ſi quo fuerit diſcrimine notum.
Dux an miles eam:ſerpens ſitis ardor harenæ
Dulcia uirtuti gaudet patientia diris
Lætus ē quotiēs magno ſibi conſtat honeſtū.
Sola poteſt libyæ turba præſtare malorum:
Vt deceat fugiſſe uiros:ſic ille calentes
Intendit uirtute animos:& amore laborum
Irreducemq; uiam deſerto limite carpit.
Et paruo ſacrum nomen clauſura ſepulchro.
Inuaſit libyæ ſecuri fata catonis
Tertia pars libyæ eſt rerum: ſi credere famæ

Si quibus ſat eſt:Veniant mecum illi quibus ſufficit ire & non redire:hoc eſt qui nullam redeundi curam faciunt. Fallere: mea ratio ē ut nolim pericula cuicunq; occultare:ut poſtea ſe deceptos conquerātur. Vulgus:id eſt multitudinem. Tecto metu:occulto periculo. Hi mihi ſint comites:ueniāt mecum illi qui hoc ipſo me ſequentur ꝙ ī manifeſtū periculum prodeant hoc ipſo ueniant ꝙ periculoſum eſt iter. Vel:ꝓ etiam. Me teſte:me iudice. Triſtiſſima:Laborioſiſſima. Atq ſponſore ſalutis: ſed ſi quis ē:cui uita ſit charior libertate:hic me deſtituto ſe ad Cæſarem conferat uia commodiore. Sponſore ſalutiſ:uidelicet qui ſibi ſalutem promitti uult. Animæ dulcedīe.i.cui nimiū uita chara eſt. Meliore:hoc eſt tutiore uia. Arenas.i.arida loca:id eſt ſi uiderint me paratū ſubire labores:& extrema omnia nec ipſi qdē recuſare debebūt. Primus ponā:i. incipiā. Calor æthereus:qa torrēti zonæ libyes illa ps ꝓpinqua ē:ideo calore ferit. Fatoq; pericula: ego tanq̄ ꝑguſtator malorū omniū ero:quēadmōm ꝑguſtatores ſolent libare uinū : ut poſtea domini & reges ſecurius iubeāt. Sciat qcūq; bibētē uiderit:nō recuſo quo minuſ ille ſiti pati dignet̄ q uiderit me bibere. Aut umbras:& ſi qs uiderit me umbra arborum releuare calorem:ille ēt calorē nō debebit pati. Aeſtuet.i.nimio æſtu laboret. Aut eqtē:& ſi qs uiderit me equo uehi: ille pedes ire recuſet. Deficiat.ſ. a labore itineris. Si quo fuūt diſcrimīe.& ille deficiat ab itinere ſi ego ulla in re uidear meliorē q̄ militis conditionem hēre:nam talis uobiſcū ero:ut me nemo dignoſcere poſſit:miles ſim an dux. Serpēs ſitis:hæc oīa quæ deſcribit ad pericula & labores eē uidentur:ſed dulcia ſunt his q ueram uirtutē ſuſcipere poſſūt. Gaudet patiētia:nec.n. patientia cognoſci pōt uiri fortis:niſi dura ſuſtineat. Lætus ē:Qui res honeſtas aggreditur cū labore:hic etiam maiore lætitia gloriā cōparat. Honeſtū.i.honeſtas:hoc eſt unicuique honeſtas magis grata ē. Magno ſibi conſtat.i.maxima mercede & labore tēdit ad honeſtū. Turbam:id eſt multitudinem malorum:nulla regio eſt quæ poſſit facere:ut uiri fortes gaudeant ſe fugiſſe ſeruitutē niſi libyæ:per quam ſine maximis laboribuſ ire nō poſſumuſ ad libertatē:aliter ſi fugerēt ſine malis :ſine laboribus:ſine periculis uiderētur eſſe ignaui inertes ac deſides. Sic ille:pauētes:his uerbis cato inflāmauit milites:ut oēs labores libēter ſb ire ſtatuerent:hoc enim fieri ſolet ut cum princeps ſe periculis expoſuerit:alii deinde nullum periculum exiſtiment. Irreducemq; uiam: Quia nūquam inde redibit:nam ſibiipſi mortem in utica conſciuit. Et libyæ:nam in libya eſt utica: ubi ſibi mortē cōſciuit Cato & ibi ſepultus eſt. Fata:mortem. Securi:ſcilicet mortis. Tertia pars:Deſcribit nunc Libyam oſtendēs ſecūdum quoſdam eſſe tertiam partem orbis terrarum ſecundum alios partē eſſe Europæ:ſed ut intelligi poſſit hæc deſcriptio:quanquam melius oſtendi quam uerbis exponi poſſet : tamē de ea breuiter dicemus:omnis terra ambitur oceano:& ea quattuor maria recipit unum a ſeptentrione a meridie duo:quartum ab occidente:uniuerſus orbis terrarum in tres partes diuiditur:& Tanais quidem a ſeptentrione in meridiem uergens prope meotida defluit.At uero nilus e diuerſo defluit in pelagus : qui quidem terrarum motu antefertur ad ea flumina.Ab altero latere uidelicet ad nilum Aphricam:ab altero uidelicet ad tanaim europam uocant.ultra uero quicquid eſt Aſia eſt:ex quo intelligi poteſt Aſiā maiorem eſſe aphrica & Europa.nam aphrica quidem terminata eſt ab uniuerſo nilo a reliquis tribus partibus a pelago:& breuior eſt q̄ europa:nam europa quidem terminos habet ab oriente tanaim:meotida:& pontum:a meridie reliqua noſtri maris:ab occidēte athlanticū:a ſeptētrione britānicū:ſed aſia multo maior ē.Nā aſiā qdē attingit oceāus:ita noībus:ſicut locis differēs.nā ab oriēte mare eoū dr̄:a meridie īdicū:a ſeptētrione ſcythicū.ipſa uero ingēti & ꝑpetua frōte in meridiē uergēs:tātū ibi diffūdit̄:quantum aphrica & europa:& mare qđ inter ambas diuiſū ē.ita deſcribit̄ uniuerſus orbis terrarū. Famæ: Sic.n.fama ē.

Nota pulch

Cœlum:ſed quomõ dicat cœlũ & uentos in ſequentibus aperiemus. Nec.n.plus.l.longitudine q̃dẽ par eſt latitudine uero inæqualis.ſic ergo littoribus nili aphrica terminatur:littoribus tanais Europa cõtinetur.Vtraq; uero a gadibus incipit.Vnde ẽt ſeperant Oceano dirimẽte per medias gades:ſunt aũt duo montes:hunc quidẽ abilycẽ uocant.illum uero carpen:& fama ẽ herculem cõiun cto ppetuo iugo colles diremiſſe:& oceanũ antea excluſum i ea quæ uicina erant loca indiæ admiſſum ẽ diſcuſſa mole montiũ: hinc hyemare hẽt difficillimũ ſiue ſummotas uaſtius terras iclũdit.nunc ẽ quod ait ſũmotis e gadibus.i. a prima ptegadiũ. Vnde europa fu.oſtẽdit aphricam parem eẽ europæ:uerbi cã ab occidẽte p gades diuidit oceanũ:& utrãq; diuidit.ſ.aphricã & europã uſq; ad nilũ:a meridie ad tanaim ab occidente ſed nilus a gadibus:tanais a gadibus: unde icipit Aphrica & europa tantũ differt:ut alterũ ab altero non ſit lõgius a gadibus:quod.ſ.mare oceanũ pgades igreſſũ uſq; ad nilum terminat aphricã & uſq; ad tanaim terminat europã:qui amnes pari ſpacio diſtant a gadibus: ſequitur ergo aphricã & europã pares eẽ longitudine:ſed latitudine inæquales:quia latior eſt europa quam aphrica:ideo nõnulli hanc rationem ſecuti dixerunt non eã tertiã partẽ orbis eẽ:alia rõ q̃re uidet̃ breuior aphrica q̃ europa propterea q; i aphrica plus terræ ardore ſolis:q̃ i europa frigoris rigore dep̃hendit̃:maior pars aphricæ ĩhitabilis eſt propt̃ ſolis ardorẽ q̃ europæ pp frigoris rigorẽ: hæc ab illa melior uidet̃ eſſe Ro.hoc quod ait. Vnde: a q̃bus gadibus. Oceano fecere locũ.ſ.diſcuſſa mole mõtium ab hercule. Abit:diſceſſit:nã cũ coiter iſte redit ad quod dixit:ſi cœlũ uẽtoſq; ſequeris diuiſus ẽ uentus uniuerſus ĩ quattuor uentos cardiales:uidelicet in eurum ab oriente:zephirũ ab occidente: in auſtrum a meridie: & in boreã a ſeptẽtrione:ſed hi uenti habent alios collaterales. Eurus:orientalis uẽtus habet collaterales:hinc circiũ:inde ſubſolanũ:at uero zephyrus occidentalis collaterales hẽt: hinc corũ:inde fauonium:Auſter meridionalis habet collaterales aphricum & notum:boreas ſeptẽtrionalis collaterales hẽt uulturnum & aquilonem:nunc ergo oſtendit quomodo ſeparatæ ſint hæ partes orbis terrarũ meridionales & ſeptentrionales uentos cões eſſe dicit aphricæ & europæ:aſia partim tangit meridiõalem uentũ:partim ſeptẽtrionalem:ſed ſola ipſa habet eurum uentum orientalem:ex quo facile comprehendi poteſt quomodo ipſa duplo maior ſit Aphrica & europa. Iſta:ſcilicet aphrica & europa. Cõmuniter effundat:quia attingunt zephyrum uentum occidentalem:cui collaterales ſunt corus & fauonius.

Cuncta uelis:at ſi uentos cœlumq; ſequaris
Par erit europæ:neque enim plus littora nili
Q uã ſcythicus tanais primis a gadibꝫ abſt̃
Vnde europa fugit libyem:& littora flexu
Oceano fecere locum:ſed maior in unam
Orbis abit aſiam:nam cum cõmuniter iſte
Effundat zephyrum boreæ latus ille ſiniſtrũ
Contingens:dextrumq; noti deſcendit ĩ orbẽ
Eurum ſola tenens:libyæq; fertile terræ eſt
Vergit in occaſus:ſed & hoc nõ fõtibus ullis
Soluitur.arctoos raris aquilonibus hymbres
Accipit:& noſtris reficit ſua rura ſerenis.
In nullas uiciatur opes:nõ ære nec auro
Excoquitur:nullo glebarum crimine pura
Et penitus terra eſt:tantum mauruſia genti

Illa.ſ.aſia Boreæ:a ſeptẽtrione. Noti:meridionalis. Eurum orientalẽ uentum. Sola tenens:quia nec aphrica nec europa euri participes ſunt. Boreæ ſiniſtrum latus.ſ.ſeptentrionem:quia dextera pars orbis terrarum appellatur meridies:ſiniſtra uero ſeptẽtrio. Libyæ q; fer.ter.ẽ:poſtq̃ breuiter deſcriptionẽ tetigit triũ partiũ orbis terrarũ:nũc de ipſa aphrica loquit̃ dicit aũt partẽ illã q̃ eſt ſub feruẽti zona ĩhĩtabilẽ eſſe meridiẽ uerſus:ſed q̃ in occidẽtẽ uergit eſſe habitabilẽ:& eã nõ oĩo ſterilẽ:imo ea producere q̃bus ſuſtentari poſſũt incolumes:tamẽ ea quoq; ps penuria aquæ laborat. Quod fertile:p̃ ea terra libyæ q̃ ẽ fertilis:ut id boni.i.id bonũ:uel ſi uolueris:ut pfecta ſit ſententia dices:oẽ id libyæ terræ qd̃ eſt fertile uergit in occaſum. Nõ fontibus ullis:q̃uis ſit fertilis:tamẽ & ipſa aquæ penuria laborat. Arctoos raris:& quia ſequebatur illud quomodo fertilis ſi caret aquis:dicit ab aquilone ſeptentrionali nubes impelli uſq; in polum antarcticum:& ibi pluuias emittere. Arctoos:ſeptentrionales hymbres. Raris:qa non frequentes illic pluuiæ ſunt. Noſtris reficit:quia quando hic ſerenum eſt : ibi nebuloſum cœlum eſt:& pluuias emittit:quæ fœcundiorem illam regionem efficiũt. Reficit:recreat. In nullas uiciatur opes:id eſt nullum genus æris in Aphrica inuenitur declarat ipſe. Non ære nec auro:nam uena quæ genus æris aliquid producit terram non habet:quia ecocta tunc liqueſcit:uel aurum uel argentum:uel aliud eiuſmodi metallum. Pura:quia nullo glebarum crimine:crimen glebarum appellat aurum & argẽtum & bene:nam multorum criminum cauſa eſt aurum & argentum propterea Virgilius dixit. Quid non mortalia pectora cogis auri ſacra fames. Sed penitus terra eſt:declarat quod dixit pura glebarum crimine:id eſt omnino terra eſt ſine cuiuſquam metalli admixtione. Tantum:pro tantummodo. Mauruſia:in mauritania arbores naſcuntur quæ ſunt gentibus illis pro diuitiis. Genti.ſ.regiõis illius.

Nō nouerat uſū:& diu arbores illas habuere aphri ſine utilitate:quia.ſ.nō nouerāt in quos uſus ualerent.ſed romani inquit curioſiores fuerunt q̄ huiuſmodi arborū utilitatem nouere. Mauritania ferax ē parte tamen excepta q̄ deſerta eſt & fluminibus & lacubus abundat:arbores ꝑfecto teſte Straboē & multas & magnas hēt & oīa fert:atqui & ea mēſas ex uno integroq̄ȝ ligno ac uarias romanis ſuppeditat.In occidentalibus clarioribuſq̄ȝ libyæ partibus ut idē refert habitant:q a græcis mauruſii uocanť:libycum genus & opulētum eos romani & idigenæ mauros uocāt:& iberiæ ſūt oppoſiti. Vſū:utilitatē. Citri cō.Satis hūerunt aphri:ut umbra citri quæ arbor ē pcioſiſſima ſe a calore ſolis defenderet. Comis.u.in umbris. Vnū ſequitur ex reliquo:nā comæ ſunt frondes arborum & frōdibus umbrā reddit.ergo comiſ & umbris.i.umbra q̄ efficiť frondibus arborꝝ. In nemus ignotū.ſ.aphris qd arbores ſue ualerent:ſed notū romanis. Noſtræ ſecures:romanæ. Extremoq̄ȝ epulas:quid ex arboribus pcipiemus nos romani tragemata epularum & menſas ēt precioſas.nam ex fructu citri tragēata fecimus tragēata ſūt genera cibi ſuauiora q̄ e diuerſis rebus conficiūť. Extrēo orbe: id eſt a polo antarctico:q eſt in extrema pte meridiei aphri nō nouerūt huiuſmōi epulas citri:nec ex arboribus mēſas precioſas fieri. At quæcūq̄ȝ uagā:hæc quidē fœcunda ē:& hītabilis:at uero pars alia aphricæ:quæ magis uergit in polum arcticum & ꝓpinquor eſt feruēti zonæ nimio ſolis ardore hītari nō pōt nec ibi qui q̄ naſciť qď ad uſus hoīum neceſſarium ſit. Ora:regio aphricæ. Cōplectiť:circuit. Portenta:porrecta. Sub nimio die:ſub nimio ſole.ē.n. methonomia:diem ꝓ ſole poſuit:id quod fit:ꝓ eo qď facit. Vicina puſti æthe.i.uicina torridæ zōæ. Puluere.ſ.calore a precedēte quod ſequitur:ex nimio calore in puluerē terra reſoluiť & ſterilis efficiť. Enecat.ſ.feruore ſolis. Nulla radice: quia radices altius porrigi nō poſſunt ergo. Tēperies uitalis: id ē q̄ uitā dat plātis & arboribus:nā triplex ē uita.ſ. uegetatiua: ſenſibilis:& rationalis. Abeſt:ab ea regione:nā niſi temperatus eſſet aer inter calorem & frigus:nihil uiuere poſſet. Nulla cura iouis:quaſi dicat nulla aeris temperies terram illam fertilem reddit & iouem ꝓ cœlo poſuit.uel quaſi deſtituta ſit a deo:& cum alterius orbis terrarum curam habeat deus: hanc quaſi deſeruiſſe uideatur. Sub illa.i.i illa terra:nam ſub pro in ponitur. Virgilius: Nāq̄ȝ ſub ingēti luſtrat dum ſingula templo. Nam deſide: declarat quod dixit nullam curam iouis eſſe in illa terra. Deſide:id eſt incerti:quia natura illius orbis inutilis eſt. Immotis ha.id eſt inaratis nō ſubactis:quia non arantur:ille operam perdit:qui arenoſum littus arauerit. Annum:id eſt utilitatem anni:& meſſeſ non ſentit. Hoc tā ſegne ſolū:& quāq̄ hæc terra nimio ſolis ardore ſterilis ſit:ut nec meſſes:nec uites ꝓducat:naſcuntur tamen inquit herbæ raræ quibus ueſcuntur. Naſamones:qui & garamantes appellantur:ſunt enim populi ſub feruentiori plaga Aphricæ habitantes:uerum Strabo lib.ultimo dicit naſamones primos:poſtea Pſyllos & getulorum partem & garamantes Libyæ ſterilem & aridam regionem obtinere. Segne:iners:inutile. Exerit:id ē raperit. Gens dura.ſ.uictu:nā quando uictu duriore utūť tanto ēt ipſi duriores & patientiores redduntur. Proxima ponto:uidelicet oceāo:nā eo uſq̄ȝ hæc regio ꝓduciť:quoad gentibus procedere licet.nam ulterius inuentus eſt nemo:qui progrederetur.mari enim oceano terra circundatur. Nudus:nimio calore ſolis ueſtibus non utitur. Quem mundi barbara: quia occurrebat illud:quomodo uiuere poſſunt:ſi ibi nihil naſcitur uel parum: quia raras herbas colligūt: dicit illos uiuere naufragio:ideo q̄ȝ ibi ſyrtes ſunt:& plerunq̄ȝ uentis impulſæ naues ſyrtibus hærent & ibi deſtitutæ cum omnibus earum mercibus a naſomanibus diripiuntur: & hoc genere uitæ ſuſtentanť. Imminet:inſtat. Littoreis harenis:qbus littora plena ſunt. Portus:ſi portus nō hēnt quō illuc merces uehi poſſunt dicam. Sic cum toto c.quia naufragia ſunt eis pro mercibus: naufragæ enim naues:cum in ſyrtibus deprehenſæ tenentur copiam mercium nauſamonibus faciunt. Sic:hoc modo. Toto comercia mundo:id eſt ex omni regione orbis terrarum naues illuc inuitæ compelluntur. Hac ire catonem:nunc quaſi cauſam affert:cur libyes hāc ptē deſcripſerit: ut.ſ.oſtenderet magnam catonis uirtutem:qui certum prope piculū petebat:ut ſi q̄ ratione poſſet libertatē ꝓpe āmiſſā recuparet.

Robora diuitiæ:quarum nō nouerat uſum
Sed citri contenta comis uiuebat in umbris
In nemus ignotum noſtræ uenere ſecures
Extremoq̄ȝ epulas menſaſq̄ȝ petiuimus orbe.
Aut quæcūq̄ȝ uagā ſyrtim cōplectitur ora
Sub nimio proiecta die uicina peruſti
Aetheris exurit meſſes & puluere bacchum
Enecat:& nulla putris radice tenetur.
Temperies uitalis abeſt:& nulla ſub illa
Cura iouis terra eſt:natura deſide torpet
Orbis:& imotis annū non ſentit harenis
Hoc tā ſegne ſolū:raras tamen exerit herbas
Quas naſamō gens dura legit:q ꝓxia pōto
Nudus rura tenet:quē mūdi barbara damuſ
Syrtis alit:nam littoreis populator harenis
Imminet.& nulla portus tangente carina
Nouit opes:ſic cum toto comertia mundo.
Naufragiis naſamones habēt:hac ire catonē

Dura iubet uirtus:illic ſecura iuuentus
Ventorum:nullaſqꝫ timens tellure procellas
Aequoreos eſt paſſa metus:nã littore ſicco:
Quam pelago ſyrtis uiolentius accipit auſtrũ
Et terræ magis ille nocens:nõ montibus ortũ
Auerſis frangit libyæ:ſcopuliſqꝫ repulſum
Diſſipat:& liquidas ſe turbine ſoluit in auras.
Nec ruit in ſyluas:annoſaqꝫ robora torquens
Laſſatur:pat& omne ſolũ:liberque meatu
Aeoliam rabiem totis exercet harenis.
Et non hymbriferam contorto puluere nubẽ.
In flexum uiolentus agit pars plurima terræ
Tollitur:& nunquam reſoluto uertice pẽd&
Regna uid&.pauper naſamon errantia uẽto:
Diſcuſſaſqꝫ domos:uolitãtque a culmĩe raptæ
Detecto garamante caſæ non altius ignis
Rapta uehit quãtũque lic& conſurgere ſũmo
Et uiolare diem tantum ten& aera puluis.
Tunc quoque romanũ ſolito uiolentior agmẽ
Aggreditur:nulluſque põt conſiſtere miles
Inſtabilis:raptis etiam quas calcat harenis

Dura uirtus:fortis patiens:nã uirtutẽ ꝓ fortitudine hic poſuit ſicut deſcribiť ꝓ fortitudine.uirtus eſt malorum & piculorũ oĩum dura ac fortis pacientia:cũ ergo dicimus uirtutẽ eẽ malorũ & piculorũqꝫ omniũ durã ac fortem patientiam deſcribimus ꝓ ut eſt pars fortitudinis:non prout eſt uirtus:qa pſẽhone ſti:nam non omnes deſcriptiones conſtãt ex genere & differentiis:ſed ſunt multa genera aliæ deſcriptiones:aliæ diffinitiones ſub effectu:aliæ a cauſa ab effectu ꝙ efficiunt a cauſa per quam aliquid efficitur:aliud eſt diffinire:aliud eſt deſcribere:non ergo cum diicmus uirtus eſt periculorum & malorum omnium fortis & perſeuerans patientia:non eſt diffinitio: ſed deſcriptio ab effectu & perſeueratur. Illic: ſcilicet iter garamantes populos uel naſamones diuerſis nominibus appellantur:ſed idem eſt. Secura:ſine cura:de iuuentute Catonis loquitur. Illic:uidelicet ĩ ea regione ubi ſyrtes ſunt:quas terræſtri itinere ambiendo tranſire conſtituit Cato. Secura iuuentus ſcilicet romana:ſicut ipſi putabant: non ſicut re uera fuit:quia ibi nullos uentos futuros exiſtimabant.

Procellas:nam procella uix uentorum dicitur: ꝙ omnia percellat:id eſt percutiat:quia uidelicet ſolet maria uexare. Aequoreos eſt paſſa:quia non aliter uexata eſt itinere terræſtri:q̃ nauigatione naues concuti ſolent. Nã littore ſic:uere inquã metus æquoreos ẽ paſſa iuuentus.ibi.n.non minus ſæuire & craſſari ſolet uentus:q̃ ſolet in mari. Sicco.ſ.ſyrtium.

Violentius.i.magis uiolenter q̃ in pelago. Ille:auſter meridionalis uentus. Non mõtibus illũ:& reddit rationem qr̃ uæhementer ſæuiat in ea regiõe auſter:neqꝫ.n.inquit montes ſibi ſunt qui uim & impetum auſtri impediant:ob cauſam in aliis regionibus non tantope ſæuiunt uenti:ꝙ uidelicet obiectos mõtes habent:quibus & uis & impetus impediať. Scopuliſqꝫ repulſum:nec ibi ſcopuli ſunt: ſicut ĩ medio mari quibus uento reſiſtitur & ſemper intelligitur a ſupiori nõ ſoluit ſe turbine in: turbo proprie ẽ uis uentorũ ſuo ĩpetu nõ ſoluiť ĩ liqdas auras. Liqdaſ: dixit.i.puras:qa ibi calor nimius ẽ:ita ut uentus aſcẽdere nõ poſſit:qa ima tenet uẽtus:iõ magis in illa terra ſæuit & ĩpetũ ſuũ exercet. In auras: qa nõ tẽdit altius. Turbine:ĩpetu ſuo. In ſyluas:quia ibi nullæ ſũt arbores. Torquẽs:uoluẽs. Laſſať:fatigať:ut impetu ſuo deſiſtat. Patet:aptũ eſt oẽ ſolũ regionis illius. Liberqꝫ meatu.i.auſter iter liberũ hẽt nullo obice ĩpeditũ. Eoliam rabiẽ:dixit furorẽ Eoli:nã reſpexit ad fabulã ꝙ Eolus rex uẽtoꝝ dicať & mõtibus eos coherceat. Virgilius:Eoliã uenit hic uaſto rex Eolus ãtro:& cetera.ergo dixit rabiẽ uẽtoꝝ:quia ab eolo rege de ãtro mõtis:qĩ e carcere emittũť. Et nõ hym.ſed hic uẽtus nõ cogit aerẽ dẽſiorẽ factũ in nubes:ſed tãtũmõ ĩtorquet puluerẽ & ĩ medio aere retinet:neqꝫ.n. ipſa ĩ aerẽ ſicut nubes reſoluiť Inflexũ:incircuitũ quia puluerẽ cõtorquet:nõ uero nubẽ ex q̃ hymbres cadãt. Pars pluri.i.magna. Tolliť: ſubleuať. Pendet.ſ.illa ps terræ quia nõ reſoluiť ſicut nubes ĩ aerẽ.nubes.n.p aerẽ reſoluũtur. Regna uidet:nũc dicit uiolẽtiã ipſius auſtri:nõ mõ puluerẽ ſublimẽ tolli:uerũ ẽt tecta domorũ rapi:quĩnẽt ſaxa uolitare p aera. Regna:q̃ ipſi naſomõi loco regnorũ ſũt:nã ruſticus regna ſua agellũ appellat. Virgilius: poſt aliquot mea regna uidẽs mirabor ariſtas:regna appellauit noualia & agrũ bene cultũ:ita nunc dicit.

Regna.i.domũ & humiles caſas:declarat. Diſcuſſaſqꝫ do.ſ.ĩpetu uẽtoꝝ. Detecto:apto nudato. Garamãte:idẽ ſũt qui & naſamões.ſ.mauritãiæ populi:tamẽ auctore Strabõe li.ultio. Naſomões primi poſtea Pſylli & getuloꝝ ps & garamãtes ſterilẽ & aridã regionẽ obtinẽt libyæ. Nõ alti.ig.dicit ignẽ nõ altius trahere ſecum quod rapuerit q̃ uẽtus tollitur:quin & fumũ non ſublimius aſcendere: q̃ ea quæ uẽtus rapuerit. Conſurgere fumo:quia tantũ aeris continet puluis ſublatus uẽto:q̃tũ fumus:q magna emittitur flãma tenere conſueuit. Violare:obtenebrare diem. Tunc quoque Ro:ſolito ſemper ibi uim maximam exercet uentus:ſed quo tempore per ea loca romani ibant multo etiam uæhementius ſæuiebat. Quoqꝫ.ſimiliter. Violentior:uæhementior. Solito:q̃ conſueuerat. Nulluſque põt:ex oĩ exercitu catonis nemo erat qui ſtare poſſet:nam uentorum impulſu euertebatur. Raptiſque ẽt:qũo ſtabilis per mare poterat:ſi ẽt arena quã pedibus calcabat a uento ſubtrahebatur. Raptis: ſubtractis a uẽto.

Concu.ter.or.tantus hic inquit impetus uenti:ꝙ ſi ſolum illud durius eſt & non reſolueretur harena uentus rimis ingreſſus in uiſcera terræ:dum erumpere quæreret terræmotum faceret:ſed hoc adiuuata quia ſicut facile per rimas ingreditur:ita facile per reſolubiles harenas exit.ideo terræmorum nullum facit:& ita latenter terræmotus cauſam innuit ſcd̄m phōs: nā alii dixerūt oceanū cauſam eſſe terræmotus cum uehementius terrā ipulit & concutit:ut a centro ſuo diſcedat.alii per uiſcera terræ ingredi uentum deinde cum exire uoluerit:nec uiam inuenerit qua poſſit erumpere:terram cōcutit & terræmotus efficitur. Cōcuteret:cōmoueret. Orbē:rotunditatē.

Concuteret terras orbemq; a ſede moueret:
Si ſolida libyæ compage & pondere duro
Clauderet exeſis auſtrum ſcopuloſa cauernis.
Sed quia mobilius facilis turbatur harenis
Nunquam luſtando ſtabilis manet:imaq; tellus
Stat quia ſumma fugit galeas & ſcuta uirorum:
Pilaque contorſit uiolento ſpiritus actu:
Intentuſq; tulit magni per inania cœli.
Illud in externa forſitan longeq; remota
Prodigium tellure fuit:delapſaq; cœlo
Arma timent gentes:hominūq; erepta lacertiſ
A ſuperis demiſſa putant:ſic illa profecto
Sacrifico cecidere numæ:quæ lecta iuuentus
Patricia ceruice mouet:ſpoliauerat auſter:
Aut boreas populos ancilia noſtra ferentes
Sic orbem torquente noto:romana iuuentus
Procubuit metuitq; rapi conſtrinxit amictus
Inſeruitq; manus terræ.nec pondere ſolo.
Sed nixu iacuit:uix ſic immobilis auſtro.

A ſede:a centro:nam centrū eſt ſedes terræ. Solida cōpage:firma iunctura .& pondere duro.ſ.ꝙ ſolū illius regionis durū eſſet & continens. Scopu.ſcopulis plena ſi eſſet:ſed non ē. Cauer.exe.i.corroſis & cauis antris. Sed quia mobilius: ſed quia facile reſoluit̄ utpote arenoſa:ideo uento cōmoueri nō poteſt:hæc cauſa ē cur terra nūq̄ moueatur. Nuſq̄ luctādo:in nulla parte reſiſtendo uentiſ:quia reſolubilis eſt. Ima.i.profundior tellus. Stat.i.ſtabilis permanet qa ſuperficies reſolubilis ē ipellente uento. Galeas & ſcuta.& tantus fuit turbo. ut ſæpe e māibus militum pila extorqueret: & ſcuta & galeas adimeret:& ea per aerem uolitantia ferret. Spiritus:illius uenti. Pila:q̄ proprie tela romana ſunt. Contorſit: conuoluit extorquendo de manibus militum. Actu:impulſu.Intentus uæhemens: ſicut intentum calorem uæhemētem dicimus. Tulit.ſ.ſcuta pila & galeas. Per ināia:per uacuum magni cœli:loquitur ſecundum epicureos: quorum d̄mocritus princeps fuit:qui dicebant ex athomis omnia fieri & athomos per inane cœli uolare:& ſemp proportionem accipere in quancūq; formam cecidiſſet eam uel ſpēm hoīs uel animalis/uel alterius rei formare.ſed philoſophi oēs qui bene ſenſerunt:& præcipue Ariſtotiles:nihil uacuum eſſe uolunt actu ſed potentia uacuum ē:quia omne quicquid eſt plenū ē uerbi grā.aqua potentia cœli quamuis omnia plena ſint:aer tamen hic eſt ut cedat corpori craſſiori & duriori:queādmodū in athomis nihil ē uacuū actu: ſic aqua actu plena eſt:ſed potentia uacua eſt duriore corpore:ut uidemus natātibus piſcibus. Illud i ext. fortaſſe inqt eo tempore cum uentus ſæuit:& pila e manibuſ romanorum abſtulit & galeas & in alias regiones per aerem ferebat:cū in terras caderent quaſi de cœlo lapſa eē exiſtimauerūt & ꝓdigii loco habuerūt quod romæ tempore Numæ contigit:cum de cœlo ſcutū ancile cecidit:augures dixerūt ubi ſcutum illud ſeruaretur:ibi caput orbis fore:hinc eſt ꝙ Numa.xii.ancilia ad ſimilitudinem illius fieri iuſſit: ne agnoſci poſſet illud diuinū: & māurius faber iter cæteros gloriā obtinuit:ꝙ ſimiliora illi ancilia fabricaſſet: & cū ſibi optio daret̄: ut p̄miū qd̄ uellet artis ſuæ poſceret:petiit ut ex patriciis.xii.ſalii p urbē cū tripudiis ācilia ferētes:canerēt ueterē Māurii mēoriā:qd̄ ſeruabat̄ uſq; ad tp̄us Lucāi. Arma.ſ.galeæ Gētes:regiōis illius q̄ ignorāt unde tela uenerīt & arma. Hoīum erepta:& cū uētus arma e lacertis abſtulit putāt ipſi cœlitus eē d̄miſſa. Sacrifico numæ.i.q ſacrificia populi romāi iſtituit: ſicut ē apd̄ Liuiū:q legibus urbē uoluit formare & religiōe pōtifices legū creauit:flamines diales & alios ſacerdotes poōtificē docuit oēm cultū diuinū: ut ex eo cæteri diſcerēt: quæ unicuique Deo ſacra facienda eſſent ex quo tēpore. Lecta: pro electa. Mouet : concutit. Patricia ceruice: quia de patriciis eligebantur iuuenes ſacerdotes quos ſalios appellabāt a ſaltando. Spoliauerat auſter:ſed nihil aliud fuit: niſi ꝙ uentus ea depulerit ī regionesnoſtras:& Numa e cœlo lapſa credidit. Noſtra:ideſt quæ poſtea noſtra fuerunt. Sic orbē torquente noto:milites romani cum tanto undique impetu uentorum affligerentur:ſe humi proſternebāt metuentes ne ſublimius tollerentur in aerē.ueſtes etiam accingebāt:ne ſi uentus uētillaret eas: facilius pōdera corporis tolleret.præterea manibus quocunque modo poſſent terram carpebant :ne a uentis ſublati auferentur. Procubuit:ſcilicet humi. Torquēte orbem:uoluente mundum. Conſtrinxit. ſcilicet corpori. Amictus:ueſtem. Inſeruitque manus terræ:quia terram manibus comprehendebat. Nec pōdere ſolo Nec ſatis habuit pondere corporis:ſe defendere ne a uentis auferretur:niſi etiam manibus niteretur. Sic:hoc mō. Immobilis auſtro;uidelicet cū non niſi pōdere corporis uix ſtabilis poterat pmanere.

Qui ſuper igẽtes cumulos inuoluit harenæ
Atq; operit tellure uiros:uix tollere miles
Mẽbra ualet:multo cõgeſtu pulueris hærẽs
Alligat:& ſtantes effoſſæ magnus harenæ
Agger:& immoti terra ſurgente tenentur
Saxa tulit penitus diſcuſſis proruta muris
Effuditq; procul miranda ſorte malorum
Qui nullas uidere domos:uidere ruinas.
Iãq; iter omne latet:nec ſunt diſcrimina terræ
Vlla:niſi ætheree medio uelut æquorẽ flãmæ
Sideribus nouere uias:nec ſidera nota
Oſtendit libyæ finitor circulus oræ.
Multaq; deuexo terrarum margine cælat
Vtq; calor ſoluit:quem torſerat aera uentus:
Exarſitq; dies:manant ſudoribus artus.
Arent ora ſiti.conſpecta eſt parua maligna
Vnda procul uena:quã uix e puluere miles
Corripiens:patulum galeæ cõfundit in orbẽ
Porrexitq; duci:ſquallebant puluere fauces
Cunctoꝝ nimiumq; tenens dux ipſe liquoris

Qui ſup ingentes:q̃ auſter cum iacerent & piculũ unũ uitaſſent:ne uidelicet tollerenť a uentis:aliud nõ uitarunt:ne cumulum harenæ quaſi aggerem ſuper iponeret corpori: & ne ſepeliret eos. Super uiros:i. eſt corpora eorum iacentium. Opit:obruit. Tollere:p attollere membra.ſ.ex humo. Hærens.ſ.hu mi. Mul.cõ.aggere cumulato pulueris. Et ſt ã.non modo pcubentes milites alligat:ſed etiam ſtantes. Agger:id eſt cumulus arenæ. Terra ſurgente.ſ.ſuper copora eoꝝ. Saxa tulit penitus: quod mirũ ſi alia uentus aufert cum ipſa ſaxa ſecũ raperet:p aerem uolitantia. Miranda ſorte:quia caſus mirandus fu it. Qui nullas uideř:& romani cũ ea tranſirent iã enim uentus abſtulerat muros ruinam quidem ui debant:ſed domos nõ uiderant. Iamq; iter om ne latet:proſequitur dicens aliquid deterius conti giſſe militibus catonis per arentem Libyam iter fa cientes q̃ nautis.nam etiam ſi uentis diſſipentur:ſe per polum arcticum habent cuius ſidera obſeruan tes ſciunt qua parte maris nauigent.at uero hi tunc flantibus uentis:quia omnis terra eſſet harena: q̃a orizonte ſuo prohibebãtur:arcturi ſiue plauſtri ſi dera uidere non poterant:ut in quam partem incli narent uidere non poſſent. Iter latet:obrutũ ha renis. Nulla deſcrimina.i.diſcernere non poſſũt ubi terrarum ſint. Aethereæ flammæ: id eſt ſtel læ.ſũt.n.ſtellæ natura flãmeæ:quo circa uaporibus aluntur.Qui ex agris ſole tepefacti excitantur. Si deribus nouere uiam:obſeruatione ſtellarũ poſtea dignoſcebãt terras:nõ tamẽ omnes ſtellas uidebãt: ſicut nautæ.qa prohibebanť. nã erant in orizonte meridiano:qui humilis ẽ.ideo nõ poterat oculis a ſpicere noſtrũ orizõtẽ.ſ.polũ arcticum:ubi multa ſi dera plauſtri ſũt.ergo multa ſidera uidere nõ pote rant:ſeptẽtrionẽ maxime cõſeruãt nautæ: & eũ ſpe ctantes ĩtelligunt qua parte maris nauigẽt. Fini tor circulus oræ.i.orizõtis.Orizõ appellať circulus q diffinit regionẽ poli arctici & antarctici. nã oriſo græce termio latine: & urſa qdẽ mĩor ẽ in ſeptẽtrio ne:maior uero in meridie:conſtituti ergo ĩ orizõ te meridiano q ẽ humilior uidere nõ poſſũt ſtellas quæ ſunt in orizonte nr̃o qui eſt altior.Virgilius:hic uertex nobis ſemper ſublimis At illum ſub pedibuſ ſtyx atra uidet maneſq; profundi. nũc ergo dicit conditionem horum militũ deteriorẽ q̃ nautarũ:qa nau tæ ſemper uidere poſſunt ſtellas ſeptẽtriõales quibus nauigationẽ ſuã dirigũt quocũq; uoluerit:ſed hi ple ne omnia ſidera uidere non poterant:quod rõ orizontis facit:in quo tunc erat cato cum exercitu.iõ re cte dicit finitor circulus oræ.i.orizon meridionalis. Tota ſidera.ſ.poli ſeptẽtrionalis. Deuexo margi ne.i.rotundo:nã naturale ẽ q omne corpus rotũdũ eſt in medio. Cælat:tumores: terra intercipiente:q in illo orizonte ſunt uidere nõ poſſunt ſtellas huius orizontis:qa tumor terræ intercipiebat acies oculoꝝ.

Vtq; calor ſoluit:primo quidẽ paſſi ſunt tempeſtatẽ uentoꝝ:deinde nimium ſolis ardorem.nam ubi ĩ meridiẽ ſol aſcendit uentus ſtatim calore ſolis diſſipatus eſt:ſed itenſior incubuit ardor faciẽtibus iter:ut e toto corpore ſudor manaret. Vt:poſtq̃. Calor.ſ.meridiani ſolis: Quẽ torſerat uentus:inuoluerat turbine ſuo & rotabat. Dies.i.ſol methonomia p eo quod fit id qď facit.nã ſol facit diem: qui cũ ſit di es eſt. Exarſit.i.factus eſt intenſior ſolis calore. Manant ſudoribus artus. Vnum ſequiť ex reliquo: nã quia ſudor fundebať ex corpore:iõ ſequebať ſitis. Conſpecta ẽ parua maligna:caſus ita tulit:ut haud procul inde ſpectauerint undã q̃ potius piſcina erat:& ſtatĩ e militibus unus aquã inde hauſit & ea porre xit catoni duci:Cato toruis oculis illũ aſpexit:& acriter reprehendit.nũqd inqt ex oĩbus me unũ delegiſti q ſitim pati nõ poſſim & acceptã undã effudit ĩ conſpectũ militum: & effuſa unda ſatiſfecit oĩbus.nã mili tes ubi uiderũt ducẽ ſitim fortiter pati:nihil erat quod nõ ipſis tolerabile uidereť:ſic.n.fieri ſolet: ut cum prĩcipes cæterorũ labores fortiter ſubſtineãt:ĩferiores etiã æquo aĩo patianť. Procul: præ oculis.i.ante oculos. Maligna uena:Quia aqua illa nec erat quidẽ huiuſmodi:ut potabilis uideri poſſet:iõ dixit ma ligna iniqua uena. Quam uix puluere: Adeo aqua per exigua erat:ut uix eam haurire potuerit miles.

Confundit:perturbauit. In orbem patulum:pro in orbem patenti galeæ:recte dixit patulum. Sq̃ lebant puluere:omnes pene ſiti necti erãt Minimum liquoris:ideſt puã aquæ partem tenens manibus:

Inuidioſus erat.i.magnā in ſe contrahebat inuidiam:inuidus:& inuidioſus multum differūt.iuidus ē il le qui dolet bonis alienis:inuidioſus eſt is cui iuidet alter. Me ne inquit degener: adeo ne me exiſtimas eſſe expertem uirtutis:ut mihi uni aquam eē præbendā putares:ſi biberem loco pœnæ & ſupplicii hr̃em. Turba:multitudine militum. Vacuum uirtute:uirtutis expertem. Vſq; adeo:uiſus ſum tibi mollis & effœminatus. Primis caloribus:ut ī principio caloris ſitī pati nō poſſim. Quantū pœna : hac pœna potius dignus ē:qui aliis ſitientibus bibat. Sic:hoc modo. Concitus ira:id ē ꝑturbatus. Excuſſit ga

Inuidioſus erat:me ne inquit degener unum
Miles in hac turba uacuum uirtute putaſti?
Vſq; adeo mollis:primiſq; caloribus impar
Sum uiſus? quanto pœna es tu dignior iſta.
Q ui populo ſitiente bibas:ſic concitus ira
Excuſſit galeam:ſuffecitq; omnibus unda.
Vētum erat ad templū libycis qđ gētibus unū
Inculti garamantis habēt:ſtat corniger āmon
Iupiter ut mēorāt:ſed nō haud fulmia uibrās
Aut ſimul noſtro:ſed tortis cornibus āmon:
Non illic libyæ poſuerunt ditia gentes
Templa nec eois ſplendent donaria gemmis.
Q uāuis æthiopum populis arabumq; beatis
Gentibus atq; indis unus ſit iupiter ammon
Pauper adhuc deus eſt:nullis uiolata ꝑ æuum
Diuitiis delubra tenens:morumq; priorum
Numen:romano templum defendit ab auro
Eſſe locis ſuperos teſtatur ſylua:per omnem
Sola uirēs libycm:nam quicqd puluere ſicco
Separat ardentem tepida berentida lepti
Ignorat frondes:ſolus nemus abſtulit āmon
Syluarum fons cauſa loco:qui patria terræ
Alligat:& domitas unda cōnectit harenas

leam.i.effudit aquā ex galea. Suffecit:ſatiſfecit omnibus aqua & omniū ſitī expleuit. Ventū erat ad templū:cū per arētem libyam iter facit cato : tādem ad fontē Iouis āmonis ꝑuenit:ubi templū erat ipius dei:ſæpe hoc dictum quod ī fabulis legitur.cū ex india uictor rediret liber pater:& ad arētem libyā peruenisset:& ipſe cū omni exercitu ſiti laboraret ſupplex dicitur rogaſſe patrem ſuū iouē:ut ſibi exercituiq; ſuo miſereret:ſtatim ibi apꝑuit aries:qui pede terram percuſſit & ſtatī fons nitidiſſimæ aq̄ exiluit: unde oīs exercitus bibit:deinde in honorē patris liber pater ibi templū condidit:& in medio tēplo ſimulacrum iouis in forma arietis erexit:ꝙ exiſtimabant patrem iouē ſub ea ſpecie auxiliū & opē ſibi ꝑſtitiſſe:& qui ad hoc ſimulacrū iouis ueniebāt de rebus dubiis reſponſa accipiebant:nūc ergo dicit ubi a catone & ipſius exercitu illuc uētū eſt:uniuerſæ gētis populi erant:q ad petēda oracula uenerāt. Vnū: ſingulare. Inculti:uidelicet q uitā incultam & rudē exigunt. Illic:in illo tēplo. Corniger:in forma arietis. Vt memorāt.ſ.ſcriptores & pœtæ: Sed nō.ſ.ſtat ſimilis nr̃o:nō ibi factus ē iupiter uel eius ſimulacrū ſicut in capitolio noſtro. Similis.ſ.cū faſtigio & culmine. Ammon:ab harena ubi poſitus eſt:nam ammon græ.la.harenam ſignificat. Non illic libycæ:dicit ibi non eē tēplū conſtructū magnificentia ædificiorum:ſicuti romæ:nec ibi dōaria ſūt plena auro & argento:ſicut romæ:nā gens illa paup erat:& contenta humilioribus rebus:iouem igitur precibus adorant:nō autē magnis donis placant:ſed potius miti corde atq; deuoto. Donaria:ꝓprie ſūt loca ubi dona diis oblata reponūtur:ſicut ſacraria loca ubi ſacra coluntur. Quāuis æthiopū po.nō ſūt hic dona præcioſiora quibus ornari ſolēt tēpla iouis romæ:quāq̄ hoc tēplū ſit unicum & ſingulare gentibus illis. Arabū:populoꝝ orientaliū. Beatis:apud quos naſcūt huiuſmodi res ꝑcioſæ gēmæ: aurum & argentum. Pauper adhuc:q̄uis abūdent his rebus:tamen non exornāt templū illud:ſed precibus potius & piis ſacris iouem placāt. Delubra:tēpla. Per æuū.ꝑ oē tēpus ætatis. Nomēq; priorū: quia ſicut ab initio conſtitutū fuit:ita ēt poſteri ſeruauerūt. Numē romano tēplū.q.d.nō tēplū illud exornat auro:ſicut capitoliū ubi tēplū iouis erat in arce. Eſſe locis ſuperos:ꝙ ibi numē īhitet:ex eo cognoſci poteſt:ꝙ cū omnis circa ipſum regio nimio calore areſcat:ibi tantūmō herbæ uirides ac ſyluæ conſpiciunt: quod ſine numine fieri nō poſſet. Eſſe ſuperos.i.numen deoꝝ inhabitare. Sola:Vnica ſylua ꝑ omnē libyā. Nō uirens:ſed ſola uirens teſtimoniū affert ibi dei numen īhitare. Nā qcqd puluere ſicco:a pēdapolitana regiōe uſq; ad tripolitanā qcqd inter mediū eſt caret herbis & arboribus:ſed ibi tantūmō ubi templū āmonis eſt ſylua uirens reperitur. Quiqd:ſpacium terrarū. Puluere.i.harena putri. Ardentē: feruētē nimio calore. Berentida lepti:Berēicis oppidū libyæ eſt in ea pte quæ appellat apendapolitana: id eſt a quinq; ciuitatibus uſq; ad leptim oppidum tripolitanæ.i.a tribus urbibus.i.a principio Libyæ uſq; ad extremitatē nō iuenit arbor.nec ſylua:niſi in hoc loco tēpli āmonis. Solus nemus:iupiter dedit hāc ſyluā:ꝙ locū illū delegit.dicit cām. Fōs cā loco:& tamē āmōi ioui ē attribuēdū:nā ipſe fuit:q ſub forma arietis terrā pede ꝑcutiēs fōtē ediderit. Qui: fōs. Alligat:cōglutiat.cā cur radices areſcēs libya gignat.ē ꝙ nullā hēt uliginē.i.humorē quo radices niti poſſint:cū uigorē a terra accepit:ſed hūore caret. Et dōitus uu:đclarat ꝙ dixit alligat:ꝗa hūor una cū pulueꝛ mixtus:facit qi glutē quo radices deīde nituntur terræ

Sic quoqꝫ nil obſtat:q̃uis fons ibi ſit:tamẽ adeo ſol directe trãſit p zenit capitis eoꝝ:ut nulla ibi ꝓrſus uideat̃ ũbra. zenit ẽ uocabulũ aſtrolocorum:ſignificat aũt pũctũ ĩ firmamẽto: q directe capiti nr̃o ſupipoſitus ẽ:& cuiuſqꝫ regiõis gẽtes ſuũ zenit hẽnt:q ĩ meridie hĩtãt:ſic q ĩ occidẽte:ſicut q ĩ oriẽte.dicit ꝙ ibi trãſit p zenit capitis eoꝝ:q directe ſupipoſitus erat capiti garamãtũ populoꝝ:cũ ĩ meridie ẽ ſol: nulla ꝓrſus ũbra apparet:adeo ut uix frõdibus trũcos ſuos arbores defẽdere poſſint. Hic quoqꝫ:hic q̃uis natuſ ſit fõſ tamẽ cũ ĩmeridie fuerit ſol:nulla ũbra ẽ:q̃ poſſit ſe a calore ſolis defẽder̃.nec ipſa arbor. Phœbo : calori ſolis. Stat.i.firmata ẽ. Cardine ſũ.i.in meridie.

Sic quoqꝫ nil obſtat phœbo cũ cardine ſũmo
Sat librata dies:trũcũ uix protegit arbor
Tam breuis in mediũ radiis impellit̃ umbra
Depreſſum eſt hũc eſſe locũ:qua circulus alti
Solſtitii medium ſignoꝝ percutit orbem.
Non obliqua meant:nec tauro ſcorpius exit
Rectior: aut aries donat ſua tempora libræ
Aut aſtrea iubet lentos deſcendere piſces.
Pars geminis chyrõ:& idẽ qd' charcius ardẽs
Humidis ægloceros:nec plus leo tollitur urna
At tibi quæcũqꝫ e libyco gens igne direpta:
In noton umbra cadit:quæ nobis exit ĩ arctõ

Trũcũ uix.ꝓt.ar.ex quo ĩtelligi põt quõ poſſẽt ſb ũbra cætera aĩalia releuare calorẽ. Dephẽſũ ẽ hũc eẽ lo.dixit ſupius ſitũ eẽ iouis ammõis tẽplũ ĩ ea pte libyæ q̃ ẽ ſub æqnoctiali.pũctus aũt capitis eoꝝ ẽ in tropico cãcri:id aũt nũc planius dicit. Dephenſũ: de illis loq̃t̃ quoꝝ zenit directe capiti eoꝝ ſupipoſitus ẽ ĩ æqnoctiali ſitu : qbus duo ſolſtitia altiſſima fiũt:& totidẽ ſolſtitia ima.ſolſtitia alta fiũt his cum ſol p capitis eoꝝ zenit trãſit:uidelicet cũ ſol ẽ ĩ principio cancri:& itẽ cũ ſol ẽ ĩ prĩcipio arietis:& itẽ ĩ prĩcipio libræ.tũc.n.directe ſol ppẽnicularitér p zẽit capitis eoꝝ tranſit:iõ aũt alta ſolſtitia dicũt̃:ꝙ ſol altius aſcẽdere nõ poſſit.Itẽ duo ſolſtitia eiſdẽ fiũt ima: ſiue ĩſima uidelicet cũ ſol ẽ ĩ primo: & itẽ capricorni pũcti:ima ſolſtitia dicũt̃:ꝙ tũc ſol maxĩe a pũcto capitis eoꝝ remouet̃ circulus alti ſolſticii ẽ eqnoctialis ꝙ ſub æqnoctiali cõſtitutis duo alta ſolſtitia fiũt mediũ ãt orbẽ ſignoꝝ appellãt zodiacũ.uidelicet qa æqnoctialis circulus mediũ zodiacũ.i.ĩ duo media diuiſũ. Percutit:Diuidit.hoc ẽ qd' ait Lucanus. Dephẽſũ.ſ.ab aſtrologis. Hũc lo.ſ.ubi poſitũ ẽ tẽplũ iouis ãmonis. Alti ſolſticii.ſ.æqnoctialis:q̃re alti: qa .ſ. ſuo æqnoctiali cõſtitutis:duo alta ſolſtitia ſũt.ſ.cũ ĩ prĩcipio libræ:& itẽ ĩ prĩcipio arietis ſol fuerit. Percutit:diuidit. Orbẽ ſig.i.zodiacũ ꝙ ĩ eo.xii.ſigna poſita ſint.ſ.aries:tau.ge. Nõ obl.meãt.i.nõ obliq̃ oriũt̃ nec occidũt:ut ĩtelligat̃ hic locuſ ſciẽdũ ẽ primũ qd ſit ortuſ & occaſuſ:deĩde qd ſit obliq̃ oriri & recte oriri.ortus alicuius ſigni nil aliud ẽ:q̃ illã ptẽ orizõtiſ oriri cũ illo ſigno oriẽte.i.aſcẽdẽte ſupra orizõtẽ arcticũ.rurſus e diuerſo occider̃ aliqd' ſignũ nihil alid̃ ẽ : q̃ eã ptẽ orizõtis occider̃:q̃ occidit cũ illo ſigno occidẽte.i.tẽdẽte ſupra orizõte:ut oriri nõ poſſit.Signa.n.cũ uidẽt̃ oriri dicũt̃:cũ ãt nõ uidẽt̃:occider̃ dicũt̃:cũ ſupra orizõtẽ finita ẽ acies oculoꝝ & nõ uidet̃ cũ ſupra alium orizõtẽ fuerit:tumore t̃ræ ĩpedit̃ acies oculoꝝ:ne ſidera uideri poſſint:iõ occider̃ dicũt̃ hic eſt ortus & occaſus.obliq̃ ãt oriri dicũt̃ ſigna cũ mĩor ps orizõtis occidit cũ eo:recte ãt oriri dicũt̃ cũ magna ps orizõtis orit̃.nũc ergo dicit. Nũ obl.i.recta ſigna oriũt̃:qa cõſtitutis ĩ æqnoctiali: ſicut ſunt hi de qbus loq̃t̃ garamãtes uel naſamões ſẽp maior ps orizõtis orit̃ & occidit.ergo nõ obliq̃. Nec tau.ſcor.i.ſigna oppoſita æq̃les hẽnt aſcẽſiões & deſcẽſiões.nã hi q ĩ ſpa ſũt:ĩ q̃ q̃ttuor ptes zodiaci ĩcohatæ totidẽ pũctis æqnoctialibus & totidẽ pũctis ſolſtitialibus torquẽt̃:r̃cta ſũt.q̃rta ps zodiaci ab his pũctis ĩcohatis:tãtũ tẽporiſ cõſumit ĩ circuitu ſuo:q̃tũ tpis cõſumit æqnoctialis:cũ termĩat cũ ſuis.ẽ & alia r̃gula.cuilibet duo circuili Zodiaci æq̃les & æq̃lr̃ ĩter ſe diſtãtes ab aliquo q̃ttuor pũctoꝝ ſup̃ mẽoratoꝝ æq̃les hẽnt aſcẽſiões & d̃ſcẽſiões.ſecus ẽ ãt de ipaꝝ q̃rtaꝝ ptibꝫ:ſigna ãt ſex:libra oppõit̃ arieti.Scorpius tau.Capricornus cãcro:Aq̃rius leõi:Piſcis uirgini:& ĩ ſpa iſta oppoſita ſigna æq̃les hẽnt aſcẽſiões & deſcẽſiões.i.æq̃lr̃ occidũt & oriũt̃:& hoc ẽ qd' hoc loco dicit:nec tauro ſcorpius exit rectior. Tẽpora ſua: qa eodẽ tpe & oriũtur & occidunt.

Chyrõ.ſ.ſagittarius.nã ĩ ſagittariũ ſignũ cõuerſus ẽ chirõ:q cẽtauruſ fuit:& nutriciuſ Achillis. Carchiuſ .i.cãcer. Idẽ ẽ.ſ:ĩ aſcẽſiõe & d̃ſceſiõe. Aegolceroſ:capricornus.nã αιξ ſignificat caprã κερασ ſignificat cornu. Nec plus leo.t.urna.qa aq̃rius oppõit̃ leoni:cũ dicit urna ĩtelligit aq̃riũ.nã aq̃rius pĩgit̃ cũ urna effũdẽs fluuiũ. At tibi:apoſtrophat ad eos quorũ pũctus.i.zenit arabice:capiti eorũ.i.quorũ punctus directe ſupĩpoſitus ẽ capiti eorũ & ẽ ĩ tropico cãcri illis.n.cõtigit bis ĩ anno uel ſemel ĩ anno.ſ.cum ſol eſt ĩ primo puncto cancri:umbra fit ppendicularis ĩ quo ſita dicitur eẽ ſyene:his umbra ſemper a ſeptẽtriõe uergit in meridiẽ.At uero illis quorũ zenit directe capiti eorũ ſupĩpoſitus ẽ ĩter tropicũ cãcri:& ĩter circulũ arcticũ.i.ſeptentrionalẽ nũq̃ eis cõtigit:ut ſol trãſeat p zenit capitis eorũ:& illis umbra ſemper a meridie ſeptẽtrionẽ uerſus tẽdit:ſicut nobis:ita Lucanus hic dicit :oſtendens gẽtem illam quibus umbra ſemper uergit in meridiem. Dirempta id eſt diuiſa es a nobis. In noton umbra cadit.quia uno tãtummodo die una hora unius diei in meridiem umbra perpendicularis eſt.uidelicet cũ ĩ tropico cãcri fuerit.Cũ uero ſol ad tropicum aſcendere cœpit a meridie tantũ umbra eius a ſeptẽtriõe ĩ meridiẽ uergit.iõ dicit in notõ cadit.ſ.in meridiẽ.Quæ nob.ſ.affinibus inter tropicũ cãcari:& arcticũ polũ ũbra cadit a meridie ĩ ſeptẽtrionẽ.

Te ſegnis: o afer garamas. Cinoſura: uidelic& maior urſa. Segnis: qa tarda ẽ. Mergi plauſtra putas: quia ſicut dixi ſuperius tunc dicitur occidere ſignum aliquod cum ea parte: uidelic& quæ occidit: cũ tendit ſub orizonte: ideo quia orizon hic noſter: uidelicet qui diffinit ſpacium: quod acies oculorum pertingere poteſt: parum uidetur ab his: qui ſunt ĩ ĩferiori polo: uidelic& antarctico: ob eam cauſam plauſtrũ quod circa polũ arcticũ uertitur: qa ſub orizẽte eſt: ita ut uideri non poſſit ab eis: ꝓpterea ipſi exiſtimãt urſam q̃ nũq̃ occidit, occidere: qa nõ uidẽt eã: nã tẽdit ſub orizõte: & tumore terræ iped[itur] acies oculoꝝ: ut oculis pertĩgere nõ poſſint nr̃um orizõta: ideo eis urſa minor lic& nũq̃ occidat: occidere uidet̃. In uertice ſũ. uidelic& in polo ſeptẽtrionali: q ſẽp ſublimis ẽ nobis. Procul axis uter. quãobrẽ: qa ipſi ſũt cõſtituti ſub equinoctiali: q circulus ẽ haud ꝓcul a polo arctico. Vterq; axis: uidelic& arcticus & antarcticus qa ipſis ſpæra ẽ recta: quũ circuli. v ſint ſpæræ: uidelic& arcticus: & antarticus: eqnoctialis: hiemalis: & auſtralis: Ipſi ſũt conſtituti ĩ eqnoctiali: nũq̃ axis remotus eſt ab eis. i. uterq; polus. ſ. arcticus & antarcticus: quia ſub meridie ſũt: nõ dixit uterq; axis. i. polus arcticus: & antarcticus. Fuga ſignoꝝ: uidelic& ſpatiũ ſignoꝝ ẽ a terra remotũ: ideo fugere uidet̃ ſub utroq; orizõte tuo & nr̃o. Stabãt ante fores po. poſtquã deſcripſit ſitũ: ubi cõſtitutũ ẽ tẽp'ũ iouis ãmõis ſub eqnoctiali: uidelic& ĩ eã pte ĩ q̃ ũbra ꝑpẽdicularis fit ĩ merid[ie] ſemel ĩ ãno: una hora totius diei: nũc dicit ad hoc tẽplũ multaꝝ nationũ gẽtes cõueniſſe. ut reſpõſa reꝝ ſuaꝝ peterẽt: & ſimul atq; catonẽ uiderũt ueneratiõe q̃dã moti ſtatĩ ipſi ceſſerũt: & illi aditũ ĩ tẽpla dederũt. Eous: oriẽs. Noua facta. i. reſponſa & oracula reꝝ nouaꝝ petebãt. Latio duci: uidelic& catoni. Ceſſere: dimota turba uiã dedere.

Te ſegnis cinoſura ſubit: tu ſicca profundo
Mergi plauſtra putas: nullumq; ĩ uertice ſẽp
Sydus habes ĩmune maris: ꝓcul axis uterq; ẽ
Et fuga ſignorum medio rapit omnia cœlo
Stabant ante fores populi: quos miſerat eous:
Cornigeriq; iouis monitu: noua fata petebãt:
Sed latio ceſſere duci: comiteſq; catonem
Orant. explor& libycum memorata ꝑ orbem
Numina de fama tam longi iudic& æui.
Maximus hortator ſcrutandi uoce deorum
Euentus labienus erat: ſors obtulit inquit:
Et fortuna uiæ: tam magni numinis ora
Conſiliumq; dei: tanto duci poſſumus uti.
Per ſyrtes belliq; datos cognoſcere caſus.
Nam cui crediderim ſuperos arcana daturos
Dicturoſq; magis quam ſancto uera catoni?
Certe uita tibi: ſemper directa ſupernas
Ad leges ſequeriſq; deum: datur ecce loquẽdi
Cum ioue libertas: inquire in facta nefandi
Cæſaris: & patriæ uenturos excute mores
Iure ſuo populis uti legumq; licebit:
An bellum ciuile perit: tua pectora ſacra
Voce reple: duræ ſemper uirtutis amator
Quære qd eſt uirtus? & poſſe exẽplar hõeſti
Ille deo plenus tacita quem mente gerebat.
Effudit dignas adytis e pectore uoces.

Explor&: tentet: periculum faciat: ſi uera ſint oracula: quæ fama per totum orbem uulgauerat: ꝙ ibi uera & certa reſponſa darentur. Maximus hortator. ſed inter cæteros principes: quos in exercitu cato habebat: ex his qui hortarentur ipſum: ut oracula iouis ammonis peter& præcipuus erat Labienus: qui aliquando tribunus plebis fuit: & militauerat ſub Cæſare: deĩde ꝙ pars melior uideretur pompeiana: q̃ ſenatus omnis ſequeretur relictis ſignis cæſaris tranſiuit ad pompeium. Euentus rerum id e[ſt] ciuilis belli fortunam. Voce: oraculo & q[ui]bus uerbis adhortatus fuerit catonẽ deſcribit Luca[nus]. Sors obtu[lit]. o cato fortuna ipſa uoluit: ut ad hũc locũ ueniremus: ubi poſſemus certa oracula accip[er]e de reb[us] futuris: nũqd aliq̃do nr̃is legibus uiuere debeam[us]: an bella ciuilia neq̃q̃ ſuſceperimus. Et fortu[na]: declaratio quid ſit ſors. Numinis: id eſt iouis ammonis. Conſiliumq; dei: quia conſulere potes oraculum iouis.

Tanto duce: uidelicet ioue ammone. Datos caſus: id qui caſus nobis dentur: uidelicet proſperi an cõtra. Nam cui crediderim: nec dubium eſt quin ſiquis uera reſpõſa habiturus ſit a ioue præcipue: ab his in quo ſumma ſemper ſanctitas fuit. Certa uita tibi: oſtendit ſe ipſum ſemper obſequentem fuiſſe diis

Ad leges: nunquam iura diuina uiolaſti. Deum: id eſt uoluntatem dei. Loquendi: potes uti colloquio dei: ergo inquire. In: aduerſus. Excute: exquire diligenter. Mores patriæ: uidelic& nunquid ĩ libertate uicturi ſumus: an in ſeruitute: & declarat. Suo: proprio iure. An bellum ciuile: id eſt an fruſtra bellum ciuile gerimus pro libertate: quam reparaturi non ſumus. Voce: ſcilic& iouis. Duræ ſẽper uirtutis: & ſi de rebus futuris quærere non eſt tibi curæ: ſaltem quære quid eſt uirtus: & ut tibi aliquod uirtutis proponatur exemplum. Ille: Cato non opus erat inquit: ut ſciſcitaretur oracula: nam ip ſe tota mente deum conceperat. Dignas uoces: id eſt quæ ex ipſo arcano loco templi emitterentur: hoc eſt non aliter reſpondit: quam ſi deus eſſet: qui oraculum ederet. Effundit dignas adytis e pectore uoces: Adytum dicitur locus ſecretus quo nemini niſi ſacerdoti adire licebat. a priuatiuum eſt Δυω ingredior.

Quid queri:o Labiene nimium curioſe quid iubes quæri. An liber in armis:ibes ne quæri ea quæ ſunt manifeſta omnibus. Occubuiſſe uelim:quia ſatius eſt mori libeꝝ:q̄ uiuere ſeruum. An ſit uita breuis an longa. Vita enim quātulib& longa ſit:breuis eſt. An differt ætas:ſiue adoleſcens fueris:an iuuenis: an ſenex non uita differt:ſed differunt mores ætatis. An noceat uis.q.di.manifeſtum eſt uiolētiā fortunæ:aut temporis non poſſe nocere bonis:ſi ſapiēs bonus:& bonus ſapiens:ad ſummam ſapiens nō minor eſt ioue. Oppoſita uirtute:Iuuenalis:Nullum numen abeſt ſi ſit prudentia:Sed te nos facimus fortuna deam:cœloqꝫ locamus. Laudanda:ſcilic& iub& quæri. Sit ſatis ſiue:honeſtum conſecutus fueris:ſiue omnino ſufficit:qꝫ ad illud tota mente feraris. Succeſſu: fœlicitate. Scimus: ſcilic& quæ ad uirtutem pertinent: quia dixerat ſuperius Labienus:quære quid eſt uirtus. Et hæc nobis firmiora:aut certiora non faci& iupiter. Hæremus Innitimur:ſtabiliti ſumus. Superis: omnes adeo defendimur:inſtruit ipſe nobis quid facere debeamus. Temploqꝫ iacente:etiam ſi nullum oraculū fuerit hoc ſcire poſſumus:uidelic& nil agere homines:niſi ex uoluntate dei.ergo etiam male faciemus ſponte dei:ſed uoluntas dei duplex eſt:uidelicet poteſtatiua:ut aiunt theologi et permiſſiua:quum male agimus:quia permittit non quod ei placeat:poteſtatiua dicitur:quia poſſ& prohibere. Nec uocibus ullis:non opus eſt:ut nobis deus dicat quid ſit faciēdum:& quod ad res futuras pertineat:unum tamen nos ſcire uoluit:uidelic& nil genitum conſiſtere:ideſt omnibus ſemel moriendum eſt. Auctor: uidelic& deus quum dar& rationem omnibus dixit nil genitum conſiſtere:quod ipſe declarat ī fine orationis Catonis:ubi dicit me non oracula certum Sed mors certa facit pauido fortiqꝫ cadendum eſt.

Steriles nec legit harenas:nunquid creditis inquit iouem:qui omnium rerum creator eſt uoluiſſe homines tantumodo uerum ſcire in hac harena:quaſi dicat non ita credendū eſt.nam ubiqꝫ locorū curā rerū humanaꝝ hēt.nam ſub noīe iouis ueꝝ deum ſētiebat cato. Hoc puluere.i.in hac harena alluſit ad nomen iouis ammonis:quia ammon īterpretratur iuppiter harenarius. ammos græce latine ſignificat harenam. Eſtqꝫ dei ſedes:præterea nō hic ſolum eſt deus: ſed ubique locorum eſt potentia. Quid enim ſedes eſt dei:nil aliud niſi Pontus:Terra:Aer: Virtus.

Niſi uirtus:ī his omnibus rebus deus eſt locatus ſecundū eos q dicūt nō mō ſedes dei:ſed deus eſt:& ſedes ubiqꝫ ē.ſed Aratus poeta περι τῶν νόμων ſcripſ[illegible]σαντοι Διοσ ευπλέοι:dicit pleni ſunt iouis oēs: quidē uiciis mœſti plenū eſt mare.ſ.ioue & chiros.i.lacus pleni & oēs ubiqꝫ locoꝝ utimur deo:ſecudum hunc ſenſū Arati loquit̓ hoc loco Lucanus dicēs dei ſedē eſſe pontū:aerē:terrā:cœlū & uirtutē. Supos̓q̄rimus:quū dii ſint ī nobis ipſis. Quodcūqꝫ moueris:cur mouemur:ait q̄ data ē nobis a deo:ſed in hoc non nihil errauit:quaſi uell& animā eſſe deū ſecūdū pythagorā:qui dicebat animā eē partē diuini ſpūs:ſecundū quē locutus ē Vir. Igneus ē illis uigor:& cœleſtis origo. Ita diffiniebāt illi:pyr ē hyton.quid ē deus ignis ſenſibilis:hunc uigorē ſacratū igni dicebant eſſe originē animaꝝ:ſed ſequet̓ hoc in loco:ſi anima ē ps diuini ſpūs:ergo aia naturaliter eſt deus quod falſū:nam pars ſequit̓ ſuū totū. Sortilegis:ubi egēt petitione. Dubii.ſ.ſ.qui incerti ſūt reꝝ futuraꝝ:illi reſpōſa petunt:ego autē ſcio quid futuꝝ ē.res eim cū uirtutibus proſpere cedunt:etiā ſi aduerſæ cōtingerēt:tamē cōſcientia recta factotū loco beatitudinis:& iſtar ſibi felicitatis eſt. Vir. illud idē oſtendit paucis uerbis:Quæ uobis quæ digna uiri pro talibus auſis Premia digna feram:qa conſciētia recta factoꝝ ꝓpoſita erat pro p̄mio & ingēti quidē:ēt ſi oīa aduerſa cōtigerēt.

Me non oracula certū faciūt:ſed mors:quæ certa eſt facit me certū:ſcilic& ſemel naſcentibus moriendū eſſe. Pauido fortiqꝫ:refertur ad illud quod dixit Semelqꝫ naſcētibus auctor et cætera. Satis ē dixiſſe:ſcilicet moriendum eſſe forti & pauido. Sic ille profatus:hæc ubi dixit cato ex templo diſceſſit:& fidei iouis ammonis oraculo derogare nihil uoluit:tantum dixiſſe ſatis habuit. Non exploratum populis āmona:a ſe qa:noluit ipſe periculum facere:uerum oraculum eſſet:nec ne:ſed ita reliquit ſicut erat.

Quid quæri labiene iubes? an liber in armis
Occubuiſſe uelim? potius quam regna uidere
An ſit uita nihil? ſed longa an differat ætas?
An noceat uis ulla bono? fortunaqꝫ perdat
Oppoſita uirtute minas:laudandaqꝫ uelle
Sit ſatis & numquam ſucceſſu creſcat hōeſtū
Scimus.& hoc nobis non altius inſeret āmon
Hæremus cunctis ſuperis:temploque tacente
Nil facimus non ſponte dei nec uocibus ullis
Numē eget:dixitqꝫ ſemel naſcentibus auctor
Quicquid ſcire licet:ſteriles legit nec hareās
Vt caneret paucis:merſitque ī puluere uerum
Eſtque dei ſedes:niſi terra & pontus:& aer
Et cælū & uirtus:ſuperos qd quærimus ultra?
Iuppiter quodcūque uides:qd̓cūque moueris
Sortilegis egeant dubii:ſemperque futuris
Caſibus ancipites:me non oracula certum:
Sed mors certa facit:pauidū fortiqꝫ cadēdū ē
Hoc ſatis dixiſſe iouem:ſic ille præfatus:
Seruataque fides templi diſcedit ab aris
Non exploratum populis hāmona relinquēs

Ipſe manu ſua: nunc oſtendit ipſum optimi non imperatoris ſolum: ſed militis officio uſum fuiſſe: nam ſua ipſe arma geſtabat non: miniſtro: non equo: non uehiculo utebatur. Pedes: non equo qui non uehebatᷣ equo: ſed pedibus antecedebat oẽs. Militis anheli: ideſt anxii: ut uix ſpiritum trahere poſſet. Monſtrãt tolerarẽ labores: dum ipſe primus inſerit ſe laboribus oſtendit quomodo labores alii tolerare debeant. Non iubet: ſatius eſt ipſum elaborando exemplum proponerẽ aliis quid facere debeant: q̃ imperare. Supinus: ſublimis. Nulla ceruice: quia non patitur: ut ſe humeris geſtent milites: nam

Ipſe manu ſua pila gerit: præcedit anheli
Militis ora pedes: mõſtrãt tolerare labores
Non iubet & nulla uehitur ceruice ſupinus
Carpentoq; ſedens ſomni parciſſimus ipſe eſt
Vltius hauſtor aquæ cum tandem fõte repto
Indiga cogatur latices portare iuuentus
Stat dum lixa bibat. ſi ueris magna paratur
Fama bonis. & ſic ſucceſſu nuda remoto
Inſpicitur uirtus: quicquid laudamus in ullo:
Maiorum fortuna fuit: quis marte ſecundo?
Quis tantũ meruit populorũ ſãguine nomẽ
Hũc ego per ſyrtes: libyeſq; extrema triũphũ
Ducere maluerim: quam ter capitolia curru
Scandere põpeii. quã frangere colla iugurthæ
Ecce parens uerus patriæ digniſſimus aris
Roma tuis. per quẽ nunquam iurare pudebit
Et quem ſi ſteteris nunquã ceruice ſoluta
Nunc olim factura deum, iam ſpiſſior ignis.

principes romani ad hanc luxuriam uenerãt atque delitias: ut lecticarios haberẽt q lectica eos quocũq; iuiſſẽt uehebãt: ut ĩ epiſtola ſeruii Sulpitii. coact9 ſũ illũ in urbẽ meis lecticariis deferre. lecticarii aũt erant: q lectica uehebãt ro. principes: nõ utebatᷣ his delitiis cato. Carpẽtoq; ſedẽs: declarat qđ dixit ceruice ſupinus: carpentũ genus ẽ uehiculi. Sõni: qđ ad curã corporis pertinet ſõni & cibi continẽtiſſius erat. Parciſſimus: cõtinẽtiſſimus. Vltius hauſtor aquæ: & cũ caſu aliquo offerẽtᷣ fõtes q rariſſimi ſũt ĩ ea regione: ſẽp ultimus erat q biberet. Indiga: ĩdigẽs. indigus ĩdiga indigum: & hic & hæc ĩdiga dr̃. Latices: dicuntᷣ aqua & uinũ: eo ꝙ aqua lateat in uiſceribꝰ terræ: uinũ uero in uua uel uaſe. Sat: expectat quoad ẽt gregarii milites bibãt: imo uero lixa: lixa dr̃ miniſter q aquã coco ſuppeditat. nã antiqtuſ lixa aqua dicebatᷣ. unde lixare ẽ aqua madefacere. Si ueris magna: nũc p cõparationẽ Lucanus laudat Catonem. oſtendit enim Catonis ueram uirtutem fuiſſe: cætera quæ in aliis principibus romanis laudantur: fortunæ magis attribuenda eſſe: q̃ uirtuti. Fortuna fuit: preter q̃ in Catonem. Succeſſu: fœlicitate remota: ſecundum ſtoicos qui ſolum bonũ ĩ uirtute conſtituũt. nã hic ſtoicus erat. ergo dicebat uirtutẽ ipſã ſatis eẽ ad bene beateq; uiuẽdũ: ẽt ſi oĩa aduerſa cõtingerẽt: uirtutẽ ipſã poſſe hõiẽ beatũ efficere: hic proprie ad uirtutẽ accedebat: niſi ꝙ ĩ uirtute fœlicitatem eẽ uolebat: nã uirtus non ẽ fœlicitas: ſed p eã ad fœlicitatẽ puenitᷣ. In ullo maiorũ: ĩ aliquo antiquoꝝ qcqd laudatᷣ in Scipione fortuna fuit. nã laudatᷣ ꝙ ſpecioſas uictorias: ſpecioſoſq; triumphos atq; trophæa de hoſtibꝰ reportauerat: ſed hæc uictoria conſiſtit in fortuna maiorẽ parte ſui. Et Cicero cũ de his rebꝰ diſputaret: quæ in uno ĩperatorẽ deligendo ſeruanda ſũt: fortunã inter cæteras poſuit. magnã ſibi partẽ in rebꝰ bellicis fortuna uendicat. Quis marte ſecundo: ſed ſi cõferre uolueris uirtutẽ catõis cũ uirtute aliorũ principũ: qui res magnas bello geſſerunt inueniemus Catonis uerã laudẽ fuiſſe: quæ ſui ipſius tantũmodo fuit nullã partẽ ſibi metus: nullã fortuna ſibi uẽdicat: tantũ ſcilicet quantũ meruit Cato. Marte ſecundo: rebus bello fœliciter geſtis. Populorũ ſanguine: uidelicet cæſis fugatiſq; hoſtibus. Hunc ego per ſyrtes: dubitari non poteſt quin hos uerſus ex animo ſcripſit Lucanus quia uirtute Catoniſ afficiebatur: maluerĩ inqt ego hũc triũphũ egiſſe: quẽ nũc Cato dũ per ſiccã harenã Libyæ tranſit: q̃ ter curru uectũ eſſe in ſũma capitolii: ſicut Põpeius ter triũphauit. Maluerĩ: pro maluiſſẽ. Libyeſq; extrema: p ſitientẽ Libyã. Quã ter capitolia curru ſcandere: ideſt q̃ ter uictoriã huiuſmodi conſecutũ fuiſſe qualẽ pompeius: qui ter triũphauit: & q̃ conſecutum fuiſſe uictoriã C. Marii qui deuicto iugurtha triumphauit & ipſum etiam regem ante currum captiuum duxit. Fran. colla: ideſt ceruices & ſuperbiã iugurthæ: ideo dixit. nam uictum iugurtham & captum ante currum duxit: q̃ cum in carcerem & uincula coniect9 eſſet: poſt aliquot dies ſenatuſconſulto de ſaxo tarpeio præcipitatus eſt. Ecce parens uerus: Apoſtrophat ad Romã dicens: ſi quis unquam fuit qui iuſte in deorum numerum conſtrueretur: hic certe fuit: hic uerus eſt parens quem pro deo colas o romane. non dubites ſi quando libertas in ciuitate romana recuperata fuerit quin nunc meritis deus poſtea futurum: ut deus a te fiat o romane. Aris: ideſt digniſſimus tuis deis. Per quem nunquam iurare pudebit: iurare per aliquem eſt ipſum quaſi deum colere & uenerari: ut Oratius Iurandaſque tuum per numen ponimus aras. Et quem ſi ſteterit: & hic eſt ille pater antiquus Cato qui olim cultu: ideſt in futurum. nunc meritis deus eſt. Ceruice ſolu. i. ſi nunq̃ libera fuerit patria. Iã ſpiſſior ignis: nuc redit ad ꝓpoſitũ: poſtq̃ laudauit uirtutẽ Catonis. dicit iã eos ad eã partem libyæ perueniſſe ultra quam progredi non licebat. iam enim ſub ardenti zona eſſe incipiebant.

Et plaga quam nullã ſuperi mortalibus ultra
A medio fecere die calcatur:& unda
Rarior inuentus mediis fons unus harenis
Largus aquæ : ſed quẽ ſerpentũ turba tenebat
Vix capiente loco:ſtabant in margine ſiccæ
Aſpides in mediis ſitiebant dypſades undis.
Ductor ut aſpexit perituros fonte relicto
Alloquitur uana ſpecie conterite læti.
Ne dubita miles tutos haurire liquores
Noxia ſerpentum eſt admixto ſanguine peſtis
Morſu uirus habent:& fatum in dente minãť
Pocula morte carent:dixit dubiũque uenenũ
Hauſit:& in tota libyes fons unus harena
Ille fuit de quo primus ſibi poſceret undam.
Cur libycus tantis exundet peſtibus aer
Fertilis in mortes:aut quid ſecreta nocenti
Miſcuerit natura ſolo:non cura laborque
Noſter ſcire ualet niſi quod uulgata per orbẽ.
Fabula pro uera decepit ſæcula cauſa.
Finibus extremis libyes:ubi feruida tellus

Et plaga quã:circulus ſpæræ medius æqnoctialis ẽ:& ĩ extremo duo circuli ſũt.ſ.a ſeptentrioẽ arcticus a meridie antarcticus: hi circuli ſũt frigidiſſimi q appellanť zonæ frigidiſſimæ iter æqnoctialẽ arcticũ & antarcticũ duo ſũt circuli.ſ.zonæ habitabiles hominibus.ſ.hyemalis & auſtralis:ĩ qua hyemali nos ſumus:ĩ auſtrali ſũt q ĩ meridie habitãt.ſ.afri. dicit ergo ꝙ ad ultimã hãc zonã peruenerũt:ut ulterius progredi nõ poſſet:& ea erat feruentiſſima regio auſtralis ſiue æſtiua. Vltra.i.ſupra. Mortalibꝫ a. qa poſtea ẽ feruẽtiſſia ultra quã trãſiri nõ põt. Medio die:a meridie. Vnꝫ.ra.unũ ſeqť ex reliquo ubi intẽſior ẽ calor ibi rarior ẽ ũda. Largus:abũdãs. Serpentũ:q erãt in eo fõte. Stabãt ĩ margine ſiccæ. Quia ſæuientes ueneno ſerpẽtes humida loca quærũt: ubi ſũt aquæ. Turba:ſerpentũ tanta erat:ut uix loco conſiſtere poſſet Aſpides ſiccæ:genus ſerpentũ letiferũ erat. Dypſades: ſũt ſerpentes ſic appellatæ ab eo qđ faciant: nã quẽ morſu uel ueneno afflauerit:ille ſtatĩ tãta ſiti laborat:ut ſaciari nõ poſſit.unde Διψα ſignificat ſitĩ. Ductor ut aſpexit:ad fontẽ uenerat Cato cũ ſuiſ & quãq̃ ſiti arderẽt oẽs tamen metu ueneni aquã illã haurire nõ audebãt:qđ ubi uidit Cato:qa ſatis apparebat illos ſiti perituros eẽ: adhortatus eſt eos ad hauriendã aquã ꝙ diceret ſerpẽtes aquã inficere nõ poſſe. Perituros:ſi nõ biberẽt. Vana ſpe: ꝙ putarent ſerpentes aquã inficere:qđ non ita eſt. Tutos ſine metu ueneni. Noxia:pro nocens: quia tunc inquit nocent ſerpentes cũ uenenũ infuderint & ſanguinẽ corruperint. Virus: uenenũ. Fatũ:mortẽ Dente minatur: dente:non autẽ habitantes in undis. Pocula morte carent:non enim ueneno infici poteſt aqua tãetſi in ea uerſentur ſerpentes. Dixit dubiumque: Et ut maiorem fiduciã faceret militibus:ipſe aquam primus bibit: alibi autem ſemper extremus erat. Dubium:incertum. Sibi poſceret undas : ſcilicet propinari alibi ſemper extremus erat In tota harena:ideſt in tota harenoſa libye. Cur libycus tantis : dicit humana cura humanuſque labor ſcire non poteſt cur ita frequenter libyen ſerpentes: & eam nocentem faciant. ſed ego inqt ſequor antiquã poetarũ famã:q dicunt ſerpentes illos de capite ſanguinis meduſæ tũc emanaſſe cũ per eã regionẽ Perſeus uolans meduſæ caput geſtaret occiſũ. Quid:quã ĩẽ. Libycus: & quaſi rationẽ quandã tetigit cur diceret libycus aer:quia ibi ardores ſunt itenſiores:ſerpẽtes gignunť ſæuiořs & frequẽtiores. Fertilis:fœcundus. In mortes:uidelicet ĩ peſtiferos ſerpentes. Secreta: arcana:nã ueri cauſas ſcire nemo poteſt. Solo nocẽti.i.terrã miſcuerunt gignẽdo ſerpentes. Niſi ꝙ uulgata:pterquã ꝙ fabula uulgata eſt:quã pro uera deceptũ uulgus accepit. Finibꝫ extremis li.phorcus tres filias genuit: uidelicet Meduſã: ſtellionẽ:& Eurialẽ : quæ in illa parte libyæ habitabant:de qua Lucanus loquitur hoc loco quæ feruentiſſima eſt:& hæ tres ſorores pulcherrimæ fuerant:unũ tantũmodo oculũ habuiſſe dicuntur quo mutuo utebantur.tãta uero pulchritudine fuiſſe dicuntur: ut qui eas inſpicerent præ ſtupore rigerent in ſaxum pallas caput meduſæ quæ princeps erat ſororum habere concupiuit.Perſeus igiť a patre mittebatur ad meduſã occidendã:ꝙ ſuſceptus factus fuerit a nouerca patri ſcenobea:quia accuſauerat eum quaſi ſtuprum ſibi inferre uoluiſſet:auxiliũ Palladis ĩplorauit:illa cũ caput Meduſæ habere cuperet:& conſilio iuuit eũ & ope:nã arpen dedit ei.uidelicet gladiũ curuũ quo caput & colla meduſæ ſecaret:dedit & clypeũ uitreũ per quẽ uidere poſſet meduſã:& ſorores cũ ad eas ueniſſet obſeruauit dũ meduſa oculũ illũ uni ex ſororibus traderet:& pſto affuit & manũ ſubiecit oculo:priuatæ oculis ſorores facile uinci potuerunt:qui hanc fabulã interpetrari uoluerunt:dicunt quidẽ tres ſorores præſtantiſſima forma fuiſſe: unum autẽ oculum habuiſſe:ideſt ſpeculũ quo ſe ornatiores redderent:adeo ut quicũque eas aſpiceret:quaſi attonitus nimia pulchritudine corriperetur:& deperiret earum amoř:ſublato ſpeculo non habuerunt occaſionem poſtea ſe ornandi : ut tantopere deciperentur iuuenes.ab ſciſſo capite meduſæ cum talaribus : ideſt latis calceis per aera fertur Perſeus: hæc autem talaria accepit a Mercurio : quacunque per libyem uolaret guttæ de capite meduſæ manabant : ex quibus nati ſunt ſerpentes. Finibus extremis libyes:ideſt extrema Libyæ uerſus meridiem accepit Oceanum : Quuia haud procul ab Oceano ſol uergit.

Sole calētē:qa ea pte.ſ.antarctici poli humilior ē ſol q̄ arctici. Phorcinidos: Meduſæ phorcinis filiæ phorcis phorcin:eodē mō declinaē ſicut delphis & delphin. Squalebāt:ſqualida erāt.i.ſterilia & īculta. Coma nemorū:frōdibꝰ arborū. Nō mollia:ideo qa ſubigi nō poterāt pduritia.oīa enī loca in ſaxa cōuerſa erāt aſpectu meduſæ. Vultu dominæ.i.oculis meduſæ. Hoc primum natura:& caput huius uirginis primū crines habuit ſerpētinos:e cuius ſāguine deīde aliæ ſerpētes natæ ſūt. In corpore.ſ.meduſæ. Sæuas peſtes.i.ſerpētes. Ex faucibꝰ.i.ex maxillis pēdebāt crines:q erāt ſerpētes. Vibratis līguis:qa tanta celeritate linguā mouēt ſerpentes:ut cū una ſit tres eſſe uideanē. Vibratis:celeriter motis. Fœmineæ:quæ nutriunt comas & eas ēt p colla demittūt. Ipſa colla:p ipſius Meduſæ colla. Flagellabāt:ſerpentes.n. iter uibrandū colla ipſius pcutiebāt. Surgūt aduerſa: p ariciis ſerpētes hēbat:arritia āt dicunē ꝙ arrigunē.uu.lirizi. Subrectæ.ſurſū erectæ. Vipeūq; flu.neceſſe erat:ut hr̄et pectines latiſſimis dētibus: qa petebat ſerpētinos crines:& cū depecteret:de ſerpētibꝰ fluebat uenenū. Hoc hēt īfœlix ipu. ueſter eē obſcurus ſēſus dicit hūiſſe hoc unū meduſā: ꝙ liceat oībꝰ eā īpune ſpectare:quō īpune? ſi ſtati in ſaxū uertebanē? ſimulatq; illā īſpexiſſēt:ſe dicit iō oībus īpune licuiſſe ſpectare meduſā:ꝙ dū ſpectarent nihil metuebāt.qd.n. metuerent q priuſq̄ mala ſua cognoſcerēt in ſaxa uertebanē. Hoc ha.ꝙ licet oībus eā ſpectare & declarat. Quis ti.q.d.nemo q̄ob rē? Quē q:reddit ratiōē quare nemo metuebat: nā anteq̄ metuebāt uertebanē ī ſaxū:& duricie ſaxi aīa ipſa cōpſſa tenebaē. Quē.ſ. eorū q eā intētis oculis & rectis īſpexit. Eſt paſſa mori.q.d. nemīnē: & declarat. Rapuit.d.fata: qa anteq̄ timerēt:inſēſibiles efficiebanē. Dubitātia:qa nōdū certa cauſa fuit. Fata.i.mortes eorū q eā inſpicerēt. Præuenit: qui morte pueniebantur antequam meduſā metuerent:uel ſenſu priuabantur. Anima retenta:ſcilicet duricie ſaxi. Emiſſæ:antequam emitterentur e corpore. Riguere:pro induruere. Eumenidū per comparationem oſtendit monſtrum hoc meduſæ furiis fuiſſe tetrius ac atrocius. Eumenidū: uidelicet alecto:Theſiphōe:& Megæra:ſæuius multo fuit furiis.nam eumenides nihil aliud faciunt.niſi ꝙ furorem immittunt quibꝰ uoluerint.At uero meduſa non furores immittebat: ſed ſenſus omneſ auferebat:cum illi in ſaxū uerterentur. Solos furoreſ.ut Athamanti:ut ut herculi. Cerbarus or. ſæuius etiam hoc eſt monſtrum cerbero: quia orphœus cum ad uxorem ſuam Euridicem recuperandam deſcenderet ad inferos:cantu ſuauiſſimo cytharæ ſuæ angues quibus colla cerberi circundata ſunt: leniuit: ut ad cantum eius tatiſper manſueſcerent: ſed hæc nullo cantu manſuebant. Sibila: pro ſibilantia

Accipit oceanum:demiſſo ſole calentem
Squalebant late phorcinidos arua meduſæ.
Non nemoris protecta coma.nō mollia ſulco
Sed dominæ uultu conſpectis aſpera ſaxis.
Hoc primum natura nocens.in corpore ſæuas
Eduxit peſtes.illis e faucibus angues
Stridula fuderunt uibratis ſibila linguis
Fœmineæ qui more comæ:per terga ſoluti.
Ipſa flagellabant gaudentis colla meduſæ.
Surgunt aduerſa ſurrectæ fronte colubræ
Vipereumq; fluit depexo crine uenenum.
Hoc habet infœlix cunctis impune meduſa.
Quod ſpectare licet.nam rictus oraq; mōſtri
Quis timuit? quem qui recto ſe lumine uidit
Paſſa meduſa mori eſt rapuit dubitantia fata
Peruenitq; metus:anima perire retenta
Mēbra:nec emiſſæ riguere ſub oſſibus ūbræ
Eumenidum crines ſolos mouere furores
Cerbarus:orpheo leniuit ſibila cantu.
Amphitrioniades uidit cum uinceret hydrā.
Hoc mōſtrum timuit genitor:numēq; ſecūdū
Phorcus aquis:cæloq; parens:ipſæq; ſorores
Gorgonis:hoc potuit cælo pelagoq; minari
Torporem ſolitum mundoq; abducere terrā

Orpheo cantu: ideſt cauto cytharæ Orphei. Amphitrionidas uidit: Hydra etiam mitior fuit anguibus meduſæ.nam hercules: ut uidit eam: nec in ſaxum conuerſus eſt: ſed nemo hanc proſpicere poteſt. Timuit genitor: ueſter ſibi contradicere: nam ſuperius dixit impune licet omnibus ſpectare meduſam .nunc uero dicit genitorem eius timuiſſe:ſed facile queſtio hæc ſoluitur. potuit quidem genitor antequam uideret timere. ſcilicet ne ad conſpectum eius ueniret :ſed uidendo timuit nemo. Timuerunt quidem antequam uiderent:ſed uidendo non timuerunt:hoc modo ſoluitur queſtio. Numen ſecundum:ſcilicet a Neptuno: quia phorcus deus eſt marinus. Parens: ideſt genitrix cæto. Ipſeque ſorores: nam ex cæto genitrice & phorco genitore natæ ſunt gorgones ἡ γόργω τῆσ γόργωνοσ declinatur. Gorgones:ſcilicet metuerunt:η γοργωσ ſignificat terribilem eo ꝙ toruos oculos & aſpectum habebant
Hoc potuit cœlo pelagoque minari:alia quidem monſtra leuiora fuerunt: etiam ſi una re nocerent tamen non tantum mali inferebant: quantum meduſa quæ oculis potuit: ſi modo uoluiſſet quicquid ſub cœlo continetur in ſaxum cōuertere. Hoc: ſcilicet monſtrum meduſæ. Pelago cœloque: uidelicet ſi inſpexiſſet cœlum & mare in ſaxum conuertiſſet. Abducere terram :ſcilicet ſaxificando.

E cœlo uolucres:nā & aues ipſe uolantes e medio cœlo poſtq̄ uiſæ fuiſſent a gorgone: ſtatim ſaxificatæ cadebant gigātes etiā qui ioui bellū intulerūt in mōtes cōuerſi ſūt:inter quos Athlas eſt qui cœlum altitudine ſua ſuſtinere dicitur: denique nullum animal erat quod pati poſſet uultum eius ipſi etiam angues qui de fronte pēdebant auertebantur in aliam partem:ne faciem gorgonis ſpectarēt. In ſco.hæ.feræ etiam currentes medio curſu ſcopulis hæſerūt:ubi uiſæ fuerant a gorgone. Vicina co.gentes omnes quæ uiſæ fuerant ab ea circa æthiopiam habitantes in ſigna marmorea uertebantur. Vicina co.i.loca æthiopum uicinæ inhabitantes uniuerſæ gentes. Rigu.i mar.i.duruerunt in marmora. Nullum animal: ſcilicet potuit oculos gorgonis ſuſtinere. Ipſiq́ re. & ipſi angues qui de capite eius pēdebant. Retrorſum: in aliam partem ſe auertentes uitabant uultū & faciem eius. Illa ſub he.hæc fuit quæ athlantē gigantem in montem ſui nominis conuertit qui altitudine ſua dicitur ſuſtinere cœlum. Heſpe. co. ideſt gadibus hoc eſt iuxta calpem nam calpes mōtes fuerunt antea continuo iugo iuncti quos hercules diremit & aditū oceano dedit:qui deinde aphricam ab europa ſeparauit. dicit ergo hunc athlantē qui habitabat haud procul a gadibus conuertit in ſaxum. Cœloque ti.non timuit ipſa gigantes qui aliquando metum intulerunt cœlo & ioui: nam ipſos conuertit in mōtes. Ere.mō.ſ.gorgon tāq̄ mōtes erexit. Oli:aliquādo. Phlegreo ſerpēte: quia in phlegra ualle facta eſt gigātomachia .i. gigantū pugna. Stantes:quia ſerpētinis pedibus ſtabāt:ſic enī fabulæ fingūt: nec caret ratione: nā hiſtoria hoc habet q̄ diluuio aduētāte tempore deucalionis nō magnū fuit illud diluuiū uniuerſale quo animāria cuncta perierunt: ſed Deucalionis quo diluuio mundi ps q̄ pſerti Boetiā uerſus uergit ſubmerſa ē.aſcēderūt ī mōtes.ſ.pnaſū & cytheronē:deīde ſedato diluuio: cū bellū īferrēt gētes q̄ ſupāt aliis regionibꝫ:hi q in mōte cōſtiterāt ex aduerſo mōte cū aſcēderēt mūiti pedes ferro:uidebantur ſerpentinos pedes habere:& ita fabulæ datus ē locus q̄ ſerpētinis pedibꝫ uiderent repere ex aduerſo montis. Gigantes: qui in flegra ualle gigantomachiam fecere cōtra iouem. Stantes:ſerpentinis pedibus nixi. Erexit: ideſt conuertit in montes. Bellūque in.& quomodo in montes conuertit eos declarat.nam meduſæ caput in umbone clypei pallas geſtabat: quod a Theſeo dono acceperat: nam pallas cum pro ioue cæteriſue diis contra gigantes pugnaret clypeum obuertebat gigantibus: in quo ſimul atque gorgonis caput uidiſſent ſtatim conuertebantur in montes. Immane:impium ſacrilegum. Bellū deorum:quod contra deos gerebant gigantes. Confecit:perfecit ad exitum deduxit. E medio pectore: uidelicet gorgon quæ ex ūbone clypei palladis eminebat. Nam ægide pallas utitur & iupiter. Quo poſtq̄ partu:nunc redit ad fabulam:quō perſeus auxilio palladis & Mercurii hanc gorgonem obtruncauerit

E cælo uocres ſubito cum pondere lapſæ
In ſcopulis hæſere feræ: uicina colentes
Aethiopum totæ riguerunt marmore gentes.
Nullum animal uiſus patiens: ipſiq́ retrorſū
Effuſi faciem uitabant gorgonis angues.
Illa ſub heſperiis ſtantem titana columnis
In cautes atlanta dedit cæloq́ timentē
Olim phlegræo ſtantes ſerpente gigantes
Erexit montes bellumq́ immane deorum
Pallados e medio confecit pectore gorgon.
Quo poſtq̄ partu danes: & diuite nymbo
Ortum: parraſiæ uexerunt perſea pennæ.
Archados auctoris cithare.liqdæq́ paleſtræ
Et ſubitus praepes cillenida ſuſtulit arpen:

Quo:ideſt ad illam partem aphricæ ubi gorgon & ſorores eius habitabant. Ortum diuite nymbo: ideſt natum auro:q̄ in formam & ſpeciem hymbris ceciderat in gremium Danes: Acriſius pater danes quum accepiſſet quod uulgatum erat iouem inſidias facere puellis ubiq́ terrarum:filiam ſuam turri ferrea īcluſit:ne poſſet a ioue uiolari:ſed qua poteſt aurum accedere:nihil fictum eſt:ſic etiam dicere ſolebat pelopides.nullum locum tam munitum eſſe: quo non iumētum oneratum accedere poſſet: ideſt iumētum auro & pecunia onuſtum:ita de hac turre dicere poſſumus q̄uis ferrea eſſet:tamen aurum accedere potuit.cum fabula ſignificet iouem in ſpeciem hymbris aurei cecidiſſe in gremium Damnes:quia uidelicet ſeruos eius auro corruperat:et eo hymbre grauida facta ē ex qua natus eſt perſeus: de quo hic loqt. Ortū:ex hoc cōpreſſu auri:quod in gremiū Danes deſcenderet. Par.i.archadia:nā parſia ps ē archadiæ. Perſea.pen.i.mercurii pēnæ.ſ.talaria:nā talaria cōceſſit Mercurius pſeo. Sūt āt talaria alati calcei qbꝫ ipoſitis mercurio celeriter uolat quocūq́ uoluerit ita iiſdē uſus ē Perſeus q̄ ab ipſo Mercurio mutuo acceperat declarat per Aſiæ dico pennæ. Auctoris cytharæ:ideſt mercurii qui in Archadia colitur.nam in cithero ne monte archadiæ tēplū celeberrimum habuit Mercurius ubi colebatur: hunc dicunt fuiſſe inuentorem cytharæ & paleſtræ:citharam quidem īuenit:ſed eam dono dedit Phœbo: nam cum per littora maris erraret mercurius.dicitur baculo teſtudinem aridā inueniſſe & illius neruos tetigit qbꝫ tactis ſonū dedit: ītellexit ad teſtudinis ſimilitudinē cytharam poſſe fieri:ūde teſtudo ēt dr̄ cythara. Liqdæ paleſtræ: oleo unctæ nā oleo uncti iuuenes paleſtra ludebant. Præpes:ſubitus.i.factus uolucris.nā præpetes aueſ dicunt quæ uolatu auſpicium dare ſolebant:ſicut oſcines dicuntur quæ garritu & uoce futura ſignificēt.

Arpē cyllenida.i.mercurii qui colit̄ in cylleno mōte archadiæ: harpes eſt gladius ī curuus uulgo la ſemi tarra. Harpes:anadiploſis eſt.i.conduplicatio quotiens uerbū in fine præcedētis uerſus reperit̄ in primo ſequētis. Alterius mōſtri.ſ.argi qui cētum oculos habebat: iam antea argum occiderat Mercurius iuſſu iouis: ſicut ī fabulis hr̄ in primo Oui.metha. Fuſo cu.ſ.argo occiſo: Iuuencæ:iouis. Auxilium.ſ.perſeo. Fratri:Mercurio:quia ſi perſeus filius iouis eſſet frater eſſet palladis.nā ipſa e capite iouis nata dr̄. Innuba:quæ perpetuam uirginitatem ſeruauit. Pacta:hoc pacto: ut occiſa gorgone caput eius ſibi dono daret

Arpen alterius monſtri iam cæde rubentem.
A ioue dilectæ fuſo cuſtode iuuencæ.
Auxilium uolucri pallas tulit innuba fratri
Pacta caput monſtri:terreæ in fine libyſſæ
Perſea phœbeos conuerti iuſſit ad ortus.
Gorgonos aduerſo ſulcantem regna uolatu
Et clypeum leue:fuluo dedit ære nitentem
In quo ſaxificam iuſſit ſpectare meduſam:
Quam ſapor æternā tracturus morte quietē
Obruit haut totā:iugulat pars magna cōarū
Defenduntq; caput protētibus crinibus hydri
Pars iacet in medios uultus:oculiq; tenebras
Ipſa regit trepidum pallas:dextraq; tremente
Perſeos aduerſi:cyllenida dirigit arpen
Lata colubriferi rumpens confinia colli.
Quos habuit uultus hamati uulnere ferri.
Cæſa caput gorgon.quanto ſpirare ueneno.
Ora rear:quantūq; oculos effundere mortis?
Nec pallas ſpectare poteſt: uultuſq; gelaſſent
Perſeos aduerſi: ſi non tritonia denſos
Sparſiſſet crines:texiſſetq; ora colubris
Alliget in cælum ſic rapta gorgone fugit.
Ille quidem penſabat iter.propiuſq; ſecabat
Aera ſi medias europæ ſcinderet urbe.
Pallas frugiferas iuſſit non lædere terras.
Et parthi populis:quis enim non præpete tāto
Aethera reſpiceret:zephyro conuertitur ales:
Iq; ſuper libyem:quæ nullo conſita cultu
Syderibꝫ: phœboq; uacat:premit orbita ſolis

Terræ libycæ: p̄ libyæ:libys cus ca cum tantum dem eſt:ac ſi dicat libycus ca cum. In fine:uidelicet athlantem regna.ibi enim habitabat gorgon. Aduerſo: infeſto uolatu. Et clypeum: ecce auxilium:quia ſupra dixit auxilium uolucri & cætera. Leuæ:ſcilicet ſiniſtræ perſei: nam ſiniſtra geſtatur clypeus. In quo ſa. de hoc uitreo clypeo ſpectare poteris meduſam: & illa te uidere non poterit.

Quam ſo. & pallas in ſoporem reſoluit meduſā ut eam commodius obtrucare poſſet perſeus. Tracturus:īducturus. Morte qui:nam futurum erat ut dormiens occideretur a perſeo. Coma:uidelicet ſerpentinarum. Pronten. eminentes. Pars ia. ideſt dormit. Vul. ſcilicet ipſius & declarat.

Oculique te.ideſt iacet in oculum clauſum perſeorum:& dixit oculi ſingulari numero: nam alluſit ad fabulam unum tantummodo oculum gorgōes habuiſſe dicuntur. Trementē: trepidum. Cylle har. mercurialem. Dirigu. ſcilicet corpus gorgonis. Colubriferi colli:ideſt colli de ſerpentinis crinibus obſiti. Quos habuit uultus: admirantis ē non interrogantis quaſi dicat q̄ terribiles: q̄ toruos habuit uultus. Hamati ferri:eſt deſcriptio harpe quid eſt harpe?eſt ferrum hamatum:ideſt curuum in modum hami. Ora:ſcilicet gorgonis. Effundere oculos:quia oculi eius mutati in morte terrorem ſpectantibꝫ inferebant. Nec pallas:adeo mōſtrum illud terribile fuit:ut nec pallas quidem ſpectare potuerit. Vultuſque gelaſſent:& haud multum abfuit:quin & ipſe perſeus conuerteretur in ſaxum: niſi pallas ſtatim uultus crinibus ſerpentinis texiſſet ne uidere poſſet perſeum. Gelaſſent: pro riguiſſent tanquā gelu. Sparſiſſet:ſcilicet in faciem gorgonis ne uideri poſſet. Alliget in cœlum: ſic meduſam obtruncauerat Perſeus:& auxilio talarium ſublimis uolare cœperat: ſed ſecum cogitabat iter quod facturus eſſet & breuius quidē uidebantur: ſi per Europam tranſiret. Verum pallas noluit infici terras fæcundas frugibus: ſed eum tranſire iuſſit per libyem arenoſam:ubi oīa inculta iacent:& hæc cauſa eſt cur regio illa ſerpentibus abūdet:q̄ enī aerē ſulcādo uolabat:ea guttæ ſanguineæ de capite Meduſæ ceciderūt: quæ ī ſerpētes cōuerſæ ſūt. Ille.ſ.pſeus Penſabat: exanimabat iter qđ facturus eēt. Propriuſq; ſe.& ſi ſuper Europā uolādo trāſiret uidebat quidē iter breuius fore. Proprius:breuius & cōmodius. Aſcēderet urbes.ſ. ſi per urbes uolaret Europæ. Sed pallas fru.qa europa oīum reꝝ ferax ē:ideo pci iuſſit europæ. Populis:habitātibꝫ europā. Quis enim:nō præpete tāto:duabus rationibus parcebat Europæ: primū qa guttæ ſanguineæ in ſerpentes conuerſæ non caderent in Europam:deinde ut nemo ſuſpiceret uolare tātum alitem. nā caput meduſæ quod geſtabat uidiſſent & in ſaxa conuerſi fuiſſent. Reſpiceret:ſuſpiceret. Præpete ta. ideſt tāta uolucre .q.d.oēs ſuſpexiſſēt cū uidiſſēt tāte magnitudinis auē. Præpes:uelox:uolucris dr̄ a celeritate:& ita ales. Cōuer.ze.i.zephirū uerſus.ſ.occidētē. Itq; ſup li.& monitu palladis iuit ſuper libyē. Cōſita:plātata. Sidera phœboq; ua.i.nihil p̄rſus p̄ter cœlū & ſolē.ideo. Va.uacua ē.p̄mit.ſ. eā partē libyæ.

Nec t.cel.ul.hoc iõ dicit qa terra illa uicīa ē ſoli:nā oē rotūdū tumet ī medio. Ideo altius ūbra terræ ca/
dit ī cœlū.quomõ cadit:īmo aſcēdit:cadit āt dixit reſpiciēs ad noſtrū orizõte ē nā hūilior : & ūbra cadere
uidet̃ q̄ ī nr̃o orizõte:dicit āt ūbrā terræ in cœlū cadere:& inter lunā & terrā ūbram cadentē lunæ interci/
pere lumen:& facere eclypſim eminentia.n.terræ umbra ſua lunæ lumē intercipit:& eclypſim facit:ideo
autem quotienſcunq̧ ſub eclyptica linea fuerit linealr̃:tuncenim umbram ītercipit lumen & eclypſim
facit.eſt autem eclyptica linea medium zodiacum diuidens:ita ut ſex gradus Zodiaci ex altera parte per/
maneant:& totidem ex altera:itaque ab Ariete uſ/
que ad finem uirginis:ſigna illa appellātur ſeptētrio
nalia:deinde a uirgine uel libra uſque ad finē piſcis
appellantur meridionalia:ſed aliquando ſub eclyp
tica ſunt:quociens ſol & luna ſub illa fuerint linea/
liter:ſtatim eclypſis efficitur.ideo linea eclyptica di
citur.nam clypto tis ti.i.deficio cis cit:quia lumen
ſolis & lunæ deficit cum ſub illa linea fuit:eclyptica
dicitur. Lunæq̧ meatibus obſtat:qūo obſtat.nā
quia uaga iter ſuum facit luna:modo meridiē:mo/
do ſeptentrionem uerſus: ideo declinat a ſole.nam
niſi ita uergeret:modo in dextrā: modo in ſiniſtrā:/
& ſub eclyptica linealiter eſſet frequenter eclypſim
faceret. nam cum ſub eclyptica linealiter fuerit tūc
perpendiculariter radii ſolis feriunt lunæ corpus :
quæ excipiens radios: non permittit ſplēdorem ſo
lis ad nos peruenire:& ita eclypſis efficitur:ſed inter
lumen lunæ & terram intercipit ūbra lucem:& ita
luna patitur eclypſim. Vagi flexus:uidelicet decli
nans modo in dextram modo inſiniſtram partem
per eclypticam:quæ medium Zodiacum induas p
tes diuidit æquales. Nec in boream:ſed perpendi
cularis eſt:nec in hanc:nec in illā ptē declinat. Il/
la tamē ſte.tel.tellus illa quāq̄ naturaliter ſterilis ſit:
tamē accepto ſāguine cõcepit ſerpētes. Tabe:ſāgui/
ne. Stilātis : manātis e capite meduſæ. Cõcipiunt
rē geſtā narrat:tāq̄ nūc primū gerat̃.nā ut iſ p̄ſenti tē
pore. Rores.ſ.guttas. Incoxit:inoleuit:& quaſi partum gremio ſuo terra concepit : ut ſerpētes ederet

Exuritq̧ ſolum:nec terra celſior ulla
Nox cadit ī cælum:lunæq̧ meatibus obſtat
Si flexus obſita uagi per recta cucurrit
Signa:nec in boream:aut in notõ effugit ūbra
Illa tamen ſterilis tellus:fœcundaq̧ nulli
Arua bono:iuris ſtillantis tabe meduſæ
Concipiunt diroſq̧ fero de ſanguine rores
Quos calor adiuuit:putriq̧ incoxit harenæ.
Hic quæ prima caput mouit de puluere tabes
Aſpida ſomniferam tumida ceruice leuauit.
Plenior huic ſanguis:& craſſi gutta ueneni
Decidit in nulla plus eſt ſerpente coactum
Ipſa caloris egens:gelidum non tranſit ī orbē
Sponte ſua:niloque tenus metitur harenas.
Sed quid erit nobis lucri pudor:inde petuntur
Huc libycæ mortes & fecimus aſpida mercē
At non ſtare ſuum miſeris paſſura cruorem
Squamiferos ingens hemorois explicat orbeſ

Hic quæ prima: hic deſcribit ſerpentum genera ſiue ſpecies:quæ a ſanguine meduſæ procreatæ fuerūt
Hic in hac regione: Tumida inflata. Aſpida:primam dicit ſerpentem natam ex hoc ſanguine quæ
aſpis dicitur a ſimilitudine dictaē ασπισ græce ſignificat ſcutum eo quod reliquo corpore tanquam ſcu
to utitur:ut caput protegat. plures diuerſæque aſpidum ſpecies:uerum:ut inquit Solinus: diſpares effe/
ctus ad nocendum. Somniferam:quia quoſcunque momorderit in ſoporem reſoluit. ita ut dormien/
tes moriantur:hoc ſerpentis genus mamillis addidiſſe perhibent Cleopatrā. Plenior hic ſanguis pluri/
mum ueneni de capite gorgonis in hanc ſerpentem cecidit. Sanguis : ſcilicet meduſæ. Decidit : in
hāc ſerpentem. Veneni: declarat quod dixit ſanguis. In nulla: ſcilicet q̄ in hac:hic uel hæc ſerpens dici
tur. Ipſa caloris egens:& quia calorem amat:ideo nunquam niſi inuita in regiones ſrigidas tranſit:inui
ta autem dixit reſpiciens ad id quod ſequitur:q; nunc tanta iniquitas inceſſit animos hominū:ut ſerpens
quamq̧ abominari homines deberent:iam in precio eſſe cœperit : apud homines ætatis noſtræ uenenum
illud:quia maiorem uim habet tanquam præcium habetur:& ita deteſtatur auariciam hominum & ſce
lus:qui etiam fecerint quod abominandum erat eſſe præcium non mediocre. Niloque tenus:quia nõ
diſcedit a littoribus nili:niſi quis eam cogerit. Lucri pudor:ſed quis inquit cupiditati & auaritiæ modū
īpoſuerit:illa quidem in uita diſcedit a regione ſua nos uero eam cogimus tranſire in europam & uenenū
ipſius iam magno præcio uendimus & emimus. Quis pudor.ideſt quem queſtum facere nos pudebit
quaſi dicat nullum. Inde:uidelicet ex regione aphricæ. Libycæ mortes:ideſt quæ in libya natæ ſunt.
uidelicet uenenum. Huc : in europam. Fecimus aſpida mercem : ideſt uenenum aſpidis fecimus
eſſe mercem. At non ſtare ſuum miſeris paſſura cruorem : poſt hanc ſubſecutam eſt ſerpens : cui no
men eſt hemorois : quia ſanguinem fluere facit : nam quencunque momorderit : ille ſtatim cum ſan/
guine exhauritur:& tanquam ſudor e corpore emanat αιμα ſanguis ρεω fluores. Suum cruorem pro
prium ſanguinem. Miſeris paſſura cruorem:quos momorderit ſtatim ſanguinem per cutem erum
pere facit tanquam ſudorē. Squamiferos ingens hemorois explicat orbes: quia munita eſt ſicut piſcis.

Natus in ambigue coleret qui ſyrtidos arua
Cherſydros:tractiq; uia fumante chelindri
Et ſemper recto lapſurus limite centris
Pluribus ille notis uariatam tingitur aulum.
Quã paruis cũctis maculis thebãus ophites
Concolor exuſtis atq; indiſcretus harenis
Ammodites ſpinaq; uagi torquẽte ceraſtæ:
Et ſcytale ſparſis:etiam nũc ſola pruinis
Exuuias poſitura ſuas: & torrida dipſas
Et grauis ingenuum uergẽs caput ãphiſibẽa
Et natrix uiolator aquæ:iaculiq; uolucres:
Et contentus iter cauda ſulcare phareas:
Oraq; diſtendens auidus ſpumantia præſter:
Oſſaq; diſſoluens cum corpore tabificus ſeps
Sibilaq; effundens cunctas terentia peſtes.
Ante uenena nocens:late ſibi ſummouet õne
Vulgus:& in uacua baſiliſcus regnat harena.

Natus in am.cherſydros natus eſt etiã:& quia duo elementa occupat modo terram:modo aquam:ideo nomen impoſitum eſt.nam χερσοσ græce terã ſignificat υδωρ ſignificat aquam. Via fumante:puluerulenta.nã chelis nati ſunt chelindri:chelæ arum uulgo ſũt le zanche.chelidrus eſt ſerpens cum chelis. Et: ſcilicet natus eſt chencris κεχροσ græ. la. ſignificat milium: quia diſtictus eſt maculis in ſimilitudinem milii:& declarat plu ibꝫ ille notis &c. Ophites: genus eſt lapidis ad ſimilitudinem huius ſerpẽtis maculis albis diſtinctus: propterea appellatur ophites ab hoc ſerpente. dicit autem pluribus maculis diſtictum eſſe chenchrim q̃ lapidem ophiten: qui naſcitur in regione thebana. Concolor ammodites:ideſt qui concolor eſt harenæ.unde nomen habuit. nam ammos græ.la.harenam ſignificat:& diorisso ingredior:quia graditur per harenam. Indiſcretus: non cognitus:quia diſcerni non poteſt:& quia non diſcernitur a colore harenæ. Spina: ſcilicet tergi ceraſtæ ceraſtæ præferunt quadrigemina cornicula: quorũ oſtentatione ueluti eſca illiciunt ſollicitatas aues perimunt:ut refert Solinus:quia cum cornibus ſerpentes ſunt.nam chera cheratos ſignificat cornu. Et ſcytalis: ſcytalis tanta præfulget tergi uarietate: ut notarum gratia: uidentes retardet: & quoniam reptando pigrior eſt:quos aſſequi nequit:miraculo ſui capiat ſtupentes:in hoc tamen ſpumarum nitore hyemales exuuias prima ponit.ſcytialis enim uirga eſt oblonga & rotunda ad cuius ſimilitudinem etiam appellatur hoc ſerpentis genus ſic Lacedemonii appellabant uirgam longam & rotundam ſcytalim: unde acuitatem epiſtolarum genus dicebant: ziphiras epiſtolas appellant:deinde ſumunt carthã ubi ſcribere uolunt:& cum ſcribunt ĩ hac rima ſcribunt litteras: ita ut dimidium litterarum in altera parte ſit:& dimidium in altera: & cum litteras has legi nec intelligi uoluerint euoluunt:quis intelligere tum poterit nemo quidem niſi qui uirgam huiuſmodi intellexerit. Exuuias poſitura:dicit hanc ſcytalem non ſequi conſuetudinem aliarum ſerpentum: nam aliæ ſerpentes nũquam exuuias deponunt:niſi uerno tempore:ſed hæc media hyeme. Sparſis pruinis:uidelicet cum pruinæ ſparguntur. Et torrida dypſas:ſcilicet nata eſt quæcunque momorderit:ille ſiti exardeſcit:ut ſaciari nõ poſſit.η διψασ διψισ ſignificat ſitim.nam ſiti interficit:ut docet ſolinus. Amphiſibena: ideo appellatur: quia utrinque caput habet quaſi utrique uena ueno idem eſt ꝙ deſcendo:quia non in hanc partem deſcendit: modo in illam: biceps eſt:ideo dextrorſum & ſiniſtrorſum uerſus flectitur cum incedit. Amphiſibena conſurgit in caput geminum:quorum alterum loco ſuo eſt alterum in ea parte qua cauda:quæ cauſa efficit: ut capite utrinque ſecus nitibundo ſerpat tractibus circulatis:ut idem Solinus docet. Natrix: a nando dicta. Iaculiq; uolucres:genus eſt ſerpentis acerrimum.nam quicquid percuſſerit penetrat:ut ſi corpus hominis percuſſerit illud penetrat:ita ut quaſi nihil obſtitiſſe uideatur.Solinus ita refert iaculi arbores ſubeunt:e quibus ui maxima turbinat:penetrant animal quod cunque obuium fortuna fecerit. Phareas:uide quid faciũt latini.nam alieni ſunt ab aſpiratione:græci non ita: ſed hæbrei aſpiratione in primis utuntur omnia ferme in aſpirarione ponunt.illi in primis græci medium tenent:nos ſummis labris omnia pronunciamus: tamen cum ita ſit non nullæ dictiones ſcribuntur per η tenuem litteram ſine aſpiratione quas nos per aſpirationem ſcribimus:ut ἡ φαρεια dicunt græci:nos parea.iota pronunciant pro e longa non nunquam ut ſpondios ſpondeus:parias apud græcos:pharias apud latinos aſſumpta aſpiratione dicitur. Preſter: preſter teſte Solino: quem percuſſerit diſtenditur enormique corpulentia necatur extuberatus ſerpens a maioribus facibus.nam πριζω græce latine ardeo:unde δασεμπρηςοσ ſignificat facem ardentem & fulmen etiam ſignificat:ideo appellauit priſtirẽ:quia fulmineus eſt:& tanquam flammas ſintillat ab ore. Seps:ſerpens eſt a σηπω.i.putrefacio putrefacis:quicquid enim momorderit reſoluitur in putredinem, ei uertitur in e. Tabificus:nocens. Ante uenena nocẽs: Baſiliſcus rex eſt cæterorum ſerpentum. nam regem ſignificat βασιλειο uis magna ſerpentis eſt ꝙ ſolo uiſu mortem inferat ac homines enecet:terram polluit & exurit: denique extinguit herbas:arbores ipſas:etiam corrumpit auras: ita ut nulla alitum impune tranſuolet infecta ſpiritu peſtilenti: animal ad ſemipedem longitudinis: albo quaſi mitrula lineatus caput. Sibila:adeo terribiliter ſibilat:ut ſerpentes alios terreat. Peſtes:ideſt alios ſerpentes.

Vos quoq;:loci iniquitas facit ut dracones qui etiam alibi ſunt innoxii in aphrica uehementer noceāt q̃ colebanť quaſi dii: & adhuc conſuetudo manet apd̄ agreſtes: q exiſtimant nefas ēē necari huiuſmōi ſer/pentes:unde dracones dicti ſunt a Δερκω quod eſt uidere.nā clariſſimam dicūť habeř oculoꝝ aciē:qua ex re ēt incubantes eos theſauris cuſtodiæ cā̄ antiq finxerūt poetæ: iō etiā Eſculapio tribuūť:ꝙ uidelicet ſint acuti cuiuſdam uiſus:ſunt uigilantiſſimi generis q̃ res medicinæ maxime neceſſaria ē. oportet enim me/dicum uigilantiſſimum eſſe:ideo Eſculapio deo medicoꝝ attribuunť: hæc gētiliū illuſio uſq; ad noſtros peruenit. Aurato fulgoř:quia habēt ſquamaſ quo damodo aureas:unde etiā dracones ut in tēplis dicā tur. Virgilius ſeruauit angues in aqua:ſerpentes ī ter ra:dracones in templo.delubra ad ſumma draconū Numina:id eſt tanq̃ numina. Serpitis: repitis p cunctas terras. Repe:proprie eſt ſerpentum etiā ſer pere:quia ſerpunt cū ingrediūť loca anguſta. Ar/dens aphrica:nam nimio illius regionis ardore incē dunť dracones tam& ſi alibi ſine ueneno. Ducitis altum aera.i.uolatis ac trahitis aera uolando. Secu ti:pſecuti. Amplexi.ſ.eos. Verbere:quia cauda uſq; uerberant thauros:ut eos enecent. Nec tutus:qd dixi de thauris cum elephantes etiam miræ magni tudinis animalia uincant. Datis oīa leto.i.occi/ditis quicquid uobis obuiam factum fuerit. Nec opus ueneno: etiā ſine ueneno ſatis uirium hētis ad mortem. Has inter peſtes:poſtq̃ deſcripſit pericu lum quod in aphrica erat & per eam partem in pri/mis qua gradiebantur nunc redit ad iter eorum. Peſtes:ſcilicet ſerpentū. Duro:forti. Siccum ari dum penuria aquaꝝ. Suoꝝ.ſ.militum. In puo uul nere:ne.n.paruo uulnere mors inferri ſolet:tamē p/ua plaga ſerpentis quæ uix inſpici poſſet morieban tur milites. Signiferū iu.& ita deſcribit nō nulloſ milites qui morſu ſerpentum necati fuerunt:primū autem militem dicit cecidiſſe noīe Aulū. Dypſas: ſerpentes q̃ morſu ſuo nimiam ſitī inducit. Signi/ferum:uexilla geſtantem. Sanguinis tyrrheni:de ſā guine tuſco. Torta ca.p̄dolore. Calcata re.pedi/bus huius.ſ. p̄dolore caput conuertit:& morſū cru/ri eius infixit. Vix dolor:ſcilicet fuit adeo tenuiter momordit: ut uix eum ſenſerit.Frons caret inuidia quia ſi eum inſpexiſſes uenenatum non oſtendebat ſigna mortis ī frōte. Plaga mīať: adeo pexigua erat Ecce ſubit uirtus:ſed ſēſim uirus illud diffūdi cœ/pit p uenas:ut uniuerſum corpus humore & ſāguīe exhauriret. Rapuitq;.m.uſq; ad medullas penetra uit. Ignis:ueneni. Calidaq; īcēdit t. q̄a caloř nimio uniuerſū corporis humorē deſiccauit:unde ſitis ſeq̃ bať ītolerabilis. Ebibit:exhaurit. Vitalia: p̄cordia. Torreř:ureř.Sicco palato:q̄a lingua arida ſitim īducit. Defeſſus iret:ēt ſudor nullus in toto corpoř relinqť:tā & ſi nimio ardore caleret:tamē ſudorē nō hūit quē p̄ caloř non uinceret. Atq; oculos lachry.qd dixi de ſudoribus: q̄a nec humor qdē lachrymaꝝ relictus ē. Non decus īpii:ubi uero ſitis illa corpus īuaſit uniuerſū:rigiditas q̄dā iuuenis illius nullū ca tonis īperiū ueritus:ſigna p̄cul abiecit & quanta maxīe celeritate potuit:quæſiuit aquā q̄ iuuenta ſatiari nō poterat. Decus:maieſtas. Mœſti.i.triſtis:ſæueri. Ardentē: ſitientē. Ne ſpargeř:quo mīus au/deret p̄iicere uexilla:q̄a ſignifer erat. Poſcebat:appetebat: Sitiēs uenenū.ſ.ſiti adducēs ī corde. Il le uel ī tanaī:dicit tota flumīa quātacūq; fuiſſēt huius ſiti ſufficeř nō potuiſſet. Iuuenalis. Epotaq; flumi/na medo:Tanais:ut ř fert Strabo li.xi.ex iiſdē.n.Indiæ mōtibus ferť: ex q̄bus ochus & oyus iaxartes & cō plureſ alii atq; ita ī caſpiū pelagus īmittit:quēadmōm illi & oīum ſeptētrioāliſſimus ē: hūc itaq; tanaī no mīauerūt & fidē adhibuerť eū tanaī eē qd̄ řgionē trāſ amnē abietē fert & ſcythæ q ibi ſūt ſagittiſ abiegnis utūť. Tanais itē Europā ab aſia diſiūgit. Vel.p̄ēt. Tanaī rhoda.q ſūt amnes aliorū řges. Virgiliꝰ.fluuiio rū rex eridanus. Nilūq; bi.cuius īundatio tāta ē:ut uniuerſā pfūdat ægyptum:tamen nō ſuffeciſſet huc.

Vos quoque qui cunctis īnoxia numīa terris
Serpitis:aurato nitidi fulgore dracones
Læthiferos ardens facit aphrica ducitis altum
Aera cum pennis:armentaq; tota ſecuti:
Rumpitis ingentes amplexi uerbere tauros
Nec tutus ſpacio elephas datis omnia læto
Nec nobis opus eſt ad noxia fata ueneno
Has inter peſtes:duro dato milite ſiccum
Emetitur iter:tot triſtia fata ſuorum:
Inſolitaſque uidens paruo de uulnere mortes.
Signiferum iuuenem tyrrheni ſāguinis aluū
Torta caput retro dipſas calcata momordit.
Vix dolor:aut ſenſus dentis fuit ipſaque læti
Frons car& inuidia:nec quicq̃ plaga minať:
Ecce ſubit uirus tacitum rapuitq; medullas
Ignis edax:calidaque incendit uiſcera tabe.
Ebibit humorem circum uitalia fuſum
Peſtis:& ſicco linguam torrere palato
Cœpit:defeſſos ir& qui ſudor in artus
Nō fuit atq; oculos lachrymarū uena refugit
Non decus imperii:non mœſti iura catonis
Ardentem tenuere uirum:nō ſpargere ſigna
Auder&:totis furens exquirer& agris.
Quas poſcebat aquas ſitiens ī corde uenenū.
Ille uel in tanaim miſſus:rhodanūque padūq;
Arder&:nilumq; bibens per rura uagantem

Acceſſit.m.li.ſed ad hác ſiti q̄ inducebatᷣ morſu dypſadis acceſſit ẽt exuſtio regionis.ſ.ſolis ardor. Morti:ut moriẽdus erat. Fati.i.mortis:qa nõ oĩa tota mors attribuitᷣ dypſadi:ſed peruſtæ regioni: ideo dicit dypſadẽ minorẽ iuidiá hũiſſe.q.d.ſitis illa nõ oĩo attribuitᷣ ſibi:ſed regioni q̄ naturaliter arida ẽ & feruens Adiuta.ſ.dypſas. Terris.ſ.a libye q̄ ſicca ẽ:nũc reddit ad ſyrtes.deſcribit qũo iuuenis iſte loca oĩa inqrebat:ubi humoris aliqd inuenire poſſet:& ad ſyrtes plerunq̃ redibat:ubi & maris.aquá hauriebat. Penitus:iterius ẽt i uiſcera terræ. Nũc aliq̃do. Fluctibus:maris. Aequoreuſque placet:quanuis homines abhorreant maris undam : tamen ſitis tanta erat: ut ea ſibi grata eſſet : nec ſufficeret quidem. Nec ſentit fatiq̃.g.quia non poterat extĩguere ſitim exiſtimabat naturalem ſitim eſſe potius q̄ uenenum ſerpentis:q̃ neſciebat unde procederet. Sitim : ſcilicet naturalem. Ferroque aperire timentes:q̃do aqua ſedare non poterat ſitim:aperuit uenas brachiorum & ſanguinem ſugebat. Suſtinuit : paſſus ẽ iuſſit. Vix aulus confectus abicerat ſigna: cum ſtatim iuſſu catonis alius affuit qui ſigna acciperet. Prope:feſtinãter. Hoc : uidelicet ut cogeret abiici ſigna. Diſcere nulli:uix unus uidere potuit illum nimia ſiti proieciſſe ſigna. Sed triſtior illa: ille q̃dem accepto uulnere dypſadis ſitim ĩtollerabilem paſſus occubuerat. At uero alius nomine Sabellus crure morſus ſepis accepit:& uulnus quidẽ erat exiguum ſicut dypſadis:ſed uim habuit incredibilem ſi quidem uniuerſum corpus reſoluit & ad nichilũ redegit:ab effectu ergo nomen accepit. nam ſypim eſt putrefacere : quia reſoluit in puluerem Sabelli corpus. Ante oculos:ſcilicet militum. Sabelli: de ſabina regione:ſabelli dicuntur ſabini diminutiuum:Nam:ut refert Strabo : ſabini aduerſus umbros diutino certantes bello:quorũdam more græcorum uotum effecerunt: ut ea nato anno immolarent.re igitur bene geſta : reuerſi nata partim ſacrificarunt : partim conſecrarunt : cæterum facta ſterilitate:uulgatum eſt a quibuſdam oportere & liberoſ conſecrari:quod & patrauerunt. ſi quidem editos in lucem pueros marti conſecrãdos acclamauerũt: uirilem tamen in greſſos ætatem in coloniam emiſerũt: qbus dux factus ẽ taurus. i opicorum ãt agro cubantes:qui uicatim uitá agebat eos eiiciũt: eiectis q̃ illis:ſedes ibi locarunt:& de augurũ ſentẽtia marti taurum mactauerunt qui ducẽ illis taurũ exibuerat. quá obrẽ eos dimunitiuo uocabulo a parentibus ſabellos appellatos fuiſſe creditᷣ : ſed Sabellus propiũ nomen eſt hoc loco. Stetit in crure : qui in crure ĩtulit morſũ:ille crure rapuit ſepẽ exiguũ & ipegit humi deide pilo tráſſixit. Flexo dẽte:ita ut nõ facile poſſet a crure auelli. Modo.i.mẽſura pua:qa admodũ breuis erat. Sed qua nõ nulla:ſed eſt peſtis q̄ nulli ueneno accedat:neq̃ eni minorẽ habet ui cæteris imo maiorẽ. Mortis cruentæ:qa reſoluit in nihilũ corpora. Plagæ:& primũ qdẽ ptes ꝓximæ morſui ille refugiunt:& ſenſi totũ corpus labefactant:deinde ad nihilũ redigunt. Circũ fugit rupta.i.circũ rupta:& eſt themeſis. Retexit.ſ.nimia ui ueneni. Pallẽtia oſ.qa ad oſſa uſq̃ penetrauit uenenũ:ita ut conſũpta carne nuda oſſa apparerẽt. Iáque ſi.laxa:laxa cute:ná ſinũ ſáguinis cutẽ appellauit:quia ſanguis cõtinetᷣ cute táq̄ ſinu. Sanie: qa caro oĩs in ſaniẽ conuerſa erat. Suræ:ꝓprie dicuntᷣ muſculi crurũ:uulgo le polpe. Vir. Purpureoq̃ alte ſuras uĩcere cotu. Fluxere:reſolutæ in putredinẽ. Sine tegmine:ipſe poples nudatus ẽ erat. pelle ſolla relicta erant oſſa:poples ẽ ſũmitas genu. Tegmine:& cute & carne. Liquitᷣ:ꝓ liqueſcit tabe. ut Vir. Vere nouo gelidus canis cum mõtibus humor Liquitᷣ:ideſt. Muſculus : muſculum appellat ſolidá carnem:quæ in fœmore eſt quod glandium alio nomine appellatur ad ſimilitudinem glandis uulgo el peſſetto de la coſſa:& non ſine ratione.habet eni formam piſciculi. Diſtillant inguina.i. reſoluuntur in ſaniẽ. Nigra.i.uenenata. Mẽbrana.i.illa carthilago quæ inteſtina cohercet reſoluta ẽ & ipſa Strigẽs uterũ.i.cõtinẽs ĩteſtina. Diſſiluit:dirupta eſt. Nec effluit.ſ.tantũ q̄tũ debet effluere.quare? Sæuũ uenenũ: quia anteq̄ ex oſſibus deciderent carnes prius ardore ueneni pro maiori parte conſumptæ ſunt.

Acceſſit morti libyæ.fatiq̃ minorem
Famam dypſas habet:terris adiuta peruſtis
Scrutatur uenas: penitus ſqualẽtibus harenæ
Nunc redit ad ſyrtes: & fluctus accipit ore
Aequoreuſq̃ placent:ſed non ſufficit humor.
Non ſentit fatiq̃ genus:mortemq̃ ueneni.
Sed putat eſſe ſitim : ferroque apire timentes
Suſtinuit uenas:atque os implere cruore
Iuſſit ſigna rapi propere cato:diſcere nulli
Permiſſum eſt hæc poſſe ſitim:ſed triſtior illa
Mors erat ãte oculos miſerique ĩcrure ſabelli
Seps ſtetit exiguus:quá flexo dẽte minacẽ
Auulſique manu:piloque affixit harenis.
Parua modo ſerpens:ſed quã nõ nulla cruẽtæ
Tantũ mortis habet:ná ꝓxima uulnera circũ
Fugit rupta cutis:pallentiaque ora retexit
Iam ſinu laxo nundum ſine corpore uulnus
Membra natant ſaniæ ſuræ fluxere ſine ullo
Tegmĩe poples erat: femorũ quoq̃ muſculꝯ
Liquitur & nigra diſtilant ĩguina tabe. oĩs
Diſſiluit ſtringẽs uterum mẽbrana fluũtque
Viſcera:nec quantũ toto de corpore debet
Effluit in terras: ſæuum ſed mẽbra uenenum

Decoquit in minimũ mors cõtrahit oia uirus
Vicula neruorum : & laterum textura cauũq;
Pectus:& abſtruxum fibris uitalibus omne
Quicquid hõ eſt aperit peſtis natura ꝓfana
Morte patet:manant humeri:forteſq; lacerti
Colla caputq; fluunt.calido non ocius auſtro.
Nix reſoluta cadit:nec ſolem cæra ſequetur
Parua loquor corpus ſanie ſtillaſſe peruſtum:
Hoc & flãma põt: ſed qs rogus abſtulit oſſa
Hæc quoq; diſcedũt:putreſq; ſecuta medullas
Nulla manere ſinũt rapidi ueſtigia fati.
Cynipheas inrer peſtes tibi palma nocendi eſt
Eripiunt omnis animam : tu ſola cadauer.
Ecce ſubit facies læto diuerſa fluenti
Naſidium marſi cultorem torridus agri
Percuſſit præſter:illi rubor igneus ora
Succedit: tenditq; cutem pereunte figura
Miſcẽs cũcta timor:toto iam corpore maior
Humanũq;.egreſſa modũ:ſuper õnia mẽbra
Efflatur ſanies:late tollente ueneno.
Ipſe latet penitus congeſto corpore merſus.
Nec lorica tenet diſtenti corporis actum.
Spumeus accenſo non ſic exundat aheno
Vndarum cumulus: nec tantũ carbaſa coro
Curuauere ſinus:tumidos iam nõ capit artus
Informis globus:& confuſo corpore truncus:

Decoquit: cõſumit. In minimũ:exiguũ uirus. Cõtrahat oia.i.mẽbra oia ad minimũ redegit. Vincula:neruorũ & laterũ textura.quaſi idẽ eſt.nã ſi uolueris diffinire qd ſit neruus:nõ male dixeris eſt iunctura laterũ uel oſſiũ. Cauũ.ſ.reſoluta carne. Abſtruſũ:reconditũ. Fibris uitalibus:uenis uitã ferentibꝫ:nã ſedẽ aniæ in ſanguine eſſe uoluerũt.fibræ ꝓprie ſũt iecoris uenæ:ſed ſipliciter ꝓ oĩbꝫ uẽis accipiunt: ut hoc loco. Quicqd homo ẽ.i.oẽs hominis ptes ẽt ſecretiores. Apit:nudat. Natura patet:qcqd ẽ in uniuerſa hoĩs patefactũ eſt naturã ꝓfanã appellauit:q̃ſi nefandã & abominandã oĩbus. Manant:euaneſcunt tabeſcunt. Fluunt:reſoluuntur.ſ.in nihilum. Calido non ocius auſtro : per ſimilitudinẽ dicit quomodo corpus illud reſolutum fuerit : non ſegnius inquit corpus illud ueneno reſolutum eſt & liquefactũ q̃ ſole uix liqueſcere ſolet:aut cæra igne:ſed ad ſimilitudinẽ inquit parum dixi: quia multo maiorem uĩ habet uenenũ illud.nam nix liquefacta reſoluit in aquam.at uero uenenum hoc nihil omnino reliquit
Auſter: uentus meridionalis. Ocius: uelocius. Cadit:ſcilicet in reſolutionem. Parua loquor:quia ſimilitudo hæc minor eſt: q̃ huic ueneno conueniat. Flamma hoc poteſt: ſi dixero corpus ſtillaſſe ſanie pua dixero hoc quoque facere poteſt : uidclicet ut corpus aliquod ſtillet: ſicuti uidetis : cum carnes torrẽtur : ſtillat oĩs adeps illius carnis guttatim. Hoc:ſcilicet ut aliquid guttatim reſoluatur: ſed fecit aliquid multo maius uenenum : quia nihil omnino reliquit. Sed quis rogus:non omnino rogo ſuperimpoſitum corpus conſumitur:quin pars oſſium relinquatur. Deſcendunt:ſcilicet ui tãta ueneni. Medullas:quia una cum medullis oſſa quoque conſumpta ſunt. Manere:relinqui. Veſtigia: ideſt ſigna. Rapidi:rapacis. Cynipheas inter peſtes:dicit inter libycos ſerpentes:hanc unam ſepem uim cæteris maiorem habere. Tibi: o ſeps exigue
Eeripiunt animam:quia mortem inferunt. Cynipheas:libycas:cyniphs fluuius eſt libyæ defluens per uberrima regionis illius arua:circa quem fluuium grandiores naſcuntur hyrci. per cathexochẽ dixit:quia maiores illic naſcuntur. Ecce ſubit facies ſecutus eſt & illud: Et prodeſſe uolũt & delectarẽ poetæ.res enim uarias deſcribit Lucanus:ut erectũ legentis animum teneat. nam diuerſum leti genus deſcribit : quem momorderit ſeps ille ſenſim liqueſcit:ſed præſter tumeſcere facit adeo ut nulla membra dignoſci poſſint. Leto fluenti.i.tabificæ peſti. Subit:ſuccedit.ſ.ſepi. Marſi: de regione marſia. Præſter: dicitur αρηςηρὸσ græce ſignificat flãmã. Torridus:qa tortet:& ardorẽ imittit. Rubor igneuſ qa ita rubeſcebant genæ.ut ardere uiderentur. Tendit:tumeſcere facit. Pereunte figura:quia ita inflatur ut mẽbra diſtingui non poſſint. Miſcens:ꝓ miſcebat. Modũ:menſurã. Efflat:emittit. Late:p uniuerſũ corpus. Tollete:nõ auferente:ſed extollente:ac eleuante ueneno ſaniẽ. Ipſe latet:tumefacto corpor: ut dignoſci non poſſit. Congeſto:in ſimilitudinem aggeris. Auctum:augumẽtatum declinauit ipſe:hic auctus us ui. Spumeus : accenſo:per ſimilitudinem oſtendit quantum ueneno ſerpentis intumuerit. non magis inquit unda tumeſcit:feruet aheno:aut uela:tum cum uentis implentur. Vndarum cumulo cum ignis ſubiicitur aheno.& unda oppoſita feruet. Spumeus:qui ſpumas facit. Accẽſo:calefacto aheno:quod uulgo cacabum uocant.Virgilius:littore ahena locant. Carbaſa:carbaſus genus eſt ſubtiliſſimi lini:quo texunt uela :& carbaſa ꝓ uellis accipiunt. Sinus.i.gremiũ.eſt enĩ q̃ſi gremiũ uelũ cũ ẽ uentis plenum. Coro:ideſt uento ſeptentrionali. Tumidos iã non: & uſqueadeo creuerat uniuerſum corpus ut iã mẽbra continere non poſſet. Informis globus:globum informem appellauit tumefactum corpus: qa uidebatur potius globus:ideſt ſpærica quædam forma q̃ hominis. Et confuſo :& non caput non brachia non lacerti: non alia membra dignoſcebantur in corpore tumido. Confuſo pondere : ꝓ cõfuſi põderis.

Intactũ uolucrũ roſtris:qui circũſteterant:ubi morſũ tumẽdo creſcerẽ uiderũt nõ ſũt auſi illũ ſepulchro mãdare:nec uolucres quidẽ auſæ ſũt corpus illud lacerare. Haud ĩpune: & ſi forte feræ aliquæ guſtaſſẽt carnes illas:nõ ĩpune fuit illiſ:nã perierũt ui ueneni. Nõdũ ſtante modo.i.mẽſura: qa creſcebat adhuc Sed maiora parãt:aliud ſerpentis genus deſcribit:q hemoruis appellať.ſ.q faciat ſãguinẽ oẽm penitus ef fluere. Tullo:propriũ nomẽ eſt militis. Miratori:ſectatori a præcedente quod ſeqť:quẽ eni miramur: hũc ẽt ſeqmur. Vtq ſo.ꝑ ſimilitudinẽ oſtẽdit ſãguinẽ oẽm illius e mearibꝫ corporis effuſũ eẽ: quẽadmodũ iqt ẽt ꝑ forãina totiꝫ imaginis ſuccus croci erũpit ſecũ trahẽs imaginẽ ĩpſã & ĩ obuerſã ſupficiẽ exprĩit faciẽ: hæc ſilitudo ſũiťa pictoribꝫ:cũ uoluerit imagines ĩ obuerſa facie formare ſolent crebris foraminibus trãſferre formam: deĩde ſuper inducũt ſuccum croci qui ex ominibus foraminibus ſtatim erumpens:crocus imaginem illius figuræ in obuerſam ſuperficiem exprimit.dicit ergo qũo erumpẽs crocus ex foraminibus illius imaginis:uno eodem que tempore erumpit:ſecum trahẽs imaginem ipſam:ita omnis e corpore tulli ſanguis effluxit:poſtq̃ ſerpentẽ ſẽſit. Simul: uno eodemque tempore. Effũdere:emittere. Totis ſignis:ideſt ex figuris & imaginibus pertuſis. Preſſura croci:ideſt ſuccus ꝑ ſſi croci. Coricii:circa coricium cyliciæ crocũ plurimum optimumq det licet cyrena:det lycia: hoc primũ ẽ teſte ſolino: ſpirat flagrantius: colore plus aureo ẽ: ſuccoque citius ꝓficit ad medelam ibi coricus oppidũ ẽ: & ſpecus qui mõtem impoſitum maria ſũmo cauat uertice: patulus hyatu ampliſſimo nam deiectus lateribus in terræ profundum nemoroſo orbe amplectiť mediam inanitatem: uires introrſus lucis pendentibus.deſcenſus in eũ per duo milia & quingentos paſſus: non ſine largo die: hĩc inde fontium aſſidua ſcaturigine: ubi peruentum ad ima primi ſinus. alter rurſum ſpecus panditur: quod ãtrum latis primum latet faucibus: poſtmodum in proceſſu per anguſtias obſcuratur. in eo ſacrum eſt iouis fanum: ĩ cuius receſſu intimo tiphonis gigantis cubile poſitum accolæ credunt. Pro ſanguine:ideſt loco ſanguinis. Foramina: uidelicet folles qui ſunt in cute emittebant pro ſudore ſanguinis perſiſtit in ſimilitudine. Redundant: abundant ſanguine. Sudor rubet: & ſudor ſanguinis erat. Totum eſt: denique corpus: & uulnus unum eſſe uidebatur. At tibi leue: mitior fuit aſpis cæteris ſerpentibus: ideſt minus crudelis. nam militem Leuum nomine momordit:& ille ſtatim in ſõnum reſolutum interiit. Niliaca ſerpente: ideſt aſpide quæ naſcitur circa nilum:qua aſpide uſam fuiſſe Cleopatram hiſtorici ſcribunt antequam in poteſtatem Cæſaris octauiani ueniret. Fixus præcordia: Quia uenenum huius aſpidis uenas ſopiuit: & quaſi ſanguinem cõgelauit: & ea cauſa eſt cur ſoluatur in ſomnum. Fixus: ideſt quodammodo congelatus. Præcordia preſſit: ideſt occupauit membra uitalia. Nullo dolore: mors illa ſuauis fuit: quam dormiens ſentiere non potuit. Caligine martem: ſcilicet inferni & declarat. Non tam ueloci corrumpunt pocula læto: In ſabæa regione naſcitur thurea uirga:ex qua colligitur thus: ſed alia etiam uirga naſcitur ad ſimilitudinem:illius quæ legentes thus plerunque fallit: quia acerrimum & teterrimum uenenum producit. dicit ergo uenenum huius uirgæ: quamuis ſit acerrimum: tamen maiorem uim non habet: q̃ aſpidis uenenum: & ſi uenenum illius uirgæ poculis immiſcuerunt ſæue nouercæ cum priuignos occidere uoluerint: non tam cito moriuntur qui uenenum illud hauſerint q̃ celeriter hic mortuus eſt aſpidis morſu. Virgas mentita ſabæas: quæ naſcuntur ad ſimilitudinem uirgæ illius quæ thus producit in ſabæa regione orientis. Sabæorum uario teſte Strabone: maxima eſt apud hos tus & myrrha & cinamomum naſcitur: in ora etiam balſamum: & alia quædam herba odorata quanquam eius odor cito deperit: habens præterea palmas odoratas & calamum:ſerpentes quoque palmares: colore puniceo uſque ad ilia aſſilientes: quorum morſus incurabilis eſt. Stipite quæ diro: de ſtipite diro: quia producit uenenum. Fatilegi capiunt: ideſt fata legentes. Toxica fatilegi: ideſt uenena:quæ fatum afferunt. Matura ſabæi: ideſt in tempore ſuo collecta.

Intactum uolucrum roſtris:epulaſq daturũ
Haud ĩpune feris:non auſi tradere buſto
Nundũ ſtante modo: creſcens fugeř cadauer
Sed maiora parant libycæ ſpectacula peſteſ
Impreſſit dentes hemorois aſpera tullo
Magnanimo iuueni:miratoriq catonis
Vſq ſolet pariter totis ſe effundere ſignis
Coricii præſſura croci:ſic omnia membra
Emiſere ſimul rutilũ pro ſanguine uirus uit
Sãguis erãt lachrymæ: quæcũq foramia no
Hũor:ab his largus manat cruor ora redũdãt
Et patulæ nares:ſudor rubet:omnia plenis
Mẽbra fluunt uenis totũ ẽ ꝑ uulnere corpus
At tibi leue miſer fixus præcordia præſſit
Niliaca ſerpente cruor:nulloque dolore
Teſtatus morſus:ſubita caligine mortem
Accipis:& ſtygias ſomno deſcendis ad ũbras.
Non tam ueloci corrumpunt pocula læto
Stipite quæ diro uirgas mentita ſabæas
Toxica fatilegi capiunt matura ſabæi.

Ecce procul ſæuus ſterilis ſe robore trunci
Torſit:& emiſſit iaculū uocat aphrica ſerpens
Perq̨ caput pauli tranſiectaq̨ tempora fugit
Nil ibi uirus agit. rapuit cum uulnere fatum
Depreſum eſt quæ fūda rotat:q̄ lenta uolarēt
Quā ſegnis ſcythicæ ſtriderēt arundinis aer
Quid pdeſt miſeri baſiliſcus cuſpide murci.
Tranſactus uelox currit per tela uenenum
Inuaditq̨ manum quam protinus ille retecto
Enſe ferit.totoq̨ ſimul demittit ab armo.
Exemplarq̨ ſui ſpectans miſerabile læti
Stat tutus pereunte manu.quis fata putaret
Scorpion.aut uires maturæ mortis haberet?
Ille minax nodis.& recto uerbere ſæuus
Teſte tulit cælo uicti decus orionis
Quis calcare tuas metuat? ſalpiga latebras
Et tibi dant ſtygiæ ius.in ſua fila ſorores.
Sic nec clara dies nec nox dabat atra quietem
Suſpecta eſt miſeris:in qua tellure iacebant.
Nam neq̨ congeſtæ ſtruxere cubilia frondes
Nec culmis creuere tori:ſed corpora fatis
Expoſiti:uoluuntur humo:calidoq̨ uapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore peſtes.
Inuacuoſque diu ritus torpente ueneno.
Inter mēbra fouent:nec quæ menſura uiarū:
Quiſq̨ modo norūt cælo duce: ſepæ q̄rentes
Reddite dii clāāt miſeris quæ fugimus arma
Reddite theſſaliam:patimur cur ſegnia fata
In gladios iurata manus? pro cæſare pugnāt
Dipſades:& peragunt ciuilia bella ceraſtæ.

Ecce pcul:Deſcribit enī ſerpentē cui nomē ē iaculū: q ī arbore cōſtiterat: & trāſeuntē paulū quendā p tpa pcuſſit:ita ut alterum latus erūperet:ſine ueneno militē illū occidit. Procul:a lōge. Immiſſit:torſit ia culatus ē ſe ipſū. Sterilis:qa nō ſūt fructiferæ arbores. Fatū:mortē. Deprehēſū ē: Et uelocitate huius ſer pētis cognitū ē ī cōparatione tardā eē ſagittā & glandē:q̄ fūda emittiſ. Deprehēſū:cognitū. Rotat:reſpe/xit ad geſtū iaculantiū q bis terq̨ circa caput iaculanſ ſaxa uel glādes. Segnis:p tarde arūdinis Scythicæ. Aer:ideo dicit:qa p aerē ſcidēs ſagitta arcu & neruo dēiſſa ferſ. Studeret:reſonaret. Quid pdeſt.q.d. nihil pfuit haſta trāſfigere baſiliſcū:qa ſāguis p haſtā fluēs ad manus puenit: hic ubi ſēſit manū uenenatā eē ſtatī eā abſcidit.maluit enī manū abſcidere: q̄ ut totū corpus corrūpereſ. Venenū.ſ.ſāgunis baſiliſci. Manū:q̄ tenebat haſtā. Recto:nudato. Demittit ab harmo: ne uenenū illud rliquū corpꝰ corrūperet. Exēplūq̨ ſui.ſ. ſpectabat manū morientē qd̄ rxēplū erat mortis futuræ:quēadmodū manus illa moriebaſ:ita reliquū corpus moriturū eē. Tutus.ſ.mortis. Quis fata pu. nūc dicit ſcorpionē uī etiā leti habuiſſe:qd̄ uix credibile uideaſ: ſed regio arida facit: ut uī maiorē habeat q̄ hēt.ille igiſ nihil omnino uiriū habuit ī occidēdo milite: q̄ ſcorpius ille quē diana aliq̄do īmiſit orioni:ut īiuriā ſuā ulciſcereſ: qd̄ ſe ille de ſtupro īterpellauerat. ſic enī in fabulis ē orionē fuiſſe uenatorē celeberrimū: & Dianā q̄ & ipſa uenatrix eſt ī ſyluis aliq̄do iterpellaſſe de ſtupro:illa irata ſcorpionē affixit fœmori eius cuius morſu īteriit orion: & ī ſignū cœleſtæ trāſlatus ē. Scorpiō de.græ.ſūt q faciāt differētiā īter ſcorpionē & ſcorpiū: ut ſcorpionem uelit aīal terreſtræ: ſcorpium autem cœleſte. Fata.i.uī fati.i. mortis.

Teſte cælo:quia cælum teſtis eſt uictum a ſcorpione fuiſſe orionem: hoc etiam tempore ſæuire cæpit in aphrica: tunc cum militem occidit romanū Quis.c.tu.qd dixi de ſcorpione: cū ēt Salpix ſerpēs id facere potuerit.ſ.inferre mortem:eſt autē Salpix teres ſerpens & oblongus ī tubæ modū nam σαλπιγξ græ.tubam ſignificat. Salpiga:actūs græcus ē Quis metuat:quaſi dicat nemo. neque enī magnitudinem habes: ut quis mortem a te metuere poſſit. Et tibi dant:tamen tu quoque uim mortis habes. Ius:poteſtatē mortis. Sorores:uidelicet Cloto:Lacheſis Atropos.In.ſ.ſ.rūpēda. Sic n.cl.d.hoc pacto īqt milites Cat.die noctuq̨ ī piculo & diſcrimine ſalutiſ uerſabanſ. Suſpecta:qa iacētes etiā ut quieſcerēt & ſōno corpus recrearēt:nō nūq̄ uenenabanſ a ſerpentibus. Frōdes:illic nec arbores frōdeſcunt:nec etiā terra ſegetes gignit.nō ergo frōdibus aut culmis thoros ſibi parare poterāt: Cōgeſtæ:in unū cumulatæ. Culmis: Paleis, Expoſiti corpo. ideſt habentes corpora expoſita fatis.i.morti. Voluunſ:deuoluunſ hūi iacentes. Calidoq̨ ua.qa dormientes caleſcunt: & ſerpentes qui humore nocturno frigidiores erant an calorem dorrmientium ſe recipiebant: inde ſumpto tepore ac calore, tepefacti reddebantur nocentiores. Innocuos: quia nimio frigore torpebant. Fouent: caleſaciunt. Torpente:ſcilicet frigore & humiditate. Nec quæ menſura:nec poterant ſcire ubi eſſent: nec quantum itineris ſupereſſet. Modus: ideſt finis. Querentes:p conquerentes. Clamant red. theſſaliam q̄ſumus o ſuperi: ut ſtatuatis nos in theſſalia. Patimur cur, dolet quod moriantur effœminate nimis: uidelicet q̨ mors ſua ſit iners & inutilis. Segnia: inutilia nos ſumus. Iurata manus in gladios: qui iureiurando aſtricti ſumus in manu Catonis: ut moriamur pro libertate: & rei publicæ cur inutiliter perimus? Ceraſtæ: ceraſtæ cornuti ſunt ſerpentes.

Ire libet: qua zona rubens: atq; axis inuſtus
Solis equis. iuuat ætheris aſcribere cauſis.
Quod peream cæloq; mori: nil aphrica de te.
Nec de te natura queror: tot monſtra ferẽtem
Gentibus ablatum dederas ſerpentibus orbẽ.
Inpatienſq; ſolum cereris cultore negato
Dãnaſti: atq; homines uoluiſti deeſſe uenenis
In loca ſerpentũ nos uenimus: accipe pœnas:
Tu quiſquis ſuperũ comertia noſtra peroſus.
Hinc torrente plaga: dubiis hinc ſyrtibus orã
Abrumpens: medio poſuiſti limite mortes.
Per ſecreta tui bellum ciuile receſſus
Vadit: & arcani miles tibi conſcius orbis.
Clauſtra petit mundi: forſan maiora ſuperſũt
Ingreſſis coeunt ignes ſtridentibus undis.
Et premitur natura poli: ſed longius iſtinc
Nulla iacet tellus: quam fama cognita nobis
Triſtia regna iubæ: quæremus forſitan iſtas
Serpentum terras: hæc habet ſolatia cælum
Viuit adhuc aliquid: patriæ non arua requiro
Europamq; alios ſolet aſiamq; uidentem:
Qua te parte poli: qua te tellure reliqui
Aphrica: cirenis etiam tunc bruma rigebat.

Ire libet.: qua Zona: ut has peſtes uitemus parati ſumus ire uſq; in frigidã zonã: ubi ſol nunquã ſuis radiis illuſtrat: aut in torridam zonã: ideſt aut calore: aut frigore melius peribimus q̃ ſerpentũ ueneno: id.n. nobis tollerabilius erit. Rubeus: ideſt torrida zoma. Axis: uidelicet arcticus. Inuſtæ: non uſtus: uidelicet in frigidã zonam. Aethereis cauſis: uel frigoris uel caloris. Cœlo: ideſt propter cælũ. Nil aphrica de te querimus: uidelicet ꝙ pepereris hos ſerpentes: nã orbis terrarũ partem hanc delegiſti: quæ ab humano cultu remota eſſet: & nos in uita noſtra huc iter intendimus: nobis ergo culpa omnis aſcribenda eſt. Tot monſtra ferentẽ: & ideo hãc partẽ orbis ab hominibus ſeperaueris nos. cũ periculo noſtro petiuimus. Gentibus: humano cultui. Impatienſq; ſolũ: & terram ſterilẽ eſſe uoluiſti: ne quis in ea præter ſerpentes habitaret. Dãnaſti: ſerpentibus iſtis. Cultore negato: ideſt agricola unum ſequitur ex reliquo: qa ibi ſegetes non gignuntur. ergo nec agricolæ ſunt. Nos uenimus: ſpõte noſtra in hæc pericula: ergo criminandi ſumus nos. Tu quiſquis: pro quicunque deorũ es. Accipe pœnas: uidelicet noſtræ temeritatis: ꝙ te inuito in hanc partẽ uenimus periculoſã hominibus. Comercia noſtra: ideſt conſortia: qa nolebas ut cũ his regionibus comercia haberemus & nos te inuito hoc fecimus. comercia proprie ſunt q̃s græci κοινωνιας: uel ὁμελιας appellãt. i. cõercatões. Hinc: ab una parte. Torrente plaga: a feruenti zona. Dubiis: incertis ſyrtibus: uidelicet per quas nauigari non poteſt. Medio limite: poteſt intelligi etiam: quia ſubiecta erat meridionali: qui circulus eſt in medio ſpæ. Vel limite: ut mihi plac& ſcilicet huius regionis. Per ſecreta. i. per remota ſolitudinis tuæ loca. Ciuile bellum: uidelicet nos ciuilis belli milites. Receſſus: ideſt tuæ ſolitudinis. Arcani orbis: quem tu ſecretum eſſe uolebas miles pedibus calcat: merito ergo pœnas dedimus & damus. Premit: calcat. Clauſtra: quæ tu clauſeras homnibus. Forſan maiora ſuperſunt: cõqueſtio eſt militum catonis: qui conquerebantur ꝙ in hæc diſcrimina ueniſſent: & tamen huius temeritatis culpam nulli præter q̃ ſibi ipſis aſcribendã eſſe. nũc autẽ dicit quod eſt quaſi cõſolatiõis maiora fortaſſe pericula inſtare ſibi ſi ſtudeant ulterius prodire. nam uidebantur ſol meridiem uerſus coniungi cũ fluctibus maris. nam haud procul eſſe uidebatur: & ideo metuebant: ne ſi in eam regionem deferẽrtur nimio ſolis ardore exurerentur: ſed dicunt nullam regionem ſibi non lõgiorem uideri q̃ in qua iuba rex habitat. ea. n. ſẽp lõgius abeſſe uẽ. Maiora. ſu. ſ. ſi ꝓgreſſi fuerius. Coeunt i. nã ſicut nobis uẽ ſol cũ fluctibus maris coniungitur. Ignes: ſolis. Coeunt: ꝓ coire & cõiungi uidentur: ſol occidens uidetur oceano mergi. Stridentibus undis: ſcilicet calore ſolis: nam ignis aquæ coniunctus ſtridorem facit. Natura poli: ſcilicet antarctici qui humilis eſt. Premitur: ideſt ſubſidet & mari contiguus uidetẽ. Sed longius iſtinc. ſed quanquam nobis alia moleſta ſint: id tamen moleſtius eſt quod nunquam uidemur poſſe ad regis iubæ regionem peruenire. Tellus: ſcilicet ubi regnat iuba. Iſtinc: ꝓ regno iubæ. Quæremus forſitan iſtas: & cum regis iubæ regna conſecuti fuerimus in has regiones ubi ſumus regredi cupiemus: quaſi ſint meliores illis. Habet hoc ſolatia cœlum: tametſi ibi ſerpentes habitent: tamen aura uitalis eſt: ut animalia uiuere poſſint: ſed illic tanta eſt ſolis exuſtio: ut nec plantæ: nec arbores & multo minus animalia uiuant: Hoc cœlum: ideſt hæc aura cœli. Solatia: conſolationem aliquam. Viuunt aliquid. i. aura uitalis eſt: & ſuſtinet animalia: ut in ea uiuere poſſint. Patriæ non arua: nec quæro Europam: ubi natus & educatus ſum: ſed quæro aphricæ partem illam: ubi paulo ante fuimus: ſignificat etiam aphricæ partem: ubi Gneus pompeius cum claſſe relictus fuit haud procul a cyrenis. Patriæ non arua requiro: ſcilicet urbis romæ. nam in Europa ſumus. Alios ſoles: uidelicet mitiores auras cœli. Qua te parte poli aphrica: quaſi hæc non uideatur Aphricæ pars: ubi nunc poſiti erant. Poli: cœli. Tellure reliqui: ideſt reliq eã partẽ Aphricæ: ubi Gn. põ. relictus erat & declarat. Cirenis: iuxta urbẽ cirenã&c.

Exigua uenia: nunquid tam breui ſpacio uiæ mutauimus orbem terrarum:ut aliud cœlum hic ſic.ui/ delicet calor:& aliud unde diſceſſimus:uidelicet bruma. Lege anni:ut illic quidem ſit hyems: hic uero nunc nimis æſtus. nam ſua lege annus continetur. In aduerſos axes:uidelicet ad antipodas:quia ſi ſpa cœli: uidelicet octaua:quam alii cœlum:alii firmamentum uócant:circuit omnẽ orbem terrarũ. axes he/ miſperii noſtri qui ſuperiores ſunt & hemiſperii inferioris ſunt:quibus ſubiacent ãtipodæ. Aduerſus: nobis oppoſitos. Euoluimur:ex hoc orbe ad orbem antipodũ. Terga damus noto:qui flat a meridie nũc quidẽ ĩ oppoſitũ flat & aſpirat. at uero cum ad ãtipodas deſcendemus ipſum notũ poſt terga reli/ quemus. Sub pedibus meis:ad antipodas fortaſſe deſcẽdemus: ut iã ſub pedibus noſtris poſita ſit ro/ ma. Solatia:unũ eſt ſolatiũ huius moleſtiæ.ſ. ſi dii fecerĩt:ut nos Cæ.hac uia ſequatur: ut & hoſtes ex/ periãtur hæc pericula quæ & nos: experti ſumꝰ. Fati.i.mortis noſtræ. Veniãt hoſtes:ſuccedãt nobiſ Sic dura ſuos: his q̃relis nõ nihil leuare uidebãt mala ſua milites. Sic.ſ.his q̃relis. Exonerat: leuat Queſtus:q̃relas. Cogit tan. ſed cato uirtutis exẽ/ pla faciebat:ut natura quãuis extrema eſſẽt: leuiora uiderẽtur: nã quia ipſe fortiter calorẽ ferebat & pi/ cula omnia: milites ipſius exẽplo fortiores erãt. Qui nu.terrã iacebat etiã ipſe mori cupiebat: & ſin gulis horis fortunam laceſſebat:quaſi cuperet ſe ad uerſa fortuna præmi:nã cum ea cẽrtabat: nec illi ul la rõne cedebat. Prouocat:quaſi ad certamẽ:q̃a ui/ delicet nõ timet ullo fortũæ ĩpetu ſuperari. Vnus: ſolus. Omnibus fa.i.mortibus oĩum militũ aderat ipſe: & cõſolabatur nũc adhortãdo nũc ſeipſum pi culis exponẽdo. Aduolat: celeriter adeſt quocũq; uocatus ẽ. Atq; ĩgẽs meritum.ſ. catonis q omnia meruerat hic tãtũ meritũ erat:ut uirtutẽ Catõis: & merita ſuæ ipſorũ ſaluti anteponerẽt milites. Maiꝰ q; ſal.ſ.q; ipſi maioris faciebãt meritũ catõis: q̃ ſuã ſalutẽ. Cõtulit ĩ letũ uires: hoc ẽ dedit militibus iã moriẽtibus uires: ut faceret eos fortiores ad mortẽ

Exigua uenia legem conuertimus anni.
Imus in aduerſos axes:euoluimur orbe
Terga damus:feriẽda noto:nũc forſitan ipſa ẽ
Sub pedibus iam roma meis:ſolatia fatis
Hæc petimus:ueniant hoſtes:cæſarq; ſequat̃
Qua fugimus: ſic dura ſuos patiẽtia queſtus
Exonerat:cogit tantos tolerare labores.
Summa ducis uirtus:qui nuda fuſus harena
Excubat:atq; omni fortunam prouocat hora.
Omnibus unus adeſt fatis: quocunq; uocatus
Aduolat:atq; ingens meritum: maiuſq; ſalute
Contulit:in lætum uires puduitq; gementem
Illo teſte mori:quid uis habuiſſet in ipſum
Vlla lues:caſus alieno in pectore uincit.
Spectatorq; docet: magnos nil poſſe dolores.
Vix miſeris ſerum tanto laſſata periclo.
Auxilium fortuna dedit: gens unica terras
Incolit.a ſæuo ſerpentum inoxia morſu.
Marmaridæ pſilli par lĩgua potẽtibus herbis

Pudeatque gementem: turpe militibus fuit in morte etiam gemere præſente Catone:ne quid facerent quod indignum eſſe uideretur tanti uiri præſentia. Illo teſte:illo præſente. Quod ius habuiſſet ĩ ip/ ſum:ſi ipſe Cato cauſa erat:ut prudentia ſua cæteri omnes fortunam aduerſam cõtemneret: quanto ipſe fortius facere poterat? Lues:peſtis. Exitum:pernicies. Quod ius:quam poteſtatem. Spectatorq; docet:& dũ adeſt:& ſpectat pericula:& labores militũ ſuorum: facit ut milites ſui omnes labores omnia pericula ſubſtineant. Nil poſſe:ſcilicet contra uirtutem. Vix miſcens ſecum:poſtquam diu uexati fu erunt. milites ſerpentibus:calor: & incedia & cæteris malis:tandem auxilium poſt longum tempus affuit: nam peruenerunt ad pſillos populos aphricæ.pſilli dicti ſunt quia nimio calore ſolis nudi incedunt: ũde pſilli tenues: hi populi ſunt intacti ueneno ſerpetũ: imo præſentia ſua & carminibꝰ quibuſdã & ſolo aſpe ctu abigunt ſerpentes:ut non ipſis:ſed nec aliis quidem præſentibus ipſis detrimentum aliquod inferant: ipſi etiam hoſpitales ſũt:& rectiſſime medentur ſerpentibus: ſi quis uenenatus fuerit.Supra garamantes pſilli fuerunt teſte ſolino contra noxium uirus muniti incredibili corporis firmitate. ſoli morſibus ãgui um non interibant:& quamuis dente letali appetiti incorrupta durabant ſanitate.recens etiam editoſ ſer pentibus offerebant: ſi etiam partus adulterini: matrum crimina plectebantur interitu paruulorum ſi pudici probe ortos a morte paterni ſanguinis priuilegium tuebat: pſilli uero: refert Strabo apud cy renaicam regionem naturalem quandam uim habent contra ſerpentes ſic & Tentrycæ contra croco/ dilos: ut nil ab eis patiantur: ſed intrepide natent & aquam tranent: alio nemine audente. Cunque crocodili romam allati eſſent ut uiderentur: tentyricæ eos ſequebantur: facta eſt illis piſcina quædam & foramen in uno laterum: ut ex aqua in apricum egredi poſſent Tentyricæ aderant qui interdum eos recte educebant ad ſolem: ut a ſpectatoribus uiderentur. ſunt & pharuſiis & nigretibus alii qui ſerpentũ ac piſciũ coriis:moluẽtis ac inſtruẽtis utunt̃. Inoxia:cui nocere nõ poſſũt ſerpẽtes. Ligua por/ tantibus herbis:ideſt carmina eorum quibus ita ſerpentes attonitos reddunt:ut nocere non poſſint. Po tentibus herbis. Videlicet carminibus herbarum quibus etiam morſibus ſerpentum medentur.

Ipſe cruor tutus:neqꝫ eni ſanguis ipſorū īfici poterat ueneno ſerpētū ēt ſine carmībꝫ. Admitterē:recipe. Vel: ꝑ ēt. Cantu:īcātatiōe.græci dicūt icātationes qbꝫ arcenť ſerpētes: & noxia carmina ueneficarum. Natura loco:ꝝ& ſi qs quærat:quæ cā fecit eos a ſerpentibꝫ ītactos:dicit ita natura locoꝝ tuliſſe:ut ubi nati & geniti ſūt:ibi ui nullā ſerpētes habeāt. Profuit ī mediis: ꝓfuit ipſis:ut ī media illa regiōe habitēt:ubi ſerpentes naſcunť:qa cōſuetudo ui maximā habet:ab aſſuetis nō fit paſſio:ut inqt philoſophus. Pax illis:pacē ipſi cū morte iūxerūt:fiducia ipſorū tanta ē:ut ēt cū morte pacē habere confidāt. Sāguinis.i. generis ip

Ipſe cruor tutus:nullumqꝫ admittere uirus.
Vel cantu ceſſante poteſt natura locorum
Iuſſit:ut immunes mixtis ſerpentibus eſſent
Profuit in mediis ſedem poſuiſſe uenenis
Pax illis cum morte data eſt:fiducia tanta eſt
Sanguinis in terram paruus cum decidit īfās
Nequa ſit externæ ueneris mixtura timentes.
Letifica dubios explorant aſpide partus:
Vtqꝫ iouis uolucer calido cum protulit ouo
Implumes natos ſolis conuertit ad ortus.
Qui potuere pati radios: & lumine recto
Suſtinuere diem:cæli ſeruantur in uſus.
Qui phœbo ceſſere iacēt:ſic pignora gētis
Pſilius habet:ſi quis tactos non horruit āgues
Siquis donatis luſit ſerpentibus infans.
Nec ſolum gens illa ſua contenta ſalute
Excubat hoſpitibus: contraqꝫ nocētia mōſtra
Pſillus adeſt populis:qui tūc romana ſecutus
Signa: ſimul iuſſit ſtatui tentoria ductor
Primum:quas ualli ſpaciū cōprēdit harenas
Expurgat cantu:uerbiſqꝫ fugantibus angues.
Vltima caſtrorum medicatus circuit ignis:
Hic ebulū ſtridet:peregrinaqꝫ galbana ſudant
Et thamaris non læta comis:eoaqꝫ coſtus.
Et panacea potens:& theſſala centaurea:
Teucedāūqꝫ ſonās flāmiſque ericiaqꝫ tapſos.
Ei larices.fumoque grauē ſerpētibꝫ urunt
Abrotanum.& longe naſcentis cornua cerui:

ſorū. In terras paruus:ſcis quomō experiri uolūt: nūqd filii de ſuo noīe nati fuerīt:ne fortaſſe uxores cōtra fidē ſuā aliqd cōmiſerīt: ſimul ac nati ſūt filii eos ad ſerpētes differūt:ſi ſui fuerīt ſerpētes: nocere nō poſſūt: ſi alienigenæ eſſēt a ſerpētibꝫ mordeiēť. Aſpide:q̄ maiorē ui ueneni cæteris ſerpētibꝫ habet. In terras:qa nō habēt thoros qbꝫ incūbēt ēt pui:ſed in nuda terra. Extrenæ neneis.ſ.ne fidē matrionii uiolauerīt uxores. Vtque iouis uolu. p ſimilitudinē oſtendit quomō pſilli filios ſuos experianť: nunqd ſanguīe ſuo geniti ſūt quēadmodū inqt aqla pullos ſimulatqꝫ ex ouis ꝓtulerit ſtatī ad radios ſolis cōuertit:& q acie oculorū: lumē ſolis ſuſtinere poterīt eos cōſeruat: reliquos āt abiicit q̄ſi nothos & minime ſui generis. Protulit: eduxit ex ouis ea fouēdo. Calido ouo.ſ.qđ fouerat ātea. Implūes:ſine plūis. Pati.ſ.acie oculorū. Lumine recto : ītentis oculis. Diē.i.ſolē a præcedēte qđ ſeqť:nā præcedit ſol & ſeqť dies. Seruanť:ad uolandū. In uſus cæ.ad uſū aeris. Qui phœbo ceſ.i.q uicti ſūt nimio ſplēdore ſolis. Iacēt:qa aqla detrudit eos ex nido. Sic: eodem modo:ordo ē.ſic pſillus hēt pignora gentis. Vt: ꝑ ſicut uolucer auis &c. Nō horruit:nō timuit āgues adiunctos infans cum primum natus eſt. Non ſolū gens: non ſatis eſt ꝙ ipſi ſint incolumes a ſerpentibus: imo etiam ſaluti hoſpitum diligentiſſime conſulunt. Hoſpitibus: ad ſalutem hoſpitū

Populis: ſcilicet aduenis qui ad regiones ſuas applicuerunt. Contra noſtra monſtra: ideſt contra nociuos ſerpentes. Secutus ſigna: Quia cum militibus ſequebantur catonem. Statui: figi. Harenas:Quia harenoſa eſt libye. Spatium ualli uidelicet ſpatium quantum circundatur primum expurgat quomodo. Cantu: incautationibus.

Verbiſque fugantibus: Declarat quod dixit cantu. Verbis: incantationibus. Vltima: extremitatem caſtrorum ſuffumigabant igne: & qua ſuffimigatione uterentur deſcribit. Hic ebulum ſtridet: hæc genera arborum Nycander in pharmachia ſua ponit:quæ ſunt optima ad repellanda uenena: quibus nunc utebatur pſillus: ut caſtra romanorum militum tutiora redderet a ueneno ſerpentum. Hic: in hoc igne. Ebulum: Quia comburebat has herbas: ut odore & nidore ex ipſis herbis erumpente fugarentur angues: inter quas herbas ebulum fuit. eſt autem ſpecies herbæ:quæ uulgo inuenitur: & naſcitur in ripis fluuialibus. Vrgilius: Sanguineis ebuli baccis. Peregrinaque galbana ſudant: ſcilicet ipſis: quia apud eos non naſcitur. Thamaris non læta comis: eſt arbor ſine ramis: ideo non læta eſt comis. Coſtus: aromatica ſpecies eſt. Et panacea potens: Quia omnibus morbis medetur: propterea appellatur panacea παν quod ſignificat omne ακεο ακοσ:ideſt medeor.

Theſſalla centaurea: quæ in theſſalia naſcitur. Peſcedon: eſt amariſſima herba: nam peſdonos ſignificat amarum. Ericinaque tapſos: quæ naſcitur in eryce monte ſiciliæ. Larices: genus herbæ. Fumoque grauem ſerpentibus urunt: præterea urunt abrotanum: nam abrotani fumus eſt inimicus ſerpentibus. Longe: procul ab aphrica naſcentis: ſicut ſupra peregrina galbana dixit.

Sic nox tuta uiris:ĩ hũc modũ Pſilli faciebãt:ut ro.tuto qeſcerẽt ſuperueniẽte nocte. At ſi q̃s peſte diur na:ſed ſiqs forte ĩterdiu tactus eẽt morſu ſerpẽtis.tũ uero uideres uĩ maiorẽ hoꝝ pſillorũ:nec enĩ queq̃ pi re pmittũt & cũ cætera oĩa experti eſſẽt:tandẽ ẽt ſugebãt uenena: ſi forte penitus ieſſẽt & ſugẽdo ĩtelligũt cuius ſerpentis uenenũ ſit. Fata tra.i.uenenũ qd ẽ cã fati.i.mortis. Tũc ſũt.m.tũc.n.uideres q̃ſi miracula ſit fata & remedia gẽtis illius. Pſillorũq; igens: nã pſilli cũ uenenis decertãt donec ipſa uenẽa ſuperauerĩt Pugna ueneni:q̃ſi iter ſe cõtẽdũt:uenenũ ut occidat:& pſillis ut expellat. Nã primũ:Saliua ſua circuit uul nus illius quẽ momorderit ſerpens: & uis tanta eſt ſaliuæ:ut uenenũ in ſuo loco cohercitũ teneat:ne re liquum corpus maculare poſſit. Cohibet: coher/ cet. Peſtẽ:uenenũ. Tũ:deinde: ſcilicet ſi ſaliua nõ ualet. Spumanti lingua:Significat eos celeritate & uolubilitate linguæ carmina ſine intermiſſione di/ cere. Nec dant ſuſpiria:ideſt nec reſpirant quidem inter dicendũ carmina: nec ſi reſpirauerint & inter miſerint: fortaſſe uenenũ illud interea penetret in terius. Curſu uulneris:ideſt celeritate uenẽi. Nõ dant:ideſt non concedũt. Suſpiria:ideſt reſpiratio nẽ. Vulneris:ideſt ueneni. Haud mi. tacer̃:nec mi nimũ quidẽ quia ſi tacerent ſtati uenenũ inualeſce/ ret. Sæpe quidẽ peſtis: & tanta uĩ habẽt carmina: ut ſæpenumero uenenũ expellant ut plurimũ aũt opus eſt maiore ui. Fugit:ideſt diſcedit. Sed ſi.tar. ſed ſi uenenũ fuerit aliquanto uæhementius: q̃ ut carminibus cedat:tũ uero illi recũbunt uulneribus & lingua labentes:atque haurientes ore: non prius deſinunt:q̃ totũ uenenũ eduxerint. Audit: ſcilicet carmina. Elicitũ:ideſt cum elicitur:& educitur pti cipiũ præteriti tẽporis paſſiui poſuit pro participio præſentis tẽporis:q apud latinos paſſiuũ non inue nitur participiũ præſentis tẽporis: quod græci ha/ bent:& ideo poetæ ſæpe utũtur: ut qua uectus A/ bas:ideſt qua uehebatur. Iuſſũque:dũ iubetur exi re. Repugnat:ſcilicet exir̃. Superincũbens: ſcilicet uulneri. Exiccat dẽtibꝫ:uſq; adeo haurit:ut iter dẽ tes uenenũ trahat. Extractaque petẽs: & cũ eduxe/ rit uenenũ de corpor̃ iã moriẽte expuit ipſũ. Supe rauerit:uicerit. Morſus:ideſt uenenũ. Vel:pro ẽt. Guſtu:ipſo guſtu cognoſcet uenenũ ſerpentis cuiuſ cunque fuerit. Hoc igitur tandẽ:ergo tali auxilio leuata eſt pernicies romanorũ cũ diu laboraſſẽt: & ex his multi etiã ueneno periiſſent. Late:ſpacioſe. Squalentibus:ſterilibus. Bis poſitis phœbæ:nunc tẽpus deſcribit quo per libyã arentẽ cũ exercitu ca/ to ambulauit antequam iter illud moleſtum expedire poſſet. dicit enim duos menſes perpetuos tran ſiiſſe: & tandem deſertis harenis in ſtabiliorem terram ueniſſe. Poſitis flammis: decreſcens. Luce recepta: Creſcens nihil aliud ſignificat: niſi trãſactos duos menſes: nam ſingulis menſibus luna creſcit atque decreſcit. Phœbe: luna. Areni uagum: per harenas libyæ uagantem. Surgens:recepta luce Fugiens: poſitis flammis. Iamque illis: & peractis duobus menſibus iam firmiorem terram ro/ mani reperierant. Dureſcere puluis: ideſt terra firmior eſſe cœpit ambulantibus. Spiſſata: firma ta. Redire in terram: ante erat harena tunc cœpit eſſe firmior terra atque ſtabilior. Raræ ſe attol lere frondes: cœperunt inquit apparere frondes arborum: quæ in terra frugifera uirent & caſas pa/ ſtorum uidere cœperunt: cum terra illa fœcundior eſſet. Non culta: non artificioſe ædificata. Congeſto culmo: declarat quod dixit non culta: ideſt cumulato culmo: quia ex culmis & arundi/ nibꝫ mapalia teguntur. Quanta dedit miſeris: quod aliis terrori fuiſſet: id gaudio fuit romanis mi litibus: uidere leones aliis terrorem attuliſſet: ipſis uero gaudium attulit: quia leones ſibi mitiores ui/ debatur q̃ ſerpentes. Hoc: ſcilicet cum uidere leones ſæuos. Contra leones: ſcilicet ire: ideſt oc/ currere ipſis. Melioris terræ: ideſt libyæ: quam meliorem hoc eſt fœcundiorẽ & ſtabiliorẽ repierant.

Sic nox tuta uiris.at ſi quis peſte diurna
Fata trahit.tunc ſunt magicæ miracula gẽtis.
Pſillorumq; ignens:& rapti pugna ueneni.
Nam primum tacta deſignat membra ſaliua
Quæ cohibet uirus: retinetq; in uulner̃ peſtẽ
Plurima tunc uoluit ſpumanti carmina lĩgua
Murmure continuo.nec dant ſuſpiria curſus
Vulneris:haud minimũ patiuntur fata tacer̃.
Sæpe quidem peſtis nigris inſerta medullis
Ex cantata fugit:ſed ſi quod tardius audit
Virus & elicitum:iuſſumq; exire repugnat.
Tunc ſuper incumbens pallẽtia uulnera lãbit
Ora uenena trahens:& ſiccat dentibus artus:
Extractãq; tenens: gelido de corpore mortẽ
Expuit.& cuius morſus ſuperauerat anguis
Iam promptũ pſillis uel guſtu noſce ueneni.
Hoc igitur leuior tandem romana iuuentus
Auxilio late ſquallentibus errat in aruis
Bis poſitis phœbæ flammis:bis luce recepta
Vadit areniuagum ſurgens fugienſq; catonẽ
Iãque illic magis atque magis dureſcer̃ puluis
Cœpit:& in terram libyæ ſpiſſata redire.
Iãque procul nemorũ raræ ſe attollere frõdes
Surgere cogeſto non culta mapalia culmo.
Quanta dedit miſeris melioris gaudia terræ
Cum primum ſæuos contra uidere leones:

Proxīa leptis:& prima urbs quæ illis occurrerit fuit leptis quæ eſt tripolitana Libyæ.hæc ciuitas ē iu/xta abrotonū urbē:& ut refert Strabo dicta ē neapolis. Cuius ſtatōe:& ibi hyemarūt romani milites. Exegere:pfecere. Quietam:dixit. Nymbis flāmiſq carentē.i.carentē frigore & ardore ſolis. Cæ/ſar ut æmathia:expeditis piculis quæ p libyam arentem ppeſſus fuerat romanus exercitus nūc redit ad cæſarē deſcribens qd ipſe fecerit poſt uictoriā pharſaliæ.dicit enī nihil prius hūiſſe cæſarē:q̄ ut ſeq̄reť Pō/peiū:q̄ illū iter egiſſe didicerat: uenit igr̄ ī ægyptū ubi tandē cognouit iuſſu Ptholemæi regis occiſum eſſe

Proxima leptis erat:cuius ſtatione quietam
Exegere hyemem nimbis flāmiſq carentem
Cæſar ut æmathia ſatiatus clade receſſit.
Cætera curarum proiecit pondera ſoli
Intentus genero:cuius ueſtigia fruſtra
Terris ſparſa legens:fama duce tendit in ūdaſ
Threiciaſq legit fauces & amore notatum
Aequor:& heroas lachrymoſo littore turres
Qua pelago nomē nephileias abſtulit hellæ
Nō aſiam breuioris aquæ diſterminat uſquā.
Fluctus ab europa:quāuis bizantion arcto
Pontus & oſtriferā dirimat calcedona curſu
Euſinumq ferens paruo ruat ore propontis:
Sigeaſq petit famæ:mirator harenas:
Et ſimeontis aquas & graio nobile buſto

pōpeiū & pſto occurrerūt miniſtri regis:q caput pō pei aduenieti cæſari offerrent. Cætera curarū: oī/bus poſt hitis ad illud unū aīum ītendit cæſar:ut ſe quereť pōpeiū. Aemathiā.i.poſtq̄ ſatis cædē æma thiā cōteplatus eſt. Proiecit:abiecit. Intētus ge. .ſ.pōpeio.uidelic& qūo eū dephēdere poſſet. Fru/ſtra:qa eū hr̄e non potuit:q occiſus erat regis iuſſu Terris:p diuerſas terras. Fama ducē: nā q̄ fa/ma erat ipſū pfectū eē:ea iter ītendebat. Legēs: na uigans:ſicut & pōpeius nauigabat. Threicias fa.q̄ nauigauerat pōpeius. Legit: trāſit. Amore no. æquor.uidelic& amore heronis & Leandri: ſignifi cat helleſpontū. Notatū:uidelic& nobile:uel. Na tatū.ſ.a leandro:qa de abydo natabat ad Sexton ad anguſtias helleſpōti maris leāder ut ad amicā ſuam Heronē ueniret:& declarat. Heroas:ita legendū eſt.uidelic& heronis turres q̄ declinanť apud græ/cos:apud nos declinationē accipiūt huiuſmodi ad/dita nis ī gēitiuo.H didō tHs didō:hæc didō nis:ino ī onis:deīde effic ť poſſeſſiuū inous inoa um:ita he/rous roa um:poſſeſſiuū huius noīs hero. Heroaſ turres.i.ubi hītauit hero in oppido Sexto. Helle ne.i.nepheles filia:nā cū fugeret nouercales inſidiaſ & ipſa cū phryxo tādē ueniſſet ad āguſtias huius maris pcibꝫ petiit a diis:ut ſui miſererenť.nā īſtabat pr̄ q pſeq̄bať eos affuit mars nā ſtatī affuerūt duo arietes:& ītellexerūt opē diuinā ſibi pſtitā eē tergo eoꝝ īſede/rūt:& arietes āguſtias maris illius natare cœpūt:ſed reſpōſū accepūt ne retro aſpicerēt dū ad ulteriorē ripā uenirēt phryxus ſecutus reſpōſi iuſſa.helle ut natura mulieris ſolet eē leuior reſpexit & ſtatī e tergo arietiſ excuſſa:nomē mari dedit.nā ātea pōtus dicebať:ſed ab helle ſubmerſa dictus ē helleſpōtus. Nō aſi.bre. dicit nulla pte āguſtius direptā eē aſiā ab europa.nā maris huius helleſpōti āguſtiæ diuidūt aſiā ab europa illic ſextos ē ī aſia:illic uero abydos ī europa adeo āguſtū ē hoc mare:ut leāder ex abydo Sextō nataret: ut ad amicā ſuā pueniret. Diſter.diuidit. Vſq̄:ī aliquo loco. Quāuis bi.q̄uis bizātiū hoc mare boſſoꝝ diuidit calcedona ab Europa:breui & āguſto ſinu tamē breuior ē hic ſinus helleſpōto. Bizātiū:ē pferē/dum græce:qa græcus ſermo ē:nā ſi bizantiū dixeris uerſus nō ſtaret:qa colliſio fieret de a & m & abiicere tur ſyllaba um.ē āt bizātiū oppidū thraciæ duo ſūt boſſori.ſ.cimericus & thracius q̄ darius deduxit exer/citū:de quo hic loqť:ubi nūc ē cōſtātinopolis. Calcedona:chalcedō ē dextrorſū ītrātibus euxinū q̄ diri/miť pōtus helleſpōto.Hæc ciuitas ædificata fuit a megarēſibus. Oſtriferā:qa ibi naſcūtur oſtrea. Eu/xinūq fe.εὔξινοσ primū rudi terra & truci īcolaꝝ barbariæ dictus ē q̄ſi ī hoſpitalis:poſtea cū mores adue na'& comercio molliri cæpūt paulatī dici cœptus ē euxinus.i.hoſpitalis.ab ef.bene. Paruo ruat ore ppō tis:uidelic& helleſpōtus īcipit a rheteo littore qď nobile ē tōba achillis & aiacis tēplū & ſtatua: quam ab Antonio ablatā & ī ægyptū aſportatā: Auguſtus cæſar illieſibus reſtituit teſte Strabōe:ī hos cōtineňtur bi/thinii & marmandæ populi ī europa:eiq fine ppōtis facit alteriꝰ maris ſinꝰ ppōtis ppōtidis q̄ alteriꝰ ma ris pricipiū dat:nā euxio pricipiū dat īde ſeqť mař qď ppōtis dr̄:aut ut meliꝰ dicāus & rectiꝰ ītelligatis: te nuis helleſpōti Euripꝰ:ut r̄fert Solinꝰ porrigiť ad aſiæ urbē priapū:q̄ magnꝰ Alexāder potiūdi āore trāſcē dit & potitꝰ:īde diffuſus æquor pareňtiſſio rurſus ſtrīgiť & ppōtidē mox ī qngētos paſſꝰ coartať:fit boſſo/ros thraciꝰ:q̄ Dariꝰ copias trāſportauit Stra.āt dicit a Cyzicea r̄giōe: & locis eſapo & granico uicinis uſq abydū & Seſtū ppōtidis orā eē ī pōtū itaq euxinū a ppōtide nauigātibꝰ a leua iacet ea q̄ bizātio ſť ɔtigua: & a thracibꝰ hītata a dextris ſť chalcedōi:pxia Bithinioꝝ ſť.ſeqntia maradioꝝ:& ut idē Srra.īqt euxinuſ eſt ſeptētrionē uerſꝰ. Sigeaſq.p.f.& cū ad hæc loca pueiſſ&:tādē cæſar cupidꝰ cognoſcēdi :atq uiſēdi ea q̄ ſæpe audiuerat ſecū hūit ex īcolis unū q regꝝ illiꝰ loci pitiſſimꝰ erat:& ex eo accuratiſſīe īterogabat de ſe/pulchro Achillis Aiacis & heroū d̄ qbꝰ mōumēta tradita ſť apud poetas atq ſcriptores:& oēm ſitū ibi co/gnoſceř uoluit āteq̄ hiſ locis exceder&. Sigeaſ:ſigei pmōtorii. Et ſimeōtiſ.a.flu.uider& quoꝝ mōumēta

lſis tradita ſūt. Rhetion.n.g.ſ.achillis ī rheteo mōte achillis ſepulchrū extructū ē:ritiō ritiu pro iota apud nos mutaſ iota i e lōga:ut cæſarianus cæſareanus:aliquādo i p e accipiūt:ut media medea:aliquā/ do iota mutaſ ī e lōga:ut ſpondios ſpōdeus:aliq̄do abiiciſ e & remanet i breuis ut hic qa p e ſcribiſ remā ſit i breuis rethion. Vmbras.ſ.græcoꝝ & troianoꝝ heroū. Debētes ua.qa carminibꝫ uatū noīa hero um ꝑpetuo durāt. Nomē m.t.ſ. ilii nā magna ē ſama ilii q̄ tam diu durabit:q̄ diu carmīa Homeri erunt.

Magna ue.magnas reliqas. Muri.p.i.troiani q auxilio phœbi atq́ neptuni cōditus ē:nā ut ī fabulis ē

Rhetion:& multum debentes uatibus ūbras
Circuit exuſtæ nomen memorabile troiæ.
Magnaq́ phœbei quærit ueſtigia muri.
Iam ſyluæ ſteriles & putres robore trunci.
Aſſarici preſſere domos:& templa deorum.
Iam laſſa radice tenēt:ac tota teguntur
Pergama dumetis:& iam periere ruinæ
Aſpicit heſiones ſcopulos ſyluaſq́ latentes
Anchiſæ thalamos:quo iudex ſederit antro.
Vnde puer raptus cælo:quo uertice nais
Luſerit œnone:nullū eſt ſine nomine ſaxum.
Inſcius in ſicco ſerpentum puluere riuum.

neptunus & phœbus auxilio fuerūt laumedōti ur/ bē ilion ædificāti. Iā ſyl.iā ibi iq̄t inatæ ſūt arbo/ res & ſyluæ īter ruinas ilii. Iā:tū cū ea loca ſcruta/ tus ē cæſar. Putres trū.qa iā ānoſa uetuſtate pu/ trefactæ erāt arbores. Preſſere do.qa inatæ erāt ſyl uæ.Tātū æui lōgīqua ualet mutare uetuſtas. Laſ ſa:iā porrecta redire. Periere ru.nō ſolū mœnia urbis ilii euerſa ſūt:ſed ēt pua admodū ueſtigia rui næ ſuperāt:ut nec ueſtigia qdē urbiſ ulla appareant

Aſpicit:utpote diligēs ſcrutator antiqtatis cæſar

Heſiōes ſco.uidelic& ubi heſiōe expoſita fuit olī ceto piſci marīo:cū laumedon ædificaturus eēt ur/ bē troianā & petiiſſ& a Neptuno & Phœbo:ut ſibi auxilio eēnt ad cōdendā urbē pactus certā pecuniæ q̄titatē poſtq̄ illi benigne affuerūt cōdita urbe p̄ciū quod diis promiſerat laumedon negauit.iratus ne ptunus ceton īmiſit quod carnibus hūanis ueſceba tur:& cū prīo a nobilibus qſqs plebeius mitteretur ceto deuorādus plebs cognouit nullū ex ſtirpe ſua remāſurū eē:itaq́ ſeditōe facta nō uidebanſ hoc eē paſſuri coactus ē Laumedō ſorte ꝓmittere:q nā deuo/ rādi mitterenſ ceto:ſors cecidit ī heſionē filiā laumedōtis & cū expoſita eēt ceto deuorāda ſupueniēs her cules liberauit eā. Scopulos:ubi expoſita fuerat heſiōe deuorāda ceto. Syluaſq́ la.uidelic& ſyluas ubi cū uenere cōcubuit anchiſes:& ex ea genuit æneā:nā apud undas ſimeōtis ſylua fuit:ubi cū uenere cōcūbe re ſolebat anchiſes.ut apud Vir.Tune ille æneas quē dardanio anchiſe Alma uenus phrygii genuit ſimeō tis ad undā. Quo iu.ſe.an. Aſpicit ēt antrū quo iudex paris ſederat:nā ſicut fabulæ uel hiſtoriæ narrant accepto ſōno heccubæ priamꝫ:qa uiderat i ſōnis ſe piturā cū aluo geſtaret pidē:facē q̄ uniuerſa mœnia tro iæ cōburereſ.reſpōſū ē ab auriſpicibꝫ naſcituꝝ eē ex heccuba qa cā eēt excidi troiani.ꝯſilio igiſ aruſpicis. Priamꝫ mādauit ut qcqd ex ea naſceretur alitibꝫ & feris deuorādū exponeret.natꝫ ē q pulchritudīe ſua aī mū matris pietate cōmouit:ipſū igitur paſtori demādauit alēdū:cū igitur grādior factꝫ eēt & ludi in urbe troiana fierēt:iuſſit ipſū uēire Priamꝫ:ut cū æqualibꝫ certaret ubi cæteros ōs ſupauit ludo cæſtuū:ſæpe ēt ipſū hectorē pcutiebat adeo iratꝫ ē hector & ī furorē cōuerſus:ut ipſū occidere uoluerit:niſi iuſſu Priami iuſſus eēt hector abſtieri.tūc priamꝫ optauit illū quiſquis eēt ſuū filiū eē.tūc heccuba capta occaſiōe qđ ī p̄caris īquit ꝯſecutꝫ es:nā filius ē tuꝫ.ſed dū adhuc eēt ī ſylua paris nuptiæ celebratæ ſūt īter Pelleū & theti dē quibꝫ īterfuerūt dii:deæq́ oēs p̄ter diſcordiā:īdignata aureū pomū fabricauit:& ſupiſcripſit. pulchrio ri:potētiori:ac ſapiētiori detur:& ad mēſā ubi accūbebāt deæ pomū illud cōiecit:qđ ad māus primū pue/ nit iunonis:q̄ cū legiſſ& potētiori detur:pomū ſuū eē dixit.quoniā potētior eēt oībꝫ aliis:legēs deīde Pal/ las ſapiētiori detur:imo meū eē deb&.At uero Venꝫ pulchriori legēs ſibi uēdicauit:& ita exorta ē cōtētio īter eas:cū igitur ad iouē ueniſſet & orarēt:ut hāc litē īter eas cōponeret:excuſauit ſe iuppiter:quia iudiciū illud afferre nō poſſ& quī rē moleſtā faceret uel ſorori & uxori iunoni:uel filiæ Palladi:uel filiæ itē Vene/ ri ergo miſit illas ad paridē:qui tēporibꝫ illis æquiſſimꝫ hēbatur.ūde paris dictꝫ ē q̄ par eēt īter oēs deīde eas nudas uidere uoluit & acquieuit ueneri:q̄ ꝓmiſſerat ſe daturā opā ut pulcherrimā oīum mulieꝝ ī mrī mōiū accipet.ſ.helenā.dicit ergo cæſarē ātrū hoc fuiſſe ꝯtēplatū ī quo paris iudex ꝯſederat:tūc cū īter deas iudicauit. Iudex.ſ.pa. Cœlo:ī cœlū Puer.g.cuiꝫ āore captꝫ iupiter rapuit eū Aqla q̄ iouis armiger dr̄.

Nays:naydes dicūtur fōtiū nīphæ Luſerit.ſ.cū pide:hæc āica fuit pidis q̄ pdite aliquo tpe amauit:adeo ut uerſꝫ illos ſcripſerit đ quibꝫ mētōem fecit Ouidiꝫ:cū pis Oenōe poterit ſpirare relicta ad fōtē xāti uerſa r̄currer& aq̄. Oenōe:inōis tis inos p iota & p omega. Nullū ē.ſ.n.ſ.uidelic& nullū ſaxū ē ignobile:ſed ali cuiꝫ magnæ rei mōumētū hēt. Inſciꝫ ī ſic.cū luſtrar& oīa loca cæſar ubi troia fuerat & heroū græ.piter ac troiāoꝝ mōumēta diligēter exquirr& forte q̄dā p loca trāſibat:ubi hectoris ſepulchꝝ fuerat:& cū īcautꝫ trāſir& mōſtrator q ducebat eū admouit:cauer& ne ſepulchꝝ hectoris calcar&.hectoris lucꝫ ē iuxta pte/ leū lacū ī ophrāio loco ꝯſpicuo:ut re.Stra. Neſciꝫ:ignarꝫ cæ.ibi ꝯſecratos eē cīeres hectoris. Serpēte.r.ſ. trāſeūtē ad ſimilidinē ſerpētis q flectiſ & īcuruas ripas īgrediſ.ūde ſerpeſ ꝓprie ē ſerpētū qa ſerpūt & ītrāt

anguſta foramīa. Xātus flu.troian9. Secur9:ſine cura religiōis ullius:uel ſacri. In alto gramīe:i ꝓfunda herba. Phryx.quia a phrygia natus ē. Incola: hītator & īdigēa. Diſcuſſa ia.& miꝝ nō erat ſi ibi nulla ſepulchra fuiſſe nō nouerat cæſar nā uix ueſtigia ſepulchri apparebāt tā&' ſi ſaxa q̄dā auulſa paſſim cōſtiterāt. Mon.dux cæ. Nō re.a.q.d.pedib9 calcādo piaculū cōmittis. O ſacer.prorūpit ī exclamatiōnē hoc loco lucan9:oſtēdēs uī magnā eē poetaꝝ:q faciūt mortalia īmortalia eē carmīb9 ſuis.nā & ſi ſepulchri illi9 ueſtigia uix apparebāt:tamē quia mēoriæ ꝓdita erāt carmīb9 hōeri:iō adhuc nō exciderāt ex aīo īcolaꝝ. Fato e.liberas oīa a morte. Aeuū:diuturnā & ꝑpetuā uitā donas. Inuidia ſa.cæ ſicut.n.heroū troianoꝝ atq; græcoꝝ noīa carmīb9 homeri illuſtrātur:ita tu quoq; o cæſar nr̄is carminib9 illuſtrabere.ſi mō muſæ latinæ aliquid ualēt. Ne tā.ꝓ ne tangaris īuidia.i.nulla te moueat īuidia achillis & hectoris ꝙ fama eorū ꝑpetuo maneat. Legent ſed nō tamē cū magna laude cæſaris. Si qui.ē.f.i.ſi aliquid lic&. Latiis:latinis. Smyrnæi.i.homeri honores.nā de Smyrna oppido homerū fuiſſe ꝑhibēt:lic& chii & colophonii:& alii cōplures populi ſuū q̄ſi ciuē uelīt ſicut apud Ciceronē ī orōne ꝓ archia.& ut īqt Gel.de īſigni Hōeri ſtirpe certāt ſeptē urbes. Smyrna uidelicet Rhodus:colophō:ſalamini9:Argos:Athenæ.Ariſtotiles uero tradit ex inſula io natū. Phar.no.i.carmīa nr̄a qbus pharſalica pugna deſcribit̄ ꝑpetuo manebūt. Tenebris dā.q.d.nō tradat̄ obliuiōi. Tenebris:obliuiōi: qa obliuio tenebras īducit reb9:ut ex mēoria excidāt. Vt du.īp.nūc dicit qd egerit cæſar: poſtq̄ oīa ꝓ uolūtate ſua diligēter īſpexit:nā aras ibi erigi iuſſit: & diis iliacis ſacrificia exhibuit obteſtās:ut ſibi ad ea q̄ ſup erāt pagēda uellēt ꝓſperos ſucceſſus dare. Venerāda ue.q̄ ſemp ī honore hr̄i ſolet qa melior ē:& rationē affert Cicero ī tuſculāis.q̄obrē res oēs quo uetuſtiores ſūt eo meliores ꝑpea uenerabiliores:qa uidelic& ꝓpiores ſūt prīcipio ſuo: qa ꝓpiores ſunt ad chaos mūdi ūde originē hūerūt:iō meliorē̄s. Extru.conſtruxit. Cōgeſtu ce.quia de ceſpite ſtruxit arā ubi ſacrificia diis iliacis fecit.Nō ir.i. uana uota: qa dii ſēp cæſari fauerūt donec ad exitū ciuilia bella ꝑduxit. Dii cinerum:ecce uota cæſaris.ordo eſt:o dii cineꝝ deiq; mei : & o Alba & cætera:date fœlices curſus & cætera.

Tranſierat qui xanthus erat: ſecuruſ in alto
Gramine ponebat greſſus phryx īcola manes
Hectoreos calcare uetat:diſcuſſa iacebant
Saxa:nec ullius faciem ſeruantia ſacri.
Hectoreas monſtrator ait non reſpicis aras?
O ſacer & magnus uatum labor omnia fato
Eripis:& populis donas mortalibus æuum.
Inuidia ſacræ cæſar non tangere famæ.
Nam ſi qui latiis fas eſt promittere muſis
Quantū ſmyrnæi durabūt uates honores:
Venturi me teq; legent:pharſalia noſtra
Viuet:& a nullo tenebris damnabitur æuo.
Vt ducis impleuit uiſus uenerāda uetuſtas.
Erexit ſubitas congeſtu ceſpitis aras:
Votaq; thuriferos nō irrita fudit in ignes.
Dii cinerum phrygias colitis quicūq; ruinas:
Aeneæq; mei quos nunc lauinia ſedes
Seruat.& alba lares:& quorū lucet in aris
Ignis adhuc phrygius:nulliq; aſpecta uirorū
Pallas in obſtruſo pignus memorabile tēplo.
Gentis iuleæ ueſtris clariſſimis aris
Dat pia thura nepos.& uos in ſede priori
Rite uocat:date fœlices in cætera curſus

Dii cinerum:id eſt dii iliaci.Virgilius.Iliaci cineres & flamma & cætera. Aeneæq; mei:uidelic& dii penates quos ſecum ī italiam detulit æneas. Lauinia ſe.nā primū condidit oppidū de noīe uxoris lauiniæ ubi deos penates cōſacrauit ī templo. Et alba.ſ.urbis romæ: nā hic Albā condidit Aſchani9 æneæ filius quā a ſitu porrecto ī dorſo urbis lōgā appellauit ſe albā āt a ſue:quā albā cū.xxx.catulis ī littore īuenit.iō albā dixit qa idē poſt ea nati ſūt romulus & rem9 q urbē ro.cōdider̄: q̄uis multæ ſint opiniōes cōditæ urbis:ſed hæc ē uulgatior. Ignis.a.p.troiāis.ſ.adhuc albæ ī tēplo deæ ueſte ꝑpetu9 ſeruabat̄:ad cuius ſimilitudinē romæ cōditū ē tēplū deæ ueſtæ & uirgines huic deæ cōſecratæ ꝑpetuā uirginitatē cōſeruabāt & æternū ignē ī tēplo cuſtodiebāt.Vir.Vos æterni ignes. Nulliq; aſ.ui.pal.nā ſicut eſt apud homerū & Vir.cōmemorat Diomedes & ulixes cæſis cuſtodib9 arcis ſurripuerūt palladiū inde ad māus idomenei pueīt.Vlixes dū domū r̄diret & multa picula maris ꝑpeſſ9 eēt & tēpeſtates:admōit9 tādē oraculo ē:ut palladiū redder& æneæ qd' ēt fecit.Aeneas igr̄ ſecū palladiū attulit ī italiā.ē āt palladiū ſimulacrū palladis:qd' deīde ſeruabat̄ romæ ī tēplo palladis:ſicut ī arce ſeruabat̄ ī ilio:& erat qd' dā q̄ſi pignus īpii ſuis nā palladiā r̄ſpōderat ubicūq; palladiū ſeruatū eēt:ibi īpiū orbis terraꝝ futuꝝ:& q̄diu ſeruaret̄: tādiu ēt īpiū duraturū. Nulli aſpe.qa nulli uiro aſpicere licebat palladē:ſeruabat̄ ī adyto tēpli:illud tātūmō ſacerdos uirgo ītrabat appo. Pign9 me.i.mēoratu dignū ī quo fata cōtiebāt̄ īpii ro. Gētis iu. qa gens iulia ſe ab iulo originē ducer̄ uolebat.Vir.Naſcet̄ pulchra troian9 origie cæſar Iuli9 a magno d̄miſſū nomē iulo. Rite:ſcd̄m ritū ātiquum. In ſede.p.ſ.exiſtēs īpe ī q̄ pri9 hītare ſolebatis:quos nūc uocat ſecundum ritū ātiquum. Nepos:cæſar gētis iuleæ. In cætera.uidelic& ad reliqua:quæ mihi peragenda ſuperſunt.

Reſtituam populos:grata uice mœnia reddēt
Auſoniæ phrygibus rōanaq̧ pgama ſurgēt.
Sic fatus repetit claſſes:& tota ſecundis
Vela dedit coris:auiduſq̧ urgente procella
Iliacas penſare moras:aſiamq̧ potentem
Prauehitur pelagoque rhodō ſpumāte reliqt
Septia nox zephyro nūquam laxāte rudentes
Oſtendit phariis ægyptia littora flāmis.
Sed prius orta dies nocturnam lampada texit
Q uam tutas ītraret aquas:ibi plena tumultu
Littora:& incerto turbatas murmure uoces
Accipit:ac dubiis ueritus ſe credere regnis
Abſtinuit tellure rates ſed dira ſatelles
Regis dona ferēs:mediū prouectus in æquor
Colla gerit magni:phario uelamine tecta
Ac prius infanda cōmendat crimina uoce
Terrarum domitor romanæ maxime gentis
Et quod adhuc neſcis genero ſecure perempto
Rex tibi pelleus belli pelagique labores
Donat:& æmathiis quod ſolū defuit armis
Exibet abſenti bellum ciuile peractum eſt

Reſtituam po.ſ.troiāos:nam dicit ſe nouam troiam īſtauraturum ut ilii mœnia renouentur:& quem dmodum troiani romam urbem in italiam condidere:ita ipſe in Aſia urbem ilion reſtaurabit: quod in animo habuerat cæſar feciſſ&:niſi fatis preuentus fuiſſet. Auſonidæ:itali ab Auſone quod principem & Auſonia pars italiæ appellata eſt:unde patronymicum deduxit:quod uim habet patrii nominis. Grata uice: quia grati erant & memores beneficii:ſicut illi condidere urbem romam:ita nunc renouent & inſtaurent ilion. Pergama ro.a romanis condita. Surgent:ædificabuntur. Sic fa.& his ſacrificiis pactis cæſar nauigare cœpit:quanta maxima celeritate potuit ut tarditatē q̄ ilio fecerat celeritate cōpenſaret.nā iter cæteras cæ.uirtutes maxīa fuit cōficiēdi celeritas. Secū.co.ꝓſperis uētis. Vrgēte ꝓ.i.ui uentorū:nā procella uis uentorum dicitur ab eo quod omnia percellat:id eſt percutiat quecunque obuia facta fuerint. Vrgente: impellente. Auidus pen. cum celeritate. Moras ili.id eſt tarditatem quam fecerat in contemplandis ilii urbis monumentis.
Prouehitur: preteruehitur. Aſiamque po. quia multas prouincias ſub ſe continet Bithiniam Phrygiam:Galaciam :Libyā: Cariā:Pāphiliā:Liciam:Iſauriā:deniq̧ ipſa eſt dimidiū terrarꝫ. Septima nox: cæſar nauigare cœperat:ut Pōpeiū inſeqreť: q̄ illū ī tēdiſſe fama erat: nūc dicit ſeptē dies totidēq̧ noctes iungiť uſū fuiſſe uētis ſecūdis: cū iā pharos apparere cœpit. Lux:uidelic& q̄ ſemp īcenſa nauigātibus portū oſtēdebat:ſed ante q̄ īgredereť portū dies illuxit. Nunq̄ la.ſed ītendēte rudētes: qa uela īflata rudētes ītendūt. Aegyptia.i. portū ægyptiū. Phariis fl.qa uidelic& fax nocturna ſemp ardebat ut ſignū eēt nauigātibꝫ quo naues ī portū dirigerēt:& īde nomē ēt accepit locuſ.nā φαροσ ſignificat turrē ī qua lux nocturna ſemp ardet.nā ut ꝛfert Solinus: ī portubꝫ machinas ad ꝓlucendū miniſteriū fabricatas pharos dicūt. Sed prius or.di.āteq̄ ingredi poſſ& portū ſatis tutū: ſupuenit lux diei q̄ lucē nocturnā obtenebraret:nā maior lux obtenebrat minorē. Texit:obſcurauit. Tutas : ſine tumultu.nam ſuperueniente die:quū iam fama Alexandriam ueniſſet aduentare cæſarem ingens turba uirorum obuiam prodierat ut cæſarem exciperet : & tumultus ingens erat in littore adeo ut cæſarem terruerit.dubitabat enim quo animo eēnt & quiddnam ſibi fremitus uellet. Ibi plena tumultu : declarat quāobrē nō tutas ītrauerit aq̄ſ:quia nō tutū ſibi uidebať īgredi portū:ubi oīa fremitu & clamore plēa erāt.īcertus ergo qd nā cōſilii agitarēt:ſubſiſtit aliquādiu cæſar. Ibi:ꝓ tūc īcerto murmure:qa ſatis ſcire non poterat quid illi conſulerent. Veritus:dubitans. Credere:committere ſe:ut quid enim credam fallacibus auris:id eſt eō mittam. Abſtinuit:id eſt rates continuit a portu. Sed dira ſatel.& ecce cum dubitaret cæſar portum ītrare : nec ne aderat regia puppis cum ſatellitibus regīs:qui caput Pompeii offerre uiderentur cæſari:ſatellites latini dicunt quos græci σωματοφιλακεσ appellant uidelic& qui latera regum armati ſtipant. Prouectus:naue. Tecta:quia caput Pompeii tectum geſtabat:ut cæſari offerr&: ſicut iuſſus erat a rege. Ac prius in.antequam aperiret prius ſua munera cōmendauit deteſtanda uoce uidelic& quod munus illud deteſtandum erat:quod uerbis extollere tentabat & dixit. Terrarum do. nondum didicerat Cæſar occiſum eſſe pompeium. ergo hic dicit ſe nunc ueniſſe:ut rem aperiret cæſari quam ipſe magno ꝑcio emptam uelit. uidelic& ipſum eſſe ſecurū generi ſui:quod nondum didicerat & munere Pthol emæi regis ciuilia bella pacta:nihil ſupererat Cæſari: niſi ut Pompeiū ipſum opprimeret id autem feciſſe regem ex quo īferebat multum de Cæſare meritum eſſe regē. Romanæ ma.i.dux nulli romanorum conferendus. Securus:ſine cura illius hoſtis. Et quid ad ne.i.cum nondum ſcias. Peleus: id eſt Alexandrinus a pella oppido. Belli pelagique labores donat: id eſt ipſe te liberat laboribus belli terreſtris:atque maritimi. nam adhuc pompeius ſicut & ipſe Lucanus commemorauit claſſem maximam habebat: & uniuerſum prope mare ſuis manibus obtinebat: ideo dixit pelagi laboribꝫ ſecutū eē. Et æmathiis:qđ ī acie pharſalica nōdū ꝯſecutꝰ fueras:hic tibi pactū ꝛddidit. Peractū: finitū

Theſſalicas quærens: narrare incipit quomodo ptholemæus interfici iuſſerit. dicit enim cum Pom. quæreret ciuile bellum opibus regis renouare cum occidimus. Tanto pi. tanta mercede. Hoc ſāgui/ne: ſcilic& Pompei fœdus ictum eſt nobis tecum. Quæſita: a te. Nullo cru. incruenta tibi uictoria conceditur & in deditionem tuam nos cum regno noſtro uenimus. Niliaci gur. id eſt ius uniuerſi ægypti. Accipe quic. precium omne quod pro capite Pompei dediſſes: id nunc tibi remittimus. Di/gnumq̧ cli. uidelic& dignare patrocinio tuo ſuſcipere Ptholemæum. nam patronus & cliens cori elatiua ſunt. Cui tantum fata li. quando dii dropitii fuerūt ptholemæo: ut iam maximam conſecutus fuerit gloriam ut potiſſimum ipſum occidere pompe/ium debes: & tu illum amicitia tua non indignum putare. In: contra. Nec uile pu. quia occurre/bat illud: quid nā magnū fuit occiderē pōpeiū q̄ ſpo liatus exercitu & oī auxilio ī manus ueſtras cōſilus uobis puenerat: dicit nō ob eā rē uilius meritū ſuū putare debere. nā multa itercedebāt iura & aīcitiæ & beneficii accepti ut a cæde pōpei ptholemæus de ſiſter&: ſed tamē illū oīa poſt hūiſſe uolūtati cæſa/ris. Nec ui qa oībus rebus ꝓpe priuatū pōpeium occidetis. Facili cæde: & facilitas occidēdi pōpeiū nō deb& efficere ut meritū noſtrū cōtēnas. Ho/ſpes aui. e. nā iura hoſpitii erāt iter pōpeiū & ptho/lemæū ſeniorē. Depulſo ſce. p. nā ipſo pōpeio in/tercedēte & auctore reſtitutus ē ī regnū pater huiuſ ptholemæi: q ab alexandrinis pulſus fuerat: īmo ēt Gabinio p quē ī regnū reſtitutus ē: milite pompei uſus ē q tū c in ſyria hybernaret. Depulſo: ab ale xandrinis. Parēte: meo. Ferā: qd plura dicā. Tu noia tā. tibi ꝓmittimus: ut hoc qđ fecimus cā tuſ noie quocūq̧ uolueris appellas. q. d. nos tātū bene/ficiū noſtrū quo noie appellem9 nō ſatis ītelligim9 tu ꝑ arbitrio tuo noiabis. Vel: pro ēt. Famā cō. mū. qa ſi uniuerſus mūdus ita ſentit de cæde pōpei q̧ ſcellus ſit appellādū hoc ipſo debes exiſtiare ma/gnū eē qđ fecimus: qa te tāto crimīe liberauimus. Plus te: fateris hoc ipſo debere nobis. Quod ſce. q̄a nos ꝑ te hoc ſcelus ſuſcepimus iuſta rō. Fatuſ locutus. Tenuit. ſ. caput aptū qđ antea optū erat ut uideri poſſ& a Cæſare. Iā lan. mor. & qa iā mul ti dies itercēſſerāt: ex quo pōpeii caput obtrūcatū erat dignoſci nō poterat a cæſare: pōpeii ne caput: eſſet an non. Noti oris: id eſt uultus quem antea

Theſſalicas quærens magnus reparare ruinaſ
Enſe iacet noſtro: tanto te pignore cæſar
Eminus hoc tecū pcuſſum eſt ſanguīe fœdu
Accipe regna phari nullo quæſita cruore.
Accipe niliacis ius gurgitis: accipe quicquid
Pro magni ceruice dares: dignūq̧ clientem
Caſtris crede tuis: cui tantum fata licere
In generum uoluere tuum: nec uile putaris
Hoc meritū nobis facili quod cæde pactū eſt
Hoſpes auitus erat: depulſo ſcœptra parenti
Reddiderat quid plura feram? tu noīa tanto
Inuenies operi: uel famam conſule mundi.
Si ſcelus eſt: plus te nobis debere fateris.
Quod ſcelus hoc nō ipſe facis: ſic fatus optū
Detexit: tenuitq̧: caput iam languida morte
Effigies habitum noti mutauerat oris
Non primo cæſar damnauit munera uiſu.
Auertitq̧ oculos uultus dum crederet hæſit.
Vtq̧ fidem uidit ſceleris tutumq̧ putauit
Iā bonuſ eē ſocer lachrymaſ nō ſpōte cadēteſ
Effudit gemituſq̧ expreſſit pectore læto
Non aliter manifeſta putās abſcondere mētis
Gaudia quā lachrymis meritūq̧ imāe tyrāni
Deſtruit & generi mauult lugere reuulſum

dū uiueret & cæſar cognouerat. Non pri. cæ. uult Lucanus arguere mœrorem illū ſimulatum fuiſſe ſi/mulataſq̧ lachrymas: ideo utit͛ his cōiecturis: ex eo cognoſci pōt q̧ anteq̄ cognoſcer& pompeii caput: eēt an nō nulla ſigna mœroris ac lachrymarum dedit: ſed poſtquam cognouit eſſe pompeium: quia talis ui/deri uolebat: ut bonus eſſet ſocer: tunc demum lachrymas dedit. Auertit. o. ſcilic& nō quaſi abomīatus ſcelus eſſet. Hæſit: dubitauit. Dum: pro donec crederet eſſe uultus pompeii. Vtq̧ fi. ui. ſed poſtquā cognouit uerum eſſe pompei caput: tunc deniq̧ ſimulauit ſe bonum ſocerum eſſe: & quaſi grauiter do/lens gemitus & lachrymas dedit. Tutum puta. non putauit ſocerum: nam dicit hoc uerbum ſum es eſt adeo eſt ſimilium copulatiuum: ut ſi infinitus addatur uerbo quod requirat ſuppoſitum nominatiui etiā ipſum uerbum cum nominatiuo retinet & omnem alium caſum. Non ſponte: ſed coactus lachrymas dedit. Expreſſit: quaſi nolens etiam coegerit gemitus a pectore erumpere. Non aliter: non poterat in quit alio pacto lætitiam occultare quam animo conceperat: niſi lachrymas dediſſet. Meritumque: nā cum ſe dolere ſimulat meritum ptholemæi diminuit: quod etiam ſi maximum erat tamen cæſar par/uum uideri uolebat immo nullum: ut nihil ei obligatus eſſet. Deſtruit: Eleuat: minuit: ſcilic& oſten/dendo mœrorem. Immane: immenſum & ingens. Quam debere: id eſt quam obligatus es pthole/mæo. Lugere reuulſum: nam dum luget in funere pompeii cæſar: diſplicere ſibi oſtendit quod ma/gnopere placebat: & ob eam rem nolebat uideri obligatus tyrāno imo uero ipſum uehemēter damnabat

Qui duro:& multis rõibus oſtendit nõ ueras fuiſſe lachrimas cæ.dicit.n.q ĩ minori clade lætus fuerat ĩ maiori certe nõ doluiſſet:nã occiſos eẽ alios ĩ æmathia minus erat:q̃ nunc occiſũ eſſe.pom.ipſe.n.totius belli & ſũma & caput erat.ergo ſi læt9 fuerat clade æmathia:ubi mĩores occiſi fuerãt inimici ſub q̃to nũc lætior fuit:ubi põ.cædem cognouit q ſolus ſuperat quem opprimere cupiebat. Duro uultu: rigido & nõ ſoluto ĩ lachrymas: Sicco:ſine lachrymis. O ſors duri:ĩ hanc exclamationẽ ꝓrũpit dicẽs fati ſortẽ duriſſimã eſſe:quæ Cæſarem flere coegit ẽt inuitum:uidelicet ne improbare uidereť:qđ ſibi magnopere placet:placet inqt ſibi ꝑcæteris oĩb9 occiſũ eẽ pom.& tamẽ cogiť ẽt inuitus flere: ne uidelicet in ĩuidiã populorũ icurrat:a qb9 mirifice põpeius diligebať Hũccine:ꝓ hũc ne. Nõ mixti: qa iuliã filiã ſuã in matrimoniũ dedit pompeio:ergo fœdera mixti generis appellauit affinitatẽ qua cũ põpeio cæſar cõ iũctus erat. Nata:Iulia. Nepoſq; uidelicet arbor riuus:neq;.n.ex iulia filiũ ullũ ſuſcepat põpeius:niſi abortiuũ.nã cũ põpeius intereſſet ludis: & ibi cæſa cũ eẽt bellua:ueſtes põpeii ſãguine cruẽtauit:pomũ miniſter detulit: ut alias ueſtes referret: has cũ uidiſſet iulia quæ exiſtimauit uirũ ſuũ aut uulneri tum:aut occiſũ fuiſſe:&ſtati peperit abortiuũ dicit ergo hãc affinitatẽ q̃ ſibi cũ põpeio erat nõ mouiſſe cæſari lachrymas. Iubet:cogit. Credis apud pop. ideo doles uel dolore ſimulas:qa hãc opinionẽ doloris tui exiſtimabas tibi ꝓfuturã eẽ apud populos qui pompeiũ uehemẽter amabãt. Hoc.ſ. flere:& mœrorẽ ꝑferre. Fortaſſe ty.ẽ fortaſſe alia rõ qa inuide ptholemæo ꝙ tibi ꝑripuerit occaſionẽ occidẽdi Põpeiũ:nã maluiſſes illum tuis manibus interficere. Angeris:cruciaris. Hoc:hãc cladẽ. Alliſ uidelicet ptholemæo. In uiſcera:cõtra carnes põpeii capti.q q̃ſi in captiuitatẽ uenerat. Vidictam.ꝙ non potueris ulciſci iniuriã:quã a põpeio bellũ tibi ĩferẽte acceperas. Generũ:pompeiũ. De iure:de ꝑtãte. Victoris.ſ.tui. Quiſqs te flere:poſt multas rõnes qbus oſtendiť ſimulatũ fuiſſe dolorẽ cæſaris cõcludit dicẽs:ſiue hæ cauſæ q̃s ſupra cõmemoraui ſiuæ aliæ fuerint:certæ nulla te pietas uere flere coegit. Quiſqs.qcũq;. Receſſit:alienus fuit a pietate. Scilicet hoc aĩo:cum ironia legendũ ẽ: credendum eſt inqt te:ideo tot labores:tot ꝑicula perpeti & circurire orbẽ terrarũ:ne uidelicet aliqua uis ĩ feratur põ. Scilicet:certe Luſtras:circuis. Vbi:pro alicubi. Supp̃ſſus:ꝓ opp̃ſſus ꝑpoſitio ꝓ ꝑpoſitione. O bene rapta:per exclamationẽ dicit. o bene factũ ĩqt ꝙ dii noluerũt ut arbitrio tuo põpeius interiiceret. Quã magno ro. magnũ ĩqt crimẽ fortuna donauit romano pudori.i.decori.ne uidelicet in tuas manu põpeius ueniret:ſine illũ crudeliter occidi iuſſurus eas:ſiue ẽt ipſi ueniã daturus. Quã:ꝓ q̃tũ

Quã debere caput qui duro mẽbra ſenatus
Calcaret uultu qui ſicco lumine campos
Viderat æmathios uni tibi magne negare
Non audent gemitus.o ſors duriſſima fati.
Huccine tu cæſar ſcelerato marte petiſti.
Qui tibi flẽdus erať nõ mixti fœdera tãgũt
Te generis nec nata iubet merere nepoſq;ť
Credis apud populos põpeii nomen amantes
Hoc caſtris prodeſſe tuisť fortaſſe tyranni
Tangeris inuidia captiq; in uiſcera magni.
Hoc aliis licuiſſe doles quæreriſq; periſſe
Vindictam belli raptumq; e iure ſuperbi
Victoris generum:quiſquis te flere coegit
Impetus a uera longe pietate receſſit.
Scilicet hoc aĩo terras atq; æquora luſtras:
Nec ubi ſuppreſſus pereat gener:o bene rapta
Arbitrio mors iſta tuo:quã magna remiſit
Crimina romano triſtis fortuna pudori.
Quod te nõ paſſa eſt miſereri ꝑfide magni
Viuentis:nec nõ his fallere uocibus audes.
Acquiratq; fidem ſimulati fronte doloris.
Aufer ab aſpectu noſtro funeſtra ſatelles
Regis dona tui:peius de cæſare ueſtrum
Quam de pompeio meruit ſcelus unica belli
Præmia ciuilis uictis donare ſalutem
Prodidimus:quod ſi phario germana tyrãno
Non inuiſa foret potuiſſe reddere regi
Quod meruit fratriq; tuum pro merere tali

Triſtis:aduerſa fortuna. Perfide:cæſar. Paſſa: ſcilicet fortuna:fortuna quantumlibet aduerſa fuerit non eſt paſſa quod magno dedecori fuiſſet romanis: ut pompeio parceres. Nec nõ his:poſt ſimulatas lachrymas adidit etiam uerba Cæſar: quibus cædem illam ſe grauiter tuliſſe oſtendebat. Necnon: id eſt inſuper. Fallere:ſcilicet præſentes. Aquiritque fi.i. uerbis ac oratione fidem ſimulati doloris augere uoluit & dixit. Aufert:ab aſpectu nr̃o. Funeſta: crudelia dona. q̃ de pompeio mihi maiorẽ iĩuriã feciſtis occidẽdo pom.q ipſi pom.& reddit rõem:qa. Vnica belli.p.c.hæc uerba nõ erãt aliẽa a natura cæ. uel certe a beneficiis eius:ſicuti poſtea re ipſa declarauit: tã&ſi locať Lucanus: oẽs q bellis ciuilibus ſuperant ſaluos eſſe uoluit. Vnica: ſingula. Quod ſi phario:unum eſt quod grauiter fero Cleopatram in uiiã eſſe ptholemæo.tamẽ ĩſeperabilis diſſenſio erat ĩter ptholemæũ & ſororẽ:& factõne potẽtiori ptholemæus e regno cleopatrã eiiceret: quæ tamen & ipſa cum ſuis execitum habebat haud procul a pharo.

Secreta qd arma:q̄d ſibi uult ptholemæus:ut arma quæ a bellis ciuilibus remota fuerāt: nūc demū & ipſe imiſceret. Quid.i.cur. Secreta.i.ſeorſū remota. Noſtro labori:hic noſter labor erat.ſ. finē inponere bellis ciuilibus nō tuis armis. Ergo in theſſalicis:ergo uictoria nr̄a cā fuit:ut plus iuris hēret pthlemæus anteq̄ uicererē nō auſus fuiſſe occidere pōpeiū:ſed poſt uictoriā noſtrā plus ſibi audaciæ ſūpſit Ius id eſt licētiā ac poteſtatē dedimus. Pelleo:ægyptiaco. Nō tulerā ma.bene res ſe hēt:nā q̄ antea nō tuli pōpeiū mihi parē:nunc ego ferā te parē o ptholemæe? Fruſtra ciuilibus armis:Fruſtra inq̄t totū terrarū orbē bello pturbauimus: ſi alius eſt q regnet i orbe terrarū pter te Cæſarē. Miſcuimus pturbauimus.

Miſciſſem cleopatra caput: ſecretaquid arma
Mouit? & inſcouit noſtro ſua tela labori?
Ergo in theſſalicis pelleo fecimus aruis
Ius gladio? ueſtris quæſita licentiā regnis?
Non tuleram magnum mecū rōana regente
Te ptholemæe feram? fruſtra ciuilibus armiſ
Miſcuimus gētes: ſi qua ē hoc orbe poteſtas
Altera quā cæſar: ſi tellus ulla duorum eſt
Vertiſſem latias a ueſtro littore proras
Famæ cura uetat: ne non damnaſſe cruentam
Sed uideat timuiſſe pharō: nec fallere uoſmet
Credite uictorem: nobis quoq; tale paratum
Littoris hoſpicium eſt: ne ſic mea colla gerāt
Theſſaliæ fortuna facit maiore profecto
Quā metui poterat diſcrimine geſſius arma
Exilium generiq; minas: romamq; timebam
Pœna fugæ ptholemæꝫ erat ſed pcimus ānis
Donamuſq; nefas: ſciat hac pro cæde tyrānis
Nil uenia plus poſſe dari uos condite buſto
Tanti colla ducis: ſed non ut crimina tantum
Veſtra tegat telluſ iuſto date thura ſepulchro
Et placate caput. cinereſq; in littore fuſos
Colligite atq; unā ſparſis date manibus urnā
Sentiat ad uentum ſoceri: uoceſq; quærentis
Audiat umbra pias: dū nobis omnia præfert

Si tellus:& ſi ulla regio uſq̄ inueniť:quæ duorum ſit:nō unius cæſaris. Vertiſſem lati: adeo iquit cæſ. deteſtať hoc ſcelus ueſtrū:ut ſtati fuerī naues a littore urō a uerſurus: niſi uererer ne hoc me hōies dicerent timoris cā feciſſe. Vertiſſē:ꝓ auertiſſe. Latias:ꝓ naues italicas. Vr̄o li.uidelicet & ægypti. Deteſtor:loca hæc ubi pōpeii caput obtrūcatū ē. Famæ cura.i.cura nois mei.nā mihi auræ eſt quā i ptē populi accepturi ſint ſi diſceſſero. ideo hic pmanere conſtitui:ne mihi uitio timoris deť: ſi diſceſſero Damneſſe tanquam ſceleſtum & abominabilem.

Nec fallere uos me: Ad illud reſpicit: quod benigne regnum ptholemæi regis cæſari pollicebantur uos inquit hac pollicitatione ueſtra me fallere creditis: ſed nec quidem uideo inquit quid paſſurus ſim: niſi i theſſalia uiciſſem. nam ſi me uictum huc recepiſſem itidem in me feciſſetis: ſicut in pompeium. mea me igiť uictoria cōſeruat nō pollicitatio ueſtra. Nobis quoq;.i. ſimiliter nō mitiores fuiſſetis ī me.q̄ ī pōpeiū. Mea fortuna.i. ſecunda obſtat ne colla mea ſic geranť: ſicut & colla pompeii geſtātur. Maiore ꝓfecto: maiori īquit piculo bellū ciuile geſſimus: q̄ qſq̄ credere potuerit: ſi enī uictus eſſem nō tā mihi timendus erat pompeius: nō roma nō ſenatus: q̄ ptholemæus: ſi ad illū me recepiſſem

Quam metui: hoc enim animo erga me fuiſſet: quo in pompeium fuit. Arma: ideſt bella. Quā: metui: a nobis: quia nō timuiſſem & oſtendit. Exilium generiq; mīas timebam illos: qui fortaſſe minus mihi nocuiſſent: hunc uero: qui me capitali odio perſequebatur non timebam. Exilium: ſcilicet ſi uictus fuiſſem a genero pomeio. Romam quia iā mihi aduerſa eſſe uidebať: nihil tamē horū mihi timendum erat. Sed pena fuge: quia ſi fugiſſem' ad illum mihi parata erat cædes: ex quo quod in pompeinm facere coniicio quid in me facturi ſuiſſen. Sed pacimus annis: ætas ptholemæi tenera & puerilis: facit ut ipſi ignoſcam: alioquin oſtendiſſem q̄ mihi hoc facinus diſplicuiſſet. Sciat hac: nullū igitur premiū ſceleris quærat ptholemæus pter ueniā ſatis enim eſt ut ſibi ignoſcam: q; tantū ſcelus perpetrare auſus fuerit: pro quo potius magnum ſupplicium meretur. Vos condite buſto: quod ad uos attinet date operam ut honore ſepulchri decoris pompeii reliquias. Condite: pro recondite. Buſto: ſepulchro. Sed non: non ob hanc cauſam: ut hoc ſcelus ueſtrum honorare ſepulchro ueli reliquias pompeii uerum etiam: ut iuſta exhibeatis manibus eius. Iuſto debito ſepulcro pro iuſta tura date ſepulchro pompeii: iuſta appellātur iferiæ & exequiæ quæ exhibenť mortuis. Placate: ſcilicet ſepeliendo caput eius: & ſicut impauit: ita factum eſt. nam ī Caſſio monte ſepultæ ſunt pompeii reliquiæ: qui mons eſt ſepulchro pompeii nobilis. Sentiat ad. ſentiat umbra pompeii ſocerum ſuum petiiſſe ægyptum hoc ipſo quod me aduieniente ſepulchrum cōſequatur: quo aliter caruiſſet. Querentis: pro conquerentis de morte pompeii. Vmbra anima: pompeii. Piias uo. pro uoces pii cæſaris. Dum uobis: ipſe enim pompeius dum aliis credere mauult: & huic clienti ptholemæo in diſcimen ſalutis uenit: nam ſi mihi ſe committere uoluiſſet benigne illum ſuſcepiſſem: & ſatis mihi fuiſſet ut pari poteſtate cum illo in urbe roma uiuerem: id ſatis magnum uictoriæ premium uidebatur.

Læta dies:dies īqt quā populi magna lætitia celebraturi fuiſſe.nobis adempta ē:ſtatuerā pōpeiū cōplectī:ipſū alloq & pacē cū eo iūgere:ut orbis terrar cōcordia nr̄a lætaret. Præfert:ātepōit oia nobis q̄ ſunt fideliora q̄ cæſar. Debere:obligatū'eē. Pphario cli.qa cliēs pōpeii ptholemæus erat. Læta di.i.q uniuerſo orbi læta fuiſſ&. Cōcordia mū.nā pace duor totiɔ orbis terrar ſtatus cōponebaſ. Cōcordia q̄ ad utilitatē totiɔ mūdi futura erat. Perit.ſ.dū mihi fidē pſtare nō uult. Caruere de.i. uota mea deos nō hūere ,ppitios. Affectus ue:amores āt iquos ut queādmodū iternos aīcitia iūcti fuimus ſupiori tēpore:ita nūc quoq iūgeremur. Vitāq ro.i.rogaſſem ut mecū pari ptāte uiuere uelles ī urbe roma:nec tibi aliqd grauiɔ conſuleres. Dignaq ſa.qa hoc ſatis magnum uictoriæ pmiū uideri potuit:ut tibi par eſſē ī urbe roma. Tūc pa.ſi.& ita uiciſſim ego tibi & tu mihi ,pſuiſſes ,pfuiſſē tibi uidelic& q te mihi parē mecū uolebā:& tu mihi uidelic& q feciſſes ut ſeatus populoſq ro.mihi ignoſceret ſi qd forte contra rēpu.feciſſē.iō auerſus fuiſſē ab hac pugna. Victus.ſ.ut mihi par eēs. Vt ro.mihi.ſ.ignoſceret. Nec talia fa.Lucanus dicit ita qdē locutū fuiſſe cæſarē & uerba ipſius plēa hūanitatis fuiſſe: ſed neminē ex oībus q aderat crediſiſſe. Turba:multitudo eorū q aderāt. Querēti:pro cōquerēti:ſed exiſtiauit tētare aīos:& ſi quē uidiſſet flentē:obſeruare eū diligenter & exiſtiabat ſibi iniuriā eē. ergo. Abſcondūt gemitus:etiā ſi dolerēt:qto miſerabilior uidebaſ oratio Cæſaris:tāto magis ipſi ſpē uultu ſimulabāt. Pectora.ſ.plena mœroris. Tegūt occultāt. Læta fronte:læto uultu. Illares.ſ.uultu ſed pectore mœſto. Nefas:ptholemæi. Obona li.q.d.nō īquit iſta eſt dicenda libertas cæſar luget: & cæteri lugere nō audent:qa exiſtimabāt dolos latere ſub illis lachrymis:ut obſeruar& eos q morte pōpeii lachrymarēt. Audēt.ſ. lugere romāi.q.d. non audent.ergo non eſt bona libertas.

Dum uitam phario mauult debere clienti
Læta dies:rapta populis concordia mundo
Noſtra perit caruere deis mea uota ſecundis
Vt te complexus poſitis fœlicibus armis
Affectus ueteres abſte uitamq rogaſſem
Magne tuam dignaq ſatis mercede laborū.
Contentus par eſſe tibi:nunc pace fideli
Feciſſem ut uictus poſſes ignoſcere diuis.
Feciſſes ut roma mihi:nec talia fatus
Inuenit fletus comitum:nec turba quærenti
Credidit abſcondunt gemitus & pectora læta
Fronte tegunt ilareſq nefas ſpectare cruētum
O bona libertas cum cæſar lugeat: audent.

Incipit Decimus Ac Vltimus Lucani.

M.ANNEI LVCANI CORDVBNSIS PHARSALIAE LIBER DECIMVS.

a T primum terras Pompeii colla ſecutus.Hic ē decimus & ultimus liber huius operis in quo cōtinentur hæc breuiter:primū quomodo cæſar accuratiſſime cōtemplatus fuerit pyramides ægyptior regū:deinde quomodo luxurioſam cœnā Cleopatra Cæſari pparauerit:poſtea uero in ipſo conuiuio de fonte nili diligenter ab Actoreo ſacerdote quæſierit.poſtremo quo pacto photinns cum achilla qui præerant exercitui regis:conſilia agitauerit interficiēdi cæſarem:& cæſar ſe ab ipſorum manibus eripuerit.

a T primum terras pompei
colla ſecutus
Attigit:& diras calcauit
cæſar harenas
Pugnaui fortuna ducis fatumq nocentis
Aegypti regnū ne lagi romana ſub arma
Iret:an eriperet mūdo memphiticus enſis
Victoris uictiq caput:tua profuit umbra
Magne.tui ſocerum rapuere a ſāguīe manes
Nec populus poſt te iulum romanus haberet

Diras appellauit cæde Pōpeii. Pugnauit fortuna:uidelic& in diſcrimine uenit utrum Cæſar uinceret ægyptios:an e diuerſo ægyptii cæſarem. Nocentis:Reſpicit ad cædem pompeii. Regnum ne:Declarat quod dixit fortunam ducis pugnaſſe cū fato ægyptii nunquid fata ægyptiorum ſuperiora eſſent fortuna cæſaris. Regnum lagi: id eſt ægypti. nam Lagus primus rex ægyptiorum fuit. Memphiticus.ſ.ægyptius a memphi ciuitate ægypti. Memphis: ut refert Strabo ægyptiorum regia fuit:urbs magna & populoſa:& ſecunda poſt alexandriam mixtis hominibus referta:qui eo commigrarunt:ea Apidis templum habet:qui idem eſt quod oſiris.ibi bos apis in ſepto quodam alitur apud eos pro deo colitur. Victoris.Cæſaris. Victique:Pompeii caput ideo eripuerat alterū.ſ.pōpeii. Tua profuit umbra:& hoc omne attribuit umbris pompeii quod non fuerint ægyptiorum armis ſubacti romani:nam pompeius pati noluit: ut romana arma ægyptiis armis cederent: quo factū eſt:ut etiā romani ægyptum amarent ubi manes pompeii ſepulti erāt. Poſt te:uidelic& poſt mortem tuam. Tui ſocerum:ideo ubi tuæ reliquiæ ſunt o pompei: locum illū populus romanus amauit.

Inde pharethoniá:cú i terrá primo deſcẽdiſſ& cæſar:deide ſe cõtulit ad alexandriá:ná ſperabat ſe ibi tutú fore pcipue hoc ipſo: q̃ põpeiú occiderat ptholemæus: ná ẽt ſi ſimulauerat ægre tuliſſe: tamé credere nõ poterat qn ibi tutꝰ eẽt ubi põpeius fuerat occiſus. Inde:poſtquá e manibus i cõtinẽté terram deſcendit. Parethoniam ut.i.ægyptiam: q̃ metropolis ẽ ægypti.uidelic& alexandriá: nam a ſe ipſo alexander Alexandriam appellauit cú urbé illam auxiſſ&.parethoniam aút appellauit a parethõe íſula ægypti.parethoniú uero ut iqt Strabo urbs ẽ:& portus igẽs.xl.fere ſtadioꝝ:hanc alii Parethoniú:alii Ammoniá uocant. Pig.ſæ.ſcele.i.pignoř capitis & cædis põpei. Signa.ſ.uictricia qbus ſẽper uícere conſueueras Sed fremitu:ſecurꝰ qdé pfectus ẽ alexádriá:uerú tamé dú iceder& per urbé præcedẽtibꝰ littoribꝰ q faſces gerebãt more romano:ſẽſit fremitú uulgi de dignabát.n.q̃ i regia urbe alia poteſtas eẽt maior rege ſuo. Suis.ſ.uiribꝰ. Iura: poteſtaté romaná Diſcordia pectora:Hoc ẽ ab ipo pectore diſſidẽtes. Magnúq; per.ſ.ſẽſit nõ i gratia cæſaris:ſed occiſú eẽ potiꝰ ad utilitaté ægyptioꝝ. Tamé uul.cæſar tá&ſi uider& nõ ſibi placere fremitú uulgi: tamé ſpé uultu ſimulat pmít altum corde doloré:& uultu itrepido:ſicut cõſueuerat uoluit cõtẽplari uetuſta ægyptiorú regú ædificia. Intrepidꝰ:nõ timéſ Supú ſedes:declarat. Et tẽpla ue.nu.ſ.iſidis cuius tẽplú uetuſtiſſimú erat iuxta ueneris fanú:ut inquit Stra. Teſtátia uires ma.ea.n.illic cõdita fuerát ab Alexandro rege macedonú. Circuit: cõtẽplaẽ. Et nulla:& alii oĩa tá&ſi pcioſa erãt utpote auro argẽtoq; ornata:tamé p nihilo hẽbat cõparatiõe pyramidú:ubi corpus alexádri ſepultú fuerat.

Inde pharethoniá fertur ſecurus in urbem.
Pignore tam ſæui ſceleris ſua ſigna ſecutus.
Sed fremitu uulgi faſces:& iura querentis
Inferri romana ſuis diſcordia ſenſit.
Pectora:& ancipites animos:magnúque piſſe
Nõ ſibi:tunc uultu ſemper cælante timorem
Intrepidus ſuperum ſedes & templa uetuſti
Numinis:antiquas macedonú teſtantia uires
Circuit:& nulla captus dulcedine rerum
Nõ auro cultuque deú:non mœnibus urbis
Effoſſum tumulis cupide deſcendit in antrú.
Illic pellei proles ueſana philippi
Fœlix prædo iacet:terrarum uindice fato
Raptus ſacratis totum ſpargenda per orbem

ná pyramides ita appellabanť ægyptiorú regũ ſepulchra:eo q̃ i forma pyramidis erãt: pyramis proprie eſt figura in fundo obtuſa:in ſumitate uero acutæ:ideo pyramis appellaẽ ab igne:ná πυρ diciť ignis. ná flámaignis tendit in acutú Turres erãt pyramides faſtigiatæ & ultra celſitudiné omné q̃ fieri manu poſſit. itaq; mẽſura umbrarú egreſſæ nullas hẽbat umbras:ut refert Solinꝰ.pyramides regum ſepulturas multas fuiſſe teſtis ẽ Stra.earum tres eximias fuiſſe ait:ſed duæ iter ſepté & ſpectacula adnumeratæ ſunt ſingulæ altitudie ſtadii figura quadrata altitudiné habẽtes paulo maioré quolib& latere:& paulo altera: alteram maior:i media fere laterum altitudíe igẽs lapis extat:i quo cochlius ẽ obliquus uſq; ad ſepulturá:atq; eæ iter ſe pxíæ i eodẽ ſunt plano ulteriꝰ i maioř mõtis altitudíe ẽ tertia multo primis duabꝰ mior:maioř tamé ipẽſa ſtructa.ná ab ipſis fere fundamẽtis:uſq; ad medium cõſtat ex nigro lapide:ex quo mortaria faciunt:ab extremis æthyopiæ mõtibꝰ delatꝰ:q cú & durus ſit & opatu difficilis reddit opus ſumptuoſú:hæc diciť meretricis figura ab amantibꝰ effecta:eam mulieré ſapho carminum doricham uocat:& fratris ſui charaxi amicá:quum leſbium uinum negociator naucrati cõportaret:alii eam rhodopé noíant.atq; fabulam quandá narrãt.q̃ ea dú lauareť:aqla alterú ex calceis manu ancillæ mẽphi deportarit: & i ſublime ſupra regis uerticé iura dátis elata:calceú i illiꝰ gremiú demiſerit:& q̃ ille calcei cõcinnitate:& rei miraculo permotus:per totam regionem miſit ad eam inquirendam:quæ huiuſmodi calceum ferret: & q̃ ea in urbe naucraticarum inuenta atque adducta:& regis uxor fuerit:poſt uero hác ſepulturam habuerit. Tumulus:ad tumulos. Illic pe.pro.in hac pyramide quam Cæſar contemplabatur:conditum erat Alexandri corpus. Veſana pro.quia pronus erat in iracundiam Alexander:ideo ipſum ueſanum appellauit qđ ita eſſe teſtatur & clytus amicus & familiaris paternus haſta traiectus:& Lyſimacus leoni obiectus:& Caliſtenes philoſophus in cauea mori iuſſus:ita egit ut deo genitus crederetur: peragrauit orbem rectoribus Ariſtotile & Caliſthene uſus forma fuit ſupra hominem anguſtiore: ut refert Solinus: ceruice celſa lætis oculis & illuſtribus:malis ad gratiam rubeſcentibus: reliquis liniamentis corporis non ſine maieſtate quadam decoris:uictor omnium uino & ira uictus.ſic morbo uinolentiæ apud Babylonem humiliore q̃ uixerat fortuna exemptus eſt.alexandri corpus ut inquit Strabo perdicæ ereptum ptholemæus alexandriam detulit eique parentauit:quod & adhuc ibi iacet:ſed nequaquam in eodem alueolo: nam qui nunc uitreus eſt:prius aureus erat. Fœlix pdo.uidelic& qui aliena diripiendo ſibi regnum comparauit. Vidice fa.id eſt ultore terrarum:quia mors fuit ultrix terrarum: tunc cum rapuit Alexandrú. ulta ẽ iniurias quas inumeras populis Alexander intulerat. Sacratis ro.& in hac pyramide ſacra cineres Alexandri repoſuerant:qui uento potius fuerant ſpargendi: quam conſecrandi. Sparſura per orbem: ubicunque aliquid detrimenti fecit Alexander: ibi ſui corporis membra ſpargenda erant.

Fortūna pe.ſed fortūa uoluit:ut a cineribꝫ alexādri abſtinuerit cæ.nā fecit ut regnū ſuū ꝑpetuo duraret uſqꝫ ad eā ætatē ꝗ ſi populi i libertatē aliq̄do ueniſſet: nō dubiū erat qn corpus alexādri dilaceraturi fuerit memores iiuriarū q̄s ab eo accepāt. Durauit ad ulti.i.uſqꝫ ad ultimū tps:ut obliuiſcerent̄ iiuriis ſuis po. nā regnū diuiſū ē ipricipes q alexādrū cōitati fuerāt. Ludibrio:ad ludibriū. Si red.or.i.ſi nunq̄ ꝓ liberta te faceret:ut orbis terrarū eēt ſui iuris:nō dubiū erat qui ſæuituri fuiſſēt i corpus & r̄liquias alexādri. Nō utile mūdo:quia ipſe docuit orbē terrarū ſub unius poteſtate eē poſſe:nūq̄ āte alexādrū quiſqꝫ iuētus fue rat:qui uniuerſo ꝓpe orbi terrarū iparet. Exēplū: quia exēplo alexādri cæ. & multi alii ēt domini or bis terrarū eē uoluerūt. Eſſe ſub.i.poſſe ſeruir̄ uni uiro. Macedonū fines: hic ē alexāder nō cōtentus regno paterno exercitū traduxir i aſiā & eā oēm ui cto Dario ipio ſuo ſubiecit. Latebraſqꝫ:quia mace donia erāt ferme latebræ q̄dā cōpatiōe r̄liqui orbis q̄ ipſe armis ſubiecit. P̄re.i.a p̄re eiꝰ philippo. Actꝰ ductus. Popu.aſ.qa bis Dariū alexāder ſupauit: & ipm ēt occidit:cū i captiuitatē duxiſſet uxorē eiꝰ & filias:& tamē alexāder:idē hoc modeſtiæ documē tū dedit eximiū:qa quāq̄ illæ pulcherrimæ eēnt: ta mē itactas ſeruauit. Humana ſtra.i.cū ruina & ma gna cæde hoīm. Exegit:exercuit. Amnes.ſ.eufratē & gāgē:qa eufrates flu.ē q totā itra ſe cappadociā cō prehēdit:& Comagenā:& Amanū: & Iſſicū ſinū in magna & i ꝑua armēia ꝑcurrit meſopotamiā diſter miat:ex eufrate ferebat̄ aq̄ i hortos pēſiles babylōis deniqꝫ eufrates a boreali tauri later̄ exorit̄.prio p ar menia fluēs occidētē uerſus:deīde ad auſtrū flexꝰ ta urū recidit īter armenios cappadoces & cōmagēos auctore Stra.gāges flu.ē idiæ: ideo dicit hos fluuios miſcuiſſe ſāguine hūano.ſ.eorū quos uicēdo occide rat. Terrarū fa.ma.ꝓſequit̄ ēt iuectionē i alexādrū dicit eni q̄d i aīo hūerit alexāder.ſ. ut oīa i poteſtatē ſuā r̄digeret:niſi morte ꝓuētus eēt. Alexāder:appo. Malū fa.deſtinatū malū terris & læteriferū. Fulmen qa uno eodēqꝫ tpe oīa puerteret q̄ſi fulmē. Et ſiduſ ini.aduerſū:ſicut aduerſa ſidera idu cūt peſtilētiā q̄ aīalia cūcta peūt: ita & ipē q̄ſi peſtilētia q̄dā fuit gēti bꝰ. Parabat:poſtq̄ maiorē p̄te orbis terraꝝ domue rat. Exteriore mari:qa oceano ſphera terræ circun dat̄.ergo exteriore. Nō illi fl. & uſqꝫ ad torridā zo nā penetrauit: nil illi obſtar̄ potuit quocūqꝫ ꝓgredi uoluiſſet. Flāma.ſ.feruētis zonæ. Vndæ.ſ.oceani

Membra uiri poſuere aditis: fortūa pepercit
Manibus:& regni durauit ad ultima fatum.
Nam ſibi libertas unquā ſi redderet orbem
Ludibrio ſeruatus erat:non utile mundo
Editus exēplum:terras tot poſſe ſub uno
Eſſe uiro:macedonum fines: latebraſqꝫ ſuorū
Deſeruit:uictaſqꝫ patri deſpexit athenas.
Perqꝫ aſiæ populos fatis urgentibus actus
Humana cum ſtrage ruit:gladiumqꝫ p oēs
Exegit gentes:ignotos miſcuit amnes.
Perſarum euphratē.indorum ſanguine gāgē
Terrarum fatale malum fulmēqꝫ quod oēs
Percuteret pariter populos:& ſydus iniquum
Gentibus:oceano claſſes inferre parabant
Exteriore mari:non illi flamma nec undæ:
Nec ſterilis libyæ: nec ſyrticus obſtitit āmon
Iſſet in occaſum mundi deuexa ſecutus
Ambiſſetqꝫ polos:nilumqꝫ a fonte bibiſſet
Occurrit ſuprema dies:naturaque ſolum
Hunc potuit finem ueſano ponere regi:
Qui ſecum iuidia qua totum cœperat orbē.
Abſtulit imperium nulloqꝫ herede relicto
Totius fati lacerandas præbuit urbes.
Sed cecidit babylone ſua: parthoqꝫ timendus

maris obſtiterunt. Nec li.ſcilicet obſtitit ei. Sterilis: quanuis ſterilis: tamen obſtitit quo minus duce ret exercitum. Ammon: ideſt templum iouis ammonis quod poſitum eſt inter ſyrtes. de hoc ſatis ſu perius. In occaſū:parua dixi iam properabat ire in occaſū: ideſt ultimum occidentē:uidelicet ad æthi opas occidentales. Deuexa:decliua uidelicet meridiē:quia polus antarcticus humilis ē. Polo:ſcilicet ar cticū & antarcticū. A fonte: quem nullus unquam inuenire potuit in hoc etiam multi reges elaborarūt inter quos Cambiſeſ etiam rex perſarum miſit;qui diligenter ſcrutarentur:hi uero nauigarunt ex aduerſo nili quo ad ripas q̄ſdā ꝑuenerūt inauigabiles:nec tamē referre potuerūt: ubi nilus originē hūerit:ille ergo natura prius deſtitiſſet orbē terrarū luſtrare:q̄ nili fontē iueniſſet. Occurrit ſu.di. ſed his cogitatis mors interuenit. Natura ſo.& nihil fuit q̄d potuiſſet cupiditati alexādri modū ipone p̄ter naturam.ſ. mortalis natus erat. Veſano re.iſaciabili qui iſania q̄dā ferebat̄: ideo nihil ūq̄uā aīum eius explere potuiſſet. Qui ſe.i.iuidia fecit:ut domioꝝ oīum ſupior eēt itē iuidia fecit ut poſt mortē curaret ne q̄s uniuerſo orbi terra rū p̄eēt ſicut ipē:nā xii.pricipibꝰ regnū ſuū diuiſit:q̄ ergo iuidia ipiū orbiſ:accepat eadē moriēs abſtulit. Nullo he.qa xii.pricipibꝰ regnū ptitus ē. Lacerādas:cū diuiderēt̄ i xii.ptes. Totiꝰ.ſ.i.totiꝰ fortūæ ſuæ. Ce cidit:mortuꝰ ē. Bab.ſ.quā ipē ſubegerat bel.& i ea regiā poſuerat:quis aruſpices mōerēt caueret ſibi ab ea urbe tamē cupiditate eiꝰ ipulſꝰ ē:ut ad eā uēiret & ibi a pdica ātipr̄i filio q picerna eiꝰ erat uenēo necatꝰ ē. Par.qꝫ. qa pthi & ipū i honore hūer̄t cuiꝰ urbē ipſe cœpat nā i par. ē babylō:& metropolis ē regiōis illius.

Proh pu.idignatur hoc loco Lucanꝰ:q̃ populi pthoꝝ timuere alexādrū & macedones cū auſi ſint ēt romanis iferre bellū:ergo plus uirīū iqt hūit Alexāder:q̄ po.ro.nā craſſū cū maiori pte exercitus pthi occiderūt Sariſſa.i.tela macedonica:& ſariſſa p ipſis macedonibꝰ poſuit. Pila.i.romanos.nā pilū ro.e telū. Proprius:qa ro. iperiū ſuū nō porrexerāt:tā ppe pthos:ſicut fecere macedones. Licet uſq̃ ar.q̄uis i occidēte: meridie & ſeptētrione maiores ſimus domini:q̄ nūq̄ fuerit Alexāder:tamē qđ ad orientē ptinet:ipſe nos ipio ſupauit. Sub ar.ſeptētriōe. Zephyriq̃ do.i. occidentē:nā zephyrus uentus ē occidētalis. Noti.ſ.meridiei. Cedamus i or.tamē uicti ſumus i oriēte potētia Alexādri macedonis. Arſacidū:a domīo pthorū:arſacē uiroſcyta:ut iqt Strabo q pthiā iuaſit atq̃ obtinuit. Arſacidæ.n.reges pthorū dicti ſunt:ſicut ptholemæi ægypti & Cæſares ro. Non fœlix:q̄ i dignū fuit hoc:ut ex oībꝰ puinciis pthia exigua fuerit Alexādro : q̄ nūc ē formidoloſa ro. cū in ea Craſſus cū exercitu pierit. Craſſi.ſ.pr̄i & filio. Secura pel. q̄a i ea nihil timuerit Alexāder:imo uero obſequentiſſimā ſibi hūit. Iā pe.ue. nūc redit ad Cæſ.& ptolemæū. dicit āt poſtq̄ rex tādē fremitū populi ſedauit:uenit ipſe ad Cæſ. & ſe i eius poteſtatē futuꝝ dixit:rege ergo q̄ſi obſide ſecurius Cæ. cœpit deīde diligētius cōtēplare ſitū ægypti:& ſe ēt dedere regi:cū paulopoſt Cleopatra ſupuenit q̄ blāditiis ſuis pellexit Cæ. Peluſiaco:ibi enī caſtra hēbat ad peluſium qđ ē unū ex hoſtiis nili. In a.pe.i aula alexandriæ quā pelleus Alexāder cōdiderat. Obſide:tāquā obſide pacis. Cū:dico iā ad Cæſ.uenerat ptholemæus cū excluſa eēt Cleopatra extra phaꝝ:& ipſa quoq̃ exercitū hēbat cōtra frēm:illa muneribus corrupit cuſtodes phari q cathēas ſoluerēt:qbꝰ illa extra portā excluſa erat & puā biremi igreſſa fefellit ptholemæū:& ad cæſ.puenit. Biremi: naui q̄ duobꝰ ordinibus remoꝝ uteret̃. Cuſtode:q̄ p̄erat portui. Cathenas:portus qbus excluderetur. Tectis æma. lōge repetitū ē epitherō.i.tecti Cæ.uictoris æmathiæ

Proh pudor æoi propius timuere ſariſſas.
Q uā nūc pila tient populi licet uſq̃ ſub arcto
Regnemus zephyri domos terraſq̃ premāus
Flagrantis poſt terga noti cedamus in ortus
Arſacidum domino:non fœlix parthia craſſiſ
Exiguæ ſecura fuit prouincia pellæ
Iam peluſiaco ueniens a gurgite nili
Rex puer imbellis populi ſedauerat iras.
Obſide quo pacis:pellea tutus in aula
Cæſar erat:cum ſe parua cleopatra biremi
Corrupto cuſtode phari:laxare cathenas
Intulit æmathiis ignaro cæſare tectis
Dedecus ægypti: latii feralis erinnys
Romano nō caſtra malo:quantū īpulit argos
Iliadumq̃ domos facie ſparthana nocenti
Heſperios hauſit tantum cleopatra furores.
Terruit illa ſuo ſi fas capitolia ſiſtro.
Et romana petit imbelli ſigna canopo
Cæſare captiuo pharios ductura triumphos:

Ignaro:neſciēte illā adeſſe: & eiuſmodi mulierē rat cleopatra uidelicet. Dedecus æ. nam reges & reginæ ſunt decori & dedecori regnis ſuis prout fuerūt ſed cum ipſa eſſet impudica:luxurioſa:auara dedecus erat ægypti. Feralis eri.furia lætifera. Latii:italiæ:quantas clades intulerit italiæ hiſtoria docet.primo enim cauſa fuit:ut multi e romanis occiderentur cum cæſare: deinde cum cleopatra ſe coniunxiſſet cum antonio cauſa fuit:ut bellum ciuile iterum conflaretur inter octauianum & M. Antonium:& ad Leucadem promontorium bello nauali uicta eſt Cleopatra cum Antonio:ibique multa milia romanorum periere. Nō caſta:ideſt impudica. Ad malum:romanum. uidelicet quia blanditiis duces romanos pellexit. Quantum imp.ar. dicit non minus prope exitium intuliſſe romanis Cleopatram:q̄ intulit helena Aſiæ.uidelicet troianis. Sparthana:uidelicet helena quo bello irritauit græciam & Aſiam pulchritudine ſua. Argos:uidelicet Europam in qua eſt græcia. Iliacasque do.uidelicet aſiam.nam ilion in aſia eſt. Facie no. nam forma ſua tantum mali intulit quantum helena Sparthana:de opido ſparthæ. Ouidius Me duce dardanius ſpartham oppugnauit adulter. Auxit:augumentauit. Heſperios: italos. Tenuit iam ſ.parum inquit fuit quin cleopatra imperium orbis terrarum teneret. Siſtro:ſiſtrum eſt genus tubæ incuruæ quo utebantur ſacerdotes tunc cū ad iqſitionē oſiridis populū cōuocabāt: ut imitarent̃ Iſidis plāgores q̄ oriſim uirū ſuū diu q̄ſitū tādē inuenit.erat enī āniuerſariū ſacrificiū:qđ ægyptiis ſingulis qbuſq̃ ānis celebrare ſolebāt Capitolia:īpiū ro.itellige. Si fas:ita dixit ſi fas:quēadmodū dicer̃ ſolēus:ſi diis placet. Petit:iuadit: qa cōtra Octauianū ducit exercitū cū M. Antonio cōiūcta. Rōana ſigna.i.ſigna Octauiani cæ. Canopo:populo ægypti. Canopus cētū ac uigiti ſtadiis diſtat ab alexādria:pedeſtri itinere uadētibꝰ dicta de noīe cāopi:qui Menelai claſſē gubernat: & ibi mortuus eſt: ut refert Strabo : in ea eſt Serapidis templum & cultu & religione excellens: ut etiam doctiſſimi uiri credant:& pro ſe uel pro aliis inſomnia captent. Imbellis:molli: ut ſupra emollit gentes clementia cœli: Ductura triumphos:quia in amorem ſuum traxit & pellexit Cæſarem:ut parum abſuerit: quin amore uictus ſe crederet ægyptiis occidendum: nam dum ille amori operam daret & luxu captus cōuiuiis & epulis idulgeret pene a Photino & achilla ē opp̄ſſꝰ: ſicut i ſeq̄ntibꝰ declarabitur.

Leucadioq; fuit:poſtea apud leucadē ꝓmontoriū ī magno diſcrimīe fuit īperiū ro.nūqd romāi īparent an Cleopatra romāos īpio ſuo ſubigeret. Leucadio gur.uidelic& ī mari qđ ē apud leucadē. An nō ſu. hoc īcertū:an cleopatra īpiū ro.tenerent:an romāi.duplici rōe īdignū fuiſſet romanis:ſi cleopatra regnaſſet.ꝙ uidelic& īdigna mulier erat:& ꝙ mulier nō romana. Nec nr̃a.i.nec romana qdē.Mūdū:īpiū mūdi. Illa nox:q̄ cōſuetudinē cū cæſare hūit.Animi.ſ.Cleopatræ.Inceſtā ꝑtho. īpudicā cleopatrā ptholemæi filiā. Cubili mi.in eodē toro cōcubuit. Nr̃is du.cū cæſare primū deīnde cū.M.Ant.Quis ti.ue. inue&us ē ī cleopatrā:q̄ īpudicitia & pulchritudine ſua plurimū nocuit īpio ro.nūc cæſarē reꝑhendit q cū du&or eēt fortiſſimus populi ro.& ī medio flagrāte bello ciuili uerſaret tamē amore mulieris huius corruptus fuerit:ut ꝓpea ignoſcēdū ſit antonio q cū mollioris eſſet īgenii amoribus huius capi potuerit a maiori ad minus arguit.ſi uīcere:potuit animū cæſaris durū & nō facile credentē blāditiis mulierū:q̄to facilius id ī.M.Antōio fecit q natura mollior erat. Quis.q.d.oēs. Ignis:amor. Hauſerit:cōꝑhēderit corrupit pōt eē hyppalage.i.durū pe&us cæſaris hauſerit ignē. nā ignis ꝓ amore ponit Vir.& cæco carpitur igni. Et ī media rabie: declarat.i.ī medio furore.uidelic& cū bello ciuili adhuc eſſet occupatus:magnus adhuc labor ſuperat. nam uincēda erat claſſis pōpeii uīcendæ reliqæ belli ciuilis q̄s ſecū duxerat cato & ad iubā regē libyæ ꝑuenerat:q ī officio populi ro.ꝑmāſerat:cū igr̄ tāta adhuc ſuꝑeſſent:tamē mollitus ē cleopatræ blāditiis. Aula.nā cū ante oculos obuerſaretur Pom.cædes & in ipſa aula ptholemæi regis eēt: cuius iuſſu pōpeius occiſus fuerat. Vacauit cæſar.i.operā amoribus dedit. Sāguine:nondū inqt abſterſus erat cruor ī theſſalia ſpſus:cū tamē cleopatræ amorē cōcipe potuit.Ar.i.cū bello cōiūxit. Illicitoſq; thoros:uidelic& alieos:utpote ex pellice:nā ex hoc cōpreſſu cæſaris grauida fa&a ē Cleopatra & puer ꝑpit cui poſtea nomē īpoſuit cæſariō quē poſtea M.Antonius iuſſit īterfici. Cōiuge.ſ.Calfurnia cæſaris uxore.

Leucadioq; fuit dubius ſub gurgite caſus.
An nondū hæc noſtra quidē matrona teneret
Hoc animi nox illa dedit:quæ prima cubili
Miſcuit inceſtam ducibus ptholemaida nr̃is
Quis tibi ueſani ueniam nō donet amoris
Antoni?durum cum cæſaris hauſerit ignes
Pe&us & in media rabie medioq; furore:
Et pompeianis habitata manibus aula?
Sanguine theſſalicæ cladis perfuſus adulter
Admiſit uenerem curris:& miſcuit armis
Illicitoſq; toros:& non ex coniuge parthus?
Proh pudor oblitus magni:tibi iulia fratres
Obſcœna de matre dedit:parteſq; fugatas
Paſſus in extremis libyes coaleſcere regnis
Tempora niliaco turpis deprendit amori:
Dum donare pharō:dū nō ſibi uīcere mauult
Quem formæ cōfiſa ſuæ cleopatra:ſine ullis
Triſtis adit lachrymis:ſimulatū cōpta dolorē
Qua decuit.ueluti laceros diſperſa capillos.
Et ſic orſa loqui:ſi qua eſt o maxime cæſar

Proh pu.ꝑ exclamationē exagerat adulteriū cæſaris:dicens:dedecus īgens fuit:ut fratres Iuliæ ex pellice Cleopatra generaret:quā ex matrimonio legitimo cōceptā ī matrimoniū pōpeio dederat. Obſce.deteſtabili & execrabili. Matre.i.pellice. Parteſq; fu.& ꝑter facinus quod admiſit minime ignoſcēdū acceſſit ꝙ interea ꝑtibus.i.pompeianis ſpē dedit:qua poſſent ciuile bellū reparare.nā ille dū operā dat amoribus: interea cato ad iubā ꝑuenit:& ope illius exercitū iuſtū renouauit. Coaleſcere:ſimul creſcere augeri & cōparari. Regnis libyæ:uidelic& ī regno iubæ regis numidiæ. Dependit: tradidit. Tēpora:q̄ cōſumenda erant ad perficiendum ciuile bellum. Turpis:utpote adulter: Niliaco amori: id eſt Cleopatræ:q̄ regina fuit ægypti:dico fecit hoc dum mauult.Donare:ſcilic& Cleopatræ.non ſibi: ſed cleopatræ uincere cuius amoribus correptus erat. Quæ formæ cō.nunc dicit quomodo cleopatra cæſarem in ſuum amorem pellexerit:cum corruptis cuſtodibus ad reginam ueniſſet in Alexandriam ad cæſarem ingreſſa eſt:& Cæſaris pedibus proſtrata in hunc modū eſt locuta dum cæſar eſſet in regia ptholemæi:& epulis ac regifico luxui intentus eſſet:delegit ergo tempus & locum ut poſſ& ſibi morigerum facere cæſarem. Formæ ſuæ:ipſius conſcia erat:ut ſperaret atque cōſideraret poſſe animū cæ.capi. Triſtis a.fecit quandam declamationem.declamauit enim per contrarium:quomodo triſtis ſi ſine lachrymis: ſed triſtis mœrorem ſimulans. Compta: id eſt ornata habens dolorem ſimulatum: quia ſe ornauit quantum ſimulanti dolorem conueniebat.quam decuit quaſi dicat non decuit. Veluti:tanquam diſperſa ſit illa nihilo ſegnius: quam ſi ſpſis capillis prouoluta eſſet genibus cæſaris auſa eſt in hunc modum loqui. Diſperſa:ſciſſa ac inornata capillos. Si quam eſt: confuſe loquitur & perturbate:ut fœmina & perturbata perſona. ordo eſt. ego fœmina non prima tenebo urbes niliacas: ſi tua dextra reſtituat me ueteri fato: deinde per parentheſim lege & cum ſuperioribus iunge hoc modo. ego regina clariſſima proles Lagi pharii comple&or pedes: ſi qua eſt nobilitas o maxime cæſar & ego exul in æternum delapſa a regnis paternis: tu æquum ſidus ades noſtris gentibus. Proles lagi:id eſt quę a Lago

rege ægyptiorum.originē duco.i.cui pr̄ Ptholemæus Auletes lagus:nam a ptholemæo lagi filio q Alexandro ſucceſſit dicti ſunt reliqui reges lagi:ſicut cæteri cæſares a primo cæſare denominati fuerunt:ptholemeus.n.lagi filius alexandro ſucceſſit:ptholemæo autem philadelphus:philadelpho euergetes:poſtea philopater agatocliæ:poſtea epiphāes:poſtea philomator:filio a pr̄e īperiū accipiēte hinc uero ſucceſſit ſecundus euergetes nominatus:hunc phyſconem dicunt:cui ptholemæus cognomento lathurus. ſucceſſit lathuro tempore Strabonis ptholemæus auletes cleopatræ pater. Exul in æter uidelicet niſi tua ope in regnū reſtituar. Veteri fa.i.ātiquæ fortunæ meæ Reſtituat me in regnum meum. Sidus æquum tanq̄ ſidus proſperū. Fœmina: quia occurrebat illud fœmina es & regnare non potes dicit ipſa nō ita eēt:hanc enim cōſuetudinem eſſe in ægypto: ut fœmina regnent. Diſcrimine nulla differentia ſexus. Lege ſum.& utitur teſtamento ꝙ ipſa cum fratre pariter heres regni ægypti relicta fuerit. Verba.ſ.teſtamenti. Sūma:ultima. Qui iu.moriēs pr̄ iuſſit:ut mr̄imōio iūgeret ptholemæo fr̄i & una cū illo regnarē:nā r̄gibus oīa licēt:ūde Cābyſes correptus erat ſceleſto amore ſororis: accitos igr̄ ad ſe magnos īterrogauit nūqd liceēt fr̄i ducer̄ uxorem. magi ſt̄ quos philoſophos græ.uocāt nos uero ſapientes ītellexer̄t qd ſibi uellet illa cābyſæ r̄gis īterrogatio.erat.n.natura procliuis ī libidinē:ſicut barbari ſolēt ſpaciū reſpōdēdi poſtularūt.ſ.unum diem. poſtero die redeunt & reſponſū dederūt: quo nec uolūtatē r̄gis offēderūt:& legē naturalē q̄ prohibet ſororē fratri miſceri conſeruarūt dixerūt.n.non inuenimus rex legem quæ permittat ſororem cōiungi fratri:ſed lex ē regi licere quicqd uoluerit. Thalamos.i.in matrimonio. Puer ipſe ſo.ſi queris cæſar cur regno pepulerit:nō ipſe fuit:ſed ſatellites ipſius.ſ.photinus & Achillas: quorū cōſilio regitur.

Nobilitas pharii proles clariſſima lagi
Exul in æthernum ſceptris depulſa paternis
Si tua reſtituat ueteri me dextera fato
Complector regía pedes tu gentibus æquū
Sydus ades noſtris:non urbes prima tenebo
Fœmina niliacas:nullo diſcrimine ſexus
Regina ſit ferre pharos lege ſumma perēpti
Verba patris qui iura mihi cōmunia regni
Et thalami cum fratre dedit:puer ipſe ſororē
Si mō liber amat:ſed habet ſub iure photini
Affectus enſeſꝗ ſuos:nil ipſa paterni
Iuris nunc repeto:culpa tantoꝗ pudore
Solue domū:remoue funeſta ſatellitis arma:
Et regum regnare iube:quātos ne tumores
Mente gerit famulus: magni ceruice reuulſa
Iam tibi ſed procul hoc aduertāt fata minant̄
Sat fuit indignum cæſar mundoꝗ tibiꝗ
Pompeium facinus meritūꝗ fuiſſe photini.
Nequicq̄ duras tentaſſet cæſaris aures
Vultus adeſt precibus:facieſꝗ inceſta porat.
Exigit infandam corrupto cæſare noctem
pax ubi pta duci doniſꝗ īgentibus empta eſt
Excepere epulæ tantarum gaudia rerum
Explicuitꝗ ſuos magno cleopatra tumultu:
Nondum trāſlatos romana in ſæcula luxus.

Puer:puerum appellauit:ut mirum nimiū uideri poſſit:ſi imperio ac cōſilio ſatellitum ſuorū ſubiectus eſt. Amat:amaret. Si mō li.ſi modo ſit ſui iuris. Affectus:uoluntates. Suos enſes.i.poteſtatem ſuam. Sub iure:ſub poteſtate nō audet diſcedere a uoluntate ſatellitum. Nil ipſa paterni:quæro id agas:ne regnū ægypti ſit ſub poteſtate ſatellitum regis:nā hoc dedecus pati nō poſſū. Solue:libera. Culpa:qa culpa & crimen eſt. Regem:id enī qd̄ rogo ē:ut fr̄ meus rex ſit & nō photinus. Quātosne.tu.& q̄ta inqt ſupbia credis īflatum eē photinū poſtq̄ pōpeiū obtrūcauit:idē quoꝗ tibi facere auderet:& aīo cōcepit ſi fortuna fauerit.Minat̄.ſ.auellere & tibi ceruicē. Hæc.ſ.abſcindere caput. Auertāt.i.ꝓcul dii amoueāt. Sat fuit.ī nā cæde pompei meritū conſecutus ē photius:tu uero ſcelus ac cædes appellaris:qī id tua cauſa photinus fecerit. Pōpeii facit ut cū facinus admiſerit qī de re bene meruerit nō ē hoc tolerādū. Neq̄cq̄ du.nūc dicit quē effectū oro cleopr̄æ hūerit:obtiuit cleopatra qd̄ uoluit nō pcibꝫ:ſed forma q̄ cæſaris aīum cōmouit nā id obtiuit qd̄ ualde optabat.ſ.ut cæſar ſecū miſceret̄. Vultus:forma oris. Adeſt:cōiūcta ē cū pcibꝫ. Facieſꝗ in.ipudica forma. Perorat.i.obtinet qd̄ uolebat. Exigit.ſ.pcibus ſuis. Infandā:ſceleſtā noctē. Corrupto cæ.ſ. amore eius. Pax ubi pta:cleopatra ſicuti ſupradictū ē nō tā pcibꝫ q̄ forma obtiuit a cæſare qd̄ petebat: ut.ſ.i gr̄am cū fr̄e cōciliaret̄:quo fcō tūc cōuiuia pata ſūt ſūptuoſiſſima:qbus cæ.cū rrge atꝗ regia iterfuit: & ipſa deīde ſuos ornatus apuīt oēs:nec qcq̄ prætermiſit qd̄ efficere potuit: ut cæſari placeret: deſcribit igit̄ locū prīo.ſ.ædes ī qbus patū ē cōuiuiū:deīde ſūptuoſas æpulas & appatus. Vbi:poſtq̄. Duci.ſ.a cæſare. Empta:ab ipſo duce:qa multa mūera cæ.dederūt. Excepe æpu.ſ. poſtquā ī gr̄am rex cū regia rediiſſ& Gaudia re.qa ſtructa ſūt cōuiuia regifico luxu pata. Expli.apuit ſupabūdātia rerū oīum & ſūptuoſus appatus cleopatra. Tumultu:pro mole & magnitudīe magna:poſuit tumultū ſignificat ſāuloꝝ ac famulaꝝ quoꝝ pōpa magna ꝓgreſſa ē in cōuiuiū. Nūdū tranſlatos:qa luxus nūdum ad romanos puenerat.

Ipſe locus:primū deſcribiť locus:qui adeo paratus erat ꝑcioſis rebus:ut nec tēpla quidē deoꝝ:q̄ poſtea ætas corruptior ædificauit tā ornata eſſe conſueuerint:& oſtendit priſcis illis fuiſſe templa q̄ illi pie magis colebant:q̄ precioſis muneribus. Aetas.ſ.poſtera q̄ corruptior futura erit. Quod:ꝓ quale templū

Laq̄ataq; tecta:trabeataq; tecta.laq̄ria proprie dicuntur trabes quibus ſuſtinetur tectū:dicit & trabes fuiſſe auro ornatas:ut uix pondus auri ſuſtinerēt. Ferebant:ſuſtinebant. Diuitias.i.aurū:argērū:& lapides precioſos. Craſſū.ſ.denſū ac ſolidū aurum. Abſconderāt:nō uidebanť trabiū ligna:nā auro tecta latebant. Nec ſūmis cru.& domus nō erat cruſtata marmore:ſed tota marmorea:cruſtati dicunť pietes marmore tecti ī ſuperficie i ſimilitudinē cruſtarū:fit dr̄ia inter cruſtū & cruſta.cruſtū ē eſculentū:cruſta de aliis rebus dr̄. Sūmis.ſ.i ſuperficie ſectis. Stabatq; nō ſe a.& nō erat īutilis achates q̄ lapis tantūmodo poſitus eſſet ad ornatū:imo uero archaticæ colūnæ ædiū arcus ſuſtinebāt:iō nō ſegnis: achates eſt ꝑcioſus lapis:quē qui geſtauerit ī annulo efficitur amabilior.Achatē lapidē Sicilia primū dedit in achatis flu.repertū non uilem:cū ibi tantū reperireť:quippe īter ſcribētes eū uenæ naturalibuſſic notant formis:ut cū optimū ē uarias rerum præferat imagineſ:nūc diuerſis ī lociſapparet teſte Solino dat creta:dat india:achates ſanguineis maculis irrubeſcit:ſed q̄ maxīe ꝓbať uitreā hēt ꝑſpicuitatē:ut cyprius.nāq̄ē faciē cerea abūdans triuialiter negligiť.

Ipſe locus templi quod uix corruptior ætas
Extruat inſtar erat:laqueataq; tecta ferebant
Diuitias:craſſumq; trabes abſcederat aurū.
Nec ſūmis cruſtata domus:ſectiſq; nitebat
Marmoribus:ſtabatq; ſibi in ſegnis achates:
Purpureuſque lapis:totaque effuſus in aula
Calcabatur onix:hebenus mareotica uaſtos
Non operit poſtes:ſed ſtat pro robore uili
Auxilium n forma domus:ebur atria ueſtit
Et ſuffecta manu:foribus teſtudis inde. do
Terga ſedet crebro maculis diſticta ſmarag
Fulget gema toris & iaſpide fulua ſuppellex:

Purpureuſq; la.atq; purpureis lapidibus ſtratum erat ſolū:& pauimentū ipſarū ædiū. Purpureus.ſ. porphireus:ſicut enim appellanť porphira lapis & petra: nā porphira græci dicūt:nos purpura. Effuſus:ſtratus. Calcabatur.ſ.a conuiuantibus. Onix:lapis eſt nitidus ad ſimilitudinē & ī modū unguis: unde etiam denomīationē habuit.nam ονιξ ονικοσ græ.latine ſignificat unguem. Hebenus:q̄ alibi ꝑcioſa habentur:ibi erant pro uiliſſimo ligno.Sola india hebenum mittit:nec uniuerſa:uerum exigua ſui parte ſiluis hoc genus edit:arbor eſt plerūq; tenuis:ſed frequentior uimine raro in craſſitudine caudicis extuberata:hiulco cortice & admodū reticulato:dehiſcentibus uenis adeo:ut per ipſos ſinus ps ītima uix tenui libro contegať:lignū omne abſq; mediali:eadem ferme & facie & nitore qui eſt ī lapide gagate : teſte Solino : indi reges ex eo ſcæptra ſumunt: & quaſcunq; deorum imagines non niſi ex hebeno habent:iidē ferunt materia iſta liquorē non contineri & quicq̄d maleficium fuerit:tactu eius auerti:hac gr̄a pocula ex hebeno hēnt:hebenū ex india mithridaticō triumpho romæ primū pōpeius magnus exibuit. Mareotica :q̄ naſcitur apud paludē mareotim. Nō operit po.ſ.nō ī ſupſicie hoſtii ponebať hebenus:ut eſſet ad ornatū. Sed ſtat ꝓ ro.q̄a hebeneæ columnæ ſtructæ erāt q̄bus ſuſtentareť. Domus uili.iō dixit:q̄a ſuperius achaticas colūnas hūiſſe dr̄:& comparatione ergo achatis uilis eſt hebenus. Auxiliū:ad ſubſtentandum domum. Nō forma:nō ꝓ ornatu:ſed ꝓ ſubſtentaculo domus erat. Ebur atria ue.& q̄d dicā pietes marmorei in eoꝝ ſuperficie erant cruſtæ eburneæ. Ebur:uidelicet cruſta eburnea ueſtit atrium.

Et ſuffecta:teſtudo indica q̄ ſolet eſſe in precio:nunc erat tegmen poſtiū:teſtudo eſt animal aquatile ſimul & terreſtre:quia mō in aqua mō in terra habitat.Strabo refert indorum legatos qui ad cæſarē auguſtum uenerant:ei dono attuliſſe īter cætera octo ſeruos nudos in ſubligaculis aromatibus delibutos:mercuriū a puero brachia ab humeris exertum:itē uiperas ingentes & ſerpētē decē cubitorum: & teſtitudinē fluuialem trium cubitorum:Solinus uero dicit qui Taprobanem inſulam colunt marinas etiam teſtudines capere:quarum tanta eſt magnitudo:ut ſuperficies eaꝝ domum faciat:& numeroſam familiam non arcte recepter. Oſtreū eſt:hēt.n.tegmen oſtreū. Teſtudo:īdica teſtudo ad ſimilitudinē huius aīalis q̄ď uulgo naſciť apud nos eſt precioſiſſima & oſtreo eius ornabanť poſtes:lecticæ & cætera huiuſmōi quæ ī domo ornatū aliquē requirunt. Terga:oſtrea. Indæ:indicæ:quæ naſciť in india. Suffecta : inſerta foribus. Manu.ſ.artificis:nā theſſilis q̄buſdā huius indicæ teſtudinis diſtinctæ erāt fores. uerniculatas fores dicit:ſic.n.appellat cicero.i.theſſiris quibuſdā diſtinctas:uulgo intarſiadi a ſcachi:ad ſimilitudinem theſſerarū:nā theſſera ſignificat quattuor theſſera ſignificat formam quadratam. Sedent.ſ.in ipſis foribus. Maculis diſt.i.hentia maculas diſtinctas. Smaragdo:lapide ꝑcioſo.Smaragdis ſcythicis tertiam īter lapideſ dignitatē Theophraſtus dedit:nā licet ſicut ægyptii:& calcedōii & Moedici & Lacōici ꝑcipuus ē honor ſcythicis:nihil his iucūdius:nihil utilius uidēt oculi.nā uiſus quos alteriuſ gēmæ fulgor retulerit ſmaragdi recreāt. Fulcit gēma.t.ſ.gēmati erāt tori. Fulcit:ſuſtiēt fulcra ex gemma dicit hūiſſe toros: nā fulcire eſt ſuſtinere in fulcrum tori dicitur tegmen. Gemma to.ideſt tori habent fulcra gemmata.

Sic torus aſſyrio cuius pars maxima ſucco
Strata micāt tyrio:quorū pars maxīa lētum
Cocta diu uirus non uno duxit aheno.
Pars auro plumata nit&:pars ignea coco
Vt mox eſt phariis miſcendi litia telis
Tūc fāulæ nūerus turbæ:populuſq; miniſter
Diſcolor hos ſanguis:alios diſtinxerat ætas.
Hæc libycos pars tā flauos gerit altera crines
Vt nullas cæſar rheni ſe dicat in aruis
Tam rutilas uidiſſe comas pars ſāguinis uſti
Torta caput.refugoſq; geres a fronte capillos
Nec non infelix ferro mollita iuuentus
Atque exſecta uirum:ſtat cōtra fortior ætas:
Vix ulla fuſcante tamen lanugine malas
Diſcubuere reges:toris maiorque poteſtas
Cæſar:& īmodice formā fucata nocentem:
Nec ſceptris contenta ſuis:nec fratre marito:
Plena maris rubri ſpoliis colloque comiſque
Diuitias cleopatra gerit:cultuque laborat.

Iaſpide precioſo lapide:iaſpidis Plinius li.xxxvii.naturalis hiſtoriæ dicit iaſpidem uiridem & craſſi coloris eē. Fulua ſu.i.tori ueſtis & aulea habebant iaſpide fulgentia pro ſupelectile intelligo ueſtes quibus tori ornantur. Aſſyrio:aſſyr dicit feſtus pompeius antiqui ſanguinem uocabant.unde aſſyrius tia riū deduci poſſe uideť ſanguineus.i.purpureus:aut certe dicit purpuram quæ in aſſyria tingiť. Aſſyrio ſucco:id eſt purpureo colore qui color ſummus eſt Cuius pars:pars erat ornata purpura aſſyria pars āt tyria.nam in aſſyria & tyro purpura tingitur precioſa:tyrus ē oppidum phœniciæ ubi piſcis naſcitur cuius ſāguine tingitur purpura. Cocta diu.nā q̄to diutius coqtur purpura:tāto ēt melior ac tenacior redditur:iō uirus appellauit ſuccum purpuræ. Lentū: Tenax. Non duxit.i.traxit uno aheno.i.ſæpius cocta. Plūmata.i.in plūmarum modum:ſicut ſquāmæ ſunt piſcium. Auro.i.aureas ſquamas habebat in ſimilitudinem piſciū. Ignea co.nā coccineus color igneus eſt. Vt mos ē phariis.i.ægyptiis:nā hic texēdi genus eſt.ſ.diſtinctū diuerſis coloribus ī ægypto. Litia:ſunt quibus tela texitur. Tunc famulæ:talis inquit erat aula:talis ornatus aulæ:ſed ingēs numerus erat famulorum ac famularū:quæ miniſtrabant epulis eiuſmodi ſūptuoſis erant diſſoni linguis diſſoni moribus ac facie atq; colore. Famulæ turbæ:p turbæ famulantis:nā adiectiue poſuit famulæ pro famulātis. Populuſq; m.i.multitudo ſeruorū. Miniſter.i.multitudo ſeruorum. Sanguis.ſ.famulorum ac famularū.ſ.genus quia diuerſi generis erant. Diſtīxerat ætas:quia alii iuuenes:alii grauioris ætatis erant. Libycos:nigros. Tam:Adeo.
Flauos:ut cæſar ipſe fateretur ſe in regione germaniæ non uidiſſe crines nitidiores:nam germani habent crines flauos ac nitidos. Cæſar:qui galliam germaniam bello ſubegerat:diu enim in his ꝓuinciis cæſar fuerat:quas decēnio tandem īperio populi romani ſubegerat. Rhenus:flu.germaniæ. Pars ſcilicet famulorū. Vſti ſanguinis:id ē æthiopū pars erat.ita enim æthiops īterpretatur oetho ſignificat uro opo opos uultum:id eſt qui uſtum uultum habet.ideo nigrū:mauros ſignificat famulos īterfuiſſe.
Torta caput.i.capillos:habent enim mauri capillos criſpos in ſimilitudinē lanæ. Refugos:id eſt retro fugientes a fronte:quia torti ſunt. Necnon infœ.quia uirilitatem amiſerat:erant enim eunuchi cōplures:nam ſicut apud Terentiū legitur in domibus regum ſunt eunuchi quibus reginæ delectanť. Ferro molli.i.mollior effecta cum genitalia eſſent abſciſſa & declarat. Execta uirum:id eſt hēns āputatā uirilitatem. Contra:ex altera parte. Fortior uidelicet adulta ætas. Vix ul.fu.& oſtendit hanc partē famulorū fuiſſe in ipſa pubertate:tunc primum ephebos inierant.nam ephiuos græ.adoleſcens dici poteſt latine εφηβοσ ſignificat.επι την ηβην ſignificat ætatem.i.quit in ætate eſt:nos adoloſcentem dicimus.inire autē ætas dicitur decimo quarto anno prima quidem ps uitæ eſt infantia:ſecunda pueritia:q̄ quodāmodo appellari non poſſunt ætates:quia huiuſmodi ſunt:ut nullam prope induſtriam habeant.tertia uero ætas adoloſcentia dicitur:cum ad quartūdecimum annum uenerit. Fuſcata:adumbrata. Lanugine:primos barbæ pilos qui adeo tenues ſunt & candidi:ut uix diſcerni poſſint. Diſcubuere toris:poſtq̄ deſcripſit ædes & apparatum:nunc deſcribit cōuiuas.dicit enim habuiſſe cōuiuas non indignos tāto appatatu. Reges.ſ.ptholomæus & cleopatra. Maior.ſ.regibus:quia imperator erat populi ro.Cæſar. Immodice:imoderate ſine modo:ſed præcipue īmoratur in deſcribenda pulchritudine cleopatræ & ornatu eius ſuperfluo.nam gēmis & auro onuſta erat:ut uix ſuum ipſa ſuſtinere poſſet ornatum. Fucata.ſ.facie falſo colore.nā fucus proprie diciť color:q puellis colorē inducit etiā pallidis. Contenta ſuiſ.ſ.quæ maiora etiam regna cōcupiſceret. Nec fatre marito:quia iā in cōplexus ſuos pellicere uolebat cæſarem. Maris rubri:in mari rubro naſcunť lapides precioſi & margaritæ q̄bus ipſa orta erat.dat & īdia dat ēt litus britānicū margaritas:ſicut diuus iulius thoracē quem ueneri genitrici in templo eius dicauit:ex britānici margaritis factum ſubiecta inſcriptione intelligi uoluit:ſyllanis primū tēporibus romani allati ſunt uniones. Spoliis:uidelicet precioſis lapidibus. Colloq; e.uidelicet monilia colli geſtabat plena gemmis & comis redimita caput erat. Cultuque laborat:id eſt uix ſuſtinet ornamentum ſuum.

Candida:dicit cleopatrã pectori ſuo ſuperimpoſuiſſe tenuiſſimũ uelum:quod perlucebat non ut tegeret pectus:ſed ut decentius redderet. Sidonio:ſidon donis eſt quod nũc uulgo appellant el zendale de ſidone regione:ſed ſidonium dicere debemus.Sidon poſt barutum eſt:ut refert Strabo:quadrigentis fere ſtadiis ab ea diſtans ſitum habet in pulcherimo continentis portu:poetæ adeo ſidonem celebrant : ut homerus nõ meminerit tyri:q̃ cum illa & magnitudine & antiquitate contendit:& poſt ſidonem ẽ & tota inſula eſt continens tamen aggere coniungit̃:ex ſidone philoſophi illuſtres fuere Bethus:itẽ diodorus eius frater.

Candida ſidonio perlucent pectora filo
Quod nilotis acus cõpreſſum pectine ſerꝝ
Soluit:& extenſo laxauit ſtamina uelo.
Dentibus hic niueis ſectos atlantide ſilua
Impoſuere orbes:quales ad cæſaris ora
Nec capto uenere iuba:proh cæcus & amẽs
Ambitione furor.ciuilia bella gerenti
Diuitias aperire ſuas incendere mentem
Hoſpitis armati:non ſit licet ille nefando
Marte paratus opes mundi quæſiſſe ruina
Pone duces priſcos & nomina pauperis æui
Fabritios curioſqꝫ graues:hic ille recumbat
Sordidus ethruſcis abductus conſul aratris

Quod nilotis acus:id eſt ægyptia. nã in ægypto hoc texendi genus fieri ſolet:ſenſus ẽ qđ pecten texendo denſauerat: acus diſtinguendo laxabat. Pectine:nã textores fila filis cõiungũt. Ordo ẽ & nilotis acus ſoluit & laxauit ſtamina & cætera.

Quod ſtamen ſerũ.id eſt ſericũ & eſt numeri pluralis:hi ſeres horum ſerum:ſunt enim populi apud æthiopiam orientalem & indiam ubi bõbix naſcit̃ in arboribus:de quo fila huiuſmodi tenuia deducũtur.Vir.Velleraqꝫ ut foliis depectãt tenuia ſeres:a ſeribus ergo ſericum ẽ appellatum.Seres teſte Strabone tam longæ dicũtur uitæ:ut ducentẽſimum annũ excedant:Solinus ait hos aquarum aſpergine iundatis frondibus uellera arborum adminiculo depectere liquoris:& lanuginis teneram ſubtilitatem humore domare ad obſequiũ hoc illud ſericũ in uſum publicum damno ſeueritatis admiſſum:e quo oſtẽdere potius corpora q̃ ueſtire primo fœminis:nunc etiam uiris perſuaſit libido. Compreſſum:denſatum cum textor texit. Soluit:diſtinxit. Laxauit id eſt rariora fecit ſtamina. Extenſo ue.dum parat rariora reddere fila. Dentibus ni.dicit.n.ibi fuiſſe menſas rotundas ex ebore adeo candido:ut nec in regno quidem iubæ tam candidum ceſar ĩuenerit tũc cum illum duxit in triumphũ. Impoſuere.ſ.qui miniſtrabant. Dentibus:nã in aphrica naſcunt̃ elephanti quorũ dentibus efficitur ebur. Hic:in hac aula. Orbes:rotundas menſas. Niueis:eburneis.

Atlandide ſylua.ſ.elephantorũ qui in ſylua naſcunt̃ iuxta atlantẽ.ibi.n.maiores & ſpecioſiores naſcũtur elephantes:iõ per excellentiã dixit.Athlas mons eſt libyæ:ut refert ſolinus e media harenarũ cõſurgens uaſtitate: & eductus in uicina lunaris circuli ultra nubila caput cõdit:atlantem mauri noĩant addirim iuxta hunc montẽ e prouinciis mauritaniis tingitana q̃ ſoſticiali plagæ obuia eſt q̃ porrigit̃ ad internum mare exurgit montibus.vii.quia a ſimilitudine fratres appellati freto ĩminent hi montes elephantis frequentiſſimi ſunt:duo eorum ſunt genera:nobiliores indicat magnitudo:minores nothos dicunt: candore dentiũ intelligit̃ iuuenta:quorum alter in miniſterio ẽ:alteri parcitur ne aſſiduo repercuſſu minus uigeat:ſi fuerit dimicandum:cũ uenatu premunt̃:pariter affigunt utroſqꝫ:ut damnato ebore nõ requirantur:hanc.n.cauſã piculi ſibi pſentiũt elephantes italia ãno urbis cõditæ q̃dringẽteſimoſecũdo in Lucanis primũ bello epyrotico uidit:& boues lucas inde dixit. Sectos:quia ſecant̃ uelut tabulæ. Iuba:rege numidie. Proh cæcus:nũc reprehẽdit ſtultitiã cleopatræ & ptholemæi q oſtẽderunt cæſari diuitias ſuas atqꝫ theſauros:ut niſi ipſe ſua ſpõte ĩcenſus eſſe pret ſertim tantarum regꝝ pcio irritari potuit. Cæcus:incõſideratus. Ambitione:nã luxus oĩs ad ambitionẽ ptinet. Armati.ſ.cæſaris bella gerentis. Licet:q̃uis & eſt argumẽtũ a minori ad maius:nam ſi nõ eẽt patus ad pdã totius mundi:nã ob hãc cãm bellũ ſuſcepat:ut uniuerſũ orbẽ terragꝝ in poteſtatẽ ſuam redigeret:nũc res tanti pcii aĩum ſuũ incẽderet : erat aũt patus multo igit̃ magis & cætera. Pone du.pri.pſtat in hac argumẽtatione.ſ.potuiſſe ĩpelli nõ tãtũ aĩum cæſaris:ſed cuiuſcũqꝫ pciſſimi ac moderatiſſimi uiri:ut Fabritii:ut Curii:ut Ti.corũcãi:& alii huiuſ mõi q fuerũt exẽplar quoddã cõtinẽtiæ:Fabritius & Curius fuerũt cõſules romãogꝝ:quorũ alter.ſ.Fabritius tãta cõtinentia & ĩtegritate fuit:ut nullis diuitiis nec mũeribus regis pyrrhi moueri potuerit:ĩmo cũ medicus regis uẽiſſet petẽs aurũ ſi regẽ ſuũ ĩterficeret rppulit a ſe ipſo:& lr̃as ſcripſit pyrrho ut ſibi caueret qđ ni faceret moriturũ eẽ:miſſus deĩde legatus ad pyrrhũ maximis mũeribus ac pollicitatiõibus adduci nõ potuit a pyrrho:ut ſecũ hitar̃ uellet:nã ſi hoc feciſſet dimidiũ rgni ſui pollicebatur:ut ipſe piter cũ illo rgnaret:cõtẽpſit igr̃.hic uero curius & ipſe nõ minus ꝓ uirtute & hõeſtate ditias oẽs puifecit:nã cũ ſãnites ĩgẽs auri põdus ad eũ tuliſſet.ite ĩqt ad populos ur̃os & dicite curiũ malle aurũ hẽntibꝫ ĩpar̃ q̃ augꝝ hr̃e:dicit igr̃ qꝫ hi tãta cõtinẽtia & caſtitate corrũpi potuerũt:ſi huic cõuiuio ĩterfuiſſẽt:& regꝝ tãtarũ pcio adduci. Hic il.i hoc cõuiuio ſi adeẽt cõſul ille q ab aratro ad cõſulatũ accitus fuit.ſ.T.ſerãus unđ a ſerẽdo ſerãuſ ẽ appellatus:ſe a ditiagꝝ tãtagꝝ cupiditate abſtiere nõ potuiſſet. Ara, qa ab aratro accituſ ẽ ad conſulatũ.

Triūphū:uidelic& regnū cū huiuſmodi diuitiis. Aurū:aureis uaſis. Quod terra: ut feræ i ſyluis: lepores:apri:capreæ:nā aīalia domeſtica ibi uilia fuiſſent. Quod aer:ut phaſiani:pdices. Pelagus: non ſolū pulmēta carniū aderant:ſed piſciū. Niluſq;:nā nilus alios piſces generat qui nuſq̄ repiunt. Luxus nō neceſſitas:ſed uoluptas. Inani am. cupiditate:ābitio q̄uis ꝓprie ſit honoꝝ & magiſtratuū: tamē pro oī cupiditate ponit̄:ut hic ꝓ cupiditate ſupflua ciboꝝ. Nō.m.fame nō ad neceſſitatē:ſed ad uoluptatē

Optabit patriæ talem duxiſſe triumphum
Infundere epulas auro: quod terra: quod aer
Quod pelagus niluſq; dedit:qđ luxus iani
Ambitione furens toto quæſiuit in orbe.
Nō mādāte famæ multas uolucreſq; feraſq;
Aegypti poſuere deos: manibuſq; miniſtrat
Niliacas criſtallus aquas gēmæq; capaces
Excepere merum: ſed non mareotidos uuæ.
Nobile ſed paucis ſenium qui contulit annis
Indomitum meroe:cogens ſpumare falernū
Accipiunt ſertas nardo florente coronas.
Et nunquam fugiēte roſa multumq; madēti
Infundere comæ quod nondū euanuit aura
Cinamon:externæ nec perdidit aera terræ
Aducctumq; recens uiciæ meſſis amomum
Diſcit opes cæſar ſpoliati perdere mundi.

Feras:appo. deos ut cocodrillū:rationē cur diuerſa genera aīalium colerēt ægyptii hanc fuiſſe phibēt: cū pharao ingēti exercitu moyſē cū populo dei per ſequeret̄:& ad mare rubrū pueniſſet diuina potentia ſtatim mare ceſſit fugiētibus hæbreis:cū ī alueū īgreſſus fuiſſ&:pharao cū ſuis mare qđ utrinq; ſublatū erat ſimul rediit & oēs oppſſit cū curribus ſuis equis & armis:qui uero coacti nō ſūt proficiſci aliqua neceſſitate īpediti:alii dū paſcerēt equoſ:alii dū nutrirēt ſues:nōnulli dū ſuos hortos colerēt:ea deniq; aīalia & res cū quibꝫ detēti fuerūt domi:ne cogerēt ire cū pharaone ꝓ diis coluerūt alii pcos alii caules:alii betas coluerūt pro diis:& ppea dixit uolucreſq; feraſq; deos. Manibuſq;:de uaſis etiā loqtur pcioſis quibꝫ uſi ſunt ī conuiuio. Criſtallus.i. uaſa ex criſtallo fabrefacta. Niliacas.i.aquas e nilo ſūptas. Gēmæq; ca.nō dicit gēmata pocula:ſed gēmea.uidelic& gēmas tātæ magnitudīs fuiſſe:ut ex his cauarēt pocula. Nō nobile:uinū qđ eēt expſſum ex uua mareotide contulit:Mareotis ē regio ægypti ubi naſcit̄ pcioſiſſimū uinū.Vir.ſunt & mareotides albæ. Meroe:ē inſula:quā ī medio ſui facit nilus:cū ſol fuerit ī cācro tātus ibi calor ē:ut uinū paucis mēſibuſ decoquat̄:adeo ut liqdius & purius factū uetuſtiſſimi uini ſaporē referat:uinū eni quāto uetuſtius ē:tāto liqdius & ſuauius ē:unde ēt cū qdam cōuiuiū paraſſ& aliquot prīcipibus romanis:īter quos etiā aderat Cicero nr̄ dixit magiſter conuiuii. agite inquit cōuiuiū bibite ex hoc falerno:nā decē annos hēt tū Cicero bene inqt fert ætatē ſuā quia īcipiebat acidū eē uinū illud. Paucis ānis q̄uis nō multis āte ānis natū eēt:tamē quia ī meroe ī uaſis detentum fuerat calor ipſius iſulæ reddiderat uinum liquidiꝰ & purius adeo:ut uetuſtiſſimi uini ſaporē redderet ſunt qui uelit meroē eē fontēq in eadē inſula naſcit̄:& dicūt hunc fontē ui hr̄e:ut uinū liqdius reddat ac prius:ſimul ēt uetuſtiſſimū uideri facit: Accipiūt ſer.mos hic erat apud ātiquos:ut prio ſe balneis lauarēt: deīde ſe odoriferis ūguētis ūgerēt:ſed capita ī primis poſtea ſerta ſupiponer&:& ita uncti epulabant̄: quē morē dicit hic fuiſſe ſeruatū. Nardo:nardus ē flos odoris maximi ex quo ipſi coronati erāt. Nardo flo. ꝓ nardi florētis. Nunq̄ fugiēte: quia ibi aura clæmētior ē:iō ſemp roſæ iueniūt̄. Madēti.ſ.odore unguētorū:Cinamomū eſt genus arōatis qđ ī oriēte naſcit̄:& qa paulo poſt dicit Amomū uidēdum ē qđ īterſit īter amomum & cīamomum:ſed cīamō dixit ꝓ cīamomum p ſincopā.cīamomum dr̄ arōatis genus qđ de terra ī terrā ſæpe traſſerri ſolet & cōponit̄ amomus tunc cum primum colligit̄ appellat̄ amomum deīde cum ī diuerſas orbis terrarum ptes traſſert̄ uēdēdi gr̄a appellat̄ cīamomum: unde ēt nomē cōſeqt̄: nā κινεκινω.i.moueo:qa mouet̄ de loco ad locum & a mercatoribꝫ trāſſertur:ſi græce ꝓnuncio amomos dicitur penultīa correpta:ſi latīe momꝰ penultīa lōga:dicit q̄uis cīamomum eēt:tamē ita ſeruatum fuerat ī uaſe:qa nōdum editum fuerat uas illud:ut nihilo ſegnius odorē redderēq̄ ſi nouum eēt:quia quāto magis trāſſert̄ de loco ad locum:tāto magis pdit odorē:ſed dicit hoc cīamomum uaſe ſeruatum:quod uas recōditum fuerat & nunquā pdidiſſe odorē:ut aura cœli eadē ſteterit quāuis eēt ī extrēa regiōe. Cinamon: pro cinamomum. Nō euanuit:quia recōditū ſeruabatur. Nec pdidit:quāuis uas eēt de aliena terra & cinamomum eſſet:tamen ſaporem ſuum & odorem pſtat:nā ſapor eſt exhalatio quædā q̄ capitur ex ſpeciebus fractis:unde fragorē rei fractæ odorem dicimus: & fragrare odorē reddere: flagrare uero ardere.

Aera:id eſt odorem ſuum:quia odor cuiuſq; rei eſt exhalatio q̄dam:quæ ad nares peruenit:& odorem illum refert. Aducctumq;:quāuis de terra ubi naſcitur ī aliā trāſlatum eēt:tamē nō pdiderat odorē ſuū

Recēs quia nōdum editum fuerat: ſed magnum in ſuo uaſe ſeruabat odorem. Vicinæ: Quia naſcitus in oriente quo ægyptus haud procul abeſt. Infudere madente forma: diſcit opes.Quē fructum ex hoc cōuiuio cōſecutus es cæ.hūc:uidelic& ut ſi antea non nouerat opes:nunc primum factus ſit doctior.

Spoliati:ut cū mūdū uincēdo ſpoliauerit rebus ēt nō uti ſolū:ſed ēt abuti ſciat q̄s uicēdo cōſecutus erat:

Et geſſiſſe ꝑudet:nūc q̄ſi ſe ipſū reꝑrehēdit ꝙ tantū laborē ſuſcepit cæſar & bellū cōtra Pōpeiū geſſerit qui cōparatione Ptholemæi paupꝫ erat:cū hūc multo mīori labore anteq̄ diſcederet uīcere potuerit q̄ pō/peiū. Paupꝫ genero:ex quo nō multū ꝑdæ cōſequi potuerit.Et fas eē putat.& optat ſibi dari cām ut bellū iuſte īferre poſſit ægyptiis. Poſtq̄ epulis:nunc dicit poſtq̄ nō ad ſacietatē mō:ſed ēt ad uoluptatem epu/læ ſūptæ ſunt:lōgiori ſermone noctē ꝓducere cœpit cæſar:& ſacerdotē quēdā achoreū qui cōuiuio iter erat īterogauit đ uetuſtate ægypti:đ moribꝫ eiꝰ:đ nili fōte:de rōe ſiderꝝ:quorū oīum pitiſſimi ſūt ægyptii

Et geſſiſſe pudet genero cum paupꝫ bellum
Et cauſas martis phariis cum gentibus optat.
Poſtq̄ epulis bacchoq́ʒ modū laſſata uoluptaſ
Impoſuit.longis cæſar producere noctem
Incohat alloquiis ſummaq́ʒ in ſede iacentem:
Lanigerum placidis cōpellat acchorea dictis
O ſacris deuote ſenex:quodq́ʒ arguit ætas
Non neglecte deis phariæ primordia gentis.
Terrarumq́ʒ ſitus uulgiq́ʒ ediſſere mores:
Et ritus formaſq́ʒ deum:quodcūq́ʒ uetuſtis
Inſculptum ē adytis profer:noſciſq́ʒ uolentes
Prode deos:ſi cecropiū ſua ſacra phytonem
Maiores docuere tui quis dignior unquam
Hoc fuit auditu mundiq́ʒ capatior hoſpes
Fama qdē generi:pharias me duxit ad urbes
Sed tamen & ueſtri media īter prælia ſemper
Stellarum:cœliq́ʒ plagis ſuperiſq́ʒ uocaui.
Non meus eudoxi uincetur faſtibus annus

Laſſata:ſacrata. Longis:ut in ſomnē ludo ꝓdu/cere noctē. Producere:porro ducere trāſire. Sū/maq́ʒ:ſublimi ſede. Achorea: actūs græcus acho/rios. Lanigerū:ſacerdotem ſic dictus a filo lanæ: quod ī apice pillei ſacerdotes geſtabāt: unde & fla/mines dicti ſūt q̄ſi filamines:& tātūmodo geſtabāt ī uertice ſiue pileo:qa ſacerdoti nō licebat eē aperto capite:iō tēpore æſtatis cū feruētiſſimus calor eſſ& lanæ filū tantūmodo geſtabāt modo ne caput eſſ& aptū ſatis erat. Cōpellat:īterrogat. Deuote:depu tate ſacrificiis. Senex:nā ex eo ſenior es dignoſcitur te diis carū eſſe & acceptū. Nō neglecte:īmo care & accepte. Quod:uidelic& te acceptū eſſe diis. Ar guit:oſtēdit. Etas:cui lōgiorē uitā deus dedit: hūc ēt ſibi carū eſſe demōſtrat. Ediſſere: diſputa:do/ce.Vir.mihiq́ʒ ediſſere uera rogāti fas eſt. Sitū:ſta/tū regionis huius. Vulgi:& multitudinis mores

Et ritus inter mores & ritus intereſt: qa mores hominū ſunt.ritus uero ſacrorꝝ. Formas:diuerſas ſpecies.uidelic& qbus formis:qua ſpecie & imagīe pīgunť.nā alio modo pīgebať ibi dii q̄ alibi.nā mer curius ī formā canis pingiť ut monſtra & latrator anubis:iō lingua ægyptia mercurius anubis appel lať. Vetuſtis adytis:antiqs tēplis:adytū pro ꝑte po ſuit. Inſculptū:fictū. Si cecropiū:& ꝓbat a mio/ri ad maius cæſar.nā ſi inq̄t inferiores cæſare digni hīti ſunt:qbus ſacra deorū ægyptiorꝝ reuelarētur: q̄to dignior eſt cæſar:& ſe ſuperiorē dicit eſſe Platone:nam in uita platonis legiť:qūo ipſe diuerſas orbis regiones luſtrauerit diſcendi cupiditate ductus: ſed ꝑcipue oēm ægyptū diligenter circuit & antiqua ſa/cra & ritus deorū a ſacerdotibus ægyptiis didicerit. Cecropiū:athenienſem a Cecrope qui primus athe niēſiū rex fuit. Maiores:antiqui.dignior.ſ.q̄ Cæ. Mūdi capacior.i.rerum cœleſtiū.nā mundi ꝓ cœlo poſuit. Fama quidē generi: quia rumor erat huc aduenīſſe Pompeiū ſecutus ſum & ego: ſed libenter etiā acceſſi:ꝙ me huc forma ueſtri rapiebat:cupiebā enī uidere q̄ fama audiuerā de ægypto. Media iter ꝑlia:& ut intelligas me nō oīo eſſe huiuſmōi rerū peritū.ſcias enī ꝙ in ipſo belli ciuilis articulo:nunq̄ deſti/ti his rebus ſtudere & ſemper uirtuti me dedere:de natura cœli atq́ʒ ſtellarum inquirere:& ita re uera fuit nā inter cæteras uirtutes cæſaris hoc quoq́ʒ legiť:ꝙ nunq̄ adeo īpeditus fuit & occupatus ēt in medio bel/li ciuilis ardore:quin ſēper aliquot horas legendo cōſumeret nec hoc quidē arrogātis eſt: quia uere dicit.

Vacaui:dedi operā. Plagis:regionibus cœli:id eſt dum obitus ortuſq́ʒ ſtellarū inquiro. Superis:cœ/leſtibus. Nec meus eudoxi:id ita eſſe cognoſci pōt ex his quæ ego compoſui. Eudoxi: eudoxus ma/thematicus peritiſſimus fuit: qui himerologiam.i.ratiōnē dierum accuratiſſime ſcripſit.nunc ergo dicit annum quem ipſe cæſar diſtinxit:non cedere faſtis eudoxi.hic ut inquit Srrabo li.quarto decimo e cni/do fuit Platonis ſodalis. cum quo ꝓfectus eſt ægyptū: & ambo cū ſacerdotibus hominibus philoſophiæ & aſtronomiæ deditis.xiii.uerſati ſunt ut quidā uolūt.nā cum ſacedotes illi & in rerum cœleſtium ſcien/tia præſtarent:eſſentq́ʒ myſtici & incōmunicabiles:tamen & tēpore & obſequio exorati: nōnulla præce/pta cōmoſtrarunt auctore eodem Strabone libro decimo ſeptimo:plurima enī barbari occultabant ii ex/currentes diei ac noctis particulas.ccc.& lxv.diebus in anni complementum tradiderunt ignorabať an/nus eo tempore apud græcos:quēadmodum & alia permulta:quouſq́ʒ iuniores aſtrologi ab iis ea accepe/runt: qui ſacerdotum monumēta in græcam linguam tranſtulerunt:& ab illis:tum a chaldæis acceperūt

Faſtibus: grāmatici reprehenderunt hoc loco lucanum: quod dixerit faſtibus pro faſtis.nam fauſtus us ui ſignificat ſuperbiam. faſtus ſti librum.faſti faſtorū libros ſignificāt ī quibus cōtinebať ratio dierū: ac temporum:& in quibus dies faſti ac nefaſti cōtinebanť: & ī quibus nomina magiſtratuū inſcribebanť.

Meus ānus:Cæſar hoc ideo de ſe dicit ꝙ faſtos correxit iā pridem uitio pōtificū per itercalandi licentiā adeo turbatos:ut neq̧ meſſiū feriæ æſtati:neq̧ uidemiarū autunno cōpeterent. Annūq̧ ad curſum ſolis accomodauit:ut trecentorū ſexagita qnq̧ dierū eēt: & itercalari mēſe ſublato unus dies quarto quoq̧ āno itercalaret̄:quo autē magis in poſterum ex calēdis Ianuarii nobis tēporum rō cōgrueret iter nouēbris & decēbris mēſem interiecit duos alios fuit autē is ānus quo hæc cōſtituebātur qndecī menſiū cum itercalario menſe:qui i eum ānum iciderat hunc autē itercalarē marchironicoi.i.marcedonium uocatū plutharcus i uita cæſaris ſcribit.

Sed cum tanta meo uiuat ſub pectore uirtus
Tantus amor ueri:nihil eſtq̧ noſcere malim:
Quam fluui cauſas per ſæcula tāta latentes
Ingnotumq̧ caput:ſpes ſit mihi certa uidēdi.
Niliacas fontes bellum ciuile relinquam.
Finierat:contraq̧ ſacer ſic orſus ac horeus,
Fas mihi magnorum cæſar ſecreta parentum
Edere ad hoc æui populis ignota profanis:
Sit pietas aliis miracula tanta ſilere
Aſt ego cælicolas gratum reor ire per omnes
Hoc opus:& ſacras populis noteſcere leges
Sideribuſq̧ ſola fugam moderantur olympi
Occurruntq̧ polo diuerſa potentia prima
Mundi lege data eſt:ſol tēpora diuidit anni
Mutat nocte diem:radiis potentibus aſtra
Ire uetat curſuſq̧ uagos ſtatione moratur.
Luna ſuis uicibus tethym terrenaq̧ miſcet.
Frigida ſaturno glacies:& zona niualis
Ceſſit hēt uentos incertaq̧ flumina mauors.
Sub ioue temperies:& nūquam turbidus aer

Fluuii cās.ſ. creſcētis nili cās præ cæteris ſcire: Velim tāta uirtus:nō eſt rep̄hendēdus cæ.ꝙ ſe ipſū laudet p̄cipue uere iter ignotos: qui non nouerat quantum ingenio ualeret. nam & æneas inter aduenas ſe ipſum laudauit. Sum pius æneas raptos qui ex hoſte penates Claſſe ueho mecum & cætera . hoc etiam Vlyxes in regno Alcinoi græce πολύμιχανος:id eſt qui dolis ſuper omnes domui. Veri: ueritatis. Ignotumq̧ caput: ſcilic& fontis nili. Spes mihi ſit: Si ſperarē iuenire poſſe fontē nili poſtponerē bella ciuilia huic cognitiōi ut ſe oſtendat cupidū ſciendi atq̧ diſcendi. Relinquam: poſt habebo. Finierat: ſic quidem interrogauerat Achoreum cæſar. Sic orſus:ſic cœpit loqui Achoreus. Fas mihi graiorum: morem geram uoluntati tuæ o cæſar tā&ſi maiores noſtri hæc occulta uoluerint. Fas .ſ. ſit.

Edere:extra dare aperire. Profanis:non ſacris profanus & ſacer contraria ſunt ſacer dicitur ſacratus:profanus non ſacratus ſit. Pietas aliis:alii inquit hanc pietatem ſeruarunt: ut occulta ſacra deorum tacerent. Hoc opus: quod pertinet ad pietatem. Gratum reor:eſſe diis ſi edidero ſacra quæ ad hāc uſq̧ ætatem occulta fuere. Sideribus: incipit nūc de ſideribus loqui:& primū de planetis hoc eſt ſtellis errātibus. Occuritq̧ polo: declarat cur dixerit fugam:qa contra cœlum ferūtur planetæ ſphærici:cœlū enim.i.octaua ſphæra:ſic.n.uocāt mathematici: uel cœlum uel octauam ſphæram uel firmamētū ab oriēte uertit̄ i occidētē planetarū uero puncti quorum planetarū ſphæra tā&ſi impetu cœli rapiat̄:tamē tātus eſt ipetus cœli:ut q̄uis cōtra ferant̄ reſiſtere nō poſſint celeritati ſphæræ:planetæ lic& a cœlo rapiātur:tamen contra nituntur: adeo ut non nihil celeritatem cœli retardent:ideo dixit fugā.i.celeritatem moderātur olympi:quia in occidētē uoluitur octaua ſphæra:& retrogrado curſu rapiūtur. Occurrunt: obuiam eunt. Diuerſa potentia: eſt horum planetarum:qui contra ferunt̄ quomodo/dicam. Sol tempora diuidit:ſcilic& uer:in æſtatē in autunnum:& hyemen. Mutat nocte diem:Viciſſim dies nocti:& nox diei ſuccedit. Aſtra ire.i.uetat oriri ſtellas.ſed eſt ſciendum tres eſſe ortus & totidem occaſus:uidelic& heliacum:coſmicum & cronicū: ſed de coſmico & cronico nihil ad hunc locum pertinet:ſed de heliaco tantum loquitur ortu & occaſu.nā heliacus ortus:id eſt ſolaris helios ſol dicitur alicuius ſideris:quod remotione ſolis uideri poteſt.Occaſus autem heliacus dicitur alicuius ſigni:quod propinquitate ſolis uideri non poteſt:de hoc loquitur Sol.n. maiori ſuo ſplendore uetat ut ſidera appareant:& dum occidentales ſunt occidere uidentur idem quidē dixit hoc loco. Vetat: id eſt uidetur uetare. Curſuſque uagos:Errantes unde errare dicuntur planetæ. Statione:ſede & ortu ſuo retrogrado. Luna ſuis:Dixit ſolis naturam: nunc de luna. Vicibus uiciſſitudinibus alternationibus: uidelic& creſcendo ac decreſcendo. Miſcet: perturbat. Thetym: nam luna deficiente: humor & oceanus euaneſcit: immo etiam uniuerſa gignentia deficiente luna deferunt̄: ac decreſcunt:nam humor naturalis quodammodo deficere uidetur: ſed nuſquam melius leges naturam planetarum quam apud Ciceronem. hæc enim ſilentio tanti motus incitari poſſunt:& cætera. Frigida: ut ſtella ſaturni refrigeret. Fulmina mauors: ut media martis incendatur: quia mars incendit & fulmina trahit. ſidera enim quanto ſunt feruentiora tanto magis humorem trahūt

Incenſa:Quia incenſum eſt ſidus martis. Sub ioue temperies: quia ardor humore & frigore temperatur: his interiecta Venus illidat ac temperat. Aer: quia temperatus eſt iuppiter.

At fœcunda uenus: dixit ſuperius ab eo ſole luna illumiata, grauitatē partus afferat maturitatēque gi/gnēdi: nūc dicit uenus fœcunda: ſed licꝫ hoc luna faciat. uidelicꝫ grauitatē ac maturitatē cœli: tamē hoc pcipue datur ueneri: qꝛ ſit rerū omniū genitrix quia ipſa Venus & Mercurius ſoli obediūt: & homo ex homine & Sole genera᷑. & ita omnia ex ſole & humore gignūtur: cū uero uenus ſoli obediat & Mercurius Luna frigida eſt & humida uenus ergo q̄ ſoli obedit: ſolis naturā ſapit: ergo ex uenere. i. ex calore & humore oīa gignūtur: ideo fœcūda. Cyllenius. i. mercurius. Arbiter undæ: qūo mercurius p̄eſt aqs: nūquid nō neptunus præeſt undæ & mari: ſed alia rōne dr̄ neptunus p̄eſſe mari: & alia mercurius: id aūt in ſequētibus declarabi᷑: nā hic locus melius ad ſequentia relinqui᷑. Pars cœli: ordo eſt: tunc nilus exit ſoluto fōte: cū domius aq̄rū pcuſſit. Qua. i. illa hora. Vbi. i. poſtq̄ pars cœli tenuit hūc cylleniū: qua parte ſidera leonis mixta ſunt cācro: & qua parte ſyrius exierit rapidos ignes: & circulus imitator uarii anni tenet egloceron & cācrum cui cancro ora nili ſubdita latent. Pars cœ. remotis ſole & luna quorū domicilia ſingula ſūt ſolis leo: at uero cācer dōiciliū ē lunæ: leo ſolis Mercurii quædā domicilia ſūt a ſuperioribus uirgis a ſequētibus gemini qa ſibi reſpondēt i medio: ueneris aūt domicilia ſunt libra & taurus. at uero martis domicilia ſūt ſagittarius & piſcis. Saturni uero domicilia ſunt capricornus & aquarius ſecundū aūt hāc rōnem mercurius hēt domiciliū: hinc uirginis. inde geminorū: ſed uirgo collateralis ē leoni. at uero gemini collateralis ē cācro. ergo hæc ſigna dicit inter ſe mixta eſſe ſcimus etiā cū ſol eſt in cancro: ſiue in leone maximos calores eſſe: his ergo accedens mercurii ignis nilus a fōte ſuo tolli᷑: & uniuerſū ægyptū īundat. nā nilus ſubiectꝰ eſt cācro: cui ſuccedit leo: ille qdē. xiiii. die mēſis iunii: hoc uero. xv. die mēſis & ſol eū īgredi᷑ circa meridiē: cū aūt ori᷑ & ſirius uel paulo ante. uidelicꝫ idibꝰ Iunii. i. tertio decio die ē aūt ſyrius canis q̄ ante os leonis poſitus eſt & tūc dies caniculares īcipiunt q ſunt nūero q̄dragīta his accedens ignis mercurii īflatur nilus his ita dictis ītelligi poterit quid ſibi uelit hoc loco poeta. Mixta: qa cum duo mercurii domicilia ſint hinc uirgo: īde gemini: & uirgo collateralis ſit leoni: & gemini collateralis ſit cācro: eſt neceſſe ſocii mixti ſint. Sūt cācro uidelicꝫ cū his accedit mercurii ignis ſtatim īfla᷑ nilus: ideo dici᷑ Mercurius arbiter undæ: nō dixit generalis: quia neptunus arbiter eſt: ſed ipſe ſpecialis ē undæ. ſ. nili quia ſubiectꝰ ē cācro de quo ſupra multa.

At fœcunda uenus cunctarum ſemīa rerum
Poſſidet: imenſæ cylenius arbiter undæ eſt.
Hunc ubi pars cœli tenuit: qua mixta leonis
Sidera ſunt cancro rapidos qua ſirius ignes
Exerit: & uarii mutator circulus anni
Aegoceron cancrumqꝫ tenet: cui ſubdita nili
Ora latent: quæ cū domīus pcuſſit aquarum
Igne ſuperiecto: nunc nilus fonte ſoluto
Exit: ut oceanus lunaribus incrementis
Iuſſus adeſt: auctuſqꝫ ſuos non āte coartat.
Quam nox æſtiuas a ſole recipit horas

Rapidos q̄ ſirius: q̄ ſol ingredi᷑ cācrum. xiiii. die Iunii & ſyrius cū ipſo uel paulo ante. uidelicꝫ. xiii. die uidelicꝫ duobꝰ diebꝰ anteq̄ cācrū ingredia᷑ ſol. nā ſyrius eadem ſtella eſt quæ & canicula dici᷑: q̄ eſt āte os leonis poſita: Exerit: aperit. Et uarii mutator circulus anni. uidelicꝫ conybus eſt aūt conybus circulus īperfectus a . i. a mutilando: quia mutilatus uidetur: nō tamē quod imperfectus ſit: ſed quia tantum dimidium eius a nobis uidetur: hoc ratio orizontis facit: ut dimidium tantum a nobis uideatur duo autem ſunt conybi: unus eſt qui ſolſtitia diſtinguit alter uero equinoctia ille ſolſticia diuidit tranſiens per mundi polos atque zodiacum: ſemper maximas ſolis declinationes. uidelicꝫ per primos gradus cancri & capricorni: & unde primus punctus cancri: ubi conybus interſecat zodiacum facit ſolſtitium æſtiuum & arcus conybus interceptus inter ſolſtitii circulum: & circulum ſiue punctum æquinoctialem: maxima dicitur ſolis declinatio. nam tunc magis ſol non poteſt accedere ad zenith capitis noſtri. Eglocerō: id eſt capricornum ubi facit hyemale ſolſticium &. Cancrum: ubi facit æſtiuum ſolſticium. ægoceros græce capricornus la. uerbum de uerbo ab αιγοσ capra κεράτοσ cornu. Ora. i. fons. Latent: bene dixit: quia nuſquā inuenitur & adhuc inuentus eſt nemo: qui ſciat ubi ſit fōs nili. Dominus aqua: mercurius. Aq̄rum: noli intelligere generaliter: ſed ui tantū. Igne ſuperiecto: uidelicꝫ ignibus cancri ſuperiecto igne mercurii. Tunc nilus fonte: quia paſcuntur flāmæ: flāmeæ enim ſtellæ ſunt & paſcuntur humore: quem ad ſe trahunt cum igitur trahant ad ſe humorem neceſſario inflatur nilus: ut exeat ripas ut quemadmodum. Oceanus lunaribus: quia creſcente luna inflatur oceanus: quia ignis lunæ ad ſe trahit humorem oceani: & ita neceſſario creſcit: hinc eſt quod mare fluxum facit atqꝫ refluxum: cum fluit ad nos creſcere uidetur: cum refluit uide᷑ diminui. Lunaribus incremētis: bene dixit reſpicit ad id quod dixit: dominus percuſſit aquarū: nā queadmodum luna eſt domina oceani: ita etiā mercurius dominus eſt nili: & ſicuti oceano iubet luna ut creſcat ſimul ſecū ita etiam mercurius iubet nilo: ut implea᷑ tunc cū igne ſuo cancri auxerit ignem. Auctuſque: nunc dicit quamdiu inundatio nili permaneat. Non ante coarctat: id eſt finit choercet. Auctus: ſuas actiones. Aeſtiuas horas. i. anteq̄ ſit æquinoctiū autūnale. A ſole: uidelicꝫ anteq̄ ſol puenerit ad leonē. nā libya facit æquinoctiū autūnale: īariete autē facit æquinoctium uernum.

Vana fides ueterũ:nũc aliorũ ꝓſeqᵗ opiniones:q̃s ẽt refellit atq; cõfutat rõibus ſuis. Vana fides.i.opi/nio.dicũt.n.i æthyopia niues reſolui qbus augeaᵗ ni us & inũdare cogiᵗ.hãc opinionẽ uanã achoreus ſubiicie; oſtendit. Nõ arctos in illis: arctos.i.urſa minor q̃ ẽ i ſeptẽtrione nec boreas q pflat a ſeptẽtriõe nõ ẽ ibi ut ppea abũdẽt niues qbus liq̃factis nilus creſcere poſſit. Teſtis tibi:& ꝓbat nõ eẽ arcton nec boream.uis inquit itelligere ibi non eſſe frigus:& propterea nec niues abũdare:ſicut i ſeptẽtrione.potiſſima iquit rõ ẽ color gentis illius qui niger eſt.nam color ille calores illius regionis æthyopiæ ſignificat. nã diſ ſẽtit alterũ ab altero : ubi calor eximius ẽ. ibi frigus eẽ nõ poteſt. Vapo.au.nã auſter ẽ uẽtus flans a meridie. & ideo haud ꝓcul a torrida zona.ideo hic ſẽp calidus ẽ adde q̃d oẽ alia rõ:nã ſi nilus creſceret liq/factis niuib9:tẽpore uerno creſceret quo liqueſiunt niues:at uero nõ ueris tẽpore:imo i media creſcit æſtate.ſ.cũ ſol i cãcro fuerit. Omne ca.i.cuiuſlibet fluuii fõs. Soluta:liq̃facta. Præci.i.pcipitaᵗ & curᵗ re facit cũ ĩpetu. Ingreſ.ĩeũte uere. Tabe:reſoluti one niuis. Nilus neq; ſ.at uero nilus nõ ante creſcit q̃ ſirius oriᵗ.i.canis q ẽ ante os leonis poſitus Ante ca.ra:ateq̃ oriᵗ canis q ẽ ante os leõis & oriᵗ pridie idus iunii cũ leone cũ ſol ĩgrediᵗ eũ : & tũc creſcit nilus. Ante parẽ nocti.i.ãte q̃ ſit æquinoctiũ autũna/le a media æſtate ĩundatio nili decreſcit. Alligatã.ſ. cũ decreuerit. tũc enĩ ripis teneᵗ amnis cũ decreue/rit. Ante phœbũ pa.i.ãte æqnoctiũ. Sub iu.libra: diſtinguit q̃d æqnoctiũ ĩgrediaᵗ.ſ.ſub autunnali æ/qnoctio:q̃a ſol in arieie facit uernũ æqnoctiũ: in libra uero autunnale. Inde ẽt:& hæc ẽ cã cur nilus nõ ſeruet leges.i.cõſuetudines aliarũ aquarũ q̃ cre/ſcũt hyeme aut uere.nilus uero in media æſtate. Nec tumet:creſcit. Hibernus:tpe hyemis. Officiiſ unda ca.nã ſi tpe hyemis creſcũt aquæ magis nocẽt agris:q̃ æſtatis:cũ oĩa ſolis ardore areſcũt : ideo nil9 eo tpe maxime ſuũ officiũ peragit. Sole.r.uidelic& i capricorno cũ ſolſtitiũ fuerit hyemale. Iuſſus.ſ.a Mercurio iniquo. Nõ æquo arborib9: nã media æſtate:ideo uideᵗ eẽ iniquũ cœlũ arborib9:& herbis: q̃a nimio calore areſcũt:ſed tũc nilus ſuũ facit officium arborib9 & herbis:q̃a ſtatĩ ĩundat ægyptũ : & q̃ areſcũt nimio ſolis ardore : ipſius humore uireſcũt Iniquo:ardẽti & feruẽti cœlo. Exit:erũpit. Sub torrẽte plaga.ſ.ſub feruenti ſole. Neu ter.diſſi.per:& ne oĩa nimio calore ſolis uranᵗ:in tpe adeſt nilus. Ignis:ar·ſo. Incenſa leo. Quia cum in leone ſol eſt maximi ſunt calores. Suam ſyenem:nam ſyenæ ciuitas ægypti ſubiecta eſt cancro. Imploratus.p̃cibus q̃ſitus. Suã.ſ.ipſius cãcri:q̃ ſibi ſubiecta ẽ. Nec cãpos liberat: non prius inquit decreſcit nilus:q̃ autunno ſuperuenerit. Merces : inſula quam in medio ſui facit nilus a qua ſol decliuior factus porrigit umbram. Quis cauſas: dicit neminem eſſe qui poſſit hãc nili inundationis cauſam latentem dignoſcere: ſed illud ſentiendum eſſe: ſic uoluiſſe: dum huic parti orbis terrarum conſuleret:ubi ſine hac nili inundatione homines uiuere non poſſent. Natura parens : deus qui res deducit in eſſe:natura naturans:& natura naturata dicunt philoſophi. Sic op9 eſt mundo : aliter enim inhac regione ægypti homines uiuere non poſſent: ergo neceſſario dicit factam eſſe hanc nili inundationem. Zephyroſquoque uana uetuſtas : quanuis hoc naturæ attribuerit poeta tamen adhuc cauſas adducit ſecundum diuerſas opiniones. Alii inquit uoluerunt fieri flantibus zephyris nilum inundare·q; uidelicet reſiſtunt curſui amnis : & ipſum inflare cogunt. Vana:fallax.Virg.Vanum mendacemque improba finget: ſignificat hanc rationem non placere ſibi. Zephyri: ſunt uenti qui ineunte uere dies aliquot iugiter ſpirant: ſunt autem uenti occidentales zepyhrus & ſubſolanus qui frequentius ibidem ſpirant: ſed remiſſius ille pluuiam inducit: ille diſſipat ac diruit. Aſcribit a/quis : ideſt zephyros cauſam uoluit eſſe cum nilus inundet: & addit rationem dicens. Flatus: genetiui caſus. Stata: pro ſtatuta. ut apud Valerium. maiores ſtatus & cætera. Continui dies: Quia in/eunte uere:hi uenti aliquot dies ſpirant iugiter. Longa poteſtas:quia frequentius ſpirant:ſed remiſſius

Vana fides ueterum niloq; creſcat in aruo
Aethiopum prodeſſe niues nõ arctos i illis
Finibus aut boreas teſtis tibi ſole peruſti
Ipſe color populi calidiq; uaporibus auſtri
Adde q; omne caput fluuii quodcũq; ſoluta
Præcipitat glacies ingreſſo uere tumeſcit
Prima tabe niuis nilus neq; ſuſcitat undas
Ante canis radios:nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti libra ſub iudice phœbum:
Inde etiam leges aliarum neſcit aquarum
Nec tumet hibernus cum longe ſole remoto
Officiis car& una ſuis:dare iuſſus iniquo
Temperiem celo mediis æſtatibus exit
Sub torrente plaga:neu terras diſſipet ignis
Nilus adeſt mundo contraque incẽſa leonis
Ora tumet cancroque ſuam torrente ſyenẽ
Imploratus adeſt:nec campos liberat undis
Donec i autumnũ declinet phœbus & ũbras
Extendat meroe:quis cauſas reddere poſſit:
Sic iuſſit natura parens diſcurrere nilũ ſtas
Sic opus ẽ mũdo zephyros quoq; uana uetu
His aſcripſit aquis:quoꝶ ſtata tẽpora flatus
Continuique dies & in aere longa poteſtas

Vel quod ab occiduo depellunt nubila cælo
Trans noton & fluuio cogũt incũbere nibos
Vel quod aquas totiens rumpẽtes littora nili
Aſſiduo feriunt:coguntque reſiſtere fluctus.
Ille mora curſus aduerſique obice ponti
Aeſtuat in campos:ſunt qui ſpiramina terris
Eſſe putẽt:magnoſque cauæ cõpagis hiatus
Cõmeat hac penitus tacitis diſcurſibus ũda
Frigore ab arctoo medium reuocata ſub axẽ
Cum phœbus preſſit meroẽ:telluſque puſta
Illuc duxit aquas:trahiť gãgeſque paduſque
Per tacitum mundi:tũc omnia flumina nilus
Vno fonte mouens:non uno gurgite pfert
Rumor ab oceano:qui terras alligat omnes
Exundante procul uiolentum erumpere nilũ
Aequoreos ſales longo miteſcere tractu.
Nec nõ oceano paſci phœbumque polũque
Credimus:hic calidi tetigit cũ brachia cãcri
Sol rapit:atque ũdæ pluſq̃ quod digerat aer:
Tollitur hoc noctes referũt:niloque refũdũt.

Vel q ab occiduo:uel q zephyris ab occaſu nubes pelluntˀ in meridieˀ & ibi effuſi hymbres ſequũť qui bus inflať nilus:uel alia ratiõe uidelicet q zephyri mare perturbẽt:cuius fluctus curſui nili reſiſtũt:& dũ ille non poteſt uiribus ſuis in mare deſcendere:recurrere cogatur & ita inundat ægyptum. Nubila:pro in munera multa Ab occiduo:ab occaſu. Trans noton:in meridiem. Nymbos:effuſos hymbres nymbus proprie diciť uentus cum pluuia:ſed pro pluuia nõ nunq̃ accipitur:ut hoc loco. Feriunt.ſ.ze/phyri. Aquas.ſ.maris. Aſſidue:ſingulis annis. Fluctus.ſ.maris. Reſiſtere.ſ.curſui annis. Obi/ce:oppoſitione põti:qa flãtibus zephyris inflãť ma re & obſtat nilo. Sunt qui ſpi.aliam rationem ad/ducit.ſ.terram cauernoſã eſſe:& tempore æſtatis ca/lore ſolis trahi humorẽ aquaꝝ undiq:& pcipue a ſe ptentrione:ubi & niues & pluuiæ abũdãt:& cũ ĩ me ridiẽ traxerit undiq aqs efficiũt flumẽ unũ ex mul/tis fluminibus q̃ illuc currunt quẽ poſtea nilum ap/pellauere:& ſimul cãs affert:q̃obrem huius flumi/nis origo & fons adhuc ignoreť:qa uidelicet meati/bus calore ſolis ex oĩ totius terraꝝ orbis humore ef ficitur. Strabo aũt geographus inqt antiquos cõie/ctura: poſteros etiã uiſu cognouiſſe: nilũ ab æſtiuis hymbribus augeri:cũ ſupior æthiopia ĩ ultimis mõ tibus dilueretˀ:hymbribus aũt ceſſãtibus paulatim inundationem ceſſare:nili ĩcremẽta maxima & mi/nima & mediocria adnotata ex puteo quodã in nili ripa ex integro lapide cõſtructo.nam aqua putei cũ nilo pariter creſcit ac decreſcit:ſũtq in putei pariete notæ quædã incrementoꝝ oĩum menſuræ:hæc ita q obſeruãtes cum aliis notãt:ut ĩcremẽta cognoſcãt nã ex his ſignis de duobus multo ãte futurã nili ex/creſcẽtiã cognoſcũt:idq oĩbus pdicũt:quæ res pfe/cto agricolis ad aqꝝ cõſeruatõnẽ & aggerũ & cana/liũ effoſſionẽ:principibus uero ad pũetus utiliſſima ẽ refert & idẽ Strabo alio ĩ loco li.xvii.fuiſſe qui crede rent nili ortũ extremis mauritaniæ ptibus pximũ ẽẽ: ortũ hẽt a monte inferioris mauritãiæ: ut docet Solinus. Hac:p hanc cõpagẽ. Spiramĩa.ſ.cauer/nas per quas uenti ſpirant. Magnoſq cauæ.decla rat quod dixit ſpiramina. Cauæ cõpagis:dixit continentẽ.continens terra iõ compago diciť:quia ipſa ſuis librata ponderibus ſe continet. Hac.ſ.per hos meatus & hiatus terræ. Pẽitus:interius & ĩ uiſce/ribus terræ. Tacitis:occultis:quia non uideť. Frigore ſub arctoo:a ſeptentrione dico cõmeat reuoca ta. Sub mediũ axẽ:uidelicet ſub polum antarcticum. Cum Phœbus pſ.uidelicet cum ſol ẽ in cancro uidelicet.xiiii.die iunii:tunc.n.meroe q̃ ſubiecta eſt æquinoctiali:magno ſolis ardore exuritur:nam tunc ſol non poteſt magis accedere ad zenith capitis noſtri:& quia tunc ingẽs calor præcipue ineſt meridie: calor ille ad ſe undiq trahit humores:& ex omnibus fluuiis unus quaſi efficitur nilus. Peruſta.ſ.nimio ſolis ardore. Duxit.i.traxit aquas:quia naturale ẽ ut calor humorem ad ſe trahat. Trahitur gãgeſq pa. per hos fluuios principaliores intellige & alios minores. Per tacitũ mũ.per occulta terraꝝ. Oĩa flu.q̃ traxerit calore ſolis ab aliis regionibus illuc. Perfert.ſ.flumina. Nõ uno gur.hæc cauſa ẽ cur ripæ nilũ ferre nõ poſſunt. Rumor ab oc.alia rõ alii perhibent ex oceano naſci nilum:& quia obiiceretur ſi oce ano naſcitur quid cauſæ eſt cur nili aquæ dulces ſint cum maris oceani aquam amaram eſſe ſciamus:cãm affert:quia diu curſu aqua exercetur:ideo purgatur & amaritudinẽ illam relinqt. Procul:alonge. Exũ dante:abundante. Erumpere:exire nilũ. Et.ſ.eſt fama:æquoreos ſales.ſ.amaritudinem aquæ maris. Miteſcere:dulceſcere. Tractu.i.curſu. Necnon oceano:& uerum ẽ:ita enim phiſyci putant flãmeas eſſe ſtellas & nutriri humoribus terrarum:qui occupati ex agris & aquis ſole tepefactis excitantur: & ex his humoribus altæ ac tepefactæ ſtellæ refundunt eadẽ trahũt uiciſſim eædẽ:ut nihil ferme intereat:aut parum quod non aſtrorum ignis:aut flãma cõſumat. Polũ.ſ.antarcticũ intellige qui eſt in feruida zona: uel polũ ĩtelligere poſſumus ptẽ p toto.ſ.cœlũ hoc ẽ ſidera cœli:nã ſtellæ ſũt flãmeæ & cætera. Hũc:oce anũ. Brachia cancri.ſ.cum ĩ cãcro ẽ. Aer digerat:quia ſidera quæ flammea ſunt non poſſunt ſumere uniuerſam aquam:quam ad ſe traxerunt:iõ cũ remittunt inflanť aquæ & præcipue nilus. Hoc:uideli cet undæ:quod non põt igne ſiderũ cõſumi. Referũt:reddũt. Niloq reſũ.i.ĩ nilũ ut cã ſit iflati amnis.

Aſt ego ſi tantam:poſtq̄ multorū diuerſas opiniones dixit nunc ſuam tandē ſententiā explicat. ſi quæ/ris meā ſententiā o cæſar quāq̄ id mihi nō arrogo tantā litē cōponere audeā.ſed tamē exiſtimo deū opifici rerū omniū cū primū orbē terrarū cōdidit q̄ſdā aquas remiſiſſe:quaſdā aūt ſecreto tenuiſſe: q̄rū originē nemo ſcire poſſet:ſatis caute qōem hāc ſoluit poeta. Si fas.ſi licet:uitat arrogātiā. Soluere:cōponere. Tātā litē:.ſ.diuerſo℞ qui aliter ſentiūt. Secūda:longa. Nō id agēte deo:ſed uetuſtate:qa ab initio cū deus condidit orbē terrarū aquæ illæ terra continebātur:ſed uetuſtate:deinde longa aquæ illæ tandē erūpūt. Cōpage.i.terra continenti. Cū toto:cū uniuerſo.

Aſt ego ſi tantam fas eſt mihi ſoluere litem.
Quaſdā cæſar aquas:poſt mūdi ſera pacti
Sæcula:concuſſis terrarum erumpe uenis.
Non id agte deo.quaſdam cæpage ſub ipſa
Cum toto cæpiſſe reor:quas ille creator:
At opifex rerum:certo ſub iure coerc&.
Quæ tibi noſcendi nilum romane cupido
Et phariis perſiſq̄ fuit macedūq̄ tyrānis.
Nullaq̄ non ætas uoluit conferre futuris
Notitiam:ſed uincit adhuc natura latendi.
Summus alexāder regū:quæ mēphis adorat
Inuidit nilo:miſitq̄ per ultima terræ
Aethiopum lectos illos rubicunda peruſti
Zona poli tenuit:nilum uidere calentem
Venit ad occaſum mūdiq̄ extrema ſeſoſtris.

Quaſdam.ſ.aquas ille quidē nō agēte deo ſed uetuſtate erumpūt:ſed aliæ aquæ eiuſmodi ſūt:ut legē ab ipſo deo ſemel impoſitā p̄terire nō poſſint:qua℞ aquarū arbitror eſſe nilū q traditā legē nō contēpſe/rit:nec tpūs uacat:ſed ſemp media æſtate inflatur & īundat ægyptū. Quæ tibi noſcen.nō minor īgī ſi hæc animi cupido āimū tuū īterceſſerit cognoſcēdi originē nili:nā alii cōplures fuerunt magni reges:ac principes q hac cupiditate flagrarunt:nec tamē ipſū dignoſcere potuerūt. O romane:o cæſar. Perſis: regibus pſa℞. Macedū:p macedonū. Tyrannis: Præcipue alexandro. Nullaq̄ nō ætas:oīs ætas uo/luit hāc noticiā poſteris tradere:ſed nequiuit. Cō ferre:tradere. Sed uīcit ad.i.adhuc latet origo nili:& oīum hoīum īduſtriā ſupauit. Sūmus alex.primo quidē dicit alexādrū illū domitorē orbis hac incēſū cupiditate miſiſſe uiros electos:q cū aduerſo nili diu nauigaſſet tādē puenere haud pcul a feruenti zona: nec tamē illius fōtē īuenire potuerūt:idē ēt ſeſoſtris cōcupiuit & cābyſes aliiq̄ reges:tamē cupiditati ſuæ ſatiſfacere nō potuerūt. Alexāder.ſ.magnus rex macedonū q aſiā totā bello ſubegit:uicto Terdario:quē tādē occidit capta uxore cū filiabus. Mēphis:pars p toto.i.ægyptus uel qa ibi p̄cipue ī Alexandria iuxta mephim ſtructa erat pyramis ipſius alexandri. Inuidit nilo:q̄ fontē eius īuenire nō potuit. Lectos:pro electos uiros. Per ultīa terræ æthyopū.i.uſq̄ ad occaſū:nam æthyopes ſunt orientales & occidentales: utrobiq̄ enim puſti nimio ſolis ardore hoīes nigri ſūt:unde æthyopes appellant. Illos rubicunda:cū de clinaſſent meridiē uerſus. Poli.ſ.antarctici. Videre nilū calentē:ipſius aūt fontē reperire non potuerūt.

Venit ad occaſus:ſeſoſtris ēt rex ægyptius hoc idem tētauit.ſed fruſtra Seſoſtris rex ægyptius fuit qui gētes oēs domuit uſq̄ ad occidentē:& cimericū boſſo℞ quinq̄ ēt dr̄ reges currui ſuo ſubieciſſe:hic fortiſ/ſimus non ſolum fuit:ſed etiam prudentiſſimus totam æthyopiam permeauit:ut inquit Strabo uſq̄ ad cinnamomi regionem:& ad huc quædam eius monumenta extant:& columnæ & epigramata:columna ſacris litteris tranſitum eius ſignificat.is enim:ut idem Strabo refert libro ſextodecimo primus uidetur æthyopiam Troglodyticāq̄ ſubegiſſe: poſtea in Arabiam tranſgreſſus deinde Aſiam omnē permeauit qua propter multis in locis Seſoſtris uallum appellatur & ægyptiorum deorum templa inueniuntur ab eo conſtructa:cum hoc rege polycrates amicitiam iunxit:hic autem polycrates Samius tyrannus cuiuſ uotis fortuna propemodum reſponderet:rex Seſoſtris cum aduerteretur hunc fortuna ſecunda omni/bus ī rebus uti:uoluit eū ab amicitia ſua dimittere:tamen quia prudētiſſimus erat credere nō poterat:quī fortuna aliquando uerteretur in contrarium qua tam diu ſecunda uteretur. Polycrates quæſiuit ex eo quid nam ita amicitiam ſuam relinqueret:rationem attulit:quia uidelicet metuebat fortem aduerſam ī/ſtare polycrati:q̄ ſi qd aliter euēiſſet:uolebat & ipe cū amico pariter dolere:cœpit precibus agere polycra tes cum ſeſoſtri ut nollet eum deſerere:tum Seſoſtris quandoquidem inquit ita placet da operam:ut ali/qua re te priues quæ tibi chariſſima ſit:ſic enim ſenties aliquam fortunæ amaritudinem:ut non expers aduerſæ fortunæ poſſis meliorem ſperare:ille annulum quem chariſſimum habebat in mare iecit:graui quidem affectus eſt dolore:ſed haud multo poſt:piſcator quidam piſcem ingentem cœpit & rege dignū eſſe duxit:quē cū obtuliſſet ei poſtulauit Seſoſtris ut ſecum in prandio eſſet haud ita multo poſt cocus annulum in uiſceribus piſcis inuenit:& ad regem detulit:quo facto cum ſeſoſtris audiuiſſet annulum eē īuentum & fortunam quam ille a ſe alienauerat:tum uero intellexit manifeſte fortunam miſerrimā po/lycratis:& ſe oīo uoluit ab eius amicitia diſſolui.nō poſt multos dies filia polycratis uidit ī ſūmis prem ſuū:ſole quidē interdiu ſudare:nocte aūt rore rigari:reſponderunt aruſpices ſōniū hoc letiferū eē:ille aūt puiſecit:nā adeo fortunā ſibi ſecūdā expertus fuerat:ut dubitare non poſſet quin illa ſibi ſemper faueret

Oronteſ tetrarcha regis pſarũ audiens fœlicitatẽ huius polycratis:tã & ſi nunq̃ eũ uiderat cupiditatẽ incẽ
ſus eſt occidendi hoïs:inſidias igiẗ ĩ hunc modũ pauit:legatum miſit ad polycratẽ q diceret noïe orontis
ipſum qdẽ pſtantiſſimũ eẽ ĩperatorũ oïum & in arte rei militaris:fortunã quoq; ĩ ſuã ꝓpemodũ habere
põtatẽ:ſe uero locupletiſſimũ eſſe:& ſi ſecũ in amicitiã iungi uellet illũ qdẽ bella geſturũ:ſe uero illi pecu
nias admĩſtraturũ:ut rem crederet.Polycrates ut audiuit legatos ad ſe mittere & theſauros orontis ſe cõ/
ſecuturũ credidit.hic & legarũ miſſit cũ ante preparaſſet dolia ſabulo plena & in ſuperficie poſuiſſet phi
lippeos aureos:ita ut dolia illa philippeis plena uide
rentur eẽ legatis Polycratis hæc dolia in ſuperplena
philippeis indicauit:crediderunt illi:quia ſentiebãt
grauia eſſe dolia rettulerunt polycrati:motus poly
crates pſuaſione legatorum ad eum peruenit Oron
tes illũ a quo nullã prorſus iniuriã accepat cruce iuſ
ſit affigi.Strabo aũt li.xiiii.oſtẽdit eũ a pſarũ Satra/
pe dolo captũ ac ſuſpẽſũ fuiſſe:ĩpletũ ẽ ſõniũ : quod
uidelicet qdem interdiu calore ſolis ſudaret : nocte

Et pharios regum currus ceruicibus egit
Ante tamen ueſtros ãnes:rhodanũq; padũq;
Quam nilum de fonte bibit ueſanus in ortuſ
Cambyſes:longiq; populos peruenit ad æui.
Defectuſque epulis: & paſtus cæde ſuorum

aũt rore humectabatur pd' filia etiã dixerat hoc iõ dicere uolui ut intelligatur hunc Seoſtrim regẽ poten
tiſſimũ fuiſſe ſimul ẽt prudẽtiſſimũ:nouerat enĩ fortunæ ĩſtabilitatẽ. Mundiq; extrema:uſq; ad æthy
opes ſicut alexander miſerat. Et pharios currus.qa domuit oẽs regiões principales uſq; ad boſſorũ ci/
mericũ. Ante tamen:uidelicet prius padi rhodani fontes inuenit cæſar q̃ nili. Veſanus in ortus:He/
rodotus hoc ſcribit Cãbiſem miſiſſe qui exquiterent nilum & ipſe nauigauit:& dũ longiſſime nauigatio
nẽ continuaſſet tandẽ inopia rerum laborauit adeo ut ex miniſtris ſuis non nullos comedere coactus fue
rit cum cætera deficerent:tamẽ quẽadmodum diximus in Principio primi libri nilus & Plinio & Solino
auctoribus originẽ habet a mõte inferioris mauritaniæ:hoc affirmare libros punicos:hoc Iubam tradi/
diſſe referũt. Veſana:quia natura iracũdus eratl& ideo ẽt ueſanum dicit:quia apim taurum:quem ma
gna uenerarione colebant ægyptii ipſe ſtricto gladio interfecit:templũ eius ad aliorum deorum q colun
tur ab ægyptiis euertit:miſit qui templũ iouis ãmonis diriperent quo factũ eſt:ut in inſaniam uerteref:
unde etiam miſit prius qui apim interficerent:ſed cum ille in æquum aſcenderet gradu eminenti uulne
ratus eſt ĩ fœmore quo uulnere haud ita multo poſt periit:ideo ueſanũ appellauit:quia etiã in deos ſæui
re uoluit:nam ut libro decimoſeptimo refert Strabo ubi ſolis ciuitas eſt in aggere ingenti poſita: quæ ſo/
lis tẽplum habet & mneuim bouẽ:qui in ſepto quodã nutriẗ & ab ueliopolitãis ꝓ deo habeẗ quẽadmo
dum & apis mẽphitis:nunc omnino urbis deſerta eſt:in ea eſt pueruſtũ tẽplũ ægyptio more ſtructũ:qd'
multis inditiis cãbyſis ĩſaniã:ac ſacrilegiũ oſtẽraẗ:cãbyſes.n.tẽpla pti igni pti ferro deuaſtabat:mutilans
excĩdẽs:adurẽs:quẽadmodũ & obliſcos:quorũ duo romã delati ſũt. Veſanus:ĩſanus:ue priuatiuũ:ſicut
uecors ſine corde. Cambyſes:rex pſarũ. Lõgi æui po.p.i.ad ſcythas poſtq̃ tẽtauit ſcythas:& prĩo miſit
ut cognoſceret genus hoïum & cõditiões eorũ legatos cũ mũeribus.ſ.cũ uaſculo uini cũ pane & arcu:& ſi
mul ẽt monili qd' erat ĩſigne regũ pſarũ:hi legati regis cãbyſæ cũ regẽ ſcytharũ ueniſſẽt:rex ĩtellexit illos
exploratores eẽ:nõ legatos:& tamẽ iuſſit eos exponere:qd ueniſſẽt a rege ſuo:dixerũt ſe uẽiſſe: ut illis mu
neribus ipſũ adorarẽt:& hæc mũera regis ſui offerrent:cũ obtuliſſẽt panẽ interogauit ex eis q̃ nã cibus ille
eẽt:illi declarauerũt frumentũ naſci ex humore terræ & ex grano illius frugis formã fieri:& ex farina con
fici panẽ:interrogauit deinde quot annos uiuerẽt:reſponderũt ſeptuaginta annos uel octoaginta:ad ſũ/
mum centum:ſed eos ad modum paucos eſſe:tũ ille non miror ĩquit:nã cũ hoc cibo frequẽter utamini
q naſciẗ ex putredĩe terræ:mirum eſt quod tã diu uitã traducere poſſitis:deĩde obtulerũt uaſculũ uini il/
le cum guſtaſſet:uinũ improbauit & dixit hanc unã eẽ cãm ꝙ aliquam diu uiuerent ꝙ.ſ.malignitatem il
lius cibi uinũ tẽperaret:obtuleruntq; monile:tũ ille minatur mihi ĩquit catheuas rex ueſter:ſed exiſtimo
ipſum uobis uoluiſſe narrare munera:duxit eos ad cacerem ibi cathenæ erant aureæ : ideo mihi carcerẽ
minatur:poſtea oſtendit arcum quem cum intendiſſet rex ipſe eo uſq; traxit:ut in partes confregerit:tũ
demum iuſſit arcum afferri ex ſuis & dedit legatis cambyſæ:dicens intẽdite huncarcũ ſi poteſtis:tũc rex
quando inquit rex ueſter aut ipſe poterit:aut aliquis ex ſuis hunc arcum intendere:tũc dicite:ut nos bel
lo inuadat:redierunt legati & omnia narrarunt quæ uiderant:ſed ante quam diſcederẽt oſtendit eis mẽ/
am ſolis:menſa hæc ſolis erant in pratis uirentibus latiſſime porrectis:ibi paratæ ſemper erãt epulæ: ui
delicet carnes & lac:ueſcebanẗ his carnibus:& lac bibebant cũ uinũ non haberent:& licebat uitam uſq;
ad.C.& uigeſſimum annum producere:hanc menſam ſolis ideo appellabant ꝙ dicerent a ſole ipſo prepa
rari:ſed ex hoc fieri iubebat:nam dicebant interdiu conſumi nocte autem inſtaurari : cum illi in patri/
am rediiſſent:& omnia tradidiſſent quæ uiderant arcum attulerunt:ſed inuentus eſt nemo qui illum in
tenderet:admiratus eſt cambyſes & ſtatim miſit qui templum iouis ammonis ſpoliarent: unde omnes
harena ſubmerſi ſunt. Defectuſq; epulis:a deficior deficeris:id eſt perire cum epulæ deficerent. Pa/
ſtus:cum ad extremã inopiam perueniſſet Cambyſes miniſtris ſuis ueſcebatur:ut uitam ſubſtentaret.

Ignoto:nili fonte. Non fabula mendax:quia ſicuti fabula eſt & rumor: ita & re uera con probatur:uidelicet ubicunque aquam tuam oſtendis o nile:ibi etiam tuus fons quæritur:ſed inueniri non poteſt. Nilo ſuo:ideſt apud ſe orienti. Tua flumina prodam:fontem tuum:nec ego:nec alius cognoſcere potuit ego uero deo fauente cognoui per quas terras iter facias. Qua:ꝑ in quantum. Deus celator: tuæ originis. Dedit: ideſt quantum permiſit:ut ego cognoſcam. Prodam aperiam:indicabo. Medio conſur. incipis inquit ſurgere a meridie. Ab axe: ideſt a polo antarctico ubi cácer eſt directe impoſitus ſuper his

Ignoto te nile redit:non fabula mendax
Auſa loqui de fonte tuo eſt:ubicunq; uideris
Quereris:& nulli contingit gloria genti:
Vt nilo ſit læta ſuo:tua flumina prodam
Qua deus undarum cælator nile tuarum.
Te mihi noſſe dedit:medio conſurgis ab axe:
Auſus in ardentem ripas attollere cancrum
In boream is rectus aquis:mediumq; boetem,
Curſus in occaſus flexus torquetur & ortus
Núc arabú populis libycis: núc æquis haréis
Teq; uidet primi quærunt tamé hi quoq; ſereſ
Aethiopúq; feris alieno gurgite campos.
Et te terrarum neſcit cui debeat orbis
Arcanum natura caput non prodidit ulli
Nec licuit populis paruum te nile uidere:
Amouitque ſinus:& gentes maluit ortus
Mirari:quam noſſe tuos conſurgere in ipſis
Ius tibi ſolſtitiis:aliena creſcere bruma:
Atque hyemes offerre tuas:ſolique uagari
Conceſſú per utroſq; polos hic quæritur orus
Illic finis aquæ:late tibi gurgite rupto
Ambitur nigris meroe fœcunda colonis
Læta comis hebeni: quæ quáuis arbor̄ multis
Frondeat æſtatem nulla ſibi mitigat umbra.
Linea tam rectum mundi ferit illa leonem
Inde plaga phœbi damnú non paſſus aquarú
Præueheris:ſterileſque diu metiris harenas
Núc omneſ uires unum collectus in amnem
Núc uagus & ſpargés facilé tibi cedere ripá.
Ruſus multifidas r̄uocat piger alueus undas

populis: qui in meridie ſub æquinoctiali conſtituti ſunt. In ardentem cácrú: quia cú ſol in cácro é facit ſolſtitiú æſtiuú: & ibi ſol ad magnas declinationes dicitur eé: quia nó poteſt magis accedere ad zenith capitis illorú. In boreá is:i ſeptentrione:& declarat Mediúq; bootem.ſ.ad minoré urſam: uidelicet i ſeptentrione é: curſus i occaſus a meridie recto limite tendis i ſeptétrionem: deinde flecteris a curſu tuo i occaſú:deinde i orienté. Exortus:quia a ſeptentrione in meridiem uergitur dum longo ambitu uertitur in ortum. Nunc:aliquádo. Aequus:benignuſ fœcunditate ſua: arabú quoq; agros fœcundiores facis. Libycis harenis.ſ. populi hitantibus i meridiem cú uergitur i orienté. Seres:populi orientales Primis:quanuis his primo appareas populis orientalibus tamen nondum fontem inuenire poſſiuſ Seres: unde ſericum. nam ibi uellera tenuia naſcuntur: quibus ſericum efficitur. Alieno gurgite: Aliunde naſcente. Neſcit:ignorat. Arcanú:ſecretum. Caput:ſcilicet nili. Te paruum: ideſt fótem tuum. Sinus: receptacula tui amnis o nile. In ipſis ſolſtitiis:uidelicet cú ſol eſt in capricorno: qui facit ſolſtitium hyemale:aut in cancro qui facit ſolſtitiú æſtiuú: nam alii fluuii conſurgunt ineunte uere: aut in media hyeme:tu inflaris æſtate. Aliena:iflata. Hyemes:inundationes:ſicut tempeſtatem maris appellamus inundationem. Hic:in meridie. Illic:in ſeptentrione. Finis aquæ: quia nec in meridie:unde prius appares:nec i ſeptentrione quo curſum tuum tendis inuenitur finis:uidelicet deſceſſio in mare:nam cuiuſcunq; fluminis hoſtia quæ ſunt in mare deſcendunt. Late tibi gurgite: dicit enim ipſum meroem inſulam in medio ſui facere. Quæ adeo ſubiecta eſt leoni:ut quanquam multis arboribus abundet: tamen nulla umbra ſe a calor̄ ſolis defendit: cum punctus leonis directe ſuper impoſitus ſit meroe. Late: ſpacioſe. Rupto:diuiſo. Ambitu circundatur. Fœcunda colonis:quæ abúdat hitantib9. Nigris:nimio ſolis ardore. Comis hebeni:ligni ꝓcioſi:de quo diximus ſupius. Abúdat enim arboribus palma:perſico:hebeno & Siliquaſtro: teſte Stra.hác iſulá clipei figurá hr̄e dicút: cuius magnitudo fortaſſe ſupra uerú dicta é longitudine

triú milium fere ſtadiorum:amplitudiné mille: & ut idem Strabo refert libro xvii. dicta eſt meroe a ſorore ibi mortua uel ut alii tradunt ab uxore:quam habuit Cambyſes hoc nomine. Mitigat:leniorem facit linea illa:uidelicet illa plaga merois. Recto leone: quia punctus ille directe ſuperimpoſitus eſt capiti uno gradu leonis cum ad eum ſol peruenerit. Plagas phœbi:uidelicet meridiei regionem. Damnum nó quanuis per exuſtam plagam decurras:tamen non es paſſus damnum aquarum: quia calor ille regionis illius nihil diminuit aquas. Proueheris:præteruehe is. Steriles ha. uidelicet per arentem libyá. Núc aliquando. In amné.ſ.in unú alueú. Nunc ua.i.i unú amnen aliqdo colligeris:aliquádo uagaris. Spgés i.ſurgés. Piger al. qa cú i unú amné uenerit lenior efficit. Multifidas údas:qáte i diuerſas ptes fluebát.

Qua dirimūt arabū populis ægyptia rura
Regni clauſtra philæ: mox te deſerta ſecantē.
Qua dirimunt noſtrum rubri cōmertia pōti
Mollis lapſus agit: quis te tam lene fluentem
Moturum totas uiolenti gurgitis iras
Nile putet? ſed cum lapſus abrupta uiarum
Excepere tuos: & precipites cataractæ:
Ac nuſquam uetitis ulla obſiſtere cautes
Indignaris: aquis ſpuma tunc aſtra laceſſis
Cūcta tremūt ūdis: ac multo murmurē mōtis
Spumeus inuictis caneſcit fluctibus amnis
Hic abatō: q̄ noſtra uocat uenerāda uetuſtas
Terra potens primos ſētit percuſſa tumultus:
Et ſcopuli placuit fluuii quos dicere uenas
Quā māifeſta noui primū dāt ſigna timoris
Hinc montes natura uagis circundidit undis.
Qui libyæ te nile negant: quos inter in alta
It conualle iacens: iam mollibus ūda quietiſ
Prima tibi campos permittit apertaq; mephiſ
Rura: modumq; uetat creſcendi ponere ripas
Sic uelut in tanta ſecuri pace trahebant
Noctis iter mediæ: ſed non ueſana photini
Mens imbuta ſemel: tam ſacra cæde uocabat

Qua di. ægyptus ſupior ī oriētē p lōgū extēdiť: ſiue nilus: & a ſeptētrione arabicus ē ſinus: a meridie uero oceanus. nā ab occaſu ex īferiore ægypti pte ad oriētē rubro mari terminať. hoc ē qđ dicit hoc loco. nā philæ eſt urbs īter æthyopes & ægyptios: ꝗ finitima: & cōfinis eſt utriuſque regni. ſ. æthiopū & ægyptiorū imo: ut r̄fert Stra. li. xvii. philæ cōis æthiopū & ægyptioꝝ hītatio ē. Stra. dicit ſe philas ex ſyce plauſtro uēiſſe p cāpū ualde planū. C. ſtadi. ſpacia p totā fere uiā: uidiſſe ſe oſtēdit utrīq; multis ī locis q̄ſi ſcopulos petrā arduā rotūdā politā: nigri ac duri lapidis ex quo mortaria fiūt. Philæ: e nūeri pluralis: ſicut athēæ. Dirimūt: diuidūt. Aegyptia ru. i. diuidūt arabiā ab ægypto. Mox te. nam a meroe īſula cum ad arabiam uſque peruenerit alteram inſulam amplectitur nomine Taleſum: & hinc in ampliſſimum effunditur lacum a quo deinde uariis montium obicibus īcitatus torrentior efficitur: & inter obuios ſcopuloſ ſuos ſe præripiens fluctibus ſeſe ipſos tangentibus: impetu tam uaſto: ac rumore fertur: ut incolarum aures ad ſurditatem uſque offendat. inde etiam locus ille catadupos eſt appellatus: nam ſonitus interpetratur. Secātem: uidelicet cum amplexus fuerit alteram inſulam taleſum. Rubro ponto: quia ad orientem rubro mari terminatur. Cōmercia: ideſt loca finitima & contigua. Noſtrum: uidelicet ægyptum loquitur in perſona Achorei. Mollis la. quia in ampliſſimum effunditur lacum. Quis te. o nile cum tu adeo leniter fluas ad inſulam taleſum quis crederet te deinde tāto atque rumore decurſurum: ut incolas magno terrorē percellas: quaſi dicat nemo. Leue: pro leuiter. Putet: pro putaret. Cataractæ. ſ. excepere. Indignaris: nam quia nō potes nullo obice retineri: ideo cum ad catadupum ueneris: uariis montium obicibus īcitatus multo magis indignaris. Abrupta: præcipitia curſus tui. Lapſus: decurſus. Præcipites ca. deſcenſiones: cataractis proprie dicitur aſpera deſcenſio: cataraſti ē cū fragore deſcendere: hic cataractas appellauere obices fortaſſe quæ magno cū ſonitu demittuntur. ſ. claudentes portas urbiū uulgo le ſarracineſche. cōiſ hec opinio eſt. uerū: ut inquit Strabo lib. xvii. eſt cataractes ad mediū fere flumen paulo ſupra elephātinam: petroſum quodam ſupcilium in ſuperiore parte planum: ut flumen reciperē poſſit: deſinens uero in principium ex aqua præcipitatur: utrīq; ſecus terram alueus eſt: qui facile adnauigari poteſt: hac itaque adnauigantes defluunt in cataracte: & cū ſcapha in præcipitium detruduntur: & ipſi & ſcaphæ illæſi. Cautes: obices montium. Aſtra la. uidelicet & tua unda uerberat ſidera. Cuncta tremunt undis: ſcilicet loca circa catadupum. Montis: catadupi. Albeſcit: ſpumeſcit. Fluctibus inuitis: ideſt qui retineri non poſſunt. Hinc abaton: cum ad catadupum perueneris locum haud procul ab ægyptio. Abaton arduum locum & altum. unde nomen accepit quaſi auaton in accenſibilem tum primum te ſentire incipit ægyptus. Hinc: ex catadupo. Veneranda uetuſtas: ſemper ueneranda ſenectus. Potens: quia in acceeſſibilis eſt. Percuſſa ſcilicet tuo ſtrepitu. Quod: p quia ſcopuli huius terræ quā abaton uocāt ſentiunt tuos tumultus: quos incolæ ideo uenas nili appellauere: quia ibi nilus primum apparere incipit. Placuit: ſcilicet incolis. Noui timoris: admirandæ inflatōnis. Hinc: uidelicet ab hac abato. Vagis: errantibus. Libyæ: ſcilicet ſuperioris: nam per inferiorem late uagatur: ideo non permittunt in ſuperiorem libyam decurrere. It: decurrit. Conualle: ſcilicet illorum montium. Iam mollibus: lenibus: quia ibi humiliora ſunt ſaxa: ideo etiam lenius fertur amnis decurſus. Prima tibi cāpos: & primum incipis per planiora decurrere cū ad mēphī pueneris partē ægypti. Cāpos: planiciē. Vetat. ſ. mēphis. Modū: meſurā creſcēdi: qa nō poſſūt te cohercere ripæ. Sic uelut ī tuta: ita īqt colloq̄bať de nilo & de huiuſmodi rebꝰ cæ. cū cōuiuiis ſuis q̄ſi ī tuta pace poſiti eſſēt: & nō ꝓuidebāt q̄tꝰ belli tūultꝰ īſtaret. Sic: cæ. cū cōuiuiis ſuis. Velut: tāq̄. Sed. n. u. ſed pho. nō deſiebat cogitare quomō cæ. opprieret: poſtq̄ ſemel ſāguīe pō. maculatꝰ erat. Sacrata: execrabili

Vacabat:uacua erat. A ſcelerũ motu:quia ſcelus ſceleri addere tẽtabat. Magno pẽpto:oẽ nefas ſibi lice/ re exiſtiabat. Manes.ſ.põ. dicit iſã mã conuerſũ eẽ photinũ. Vltriceſq̃ ũbræ.ſ.põ. quæ ultionẽ ſuã cupi unt. Dant fu.ut ipſum ad pniciẽ deducãt. Dextras.ſ. ſuas & ſuo℞ nõ ſatis habet ſũdi ſãguinẽ põ. ſed et cæſ.ideo uiles exiſtimat. Quo fortuna:fortuna uolebat.ut ſãguine cæſ.cruentarent ſenatores.nã i ſenatu trigītaquinq̃ uulneribꝫ cõfoſſus ẽ. Victos:ẽt uictos. Pœnaq̃ ci.q̃ parũ abfuit:qn famulus occuparet ui dictã Sena.q̃ debebat patriæ nõ famulo. In ſcelus it:ſi fata conceſſerint ſatellitibꝫ regis cæſ.obtrũcare:ſce

A ſcelerum motu:magno nil ille perempto
Iã putat eſſe nefas:habitant ſub pectore mães
Vltriceſq̃ umbræ:dant i noua mõſtra furorẽ
Dignatur uiles iſto quoq̃ ſanguine dextras
Quo fortuna parat uictos perfũdere patres
Pœnaq̃ ciuilis belli:uindicta ſenatus
Pene data eſt famulo:procul hoc auertite fata
Crimen:ut hæc bruto ceruix abſente ſecetur.
In ſcelus it pharium romani pœna tyranni.
Exemplumq̃ perit:ſtruit audax irrita fatis
Nec parat occultæ cædem committerẽ fraudi:
Inuictumq̃ ducem detecto marte laceſſit.
Tantum animi delicta dabant:ut colla feriret
Cæſaris:& ſocerum iungi tibi magne iuberet.
Atq̃ hæc dicta monet famulos perferrẽ fideleſ
Ad pompeianæ ſocium ſibi cædis achillam:
Quem puer ĩbellis cũctis præfecerat armis
Et dederat ferrum nullo phœbi iure retento
In cũctos iſeque ſimul:tu mollibus inquit
Nunc incumbe toris:& pingues exige ſõnos.
Inuaſit cleopatra domum:nec prodita tãtũ ẽ
Sed donata pharos:ceſſas accurrere ſolus
Ad dominæ thalamos.nupſit ſoror ĩpia fratri.
Nam latio iam nupta duci eſt.iterq̃ maritos
Diſcurrens ægypton habet:romãque meretẽ

lus erit:quod poſtea futurũ ẽ bruti meritũ igẽs.ſce/ lus eni erat:ut rgis miniſtri occiderẽt cæ. Exẽplũq̃ perit.ſ.exẽplũ qđ romanis oĩbus Brutus pponeret ne aliquem regnare permittant. Struit audax:poſt deteſtationem ſceleris huius depræcationem facit ad deos ut permittãt cæſarẽ occidi a regis miniſtris ſed hoc ſcelus inter gloriam bruti ſeruent: rediit ad id quomodo photinus conſilia occidendi cæſarem agitauerit. Audax: ſemper de infœlici dici ſolet. Virgilius:audacem ad rutulum. Irrita:uana. Sa/ tis: propter fata quæ non pemiſerunt conſilia pho tini ad exitum perduci. Nec parat occulte:uideli/ cet in tenebris noctis opprimere cæſarem:ſed clara luce. Detecto marte:aperto bello. Tantum ani mi delicta:quia ſemel ſcelus commiſerat in obtrun cando pompeio:ideo nunc etiam animi ſupererant ad occidendum Cæſarem. Delicta:quibus antea ſe polluerat: dum Pompeium occidit. Atque hæc dicta:hæc ubi cõſilia occidendi Cæſaris animo agitauit ſtatim mãdata dedit famulis: quæ ad achil lam perferrent qui:præerat exercitui rgis:nam cæſ. ut Suetonius docet Alexandriam fugientem perſe cutus pompeium: ut occiſum depræhẽdit cũ ptho lemæo rege a quo ſi quoque inſidiis tendi uidebat bellum ſane difficillimum geſſit:neque loco:neque tẽpoꝛ æquo:ſed hyeme anni: & intra mœnia copio ſiſſimi ac ſolertiſſi hoſtis:iops ipſe re℞ omniũ atq̃ imperatus: rgnum ægypti uictor: Cleopatræ fratri que eius minori permiſit: ueritus prouinciam face re ne quandoque uiolentiorem præſidem nacta no uarum rerum materia eſſet. Hæc:quæ ſequuntur.

Monet: admonet: Famulos fideles. Quibus arcana committere ſolebat: puer imbellis.aut quia bellis minime idoneus ſi una dictio eſt:uel in bellis ideſt ad bella peragenda:ſi duæ partes ſunt. Et de/ derat ferrum nullo phæbi iure retẽto: Vires omneſ totius regni huic achillæ permiſerat:ut non in alio ſolum: ſed in ipſo iuſſuum ac poteſtatem haberet.

Ferrum: ideſt totius regni opes in poteſtate tenebat. Tum mollibus inquit: Ecce dicta quæ nunc mandat ad Achillam referri. tu nunc inquit ocio te dede o ſegnis achilla cum interim cleopatra regnũ occupet: quam ante conſilio noſtro e regno ptholemæus eiecerat: ea nunc blanditiis ſuis: non regem modo: ſed Cæſarem quoque irretitum tenet. Et molles exige ſomnos: Conceſſio eſt color rheto/ ricus: quum id negamus: quod maxime concedere uidemur: & interſerimus etiam aliqua uerba: qui/ bus etiam ſenſus noſter appareat. Dede te inquit ocio: & interea regnum Cleopatra occupauit. Mol les: non tenues & exiles: ſed profundos ſomnos. Cleopatra domum: quam conſilio noſtro rex pau lo ante e regno eiecerat. Sed donata pharos ceſſas accurrere ſolus: iam pharon cæſar Cleopatra do/ nauit: & eam cum fratre conciliauit. Pharos: ideſt ægyptus. Ad dominæ thalamos: ut eam cum rege opprimas. Nubit ſoror impia fratri: poſtquam adulterium cum cæſare commiſit: nunc ad uirum ſuum redit: uidelicet fratrem:nam & ſoror erat & coniunx inſtar iunonis. Soror:cleopatra.

Nã latio:poſtquam cæſar ex cleopatra uoluptatẽ cœpit:eam nunc fratri coniungit. Interque maritos nunc ad Cæſarem nunc ad fratrem. Habet ægypton: Accuſatiuus græcus eſt. Romamque me/ retur:ideſt ſperat: quia iam ſperat romam: poſtquam ſemel Caium Cæſarem blanditiis ſuis pellexit.

Expugnare ſené potuit cleopatra uenenis
Crede miſer puero:quem ſi nox iunxerit una
Et ſemel amplexus inceſto pectore paſſus
Hauſerit obſcenum titulo pietatis amorem
Meq; tuum caput per ſingula forſitan illi
Oſcula donabit:crucibus flammiſq; luemus.
Sí fuerit formoſa ſoror:nil undiq; reſtat
Auxilii rex hinc coniunx: hinc cæſar adulter
Et ſumus ut fatear tam ſæua iudice ſontes
Q uem non ex nobis credit cleopatra nocẽtẽ
A quo caſtra fuit? parte quod fecimus una
Perdidimuſq; nefas:pcq; ictũ ſanguĩe magni
Fœdus ades:ſubito bellum mollire tumultu
Irrue nocturnas rumpamus funere tædas.
Crudelemq; toris dominã manemus in ipſis
Cum quocũque uiro:nec nos deterreat auſis.
Heſperii fortuna ducis: quæ ſuſtulit illum
Impoſuitque orbi communis gloria nobis
Nos quoque ſublĩes magnus facit aſpice litt9
Spem noſtri ſceleris:pollutos cõſule fluct9.
Q uid liceat nobis? tumulũque e puluerẽ puo
Aſpice pompeii non omnia membra regentẽ.

Expugnare ſenẽ:argumẽtũ ẽ a minori ad maius:cleopatra ſi iã cæ. ꝓuectioris ætatis ĩ ſuos incitauit ãplexus multo magis decipere poterit puerũ ptholemæũ. Senẽ. cæ. Venenis.ſ.amoris:& recte uenenis dixit nã uenenũ dr̃ q̃ p uenas ĩgrediat̃.nã medullas:calefacit amor : ſic ẽt uenenũ hauſtũ p uenas diſcurrit. Vir. Vulnus alit uenis & cæco carpit̃ igni. Crede:cõſide cõſtantẽ fore puerũ:q̃do uictus ẽ ẽt cæ. Quẽ ſi mox: nã ſi una nocte cleopatra cũ rege cocubuerit: nõ dubiũ ẽ qn caput tuũ meũq; obtruncare obtineat a fratre quorũ cõſilio ſcit ſe a fratre de regno pulſã fuiſſe. Quẽ.ſ.puerũ.ordo.a.illa.ſ.cleopatra donabit meũ tuumq; caput illi ĩter ſĩgula oſcula : ſi iũxerit quẽ & illũ &c. Amplexus:accuſatiui caſus ẽ. Inceſto:nõ caſto:qa iã ſe miſcuerat cũ cæſare. Hauſerit:accepit Obſcœnũ:turpẽ. Titulo:ſub titulo & nomine pietatis. Oſcula.ſ.quotiẽſcũq; oſculabit̃ eũ nomine pietatis meũ tuũq; caput adultero.ſ.ptolemæo. Crucib9 flã.& ita ſoror placuerit fratri:nos uel tollemur ĩ cruce:uel igne cõburemur: Nõ diſcedit lucanus ab hiſtoria:Cæ.enĩ Alexãdriã cũ ueniſſet: Teſte Apiano:ab regiis miniſtris benigne receptus eſt & diſputantibus philoſophis ĩ multitudine præſes aſtitit: Adſiſtente uero exercitu Photinũ quidẽ & achillã ob ea quæ in põ.ꝑpetrauerũt morte mulctauit.Teodotũ demũ fugientẽ Caſſius cũ in aſiã ueniſſet cruce ſuſpẽdit: Tumultu ob hãc rẽ inter Alexandrinos orto cũ r̃giũ exercitũ ĩ illũ cõcitaſſet plurib9 ꝓliis circa regiam:& in maris littore certatũ eſt:quo in loco cũ in mare deſiliiſſet.& in ꝓfundo aliq̃diu enataſſet. Alexandrini ueſtẽ ab eo ademptam in trophæi modũ erexere:poſtremo iuxta nilum cũ rege certamẽ iniit:ĩ quo uictoria ſuperior euaſit ĩter hæc per nouem menſes commoratus:tãdẽ Cleopatram fratris loco regnum iuſſit obtinere:p Nilum quoq; quatercentis nauibus aduectus quo regionem perluſtraret oculis cum cleopatra ſimul adiit: multaq; alia ut illi obſeq̃retur effecit. Luemus:penas dabius Fuerit formoſa:ideſt ſi placuerit: a præcedente q̃d ſequitur:nam quæ formoſæ ſũt placere conſueuẽt Nil undique.r.nil ſupereſt inquit nobis quo cõfugiamus:nam hinc a rege inde a Cæ. opprimimur niſi nobis ſalutiq; nr̃æ conſulamus: Hinc:ex una pte. Cõiunx.i.rex ẽ. Hic:ax altera pte cæ. Vt fatear:ut uerũ dicã. Sõtes:nocẽtes:qa culpa noſtra ẽ. Quẽ nõ:q̃ſi dicat oẽs. Nocentẽ:tota culpa nobis ẽ attribuenda:qa eã intactã reliq̃mus:nã & noſtros appetebat ipſa concubitus. Parte:ordo ẽ. Oro te p nefas q̃d una fecimus:& una pdidimus:& oro te p fœdus ictũ ſanguine magni. Ades:ꝓ adſis. Et mollire: bellũ ſubito tumultu. Irrue: rũpamus nocturnas tædas funere:& mactemus dominã crudelẽ in ipſis toris cum quocũque uno. Quod fecimus.ſ.occiſo põ. Perdidimuſq; n.niſi conſilio noſtro ꝓuideamus. pdidim9 nefas illud:quia nihilominus a Cleopata & a ptholemæo uel cæ.oppimemur. Ictũ fœdus:quẽadmodũ pcuſſa porca fœdus iungit̃:ita pcuſſo pompeio dicit fœdus ictum eſſe ĩter eos. Molire:ideſt fac.ut moliri ue morã & ueniendi poſcere cauſas. Irrue:inuade. Tedas:nocturnas nuptias. Funere:ideſt cæde. Crudelẽque toris:& Cleopatrã impiam in ipſo toro oceidamus. Quocunque uiro : ſcilicet Cæſare uel Ptholemæo. Nec nos.d.a.nec nos terreat magnitudo cæſ.qui cum p̃ſtet ominibus ducib9: ut iam fama ſui nominis totũ orbem terrarũ impleat:tamen & nos quoq; eadẽ gloria efferre poteſt:q̃ ſuſtulit Cæſarem quod ita ſit ꝓbari poteſt:occidimus enim Pompeiũ qui cæſari par erat:poterimus & ipſũ Cæſarem occidere:non ergo deterreat nos magnitudo cæſaris. Fortuna:ſcilicet fœlici. Ducis:cæſaris. Auſis:ab ĩceptis. Communis gloria:eadẽ gloria q̃ accidit cæſari poteſt nos quoq; magnos facere:ergo eſt communis: ſicut ille uicit põpeiũ.& nos occidamus:quaſi dicat maius fecimus. Nos quoq;: quia ſicut uictus põpeius magnum fecit Cæſarem:idem occiſus.nos quoque facit ingentes. Littus:appo.ſpem ulli occidimus Pompeiũ ſperare nos facit poſſe etiam occidi cæſarẽ. Pollutos:ſanguine pompeii. Conſule: quære ex illo ſanguine:quo polluta eſt unda maris noſtri quid liceat nobis. Tumulum:pompeii. Puluere paruo:ut nec corpus quidem plene tegere poſſet;uel quod melius eſt quia caput a reliquo corpoř ſeparatũ erat.

Quē metuis:o ſtulte Achilla:cæ.quē metuis erat par pō.quē occidimus. Nō ſanguine clari:reſpōdet ta ciiis obiectionibꝫ:nā ſi qs obiiceret nos ignobiles eſſe:& humilitatē ſāguinis nobis obſtare:ne rē tantā au/ demus:dico nihil ītereſſe nr̄a:nullius eni magnis opibus:aut regnis po.nobis opus ē ad hāc rē adoriendā: nā fortuna ipſa nobis:ſicuti antea pō.ita nūc cæ. obrulit:ut nullius auxilio īdigeamꝫ ad rē pficiendā. Nō ſāguine clari.ſ.ſumꝫ us dicet aliqs. Clari:nobiles. Quid refert:q̄ſi.d.nihil ītereſt:nobiles ſimus:an ignobi les:dūmōdo fortuna nobis ſecūda ſit & faueat. Nec opes po. ſūt neceſſariæ:ſed ipſe ſe ultro offert nobis hoc fortuna faciente. Ad ſcelus īgētes.ſ.facti ſumꝫ

Quē metuis par huius erat:nō ſanguīe clari:
Quid rfert nec opꝫ populorū: aut regna mo.
Ad ſcelꝫ īgētes facti ſumꝫ attrahit illos uemꝫ
In noſtras fortuna manus en altera uenit
Victima nobilior:placemus cæde ſecunda
Heſperias gētes : iugulus mihi cæſaris hauſtꝫ
Hoc præſtare poteſt pompeii cæde nocentes.
Te populus romanꝫ amet : quid nomina tāta
Horremus:uireſq; ducis quibꝫ ille relictis
Miles erit:nox hæc peraget ciuilia bella
Inferiaſq; dabit populis:& mittet in umbras
Qđ debetur adhuc mundo caput:ite feroceſ
Cæſaris in iugulum.præſtet lagea iuuentus
Hoc regi:romana ſibi:tu parce morari.
Plenū epulis madidūq; mero ueneriq; paratū
Inuenies:aude:ſuperi tot uota catonum
Brutorumq; tibi tribuent: non lentus achillas
Suadenti parere nefas: haud clare mouendis:
Vt mos ſigna dedit caſtris:nec prodidit arma
Vllius clangore tubæ.temere omnia ſæui
Inſtrumenta rapit belli.pars maxima turbæ
Plebis erat latiæ.ſed tanta obliuio mentes
Cœpit in externos corrupto milite mores.
Vt duce ſub famulo uſuq; ſatellitis irent
Quos erat indignum phario parere tyrāno.

poſtq̄ ſemel occidimus pō. Attrahit:offert. Alte ra ui.uidelicet Cæ.quē quaſi uictimā occidamus. Placemus cæde: pſiſtit ī tranſlatione qa uictimā ap pellauit cæ.nā ſicut uictimis placanť dii:ita cæde pō peii & cæ.placabimus Italiā:q; eam his occiſis tyrā/ nide liberaſſe uidebimur. Cæde ſecunda.ſ. Cæſ. Heſperiæ gentes:liberando eas a ſeruitute atq; tyrā nide. Iugulis.m.c.h.occiſo cæſ.ueniam a po.ro.īpe trabimus q; pom.occiderimus. Quid nomia tāta: fulgor omnis cæſ.non debet nos deterrere a ꝓpo/ ſito noſtro & ſi uires magnas habeat & exercitus in/ gentes:tamen ſi a ſuis militibus deſtitutus fuerit.i/ perare deſiſtet:& miles eſſe incipiet. Nomina.i.ful gorem tantum nominis Cæſ. Vireſq;.d.ideſt ma gnos exercitus cæſaris ad claſſes. Miles erit: qđ ē quod magnum faciat cæſ.exercitus & claſſes:ſed ſi deſtitutus erit ī numero militū habebiť. Nox hæc & breui ſpatio tēporis poterimus cæ. in noſtra po/ teſtate habere uidelicet hac una nocte. Peraget:p ficiet. Ciuilia bella.ſ.occiſo cæſ. Inferias: expiatio nes piacula:quæ exhibenť mortuis. Populis:quos in pharſalia proſtrauit. Caput:cæ. Debet:obliga/ tum eſt:quia iniuria affecit orbem terrarū. Ite fe roces:o Achilla & milites tui. Ite:uenite: nā ipſe e rat cū rege apud cæſ. Lagea:ægyptia. Romana ſi bi: qa Ro. milites adhuc militabant & ſtipēdia faci ebāť ſub rege Ptholemæo ex his q a Gabinio relicti fuerant:tū cū ipſe regē Ptholemæum in regnum re ſtituit:& hi prius ſub pom.militauerāt. Hoc:ui/ delicet iugulum cæſaris. Regi:quia occiſo cæſare Rex ſuum regnum obtinebit. Sibi:ad utilitatem ſuā Tu pce.m.a facili arguit: nā cū grauis ſit cibo & potu cæ.facile erit illum opprimeť īprouidum. Parce morari:ideſt noli tardare. Madidūq; mero: ebriū. Veneriq;.ſ.adulterio cleopatræ. Aude ſupe ri:unum tibi neceſſariū ē ſ.audere:ſicut auſus fueris cætera:diis uolentibꝫ ultro ſequenť. Tot uota:ex/ audient dii uota catonū:uota brutorū:& totius ſenatus:q̄ rempublicā uult eſſe ſaluā. Tibi tribuēt.i. pre ces Catonū:ac beatorū tibi fauebūt. Nō lentus achillas: nunc dicit quomodo mandatis photini Achil las paruerit. Sudāti:photino. Haud clara:ne forte ex audito tubarū ſonitu ſuſpectus eſſet. Nec ꝓ didit arma.ſ.moueri non indicauit exercitū:nā ſi tubarꝫ ſonitum audirent ſuſpitionem induiſſent. Te mere:ſine ullo ordine non dato ſigno:unum ſequitur ex reliquo: nam quia nō ſigna dedit:ideo nullo or dine ſecuti ſunt milites. Inſtrumēta:uidelicet arma:uiros:equos:& quomodo genere militum uſus fu/ erit declarat. Pars.m.t.plebs:ideſt ex plebe italica:quia ex delectibus italiæ:pars magna militū erat:quī apud regē Gabinius reliquerat. Sed tanta ob.mentes:& reſpondet ad illud quod occurebat:quomodo ſi itali erant pati poterant militare ſub ſatellitibus regis:uſque adeo inquit erant corrupti milites Roma/ ni: ut etiam æquo animo ſub eiuſmodi ſatellitum imperio militarent. Obliuio: obliti erant ſe roma nos & italos eſſe. Corrupto in mores: dedignari debuerant inquit etiam ſub Rege ipſo militare & nunc æquo animo militabant ſub ſatellite regio. Mores: quia diu apud Aegyptios permanſerant: & externis moribus corrupuerant animos. Sub famulo:ideſt duce achilla. Indignum phario: indignū fuiſſet:ſi ſub tyranno:ideſt rege Agyptio militarent:quanto ergo īdignius militare ſub Satellite regio.

Nulla fides:nec ius diuinum:nec ius humanum colunt milites:nil ſanctum: nil inuiolatū eſt apud milites:ſed eos ſequuntur:a quibus plus acceperint. Nulla fides:nullū iuſiurādū:nulla pietas:nulla religio eſt illis. Venales manus:Quia qni plus dederint hos ſequūtur:& declarat. Ibi fas.Oia licent militibus qui maximā mercedem appetunt. Merēt: militant. Paruo:ſi magnū æs acciperēt nō potuerīt. Iugulumque in cæ.hoc eſt nō patiūtur cæſarem iugulare ad utilitatē ſuam ut ſe liberos faciant:ſed ut regi ægyptio gratum faciant. Nō dant:nō cōcedunt. Proh nefas:ꝑ exclamationē irrumpit in cōqueſtionē.nam de diis q̄ritur ꝙ ubicunque bella ciuilia fieri uoluerunt.nam & milites qui ſub rege ægyptio militabāt romani erant:& ſi procul fuerāt a bellis ciuilibus:tamen fata uoluerūt:ut nec ipſi quidē eſſent belli ciuilis immunes. Fas:o ius diuinū. Vbi non.c.nō italia ſolum nō ī pharſalia:ſed etiā in ægypto. Vbi nō:quaſi dicat ubique. Theſſaliæ ſub acies: quæ ſumpta fuerat a theſſalia ī ægypto:nūc paget ciuilia bella.

More fuerit p.i.ſecundū conſuetudinem patriæ quēadmodū ciues romani īſanierūt bello ciuili:ita nūc ipſi inſaniunt. Quid plus.q.d.nō plus facere potuiſſent.nō.n.minus hoſtes cæſaris fuerīt ægyptii occiſo pōpeio:q̄ fuiſſent ſi pōpeiū benigniſſime ſuſcepiſſent. Quod debet:q̄a diu uoluerūt: ut romani oēs ubicunqꝫ eſſent ciuili ſe bello miſcerent.

Oīs.ſ.roma. Dat.ſ.eis uidelic& bellum ciuile.

Vacare.i.uacuam eē a bello ciuili. Latiū ſic ſcīdere:conq̄ſtio eſt poetæ:ꝙ dii noluerūt romanos ullos belli ciuilis eſſe īmunes: & ſimul etiā grauius fert ꝙ achillas ſatelles regius ī officiū ducis ſucceſſerit & parū abfuit qn fata ēt huic uictoriā ꝓſtarent: qđ multo ēt īdignius fuiſſet .Sic:ī hūc modū. Latiū corpus.i.populū romanū: nā latiū italia appellaſ:eo ꝙ ibi ſaturnus latuerit:dū arma filii fugeret: & eſt in italia latium antiquū quod teſte Solino:antea a tyberis hoſtiis ad uſqꝫ lyrim amnem pertinebat. Romani.ſ.ducis.i.in locū pompeii ſucceſſit achillas:quod moleſtius fero. Et niſi fata:& hoc etiā multo ē ītolerabilius ꝙ partes q̄ ſecutæ ſunt ſatellitē regiū pene uictoriā obtinuerūt. Vincēt:pro uiciſſēt. Arcēt:ꝓ arcuiſſent. Manus.ſ.ægyptias.i.dii uoluerūt tantū ſcelus perpeti:ut famuloꝝ manibus occideretꝰ cæſar. Aderat ma. nūc deſcribit magnā opportunitatē hūiſſe achillā atqꝫ photinū occidendi ſi occaſionē uti uoluiſſent.nūc aūt q̄a noctem illā ꝑtimuerūt:& ſequēti die cōſtituerūt īuadere bello regiā:hæc cæſaris cā ſalutis fuit. Vterqꝫ.ſ.achillas & photinus. Maturus:ī tempore uenerāt inq̄t in magnā occaſionem perpetrandi ſceleris: & declarāt. Diſtricta:occupata epulis impedita:quia nihil minus metuebant quam bellum quia epulis dēditi erant. Per regia pocula.i.conuiuio regis. Menſæ incumbere ceruix:id eſt obtruncari cæſar poterat ad menſam. Sed metuunt belli:ſed timuerunt Achillas & photinus ne dum cæſarem occidere uolūt cū romanis omnibus & cleopatra in ipſo furore ptholemæum quoque regem occiderent.hæc cauſa fuit cur noctem illam præterierint:& in poſterum diem expectauerint. Trepidos: dubios.quamobrem? Ne cædes confuſa:ne dum cæſarem & Cleopatram occidere uolunt: & ptholemæum regem ſuum occiderent. Tanta eſt fiducia: uidelicet ſibi fata proſpera fore:ut uoluerunt raptim nefas perpetrare: ſed conſulto omnia facere. Non rapuere: ſcilicet temere ſine conſilio. Facultas: opportunitas & poſſibilitas quæ dabatur eis: hoc modo præterita eſt. Reparabile damnum:id eſt uiſum eſt poſſibile achillæ atque photino recuperari damnum noctis illius poſtero die. Seruatur pœnas. Quod hac nocte differimus ſequenti luce implebimus. Donata nox Indignum facinus eſt quod in poteſtate photini fuerit uiueret ne an moriretur cæſar. In ortus phœbeios: id eſt in ſequentem diem.

Nulla fides pietaſqꝫ uiris:qui caſtra ſequūtur
Venaleſqꝫ manus:ibi fas ubi maxima merces
Aere merent paruo iugulumqꝫ in cæſaris ire
Non ſibi dant:proh fas ubi non ciuilia bella
Inuenit imperii:fatum miſerabile noſtri.
Theſſaliæ ſubducta acies in littore nili
More fuit patrio quid plus te magne recepto
Auſa foret lagea domus? dat ſcilicet omnis
Dextera quod debet ſuperis:nulliqꝫ uacare
Fas eſt romano: latium ſic ſcindere corpus
Diis placitum .non ī ſoceri generiſqꝫ fauorem
Diſcedunt populi:ciuilia bella ſatelles
Mouit:& in partem romani uenit achillas.
Et niſi fata manus a ſanguine cæſaris arcent
Hæ uincunt partes:aderat maturus uterqꝫ.
Et diſtricta epulis ad cunctas aula patebat
Inſidias:poteratqꝫ cruor per regia fundi
Pocula cæſareus:menſeqꝫ incumbere ceruix:
Sed metuunt belli trepidos ī nocte tumultus:
Ne cædas confuſa manu:permiſſaqꝫ fatis
Te ptholemæe trahat:tanta eſt fiducia ferri
Non rapuere nefas ſummi contenta facultas
Eſt operis:uiſum famulis reparabile damnū
Aptam mactandi dimittere cæſaris horam
Seruatur pœnas in aperta luce daturus
Donata etiam nox una duci uix: atqꝫ photini
Munere phœbeos cæſar dilatus in ortus

Lucifer a caſ.deſcribit nūc poſteꝶ diē poſtq̄ Achillas cū exercitu ſe parauit:ut Alexādriā īuaderet ac re
giā:ubi qete & trāqlla pace qeſcebāt rex cū cæ.ac cleopatra. A caſſia ru.a caſſio mōte qa primū de locis alt
oribꝰ di es apparet.ē āt caſſius mōs haud lōge a peluſio qđ ē unū ex hoſtiis nli.hic mōs:ut īqt Strabo libro
ſextodecimo accumulatꝰ ē ī ꝓmōtorii modū:aq̄ꝫ īops:ī eo magni pō. corpus iacet & iouis caſſii tēplū &
nō ꝓcul īde magnus iugulatus fuit ab ægyptiis dolo īterēptꝰ:poſtea ē uia q̄ defert peluſiū. Sole caletē: qa
ī meridie poſita ē ægyptus:& cū primū ſol ſuos radios detexerit ſtatī feruet ægyptus: ex quo ītelligi pōt q̄
tū feruet ī meridie.

Lucifer a caſſia proſpexit rupe diemque
Miſit in ægyptum primo quoque ſole caletē
Cum procul a muris acies nō ſparſa maniplis
Nec uaga cōſpicitꝰ:ſed iuſtos qualis ad hoſteſ
Recta fronte uenit: paſſuri comminus arma
Laturique ruūtat cæſar manibus urbis
Diffiſus foribus clauſæ ſe porrigit aulæ.
Degeneres paſſus latebras:nec tota uocabat
Regia compreſſo: minima collegerat arma
Parte domus tangunt animos iræq̄ꝫ metuſq̄ꝫ
Et timet in curſus indignaturq̄ꝫ timere
Sic frēit in paruis fera nobilis abdita clauſtris
Et frangit rapidos præmorſo carcere dentes
Nec ſecus in ſiculis furret tua flāma cauernis
Obſtrueret ſummā ſi quis tibi mulciber ætnā
Audax theſſalici qui nuper rupe ſub hemi
Heſperiæ cunctos proceres aciemq̄ꝫ ſenatus:
Pompeiumq̄ꝫ ducem cauſa ſperare uetante
Non timuit fatumq̄ꝫ ſibi promiſit iniquum
Expauit ſeruile nefas: miraq̄ꝫ penates
Obſtruitur telis quem non uiolaſſet alanus

Nō ſpſa.i.nō īordinata. Māi/
plis:ordinibꝰ: manipli ſūt ordines ī acie ducentorū
militū:primo milites cētū manipli cōtinebāt: ſed q̄
prius duplicauerit manipulos: ſicut apud Liuiū eſt
fuit Tarqnus ſupbꝰ:q non ſicut in cæteris rebꝰ uitu
pādꝰ ē: ita nec ī re bellica degenerauit:imo plurimū
ualuit:& multa cōtulit ad rē militarem utilia. Va/
ga:declarat. Sparſa.i.ꝓ ut qſq̄ꝫ uolebat. Iuſtos: in
tegros:ſicut ad ītegros hoſtes ire ſolet:ita rēcta frōte
uenerūt ad urbē. Ruunt: cū impetu inuadebant
urbē eo animo:ut etiā bellū ſuſtinerent & inferrent
Paſſuri arma.i.paſſuri cædem ſi opus fuerit. Et
laturi.ſ.cædē eo animo ibant ut uel occiderent alioſ
uel occiderentq hoc animo in bella ruunt:non faci
le uincuntur. Vt illud:uincitur haud gratis iugulo
qui prouocat hoſtē. At cæſar:nūc dicit quid cæſar
fecerit & oſtendit ipſū etiā metuiſſe qui ſuperiori tē
pore ſemper intrepidus fuerat. Diffuſus:quia non
ſatis confidebat ciuibus alexādrinis: ergo clauſis fo
ribus aulæ recepit ſe in regiā: & eam repagulis clau
ſam corona militum circundat:ut a regia ſaltem ꝓ
pulſarentur hoſtes. Degeneres:uiles & effœminа
tas. Vacabat uacua erat. Compreſſo.i.concluſo in
anguſtum. Minima collegerat:quia ſe ī īteriorem
partem domus recuperat:ut eam cum paucis mili/
bus melius defenderet:nam ſi paruam manum mi
litum per totam rgiam ſparſiſſet: debiliores fuiſſēt
ideo ſe in anguſtū reduxit. Minima arma: pro ar/
matos ſuos qui pauci etant. Tangunt animos:dicit
quomodo animus cæſaris diſtrahebatur:nunc qui
dem timebat: nūc indignabatur ira metuſq̄ꝫ pugna
bant inter ſe. Timet in cur.ſ.hoſtiles ad quod dixit metus. Indignatq̄ꝫ.ad id quod dixit iræ. Sic.fre.per
ſimilitudinem oſtendit habitum animi cæſaris quenadmodum inquit leo cum captus cauea incluſus fu
erit indignatur & dentibus frendens uectes & clauſtra caueæ dentibus infringit: ita ſeſe reddebat cæſar:
rurſꝰ aliam comparationem ſubiungit: quemadmodum inquit in ætna monte fureret uulcanus ſi cauer
na occluderetur:ita in regia cæſar incluſus inſaniebat. Fera nobiliſ.ſ.leo. Frangit dentes:confringit. Nō
ſecus:& non aliter o uulcane in cauernis ætnæ fureres:ſi quis forte ſpiramina ipſius montis occluderet:lo
quitur ſecundum fabulam:quanquam non nulli dicant ibi uere eſſe ſpiramina ditis. Obſtrueret: occlu
deret. Summam ætnam.i.apicem montis ætnæ unde euomuntur flammæ. ætna Siſcilæ mons eſt ſacer
uulcano in cuius uertice Solino teſte hiatus duo ſunt:per quos eructatus erumpit uapor.præmiſſo prius
fremitu:qui per æſtuantes cauernarum latebras longo mugitu intra terræ uiſcera diu uoluitur: nec āte ſe
flammarum globi attollunt:q̄ interni ſpiritus antecedunt. Mulciber: ideſt o uulcane. Audax theſ. qui
pauloante non timuerat aciem romanam non pompeium ipſum:quamuis deteriorem cauſam haberet:
nūc timere cogitur ſeruile bellum:uidelicet quod inferebatur a ſeruis achilla & photino. Nuper.i.pau
loante. Rupe ſub hemi.ideſt ſub ſaxo montis hemi:hemus mons eſt theſſaliæ ubi pugna inter cæſarem
& pompeium geſta eſt. Cunctos proceres:ideſt omnes principes italiæ qui cum pompeio erant. Aci
emque ſenatus: nam ſenatores ferme omnes ſequebantur pompeium. Cauſa ſperare uetante: cauſā de
teriore uetante. Fatumque ſibi:ideſt tantum ſibi de fatis ſperabat: ut etiam contra æquitatem uictori/
am ſperaret. Expauit ſeruile nefas.i.timuit bellū qđ a ſeruis īferebat. Penates:regios.i.in regia. Ob
ſtruitur telis:ſcilicet ſeruorū. Quem non uiolaſſet alanis:qui non timuiſſet ferociſſimos orbis terrarum
populos:nunc timuit ſeruos. Alanus:alanus fluuius eſt ſcythiæ:a quo alani populi dicti ſunt ferociſſimi.

Scytha:ſcythæ bellicoſiſſimi populi ſunt.In curribus degẽtes a ſcapio mari incipiẽtes ad dextrã nauiganti Europæ cõtinui ſunt ſcythæ & ſarmatæ:qui ĩter tanaim & mare hoc hĩtant magna ex pte Nomades ad leuam ſunt ſcythæ:qui teſte Strabone libro undecimo ad oriẽtem ſpectant:atq; hi Nomades uſq; ad oriẽtalem idorũ mare græci ſcriptores uniuerſos ſeptẽtrionales olim ſcythas & ſeltoſcythas appellabant. Maurus ĩ hoſpite: Violator hoſpitũ qui pro ludo hẽt ſagittis figere hoſpites: q̃uis crudeliſſimus ſit tamẽ nõ incuſſiſſet Cæſari timorẽ ac terrorẽ. Hic cui ro.pergit deſcribere fortunæ mutabilitatẽ:Cæ. inquit qui animo ſuo totũ terrarũ orbem cõplexus fuerat:Quærit nũc anguſta loca domus ubi incluſus piculũ fugiat ꝙ ab Achilla miniſtro Regis ĩminebat. Indos orientẽ. Tyriis gadibus.i.cũ occidẽte & longe repetitũ eſt epitheton. Nã tyriis dicit.i. hercules:nã tyrus eſt urbs phœniciæ:de qua miſſus a patre Agenore Cadmus ĩ Boetia ædificauit urbẽ Thebanã:ex hac urbe natus eſt Hercules:ergo gadibus tyriis.i.cũ gadibus fixis ab Hercule thebano: quã urbem qui de tyro uenerunt cõdidere. Indos: id eſt q̃ inter orientem iacet & occidentem.hic nũc quærit. Ceu:ueluti fœmina.quæ capta urbe ſecretiora domus loca quærit ubi lateat:ita nũc Cæ. Spem:uitæ.ſ.ſperat:ſi in ſecretioribus ptibus latuerit. Vagus:errãs:ĩcertus quid ageret ut fœmina. Luſtrat:circuit. Nõ ſine rege: & quocũq; ibat ſecũ ducebat Regẽ quaſi obſidẽ:ut ſi qd in ſe conſuleret Aegyptii:ipſe occideret Regẽ:& illius cæde ſuum exitiũ cõſolaretur. In oĩa.ſ.picula ſumpturus pœnas.ſ.de Rege:ſi forte Achillas cũ exercitu ipſũ opprimeret .Morti.ſ.ipſius Cæſaris ſi moriendum erat. Miſſuruſq; tuũ:& te ducebat o Ptolemæe ut ſi alia tela deſint tuo capite ꝓ telis utatur & caput tuum dimittat in hoſtẽ. In fa. uidelicet ĩ Achillã & eius ſatellites. Sic barbara: per ſimilitudinem oſtẽdit quõ Cæſar patus erat occidere Ptholemæũ quẽadmodũ inq̃t: Medea fugiẽtẽ patrẽ: & enſem & iugulũ fratri patũ tenebat:ut ſupueniẽte pr̃e fratrẽ Abſcyrtũ occideret:ita Cæſar pauerat gladium ad ceruicẽ Regis trũcadã:& ſi ipſe opprimeret Regẽ occideret:Nota qdẽ eſt & ante declarata hæc fabula Medeæ. Cogũt ta.ult.q̃q̃ ita diſpoſitus eſſet Cæ.tamẽ oĩa tẽtare uoluit iuſſit.n.mitti a Rege legatos ad Achillã qui ipſũ iuberẽt ab armis diſcedere & q̃rerẽt quo nã auctore bellũ cæ.ĩtuliſſẽt: ſed Achillas cõtra ius gẽtiũ legatos iuſſit ĩterfici: ex quo apꝑuit quẽ aĩmũ h̃ret ĩ Cæ. Vltia:exrrẽa. Miſſiſq; ſa.ſ.a rege tãq; ꝓ legatis. Fãulos.ſ. Achillã cũ exercitu ſuo.Voce tyrãni.i.urbis ipſiꝰ Regis. Quo bellũ.i.corripet fãulos dicẽs qs nã auctor belli huiꝰ ĩferẽdi fuiſſet? Sed neq; ius.i.ius gẽtiũ nõ ualuit apđ Achillã. Ius.m.i.ius gẽtiũ:nã iur̃ gẽtiũ legati apđ oẽs tuti ſũt ẽt apđ hoſtes. Nec fœdera.ſ.ſ. ualuer̃t.i.nec hũana nec diuĩa iura ualuer̃t apđ Achillã. Orator.r.ſ. miſſus a Rege. Paciſq;.ſ.i.mediator nã ſeq̃ſter ꝓprie dicit̃ mediator.i.qui medius & ĩ tẽpus pacis erat. Aeſtĩat.i. æſtimare facit ſcelera:quæ ſunt ponẽda in numero tuorũ ſcelerũ:nã ex eo ꝙ Aegyptii interfecere ẽt legat a Rege miſſũ ex eo æſtĩari põt qd nã facturi eẽnt in ipſum cæſarem. Mõſtris:mõſtroſis ſceleribus. Nũ theſſala tellus:quã delicata ſis o Aegypte: & delitiis affluens & effœminata:tamẽ plus audaciæ oſtendiſti cõtra cæſarẽ quã Theſſalia:quã Africa:quã põtus:quã hiſpania:& oĩs regio ſæuiſſima: ubi bellũ cæſar cũ hoſtibus ſuis geſſit. Nõ theſſalla tellus.ſ.ẽ auſa tãtũ ſcelus:ubi pom.cũ cæſarẽ cõflixit. Vaſtaq; regna iubæ.ſ.nõ ſũt auſa tãtũ ſceleris:ubi cato Regi Iubæ cõiũctus cũ r̃liq is.ſ.exercitꝰ põpeiãi bellũ aduerſus cæſarẽ renouauit. Et ĩpia.ſ.ſ.declarat qđ dixit:põtus pharnax filiꝰ fuit Mitridatis Regis põti.ubi cæ.pharnacẽ facile ſupauit:nã põtico triũpho:teſte Suetõio ĩter pom.fercula:ĩ hũc modũ breuitet ẽ cõplexus uictoriã:ſicut breuiter uicit:ita breuiter triũ uerboꝝ ꝓtulit titulũ Vẽi:uidi:uici. Gelido.h.uidelic& ĩ hiſpania ubi duicit.Gn.Pom.põpeii prĩo gẽitũ cũ maxĩo diſcrimĩe ſaluti ſuæ. Nõ ſyrtis.b.r̃diit ad illđ qđ dixit Vaſtaq; regna Iubæ.nã ſyrtes ĩ Africa ſunt.ſ.in mari Africo. Tuæ:o ægypte. Premit:ſcilic& cæſarem.

Nõ ſcytha nõ fixo qui ludit ĩ hoſpitẽ maurus
Hic cui romani ſpacium non ſufficit orbis
Paruaq; regna putat tyriis cum gadibus ĩdos
Ceu puer in bellis uel captis fœmina muris.
Quærit tuta domus:ſpẽ uitæ ĩ lumine clauſo
Ponit:& incerto luſtrat uagus atria curſu.
Non ſine rege tamen:quem ducit in oĩa ſecũ
Sumpturus pœnas:& grata piacula morti:
Miſſuruſq; tuum:ſi non ſint tela nec ignes.
In ſãuloſ ptholemææ caput ſic barbara colchiſ
Creditur ultorem metuẽs regnique fugæque
Enſe ſuo fratriſque ſimul ceruice parata
Expectaſſe patrem:cogũt tamen ultima rerũ
Spem pacis tentare ducem:miſſuſque ſatelleſ
Regius: ut ſæuos abſentis uoce tyranni
Corriperet ſãuloſ quo bellũ auctore mouerẽt
Sed neque ius mũdi ualuit nec fœdera ſãcta
Gentibus:orator regis paciſque ſequeſter
Aeſtimat ĩ numero ſcelerum ponenda tuorũ
Tot mõſtris ægypte nocẽs: nõ theſſala tellus
Vaſtaque r̃gna iubæ nõ põtuſ & impia ſigna
Pharnacis:& gelido circũfluus orbis hibero.
Tãtum auſus ſcelerum nõ ſyrtis barbara q̃tũ
Delitiæ fecere tuæ premit undique bellum.

Inq͛ domū ipſā:q̄ iā telis regiā īuaſerāt ægyptii. Quaſſāt:cōcutiūt. Non ari.u. nūc reprehēdit iſcitia Achillæ & ægyptiorū:q circūderant regiā:qb9 nunq̄ ī mentē uenit arietib9 euertere poſtes ædiū.qđ ſi feciſ ſent:cæ.facile opprimere potuiſſēt:ſed fata uolebāt ut Cæ.manib9 eorū periret. Nō.a.qđ ex iſcitia achil. factū ē:ut uno pulſu euerterēt limina domus. Mādat.ſ.ro. Flāmis: uel igne īqt circundediſſēt ædes : ſic eni Cæ.euadere nō potuiſſet. Cæca:īconſiderata cōſilij ſui. Diuiſa:ī diuerſas ptes. Et nuſq̄ to.diuiſa iu uētute oppugnaſſēt ædes ægyptii nec oēs uires ī unū locū cōuerſæ erāt:quod ſi feciſſet facilius regiā oppu gnaſſet. Fata uetāt:dii nolebāt:ut ſūmis uirib9 mit terēt oēs. Vice.i.in uicē: ad ſimilitudinē muri erat Cæ.fortuna. Nec nō &.r.i.præterea etiā nō ſolū a terra oppugnabat:ſed etiā mari. Pertulit:porrexit

Inq͛ domum iā tela cadut:quaſſātq͛ penates:
Non aries uno moturus limina pulſu.
Fracturuſq͛ domū : nō ulla eſt machina belli
Nec flāmis mandatur opus:ſed cæca iuuētus
Conſilii uaſtos ambit diuerſa penates.
Et nuſquā totis incurſat uiribus agmen:
Fata uetant:murique uicē fortuna tuetur.
Necnon & ralibus tentatur regia qua ſe
Protulit in medios audaci margine fluctus.
Luxurioſa domus: ſed adeſt defenſor ubique
Cæſar:& hos aditus gladiis hos ignibus arcet
Obſeſſuſque gerit tanta eſt coſtantia mentis
Expugnantis opus piceo iubet ūguīe tinctas
Lampadas immittit iunctis in uela carinis.
Nec piger ignis erat per ſtupea uincula pque
Manentes cæra tabulas:& tempore eodem:
Trāſtraq͛ nautarum ſummiq͛ arſere cheruci
Iam ꝓpe ſemiuſtæ merguntᷣ ī æquore claſſes.
Iamq͛ hoſtes & tela natāt:nec puppibus igniſ
Incubuit ſolis:ſed quæ uicina fuere
Tecta mari longis rapuere uaporibus ignes:
Et cladem fouere noti: percuſſaq͛ flamma
Turbine:non alio motu per tecta cucurrit:
Quam ſol æthereo lampas decurrere ſulco
Materiaq͛ carens:atque ardens aere ſolo
Illa lues:paulum clauſa reuocauit ab aula.
Vrbis ī auxilium populos.nec tēpora cladis
Perdidit in ſómnos:ſed cæca nocte carinis
Inſiluit cæſar:ſemper fœliciter uſus.

Audaci mar.ꝓ ipſa audax.Audax nimiū uidetur eſſe regia.ſ.ut ſe fluctibus exponeret. Sed adeſt de. magnanimitatē cæ.oſtēdit: & ī duſtriā eius q nullo loco deerat:ſed quacūq͛ hoſtes īuaderēt : ea ſe pari ter ferebat. Vbiq͛:& terra & mari. Hos ad gla.ali os.i.iubet ſtrictis gladiis milites obſiſtere. Ignis ar. ideſt ignis īcēdit:ne trāſire poſſēt hoſtes. Obſeſſuſ q͛ ge.adeo ſuperabāt animi cæ. ut q obſidebat obſi dere uideret. Tāta ē cō.adeo aīo ſuo cōfidit. Piceo un.& faces ēt pice illitas ī uela nauiū mittebat : q̄ cū flāmæ corripuſſēt armāenta nauiū cōburebāt:q ue ro mœib9 urbis cōtiguæ erāt igne ēt īcēdebāt tecta urbis: cū iā aliquot ædiū īcēdiū corripuiſſet ab op pugnatione ædiū auerſi ſūt ciues ad reſtiguēdū īcē diū qđ iāpleriq͛ tectoꝝ habebāt:& ita datū ē ſpaciū Cæ.ut ſe ī naues reciperet. Tīctas.i. madefactas & illitas. Piceo.un.i.picis hūore illitas. Nec pi.ignis q9 facile corripiebat materiā aridā. Stupea uin.ſ. p rudentes ſtupeas.ſtupa ꝓ parte poſuit quod la.ca napū appellat. Manētes cæra:cærā picē appellauit: nā pice ūgunt naues. Tabulas.ſ.nauiū : qb9 naues ſtructæ erāt. Et tēpore: & eodē tēpore iā trāſtra cū malis nauiū flāma corripuerat. Traſtra: ſedilia ſūt nautaꝝ ubi ſedentes remigāt. Cheruchi:ē meta teſis ꝓ cheruſchi:nā uocabulū græcū eſt:ideſt che ruſcos.ta.cheritaſton.to.cheratos ſignificat cornu. pto ſcheon continens.i.cornu cōtinēs: ſignificat.n. antennas:q̄ qbuſdā q̄ſi cornib9 uela ſuſtinēt. Virg. Cornua uelatarū obuertius ātennarū. Sūmi che. ꝓ ſūmæ ātennæ. Iā prope : iā ps magna nauiū incē ſa erāt. Iāq͛ hoſtes natāt : qa incenſis nauib9:ut ſibi ſalutiq͛ ſuæ conſulerent milites ſe de nauib9 in ma re cōiiciebant. Nec puppibus :nec ſolum igne con ſūptæ ſunt naues:ſed flāma quoque ī tecta urbis trā ſcendit:& pleraq͛ tectorum incendio correpta ſunt Tecta uicina:quæ fuerant mari contigua. Lōgiſ ua.ꝓpetuis uaporib9 ignis q a nauibus ī tecta tranſi erant. Vt cladem: & accerſerunt etiam uenti qui iuuarent incendiū. Fouere:ꝓ.runt.i.ſuſtentauerunt. Percuſſaq͛ flamma:& dicit flamma nauium uento percuſſa:non aliter longo tractu trāſiuit intecta urbis q̄ ſæpe uidemus ignem longum tractum per aera ducere:qui caſus ſtellarum imitatur. Sulco æthereo: ideſt longo tractu:philoſophi dicunt uentū uiribus ſuis ad ſuperiores partes aſcendere:& partē aliq̄ ignis rapere:quæ deinde longo tractu ducta caſum imitatur ſtellatū. Materiaq͛: uidelicet lignis.aut alia com buſtibili materia. Illa lues:nunc dicit datam eſſe requiem Cæſari & ſuis cum ab oppugnatione ædium milites conuerſi eſſent ad auxilium urbis:uidelicet ut incendium ædium reſtinguerent. Lues:uidelicet īcēdiū urbis. Po.re.i.rēouauit exercitū. Ab aula clauſa:ab oppugnatiōe clauſæ aulæ. Nec tē.nec īterea de ſes iacuit Cæ.ſed ubi uidit ab oppugnatiōe ædiū diſceſſiſſe milites ſtati ille ſe rcepit ī claſſē. Tpa.c.i.īcēdii Inſiluit ca.recepit ſe.ī claſſē. Sēp.ſ.cæ.i.cæ.ita nūc celeritate uſus:ſecūdā fortunā hūit : ſicut ī oīb9 bellis

Præcipiti curſu bellorum & tempore rapto
Tũc clauſtrũ pelagi pharõ cœpit iſula quõdã
In medio ſtetit illa mari ſub tempore uatis
Protheos:at non eſt pelleis proxima muris
Illa duci geminos bellorum præſtitit uſus
Abſtulit in curſus:& fauces æquoris hoſti
Cæſar & auxiliis ut uidit libera ponti
Hoſtia:non fatum meriti : pœnaſque photini
Diſtulit ulterius:ſed qua non debuit ira:
Nõ cruce non flãmis rapuit:non dente ferarũ
Heu facinus gladio ceruix male cæſa pepẽdit
Magni morte perit: necnon ſurrepta paratis
A famulo ganimede dolis: peruenit ad hoſtes
Cæſaris arſenoe:quæ caſtra carentia rege.
Vt proles lagea tenet:famulumq; tyranni

Precipiti : ueloci. Rapto:rapti capio. Tũc clau.pe.& claſſe cœpit pharõ portũq; eius tenuit: quo pha
ron cũ Alexandria urbe cõiungiť. Pharon ẽ iſula haud ꝓcul ab urbe Alexãdria : & põs ẽ q pharõ cũ urbe
cõiungit:& hoc pacto dupliciter hoc ꝓfuit cæ.nã nec terra ꝑ põtẽ trãſire poterãt.capta igiť pharo & põte
cæſ. ꝓhibuit ne qs ad auxiliũ hoſtiũ ꝑuenire poſſet:hoc aĩo ſpẽ haberẽ cœpit cæ. ut ſe facile ab hoſtibus de
fẽderet:ſicut & fecit. Diximus pharꝰ iſulã oblõgã eẽ:q̃ teſte Stra.cõtinẽti adiacet:bicipitẽ ad eã portũ faci
ens.nã cũ littorea regio ſit ſinuoſa:duo ꝓmontoria in mare emittit : iter q̃ iſula iacet q̃ portũ claudit: ei nã
ꝙ ꝑ longũ obiiciť.Ex phari ꝓmõtoriis oriẽtalis ma
gis cõtinentẽ & appoſitũ ſibi ꝓmõtoriũ attigit : &
Achrolochias uocať ; qđ portũ efficit ære optimo:
accedit qđ iter medio freto petræ ſũt pti aqs optæ:
pti eminẽtes cõtinue occurrẽtẽ ex pelago fluctũ exa/
ſperãteſ.ipſiũq; iſulæ ꝓmõtoriũ ẽ petra q̃dã mari cir
cunlata: q turri hẽt multis tabulatis excelſã: & albo
lapide mirifice eo nomĩe quo iſula.nã cũ ora ex utra
ꝙ ꝑte iportuoſa & humilis eſſet:& cautes & breuia
heret: ſignũ aliqđ neceſſariũ fuit altũ & clarũ : quo
nauigãtes ad portus igreſſũ dirigerẽt. occidẽtale ẽt
oſtiũ : q̃q nõ tutũ igreſſũ habet : nõ tamẽ tãta idiget
ꝓuidẽtia:ſed hoc aliũ portũ efficit:q eunoſti dicitur
atq; hic ãte foſſũ & clauſũ portũ iacet : nã q ex dicta
turri igreſſũ hẽt:is maximus portus ẽ.hic uero cõti
nui i ſeceſſu illo q.vii.ſtadiũ appellať agger ab eo di
repti adiacẽt. agger uero ẽ põs qdã a cõtinẽti i iſulã
ad occidentẽ eius pte porrectus duos tantũ aditus
reliquẽs i eunoſti portũ : atq; ipſos ſpõte iũctos:qđ
opus non modo pons erat in iſulam : ſed etiã aquæ
ductus:quum habitaretur tunc Cæſar erat in ale/
xandrino bello:nam cum regibus eam dſertam red
dit.pauci tamen nautæ iuxta turrim habitant. In
ſula quondam:nunc uero portus eſt pharos. Illa:pharos. Sub tẽpore ua.quo tẽpore protheus uates
regnauit cuius mẽtionẽ Virg. facit:nũc enĩ dicit eẽ paſtorẽ neptuni & paſcere focas ad quẽ cirene filiũ ſuũ
Ariſteũ miſit : ut ab eo diſceret quo pacto extinctas apes recuperare poſſet. Pelleis muris:poſtquã pelleus
Alexãder alexãdriã cõdidit:nã de pela urbe macedõiæ natus erat alexãder capta ægypto cõdidit urbẽ:quã
de nõie ſuo appellauit Alexãdriã ab alexãdro. Muris pelleis:qa pharos põte iũgiť cũ alexãdria. Gemĩos
bel.nã terra mariq; poterat adhibere hoſtes: nã ꝑ terrã auxilia hoſtibꝰ uenire nõ poterãt Capta pharo de
nilo in pharo aſcedere nõ poterãt q ad urbẽ uenerãt. Geminos:uſus duplices utilitates. Abſtulit ex. nõ
enĩ ex ciuitate excurrerẽ poterãt i Cæ.ecce primus uſus.Et fau.æ. alius uſus nec ꝑ nilũ axulia hoſtibꝰ uenirẽ
poſſũt. Cæſar ut aux.photinus nutricius regis & ꝓcurator regni erat cũ rege:qa regẽ cæ. ſẽper ſecũ du/
xerat hic nũcios miſit achillæ:ne quis cæſ.uellet diſcedere animo deficeret:ne ue a negocio deſiſteret qui/
bus inter nũciis depræhẽſis:& ad cæ.ductis cæ.photinũ obtrũcari iuſſit:hoc ẽ qđ dicit. Sed qua non :ſed
poeta inquit affectus eſt photinus nimiũ miti & mãſueta morte: meruerat enim crucibꝰ affigi & incẽdio
cremari : indignum fuit:ut ſimili morte periret qua põpeium occidit. Libera hoſtia:uidelicet ꝙ auxilia
uenire non poterant ad hoſtes. Fatum diſtulit:ideſt mortem quia periit. Meriti : qui non meruerat
pœna capitis affici :ſed cruce & flammis cruciaretur:& feris pabulum obiiceretur. Heu facinus : indignũ
inquit facinus ꝙ caput photini a Cæ.obtruncatum fuerit. Pepẽdit:ſcilicet e collo eius hoc eſt ꝙ dicit fa
cinus. Magni morte:ſimili morte qua pompeius perierat. Hæc non ſurrepta : hoc hẽt hyſtoria cæ.
poſtq̃ molem pharon tenuit:& pontem iamque iuris ſui eſſe uidebat: photinum iuſſit obtrũcari : ſed nõ
propterea ægyptii bello deſtiterunt.nam ſucceſſit Ganimedes cum Arſinoe:nam huius auxilio arſinoe fi
lia regis ptholemæi e rgia ſeſe traiecit i exercitum ad achillam ſperans uacuam regni poſſeſſionem:& ſtat i
cõtrouerſia orta eſt de principatu:cum primum communi conſilio bellum aduerſus cæſarẽ gererent: ita
ꝙ cœperunt uterque inſidias facere: ſed Arſinoe per ganimedem nutricium ſuum & Eunuchum occupa
uit imperium: & Achillam interfici iuſſit ipſumque ganimedem exercitui præfecit hoc habuit hiſtoria
A famulo:ab ennucho nutricio. Arſinoes: paratis dolis. Quos parabat ganimedes:per dolum enĩ e re
gia ipſã in exercitum ad Achillam traduxit. Ad hoſtes:uidelicet ad achillam. Proles lagea:q̃ a lago primo
rege ægyptiorum deſcenderat. Carentia rege: Quem cæſar quaſi obſidem ſecum retinuerat in conui/
uio cum Cleopatra depræhenſum. Vt:ſicut filia ptholemæi regis qui a lago deſcenderat: & cũ eẽt orta
inter eos cõtrouerſia de principatu iperii e publico conſilio obtinuiſſet Arſinoe iuſſit Achillam occidi.

Terribilem iuſto trāſegit achillea ferro.
Altera magne tuis iam uictima mittitur ūbris
Nec ſatis hoc fortuna putat: ꝓcul abſit ut iſta
Vindictæ ſit ſumma tuæ: non ipſe tyrannus
Sufficit in pœnas: non omnis regia lagi.
Dum patrii ueniant in uiſcera cæſaris enſes
Magnus inultus erit: ſed non auctore furoris
Sublato cecidit rabies: nam rurſus in arma
Auſpiciis ganimedis eunt: ac multa ſecundo
Prælia marte gerunt: potuit diſcrimine ſūmo
Cæſaris una dies in famam & ſæcula mitti
Molis in exiguo ſpatio ſtipantibus armis
Dum parat in uacuas martē tranſferre carīas
Dux latīas tota: ſubito formidine belli
Cingitur: huic denſæ prætexunt littora claſſes
Hic tergo inſultant pedites: uia nulla ſalutis.
Nō fuga nō uirtus: uix ſpes quoq; mortis ho
nō acie fuſa: magnæ nec ſtragis aceruo neſtæ
Vicendus tūc cæſar erat: ſed ſāguinea nullo
Captus ſorte loci pendet: dubius ne timeret.
Optaret ne mori. reſpexit i agmine denſo
Sæuam perpetuæ meritum iam nomīa famæ
Ad campos epidaure tuos. ubi ſolus apertis
Obſedit muris calcātem mœnia magnum.

FINIS

Achillea: nō p methateſī dixit: ſed decliauit achilles achilli achillea. Terribilē: quāuis terrorē faceret ꝙ ius oē hēbat armorū. Altera ui.i. achillas poſt photinū. Nec ſatis.i. nec ſatiſfactū ē ūbris pō. nec ēt ſatiſfactū erit ſi occiderit Ptholemæū. nā nō prius plena erit ultio cædis pō. q̄ cæ. ipſe occidat. Iſta ſū.i. cōcluſio .ſ. ut occiſo photino & achilla iā nihil ſupſit ad uīdicādā cædē tuā. Nō oīs regia: ſi euerteret nō ſufficeret ad ultionē. Dū: ꝑ donec. Enſes patrii.i. Ro.ſ. Bruti & Caſſii & cæteroꝝ cōiuratoꝝ. Magnus mul. non plene dicet ex hoſtib9 ultionē feciſſe pō. niſi cū Cæ. occiſus fuerit. Sed nō au. occiſo achilla q ps magna erat huius belli: nō finitū ē hoc bellū: quia pfectus ē exercitui gaminedes Arſinoe eunuchus auſpicus ī pio gaminedis: qa ipator nō pficiebat exercitui: niſi prius captis auſpiciis: ergo a pcedente qd ſit qt auſpiciū ꝑ ipio accipit. Secūdo mar. qa magno ī piculo Cæſ. fuit. ſicut iā dicemus. Potuit diſcrimie: & ad ultimū diſcrimē Cæ. adhibitus ē: ut dies illa potuerit memorabilis fieri: ſi cæſar occideret. In fa. &. ſ.i. potuit ppetuo poſteris memoriæ mādari. Diſcrimine ſū.i. ultimo piculo. Mollis ī extremo mollē pharon dicit q pōte & itinere anguſto iungit cū oppido: ide pugnabat a cæſareanis: ex arce uero q̄ erat aduerſus pōtē & ex nauibus cōtra molem ab Alexādrinis: & nauibus egreſſi acriter inſequebant Cæſ. cū ſuis: & hi ēt q ī nauibus remāſerant ſcalas rapere pontē facere naueſq; a terra repellere ꝓperabāt ne his nauibus potirent hoſtes qb9 oībus rebus pturbati milites triū cohortū Cæ. q ī ponte ac prima mole circunſtiterāt: cū poſt ſe clamorē exaudirēt: fugā ſuorū uiderēt: magnā ui telorū aduerſi ſuſtinerēt ueriti ne a tergo circūuēirent & diſceſſu nauiū oīno reditus itercluderent munitionē in pōte ī ſtitutā reliquerūt: & magno curſu ícitati ad naues cōtenderūt cæſ. quoad potuit cohortādo ſuos: eodē piculo ē uerſatus: poſtq̄ uniuerſos cedere aīaduertit ſeſe ex naugio ſuo eiecit ī undas ad eaſq; q̄ longius cōſtiterant naues adnatauit: & ita piculū euaſit: & iō dicit diē unā fieri potuiſſe mēorabilē morte Cæſ. Nullis ex. qa triū cohortiū milites occupauerant molē illā de q̄ pugnabāt & erat anguſta: ergo cū metuerēt ne diſceſſu nauiū reditus ītercluderent: ī naues magno curſu ꝓperarūt Armis: armatis militibus. Stipātibus: circūdantib9. Molis.ſ. fari circūdantib9 triu cohortū milites cæſarianos. Inuacuas ca. nam e nauibus egreſſi pharon cœperāt. Formidine belli: qa a tergo clamorē exaudiebāt ſuos fugere uidebāt: & magnā ui telorū aduerſi ſuſtinebā. Hic: ab Alexādrinis. hic a terra. Via nulla: ná ab una pte claſſis erat: a tergo uero pedites circūueniebāt. Nō fuga: nō fugiēdi facultas dat. Nō uirtus: nulla pietas potuit eos ab īcurſu hoſtiū defēdere. Vix ſpes.ſ. a piculo uitæ potuit ſe defēdere. Mortis ho.ſ. mori fortiter ne ī manus hoſtiū deuenerit. Magnæ ſtra. qa parū abfuit quin caperet nauigiū Cæ. & captū qdē fuiſſet: niſi ſe cōieciſſet ī ūdas. Forte: fortuna. Captus: cū circūdatus eēt. Dubius: ícertus an tieret mori an optaret: qa optabat mori: ne ī manus hoſtiū deueniret. Reſpxit ī ag. ſed cū ita circūſpiceret cæ. ſe undiq; ab hoſtibus circūuētū eē: nec ſpē ullā ſalutis dari rediit ī memoriā Seuæ illius: q ſolus oēm īpetū pō. ſuſtinuerat apud urbē Dyrachiū: ubi circūſeptus erat ab hoſtib9: & cū imago illius Seuæ cēturionis fortiſſimi uiri oculis eius obuerſaret ille exēplo eius ſe deiecit ī ūdas: & ad naues q lōgius cōſtiterāt enatauit. Ad cāpos epi. ideſt apud Dyrachium: nam Dyrachium & Epidamnus idem ſunt: hanc urbem condidere corcyrei teſte Strabone. Apertis muris: quia iam euerſa muonitione cæſaris clauſerat iam pompeium.

FINIS

Finit opus Lucani cum cōmētariis Omniboni uicētini impreſſū uenetiis a Nicolao battiboue alexādrino anno domini Mcccclxxxvi. tertio idus maii regnante inclyto principe Marco barbadico.
Examen uoluminis. Quaterni ſunt ſignati a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x. Terni uero ſignati y z &.

655 ½

NICOLAUS BATTIBOVIS

LUCANUS, Marcus Annaeus. Pharsalia. [With the commentary ascribed to Omnibonus Leonicenus.] 13 May, 1486.

Hain 10,238; B.M.C., part V, p. 405.

Printed with roman type, the commentary in smaller type, surrounding the text. It has 186 leaves, 57 lines of commentary on a page. The size of a leaf is 284 × 204 mm., and the text measures 225 × 160 mm. Spaces left for capitals. Marginal notes. Bound in contemporary vellum.

Some manuscripts of the *Pharsalia* bear the title *De bello civili.* The subject of the epic is the Civil War, the struggle between Caesar and Pompey. The battle of Pharsalia in 48 B.C., in which Pompey was completely defeated, is the centre of the work — hence its name. Lucan's sympathy went with Pompey, who was intended to be the hero of the epic. Caesar's figure, however, emerges with greater strength and distinction from the narrative. The third important paticipant of the epic is Cato. The poet probably drew his material from the now lost books of Livy, whose sympathy, too, was with Pompey. At present, the only extant contemporary account of the battle of Pharsalia is in Caesar's *De bello civili,* which is regarded, on the whole, as trustworthy.

The *Pharsalia* is a young man's work. It is uneven, often dry and dull, but it has passages of a noble pathos bearing the imprint of genuine poetry. Lucan was one of the ablest poets of the Silver Age of Roman literature. He had a gift for happy expressions, but unfortunately he had also a great deal of miscellaneous learning which he was by no means slow to display. However, at least he dispensed with the mythological make-believe.

The life of the poet is more interesting than his poetry. Born in 39 A.D. at Cordova in Spain, Lucan was brought as a child to Rome. As a nephew of Seneca, the dramatist and philosopher, he was received with welcome in Roman society. He became known as a poet before he reached his twentieth year. In 60 he won a prize contest against Nero — and since the poem was a panegyric on the tyrant, he was forgiven for his success. For a time, indeed, Lucan was one of the chief favorites of the Emperor. With his rising popularity, however, their relation became exceedingly strained, and upon the discovery of the Pisonian conspiracy early in 65, it was found that Lucan was one of the participants. Arrested, the poet pleaded for his life; to save himself, or possibly for fear of torture, he even implicated his own mother in the conspiracy. But nothing could save him. When he received the death sentence, he cut open his veins, and, reciting his poems, he died. He was in his twenty-sixth year.

Of the ten books of the *Pharsalia* only three were published during Lucan's life. The last seven books may even lack his final revision, yet they are not considered inferior to the earlier parts. The work, especially the seventh book, found many admirers both in antiquity and among the humanists of the Renaissance. There are beautiful passages in this book: Pompey's order of battle is matched in eloquence with Caesar's address to his troops; and the battle scenes, such as the charge of the Pompeian cavalry routed by Caesar's reserve, the bloody fight in the centre developing into a carnage, Caesar's own participation in the battle, Pompey's defeat and withdrawal from the field, with all the individual incidents, are described with great animation.

Omnibonus (Ognibene) Leonicenus, to whom the commentary is ascribed, was born in 1420. He lived most of his life in Venice, teaching literature, translating the works of Latin authors, and writing grammars and commentaries. He died in 1500.

Bought in April, 1902.